

est Iohannis Geißlingij

TA255
.I66C65
1543

Est Joh Geilngij
181262
Est Mathæi Urbani . Geilingij
EPIPHANIUS, SAINT, bp. CONSTANTIA IN CYPRUS, ...

D. EPIPHANII EPISCOPI CONSTANTIAE CYPRI, CONTRA OCTOAGINTA HAERESES OPUS, PANARIUM, SIVE ARCULA, AUT CApſula Medica appellatum, continens libros tres, & tomos ſiue ſectiones ex toto ſeptem:

IANO CORNARIO MEDICO Phyſico interprete.

ITEM,

EIUSDEM D. EPIPHANII EPISTOLA SIue liber Ancoratus appellatus, docens de uera fide Chriſtiana.

*EIUSDEM D. EPIPHANII ANACE*phaleoſis, ſiue ſumma totius operis Panarij appellati, & contra octoaginta hæreſes conſcripti.

EIUSDEM D. EPIPHANII LIBELLUS DE menſuris ac ponderibus, & de aſteriſco ac obelo, deq; notis ac characteribus in diuinæ ſcripturæ interpretibus, per Origenem uſurpatis.

Omnia per IANUM CORNARIUM *Medicum Phyſicum nunc primum Latine conſcripta.*

Cum Cæſ. Maieſt. Galliarumq; regis gratia & priuilegio ad ſeptennium.

BASILEAE.
[per Robertum Winterum]

52336

[1543]

ILLVSTRISS. AC POTENTISS. PRINCIPI AC DOMINO, D. IOANNI FRIDERICHO, SAxoniæ Duci, Sacri Rom. Imp. principi Electori, ac Archimareſchallo, prouinciali Thuringiæ comiti, Miſniæ Marchioni, & Burggrauio Magdeburgeñ. Ianus Cornarius medicus phyſicus Francofordeñ. S. D.

QVVM *Deus opt. max. ita, credo, uoluerit Illuſtriß. princeps Ioannes Fridericbe, ut iam biennium præſtantiſſimum ac eloquentiſſimum Græcorum Theologum, Diuum Baſilium Latinis hominibus legendum conuerterim: neq; enim humanis uiribus adſcribendus eſt is qui mihi contigit ſucceſſus, ut intra unius anni ſpaciũ totum opus abſoluerim, trium uſus exemplarium collatione, et adhibita alicubi priorũ in quibuſdã libellis interpretum lectione, quo undiquaq; abſolutũ, ſi id à me præſtari poſſet, optimum opus publicarem. Nam & ſi non male dixerit ille, Labor improbus omnia uincit: & hæc res non ſine magno labore à nobis perfecta ſit: tamen nihil hic tribui meis uiribus uolo, niſi ſi alicubi à Magni illius uiri ſententia exprimenda excidi, quod haud ſcio an non alicubi acciderit, aut an ſatis caueri ab ullo aliquo interprete poßit. Quum itaque Deus opt. max. ita, inquam, uoluerit: & is nobis diuinitus in illo opere contigerit ſucceſſus, pergere ulterius in Theologorum Græcorum lectione mihi uiſum eſt, tum ſtudioſorum gratia, tum meiipſius, ut uerum fatear: ne quis mihi impingat illud, Ita me in Theologis uerſatum eſſe, uelut canis in Nilo, bibit & fugit. Nam & in hoc ſtudiorum genere adeò nullus fuit mihi extimeſcendus crocodilus, qui me auerteret ac fugaret, ut ſint etiam peculiares quædam illecebræ, quæ etiam inuitent animum non penitus à pietate abhorrentem: præſertim ſi cui munificus ille donorum omnium largitor Spiritus adſpiret. Et ut laborem hunc noſtrum putem eſſe utilem, & multis profuturum, magnĩ quidam theologi faciunt, qui me tum ultro currentẽ ſuis acclamationibus animarunt, tum ex fatigatione torpeſcentẽ extimularunt, non modò frigidam languenti affundentes, ſed etiam manũ porrigentes, deducentes, & auxiliũ ferentes. Proinde publicæ utilitatis gratia, inſignem item Theologum Epiphanium aggreſſus, etiam ipſum in latinam linguam tranſtuli. Et hoc aliquanto etiam alacrius feci, tum propter ipſius authoris præſtantiam, tum propter operis raritatem, quod in hunc diem neque Græcè, neque Latinè typis excuſum eſt: imò nunquam ab aliquo attactum, qui id Latinum facere tentaſſet. Certè Diuus Auguſtinus de hæreſibus ad Quod uult deum ſcribens, qui ab ipſo petierat de hæreſibus, ipſorumq; erroribus inſtrui, dicit de hoc argumento Græcè ſcripſiſſe Cyprium epiſcopum Epiphanium, in doctrina catholicæ fidei (ſic enim loquitur) laudabiliter diffamatum. Et addit, Vide ergo ne fortè librum ſancti Epiphanij tibi mittere debeam. Ipſum enim arbitror Philaſtrio doctius de hac re tractaſſe, qui poßit apud Carthaginem in Latinam linguam uerti facilius atque commodius, ut tu potius præſtes nobis, quod quæris à nobis. Hæc Auguſtinus. Et optandũ eſſet, ut Quod uult deus Epiphanij conuertendi laborem ſuſcepiſſet, & hic labor ad nos extaret. Aut enim hunc laborẽ me ſubire non fuiſſet opus, aut ſi omnino rurſus Latinum facere uiſum fuiſſet, extitiſſet illius opus, quod indicis uice eſſet, & quod genuinum erat huius authoris præ ſe ferret. Nunc quum hoc factum non ſit, his commodita-*

tibus priuati, unicum exemplar ſequuti, quod potuimus præſtitimus, ut Epiphanius latinè legatur, iuxta interpretis fidem, ita ut nihil adiectum, neq; immutatum à nobis ſit, niſi palàm uitiatum, quod non infrequenter occurrit in ipſo exemplari. Sed profuit etiã hac parte hoc nobis, quod multa ταυτολογεῖ, atque iiſdem uerbis contra diuerſas hæreſes repetit Epiphanius, ut ex altera lectione alteram corruptam emẽdare detur. Præterea quum bonam partem Irenæi αὐτοῖς ὀνόμασι tranſſcribat, nõ incommodum nobis fuit Irenæi latinum exemplar adhibitum, quanquam idipſum uitioſiſsimè translatum ſit, & plus ex Epiphanio reſtitui poſsit, quàm ipſum mihi in Epiphanio conuertẽdo profuit: ut mirum ſit, Eraſmũ Roterodamũ, acri alioqui iudicio in eiuſmodi præditũ, putaſſe, ipſum Irenæum latinè ſcripſiſſe. Optandum eſſet, inquam, laborẽ conuertendi Epiphanij Quod uult deum ſuſcepiſſe, ut uel hoc ſaltẽ hinc cognoſceremus, an hic eſſet liber is Epiphanij, de quo ipſe Auguſtinus ſcribit. Nam reuera uidetur ipſe Auguſtinus hoc opus Panarium inſcriptum non habuiſſe, neq; uidiſſe. Quum enim Epiphanius multus quidem ſit in hiſtoria recenſenda, quod ad originem, ſtudia, natale ſolum, hæreſis occaſionẽ ac prætextũ attinet, per ſingulas adeò hæreſes: & tamen longè maiore induſtria ipſas occaſiones ac prætextus, unà cũ erroneis opinionibus, per ueras ſcripturas ipſarumq; interpretationes refutet ac condemnet: haud ſcio, quomodo Auguſtino in mentem uenire potuerit, ut ad eundem Quod uult deum ſic ſcripſerit. Noſter uerò Epiphanius Cyprius Epiſcopus, ab hinc non longè humanis rebus exemptus, de octoaginta hæreſibus loquens, ſex libros etiam ipſe conſcripſit, hiſtorica narratione commemorans omnia, nulla diſputatione aduerſus falſitatem pro ueritate decertans. Breues ſanè ſunt libelli, & ſi in unum librum redigantur, nec ipſe erit noſtris, uel aliorum quibuſdam libris longitudine comparandus. Ex his uerbis indicat ſanè Auguſtinus, ſe hoc magnum & bene longum Epiphanij opus non habuiſſe. Sed aut ſingulis libris, aut librorum tomis præmiſſa argumenta uidiſſe, & ipſa uidelicet breues libellos appellaſſe: aut Anacephalæoſin eiuſdem Epiphanij ſaltem habuiſſe, quæ etiam ad finem huic operi eſt adiecta. Hoc enim opus nulla parte ab Auguſtino exæquatur, tantum abeſt ut id ſuperarit. Aut igitur hoc Epiphanij opus Auguſtinus non uidit, aut iuſtum opus Auguſtini nõ extat & perijt, aut non præſtitit Auguſtinus quod promiſit. Nam catalogus ipſius uix præmiſſis librorum Epiphanij argumentis, aut Anacephalæoſi illius comparari poteſt. Itaque etiam hac de cauſa expetendum maximè eſt hoc D. Epiphanij opus, noſtro præſertim ſæculo, in quo nihil uulgarius eſt quàm hæreſeos nomen alterum alteri obijcere, ſicut etiam multarum ſectarum eſt feraciſſimum. Tametſi enim ueræ fidei ratio in ſacris literis expreſſa, index ſit per quem omnis adulterina doctrina probatur, ac reproba comperitur: tamen ipſæ quoque hæreſes palàm propoſitæ oſtenſæq;, ac per diuinam ſcripturam confutatæ, uanitatem ac putiditatem ſuam apud omnes detegunt, dum ſuo inani prætextu per ueritatem denudantur. Id quod egregiè præſtitum eſt ab Epiphanio in hoc opere. Atque utinam etiam hodie hæ quæ putantur hæreſes conſimili modo conuincerentur, ab his qui & librorum & hæreticorũ ipſorum exuſtionem ſuo quodam iure facere audent: aut ſi eò uſque procedere non datur, librorum in ſuas regiones inuectionem prohibent, quod etiam ab ipſis ſectis inter ſe mutuò factum eſſe uidimus. Non eſſet itaque malum exemplum Epiphanius, ſi doctrinæ quæ à uera fide alienæ ſunt, aut aberrant, per eos qui rectè ſentiunt, ex diuinæ ſcripturæ teſtimonijs reuellerentur, quemadmodum Epiphanius fecit. Sed facilius eſt damnare,

Irenæus male translatus
Eras. Ro.
Aug hunc librum non uidit
+
Hac ceu lidio lapide omnis doctrina probatur
+

nare excluderecꝗ; ac exurere aliquid, quàm redarguere, ac meliora præſtare. At pro Sic muſſen brennen
fectò manet etiam hos ſub pietatis ſpecie tyrannos ſuum ſupplicium, & non effugient ewiglich
eius, qui nunc hæc patienter ferre uidetur, Dei ἐκδίκου ὄμμα. *Certè ſi iuxta Epiphanij* +
inſtitutum, hæreſes proferrentur, ipſarumꝗ; prætextus ex falſò excogitata diuinæ ſcri-
pturæ interpretatione per ueritatem redarguerentur, multi ad ſanam doctrinam re-
uerterentur, et in rectam uiam redirent. Nunc illa tyrannis non ſolum non reuocat ad
rectam uiam, ſed plures etiam à ſe abalienat, qui crudelitatem deteſtantur, etiam ſi ue-
rè hæretici eſſe, illi conuicti eſſent. Et quomodo concordia fieri poterit in ſtatu reli-
gionis, ſi hoc modo graſſari perget iſtorum tyrannis, nullum habens in primitiua eccle-
ſia exemplum? De Arianis equidem legimus, quod perſequuti ſunt orthodoxos, &
multis malis affecerunt. Verùm catholicæ eccleſiæ præcepit Paulus, hæreticum ho-
minem poſt unam aut alteram admonitionem fuge, gnarus quod talis euerſus eſt, & pec-
cat per ſe damnatus. Quòd ſi ad concordiam res Chriſtianæ religionis non redierit,
nec ſequemur ueterum Theologorum in tractandis hæreticis exemplum: timendum eſt
ne unà cum uera pietate etiam ipſæ literæ ac omnia bona ſtudia peſſum eant. Quare ni-
hil uereor aliquos futuros eſſe, qui hanc meam operam in hoc eximio Græco Theolo-
go ad Latinos conuerſo improbent, quaſi tales hæreſes ſupprimere oporteat, & non
publicare, ne uidelicet alicui erroris occaſio detur: quando ſanè non in hoc mala nobis
proponuntur, ut ea ſequamur, ſed ut cognita uitemus ac deteſtemur, & diaboli inſidias
atque opus cognoſcamus. Alioqui nec uenenatas rerũ materias, nec uirus eiaculantia
reptilia ſcripto prodemus, ut ne aliqui his ad aliorum perniciem utantur. At quum ue- Similitudo aptiſſ.
nenatorum cognitio hoc commodi præbeat, ut ne ignari ab illis lædamur, aut uitæ dam-
num incurramus: quæ eſt inſania, dicere hæreſeon notitiam magis efficere, ut incurra-
mus errorem, quàm ut uitemus? Eſto autem eſſe improba ingenia, quæ ſibijpſis malum,
uelut Cæcias, quod dicitur, nubes, attrahant: profectò eapropter non ſupprimẽdi ſunt
malorũ errores, ac peruerſæ opiniones. Imò potiùs producendi, ut à ueritatis luce men-
dacia tenebrarum redarguantur: & qui ſordet, ſordeſcat adhuc amplius. Aut tollen-
dus erat omnino ſerpens ille, ut ne uafris perſuaſionibus mollenatura Euæ primæ ma-
tris noſtræ ingenium ad improbam inobedientiam, per leuem eſus pomi uoluptatem de-
cepiſſet. At uerò hæc omnia, illuſtriſſime Princeps Ioannes Frideriche, recenſen-
da putaui, non ut peruerſis quorundam ingenijs occurram, quorum nulla eſt cura Hip- vide pro. 325.
poclidæ. Sed ut Celſitudini tuæ declarem, quàm uellem omnino C. T. dignum hoc mu-
nus uideri, quod poſt inſcriptum eidem C. T. Græcum Dioſcoridem, poſt tredecim
iam annorum tempus, tandem C. T. offerre ſtatui. Non quod nihil interim ſit à me
editum, ſed quod quum multa à nobis ſint è Græcis ad Latinos conuerſa, quàm multa
nemo unus ab hominum memoria in Latinam linguam de Græcis tranſtulit, atꝗ; hæc
è diuerſis doctrinarum generibus, Philoſophia, Phyſica, Medicina, ac Theologia:
nullum opus æquè C. T. decere uiſum eſt, uelut hoc Epiphanij ſcriptum. Quum e-
nim acerrimus ſis in opprimendis recens enatis hæreſibus, ipſasꝗ; & fugias, & fuges è
tua ditione, & ueræ fidei doctrinam amplectaris, foueas, tuearis, ac defendas: fieri nõ
poteſt, ut hic liber C. T. non ſit digniſſimus, qui ſimili ſtudio in ſectis extinguendis,
& uera pietate inſtauranda elaborat. Debuit autem & aliàs meæ erga C. T. ob-
ſeruantiæ teſtimonium aliquod fieri ſplendidum, nempe patriæ meæ principẽ: cui quum
præſens nulli uſui eſſe poſſim, hoc officium meum complaciturũ ſpero, quum nõ ſit quod

amplius præſtare queam. Et reuera non mediocre gaudium eſt mihi, ſexcentos eſſe in patrijs mihi, regni tui ditionibus, quos me præcedere uideo, ut nullus mei uſus expetatur: atque utinam nunquam expectetur. Non quòd nullo patriæ amore tenear: quæ enim eſſet hæc erga patriam inhumanitas? aut quòd neſciam quantum patriæ debeatur: ſed quòd ex animo de ſolida hac patriæ gloria gaudeam. Nimirum præter eos qui apud exteros uiuunt, eſſe tot inſignes ducatus tui uiros præſentes, qui C. T. & uſui, & utilitati, & ornamento eſſe poſſunt. E quorum numero unum quendam quaſi inſignem phœnicem, undiquaque doctiſſimum Philippum Melanchthonem proferre non dubitabo, quo & præceptore & amico per multos iam annos uſus ſum. Hic opus hoc ita probauit, ut id primùm in ſtudioſorum gratiam à clariſſimo uiro D. Ioanne Langio Erfordienſi impetrarit. Deinde ad induſtrium uirum Ioannem Oporinum utraꝗ lingua profeſſorem clarum miſerit, quo illius, & Roberti Chimerini induſtrij typographi opera Græcè ederetur. At hi ambo ut melius de Latina lingua, & de ſtudioſis Græca non aſſequentibus mererentur, perſuaſerunt mihi, ut poſt Baſilij conuerſionem à me factam, etiam hoc Epiphanij opus aggreſſus ſim, & intra nonum menſem in Latinam linguam tranſtulerim. Atque hoc extra profeſſionis medicæ, in qua iam per uiginti annos uerſor, rationem. Verùm dum hoc ago, maiorem rationem pietatis habui, & ueræ Chriſtianæ doctrinæ, quæ reuera in utriſque his Theologis Græcis inſigniter illuſtris exiſtit, quàm uel priuati quæſtus, uel Spartæ meæ exornandæ mihi peculiariter propoſitæ: præſertim quum magnos quoſdam Theologos hoc meum ſtudium ualde probare uiderem: et Philippus Melanchthon quum ſuperiore anno hic eſſet, de Vangionico colloquio reuertens, etiam induſtriam hanc meam collaudaret, præſente unà cum ipſo, magno illo & ad omnia magna præſtanda nato, Celſitudinis tuæ procancellario Franciſco Vuimarienſe, cum alijs multis egregiè doctis uiris, omnibus uno ore operam hanc meam approbantibus. Spero autem iſtam ad Theologiam exſpaciationem mihi ad hoc profuturam eſſe, ut alacrior et uegetiore animo rurſus ad Hippocratem & Galenum contendam, ſi qua uel hinc poſſit per me utilitas ſtudioſis emergere, quando ſanè guſtum eorum non iniucundum ſe percepiſſe quidam ſtudioſi iuuenes teſtati ſunt, ut etiam in ampliore expectatione conſiſtant. Porrò uixit hic Epiphanius temporibus Valentis & Gratiani, fuitq́; contemporaneus Baſilij Magni, Gregorij Theologi, itemq́; Chryſoſtomi, cum quo etiam in contentionem incidit, dum ille iniquo animo fert Origenis librorum damnationem, & hæreticos Origenis errores ab Epiphanio in ſynodo Conſtantinopolitana publicè prolatos. In qua contentione illud admiratione dignum accidit, quod uterque alteri uates fuit. Epiphanius illi futuræ depoſitionis ab epiſcopatu, Chryſoſtomus huic imminentis mortis, & intercipiendi reditus in patriã. Sic enim alterum alteri malum imprecatum eſſe, & prædixiſſe, Eccleſiaſtica hiſtoria, Tripartita appellata, refert. Quicquid autem eius eſt quod contra Origenem Epiphanius in hoc opere tractauit, ad eius hæreſim manifeſtandam ac confutandam, profectò ualde corruptum fuit in Græco exemplari, ita ut integra folia deſint, haud dubiè ab aliquo pio uiro, qui bene uoluit Origeni, exempta. Et ſanè in his locis quos Epiphanius producit, inexcuſabilis eſt Origenes, & impias ipſius opiniones etiam Hieronymus ac Auguſtinus notarunt. De Epiphanio uerò idem Diuus Hieronymus teſtimonium illuſtre profert his uerbis: Epiphanius Cypri Salaminæ epiſcopus, ſcripſit aduerſus omnes hæreſes libros, & multa alia, quæ ab e-

ruditis

ruditis propter res, à ſimplicioribus propter uerba lectitãtur. Supereſt uſque hodie, & in extrema ſenectute uaria cudit opera. Sic Hieronymus. Et uidetur ſanè doctrinam in ipſo probare, uerba uerò à ſimplicioribus magis expeti dicere, uelut eius qui non fuerit eloquentiæ ſtudioſus, ſed ueritatem ſimplici oratione tradere ſatis eſſe putarit. Hunc itaque ſcriptorem, Theologum pium, eruditum, & ueræ pietatis ſtudioſiſſimum, nunc quaſi recens natum, & ex profundis tenebris in lucem productum, & per me Latinum è Græco factum, & Celſitudini tuæ peculiariter dicatum, ſuſcipe Princeps illuſtriſſime, legereq́ dignare, tueriq́, ac defendere: & ex hoc ſtudium ac officium meum erga C. T. agnoſce. Dabitur fortaſſis alibi commodior mihi locus eximias tuas Heroicas uirtutes recenſendi. Hîc quum pientiſſimum Theologum pientiſſimo Principi inſcribendum ac mittendũ putarim, ſatis ſit hoc ſtudioſis indicaſſe, quem C. T. præferrem, me reperire potuiſſe neminem. Opt. ac diu ualeat C. T. magnum & ſtudiorum bonorum, & pietatis præſidium. Francofordæ ad Mœnum. Calen. Nouemb. Anno Chriſti MDXLII.

EPISTOLA SCRIPTA NONAGESIMO SECVNDO ANNO REGNI DIOCLETIANI, VALENTINIANI ET VALENTIS ANNO DVODECIMO, ET GRATIANI

anno octauo, ad Epiphanium Palæſtinum Eleutheropoliten, qui fuit pater Monaſterij in eiuſdem Eleutheropolis uicinia, tunc uerò urbis Conſtantiæ prouinciæ Cypri epiſcopus extitit, ab Acatio & Paulo presbyteris & Archimandritis, hoc eſt patribus monaſteriorum, partium Calchedonis, & Berrhœæ cauæ Syriæ, de eo quod contra omnes hæreſes ſcripſit, imò quod & multi adhortati ſint ac coegerint ipſum ad hoc Opus aggrediendum.

DOMINO meo & reuerendiſſimo per omnia, pientiſſimoq́; patri Epiphanio epiſcopo, Acatius presbyter & Paulus presbyter, Archimãdritæ, in Domino gaudium. Sufficiebat equidem conſpectus pietatis tuæ Pater, qui uerbis ſpiritualibus nos impleuit, & tantum in nos deſideriũ implantauit, ex tuo intuitu obortum. Verum quandoquidem præuia fama diſcipuli Seruatoris prædicat, & fragrantiæ uerborum & actionum appetentiam infundit, ut & uerbis & ſententijs exatiemur, oportebat quidem nos accedere, ut præſentes gratiæ tibi ex Deo uelut Apoſtolis datæ participes fieremus. At quando uia intercepta eſt per infirmitates ac ærumnas corporales, non potuimus ipſi proficiſci, & ad pedes tuos prouolui, audireq́; ac diſcere progredientia ex ore tuo ſpiritualia ſancta uerba. Credimus enim, quod ſi digni fuiſſemus audire ac reuerti, firmaſſemus utique Rempublicã, cui præfecti ſumus, ſi modo digni ſumus finem eius aſſequi. Quum igitur infirmitas detineat, rogamus tantam tuam pietatem, ut ne inuideas nobis ex his quæ reuera tibi à Seruatore donata ſunt impertiri. Confitemur enim non ſolum nos, ſed etiam omnes, quod in hoc ſeculo nouum te Apoſtolum & præconem Dominus excitauit, Ioannem nouum, & prædicantem quæ debent ſeruari ab his qui curſum hunc propoſitum habent. Quum igitur communis frater Marcellus, ob tantam famam angatur, & deſiderio pietatis tuæ trahatur, ſitq́; ex noſtro ouili, & recens in fide inſtructus, ipſum ſanè tantæ uiæ miniſtrum adepti, tantam noſtram peccatorum uidelicet ad te Seruatoris diſcipulum, audaciam ipſi iniunximus. Quod uerò cupimus, hoc eſt, ut ea quæ dicta ſunt à te ad quoſdam fratres, nobis diſcenda dones, quod tibi quidem iuſto minime graue eſt, nobis autem peccatoribus dum participes ſimus gaudium in Domino parit. Nam ſpiritualibus tuis uerbis impleti, ab iniquitatibus noſtris alleuamur. Audiuimus autem indita eſſe nomina ſectis à præſtãtia tua, quarum ſingularum ſuperſtitionũ petimus, ut pietas tua nobis hæreſim palàm declaret. Aequale eſt enim uniuerſorum donum. Et petimus te preces facere, te iuſtum Domino, pro omnibus deſiderantibus te, & expectantibus à te donum. In ieiunio & oratione ſumus, ut communis noſter frater à præſtantia tua benignè ſuſceptus, & afferat nobis donatum à te munus, & ſic conſuetas preces patri & filio & ſpiritui ſancto tranſmittat. Omnes fratres ſperant per preces à te pro ipſis fientes confirmari. Adhortamur, ut ne cuncteris impertiri gratiam diuinam apoſtolorũ quam habes. Omnes parui in ouili ac cœtu, preces ad potiorem tranſmittunt, quo participes fiant ſpiritualis ex pietate tua doni. Robuſtus in Domino, & lætus in CHRISTO ac ſancto ſpiritu, datum tibi thronum ac diuinum munus perficias & abſoluas, uſque ad expectantem te coronam.

EPISTOLA RESCRIPTA AD ACATIVM ET PAVLVM PRESBYTEROS, AB EPIPHANIO AD EA QVAE AB ILLIS AD IPSVM SCRIPTA

ſunt, de eo quod ipſe contra hæreſes ſcripſerit.

DOMINIS honorandiſſimis fratribus, & in presbyterio conſortibus, Acatio & Paulo, Epiphanius in Domino gaudium. Procemium ſiue præfationem ueteres ſcriptores, uelut inſcriptionem ac titulum deſcribẽtes, per ænigma totius ſubiectæ tractationis indicium præbuerunt: unde & ipſi eodem dicendi ſtylo uſi, præfamur ad uos chariſſimi, ea quæ ad petitionem ueſtram cõtra hæreſes ſcripſimus, omnem rem in breuem ſummã colligentes. Quandoquidem enim declaraturi ſumus uobis & nomina ſectarum, & nefarias apud ipſos actiones reuelaturi, quæ uelut uenena ac toxica exiſtunt: cum ipſis ſanè etiam antidotos adaptantes, auxiliaria cõmorſorum medicamẽta, & præoccupatiua eorum qui fortè illapſuri ſint, bonarũ rerum ſtudioſis deſcribimus, hoc ipſum procemium Panarium, ſiue

Capſulam

Capſulam medicam, & aduerſus beſtiarum morſus Arculam appellãtes. hoc eſt per libros tres, hæreſes octoaginta, quæ ſunt beſtiarum ſiue reptilium morſus. Vnum autem poſt octoaginta ueritatis fundamentum, ſimulq; doctrina, & ſalutaris tractatio, & CHRISTI ſponſa ſancta Eccleſia, exiſtens quidem ab initio, uerum per aduentum CHRISTI in carne, iuxta temporis ſucceſſionem, in medio prædictarũ reuelata, & à nobis in mentione per prædicationem CHRISTI locata, & rurſus poſt omnes harum hæreſum prauitates, in refrigerium eorum qui laborem pellegendi hæreſes pertulerunt, à nobis cum ſermonis compendio, iuxta Apoſtolorum doctrinam, manifeſtè denunciata. Rogati autẽ ſitis omnes, qui hoc honeſtarum rerum ſtudium attigeritis, & prooemium, & ſequentes deinde ſectas, & pro ueritate defenſionem, & ueritatis doctrinam, & ſanctæ uniuerſalis Eccleſiæ fidem, ut ueniam nobis detis, qui homines ſumus, & cum labore ac æmulatione diuina, pro pietate rationem reddere conati ſumus. Cuius ſanctiſſimi ac pientiſſimi nominis defendendi gratia, uelimus etiam aliquid uires noſtras excedens aggredi, quum Deus permittat nobis expetentibus, etiam ea quæ uires ſuperant. Nam ob ueritatem inſtituta à nobis eſt hæc oratio, & propter pietatem hoc opus aggreſſi ſumus. Quin & amplius rogati ſitis pro indulgenda uenia, ſi alicubi reperietis nos, aliquos impetere, aut cauillis inceſſere, quum aliàs hunc morem non habeamus. Itaque ſi alicubi propter zelum aduerſus hæreſes, & ad auertendos lectores, exacerbati dixerimus aliquos deceptores, aut circulatores, aut miſeros homines, ignoſcite. Ipſa enim neceſſitas aduerſus huius certaminis doctrinas inſtans, talem nobis ſudorem efficit, & ut lectores auertantur, & ut oſtendamus penitus interdictas à noſtra doctrina, illorum operas, myſteriaq; & doctrinas, quo etiam per orationis ac contradictionis noſtræ uehementiã, libertatem noſtram oſtendamus. & quo etiam aliquos ex ipſis per grauiores putatos ſermones effugiamus. Eſt autem tota hæc tractatio per prædictos tres libros, primum, ſecundum, & tertium. Quos ſanè libros in ſeptẽ tomos diuiſimus. In unoquoq; autem tomo numerus quidam hæreſeon ac ſectarum ineſt. Sunt autem ex toto octoaginta, quarum nomina & prætextus ſunt. I Barbariſmus. II Scythiſmus. III Græciſmus. IIII Iudaiſmus. V Samaritiſmus. Ex his ortæ ſunt quæ deinceps ſequuntur, ante CHRISTVM quidem poſt Barbariſmum, & Scythicam ſuperſtitionem, ex Græciſmo hæ: VI Pythagorei, ſiue Peripatetici, circa Ariſtotelicos diuiſa. VII Platonici, VIII Stoici, IX Epicurei. Dein de Samariticæ ſectæ ex Iudaiſmo ortæ quatuor ſunt gentes, X Gortheni, XI Sebuæi, XII Eſſeni, XIII Doſithei. Deinde idem prædictus Iudaiſmus, qui ab Abraamo formam accepit, & per datam Moſi legem ampliatus eſt, & à Iuda filio Iacob, qui etiam Iſraël appellatur, per Dauidem regem ex eius tribu primum, Iudaiſmi cognomen adeptus eſt, ſeptem ſectas habet: XIIII Scribarum, XV Phariſæorum, XVI Sadducæorum, XVII Hemerobaptiſtarum, XVIII Oſſæorum, XIX Naſaræorum, XX Herodianorum. Ex his & poſt has hæreſes iuxta temporum ſucceſſionem, apparuit ſalutaris CHRISTI Domini noſtri in carnem aduentus, & Euangelica doctrina ac prædicatio regni, quæ ſola fons eſt ſalutis, & fides ueritatis catholicæ & Apoſtolicæ ac orthodoxæ Eccleſiæ. Ex hac autem diffractæ ac fiſſæ ſunt nomen ſolum CHRISTI habẽtes, & nõ item fidẽ, hæ hæreſes: I Simoniani, II Menandriani, III Saturniliani, IIII Baſilidiani, V Nicolaitæ, VI Gnoſtici, qui etiam Stratiotici, & Phibionitæ, & apud aliquos Secũdiani, apud alios Socratitæ, apud alios Zacchæi, apud quoſdam Coddiani appellati, & Borboritæ, & Barbelitæ. VII Carpocratitæ, VIII Cerinthiani, qui & Merinthiani, IX Nazoræi, X Ebionæi, XI Valentini, XII Secundiani. quibus additur Epiphanes & Iſidorus. XIII Ptolemæi, XIIII Marcoſij, XV Colorbaſij, XVI Heracleonitæ, XVII Ophitæ, XVIII Caiani, XIX Sethiani, XX Archontici, XXI Cerdoniani, XXII Marciones, XXIII Lucianiſtæ, XXIIII Apelleiani, XXV Seueriani, XXVI Tatiani, XXVII Encratitæ, XXVIII Phrygaſtæ, & Montaniſtæ, & Taſcodrugitæ. Hi autẽ rurſus, Taſcodrugitæ uidelicet, in ſeipſos diuiſi ſunt. XXIX Pepuziani, qui etiam Priſcilliani & Quintilliani. Quibus annectũtur Artotyritæ. XXX Teſſareſcædecatitæ, qui paſcha unam anni diem faciunt. XXXI Alogi, qui Euangelium & Apocalypſim Ioannis non admittunt. XXXII Adamiani, XXXIII Sampſæi, qui & Helceſæi. XXXIIII Theodotiani, XXXV Melchiſedeciani, XXXVI Bardeſianiſtæ, XXXVII Noëtiani, XXXVIII Valeſij, XXXIX Cathari, qui & Nouati. XL Angelici, XLI Apoſtolici, qui & Apotactici. XLII Sabelliani, XLIII Origenæi, turpia faciẽtes. XLIIII Origenæi, ab Origene eo qui etiã Adamantius appellatur. XLV Pauli Samoſatenſis hæreſis, XLVI Manichæi, qui & Acuanitæ. XLVII Hieracitæ, XLVIII Meletiani, qui in Aegypto ſectam habent. XLIX Ariani, qui & Ariomanitæ. L Audianorũ ſecta, LI Photiniani, LII Marcelliani, LIII Semiarij, LIIII Pneumatomachi, qui & Macedoniani, & Eleuſij diſcipuli, qui ſanctũ Dei ſpiritũ blaſphemant. LV Aëriani, LVI Aëtiani, qui & Anomoei: quibus coniungitur Eunomius, imò potius Anomoeus. LVII Dimoeritæ, qui non perfectam CHRISTI incarnationẽ confitentur,

Hæreſum Numerus LXXX

Hæreſes ante Chriſti aduentum in Carne.

nota.

Alogi

origenæi

Eleusii

Dimeritæ

ſitentur, qui etiam Apollinaritæ. LVIII. Qui ſanctam Mariam ſemper uirginem, poſtquam Saluatorem genuit, ipſi Ioſeph coniunctam fuiſſe dicunt, quos ſanè appellauimus Antidicomarianitas. LIX. Qui in nomen ipſius Mariæ collyridem offerunt, & uocantur Collyridiani, LX. Maſſaliani, quibus coniungũtur Martyriani, qui à Græcis ſunt: & Euphemitæ, & Sataniani. Porrò facta rurſus repetitione ac diuiſione harum ſectarum iuxta libros, oſtendam in hac mea repetitione, quot ex his octoaginta ſectis in primo, & deinceps in ſecundo, uſq; ad tertium ſint librum. Imò etiam quot ſint hæreſes in ſingulis ſeptem tomis, in quos tres libri digeſti ſunt, compræhenſæ. Habet autem res ſe hoc modo.

Operis distinctio. In primo libro tomi tres ſunt, hæreſes autem quadraginta ſex, cum appellationibus ſuis, Barbariſmi uidelicet, & Scythiſmi, & Græciſmi, & Iudaiſmi, & Samaritiſmi. In ſecundo uerò libro tomi duo ſunt, & hæreſes uiginti tres. In tertio libro tomi duo, hæreſes undecim. In primo igitur libro primi tomi, hæreſes uiginti ſunt, hæ ſcilicet, Barbariſmus, Scythiſmus, Græciſmus, Iudaiſmus: Græcorum differẽtiæ, Pythagoræi, ſiue Peripatetici, Platonici, Stoici, Epicuræi: Samaritica, quæ ex Iudaiſmo eſt. Samaritarũ gentes quatuor: nempe, Gortheni, Sebuæi, Eſſeni, Doſithæi. Iudæorum hæreſes ſeptem, Scribæ, Phariſæi, Sadducæi, Hemerobaptiſtæ, Oſſæi, Naſaræi, Herodiani. In ſecundo uerò tomo primi libri hæreſes tredecim ſunt, Simoniani, Menandriani, Saturniliani, Baſilidiani, Nicolaitæ, Gnoſtici, qui & Stratiotici, ĳdemq; Phibionitæ, & apud aliquos Secundiani, apud alios Zacchæi appellati, itemq; Coddiani, & Borboritæ, & Barbelitæ: Carpocratitæ, Cerinthiani, qui & Merinthiani, Nazoræi, Ebionæi, Valentini, Secundiani, quibus connectuntur Epiphanes & Iſidorus, Ptolemæi. In tertio autẽ tomo eiuſdem primi libri hæreſes item tredecim ſunt, Marcoſĳ, Colorbaſĳ, Heracleonitæ, Ophitæ, Caiani, Sethiani, Archontici, Cerdoniani, Marciones, Lucianiſtæ, Apelleiani, Seueriani, Tatiani. Hæc eſt ſummaria repetitio triũ tomorum primi libri. Secundi uerò libri tomi duo ſunt: & in primo quidẽ ſecundi libri tomo, qui quartus eſt iuxta numeri ab initio conſequentiam, hæreſes decem & octo habentur, hoc modo, Encratitæ, Phrygaſtæ, qui & Montaniſtæ, & Taſcodrugitæ. Taſcodrugitæ autẽ rurſus diuiſi ſunt à prædictis: Pepuziani, qui & Quintilliani: quibus coniunguntur Artotyritæ, Teſſareſcædecatitæ, qui paſcha unam anni diem faciunt: Alogi, qui Euangelium Ioannis & Apocalypſim non ſuſcipiunt: Adamiani, Sampſæi, qui & Helceſæi: Theodotiani, Melchiſedeciani, Bardeſianiſtæ, Noëtiani, Valeſĳ, Cathari, Angelici, Apoſtolici, qui etiam Apotactici: quibus cõiunguntur, qui appellãtur Sacciferi, Sabelliani, Origeniani, turpia facientes: Origeniani, ab Origene Adamantio. In ſecundo autem tomo eiuſdem ſecundi libri, quinto uerò iuxta prædictum numerũ, hæreſes quinq; ſunt, Paulianiſtæ, Manichæi, qui & Acuanitæ, Hieracitæ, Meletiani ſecta in Aegypto, Ariani. Atque hæc eſt tomorum ſecundi libri ſummaria repetitio. Similiter autem & in tertio libro ſunt tomi duo. Et in primo quidem tertĳ libri tomo, ſexto autem iuxta prædictum numerum, hæreſes ſeptem ſunt, Audiani, Photiniani, Marcelliani, Semiarĳ, Pneumatomachi, qui ſpiritum Dei ſanctum blaſphemant, Aëriani, Aëtiani ab Aëtio, qui diſſimilitudinem perſonarũ in ſancta Trinitate inuexit: cui coniunctus eſt Eunomius, qui Anomœus appellandus potius fuit. In ſecundo uerò tomo eiuſdem tertĳ libri, ſeptimo uerò iuxta tomorum numeri diuiſionem, & ultimo totius operis, hæreſes quatuor habentur, Dimœritæ, qui non perfectam CHRISTI incarnationem cõfitentur, qui etiam Apollinaritæ: & qui ſanctam Mariam ſemper uirginem, poſtquam Saluatorem genuit, ipſi Ioſeph copulatam fuiſſe dicunt, quos uocauimus Antidicomarianitas: & qui in nomen ipſius Mariæ collyridem offerunt, qui ſanè uocantur Collyridiani, Maſſaliani. Et de recta ac uera fide Apologia, cum compendio doctrinæ, quæ ſit ſancta catholica & Apoſtolica Eccleſia. Hæc eſt ſummaria repetitio ac inſcriptio ſiue enumeratio, totius contra octoaginta hæreſes Operis, & unius pro ueritate Apologiæ, ſola illa, hoc eſt catholica & orthodoxa Eccleſia, in tres libros digeſta, ac ſeptẽ tomos diuiſa. Addam porrò & primi tomi primi libri contra uiginti hæreſes ſummariũ indicẽ ac elenchum. Primum quidem habẽtur omnium ſectarũ matres, ac exemplaria & appellationes, ex quibus matribus omnes aliæ ortæ ſunt, & ſunt hæ primæ quatuor. Prima Barbariſmus,

Barbariſmi appellatio. quæ per ſeipſam eſt, & durauit à diebus Adam in decem generationes, uſque ad Noë. Appellatus eſt autem Barbariſmus, ex eo quod eius temporis homines nõ habuerint principem quendam, aut unam concordiam, ſed quod unuſquiſque pro ſua ratione procedebat, & ſibĳpſi lex iuxta propriæ uoluntatis prærogatiuam fiebat. Secunda Scythiſmus, à diebus Noë, & poſtea uſque ad turris Babylonis ædificationem: & poſt turris tempus, ad paucos annos, ipſius Phalec & Rhagan, qui ad Europæ declinantes regionem, Scythiæ parti & ipſorum gentibus adiudicati ſunt, à Tharra ætate & ulterius, ex quo Thraces nati ſunt.

Thracum origo. Tertia Græciſmus, à temporibus Seruch, exorſus per idololatriam, & ſicut unuſquiſque tunc procedebat ſecundum aliquam ſuperſtitionem, ad ciuiliorem uitam, moreſq; ac ſtatuta, ita tamen ut ſimulachra tunc cœ erint poni hominum genera, quæ tunc ſequebantur ac deificabant, per colores quidem ab ini

tio

tio depingentes, ac repræſentantes eos qui olim apud ipſos in honore fuerunt, aut tyrannos, aut præſtigiatores, aut qui aliquid fecerũt in uita memorabile, per fortitudinem aut corporum robur. Deinde uerò à temporibus Tharra patris Abraam, etiam per ſtatuas idololatriæ errore inducto, primos ſuos parentes per effigies colentes, & eos qui ante ipſos uita functi erant fabricantes, ex figulari primum arte, deinde quum ſingulæ artes ad imitationẽ excitarentur, ædificatores quidem lapidem ad hoc cædentes ac exſculpentes, argentarij uerò & aurifuſores per propriam artis ſuæ materiam effingentes. Ita etiam fabri lignarij, ac reliqui. Aegyptij uerò, ſimulq; Babylonij, & Phryges ac Phœnices, huius ſuperſtitionis primi autores fuerũt, tum ſtatuariæ, tum myſteriorum, à quibus plurima ad Græcos translata ſunt, ab ætate Cecropis, & deinceps. Deinde autem & longè poſtea, Saturnum & Rheam, Iouemq; & Apollinem, & alios deos declararunt. Græci uerò appellati ſunt Hellenes, ab Hellene quodam uiro, qui in Græcis habitauit. Aut, ut alij tradũt, ab elæa, hoc eſt olea, quæ Athenis enata eſt. Iones autem horum principes fuerunt, uelut rei ſynceritas habet, ab Ione uno quodam uiro ex his qui turrim ædificarunt, quando linguæ omnium diuiſæ ſunt. Ob quam cauſam etiam Meropes omnes appellati ſunt, propter partitam uocem. Poſtea uerò Græciſmus in ſectas redactus eſt poſterioribus temporibus, Pythagoreorũ uidelicet & Stoicorum, Platonicorumq; & Epicureorũ ac reliquorum. Diuini porrò cultus forma ſimul fuit, & naturæ lex in uitam inducta, ſeparans ſeipſam ab his gentibus, à iactis mundi fundamẽtis uſque huc, media exiſtens inter Barbariſmum, Scythiſmum, ac Græciſmum: donec coniuncta eſt diuino ipſius Abraæ cultui, & poſtea factus eſt Iudaiſmus, à temporibus Abraam formam adeptus, & per Moſem ſeptimum ab Abraam, per legem datam ipſi à Deo dilatatus, à Iuda uerò quarto filio ipſius Iacob, qui etiam Iſraël appellatus fuit, per Dauidem qui primus ex eiuſdem tribu regnauit, perfectum Iudaiſmi nomen ſortitus. De his enim quatuor ſectis Apoſtolus cõpendio dixit: In CHRISTO enim IESV non Barbarus, non Scytha, non Græcus, non Iudæus, ſed noua creatio. Græcorum differentiæ ſunt, Pythagoræi ſiue Peripatetici. unitatem & prouidentiam, & prohibere ſacrificare dijs Pythagoras docuit, item animata non in cibum aſſumere, & à uino abſtinere. Decreuit autem ſimul, quæ à luna & quæ ſuprà lunam ſunt, immortalia eſſe: quæ uerò infra, mortalia. Et tranſire animas à corporibus ad corpora, uſque ad animalia & beſtias omnis generis. Simul autem & ſilentium exercere ad quinque annorum tempus. Poſtremùm uerò ſeipſum Deum nominauit. Platonici, Deum & materiam ac formam prodiderunt, & mundum factum ac corruptibilem eſſe. Animam uerò ingenitam, & immortalem ac diuinam. Eſſe autẽ partes eius tres, Rationalem, Impetuoſam, & cupiditate præditam. Vxores uerò omnibus communes eſſe, & nullum unam propriã habere debere, ſed unumquenq; cum qua uelit, illa item uolente coire. Tranſitum item animarum in diuerſa corpora omnis generis animantiũ. Simul autem & deos ex uno multos docuit Plato. Stoici uniuerſum eſſe corpus docuerũt, & ſenſibilem hunc mundum Deum putauerunt. Quidam uerò ex ignis eſſentia naturam ipſum habere pronunciauerunt. Et Deum quidem mentem decernunt, & uelut animã totius amplitudinis cœli & terræ. Corpus autẽ eius eſſe uniuerſum, uelut dixi, luminaria uerò oculos. Carnẽ uerò omniũ perire, Animam autem omnium à corporibus ad corpora tranſire. Epicurei, atomos & indiuiſibilia corpora, ſimilariaq; & infinita, uniuerſorum principium eſſe ſtatuerunt, & finem felicitatis eſſe uoluptatem docuerunt: & neque Deum, neq; prouidentiam, res gubernare. Samaritiſmus, & ab ipſo appellati Samaritæ, hic eſt ex Iudaiſmo, antea quàm deuenirent hæreſes ad Græcos, & antea quàm conſtituerentur ipſorum dogmata. Poſtquam uerò eſſe cœpit Græcorum ſuperſtitio, medium eius ac Iudaiſmi obtinuit. Originem autem accepit à temporibus Nabuchodonoſor & captiuitate Iudæorum. Ipſi Samaritæ inquilini ſunt ab Aſſyrijs in Iudæa, & receperunt ſolum quinque libros Moſis, quum rex iuſſiſſet ipſis à Babylone per ſacerdotem Eſdram appellatum. Omnia Iudæorum habent, præterquam abominari gentes, & neque attingere aliqua: & præterquam quod negãt mortuorũ reſurrectionem, & auerſantur alias prophetias poſt Moſem. Samaritarũ gentes quatuor ſunt: Gortheni, qui alijs temporibus feſtiuitates agunt quàm Sebuæi: Sebuæi, qui propter eandẽ cauſam in feſtis celebrandis à Gorthenis diſſentiũt: Eſſeni, qui neutris aduerſantur, ſed cum quibuslibet indiſcriminatim feſta celebrãt. Doſithei, in ijſdem gentibus uelut Samaritæ uitam degunt, circunciſione & ſabbato atq; alijs. Vtũtur & quinque libris Moſis, amplius autẽ quàm alij ſeruant abſtinentiam ab animatis, & frequẽtius in ieiunijs uiuunt. Quidam ipſorum etiã uirginitatem ſeruant, alij cõtinenter agunt, creduntq; mortuorum reſurrectionẽ, quod alienum eſt à Samaritis. Iudæorũ hæreſes ſeptem ſunt. Scribæ, qui legales fuerunt, & expoſitores traditionum apud ipſos antiquarum, per ſuperfluam ſuperſtitionem, cõſuetudines ſeruãtes quas nõ ex lege didicerũt, uerũ ſibijpſis præſcribẽtes ſimulachra iuſtificationis legis. Phariſæi, hoc eſt ſeparati, qui exactiſſimã uitam degerunt, & longè alijs integriores, Apud quos etiã mortuorũ reſurrectio, uelut etiã apud ſcribas, & de angelis ac

ſpiritu

Idolorum cultus origo.

Hellenes unde dicti ſint Græci.

Meropum appellatio.

Pythagoræ dogmata.

Platonicorũ dogmata.

Stoicorum placita.

Epicureorũ placita.

Samaritarũ ſectæ.

Iudæorum hæreſes.

Dalmaticæ. *Phylacteria.*

ſpiritu ſancto, quod ſit aſſenſus. Vita item diuerſa. Cõtinentia uſq; ad tempus, & uirginitas, ieiuniumq́; bis per ſabbatum. Vrceorum & patinarũ ac poculorũ purificationes, uelut etiã apud Scribas. Decimationes & primitiæ, & aſſiduæ preces, & habitus ſuperſtitioſus indumentorũ, per amicula & dalmaticas atque pallia, & per latitudines phylacteriorum, hoc eſt ſignorum & notarum purpuræ, & fimbriarum ac prætextuum in alis palliorum. quæ ſanè ſigna fuerunt continentiæ apud ipſos ad tempus. Iidem etiam generationem ac natiuitates introduxerunt, & fatum. Sadducæi, hoc eſt iuſtiſſimi, qui ex genere quidem erant Samaritarum, ſimulq́; ſacerdotis Sadduc nomine. Mortuorum autem reſurrectionem negabant, & non admittebant Angelum, neque Spiritum, per omnia uerò Iudæi erant. Hemerobaptiſtæ, hi per omnia quidem Iudæi erant: dicebant autem neminem aſſequi uitam æternam, niſi quis quotidie baptizaretur. Oſſeni, quos impudentiſſimos interpreteris. Hi omnia ſecundum legem perficiebant. Vtebantur autem & ſcripturis alijs poſt legem. pleroſq; uerò ex poſterioribus prophetis reijciebant. Naſaræi, quos interpretari poſſis diſſipatores, aut rebellatores: omnem carnis eſum interdicunt, animatis penitus non fruuntur. Vſque ad Moſen & Ieſum Naue, ſanctis in quinq; libris Moſis nomine patriarchis utentes, eiſq; credentes, Abraam inquam, Iſaac & Iacob, & ſuperioribus, ipſoq; Moſe & Aaron, & Ieſu. Verum ipſorum quinque librorum Moſi inſcriptorum ſcripta, docent non eſſe Moſis, ſed alia præter ea ſe habere affirmant. Herodiani, hi per omnia quidem Iudæi erant, Herodem uerò CHRISTVM ſperabant, & huic tum honorem, tum nomen CHRISTI attribuebant. Hic eſt primus tomus, continens contra omnes has uiginti hæreſes. In ipſo uerò habetur etiam de CHRISTI aduentu tractatio, & ueritatis confeſſio.

EPIPHANII EPISCOPI CONSTANTIAE CYPRI, CONTRA OCTVAGINTA HAERESES OPVS PANARIVM,

ſiue Arcula aut Capſula Medica appellatum.

IANO CORNARIO MEDICO PHYSICO INTERPRETE.

QVVM AGGREDIAR fidem, itemq́ incredulitatem, rectamq́ ac diuerſam opinionem annunciare ac prodere, mentionem faciam principij iactorum mundi fundamentorũ, & eorum quæ cõſequuntur, non proprijs uiribus confiſus, neq́ à propria ratione concitatus, ſed uelut Deus omnium Dominus ac miſerator ſuis Prophetis reuelauit, et per ipſos nos omnium cognitione, quantum humanæ naturæ poſſibile eſt, dignatus eſt. Et quum incipiam de his ſtatim conſiderare, primum quidem non in parua ſolicitudine cõſtitutus ſum, uerum etiam ualde timeo, ut qui moliar opus non uulgare. Et inuoco ipſum ſanctum Deum, & unigenitum ipſius Filium IESVM CHRISTVM, & ſanctũ ipſius Spiritum, quo noſtræ tenuitatis mentem illuſtret, ad illuminationem cognitionis illorum. Græcorum equidem ſcriptores, poëtæ & oratores, ubi fabuloſum aliquod ſcriptum aggrediuntur, Muſam aliquam inuocant, non Deum. diabolica eſt enim ab ipſa ſapientia ac terrena, et non ex ſupernis deſcendens, uelut ſcriptum eſt. Nos autem inuocamus ſanctum uniuerſorum Dominum, ut adiuuet paupertatem noſtram, & inſpiret ſanctum Spiritum ſuum, ut nihil aſcititium in promiſſum ſcriptum comportemus. Atque hoc ipſum petentes, noſtræ inſufficientiæ nobis conſcij, iuxta fidei menſuram ac proportionem, ipſum nobis largiri obſecramus. Sit autem ſcopus omnibus lectoribus, de omni quęſtione, Quòd occaſionum & temporum ſunt inuenta, quæ exigua mens noſtra exercitata cõprehendere potuit. Et ſanè non omnino promittimus omnium quæ in mundo ſunt tractationem. Nam & ineffabilia ſunt & effabilia, inenarrabiliaq́ & numero incomprehenſibilia. & quãtum quidem ad homines attinet, nemo ea aſſequi poteſt, ſed à ſolo uniuerſorũ Domino cognoſcuntur. Verũ promiſſio noſtra habet, de differentia opinionum ac notionum, profeſſionũq́ fidei ex Deo, & incredulitatis, ſectarum item, & falſæ humanę mentis opinionis, ab erroneis uiris in mũdo diſperſæ, ab eo tempore quo homo formatus eſt in terra, uſq́ ad noſtra tempora, hoc eſt regni Valentiniani & Valentis annum undecimum, & Gratiani ſeptimum. Porrò quæ à nobis ad legentiũ notitiam peruenient, ea partim ex diſcendi ſtudio nouimus, partim ex auditu percepimus, in quædã uero proprijs auribus ac oculis incidimus. Et quorundam quidem radices & dogmata, exacta narratione nos tradituros eſſe cõfidimus, quorundam uero partem aliquam, prout facta ſunt. atq́ hæc partim ex libris ueterum ſcriptorum, partim ex auditu hominum, qui menti noſtræ exactam fidem fecerunt, nouimus. Hoc autem totum opus collegimus non per nos ipſos aggreſſi, nõ promiſſionibus noſtram dicendi tenuitatem excedentibus immorati. Nam & hunc ipſum ſermonem, quem Deo uolente componere inſtituimus, uiris philoſophis, aliàs alijs debilitatem noſtram pungentibus, & uelut loris, ut ita dicam, inſtigantibus, adorti ſumus, uelut ueſtra præſtantia per propheticas nobis literas ſcribens petiuit ac expoſtulauit, ô uenerandiſſimi ac optimi fratres Acaci & Paule in presbyterio conſortes. Quandoquidem igitur undiquaq́ non ſine Deo petitio-

Muſarum inuocatio.

Epiphanij ſæculum.

Quid dicturus

Vnde acceperit

Peſsimi errores tum Scribendi & legendi.

num ſuffragijs conſideratis, propter excellentem ſeruorum Dei dilectionem huc deſcendere dignus factus ſum: nō per uerborum eloquentiam, non lepiditate aliqua dicendi, ſed ſimplici loquendi idiomate, ſimplici ſermone, certitudine uero eorum quę ſermone declarantur, dicendi initiū faciam. Et Nicander quidem ſcriptor beſtiarum & reptilium naturas cognitas fecit. Alij uero ſcriptores de radicibus ac herbis prodiderunt, uelut Dioſcorides materiarius, Pamphilusq́, ac Mithridates rex, Calliſthenes & Philo, Iolaus item Bithynus, & Heraclides Tarentinus, Crateuas herbarius, Andreas, Baſus Tylius, Niceratus, Petronius Niger, Diodotus, & alij quidam. Eodem modo etiam nos ſectarum radices & opiniones reuelare conantes, non in detrimentum legentium, ſed uelut relati ſcriptores ſtudio habuerunt, non ut malum indicarent, ſed ad timorem & cautionem humanæ naturæ, ut mala & pernicioſa cognoſcerent homines, ſeq́ pręmunirent, & per potentiam Dei effugerent, per animaduerſionem & repudiationē. At ſi qui in talia iam incidiſſent, & ab eiuſmodi inſidias pertuliſſent, aut per inſufflationem, aut per morſum, aut aſpectum: ijdem de his ſoliciti, auxiliares radices ac herbas pręſcripſerunt, ad prædictorum reptilium improbitates irritas faciendas. Sic etiam nobis ſtudium eſt, per relatorū & ueſtram dilectiſſimi fratres exhortationem, ut malorum reptilium ac beſtiarū, tum formas triſtes, tum morſus lethales reuelemus. Ad oppoſitionem uero horum, quæcunq; poſſumus in compendio dicere, unum atq; alterum uerbum, ad repellendū ipſorum uenenum, & ſeruandum eum qui Dominum ſequi uelit, ſiue ex ſua ſententia, ſiue inuitus in eadem reptilia hæreſeon ac ſectarum dogmata illapſum, inſtar antidotorum apponemus. Etenim ab initio Adam ſexta die formatus è terra, et accepta inſufflatione uiuificatus eſt. Non enim uelut quidam putant, à quinta die incepit, & in ſexta formatus eſt. decepta eſt enim mens eorum qui hoc dicunt. Erat autem ſimplex & innocens, non nomen aliquod aliud adeptus, non opinionem, non doctrinam, non uitæ diſcretionis appellationem nactus, quàm Adam tantum uocatus, quod hominem interpretari poſſis. Huic formatur ex ipſo ſimilis ipſi uxor, ex eodem corpore, & eadem inſufflatione. filij uero gignuntur huic maſculi ac fœmellæ. Et ubi uixiſſet annos noningentos triginta, naturæ debitum exoluit. Huius filius fuit Seth, huius uero Enos, & per ſucceſſionem Cainan, Malaleel, Iared. Quemadmodū autem traditio habet quæ ad nos deuenit, hinc incepit fraus in mūdo fieri: & ab initio quidem per inobedientiam ipſius Adam, deinde per ipſius Cain parricidium. Nunc autem in temporibus Iared, & ultrà, ueneficium, incantatio, petulātia, adulterium et iniuſticia. Non opinio aliqua alia, non doctrina immutata, ſed una lingua, unum genus in terra illo tempore diſperſum. Huic Iared naſcitur filius nomine Enoch, qui complacuit Deo, & non reperiebatur: tranſtulit enim ipſum Deus, & nō uidit mortem. Enoch autem genuit Mathuſala, Mathuſala Lamech, Lamech Noë. Et iuſtum Dei iudicium, aquæ inundatione orbi terrarum inuecta, omnem hominū & aliorum animantium carnem deleuit. Seruauit autem in arca per præceptum ipſum Noë, qui complacuit ipſi, & coram ipſo gratiam inuenit. Seruauit item tres filios ipſius, Sem, Cham, Iapheth, et propriam eius coniugem, & trium filiorum tres uxores, ut hominum animæ octo in arca tunc ſeruatæ ſint à diluuio aquæ. Et de omni genere ferarum & animaliū, tum pecorum, tum aliorum in terra, ad conſtitutionem rurſus ſubſtantiæ omnium in mundo, de quibuſdam bina & bina, de alijs ſeptem et ſeptem. Atq; ſic præterijt decima generatio, per annos bis mille ducētos ſexaginta duos. Et inundatio ſedata eſt. Et Noë ac domus eius, reliquiæ mundi māſerunt. Nondum autem erat diuerſa opinio, non gens aliqua diſcors, non nomen hereſis, imò neque idololatria. Quando uero unuſquiſq; homo iuxta propriam opinionem procedebat, Lex enim una nuſquam erat, quiſq; enim ſibijpſi lex erat, & pro propria ratione pergebat, (quemadmodum apud Apo-

Scriptores materiæ medicæ.

Mundi exordium.

Nicander

Hinc diſce Alcoranum ſine diſcrimine Legi poſſe

Adæ prima imago

fraudis initium ac ſcelerum omnium

Hæc tempora fuerunt initium omnis maliciæ et infidelitatis:—

Caina Ecclesia iam irrepſerat optime Lector:-

Apoſtolum uſus eſt, non ſolum barbariſmi, ſed etiam aliarum ſectarum. Ait enim, in CHRISTO enim IESV, non barbarus, non Scytha, nõ Græcus, non Iudæus.) Barbariſmus tunc appellabãt in decẽ generationibus temporis cognomen. Poſt diluuium uero quum requieuiſſet arca Noë in montibus Ararat, per mediam Armeniorum & Cardyenſium terram, in monte Lubar appellato, iſtic prima habitatio hominum fit poſt diluuiũ. Et illic Noë propheta uineam plantat, & loci habitator fit. Naſcuntur autem filij eius, ipſe enim non amplius generauit, filij et filiorum filij, uſq; ad quintam generationem, annis ſexingentis quinquaginta nouem, prĉter Sem. Secundum conſequentiam uerò ſermonis, genealogiam unius filij recenſebo. Sem itaq; genuit Arphaxad, Arphaxad Cena, Cena Hala, Hala Heber pium & religioſum, Heber Phalec, & nihil erat in terra, non hæreſis, non opinio alia atq; alia, ſed ſolum homines uocabãtur, unius labij & unius linguæ. Erat autem ſolum impietas & pietas, lex naturĉ & uniuſcuiuſq; uoluntatis propoſitum ſecundum naturam, & neq; à doctrina, neq; ex libris ſcriptorum error & ſeductio, non iudaiſmus, non hæreſis alia aliqua, ſed ſicut nũc eſt fides, quæ iam in ſancta catholica Eccleſia uerſatur, quæ ab initio fuit, & poſtea rurſus reuelata eſt. Si quis enim pro ueritatis ſtudio expendere uelit, ſancta & catholica Eccleſia principium omnium eſt, ex hoc nimirũ ſcopo. Adam protoplaſtus formatus eſt, non circumciſus, ſed carne præputium habens. Non autem erat idololatra, & nouit patrem Deum, & Filium, & Spiritum ſanctum. Propheta enim erat. Itaq; quum non haberet circumciſionem, non erat Iudæus. & quum ſimulachra non adoraret, aut aliud quid, non erat idololatra. Propheta enim erat Adam, et nouit quod Pater dixit Filio, Faciamus hominem. Quid igitur erat? Neq; circumciſionem habens, neq; ſimulachra colens, ſed Chriſtianiſmi formam oſtendens. Sic etiam de Abel, & de Seth, & de Enos, & de Enoch, & de Mathuſala, & de Noë, & Heber, uſq; ad Abraam accipiendum eſt. Operabatur autem tunc & pietas & impietas, fides & incredulitas. fides quidem Chriſtianiſmi imaginẽ obtinens: incredulitas autem, impietatis & iniquitatis formam exhibens, contraria legi naturæ, uſq; ad præiudicatũ tempus. Quinta igitur generatio poſt diluuium, quum multiplicarentur iam homines, ex tribus filijs Noë, per ſucceſſionẽ filiorum filij geniti ſunt ſeptuaginta duo numero, principes & capitanei in mundo. Quum autem ſe extenderent et ultra procederent à monte Lubar ac finibus Armeniĉ, hoc eſt à regione Ararat, conſiſtunt in campo Senaar, quem ſanè delegerãt. Situs eſt autem campus Senaar nunc in regione Perſica, quæ olim erat Aſſyria. Illic itaq; coniuncti conſiliũ inter ſe ineunt, de ædificanda turri ac urbe. Verùm à regione ad Europam in Aſiam declinantes, appellati ſunt omnes iuxta regionis appellationem Scythæ. Extruunt autem turrim, & ædificant Babylonem. & non habuit complacentiam Deus in opere dementiæ ipſorum. diſperſit enim & diuiſit ipſorum linguas, & ex una in ſeptuagintaduas diſtribuit, iuxta numerum uirorum tunc repertum. Vnde & Meropes hi uocati ſunt, propter diuiſam uocem. Et turrim quoq; uentorũ impetu euertit. Diuiſi igitur ſunt per omnem terram, ad dextram ac ſiniſtram, partim reuerſi unde proceſſerant, partim ulterius ad orientem progreſſi. Alij uero Libyam occupauerunt, ut etiam ſi quis de his certior fieri uelit, inuenerit ſanè ſingulos qui ſeceſſerunt in ſingulis patrijs, quomodo ſortem acceperunt. Sic Miſacem ſuſcipit Aegypti ſortem, Chus Æthiopiam, Pſus Æxiomaticas partes, Regma et Saba partes ad Garamorum regionem ſitas. Et ut ne in longum extendam hic procemium, redibo rurſus ad propoſitũ, & ſecundum ſucceſſionem rurſus cõſequentiam apprehendam. Inter Heber & Phalec, & turris ædificationem, & primam urbem poſt diluuium extructam, in ipſa ædificatione principium de cætero conſultationis accipit Nebroth, de congregatione ac tyrannide. Nebroth enim regnat, filius Chus Æthiopis, ex quo natus eſt Aſſur. Huius regnum in

Barbariſmus.

Eccleſia Catholica principium omnium.

Meropum appellatio.

Orech fuit, & in Arphal ac Chalamia. extruit autem & Thiras, & Thobel, & Lobon, in Aſſyriorum regione.

Zoroaſtres.

Hunc dicunt eſſe Greci Zoroaſtrem, qui ultrà progreſſus ad orientales partes, Bactra inhabitauit. Hinc iniquitates in terra diſtributæ ſunt. Inuentor enim hic fuit malæ doctrinæ, aſtrologiæ & magiæ, uelut quidam de hoc Zoroaſtre tradunt. Verũ ut rei ueritas habet, hoc tempus ipſius Nebroth gigantis erat. non longe autem inter ſe ambo diſtant tempore, Nebroth & Zoroaſtres. Phalec autem genuit Rhagan, Rhagan Seruch, quem interpretari poſſis irritationẽ. Et incepit inter homines idololatria ac Græciſmus,

Græciſmus.

uelut cognitio quæ ad nos deuenit, habet. Nondum autem in ſtatuis & in ſculpturis lapidũ aut lignorũ, aut ex argento & auro, aut alia materia factis, ſed ſolum per colores & imagines, hominis mens in ſeipſa maliciam excogitauit, & per liberum arbitrium rationisq; ac mentis uim, pro bonitate iniquitatem reperit. Naſcitur ipſi Seruch filius Nachor, Nachor autem gignit Tharra. Hinc fieri cœperunt ſtatuæ, ex luto ac arte figulari, per induſtriam huius Tharra. Durauit autem hoc ſtudium in uigeſimam generationẽ uſq; ad hunc, annis ter mille trecentis triginta duobus.

Patres ante filios moriebantur.

Et nullus unquam ex prioribus hominibus filius ante patrem mortuus eſt, ſed patres ante filios uitam finientes, filios ſucceſſores relinquebant: & ne quis dicat de Abel, non enim morte propria mortuus eſt, donec Tharra æmulum Deo per propriam uerſutiam commentus erexit, & ex ultione ſimilia his quæ fecit recepit, dum etiam ipſe per proprium filium ad emulationem prouocatus eſt. Vnde admiratione ducta diuina ſcriptura adnotauit dicens: » Et mortuus eſt Arran in conſpectu Tharra patris, in terra natiuitatis ſuæ.

Scythiſmus.

Vſque ad hunc permanſit Scythica quædam ſucceſsio ac appellatio. Nondum autem erat aliqua hæreſis, nondum inuentum aliquod aliud, quàm ſola ſcortatio, & excogitatio ſimulachrorum. Et poſtea deificarunt aut infelices tyrannos, aut præſtigiatores ſpectra orbi terrarum exhibentes, monimenta ipſorum uenerantes, & longo tempore poſtea Saturnum & Iouem, Rheamq; ac Iunonem, & alios deinceps. Deinde uero Acinacem coluerunt ex Scythis Sauromatæ, Odryſumq; Thracum primum patrem, ex quo Phrygum genus deducitur: unde & Thraces à Tharra cognomento appellantur,

Thracum appellatio.

qui in turris ædificatione genitus fuit. Proceſſit autem degenerauitq; omne tempus, hinc erroris initio ſumpto uſque ad prædictum tempus, uias deinceps inquinans. Scriptoresq; ac hiſtoriographi hinc initium ſumpſerunt, ab Ægyptiorum fabulis deditæ gentis errore collectione facta, unde ſanè ueneficia ac magiæ repertæ ſunt. Translata autem ſunt hæc ad Græcos ab ætate Cecropis. Et erat hoc tempore Ninus in Aſſyrijs, & Semiramis, contemperanei ipſi Abraam, & Ægyptiorum octauus & decimus potentatus. In Sycione autem tunc ſolum regnabant, cuius regni initium fuit Europs. Et Deus deligit ipſum Abraam, eadem ſanctæ catholicæ & apoſtolicæ Eccleſiæ forma in præputio fidelem, & in pietate perfectiſſimum, in ſcientia prophetam, in uita euangelicam habentem conuerſationem. Domi enim pater honorum fuit, & uocatus eſt per uerbum, & domeſticis ſuis renunciauit, & uocanti obediuit, uelut Petrus & Andreas, & Iacobus ac Ioannes. Et ut ne rurſus longam faciam orationem, in ſumma dicam. Quum ad annos nonaginta nouem perueniſſet hic propheta, à Deo reſponſum accipit de circumciſione, & hinc incipit forma Iudaiſmi poſt Græciſmũ. Et erat à iactis fundamentis mundi uigeſimaprima generatio. Anni uero ter milleni quadringenti triginta unus:

Iudaiſmus.

& Iudaiſmus initium accepit. Scythiſmus enim à diluuio uſque ad turrim & Seruch fuit. A Seruch autem, uſque ad Abraam & huc Græciſmus. Ab Abraam uero nondum cognomen hæreſis erat: ſed ſolum qui eandem pietatem habebant, Abraamiæi ab Abraam uocabantur. Filij uero huic fuerunt octo: ſolus autem Iſaac hæres erat, propterea quod et ex ſententia patris uitã degebat, pietati intentus, & iuxta promiſſionem Dei patri donatus erat. Habebat autem ante hunc Iſmaël ex ancilla Agar. Chettura uero peperit ipſi filios ſex, qui diſperſi ſunt in felicem appellatam Arabiam: Zem-

bran,

bran, & Iezan, & Ieſboc, & Soye, & Emmadem, & Madiam: & qui ex ancilla na-
tus eſt, nomine uelut dixi, Iſmaël. Occupat autem hic & extruit appellatam Phares
in deſerto. Naſcuntur autem huic filij numero duodecim, ex quibus ſunt tribus A-
garenorum, ſiue Iſmaëlitarum, qui nunc Saraceni uocantur. Iſaac uero gignit filios Agareni, Saraceni.
duos, Eſau & Iacob, & appellabatur tũc genus piorum Abraamiçi & Iſaacij. Quum
autem ſeparatus eſſet Eſau ad Idumæam ad meridiem ipſius Chanaan ſitæ regionis
& orientalis, habitator fit montis Seir, & ciuitatem extruit Edom appellatam. Huic
autem gignuntur filij, & præſunt Idumææ ſingulis iuxta ſucceſsionem, qui etiam du
ces Edom appellabãtur. Ex quo quintus eſt iuxta ſucceſſionem Ioë, ſubtracto Abra-
am ex hoc numero, & ab Iſaac numeratione facta. Iſaac enim genuit Eſau, Eſau Ra-
guel, Raguel Zara, Zara Ioë, prius quidem uocatum Iacob, poſtea uero appellatum
Ioë, paulò ante tentationem quæ ipſi accidit. Vigebat autem circumciſio. Iacob por-
rò fugit iram Eſau fratris ſui, ex conſilio patris et matris, in Meſopotamiam Phadan,
ultra Meſopotamiam Suſoba: et ducit illinc uxores ex propria cognatione quatuor,
quæ pariunt ipſi filios duodecim, Patriarchas appellatos. Quum uero reuerſus eſſet
ad Chanaanitidem terram, ad patrem ſuum Iſaac, ac matrem Rebeccam, uiſum ipſi
obuenit ex Deo, iuxta Iordanis excurſus, uocant autem torrentem Iacob, ubi uidit
caſtra angelorum. Et ecce inquit, homo à ueſpera, & colluctatus eſt ipſi uſque ad au-
roram: quem angelum ſignificauit Scriptura, qui per benedictionem dat Iacob digni
tatis nomen, Iſraël uidelicet. Quum autem illinc tranſijſſet Iacob, nominauit nomen
loci, Speciem Dei. quoniam qui ad ipſum per benedictionem dixerat, Non amplius
uocabitur nomẽ tuum Iacob, ſed Iſraël uocabitur: ita diſtinxerat dicens, Fortis fuiſti
cum Deo, & cum hominibus potens eris. Ab hoc tempore Iſraëlitæ appellantur. Et Iſraëlitæ.
ipſe Iſraël poſt deſcenſum Ioſeph in Aegyptum, deſcendit quoque cum uniuerſa do-
mo ſua, filijsꝗ & nepotibus, eorundemꝗ uxoribus atque alijs, cum ſeptuaginta ani
mis. Moratum eſt autem genus Iſraël in regione Aegyptiorũ per generationes quin-
que. Iacob enim genuit Leui & Iudam, & reliquos decem patriarchas. Leui autem
genuit Caath, Iudas uero genuit Phares. Caath genuit Abraam, Abraã genuit Mo-
ſen. Phares autem genuit Eſrom, Eſrom genuit Aram. Aram genuit Aminadab, A-
minadab Naaſſon, temporibus Moſis. Et Naaſſon quinta generatio eſt ſecundum
Leui. Exit Iſrael de terra Aegypti per rubrum mare in ſignis ac miraculis Dei, & ca-
ſtrametatur in eremo Sina. & reſponſis datis ex Deo ſeruo ipſius Moſi, ut numera-
ret à uiginti annis uſque ad quinquaginta, uiros qui poſſent educere gladium: ſumit
arma bellica, reperitꝗ uirorum myriadas ſexaginta duas, hoc eſt ſexcenta uiginti mi-
lia, inſuperꝗ octo milia & quingentos. Illo porrò tempore erat Inachus apud Græ- Inachus.
cos notus, cuius filia Io, quæ & Atthis appellatur, de qua etiam Attica regio uocata, ex Io, ſiue Atthis
qua item Boſporus, & eiuſdem nominis ciuitas Boſporus, in ponto Euxino nomi- & Iſis.
nata. Appellant autem ipſam Aegyptij Iſim, eamꝗ uelut deam adorant. Illi uero co-
gnominis eſt etiam fluuius, Inachus appellatus. Atque hinc initium habuerunt my-
ſteria & traditiones de dijs apud Græcos, prius apud Aegyptios & Phrygas, Phœni-
ceꝗ & Babylonios male excogitata, & ad Græcos tranſlata, de Aegyptiorum regio
ne à Cadmo & ipſo Inacho, qui prius Apis uocatus fuit, & Memphin ędificauit. Sed
& ab Orpheo & quibuſdam alijs eadem myſteria initium ſumpſerunt, & in hæreſes
ac ſectas compoſita ſunt poſtea ab Epicuro, & Zenone Stoico, & Pythagora, ac Pla
tone. Ex quo tempore cœperunt corroborari, uſque ad tempora Macedonica & Xer
xis regis Perſarum, poſt expugnationem Hieroſolymorum primùm, & captiuitatem
Nabuchodonoſor, & uſque ad tempora Darij, et Alexandri Macedonis. Plato enim
illo tempore notus erat, & qui eum præceſſerunt, Pythagorasꝗ, & poſtea Epicurus.

Omnes Philoſophi idololatriam unam inter con coxerūt tandem diuiſi

Vnde ſanè, uelut dixi, occaſionem ſumpſerunt, & ad ſtatum peruenerunt ſcripta, ac libri apud Græcos. Et poſt hoc tempus decantatæ hæreſes philoſophorum, inter ſe errore quidem conuenientes, & eadem uia procedentem ſcientiam idololatriæ ac impietatis contexentes: uerū eodem errore in ſeipſas confractæ, altera ab altera differūt.

Stoicorum hæreſis, ex ordine quinta.

Immortalitas

Stoa

ET Stoici quidem de deitate hoc ſentiunt, Deum dicunt eſſe mentem, quæ ſit uniuerſæ huius uiſibilis molis, cœli uidelicet ac terræ, & aliarum rerum, uelut in corpore anima. Partiuntur autem ijdem unam deitatē in multas partiales eſſentias, in ſolem, & lunā, & ſidera, in animā & aërē, & alia. Tranſitus item tradunt animarū à corpore in corpus, ubi de corpore decedunt. Eaſdemq́; corpora ingredi ac rurſus generari dicunt, & per multum errorem hanc impietatem retexunt: partem autem Dei & immortalem animam ducunt. Habuerunt principem Zenonem ſuæ ſtoæ, ſiue porticus, de quo multa narrātur. Alij enim dixerunt, ipſum Cleanthis cuiuſdam filium à Tyro oriundi. alij Citienſem ipſum dicunt ex Cypro inſularē, & Romæ aliquandiu uixiſſe, poſtea uero Athenis hoc dogma propoſuiſſe in porticu, ſtoa Græcis appellata. Quidam duos Zenonas eſſe aiunt, alterum Eleatem, & prædictū: & tamen ambo ſic docuerunt, etiamſi duo fuerint. Aſſerit igitur etiam hic materiam contemporaneam Deo appellandam eſſe, unà cum alijs ſectis: fatum item eſſe, ac generationem, ex quo omnia gubernantur, ac afficiuntur. Quomodo igitur cōpendiaria hæc noſtra tractatio, aduerſus huius uitia, auxiliare medicamentum recenſere poterit? ita ut non multo minor magnitudine rei fiat defenſio? Verùm ſummatim ut ne omnino

Stoici refutati

tranſcurram, ad hunc dicam. Vnde accepiſti, ô bone, huius doctrinæ narrationem? aut qualis ſpiritus ſanctus cœlitus te alloquutus eſt, de tuo errore? Duo enim ſimul cōtemporanea, materiam & Deum, uiolenter aſſeris. Cadet autem, et inconſtans eſt ratio tua. Confiteris enim quendam eſſe opificem, quem etiam omnipotentem dicis, hunc uero in multitudinē deorum diuidis. Cuius autem opifex, ſiue contemporanea fuerit materia ipſa? Erit enim per ſe ſuîpſius domina, quæ à nulla cauſa principiū accepit, & nemini ſubiecta eſt. Si uero opifex ab hac accipit tutelā, qui ipſam reperit, imbecillitas quædam fuerit, & collatio ei qui contribuit, propter inopiam, quo non ex proprijs, ſed ex alienis ſubiectis, proprium opificium producat. Et de animarū tranſitione à corporibus ad corpora, multa eſt adulteratæ mentis tuæ peruerſitas, ô tu ultronee ſapiens, qui ſcientiam apud homines iactas. Si enim pars Dei eſt, & immortalis: corpora uero miſerabilia, non ſolum ferarū & reptilium, & omnis generis beſtiarum uiliſſimarum, formationi ipſius coniungis, quæ, uelut tu dicis, à Deo eſſentiam habet: quidnam fieri poſſit hoc magis flagitioſum? Fatū deinde introducis, uelut ex ipſo fiant ea quæ homini ac alijs accidunt. Verùm ex uno dicto ſummatim totum tuum fabulamentum ſubuertetur.

fati impotencia

Si enim fati eſt, ſapientem fieri, prudentem euadere, rationalem generari ac irrationalē, aliaq́; omnia: ceſſent leges, dominatur enim fatum adulteris, & alijs. Magis autem pœnam dabunt ſtellæ quæ neceſſitatem inducunt, ſi coactus quis facit id quod aggreditur. Verùm de his aliàs amplius dicam. Sint ocioſæ ſcholæ, quieſcant ſophiſtæ, & rhetores, ac grāmatici, mediciq́; ac reliquæ ſcientię, mechanicarūq́; artium innumera multitudo, et nemo amplius doceat, ſi ex fato ſcientiarū ſuppeditatio, & nō ex literarū doctrina humanę naturæ cōtingit. Si enim fatum eruditū et doctum efficit, ne diſcat quis ex doctore, ſed ex natura accipiant peritiā ſtamina uoluentes Parcę, iuxta tuorum adeò faſtuoſorū uerborum erroneā ſententiam.

Platonici, hæreſis ex òrdine ſexta.

AT hęc aduerſus Zenonem & Stoicos à me dicta ſint. Plato uero ſimul et ipſe eadem uia fertur, per animarū de corporibus ad corpora tranſitionē, & per multi

tudinem

tudinem deorum, aliasq́ idololatrias ac ſuperſtitiones. Non autem de materia omnino æqualiter cum Zenone & Stoicis ſenſit. Nouit enim ipſum Deum, omnia uero facta & exiſtentia ex uero Deo potentias quaſdam factas eſſe. Eſſe autem primam cauſam, & ſecundam, & tertiam. Et primam quidem cauſam eſſe Deum. ſecundam uero cauſam, ex Deo quaſdam potentias productas eſſe. per ipſum uero & potentias factam eſſe materiã. Sic enim dicit: ¶ Cœlum ſimul cum tempore factum eſt, ſimul enim etiam diſſoluetur. Verùm priorem ſuam de materia ſentẽtiam deſtruxit. Dixit enim alicubi, materiam Deo contemporaneam eſſe. Plato contra ſeipſum.

Pythagorij, hæreſis ſeptima.

ANte hunc porrò Pythagoras & Peripatetici, profitentes ſe delineare unum Deũ, uerùm etiam alijs philoſophis, ipſorumq́ commentis addicti ſunt. Et tum ipſe, tum ſodales eius rurſus æqualia his dicunt, nefandam ac impiam ſententiam de animarum de corporibus diſceſſu, & ad alia corpora tranſitu, & de corporum corruptione. Hic poſtremum in Media uitam finijt. Corpus autem dicit eſſe Deum, hoc eſt cœlum: oculos uero ipſius eſſe uelut in homine, ſolem & lunam, ac reliqua ſidera, & in cœlo elementa. Mediæ obiit Pytha

Epicurei, octaua ſecta.

EPicurus deinceps omnia abſq́ prouidentia geri, in mundum induxit. Ex atomis uero omnia producta eſſe, ac rurſus in atoma decedere ac reſolui. & omnia ſua ſponte ex caſu eſſe, ac mundũ ſubſtitiſſe, natura ſemper generante, ut quæ rurſus conſumetur, & rurſus ex ſeipſa ſuccedat, & nunquam deſinat, dum & à ſeipſa naſcitur, et in ſeipſam conteritur. Eſſe autem uniuerſum ab initio inſtar oui, ſpiritum uero draconis ſpecie circum ouum, uelut coronam, aut uelut cingulum conſtringere naturam. Quum autem uoluerit uiolentia quadam ultra tempus coarctare omnem materiam, ſiue omnium naturam, ſic quidem rerum naturam in duo hemiſphæria diduxiſſe, & deinde ex hoc atoma indiuiſibilia corpuſcula ſecreta eſſe. Leuia enim & tenuiora uniuerſæ naturæ ſurſum emerſiſſe, hoc eſt lucem & æthera, & tenuiſſimam ſpiritus partem. grauiſſima uero ac lutulenta deorſum inclinata eſſe, hoc eſt terrã, id eſt ipſam ſiccitatem, & humidam aquarum eſſentiam. Vniuerſa uero à ſeipſis, & per ſeipſa moueri in circumuolutione poli & aſtrorum, ut à draconis ſpeciem habente ſpiritu adhuc omnia impellantur. Et ex parte quidem de his diximus, eodem uero modo quatuor has ſectas ob lectionis compendiũ ſubuertemus. Hinc & paulo prius quoq́, de cætero poetę, uelut dixi, & oratores ac hiſtoriographi, aſtronomiq́, & qui alios errores induxerunt, & mentem ad infinitas malas cauſas ac inſtitutiones pręparauerunt, humanam comprehenſionem turbarunt, ipſiq́ tenebras offuderũt: & factus eſt hic primus error, excogitatio ſimulachrorum, & infelicitas doctrinæ. Erant autem omnia diuiſa, Græciſmus & Iudaiſmus. Iudaiſmus non prius appellatus, ſed per Iſraelẽ cognomen piæ religionis adeptus, donec ſucceſſiones factę ſunt. Naaſſon enim in deſerto tribus Iuda tribunus factus, generat Salmon, Salmon generat Boos, Boos gignit Obeth, Obeth gignit Ieſſe, inter pios Iſraëlitas appellatos. Ieſſe generat Dauid regem, qui primus ex tribu Iuda regnauit, ex quo deinceps per ſucceſſionem reges ex ſemine ipſius, ita ut filius patri ſucceſſerit, conſtituti ſunt. Erat aũt ante ipſum Dauid natura primus rex in Iſraël Saul, filius Ceis, ex tribu Beniamin: & nõ ſucceſſit ei filius, ſed translatum eſt regnũ per Dauidem primũ ad tribum Iuda. Nam ipſi Iacob primus filius naſcitur Rubim, ſecundus Simeon, tertius Leuis, quartus Iudas, ex quo appellãtur Iudæi, qui ad hoc nomen delapſi ſunt propter tribum Iuda, eius qui ex genere piorum fuit. Vocabantur itaque paulo antè Iſraëlitæ, qui & Iudæi. Vſque ad hoc temporis coniunctæ

Iſraëlitæ.

Iudæi unde dicti.

fuerunt quatuor generationes, quatuor terræ partiũ, quum diuiſæ fuerint hæ per tem
pora uſque ad hoc tempus hic à me indicatũ, & ulterius. Hoc eſt, ab Adam uſque ad
Noë, Barbariſmus: à Noë uſque ad turrim & Seruch, poſt duas generationes Scythi
ca ſuperſtitio: & poſtea à turre & Seruch & Aram, uſque ad Abraam, Græciſmus.
Ab hoc & ſucceſſoribus in pietatis ſtudio ipſi Abraam coniunctis, à ſemine eius per
ſucceſſionem, hoc eſt à Iuda, Iudaiſmus. Cuius rei teſtimonium mihi præbet ſpiritu
» plenus, & ſanctus Dei apoſtolus Paulus, ſic dicens: In CHRISTO IESV non bar
barus, non Scytha, non Græcus, non Iudæus, ſed noua creatio. Nam ab initio quum
creata eſſet creatura, & noua eſſet, nullum aliud nomen habebat. Cum his conuenit
» rurſus id quod in alio loco dicit: Debitor ſum Græcis & barbaris, ſapientibus & ſto
lidis. ubi ſapientes quidẽ appellat Iudęos, ſtolidos uero Scythas. & ait, Debitor ſum.
Hinc totum genus Iſraël Iudæi uocabãtur, à temporibus Dauid. Et durauit hic mos
ut omne genus Iſraël, tum Iſraëlitæ, tum Iudæi uocarentur, à temporibus Dauid ac
filij eius Solomonis, & filij Solomonis, Roboam inquam, qui poſt Solomonem reg
nauit in Hieruſalem. Quo uero non prætercam Iudæorum religionem, & ne relin-
quam indicare propoſitum opinionis ipſorum ſcopum, pauca de multis apponam.
Omnibus enim manifeſtiſsimæ ſunt res Iudæorum. Quapropter non magnum ſuſci
piam laborem in hoc argumẽto, ut accuratiſsime exponam: ſed ut quæ neceſſaria fue
rint, pauca de multis hic apponam. Iudæi itaque ab Abraam per ſucceſſionem exi-
ſtentes, & ipſius pietatem edocti, circumciſionem Abraam habent, quam iuxta præ-
ceptum Dei accepit nonageſimumnonum annum agens, ob cauſam ſuprà à me rela
tam: quo uidelicet eius ſemen inquilinum in terra aliena, non auerſaretur nomen Dei,
ſed in corpore ferret ſignaculum, commonefactionis gratia atque indicij, quod in pa
tris ipſorum pietate perſeuerarent. Filius autem huius circumciditur octaua die, ue-
lut Dei uaticinium habebat. Et in cõfeſſo quidem eſt, quod ex præcepto Dei circum-
ciſio tunc fuit. Verum per figurã erat tunc conſtituta, uelut in progreſſu poſtea oſten
demus. Permanſerunt itaque in circumciſionis ritu, & pietati addicti, ijdem Abraam
per ſucceſſionem filij, ab ipſo uidelicet ac deinceps Iſaac, & Iacob, & huius filij, tum in
Chananitide terra Iudæa, tum in Philiſtiæa tunc appellata, nunc uero Palæſtina uo
cata. imò etiam in Ægypto. Iacob enim, qui et Iſraël, cum undecim filijs ſuis deſcendit
in Ægyptum, annum agens uitæ ſuæ centeſimum trigeſimũ. Ioſeph autem alter eius
filius iam in Ægypto regnabat, uenditus à fratribus ob inuidiam. At uero Dei guber
natio cooperans iuſto quæ bona ſunt, inſidias ipſi Ioſeph ſtructas in admirationem
conuertit. Deſcendit itaque, uelut prædixi, Iacob & filij eius, & uxores ac nepotes, a-
nimæ numero ſeptuagintaquinque in Ægyptum, uelut tradit primus de quinque li-
bris Moſis, hæc omnia manifeſte declarans. Perſeuerarunt autem iſthic ad quinque
generationes, uelut ſæpe iam dixi, nunc uero neceſſitas incubuit ea repetendi. Man-
ſerunt enim generationes quæ à Iacob numerantur per Leui, ex quo ſacerdotes con-
ſtituti ſunt, & per Iudam, ex quo progreſſu temporum regnauit rex Dauid. Et Le-
ui quidem gignit Caath, & alios. Caath gignit Amram, Amram gignit Moſen &
Aaron pontificem. Hic Moſes educit filios Iſraël per potentiam Dei ex Aegypto,
uelut habet ſecundus legis liber. Porrò quæ fuerit uita ac conuerſatio filiorum Iſra-
ël uſque ad hoc tempus, non ita clare ut euidentiſſimum ſit, dicere poſſumus: ſed
hoc ſolum, quòd in ſtudio pietatis ac circumciſione fuerint: etiamſi ſcriptum ſit,
quòd multiplicati fuerint in terra Aegypto filij Iſraël, & uiles ac redundantes facti
ſint. Ipſum enim tempus eiuſdem cohabitationis ac permixtionis, propter ſocor-
diam omnino uilitatem effecit. Quæ uero ipſis guſtanda eſſent, & quæ reproban-
da, aliaq́ quæ legis diſtinctione ſeruare ipſis præceptũ eſt, nondum manifeſte adno-
tatum

Philiſtiæa, Palæſtina.

Trinitas Perſonarum credita a veris iſraelitis in Populo

tatum eſt. Vbi uero egreſſi eſſent ex Ægypto, in ſecundo exitus ipſorum anno, legiſ-
latione Dei digni fiunt, per ipſius Moſis manum. Lex autem à Deo ipſis data inſtar *Legis uſus.*
pædagogi, ſicut etiam erat lex pædagogus, corporaliter quidem diſtinctionē faciens,
ſpiritualem uero expectationem habens, docebat circumcidi, ſabbatum agere, deci-
mare omnes ipſorum fœtus, & omnia quę apud ipſos gignebantur ab homine uſque
ad pecus: & primitias dare, & quinquageſimam & trigeſimam: credere Deo ſoli, ip-
ſumq; colere. & in monarchia quidem ac unius principatu prædicabatur nomen, in
monarchia uero trinitas ſemper annunciabat̃, & inter eminētiſſimos apud ipſos cre-
debatur, hoc eſt prophetas & ſanctos. Sacrificiaq; ac cultus diuerſos uniuerſorum re-
gi Deo in deſerto offerebāt, in celebritate fixorum tentoriorū à Moſe conſtructa, per
formas ipſi à Deo indicatas. Suſceperunt itaq; ijdem Iudæi etiam propheticas uoces CHRS prædicatus
de CHRISTO uenturo, & qui appellaretur quidem propheta, eſſet autem Deus: & in Populo
uocatus quidem eſſet Angelus, uerum filius eſſet Dei, & homo in carnem uenturus
eſſet, & inter fratres recēſendus, uelut omnes diuinæ ſcripturæ habent, maxime Deu-
teronomij liber legis quintus, & qui deinceps habentur. Habebāt porrò hi Iudæi uſ-
que ad reditum à captiuitate Babylonis, libros & prophetas hos. I Geneſim. II Exo- *Libri Iudæo-*
dum. III Leuiticum. IIII Numerum. V Deuteronomium. VI librum Ieſu Naue. *rum 27.*
VII Iudicum. VIII Ruth. IX Iob. X Pſalterium. XI Prouerbia Solomonis. XII Ec-
cleſiaſten. XIII Canticum canticorum. XIIII Primum librum regnorum. XV Secun
dum regnorum. XVI Tertium regnorum. XVII Quartum regnorum. XVIII Pri-
mum paralipomenon. XIX Secundum paralipomenon. XX Duodecim prophetas.
XXI Eſaiam prophetam. XXII Hieremiam prophetam, cum lamentationibus & epi
ſtolis ipſius, ac Baruch. XXIII Iezechielem prophetam. XXIIII Danielem prophe-
tam. XXV Primum librum Eſdræ. XXVI Secundum librum Eſdræ. XXVII Li-
brum Eſther. Atq; hi ſunt uigintiſeptem libri à Deo Iudæis dati: uerùm uigintiduo,
iuxta numerum Hebraicarū literarū numerati, propterea quod decem libri in quinq;
duplicantur. Sed de his alibi manifeſte diximus. Sunt & alij duo libri apud ipſos am-
biguę lectionis, Sapiētia Sirach, & Solomonis, citra alios quoſdā libros apocryphos.
Omnes autem hi ſacri libri Iudaiſmum docebant, & legis obſeruationes, uſq; ad Do-
mini noſtri IESV CHRISTI aduentum. Et recte ſanè proceſſiſſent Iudæi in legis do
ctrina, ſi CHRISTVM ſuſcepiſſent à pædagogo, lege uidelicet, ipſis prædicatū ac de
nunciatum, ut ſuſcepta ipſius deitate, etiam aduentū ipſius in carnem didiciſſent, non
diſſolutionē legis, ſed legis complementū. Nam figuræ in lege fuerunt, ueritas autem *Legis & Euan-*
in Euangelio. illic enim circūciſio fuit carnalis, quę inſeruijt tempori, uſq; ad magnam *gelij differētia* baptiſmus
circūciſionem: hoc eſt baptiſmum, qui circūcidit nos à peccatis, & obſignat nos in no
men Dei. Et erat illic ſabbatum, detinens nos in magnum ſabbatū, hoc eſt in requiem Sabbatum
CHRISTI, ut in CHRISTO ſabbatum agamus à peccatis. Et erat illic agnus irratio
nalis, qui ſacrificabatur deducens nos ad magnum agnum ac cœleſtem, pro nobis &
toto mundo mactatum. Et erat illic decimatio, muniens nos, ut ne ignoremus literam
iota, denarium numerum, primum elementum nominis IESV. Quandoquidem Iudæi cur abiecti
igitur figura ducti ſunt, & non peruenerunt ad perfectionem, per legem & prophe-
tas, alioſq; ac totum librum prædicatam, eiecti ſunt ab agricultura, & ingreſſæ ſunt
gentes, ita ut illi amplius ſeruari non poſſint, niſi ad Euangelij gratiam reflexerint.
Omnes enim iuſtificationes ipſis abolitæ ſunt, quum ſingula teſtimonia hoc confir
ment, uelut habet tota Scriptura. Verum in ſumma ab uno teſtimonio, indubitatam
& inſuperabilem contra ipſos ſententiam dicemus. ex quo clare uidere datur, ſuffra-
gium contra ipſos latum, dum dicit: Quæcunq; anima non audiet prophetam illum, "
exterminabitur à tribu ſua, & ex Iſraël, & ſubter cœlum: tanquam Dominus ea quæ "
myſtice per legem tradita ſunt, perfecte & ad ſalutem muniturus ſit; & qui non
audiat

Lex neminem perficit

Chrs legem compleuit

Iudæorum mi cau

audiat ipſum neq; admittat, non habeat ſalutem, etiamſi legem fecerit: quum lex non
poſſit hominem perficere, propterea quod iuſtificationes corporaliter in ipſa ſcriptæ
ſunt, & in Domino noſtro IESV CHRISTO uere compleantur. Atque hacte-
nus à me dictum ſit de Iudaiſmo. Nam paucorum mẽtionem feci, ut ne in totum eos
ſilentio prætercam, ſed in parte oſtendam. Omnibus enim notum eſt contra ipſos ar-
gumentum, & ipſorum confutatio. Oſtendimus autem & principiũ unde habuerunt
introductionẽ, quod ab initio ex Abraam patriarcha pietatis uocãtur pij, ex eo quod
ſunt de ſemine ipſius. A nepote uero ipſius, uidelicet Iacob, qui & Iſraël, Iſraëlitę. Ex die
bus uero Dauid, qui regnauit ex tribu Iuda, uocabantur Iudæi ac Iſraëlitæ omnes duo-
decim tribus uſq; ad Solomonem filium Dauid, et uſq; ad Roboam filium Solomonis,
nepotem uero Dauid. Et iuxta increpationem Dei, & indignitatẽ ipſius Roboam, diſ-
ſectæ ſunt duodecim tribus, & factæ ac uerſatæ ſunt duæ cum dimidia, cũ Iuda, hoc
eſt cum ipſo Roboam: & nouem ac dimidia, cum Hieroboã. Vocabantur autem no
mine tribus Iſraëlitæ & Iſraël, regno ſubiectæ ſub Hieroboã filio Nabat in Samaria.
Duę uero in Hieruſalẽ, Iudæi appellabantur, & regebantur à Roboam filio Solomo
nis. Et factæ ſunt rurſus regũ ſucceſſiones. Roboam genuit Abia, Abia genuit Aſa,
Aſa Ioſaphat, Ioſaphat Ioram, Ioram Ochoziã, Ochozias Ioas, Ioas Ameſian, Ame-
ſias Azarian, appellatum Ozian: Azarias, qui & Ozias, Ioatham, Ioatham Achaaz,
Achaaz Ezeciam. in temporibus autem Ezeciæ & Achaaz, captiuæ ductæ ſunt tri-
bus ex Iſraël in fines Medorũ. Poſtea Ezecias genuit Manaſſe, Manaſſes Amon, A-
mon Ioſiam, Ioſias Iechoniã, qui & Zelum appellatur, itemq; Amaſias dicebãt. Hic
uero Iechonias genuit Iechoniam appellatũ Sedechiam, & Ioacim. Et nemo de hoc
ambigat, imò potius miretur exactam rationem hoc loco utiliter ſtudioſis expoſitã,
qui Chriſtianæ doctrinæ gratia ſincera exemplaria contingere uolunt. Qui ſanè ſta-
tim cum utilitate beniuoli eſſe cogentur, ubi lucrati fuerint dictum hoc, quod à qui-
buſdam indoctis rerum Euangelicarũ ad ambiguitatem, uelut emendandi gratia, de

Matthæi lectio interpolata.

letum eſt. Nam quum ſanctus Matthęus trifariam enumeret generationes, & ab A-
braam uſq; ad Dauid recenſeat quatuordecim generationes: duo priores numeri cla
ri reperiuntur, nullum defectum habentes: ad Iechoniã enim tempora continent. Ve
rùm tertius numerus non item quatuordecim generationũ reperitur, ut iuxta ſucceſ-
ſionem nominum complementũ habeat, ſed decem & trium. Nam aliqui Iechoniam
cum altero Iechonia reperientes, numerũ duplicatũ eſſe putauerunt. Non erat autem
duplicatio, ſed numerus clarus. Ex nomine enim patris filius nominatus fuit Iecho-
nias Iechoniæ. Itaq; detracto pro pietatis ſtudio uno nomine, ex ignorantia huc dela-
ti, defectuoſum fecerunt propoſitũ argumentum, iuxta numeri quatuordecim nomi
num promiſſionẽ, & multi experimenti habitum corruperunt. Fit itaq; hinc à tempo
re Iechonię captiuitas in Babylonem. In hoc tempore captiuitatis acceſſerunt ſeniores
ipſum Nabuchodonoſor in Babylone, rogãtes ut mitteret aliquos de ſuis ad inhabi-
tandum terram Iſraëlitidẽ, ut ne regio in materiam eluxurians deſolaretur. Et exaudi-
uit ipſorum preces, nec rem differebat. & quatuor genera ſuorum mittit, Chuthæos,
Cudæos, Seppharuræos, & Anagogauæos: qui unà cum ſimulachris ſuis aſcenden-
tes inhabitauerũt tunc Samariã, hac terra ſibi ipſis delecta, eo quod pinguis eſſet ac fer-
tiliſſima. Quũ autem temporis progreſſu hi à beſtijs dilaniarentur, leonibus, panthe-
ris, urſis, & alijs prauis feris, mittunt legatos in Babylonem, rogantes, & uehementer
admirantes de eorum qui prius inhabitauerant firma ſede ac uita, quomodo potue-
rint ſuſtinere beſtiarum rapinas ac uiolentiam. Rex uero acceſſitis ſenioribus, per-
cunctatus eſt de ipſorum uita, quomodo tranſegerint dum in Iudæa morarentur, &
quomodo effugerint beſtiarum impetum, quum tantus ſit beſtiarum incurſus, tan-
taq; pernicies in illa regione. Illi uero Dei legislationem ipſi indicarũt, & prudenter ipſi

reuelarunt

reuelarunt probabilem opinionem, non poſſe illic gentem cõſidere, quæ non legem Dei cœli per Moſen datam perficeret. Eſſe enim Deum terræ protectorem, non uelle autem tranſgreſſiones in ipſa à gentibus alienigenis fieri, per idololatriã, & alia. Ipſe uero curam gerens rei, & ueriſſimæ declarationi fidem habens, exemplar legis petiuit. Illi autem ubi liberaliter dediſſent unà cum lege etiã Eſdram quendam ſacerdotẽ, mittunt ipſum doctorem legis à Babylone ad erudiendos Aſſyrios in Samaria conſidentes, Chuthæos uidelicet antea nominatos, ac reliquos in lege Moſis. Cõtingit autem hoc anno plus minus trigeſimo captiuitatis Iſraël ac Hieruſalem. Erudijt itaque Eſdras & qui ipſi ſucceſſerunt, genus illud in Samaria, & appellati ſunt Samaritę, qui legem per Eſdram à Babylone uenientem ſuſceperunt. Præterijt autem tempus annorum quadraginta aliorum, & ſoluta eſt captiuitas, & redijt Iſraël à Babylone. Subit animum meum admiratio, quomodo contigit quatuor gentes & quatuor hæreſes in eadem gente fieri: primam uidelicet Eſſenorum, ſecundam Gorthenorum, tertiam Sebuæorum, quartam Doſitheorum. Atq; hinc iam mihi initium fit promiſſæ tractationis contra hæreſes: & ut cauſam declarem, ſummatim dicam. Quæ uero eſt alia, quàm quod à linguarum multifida uocis alteratione tribus factę ſunt. In ſingulis autem tribubus ac patriarchijs diuerſæ gentes præſidebant. Omnis autẽ gens regem ſibijpſi in caput præficiebat. Contigit autem ex hoc, bellũ eſſe & aduerſitates ac ſymplegades, dum gentes cum gentibus committuntur, & ſinguli propriam uolũtatem præferre nituntur, & uicinorum res ad ſeipſos trahere ſtudent, propter inexplebilem noſtram in uita habendi cupiditatẽ. Sic etiam in hoc pręiudicato tempore, ubi una religio Iſraëlis, & ſcriptura ſecundũ legem, dilapſa eſt ad alias gentes, Aſſyrios inquam, ex quibus Samaritæ inhabitatores euaſerunt, contigit etiam opinionẽ ſcindi, & deinceps proceſſit error, et diſſeminata eſt diſſenſio, ab uno pio Dei cultu, ad multas adulterinas opiniones, prout unicuiq; uiſum fuit, & ſe in ſcriptura exercitatũ eſſe putauit, & docuit quiſq; iuxta propriam uoluntatem.

Samaritæ, nona ſecta.

SAmaritæ igitur à diuina ſcriptura uſq; ad hæreſes progrediuntur, poſt prædictas Græcas hęreſes, ex proprijs ratiocinationibus per mentis ſtupiditatẽ hominibus inductas. Vniuerſum itaq; genus Samaritæ uocabãtur. Interpretari autem poſſis Samaritas cuſtodes, propterea quod cuſtodũ locum in terra obtinebant, aut quod cuſtodes erant conſtitutionis ſecundum legem Moſis. Appellabatur & mons ubi conſederunt, Somororum, itemq; Somer, ab antiquo quodam Somoro filio Somer, uiro ſic nominato. Erat autem hic Somer filius unius uiri de genere Pherezæorum & Sergeſæorũ, qui tunc habitabant terram, ex ſucceſſione exiſtentes filij Chanaan, qui terram hãc rapuit, quæ nunc Iudæa aut Samaria appellatur, quum eſſet filiorũ Sem, & non ipſorũ propria: propterea quod ipſe Chanaan fuerit filius Cham, patrui ipſius Sem. Atq; hoc modo contigit ut ex diuerſis cauſis Samaritæ ſint appellati, ex Somer, ex Somoro, ex cuſtodia terræ, ex cuſtodia doctrinæ legis. Differunt hi à Iudęis, primum quod non data eſt ipſis prophetarũ poſt Moſen ſcriptura, ſed ſolum quinq; libri Moſis dati ſemini Iſraël, in exitu profectionis ab Ægypto: Geneſis uidelicet, & Exitus, & Leuiticus, & Numeri, & Deuteronomiũ. Appellantur autẽ in Hebręa lingua ſic: Breſcith, Veelleſmoth, Vaijcra, Vaiedaber, Ellehadbarim. Et diſſeminatum quidem eſt in his quinque libris reſurrectionis mortuorum ſignum, non tamen clare prædicatum eſt. & diſperſum eſt in ipſis, de unigenito filio Dei, & de ſancto Spiritu, & contra ſimulachra. Verum clarius in ipſis monarchia introducitur, in monarchia uero ſpiritualiter Trinitas annunciatur. Porrò hi accepta lege, ſtudium habuerunt deponendi idololatrias, & agnoſcendi unum Deum. Quibuſdam uero non fuit ſtudium exactius cognoſcendi. Verum errarunt tales, & non clare totam fidei partem, & ui-

Samaritæ unde dicti.

Moſis libri quinq; quid cõtineant.

& uitæ noſtræ ſinceritatem comprehenderunt, & mortuorũ quidem reſurrectionem
ignorant, ac nõ credunt. Spiritum autem ſanctũ non admittunt, nam & ipſum igno-
rant. Et hæc hæreſis reprobans quidem mortuorũ reſurrectionem, depellens autem
idololatriã, in ipſa uero per ignorãtiam ſimulachra colens reperitur, propterea quod
abſcondita ſunt ſimulachra quatuor, gentiũ in monte apud Garizin per calumniam
uocato. Nam ſi quis exacte de mõte Garizin perſcrutari uelit, huic ſciendũ eſt quod
ad Hierichuntem ſiti ſunt duo montes, tum Garizin, tum Gebal trans Iordanem, ad
orientem Hierichuntis, uelut habet Deuteronomium, & Ieſu Naue liber. Itaq; ſimu
lachra colunt ignari, ex eo quod undiquaq; intenti ſunt ad montem, dum orant uide
„ licet quia ſanctificatus eſt. Impoſſibile eſt enim ſcripturam mentiri, quę dicit, Perſeuę
„ rarunt ſacere legem, & adorare ſua ſimulachra uſq; in hodiernũ diem: uelut in quar-
to libro Regnorum habetur. Conuincuntur autem ipſi undiquaq; de reſurrectione
mortuorum. primum ex Abel, quod poſt mortem ſanguis eius Dominum alloqui-
tur. Sanguis autem non anima eſt, ſed in ſanguine anima eſt: & non dixit Anima cla
mat ad me, oſtendens quod eſt ſpes reſurrectionis corporum. Sed & Enoch transla-
tus eſt, ut non uideret mortem, & non reperiebatur. Sed & Sarra poſt mortificatio-
nem uteri eius, & poſt ſiccatum conſuetum fontem, rurſus uiuificatur ad ſeminis de
iectionem, & anus filium concipit, ac parit iuxta promiſſionem, ob ſpem reſurrectio
nis. Quin & Iacob propriorum oſſium curam gerens, uelut de nõ pereuntibus præ-
cepit. Et non hic ſolum, ſed etiam Ioſeph eadem cõſequentia præcipiens, reſurrectio-
nis ſpeciem oſtendit. Sed & uirga Aaron germinauit quum ſicca eſſet, & fructũ pro-
duxit, in ſpem uitæ mortua corpora noſtra reſurrectura eſſe ſignificans, ad reſurre-
ctionem uero tendens. Sed et Moſis uirga ſimiliter lignea, iuxta uoluntatem Dei ani
mabatur, & ſerpens fiens reſurrectionem indicabat. Pręterea Moſes benedicens Ru
„ bim dicit, Quæro Rubim, & ne moriatur: quum olim uita defunctus eſſet, ut uitam
poſt mortem eſſe oſtenderet, iudicium autem ſecundæ mortis in condemnationem.
Quapropter duas benedictiones ipſi cõtribuit, Quęro dicẽs, in reſurrectione, & Ne
moriatur, in iudicio: non mortem quæ per corporis diſceſſum contingit dicens, ſed
eam quæ contingit per condemnationem. Sufficient itaq; pauca hæc aduerſus hos.
Habent autem & alias quaſdam dementiæ conſuetudines antiquas. Quod uidelicet
urina ſe proluunt, ubi ab externis uenerint polluti nimirũ. Et quod in aquam ſe unà
cum ueſtibus immergunt, ubi contigerint alium ex alia gente. Inquinationem enim
putant, aliquem attingere, aut alium quendam hominem alterius dogmatis tangere.
Multa enim eſt horũ dementia. Quomodo uero ſtatim ipſorum amentia deprehen-
datur, adhibe mentem ô admirande, & ſcies. Mortuum equidem ſtatim abominan-
tur, quum ipſi mortui ſint operibus. Teſtantur enim non unum teſtimoniũ, ſed mul
ta, mortuũ non eſſe abominabilem, ſed quod per ænigmata lex hoc dixit. Non enim
duo aut tria teſtimonia ad hoc nobis ſuffragantur, ſed myriades numero ſexaginta
duæ, hoc eſt ſexcentena uiceria milia, in deſerto, & aliæ totidẽ, & ultra. Et adhuc mul
to plures, quæ loculo ipſius Ioſeph teſtimonium præbent, qui per annos quadragin
ta in toto caſtrorum ordine geſtabatur, & neq; abominationem pariebat, neq; inqui-
„ nabat. Dixit autem uera Lex ipſa, Quod ſi quis contigerit mortuum, manebit impu
„ rus uſq; ad ueſperã, & lauabitur aqua, & purificabitur. Inſinuabat aũt hoc ad Domi
ni noſtri IESV CHRISTI mortificationem, ſecundum paſſionẽ ipſius in carne. Ex
articulo enim diſcretionẽ nominis ſignificat. Vbi enim articulus additus eſt in uno
aliquo determinato ac manifeſtiſſimo, omnino confirmatio propter articulum con-
tingit. Citra articulum uero de uno quocunq; tandem indefinitè accipiendum eſt. ue
lut uerbi cauſſa, ſi dixerimus βασιλεύς, id eſt rex, nomen quidem ſignificauimus, ſed
non clare eum qui determinatur oſtendimus. Regem enim dicimus & Perſarum, &
Medorum,

Reſurrectiõis mortuorũ probationes ex Moſe.

Mortuos non eſſe abominabiles.

Articuli Græcorum uis.

Sanguis animæ Sedes: — Abel Enoch Sarra Iacob. Ioſeph. Virga Aaronis Moſis uirga

Ein Schön balſam bad

Testimonia de Spiritu Sancto & filio Dei ex Mose

Medorum, et Elamitarum. Si uero dixerimus, addito articulo ὁ βασιλεὺς, minime ambiguum eſt ſignificatum. Nam rex de quo quæritur, aut de quo dicitur, aut qui cognoſcitur, aut alicuius imperiũ habens, per articulũ indicatur. Et ſi dixerimus θεὸς, id eſt Deus, ſine articulo, quemlibet Deum gentium diximus, non Deum uerum. Si autem dixerimus ὁ θεὸς, palàm eſt quod ab articulo uerum ſignificamus, qui eſt & cognoſcitur. Sic etiam quũ dixerimus ἄνθρωπος, id eſt homo, & ὁ ἄνθρωπος. Et ſi quidem dixiſſet Lex, ſi contigeritis νεκροῦ, id eſt mortuum, de omnibus ſuffragium latum fuiſſet, & ſimpliciter omni mortuo quæſiti dictio incumberet. Quũ uero dicit, Si quis contigerit τοῦ νεκροῦ, ad unum quendam fert ductum: dico autem Dominum, uelut ſuprà à me declaratum eſt. Dixit autem hoc lex per ænigmatis inſinuationẽ, propter eos qui iniecturi erant manus in CHRISTVM, et cruci tradituri: quoniam opus habebant hi purificatione, donec occideret ipſis dies, & exoriretur ipſis alia lux, per baptiſmum aquæ lauacri regenerationis. Velut etiam ſuffragatur mihi hic Petrus, dicens Iſraëlitis in Hieroſolymis, qui dicebãt ad ipſum, Quid faciemus? propterea quod ipſe dixerat ad illos, Hunc IESVM quem uos crucifixiſtis. & compunctis corde, dixit: Pœnitentiam agite, & baptizetur unuſquiſq; in nomine IESV CHRISTI Domini noſtri, & remittentur uobis peccata, & accipietis donum ſancti Spiritus. Itaq; non de mortuo dicit lex. Si uero etiam de mortuo, de alio determinato lex dicit, uelut alibi ipſa interpretatur. Dicit enim: Si præterierit mortuus, claudite fores ac feneſtras ueſtras, ut ne inquinetur domus. Velut dixit de auditu peccati: Si audieris uocem peccati, aut ſpeciem delicti uideris, claude oculos tuos à concupiſcentia, & os à uanitate uerborum, & aurem à ſono prauo, ut ne mortificetur tota domus, hoc eſt anima & corpus. Quapropter etiam Propheta dixit, Si aſcenderit mors per feneſtras: & non penitus de his feneſtris dicit. alioqui occluſis feneſtris, nunquam moreremur. feneſtræ uero ſunt nobis corporis ſenſus, uiſus, auditus, & alij per quos mors in nos ingreditur, ſi per ipſos peccauerimus. Sepeliuit igitur Ioſeph ipſum Iſraël, & non abominatus eſt: & poſt mortem prolapſus in faciem, ipſum oſculatus eſt. & non ſcriptum eſt quod lauit, ut purificaretur. Sepeliuerunt angeli, uelut traditio quæ ad nos deuenit, habet, corpus Moſis ſancti, & non lauerunt: imò neq; inquinati ſunt angeli à ſancto corpore. At uero rurſus timeo, ne in finem extendã quæſtionis ſolutionem. Ab uno autem & altero ſermone dabitur ſapienti, ut diſcat de Domino, iuxta rationem per contrarium. Si uero etiam de Spiritu ſancto dabitur mihi breuiter dicere, non utiq; diſtulero. Palàm itaq; ſtatim Dominus dicit ad Moſen: Adduc mihi in montem ſeptuaginta ſeniores, & accipiam de ſpiritu qui in te eſt, & effundam ſuper ipſos, & defendent te. De filio autem, quomodo cognoſcamus, pater dicit: Faciamus hominem ſecundum imaginem noſtram ac ſimilitudinem. Faciamus autem, nõ eſt unius ſignificatiuũ. & pluit Dominus ſuper Sodoma & Gomorra, ignem & ſulphur à Domino de cœlo. Cæterum de prophetis, quoniam prius dati erant ipſis quinq; libri Moſis, non amplius iuxta alias ſcripturas proceſſerunt, ſed ſolum iuxta quinq; libros Moſis, & nõ iuxta reliquos deinceps ſequentes. Et ſi quis etiam nunc ipſis dicat de alijs, de Dauid uidelicet & Eſaia, & ſequentibus, non ſuſcipiunt, ſed immorantur traditioni à proprijs ipſorum patribus inuectæ. Atq; huc uſq; dictum ſit à me de Samaritis, breui quidẽ ſermone, propter metum quem proſpicio, ne latius promiſſum opus extẽdam.

Feneſtræ mortis.

Filij unigeniti, & Spiritus ſancti notiones ex Moſe.

Contra Eſſenos, primam Samaritarum ſectam, & ex ordine X.

IN quatuor hæreſes Samaritæ ſecti ſunt, uerùm ęqualiter inter ſe ſentiunt, de circumciſione & ſabbato, & de alijs quæ ſunt in lege. In exigua & omnino aliqua re, ſingulæ hæ præcipuè tres ſectæ inter ſe differunt, exceptis ſolis Doſitheis. Permanſerunt enim Eſſeni in prima inſtitutione, nulla extẽſione facta. poſt hos Gortheni, diſſenſerũt paululum ab alijs. quoniam contradictio quædam in medio ipſorum exorta eſt, inter Sebnæos inquam, & Eſſenos, ac Gorthenos. Habet autem cõtradictio hoc modo:

Lex pręcipiebat Iudæos undiquaq; cõgregari in Hieroſolyma ſæpe, & præſertim tribus anni temporibus, in feſto Azymorũ, in Pentecoſte, & in celebritate fixorum tentoriorum, Scenopegia appellata. Habitabant autẽ Iudæi ſparſim in finibus & Iudæę & Samariæ. Oportebatq; ipſos per Samaritidas regiones iter facere, dum peterent Hieroſolyma. Quum igitur quodam tempore conueniſſent, congregationẽ habentes ad celebrandã feſtiuitatem, ſymplegades ac aduerſitates hinc exortæ ſunt. Sed & quando ædificabat Eſdras Hieruſalẽ, poſt reditũ ex Babylone, cupiuerunt Samaritę cõferre auxiliũ Iudæis, ac ſimul ædificare, & prohibiti ſunt ab ipſo Eſdra ac Neemia.

Contra Sebuæos, ſecundam Samaritarum hæreſim, & ex ordine XI.

ET tunc Sebuæi ex ira ac indignatione tranſpoſuerunt tempora prædictarũ feſtiuitatum, primum quidem ob iram Eſdræ, deinde propter relatam cauſam, quæ ad pugnã ipſos prouocabat per prætereuntes. Locãt autem hi nouum menſem Azymorum, poſt nouũ annum, qui fit in autumno, hoc eſt poſt menſem Therſi, qui Auguſtus apud Romanos appellatur, Meſori apud Ægyptios, Gorpiæus apud Macedones, Apellæus apud Græcos. Hinc hi anni principium ducunt, & ſtatim azyma perficiunt. In autumno uero Pentecoſten faciunt. Scenopegiã autem tunc celebrant, quum Iudæi Azyma & Paſcha.

Menſium appellationes diuerſæ.

Contra Gorthenos, tertiam hæreſim Samaritarum, & ex ordine XII.

NEc uero ſequuti ſunt Sebuæos alij, uerùm Eſſeni quidem uicini ipſis, eadem quæ illi faciunt. Gortheni uero & Doſithei contentionẽ aduerſus Sebuæos habent. Et celebrant ipſi feſtiuitates, Gortheni inquam & Doſithei, quum Iudæi celebrant et Azyma & Paſcha, & Pentecoſten, & Scenopegiam, & ieiuniũ apud ipſos receptum unius diei. Alij uero non ſic faciunt, ſed peculiariter cum Eſſenis, uelut diximus.

Contra Doſitheos, quartam hæreſim Samaritarum, & ex ordine XIII.

DOſithei uero ab his differunt multis modis. Reſurrectionem enim cõfitentur, & politiæ apud ipſos ſunt, ab animatis abſtinent. Sed et quidam ex ipſis continent ſe à nuptijs, poſtquam in nuptijs uixerunt. Alij etiam uirginitatem ſeruant. Eodem modo etiam circumciſionem & ſabbatum habent, & quod nõ attingunt aliquem, eo quod omnem hominem abominentur. fama tradit ipſos etiam ſeruare ieiunia, et exerceri. Verùm cauſa cur hæc ſenſerit ac docuerit Doſitheus, hæc eſt. Hic à Iudæis originem ducens, Samaritarum gentibus permixtus eſt: et quum in doctrina legis proceſſiſſet, & in expoſitionibus apud ipſos primas uenatus eſſet, & ipſas aſſequutus nõ eſſet, & in nulla exiſtimatione apud Iudęos haberetur, declinauit ad Samariticũ genus, & hanc ſectam produxit. Et quum poſtea ob propriæ ſapientiæ excellentiã in ſpeluncam ſeceſſiſſet, inaniterq; ac ſimulata religione, in ieiunio perſtitiſſet, ita mortuus eſt, uelut fama refert, ob inopiam panis & aquæ, ex uoluntario nimirum propoſito. Poſt dies autem aliquot, tradunt quoſdam ueniſſe ad ipſum uiſitandũ, & reperiſſe corpus fœtidum, ita ut uermes ex ipſo proreptarent, & nubes muſcarum circa ipſum congregata eſſet. Atq; hæ quidẽ ſunt differentiæ cognitionis prædictarũ quatuor ſectarum, quantũ de his ad nos peruenit. Quæ ſanè ſubuertuntur per ea quæ contra ipſas dicta ſunt. Redeo autẽ rurſus ad inductiones iuxta temporum ſucceſſionem factas, quo & pecora erroris congregem, & contradictionem aduerſus ipſa producam, in eo quod noxia ipſorum inſtituta reuelem, & per ſermonis compendium eiaculationem ueneni malorum ac pernicioſorum reptilium redarguam.

Doſithei hiſtoria.

der fast sich zu tod.

Contra Sadducæos, primam hæreſim Iudaiſmi, & ex ordine XIIII.

POſt has relatas Samaritarũ, & ſuperius Græcorum indicatas ſectas, ſeptem fuerũt hæreſes apud Iudæos, ante CHRISTI incarnem aduentũ, in Iudæa ac Hieroſolymis. prima Sadducæi, qui fuerunt auulſio à prędicto Doſitheo. Cognominant autem hi ſeipſos Sadducæos, nimirũ à iuſticia cognomine proficiſcẽte. Sedec enim ſigni

Die frommen

ficat

Sedec.

ficat iuſtitiã. Fuit & olim ſacerdos quidam, nomine Saduc. Verùm nõ perſeuerarunt
hi in præceptoris ſui doctrina. Reprobarunt enim hi mortuorũ reſurrectionem, ea-
dem cum Samaritis ſentientes. Non aſſumũt autem angelos, quos Samaritæ non re-
probant. Spiritũ uero ſanctum ignorant. non enim ſunt hoc digni facti. omnia ęqua
liter cum Samaritis obſeruant: non erant tamen hi Samaritæ, ſed Iudęi. In Hieroſoly
mis enim ſacrificabant. In reliquis uero omnibus cum Iudæis conſpirabant. Subuer
tuntur porrò etiam hi à fide digna Domini uoce, quã ipſi contra ſeipſos attraxerunt,
per quæſtionis ſolutionem, quãdo acceſſerunt ipſum dicentes, An poſſit eſſe mortuo
rum reſurrectio: & quod ſeptem fuerunt fratres, & primus uxorem duxit, & ſine libe
ris deceſſit, & ſecundus accepit ipſam, quum Moſes iubeat in uxorem accipere, uxo-
rem fratris ſine liberis defuncti, & adduci ipſam fratri, ad excitandũ ſemen defuncti.
Accepit igitur hanc, inquiunt, primus & ſecundus, & mortui ſunt, ſimiliter etiam re-
liqui omnes ſeptem: in reſurrectione ergo mortuorũ, cuius erit hæc uxor? quãdoqui
dem ſeptem habuerunt ipſam. Dominus autem dixit: Erratis, ignari ſcripturarum &
uirtutis Dei. In reſurrectione enim mortuorũ, neq; uxores ducunt, neq; nubunt, ſed
ſimiles angelis ſunt. Quod autem reſurgent mortui, Moſes uos docet, uelut Deus
ipſi uaticinatus eſt, dicẽs: Ego ſum Deus Abraã, & Deus Iſaac, & Deus Iacob, Deus
uiuentium, & non mortuorum. Et obturauit os ipſorum. ſunt enim hi captu faciles,
& non potentes reſiſtere ne una quidem hora aduerſus ueritatem.

Contra Scribas, ſecundam Iudaiſmi hæreſim, & ex ordine XV.

Poſt hos Sadducæos, Scribæ fuerunt per medium temporis, aut etiam cum ipſis
ætatem degerũt. Qui ſanè expoſitores legis fuerunt, uelut grãmaticam quandam
ſcientiam exponẽtes, reliqua quidẽ uelut Iudæi facientes, uerum ſuperfluã quandam
ſophiſticã expoſitionem inducentes: non ſolum ſecundũ legem uiuentes, ſed etiam
abundãtius urceorum demerſiones ac purificationes ſeruantes, poculorũ item ac pa
tinarum, & aliorum miniſterij uaſorum, tanquã uidelicet ad ſinceritatem ac ſanctita-
tem diſpoſiti. crebrò manus lauãtes, crebrò item purificationes quaſdam per aquas
& lauacra, detergentes. Habebant autem fimbrias quaſdã ſignificatiuas politiæ ipſo-
rum, ad oſtentationẽ elationis, & laudem ſpectantiũ. & phylacteria apud ſeipſos pal- *Phylacterio-*
lijs addebant, hoc eſt latas notas purpuræ. Poſſit autem aliquis putare, quandoqui- *rum ſignifica-*
dem etiam in Euangelio hæc uox habetur, de amuletis ſermonem fieri. Nam & amu- *tum.*
leta aliqui phylacteria nominare ſolent. Verum ſermo in totum nihil de his habet. ſed
quoniam ſtolas, ſiue pallia, tales induebant, & dalmaticas ſiue amicula, ex latis notis *Dalmaticæ,*
ſiue ſignis purpuræ paratas ac prætextas. Notas autem purpuræ, phylacteria tranſ-
nominare ſolent hi qui exacte loqui uolunt. Qua de cauſa etiam Dominus phylacte-
ria ſecundum illos dixit. Indicat autem & conſequentia appellationis phraſim, & fim
brias palliorum: ut fimbrias dicat oras ac margines, phylacteria uero ſig a ac notas
ipſius purpuræ. Dicit enim, Dilatatis phylacteria, & fimbrias palliorum ueſtrorum
magnificatis. Nam fimbrias ac pretextus quoſdam in quatuor alis amiculi unuſquiſ-
que habebat, ex ipſo ſtamine illigatos, quo tempore cõtinenter agebant, aut uirginita
tem exercebant. Singuli enim determinatum caſtitatis aut continentiæ temp s habe Recht münch
bant. & hæc ipſorum exemplaria erant, ad declarandum hominibus ſuam profeſſio-
nem, ut nemo contingeret ſcilicet ſanctificatos. Expoſitiones autem, ſiue repetitiones *Expoſitiones*
apud ipſos quatuor erant: una in nomen Moſis prophetæ: ſecunda in præcepto- *quatuor apud*
rem ipſorum, Aciban appellatum, ſiue Baraciban: tertia in Andan, ſiue Annan, qui *ſcribas.*
& Iudas: quarta in filios Aſſamonæi. Ex his quatuor repetitionibus ſiue expoſitioni
bus, ſunt quæ apud ipſos recepta ſunt ſapientiæ opinione. Pleraque uero inſipientiæ
nomine iactantur ac celebrantur; quædam etiam loco electæ doctrinæ prædicantur
ac diuulgantur.

er waren lumpen Prediger der Euan gelist [illegible]

Der. Carthenſer ord Leichter dan der Phariſeer

Contra Phariſæos, tertiam Iudaiſmi ſectam, & ex ordine XVI.

Recht münch

Vnſer Münch habens im beſer gemacht:

His duabus ſectis cõſequenter annexa eſt phariſæorum hæreſis, qui eadem cum his ſentiebant, ſcribis inquam, quos interpreteris legis doctores. conuerſabantur enim cum ipſis etiã legiſperiti. Verùm phariſæi alia etiã præter hos ſentiebant, ac maiores politias habebant. Quidã enim ipſorum quũ ſe exercebant, præſcribebant decenniũ, aut octennium, aut quadrienniũ, uirginitatis ſiue continentiæ. Et frequentius orantes, crebrius certamen hoc aggrediebantur, ut ne uidelicet corporale quid ipſis accideret, aut clandeſtine per ſomnia triſtis corporis defluxio cõtingeret. Et alij ex ipſis aſſeres ſibijpſis parabant dodrantis tantũ latitudine, & in has ſe ad ueſperã locabant, ut ſi quis dormijſſet, in pauimentũ decideret, et rurſus excitaretur ad orationẽ, per hoc quod uigilantem uitam haberet, quantũ eius fieri poſſet. Alij lapillos ex aquis collectos ſibijpſis ſubſternebant, ut dum his pungerentur, non in profundũ ſomnum deferrentur, ſed uigilantiam ſibijpſi parare cogerentur. Alij ſpinas pro ſtrato habebãt, ob eandem cauſam. Ieiunabant autem bis in ſabbato, ſecunda & quinta die. Decimabant decimationes. dabant primitias, trigeſimas & quinquageſimas. Sacrificia ac uota exactiſſime exoluebãt. In prædicto uero ſcribarũ habitu progrediebãtur, per amicula & alios ornatus, ac muliebria pallia, in latis crepidis & calceamentorũ ligulis procedentes. Dicebantur autem phariſæi, eo quod ſeparati eſſent ab alijs, propter ſpontaneã ſuperfluam religionem apud ipſos receptã. Phares enim Hebraica lingua ſeparationẽ ſignificat. Confitebantur autem hi reſurrectionẽ mortuorum, credebantq; angelos & ſpiritum. Ignorauerunt autem filium Dei, uelut etiam alij. Sed & fatum & Aſtronomia apud ipſos ualde in uſu erat. Statim itaq; Græca nomina ex erronea aſtronomia, in Hebraica lingua alijs nominibus apud ipſos tranſnominata ſunt, uelut ſol Emacæſemes, luna Iereecæalbana, unde & μήνη Grẹcis appellatur, ieree enim μὴν, id eſt menſis dicitur, à quo luna illã apud Græcos appellationẽ habet. Mars, Choreb Ocmol. Mercurius, Choreb Ochmod. Iupiter, Choreb baal. Venus, Serua, ſiue Lued. Saturnus, Choreb Sabeth. Appellatur & alijs apud ipſos nominibus, non potui autem exacte horum cognomen exponere. Sed et nomina apud erroneos illos inaniter in elementorũ numerũ recepta, quæ animalia uocant, & per quæ ſcelerate mundum ad impietatẽ perduxerunt, ea rurſus Hebraice ſic appellant, Telaa, Sor, Thomim, Saratam, Arti, Bethula, Momazani, Acrab, Ceſet, Gadi, Dadli, Deggim. Hæc ſanè nomina phariſæi Græcorũ uanitatem ſequuti tranſnominauerunt, ita ut arietem apud illos appellatũ, Telaa nominarint. taurum, Sor. geminos, Thomim. cancrũ, Saratan. leonem, Arti. uirginem, Bethula. libram, Momazani. ſcorpium, Acrab. ſagittarium, Ceſet. capricornum, Gadi. Aquariũ, Dadli. piſces, Deggim. Porrò hæc non ad turbandos lectores à me dicta ſunt, neq; ut utilitatẽ doctrinæ eorum qui inconſtantẽ & inſanam aſtronomię ſtoliditatẽ mundo inuexerunt, confirmem. Dictum eſt enim à ueritate, quod hæc inconſtans eſt, & erronea. Dicta item ſunt à nobis multa in alijs locis, ad ſubuertendos eos qui generationẽ & fatum eſſe putant, & præſertim in procemio huius operis ſummatim nobis contra ipſos actum eſt. Verùm ut ne quis putet nos per calumniã contra aliquos ferri, & non exquiſitã ex traditionibus ueritatem exponere, hæc à nobis nominatim relata ſunt. Extrema autẽ ipſorum dementia ac nõ uulgaris ſtulticia, quod quum reſurrectionẽ confiteantur, & iudicium iuſtum decernant, fatum eſſe dicunt. Quomodo enim poteſt iudiciũ eſſe, et fatũ? ex duobus enim neceſſariũ eſt alterum. aut ſi generatio eſt, non eſſe iudiciũ: propterea quod qui facit, non à ſeipſo facit, ſed ſecundum neceſſitatẽ dominij ipſius fati. aut ſi iudicium eſt, & reuera minæ nobis intentatę ſunt, & leges iudicant, & qui malũ fecerunt, pœnam dant, & legem iuſtam eſſe confitemur, & iudicium Dei ueriſſimũ: ocioſum eſſe fatum, & penitus nullam conſtitutionẽ habere. quando propterea quod poſſit peccare, & non peccare, ab alio peccatorũ ſupplicia ſumantur, alius uero laudem ferat recte factorum,

Phariſæorum appellatio unde ſit.

Planetarũ nomina apud Hebræos.

Aſtrologia damnata.

Fatũ, ſiue Generationẽ, aut natiuitatẽ non eſſe.

factorũ, & in hoc utriuſq; differentia determinata ſit. ut etiam una uoce iuſta, in com-
pendiaria ueritate, dicere liceat id quod per Eſaiam prophetã ex perſona Domini di-
ctum eſt: Si uolueritis & audieritis me, bona terræ comedetis. Si uero nolueritis, neq;
me audieritis, gladius deuorabit & conſumet uos, nam os Domini hæc loquutũ eſt.
Quare omnibus manifeſtum eſt, clarumq́;, ac minime ambiguum, quod liberum arbi- *Liberum arbitrium.*
trium exhibuit nobis Deus, per ſeipſum loquutus, Si uolueritis, & nolueritis. Quare
circa hominem eſt bona operari, aut malas res appetere. His itaq; inclamanda ſunt fre
quentius & multipliciter, & nõ per unam uocem, ſed ſæpe, ea quæ à Saluatore noſtro
ad ipſos dicta ſunt: V æ uobis ſcribæ, & phariſęi, ac hypocritæ, quia reliquiſtis grauia
legis, iudicium & miſericordiam, & decimatis anethum, & mentham, & rutam. & pu
rificatis externã poculi ac patinæ partem: intern.. uero plena eſt immundicia & intem
perantia. Et putatis iuſtum eſſe iurare per id quod eſt ſuper altare, ipſum uero altare a-
pud uos iureiurando ſolutum eſt. Et per cœlum iurare, nihil eſſe dicitis: Si uero quis
iurauerit per eum qui ſupra ipſum eſt, hoc iuſtum eſt apud uos. Nõne altare geſtat id
quod ipſi incumbit, & cœlum thronus eſt eius qui ſuper ipſum conſidet: Et uos di-
citis, Si quis dixerit patri ac matri corban, quod eſt, donum quodcunq; ex me in tuum
cedet commodum, & non amplius honorabit patrem: & reprobaſtis mandatũ Dei,
per ſeniorum ueſtrorum traditionem. Et circumitis mare & aridam, ut faciatis unum
proſelytum & acceſſorium: & quum factus fuerit, facitis ipſum filium geennæ, duplo
magis quàm uos eſtis. Quid igitur præſtantius his ſanctis uerbis, contra illos quis ap-
ponere poſſit: Imò arbitror etiam ipſos Saluatoris noſtri uocibus & ueris uerbis con-
tentos eſſe, ad quæ ne breuiſſimo quidem momento oculos obuertere potuerunt.

Contra Hemerobaptiſtas, quartam Iudaiſmi ſectam, & ex ordine XVII.

AD has porrò conſequitur hæreſis Hemerobaptiſtarũ appellata, nihil quidem ab
alijs euarians, ſed eadem cum ſcribis ac phariſæis ſentiens: non tamen ſolum ad-
æquata Sadducæis in mortuorũ reſurrectione, ſed etiam in incredulitate, & alijs. Hoc
autẽ præcipuũ hæc ſecta habet, quod & in uere & autumno, in hyemeq́; & æſtate ſem
per quotidie baptizãt, unde & cognomen hemerobaptiſtarũ accepit. Senſit enim, ali-
ter non poſſe hominem uiuere, ſi non quis ſingulis diebus in aqua mergeretur, ita ut
abluatur ac ſanctificetur ab omni culpa. Cæterum & aduerſus hanc ipſam ex uno di-
cto nobis ſubuerſio continget. Quoniam incredulitatis apud ipſos magis quàm fidei
ratio habetur. Redarguit enim ipſos conſcientia ipſorum, dum quotidie baptizantur,
tanquam ſpes heſternæ diei apud ipſos mortua ſit, fidesq́; ac ſanctificatio. Si enim per
unum baptiſma procederent, confiderent profectò huic, uelut uiuenti & immortali in
æternum. Quando uero hodie quidem lauantur, nõ corporum ablutionis g atia, ſed
propter peccata: cras uero rurſus lauantur, pronunciant præteritũ heri baptiſma mor
tuum eſſe. Si enim non pridianum mortuum eſſet, poſtera die non alio opus habuiſ-
ſent ad purificationem peccatorum. Et ſi omnino nõ abſtinent à peccando, putantes
quod purgabit aſſidue ſingulis diebus peccantes, uana eſt ipſorum opinio, & uanum
ac friuolum eſt eorum ſtudium. Neq; enim oceanus, neq; omnia fluenta, ac maria, flu-
uijq́; perpetui, ac fontes, uniuerſaq; imbripera natura in unum congreſſa, peccata dele
re poteſt: quandoquidem non iuxta rationem, neq; ex præcepto Dei fit. Pœnitentia
enim purificat, & unum baptiſma per myſteriorum nominationẽ. Præteribo autem
& hanc ſectam, quum ipſorum inſaniæ remedium ſufficienter me oſtendiſſe putem,
quantum ſanè hic legentibus propoſitum eſt.

Contra Naſaræos, quintam Iudaiſmi hæreſim, & ex ordine XVIII.

COnſequenter uero aggrediar ea quæ ſunt in ſecta quę Hemerobaptiſtis ſucceſſit,
& Nazaræorũ appellatur. Qui ſanè Iudæi ſunt genere, à Galaatitide & Baſaniti
de regione, & locis ultra Iordanem originẽ trahentes, uelut fama ad nos delata tradit:
Ex ipſo uero Iſraël eſt hęc ſecta, in omnibusq; iudaiſſat, nihil ulterius ferè ſuprà relatas

Reliquiæ Arcæ
Bone deus cur nō ſuperest Columbæ Ala

ſentiens. Circūciſionem enim ſimiliter habebat, ſabbatū idem ſeruabat, feſtiuitatibus ijſdem addicta erat. Non tamen fatum introducebat, neq; aſtronomiā. Et patres quidem ſuſcipiebat, qui in quinq; libris Moſis habent̄, uſq; ad Moſen, qui in diuino cultu recte præſtito clari fuerunt: dico autem Adam, & Seth, & Enoch, & Mathuſala, et Noë, & Abraā, Iſaac, Iacob, Leui, Aaron, & Ieſum Naue. Ipſos autem quinq; libros Moſis non aſſumebat, ſed cōfitebatur quidē Moſen, & quod legē accepiſſet, credebat: non aūt hanc, inquiebat, ſed aliam. Vnde omnia quidem Iudæorū ſeruant, quū ſint Iudæi. Victimas autem non mactabāt, neq; animatis fruebantur, ſed nephas erat apud ipſos carnibus ueſci, aut ipſas ſacrificare. Dicebāt enim fictos eſſe hos libros, & nihil horum à patribus factum eſſe. Hęc erat Naſaræorū differentia ad alios, ut etiam confutatio ipſorū non in uno loco, ſed in multis manifeſta ſit. primum quidē quod confitentur patres, et patriarchas, ac Moſem. Quum enim alia Scriptura de his nō dicat, unde contigit ipſis cognitio nominū ac recte factorum ipſorum patrum, ſi nō ex ipſis Pentateuchi ſcriptis? Et quomodo poſſibile eſt in eodē uerum & falſum eſſe? & Scripturā in parte uera dicere, in parte falſa referre? quū Saluator noſter dicat, Aut facite arborem bonam, & fructus bonos, aut arborē uitioſam, & fructus uitioſos. Non poteſt enim arbor bona fructū uitioſum facere, neq; arbor uitioſa fructus bonos producere. Vana igitur eſt ipſorū ſententia & expoſitio, ut quæ à multis ſubuertatur, utpote quum nō ſolum quæ in ſcripturis ſunt, decantentur, ſed etiā ipſi loci miraculorū editorum reſtent. primum ubi arietem Abraam obtulit Deo, mons Sion uſq; in hūc diem appellatus. ſed & ubi quercus Mambræ, ubi angelis uitulus appoſitus eſt. Et ubi Abraam angelis appoſuit paratas carnes, nō relinquens ipſe earum participationem. Quin & ouiculæ in Ægyptiorū regione mactatæ, adhuc apud Aegyptios traditio celebratur etiam apud idololatras. In tempore enim quando paſcha illic fiebat, eſt autem tunc principiū ueris, quum primum fit æquinoctiū, omnes Ægyptij rubricā accipiunt per ignorātiam, & illinunt oues, illinunt arbores, ficus ac reliquas, prędicantes ac dicentes, quod ignis in hac die combuſſit aliquando orbem terrarum. figura autem ſanguinis ignicolor, remedium auxiliare eſt talis ac tantę plagæ. Quomodo uero nō poſſimus oſtendere de cōſequentia, quum adhuc hodie reliquiæ arcæ Noë oſtendantur in Cardyenſiū regione? Et ſi quis omnino quæſierit, reperiet etiā reliquias altaris. Nam cōſequens eſt ipſum illas reperturū eſſe in ima montis parte, ubi māſit Noë, egreſſus ab arca, & ubi obtuliſſet de animalibus mundis & adipibus Domino Deo, quādo audiuit ſibi dici, Ecce dedi tibi omnia uelut olera fœni, macta & comede. Prætéribo aūt rurſus & hāc inductitiā ac ſtolidā hęreſim, relatis illis modicis uerbis cōtentus, quę à noſtra tenuitate ſunt diſperſa hoc loco, in oppoſitionē erroris prędictę ſectę.

Lex dei reiecta à Naſareis

Nota hanc ſuperſticionem

Das heylthumb ſolt man gen hall zu S. Morizen bringen

Contra Oſſenos, ſextam Iudaiſmi hæreſim, & ex ordine XIX.

Poſt hanc rurſus alia quædam hæreſis eſt illis implicata, & Oſſenorum appellata. Iudæi autē ſunt hi, uelut etiam prædicti, moribus hypocritæ, mentis induſtria uerſuti. Originem uero ducunt, uelut traditio ad nos delata habet, à Nabatica regione & Ituręa, Moabitideq;, et Areilitide, quę eſt ultra Vallem ſalſam, ita in diuina Scriptura appellata ſuperincumbente regione. Eſt autem illa, mare mortuū uocatum. Hoc autem Oſſenorum genus, ſi quis nomen interpretetur, forte genus appellatur. Coniunctus eſt his poſtea Elxai appellatus, in temporibus Traiani regis, poſt Saluatoris noſtri aduentum, qui fuit pſeudopropheta. Conſcripſit autem hic librum ſecundū prophetiam uidelicet, aut uelut ſecundum diuinitus inſpiratā ſapientiam. Tradunt etiam de alio quodā Iexeo huius fratre. fuit autem hic homo erroneus moribus, fraudulentę mentis, à Iudæis oriundus, & cum Iudæis ſentiens, non autem ſecundum legem conuerſans, uerum alia pro alijs obiter introducēs, & propriam ſuam hæreſim ſeducens. Salem & aquam, & terram, & panem, & cœlum, & æthera, & uentum, iuſiurandum ipſis in diuinū cultum præfiniuit, ac tradidit. Aliquando uero rurſus alios ſeptem teſtes

Vallis ſalſa.
Mortuum mare.
Elxai pſeudopropheta.

Nota ein Seltzamer eyd

Erroris natura & proprium

ſtes præſcripſit, Cœlum inquam, & aquam, & ſpiritus, & ſanctos (uelut ait) angelos orationis, & oleum, & ſal, & terram. Aduerſatur autem uirginitati, & odio habet continentiam, & cogit ad nuptias. Imaginaria uero quædam uelut ex reuelatione introducit. hypocritas autem docet, dicens non eſſe peccatum, etiamſi ſimulachra ipſos adorare contingat, perſequutionis tempore inſtante, ſi ſolum in conſcientia non adorent, & ſi quid etiam confiteantur ore, non autem in corde. Atq; huius rei teſtem adducere fraudulentus ille impoſtor non erubeſcit, Phinees ſacerdotem quendam de genere Leui & Aaron, & priſci Phinees, qui in Babylone tempore captiuitatis adorauerit Dianā, & in Suſis effugerit perniciem mortis corā Dario rege. Quare omnia ipſius falſa ſunt & uana. Hic igitur ſurſum coniunctus eſt prædictæ ſectæ Oſſenorum appellatæ, cuius reliquæ in hunc diem reſtant in eadem Nabatitide terra, & ultra ad Moabitidem, quod genus nunc Sempſenſium appellatur. Imaginantur autē hunc uocari uirtutem obuelatā, propterea quod el appelletur uirtus, xai uero obuelatum & occultum. Vniuerſa uero huius profeſſionis elatio refutata eſt, & in magnam confuſionem incidit, apud eos qui ueritatem conſiderare, ac exacte cognoſcere poſſunt. Nam à temporibus Conſtantij, & eorum qui nunc ſunt reges, uſque huc palàm redarguuntur. Ad Conſtantium enim uſque ex genere ipſius Marthus fœmina quædam, & Marthana eius ſoror, in ipſorū regione pro dijs adorabantur, quoniā ex ſemine prędicti Elxai erant. Mortua eſt autem Marthus ante paucos annos, Marthana uero hucuſque fuit. Quarum etiam ſputa, & reliquas corporis ſordes auferebāt erronei illi hæretici, in illa regione, in auxilium uidelicet morborum: nihil tamen efficiebant. Verùm error ſemper pertinax eſt, & ad fraudē promptus. Cæca enim eſt malicia, & error ſtolidus eſt. Et quandiu tempus tero de præſtigiatore hoc loquens, & de his quæ contra ueritatem mentitus eſt, primum quidem docens abnegationem Dei, iuxta ſimulationem deteſtandorum idololatriæ ſacrificiorū participem fieri debere iubens. Deinde decipiens audientes, abnegare iubens propriam fidem ore, & non habere peccatum aſſerens. Quare incurabilis eſt ipſorum morbus, & curationem non admittens. Si enim os quod confitetur ueritatem, præparatur ad mendacium, quis crediderit cor ipſis non eſſe fraudulentum? Quando diuina ſcriptura palàm pronunciās in Spiritu ſancto docet, ¶ Corde creditur ad iuſticiam, ore uero confeſſio fit ad ſalutem. Sed & rurſus CHRISTVM nomine confitetur, dum dicit, CHRISTVS magnus ille rex: non tamen omnino ex doloſa & adulterata tractatione nugaciſſimi libri eius comprehendi, an de Domino noſtro IESV CHRISTO narrauit. Neq; enim hoc determinat, uerum CHRISTVM ſimpliciter dicit, uelut alium quendā ſignificans, aut expectans, prout nos ex his deprēhendimus. prohibet enim orare ad orientes, aſſerens nō oportere ſic intendere, uerū faciem ad Hieroſolyma cōuertere ex omnibus partibus, ita ut hi qui in orientibus ſunt, in occaſum Hieroſolymis intendāt: qui uero in occidente, in orientē ijſdem. qui in meridie, in ſeptentrionē: qui in ſeptentrione, in meridiē. ut undiquaq; facies ex oppoſito Hieroſolymis intenta ſit. Et uide mihi impoſtoris inſaniā. Deteſtatur ſacrificia & uictimas uelut à Deo alienas, & neq; omnino Deo à patribus ac lege unquā oblatas. & dicit illic oportere orare in Hieruſalē, ubi erat altare et ſacrificia, negans carnis eſum apud Iudæos, & alia, & altare, & ignem uelut à Deo alienum. Aquam uero eſſe idoneam, ignem autem alienum eſſe aſſerit per hæc uerba: Filij procedite non ad ſpeciem ignis, quia erratis. Error enim eſt hæc res. uides enim (inquit) ipſum proximè, & eſt procul. ne procedite ad ſpeciem ipſius, uerùm ite magis ad uocem aquæ. & multa ſunt ipſius fabulamenta. Deinde deſcribit CHRISTVM eſſe quandam uirtutem, cuius etiam menſuras ſignificat, uigintiquatuor ſchoenorum in longitudinē, hoc eſt miliariorum nonagintaſex: latitudinem uero ſchoenorum ſex, id eſt miliariorum uigintiquatuor. & craſſitudinē ſimiliter ementitur, & pedes ac reliqua fabulamenta. Eſſe autem & ſanctum Spiritū, & ipſum fœminei ſexus, ſimilē CHRISTO inſtar ſtatuæ ſuper nubes,

Mim ſterisch

Marthys & Marthana.

Ignis reprobatus.

Christi menſura apud Elxai.

& in medio duorum montium ſtantem. Et reliqua ſilentio prǽteribo, ut ne legentium
aures ad fabulas cōcitem. Quibus porrò uerbis & inanibus uocibus poſtea in ipſo li-
bro decipit, quum dicit: Nemó quærat interpretationē, ſed ſolum in oratione hæc di
cat. Et hæc ipſa nimirum ex Hebraica lingua trāſtulit, uelut ex parte deprehendimus,
Oratio Elxai. quum nihil ſint ea quæ ipſe imaginatur. Iubet enim dicere, Abar anid moib nochile
daaſim ani daaſim nochile moib anid abar ſelan. quę ſi interpreteris, hanc ſententiam
exhibent: Prætereat humilitas ex patribus meis, condemnationis ipſorum, & concul-
cationis ipſorum, & laboris ipſorū, conculcatione in cōdemnatione per patres meos,
ab humilitate præterita in apoſtolatū perfectionis. In ipſo autem omnia hæc implen
tur. Euacuata eſt enim ipſius uirtus & error. Si uero de uerbo ad uerbū iuxta tenuita-
tem uocum ipſarū, quis audire uelit interpretamentū, etiam hoc ipſum facere nō cun
ctabimur, ſed pro officio per omnia in gratiam eorū qui audire uolunt, ipſa illius uer
ba, ipſorumq́ interpretationem palàm apponam, & habet ſe res ita: Abar, prætereat.
anid, humilitas. moib, ex patribus meis. nochile, condemnationis ipſorum. daaſim,
& conculcationis ipſorum. ani, & laboris ipſorum. daaſim, conculcatione. nochile,
in condemnatione. moib, per patres meos. anid, ab humilitate. abar, præterita. ſelam,
in apoſtolatu perfectionis. Hæc itaq; hæreſis ſuprà relata Oſſenorum, degit quidē Iu
dæorum politiam, ſecundum ſabbati celebrationē & circumciſionem, & quòd facit
omnia quæ in lege ſunt. Solum autem reprobat libros ſimiliter ut Naſaræi: ſectam ue
ro facit hæc, quum diuerſitatem habeat ab alijs ſex Iudæorum ſectis. Proinde ſufficiet
ad huius euerſionē, quod aliena eſt à Deo: quum Dominus manifeſte dixerit, quod
» ſacerdotes in templo prophanant ſabbatum. Hæc autem ſabbati prophanatio, quid
aliud eſt, quàm quod nullus operabatur aliquid operis in ſabbato, ſacerdotes autē in
templo ſacrificiū perficientes, ſabbatum ſoluebāt, prophanantes illud per aſſiduā ani
malium cædē. præteribo ad hanc hæreſim. Hic enim Elxai cōiunctus eſt rurſus Ebio
næis, qui poſt CHRISTVM fuerunt, imò etiam Nazoræis, qui poſtea uixerunt. &
uſi ſunt ipſo quatuor hæreſes, quoniā delectant ipſius errore. Ebionęi, & poſt ipſum
Nazoræi, Oſſeniq́, qui ante ipſum, & cum ipſo uixerunt, & Naſaræi ſuprà à me indi
cati. Hæc uero hęreſis ex numero eſt ſeptem illarū quæ fuerunt Hieroſolymis, & quæ
illic mānſerunt uſq; ad aduentū CHRISTI: & poſt CHRISTI in carnem aduentum,
Hieroſolyma uſq; ad deuaſtationē quæ facta eſt à Tito rege, fratre Domitiani, filio uerò Veſpaſiani
deuaſtata à Ti regis. poſt expugnationē uero Hieroſolymorū permanſit tum hæc, tum aliæ, modi-
to Cæſare. co tempore, quæ uidelicet hæreſes appellantur, Sadducæorū inquam, & Scribarum,
Phariſæorum, Hemerobaptiſtarū, Naſaræorum, Oſſenorū, & Herodianorū: donec
ſingulæ pro occaſione & tempore diſſipatæ ac ſolutę ſunt. Sufficiens eſt autem, ut ex
ipſa illorū inſania & uerborum iactatione, lethalis illius ueneni remediū habeamus,
& omnia nobiſipſis prudenter prǽparemus, ad impuram ipſorum doctrinā ac loque
lam deſtruendā. maxime quū Dominus ſtatim dicat, tum in lege, tum in Euangelio,
» Non erunt tibi Dei alij præter me. Non aſſumes nomen alicuius alterius ad iuſiurari
» dum. Et, Nolite iurare neq; per cœlū, neq; per terram, neq; aliud aliquod iuſiurandū,
» ſed ſit ſermo ueſter eſt, eſt, & non, non. quod enim ſupra hæc eſt, ex maligno illo eſt.
Ego uero de hoc Dominū uaticinatū eſſe arbitror, propterea quod futuri eſſent qui
dicturi eſſent, per alia nomina iuſiurandū prætendi oportere. Primū igitur non opor
tet iurare, neq; per ipſum Dominū, neq; aliud quoddam iuſiurandū. Nam maligni il-
lius eſt iurare, malignus igitur eſt & qui in Elxai loquutus eſt, qui coëgit non ſolū per
Deum iurare, ſed etiam per ſalem & aquam, & per æthera ac uentū, & per terram atq;
cœlum. Satis eſt autem uelut in tranſitu, ut qui curari uelit, duorum illorū præcepto-
rum antidoto, in oppoſitionē erroris ipſius utatur. Verùm præterita huius nugacita
te ac fraudulenta hæreſi, deinceps ſeptimæ hæreſis confutationem faciam, quæ apud
ipſos Iudæos tunc recepta fuit: & eſt hæc.

Contra

Gene · 29 .

Contra Herodianos, ſeptimam Iudaiſmi hæreſim, & ex ordine XX.

Poſt hanc & has ſectas, rurſus ſeptima hæreſis erat Herodianorum appellata. Nihil autem habebant hi diuerſum, ſed toti ſunt Iudæi uani ac hypocritæ. Verũ Herodem putabant hi CHRISTVM Dominum, qui in omnibus ſcripturis, legeq́; ac prophetis expectatur. & ob ipſum decepti, Herodem iactabant: inducti ex dicto hoc, unà cum hoc quod etiam in gratiam eius qui tunc rex erat, inaniter gloriabãtur: Non deficiet princeps ex Iuda, neq; dux ex fœmoribus ipſius, donec uenerit cui reſeruatur. aut uelut alia exemplaria habent, Donec uenerit cui reſtant quæ reſeruãtur ipſi. Nam Herodes Antipatri filius fuit, Aſcalonitæ cuiuſdã æditui ac miniſtri ſimulachri Apollinis. cuius Antipatri pater, Herodes quidem erat nomine: filius autem hic erat Antipæ. Captus autem eſt ab Idumæis idem Antipater: atq; illic in Idumea degens, genuit Herodem. Quum autem pater pauper eſſet, & precio redemptionis filium, Antipatrum inquam, redimere non poſſet, per multum tempus in ſeruitute permãſit. poſtea uero liberatus eſt ex collatione ciuium, unà cum filio Herode, & ad propria deuenit. Quapropter aliqui ipſum uocant Idumæum. Alij uero Aſcalonitam norunt. Poſtea uero amicus factus eſt Demetrio, & procurator Iudææ conſtitutus eſt, & in noticia Auguſti Cæſaris fuit, & à procurationis officio proſelytus & acceſſorius fit: circumciditurq́; tum ipſe, tum Herodes filius, ad quem ſors regni Iudæorum deuenit. Erat autem rex in Iudæa, ſub Cæſare Auguſto, ſocius ac cõfœderatus exiſtens. Quandoquidem igitur ex alienigenis hic regnauit: durauit autem regnum per ſucceſſionem à Iuda & à Dauid, itemq́; principes ex Iuda & patriarchæ: tranſlatũ uero fuit regnum ad alienigenam: credibile uiſum eſt ſuſpicioni erroneorum, ut ipſum eſſe CHRISTVM putarent, ac deciperentur ex relati dicti cõſequentia, nempe, Non deficiet princeps ex Iuda, donec uenerit cui reſeruatur: ut accipiamus, inquiunt, quòd huic reſeruatũ eſt. Defecerunt enim illi, & hic non de genere Iuda, imò neq; omnino de Iſraël eſt. huic autem reſeruatũ eſt, eſſe CHRISTVM. Verũ redarguunt ipſos ea quæ ſequunt̃, Quod ipſe eſt expectatio gentium, & in ipſo gentes ſperabunt. Quæ autem gens in Herode ſpem habuit? Quæ uero gentium expectatio, Herodem expectauit? Quomodo uero illud apud ipſos impletum erat: Dormiuit ut leo, & ut catulus leonis, quis excitabit ipſum? Vbi autem lauit in ſanguine ſtolam ſuam Herodes, aut in ſanguine uuæ amiculum ſuum: ſicut Dominus noſter IESV CHRISTVS corpus ſuũ proprio ſanguine reſperſit, & in ſanguine uuæ amiculum ſuum? Verùm conſidera quæ dico, detq́; tibi Dominus intellectum in omnibus. Quo enim oſtenderet purgationem ſtatus populi Domini, uenit per doctrinam proprij ſanguinis ad purgãdum dentes hominũ, in ſanguine nidoris ac nefandi ſacrificij inquinatos. Et quid opus eſt multa dicere? multa enim ſunt; & non admittit tempus ſermonem aduerſus prædictas hæreſes prolongare. At hæ quidem ſeptem hęreſes fuerunt in Iſraël, tum in Hieruſalem, tum in Iudæa. Quatuor uero antea relatæ apud Samaritas in Samaria. Pleræque uero deletæ ſunt. Non amplius ſunt ſcribæ, non amplius phariſæi, non amplius Sadducæi, non amplius Hemerobaptiſtæ, non amplius Herodiani: ſoli autem aliqui, atque hi rari reperiuntur, unus fortaſſis aut alter, Naſareni, ultra ſupernam Thebaidem, & ultra Arabiam. Item Oſſenorum reliquiæ, non amplius iudaiſſantes, ſed Sampſitis coniunctæ, per ſucceſsionem ultra mortuum mare habitantibus. Nunc uero Ebionæorum hæreſi coniunctæ ſunt. Et contigit quidem ipſos deſinere à Iudaiſmo, uerum uelut radicem, aut corpus reptilis beſtiæ diſſecari, & ex ipſo naſci bicipitem, ac radice carentem ſerpentem, in uno corpore ſemiſecto enatum ac dependentem. Hucuſq; tractatum à me eſt de quatuor ſectis Samaritarum, & ſeptem Iudęorum, de quibus non amplius reſtant quàm tres quidem Samaritarũ, Gortheni uidelicet, et Doſithei, ac Sebugi. Eſſeni uero non ita ualde apparent, ſed uelut in tenebris defoſſi ſunt ac cõſepulti.

Herodes pro Christo habitus.

Apud

Apud Iudæos autem, non amplius quàm Iudæorum & Naſaræorũm. Oſſeni enim tranſierunt à Iudaiſmo ad Sampſenſium hæreſim, & nõ amplius neq; Iudæi ſunt, neque Chriſtiani. Atq; de relatis mihi hæc uſq; huc dicta ſint.

Præſentia Chriſti, & aduentus in carnem, ac ueritas, unaq; ac ſola in Deum fides.

STatim autem acceſſit pedetentim Domini noſtri IESV CHRISTI in carnem aduentus, qui ſanè relatas ſeptẽ hæreſes deprehendit in Hieroſolymis, extinxit autem ipſas potentia eius atq; diſſipauit. Deinceps uero poſt eius aduentũ, poſteriores omnes hęreſes fuerunt: dico autem, poſtquã annunciatum eſt Euangelium, ac bonũ nuncium Mariæ in Nazaret per Gabrielem: & poſt totum in ſumma CHRISTI in carnem aduentum, deindeq; aſſumptionẽ. Complacuit enim Deo, ut ad ſalutem hominum proprium filium demitteret, ut in utero uirgineo cõciperetur, qui uerbum eſt de cœlo, ex paternis ſinibus generatus, ſine tempore, ac ſine principio. & ut deſcenderet in extremis diebus, Dei uerbum exiſtens, ex Deo patre uerè generatum, qui coëſſentialis eſt patri, & nihil à patre immutatus, ſed immutabilis & inalterabilis, puruſq; ab affectibus, & penitus nõ patiens, compatiens autem noſtro generi. Qui deſcendit de cœlo, & conceptus eſt non à ſemine uiri, ſed per Spiritum ſanctum, & uerè corpus de Maria habuit, ſibiipſiq; carnem de ſancta matre efformauit, & animã ac mentem humanam accepit, & totum id quod eſt homo, excepto peccato, in ſeipſum per ſuã deitatem couniuit. natuſq; eſt in Bethleem, circũciſus in ſpelũca, oblatus in Hieruſalem, in ulnas acceptus à Simeone: et teſtimoniũ accepit ab Anna, filia Phanuelis, prophetiſſa. delatus eſt in Nazaret: uenit ſequenti anno, ut conſpiceretur coram Domino, in Hieruſalem. uerſatus eſt in Bethleem propter cognationẽ, geſtatus à matre: delatus eſt rurſus in Nazaret, & iuxta ſecundũ anni circuitum, in Hieroſolyma & Bethleem uenit, ſimiliter à propria matre geſtatus. In Bethleem uero in domum deſcendit cum propria matre, & Ioſeph iam ſene, & cum Maria degente. & illic ſecundo natiuitatis ſuæ anno conſpectus ac uiſitatus eſt à Magis, à quibus adoratus eſt, & dona accepit: & in eadem nocte, quum Ioſeph reſpõſum ab angelo accepiſſet, in Aegyptum aſſumptus eſt. illincq; rurſus poſt duos annos reuerſus eſt, mortuo Herode, quũ ſucceſſiſſet Archelaus. *Chriſtus quãdo natus ſit.* Nam trigeſimotertio anno Herodis, quadrageſimo uero ſecundo Augusti Cæſaris, naſcitur Saluator noſter in Bethleem Iudæę. Deſcendit autem in Ægyptum trigeſimo quinto anno Herodis. Redit autem ab Ægypto poſt mortem Herodis. Quapropter in triginta & ſeptẽ annis principatus ipſius Herodis, puer erat quatuor annorum, quando Herodes impletis annis trigintaſeptem, uitam finiuit. Archelaus uero nouem annos regnat: in cuius regni principio, egreſſus Ioſeph de Ægypto unà cum Maria & puero, quum audiuiſſet Archelaũ regnare, ſeceſſit in partes Galilææ, & habitauit tunc in Nazaret. Archelaus autem generat Herodem iuniorẽ, & regnat Herodes nono anno regni patris Archelai per ſucceſſionẽ. Quo tempore tredecim anni ſupputantur aduentus CHRISTI in carnem. Decimooctauo autem anno Herodis, appellati Agrippæ, incœpit IESVS prędicare, & tunc baptiſma à Ioanne accipit, & prædicat annum acceptabilem, ita ut nemo ipſi contradiceret, neq; Iudæi, neq; Græci, neq; Samaritæ, neq; quiſquã alius. Deinde cõtradictionẽ ſuſtinens, prędicauit annum ſecundũ: & facti ſunt anni decẽ & nouem eidem Herodi, Saluatori uero trigeſimuſſecundus. Vigeſimo uero anno Herodis tetrarchę appellati, fit ſalutaris paſſio, & à paſſione alienitas, ipſe mortis guſtus, uſq; ad crucẽ patientis in ueritate, à paſſione » uero alieni ac illæſi manentis in deitate. CHRISTO enim paſſo pro nobis carne, inquit » Scriptura, & rurſus, Mortificatus carne, uiuificatus aũt ſpiritu, &c. crucifigitr, ſepelitr, deſcẽdit ad inferna in deitate & in anima, captiuã ducit captiuitatẽ: et reſurgit tertia die, unà cũ ipſo ſancto corpore, couniens corpus deitati, quod nõ amplius ſoluitur, nõ am-

plius

Nomina XIJ & LXX apostolorum

plius patiẽ, non amplius mortis dominio ſubiectũ eſt, uelut Apoſtolus inquit, Mors ipſi nõ amplius dominat: ipſum corpus uere, ipſam carnẽ, ipſam animã, ipſa illa omnia, nõ aliud quoddã prꝫter id quod eſt corpus, ſed ipſum quod eſt corpus, cõfirmãs in unam unitatem, in unam deitatẽ, carnale incorruptibile, corporale ſpirituale, craſſarum partium, tenuium partiũ, mortale immortale, quod non uidit penitus corruptionem, non relicta anima in inferno, non partito organo ad peccatum, nõ polluta mente per mutationẽ, ſed ut uniuerſa quidem hominis acceperit, uniuerſa uero etiam perfecta ſeruauerit, indulgente deitate ueræ incarnationi, ad rationales ac honeſtos uſus, eos inquam qui ex corpore & anima & mente humana perfectionem requirunt, hoc eſt famem, ſitim, fletum, triſtitiam, lachrymas, ſomnum ac quietem. Hæc enim non ſunt peccati ſpecies, ſed uerіſſimę incarnationis ſignum, quod deitas reuera inſit in humanitate, non ea quæ hominũ ſunt patiente, ſed deitate ſimul in ea quæ honeſta ſunt, & fieri oportebat, conſentiente ac comprobante, & ea quæ extra peccatũ ſunt, & mutationem interdictam. Reſurrexit, & clauſis foribus ingreſſus eſt, ut craſſarũ partium corpus tenuiũ partium oſtenderet, ipſum quod erat cum carne & oſſibus. Nã ubi ingreſſus eſſet, oſtẽdit manus, & pedes, & latus punctũ, oſſa item, ac neruos, & reliqua; ut ne eſſent imaginatio ea quæ uidebantur: fideiꝗ & ſpei noſtræ promiſſionem faciebat per ſeipſum perfecte. & conuerſatur non in apparentia, ſed in ueritate. Et erudiens docuit regnum cœlorum prædicare in ueritate, magnum illud ac ſummum ſignificans diſcipulis, ac dicens, Docete gentes: hoc eſt, transferte gentes à malitia ad ueritatem, à ſectis ad unam unitatẽ: baptiſate ipſos in nomen Patris, & Filij, & ſancti Spiritus, in dominicã nominationem trinitatis, ſanctum ac regium ſigillum, ut oſtenderet ex nomine nullam alterationem eſſe unius unitatis. Vbi enim qui baptizantur, iubentur ab ipſo baptizari in nomen Patris, certa eſt glorificatio: in nomen Filij, non deficientis eſt nomenclatura: in nomen Spiritus ſancti, non diuiſa eſt cõiunctio, neꝗ ab una deitate abalienata. Et aſſumptus eſt in cœlum, in ipſo corpore & anima, & mente, counitis his in unam unitatem, & unam ſpiritualem ſubſtantiam: eaꝗ diuina effecta, ſedet in dextra patris, miſſis prędicatoribus in uniuerſum orbem terrarum, Simone Petro, & Andrea fratre ipſius, Iacobo & Ioanne filijs Zebedæi, quos olim elegerat, Philippo & Bartholomæo, Matthæo, Thoma, Iuda, Thaddæo, Simone Zelote. Iudas enim Iſcariotes ille, etiãſi antea inter duodecim numeraretur, proditor factus, reſectus eſt à ſancto apoſtolorum catalogo. Demiſit porrò etiam alios ſeptuagintaduos ad prædicandum, ex quorum numero fuerunt ſeptem uiduis præfecti, Stephanus, Philippus, Prochorus, Nicanor, Timon, Parmenas, et Nicolaus. Ante hos uero Matthias, qui Iudæ loco connumeratus eſt inter apoſtolos. Poſt hos autem ſeptem, & Matthiam ante ipſos, Marcum, Lucam, Iuſtum, Barnabam & Apellem, Ruſum, Nigrum, & reliquos ſeptuaginta duos. Poſt hos deinde omnes, & unà cum ipſis, Paulum ſanctum apoſtolum, per propriam uocem de cœlo, apoſtolum, ſimulꝗ pręconem gentium, & cõpletorem apoſtolicæ doctrinæ elegit. Quem comperimus ſanctum Lucam de numero ſeptuaginta duorum diſperſorum exiſtentem ad ſe conuertiſſe, & ſibi ſectatorem feciſſe, cooperatorem in Euangelio, ſimulꝗ apoſtolum. Atꝗ ſic perfecta eſt uniuerſa Euangelica tractatio uſꝗ ad hoc tempus. Et hucuſꝗ procedet mihi ſermo de uiginti ſectis, et de cõſequentia breuiter à me pro uiribus relata, Euangelica uidelicet illuminatione, quæ in mundo per ipſum & diſcipulos ipſius facta eſt: quibus ſanè ſimilia colligere ac apponere uaticinia & prophetias licet, ex lege, & pſalmis, & alijs, atꝗ ſic conſequentias ac ductus uidere, & certitudinem comprehendere, quod non eſt ſpurius, ſed uerus, & à uetere Teſtamento prædenunciatus, minimeꝗ ambiguus CHRISTI in carnẽ aduentus, & Euangelica doctrina. Quo uero non in molem immenſam operis huius tractationem extendam, his contentus ero. Deinceps uero in progreſſu, opiniones quæ poſtea uitæ accreuerunt

Duodecim apoſtoli.

Septuaginta diſcipuli.

uerunt ex malo prætextu, ſimiliter exponam, quũ iam undecim à Iudæis & Samaritis, & nouem ante has ex Græcis & Barbaris, ac alijs profectas, ante CHRISTI aduentum, & uſq; ad ipſius tempus, moderatè enumerauerim.

De Nazoræis, ſiue Chriſtianis.

NAzoræorum, hoc eſt Chriſtianorum, uocatus eſt per modicum tempus Chriſtia-
„ niſmus, à Iudæis, & ab ipſis adeò Apoſtolis: quum Petrus dicat, IESVM Nazo
„ ræum uirum deſignatũ ex Deo, & cætera. Poſtea uero ab Antiochia uocari cœpit Chriſtianiſmus. Eſt autem & natura hæreſis Nazoræorum, de quibus in ſequentibus loco ferente dicemus.

FINIS PRIMI TOMI PRIMI LIBRI.

SECVNDI TOMI PRIMI LIBRI HAERESES TREDECIM SVNT, ET *hæc in ipſo continentur.*

1 *Simoniani, à Simone Mago, qui temporibus Petri apoſtoli fuit, de uico Gittharum Samariæ. Hic à Samaritis originem habebat, Chriſti uero nomen ſolum ſubiuit. Docuit autem turpia facere, & coitum inquinationis, uxorũ indifferentiam. à corporibus uero reprobat reſurrectionẽ, et mundum dicit nõ eſſe Dei. Imaginem autem ſuam, uelut Iouis, & ſcorti quod cum ipſo erat, nomine Helenæ, Mineruæ figura diſcipulis ſuis adorãdam proponebat. Dicebat inſuper ſeipſum Samaritis quidem patrem, Iudæis autem Chriſtum.*

2 *Menandriani, qui ab hoc Simone per Menandrũ quendam originem habuerũt. differũt autẽ in aliqua re à Simonianis. Hic enim ab angelis mundũ factum eſſe dixit.*

3 *Saturniliani, qui in Syria Simonianorum turpiloquium corroborarunt. alia uero à Simonianis prædicabãt, ad maiorem admirationem. Originem uero à Saturnilo habuerunt: qui etiam ipſe uelut Menander, ab angelis mundum factum eſſe dicebat, atq; his ſolum ſeptem, iuxta ſuperni patris ſententiam.*

4 *Baſilidiani, eiuſdem turpis operationis operatores, à Baſilide qui unà cum Saturnilo Simonianorum & Menãdrianorum diſcipulus fuit: & aliqua ſimiliter ſentiebat, in aliquibus uero diſſentiebat. Dicit autẽ trecentos ſexagintaquinq; cœlos eſſe, & his nomina angelica imponit: propterea quod etiã annus tot dierũ ſit, et Abraſax nomen uirtutis, quod fert numerum CCCLXV. & dicit eſſe hoc nomen Spiritum ſanctum.*

5 *Nicolaitæ, à Nicolao, qui uiduis ab apoſtolis præfectus fuit. hic ob zelum propriæ uxoris, turpia facere diſcipulos ſuos, unà cũ alijs docuit. Et de Caulaucauch & Prunico, atq; alijs barbaricis nominibus, quæ mundo ſceleſte inuexit.*

6 *Gnoſtici, qui eaſdem hæreſes ſuſceperunt, uerùm plus omnibus ipſis turpitudinem furioſe operati ſunt. In Aegypto autem Stratiotici appellati ſunt, & Phibionitæ. In ſuperioribus uero & orientalibus partibus Secundiani: in alijs partibus Socratitæ, apud alios Zacchæi. Alij uero Coddianos ipſos dicunt. Alij Borboritas ipſos uocant. Hi Barbelo & Barbero iactant.*

7 *Carpocratiani, à Carpocrate quodam in Aſia, qui omnẽ turpem actionem perficere docebat, & omne ſtudium peccati. Et niſi quis, inquit, per omnia pergreſſus fuerit, & uoluntatem omnium dæmonũ & angelorum perfecerit, ad ſupremũ cœlum tran*

ſcen-

ſcendere non poterit, neque principatus & poteſtates præterire. Dicebat Ieſum animam intellectualem ſuſcepiſſe, & quum noſſet ſuperna, ea hic annunciaſſe. Et ſi quis ſimilia Ieſu faceret, cum eadem uirtute præſtare. Legem uero cum mortuorum reſurrectione reprobabat, uelut ſectæ à Simone ortæ, & huc uſq; relatæ. Huius fuit Marcellina illa in Rhoma. Imagines fecit occulte Ieſu & Pauli, & Homeri, & Pythagoræ, ipſisq; ſuffitum faciebat, easq; adorabat.

8 Cerinthiani, qui & Merinthiani. Hi à Cerintho & Merintho Iudæi quidam circumciſionem iactantes, mundum uero ab angelis factum eſſe dicentes. Ieſum uero iuxta profectum, Chriſtum appellatum eſſe.

9 Nazoræi: hi Chriſtum confitentur Ieſum filium Dei, omnia autem ſecundum legem faciunt.

10 Ebionæi prædictis conſimiles Cerinthianis & Nazoræis, quibus cõiuncta fuit aliqua parte Sampſæorum & Helceſæorum hæreſis. Qui Chriſtum dicunt creatum eſſe in cœlo, & ſanctum ipſius Spiritum. Aduenisſe autem Chriſtum in Adam primum, & iuxta tempus exuiſſe ipſum Adam, & rurſus induiſſe. Atq; hoc ipſum aiunt perfeciſſe ipſum in aduentu ſuo in carnem. Quum autem Iudæi eſſent, Euangelijs uſi ſunt, carnis eſum abominãtur, aquam pro Deo habent. Chriſtum uero hominem, in aduentu in carnem induiſſe, uelut dixi. Aßiduè merguntur in aquis, æſtate ac hyeme, ad purificationem uidelicet, uelut etiam Samaritæ.

11 Valentini, carnis quidem reſurrectionem reprobant, Vetus teſtamentum ſpernunt, itemq; prophetas, legentes quidem & ſuſcipientes ea quæ ad ſimilitudinem ſectæ ſuæ figuratè exponi poſſunt. Verùm alia fabulamenta obiter inducẽtes. Triginta ſæculorum nominationes dicunt maſculorum ac fœminarum, ſimul ex patre uniuerſorũ generatorum, quæ & Deos putant & ſæcula. Chriſtum uero de cœlo corpus intuliße, & uelut per canalem Mariam ipſam penetraſſe.

12 Secundiani, quibus coniungitur Epiphanes & Iſidorus, qui & ipſi ijſdem coniugationibus uſi ſunt, eadem cum Valentino ſentientes, alia uero ab ipſis quodãmodo exponentes. Apponunt ijdem turpem operationem docentes. reprobant autem etiam hi carnis reſurrectionem.

13 Ptolemæi, & hi diſcipuli Valentini fuerunt, quibus coniungitur Flora. Eadem uero etiam ipſi de coniugationibus dicunt, ſicut Valentinus & Secundiani. Verum in quadam parte etiam hi inter ſe differũt. Atq; hæc eſt ſumma ſecundi tomi primi libri tredecim hæreſes continentis.

SECVNDVS TOMVS PRIMI
LIBRI EPIPHANII.

Contra Simonianos, primam hæreſim à fide in Chriſtum Dominum noſtrum, ex ordine uero XXI.

SIMONIS Magi prima eſt hæreſis, quæ à CHRISTO initium accepit. hæc ipſa in nomen CHRISTI non rectè, neq; facili ductu, ſed iuxta adulteratã apud ipſos corruptionem, miracula operatur. Hic Simon præſtigiator erat, & à Gittharũ ciuitate in Samaria originem habebat, quæ nunc uicus exiſtit. Incantationibus autem Samaritas decipiebat, fallebatq;, & ineſcabat. Dicebat ſeipſum eſſe magnam uirtutẽ Dei, & ex ſupernis deſcendiſſe. Patrem uero dicebat ſeipſum eſſe apud Samaritas, apud Iudęos uero ſe filium eſſe dicebat. paſſim autem ſe non paſſum eſſe, ſed ſolum apparentia. Blanditus eſt idem Apoſtolis, & ipſe ſimiliter cum alijs baptizatus eſt à Philippo cum multis. omnes uero præter ipſum, ſuſceperunt magnorum Apoſtolorum præſentiam, & per impoſitionem manuum ipſorum acceperunt Spiritum ſanctum. Nam quum Philippus diaconus eſſet, non habebat poteſtatem imponendi manus, ut per hoc daret Spiritũ ſanctum. Quum autem Simon non haberet rectum cor, neq; cogitationẽ rectam, ſed turpi lucro & ſtudio pecuniarũ intentus eſſet, & à prauo propoſito ſuo nuſquã decederet, offerebat pecunias Petro apoſtolo, ut daret ipſi poteſtatem exhibendi Spiritũ ſanctum per manuum impoſitionem: ita ratione ſecum inita, quod dare uellet multis pro modica pecunia, atq; ſic per exhibitionem Spiritus, multas pecunias cumulare ac lucrari. Hic igitur mente præditus praua, & à diabolico Magiæ errore decepta, & promptus ſemper ad oſtendendũ prauitatis ſuæ barbarica ac dæmonum negocia per præſtigias ſuas: progreſſus in medium, & prætextu nominis CHRISTI ueratrum melli cõmittens (quod uenenum eſt ab ipſo corruptis) ipſumq; ex maligno ſuo errore, ſub nominis CHRISTI dignitate exhibẽs, mortem his qui ipſi fidem habuerũt, induxit. Quum autem natura eſſet laſciuus, reuerentia promiſſorũ ſuorum compunctus, corruptam opinionem circulatoribus ab ipſo deceptis induxit. Nam ubi reperiſſet ſibijpſi mulierem circulatricem, Helenam nomine, à Tyriorũ urbe ortam, ipſam in uxorem ducit, non indicans ſe conſuetudinẽ cum ipſa habere, uerum in abſcõdito, turpitudine mulieri permixtus ille præſtigiator, fabuloſam quandam amœnitatẽ diſcipulis ſuis exponebat. Nimirũ dicens ſeipſum eſſe uirtutem Dei magnam. Coniugem uero ſcortatricem, Spiritũ ſanctum eſſe dicere auſus eſt, & propter hanc ſe deſcendiſſe dixit. In unoquoq; uero cœlo trãsformabar, inquit, ad formam eorũ quæ ſunt in unoquoq; cœlo, ut latêrem angelicas meas poteſtates; & peruenirẽ ad intelligentiã, quæ ſanè eſt hæc, quæ & Prunicus, & Spiritus ſanctus appellatur, per quam angelos creaui. Angeli uero mundum & homines creauerunt. Eſſe autem hanc Helenam illam antiquã, ob quam Troës & Græci ad pugnam deuenerunt. Dicebat autem fabulam quandam ad hæc: Quod uirtus ex ſupernis dilapſa ſeipſam transformaſſet, uerum poëtæ de hoc allegorice tradidiſſent. Nam per ſupernã uirtutem, quã Prunicũ dicunt, quæq; apud alias hæreſes Barbero, ſiue Barbelo appellatur, pulchritudinẽ ſuam ipſam oſtendiſſe, & poſtea ipſos fregiſſe, & propterea miſſam eſſe in congregationẽ principum qui mundum hunc creauerunt, & ipſos angelos ad bellum propter ipſam ueniſſe. ipſam autem nihil paſſam eſſe, ſed pręparaſſe ut mutuas cædes in ſeipſos operarentur, propter eam quã immiſit in ipſos erga ſeipſam concupiſcentiam. Et quũ detinerent ipſam ut nõ poſſet ſurſum aſcendere, coibat cum ipſa quilibet in unoquoq; corpore muliebris ac fœminei habitus, tranſeunte ipſa à corporibus muliebribus, ad diuerſa corpora humanæ naturæ, brutorũq; pecorũ, ac aliorũ: Quo

Simon Magus baptizatus à Philippo.

Dignitatũ in Eccleſia ratio

Helena Simonis Magi.

Ey dw boser Geyst

Prunicus quid ſit.

Barbelo quid ſit.

per ea

per ea quæ ipſi operarentur, dum occidunt, & occiduntur, imminutionē ſuijpſorum
per ſanguinis profuſionē efficerent: illa uero rurſus uires colligens, rurſus deinde cœ-
lum conſcendere poſſet. Erat autem hæc & tunc apud Græcos & Troianos, & ſupe
rioribus temporibus priuſquā mundus fieret, & poſt mundum per inuiſibiles poten
tias æqualia eiuſdem formæ fecit. Hæc ipſa uero eſt, quæ nunc mecum eſt, & propter
hanc deſcendi, ſed & hæc meum aduentū expectabat. Hæc enim eſt intelligentia, quæ
apud Homerū Helena appellatur, et hac de cauſa cogitur ipſam deſcribere Homerus, *Helena Homeri.*
ſupra turri ſtantem, & per facem oſtendentē Græcorum contra Phrygas inſidias. Ex
primebat autem per ſplendorē, uelut dixi, ſuperni luminis indicationē. Quapropter
etiam apud Homerū, Durium equum Græcis appellatum, hoc eſt ligneum excogita *Equus Durius*
tum eſſe, & de induſtria factum præſtigiator ille dicebat, qui eſt ignorantia gentium.
& quemadmodū Phryges trahentes ipſum per ignorantiā, propriam perniciem at-
traxerunt: ſic etiam gentes, hoc eſt homines, extra meam cognitionē, per ignorātiam
attrahunt ſibijpſis interitū. Sed & Mineruam rurſus eandem dicebat, quæ intelligen
tia eſſet apud ipſum appellata, utens nimirum ille impoſtor ſancti Pauli apoſtoli uer-
bis, tranſmutans ueritatē ad ſuum mendacium. nempe, Induite thoracem fidei, & ga
leam ſalutis, & ocreas, & gladiū ac ſcutum. Hæc omnia ad Philiſtionis imitationem, *Philiſtion poeta comicus.*
deceptor ille in ludibriū & nihil aliud conuertebat, quæ ab ipſo Apoſtolo propter ſo-
lidam mentem, & fidem puræ conuerſationis, & uirtutem diuini ac cœleſtis ſermonis
dicta ſunt. Quid enim dicam? hæc omnia in Mineruæ formā myſtice figurauit. Qua-
propter rurſus dixit, uelut antea dixi, oſtendens illam ſuam uxorē, de Tyro ipſi acce-
ptam, ueteris Helenæ cognominē, omnia ipſam appellans, Intelligentiā, Mineruam,
Helenā, & alia. Et propter hanc, inquit, deſcēdi, hęc enim eſt illa in Euangelio ſcripta
erronea ouicula. Sed & imaginem quandā tradidit ſuis, uelut quę ipſius ſit, & adorāt
ipſam in ſpecie Iouis. Quin & aliam Helenæ imaginē tradidit ipſis, in figura Miner-
uæ, & adorant has hi qui ab ipſo decepti ſunt. Myſteria uero proponebat turpitudi-
nis, fluxuſq; corporū, quo honeſtius exponam, uirorum quidem per defluxū, fœmi-
narum uero per conſuetos menſes, collectione quædam turpiſſima ad myſteria colli-
gi, atq; hæc eſſe myſteria uitæ, cognitioniſq; perfectiſſimæ. quod ipſum ſanè maxime
contingit ei qui intelligentiam ex Deo adeptus eſt, ut abominationem potius putet
& mortem, quàm uitam. Idem etiam nomina quædā ſupponit principatuum & pote
ſtatū, cœloſq; diuerſos tradit, & in unoquoq; firmamento ac cœlo uirtutes quaſdam
exponit, & nomina barbarica his indit. Non poſſe uero aliter ſeruari aliquē, niſi hunc
myſticū ductum didicerit, & talia ſacrificia patri uniuerſorū per eos principatus ac po
teſtates offerre. Eſſeq; ſeculum hoc ac mundū (dicit) à principatibus ac poteſtatibus
maliciei in imminutione conſtructū. Corruptionem autem tradit ac interitum carnis
ſolum, animarū uero purificationem, atq; hanc ſi per ipſius erroneam linguam in my-
ſtico ductu perſiſtant. Et ſic incipit Gnoſticorū appellatorum principiū. Non eſſe au
tem legem Dei, ſed ſiniſtræ uirtutis dicebat. Neq; prophetas ex bono Deo eſſe, ſed al-
terius atq; alterius uirtutis. & prout uult, unicuiq; decernit, legem quidem cuiuſdam,
Dauid autem alterius, Eſaiam alterius, Ezechielē rurſus alterius, & ſingulos prophe-
tas uni principatui defert. Eſſe aūt hos omnes ex ſiniſtra uirtute, & extra complemen-
tum. Omnem uero qui ueteri Teſtamento credit, mortem ſubire. Subuertitur porrò
huius dogma ab ipſa ueritate. Si enim ipſe fuerit uirtus illa Dei magna, et ſcortū quod
uixit cum ipſo, Spiritus ſanctus, uelut ipſe ait, dicat quod eſt nomen uirtutis, aut qua
ratione epitheton mulierculæ inuenit, ſibijpſi uero nō omnino. Quomodo uero tem *Simon Magus in medio urbis Romæ collapſus, interijt.*
pore quodā per ſucceſſionem, naturę debitū in Romanorum urbe perſoluiſſe reperi-
tur, quādo in media Romanorū urbe miſer ille collapſus mortuus eſt. Qua uero ratio
ne Petrus pronunciauit, ipſum neq; hæreditatē, neq; portionem, in parte diuini cultus

Sic & arrius miſere periit

 habere:

habere. Quomodo aũt poteſt mundus Dei boni nõ eſſe, quando ex ipſo omnes boni permutati ſunt. Quomodo uero fuerit ſiniſtra uirtus, quę in lege ac prophetis loquuta eſt, quum de aduentu CHRISTI boni Dei prædixerit, & mala omnia interdicat. Quomodo autem non fuerit una deitas & idem ſpiritus noui ac ueteris Teſtamenti, quando Dominus dixit, Non ueni ſoluere legem, ſed implere. Et ut oſtenderet quod lex ab ipſo annunciata eſſet, & per Moſen donata, euangelica uero gratia per ſeipſum & aduentũ ſuum in carnem prædicata eſſet, dixit Iudæis: Si Moſi crederetis, crederetis utique mihi, ille enim de me ſcripſit. Et alia multa ſunt, quæ præſtigiatori opponi poſſunt. Quomodo autem turpia uitalia erunt, niſi ſanè dæmonũ hæc fuerit opinio, quando ipſe Dominus in Euangelio dicit ad eos qui ad ipſum dicebant: Si ſic habet cauſa uiri & uxoris, non conducit contrahere matrimonium. Ipſe uero ad illos dixit, Non omnes hoc capiũt. Sunt enim eunuchi, qui ſeipſos caſtrauerũt propter regnum cœlorum. & oſtendit, quod natura abſtinere à cõiugio, donum eſt regni cœlorũ. Rurſus in alio loco de uenerãdis nuptijs, quas ipſe Simon turpiter corrumpens, propriã perſequitur concupiſcentiã, dicit: Quos Deus coniunxit, homo ne ſeparet. Quomodo uero rurſus erro ille propriarũ nugarum oblitus, ſeipſum redarguit, uelut ignorãs quæ prædixit. Quum enim dixerit, quod ab ipſo facti ſunt angeli per ipſius intelligentiam, rurſus dixit ſe transformatũ eſſe per ſingulos cœlos, ut latêret ipſos in deſcendendo. Num igitur ipſos timens latebat? et quomodo timebat nugator angelos, quos ipſe fecit? Quomodo uero non omnibus prudentibus ſeminium erroris ipſius confutatu facile comperietur, quando in principio fecit Deus cœlum & terram, inquit Scriptura: & cõcinne ad hunc ſermonem Dominus in Euãgelio dicit, uelut ad Deum patrem proprium, Pater domine cœli & terræ. Si igitur creator cœli & terræ, eſt Deus pater Domini noſtri IESV CHRISTI: omnia fruſtra à Simone calumniatore dicta ſunt, & hoc quod ab angelis mundus in imminutione factus eſt, & omnia alia quę inſanus ille erro mundo obloquens expoſuit, & fraudem quibuſdã ab ipſo deceptis induxit. Atq; hæc mihi in ſumma aduerſus huius hæreſim dicta legentibus ſufficient, ad occaſionem ueritatis ac ſanationis, & ad redarguendũ eos qui per huiuſcemodi beſtialem corruptionem, ignorantibus iniuriã inferre conantur. Tranſibo autem, & rurſus ad alterius ſectę confutationẽ pergam. Eſt enim in ipſo mutatio ac dubitatio, quum ipſe quidem ſit ſeductor, forma uero nominis CHRISTI induerit, uelut abortiuorũ ſerpentium generis corruptio, ex fœcundis ouis aſpidum & aliarum uiperarum producta, quemadmodũ inquit Propheta: Oua aſpidum ruperunt, & qui de ouis ipſarum edere uolebat, inuenit fœcundum, & in ipſo baſiliſcũ. At quum per uirtutem CHRISTI, uelut dixi, hunc uerbis ac doctrina ueritatis percuſſerimus, & ipſius perniciem diſperſerimus, deinceps ô dilecti, etiam ad alias conſequentes hæreſes tranſeamus.

Aſpidum oua.

Contra Menandrianos, ſecundam à Chriſti aduentu hæreſim, & ex ordine XXII.

Hvic deinceps coniungitur Menander quidam, qui origine à Samaritis ducta, aliquo tempore huius Simonis diſcipulus fuit. Similiter autem et ipſe mundum ab angelis factum eſſe dicebat. Seipſum uero uirtutem ex ſupernis à Deo demiſſam dicebat. Verum hic maiorem nequitiã ultra priorem ad homines decipiẽdos operatus eſt. Dicebat enim ſeipſum miſſum eſſe ad ſalutem uidelicet, & ad congregãdum aliquos ad ſuum myſteriũ, ut ne angelorum qui mundum fecerunt, principatuũq; ac poteſtatum dominio premerentur. Similia autem omnia uelut præceptor ipſius cõtexebat, & præſtigias aliasq; incantationes nõ intermittebat. Et nihil de doctrina euariabat, quàm id ſolum quod ſeipſum maiorẽ præceptore iactabat. Cæterũ in idem uitium in quod præceptor ipſius incidit, & ipſe deprehenſus per eandem doctrinæ ueritatis confutationem ſubuertetur. Nam & ipſe ſubuerſus eſt, & hæreſis eius quàm maxime deſijt.

Tranſgrediar

Tranſgrediar porrò ipſam,& ad aliam procedens deueniam. Veteres reuera narrãt fa-
bulam,quod ex multis aſpidibus in uno teſtaceo uaſe collectis,& in fundamentis qua- *Aſpidum*
tuor angulorum, uniuſcuiuſq; delubri ſimulachrorũ in Ægypto extructorum depoſi *fabula.*
tis,ſi qua ex his fortior alijs reperta fuit,ea reliquas aggreſſa deuorauit. Et ubi per ſe mã
ſiſſet,& alimento non abundaret,conuerſa ſeipſam à cauda derodere incepit,et uſque
ad aliquam corporis partem ſe adedit. Et ſic non amplius perfecta manſit, ſed dimidiũ
ſerpentis genus exiſtens. Quapropter etiam hanc Aſpidogorgona uocauerunt. Qua- *Aſpidogor-*
re intelligitis uos,uetus quidem eſſe hoc, & quod nunc non amplius reperitur, ſed de- *gon.*
letum eſt. Quemadmodum etiam hæc hæreſis penitus fugata eſt. Et habuit quidẽ con
tradictionem à nobis, ipſa uero per potentiam CHRISTI deleta eſt. Hanc itaq; tranſ-
gredientes,ad ſequentes deinceps pergamus.

Contra Saturnilianos, tertiam à Chriſti aduentu hæreſim,
& ex ordine XXIII.

Poſt hunc Saturnilus quidam ſurrexit,& ipſe illinc,à Menandro inquam,& priori
bus,occaſionibus arreptis. Hic in Syria habitauit, hoc eſt Antiochia ad Daphen *Antiochia ad*
ſita,& multam quandam artem ac experientiã erroris mundo inuexit. Duo enim hi ſo *Daphnen ſita*
dales ac condiſcipuli fuerunt, Baſilides & Saturnilus. Et Baſilides quidẽ ad Ægyptũ
ſeceſſit,& illic tenebroſitates profundi erroris ſui prædicauit. Saturnilus uero in prædi
cto loco degens,ſimiliter uelut Menander, mundum ab angelis factum eſſe annuncia
uit. Vnum autem eſſe patrem ignotum, eundemq; feciſſe uirtutes & principatus ac po
teſtates. Angelos uero à ſuperna uirtute diſceſſiſſe. Et ſeptem mundum,et quæ in ipſo
ſunt,feciſſe. Mundum uero ſecũdum diuiſionem unicuiq; angelo ſorte obtigiſſe. Eoſ-
dem autem angelos ſimul congreſſos conſilium ijſſe, & communiter hominem fe-
ciſſe,iuxta formam uocis ex ſupernis incumbentis,quam quum nõ poſſent incumben
tem detinere,propterea quod e ueſtigiò recurreret,imitari uoluerunt. Et hominem qui
dem formatum ab ipſis,nulla de cauſa quàm ob talem occaſionem. Quoniam inquit,
lux eadem ex ſupernis prominens,irritamentum quoddam ijſdem angelis induxit, ut
ad deſiderium ſupernæ ſimilitudinis,hominis figmentum ac ſtructuram facere aggre-
derentur. Quandoquidem enim amabãt ſupernam lucem, deſiderio & iucunditate ca-
pti,apparentis ac rurſus diſparentis ab ipſis: & quum amarent ipſam,& non poſſent
eius amore exſatiari, propterea quod in momento eadem lux reuolaret, eius rei gratia
dixiſſe inquit angelos (ſic enim præſtigiator confingit) faciamus hominem ad imagi-
nem & ad ſimilitudinẽ: reſecto eo quod in Geneſi dictum eſt à Deo, noſtrã. quo uide
licet error ipſius ueriſimilitudinem haberet, tanquam ſcilicet alij quidem faciãt, imago
uero alterius ſit; dum dicunt, Faciamus hominem ad imaginem & ad ſimilitudinem.
Quum autem factus eſſet, inquit,homo,& propter impotentiam ſuam nõ poſſent ip
ſum perficere,iacuiſſe ipſum & ſe uolutaſſe in terra ſitũ, inſtar uermis reptilis: non po
tuiſſe autem neq; ſe erigere,neq; aliud quid facere,donec ſuperna uirtus inclinata,& mi
ſericordia mota,ob propriam ſuam imaginem ac formam, ex miſeratione ſcintillã uir-
tutis ſuę demiſit,& per ipſam hominem erexit,atq; ſic uiuificauit. Scintillam nimirum,
animam humanam dicens, & hac de cauſa omnino ſcintillã ſeruari oportet,reliquum
uero totum hominis perire. Et in homine quidem id quod ex ſupernis deſcendit, poſt
tempora quædam reuerti: quod uero ex infernis eſt,interire. Et ſeipſum aſſerit præſti-
giator in forma hominis ueniſſe,& ſpecie tãtum: omnia uero in apparentia feciſſe, hoc
eſt natum eſſe, ambulare, conſpici, paſſum eſſe. Ab hoc autem falſo nomine appellata
Scientia,rurſus profunditati prauitatis ipſius apponi incipit,quæ à Simone quidẽ ini-
tium & occaſionem accepit, uerum adiecta eſt alteri inſigniori nugacitati, cuius confu-
tationem poſtea dicemus. Aſſerit enim hic angelos, & deum Iudæorum unum ex ip-
ſis eſſe dicit. Diſceſſiſſe uero eundem & eoſdem à ſua poteſtate. Seipſum autem Salua

Matrimonii inimicus

torem miſſum eſſe à patre, ex ſententia uirtutum, ad deſtructionem Dei Iudæorũ, & ad ſalutem credentiũ. Eſſe autem ipſos qui huius ſunt hæreſis, eos qui ſcintillã patris ex ſupernis acceperũt. Duos enim ab initio homines formatos tradit, alterũ bonum, & alterum malum. Ex quibus duobus eſſe genera hominum in mundo, bonũ & malum. Quandoquidẽ uero dæmones malos auxilio fuerunt, eius gratia in extrema die uenit, uelut dixi, Saluator, ad opem bonis hominibus ferendam: & ad deſtruendos malos ac dæmones. Matrimonium porrò contrahere, & generare, idem ſcurra ex Satana eſſe dicit. Vnde etiã plures ex ipſis ab animatis abſtinent, quo per ſimulatã ſuam uitam, aliquos ad ſuam fraudem illiciant. Prophetias uero idem circulator ait, partim ab angelis mundi opificibus prædictas eſſe, partim à Satana. Sed & ipſum Satanam angelum eſſe dicit, repugnantem angelis mundi conditoribus, maxime uero Deo Iudæorum. Quum uero hæc dicat beſtialis ille, omnino ſanè etiam ipſe conuincetur, unum Deum confiteri, & ad unam monarchiæ unitatem totum reducere. Si enim angeli fecerunt, angeli uero rurſus à ſuperna uirtute cauſam habent ut ſint, igitur non ipſi cauſa ſunt formationis hominis, ſed ſuperna uirtus quæ angelos fecit, ex quibus etiam homo conſtructus eſt. Etenim inſtrumentũ non eſt cauſa eorum quæ ab ipſo fiunt, ſed is qui operatur ipſum opus per inſtrumentũ, per quem fit opus. uelut etiam ſcriptum eſt: Non glorificabitur ſerra citra trahentem ipſam, &c. Sic equidem uideo, quod neq; gladius cauſa eſt cædis, ſed is qui gladio cædẽ aggreſſus eſt. Et inſtrumentum efformandi ceram, non poteſt per ſeipſum facere ea quæ effinguntur, ſed is qui & inſtrumentum, & ipſum figmentum fecit. Igitur neque angeli cauſa ſunt, ſed is qui angelos fecit: alioqui præcepiſſet ipſis, ut ne facerent hominem. Si enim contrà opponit ſupernæ uirtutis, ſiue potentiæ ignorantiam, & quod non nouerit de futuris, præter ipſius uoluntatẽ peractis: bona uoluntas fuit, ſua manu angelos feciſſe ad utilitatẽ conſtructionis hominis, quem uolebat facere: quæ ſanè fecit angelos, & non præcepit ut non perficerẽt conatum, hoc eſt hominis formationem, uelut fabuloſum ipſorum opificium habet. Aut rurſus interrogãdus eſt nobis fabulator: Nouerat ſuperna uirtus quod facturi eſſent? Etiam, inquit. Igitur ſi nouerat, ipſa fecit, & nõ illi. Si uero nouerat quidem, non uolebat autem, uerum præter ſententiam ipſius aggreſſi ſunt ipſi conatum, qua ratione non prohibuit? Si uero impotens fuit ad prohibendũ, primum uitium eſt, quod angelos ab ipſa factos, contra ſeipſam ad ſuiipſius oppoſitionẽ ac irritationem fecit. Secundum uero, quod quum potuit, nõ prohibuit, ſed auxilium contulit ad prauum opus ab angelis factum. Si uero non tulit opem, & quum uellet prohibere, non potuit: magna quædam debilitas fuit in ea quæ uoluit, & non potuit, & fortior utiq; fuerit caterua angelorũ ab ipſa facta, quàm ipſa quæ cauſa eſt angelorum ab ipſa factorum. Vndiquaq; igitur deprehenditur ipſius hæreſis argumentũ, quod magis ad inconſtantiam dilabatur, quàm ad ueritatem accedat. Si uero nouerat quidem, neceſſariò autẽ hos fecit, quod fas non eſt facere pręter ipſius uoluntatem, rurſus ad aliud uitium dilabitur, & ne unum quidem reperietur complementum in ſuperna uirtute, iuxta ipſius rationem. Verum adhuc amplius adijciamus, ipſum interrogantes: Dic nobis, ô bone uir, qui per feneſtras proſpexiſti (ut ita nugas tuas ſubſannem) & in proſpectando quomodo creati eſſent angeli, conſideraſti, et opificiũ ipſorum circa hominis formationem ſpeculatus es, & ſupernæ uirtutis machinamentũ inueſtigaſti: nouerant hi quid formaturi eſſent, aut ignorabant? Si uero ignorabant, à quo cogebantur per ignorantiã perficere? Non, inquit, ignorabant, nouerunt enim id quod facere uolebãt. Superna itaq; uirtus nouerat hos hoc aggreſſuros, aut ignorabat? non ignorabat. Fecit igitur ipſos ut hoc facerent, aut non? Non, inquit: fecit enim ipſos ſolum, hi uero pręter ipſum aggreſſi ſunt facere figmentum. Igitur hi quidem nouerunt, illa uero ſuperna uirtus ignorabat, iuxta tuam adeò rationem, ô omnium hominũ ſtolidiſſime. Et erit quidem hominum ſtructura conſtans, & autores huius angeli in cognitione erunt: uirtus uero quæ angelos fecit, in ignoratione. Vaniſſimum profectò

hoc fuerit, ac ſtultiſſimũ, quod opus eſt perfectius ipſe opifice, et artifex imbecillior an
gelis ab ipſo factis, qui cauſa ſunt humanæ cõſtitutionis. Quare neceſſariò undiquaꝗ
conuinceris totum ad eundem creatorẽ unum illum, & ad unam monarchiã reduce-
re. Deus enim pater fecit hominẽ, & omnia ſecundum propriam uoluntatem, & non
angeli, neꝗ ſecundũ angelorum cõſilium. Nam in eo quod dixit Deus, Faciamus ho-
minem, ad imaginẽ noſtram dixit: et non ad imaginem ſimpliciter. Conuocabat enim
ad opificiũ ſuum, coopificem uerbum ſuum & unigenitũ: uelut habet intelligentia fi-
delium ex ueritate procedens, & ipſa ueritatis ſinceritas: quemadmodũ etiam in alijs
pluribus palàm de hoc & per lõgum fecimus confeſſionẽ, quod Pater aduocat Filiũ
ut ſimul creet hominẽ, per quem etiam alia omnia fecit. Non autem aduocare ſolum
dixerim Filium, ſed etiam Spiritumſanctum. Verbo enim Domini cœli firmati ſunt,
& Spiritu oris ipſius omnis uirtus ipſorum. Siue autem uolet, ſiue non uolet, Saturni
lus inquam, huius ſectæ princeps, cogetur omnino unum Deum confiteri, Deum ac
Dominum uniuerſorũ creatorem & opificem, ſimulꝗ etiam hominis. Confundetur
autem per omnia ac omnes modos, uelut calumniator ac ſycophãta, tum in ſermone
de prophetis, tum in turpi uenerandarũ nuptiarum accuſatione. Ipſe enim Dominus
noſter IESVS CHRISTVS palàm exclamat in Euãgelio, dicitꝗ, ac concinit prophe
tæ, nempe, Qui loquitur in prophetis, ecce adſum. Et rurſus, Pater meus uſꝗ huc ope
ratur, & ego operor. Quo uero oſtendat quid operetur Pater ipſius & ipſe, pronun-
ciauit, dicens his qui interrogauerunt ipſum, an oporteat dimittere uxorẽ ſuam ex o-
mni cauſa: Quomodo ſcriptũ eſt, Fecit Deus hominẽ, maſculũ & fœminã fecit ipſos.
& rurſus poſt alia: Huius gratia relinquet homo patrẽ & matrem ſuam, & adhærebit
uxori ſuæ, & erunt duo in carnẽ unam. Et ſtatim appoſuit, dicẽs: Quos Deus coniun
xit, homo ne ſeparet. Quare ubiꝗ docet Saluator, creatorẽ hominum Deum eſſe uni
uerſorum, ſuum uero patrẽ. Et quod nuptiæ nõ ex Satana, ſed ex Deo ſunt, primùm
quidẽ Dominus dicit: Quos Deus, inquit, coniunxit, homo ne ſeparet. Et rurſus ſan
ctus Apoſtolus, Venerãdæ nuptiæ, & lectus impollutus. His uero quę natura ſunt ui
duatæ, ſimiliter præcipit per Timotheũ, dicens: Iuniores uiduas reijce, poſtquã enim
laſciuierint contra CHRISTVM, nubere uolunt. Et poſt alia, Nubãt, liberos gignãt,
domum gubernent: intranſgreſſibilẽ legem ponens, quæ ex Deo eſt, & per autorita-
tem hominibus donata eſt. Cæterũ de opinionibus cõtra prophetias Dei ab ipſo per
calumniã productis, quod non ſint ipſæ ex Deo, innumera dicere licet, uelut ipſe uni-
genitus dicit, ornatũ ſuum annuncians, primùm quidẽ, Abraam pater ueſter deſide-
rauit uidere diem meam, & uidit, & lætatus eſt. Et rurſus, Si crederetis Moſi, credere-
tis utiꝗ mihi, de me enim ille ſcripſit. Quis autem ex recte ſentientibus, & intelligẽtiam
ex Deo adeptis, non redargueret impoſtorẽ Saturnilum, quum ſciat in gloria reuela-
tum Saluatorem, ad declarationem ac teſtificationẽ ueritatis, aliter gloriam ſuam non
oſtendiſſe, quàm in medio Heliæ ac Moſis, qui etiã ipſi in gloria propria cũ ipſo con-
ſpecti ſunt. Alia item quæcunꝗ talia ſunt, quæ ab ipſo Domino in toto nouo Teſta-
mento dicunt, confirmationẽ faciunt legis & prophetarũ, & totius ueteris Teſtamen
ti ad nouum, quoniã unius Dei ſunt ambo, uelut quum dicit: Venient ab orientibus,
& requieſcent in ſinibus Abraã & Iſaac & Iacob in regno cœlorũ: & quæ ſequuntur.
Et rurſus illud quod ex perſona Dauid de ipſo prædictũ eſt, Dixit Dominus domi-
no meo, ſede à dextris meis. Et rurſus id quod ab ipſo dicitur phariſæis, Nunquã legi
ſtis, lapidem quem reprobauerunt ædificantes. Sed & Lucas Euangeliſta affirmat, ip
ſum Saluatorẽ poſt reſurrectionem ex mortuis uiſum eſſe in uia Nathanaëli ac Cleo-
pę, et admonuiſſe hos ex prophetis, quod ſic oportuerit CHRISTVM pati, et ex mor
tuis reſurgere tertia die. Et in ſumma, nihil eſt in Domini in carnẽ aduentu, quod diſſo
num ſit à prophetijs prophetarũ. Verum hucuſꝗ de Saturnili hæreſi dictum ſit, ut ne
tempus inſumam circa ſtultas ipſius propoſitiones, & ipſius ſubuerſiones inuolutus.

Das heist Gott gelestert

Ab hac porrò digreſſus, deinceps Baſilidæ condiſcipuli huius ac coerronis hæreſim declarabo. participãt enim hi uelut ueneno mutuo inter ſe ſumpto, iuxta manifeſtum prouerbium, Velut aſpis à uipera uenenum mutuo accipiens: eiuſdem enim ſcholę ac conſeſſus inter ſe ſunt. Per ſe autem uterq; hæreſim cõſtituit, ac erexit. & maliciam quidem alter ab altero collegit, diſſenſionem uero in ſeipſis erexerũt. Siue igitur hic inſtar uiperæ, à ſuperioribus tranſſumptũ uenenum Baſilidæ impertiuit, ſiue Baſilides huic: tamen pernicioſum horum uenenum, & à talibus reptilibus profectũ, per doctrinam Domini uelut per antidotum deſtructum ac diſſipatum à nobis relinquatur. Nos autem inuocantes Deum, ô dilecti, ad ſequentia pergamus.

Aſpis à uipera uenenum mutuo ſumẽs, prouerbium.

Contra Baſilidianos, quartam à Chriſto, & XXIIII ex ordine hæreſim.

BAſilides igitur, quemadmodum ſuprà indicatum eſt, ad Ægyptiorum regionem miſſus, illic uitam degebat. Deinde uenit in partes Proſopitæ & Athribitæ. Imò etiam circum Saiten, & Alexandriam, & Alexandriopoliten præfecturam, hoc eſt uicinos circum circà Alexandriæ locos, quos nomos, hoc eſt paſcua, ſiue præfecturas Ægyptij uocant. Inueneris autem & hoc in tuam utilitatem, ô philologe, ad diſcendi ſtudium ac claritatem, et ad piam conſtitutionem, ac locutionem eorum quæ in diuina ſcriptura poſita ſunt, & in dubiam ambiguitatem deueniũt, propter imperitiam. Vbi enim in ſancto propheta Eſaia inueneris ſcriptum de Nomis urbis, uelut Taneos, aut Mempheos, aut de nomo Bubaſtæ, Ægyptiorũ more uicinos circumcircà locos cuiuſcunq; ciuitatis, & præfecturas ac paſcua ipſa ſignificat. Atq; hoc ſtudioſorum gratia à me declaratum ſit. Erat itaq; in talibus prędictus circulator, illicq; uitã tranſigebat, ex quibus ſanè etiã hucuſq; hæreſis ipſius uigere uidetur, ex ipſius doctrina initio accepto. Et incipit quidem prædicare exceſſum, ſuper condiſcipulum ſuum præſtigiatorem illum in Syria relictum, quo uidelicet ea quæ ſuper illum ſunt, enarrans, audientes amplius perſuadere uideretur, placareq; ac cõgregare multitudinem ſuper ſocium ſuum Saturnilum. & de cætero imaginarias quaſdam fabulationes differens ac diſtendens, incipit quidem ſic, ut quod uerum eſt, dicam, non ex ſua ipſius intelligentia grauia ac pernicioſa auſpicatus, ſed occaſionibus arreptis ex Saturnilo & Simone prædicto. Vult autem alibi ipſa tractare, & in maiorem molem enarrare ac exponere fabulamenta. Erat, inquit, unum ingenitum, quod eſt ſolus uniuerſorum pater. ex hoc eminuit, inquit, mens, ex mente uerbum, ex uerbo intelligentia, ex intelligentia uirtus & ſapientia: ex uirtute & ſapientia, principatus, poteſtates, angeli. Ex his autem poteſtatibus ac angelis dicit factum eſſe ſupremum primum cœlum, deinde etiam angelos alios. Eos uero qui ab ipſis facti ſunt angelos, rurſus feciſſe ſecundũ cœlum, & ipſos rurſus alios feciſſe angelos. atque hi qui ex ipſis facti ſunt angeli, tertium rurſus fecerunt cœlum. Et ſic qui ſingulatim cœlum, & rurſus aliud atq; alios cõſtruxerunt, uſq; ad trecentorum ſexagintaquinq; cœlorum numerum proceſſerunt, à ſupremo uſq; ad hoc quod nobis proximum eſt cœlum. Deſipientiũ autem fuerit, inſanam hanc inductionem nugacitati ipſius credere. Verũ prudentibus deprehenſu facilis eſt nugatorius huius ſermo & opinio, quomodo ad excellentẽ & immenſam improbitatẽ, mentem ſuã abſurde emouit. Decernit enim miſerrimus ille homunculus, uelut poëtico quodam furore correptus, unicuiq; cœlorũ principi nomina, eo propoſito ut per hæc quę poëtico more cõfingit nomina, fidẽ reperiat apud eos qui nõ ſana mente prædití ſunt, ad deceptarum animarũ perniciẽ. Quin et magicis artibus ac curioſitatib. impoſtor ille addictus eſſe nõ deſijt. Poſtea uero dicit ab his qui in proximo nobis ſunt cœlo, et à uirtute quę in ipſo eſt, hãc creaturã factã eſſe. ex quorum angelorũ numero unũ dicit Deũ, quem priuatim Iudæorũ ſolũ eſſe ait, ita ut etiã huncunũ cõnumeret angelis, quibus ipſe per imitationem

Nomi, paſcua circum urbes, & præfecturæ.

Nota

Cœli ccclxv

Alſo felſchet Mahumet auch die Schrifft

imitationē nomina cōfinxit. Et ex ipſo formatū eſſe hominē dicit, & hos ſimul cū ipſo diuiſiſſe mundū, iuxta ſortem & multitudinē angelorū, huic autem obtigiſſe ex ſorte genus Iudęorū. Blaſphemat autem ipſum omnipotentē Dominum, qui uere eſt Deus ſolus, & non alius. Patrem enim ipſum eſſe confitemur Domini noſtri IESV CHRISTI. Hunc ille negans, unum uult ipſum declarare de numero angelorū ab ipſo effictorum, uelut indicatū eſt. Veniſſe autem Iudæos in ſortem ipſius, & eundem eſſe ſupra quàm reliqui angeli ſunt contumaciorē, et eduxiſſe filios Iſraël ex Ægypto, pertinacia brachij proprij, propterea quod uiolentior & magis pertinax ſit quàm alij. Vnde propter contumaciā ipſius conſilium inijſſe eundem ipſorum Deum, præſtigiator ille blaſphemat, omnes alias gentes generi Iſraël ſubijciendi, et propterea inſtruxiſſe bella. Sed & multa alia contra ſanctū Deum laxata lingua, & elato ore, miſerrimus ille loqui nō ueretur. Ob hoc enim, inquit, hanc gentem, etiam aliæ gentes bello impetiuerunt, & multa mala ipſi intulerunt, propter aliorū angelorum æmulationem, quoniam propulſati uelut contempti ab ipſo, etiam ipſi proprias gentes, contra gentem Iſraël cōmouerunt. Atq; hac de cauſa bella undiquaq; & ſemper, ſeditionesq; contra ipſos exortæ ſunt. Hæc eſt impoſtoris illius ad perſuadendū uerſutia. Quin & idē de CHRISTO, uelut qui in apparētia apparuerit, opinatur. Eſſe autem ait ipſum phantaſiā in eo quod apparuit, non eſſe autem hominē, neq; carnē ſuſcepiſſe. Confingit porrò nobis alium fabulæ ac dramatis actum, ſecundus ille imitator in tractatu de cruce CHRISTI, non IESVM paſſum eſſe aſſerēs, ſed Simonem Cyrenæū. Nam quoniam dum Dominus è Hieroſolymis exturbaretur, uelut Euangelij ſeries habet, coëgerunt quendam Simonem Cyrenæum ad portandā crucem: hinc reperit, ut nequiciei ſuæ tragœdiā confingeret. Et illum, inquit, in eo quod portabat crucē, transformauit in ſuam ſpeciem, & ſeipſum in Simonē, & pro ſeipſo tradidit Simonem ut crucifigeretur. Quum autem ille crucifigeretur, ſtabat ex oppoſito inuiſibilis IESVS, deridens eos qui Simonem crucifigebant. Ipſe uero diſceſſit ad cœleſtia, tradito Simone ad crucifigendū, & illæſus proceſſit ad cœlū. Verum ipſe Simon crucifixus eſt, & nō CHRISTVS. IESVS enim, inquit, ſublatus in cœlum, penetrauit omnes uirtutes, donec reſtitutus eſt ad propriū ſuum patrem. Hic enim eſt, inquit, filius ille patris prædictus, qui miſſus eſt in auxiliū filiorum hominū, propter ſeditionem quā uidit pater inter homines, & inter angelos. Et hic eſt, inquit, ſalus noſtra, qui uenit & nobis ſolis hanc ueritatē reuelauit. Atq; hæc quidem ſunt nugæ fabulamenti circulatoris illius. Sed & hinc omni immundicia profectum capiente, quę à Simone Mago initium accepit, omne ſtudiū maliciei ac petulantiæ diſcipulos ſuos perficere præcipit hic erro, & uiros ipſi fidē habentes, cum mulieribus multiplicē quandam mixturā praui propoſiti docet. Quare dicit Apoſtolus, propter hos & ſimiles ipſis, reuelari iram Dei & iuſtum iudiciū, ſuper eos qui ueritatem in iniuſticia detinent. propter hanc enim cauſam uoluptatis ſcilicet, multi in hæreſim delabuntur, quum reperiant locum licenter perficiendi uoluptatē ſuam in turpibus operationibus. Rurſus autem docet ac aſſerit, non oportere martyrium ſubire. Qui enim martyrium ſubit, mercedis exors reperietur, quum martyriū ſuſtineat pro eo qui hominem fecit. Suſtinet enim martyrium pro crucifixo Simone. unde uero ipſi merces contigerit? quando moritur quidem pro Simone crucifixo, pro CHRISTO aūt hoc ſe facere cōfitetur, & ignorat ſe mori pro eo quem non nouit: oportet itaq; contentum eſſe, & non prius captiuitate detentū mori. Deprehendetur autem hic diabolicā poteſtatē contra animas inducere, ut qui abnegationē Dei ipſas doceat. quādo ipſe Dominus dicit, Abnegantē me corā hominibus, abnegabo et ego corā patre meo qui in cœlis eſt. Sed & idem circulator, Nos, inquit, ſumus homines, alij uero omnes ſues & canes. & ob id dixit, Ne proijciatis margaritas ante porcos, neq; date ſanctum canibus. occultat enim ſuam iniuſticiā ab his qui mente præditi ſunt, reuelat autem ipſius ſcho-

la his

Simon Cyrenæus paſſus.

Similia Judæi & Mahumetus in ſuo Alcorano.

Nitt umb der Sund willen.

Ein Geiſtlicher Vatter

Tollit Martyrium

Vor den menschen die Warheit bekennen

la his qui ab ipſo decepti ſunt. Quandoquidẽ enim uerè turpe eſt dicere ea quæ apud ipſos dicuntur, ac fiunt: dicit, quod coram hominibus oportet cõfiteri ueritatẽ. nos enim ſumus homines, alij uero ſues, ac canes, uelut prædixi. Iubet autem ſolum de Patre & ſuo myſterio nemini reuelare, ſed ſilentio in ſeipſis cõtinere. Vni uero de mille reuelare, & duobus de decem millibus. Et ſuggerit diſcipulis ſuis dicens: Vos omnia cognoſcitis, nemo autem uos cognoſcat. Quod ſi ipſe & ſodales eius interrogentur, Iudæos quidem ſeipſos non amplius eſſe dicunt. Chriſtianos autem nondum factos eſſe, ſed negare ſemper: habere autem in ſeipſo tacitè fidem, & nemini oſtendere, ueritus ſuam cõfuſionem, propter turpis operationis & prauæ doctrinæ ſuæ illiberalitatem. Habuit porrò principiũ prauæ ipſius excuſationis cauſam, à quærendo & dicendo, unde eſſet malum. Vnuſquiſq; autem ex proprio opere ac negociatione declarabitur qualis eſt. Mercator itaq; hic malorum ille mali operator, & non bonorũ, uelut etiam Scriptura dixit, Quęrentes mala, deprehendent mala. Neq; enim unquam malũ erat, neq; radix maliciei fuit, neq; in ſubſtãtia malum exiſtit. Verum inductitiũ per occaſionem unicuiq; facienti malum ineſt. In nõ faciente uero, non ineſt: uelut in ſuperioribus declaratum eſt. Nam Dominus ubi omnia fecit, dicit, Ecce omnia ualde bona: oſtendens quod malum nõ habet fundamentũ, neq; ab initio extitit, prius quàm ab homine initium ſumeret. per nos enim fit, & per nos non fit: proinde in eo quod omnis homo poteſt non facere malum, & poteſt facere malũ, quum quidem fecerit, eſt malum: quum uero non fecerit, non eſt malum. Vbi igitur mali radix eſt, aut ipſa ſubſtantia prauitatis? Cęterum ad multam ſtulticiam hic progreſſus eſt, dum dicit, quod Virtus ſuprema mentem produxit, Mens uerbum, Verbum intelligentiam, Intelligentia uirtutem & ſapientiã, Virtus uero & Sapientia poteſtates & principatus & angelos. Dicit aũt ſuper has uirtutẽ eſſe, & principatũ Abraſax, propterea quod nomen Abraſax numerum referat CCCLXV. ſi ex ipſa uoce Græcis literis ſcripta ἀβρασάξ, numeri collectio fiat. Quare etiã ex hoc teſtimoniũ fabulamenti ſui trecentorũ ſexaginta quinq; cœlorum confirmare conatur. Quibus cœlis etiam locorum digeſtiones poëticis diuiſionibus pares conſtituere ſtudens, non negligenter machinatur. Illorum enim uanas ſpeculationes ad proprium characterẽ acceptas, tum ipſe, tum ſectatores eius, ad cauſam propriæ idola facientis, erroneæq; ac confictæ doctrinæ tranſtulerunt, & uolunt horum confirmationem à ſimilibus numeris facere, nominis uidelicet Abraſax, quod CCCLXV numerũ habet. Nimirum indicantes, per ipſum habere etiã annum CCCLXV dierum numerũ per circuitum. Verum lapſa eſt nugax ipſorum ratio. Reperitur enim annus dierum trecentorum ſexagintaquinq;, et horarum trium. Deinde hinc dicit, Et homo habet trecenta ſexagintaquinq; membra, ut unicuiq; uirtuti attribuatur unum membrum. Vnde & in hoc lapſa eſt ipſius excogitata ac falſa doctrina. Sunt enim in homine membra CCCLXIIII. Porrò beatus Irenæus, apoſtolorum ſucceſſor, de hoc ſubtiliter tractans, improbitatem ac inefficaciã huius redarguit. Subuertentur aũt etiam nunc nugæ Baſilidæ, qui ex ſupernis deſcendit, & ſuperna clare perluſtrauit. Imò potius ex ſupernis delapſus eſt, à ueritatis ſcopo. Nam ſi hoc cœlum ab angelis qui in ipſo ſunt, factum eſt, ipſi uero à ſuperioribus, & ſuperiores rurſus à ſuperioribus: igitur ſuprema uirtus, quæ & Abraſax appellatur, omnia feciſſe comperietur, & uniuerſarum rerum cauſa eſſe, & nihil citra ipſam factum eſſe reperietur, quando ipſa & cauſa & primum exemplar ab ipſis prædicatur: & mundi huius imminutionem ac defectum apud ipſos appellatum, nõ ab aliquo alio factum eſſe, ſed à primo principio et cauſa poſterioribus productis. Interrogandus autem eſt ipſe à nobis: Qua ratione ad tãtam multitudinẽ nos, ô bone uir, perducis, et nõ potius ad principiũ, hoc eſt ad unũ Deũ omnipotentẽ? quãdo omnino ſiue ſic dicis, ſiue ſic, unam cauſam omniũ Dominũ cõfiteri oportet. Sed & de tractatione de CHRISTO

Malũ ſubſtantiam nõ habet

Caute legendum widerteuffer

Abraſax.

Anni Spaciũ ccclxv. iii Stund

Membra hominis ccclxiiij.

Irenæus.

Irenæus

propoſita

propoſita reſponde tu fabuloſæ huius narrationis effictor. Si Simon crucifixus eſt Cyrenæus ille, ergo non per IESVM ſalus noſtra perfecta eſt, ſed per Simonem: & non amplius ſperet mundus ſaluari ſe per IESVM CHRISTVM, qui nõ eſt paſſus. Neque enim Simon ſaluare poteſt, qui nudus homo eſt, & nihil aliud. Simul autem & ſycophantiæ nomine condemnas unigenitum filium Dei, ſi alium pro ſeipſo bonus ille Dominus tradidit, coactum ad mortem. Et erit de cætero ſomnium. Imò potius malignitatis ac nequitiei opus, quia CHRISTVS nequitia quadam ſeipſum occultauit, & alium pro ſeipſo tradidit. Et calumniabitur quidẽ ſtulticia tua ueritatem; nihil autem efficere poterit, ut quæ ab ipſa ueritate redarguatur, quod hoc figmentum nullam conſiſtentiã habens inducat. Nã ueritas penitus redarguit hunc hæreſiarchã, in ueteri ac nouo Teſtamento. Omnibus enim notũ eſt, quod CHRISTVS uolens ad paſſionem deuenit, & uoluntate propria ac proprij patris, & bona uoluntate ſancti Spiritus aſſumpſit carnem, homo factus inter nos, in perfectione Deus exiſtens, ab initio ex patre genitus, ſine principio, ſine tempore. In extremis uero diebus in utero uirginis eſſe dignatus, & corpus in ſeipſum efformauit, & genitus eſt in ueritate, & homo factus eſt in certitudine, quo in ipſa carne pro nobis pateretur, & animã daret pro proprijs ouibus: uelut ipſe redarguit hos, dum dicit, Ecce aſcẽdimus ad Hieroſolyma, & filius hominis tradetur, & occidetur, ac tertia die reſurget. Item dum ad filios Zebedæi dixit, Poteſtis bibere poculũ quod ego bibiturus ſum? Teſtatur & apoſtolus Petrus dicens, Mortificatus carne, uiuificatus autẽ ſpiritu. Et rurſus, Qui paſſus eſt pro nobis carne. Item Ioannes dum dicit, Si quis dicit CHRISTVM non in carne ueniſſe, hic Antichriſtus eſt. Beatus autem Paulus dicit, Guſtauit mortem, mortẽ autem crucis. Sic etiam Moſes præcinens, dixit: Videbitis uitam noſtram pendentem coram uobis in ligno. Vita autem noſtra non eſt Simon Cyrenæus, ſed Dominus noſter, paſſus ut noſtras paſſiones diſſolueret, & mortuus morte carnis, ut mortis aculeum confringeret: & digreſſus ad inferna, ut adamantinos uectes cõminueret. quod ubi fecit, eduxit animarum captiuitatem, euacuauitq; infernũ. Non igitur mortis cauſa fuit CHRISTVS Simoni, quum ipſe ſeipſum tradiderit. Quid enim dicis, ô omnium hominum miſerrime? Non potuiſſet libere loqui, et ſecedere ab ipſis, niſi crucifigi uoluiſſet. Sed ludum nequitiei faciebat Dei uerbũ, & aliũ pro ſeipſo tradebat ad mortem, ac crucifigendum. Qui dicit, ego ſum ueritas, & uita dicit. Vita aũt nõ utiq; alteri mortem cõſtruxerit, & ueritas nõ occultauerit id quod ab ipſa fit in ueritate, neq; alia pro alijs oſtenderit. Non enim amplius ueritas cõperietur ueritas, ſi ſeductionem operatur, & opus ſuũ occultat, per contrariam autẽ deceptionem rem gerit. Et ut in ſumma ex omnibus dicã, & non longam faciam orationem, Væ mundo à ſcãdalis, & operantibus iniquitatem. Quot homines ſibiipſis tenebras inuenerunt, itemq; alijs qui poſtea tenebris ipſorum crediderunt? Prudentibus autem apparebit ueritas. Verum Baſilidæ, & talium tractatio, opus erroris declarabitur. Atque hæc mihi de hac hæreſi, & hac fabula dicta ſint. Hinc uero ad aliam hæreſim pergam. Cui enim non deprehenſu facilis erit hæc hæreſis, quod fabula quædam ſit, & ad Ceraſtæ ſerpentis modum ſit arena obruta, per cornu uero in aëre eminens, & perniciem incidentibus in ipſam afferens. Sed et cornu peccatorum Dominus contriuit, cornu autem iuſti ſolum exaltabitur, id quod eſt fides ueritatis. Quapropter quum & hunc contriuerimus doctrina ueritatis, ad ſequentes tranſeamus, Deum adiutorem inuocantes: Cui gloria, & honor, & adoratio in ſecula ſeculorum. Amen.

Moſe de chri paſſione

Ceraſtæ ſerpentis naturæ.

Contra Nicolaitas, XXV ex ordine hæreſim.

Nicolaus unus fuit de ſeptem diaconis electis ab Apoſtolis, unà cum Stephano ſancto & primo martyre, et Prochoro, et Parmena, atq; alijs. Hic ab Antiochia originem ducens, proſelytus acceſſorius fit. poſtea uero ubi ſuſcepiſſet ſermonẽ de prædica

tione

tione CHRISTI, etiã ipſe cõiunctus eſt diſcipulis, et inter præcipuos primas obtinuit. atq; hinc inter electos ad uiduarũ curam tunc cõnumeratus eſt. Poſtea uero in ipſum ſubijt diabolus, & decepit cor ipſius eodẽ cum prædictis errore, ita ut amplius prioribus illis ſauciaretur. Nam quũ hic haberet uxorem formoſam, & ab ipſa ſe cõtinuiſſet, ad imitationem eorum quos Deo addictos uidebat, aliquotenus tolerabat. non tamen in

Prouerbium.

finem ſuæ intemperantiæ dominari potuit, ſed uolens uelut canis, ad proprium uomitum reuerti, prætextus quoſdam non ita bonos ſibijpſi uenans, excogitabat ad proprij affectus petulantiæ defenſionem, ea quæ magis ipſi conferebant. Deinde igitur à propoſito elapſus, cum propria uxore coibat minime curioſe. Poſtea uero erubeſcẽs ſe uictũ eſſe, & ueritus deprehendi, audebat dicere, Niſi quis ſingulis diebus uenerẽ exerceret, non poſſet particeps fieri uitæ æternæ. Ex alio enim ad aliũ prætextum confugit.

So wer ich verdampt ô Sathan

Nam quum uideret coniugem ſuam pulchritudine quidem decoram, uerùm humilitate ferri, zelotypus erga hanc factus eſt, & de alijs ex propria petulantia iudicans, primum inſultum in propriam uxorem faciebat, calumnias quaſdam ipſi inferens per ſermones. Tandem uero ſeipſum detraxit, non ſolum in uſum carnis eum qui eſt hominibus ſecundum naturam, ſed etiam in blaſphemã ſuſpicionem, & peruerſi moris detrimentum, & maligni erroris ingreſſum. Atq; hinc hi qui falsò appellatam ſcientiam iactant, in mundo exoriri cœperunt, Gnoſtici, inquam, & Phibionitæ, & Epiphanis ſectatores appellati, Stratioticiq;, ac Leuitici, atq; alij plures. Vnuſquiſq; enim horum ipſius ſectam ad ſuos affectus attrahẽs, innumeras maliciei uias excogitauit. Quidam

Barbelo quid ſit.

enim ipſorum quandam Barbelo glorificant, quam ſupernè eſſe dicunt in octauo cœlo. Hanc autem à patre productam eſſe aiunt: matrem uero ipſam eſſe dicunt, alij Ialdabaoth, alij Sabaoth: filiũ uero huius dominium obtinuiſſe ſeptimi cœli, per audaciam quandã actyrannidem. Dixiſſe autem inferioribus, Ego ſum, (inquit) primus, & qui poſtea, & præter me non eſt alius. Verum Barbelo ipſam audiuiſſe ſermonem hunc, ac ploraſſe. Hanc autem ſemper apparere principibus in bono formæ, & deprędari ab ipſis ſemen per uoluptatem ac effuſionem, quo nimirum eandem uirtutem in diuerſos diſperſam, rurſus reportet. Et ſic ex tali argumento, turpiloquij ſui myſteriũ mundo inuexit. Et quidam ex prædictis, uelut dixi, per multam malignitatẽ, in multiplici fœminarum coitu, turpibusq; ac intolerabilibus actibus, quos ne dicere quidem fas eſt, uerſari docuerunt. Quemadmodum etiam alicubi ſanctiſſimus Apoſto-

Ein Nacht teuffel ——

ein Cardinal zu rom habet in bile & parietes ostendunt per pictas imagines istos nephandos coeundi modos: —

» lus dicit, Quæ enim occultè ab ipſis fiunt, turpe eſt etiam dicere. Quod ſi quis uelit oppoſitam ex Spiritu ſancto huius ſectę euerſionem uidere, huic cognoſcenda eſt ex ſancti Ioannis Apocalypſi, qui ſcribens uni Eccleſiæ ex perſona Domini, hoc eſt Epiſco-

» po iſthic conſtituto, cum uirtute ſancti angeli in altari, dicit: Habes autem quid boni,

Prunicus quid ſit.

quod odio habes opera Nicolaitarum, quę et ego odi. Alij uero Prunicum quandam colunt, uelut etiam hi. & rurſus fabuloſe ad hanc opinionem turpis operis, ſuos affectus perficientes, dicunt: Prunici uirtutem colligimus à corporibus per fluida, genituram uidelicet ac menſes. De quibus paulo pòſt, quum de ipſis ſingulatim dicere aggrediemur, exacte narrabo: non ut polluam aures auditorũ, aut lectorum, ſed ut prudentibus odium magis excitem aduerſus ipſos, & auerſionem ab operatione malorum: non calumniã ſtruens ſceleſtis illis, ſed per ueritatem ea quæ ab ipſis fiunt, in apertum

Wol entschuldigt

Ialdabaoth quis ſit.

triumphum ducens. Alij porrò ex prædictis Ialdabaoth glorificant, dicuntq; ipſum eſſe primum filium, uelut dixi, Barbelo. Et ob id dicunt oportere ipſi dare honorem, quia multa reuelauit. Vnde & libros quoſdã in nomine ipſius Ialdabaoth efformantes confingunt, & nomenclaturas infinitas barbaricas principum ac poteſtatum in unoquoq; cœlo, aduerſantium humanæ animæ. Et multę omnino inſidiæ ſunt, quæ

Caulaucauch quis ſit.

per ipſorum errorem humano generi tenduntur. Alij rurſus Caulaucauch eodem modo glorificant, principem quendam hunc ſic appellantes, decipere conantes impe

peritos

ritos per nominum terriculamenta,& confictam barbaram nominis appellationem.
At uero expertis,& his qui ex Deo acceperunt,de ſingulis nomenclaturis,& uero ar-
gumento,ſcientiæ Dei gratiam,quomodo non cognitu facilia ſint fabuloſi erroris ip-
ſorum dogmata & promiſſa? Prunicum enim ubi dicunt, id totum eſt uoluptatis ex
corde excogitatio: & quicquid eius uocis cognationem reſipit, laſciuię ac ſcortationis
ſignificationem habet,& corruptionis aggreſſionem. In his enim corpora ſtuprant. &
Græcus quidam loquendi modus eſt, ἐπρουνίκευσε ταύτην, id eſt ſtuprauit hanc. Vnde
etiam Græcorum impoſtores, qui res Græcas in fabulis deſcribunt,de pulchritudine
dicunt,quod pulchrum eſt prunicum. Sed & de Caulaucauch quis legentium non ri
ſerit? quod dictiones Hebraice probe dictas, & Græce recte expoſitas, & nunc apud
eos qui Græce legunt manifeſtas,& nihil obliqui habentes, ipſi in ſimulachrorum ef-
fictiones,& in formas,et in ſubſtantiuos principatus, & ut ita dicam,ſtatuarū figmen
ta efformāt,apud ſimplices per imaginationem errorem diſpergentes, ad turpis & fa-
buloſæ artis ipſorum conſeminationem. Caulaucauch enim in Eſaia ſcriptum eſt, & *Eſaiæ locus.* Cap xxviii
eſt quædam dictio in duodecima uiſione, ubi dicit: Tribulationem in tribulatione, «
ſpem in ſpe,adhuc paululum,adhuc paululū expecta. Quare etiam ipſa Hebraica uer
ba integra hic apponam ad uerbum,uelut ſcriptum eſt. Nam ſaulaſau ſaulaſau,ſigni-
ficat tribulationem in tribulatione. Caulaucauch caulaucauch, ſpem in ſpe: zierſam
zierſam,adhuc paululum, adhuc paululū expecta. Vbi igitur eſt iſtorum fabulamen-
tum? Vbi uoluptuarius conceptus phanaticæ ipſorum doctrinæ? Vnde mundo ziza
nia? Quis eſt qui coēgit homines ſibiipſis attrahere perniciē? Si enim ſcientes transmu
tauerunt nomenclaturas ad imaginationem perditionis, ſibiipſis palàm mali autores
fuerunt. Si uero ignorātes dixerunt ea quę non nouerunt,nihil ipſis miſerius eſt. Stul
ta enim hæc ſunt,uelut uerè uidere licet omni ex Deo intelligentiam adepto. Volupta
tis enim gratia,tum ſeipſos,tum obedientes perdiderunt ac perdunt. Spiritus enim er
roris,eſt uelut flatus in tibia, diuerſis motibus concitans unumquemque ſtolidum con-
tra ueritatem. Nam & ipſa tibia imitamentum eſt draconis,per quem loquutus eſt dia
bolus,& decepit Euam. Ab illius enim figura ad imitationem tibia ab hominibus ad *Tibia draco-*
decipiendum facta eſt. Et uide mihi figuram,quam is qui tibia canit,in tibia facit. Qui *nis imitamen-*
enim tibia canit, ſurſum nutat, & ad dextram ac ſiniſtram ſe flectit,ſimiliter ut ille. His *tum.* Horet ir Pfeiffer?
enim figuris etiam diabolus utitur, ut blaſphemiam contra cœleſtia oſtendat, & quæ
in terra ſunt diſſipet, & ſimul occupet orbem terrarum, & ad dextram & ad ſiniſtram
peſſundās eos qui errori credunt,delectanturque uocibus erroneis,uelut muſico inſtru
mento. Porrò alii ex ipſis uana quædam nomina effingunt,dicentes: Tenebræ erant,
& profundum & aqua. Spiritus autem per medium horum, diuiſionem ipſorum fe-
cit. Tenebræ uero indignabantur, & moleſtæ erant ſpiritui, recurrentesque implicatæ
ſunt ſpiritui, & genuerunt (inquiunt) quandā Metram appellatam, quæ ſanè genita
concepit in eodem ſpiritu. Ex Metra uero producta ſunt quatuor ſæcula. Ex quatuor
autem ſæculis,alia quatuordecim. Et factę ſunt tum ad dextram,tum ad ſiniſtram,lux
& tenebræ. Poſtea uero poſt omnia hæc, productum eſſe quoddam turpe ſæculum,
atque hoc permixtum eſſe Metræ ſuprà indicatę,& ex hoc ſæculo turpi ac Metra,natos
eſſe Deos,& angelos,& dæmonas,& ſeptem ſpiritus. Deprehenditur autem ipſorū
error ex hoc,quod quum ab initio unum patrem dixerint ac definierint,poſtea multos
deos pronunciauerūt,ex quo oſtendunt ipſum errorem ea quæ ab ipſo falſa proferun- *Erroris cæ-*
tur,contra ſeipſum armare,& ſeipſum deſtruere, ueritate ſemper ex omni parte emer- *citas.*
gēte. Quid igitur dixero aduerſus te ô Nicolae? quid diſputauero? Vnde nobis affers
turpe ſæculum,& radicem prauitatis & Metram gignentē, & deos multos & dæmo-
nas? Apoſtolus enim quum dixit, Si quidem ſunt qui dicuntur dei, non eſſe hos oſten
dit. In eo enim quod dicit, qui dicuntur, oſtendit ipſos in eo quod dicuntur ſolum eſſe,

d non

„ non eſſe autem ſubſtantia, ſed per quandam opinionem. Nobis autem, inquit, unus
Deus, his uidelicet qui cognitionē ueritatis habent: & non dixit qui dicitur Deus, ſed
qui eſt Deus. Si aūt nobis unus Deus, non amplius multi ſunt Dei. Et Dominus in
„ Euangelio dicit: Vt cognoſcant te ſolum uerum Deum. quo euerteret opinionem eo
rum qui fabuloſa dicunt, & multos deos eſſe putant. Vnus enim noſter eſt Deus, Pa
ter & Filius & Spiritus ſanctus, tres ſubſtantiæ, una dominatio, una deitas, una glori-
ficatio, non multi dei. Vbi uero complet̄ per te ô Nicolae, id quod à Domino dictum
„ eſt? Sunt Eunuchi, qui eunuchi facti ſunt ab hominibus: & ſunt eunuchi, qui de ma-
„ tris utero ſic nati ſunt: & ſunt eunuchi, qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cœlo
rum. Quomodo tu teipſum & credentes tibi ſeduxiſti, per laſciuiam ac turpem opera
tionem, ueritatem Dei in iniuſticia ac iniquitate detinens ac docens? Vbi uero à te im-
„ pletum eſt illud? De uirginibus præceptum Domini non habeo, cōſilium autem do,
„ tanquam miſericordiā conſequutus, bonum eſt ſic eſſe. Et rurſus, Virgo curat ea quæ
„ Domini ſunt, quomodo placeat Domino, ut ſit ſancta in corpore et in ſpiritu: & quæ
cunque ſunt quæ de ſanctitate & continentia ac uirginitate proferre liceat. à te enim
omne cœnū immundiciei impudenter introducitur. Verum ſcopus hic mihi propo-
ſitus ſit, ut legentes per duo aut tria hæc dicta, ridiculam hæreſim tuam deſtructam ui-
deant. Cæterum hinc progreſſus conſequenter coniugatam huic hæreſim, uelut ma-
teriam in multam ubertatem eluxuriantem, & ſpinarum undiquaq; counitarum denſi
tatem, aut multitudinem lignorum ac ſarmentorum in agro reſiccatorum ad exuſtio-
nem paratorum oſtendam. propterea quod per eandem miſerabilis illius Nicolai ſe-
ctam, uelut per agreſtis ſcabiei, aut lepræ inſitionē, alia corpora ex alijs corporibus cor
rumpuntur: ita partim couniti ſunt ex ipſo, partim ex his qui ante ipſum fuerūt, Simo-
ne dico & alijs. ex quibus occaſiones arripuerunt Gnoſtici, id eſt cognitores appellati,
uerum penitus condemnandi, propter improbitatem ac turpem actionem in operi-
bus immundis. Nam quum reuera hunc primum modice cōtinentem, deinde à con-
Hydri ſerpentis natura. tinentia digreſſum, inſtar hydri ſerpentis, qui ex aqua in terram reuertitur, et rurſus ad
aquam redit, per calamum CHRISTI nobis in manum traditum percuſſerimus ac
perdiderimus, deinceps ad ſequentes hæreſes tranſeamus.

Contra Gnoſticos appellatos, ſectam ex ordine XXVI.

GNoſtici diuerſimode ab hoc enati, homines ſeducti, ad probationem ueritatis, ue
lut ab amaritudine fructus ipſi (id quod omnibus manifeſtum eſt, ac facile depre-
henſu, non modo credentibus, ſed ferè etiam incredulis) in mundo effloruerūt. Nam
Metram & turpitudinem & alia dicere, quomodo non ridiculum uideatur omnibus
hominibus, Græcis & Barbaris, ſapientibus ac ſtolidis? Multa uero calamitas eſt, &
maxima miſeria, eos qui in condemnatione ac errore ſunt, immitere nobis ſectarū prin
cipes, & in nos inſurgere uelut ferarum multitudinem, & uexationes ac graueolentias,
pruritusq; ac attritiones nobis inducere, per fabuloſum ipſorum errorem. Hi autem il
li Nicolao coniuncti, & rurſus ex ipſo uelut ex fœcundo ſerpentis aut aſpidis ouo ſcor
pij geniti, quædam inanis ſoni nomina nobis introducunt, & libros faciunt, Noriam
quendam librum appellantes, & ex opinione Græcæ ſuperſtitionis, fabuloſas nugas
ac imaginationem apud ipſos Græcos tranſmutantes, ſic mendacium ueritati impli-
Noria, Pyrrha dicta. cant. Hanc enim Noriam dicunt eſſe Noë uxorem. Vocant autem Noriam, quo ea
quæ apud Græcos ementita ſunt, barbaricis nominibus ipſi transformantes, deceptis
ab ipſis imaginationem inducant, ut ſanè per interpretationem Pyrrhæ nomen faciāt,
Noriam hanc ipſam appellantes. Nora enim in Hebraica lingua non ita exacta, ignem
ſignificat, qui pyr Græcis dicitur, imò etiam in Syriaca lingua. Verum Eſauth appella
tur apud Hebræos exacte loquentes, ipſe ignis. Itaq; contigit ipſis, ut per ignorantiam
& im-

& imperitiam hoc nomine uſi ſint. Neque enim quæ Pyrrha eſt apud Græcos, neq; Noria ab ipſis excogitata, ſed Barthenos uxor Noë fuit. Nam Græci dicunt Deucalionis uxorem Pyrrham appellari. Deinde cauſam proponunt hi qui Philiſtionis dogmata nobis rurſus producunt, quód quum uoluerit ſæpe cum Noë in arca uerſari, non permiſſa eſt, principe (inquiunt) qui mundum creauit, uolente ipſam perdere, unà cum alĳs omnibus in diluuio. Ipſam uerò conſediſſe in arca, eamq; incendiſſe, non ſemel atque iterum, ſed ſæpe. Vnde ſanè ad multos annos arcæ ipſius Noë ſtructura deuenit ac extenta eſt, eo quod ſæpe ab illa fuit incenſa. Erat enim, inquiunt, Noë obediens principi. Noria uero ſupernas uirtutes reuelauit, & de uirtutibus ipſam Barbelo contrariam principi, uelut etiam aliæ uirtutes. Et fabulam ſubtexunt: Quod oportet ea quæ ſpoliata ſunt à ſuperna matre, per principem qui mundum fecit, itemq; alios deos qui cum ipſo ſunt, & angelos ac dæmones, à uirtute quæ in corporibus eſt colligere, per defluxum maſculorum ac fœminarum, & in ſumma, malis refertam omnem ſuam tenebrarum cæcitatem oſtendunt. Multum enim temporis inſumerem, ſi hic deſcriptionem de his factam exacte recenſere uellem, ita ut abſurda falsò appellatæ cognitionis ac ſcientiæ dogmata ſingulatim exponerem. Alĳ porrò ex ipſis diuerſimode rurſus afflicti, oculoſq; ſuos lancinantes ac lancinati, Barcabbam quendam prophetam introducunt, dignum ipſorum nomine. Cabba enim Syriaca lingua ſcortationem ſignificat, Hebræa uero occiſionem. Et rurſus exponitur, quarta pars menſuræ. Ludibrio autem & uiſu, imò potius miſeratione dignum eſt huiuſmodi factum, apud eos qui nomen hoc norunt in proprĳs linguis. Afferunt autem nobis ex hoc admirando Propheta turpem narrationem, quo corruptibilibus corporibus permiſceri perſuadeamur, & à ſpe excidamus, non uerentes ipſis uerbis ſcortatoria ac amatoria Veneris facta recenſere. Alĳ rurſus ex ipſis confictum & illiciens quoddam inducunt poëma, cui nomen impoſuerunt, Euangelium perfectionis. Et reuera non eſt hoc euangelium, at perfectio luctus. Omnis enim mortis perfectio in tali diaboli ſubſeminatione continetur. Alĳ uero non uerentur dicere Euangelium Euæ. in nomen enim ipſius, nimirum ut quæ inuenit nomen cognitionis, ex reuelatione ſerpentis qui ipſam alloquutus eſt, ſationem ſupponunt ac ſuggerunt. Et quemadmodum in inſtabili mente ebrioſi ac delirantis, non æqualia poſſunt eſſe uerba, ſed alia ex riſu effecta, alia fletu plena: ſic impoſtorum illorum per omnes modos prauitatis ſubſeminatio facta eſt. Procedunt autem à ſtultis teſtimonĳs ac uiſionibus, in euangelio quod iactant. Sic enim tradunt: Stabam in monte alto, & uidebam hominem longum, & alium mutilum, & audiui uelut uocem tonitrui, & acceſſi ad audiendum, & dixit ad me, & ait: Ego tu, & tu ego. Ego ubi ſanè fueris, illic ego ſum, & in omnibus ſum ſparſus, & unde uolueris colligis me. Me autem colligens, teipſum colligis. At ô diaboli ſubſeminationem, unde mentem humanam euertit, & ad ſtulta ac non conſiſtentia à ueritatis doctrina diſtraxit. Non eſt enim ferè opus mentis compoti, ut ex ſcriptura, aut exemplis, aut alia aliqua re, horum euerſionem faciat. Qui enim recta ratione præditus eſt, ſtatim ipſorum fatuitatis fabulam, & adulteratum opus cognoſcit ac deprehendit. Hæc itaque & talia introducentes Gnoſtici Nicolai hæreſi copulati, à ueritate excidunt, non ſolum mentem eorum qui ipſis fidem habent, euertentes, ſed etiam corpora & animas per ſcortationes ac multiplicem coitum in ſeruitutem adigentes. Ipſam enim ſuam ſynaxim ac communionem turpitudine multiplicis coitus polluunt, comedentes ac contingentes tum humanas carnes, tum immundicias, ut ne audeam quidem totum eloqui, niſi ſanè cogerer, propter excellentem animi mei dolorem, ab his quæ uanè ab ipſis fiunt ſtupore perculſus. Ad qualem magnitudinem ac profunditatem malorum, hoſtis hominum diabolus ducit ipſi credentes: ut polluant & mentem & cor,

Noë uxor Barthenos.
Philiſtion poëta.
Barcabbas propheta.
Euangelium perfectionis
Synaxis abominabilis.

Des teuffels abend Malh.

& manus, & ora & corpora, & animas, eorum qui ab ipſo in tanta cæcitate eruditi ſunt. Timeo autem ne forte magnum hoc uenenum totum reuelem, uelut cuiuſdam Baſiliſci ſerpentis faciem, ad perniciē magis legentium quàm ad correctionem. Polluit enim reuera aures magnæ huius audaciæ blaſphema collectio, & hæc turpitudinis coaceruatio ac enarratio: & fraudulentæ huius turpis operationis cœnoſa maleuolentia. Apud quoſdam autem Borboriani appellantur. Alij Coddianos ipſos cognominant. Codda enim Syriaca lingua dicitur patina, aut catinus. ex eo quod non poſſint aliqui cum ipſis cibum ſumere, ſed priuatim inquinatis edulia dentur, & quod non poſſit quis uel panem cum ipſis comedere propter inquinationem. Et propter cohabitatores, ſeparatos ipſos habentes, Coddianos cognominauerunt. Iidem in Ægypto Stratiotici uocantur, & Phibionitæ, uelut ſuprà ex parte dictum eſt. Quidam ipſos Zacchæos appellant. alij Barbelitas. Attamen quia neque præterire poſſum in totum, cogor omnino effari. Nam & ſanctus Moſes Spiri-

Mose

" tu ſancto plenus ſcribit: Si quis uiderit cædem, & non manifeſtauerit, maledictus fuerit talis. Quapropter non poſſum magnam hanc cædem, & magnam iſtam lethalem operationem ſilentio præterire, & non declarare. Fortaſſis enim ubi declarauero prudentibus hunc lapſum, uelut puteum interitus, timorem ac horrorem inducam, ad hoc ut non ſolum uitent, ſed etiam lapidibus impetant obliquum illum ſerpentem, ac baſiliſcum in profundo barathro latitantem, ut ne appropinquare quidem alicui audeat. Atque hæc quidem iam de ipſis relata, quum pauca quædam ſint, in parte locentur. Ingrediar autem in domum profunditatis lethalis de ipſis narrationis. Diuerſa eſt enim apud ipſos peruerſa uoluptatis ipſorum doctrina. Primum equidem communes uxores habent, & ſi quis peregrinus acceſſerit de ipſorum dogmate, ſignum eſt apud ipſos uirorum ad fœminas, & fœminarum ad uiros, in extendendo manum, ad ſalutationem uidelicet, ſubter palmam, contrectationē quandam titillationis per hoc ſe inducere oſtendentes, quod eiuſdem religionis ſit qui acceſſit. Hinc igitur mutua cognitione accepta, ſtatim ad epulationem conuertuntur. Larga uero & opipara edulia, carnis eſum, & uini potum apponunt, etiamſi pauperes fuerint. Ex hoc autem ubi compotarunt, & uenas (ut ita dicam) ſatietate impleuerunt, ad œſtrum ſe conuertunt. Et uir quidem concedens uxorem alteri ad ipſam dicit, Surge, fac dilectionem cum fratre. Miſeri autem illi ubi inter ſe mixti fuerunt, & reuera erube-

Uxoru Commu[n]itas

" ſco dicere turpia quæ apud ipſos fiunt, iuxta Apoſtoli illius ſancti dictū, nempe, Quæ
" apud ipſos fiunt, turpe eſt etiam dicere: attamen non erubeſcam dicere, quæ ipſi facere non erubeſcunt, ut omnibus modis horrorem incutiam audientibus turpia quæ ab ipſis perpetrantur facinora. Poſtquam enim inter ſe permixti fuerunt per ſcortationis affectum, inſuper blaſphemiam ſuam in cœlum extendunt. Et ſuſcipit quidem muliercula, itemq́; uir fluxum à maſculo, in proprias ſuas manus, & ſtant ad cœlum intuentes, & immundiciam in manibus habentes, & precantur nimirum Stratiotici quidem & Gnoſtici appellati, ad patrem, ut aiunt, uniuerſorum, offerentes ipſum hoc quod in manibus habent, & dicunt: Offerimus tibi hoc donum corpus CHRISTI. & ſic ipſum edunt, aſſumentes ſuam ipſorum immundiciam. & dicunt, hoc eſt corpus CHRISTI, & hoc eſt paſcha. Ideo patiuntur corpora noſtra, & coguntur confiteri paſſionem CHRISTI. Eodem uero modo etiam de fœmina, ubi contigerit ipſam in ſanguinis fluxu eſſe, menſtruum collectum ab ipſa immundiciei ſanguinem, acceptum in communi edunt, & hic eſt (inquiunt) ſanguis CHRISTI. Quapropter etiam quum in Apocryphis legerint: Vidi arborem ferentem duodecim fructus in anno, & dixit mihi, hoc eſt lignum uitæ: ipſi figuratè interpretantur ad fluxum muliebrem ſingulis menſibus fientem. Porrò ubi inuicem coëunt, liberorum generationem auerſantur, & interdicunt. Non enim ad generandam ſobolem corruptio apud ipſos inſtituta

Seminis humani eſus.

des teuffels arß Supp

Menſtrui ſanguinis eſus.

kinder fresser

inſtituta eſt, ſed uoluptatis gratia, diabolo illudente talibus, & ſeductam errore Dei creaturam ſubſannante. Verum uoluptatem quidem perficiunt, in ſeipſos uero aſſumunt ac ingerunt immundiciei ſuæ ſemina: non ad liberorum generationem deijcientes, ſed ipſi turpitudinem edentes. Si uero etiam quis præoccupatus fuerit, ut immittat deiectionem defluxus naturalis, & prægnans facta fuerit mulier, quid grauius ac horribilius deſignent tales, audi. Detractum enim fœtum, quocunque tandem tempore id aggreſſi fuerint, accipiunt, & in mortario quodam piſtillo tundunt, & ammixto melle ac pipere, & alijs quibuſdam aromatis ac ungentis, ad auertēdam nauſeam, ſic congregati omnes porcorū ac canum horum ſodales, participes fiunt contuſi pueri. atque ſic humanæ carnis eſu peracto, deinceps preces fundunt ad Deū, quod non illuſum eſt nobis (inquiunt) à principe concupiſcentiæ, ſed collegimus delictum fratris. Et profectò hoc perfectū paſcha ducunt. Sed et alia horrenda ipſi audent. Quum enim rurſus inſaniam in ſeipſis conceperint, imbutis manibus turpitudinis ſuæ defluxu ſurgunt, & manus ſuas inquinatas habentes, nudi toto corpore precantur, tanquam per huiuſmodi operationem inueniant dicendi apud Deum libertatem. Corpora autem ſua, tum muliebria, tum uirilia noctu ac diu curant ungentis, balneis, epulationibus, concubitibusq; & ebrietatibus uacantes. Et deteſtantur ieiunantem, dicentes quod non oportet ieiunare. principis enim eius qui ſæculum fecit, eſt ieiunium: uerum oportet nutriri, ut corpora ſint robuſta, quo poſſint fructum reddere in tempore ſuo. Vtuntur autem & ueteri & nouo Teſtamento. Auerſantur autem eum qui loquutus eſt in ueteri Teſtamento. & ubi uerbum repererint aliquod quod contra ipſos ſententiam habere poteſt, dicunt hoc à ſpiritu mundano profectum eſſe. Si uero aliqua ſententia ad ſimilitudinem concupiſcentiæ ipſorum formari poterit, non ut habet uerbum, ſed uelut habet mens ipſorū decepta, hanc ad cupiditatem ſuam transmutantes, dicunt ex ſpiritu ueritatis ipſam proceſſiſſe. Et hoc eſt (inquiunt) quod dixit Dominus de Ioanne: Quid exiſtis in deſertum, ut uideretis arundinem quæ à uento agitatur: quoniam non erat (inquiunt) perfectus Ioannes, agitabatur enim à multis ſpiritibus, ad ſimilitudinem arundinis quæ ab unoquoque uento commouetur. Et quum quidem ueniebat ſpiritus principis, Iudaiſmum prædicabat: quum uero Spiritus ſanctus, de CHRISTO loquebatur. Et hoc eſt, aiunt, quod qui minor eſt in regno cœlorum, maior eſt illo: de nobis (inquiunt) dixit. nam qui inter nos minor eſt, maior illo exiſtit. Et ſtatim obturantur talium ora ab ipſa ueritate. Ex coniunctis enim palàm ueritas oſtendetur, & locutionis promiſſum explicabitur. Si quidem enim Ioannes mollibus ueſtibus amictus fuiſſet, & in domibus regum uixiſſet, recta eſſet pro ipſis locutio, & recta ad ipſum redarguendum eſſet. Si uero dixit, Quid exiſtis, ut uideretis hominem mollibus ueſtibus amictum: & non ſic habebat: non ad Ioannem mollia non geſtantem ſermonis conuicium referendum eſt, ſed ad eos qui ſic Ioannem ſe reperturos eſſe putarant, & ab his qui in ædibus regum ſunt, ſæpe per ſimulationem adulatores admiſerant. Sperabant enim hi ſe à Ioanne laudes adepturos eſſe, ac prædicationes ob delicta quæ quotidie ab ipſis fiebant. Quum uero non reperiſſent, ad ſubuertendos ipſos à Saluatore, dictum eſt, Quid putabatis, uos reperturos eſſe hominem aſſentientem ueſtris affectibus? uelut apud eos qui molles ueſtes geſtant. Non ſic. Non enim eſt Ioannes arundo, quæ hominum ſententijs agitatur: aut qui ab unaquaque ſimulatione ac fraude, inſtar commotæ arundinis commoueatur. Quandoquidem uero dixit, Inter natos mulierum non eſt maior Ioanne: ut ne putarent aliqui etiam ipſo Saluatore maiorem eſſe Ioannem, quoniam & ipſe Saluator à muliere ſemper uirgine Maria natus eſt per Spiritum ſanctum, cautos nos faciens dixit: Qui minor eſt in regno cœlorum, maior eſt ipſo, hoc eſt tempore aduentus ipſius in carnem. Quandoquidem enim poſt natiuitatem Ioannis, ſemeſtri temporis interuallo natus

Humanæ carnis eſus.

Seuffer fresser

Maria Semper Virgo

eſt Saluator, maior uidelicet ipſo exiſtens, erat enim ſemper, & eſt. cui uero hoc non
manifeſtum eſt? Igitur uanè omnia apud ipſos conficta ſunt, à bonis ad mala tranſ-
mutata. Et libri quidem ipſorum multi ſunt. Interrogationes enim quaſdam Ma- *Libri Gnoſticorum.*
riæ edunt. Alij in prædictum Ialdabaoth, & in nomen Seth multos libros propo-
nunt. & alias reuelationes ipſius Adam dicunt. Alia item Euangelia in nomine diſci- O leſter Maul
pulorum conſcribere auſi ſunt. Non erubeſcunt autem dicere, ipſum Saluatorem no
ſtrum & Dominum IESVM CHRISTVM hanc turpem operationem ipſis reue
laſſe. In magnis enim interrogationibus Mariæ, (ſunt enim paruæ quoque ab ipſis
confictæ) proponunt ipſum reuelare ipſi, ubi aſſumpſerat ipſam in montem, & pre-
catus eſſet, & ex latere ſuo mulierem eieciſſet, & cum ipſa commiſceri cœpiſſet. Et ſic
nimirum ipſum, ubi defluxum ſuum aſſumpſiſſet, indicaſſe illi, quod oporteat ſic fa-
cere, ut uiuamus. & Maria turbata, ac in terram collapſa, ipſum rurſus illam leuaſſe,
ac ipſi dixiſſe, Cur dubitaſti modicæ fidei? Et dicunt quod etiã hoc eſt quod dictum
» eſt in Euangelio: Si terreſtria dixi uobis, & non credidiſtis, cœleſtia quomodo crede
» tis? Et hoc, Quum uideritis filium hominis redeuntem ubi erat prius: hoc eſt deflu-
» xum in ſe ſuſcipientem, unde etiam exiuit. & quum dixit: Niſi comederitis carnem
» meam, & biberitis meum ſanguinem. Et quum diſcipuli turbarentur ac dicerent, quis
poteſt hoc audire: dicunt, quod de turpitudine ipſi ſermo erat. Quapropter etiã con-
turbati fuerunt, & abierunt retrorſum. nondũ enim erant (inquiunt) in complemen
» to firmati. Et quum dicit Dauid, Erit uelut lignum quod plantatum eſt iuxta decur-
ſus aquarum, quod fructũ ſuum dabit in tempore ſuo: de turpitudine uiri, inquiunt,
dicit, in exitum aquarum. & quod fructum ſuum dabit: uoluptatis, inquiunt, influ-
xum dicit. Et folium eius non defluet: quoniam non ſinimus ipſum in terram cadere,
ſed ipſi ipſum edimus. Et ut ne teſtimonia ipſorum in medium adducendo, magis læ
dam quàm proſim, ea de cauſa multa præteribo. Alioqui omnia quæ ab ipſis dicun-
» tur, hic appoſuiſſem, ac publicaſſem. Nam quod dicitur, inquiunt, poſuiſſe Raab coc
cinum in feneſtra: Non erat, inquiunt, coccinum, ſed membrum muliebris naturæ, et
» coccinum menſtruum ſanguinem dicit. Et quod dicitur, Bibe aquas de uaſis tuis: de
hoc dicitur. Aſſerunt autem carnem perire, et non reſurgere, eſſe uero hanc principis.
Verum uirtutem quæ in menſtruo ſanguine eſt, & in ipſis genitalibus ſeminibus, ani
mam eſſe dicunt: quam colligentes, inquiunt, edimus: & quæcunq; nos edimus, ſiue
carnes, ſiue olera, aut panem, aut aliud quid, gratificamur creaturis ab omnibus ani-
mam colligentes, & nobiſcum ad cœleſtia transferentes. Quapropter etiam omnium
carnibus ueſcuntur, ut miſereamur, inquiunt, generis ueſtri. Aiunt autem cãdem ani
mam eſſe & in animalibus, & in feris, & in piſcibus & ſerpentibus ac hominibus inſi
tam eſſe. itemq; in oleribus, & arboribus, ac fructibus. Et qui ex ipſis Phibionitæ ap-
pellantur, offerunt turpes ſuas oblationes ſcortationis hic à nobis antea relatas, nomi
nibus trecentis ſexagintaquinq;, quæ ipſi effinxerunt, principũ uidelicet, illudentes
mulierculis, ac dicentes: Coito mecum, ut te offeram ſurſum ad principem. Et per ſin
gulos coitus nominãt unius cuiuſdam nomen barbarum, ex his qui apud ipſos ſedu-
cti fuerunt. & ſanè precantur dicentes, Offerimus tibi, ut offeras illi. Rurſus uero in a-
lio coitu, rurſus alij ſe offerre dicit, ut & ipſe alij offerat. Et donec trecentos ſexaginta
quinq; laſciuiæ caſus aſcenderit, aut potius fecerit, per ſingulos nomen quoddam in-
uocat, hoc ipſum agens. Et incipit rurſus per eoſdẽ deſcendere, eaſdem turpitudines
perficiens, & deceptis illudens. Quum itaq; ad tantam numeri molem peruenerit ſe-
ptingentorum triginta caſuum, hoc eſt coituum turpium, & nominum apud ipſos fi
ctorum: tunc de cætero audet talis, ac dicit, Ego ſum CHRISTVS, quoniam ex ſu-
pernis deſcendi per nomina trecentorum ſexagintaquinq; principum. Cæterum ma
iorum ſecundũ ipſos principum hæc nomina eſſe dicunt, in primo quidem cœlo eſſe
Iao prin-

Teuffels Gotter Teuffels angeſicht

Iao principem. In ſecundo uero Saclam principem ſcortationis. In tertio Seth princi- *Cœlorum*
pem. In quarto uero dicunt eſſe Daden. Quartum enim ac tertiũ cœlum eſſe aſſerũt. *multitudo.*
Imò etiam aliud quintum, in quo dicunt eſſe Eloæum, qui & Adoneus appellatur. In
ſexto uero alij Ialdabaoth eſſe dicunt, alij Elilæum. Alij etiam ſeptimum cœlum con-
ſtituunt, in quo aiunt eſſe Sabaoth. Alij hoc negant, & Ialdabaoth in ſeptimo eſſe pro
nunciant. In octauo uero eum quæ Barbelo appellatur, & patrem uniuerſorũ & do-
minum eundē per ſe patrem, & CHRISTVM alium per ſe genitũ, & CHRISTVM
hunc qui deſcendit, & oſtendit hominibus hanc cognitionē, quem etiam IESVM di-
cunt. Non eſſe autem ipſum à Maria natum, ſed per Mariam oſtenſum: carnem uero
ipſum non ſuſcepiſſe, ſed ſolum apparentiā eſſe. Tradunt autem Sabaoth, alij aſini for
mam habere, alij porci: quapropter mandatũ eſt, inquiunt, Iudęis, ut porcũ ne èdant.
Eſſe autem ipſum creatorē cœli ac terrę, & cœlorum qui poſt ipſum ſunt, & angelorũ
ſuorum. Cęterũ animam in exeundo hinc pertranſire per hos principes, non poſſe au
tem penetrare, niſi in cognitionis, imò potius cōdemnationis huius cōplemento fue-
rit, & ſaturata principũ ac poteſtatum manus effugerit. Eſſe uero principem qui con-
tinet ac poſſidet hunc mundũ draconis ſpecie præditũ, ac deuorare animas non in co
gnitione exiſtētes, & per caudā rurſus detorquere in mundũ, & hinc in porcos, & alia
animalia, ita ut per ipſa rurſus ſurſum ferantur. Si uero quis, inquiunt, in hac cognitio
ne fuerit, & collegerit ſeipſum ex mundo per menſtruũ ſanguinem, & per hos concu-
piſcentiæ fluxus, eum nō amplius hic detineri, ſed prædictos principes tranſſcendere.
tranſire uero aiunt ad Sabaoth, & calcare in caput ipſius, effreni lingua blaſpheman-
tes: atq; ſic trāſſcendere ad ſupernam partem, ubi eſt mater uiuentiũ Barbero ſiue Bar-
belo appellata, & hoc modo animā ſaluari. Sed & pilos muliebres eundē habere miſe
ri illi dicunt, putātes nomen Sabaoth principē aliquem eſſe, ignari quod ubi dicit Scri
pturam, Hęc dicit Dominus Sabaoth: non nomen alicuius dixit, ſed nomen glorifica *Sabaoth*
tionis deitatis. Sabaoth enim interpretari poteris ex Hebraica lingua, dominũ uirtu- *quid ſit.*
tum. Vbi enim in ueteri Teſtamento nomen Sabaoth ſcriptũ eſt, uirtutem ſignificat.
Vnde Aquila ubiq; Adonai Sabaoth interpretat̃ dicens, dominus exercituũ. Hi uero
omnibus modis furioſi, cōtra ſuum dominũ, eum qui non eſt quærũt, & eum qui eſt
amiſerunt, imò potius ſeipſos perdiderũt. Sunt & alia quæ nugātur, quibus diuexari,
eſt ipſorũ inſaniā recenſere. Quidā uero ex ipſis mulieribus ad coitũ non utentes, pro
prijs ſuis manibus ſeipſos corrũpunt, & ſuam corruptionē in manus ſumunt, & ſic
edunt, utentes ementito teſtimonio: Manus hæ ſuffecerunt nō ſolum mihi, ſed & his
qui mecũ ſunt. Et rurſus hoc, Operantes proprijs manibus, ut poſſitis etiā non haben
tibus impertiri. Quare de his arbitror cōmotus eſt & Spiritus ſanctus, in apoſtolo Iu
da, in catholica in quā epiſtola ab ipſo ſcripta. Iudas aũt hic eſt, qui frater Iacobi & Do-
mini dicitur. Oſtendit enim ipſos Spiritus ſanctus per uocē Iudę, quod ad brutorum
ſimilitudinē corrumpantur & corrũpant, qui dicit quod quæ quidē nō ſciunt, in his
ignorantes capiuntur. quæ uero ſciunt, in his uelut bruta corrũpuntur. Inſtar canum
enim & ſuũ corruptionē à ſeipſis perficiunt. Canes enim & ſues, iteq; alia animātia ſic
corrũpuntur, & defluxũ à corporibus ſuis edunt. Nam uerè ſomniātes, carnem pol- *Iudæ apoſto-*
luunt, dominationē aũt ignominia afficiunt, maieſtates uero blaſphemāt. At Michael *li locus.*
archāgelus diſputans cũ diabolo de corpore Moſis, nō tulit blaſphemię ſermonē, ſed
dixit, Increpet te Deus. At hi quę nō ſciunt naturaliter, ea blaſphemant. Nā ſancta ſan
ctorum, quę cũ ſanctificatione nobis tradita ſunt, blaſphemāt ipſi dum in turpitudinē
tranſmutant̃. Et hęc ſunt quæ cōtra apoſtolos dicere auſi fuerũt, uelut etiā beatus Pau
lus inquit: Quare quidā auſi fuerũt nobis dicere, Faciamus mala, ut ueniāt in nos bo-
na, quorũ iudiciũ iuſtũ eſt. Quot uero alia producere poſſim contra blaſphemos teſti
monia: Hi enim ſunt qui proprijs manib. corrũpuntur: & nō hoc ſolũ, ſed & qui cum

das Sodomittiſch leben wirtt gelopt

mulieribus coëunt, & deinceps multiplici cum fœminis commixtione non exatiati,
» in ſeipſos mutuò exardent, uiri in uiros, uelut ſcriptum eſt, erroris remunerationem in ſeipſis recipientes. Exoleti enim ipſi facti, beatos prædicant ſe mutuò, uelut qui rem præclaram ſuſceperunt. Imò etiam decipiunt credulum ipſis muliebre genus, illud peccatis refertum, & uarijs cupiditatibus ductum. Dicunt enim deceptis ab ipſis, Illa uirgo tot annis corrupta eſt, & quotidie corrumpitur, nullā enim ſatietatem ipſorum laſciuia habet, ſed quanto magis quis apud ipſos turpia operatur, tanto plus laudatur. Illas autem uirgines eſſe dicunt, quæ nunquam in mundana commixtione nuptiarum, iuxta naturalem conſuetudinem fuerunt uſque ad ſeminis deiectionem, ſed coëuntes ſemper ac ſcortantes, uerùm antea quàm abſoluta ſit uoluptas, remouentes maleficum communionis ipſarum corruptorem, & relatam turpitudinem in cibum ſumentes, ad ſimilitudinē improbitatis ipſius Selom erga Thamar: & quæ à uirginitate hanc artem didicerunt, ut corrumpantur quidem, non ſuſcipiant autem corruptionis mixturam ac defluxum. Blaſphemant autem non ſolum Abraam, & Moſem, & Heliam, & omnem chorum prophetarum, ſed etiam Deum qui ipſos elegit. Sed & alia innumera apud ipſos conficta in literas referre auſi ſunt. Stirpem etenim Mariæ, librum quendam eſſe dicunt, in quo horrenda quædam ac pernicioſa exprimentes referunt. Ex hac enim cauſa (inquiunt) Zacchariam occiſum eſſe in templo, quoniā uiſionem uidit, & ex timore uolens narrare uiſionem, oris obturationem pertulit. Vidit enim (inquiunt) in hora ſuffitus, quum ſuffitum faceret, hominem quendam ſtantem aſini formam habentem: & quum egreſſus eſſet, ac dicere uellet, Væ uobis quem adoratis, obturauit ipſius os ille qui uiſus eſt ab ipſo in templo, ut loqui non poſſet. Quum uero aperiret os ſuum ut loqueretur, tunc reuelauit ipſis, & occiderunt ipſum, & ſic mortuus eſt Zaccharias. Ob hoc enim præceptum eſt ſacerdoti, ab ipſo legiſlatore, ut habeat tintinabula, quo quum ingrediatur ad faciendum ſacra, is qui adoratur audito tintinabulorum ſonitu ſe occultet, ut ne deprehendatur formæ ipſius expreſſa facies. Eſt autem uniuerſum ſtoliditatis ipſorum ſtudium deprehenſu facile, & ludibrio plenum. Si enim omnino uiſibilis erat is cui ſacra fiunt, neque occultari certè potuit. Si uero occultari omnino potuit, inuiſibilis non erat. Et rurſus aliter ipſos alloqui licet: Si uiſibilis erat, corpus igitur erat, & non ſpiritus. Si uero ſpiritus erat, non amplius inter uiſibilia expenditur. Quomodo igitur id quod inter uiſibilia non æſtimatur, à tintinabulorum ſono prouidebat ſibiipſi ſubterfugium? Quum enim ex natura habeat ut ſit inuiſibile, non uideri poterat ſi non uoluiſſet. Si uero etiam uiſum eſſet, non iuxta neceſſitatem uiſum eſſet, ita ut natura ipſum duceret ad conſpectum, ſed per gratiam, non timore & præoccupatione præter expectationem citra editum ſonum, uiſionem ſuam in propatulum proponentis. & ſic omnibus modis falſus & confictus ipſorum ſermo dilabitur. Multa præterea alia ſunt delyra quæ dicunt, & quidem quum Zaccharias non ſit occiſus ſtatim, ſed ſuperſtes fuerit dies aliquot poſt Ioannis natiuitatem, & prædixerit de Ioanne, & de aduentu CHRISTI, & natiuitate in carne, ex ſancta uirgine Maria,
» per Spiritum ſanctum, uelut dicit: Et tu puer propheta altiſſimi uocaberis, præi-
» bis enim ante faciem Domini, ut pares uias eius, & conuertas corda patrum ad li-
» beros, & inobedientes in intelligentia, & cætera. Quot uero alia referre poſſem de nugacitate ipſorum, atque inquinamentis? Porrò qui Leuitæ apud ipſos uocantur, non miſcentur fœminis, ſed ipſi inter ſe mutuò miſcentur. Et hi ſunt præcipui apud ipſos, & laudatiſsimi. Deridunt deinde eos qui politiam ac uitam honeſtam exercent, caſtitatem'que ac uirginitatem, uelut qui fruſtra laborem inſumant. Proferunt autem in nomine Philippi ſancti Apoſtoli confictum Euangelium, Quoniam reuelauit mihi (inquit) Dominus, quid oporteat animam dicere, in eo quod

Stirps Mariæ, libri appellatio

Zaccharíæ cædis cauſa ridicula.

Sodomitæ [handwritten] Leuitæ.

Euangelium Philippi.

ascendit

aſcendit ad cœlum, & quomodo ſingulis ſupernis uirtutibus reſpondere. Nam cognoui meipſam (inquit) & collegi meipſam undiquaque, & non ſeminaui liberos principi, ſed eradicaui radices ipſius, & collegi membra diſperſa, & noui te quis es. Ego enim (inquit) ex ſupernis ſum, & ſic (inquit) dimittitur. Si uero reperta fuerit genuiſſe filium, detinetur infernè, donec proprios liberos poſſit recipere, & retrahere in ſeipſam. Atque hæc ſunt deliramenta ac fabulæ ipſorum. Quemadmodum & de ſancto Helia blaſphemias dicere audent. Quando aſſumptus eſt (inquiunt) rurſus deiectus eſt in mundum. Venit enim (inquiunt) una ex dæmonibus, & tenuit, & dixit ipſi, Quò uadis? habeo enim liberos à te, & non poteris aſcendere, & hic dimittere liberos tuos. Et dixit (inquiunt) Helias, Vnde habes liberos à me, quum ego in caſtitate uixerim? & dixit illa (inquiunt) Certe quando inſomnia ſomnians ſæpe in defluxu corporum euacuatus es, ego eram quæ aſſumpſi à te ſemina, & genui tibi filios. Multa uerò eſt ſtulticia eorum qui talia dicunt. Quomodo enim poteſt dæmon, qui ſpiritus eſt immundus & incorporeus, corpora aſſumere? Si uero etiam à corporibus aſſumit ac concipit, non amplius eſt ſpiritus, ſed corpus. Quum autem corpus eſt, quomodo eſt inuiſibile & ſpiritus? & multa eſt ſtoliditatis ipſorum abſurditas. Volunt enim teſtimonium contra ipſos ex epiſtola Iudæ, magis pro ſeipſis uidelicet producere, dum dicit: Somniantes carnem quidem polluunt, dominationem autem ignominia afficiunt, maieſtates uero blaſphemant. Non dixit autem beatus Iudas, frater Domini, de his qui ſomniant in corporibus: ſtatim enim infert ac oſtendit: quod de ſomniantibus dicit, qui loquuntur uelut per ſomnia uerba ſua, & non per ſobrietatem uigilantis rationis. Nam & de doctoribus in Hieruſalem dicit Eſaias: Omnes canes muti, non potentes latrare, ſomniantes concubitum. & cætera. Et ſanè hic in epiſtola Iudæ oſtendit dicens, Somniantes concubitum, quæ non ſciunt dicentes. & oſtendit quod non de inſomnijs in ſomno dicit, ſed de fabuloſa ipſorum tragœdia ac nugacitate, quæ uelut per ſomnum profertur, & non à ſana mente. Cæterum reuera moleſtus ſum omnia recenſendo. Dei enim ſolius eſt occludere huius graueolentiæ profunditatem. & tranſibo ex hoc loco, precatus uniuerſorum regem Deum, ut nemo in hoc cœno hæreat, & neque mens mea particeps fiat fœtidæ immundiciæ. Primum equidem apoſtolus Paulus prauitatis ipſorum radicem exſcindit, de uiduis iunioribus præcipiens: Viduas (inquit) iuniores reijce, poſtquam enim laſciuierunt contra CHRISTVM nubere uolunt, habentes iudicium, quoniam primam fidem reiecerunt. Verum nubant, liberos gignant, domum gubernent. Si autem Apoſtolus dicit, eas debere liberos gignere, ac domum gubernare: hi uero interdicunt liberorum generationem, ſerpentis eſt & prauæ doctrinæ conatus. Victi enim uoluptate ſcortationis, excogitant ſibijpſis immundiciæ prætextus, quo uideantur ſuam petulantiam explere. Et oportebat quidem hæc neque dicere, neque digna putare quæ in literas referantur, uerum ſepeliri uelut mortuum quendam fœtidum, & peſtilentem graueolentiam exhalantem, ut ne etiam per aures læderet homines. Et ſi quidem præterijſſet talis hæreſis, & non eſſet amplius in mundo, bonum eſſet hanc ſepelire, & neque omnino de ipſa dicere. Quandoquidem uero & peragitur, & uos inhortati eſtis nos, ut de omnibus dicamus, partes ipſius coactus recenſui, ut ueritatem non ſilentio prætercam, ſed exponã, ad auertendos quidem auditores, ad confuſionẽ uero eorũ qui faciunt. Vnde enim non licuerit nobis oſtendere cædes apud ipſos, & monſtroſa opera, & myſteria diaboli, ex uerſutia eiuſdem diaboli attonitis illis datas. Et ſtatim quidem redarguuntur de eo quod imaginantur ac prætexunt de ligno, in primo pſalmo relato, Quod dabit fructum ſuum in tempore ſuo, & folium eius non defluet. Superius enim poſitum eſt: In lege ipſius meditabitur die ac nocte. Legem autem

&pro-

Heliæ aſſumptio.

Iudæ apoſtoli locus.

Confutacio

& prophetas hi abnegant. Si uero legem Domini abnegãt, unà cum lege etiam eum
qui loquutus eſt in lege, calumnijs impetunt. Errant autem per opinionem, & à ue-
ritate exciderunt. Et iudicium futurum non putant, neque reſurrectionem confiten-
tur. Quæ uero faciunt in corpore uoluptate repleti, his fruuntur, diabolicis uolupta-
tibus ac concupiſcentijs debacchantes. Ita penitus & ubique à ueritatis doctrina re-
» darguuntur. Ioannes enim dicit, Si quis uenit, inquit, ad uos, & non fert doctrinam
hanc. Qualem uero dicit? quæ non confitetur CHRISTVM in carne ueniſſe, Anti
Antichriſti qui ſint. chriſtus eſt. & nunc Antichriſti multi ſunt, nimirum quum hi Antichriſti ſint, qui
CHRISTVM in carne ueniſſe non confitentur. Sed & ipſe Saluator dicit: Qui dig-
» ni facti ſunt regno cœlorum, neque matrimonium contrahunt, neque elocantur, ſed
ſunt æquales angelis. Et non hoc ſolum, uerum ut etiam oſtenderet manifeſtam ca-
» ſtitatem, & ſanctimoniam per ſanctificationem, dicit Mariæ: Ne me attingas, non-
dum enim aſcendi ad Patrem. ut oſtenderet puritatem non participantem corpori-
bus, & immixtam. Sed & in alio loco dicit uaticinans Spiritus ſanctus, tum propter
» priores, tum propter poſteriores: Beata ſterilis & impolluta, quæ non nouit concu-
» bitum in delicto, & eunuchus qui non operatus eſt manibus iniquitatem. quo etiam
reſcinderet per fabulas, ipſorum turpes in manibus actiones. Quot uero etiam alia
» dicere licet? uelut quũ Apoſtolus dicit, Quæ nupta non eſt, & uirgo, curat quæ Do
» mini ſunt, quomodo Domino placeat: hoc autem dicit, ut cui delatum eſt, non fru
ſtra oſtendere caſtitatem in ueritate ex Spiritu ſancto. Deinde uero de his quæ re-
» uerendas nuptias habent, dicit: Honorabiles ſunt nuptiæ, & cubile impollutum.
» Scortatores autem & adulteros iudicabit Deus. Sed & contra ipſos exclamat, ſcri-
bens Romanis, ac turpia reuelans eorum qui improbas actiones operantur, dicens:
» Nam & fœminæ naturalem ſuum uſum tranſmutauerunt in innaturalem. Et de ma
» ſculis: Maſculi in maſculis turpitudinem operantes. Quin & in epiſtola ad Timo-
» theum de his dicit: In extremis diebus inſtabunt tempora periculoſa, erunt enim ho
» mines uoluptatum amantes potius quàm amantes Dei. Et rurſus, Prohibentes con-
trahere matrimoniũ, iubentes abſtinere à cibis, cauterio inuſtam conſcientiam haben
tes. Nam matrimonium contrahere cum temperantia prohibent, & liberos gignere
uetant, ardent autem in conſcientia, ſcortantes quidem, & corruptionem ſuſtinentes,
uerum prohibẽtes liberos gignere. Etenim & ipſa quæ apud ipſos dicitur oblatio, cœ
noſa iam exiſtens, etiam ab antiquo per Prophetam oſtenditur, quod ſerpentis ſit ca-
» ro, & non Domini. Abſit. Sic autem dicit, Tu cõtriuiſti capita draconis, & dediſti ip-
» ſum eſcam populis Æthiopum. Reuera enim ſerpentis eſca eſt abominabilis illo-
rum ſuperſtitio. Et Æthiopes denigrati peccato, qui hoc myſterium eius qui nũc qui
dem Iupiter appellatur, olim uero præſtigiator fuit, & à quibuſdam fruſtra Deus pu
Græci poetæ omnium ſectarum occaſio. tatus eſt, perficiunt. Nam ex Græcis fabulis omnes ſectæ collectum ſibi ipſis errorem
propoſuerunt, ita ut ad aliam ſententiã deteriorem tranſmutarint. Introducunt enim
Iupiter Metin filiã deuorans. poetę Iouem, ſuam filiam Metin deuoraſſe. Infantem autem nemo utiq; deuorarit, ue
Clemens lut ſanctus Clemens turpes deorum Græcorum actiones irridens dixit: Nam Metin
deuorans, non puerum deuorare potuit, ſed propriam genituram. Quid uero aliud
dixerim? aut quomodo excuſſero lutoſum hunc laborem? quum uelim quidem di-
cere, & non uelim, ſed cogar, ut ne uidear quid de rebus his occultare: & timeam
ut ne horrenda ipſorum delicta reuelando, aut polluam, aut offendam, aut eos qui
uoluptatibus ac cupiditatibus ducuntur, ad curioſius de hoc inueſtigandum impel-
lam. Attamen ego quidẽ innocens fuerim, et uniuerſa ſanctæ catholicæ Eccleſiæ ſpes,
& omnes qui hunc librum legerint, ab hac ſubſeminatione, & maligna diaboli im-
probitate. Si enim uelim alia quæ apud ipſos dicuntur ac fiunt, referre, quæ talia
ſunt & tanta, & his adhuc maiora ac minora: & ſi uelim etiam uelut auxiliare ſa-
nationis

Delictorum confeſsio publica utilis

nationis medicamentum, inſtar antidoti aduerſus ſingula dicta opponere: in magnam molem huius operis tractationem extendam. In hanc enim hæreſim, ô chariſsimi, etiam ipſe incidi, & ex ore eorum qui hanc tractant, hæc in propria perſona audiui. Mulieres autem ſic deceptæ, non ſolum de his uerba apud nos fecerunt, & talia nobis reuelarunt, ſed etiam in Ægyptia illa pernicioſa ac flagitioſa Archimagiri terra, eædem effreni audacia nos attrahere in iuuentute noſtra, laſciuia concitæ aggreſſæ ſunt. Verum qui tunc adſtitit ſancto Ioſeph, etiam nobis affuit. Et eum qui illum liberauit, nos indigni ac inſufficientes inuocantes, ubi miſericordiam conſequuti ſumus, & pernicioſas ipſarum manus effugimus, Deo ſanctiſsimo hymno decantato, etiam ipſi dicere potuimus, Cantabo Domino, glorioſe enim glorificatus eſt, equum & inſcenſorem proiecit in mare. Non enim ſimili iuſticiæ illius uirtute, ſed ſuſpirijs ad Deum miſericordiam aſſequuti, ſeruati ſumus. Improperabãt enim mihi pernicioſæ illæ mulierculæ, & deridebant me, uelut indicabant ipſæ ſibijpſis mutuò illudentes, nimirum, Non potuimus, inquiebant, ſeruare adoleſcentẽ, & dimiſimus ipſum in manibus principis perire. Nam quæ ex ipſis formoſior fuerit, ea ſeipſam uelut ineſcationem circundat, quo dicere poſſit eos qui per ipſam decepti ſunt, ſeruatos eſſe, pro eo quod perierunt: & opprobrium deinceps turpium eſt, formoſioribus ipſis obijcientibus, Ego ſum uas (inquiunt) electionis, quæ poſſum ſeruare eos qui decipiuntur, tu uero non potuiſti. Erant igitur hæ quæ illicientem hanc fabulam agebant, forma ruinæ ſuæ ſpecioſiſſimæ, uerum mente improbitatis ſuæ uniuerſam diaboli turpitudinem habentes. At miſericors Deus ab improbitate ipſarum nos liberauit, ut etiam poſt lectos à nobis ipſorum libros, & uere cognitam ipſorum opinionem, neque abductus ſim, & effugerim, ac tunc non ineſcatus fuerim, ſed ſtudium adhibuerim, ut etiam Epiſcopis illius loci ipſos oſtenderem, & nomina in Eccleſia occultata deprehenderẽ, quo ijdem ciuitate exigerentur (erant autem nomina circiter octoaginta) & ciuitas à zizanioſa ac ſpinoſa ipſorum materie purgaretur. Cæterum ubi quis in memoriam reuocauerit ſuprà factam à nobis promiſſionem, fortaſsis etiam collaudarit quod confeſſi ſumus nos in aliquos ipſorum incidiſſe, quædam uero ex libris cognouiſſe, quædam uero ex auditu & teſtimonijs uirorum fide dignorum, & ueritatem nobis oſtẽdere ualentium accepiſſe: quemadmodum etiam hic ob ſtudium ueritatis locum nõ ſumus tranſgreſſi, ſed oſtendimus, quod hæc eſt una de ſectis quæ nobis obuenerunt, & clare de hac dicere potuimus, non ex his quæ fecimus (abſit) ſed quæ exacte didicimus ab his qui nos ad hoc perſuaſerunt, et non obtinuerunt, ueram ſpem ſuam de me perdendo perdiderunt, & non aſſequuti ſunt ſcopum fraudis in noſtram miſeram animam ab ipſis & diabolo qui eſt in ipſis conſtructæ. ut unà cum Dauide dicere poſſimus, Spicula puerorum factæ ſunt plagæ ipſorum, & quæ ſequuntur. Et, Conuertetur labor ipſorum in caput ipſorum, & iniquitas ipſorum in uerticem ipſorũ deſcendet. Quemadmodum igitur illapſi & elapſi ſumus, & legimus & ſcimus ac condemnauimus, & ſeruati tranſſiliuimus: ſic etiam te lectorem adhortamur, ut legas ac condemnes, et tranſſilias, ut ne incidas in uenenum improbitatis horum reptilium. Sed etiam ſi aliquãdo in aliquos ex ſerpentaria illa ſchola incidas, ſtatim arrepto ligno per Dominum nobis parato, in quo Dominus noſter CHRISTVS affixus eſt cõtra caput ſerpentis, dicas: CHRISTVS crucifixus eſt pro nobis, effigiẽ nobis relinquens ſalutis. Nã crucifixus utiq; nõ eſſet, ſi non carnẽ habuiſſet. Quum aũt carnem habeat, & crucifixus ſit, crucifixit noſtra peccata. per fidẽ hæreo ex ueritate, & nõ ſubducor languido errore ſerpentis, & ſuſurris doctrinæ ipſius. Porrò deinceps ô chariſſimi, hãc prętergreſſus, ad alias aſperas ſemitas accedã, non ut eam, ſed ut procul uolentibus oſtendã, ut aſperiores quidem cognoſcant, uerum effugiant per anguſtam & arctam uiam, quæ ducit in uitam æternam; & relinquant latam ac ſpacioſam, et ſpinoſam, ac offendiculis plenam, uiam

cœnoſam

cœnoſam, & laſciuia ac ſcortatione refertam. Cuius ſcortationis ac petulantiæ ſimilitudinem in reptili ſæuiſſimo uidere eſt, cui nomen ueteres indiderunt, doloris partus exortem uiperam appellantes. Eſt enim talis uiperæ natura ſimilis horum improbitati. Nam per uirilem aut muliebrem naturam turpitudinem perficiẽtes, hanc ſeminum deiectionem interdicunt, diſperdentes liberorum generationem creaturis ex Deo donatam, uelut etiam Apoſtolus dicit, remuneratione̅ erroris in ſeipſis recipientes, &c. Sic ſanè tradunt & doloris pariendi exortem uiperam, concupiſcentiæ affectu demulſam, tum fœminam ad maſculum, tum maſculũ ad fœminam circumplicari, & ſimul per os hiante fœmina maſculum caput immittere, illam uero affectu detentam huius caput abſcindere, & ſic ab ore deſtillans uirus in ſeipſam deglutire, & ipſam ex hoc gemellos, marem ac fœmellam concipere, qui in uentre maturi facti, & non habentes unde gignantur, latus matris ſauciant, & ſic gignuntur, ut & pater & mater ipſorum pereat. Quapropter nomen inditum eſt, ex eo quod dolores partus non experitur. Grauis autem et horrenda ſupra omnia reptilia eſt uipera, ipſa in ſeipſa interitum operans, & per os turpitudinem concipiens. Cui ſimilis eſt hæc ſtolida ac inſana hæreſis: cuius quum & caput, & corpus, & omnia ex ipſa genita, hic contriuerimus ligno uitæ, ad alias conſiderandas procedamus, Deum auxiliarium inuocantes. Cui honor & imperium in ſæcula ſæculorum, Amen.

Viperæ natura.

Contra Carpocratitas, XXVII ex ordine hæreſim.

CArpocras quidam alius fuit, qui ſibiipſi nephariam falſæ mentis ſuæ doctrinã conflauit, & peiores omnibus relatis mores habuit. Ex omnibus enim his, Simone, Menandro, Saturnilo, Baſilide, Nicolao, & ipſo Carpocra, inſuperq́ ex prętextu Valentini, falsò appellatæ ſciẽtiæ hæreſis producta eſt, quę ſuos ſectatores Gnoſticos nominauit, ex qua ſunt Gnoſtici iam à me declarati, id eſt cognitores ac ſciẽtes, cõdemnabiles potius his moribus appellandi. Hic uero rurſus ſupernè quidem unum principium dicit, & patrem uniuerſorum, & ignotum et innominatum, ſimiliter uelut alij inducere uolens. Mundũ autem, & quæ in mundo ſunt, ab angelis factum eſſe, qui longe ſint patre illo ignoto inferiores. Hos enim à ſuperna uirtute defeciſſe dicit, & ſic mũdum feciſſe. IESVM uero Dominum noſtrum ex Ioſeph generatũ eſſe dicit, quemadmodum omnes homines ex ſemine uiri ac muliebris geniti ſunt. Eſſe autem ipſum ſimilem omnibus, uerum uita præcelluiſſe, temperantiaq́ ac uirtute & iuſticia. Quandoquidem uero inquit, ualidam præ cæteris hominibus habebat animam, & memoria tenebat ea quæ uiſa erant ab ipſa ſupernè, quando & circumferentia ignoti illius patris erat, demiſſæ ſunt (inquit) ab eodem patre in animã ipſius uirtutes, quo uiſorum ab ipſa recordata & potentia corroborata, angelos mundi fabricatores effugeret, in eo quod per omnia mundi negocia procederet, & actiones quæ ab hominibus fiunt, & opera abſurda ac nefaria quæ in occulto fiunt: & quo per omnes actiones liberata eadem (inquit) anima IESV aſcenderet, ac reuerteretur ad eundem patrem ignotũ, qui uirtutes ipſi ex ſupernis demiſit, ut per omnes actiones procedens & liberata, ſurſum ad ipſum penetraret. Quin & ſimiles ipſi animas, æqualia ipſi amplexas, eodem modo liberatas, ſurſum uolaſſe ad ignotum patrem, in eo quod omnes actiones perfecerunt, ſimiliter ab omnibus ſemotas, de cætero liberatas eſſe. At IESV animam in Iudæorum moribus educatam, ipſos cõtempſiſſe. & proptera uirtutes accepiſſe, per quas potens exigere affectus, qui hominibus in ſupplicium adſunt, mundi fabricatores tranſſcendere ualuit. Nõ autem ſolum ipſam IESV animam hoc potuiſſe: ſed etiam eam quæ poteſt per actiones progreſſa, mundi factores angelos tranſgredi. Et ipſa ſi acceperit uirtutes, & ſimilia fecerit, quemadmodum anima IESV, uelut prædixi. Vnde ad magnum faſtum progreſſi hi qui ab impoſtore hoc decepti ſunt, ſeipſos etiam ipſo IE

Similia Iudæi

O teuffel ipse semper est in sinu patris :-

SV præ-

SV præferendos putant. Alij uerò ex ipſis non Ieſu inquiunt, ſed Petro & Andrea & Paulo, & alijs apoſtolis ſe præſtãtiores eſſe, ob excellentiã cognitionis, & propter ampliorem peractionẽ diuerſorum tranſituum. Alij uerò ex ipſis dicunt ſe nihil differre à CHRISTO IESV Domino noſtro. Animæ enim ex eadem circunferentia ſunt, & ſimiliter uelut anima Ieſu omnia contempſerunt. Et omnes animæ, inquiunt, eadem uirtute dignæ factæ ſunt, qua etiam Ieſu anima digna facta eſt. Quapropter etiam has per omnem actionem procedere, uelut ipſa Ieſu anima pertranſijt. Si uerò quis rurſus poſſit ſupra Ieſum contemnere, excellentior ipſo erit. Aggrediuntur autem hi qui ex nefaria hac ſchola ſunt, omnigenos conatus horribiliũ ac pernicioſorũ operum. Magia enim apud ipſos excogitata eſt, incantationesqꝫ diuerſas ad omnem machinationem inuenerunt, ad amorẽ & ad illectamenta. Quin & aſſeſſores dæmones ſibijpſis attrahunt, ad hoc ut per multas præſtigias in magna poteſtate, omnibus dominentur quibus uelint, & ut unuſquiſqꝫ quamcunqꝫ actionem aggredi audeat, nimirum ſeipſos decipientes, ad perfectionem occæcatæ mentis ipſorum. Nam tales aggreſſiones quæ per tot actiones inualuerunt, & angelos mundi opifices, atque ea quæ in mundo ſunt contempſerunt, tranſgrediuntur eorundem fabulatorum (non enim dixerim mundi opificum) poteſtatem, quo ſupernam libertatem amplectantur, & uolatum ſurſum uerſus adipiſcantur. Sunt autem ex ſatana ſubornati ac producti, in opprobrium ac ſcandalum Eccleſiæ Dei. Indiderunt enim ſibijpſis cognomen Chriſtianorum, ad hoc ut gentes per ipſos offendantur, & ſanctæ Eccleſiæ Dei utilitatem, & ueram prædicationem, propter illorum nefaria facta, & incomparabilem improbitatẽ auerſentur. & ut gentes ipſorum aſſiduò nefaria opera conſiderantes, putent etiam ſanctas Dei eccleſias tales eſſe, & auertant, uelut dixi, aures à Dei ac ueritatis doctrina, uel ubi uident ſaltem aliquos ſimiliter blaſphemias proferre. Et hac de cauſa plures ex gentibus, ubicunqꝫ uiderint tales, ne accedunt quidem nos ob communionem accipiendæ doctrinæ, aut audiendi uerbi diuini, & neque aures admouent, improbis ſceleſtorum illorum factis conſternati. Degunt autem hi in luxu, & omnia ad corporum uoluptatem operantur: nos autem omnino non accedunt, niſi fortè ad ineſcandas animas inſtabiles maligna ſua doctrina. In nulla enim re nobis ſimiles ſunt, ſed nomine ſolùm appellari gloriantur, quo per confictũ nomen improbitatem ſuam operentur. At condemnatio horum, uelut ſcriptum eſt, iuſta eſt, quemadmodum ſanctus Paulus dixit: Ob malas enim actiones ipſorũ, retributio ipſis reddetur. Nam quum mentem ſuam licenter inſaniæ expoſuerunt, innumeris uoluptatum affectibus ſeipſos tradunt. Aſſerũt enim, quod quæcunqꝫ apud homines mala eſſe putantur, ea mala nõ ſint, ſed natura bona. Nihil enim eſt natura malũ: uerum hominibus putantur eſſe mala. Et hæc omnia ſi quis fecerit in una hic præſentia, non amplius in aliud corpus tranſit ipſius anima, ut rurſus infrà reflectatur: ſed in uno, omni actione tranſacta diſcedet liberata, & non amplius quid debens de actionibus in mundo. Qualem autem actionem dicere rurſus timeo, ut ne ſterquilinij occultati canalem reuelem, & quibuſdam uidear peſtilentis graueolentiæ inductionem operari. Attamen quandoquidem ex ueritate dependemus, meipſum cogam ut impoſtorum illorum facta reuelans, & caſtius loquar, & à ueritate non excedam. Quid uerò aliud quàm omnem nefandam ac ſceleſtam actionem, quam non phas in ore ferre, hi perpetrantur? & omnem ſpeciem uirilis coitus, ne libidinoſæ ad mulieres conſuetudinis, in ſingulis corporis membris, incantationesqꝫ ac ueneficia & idololatrias perficientes. Et hoc dicunt eſſe operationem redditionis debitorum in corpore, ad hoc ut non amplius accuſentur, neque opus aliquod actionis ab ipſis exigatur: & hac de cauſa animam non auerſari, poſt diſceſſum hinc, etiam rurſus ad tranſitum in aliud corpus procedere. Ita enim habent ipſorum libri, ut ſi quis prudentia præditus le-

Magiæ ſcholæ.

Mala bona eſſe natura.

Inuenies nomina Romano epor[um] in Eccle histo S Eusebii

All Romisch bischoff

recht aus buben

das Prædig dem Neroni

gat, admiretur ac ſtupeat, & non credat, quod hæc ſic ab hominibus fiant, nō ſolum his qui ciuitatem nobiſcum inhabitant, ſed etiam his qui cum beſtijs, & ſimilibus beſtijs ac pecoribus, fermè dixerim quæ canes ac ſues faciūt, facere audent. Aiunt enim, oportet penitus his omnibus uti, ut ne egreſſæ animæ aliquo opere relicto, ea de cauſa reuertantur in corpus rurſus, ad faciendum ea quæ nō fecerunt. Et hoc eſt, inquiunt, quod IESVS in Euangelio dixit per parabolā, » Sis beneuolus aduerſario tuo, dum fueris in uia cum ipſo, & da operam ut ab ipſo libereris, ne forte aduerſarius tradat te iudici, & iudex miniſtro, & miniſter cōijciat te in carcerē. Amen amen dico tibi, non exibis illinc donec extremū perſolueris quadrantem. Fabulam porrò quandam confingunt ijdem, ad parabolæ huius interpretationem. Et aduerſariū eſſe aiunt, unum ex angelis qui mundum fecerunt, & ad hoc ipſum ſubornatū eſſe, ut adducat animas ad iudicem quæ hinc de corporibus exeunt, illinc uerò redarguuntur, quod non fecerunt omnem operam atque actionem. Dari autem ipſas à principe miniſtro, eſſe autem miniſtrum angelum, miniſtrantem iudici mundi opifici, in hoc ut ferat rurſus animas, & in diuerſa corpora concludat. Eſſe autem aduerſarium hunc quem diximus, dixiſſe Dominum in Euangelio, quem ſanè ipſi unum angelum de mundi opificibus eſſe aiunt, nomen Aboli habentem. Carcerem enim dicūt eſſe corpus. Extremum autem quadrantem uolunt eſſe tranſitum ad alia corpora, & in ſingula præſentia perficere extremam corporum actionem, & nihil amplius relinqui ac reſtare, ad nefarium quicquam faciendum. Oportet enim inquiunt, uelut diximus, omnibus pergreſſis ac ſingulatim perpetratis, liberatā redire ad ſupremū illum ignotum, tranſgreſſam mundi opifices & opificem. Dicunt item rurſus, quòd oportet animas uel in una præſentia tranſitus ad corpora, omnibus peractis, de cætero ſurſum liberatas abire. Si uerò non in una præſentia peregerint, per ſingulas præſentias tranſituum ad alia corpora, paulatim peracta uniuſcuiuſq; nefarij operis operatione, de cætero liberari. Quin & rurſus dicunt, Dignis hæc recenſere dignamur, quo faciāt ea quæ uidentur eſſe mala, non ſunt autē natura mala, ut edocti liberentur. Cæterūm ſignaculum per cauterium, aut nouaculam, aut ſubulā immittūt, ac incutiūt Carpocratiani, in dextrā inferiorem auriculam, his qui ab ipſis decepti ſunt. Peruenit equidē iam ad nos fama, quomodo

Marcellina.

Marcellina quædā ab ipſis decepta, multos corrupit temporibus Aniceti epiſcopi Romæ, qui Pio & ſuperioribus ſucceſſit. Etenim in Roma fuerunt primi, Petrus & Paulus apoſtoli ijdem ac epiſcopi. deinde Linus. deinde Cletus. deinde Clemens, qui contemporaneus fuit Petri & Pauli.

Romanorum pontificum ſeries.

Huius mentionē facit Paulus in epiſtola ad Romanos. Et nemo miretur quod ante ipſum alij epiſcopatū aſſumpſerunt, quū ſub apoſtolis hic fuerit cōtemporaneus Petri ac Pauli. nam & illi contemporanei apoſtolorum fuerūt. Siue igitur adhuc ipſis ſuperſtitibus à Petro accepit impoſitionē manuū epiſcopatus, & eo recuſato remoratus eſt: dicit enim in una epiſtola ſua, Secedo, abeo, erigatur populus Dei (hoc enim in quibuſdā commētarijs reperimus.) Siue poſt apoſtolorum ſucceſſionem à Cleto epiſcopo hic cōſtituitur, non ita clarè ſcimus. Veruntamen etiam hic potuit ſuperſtitibus adhuc apoſtolis, Petro uidelicet ac Paulo, alios epiſcopos cōſtituere. propterea quod Apoſtoli ſæpe ad alias terras ablegabātur, propter CHRISTI prædicationem, non potuit autem urbs Roma ſine epiſcopo eſſe. Paulus enim in Hiſpaniā profectus eſt, Petrus uerò ſæpe Pontū & Bithyniā uiſitauit. Poſſibile eſt autem, poſtquam diſceſſit ac recuſauit Clemens (ſi modò ſic factum eſt, rationem enim ſic ineo, non decerno) poſtea poſt obitum Lini & Cleti, quorū uterq; ad duodecim annos epiſcopatū tenuit, poſt ſancti Petri ac Pauli obitum, qui cōtigit duodecimo anno Neronis, hunc rurſus coactum eſſe ad ſuſcipiendum epiſcopatum.

Petri ac Pauli obitus, anno XII Neronis.

Attamen epiſcoporum in Roma ſucceſſio hanc conſequentiā habuit, Petrus & Paulus, Linus, Cletus, Clemens, Euareſtus, Alexander, Xyſtus, Teleſphorus, Euareſtus,

Hygi

Philosophi cum Chr̄o uero & Sempiterno deo adorantur

Hyginus, Pius, Anicetus, qui ſuprà in catalago indicatus eſt. Et ne quis miretur, quod ſingula ita exactè recenſemus, per hæc enim ſemper claritas oſtenditur. In temporibus itaq;, uelut diximus, Aniceti, præindicata Marcellina Romæ degens, perniciem doctrinæ ipſius Carpocræ euomens, multos illic inſertos perdidit. Atque hinc factum eſt initium Gnoſticorum appellatorum. Porrò habent imagines per colores depictas, quidam etiam ex auro & argento, ac reliqua materia, quas ſanè imagines IESV eſſe dicunt, & has IESV imagines ſub Pontio Pilato factas eſſe, quando inter homines uerſabatur. Habent autem eas imagines occultè. Inſuperq; philoſophorum quorundam, Pythagoræ, Platonis, Ariſtotelis, & aliorum, cum quibus philoſophis etiam alias imagines IESV collocant, collocatasq; adorant, & gentium myſteria perficiunt. Erectis enim his imaginibus, de cætero gentium mores ſeruant. Qui uerò ſunt gentiū mores alij, quàm ſacrificiū atq; alia? Cæterùm ſolius animæ ſalutē eſſe dicunt, & non corporū. Oportet itaq; hos ſubuertere omnibus uiribus. Nemo enim contemnat ſermonem, maximè ab impoſtore proficiſcentem. Verum dixerit quis, Nō ſunt hæc depræhenſu facilia, ac ſtultitiæ plena? At aliquādo etiā ſtulta perſuadēt inſipientes, & prudentes peruertunt, ſi non adſit mens in ueritate exercitata. Quum itaq; etiam hic inciderit in Simonis ac reliquorum magiam, per eadem quoque hunc ſubuertemus. Si enim ignota & innominata uirtus, cauſa fuit aliorum angelorum, quæ eſt ignorantia apud eandem, hoc eſt patrem uniuerſorum, ſi non nouit quæ facturi eſſent angeli ab ipſo facti, & ſi ignorauit quod defecturi eſſent & facturi quæ ipſe nō uellet? Aut hos quidem fecit, ſciens quod facturi eſſent quæ ipſe non uult, ab ipſis uerò facta ſunt, certè ipſe erit qui per cognitionem & bonam uoluntatem fecit quæ illi auſi fuerunt. Si itaq;, uelut dixi, nouit quidem quæ facturi eſſent, non uoluit autem ut facerent, qua ratione eos qui fecerunt fecit, ad hoc ut facerent quæ ipſe non uellet? Si uerò ipſe quidem fecit angelos, ut facerēt ea quæ ab ipſis fiunt, igitur uoluit fieri, & ideo eos qui fecerunt antea creauit angelos. Et ſi creauit ad hoc ut facerent, recuſat autem & interdicit quæ ab ipſis fiunt, calumnia ſanè fuerit quæ in medio uerſatur. Si autem cōcedebat quidem ipſis ut facerent, uult autem quæ ab ipſis facta ſunt, hoc eſt homines & animos, rurſus ad ſeipſum recipere præter horum uoluntatem: profectò auaritia in medio erit, & nihil aliud, quum rapiantur homines qui ſub angelis ſunt, ab eo qui ſupernè eſt præter horum uoluntatem. Imò etiam imbecillitas fuerit, quandoquidem quum non potuerit ipſe ſibijpſi facere, rapit quæ facta ſunt ab his qui ab ipſo facti ſunt. Et erit de cætero fabula ac ſtultiloquiū, quod infernæ quidem uirtutes tranſgredi poſſint intermedias, intermediæ uerò crucietur, quum cauſæ ſint inferiorum. Et quòd infernæ ſuper medias ad ſupernam ſaluantur ac liberantur, dico autem animæ eorum qui ſunt in hac creatura. Non ſit autem ſuperius illo potens ad faciendum, ut qui imbecillis iudicetur. Hi uerò qui ab ipſo ſunt facti, potentes ſint facere quæ ipſe non uolebat, aut uolebat & non poterat. Neque enim poteſt id quod ille ſibi deſiderat eſſe malum, neque à malis factum eſſe. Si enim malum eſſet, oportebat perdere. Si uerò omnino pars aliqua operis ſeruatur, non amplius opus malum eſt. Etſi pars ipſius ſeruata reperiri poterit, neq; qui fecerunt mali fuerint, ut qui quod ſeruatur fabricauerunt. Si uerò omnino ex angelis eſt anima, & ex ſupernis uim accipit deducta, profectò angeli plus ſalutis aſſequentur, quia anima quæ ab ipſis facta eſt, ſeruatur, etiam quum mala ſit. Quum autem ipſa ſaluetur, non amplius mala fuerit anima quæ ab angelis facta eſt: neque angeli mali fuerint, ex quibus ipſa anima exiſtit. Omnibus porrò ſana mente præditis cognitu facile fuerit, quod dementiæ plena eſt tota hæc circulatoria officina. Confundentur autem rurſus hi, etiam ab ijſdem ſermonibus. Si enim IESVS non ex uirgine Maria, ſed ex ſemine Ioſeph & eiuſdem Mariæ, hic autē ſeruatur, ergo etiam ipſi ſeruabūtur qui hunc genuerūt. Et ſi Maria

Gnosticorū imagines

Anima

& Ioſeph ab opifice ſunt, igitur opificem creatorē dixerunt. & nō amplius in defectū
ac imminutione erit qui Ioſeph & Mariā fecit, ex quibus IESVS de ſuperno ignoto
patre exiſtit. Si uerò etiā ipſe IESVS ab angelis eſt, & opifex unus eſt ex angelis, ergo
in unā abſurditatē omnes cadent, in quam etiam angeli inciderūt. Et incōſtans ac in-
ſtabilis fuerit tragœdia ab ipſis cōficta, ueneno plena, & omni uiroſa doctrina referta.
At quū hanc uelut draconis caput, ligno fidei ac ueritatis repulerimus, & in terra cre-
pare fecerimus, alias etiā deinceps beſtias aggreſſi, ad ipſas perdendas progrediemur.

Contra Cerinthianos ſiue Merinthianos, XXVIII
ex ordine hæreſim.

CErinthus porrò rurſus, à quo Cerinthiani dicuntur, ab hac beſtiali reptilium ſe-
minio uenenum mundo infert, ſed ferè nihil aliud præter prædictū Carpocram.
Verùm eadem malefica uenena mūdo producit. Eaſdem enim cum prædicto calum
nias etiā hic in CHRISTVM euomit, ex Maria ac ſemine Ioſeph CHRISTVM
genitū eſſe, & mundū ſimiliter ab angelis factū eſſe. Nihil enim hic à priore euariauit
in doctrinę illius introductione, ſed in hoc ſolū quod ex parte addictus eſt Iudaiſmo.
Aſſerit autē hic legem & prophetas ab angelis datos eſſe: & eum qui dedit legē, unum
eſſe ex angelis qui mundū fecerunt. Degebat hic Cerinthus in Aſia, & iſthic prædica-
tionis initiū fecit. Iam uerò de hoc dicamus, quod etiā hic prædicauit, non à prima &
ſuprema uirtute mundū factū eſſe. Ex ſupernis autē ex ſupremo Deo, poſtꝙ adultus
factus fuit IESVS, ex ſemine Ioſeph & Maria genitus, deſcendiſſe CHRISTVM
in ipſum, hoc eſt Spiritum ſanctum, in ſpecie columbæ in Iordane, & reuelaſſe ipſi, &
per ipſum poſteris, ignotū patrē. Et propterea poſtꝙ uenit uirtus in ipſum ex ſuper-
nis, uirtutes perpetraſſe: & ubi ipſe paſſus eſt, id quod ex ſupernis uenerat, à IESV
ſurſum uolaſſe. paſſum autē eſſe IESVM, ac rurſus reſurrexiſſe. CHRISTVM
uerò qui ex ſupernis uenerat in ipſum, illæſum ſurſum reuolaſſe, hoc eſt id quod uene
rat ac deſcēderat in ſpecie columbæ. Et nō IESVM eſſe CHRISTVM. Lapſus
eſt autē etiā hic, uelut uidetis uos omnes qui ueritatis amatores eſtis. Dicit enim legis
datorem non bonū eſſe, cuius legi obedire uidetur, palàm eſt autē quod uelut bonæ.
Quomodo igitur malus bonā legē dedit? Si enim bonū eſt nō adulterū eſſe, & bonū
non occidere, quāto magis bonus fuerit qui hoc præcepit? Si ſanè eum qui malū non
fecit, bonū confitemur, quomodo mala facere accuſabitur is qui bonū cōſulit, & qui
bonā legem dedit? Verū inſanus eſt uir qui talia aggredit̄. Hic porrò eſt, ô chariſſimi,
unus de his qui coram apoſtolis turbationē operati ſunt, quando Iacobus ſcripſit in
» Antiochiā, epiſtolā his uerbis: Nouimus quoſdā ex nobis ad uos ueniſſe, ac turbaſſe
» uos, ſermonibus quos nos nō narrauimus. Et hic unus eſt de his qui reſtiterūt ſancto
Petro, quando uenit ad ſanctū Corneliū, ubi accerſiuit ipſum dignus factus uiſione
angeli, & Petrus dubitauit, & uidit uiſionem lintei, & quæ in ipſo erant: & audiuit à
Domino, ut nihil inquinatū aut immundū diceret. Hic igit̄ ubi Petrus reuerſus eſſet
in Hieruſalē, multitudinē circunciſorū cōmouit, dixitꝙ quod ingreſſus eſſet ad uiros
præputiū habētes. Fecit autē hoc Cerinthus, priuſꝙ in Aſia prædicaret prædicatio-
nem ſuā, & in profundius perditionis ſuæ barathrū incideret. Nā quū ipſe circūciſus
eſſet, aduerſitatis uidelicet gratia cōtra fideles in præputio, per circunciſionē uenaba-
tur prætextū ac occaſionē. Quū autē Dominus ſemper curā hominū habuerit, & cla
ritatem ueritatis in filijs ueritatis muniuerit, & ſancto Petro apoſtolo dederit, ut &
ipſum & ſocios ipſius redargueret, manifeſta ſit Cerinthi amentia. Dicit enim ſanctus
» Petrus: Ego erā in ciuitate Ioppe, & uidi in meridie circa horā ſextā, linteū demiſſum
» ex quatuor principijs, in quo erāt omnia quadrupeda & reptilia. & dixit mihi, macta
» & ede. Ego autem dixi, Domine nequaquam, quia nunꝙ inquinatū aut immundum
» ingreſſum eſt in os meum. Reſpōdit autē mihi rurſum uox de cœlo, Quæ Deus mun

dauit,

halb Jud halb teuffel

acto ·10·

dauit,tu ne inquines. Et ecce extemplò duo uiri aderant in domo. Et dixit mihi Spiri “
tus, Vade cum ipſis, nihil hæſitans. Et deinceps recenſet uelut in parabola, hæc quæ “
ad ipſum dicta ſunt. Et quòd nō tunc docuit, donec Dominus euidēter oſtendit ipſi,
quæ per ſermones ac figuras ipſum docebat. Statim enim ubi aperuiſſet ipſe os quan
do uenit in Cæſaream, illapſus eſt Spiritus ſanctus in Cornelium: & quum uidiſſet
Petrus, dixit: Num quis poteſt impedire aquā, ab his qui digni facti ſunt accipere Spi
ritum ſanctum, uelut etiam nos ab initio? Hoc uerò totum myſteriū erat, & benigni-
tatis Dei erga homines opus, quo & ſanctus Petrus, & quilibet cognoſceret, quod
non ab hominibus eſt ſalus gentium, ſed ex Deo. Anticipauit enim Deus dare do-
num Spiritus, & uiſionem angeli, & laudem orationis, & ieiuniorum ac bonorum
operum: quo apoſtoli, & præſertim ſanctus Petrus, in eo quod ipſis concreditū erat,
non auerſarentur eum qui ex Deo in ueritate uocatus eſſet. Verùm hæc tunc quidem
tractata ſunt ac commota à prædicto pſeudapoſtolo Cerintho. Quemadmodū etiam
aliàs ſeditionem tum ipſe tum ſocij ipſius excitauerūt in ipſis Hieroſolymis, quando
Paulus redijt cum Tito, & hic dixit, quod uiros præputiatos ſecum adduxiſſet, & de
hoc facto protulit, Inquinauit (inquit) locum ſanctum. Quapropter etiā Paulus dicit:
Sed neq; Titus qui mecum eſt, quum Græcus ſit, coactus eſt circuncidi. Verùm pro- “
pter aliunde inductos falſos fratres, qui ſurrepſerunt ut ſpecularentur ac explorarent “
libertatem noſtram, quam habemus in CHRISTO, quibus neq; ad horā ceſſimus “
in ſubiectione. Et præputiatis præcipiens, dixit: Ne circuncidamini, CHRISTVS “
uobis nihil proderit. Durauit autem circunciſio tempori inſeruiens, donec maior cir
cunciſio acceſſit, hoc eſt lauacrum regenerationis: uelut omnibus manifeſtū eſt, & cla
rius oſtendit ex his quæ ab apoſtolis dicta ſunt, maximè ſancto Apoſtolo. Dicit enim
ſic: Quibus neq; ad horā ceſſimus in ſubiectione. Omnibus porrò uolentibus cōſide
rare ea quæ ab apoſtolis tunc facta ſunt, admirationi eſſe poteſt, quomodo ea quæ
apud hanc hæreſim ex uerſutia ſpiritus erroris perpetrata ſunt, characterē ac imaginē
oſtendūt eorum qui per has hæreſes inter apoſtolos cōmotionem excitarūt. Quum
enim defeciſſent hi, & in pſeudapoſtolos mutati eſſent, & alios pſeudapoſtolos miſiſ-
ſent, uelut etiā iam antè dictū eſt, in Antiochiā ab initio, & ad alios locos, qui prædica
bant: Niſi circunciſi fueritis & ſeruaueritis legem Moſis, non poteritis ſaluari: nō uul
garis tunc turbatio facta eſt, uelut dictū eſt. Et hi ſunt qui à Paulo dicti ſunt pſeudapo
ſtoli, operatores doloſi, qui ſe transformāt in apoſtolos CHRISTI. Vtuntur enim
euangelio ſecundū Matthæū, ex parte, nō toto. Verū propter ſermonē generationis
in carne, etiā hoc teſtimoniū ab euāgelio afferūt, rurſus dicētes: Sufficiēs eſt diſcipulo,
ut fiat uelut magiſter. Quid igitur dicūt? Circūciſus eſt IESVS, circūcidere etiā tu.
CHRISTVS ſecundū legē conuerſatus eſt, & tu ipſe eadem facito. Vnde etiā quidā
ex his, uelut à uenenis ſubrepti, credūt ueriſimilibus perſuaſionibus, propterea quod
CHRISTVS eſt circunciſus. Paulum uerò reprobāt, propterea quod nō obediuit
circunciſioni. Imò etiā reijciunt ipſum, propterea quod dixit: Quicunq; in lege iuſtifi “
camini, ex gratia excidiſtis. Et, Si circūcidimini, CHRISTVS uobis nihil proderit. “
Hic autem Cerinthus ſtolidus, & ſtolidorū magiſter, rurſus temerarius dicere auſus
eſt, CHRISTVM paſſum eſſe, & crucifixum, nondum autem ſurrexiſſe. Reſurre-
cturum autem eſſe, quum uniuerſalis mortuorū reſurrectio fiet. Inconſtantia igitur
ſunt apud illos & uerba & dogmata. Vnde etiam Paulus perturbatus, his qui fidem
non habent reſurrectioni mortuorum futuræ, dicit: Si mortui non reſurgunt, neque “
CHRISTVS reſurrexit. Et, Edamus ac bibamus, cras enim moriemur. Et, Ne deci “
piamini, Mores bonos, colloquia corrumpūt mala. Rurſus dicētes CHRISTVM “
nondum reſurrexiſſe, eodem modo confutans, dicit: Si CHRISTVS non reſur “
rexit, inanis eſt prædicatio noſtra, inanis etiam fides noſtra. Reperimur autem & falſi “

das heist die Schrifft braucht

Negat CHRM reſurrexisse

Locus 1 cor · 15.

» teſtes Dei, quod excitauerit CHRISTVM, quem nõ excitauit. Tanquam apoſtoli
quidem prædicent CHRISTVM reſurrexiſſe, quædã uerò hæreſes dicant CHRI
STVM nõ reſurrexiſſe, & mortuos nõ reſurgere. In hac enim regione, Aſia inquam,
imò etiam in Galatia, ualde uiguit horum doctrina. De quibus etiam ex traditione

Baptizari alios pro alijs iam mortuis.

res quædam ad nos deuenit, quod quidam apud ipſos de uita deceſſerũt, morte præ-
occupati citra baptiſma. alij uerò pro ipſis in nomen ipſorum baptizentur, ut ne ubi
reſurrexerint illi in reſurrectione, pœnas dent, eo quòd non acceperunt baptiſma, &
ſubditi fiant poteſtati quæ mundum fecit. Et hac de cauſa traditio quæ ad nos deue-
» nit, eundem ſanctum Apoſtolum dixiſſe ait: Si omnino mortui non reſurgunt, cur
& baptizantur pro ipſis? Cæterùm alij rectè hoc dictum interpretantes dicunt, quod
morti uicini ſi fuerint in pietatis doctrina inſtructi, ob hanc ſpem ante obitum laua-
cro digni fiunt: oſtendentes quod qui mortuus eſt, etiam reſurget, & ob id indiget
remiſſione peccatorũ per lauacrum. Horum uerò aliqui CHRISTVM nondum

Pauli locus de reſurrectione mortuorum.

reſurrexiſſe prædicant, uerum reſurrecturum eſſe cum omnibus. aliqui uerò, quod
omnino mortui nõ reſurgent. Quapropter Apoſtolus mediũ ſe interponens, utroſq;
hos ac reliquas hæreſes eadem opera ſubuertit, & in tractatione de mortuorum reſur
» rectione, & in teſtimonijs quæ ſubtiliter perſequitur, cõſtantem affirmationem fecit
» reſurrectionis mortuorũ, & ſalutis ac ſpei, dicens: Oportet corruptibile hoc induere
incorruptibilitatẽ, & mortale hoc induere immortalitatẽ. Et rurſus, CHRISTVS
» reſurrexit, primitiæ eorum qui dormierũt: quo utriſq; ſectis refutatis, impollutam do
ctrinæ prædicationem ex ueritate doceret, eos qui uolunt ſcire ueritatem Dei, & ſalu-
tarem doctrinam. Vndiquaq; igitur facilis depræhenſu fuerit Cerinthus, & qui ab
ipſo decepti ſunt, miſeri illi, & alijs quoq; perditionis ac interitus autores facti: quum
diuinæ ſcripturæ clarè nobis ac enucleatè omnia exponant. Neque enim ex ſemine Io
ſeph eſt CHRISTVS. Alioqui quomodo ſignum fuerit ipſa generatio? Et hoc
» quod ab Eſaia dictum eſt, quomodo amplius conſiſtet? qui dixit, Ipſe Dominus da
» bit uobis ſignum, Ecce uirgo in utero habebit, & pariet filium, &c. Quomodo uerò
illud complebitur, quod dictum eſt à ſancta uirgine ad Gabrielem, Quomodo erit
» hoc, quoniam uirum non cognoſco? & quod ipſe angelus dicit: Spiritus ſanctus ſu-
» perueniet in te, & uirtus altiſſimi obumbrabit tibi, &c. Quomodo uerò non redar-
» guetur ipſorum dementia, quum Euangelium clarè dicat: Quod inuenta eſt in utero
habens, priuſquam ipſi congreſſi fuiſſent. Clare uerò cognoſcere datur, quod neque
omnino congreſſi ſunt: abſit ut hoc dicamus. Alioqui poſt crucem non proſpexiſſet,
ut ipſam Ioanni ſanctæ uirgini commendaret, dum dicit, Ecce mater tua. Et eidem,

Ioſeph ſponſi Mariæ, filij ex alia uxore.

Ecce filius tuus. Oportebat enim ipſum eam tradere ac commendare cognatis illius,
aut filijs Ioſeph, ſiquidem fuiſſent ex ipſa: Iacobo inquam, & Ioſe, & Iudæ ac Simeo-
ni, qui filij erant ipſius Ioſeph ex alia uxore. Neque enim quod uſus ſit uirgine omni-
no reperitur. poſtquam enim genuit, uirgo impolluta permanſit. Verùm de his iam
in alio opere clarè à me tranſactum eſt, ac tranſigetur. Hic uerò ex parte uelut in tranſ-
curſu de hoc argumento dictum eſt, ut ne dum aliorum morſuum curationem facere
uolo, & aliorum uenenorũ medelam atque auxilium proponere ſtudeo, ad alia ipſos
lectores conuertam. Veruntamen ex omnibus uana & impoſtoria horum doctrina
eſſe comprobabitur ei qui prudentia præditus eſt, ut quæ ab apoſtolis quidem redar
guatur, apud prudentes uerò condemnetur, ex Deo autem & ueritatis eiuſdem præ-

Merinthiani.

dicatione reijciatur. Porrò hi ipſi rurſus Merinthiani appellantur, uelut fama ad nos
perlata habet. Siue autem ipſe Cerinthus itidem Merinthus appellatus ſit, non om-
nino de hoc certi ſumus. Siue alius quis fuerit Merinthus nomine, illius auxiliarius,
Deo notum eſt. Iam enim diximus, quod non ſolum ipſe in Hieroſolymis ſæpe reſti-
terit apoſtolis, ſed etiam ſodales ipſius in Aſia. Attamen ſiue ipſe ſit, ſiue alius ipſius
auxi-

auxiliarius, qui ſimilia ipſi ſenſit & operatus eſt, nihil refert. Vniuerſæ enim ipſorum doctrinæ improbitas, hanc imaginem habet, Cerinthianiq́; ac Merinthiani ſimul hi uocantur. Et quum hæc de horrenda ac inſtar reptilis uenenata ipſorum improbitate recenſuerimus, rurſus ad ſequentes procedemus, gratias quidem agentes Deo, quod horum malorum dogmatum pelagus innoxie ac illæſi tranſnatauimus. precantes autem, ut etiam in ſequentibus, uelut in bimaria ac effera breuia illapſi, non lædamur, ſed ſalutem aſſequamur ab ea quæ apparebit nobis in exponendo ueritate, in eo quod nos ipſam confirmamus, & inanem illam garrulitatem refutamus. Equidem ſi quis uelit conſiderare, ac figuras harum deſcribere, & hæc reuera bicipiti cuidam ſerpenti aſſimilabitur, propter nominis duplicitatem, uiperæ uidelicet, quæ ſeps à putrefactione, ſiue putredine appellatur: & quæ corpus quidem totum pilis rubris exornauit, non habet autem neque capræ neque ouis naturam, aut pellem, ſed reptilis: & perniciem inducit per morſum, his quos contingit: eos uerò qui ipſi credunt, ſubuertit, alicubi ex ueteri religione ea quæ in nouo teſtamento ſunt ſubuertens, alicubi per doctrinas falſas, uelut de nouo Teſtamento ſumptas, contra apoſtolos ex circunciſione in CHRISTVM credentes falſas accuſationes circumferens. Cuius & putredinem, & uenenum, & dentes, quum ligno ueritatis percuſſerimus ac contriuerimus, ad ſequentes (uelut dixi) procedere per uirtutem Dei ſtudebimus.

Seps uipera à putredine appellata.

Contra Nazoræos, XXIX ex ordine ſectam.

NAzoræi deinceps poſt hos ſequuntur, qui ſimul cum illis fuerunt, aut etiam ante ipſos, aut cum ipſis & poſt ipſos, & tamen contemporanei. Neque enim exacte dicere poſſum, utri alteris ſucceſſerunt. Verùm, ſicut dixi, contemporanei inter ſe fuerunt, & ſimiles opiniones habuerunt. Hi enim ſibijpſis nomen indiderunt, non CHRISTI, non ipſum nomen IESV, ſed Nazoræorum. Et tunc ſanè omnes Chriſtiani Nazoræi ſimiliter uocabantur. Contigit autem ut modico tempore appellati ſint Ieſſæi, priuſquam in Antiochia initium ſumerent diſcipuli ut appellarentur Chriſtiani. Vocabantur autem Ieſſæi, propter Ieſſe opinor. Quandoquidem Dauid ex Ieſſe, ex Dauid autem per ſucceſſionem ſeminis Maria, ita impleta diuina ſcriptura in ueteri Teſtamẽto, dicente Domino ad Dauid: De fructu uentris tui, ponam ſuper ſedem tuam. Vereor autem in ſingulis his tractandis argumentis, ne longam huic operi narrationem aſciſcam, quum harum rerum mentionem faciam, commouente me ueritate, ut ſpeculationes inter dicendum occurrẽtes retegam. Quum enim Dominus dixerit ad Dauid: De fructu uentri tui, ponam ſuper ſedem tuam: & hoc, Iurauit Dominus Dauid, & non pœnitebit eum: manifeſtum eſt, quod intranſmutabilis eſt Dei promiſſio. Et primùm, quod iuramentum apud Deum, quid aliud eſt quàm quod dicit Dominus, Per meipſum iuraui. Non enim per maiorem habet Deus iuſiurandum, ſed neque iurat Deus, uerùm ad declarationem confirmationis, ſermo ille uim habet. Cum iuramento enim iurauit Dominus Dauid: De fructu uentris tui, ponam ſuper ſedem tuam. Teſtantur autem apoſtoli, quod ex ſemine Dauid oportebat CHRISTVM generari, uelut etiam generatus eſt Dominus noſter IESVS CHRISTVS. Omittam autẽ plura teſtimonia, ut ne (uelut dixi) longius orationem extendam. Fortaſſis autem dixerit aliquis, Si CHRISTVS genitus eſt ex ſemine Dauid ſecundùm carnem, hoc eſt ex ſancta uirgine Maria, qua ratione ſuper ſedem Dauid non ſedet? Venerunt enim, inquit Euangelium, ut ungerent ipſum in regem: quo cognito ſeceſsit, & occultatus eſt in Ephraim ciuitate deſerti. Quum igitur peruenerimus nos ad locũ huius dicti, & interrogati ſimus de hoc teſtimonio ac propoſito, Qua ratione carnaliter impletum non eſt in Saluatore, ut ſedeat ſuper thronum ac ſedem Dauid (quidam enim putauerunt hoc impletum nõ eſſe) rem ipſam uelut ſe habet referemus. Nulla enim dictio ſanctæ Dei ſcripturæ intercidit.

Nazoræi uocati Chriſtiani.

Ieſſæi Chriſtiani dicti.

Thronus Dauid quid ſit.

Thronus igitur Dauid & regia ſedes, eſt ſacerdotiũ in ſancta Eccleſia, quam dignitatem regiam, ſimulq́ pontificiã ſimul cõiunctim largitus eſt Dominus ſanctæ Eccleſiæ ſuę, tranſlato in ipſam throno Dauid nõ deficiẽte in æternũ. Illic enim per ſucceſſionẽ durauit thronus Dauid uſq; ad ipſum CHRISTVM, nõ deficiẽtibus principibus » ex Iuda, donec uenit cui reſtabãt quæ reſeruabãtur ipſi, & ipſe expectatio gentium, inquit. Deſiuerũt enim in CHRISTI aduentu principes per ſucceſſionẽ ex Iuda, qui uſq; ad CHRISTVM præſederũt. Intercidit enim ordo, & ceſſauit, quãdo ipſe natus eſt in Bethleem Iudææ tempore Alexãdri, qui erat de genere ſacerdotali ac regio. A' quo Alexãdro intercidit hæc ſors, à temporibus ipſius & Saalinæ, quæ etiam Alexandra appellatur, in temporibus Herodis regis, & Auguſti Romanorum imperatoris. Hic Alexãder unus ex unctis & præſidibus exiſtẽs, etiam diadema ſibiipſi impoſuit. Coniunctis enim duabus tribubus, regia ac ſacerdotali, Iuda inquam & Aaron, & tota tribu Leui, ſic reges ac ſacerdotes fiebant. Nihil enim ex ænigmatis ſanctæ ſcripturæ aberrauit. Tunc uerò deinceps rex alienigena Herodes, & non amplius ſucceſſores Dauid diadema imponebãt, tranſlapſa regia ſede in CHRISTO ad eccleſiam.

Christi regnũ ubi ſit.

Et à domo quidem carnali Iuda & Iſraël, regia dignitas tranſlata eſt: firmiter autem ſedet thronus in ſancta Dei eccleſia in æternum, ex duplici origine dignitatem habens, regia ac ſacerdotali. Et regiã quidem à Domino noſtro IESV CHRISTO iuxta duos modos, & quia eſt ex ſemine Dauid regis ſecundùm carnẽ, & quia ipſe eſt rex maior à ſeculo ſecundùm deitatem. Sacerdotalem uerò, quia ipſe pontifex, & pontificum præfectus, cõſtituto ſtatim Iacobo fratre appellato & apoſtolo, epiſcopo, qui primus filius ipſius Ioſeph natura erat, frater autem Domini uocabatur, propter conuerſationẽ.

Iacobus epiſcopus.

Iacobus filius Ioſeph cur fr dñi

Erat enim hic Iacobus filius Ioſeph, ex uxore Ioſeph, non ex Maria, uelut multis locis hoc à nobis relatũ eſt, ac manifeſtiùs declaratũ. Sed & reperimus ipſum eo quod ex Dauid eſſet, propterea quod eſſet filius Ioſeph, etiam Naziræum factum. Erat enim primogenitus ipſius Ioſeph, ac ſanctificatus. Inſuper uerò etiam ſacerdotio ipſum functum eſſe, iuxta uetus ſacerdotiũ reperimus. Quapropter etiam permittebatur ipſi ſemel in anno ingredi ad ſancta ſanctorum, uelut lex pontificibus præcepit, ſicut ſcriptum eſt. Sic enim multi retulerunt ante nos de ipſo, Euſebius & Clemens, atque alij. Sed & folium ſiue bracteam in capite geſtare ipſi licebat, quemadmodum relati fide digni uiri in ſuis cõmentarijs teſtati ſunt. Sacerdos itaq; eſt, uelut dixi, Dominus noſter IESVS CHRISTVS in æternum, ſecundùm ordinem Melchiſedec, ſimulq́ rex iuxta ordinem ex ſupernis, ut transferat ſacerdotium ſimul cum lege. Ex ſemine uerò Dauid, propter Mariam, ſedens in throno in æternum, & regni eius non erit finis. Oportebat enim ipſum nunc transferre ordinem, tum ſacerdotij, tum regni. Nam regnum ipſius nõ eſt de terra, uelut dixit in Euangelio ad Pontium Pilatum: » Regnũ meum nõ eſt ex hoc mundo. Nam cum CHRISTVS omnia impleat per ænigmata, argumẽta de ipſo propoſita ad aliquã uſq; menſurã peruenerũt. Non enim uenit ut regni progreſſum acciperet, qui ſemper regnat. largitus eſt autem ſub ſe conſtitutis regnum, ut ne diceretur à paruis ad maiora procedere. Manet enim thronus ipſius, & regni eius nõ erit finis, & ſedet ſuper thronũ Dauid, ita ut regnũ Dauid unà cum põtificatu tranſtulerit ac largitus ſit ſeruis ſuis, hoc eſt põtificibus catholicæ eccleſiæ. Et multa ſunt quæ de hoc dici poſſunt. Veruntamen quãdo ad locũ deueni ut dicerem ob quam cauſam Ieſſæi appellabãtur, priusq̃ uocarentur Chriſtiani qui in CHRISTVM crediderũt, ea de cauſa diximus, quod Ieſſe pater fuit Dauid. Et ſiue ex Ieſſe, ſiue ex nomine IESV Domini noſtri, appellati ſunt Ieſſæi, propterea q̃d ex IESV procederet, quũ diſcipuli eius eſsẽt. aut propter nominis Domini etymologiã:

Ieſus quid Hebræis ſit.

IESVS enim in Hebraica lingua curator appellatur, aut medicus, & ſaluator: nihilominus hoc nomen habuerunt, priusquam ipſi Chriſtiani uocarentur. Ab Antiochia

autem

autē uelut ſuprà meminimus, & ſicut ueritatis ratio habet, diſcipuli & uniuerſa Eccleſia Dei, Chriſtiani uocari cœperunt. Repereris autem ô ſtudioſe, etiam hoc argumentum in commentarijs Philonis, in libro de Ieſſæis ab ipſo inſcripto. Qui horum conuerſationem, & laudes horum exequens, & monaſteria ipſorũ in uicinia circum Mariam paludem recenſens, non de alijs quibuſdam narrauit quàm de Chriſtianis. Hic enim quum eſſet in regione, Mareotim autem locum appellant, & deductus eſſet ab ipſis ad monaſteria eius loci, magnam utilitatem aſſequutus eſt. In diebus enim paſchatis illic uerſatus, & uitam ipſorũ uidit, & quomodo quidam per ſanctã paſchatis hebdomada omni eſu dilato degebant, alij uerò interpoſitis duobus diebus edebãt, alij etiam in ueſperam. Fuerunt autem hæc omnia à uiro peracta ad tractationem argumenti de fide ac conuerſatione Chriſtianorũ. Tunc igitur uocabãtur Ieſſei per modicum tempus, poſt aſſumptionē Saluatoris, & Marco in Ægyptiorũ regione euangelium prædicante. Iuxta hæc tempora rurſus aliqui ex apoſtolis prodierunt, ſectatores nimirum: dico autem Nazoræos, de quibus hic tracto, qui erant quidem genere Iudæi, & legi addicti, ac circuncisionē habẽtes. Verùm quemadmodum qui de ſpecula ignem cõſpicati ſunt, non intelligunt qua de cauſa illi rogum incenderũt, num utilitatis ac uſus alicuius gratia hoc faciunt, aut ut uitæ ſuæ obſonia ad eſum per ignem parent, aut ut lignorum quorundam ac ſarmentorũ, quæ ignis conſumere ſolet, extirpationem faciant. Sic etiam ipſi per imitationem igne accenſo, ſeipſos incenderunt. Quum enim ſolum nomen IESV audiuiſſent, & diuina ſigna quæ per apoſtolorũ manus fiebant uidiſſent, etiam ipſi in CHRISTVM credebant. Gnari uerò ipſum ex Nazaret in utero cõceptum eſſe, & in domo Ioſeph educatũ, & propterea in Euangelio IESVM Nazoræum uocari, uelut etiã apoſtoli IESVM Nazoræũ dicunt, uirum approbatum, & in ſignis & in miraculis, &c. hoc nomen ſibijpſis impoſuerũt, ut Nazoræi appellentur, non autem Naziræi, hoc eſt ſanctificati. Hæc enim dignitas olim primogenitorũ fuit, ac Deo dicatorum. De quorũ numero unus fuit Sampſon, & alij poſt ipſum, & multi ante ipſum. Sed & Ioannes Baptiſta ex ijſdem ſanctifi[c]atis Deo unus fuit, & uinum ac ſicera nõ bibit. Talibus enim hæc uita uelut dignitati congrua decernebatur. Alij uerò Naſaræos ſeipſos uocauerunt. fuit enim Naſaræorum hæreſis ante CHRISTVM, & CHRISTVM non nouit. Sed & omnes homines Chriſtianos Nazoræos uocabãt, uelut dixi, & ſic accuſantes Paulum apoſtolum appellant: Hunc hominē inuenimus peſtem & peruerſorē populi, præſidemq; ſectæ Nazoræorum. Sanctus autē apoſtolus nõ negat quidem nomen, non cõfitens horũ hæreſim, ſed nomen ab aduerſariorũ malignitate propter CHRISTVM ſibi illatũ benigne ſuſcipiens, coram tribunali dicit: Neq; in templo inuenerunt me cum aliquo diſputantem, aut congregationē aliquã turbæ facientē, neq; quicq̃ eorum ob quæ me accuſant feci. Cõfiteor autē hoc tibi, quòd iuxta uiam, quam hi ſectam ac hæreſim appellant, ſic Deum colo, credẽs omnibus quæ ſcripta ſunt in lege ac prophetis. Et non mirum eſt quod Apoſtolus ſeipſum cõfitetur Nazoræum, quum omnes tunc Chriſtianos hoc nomine appellarint, propter Nazaret ciuitatē, alio nõ exiſtente nominis uſu ad hoc tempus, quàm ut homines CHRISTO credentes ſic appellarẽt. de quo ſcriptũ eſt, quod Nazoræus uocabit̃. Nam etiã nunc homines omnes hæreſes æquiuocè Chriſtianos uocãt, qui Chriſtiani nõ ſunt, Manichæos inquam, & Marioniſtas, Gnoſticosq;, atq; alios. Et tamen unaquæq; hæreſis, etiam ſi aliud nomen habeat, hoc gaudens ſuſcipit, quia per nomen ornatur. Vidẽtur enim ſe ob nomen CHRISTI iactare, nõ item fidem & opera. Sic etiã ſancti CHRISTI diſcipuli, tunc diſcipulos IESV ſeipſos uocabant, uelut etiam erant. Quum autem ab alijs Nazoræi appellabantur, non renuebãt, ſcopum conſiderantes eorum qui ipſos ſic appellabant, quod uidelicet propter CHRISTVM ipſos ſic uocabãt. Nam & ipſe Dominus IESVS

Na-

Chriſtianorũ appellatio.

Philonis ſcripta.

Naziræi alij à Nazoræis, itemq; Naſaræis.

Ieiuniu[m] laudabile si non superstitiose

Simile

Der Teuffel will ein Gutter engel sein

Pella diſcipulorũ hoſpiciũ ante obſidionẽ Hieroſolymae

Nazareth ein dorfflin word

Ieſus Nazoræus appellatus.

Nazoræus uocabatur, quemadmodum habent Euangelia & actus Apoſtolorum,
propterea quod in Nazaret ciuitate, quæ nunc uicus eſt, educatus eſſet in domo Io-
ſeph, natus uerò ſecundùm carnẽ in Bethleem ex Maria uirgine deſpõſa ipſi Ioſeph,
qui in eandem ciuitatem tranſmigrauit, poſtquam à Bethleem digreſſus in Galilæa
habitauit. Porrò relati hi hæreſiotæ, de quibus hic uerba facio, omiſſo nomine IESV,
neque Ieſſæos ſe uocauerunt, neque in Iudæorum nomine permanſerunt, neque Chri
ſtianos ſeipſos appellauerunt, ſed Nazoræos, à loci uidelicet Nazaret urbis cogno-
mine. Per omnia uerò ſunt Iudæi, & nihil aliud. Vtuntur autem hi non ſolum nouo
teſtamento, ſed etiam ueteri, uelut etiam Iudæi. Non enim renunciauerũt legi & pro-
phetis, & receptis apud Iudæos libris, uelut antea relati, neque aliud quid hi ſentiunt,
ſed iuxta prædicationem legis, & ſicut Iudæi omnia rectè confitentur, abſque hoc ui-
delicet quod in CHRISTVM credunt. Confitentur enim & mortuorum reſurre
ctionem, & ex Deo omnia facta eſſe. Vnum autẽ Deum profitentur, & huius filium
IESVM CHRISTVM. In Hebraica uerò lingua optimè ſunt exercitati. nam
apud ipſos lex & prophetæ, & recepti à Iudæis libri, Regnorũ uidelicet, & Paralipo-
mena, & Eſther, & alij omnes hebraicè leguntur, uelut etiam apud Iudæos. Verùm
in hoc ſolùm à Iudæis differunt, itemq; Chriſtianis: quòd Iudæis quidem non conſen
tiunt, eo quod in CHRISTVM credunt. Cum Chriſtianis uerò non conſpirant,
eo quod adhuc legi ſunt alligati, circũciſioniq; ac ſabbato, atq; alijs. De CHRISTO
uerò non habeo quod dicam, an etiam ipſi prædicta Cerinthi improbitate ducti, nu-
dum hominẽ ipſum putẽt: aut uelut ueritas ipſa habet, per Spiritum ſanctum ex Ma-
ria genitum eſſe affirment. Eſt autẽ hæc Nazoræorũ hæreſis in Berrœorum regione
circa cauam Syriam, & in Decapoli circa Pellæ partes, & in Baſanitide quæ Cocaba
appellatur, & Chochaba hebraicè dicitur. Illinc enim initiũ factum eſt, poſt diſceſſum
à Hieroſolymis, omnibus diſcipulis in Pella habitãtibus, quum CHRISTVS iuſ-
ſiſſet relinquere Hieroſolyma, ac ſecedere, quoniam paſſura eſſet obſidionem. Et hac
de cauſa Berrœam habitantes, illic uelut dixi uitam degebant. Hinc Nazoræorum
hæreſis initium habuit. Errauerunt autem & hi circunciſionem iactantes. Et adhuc
tales ſub maledictione ſunt, non potentes legem implere. Quomodo enim poterint
implere ea quæ dicta ſunt in lege? Nempe, ter in anno uideberis corã Domino Deo
tuo, circa azymorũ feſtiuitatẽ, & tentoriorũ fixorũ celebritatẽ, & Pentecoſten, in lo-
co Hieroſolymorum. Cõcluſa enim lege, & his quæ in lege ſunt expleri nõ potẽtibus,
omnibus ſanè mente præditis manifeſtũ fuerit, quod CHRISTVS uenit cõpletor
legis, non legem deſtructurus, ſed legem impleturus, & maledictionẽ ablaturus con-
tra legis tranſgreſſionẽ decretam. Poſtquam enim Moſes omne mandatũ præcepit,
ad finem libri peruenit, & totũ in maledictionẽ concluſit, dicens: Maledictus omnis
qui nõ perſeuerat in omnibus uerbis quæ ſcripta ſunt in hoc libro, ut faciat ea. Venit
igitur ſoluens quidem ligata uinculis maledictionis, largiens autem nobis pro paruis
impleri nõ potentibus, maiora, & non alterũ alteri pugnãtia ad operis impletionẽ, ue
lut priora illa. Sic enim etiã antea per omnes ſectas, ſæpe de ſabbatiſmo & de circun-
ciſione, atq; alijs elaborauimus, quomodo Dominus nobis perfectiora largitus eſt.
Quomodo igitur poterint tales excuſationẽ habere, qui Spiritui ſancto non obediue
» runt, per apoſtolos ad eos qui ex gentibus crediderũt loquuto? Ne onus imponatis,
» præter ea à quibus neceſſe eſt abſtinere, ſanguine ſcilicet, & ſuffocato, & ſcortatione,
& eo quod ſimulachris ſacrificatum eſt? Quomodo uerò non excident à gratia Dei,
» quũ Paulus apoſtolus dicat, Si circuncidimini, CHRISTVS uobis nihil proderit.
» Qui in lege gloriamini, ex gratia excidiſtis. Sufficiet igit̃ & in hac ſecta, breuis hæc no
ſtra diſſertatio. facile eſt enim tales deprehẽdere ac cõfutare, & ſunt magis Iudæi, & ni
hil aliud. Verũ hi Iudæis ualde inimici ſunt. Non ſolũ enim Iudæi hos odio habẽt, ſed
exur-

Nazoræorũ à Chriſtianis differentia.

Cocaba.

Juden und chriſten zu mal

Nota

exurgentes mane, & in meridie, & circa ueſperam, ter in die quando preces perficiũt in ſuis ſynagogis, deteſtantur ipſos ac execrãtur, dicentes: Maledic Deus Nazoræis. Nam his amplius aduerſantur, propterea quod quum ex Iudæis ipſi ſint, IESVM prædicant eſſe CHRISTVM, id quod aduerſiſſimũ eſt his qui adhuc Iudæi ſunt, & CHRISTVM nõ ſuſceperũt. Habent autẽ Matthæi euangeliũ perfectiſſimum hebraicè. Apud ipſos enim hoc clarè, quemadmodũ ab initio ſcriptum eſt Hebraicis literis, adhuc ſeruatur. Non noui autẽ an etiã genealogias ab Abraam uſq; ad CHRISTVM amputauerunt. At quando etiã hanc hæreſim uelut debilem ueſpam, & dolorem per uenenum inducentem depræhendimus, & per ueritatis doctrinam cõtriuimus, ad ſequentes, ô chariſſimi, pergamus, à Deo auxilium implorantes.

Matthæi Euangelium hebraicè ſcriptum.

Contra Ebionæos, XXX ſectam.

EBion, à quo Ebionæi, deinceps ſequens, & ſimilia his ſentiens, multiforme monſtrũ, & (ut ita dicã) fabuloſæ illius multicipitis hydræ ſerpentariã formã in ſeipſo exprimens, rurſus in mundo exortus eſt, ex horum quidem ſchola exiſtẽs, uerùm alia præter hos prædicans ac exponens. Quemadmodum enim ſi quis copulaſſet ſibi ornamentum ex diuerſis lapillis precioſis, & ueſtẽ uariegatã, & ſplendide ſe exornaſſet: ſic hic uiceuerſa, quicquid horrendũ eſt ac pernicioſum & abominabile, informeq; ac incredibile, & odio plenũ, id à ſingulis ſectis accepit, & ſeipſum in omnes efformauit. Samaritarũ enim habet abominationem, Iudæorum nomen, Oſſeorũ uerò & Nazoræorum ac Naſaræorũ opinionem, Cerinthianorũ formam, Carpocratianorum improbitatem, & Chriſtianorum habere uult appellationem: non enim profectò etiam actionem & mentem, & ſcientiã, & Euangeliorum ac Apoſtolorũ de fide aſſenſum. Verùm medius, ut ita dicam, inter omnes exiſtẽs, nihil eſt: ſed in ipſo impletur quod ſcriptum eſt, Penè eram in omni malo, in medio Eccleſiæ ac ſynagogæ. Quum igitur Samarita quidem ſit per abominationem, nomen abnegat: Iudæum autem ſeipſum confitens, Iudæis ſe opponit: & quidem conſentiens ipſis in parte, uelut poſtea in demonſtrationibus de hoc, & in ipſius confutatione, Deo opitulante declarabimus. Hic enim Ebion contemporaneus horum fuit, ab ipſis uerò cum ipſis procedit. Primùm porrò ex affrictu & ſemine uiri, hoc eſt Ioſeph, CHRISTVM natum eſſe dixit, uelut etiam antea à nobis dictum eſt, quod eadem cum alijs in omnibus ſentiẽs, in hoc ſolum differebat, quod in lege Iudaiſmo addictus erat, circa ſabbatiſmũ ac circunciſionem, aliaq; omnia quæ apud Iudæos ac Samaritas perficiũtur. Adhuc plura uerò hic præter Iudæos, uelut Samaritæ, peragit. Addidit enim, ut obſeruẽt cõtingere aliquos ex alijs gentibus: & quotidie ſi quando mulieri cõiunctus fuiſſet, & ab ipſa ſurrexiſſet, baptizabatur in aquis, ſi copia eſſet marina, aut etiã alijs. Sed & ſi occurriſſet alicui regreſſus ab immerſione in aquas ac baptiſmo, ſimiliter rurſus decurrebat ad immerſionem, atq; hoc ſæpe unà cum ueſtimẽtis. Nunc uerò interdicta ſunt omnino apud ipſos, uirginitas & continentia, uelut etiam apud alias ſimiles huic ſectas. Tunc enim uirginitatẽ magnificabant, nimirum propter Iacobum fratrem Domini: & ſuos libros ad ſeniores ac uirgines ſcribũt. Initium autẽ huius cœpit poſt Hieroſolymorũ captiuitatẽ. Quandoquidẽ enim omnes in CHRISTVM credentes eo tempore in citeriore regione habitabant, maiori ex parte in Pella ciuitate quadam Decapolis, quæ in Euangelio ſcripta habetur, prope Batanæam & Baſanitidem regionem, tunc eò digreſſis, & ipſis iſthic uitam degentibus, ex hoc occaſio cõtigit Ebioni. Et incipit quidem habitationẽ habere in Cocaba uico quodam, in partibus Carnaim, Arnem, & Aſtaroth, in Baſanitide regione, uelut fama ad nos perlata habet. Hinc ſanè malam ſuam doctrinam auſpicatur, unde & Nazoræi ſupra mihi indicati ſunt. Hic enim coniunctus illis, & illi huic, uterque de propria improbitate alteri impertiuit. Et differunt quidẽ alter ab altero in aliqua re, uerùm in mentis peruerſitate ſe mutuò expreſſerũt.

Ebion.

Pellæ habitãt Christiani.

Cocaba.

Iam

Ioh. Euangeliū. Apoſtolorū. translata in Hebræam linguā

Iosephus

Iam uerò in alijs quoque libris, in alijs item ſectis, dictū à me eſt, de loci Cocaborum ſitu, & de Arabia per longū. Et primum quidem Ebion, uelut dixi, CHRISTVM ex ſemine uiri, hoc eſt ipſius Ioſeph, eſſe decreuit. Temporis uerò progreſſu, et huc uſq; ſectatores eius, propria mente ad inconſtantiam ac hæſitationem conuerſa, alij aliter apud ipſos de Chriſto narrant. Fortaſſis autem ab eo quod coniunctus fuit ipſis Elxæus pſeudopropheta, apud Sampſenos & Oſſenos, ac Helceſſæos appellatos, uelut ille imaginationem quandam de Chriſto, & de ſancto Spiritu recenſent. Quidā enim ex ipſis etiam Adam, Chriſtum eſſe dicunt, illum primum formatum, & à Dei inſpiratione inſufflatum. Alij inter ipſos ex ſupernis quidem eſſe, præ omnibus uerò creatum eſſe, ut qui ſpiritus ſit, & ſuper angelos ſit, omnibusq; dominetur, & Chriſtus appelletur, & illic ſeculum ſortitus ſit, ueniat autē huc quando uult, uelut etiam in Adam uenit, & patriarchis apparuit corpore induto, & ad Abraam uenit, & Iſaac ac Iacob. Idem in extremis diebus uenit, & ipſum corpus Adam induit, & cōſpectus eſt homo, & crucifixus eſt, & reſurrexit, & aſcendit. Rurſus autem quando uolunt dicunt non, ſed in ipſum uenit ſpiritus, qui eſt Chriſtus, & induit ipſum qui Ieſus appellatur. Et multa eſt apud ipſos uertigo, aliàs aliter atque aliter de ipſo tractantibus. Et ſuſcipiunt quidem etiam ipſi Euangelium ſecundùm Matthæum: nam hoc ſolo etiam ipſi, uelut Cerinthus & Merinthus utuntur. Appellant autem ipſum Euangelium ſecundùm Hebræos, ſicut reuera habet. Quod Matthæus ſolus Hebraicè & Hebraicis literis, in nouo teſtamento Euangelij editionem ac prædicationē fecit. Iam uerò etiā aliqui dixerunt, Euangeliū ſecundùm Ioannē de Græca lingua in Hebræam translatum eſſe, & in Iudæorum gazophylacijs haberi, his uidelicet quæ ſunt in Tiberiade, & repoſitum eſſe inter apocrypha, uelut quidā Iudæi ad fidem conuerſi exactè nobis expoſuerunt. Quin & librum actuum Apoſtolorū ſimiliter ex Græca lingua in Hebraicam conuerſum, fama refert illis in gazophylacijs haberi, ut etiam ex hoc Iudæi hi qui legerunt & nobis recenſuerunt, in Chriſtum crediderint. Erat autem ex ipſis quidam Ioſephus, non ſcriptor & hiſtoriographus ille uetus, ſed à Tiberiade, qui temporibus Felicis Conſtantini Imperatoris illius ſenioris uixit, & ab ipſo Imperatore Comitum dignitatem aſſequutus eſt, & poteſtatem accepit ædificandi eccleſiā Chriſto in eadem Tiberiade, & in Diocæſarea, & in Capernaum, & alijs ciuitatibus. Et multa paſſus eſt ab ipſis Iudæis, priuſquàm Imperatori manifeſtaretur. Hic Ioſephus inter dignitate præſtantes uiros apud ipſos connumeratus erat. Sunt autem hi poſt patriarcham Apoſtoli appellati, aſſidentq; patriarchæ, & cum ipſo ſæpe aſſiduè in nocte ac die degunt, conſulendi gratia, & ut referant ad ipſum ea quæ ſunt in lege. Patriarcha autem illo tempore Ellel nomine erat. Arbitror enim Ioſephum ſic nomen ipſius dixiſſe, ſi nō ex tempore fallor: ex genere uerò Gamaliel erat, qui apud ipſos patriarcha fuit. Ratiocinari autem licet, uelut etiam alij prodiderunt, hunc eſſe generis illius primi Gamalielis, qui temporibus Saluatoris uixit, & ſecundùm Deum cōſilium dedit, ut abſtinerent ab inſidijs contra apoſtolos ſtruendis. Quum autē morti uicinus eſſet Ellel, cupiuit Epiſcopum uicinum urbi Tiberiorum ad ſe uenire, & accepit ab ipſo ſacrum lauacrum in exceſſu, per medicæ curationis prætextum. Ipſum enim per prædictum Ioſephū, uelut qui medicus eſſet, accerſiuit, & omnibus à ſe remotis epiſcopū rogauit, dicēs, Largire mihi ſignaculū in CHRISTO. ille uerò accerſitis miniſtris, præcepit aquam parari, uelut qui morbi gratia auxiliū aliquid adhibere uellet, quum per aquas grauiter ipſe patriarcha ægrotaret. Miniſtri autem fecerunt iuſſa: nō enim nouerunt, quum patriarcha pudoris gratia omnes à ſe remouiſſet. Quare ſic ſacro lauacro ac ſanctis myſterijs patriarcha dignus euaſit. At uerò Ioſephus mihi ipſi hæc retulit: ex ore enim ipſius hæc omnia audiui, & nō ab aliquo alio, in ſenecta ipſius, circa ſeptuageſimum ætatis ipſius annum, aut etiam ultrà. Ab ipſo enim perductus ſum

Elxæus pſeudopropheta.

Das glaupt Schwenckfeld nitt

Gazophylacia Iudæorum in Tiberiade.

Comitum dignitas.

Ellel patriarcha Iudæorū Chriſtianus fit.

Ioſephus comes ex Iudæo Chriſtianus factus.

ad

Ioſephus

ad Scythopolim. Cũ enim migraſſet à Tiberiade, poſſeſſiones illic in Scythopoli præ-
claras acquiſiuit. Nam in domo ipſius beatus Euſebius Italiæ epiſcopus urbis Fregel-
læ, à Conſtantio ob fidem Orthodoxam fugatus, hoſpitio exceptus erat, & ad huius
uiſitationem ego et alij fratres illuc profecti, etiam ipſi apud ipſum diuertimus. Ex con
uerſatione uero ipſius Ioſephi intra ædes eius, & de rebus ipſius percunctantes, & co-
gnoſcentes quod ex illuſtribus apud Iudæos fuit, exquirentesq́ ipſius propoſitum, et
quomodo ad Chriſtianiſmum deuenit, hæc omnia clarè audiuimus, & non ex audi-
tu alterius cuiuſdam. Vnde etiam memoratu digna ad credentium ędificationem opi
nati, ea quæ circa uirum ſunt tranſacta, propter ea quæ in Hebraicam linguam transla-
ta in gazophylacijs repoſita ſunt: non incaſſum omnem rem prædicti Ioſephi appo-
ſuimus. Erat enim uir qui nõ ſolum Chriſtianus fidelis fieri dignus factus eſt, ſed qui
etiã Arianos ualde notauit. In illa enim ciuitate, Scythopoli inquam, ſolus hic Ortho-
doxus fuit, omnes uero alij Ariani. Et niſi Comes fuiſſet, & Comitis dignitas Ariano
rum perſecutionem ab ipſo prohibuiſſet, non ſuſtinuiſſet hic uir in urbe morari, præ-
ſertim ſub Patrophilo Ariano epiſcopo, qui multum potens fuit & diuitijs, & auſteri
tate, & apud regem Conſtantium noticia, ac dicendi libertate. Erat porrò & alius qui
dam iunior in urbe ex Hebræis rectam fidem habens, qui non auſus fuit in aperto, ſed
occulte nos uiſitabat. Veriſimile uero quiddam ac ridiculum Ioſephus narrabat, et pu
to etiam hæc ipſum uera dixiſſe. Dicebat enim, quod mortua ipſius conthorali, ueri-
tus fuerit ne ipſum raperent Ariani, ac clericum efficerent. ſæpe enim blanditi ipſi fue-
rant, & ſi hæreſi ipſorum crederet, polliciti maiores profectus, uel etiam epiſcopatum.
qua de cauſa dicebat ſe alteri uxori cõiunctum eſſe, quo ipſorum electiones effugeret.
Verum redeo ad narrationem argumenti de patriarcha, et ipſo Ioſepho, ut ſi qui lege-
re uelint, per illius uerba à me relata, idipſum exacte clarum faciamus. Et iam uelut ille
narrabat patriarcha lauacrũ ſuſcipiente, per commiſſuras in foribus introſpiciens, in-
quit, conſiderabam quæ ab epiſcopo ac patriarcha fiebant, menteq́ recondebam, &
apud meipſum reponebam. Et idem patriarcha auri molem quandam ſatis magnam
in manibus habens, extenta manu epiſcopo dabat dicens, Offer pro me: ſcriptum eſt
enim, Per ſacerdotes Dei ligari ac ſolui in terra, et erunt eadem ligata ac ſoluta in cœlo.
Quum igitur hæc facta eſſent, inquit, & apertæ eſſent fores, interrogabatur patriarcha
à uiſitantibus, quomodo per auxilium ſe haberet. & confitebatur ſe optimè habere.
Etenim norat quod dicebat. Poſtea uero quum epiſcopus per duos aut tres dies ſępe
ipſum uiſitaret in medici prætextu, obdormiuit patriarcha cum bono depoſito, tradi
to proprio filio ualde iuuene, ipſi Ioſepho & alteri cuidam æquiſſimo. Omnia itaque
peragebantur per hos duos, propterea quod patriarcha adhuc puer & infans eſſet, &
in manibus ipſorum educaretur. In hoc tempore quum mens Ioſephi ſæpe uexaretur
per myſtica quę facta erant in lauacri tractatione, conſiderabat quĩnam faceret. Et erat
quædam gazophylacij domus concluſa, gaza autem in Hebræa lingua ſignificat the-
ſaurum. Quum itaq́ multi multa cogitarent de hoc gazophylacio, propter concluſio
nem per ſigillum, Ioſephus clandeſtinè auſus id aperuit, & pecunias nullas reperit, ue-
rum libros pecunijs præſtantiores. Legens aũt inter hos, uelut iam dixi, Euangelium
ſecundum Ioannem, de Græca lingua in Hebræam translatũ, inueniebat etiam Actus
apoſtolorum. Quin & Euangelium ſecundum Matthæum, Hebraicam plantam. Et
his perlectis, rurſus animo uexabatur, triſtatus quodãmodo de fide CHRISTI. Iam
uero ex duobus argumentis compunctus, nimirum librorum lectione, & myſtico
patriarchæ ductu ac initiatione: & tamẽ corde indurabatur, qualia fieri ſolent. Quum
autem in his attereretur, adoleſcit puer relictus ab Ellel, qui in patriarchã educabatur.
nemo enim alius rapit principatus apud Iudęos, ſed filius patri ſuccedit. Vbi igitur ad
uigorem ętatis adoleſcens perueniſſet, corrumpebant ipſum quidam coætanei ocioſi,

Euſebius Fregellæ epiſcopus exul.

Ein glaubiger Jud.

Clerici facti à defũctis primis uxoribus.

Gaza Hebræis theſaurus.

Euangelium Ioannis, & Actus apoſtolorum Hebraice

Ioſephus

& adſueti malis. Fortaſſis autem ut puto, Iudas hic uocabatur. non tamen certò ſcio,
propter tempus. Tranſtulerunt itaq; coætanei iuniores, ad multa mala ſtudia, ad cor-
rumpendas mulierculas, & libidines ſceleſtas, ita ut per magicas quaſdam incantatio-
nes conarentur ipſi opitulari ad proteruitatem, illecebras quaſdam perficiendo. et per
præſtigias cogēdo liberas mulieres, ut neceſſariò perducerentur eò ut ab illo corrum
perentur. Ioſephus autem, & ille alter cum ipſo ſenex, neceſſariò puerum comitantes,
ægre ferebant, & ſæpe reprehendebant ipſum, atq; uerbis admonebant. Ille uero ma-
gis adoleſcentibus obediebat, occultās turpia, et negans. Neq; enim audebat Ioſephus
aperto ſermone eloqui illius facinora, ſed uelut per ſcientiam exhortabantur. Profici-
Aquæ calidæ in Gadara. ſcuntur itaq; ad Gadara ad aquas calidas, quo loco ſingulis annis conuentus celebra-
tur. Accedunt enim undiquaq; qui lauare uolunt ad dies aliquot, morborum uideli-
cet deponendorum gratia: id quod diabolicum eſt ſtrategema. Vbi enim miracula à
Deo facta ſunt, ibi aduerſarius pernicioſa ſua retia ponere anticipauit. Nam uiri & fœ
minæ illic lauantur. Iuxta Sycyriam uero fœmina quædā libera in balneo erat, formæ
pulchritudine excellens. Et adoleſcens ille proteruitatis ſuæ conſuetudine illectus, de-
ambulans in aëre, latus ſuum ad fœminæ latus affricuit. Illa autem ſignauit ſe in no-
men CHRISTI, ut quæ Chriſtiana eſſet: cui neq; neceſſarium erat delinquere, & in-
ter uiros ac fœminas lauari. Cōtingunt autem hæc ſimplicibus & idiotis hominibus,
qui per præceptorum negligentiam non ſunt muniti doctrina. Et tamen ut oſtende-
ret Deus ſua miracula, adoleſcenti ſuus conatus non ſucceſſit, ipſi inquam patriarchę.
Miſit enim ad ipſam, & munera conſtituit: illa uero nuncijs cōtumelia affectis, nō fle
ctebatur proterui illius inani opera. Hinc auxiliarij eius cognito adoleſcentis dolore,
quem ex fœmina illa conceperat, aggrediuntur maiores quaſdam præſtigias conſtrue
re, uelut ipſe Ioſephus mihi per longum clarè expoſuit. Abducunt enim miſerū illum
adoleſcentem poſt occaſum ſolis, in propinquas tumbas (ſepulchra autē ſic appellan-
tur, ſpeluncæ uidelicet in petris effoſſę ac conſtructæ) illuc abducunt prædictum ado
leſcentem præſtigiatores qui cum ipſo erant, et incantationes ac eiurationes & ſtudia
impietatis plena in ipſum faciunt, et in nomen prædictæ fœminæ. Cæterum ex uolun
tate Dei hæc in mentem ueniunt alterius ſenioris qui cum Ioſepho erat, & ille ſentiens
quæ fiebant, ea Ioſepho communicat. & primùm quidem miſerum ſeipſum pronun-
cians, dixit: Miſeri (inquit) nos ô frater, & perditionis uaſa, cui aſſidemus: Ioſephus au
tem cauſam percunctatus, nō prius audiuit ex ipſo per ſermones, quàm ubi ſenex cor-
reptum ipſum manu abduxiſſet eò, ubi conuentum perditi illi cum adoleſcentulo in
monumentis incantationis gratia faciebant. & præ foribus quidem ſtantes, quæ ab il-
lis fiebant, auſcultabant: illis uero egredientibus, ſecedebant. Nondum enim multa ue
ſpera erat, ſed uelut eſſe ſolet ad ſolis occaſum, oculo adhuc obſcure uidere potente.
Incantationis uanitas. Poſt exitum igitur impijſſimorum è monumento, ingreſſus eſt Ioſephus, ac deprehen
dit etiam alia quædam curioſitatis ſtudia humi proſtrata, quibus ubi urinā & ſangui-
nem adieciſſent, & puluerem ammiſcuiſſent, illi egreſſi ſunt, uelut ille dixit. Cognouit
autem inſidias, ob qualem fœminam hæc ab ipſis maleficè perpetrata eſſent, & obſer-
uabat an præualerent. Vbi igitur non præualuerunt præſtigiatores (nam per ſigna-
culum CHRISTI, & fidem, fœmina auxilium percepit) cognouit adoleſcentem per
tres noctes tolerare, ac expectare fœminæ acceſſum. deinde uero pugnare aduerſus
eos qui hanc curioſitatem fecerant, quod aſſequutus illam non eſſet. Hoc tertium in-
ſtructionis ad fidem opus Ioſepho contigit, quod non ualuit incantationis uis, ubi
erat nomen CHRISTI, & ſignaculum crucis. Non tamen perſuaſus eſt, ut Chriſtia
nus fieret. Poſtea porrò apparet ipſi in ſomnis CHRISTVS, dicēs, Ego ſum IESVS
quem parentes tui crucifixerunt, uerum crede in me. Ille uero nondum perſuaſus, inci
dit in morbum magnum, & deſperatum. At Dominus rurſus apparet ipſi, iubens ut

Ioſephus

credat in ipſum, & ſanitatem aſſequuturum eſſe promittens. Ille uero promiſſione facta rurſus feſellit, & in duricia permāſit. Recidit autem ſecundariò in morbum, eumq́; ſimiliter deſperatum, relictusq́; uelut moriturus à cognatis ſuis Iudæis, quod myſtice ab ipſis ſemper fieri ſolet, id ab his audiuit. Nam uir quidam ſenior legiſperitus eum accedens, in aurem ipſius inſuſurrauit, dicens, Crede in IESVM crucifixum ſub Pontio Pilato pręſide, qui filius eſt Dei, & ex Maria poſtea natus eſt, & CHRISTVS Dei eſt, & ex mortuis reſurrexit: nam ipſe ueniet iudicare uiuos ac mortuos. Hæc ipſe Ioſephus palàm mihi recitauit, id quod uerè dicere poſſum. Sed & ab alio quodā tale quid audiui, qui adhuc Iudæus erat, propter metum Iudæorum, ſed inter Chriſtianos ſæpe uerſabatur, & Chriſtianos colebat ac diligebat, atque mihi comes erat in deſerto Bethel & Ephraim, dum ad montanam regionem aſcenderem à Hierichunte, & obijcerem ipſi de CHRISTI aduentu, ipſo nihil contradicente. Quum autem admirarer, & interrogarem ipſum cauſam (erat enim & legiſperitus, & contradicere potens) cur non contradiceret, ſed perſuaderetur tot ac talia de CHRISTO IESV Domino noſtro audiens: reuelauit mihi etiam hic, quod morti uicinus audiuerit ab ipſis ſuſurrum in aurem, nimirum IESVS CHRISTVS crucifixus filius Dei te iudicaturus eſt. Verum hæc mihi de his, & circa hunc ſermonem hoc loco, uelut quę reuera audiui, appoſita ſint. Ioſephus autem adhuc ægrotabat, & quum audiuiſſet à ſeniore, uelut dixi, cum alijs, IESVS CHRISTVS te iudicaturus eſt: adhuc obdurabatur. At Dominus rurſus ex benignitate ſua per ſomnij uiſum, Ecce, inquit, ſano te, ſed tu ubi ſurrexeris, crede. Vbi autem conualuiſſet rurſus à morbo, non credidit. Itaque ſano ipſi rurſus Dominus apparet per ſomnium, conquerens de ipſo ob quam cauſam non crederet. & promittit ipſi Dominus dicens, In certitudinem fidei ſi quod uolueris ſignum diuinum in nomine meo operari, inuoca me, & ego faciam. Erat autem quidam inſanus in ciuitate, qui nudus per urbem circuibat, in Tiberiade uidelicet. & quum ſæpe ueſtis indueretur ipſi, eam dilaniabat, uelut tales facere ſolent. Ioſephus igitur uolens experiri uiſionem, dubitans autem adhuc, uerecundia detinebatur. Aſſumit itaque hunc intrò, & præcluſis foribus, acceptaq́; aqua in manum, eaq́; crucis ſignaculo ſignata, inſanum hominem reſperſit, ac dixit, In nomine IESV Nazoræi crucifixi, egredere dæmonium ab ipſo, & ſanus fiat. Homo uero magno clamore edito, humum prolapſus, & multa ſpuma ab ore emiſſa lancinatus, ad multum tempus immotus permanſit. Ioſephus itaque putabat hominem mortuum eſſe. Ille uero poſt tempus, perfricta facie ſurrexit: & conſpicatus ſuam nuditatem, ſeipſum occultauit, & manus pudendis prætendit, non amplius ſuſtinens propriam nuditatem uidere. Itaque amiculo ex his quę apud ipſum Ioſephum erant indutus, ad ſtatum prudentiæ ac modeſtiæ deuenit, ipſiq́; uiro ac Deo magnas gratias egit, gnarus quod per ipſum ſalus ſibi contigiſſet, & uirum per urbem prædicabat. Et ſanè hoc ſignum notum factum eſt Iudæis qui illic erant, & multus rumor ſequebatur ex his qui dicebant: Ioſephus Gazophylacijs apertis, & inuēto nomine Dei ſcripto, eoq́; lecto magna ſigna facit. Erat autem uerum quod ab ipſis dicebatur, ſed non ſic uelut ipſi ſuſpicabantur. Adhuc uero permanſit Ioſephus obduratus corde. Sed benignus Deus occaſiones ſemper præbens ſalutis bonas his qui ipſum diligunt, eas exhibet hominibus qui digni facti ſunt uita æterna. Accidit enim ut poſtquam adoleuiſſet Iudas patriarcha, de quo antea diximus (fortaſſis enim hoc ipſi nomen erat) pręmium ac remunerationem apoſtolatus Ioſepho daret. Et hic cum epiſtolis ablegatur in Cilicum terram, illincq́; reuerſus ab unaquaque Ciliciæ ciuitate, decimas ac primitias de his qui in prouincia Iudæorum ſunt, exegit. In hoc autem tempore propius ſe Eccleſiæ applicat, haud ſcio in qua ciuitate: in amicitiamq́; uenit eius loci epiſcopi, qui clandeſtinè ab ipſo Euangelia petiuit, ac legit. Quandoquidem igitur uelut apoſtolus, ſic enim apud ipſos, uelut

dixi, dignitas appellatur: potentiſſimus eſſet, & ad conſtitutionem bonæ diſciplinæ
legis (ſic enim ſe facere prætendebat) multos malos conſtitutos ſynagogæ principes,
Azanitæ, diaconi dicti.
& ſacerdotes ac presbyteros & Azanitas, quos ipſi diaconos aut miniſtros interpre-
tantur, deponeret, & à dignitate amoueret, in multorum inuidiam deuenit. qui uelut
ulciſci ipſum conantes, curioſe hunc obſeruare, & quæ ab ipſo fiebant, inueſtigare nō
parum ſtudebant. Et ob hanc ſanè cauſam curioſiores aceruatim in domum ipſius ir-
ruerunt, & deprehendunt ipſum Euangelia perlegentem, librumq; occupant, & ui-
rum rapiunt humi trahentes, ac clamantes, & non uulgares torturas ipſi inferentes. &
abducunt quidē ad ſynagogam, & flagris ipſum cædunt. & per legem hoc certamen
primùm ipſi contigit. Inſtitit autem epiſcopus ciuitatis & abſtulit ipſum. Aliquando
uero deprehendunt ipſum in itinere quodam, uelut ipſe nobis narrauit, & proijciunt
ipſum in Cydnum fluuium. Quum autem à fluctibus raperetur, cogitarunt ex conie
ctura ipſum ſubmerſum eſſe, ac perijſſe. Verum ipſe paulo pòſt ſacro lauacro adhibe-
tur: ſeruatus enim fuit. Aſcendit autem ad comitatum, & Conſtantini regis amicus e-
uadit, & obtulit atq; expoſuit omnem ipſi ſuarum rerum ſtatum, quomodo eminen-
tiſſimam apud Iudæos dignitatem habuiſſet, & quomodo uiſiones Dei ipſi penitus
apparuiſſent, CHRISTO ipſum uocante ad ſanctam uocationem, & ſalutem fidei
ac cognitionis ſuæ. At bonus ille Rex, quum CHRISTI ſeruus eſſet in ueritate, & ze-
lum Dei inter reges poſt Dauidem & Ezechiam ac Ioſiam haberet, honorem dat ipſi,
uelut iam dixi, dignitatis in regno ſuo. Comitē enim ipſum conſtituit, iuſſitq; inſuper
petere quicquid uellet. Ioſephus autem nihil petijt, præterquam ut maximum hoc be-
neficium à rege cōſequeretur, ut permitteretur ipſi per mandatū regium, quo CHRI-
Eccleſiæ in Iudæorum urbibus à Ioſepho extructæ.
STO Eccleſias ædificaret in ciuitatibus ac uicis Iudæorum, ubi nunquam quiſquam
potuit eccleſias extruere, propterea quod neq; Græcus, neque Samarita, neque Chri-
ſtianus inter ipſos eſſet: & hoc maxime in Tiberiade, & in Diocæſarea, quæ & Sep-
phurin appellatur, & in Nazaret, & in Capernaum. Obſeruatur enim apud ipſos, ut
non ſit aliquis alterius gentis. Ioſephus itaq; acceptis literis & poteſtate unà cum digni
tate, in Tiberiadem uenit, habens etiam epiſtolas ut de regijs expenſis ſumptum face-
ret, imò etiam ipſe ſtipendijs à rege honoratus erat. Incipit itaq; in Tiberiade ædifica-
Adrianium templum.
re. Templum autem maximum prius in urbe fuit, et puto Adrianium hoc fuiſſe uoca
tum. Quum uero hoc Adrianium imperfectum permanſiſſet, ciues ad publicum bal-
neum id inſtaurare conabātur. quo comperto, Ioſephus ex hoc occaſionem habebat.
Et ubi inueniſſet id per lapides quatuor cubitorum ac quatuor pedum ad aliquam al-
titudinem euectum, hinc incipit facere Eccleſiæ ſtructuram. Erat autem opus calce &
alia materia. caminos itaq; extra urbem multos facere iuſſit, forte ſeptem numero: for-
naces autem uernacula lingua uocant. At uero callidi & omnia facere audentes Iudæi,
Iudæorum incantamenta.
à præſtigijs apud ipſos fieri ſolitis non abſtinuerunt. Incantationibus enim quibuſ-
dam ac curioſa ſedulitate ignem ligare ac diſperdere generoſi illi aggreſſi ſunt, ſed non
perfectè potuerunt. Ceſſabat itaque ignis, & non operabatur, ſed extra propriam, ut
ita dicam, naturam conſtitutus erat. Vbi autem hi qui combuſtilem materiam igni ad
dere iuſſi erant, ligna uidelicet ſiue ſarmēta, nihil effeciſſent, Ioſepho rem ipſam ſignifi
cauerunt. Commotus igitur uir ipſe, & zelo erga Dominū correptus, extra ciuitatem
currit, & ubi aquam in uaſe afferri iuſſiſſet, accepto uaſe aquæ coram omnibus (multi
tudo enim ingens Iudæorum confluxerat ad ſpectaculum, euentum uidere cupidi, &
Crucis ſignaculum.
quid Ioſephus facturus eſſet) magna uoce crucis ſignaculum proprio ſuo digito uaſi
impoſuit, & inuocato nomine IESV ſic dixit: In nomine IESV Nazoræi, quem cru
cifixerùnt patres mei, & omnium horum circumſtantium, fiat uirtus in hac aqua, ad
reprobationem omnis incantationis ac magiæ quam hi fecerunt, & ad efficaciam po-
tentiæ ignis ad perficiendam domum Domini. Et ſic accepit aquam in manum, & de
aqua

Juden Schrifft felscher

aqua ſingulos fornaces reſperſit, & diſſoluta ſunt incantamenta, & ignis coram omnib⁘ıs emerſit. Turbæ uero præſentes clamore edito, Vnus Deus qui auxiliatur Chriſtianis, ſeceſſerunt. Porrò quum ſæpe illi uiro moleſti eſſent, poſtea parte aliqua templi in Tiberiade extructa, & parua Eccleſia abſoluta, ſic illinc diſceſſit. Ad Scythopolim uero digreſſus, illic permanſit, uerum in Diocæſarea & alijs quibuſdam urbibus perfectè ædificauit. Hæc autem facta à me hic relata ſunt, librorũ interpretationis gratia, quomodo à Græca lingua in Hebraicam Euangelium ſecundum Ioannem tranſlatum eſt, itemq́ Actus apoſtolorum. Et ſit hic huius hiſtoriæ ac narrationis finis. Reuertar autem ad Ebionem. Nam propter Euangelium ſecundum Matthæum, ſermonis progreſſus coëgit me apponere conſequentiam cognitionis ad nos perlatæ. Itaque in Euangelio apud ipſos ſecundum Matthæum appellato, non integro autem & pleno, ſed corrupto ac mutilato (Hebraicum autem hoc appellant) habetur, quod fuerit quidam uir nomine IESVS, & ipſe annorum circiter triginta, qui elegit nos, & uenit in Capernaum, ingreſſusq́ eſt in domum Simonis appellati Petri, & aperto ore ſuo, præteriens ſtagnum Tiberiadis dixit: Elegi Ioannem & Iacobũ filios Zebedæi, & Simonem, & Andream, & Philippum ac Bartholomæum, & Iudam, & Thaddæum, & Thomam, & Simonem Zeloten, & Iudam Iſcariotem, & te Matthæum ſedentem in telonio uocaui, & ſequutus es me. Vos igitur uolo eſſe duodecim apoſtolos, in teſtimonium Iſraël. Et erat Ioannes baptizans, & egreſſi ſunt ad ipſum phariſæi, & baptizati ſunt, & tota Hieroſolyma. Et habebat Ioannes indumentum ex pilis cameli, et zonam coriaceã circũ lumbos ſuos. Et cibus eius (inquit) mel ſylueſtre, cuius ſapor erat ipſius mannæ, uelut encris, hoc eſt aquoſa dulcedo in oleo: quo uidelicet ueritatis ſermonem in mendacium conuerterent, et pro acridis, id eſt locuſtæ uoce, encrida hoc eſt aquoſam olei dulcedinem, in melle facerent. Principium autem Euangelij apud ipſos ſic ſe habet. Factum eſt in diebus Herodis regis Iudææ, uenit Ioannes baptizans baptiſmum pœnitentiæ in Iordane fluuio, qui dicebatur eſſe ex genere Aaron ſacerdotis, filius Zachariæ & Elizabeth, & egrediebantur ad ipſum omnes. Et poſtquã multa dixit, infert, quod populo baptizato, uenit etiam IESVS, & baptizatus eſt à Ioanne. & ut aſcendit ab aqua, aperti ſunt cœli, & uidit Spiritum Dei in ſpecie columbæ deſcendentis & ingredientis in ipſum. & uox facta eſt ex cœlo, dicens, Tu es filius meus dilectus, in quo mihi bene cõplacitum eſt. Et rurſus, Ego hodie genui te. Et ſtatim circumfulſit locũ lux magna. Quem ubi uidiſſet, inquit, Ioannes dicit ad ipſum, Tu quis es Domine? & rurſus uox ex cœlo ad ipſum, Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum eſt. Et tunc (inquit) prolapſus Ioannes ante ipſum dicebat, Rogo te Domine, tu me baptiza. Ille uero prohibuit ipſum, dicens: Dimitte, quia ſic eſt decorum omnia impleri. Vide uero mihi adulteratam apud ipſos undiquaq́ doctrinam, quomodo omnia clauda, obliqua, & nullam rectitudinem habentia. Etenim Cerinthus & Carpocras eodem utentes Euangelio, ab initio Euangelij ſecundum Matthæum, per genealogiam uolunt declarare CHRISTVM ex ſemine Ioſeph & Mariæ eſſe. Hi uero alia quædam cogitant. reciſis enim genealogijs apud Matthæum, initium faciunt, uelut antea dixi, dicentes, Factum eſt in diebus Herodis regis Iudææ, & Caiphæ pontificis, uenit quidam Ioannes nomine, baptizans baptiſmum pœnitentiæ in Iordane fluuio, & cætera. Quandoquidem enim uolunt IESVM quidem reuera hominem eſſe, uelut antea dixi, CHRISTVM uero in ipſo factum eſſe eum qui in ſpecie columbæ deſcendit, quemadmodum iam etiam apud alias ſectas inuenimus ipſi coniunctum, & eſſe ipſum CHRISTVM ex ſemine uiri & mulieris genitum: rurſus negant ipſum eſſe hominem, nimirum à ſermone quem dixit Saluator, quum annunciaretur ipſi, Ecce mater tua & fratres tui foris ſtant: nimirũ Quę eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei? & extenta ad diſcipulos manu, dixit: Hi ſunt fratres mei & mater mea;

finis historiæ de Iosepho

Euangelium Matthæi apud Iudæos mutilatum eſt.

cibus Ioh in deserto.

Encrides pro Acrides à Iudæis ſuppoſitum.

Circuitiones S. Petri

qui faciunt uoluntatem patris mei. Hinc, uelut dixi, omni nequitia refertus Ebion, per multas formas oſtendit ſeipſum eſſe monſtroſum, iuxta ea quæ ſuprà ſunt à me relata. Vtuntur autem & alijs libris, nimirum circuitionibus Petri appellatis, per Clementem ſcriptis, multa corrumpentes in ipſis, & pauca uera relinquentes, uelut ipſe Clemens ipſos per omnia redarguit in epiſtolis quas ſcripſit encyclicis, quæ in ſanctis Eccleſijs leguntur: quod alium habeant characterem fides ipſius & ſermo, ab his quæ ab illis ſub nomine ipſius in circuitionibus corrupta ſunt. Ipſe enim uirginitatem docet, & illi non admittunt. Ipſe enim laudibus uehit Heliam & Dauidem & Sampſonem, & omnes prophetas, quos illi abominantur. Itaque in circuitionibus totum in ſeipſos tranſtulerunt, mentientes contra Petrum multis modis, uelut ipſe quotidie ſe in aquam immerſerit, purificationis gratia, uelut etiam ipſi. Ab animatis item & carnibus ipſum abſtinuiſſe, & ab omni edulio alio ex carnibus facto dicunt, uelut etiam ipſi faciunt. Nam & ipſe Ebion & Ebionitæ penitus ab his abſtinent. Quum autem interrogaueris unum ex ipſis, qua de cauſa animatis non ueſcuntur, non habentes quod dicant, reſpondent imprudenter ac dicunt, propterea quod ex coitu & commixtione corporum talia ſint, non ueſcimur. Quare ipſi toti ex permixtione uiri & mulieris producti abominabiles ſunt, iuxta ea quæ ipſi ex ore ſuo nugaciter euomunt. Baptiſma porrò etiam ipſi accipiunt, præter hoc quod quotidie baptizantur, & in aquas ſe mergunt. Myſteria autem faciunt ad imitationem ſanctorum in Eccleſia, ab anno in annum per azymos, hoc eſt non fermentatos panes. Et alteram myſterij partem per aquam ſolam. Duos uero quoſdam conſtituunt ex Deo ordinatos, unum quidem CHRISTVM, alterum uero diabolum. Et CHRISTVM quidem dicunt futuri ſæculi accepiſſe ſortem. Diabolo uero hunc mundum concreditum eſſe, ex præcepto uidelicet omnipotentis, ad petitionem utriuſque ipſorum. Et ea de cauſa IESVM genitum eſſe ex ſemine uiri dicunt, & electum, atque ſic ſecundum electionem filium Dei uocatum, ab eo qui ex ſupernis in ipſum uenit CHRISTO in ſpecie columbæ. Non dicunt autem ex Deo patre ipſum genitum eſſe, ſed creatum, uelut unum archangelorum, uerum maiorem illis eſſe, ipſum uero dominari & angelis & omnibus ab omnipotente factis: & ueniſſe ac expoſuiſſe, uelut Euangelium apud ipſos appellatum habet, nempe, Veni ut deſtruam ſacrificia: & niſi ceſſaueritis à ſacrificando, non ceſſabit à uobis ira. Et hæc atque eiuſmodi ſunt apud ipſos ſtudia. Actus uero Apoſtolorum alios eſſe dicunt, in quibus multa habentur impietate ipſorum referta. Vnde non oſcitanter ſe contra ueritatem armarunt. Scalas enim quaſdam, & in ipſis ſcalis expoſitiones Iacobi proponunt, uelut qui exponat contra templum & ſacrificia, contraq; ignem in altari, & alia multa uanitate plena. Nam & Paulum hic accuſare non erubeſcunt, per conficta quædam uerba ex maleficio ac errore pſeudapoſtolorum ſuorum: Tarſenſem quidem ipſum, uelut etiam ipſe confitetur, & non negat, dicentes: uerum ex Græcis ipſum eſſe aſſerentes, occaſione accepta ex loco ob ueritatis ſtudium ab ipſo dicto, nempe, Tarſenſis ſum, non ignobilis urbis ciuis. Deinde aſſerunt ipſum eſſe Græcum, & ex patre Græco, aſcendiſſe autem in Hieroſolyma, & per tempus illic manſiſſe, concupiuiſſeq; filiam ſacerdotis in uxorem accipere, & huius gratia proſelytum & acceſſorium factum eſſe, & circumciſum eſſe. Deinde quum puellam aſſequutus non eſſet, ira cōcitatum eſſe, & contra circumciſionem ſcripſiſſe, & contra ſabbatum ac legem. Cæterum omnibus modis ſycophantam agit callidus ille ſerpens, & inops mentis. Ebion enim Hebræis inopem ſignificat. Inops enim reuera & mente, & ſpe, & opere eſt, ut qui CHRISTVM nudum hominem putet, atque ſic in inopia fidei ſpem de ipſo habet. Profectò ipſi ſeipſos iactant, ac inopes aſſerunt, propterea quod, inquiunt, temporibus apoſtolorum uendiderint bona ſua, & poſuerint ad pedes apoſtolorū, & ad inopiam

Circuitiones Petri, liber à Clemente ſcriptus.

Epiſtolæ Clementis encyclicæ.

Myſteriorum Eccleſiæ ritus

Ebion Hebræis inops.

acre-

Noth helffer Ebiomitar — die Bepſtler thunds auch Lauffe zum geweichte Saltz waſſer … und ewig hilft … die Agend von allem weyhen

ac renunciationē uenerint, & ob id ab omnibus inopes uocentur. Sed neq; hoc uerum eſt apud ipſos, ſed natura reuera Ebion uocabatur, iuxta prophetiam opinor, Inops & miſer: nomen ex patre ſuo ac matre ſua adeptus. Quot uero alia horrenda & adulterata improbitateq; referta apud ipſos exercentur? Quum enim quis ex ipſis, aut in morbum inciderit, aut à reptili morſus fuerit, deſcendit in aquas, & inuocat cognomina in Elxai relata, cœli ac terræ, ſalis & aquæ, uentorum & angelorum iuſticiæ, inquiunt, & panis ac olei, & incipit dicere, opem ferte mihi, & remouete à me dolorem. Iam uerò etiam ſuperius à me oſtenſum eſt, quod Ebion quidem hæc non nouit, uerum poſtea ſodales eius coniuncti ipſi Elxai, habuerunt quidem Ebionis circumciſionem & ſabbatum ac mores, ipſius autem Elxai imaginationem, ut putent CHRISTVM quidem eſſe imaginem uiro ſimilem hominibus inuiſibilem, miliariorum nonaginta ſex longitudine, nimirum ſchœnorum uiginti quatuor, latitudine uero ſchœnorum ſex, miliariorum uiginti quatuor, craſſitudinem autem ſecundum aliam quandam menſurationem metiuntur. Coram ipſo uerò ſtetiſſe etiam Spiritum ſanctum in ſpecie fœminæ inuiſibiliter, & eundem eiuſdem menſuræ eſſe. Et unde (inquit) cognoui menſuras, quoniam uidi à montibus, inquit, quia capita ipſorum præminebant. Et quum menſuram montiū didiciſſem, cognoui CHRISTI & Spiritus ſancti menſuras. Iam uero mihi de his dictum eſt in Oſſæorum hæreſi. Nunc autem in digreſſione hæc recenſui, ut ne quæ apud ſingulas gentes ac ſectas ſunt, & apud alios quoq; reperiuntur, per obliuionem à nobis repetita putentur. Hic igitur Ebion etiam ipſe in Aſia habuit prædicationem, & Romæ: radices autem ſpinoſarum propaginum habent à Nabatea & Paneade ut plurimum, à Moabitideq;, & Cocaborum regione, in Baſanitide terra, ultra Adraas. Sed & in Cypro. Cogunt autem adoleſcentes ad ducendas uxores præter ætatem, ex mandato uidelicet præceptorum apud ipſos. Seniores enim habent hi, & ſynagogæ principes. Synagogam autem appellant ſuam Eccleſiā, & non Eccleſiam. CHRISTI uero nomine ſolum gloriantur. Et non ſolum unis nuptijs coniunctionem facere permittunt, ſed ſi quis uelit etiam prioribus nuptijs diſiunctis, alteris copulari, uſq; ad ſecundas ac tertias nuptias. Omnia enim apud ipſos licenter peraguntur. Abraam confitentur & Iſaac ac Iacob, Moſemq; ac Aaron, Ieſumq; Naue, qui ſimpliciter Moſi ſucceſſerit, nihil autem fuerit. Poſt hos non amplius aliquem prophetam confitentur. Sed etiam reprobant ac ſubſannant Dauidem ac Solomonem. Similiter Eſaiam & Hieremiam, & Danielem ac Ezechielem, Heliamq; ac Heliſſæum reprobant. Non enim aſſentiuntur ipſis, blaſphemantes ipſorum prophetias. Sed & ſolum Euangelium ſuſcipiunt, CHRISTVM autem prophetam ueritatis dicunt, & CHRISTVM filium Dei, iuxta profectum & coniunctionem cultus ac ductus qui ex ſupernis ipſi acceſſit. At uero prophetas intelligentiæ prophetas eſſe dicunt, et nō ueritatis. Ipſum autem ſolum uolunt eſſe prophetā, & hominem & filiū Dei, & CHRISTVM, & nudū hominem, uelut diximus. Verum ob uirtutē uitæ perueniſſe ad hoc ut filius Dei uocet̄. Neq; enim totum quinq; librorum Moſis opus admittunt, ſed uerba quædā reijciunt. Quum aūt ipſis dixeris de animatorū eſu, quomodo Abraam appoſuit angelis uitulū & lac: aut quomodo Noë comedit & audiuit à Deo dicēte, Macta & comede: & quomodo Iſaac & Iacob immolarunt Deo: ſimiliter & Moſes in deſerto: illis quidē fidem nō habet, & dicit, Quid opus eſt me legere ea quæ ſunt in lege, quum uenerit Euangeliū? Vnde igitur tibi còntigit de Moſe & Abraam noſſe? Noui enim quod confitemini ipſos eſſe iuſtos, & quod ipſos patres ueſtros inſcribitis. Deinde reſpondet ac dicit, CHRISTVS mihi reuelauit, & pleraq; ex lege maledictis impetit, Sampſonem, Dauidem, Heliam, Samuelem, & alios. Redarguitur autem undiquaque circulator ille à Saluatore, qui palàm & in ſumma ex una dictione totam ipſius fraudulentam doctrinam confutat ac dicit: Venit Ioannes in uia iuſtitiæ, neque edens, neque bibens, & dicunt, Dæmo-

Chriſti et Spiritus ſancti mēſura apud Elxai.

à ſigno probatur nõ eſſe chrm̃ nudũ hominem : ——

» nium habet. Venit filius hominis edens ac bibens. Et non omnino quod etiam uul-
garia non ederit Ioannes, aut quod quidlibet ederit Saluator, ut ſuſpicari quis poſ-
ſit, etiam de interdictis. Verũ Scriptura emphaſim indicat ueritatis, ut edacem ipſum
eſſe ac potorem, nihil aliud ſit quàm carnes edere, ac uinum bibere. & non edere, ne-
que bibere, quod carnes non aſſumpſit & uinum, ſed locuſtas ſolum & mel Ioannes
comedit. Manifeſtum eſt autem, quod & aquam aſſumpſit. Quis uero nõ nouit Sal-
uatorem, ubi reſurrexit à mortuis, ediſſe, uelut ſancta ueritatis Euãgelia habent, quod
datus eſt ipſi panis, & fruſtum piſcis aſſi: quibus acceptis comedit, & dedit diſcipulis:
uelut etiam circa mare Tiberiadis fecit, ubi & edit, & diſtribuit. Et multa ſunt quæ de
hoc dicere poſſim. Oportet autem me exacte ad confutationem uerborum ipſorum
marcidorum ac putridorum, quæ ab ipſis prædicantur, peruenire, & ipſorum ſubuer

Chriſtum nõ eſſe nudum hominem.

ſionem facere. Et primùm quidem de CHRISTO, quod nudus homo nõ ſit, dicen
dum eſt. Non poteſt enim is qui per omnia homo genitus eſt, ſigni gratia mundo da-
ri, uelut de ipſo præuaticinatus eſt Spiritus ſanctus, quando ad Achaz dixit: Pete ti-
bi ſignum. & quum ille non petiuiſſet, tunc inquit Propheta: Ipſe Dominus dabit uo
» bis ſignum, Ecce uirgo in utero habebit. Virgo autem non appellatur, quæ uiro con-

Virginis appellatio.

iuncta eſt, & nuptijs copulata mulier. Sed illa proprie uirgo dici poterit, quæ citra ui-
rum conceptionem Dei Verbi in ueritate habuit. Velut etiam ipſe Eſaias in alio loco
» dicit: Vox clamoris ex urbe, uox ex templo, uox Domini retributionẽ reddentis ini-
» micis. Antequam parturiret peperit, priuſquam ueniret dolor partus, effugit, & pepe-
» rit maſculum. Quis audiuit tale, & quis uidit talia? Si parturijt terra in una die, & pepe
» rit gẽtem ſemel, quoniam parturijt Sion liberos ſuos. Ego autem dedi expectationem
» hanc, & non recordati ſunt, dicit Dominus. Qualis autem expectatio, & qualis erudi-
tio, quàm uirginem gignere citra dolores partus, id quod nuſquam factum eſt: & pro
pter ipſum ab Elizabeth iuxta promiſſionem genitum eſſe filium Ioannem? etiamſi Io-
annes per dolores partus genitus eſt. Quomodo igitur hi ex ſemine nudũ hominem
» decernunt Saluatorem? Quomodo uero non cognoſcetur, uelut Hieremias de ipſo di
cit: Homo eſt, & quis cognoſcet ipſum? de ipſo enim narrans Propheta dixit, Quis co
gnoſcet ipſum? Si uero de nudo homine dixiſſet, omnino ſanè & pater ipſum cogno-
uiſſet, & mater, cognatiq́ ac uicini, contubernalesq́ ac conciues. At quoniam ex Ma-
ria eſt genimen ac fœtus, ex ſupernis uero uenit Deus Verbum, non à ſemine uiri, ſed
ex Patre quidem ex ſupernis genitus in ueritate, ſine tempore, et ſine principio, in extre
mis uero diebus in utero uirginis naſci uolens, & ex ipſa carnem in ſeipſum efforma-
re: ob id dicit Propheta, Et homo quidem eſt, quis uero cognoſcet ipſum? quoniam
Deus ex ſupernis uenit unigenitus, Deus Verbum. Multa porrò miſeria eſt erroneo
rum illorum, dum prophetarum & angelorum teſtimonia obliterant, & Ebionis im
poſtoris admittunt, qui ſuam uoluptatem explere uult, & Iudaica tractat, & à Iu-
dæis alienatus eſt. Velut quando Gabriel uirgini bonum nuncium ferebat, ipſa di-
» cente, Quomodo erunt hæc, quia uirum non cognoſco: certitudinem compromit-
» tens dixit, Spiritus Domini ſuperueniet in te, & uirtus altiſſimi obumbrabit tibi, qua
propter & quod naſcitur ex te ſanctum, uocabitur filius Dei. In eo enim quod dixit
» Quod naſcitur, oſtendit carnem quidem ab ipſa, & aliam incarnationem: ex ſupernis
uero à cœlis, uirtutem altiſſimi, et Spiritum ſanctum obumbrare ſanctæ uirgini, & ex
ſupernis deſcendiſſe unigenitum Dei, Deum Verbum, & quomodo incarnatus eſt,
& quomodo ab ipſa in ueritate natus. Quot uero alia huiuſcemodi ſunt? Soleo au-
tem, uelut promiſi, non latius expatiari, ut ne opus mihi ad magnam molem excre-
ſcat. De alijs uero conſequenter exponã, quæ & contra Petrum, & contra alios apo-
ſtolos emẽtiuntur. Dicit enim, quod Petrus ſingulis diebus immerſionib. in aquas u-
ſus ſit, priuſquã ipſe panem aſſumeret. Et uide ipſorum calumniã, & ſub dolam circu

ſatoriæ ipſorum doctrinæ fraudem. Ab eo enim quod ipſi inquinati ſunt, & laſciuius
ſæpe multa faciunt in terra, ad perſuaſionem ſuę certitudinis, aqua large utuntur, quo
uidelicet ſeipſos decipiant, purificationes per immerſiones ſe habere putantes. Et hæc
in apoſtolos debacchari non erubeſcunt, & quidem quum Dominus redarguat ipſo-
rum improbitatem, in eo quod Petrus dixit, quãdo uenit ad lauandum pedes ipſius,
Non lauabis pedes meos in æternũ. et illatio à Saluatore exijt, Niſi lauero pedes tuos, “
non habes partẽ mecum. Et illo rurſus reſpondente, Non ſolum pedes, ſed & caput. “
dicit Dominus, Qui lotus eſt ſemel, nõ opus habet niſi ut pedes ſolum lauet, eſt enim “
mundus totus. Oſtendit igitur, quod non oportet immerſionibus uti, et moribus in-
utilibus, & præceptis ac doctrinis hominum. uelut etiam in altero Euangelio concor-
dat cum Propheta, & dicit: Populus hic labijs me honorat, cor uero ipſorum procul “
eſt à me. Fruſtra autem colunt me, docentes doctrinas præcepta hominum. Alioqui “
qua de cauſa indignabatur phariſæis ac ſcribis, utentibus lotionibus urceorum ac po-
culorum, & aliorum uaſorum, & lauantibus manus crebrò? Et perfecte pronunciat,
quod illotis manibus edere, non inquinat hominem. Quare non ſolum immerſiones
horum ſubuertit, ſed etiam lauare manus ſuperfluum eſſe oſtendit. & uolenti manus
lauare, nõ eſſe nociuum. Quomodo uero de eſu carnium nõ ſtatim ipſorum demen
tia redarguetur? primum quidem Domino edente paſcha Iudæorũ. paſcha autem Iu-
dæorũ agnus erat, et azyma, hoc eſt panes nõ fermentati, & edebantur carnes agninę
igne aſſatæ, uelut etiã diſcipuli eius dicunt: Vbi uis ut paremus tibi ut edas paſcha? Et “
ipſo Dominus dicit, Abite in ciuitatem, & inuenietis hominem portãtem amphoram “
aquæ, & ſequimini ipſum quocunq; ingreſſus fuerit, & dicite patrifamiliâs, Vbi eſt di “
uerſorium, ubi faciam paſcha cum diſcipulis meis? Et oſtendet uobis cœnaculũ ſtra- “
tum, illic parate. Rurſus autem ipſe Dominus dicit: Deſiderio deſideraui hoc paſcha “
comedere uobiſcũ. Et non dixit ſimpliciter paſcha, ſed hoc paſcha, ut ne quis ad ſuam “
rapiat opinionem. Paſcha autem erat, uelut dixi, carnes aſſatæ igne, & aliæ. Verum
ipſi diſſipata uerborum ueritatis conſequentia, dictum immutauerunt, id quod om-
nibus manifeſtum eſt ex coniunctis uerbis. Et diſcipulos quidem fecerunt dicentes,
Vbi uis ut paremus tibi ut edas paſcha? Et ipſum uidelicet dicentem: Non deſiderio
deſideraui carnes, hoc paſcha comedere uobiſcum. Vnde uero non deprehendetur
ipſorum malicia, quum conſequentia clamet uocem Non eſſe appoſititiam. Nam pro
eo quod dixit, Deſiderio deſideraui, ipſi appoſuerunt aduerbium Non. Ipſe uero
reuera dicebat, Deſiderio deſideraui hoc paſcha comedere uobiſcum. At illi adſcri-
pta uoce carnes, ſeipſos ſeduxerunt, malicioſe agentes ac dicentes, Non deſiderio
deſideraui hoc paſcha carnes comedere uobiſcum. Clarè autem oſtenditur quod &
paſcha perfecit, & carnes edit, uelut antea dixi. Sed & per uiſionem redarguuntur,
quæ reuelata eſt ſancto Petro, per linteum habens omnes in ſe feras ac pecora, repti-
lia & uolatilia, & per uocem Domini dicentem: Surge, macta, & comede. Et quum “
Petrus diceret, Nequaquam Domine, nihil inquinatum aut immundum ingreſ- “
ſum eſt in os meum. dicit Dominus: Quæ Deus purificauit, tu ne inquines. Repe- “
rietur enim ex duobus modis, ueritatis confirmatio. Si quidem enim dicent, contra
omnia edulia ſanctum Petrum ſermonem extendere ac dicere, Nunquam inquina-
tum aut immundum introiuit in os meum, ut & boues & capras & oues & uolu-
cres, inquinata apud ipſum dicantur, ſtatim redarguentur ex priore ipſius uita. Nam
poſtquam uxorem duxiſſet, & liberos ſuſcepiſſet, & ſocrum haberet, cõuenit Saluato
rem, ex Iudæis originem ducens. Iudæi autem & carnibus ueſcuntur, & carnis eſus a-
pud ipſos non eſt abominabilis, neq; interdictus. Itaq; quum ipſe ab initio carnes ede-
rit, aut etiãſi dixerim uſq; quo cum Saluatore conuerſationẽ incepit, oſtendetur quod
nihil inquinatum duxit ex his quæ non inquinata dicuntur. Nam non contra omnia

Eſus carnium.
Paſcha Iudæorum.

produxit

produxit inquinatum & immundum, uerum de his quæ lex inquinata & immunda,
dixit. Quum autem hoc demonſtratum ſit, quod non de omnibus carnibus ipſe di-
xit, uelut inquinatis & immundis, ſed de his quæ in lege inquinatæ ſunt & immun-
dæ: Deus ſanctæ CHRISTI Eccleſiæ characterem tradens, dixit ipſi, ut nihil inqui-
natum duceret. Omnia enim ſunt munda, quæ cum gratiarum actione ac benedictio
ne Dei accipiuntur. Imò etiam ſi de uocatione gentium ænigma habuit, ut ne putaret
eos qui ſunt in præputio inquinatos aut immundos, tamẽ indicatio Petri non de ho
mine opinionem habuit, ſed de interdictis in lege, id quod omnibus clarum eſt, & nu
gatoria ipſorum ratio undiquaque dilabitur. Apoſtolorum autem nomina ad perſua
ſionem eorum qui ab ipſis decepti ſunt, per prætextum ſuſcipiunt: librosq; ex nomini
bus ipſorum fingentes, ſcripſerunt ex perſona Iacobi & Matthæi, & aliorum diſcipu
lorum, inter quæ nomina etiam Ioannis apoſtoli nomen recenſent, ut undiquaque
ipſorum dementia deprehendatur. Non ſolum enim redarguit ipſos omnibus mo-
„ dis, dum dicit, In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat
Verbum. ſed etiam quod ſanctorum prophetarum teſtimonia, ex Spiritu ſancto pro-
cedens, & ea quæ à Saluatore dicta ſunt, exacte exponens, in ſingulis argumentis in
CHRISTO impletis proponit. A' quibus prophetis hi ſeipſos abalienarũt. Et ſtatim
oſtendit, quomodo his qui ad Ioannẽ Baptiſtã à phariſæis miſſi fuerant, ipſe Ioannes
„ reſpondet dicens: Ego uox clamantis in deſerto, dirigite uiam Domini, quemadmo-
dum dixit Eſaias propheta. Et rurſus ipſe Ioannes dicit, teſtimonio à prophetis accep
„ to, à Dauide inquã, quando Dominus menſas nummulariorũ euertit, ac dixit: Ne fa-
„ cite domum patris mei domũ emporij: memor eius quod ſcriptũ eſſet, Zelus domus
tuæ exedit me. Et rurſus ipſe Ioannes dixit, quod Eſaias uidit, quũ eſſet in Spiritu ſan-
cto. Rurſus autem idem ſanctus Ioannes prædicans in Aſia, mirabile opus feciſſe nar
Miraculum à Ioanne editũ. ratur ad ueritatis delineationem. Quum enim uitam degeret admirandam, & digni-
tatem ueritatis ipſius decentem, & penitus non lauaretur, coactus eſt à Spiritu ſancto
progredi uſq; ad balneum, dixitq́;, accipite mihi quæ pertinent ad balneum. & quum
comites ipſum ſequentes mirarentur, uenit ad ipſum balneum. & ubi perueniſſet ad
eum qui lauantium ueſtes ſuſcipere ſolet, interrogauit, Quis eſt intus in balneo? At
olearius ſeruandis ueſtibus inſeruiens, (in gymnaſijs enim hoc officium aliquorum
eſt, quotidiani alimenti acquirendi gratia) ad Ioannem dixit, Ebion intus eſt. Ioannes
uero ſtatim intelligens Spiritus ſancti ductum, ob quam cauſam impuliſſet ipſum uſ-
que ad balneum uenire, uelut dixi, memoriæ uidelicet gratia, ut relinqueret nobis ue-
ritatis argumentum, qui ſint ſerui CHRISTI & apoſtoli ac filij eiuſdem ueritatis,
qui uero uaſa diaboli, & portæ inferni, non ualentes contra petram, & ædificatam
ſupra ipſam ſanctam Dei Eccleſiam: ſtatim ubi ſeipſum turbaſſet, & leuiter fleuiſ-
ſet ut omnes audirent, in teſtimonium ac declarationem impollutæ ueritatis doctri
næ, Feſtinate, inquit, fratres, egrediamur hinc ne cadat balneum, & pereamus cum
Ebione qui intus eſt in balneo, propter ipſius impietatem. Et nemo miretur de eo
quod audit, Ioannem cum Ebione congreſſum eſſe. Multo enim tempore beatus
Ioannes in uita permanſit, & uſque ad Traiani regnum durauit. Quod autem om-
nes apoſtoli auerſentur Ebionis fidem, & alienam à ſua prædicatione & ab apoſto-
Paulus contra Ebionem defenſus. lico charactere duxerint, omnibus manifeſtum eſt. Cæterum de ſancto Paulo quo-
modo ipſum maledictis inceſſunt, multa dicere poſſum. primùm enim dicunt ipſum
eſſe Græcum, & ex gentibus, proſelytum autem factum eſſe poſtea. Quomodo igi-
„ tur ipſe dicit de ſeipſo, Hebræus ex Hebræis, ex ſemine Abraam, de tribu Benia-
„ min, iuxta legem phariſæus, abundantius æmulator exiſtens paternarum mearum
„ traditionum. Et in alio loco dicit: Iſraëlitæ ſunt, & ego: ſemen Abrææ ſunt, & ego.
Et, circũciſus octauo die. Et, educatus ad pedes Gamalielis. Et, Hebręus ex Hebræis.

At

At ô horribilium reptilium horrendi ſuſurri, & draconiformes ſibili, & uanitatis uene
na. Cuius uero teſtimonium recipiemus? Ebionis & ſodalium eius, aut ſancti Petri di
centis, Sicut ſcripſit uobis frater meus Paulus, quę nam ſunt profunda ac difficilia in-
tellectu, quę indocti parumq́ firmi detorquent per ſuam ignorantiam? Rurſus autem
ſanctus Paulus etiam ipſe teſtatur de his quæ à Petro dicta ſunt, dicens: Et Iacobus &
Ioannes & Cephas, qui uidebantur eſſe columnæ, dextras dederunt mihi & Barnabę
ſocietatis. Etſi enim Tarſenſem ſeipſum dixit, non ex hoc omnino datur occaſio, his
qui uoces uenantur ac obſeruant ad ſuam ipſorum et credentium ipſis ſubuerſionem,
rem ita ſe habere. Nam & Barnabam dicit Ioſeph aliquando uocatum, Barnabam ue-
ro tranſnominatum, hoc eſt filium conſolationis, Leuiten, Cyprium genere: & non
omnino quia Cyprius erat, non erat à Leui. Sic etiam ſanctus Paulus, etiamſi à Tar-
ſo originem trahebat, non erat alienus ab Iſraël. Nam quum diſperſi eſſent multi tem-
poribus Antiochi illuſtris, & alijs temporibus quando incidit bellum, captiui facti ac
dati in obſidionem, qui quidem captiui abducti ſunt, perm nſerunt in quibuſdam lo
cis: qui uero hac de cauſa receſſerunt, habitarunt ubi quiſque locũ occupauit. Quem-
admodum etiam ſanctus Hieremias de Iſraël dixit, uelut ſæpe hoc ipſum contigit, ut
effugerint à facie hoſtiũ. Ait enim: Et ad Citienſes ſi deueneris, neque illic tibi requies — *Citienſes Cyprij dicuntur.*
erit. Omnibus autem manifeſtum eſt, quod Citium Cypriorum inſula appellatur.
Citij enim Cyprij ſunt, ac Rhodij. Sed et in Macedonia genus Cypriorũ ac Rhodio
rum habitauit. & ea de cauſa habetur in Macchabæis, quod exiuit ſemen ex terra Ci-
tienſium. nam ex ſemine Græcorũ eſt Alexander Macedo. Cæterum loco & ſermo-
ne ita ferente, hiſtoriam de his recenſui, quod mutatione locorum & habitationis fa-
cta, multi ex ſemine Iſrael per ſucceſſionem alias regiones inhabitauerunt. Diceban-
tur enim etiam ſingulas regiones patrias habere. Quemadmodum etiam filiæ Iothor
defenſionem Moſis patri nunciauerunt, quomodo remotis paſtoribus, pecora ipſa-
rum potaſſet, & illæ profectæ de hoc proprio patri narrauerunt. Et quum ille diceret,
Cur feſtinaſtis hodie uenire ad ipſum? dixerunt, Vir Ægyptius liberauit nos à paſto-
ribus, & hauſit aquã, & potauit pecora noſtra. Et ſtatim idem dixit ad ipſas, Cur non
adduxiſtis ipſum huc ut ederet panem? Quis autem non nouit quod Moſes eſt filius
Ambram & Iochabet, Ambram uero Chaath, Chaath Leui, Leui Iacob, Iacob Iſaac,
Iſaac Abraam? Et non ab eo quod uocatus eſt Moſes Ægyptius, omnino nobilitatis
ac ſeminis intercidit conſequentia. Hi igitur qui ab Ebione ſeducti ſunt, relicta uia, ad
multas diſtortas uias & accliuem ſemitam mentem conuerterunt. Amplius autem cir
cumciſionem ſe habere iactant, hoc eſſe putantes ſignaculum ac characterem patriar-
charum ac iuſtorum qui ſecundum legem uixerunt, per quam illis ſe adæquatos eſſe
opinantur: & ſanè à CHRISTO eius confirmationẽ ducere uolunt, uelut etiam Ce-
rinthus. Nam & hi iuxta nugatorium illius ſermonem dicunt, Sufficiens eſt diſcipu-
lo ut ſit ſicut magiſter eius. Circumciſus eſt enim, inquiunt, CHRISTVS, & tu cir- — Es reimet sich schön
cumcidere. Et ut per omnes modos cõfundantur erroris ſemina, quemadmodũ frœ-
num mari ex Deo definitũ eſt, clauſtraq́ ac portæ arenæ terminus, & præceptũ hoc,
Hucuſq́ progredieris, & nõ tranſgredieris, ſed in teipſo conterent fluctus tui, inquit:
Sic etiam hi in ſeipſis conſumentur. At illic quidem ex diuino præcepto ad bonũ ordi
nem maris, ex Deo dicta eſt termini ratio. Hic uerò malicia & error à ſeipſo excæcans
mentem, & piam rationem auerſans, contra ſeipſum uelut fluctus excitans, impias
prius prædicatas ab ipſis opiniones alijs fluctibus in ſeipſo collidens, & in ſeipſo ſem-
per conterens, ſeipſum deſtruere anticipauit. Aut quemadmodũ horrendum reptile
quod ſeipſum uaſtat, & ad caudam conuertitur, hanc arrodens, & ſic ſeipſum conſu-
mens. Hoc enim factũ eſſe tradunt tempore quodam ab aſpidibus, concluſis in dolijs,
ita ut ſingulæ alias cõſumpſerint, & quæ reliquis ſæuior ac magis immanis fuit, ſola re

licta

licta ſuperfuerit, quam fame coactam à propria cauda ſeipſam depaſcere incepiſſe, tra-
dunt quidam naturalium rerum ſcriptores in Ægyptiorum regione. Vnde et con-
Aſpidogorgon. gruenter nomen ipſi impoſuerunt, propter caput Gorgonis, Aſpidogorgona hanc
appellantes. Sic etiam uana ſapientia præditus Ebion, & ſodales eius, ſeipſos conſcin-
dunt, & ab initio illa deſtruunt, ob quæ etiam ſe iactant. CHRISTVS enim ſeipſum
non circumcidit, puer enim erat. Gloria uero miſericordi Deo, quod ſeipſum propo-
ſuit Ebion, ut uera non confiteretur, ut et hoc ipſi in confutationem cederet. Si enim di
xiſſet ipſum Deum ex ſupernis ueniſſe, & circumciſum eſſe octauo die à Maria: quum
tunc Deus eſſet, & permiſiſſet ex propria uoluntate, exhibuiſſet ſanè circulatori proba
bilem circumciſionis rationem. Quando uero nudum hominem ipſum natum eſſe, et
ab hominibus circumciſum profert, non amplius cauſa eſt puer, etiamſi octauo die cir
cumciſus eſt. Non enim ſeipſum circumcidit, ſed ab hominibus circumciſus eſt. Nam
pueri nõ circumcidunt ſeipſos, & neq; autores ſunt ſuæ circumciſionis, ſed parentes ip
ſorum. Illi enim quũ parui ſunt, pueriliter ſe gerunt ex ignorantia, & neq; ſciunt quid
ipſis à parentibus contingit. Nos autem & Deum ipſum dicimus de cœlo ueniſſe, &
in utero uirginis Mariæ per tempus quantum pueri in utero geſtari ſolent, permanſiſ-
ſe, donec perfecte à uirgineo utero incarnationem et diſpenſationis myſterium ſibiipſi
diſponeret. per quod myſterium etiam circumciſus eſt uerè, & non in apparentia, octa
uo die. Venit enim ad implendum legem ac prophetas, & non ad diſſoluendum: &
non ut legem alienam pronunciaret, ſed ex ipſo datam, & quæ uſq; ad ipſum in figuris
permanſerit, quo in ipſo & per ipſum rurſus quod deficiebat in lege, impleretur, ut fi-
guræ ad ſpiritualem perfectionem progreſſæ in ueritate, & ab ipſo, & ab apoſtolis ip-
ſius prædicarẽtur, non amplius figuræ exiſtentes, ſed ueritas. In hoc enim implebatur
id quod in lege dictum eſt, quod uſq; ad ipſius tempus durauit, & in ipſo ceſſauit, at-
que in complementum tranſmutatum eſt, quod uidelicet dixit Sepphura, ceſſauit ſan
» guis circumciſionis filij mei: & non dixit, circumciderunt puerum meum. Non enim
diſponebat miſſus angelus ut circumciſio fieret, ſed neq; ſanguinem circumciſionis ti-
mens receſſit, ſed admonitionis gratia, quod puer ſanguinẽ circumciſionis ſedaturus
eſſet, ubi quod audiuit, diſpoſuit, diſceſſit. Atq; audi qualis puer, præterquam de quo
» dixit Propheta: Et uolent quod fuiſſent igne combuſti, quia puer natus eſt nobis, &
» filius datus eſt nobis: genitum quidem puerum oſtendens in ueritate, quo ueram in-
carnationem ſignificaret. Filius uero datus eſt nobis, inquit, ut oſtendat Dei uerbum
ex ſupernis & filium Dei ipſum indicatũ eſſe, & in utero incarnatũ eſſe, & utraque ha
bere, Deum & hominem, ipſum Deum, ipſum hominem, ipſum filiũ ex ſupernis da-
tum eſſe, ipſum puerum genitum eſſe, in quo ceſſauit circumciſionis ſanguis. uelut e-
tiam in Euangelio dicit, quando ueniebant Græci uolentes ipſum uidere, & ueniebãt
ad Philippum, & dicunt ad ipſum: Oſtende nobis IESVM. Et Philippus Andreæ,
» & Andreas IESV dixit: Quidam Græci uolunt te uidere. & ſtatim Dominus re-
» ſpondet dicens: Nunc uenit gloria Dei. ut oſtenderet circumciſionem quidem præte-
rijſſe, carnalem illam. & quæ figuræ inſeruijt ad tempus. Verum in carne præputium
habere in ſpiritu maiorem circumciſionem, quæ ſpeculatur CHRISTVM, & ipſum
in ueritate cõprehendit. Si uero uolunt hi dicere, quomodo igitur CHRISTVS cir-
cumciſus eſt, audient, Iam ô uos ſeducti, oſtendimus uobis ob quam cauſam circumci
Circumciſionis Christi cauſæ. ſus eſt. Nam propter multas cauſas circumciſus eſt, & primum ut oſtenderet ſeipſum
in ueritate carnem aſſumpſiſſe, propter Manichæum, & eos qui dicũt, in ſpecie ipſum
apparuiſſe. Deinde ut oſtenderet quod nõ eſſet coëſſentiale corpus deitati, uelut Apo
linarius inquit: ſed neq; ipſum ex ſupernis detuliſſet, ſicut dicit Valentinus. & ut con-
firmaret circũciſionem, quam olim dederat, iuſtè inſeruiſſe uſq; ad ſuum aduentum.
Et ut non haberent Iudæi excuſationem. Si enim non fuiſſet circumciſus, poterant di-

cere,

Locus Gen.

cere, Non potuimus CHRISTVM ſuſcipere. Et aliàs oportebat ipſum, qui præcepe rat Abraam ut circumcideretur, ſignaculi apparentis gratia, dati uero ad figuram ueri ac inuiſibilis: nunc circumcidi, & hoc ſignaculum confirmare. fiebat enim apparens illa circumciſio propter hæſitationem ipſius Abraam, quando ſanctus & iuſtus ille in dubitatione dixit, Num centum annos nato filius gignetur? & Num Sarra anicula gignet filium? Et ſtatim Dominus, Accipe mihi arietem triennem, & capram, & uaccam, & cætera. & circa ſolis occaſum ubi uidit faces ignis, & clibanum, & alia, dixit ipſi Deus per increpationem: Semen tuum inquilinũ erit in terra aliena, & in ſeruitutem adigent ipſum per annos trecentos, certitudinis gratia propter hæſitationem ob quam dixiſti, Num centum annos nato filius gignetur? At ut ne ſeruitute preſſum ſemen, ab idololatris ac incredulis Ægyptijs, obliuiſcatur Dei patrũ ipſius, impoſuit ipſi & ipſis circũciſionem carnalem, ut uidentes recordentur ac reuereantur, & nõ negent ipſum. Et durauit hæc uſq; ad CHRISTVM. & hac de cauſa etiam ipſe circumcidi uoluit, et homo factus eſt in ueritate ex ſupernis progreſſus ex patre Deus uerbum. & non depoſuit deitatem, ſed carnem geſtauit in ueritate, perfectamq; incarnationem habuit, ac circumciſus eſt, omnia diſponens in ueritate, ut & Iudæi, uelut dixi, excuſationem non haberent, & Manichæi atq; alij redarguerentur. & ut circumciſus rationabiliter circumciſionem diſſolueret, et aliam maiorem oſtenderet, non uelut qui non haberet, & ſibiipſi conſtitueret, ſed qui haberet quidem, oſtenderet autem quod hac non amplius eſſet opus, ſed maiore. Et quod ſtatim genitus Deus erat, & non nudus homo, Magi claré oſtendunt. Nam poſt duorum annorum tempus, ut oſtenderunt Herodi tempus ſtellæ, à bimatu, & infrà, progreſſi in Hieruſalem ijdem Magi ubi interrogarunt & cognouerunt quod in Bethleem gignitur, rurſus exiuerunt ſtella deducente ipſos, & uenerunt à Hieroſolymis in Bethleem, & ingreſſi inuenerunt ipſum cũ matre ſua Maria, & prolapſi adorauerunt ipſum, & obtulerunt munera. Si itaque ſtatim adoratur, non nudus homo eſt qui genitus eſt, ſed Deus. Et non poſt triginta annos, & non poſt baptiſma, CHRISTVS fit: ſed ſtatim CHRISTVS natus eſt à Maria uirgine, Deus & homo. Quapropter etiam angeli ſtatim hymnis celebrant dicentes, Gloria in excelſis Deo, & in terra pax, inter homines bona uoluntas. & nunciant paſtoribus dicentes, Natus eſt uobis CHRISTVS Dominus hodie in ciuitate Dauid. Et non ſolum hoc ô decepte Ebion oſtenditur, ſed etiam à duodecimo anno reperitur ſedens in medio ſacerdotum ac ſeniorum, interrogans ipſos, & quærens cum ipſis, & admirabantur ob ſermonem gratiæ qui progrediebatur ex ore ipſius. Et non poſt trigeſimum annum hoc faciebat, ut dicere poſſis, quod ex quo Spiritus uenit in ipſum, CHRISTVS factus eſt. ſed ſtatim à duodecimo, uelut dixi, anno, quemadmodũ ſcriptum eſt in Lucæ Euangelio: imò etiam prius. Quum adhuc puer eſſet, inquit, aſcendebant Ioſeph & Maria in Hieruſalem, ut adorarent in feſto, & reflectebant, & remanſit IESVS, & quærebant ipſum in itinere, & inter cognatos ſuos, & non reperiebant. Habebat enim Maria cognationem. Quum autem reflexiſſet & reperiſſet ipſum, dixit ipſi: Quid nobis feciſti fili? ecce ego & pater tuus dolẽtes quærebamus te. in loco enim patris Ioſeph ipſi fuit. non enim erat ipſi pater ſecundum naturam. Deinde Dominus ad ipſam dixit: Quid eſt quod quærebatis me? nõ ſciebatis quod in his quæ patris mei ſunt, oportet me eſſe? ſignificans quod templũ in nomen Dei, hoc eſt patris ipſius ædificatum eſt. Si itaq; à puero nouit templum, & patrem, non profectò nudus homo genitus eſt: neq; poſt trigeſimum annum, poſtquam uenit in ipſum ſpecies columbæ, filius & CHRISTVS uocabatur, ſed ſtatim in his quæ Patris ipſius ſunt, ipſum eſſe oportere docuit. Quod autẽ Ioſeph non erat pater ipſius, ſed patris loco, audi eundem Euangeliſtam dicentem, qui uidelicet antea ſcripſit, ex perſona Mariæ, Ego & pater tuus dolentes quærebamus te: quomodo rurſus ſcribit, Erat autem IESVS incipiens

Magorum hiſtoria.

Aut Abrahamum dubitaſſe

Nota locum Lucæ

iuuencula

„ eſſe annorum circiter triginta, filius exiſtẽs, uelut putabatur, ipſius Ioſeph. In eo enim
quod dicit, uelut putabatur, oſtendit ipſum non eſſe filium ipſius, ſed putari. Deficiet
me tempus exponere pergentem ea quæ pertinent ad declarationẽ ueritatis, & ad con-
futationem inaniter ſapientis Ebionis, & adulteratæ ac uanæ ipſius doctrinæ. Vnde
enim non fuerit manifeſtum, quod non pater erat Ioſeph, ſed loco patris habebatur?
„ Ecce enim (inquit) uirgo in utero habebit, & pariet filium. & non dixit, Ecce mulier.
„ Et rurſus in alio loco dicit: Et pariet iuuencula, & dicent, non peperit. Quãdoquidem
enim aliqui Manichæorum & Marcioniſtarum dicunt ipſum genitum non eſſe, ob
id pariet, & dicent, non peperit, quoniam non peperit Maria ex ſemine uiri. Et hi furio
ſi falsò dicunt ex ſemine uiri ipſam genuiſſe. Genuit igitᷣ iuuencula in ueritate, & quod
iuuencula uirgo uocatur, & huius reliquiæ purificatio erant inquinatorũ, audi legem
Iuuencula pro dicentem: Accipe mihi iuuenculã fuluam: ut electum uas Mariæ oſtenderet, propter
uirgine. igneum ruborem deitatis Saluatoris conceptum in uirgine. ignis enim eſt Deus (in-
quit) cõſumens. & dixit lex, Iuuenculam in qua iugum non aſcendit ſuper collum: ut
oſtenderet uirginem iuuenculã, quæ nõ noſſet iugum nuptiarũ uiri. Sed quid opus
frustum chartæ eſt mihi plurima diſputare, quomodo rurſus Eſaias ex perſona Domini dixit, Accipe
tibi fruſtum chartæ nouæ magnæ: fruſtum quidem, propterea quod ſit uirgo ex ſemi
ne uiri, reſecta autem ſit à mixtura uiri, & quod reſecta ſit à naturali hominum conſue
tudine. Omnes enim homines ex ſemine uiri gignuntur. CHRISTI uero natiuitas,
ſecundũ naturam quidem ex muliere uirgine Maria incarnationem habuit. prẹter na
turam uero reſecta eſt à cõſequentia ſecundũ humanitatem: uelut etiam Iacob de ipſo
Ex Germine „ dicit, Ex germine fili mi prodijſti: & non dixit, ex ſemine prodijſti. & hac de cauſa dicit
ſanctus Eſaias propheta, imò potius Dominus ipſi dicit, Accipe tibi fruſtum chartæ:
ſpeciem conſuetudinis ſignificans, in qua omnia ſcribunt filij hominũ. uelut etiam in
„ centeſimo trigeſimooctauo pſalmo dicit, In librum tuum omnes ſcribentur, dies for-
Liber pro mabuntur, & nemo in ipſis. Libro enim aſſimilauit uterum. Et ob id Dauid dicit, Im-
utero. perfectionem meam uiderunt oculi tui, hoc eſt ſeminatũ priuſquam ego effigiarer, co-
„ gnouiſti me, & adhuc priuſquã ego ſeminatus eſſem. Hebræus porrò mirabiliter uer-
Golme bum declarat. imperfectionẽ enim Golme uocauit, quod ſignificat ſimilaginis grumũ
ſiue granum, nimirũ quod nondũ in panem deuenit, ac piſtum eſt, ſed uelut à grano
frumenti ſectus grumus, aut tenuis particula quæ ex ſimilagine fit, ſic æqualem ſpeciei
formam quæ ſecatur ex homine ad ſeminationem exacte loquens oſtendit, & dicit in
Græcam linguam ſermone translato imperfectionem, hoc eſt nõ factam adhuc in ute
ro formationem, aut ante uterum, uiderunt oculi tui. Nouit enim omnia Deus priuſ-
quam fiant, uelut ſcriptum eſt. Cæterũ per librum & fruſtum, uterus ſignificatur. Et
Chartæ no- non dixit, ſume tibi ipſi chartam, ſed fruſtum, ob proprietatem præter hominum con
uæ magnæ ſuetudinem: chartæ, propter aptitudinẽ uteri ad hoc ut inſcribatur: nouæ, propter no
fruſtum. uitatem uirginis & impollutam integritatẽ: magnæ, magna enim reuera eſt Maria ſan
cta uirgo, coram Domino & hominibus. Quomodo enim non dixerimus hanc ma-
gnam, quæ incõprehenſibilem concepit, quem cœlum & terra capere non poteſt? Ipſe
autem quum incõprehenſibilis ſit, ſecundũ proprium propoſitum ac uoluntatem uo
lens comprehenſus eſt, & non neceſſariò, nec coactus. Quapropter magnum eſt fru-
ſtum, & nouum: magnum, propter miraculũ: nouum, quia uirgo. Et ſcribe (inquit)
in ipſum ſtilo hominis: & non dixit, Scribet in ipſum quis ſtilo hominis. neq; dixit, ſcri
bet in ipſum homo: ut ne prætextũ reperiret Ebion. Si enim dixiſſet, ſcribet in ipſum
homo: habuiſſet quod diceret, homo Ioſeph ſeminauit, & ex ſemine uiri genitus eſt
CHRISTVS. Verum Eſaiæ ante ſeptingentos quinquagintatres plus minus annos
dixit, ſcribe: ut à tempore interualli omnis ueritas conſpiciatur, quod nemo potuit an-
te ſeptingentos quinquagintatres annos ſeminare eum qui gigni deberet. Num igitur
fruſtra

Esa

fruſtra dicit prophetæ, Scribe non, ſed ut oſtenderet Spiritum ſanctũ qui erat in propheta, ipſum effectorẽ fieri cõceptionis aduentus CHRISTI, in carnẽ in ueritate. Spiritus enim ſanctus ſuperueniet in te, inquit angelus Gabriel ad Mariam, &c. At uero ſtilo hominis, eſt imagine hominis. Homo autem eſt CHRISTUS IESUS mediator Dei & hominum. Nam ex ſupernis uenit Deus uerbum, ex Maria uero homo, nõ de ſemine uiri genitus. Et propterea ſtatim dicit propheta, Et ingreſſus ſum ad prophetiſſam: ut oſtendat prophetiſſam Mariam, & non uxorẽ Achaz. uelut quidam errant, propter Ezechiam dictum eſſe putantes. Iam enim Ezechias undecim annos natus erat. Nono enim anno regni patris ſui hoc uerbum prædicebatur, Ecce uirgo in utero habebit. Et poſtquam mortuus eſſet Achaz, ubi quatuordecim annis regnaſſet, ſtatim dicit Scriptura: Et regnauit Ezechias, & erat annorũ uiginti, dum ipſe regnabat. Quomodo igitur quum in regno patris ſui, qui quatuordecim annis regnauit, prædicabatur Emanuel, qui ex uirgine gignitur, Ezechias gignetur, qui uiginti annorũ regnauit poſt patrem ſuum? et non magis apparebit his qui ratione præditi ſunt, quod iam fuit natus, quando Propheta prædixit uerbũ illud, tempore regni Achaz patris Ezechiæ: præſertim quum non fuerit prophetiſſa uxor Achaz, uelut omnibus manifeſtum eſt. Maria autem eſt quæ dixit, & uaticinata eſt, Ex hoc tempore beatam me dicent omnes generationes terræ. Ad quã ingreſſus eſt Gabriel, et nunciauit quod Spiritus uenturus eſſet in ipſam, qui in Eſaia loquutus eſt: & gignet filium, Dominũ noſtrum IESUM CHRISTUM per Spiritum ſanctum, & non à ſemine uiri, uelut illi deſipientes & errantes maledica lingua effutiunt. Porrò confutatus eſt uani illius etiam ſabbatiſmus, itemq; circumciſio, & quotidianæ in aquam demerſiones ab ipſo factæ. In ſabbato enim plurima curare IESUS ſtudet, & nõ ſolum curat, ſed etiam per duos modos medetur. præcipit enim curatis in ſabbato, ut grabatũ tollant, ac uadant. Sed & in ſabbato lutum ſubegit, & cæci oculis impoſuit. Eſt autem opus lutum ſubigere. Vnde gnari apoſtoli quod ſolutum eſſet ſabbatum, ab ipſius cum ipſis conuerſatione ac doctrina, uellunt ſpicas in ſabbato, torrentq; ac edunt. Erat autem ſabbatum ſecundarium primum, uelut habet Euangeliũ. Varia enim ſabbata decreuit lex. Aliud quidem, quod ſecundũ ſeptenariũ dierum numerũ reuoluitur, natura ſabbatũ: aliud uero propter ſubiacentes nouilunio ſecundũ lunam, & conſequentes feſtiuitates. uelut dies fixorum tentoriorum, & dies paſchatis, quando agnum mactant, & azyma comedunt. Inſuper autem unum ieiunium ieiunant in anno, quod dicitur magnũ: & aliud quod appellant paruum. Quando enim incidunt hi dies, aut in ſecunda ſabbatorum, aut in tertia, aut in quarta, ſabbatũ etiam ipſum ipſis decernitur. Quapropter poſt factam azymorum diem, & definitã ſabbati diem, in ſabbato ex natura, quod poſt azymorum diem in ſabbatum computatum fuit, inuenti ſunt tranſeuntes per ſata, & euellebant ſpicas, & torrebant ac edebãt: oſtendentes quod ſolutum eſſet uinculum in ſabbato decretum, quum ueniſſet magnum ſabbatum, hoc eſt CHRISTUS, qui quietos nos fecit à peccatis noſtris. Cuius figura erat Noë, quem ubi pater eius genitum uidiſſet, iuxta prophetiam imponebat ipſi nomen Noë, dicens, Hic quietos faciet nos ex peccatis noſtris, id eſt duris operibus noſtris. Noë uero à peccatis quietos nõ fecit, ſed in CHRISTUM prophetauit Lamech, qui per Noë ſignificat in ueritate. Noë enim requiẽ ſignificat. Et Sebeth, quod ſabbatũ ac requiem interpreteris, eſt CHRISTUS, in quo quietus factus eſt Pater, & ſanctus eius Spiritus, & omnes ſancti homines in ipſo quieti facti ſunt, quieſcentes à peccatis. Hic eſt magnum illud ſabbatum, & perpetuũ, cuius figura erat paruum ſabbatũ, quod inſeruiebat uſq; ad ipſius aduentũ, præceptum ab ipſo ſecundũ legem, & ſolutum in ipſo, & impletum in Euãgelio. Sic enim dixit, Dominus eſt filius hominis, etiam ſabbati. Vnde diſcipuli confidenter ſabbatũ ſoluunt. Nam & ſacerdotes ante ipſos ſabbatũ ſoluerant, mactantes & Deo uictimas

Eſaiæ locus explicatus.

Sabbata uaria

Sabbatum magnum eſt Chriſtus.

Sabbatum

Circumciſio carnalis non uera ē circunciſio

offerentes, ut ne ceſſaret uictima perpetua, & quæ quotidie offertur. Nō ſolum autem
ipſi ſacerdotes prędicebant ſoluendū eſſe ſabbatum, per hoc quod non ceſſabant, ſed
etiam ipſa circūciſio ſabbatum ſoluebat. Quum enim ſępe gigneretur puer in ſabbato,
Circūciſio et ſabbatū ſe mutuò deſtruebāt
ſublatio ac deſtructio ſabbati per circūciſionē fiebat. Sic utriſq; diſſolutio prædicebatˀ,
oſtēditur enim, quod circūcidentes genitum in ſabbato, ſi exacte ſupputare uoluerint
octauam diem, inuenientes ipſam incidentē in ſabbatum, & circūcidentes, opus pene-
trarunt, & ſabbatū ſoluerunt. Si uero diſtulerūt, ut ne ſoluant ſabbatū, nona deinceps
peragunt circū ciſionē, & ſoluerunt circumciſionē, & terminum præcepti octo dierū
de ipſa. Imò neq; erat perfecta prima circūciſio, ſed ſigni gratia data eſt, & ad cōmone-
factionem ipſorū poſtea, & propter hæſitationem ipſius Abraam, uelut dixi, obiurga-
ti, & figurę gratia illius magnæ circūciſionis, quæ omnia ſecundum æqualitatē implet
in his qui digni fiunt. Etenim ſi hæc ſanctificationis gratia erat & hæreditatis regni cœ-
lorū, ergo priuata eſt Sarra regno, & Rebecca, & Lia, & Rachel, & Iochabeth, & Ma-
ria ſoror Moſis, et omnes ſanctæ mulieres, & nō poterunt eſſe hæredes regni cœlorū,
quum nō potuerint circūciſionem Abraam habere, quam Deus ipſi dedit, iuxta ho-
rum rationē. Si uero non priuatæ ſunt hæ regno cœlorū, quanquā non participes fue-
rint circūciſione: nihil ergo ualet nunc carnalis circūciſio. Quid uero iactat Ebion cir-
cumciſionem? quādo etiam idololatrę & ſcelerati Ægyptij circumciſionē habent. Sed
Saraceni, Iſmaëlitæ.
& Saraceni, qui & Iſmaëlitæ, circumciſionē habent. Et Samaritæ ac Iudæi, et Idumæi,
& Homeritæ. Pleriq; uero ex his nō propter legem hoc faciunt, ſed temeraria quadam
cōſuetudine. Et in ſumma multū temporis conſumo, dum in huius nugis uerſor, pro-
» pterea quod ipſe fruſtra nititur in hoc dicto, quod ipſe Saluator dixit: Sufficiens eſt di
ſcipulo ut ſit uelut magiſter eius: ut & ipſe iactare poſſit ſuam circumciſionē, propter
ipſius CHRISTI circumciſionē, quæ ſanè in CHRISTO recte peracta eſt. Attamen
quando beſtialis ille uult hunc ſermonē de imitatione CHRISTI accipere, nō cuncta-
bor oſtendere quod non propter hoc dictus eſt. Statim enim declarat Dominus, di-
cens, quod non propter hoc dixit, ſed propter perſecutiones & Iudæorū in ipſum de-
» bacchationem. & dicit: Si me perſecuti ſunt, etiā uos perſequentur. Si me odio habue-
» runt, etiam uos odio habebunt. Nō me dicitis dominū & magiſtrum? & bene dicitis,
» ſum enim. Si igitur patrēfamiliâs Beelzebul uocauerunt, quanto magis domeſticos ip-
» ſius? Et non poteſt ſeruus eſſe ſuper dominū ſuum, neq; diſcipulus ſuper magiſtrū ſu-
» um. Sit aūt abſolutus per omnia diſcipulus uelut magiſter: hoc eſt paratus ad perſecu
» tionem & maledictionē, et quicquid mali infertur. Vnde ſanctus Paulus dicit: Imitato
res mei eſtote, quemadmodū & ego CHRISTI. Et non quod ille dominū ſuum imi
tabatˀ uelut non oportebat, neq; enim dicebat, Deus ſum, aut filius Dei ſum, aut Deus
» Verbū ſum: Sed ego ſum minimus apoſtolorū. Et, Velut abortiuo uiſus eſt etiam mi
» hi. Si uero tu Ebion hoc dictum accipis de imitatione CHRISTI, & à circumciſione
quam inaniter iactas, uis eſſe uelut magiſter, imò magis uelut dominus; ne in circumci
ſione ipſi te aſſimila, non enim tibi proderit. Trāſtulit enim Dominus huius tempus,
uelut per multos teſtes clarè demonſtrauimus. Venit enim & impleuit, data perfecta
circūciſione myſteriorum ſuorū, non in uno ſolo membro, ſed toto corpore obſigna-
to ac circumciſo à peccatis, & nō unam partem populi ſaluans, hoc eſt uiros ſolos, ſed
etiam totum populū Chriſtianorum in ueritate, uiroſq; ac mulieres ſimul obſignans,
& ad regni cœlorum hæreditatē, liberaliter & non defectuoſe uni ſolum uirorum or-
dini per imbecillitatē, ſignaculum exhibens, ſed uniuerſo populo per ſignaculū man-
datorum ac bonę doctrinę regnum cœlorū reuelans. Si uero uelut Dominus eſſe uis
ô Ebion, hoc eſt uelut magiſter, longe falleris. Ne in circūciſione illi aſſimilare, ſed euo-
ca Lazarum ex monumento, aut alium mortuū ſuſcita, leproſos munda, aut cæcis ui-
ſum reſtitue, aut paralyſi reſolutū ſana, ſi potes. Non potes autem, quia cōtrariè facis,

Opera in explebilia

Aliqui ex Patrib. operati ſunt miracula

incredulitate & uinculis carnis, & iuſtificationibus legis inexplebilibus occupatus. Si autem hæc facere non potes, ut non potes, propter tuam prauā fidem, non dico uelut CHRISTVS: nō enim potes aſſimilari Deo, quū corruptibilis homo ſis, & errore deceptus: imò neq; nomen CHRISTI in diuinis ſignis inuocare poteris, & ſi inuocaueris, nihil efficies. Si uero etiam omnino operaris ut paralyticū reſtituas, habuit utiq; id per nomen IESV quod ſurrexit, & intelligentiā ab ipſo accepit, ut tuum ſabbatū non ſufferat, ſed per nomē eius qui ipſum ſanauit, diſcat, Tolle grabatum tuum, & uade in domum tuam in ſabbato. Iam uero à me relatū eſt, quod diuerſimode unuſquiſq; ipſorum de CHRISTO ſentit ac pronunciat. Aliquando quidē idem Ebion ex affrictu nudum hominē ipſum genitum eſſe dicens. aliquando autem ab ipſo appellati Ebionæi, filium ſupernè ex Deo uirtutem adeptū eſſe aſſerentes, & hunc in tempore Adam ipſum induiſſe ac exuiſſe. Quorum diuerſas opiniones in uirtute Dei ſubuertimus. Et quid mihi opus eſt amplius cōmorari in importuoſis & reciprocantē aquam habentibus locis: qui alicubi alluuntur, alicubi exſiccātur, ex quibus piſcium eruptiones ſæpe fiunt, & pedibus eorum qui ripas horum locorū adeunt, damnum uelut iam dictum eſt, inferunt: ex eo quod inter piſces reptilia quædā ſint uenenum eiaculātia, paſtinacæ inquam, & dracænæ, carchariæq; ac murenæ. Præteribo itaq; locum, rurſus Deo gratias agens, quod & hanc hæreſim in tergū reiecimus, non oſcitanter, ſed diligēter confutatam. Ad alias autem deinceps noſipſos ô chariſſimi demus, diuino auxilio implorato, quo promiſſionis complementum ipſe per nos perficiat.

Contra Valentinos, qui & Gnoſtici appellantur, XXXI. hæreſim.

Poſt hos Ebionæos appellatos, quorum improbitatem pertranſiuimus, et per Dei uirtutem conſequ:ntes aliarum ferarum formas promiſimus, uenena item reptilium ac morſus incutientes, utpote in doctrinis ipſorum, uelut in hiatu beſtiæ uenenum eiaculantis, aut horrendi reptilis & baſiliſci cōceptas: ad Valentinorum hæreſim explicandam tranſibo, confutationem ipſorum pro uiribus facturus, qui ſanè etiam Gnoſticorum nomen ſibiipſis imponunt. Et horum quidem differentię ſunt decem, in una plaga ſomnij ipſorum, & coniugationibus, & octonarijs, & maſculorū ac fœminarum ſeculis uiciſſim æqualiter percuſſis. Et non amplius quidem iuxta tempora ordinis ſucceſſionem digeram, ſed iuxta progreſſum ab altera ad alteram digrediar. In uno enim tempore hi omnes uelut fungi ex terra eruperunt, & uelut abominabilium ac graueolentium herbarum germina, & gramen ſpinoſum, & uelut latebra multorum ſcorpiorum, ex uno omnes tempore in uitam excreuerunt. Et ſicut antea dixi, inſtar fungorum ſua deformitate ſub unum contactum apparuerunt. Velut etiam ſancto Irenæo iam de ipſis dictum eſt: contēporanei enim hi fuerunt. Vnuſquiſq; autem ab altero malam occaſionem colligentes, aliuſq; ab alio ampliorē adhuc doctrinæ gratiam cupiens, ſibiipſi prauæ inuentionis differētiam effigiarunt, & omnes Gnoſticos ſeipſos nominauerunt, Valentinus inquam, & qui ante ipſum fuerunt Gnoſtici, imò & Baſilides, & Saturnilus, & Colorbaſus, Ptolemæus item, & Secundus, atq; Carpocras, & alij complures. Cæterum etiamſi omnes hic nominauimus, propter exortus omnium in uno tempore cōiunctionem, tamen prauæ ſationis uniuſcuiuſq; maleuolentiam priuatim ac ſeorſim explicabimus. Interim uero ad propoſitū hæreſiarcham & tragœdiæ portam deueniemus, Valentinum inquam, & ipſius doctrinam. Valentinus igitur hic tēpore ſuccedit his qui antepoſiti ſunt, Baſilidi & Saturnilo, Ebioniq; ac Cerintho & Merintho, & ſodales eius. Hi enim omnes uno tempore in uitam exorti ſunt, modico autem tempore præceſſerunt Cerinthus et Merinthus ac Ebion. ſimul enim cum his qui ante ipſos indicati ſunt, excreuerūt. Patriam equidem ipſius, aut unde natus ſit, pleriq; ignorant: nulli enim ſcriptori curæ fuit huius locum oſtendere. Ad nos autem per auditū fama quædam peruenit. Quare non præteribimus, ut ne etiam

Valentinorum differentiæ decem.

XXX Gotter XXX Hymmel XXX welt

huius natalem locū indicemus. In ambiguo quidem eſt, an uera dicturi ſimus, tamen famam ad nos perlatam ſilentio non præteribimus. Dicunt enim ipſum fuiſſe Phreboniten Ægypti maritimum, in Alexandria uero inſtitutum eſſe Græcorum literis.

Heſiodi Theogonia.

Vnde & imitatio Theogoniæ Heſiodi, deorum triginta apud ipſum Heſiodum relatorum. Et ipſe fabuloſa gentium poëſi in mente ſua concepta, & ab his qui cum ipſo & ante ipſum à ueritate exciderunt, opinionem adeptus, etiam ipſe uelut Heſiodus, alijs nominibus in alia transmutatis, mundum decipere uoluit. Nam & hic triginta deos ac cœlos adducere uult, quorum primum eſt Profundum, uelut ipſe mente delyrus dixit: quomodo ſanè & opinionis ipſius fundator Heſiodus chaos primū deorum dixit. Cui autem non clarum eſt, chaos & profundum eandem ſignificationem habere? Vide uero mihi circulatoris illius tragicam fabulam, & improbam doctrinā. Triginta enim hic, uelut dixi, ſæcula adſtruere uult, quæ & deos nominat, quindecim maſculos & totidem fœminas eſſe dicens. Singula autem ſęcula marem & fœminam, & iugum ac par, ipſe & complices eius dicunt. Quindecim uero dualitates eſſe aiunt, quas coniugationes appellant, numero autem eſſe ſæcula triginta. Vnamquanque uero fœminam gignere ex maſculo ſequentia ſæcula. Eſſe autem hæc, uelut ſubiectum

Triginta ſæcula Valētini.

eſt, fœmineo nomine ſemper ad maſculum palàm appoſito. Ampſiu, Auraan. Bucua, Tharthuu. Vbucua, Thardeadie. Merexa, Atarbarba. Vdua, Ceſten. Vduuac, Eslem. Amphaim, Eſſumen. Vananin, Lamertade. Athameſſumin, Allora. Cubiatha, Thamodan. Saddaria, Oren. Lanaphechudamphech, Emphiboche. Bara, Aſſi. Vchame, Belim. Dexariche, Maſemon. Et ſic quidem compoſiti ſunt, uelut iuxta coniugationem maris & fœminæ. In conſequentia uero iuxta ſucceſſionem, ſic. Ampſiu. Auraan. Bucua. Tharthuu. Vbucua. Thardeadie. Merexa. Atarbarba. Vdua. Ceſten. Vduuac. Eslem. Amphaim. Eſſumen. Vananin. Lamertade. Athameſſumin. Allora. Cubiatha. Thamodan. Saddaria. Oren. Lanaphechudamphech. Emphiboche. Bara. Aſſi. Vchame. Belim. Dexariche. Maſemon. Horum nominum interpretationes hæ ſunt. Profundum & Silentium. Mens & Veritas. Verbum & Vita. Homo et Eccleſia. Paracletus & Fides. Paternus et Spes. Maternus et Charitas. Sempermens & Intelligentia. Voluntas, quę etiam Lux et Beatitudo. Eccleſiaſticus & Sapientia. Profundus & Miſtio, ſiue Coitus. Ageratus, id eſt non ſeneſcēs, et Vnio. Per ſe naturalis & Cōmixtio. Vnigenitus & Vnitas. Immobilis & Voluptas. Iuxta numerum uero ſucceſſionis & conſequentię, à ſuperinnominato patre, qui & Profundum apud ipſos nominatur, uſque ad hoc quod iuxta nos eſt cœlum, numerus horum triginta ſic ſe habet. Profundum. Silentium, Mens. Veritas. Verbum. Vita. Homo. Eccleſia. Paracletus. Fides. Paternus. Spes. Maternus. Charitas. Sempermens. Intelligentia. Voluntas, ſiue Lux. Beatitudo. Eccleſiaſticus. Sapientia. Profundus. Miſtio. Ageratus. Vnio. Per ſe naturalis. Commixtio. Vnigenitus. Vnitas. Immobilis. Voluptas. Atque hæc quidem eſt triginta ſæculorum ab ipſis fabuloſe confictorum tragœdia, & iuxta coniugationem ſpiritualis uidelicet complementi Vaniloquium. Quæ ſi quis comparans his quæ apud Heſiodum & Steſichorum, & alios Græcos poëtas ſunt, adponat, inuenerit ſanè ex comparatione quod eadem ſint, & nihil aliud. Et ex hoc cognoſcet, quod nihil aliud admirandum illi miraculorum hæreſiarchę myſtice ſe dicere profitentur. Nihil enim aliud quàm confictā Græcorum poëticam fabuloſi gentium erroris ac doctrinæ expreſſerunt, nulla mutatione facta, quàm adulteratæ apud ipſos

Triginta ſæcula Heſiodi.

barbaricæ nominū effictionis. Sic enim dicit & Heſiodus, Primū omniū fit Chaos, ſic Profundū dicunt, deinde Nox. Erebus, Terra. Æther, Dies. Amor, Metis ſiue cōſiliū. Mors, ærumna. Fatū, Nemeſis. Momus, amicitia. Interitus, diſcordia. Senectus, Ate. Deſiderium, obliuio. Somnus, pugna. Voluptas, contumelia. Lętitia, ſplendor. Quies, fraus. Iucunditas, Lis. Et hic quidem numerus maſculorum ac fœminarum ſecundum conſequentiā, hoc modo numerum trigeſimum habet. Si uero quis uelit in-

ſpicere quomodo hi fingentes unũ ad aliud coniungunt, is ſic cõpererit coniuncta ac cõiugata inter ſe prout poëtis uiſum fuit. Nam profundũ nocti ac ſilentio coniunctũ, terram genuiſſe fecerunt. Alij uero cœlũ, quod etiam Hyperionem uocauerunt, Idem uero terræ coniunctũ, mares ac fœminas genuiſſe dicunt, & eos qui ſequuntur ſimiliter, uſq; ad totam ipſorũ productionem, uelut infinita & delira ipſius profundi nugacitas habet. Inuenias aũt ſic coniuncta ac coniugata, et hoc modo componi potentia. Chaos, Nox, Erebus, Terra, Æther, Dies, Amor, Metis, Mors, Ærumna, Fatũ, Nemeſis, Momus, Amicitia, Interitus, Diſcordia, Senectus, Ate, Deſideriũ, Obliuio, Somnus, pugna, Voluptas, Cõtumelia, Lętitia, Splẽdor, Quies, Fraus, Iucũditas, Lis. Si uero quis ipſorũ figmento attendat, & cognoſcere uelit quomodo à mũdanis ac Græcis poëmatis hi attoniti facti ſint, fruſtra uelut inſania correpti, excogitantes quæ nõ oportet, ad uanũ & inutilem laborẽ, is inuenerit ipſos tanto magis ſeductos. Vnde adhuc altius etiã perſcrutantes, putauerunt ſe ſua propria furioſa mente etiã defectum relictum excogitaſſe, quem relictũ defectũ, & omnipotentẽ, & opificem appellãt, & creatorem eſſentiarũ. À quo rurſus etiam posteriorẽ octonarium poſt ſeptem cœlos dicũt ſecundũ primum octonariũ aſſimilatum creatum eſſe, quũ ipſe fuerit in octonario, & ſeptẽ cœlos poſt ſeipſum fecerit. Et uelut defectui relicto impermixtũ quoddam & nõ effœminatũ ſæculum coniungere uolunt, quod ad complementũ hic uenerit, & ad inquiſitionem animæ, quæ ex ſupernis à materna ſapiẽtia uenit. Iam uero & Achamoth Achamoth. nomen exprimentes cõfingunt, quem etiam Saluatorẽ uocant, & terminũ, & crucem, & finitorẽ, & traductorem, & IESVM qui per Mariã uelut per canalem pertranſiuit. Eſſe aũt ipſum lucẽ à ſuperno CHRISTO, & ob id patronymice ac denominatiue uocari lucem, propter ſupernã lucem: & CHRISTVM, propter ſupernũ CHRISTVM: & uerbũ, propter ſupernum uerbum: & mentem ſimiliter Saluatorẽ dici. Semper uero trãſgredi ſuum patrẽ, illum opificẽ. Simul autem ſecũ ſurſum ferre obediẽtes ipſi, ad ſupernas cõplementi coniugationes. Et ô horũ nugacitatẽ, et tantã uanitatem. Apponam aũt, uelut antea dixi, etiã uelut ipſi coniugarunt poëticis & gentilibus fabulamentis ſuam ipſorum nugacitatem. Poſt tricenariũ autem numerum, unum nomen medium & non effœminatũ, & poſt ipſum rurſus ſecundum coniugationem octonariũ, inuentum ab opifice, qui rurſus ſic componi poteſt, & ſunt nomina hæc. primus Exephos. Porphyrio, Clotho. Rhyacus, Lacheſis. Epiphaon, Atropos. Hyperion, Aſterope. Et hæc quidem horũ poëtarum ſcena eſt, habens & alias multas nomenclaturas deorũ apud ipſos nominatorũ, maſculorum ac fœmininorũ, aliter atq; aliter apud quoſdã appellatorum, qui etiã trecentorũ ſexagintaquinq; numerũ efficere poſſunt, & amplius, in occaſionẽ ac prætextũ aliarũ ſectarum, quæ rurſum hoc tragicũ argumentum ſomniãtes aggreſſi ſunt ac inſtituerunt. Nam poſt prædicta nomina, Heſiodus et Orpheus ac Steſichorus genitũ eſſe dicunt Cœlũ & Tartarũ, Saturnũ & Rheam, Iouem & Iunonẽ, & Apollinem, Neptunũq; ac Plutonem, & innumeros deinceps qui apud ipſos nominãtur. Multus eſt enim horum fraudulentus ex ſuſpicione error, qui ubi nominum uanitatem concepit ac excogitauit, multas fabulas confinxit. Et hic eſt qui mentem illorũ deceptorum ſeducere uidetur. Ridicula uero ſtatim omnibus comperiuntur hæc qui ſecundũ Deum illuminatã mentem habent. Porrò præteritis his, rurſus ex ipſorum libris, ad uerbum, & iuxta dictionis ſeriem, lectionis inquam ac libri ipſorum, hic appoſitionem faciam, et ſunt hæc. Apud prudẽtes, apud animales, apud carnales, apud mundanos, Mens magnitudine inabolibilis, inabolibilibus ſalutem. Valentini epiſtola. Innominatorum ego et arcanorum ac ſupercœleſtium mentionem apud uos faciam, quę neq; à principatibus, neq; à poteſtatibus, neq; à ſubditis, neq; ab omnib. intelligi poſſunt. Verũ ſoli immutabilis intellectui manifeſta ſunt. Neq; enim ab initio ipſe per ſe pater in ſeipſo complectebatur omnia, in ſeipſo in innotitia, quem quidam ſæcu

lum ageraton, id eſt non ſeneſcens appellant, ſemper iuuenẽ, maſculum ac fœminam.
Qui ſemper complectitur omnia, & non in aliquo continetur. Tunc intelligentia in
ipſo uoluit illam quam aliqui Notionem, ſiue Intelligentiã dixerunt, alij Gratiam pro
priè, propterea quod ipſa ſuppeditauit theſauros magnitudinis his qui ſunt ex magni
tudine. Qui autem uera dixerunt, Silentium appellauerunt: quia per cogitationem ci
tra ſermonem, omnia ipſa magnitudo perfecit. Sicut igitur antea dixi, incorrupta æter
nitas uolens uincula rumpere, magnitudinem effœminauit, ob appetentiam quietis
ipſius. Et hæc ipſi mixta edidit patrem ueritatis, quem proprie perfecti Mentem no-
minauerunt, quoniam exemplar prius exiſtentis ingeniti erat. Poſtea uero Silentium
naturalem unitatem lucis protulit cum Mente. Erat autem ipſorum cõuentio, ipſum
uelle: & edit ueritatem. Veritas autem à perfectis proprie nominata eſt, quia uerè ſimi
lis erat matri ſuæ Silentio, ipſo Silentio hoc uolente à diuiſionibus lucis, tum maſculi,
tum fœminæ, æquale eſſe, quo per ſeipſas, et hęc in ipſis manifeſtaretur, his qui ex ipſa
ſunt, in ipſa inſenſibilia lumina diuiſa. Poſtea Veritas maternam proferens laſciuiam,
effœminauit patrem ſuum in ſeipſam, & coiuerunt ſibijpſis incorruptibili mixtione,
& non ſeneſcente commixtione, & edit quaternarium ſpiritualem maſculum & fœmi
nam, exemplar prius exiſtentis quaternarij, qui erat, Profundũ, Silentium, Pater, Veri
tas. Hic aũt quaternarius ex Patre & Veritate, eſt homo, Eccleſia, uerbum, uita. Tũc
complectentis omnia profundi uoluntate, homo & Eccleſia paternorũ recordati uer-
borum, coiuerunt inter ſe, & edit hæc duodenarium laſciuorum, maſculum & fœmi-
nam. Maſculi itaq; ſunt, Paracletus, Paternus, Maternus, Sempermens, Voluntas,
id eſt lux: Eccleſiaſticæ fœminæ uero, Fides, Spes, Charitas, Intelligentia, Beatitudo,
Sapientia. Poſtea uero Verbum & Vita, etiam ipſi laudis donum effingentes, inter ſe
communicauerunt. Erat autem ipſorum communicatio ipſa Voluntas, & congreſſi
ediderunt Denarium laſciuorum etiam ipſorum, maſculorũ ac fœminarum. Ex qui-
bus mares ſunt, Profundus, Ageratus, per ſe naturalis, Vnigenitus, Immobilis. Hi co
gnominationem in gloriam omnia complectentis fecerunt. Fœminæ uero, Miſtio,
Vnio, Commixtio, Vnitas, Voluptas. Et hę cognominationem in gloriam ſilentij a-
ſciuerunt. Perfecto igitur per patrem ueritatis tricenario numero, quem ignorãtes ter
reni numerant, & quum uenerint ad ipſum, non amplius numerũ inuenientes, ad cir-
culum reuertũtur, rurſus ipſum numerantes: eſt autem hic, Profundũ, Silentium, Pa-
ter, Veritas, homo, Eccleſia, Verbum, uita, paternus, Maternus, paracletus, Semper-
mens, Voluntas, Eccleſiaſticus, Fides, Spes, Charitas, Intelligentia, Beatitudo, Sapien
tia, Profundus, Ageratus, per ſe naturalis, Vnigenitus, Immobilis, Miſtio, unio, cõ-
mixtio, Vnitas, uoluptas: Tunc is qui omnia cõplectitur, inſuperabili prudentia do-

Octonarius alius pro principali conſtitutus.

cuit uocari alterum octonariũ, pro eo qui prius erat principalis octonarius, qui in tri-
cenarij numero manet: Non enim erat magnitudinis prudentia, in numerum cadere:
& cõſtituit pro maſculis maſculos, Vnum, Tertium, Quintum, Septimum: Et fœmi-
nas, Binarium, quaternariũ, Senarium, Octonarium. Hic igitur Octonarius eſt, qui
uocatus eſt pro eo qui prius erat octonario, profundo, patre, homine, uerbo & Silen-
tio, ueritate, Eccleſia, uita: qui unitus eſt luminibus, & factus eſt tricenarius abſolutus,
& prior ille octonarius quietus. quando profundum egreſſum eſt per magnitudinis
fulcimentũ uniri cum tricenario, hic tricenarius erat. Nam reuera Pater ueritatis cõue-
nit cum Eccleſia, & Maternus habuit uitã, & paracletus unitatẽ, & unitas uniebatur
patri ueritatis, et pateueritatis erat cum Silentio. Verbũ uero ſpirituale cõmunicabat
ſpiritui miſtione & incorruptibili cõmixtione, faciens finẽ ipſius per ſe matris, indiuiſi-
bilem ſuã requiem. Tricenarius igit̃ abſoluẽs profunda myſteria, penitus nuptiarũ ex-
ors, in incorruptibilib. uiros incorruptibiles edidit, q ſanè Vnitatis filij nominati ſunt,
& delineari nequeuntes. Erãt itaq; ferè extra prudentiã, quieſcentes ſine intelligentia.

Nam

Reſurectio iuxta Spiritu Satanæ

Nam quod quis facit, ſi non de eo uniuerſaliter cogitat, nõ facit. Tunc ſanè geniti ſunt uiri, quorum multitudinem ad numerum effari neceſſe non eſt: cogitare uero facile eſt. unuſquiſq; enim proprium nomen ſortitus eſt, propter arcanorum myſteriorũ cognitionem. Silentium igitur uolens omnes ad electionẽ cognitionis impellere, cõmiſcuit ſe ſecundo oppoſito octonario miſtione incorruptibili, uoluntate autem intellectuali. Erat autẽ intellectualis ipſius uoluntas, Spiritus ſanctus qui in medio eſt ſanctarũ Eccleſiarum. Hoc itaq; ad ſecundũ octonarium demiſſo, perſuaſit etiam ipſum cum ipſa uniri. Nuptiæ igitur perficiebantur in octonarij partibus, ita ut uniretur ſanctus Spiritus uni, & binarius tertio, & tertius ſenario, & octonarius ſeptimo, & ſeptimus binario, & ſenarius quinto. Totus autẽ octonarius conuenit cum uoluptate non ſeneſcente, & incorruptibili miſtione. Nõ enim erat ſeparatio inter ipſos, uerum cõmixtio erat cum uoluptate irreprehenſibili, & edidit Quinarium laſciuorũ non effœminatorum. quorũ nomina hæc ſunt: Fructuarius, Finitor, Munerator, Emeritus, Traductor. Hi medietatis filij appellati ſunt. Atq; hæc quidẽ ex parte librorũ ipſius appoſita, hucuſq; à me dicta ſint. Fecit autem hic prædicationẽ in Ægypto. Vnde ſanè uelut reliquiæ uiperæ oſſiũ, adhuc in Ægypto ſementis ipſius reſtat, in Atrabite, & Proſopite, & Arſenoite, & Thebaide, & inferioribus partibus regionis maritimæ, & Alexandriopolitæ præfectura. Sed & Romæ reuerſus prædicauit. Verum ad Cyprum progreſſus, uelut naufragium natura corporaliter paſſus, à fide defecit, & mente motus eſt. Antea enim pietatis ac rectę fidei partẽ in prædictis locis habere putabatur. Verum in Cypro deinceps ad extremã impietatem deuenit, & ſeipſum in ea quam prædicabat improbitate penitus immerſit. Dicit autẽ ipſe & ſodales eius, Dominũ noſtrũ IESVM CHRISTVM, uelut dixi, & Saluatorẽ, & CHRISTVM, & Verbum, & crucem, et traductorem, & finitorẽ, & Terminum. Ex ſupernis uero corpus delatũ eſſe aſſerunt, & uelut aquam per canalem, per Mariam uirginẽ penetraſſe: nihil uero à uirgineo utero accepiſſe, ſed ex ſupernis corpus habere, uelut dixi. Non eſſe autẽ ipſum primum uerbum, neq; CHRISTVM poſt uerbum, eum ſcilicet qui ſupernè eſt in ſupernis ſæculis. Verum hunc aſſerũt datum eſſe ob nihil aliud, niſi ſolũ ut ueniret & ſaluaret genus, quod ex ſupernis eſt ſpirituale. Cæterum mortuorum reſurrectionẽ negãt, fabuloſum quiddam ac nugatorium dicentes. Nõ hoc corpus reſurgere, ſed aliud quidẽ ex ipſo, quod ſanè ſpirituale uocãt, uerum illorum ſolum qui apud ipſos ſpirituales atq; animales appellantur, ſi ſanè animales iuſtè uixerint. At materiales & carnales & terrenos uocatos penitus perire, & omnino nõ ſaluari, ſecedere uero unamquãq; eſſentiam ad proprios ſuos productores, ita ut materialis materiæ tradatur, carnalis & terrena terræ. Tres enim hominum ordines eſſe dicunt, ſpiritualium, animalium, carnalium. Ordinẽ autẽ ſpiritualem ſeipſos dicunt, quẽadmodum etiam Gnoſticos, et neq; labore opus habentes aliquo, quàm ſola cognitione & arcanis myſteriorum ſuorum uerbis. Quiſq; uero ipſorum quodcunq; uoluerit, intrepide facit, & nullius rei curioſus eſt. Omnino enim ſaluari ſuum ordinem dicunt, ut qui ſpiritualis exiſtat. Alterum uero ordinem hominum in mundo, quem Animalem uocant, à ſeipſo ſaluari non poſſe, niſi labore & iuſta operatione ſeipſum ſaluauerit. Materialem autem hominum ordinem in uita, cognitionem capere non poſſe aſſerunt, neq; ſuſcipere hanc, etiamſi uelit is qui ex hoc ordine procedit, uerum ſimul cum anima & corpore perire. Suum uero ordinem ſpiritualem ſaluari cum corpore, quod aliud quoddã interius eſt, & ipſi corpus ſpirituale imaginantes uocant. At animales fatigatos laboribus & opificem tranſgreſſos ſurſum dari angelis qui cum CHRISTO ſunt, nihil corporum ferentes, ſed ſolum animas in perfectione cognitionis ipſorum repertas, & has opificem tranſgreſſas dari angelis qui ſunt cum CHRISTO in nymphas ac ſponſas. Talis eſt ipſorum tragœdia, habens etiam plura his, ego uero ſolum ea quæ natura neceſſaria duxi, ut in propatulum

mentiris o Satan est-n-Verus homo conceptus & natus ex Virgine.

Hominum ordines tres.

Destruat te chrs Satan.

uenirent

Schwerm Teuffel

uenirent recenſui, prout cognitio ad nos deuenit, unde originem traxit, & quibus tem
poribus uixit, & à quibus occaſiones accepit, & quæ ſit ipſius doctrina, ſimulq́ꝫ cũ qui
bus hoc malum in uitam exortum eſt, ex parte doctrinæ ipſius oſtendi. Reliquam ue-
ro ipſius nugacitatem non uolui à meipſo componere, quum repererim apud ſanctiſ-
ſimum Irenæum, priſcum illũ, opus contra ipſum conſcriptũ. Quum itaqꝫ hactenus
Irenæi locus pauca hæc recenſuerim, quæ deinceps ſequuntur ex prædicto uiro ſeruo Dei, Irenæo
tranſſcriptus. inquam, integrè apponam. Habent autem ſic. Quidam emiſſi ad ueritatẽ, introducũt
ſermones falſos, & genealogias uanas, quæ ſanè queſtiones magis exhibẽt, uelut Apo
ſtolus dicit, quàm ædificationẽ Dei in fide: & per improbe collectam uim perſuaden-
di, mentem imperitiorum ſeducunt, ipſosq́ꝫ captiuos ducunt, malicioſe tractantes elo-
quia Domini, praui expoſitores probe dictorũ fientes: & multos ſubuertũt abducen
tes ipſos prætextu cognitionis, ab eo qui uniuerſa creauit ac ornauit, uelut qui altius
quid ac maius habeant quod oſtendant, Deo qui cœlum & terram & omnia quæ in
ipſis ſunt fecit, probabiliter quidem inducentes per uerborũ artificium ſimplices ad
quærendi modum. Verũ improbo perdentes ipſos, in eo quod maledicã & impiam
ipſorũ mentem efficiunt erga opificem, & in eo quod non dijudicare poſſunt menda-
cium à ueritate. Nam error per ſeipſum non oſtenditur, ut ne denudatus deprehenda
tur: ſed amiculo ſplendido callide ornatus, ut etiam ipſa ueritate ueriorem ſeipſum ex-
hibere uideatur imperitioribus, per externã apparentiam, quemadmodũ à quodam
præſtantiore nobis dictũ eſt de talibus: Quod precioſum lapidẽ ſmaragdum, & ma-
gnæ æſtimationis apud quoſdã, uitrum cõtumelia afficit per artem illi aſſimilatũ, ubi
nõ affuerit qui probare poteſt. Quum uero ammixtum fuerit æs ad argẽtum, quis po
terit facile hoc integre probare? Quo igitur nõ per noſtram culpã corripiantur aliqui,
uelut oues à lupis, non noſcentes ipſos propter externas ouillæ pellis inſidias: quos ca
uere Dñs ipſe nobis præcepit, ſimilia quidem loquentes, diſſimilia uero ſentiens: ne-
ceſſarium arbitratus ſum, ubi incidiſſem in libros ac cõmentarios Valẽtini, uelut ipſi
dicunt, diſcipulorũ, & ubi cum aliquibus ipſorum cõflictatus ſum, et opinionem ipſo
rum deprehẽdi ac proſtraui, ut ſignificarẽ tibi ô chariſſime, mõſtroſa et profunda my-
Cerebrum ſteria, quæ nõ omnes capiunt, quoniã non omnes cerebrum exſpuerunt: quo & tu ea
expuere. doctus, omnibus qui tecum ſunt, ipſa manifeſta facias, ipſosq́ꝫ admoneas ut demẽtiæ
& in CHRISTVM blaſphemiæ profunditatẽ uitent. Et ſanè prout uires noſtræ tule
Ptolemæus rint, opinionẽ eorum qui nũc falſa docent, de Ptolemęo loquor, qui floſculus eſt ſcho
floſculus ſcho læ Valentini, breuiter & clarè recenſebimus. et occaſiones dabimus pro noſtra medio
læ Valentini. critate ad illam ſubuertendã, aliena eſſe & incõuenientia ueritati, ea quæ ab ipſis dicun-
tur, oſtenſuri, etiamſi aliàs ad ſcribendũ non ſimus adſueti, neqꝫ in arte dicendi exerci-
tati: ſed ipſa dilectio nos impellat ad ſignificandũ tibi, & omnibus qui tecum ſunt, ea
quæ hactenus fuerunt occulta, nunc uero per gratiã Dei in apertum uenerũt dogma-
ta. Nihil enim eſt occultũ quod non reuelabitur, & nihil abſconditũ quod nõ cogno
Irenæus inter ſcetur. Nec uero requires à nobis qui in inter Celtas uerſamur, & circa barbaram lin-
Celtas. guam utplurimũ occupati ſumus, artem dicendi quam non didicimus, neqꝫ facultatẽ
ſcriptoris, in qua exercitati non ſumus, neqꝫ fucum uerborum, neqꝫ uim perſuadendi,
quã nõ nouimus, ſed ſimpliciter & uerè ac uulgari more tibi ex amore ſcripta, tu aman
ter ſuſcipies, & ipſe apud teipſum ea augebis, utpote qui potẽtior nobis exiſtis, & hæc
uelut ſemina ac principia à nobis accipis, et in mẽtis tuę amplitudine ad maiorẽ fructũ
producendũ multiplicabis, ea quæ paucis à nobis ſunt relata: & potẽter declarabis his
qui tecũ ſunt, ea quę debiliter à nobis ſunt prolata. Et ſicut nobis ſtudiũ fuit, cũ tu iam
olim ipſorũ opinionẽ cognoſcere cupiueris, ut nõ ſolũ tibi ipſam manifeſtã faceremus,
ſed etiã inſtructionẽ daremus, quo ipſam falſam oſtẽderemus: ſic etiã tu liberaliter alijs
inſeruies, iuxta gratiã tibi à Dño datã, ad hoc ut non amplius diſtrahãtur homines ab
ipſorum

celte Galliæ populi alias Celtiberi

ipſorum perſuaſionibus quæ tales ſunt. Dicunt enim in inuiſibilibus ac innominatis altitudinibus, quoddam eſſe ſæculum perfectum præexiſtens. Hoc uero etiam primum patrem, & Profundum appellant. Eſſe autẽ ipſum incomprehenſibile & inuiſibile, ſempiternumq́ ac ingenitũ, & in quiete ac requie multa per infinita temporum ſæcula fuiſſe. Cum ipſo autem eſſe & Intelligentiam, quam ſanè etiam Gratiam & Silentium nominant. Et cogitaſſe aliquando hoc Profundum, à ſeipſo omnium rerum principium producere ac emittere, et hanc emiſſionem quam emittere cogitauit, etiam uelut ſemen depoſuiſſe, & hoc uelut in utero, in eo quod cum ipſo eſt Silentio. Hoc uero ſuſcepto ſemine eo, prægnans factum eſſe, & peperiſſe Mentem, ſimilem & æqualem ei qui emiſit ipſam, & quæ ſola capiat magnitudinem patris. At Mentem hanc etiam unigenitum uocant, & patrem & principium omnium. Simul autem emiſſam eſſe cum ipſa ueritatem. & eſſe hunc primum & ab initio productum Pythagoricum quaternarium, quem etiam uniuerſorum radicem uocant. Eſt enim Profundum & Silentium, poſtea Mens & Veritas: ſenſiſſeq́ hunc unigenitum propter quę emiſſus eſſet, & emiſiſſe etiam ipſum Verbum & Vitam, patrem omnium poſt ipſum futurorum, & principium & formationem totius complementi. Ex uerbo uero & uita emiſſum eſſe per coniugationem, hominem & Eccleſiam. & eſſe hunc primarium octonarium, radicem ac ſubbſtãtiam omnium, quatuor nominibus apud ipſos appellatum, profundi & mentis, & uerbi, & hominis. Eſſe enim unũquemq́ ipſorum maſculum & fœminam, hoc modo. primùm quidem, primũ patrem unitum eſſe per coniugationem ſuæ intelligentiæ. Vnigenitũ uero, hoc eſt Mentem, ueritati. Verbum autem uitæ, & hominem Eccleſiæ. Hæc uero ſæcula in gloriã patris producta, uoluiſſe & ipſa de ſuo glorificare patrem, & emiſiſſe emiſſiones in coniugatione, Verbum quidem & uitam poſt emiſſum hominem et Eccleſiam, alia decem ſæcula emiſiſſe, quorũ nomina hæc dicũt. Profundus et Miſtio, Ageratus et Vnio, Per ſe naturalis & Voluptas, Immobilis & Cõmixtio, Vnigenitus & Felicitas. Hæc ſunt decẽ ſæcula, quę item ex Verbo et uita emiſſa eſſe aſſerunt. Hominem uero etiã ipſum emiſiſſe cum Eccleſia, ſæcula duodecim, quibus hæc nomina tribuunt: Paracletus & fides, paternus & ſpes, maternus & charitas, Sempermens & intelligentia, Eccleſiaſticus & beatitudo, Voluntas & ſapientia. Hæc ſunt triginta erroris ipſorum ſæcula, quæ ſilentio occultantur, & non cognoſcuntur. Hoc inuiſibile & ſpirituale eſt ſecundũ ipſos complementum, trifariam diuiſum, in octonariũ, & denarium, ac duodenariũ. Et propterea dicunt Saluatorẽ (neq́ enim Dominũ appellare uolũt) triginta annis nihil in aperto feciſſe, oſtendentem horum ſæculorũ myſterium. Sed & in parabola operariorũ in uineam miſſorum, triginta hæc ſæcula manifeſtiſſime indicata eſſe aſſerunt. Mittuntur enim alij circa primã horam, alij circa tertiam, alij circa ſextã, alij circa nonam, alij circa undecimã. Dum enim relatæ horæ inter ſe componuntur, tricenarium numerum explent. Vna enim, & tres & ſex & nouem & undecim, triginta ſunt. per horas autem ſæcula indicata eſſe uolunt, & hæc eſſe magna & admiranda ac arcana myſteria, quæ colligunt ipſi: & ſicubi quid ex his quæ in ſcripturis dicuntur, ſuo figmento adaptare ac aſſimilare poſſunt. Itaque primum Patrem à ſolo eo cognoſci dicunt qui ex ipſo natus eſt, unigenito uidelicet, hoc eſt Mente: reliquis uero omnibus inuiſibilem ac incomprehenſibilem eſſe. Mens autem ſola, ex ipſorum ſententia, delectabatur conſpectu patris, & magnitudinis immenſæ ipſius conſideratione gaudebat, & reliquis quoq́ ſæculis magnitudinem patris cõmunicare meditabatur, qualis & quãtus eſſet, & quod ſine principio ac incomprehenſibilis eſſet, & quod oculis percipi non poſſet. Detinebat autem ipſum Silentiũ ex uoluntate Patris, propterea quod uellet omnia ipſa ad notionem & deſideriũ inquiſitionis prędicti primi patris ſui perducere. Et reliqua quidẽ ſęcula ſimiliter tacitè quodãmodo deſiderabãt productorẽ ſeminis ſui uidere, & radicẽ principio

Pythagoricus quaternarius.

Triginta ſæcula Valentini, per Chriſtum approbata.

carentem

carentem cognoſcere. plurimùm uero præ alijs impellebatur poſtremum & nouiſſimum duodenarij ab homine & Eccleſia producti ſæculũ, hoc eſt ipſa ſapientia. & pertulit affectum citra complexum coniugis ſui, ipſius Voluntatis. Qui affectus initium quidem habuit in mente & ueritate, irruit autem in hoc ſeculum peruerſum, per prætextum quidem dilectionis, per culpam uero temeritatis. propterea quod non cum patre perfecto ſocietatem habuiſſet, uelut mens ipſa. Affectum autem eſſe inquiſitionem patris. Volebat enim, uelut dicunt, magnitudinem ipſius comprehendere. Deinde quum nõ poſſet, propterea quod rem impoſſibilem aggrederetur, in ualde magna anguſtia fuiſſe, tum propter profunditatis magnitudinẽ, tum quod imperſcrutabilis eſt pater. Itemq; ob amorem erga ipſum qui ſe ſemper ulterius præ dulcedine ipſius extendebat, ita ut poſtremum conſumpta fuiſſet, & in uniuerſam eſſentiam reſoluta, niſi in fulcientem, & (extra inenarrabilem magnitudinem) uniuerſa conſeruantẽ potentiam incidiſſet. Hanc autem potentiam etiam Terminum uocant, à qua conſeruatum ac fulcitum eſſe hoc ſeculum dicunt, ita ut uix redierit ad ſeipſum, & patrem incomprehenſibilem eſſe crediderit, & priorem cogitationem depoſuerit, cum affectu qui ex perturbata illa admiratione ſucceſſerat. Quidam uero ex ipſis, ad affectum ſapientiæ & conuerſionem, fabulantur ipſam impoſſibilem et incomprehenſibilem rem aggreſſam, periſſe eſſentiam informem, qualem natura fœminea parere poterat. quam ubi conſideraſſet, primùm quidem contriſtatam eſſe, propter partus imperfectionem: deinde timuiſſe, quum neque ipſum eſſe perfecte haberet. poſtea mentem motam eſſe ac deſperaſſe, quærentem cauſam & quomodo abſconderet id quod factum eſſet. Dum uero ſic in affectibus uerſaretur, accepiſſe conuerſionem, & ad patrem decurrere tentaſſe, & aliquatenus hoc auſam uiribus defeciſſe, & ſupplicem patris factam eſſe. Cum ipſa uero etiam reliqua ſæcula rogaſſe, & præſertim mentem ipſam. Hinc dicunt primùm initium habuiſſe eſſentiam ignorantiæ, & triſticiæ, & timoris, & admirationis. At pater prædictum terminum ob hæc per unigenitum emittit in imagine propria inconiugatum, ineffœminatum. Illum enim aliquando cum coniuge Silentio, aliquando & ſuper maſculum & ſuper fœminam eſſe uolunt. Hunc uero terminum, etiam crucem, et redemptorem, & fructuarium, & finitorem, & traductorem uocant. Verum per hunc terminum dicunt mundatam eſſe ac confirmatam ſapientiam, & reſtitutam coniugio. Separata enim cogitatione ab ipſa unà cum accedẽte affectu, ipſam quidem intra complementum eſſe, cogitationem uero ipſius unà cum affectu ſeparatã ac ablatam eſſe, & extra complementũ emotam, eſſe quidem ſpiritualem eſſentiam, quæ naturalis quædam concitatio exiſtit, informem uero & ſine ſpecie. propterea quod nihil comprehendit, & ideo fructum debilem et fœminam ipſum dicunt. Poſtquam autem ſeparata fuit hæc extra complementum ſæculorum, materq; ipſius reſtituta eſt proprio coniugio, unigenitum rurſus aliam coniugationem emiſiſſe, iuxta prouidentiam Patris, ut ne quod ſæculum ſimiliter ut illud afficeretur, CHRISTVM & Spiritum ſanctum, ad confirmationem ac fulcimentum complementi, à quibus abſoluta eſſe ſæcula. CHRISTVM enim docuiſſe ipſa coniugij naturam, ingeniti comprehenſionem cognoſcentia, idonea eſſe ad declarandum inter ipſa Patris agnitionem. Et quod neq; capi neq; cõprehendi poteſt, et quod neq; uidere neq; audire ipſum datur, ſed per ſolum unigenitum cognoſcitur. & cauſam quidem æternæ perpetuitatis ipſius Patris reliquis omnino incomprehenſibilem eſſe. Verum generationis ipſius ac formationis comprehenſibilem eſſe, per quam ſanè æqualis eſt. Et hæc quidem iam emiſſus CHRISTVS inter ipſos operatus eſt. At uero Spiritus ſanctus adæquata ipſa omnia gratias agere docuit, & ueram requiem induxit. Et ſic forma ac ſententia omnia ſæcula æqualia conſtituta eſſe dicunt, ita omnia maſculini ſexus, Mentes, & uerba, & homines, & Chriſti euaſerint: & omnia fœminini ſexus ſimiliter Veritates, & Vitę, & Spiritus, & Eccleſię.

Terminus, quæ ſit potentia.

Confirma

Confirmata uerò in hoc omnia, & perfectè quieta facta, cum magno gaudio primum patrem hymnis celebraſſe dicunt, & ipſum multæ lætitiæ participem. & pro hac beneficentia, una uoluntate ac ſententia totum ſeculorum complementum, cōſentiente CHRISTO & Spiritu, & approbāte ipſorum patre, unumquodq; ſeculum quod pulcherrimum atq; florentiſſimū in ſeipſo habebat comportaſſe, & collationē feciſſe: atque his cōcinne complicatis, & diligenter unitis, emiſiſſe problemata, ac emiſſiones in honorem ac gloriam Profundi, perfectiſſimū decorem & ſidus complementi perfectum fructum IESVM, quem & Saluatorem appellatum eſſe, & CHRISTVM & Verbum, patronymicè ac denominatiuè, & ſecundùm omnia, propterea quod ab omnibus eſſet, ſatellitesq; ipſorum in honorem eorundem eiuſdem generis angelos ſimul productos eſſe. Hæc quidem igitur eſt tractatio, quæ intra complementum ab ipſis dicitur, & affecti ſeculi ac ferè perditi uelut in materia propter inquiſitionem patris calamitas: & Termini, ac crucis, & redemptoris, & fructuarij, & finitoris, & traductoris, ſexangula compago: & primi CHRISTI cum Spiritu ſancto ex pœnitentia à patre ipſorum poſterior ſeculis generatio: & ſecundi CHRISTI, quem etiam Saluatorem dicunt, ex collatione compoſita cōſtitutio. Hæc autē manifeſtè quidem dicta non eſſe, eo quod nō omnes capiant cognitionē: per myſteria uerò à Saluatore indicata eſſe in parabolis, his qui intelligere poſſunt, hoc modo. Triginta quidē ſecula ſignificata eſſe per triginta annos, uelut antea diximus, in quibus nihil in aperto Saluatorem feciſſe dicunt: & per parabolam operariorum uineæ. Et Paulum manifeſtiſſimè dicūt ſæpe nominare ſecula. Inſuperq; etiam ordinem ipſorum ſeruaſſe, dum dixit: In omnes generationes ſeculorum ſeculi. Sed & nos dum in gratiarumactionibus dicimus, in ſecula ſeculorum, illa ipſa ſecula ſignificare. Et ubicunque ſeculum aut ſecula nominantur, relationem ad illa eſſe uolunt. At duodenarij ſeculorum emiſſionem, ſignificari per hoc quod Dominus duodecim annorum exiſtens, diſputauerit cum doctoribus legis: & per apoſtolorū electionem, duodecim enim ſunt apoſtoli. & reliqua decem & octo ſecula manifeſtari, per hoc quod dicūt, Poſt reſurrectionem ex mortuis, decem & octo menſibus ipſum cum diſcipulis conuerſatum eſſe. Sed & per primas nominis ipſius grecè ſcripti literas, per iota uidelicet & ita, octodecim ſecula ſignatè prout Græci numerāt ſignificari. Similiter uerò & decem ſecula per literam iota, quæ in nomine ipſius prima eſt, ſignificari dicunt. & propterea dixiſſe Saluatorem, Iota unum aut unus apex non præteribit donec omnia fiant. Cæterùm affectum qui circa duodecimum ſeculum cōtigit, ſignificari dicunt per defectionem Iudæ, qui duodecimus erat apoſtolorum. Et quod duodecimo menſe paſſus eſt. Vno enim anno uolunt ipſum poſt baptiſmum ſuum prædicaſſe. Inſuper uerò & in ea quæ ſanguinis fluxum patiebatur, manifeſtiſſimè hoc indicari. Nam ubi duodecim annos ipſa paſſa fuiſſet, per Saluatoris præſentiam curatam eſſe, ubi tetigiſſet fimbriam ueſtimenti ipſius. & propterea dixiſſe Saluatorem, Quis me tetigit? ut doceret diſcipulos, myſterium in ſeculis factum, & affecti ſeculi ſanationē. Quæ enim duodecim annis paſſa eſt, illa uirtus eſt, dum extendebatur, & in infinitū flueret eſſentia ipſius, uelut dicunt: & niſi attigiſſet ueſtimentum ipſius, hoc eſt ueritatem primi quaternarij, quæ per fimbriam ſignificata eſt, reſoluta fuiſſet in eſſentiam ſuam. Sed ceſſauit & ſedatus eſt affectus. Nam egreſſa uirtus huius (eſſe autē hanc Terminum uolunt) curauit ipſam, & affectus ab ipſa ſeceſſit. At uerò Saluatorem ex omnibus exiſtentem Omne eſſe, per hoc dictum oſtendi dicunt, Omne maſculinū aperiens uuluā. Nam hic quum Omne eſſet, aperuit uuluam cogitationis affecti ſeculi, quæ extra complementum emota eſt: quàm ſanè etiā ſecundum Octonarium uocant, de quo paulo pòſt dicemus. Et à Paulo palàm ob hoc dictum eſſe aſſerunt, Et ipſe eſt omnia. Et rurſus, Omnia in ipſum, & ex ipſo omnia. Et rurſus, In ipſo habitat omne complementum deitatis. Sed & omnia

Chriſti duo Valentino.

Scriptura qua nititur Valentinus.

inſtaurata eſſe in CHRISTO per Deum, ita dictum eſſe interpretantur, & ſi quã
alia huiuſmodi ſunt. Poſtea uerò de Termino ſuo, quem pluribus nominibus appel-
lant, duas ipſum habere actiones pronunciant, Confirmatiuam & Separatiuam, ſiue
diuiſiuam. Et quatenus quidem firmat ac fulcit, Crucem eſſe: quatenus uerò diuidit
ac diſtinguit, Terminum. Et Saluatorem quidem ſic dicũt actiones ſuas indicaſſe, &
primùm Confirmatiuam in eo quod dicit, Qui nõ portat crucẽ ſuam, & ſequitur me,
diſcipulus meus eſſe non poteſt. Et rurſus, Tollens crucem ſuam, & ſequitur me. Di
uiſiuam uerò in eo quod dicit, Non ueni mittere pacem, ſed gladium. Sed & Ioannẽ
hoc ipſum ſignificaſſe dicunt, dum dixit: Ventilabrũ in manu eius, & purgabit areã,
& colliget frumentum in horreum ſuum, paleas uerò comburet igni inextinguibili.
& per hoc actionẽ Termini indicaſſe. Ventilabrũ enim Crucem eſſe interpretantur,
quæ conſumat materialia omnia, uelut ignis paleas: purgat autem eos qui ſaluantur,
uelut uentilabrum frumentũ. Paulum uerò apoſtolum etiã ipſum huius Crucis men
» tionẽ feciſſe dicunt, hoc modo: Verbũ enim crucis his quidẽ qui pereunt ſtultitia eſt,
» nobis uerò qui ſaluamur, uirtus Dei. Et rurſus, Mihi autem ne contingat in aliqua re
» gloriari, niſi in cruce CHRISTI, per quẽ mihi mundus crucifixus eſt, & ego mun
do. Talia equidem de complemento ſuo & figmento omnes dicunt, adaptare eni
tentes ea quæ rectè dicta ſunt, his quæ malè ab ipſis excogitata ſunt. Et non ſolùm ex
Euangelicis & Apoſtolicis ſcriptis demonſtrationes facere conantur, peruertentes
interpretationes, & malitioſe adulterantes expoſitiones: ſed etiam ex lege & prophe-
tis: nimirum quum multæ parabolæ ac allegoriæ in ipſis relatæ ſint, & ipſarum am-
biguitas ad multa per expoſitionem trahi poſſit, callidè ad figmentum ſuum ac dolo-
ſe adaptantes, captiuos abducunt à ueritate eos qui non firmam fidem in unum De-
um patrem omnipotentem, & in unum Dominum IESVM CHRISTVM fi-
lium Dei conſeruant. Cæterùm quæ extra complementum ab ipſis dicuntur, talia
Achamoth. ſunt: Cognitionem ſupernæ ſapientiæ, quam etiam Achamoth uocant, emotã è com
plemento unà cum paſſione & affectu, dicunt in umbris & tectis locis efferbuiſſe per
neceſſitatẽ. Extra lucem enim & complementũ edita eſt, informis & ſine ſpecie, uelut
abortus, eo quod nihil comprehendit: miſertumqꝫ eius eſſe CHRISTVM, & per
crucem propria uirtute extentũ formaſſe, formatione ſecundũ eſſentiã ſolùm, nõ etiã
ſecundum ſcientiam ac cognitionem: & ubi hoc feciſſet, recurriſſe contracta ſua uirtu
te, atqꝫ illam reliquiſſe: quo percipiens afflictionem ſuam, propter emotionem è com-
plemento, appetat præſtantiora, habens odorẽ quendam incorruptibilitatis in ſe reli-
ctum à CHRISTO & ſpiritu ſancto. Et propterea ipſam ambobus nominib. ap-
pellari, tum Sapientiã patronymicè: pater enim ipſius Sapiẽtia uocatᷣ: tum Spiritũ ſan
ctum, à ſpiritu circa CHRISTVM: formatãqꝫ ipſam ac ſapientẽ factã eſſe, uerũ ſta-
tim euacuatã, inuiſibili cum ipſa cõuerſante Verbo, hoc eſt CHRISTO, ad inqui-
ſitionẽ proceſſiſſe lucis, quæ ipſam reliquerat, & nõ potuiſſe ipſam apprehendere, eo
quod prohiberetᷣ à Termino: & hic Terminũ prohibentẽ ipſã ab ulteriori progreſſu
Iao nomi- dixiſſe Iao. Vnde Iao nomẽ factũ eſſe dicũt. Quũ autẽ nõ poſſet pertrãſire Terminũ,
nis ratio. propterea quod affectui implicata eſſet, et ſola foris relicta eſſet, omni afflictionis parti
uariæ ac multiplicis exiſtentis, ipſam ſuccubuiſſe. & pertuliſſe triſtitiã quidem, quod
non comprehendit: timorẽ uerò, ne quemadmodũ ipſam lux, ſic etiã uita ipſam deſti-
tuat. Et ad hæc deſperationẽ. Omnia uerò in ignorãtia. Et non uelut mater ipſius pri
ma Sapientia & ſeculũ, alterationẽ in afflictionib. habuit, ſed contrarietatẽ. Accidiſſe
uerò ipſi etiã alterã affectionẽ, ex cõuerſione uidelicet ad eũ qui compagẽ hanc uiuifi
cauit. Et eſſentiã materiæ ipſam factam eſſe dicũt, ex qua mundus hic conſtitutus eſt.
Ex conuerſatione enim omnẽ mũdi & opificis animã generationẽ accepiſſe. Ex timo-
re uerò & triſtitia, reliqua initiũ habuiſſe. A'lachrymis enim ipſius factã eſſe omnẽ hu-
midam

midã eſſentiã. A riſu uerò lucidã. A triſtitia autẽ & perturbatione corporalia mundi elementa. Aliquando enim plorabat ac triſtabatur, uelut dicunt, eo quod ſola relicta eſſet in tenebris & euacuatione. Aliquando autẽ cogitans de luce quæ ipſam reliquiſſet, in lætitiã diffundebatur ac ridebat. Aliquãdo uerò rurſus timebat. Aliquando deſperabat, & mente mouebatur. Equidem multa hic deinceps tragœdia eſt ac imaginatio, uno quoq; ipſorum aliter atq; aliter audacter narrante, ex quali affectu, & ex quo elemento eſſentia generationẽ accepit. Quæ etiã meritò uidentur mihi nõ omnes uelle in aperto docere, ſed ſolos illos qui magnas mercedes pro tantis myſterijs perſoluere poſſunt. Non enim amplius hęc ſimilia illis, de quibus Dominus noſter dixit, Gratis accepiſtis, gratis date: ſed remota & monſtroſa ac profunda myſteria, quæ multo labore acquiruntur, ab his qui mendaciorũ ſunt ſtudioſi. Quis enim nõ impenderit omnia bona ſua, ut diſcat quod è lachrymis cogitationis afflicti ſeculi, maria & flumina, & uniuerſa aquoſa eſſentia generationem acceperunt? Ex riſu uerò ipſius, lux, & ex perturbatione ac deſperatione, corporalia mundi elementa? Volo autem etiam ipſe aliquid conferre ipſorum fertilitati. Quandoquidem enim uideo quaſdam aquas dulces eſſe, uelut fontes & fluuios & hymbres, atq; huiuſmodi: quæ uerò ſunt in mari, ſalſas: cogito mecũ, nõ omnes ex lachrymis ipſius productas eſſe: propterea quòd lachrymæ ſalſæ ſint qualitate. Manifeſtum igitur, quod ſalſæ aquæ hæ ſunt ex lachrymis. Veriſimile eſt autem ipſam in multa anxietate ac deſperatione conſtitutam etiam ſudaſſe. Hinc ſanè iuxta argumentum ipſorum ſuſpicari oportet, fontes & fluuios, & ſi quæ aliæ dulces ſunt aquæ, generationem habuiſſe ex ſudoribus ipſius. Incredibile enim eſt, quũ una ſit qualitas lachrymarũ, alias ſalſas, alias dulces aquas ex ipſis proueniſſe. Hoc autem magis credibile eſt, alteras eſſe è lachrymis, & alteras è ſudoribus. Quandoquidem uerò & calidæ quædam & acres ſunt aquę in mundo, cogitare quis poteſt, quid'nam fecit, & ex qua parte has emiſit. Tales enim fructus argumento ipſorum conueniunt. Quum igitur pertranſiſſet omnem afflictionem mater ipſorum, & uix præminuiſſet, ad ſupplicationem conuerſam ipſam eſſe lucis, quæ ipſam reliquerat, hoc eſt CHRISTI, dicunt. Qui quum reuerſus eſſet ad complementum, ipſe quidem ut uериſimile eſt, piger erat ad hoc ut rurſus deſcenderet: demiſit autem paracletum ad ipſam, hoc eſt ſaluatorem, patre omnem uirtutem ipſi dante, & omnia ſub poteſtatem tradente, & ſeculis rogantibus, ut per ipſum omnia crearentur uiſibilia & inuiſibilia, throni, deitates, dominationes. Emittitur autem ad ipſam cum coætaneis ſuis angelis. At uerò Achamoth ipſum reueritam eſſe dicunt, & primũ quidẽ tegmẽ & uelamen impoſuiſſe ob uerecundiã: poſtea uerò ubi uidiſſet ipſum cum uniuerſa fructuoſitate ſua accurriſſe ad ipſum, uirtute accepta ex conſpectu eius. & ipſum formaſſe eam formatione ſecundũ cognitionẽ, & afflictionũ ipſius curationẽ feciſſe, ita ut ipſas ab ipſa ſepararet, easq; nõ negligeret, (non enim poſſibile erat ipſas deleri, uelut illas priores, propterea quod in habitũ iam ceſſiſſent, & ualidæ eſſent) ſed ſecerneret per diſcretionem, quo confunderet & ſtabiliret, & ex incorporali affectu in corporalem materiam ipſas tranſmutaret. Atq; ſic aptitudinem & naturam induxiſſe ipſis, ut in compages ac corpora uenirent, ad hoc ut duæ eſſentiæ fierent, mala affectuum ac uitiorum, & affectuoſa ex conuerſione. Et propterea per uirtutem dicunt conſtruxiſſe Saluatorem ipſam Achamoth, ut ab affectu liberata ſit, & per gaudium ſpeculationem luminũ in ipſo conceperit, hoc eſt angelorum qui cum ipſo erant. & ubi ipſos concepit, peperiſſe docent fructus ſecundùm imaginem, partũ ſpiritualẽ ad ſimilitudinem ſatellitũ Saluatoris factum. Quum igitur tria hæc iam ſuppoſita ſint ex ipſorum ſententia, primũ quod ex affectu eſt, quod erat materia: ſecundũ quod ex conuerſione, quod erat animale: tertiũ quod peperit, hoc eſt ſpirituale: ſic conuerſa eſt ad formationem ipſorũ. Verùm ſpirituale nõ potuiſſe ab ipſa formari, quoniam coëſſentiale ipſi

 fuit.

fuit. Conuerſam autem eſſe ad formationẽ eſſentiæ ſuæ animalis factæ ex cõuerſione,
propoſuiſſeq́ doctrinas ex ſaluatore. Et primùm formaſſe ipſam ex animali eſſentia
dicunt, Patrem & Regem omniũ, tum coëſſentialium ipſi, hoc eſt animaliũ, quæ ſanè
Dextra & ſiniſtra quæ. dextra appellant: tum eorũ quæ ex affectu & materia ſunt, quæ ſiniſtra uocãt. Omnia
enim quę circa ipſum ſunt, clandeſtinè formaſſe ipſum aſſerunt, cõmotũ à matre. Vn
Metropator & Apator. de etiã Metropatora, id eſt matrẽ ac patrẽ, & Apatora, id eſt patre carentẽ, & opificẽ
ac patrem ipſum uocant: dextrorũ quidem patrem dicentes, hoc eſt animalium: ſini-
ſtrorũ uerò opificẽ, hoc eſt materialiũ: ſimul omniũ autem, regem. Etenim cogitatio-
nem hanc uoluiſſe omnia in honorẽ ſeculorũ facere, & imagines ipſorũ feciſſe dicũt.
Imò potiùs ſaluatorem per ipſam feciſſe. Et ſeipſam quidem in imagine inuiſibilis pa-
tris ſeruaſſe, ut ne cognoſceretur ab opifice: illum uerò in imagine unigeniti filij. Ar-
changelos autẽ & angelos ab his factos, in imagine reliquorũ ſeculorũ. Patrẽ igitur
ac Deum ipſum factum eſſe dicunt, omniũ quæ extra complementũ ſunt animaliũ ac
materialium factorem. Diſcreuiſſe enim ipſum duas eſſentias confuſas, & ex incorpo
reis corporales feciſſe, atq́ ſic cœleſtia ac terreſtria creaſſe, & factum eſſe materialiũ ac
animaliũ, dextrorũ ac ſiniſtrorũ opificem, leuiumq́ ac grauiũ, & eorũ quæ ſurſum fe-
runtur, & eorũ quæ deorſum ſubſidunt. Septẽ enim ipſum cœlos conſtruxiſſe, ſupra
quos opificẽ eſſe dicunt, & propterea Septenariũ ipſum uocant. Matrem uerò Acha
moth Octonariũ, conſeruantẽ numerũ primogeniti, ac primi octonarij ipſius cõple-
menti. At ſeptem cœlos non eſſe intelligibiles dicũt, uerùm angelos ipſos eſſe aſſerũt.
Sed & ipſum opificem angelũ eſſe Deo ſimilem. Velut etiã Paradiſum, qui ſupra ter-
tium cœlum eſt, quartũ angelũ uirtute ac potentia eſſe dicunt. Et ab hoc aliquid acce
piſſe Adam conuerſatum in ipſo. Hæc autem dicunt opificem putaſſe à ſeipſo fabrica-
Opificis ignorantia. re, uerùm feciſſe ipſa Achamoth producente. feciſſe enim cœlum, quum nõ noſſet cœ
lum: & formaſſe hominem, quum non noſſet hominem: & terram protuliſſe, quum
ignoraret terram. Et ſic in omnibus ignoraſſe ipſum dicunt ideas ac formas eorum
quæ faciebat, & ipſam quoque matrem. Seipſum autẽ ſolum putaſſe omnia eſſe. Cau
ſam uerò ipſi fuiſſe matrem huius opinionis dicunt, quæ ſic ipſum producere uolue-
rit, caput quidem ac principium propriæ eſſentiæ, dominũ uerò totius negocij. Hanc
Matris Octonarij nomina. autem matrẽ etiã Octonariũ uocant, & Sapientiã, & Terrã, & Hieruſalem, & Spiri-
tum ſanctum, & Dominũ maſculino genere. Habere uerò ipſam medietatis locum,
& eſſe quidem ſupra opificem, infra uerò aut extra complementum uſq́ ad conſum-
mationem. Quandoquidem igitur materialem eſſentiam ex tribus affectibus conſta-
re dicunt, timore, triſtitia, & deſperatione: & ex timore quidem ac conuerſione ani-
malia conſtitutionem accepiſſe: ex conuerſione quidem opificẽ generationẽ habuiſſe
uolunt, ex timore uerò omnem reliquã animalem ſubſtantiam, uelut animas brutorũ
animantiũ ac beſtiarum ac hominũ. ob id quum ipſe imbecillior fuerit ad cognoſcen-
dum aliqua ſpiritualia, putaſſe ſe ſolũ Deum eſſe, & per prophetas dixiſſe, Ego Deus,
& præter me nullus. Ex triſtitia uerò ſpirituales malitias factas eſſe docent: unde etiã
diabolum generationem habuiſſe, quem etiam Dominũ mundi uocant, & dęmonia
& angelos, & omnẽ ſpiritualem maliciei ſubſtantiam. Cęterùm opificem filiũ matris
ipſorum dicunt, Mundi uerò dominum opificis creaturã. Et mundi dominũ ſcire ea
quæ ſupra ipſum ſunt, quia ſpiritus eſt maliciei. Opificẽ uerò ignorare, utpote qui ani
malis ſit. Habitare autem matrem ipſorum in ſupercœleſti loco, hoc eſt in medietate.
Opificẽ uerò in ſupercœleſti, hoc eſt in ſeptenario. Mundi dominum autem in mun-
do apud nos. Ex perturbatione deinde ac deſperatione, uelut ex ignobiliore, corpo-
ralia, uelut antea diximus, mundi elementa facta eſſe. Terram quidem circa perturba-
tionis ſtatum. Aquam uerò circa timoris lachrymarum motum. Aërem circa triſtitię
ſtabilitatem. Ignem autem ex omnibus ipſis proueniſſe, mortemq́ ac corruptionem,

quemadmodum etiam ignorantiam in tribus his affectibus occultatam eſſe docent. Porrò ubi mundum creaſſet Opifex, feciſſe ipſum etiam hominē Terreum, nō ex hac arida terra, ſed ad inuiſibili eſſentia, ex diffuſili ac fluxili materia acceptum, & in hunc inſufflaſſe animalem decernunt. Et hunc eſſe eum qui ad imaginem ac ſimilitudinem factus eſt. Iuxta imaginem quidem, materialem eſſe, ſimilem quidem, ſed non coeſſentialem Deo. Iuxta ſimilitudinem uerò, Animalem. Vnde etiam Spiritum uitæ eſſentiam ipſius dictā eſſe, quum ſit ex ſpiritali defluxione. Poſtea autem circundatam ipſi dicunt pelliceam tunicā, quam ſenſibilem carnem eſſe uolunt. Porrò partum matris ipſorum ipſius Achamoth, quem per ſpeculationē angelorum, qui circa Saluatorem ſunt peperit, coeſſentialem matri exiſtentem ſpiritualem, & ipſum ignoraſſe opificem dicunt, & clandeſtinè depoſitum eſſe in ipſum, ipſo non ſciente, ut per ipſum in animam quæ ab ipſo eſt ſeminatus, & in materiali hoc corpore geſtatus, & in his etiam auctus, paratus fieret ad ſuſceptionem perfecti. Latuit igitur, uelut dicunt, opificem, ille conſeminatus, cum inſufflatione ipſius ſpiritualis homo, per inenarrabilem prouidentiam ab ipſa Sapientia. Sicut enim matrem ignoraſſe, ita etiam ſemen eius dicunt, quod ipſum ſanè Eccleſiam eſſe uolunt, exemplar supernæ Eccleſiæ: & hoc etiam in ſeipſis eſſe cenſent, ut habeant ipſi animam quidem ab opifice, corpus uerò à terra: & carnem à materia, ſpiritualem uerò hominem à matre Achamoth. Quum igitur tria ſint, Materiale quidem quod etiam Siniſtrum uocāt, neceſſariò perire dicunt, utpote quod nullam incorruptibilitatis ſpirationem oſtendere poſſit. Animale uerò, quod & dextrum appellant, ut quod mediū ſit inter materiale & ſpirituale, eò ſecedere quocunque tandem inclinationem fecerit. Spirituale uerò emiſſum eſſe, quo hic animali coniunctum formetur, coëruditum ipſi in conuerſatione. Atque hoc eſſe dicunt Sal & Lucē mundi. Opus enim habebat animalibus & ſenſibilibus diſciplinis, per quas etiam mundum conſtructū eſſe dicunt. Sed & Saluatorem ad hoc animale adueniſſe: nam & liberum arbitriū id habet, ut ipſum ſaluet. Quæ enim ſaluare uolebat, eorum primitias ipſum ſuſcepiſſe dicunt. Ab Achamoth quidem ſpirituale, ab opifice uerò indutum eſſe animalem CHRISTVM, à diſpenſatione uerò circundatū eſſe corpus animalem eſſentiā habens, uerùm arcano artificio conſtructum, ad hoc ut & inuiſibilis & impalpabilis, ac afflictione exors factus ſit. Materiale uerò nihil ipſum ſuſcepiſſe dicunt. Non enim eſſe materiā capacem ſalutis. Perfectionem autem fore, quando formatum ac perfectum effectum fuerit cognitione omni ſpiritali, hoc eſt Spirituales homines perfectam cognitionem de Deo & de Achamoth habentes, & ſeipſos myſterijs initiatos hos eſſe aſſerunt. Erudiuntur enim in animalibus rebus animales homines, qui per opera & nudam fidem confirmantur, & perfectam cognitionem non habent. Eſſe autem hos nos, qui ab Eccleſia ſumus, dicunt. Quapropter etiam nobis bona opera neceſſaria eſſe pronunciant. aliter enim impoſſibile eſt ſaluari. Seipſos uerò non per opera, ſed propterea quod ex natura ſpirituales ſunt, penitus & omnino ſaluari docēt. Quemadmodum enim terreum impoſſibile eſt particeps fieri ſalutis, non enim capax eius eſſe ipſi dicunt: ſic rurſus ijdem impoſſibile eſſe uolunt, ſpirituale corruptionem ſuſcipere, in quibuſcunq; tandem operationibus uerſentur. Quo enim modo aurū in cœno depoſitum non amittit pulchritudinē ſuam, ſed propriam naturā conſeruat, cœno nullam iniuriā auro inferente: ſic etiam ſeipſos dicunt, in quibuſcunq; materialibus actionibus uerſentur, minime lædi, neque abijcere ſpiritualem ſubſtantiam. Quapropter ſanè etiam interdicta omnia intrepide qui perfectiſſimi ſunt faciunt, de quibus ſcripturæ affirmant, quod facientes ipſa regnum Dei non poſſidebunt. Etenim quæ ſimulachris dicata ſunt, indifferēter edunt, neque inquinari ab ipſis putantes. Et ad omnes feſtiuas gentium delicias ad honorem ſimulachrorum fientes, primi conueniunt, ut aliqui ipſorū neque à ſpectaculo apud Deum & ho-

Homo materialis & animalis.

Homo ſpiritualis.

Valentiniani omnia etiam interdicta ſapiunt.

mines odioſo, eorum qui cum feris depugnant, & gladiatoriam artem in hominum cædem exercent, abſtineant. Alij etiam uoluptatibus carnis ad ſatietatem inſeruientes, carnalia carnalibus, & ſpiritualia ſpiritualibus attribui dicunt. Et quidam ex ipſis mulierculas, quæ clandeſtinè ab ipſis hac doctrina erudiuntur, corrumpunt: uelut ſæpiſsimè ab aliquibus ipſorum deceptæ, & poſtea ad Eccleſiam Dei conuerſæ fœminæ, etiam hoc ipſum cum reliquo errore confeſſæ ſunt. Alij palàm omni pudore exuto, quaſcunq; amauerint fœminas, eas à maritis auulſas ſibi uxores duxerunt. Alij rurſus modeſte ab initio, uelut cum ſororibus ſe habitare ſimulantes, progreſſu temporis depræhenſi ſunt, prægnãte ſorore à fratre facta. Sed & alia multa deteſtanda ac impia facientes, nobis qui propter timorem Dei etiam cogitatione ac uerbis peccare cauemus, inſultant, uelut idiotis, & nihil ſcientibus. Seipſos uerò exaltant, perfectos ſe appellantes, & ſemina electionis. Nos enim in uſu gratiã accipere dicũt, & propterea ipſa ſpoliari. Seipſos autem priuatim partam, quæ ex ſupernis ab inenarrabili & innominata coniugatione deſcendit, gratiam habere, & propterea adijci eam ipſis. Quapropter etiã omni modo oportere ipſos ſemper cõiugationis myſterium cogitare ac meditari. & hoc ſtupidis perſuadẽt his uerbis, ſic dicẽtes: Quicunq; in mundo natus ac degens, uxorem nõ amauerit, ut ipſi cõmixtus ſit, nõ eſt ex ueritate, & non procedet ad ueritatem. Qui uerò ex mundo natus eſt, & mixtus fuerit mulieri, nõ procedet ad ueritatem, propterea quod in concupiſcentia mixtus eſt mulieri. Ob id igitur bonos animales nos nominant, & ex mundo eſſe dicunt, & neceſſariam nobis continentiam & bona opera, ut per ipſa ueniamus ad medietatem. Ipſis autem ſpiritualibus ac perfectis appellatis, nequaquam. Non enim operatio ad complementum inducit, ſed ſemen quod illinc paruum emittitur, & hic perficitur. Quum uerò omne ſemen perfectum factũ fuerit, Achamoth matrem ſuam diſcedere de medio loco dicunt, & intra complementũ ingredi, & recipere ſpõſum ſuũ Saluatorẽ, eum qui ex omnibus factus eſt, ut coniugatio fiat Saluatoris & Sapientiæ, ipſius Achamoth uidelicet. & hoc eſſe ſponſum & ſponſam, nuptiarum uerò domum totum complementum. At uerò ſpirituales ubi animas exuerunt, & ſpiritus intellectuales facti ſunt, inuiſibiliter & incomprehenſibiliter intra complementum ingreſſos, ſponſas attribui angelis qui ſunt circa Saluatorem. Opificẽ uerò etiam ipſum tranſire in matris Sapientiæ locum, hoc eſt in medietatem, iuſtorum item animas requieſcere etiã ipſas in medietatis loco. Nihil enim animale intra complementum tranſire. His autem ſic factis, ignem latitantem in mundo ubi effulſit & exarſit, omnemq; materiam cõſumpſit, ſimul cum ipſa conſumptum iri, & ad hoc ut non amplius ſit ſeceſſurum eſſe dicunt. Cæterùm opificem nihil horum nouiſſe pronunciant ante Saluatoris aduentum. Sunt autem qui dicunt emiſiſſe ipſum, etiam CHRISTVM filium propriũ, ſed animalem. & de hoc per prophetas loquutum eſſe. Eſſe autẽ hunc qui per Mariam tranſiuit, quemadmodũ aqua per canalem tranſit. Et in hunc in baptiſmate deſcendiſſe illum qui eſt ex cõplemento ex omnibus Saluatorem in ſpecie columbæ: fuiſſe autem in ipſo idem ſemen ipſius Achamoth ſpiritale. Itaq; Dominum noſtrum ex quatuor his compoſitũ fuiſſe dicũt, conſeruantem figurã primogeniti ac primarij quaternarij: ex ſpirituali, quod erat ab Achamoth: ex animali, quod erat ab opifice: ex diſpenſatione, quod erat conſtructũ arcana arte: & ex Saluatore, quod erat columba quæ in ipſum deſcendit. Et hoc quidem afflictionis exors permanſiſſe. Non enim poſſibile erat ipſum pati, quum non apprehenſibilis & inuiſibilis eſſet. & propterea quũ adduceretur ipſe ad Pilatum, depoſitum in ipſum CHRISTI ſpiritũ ſublatũ eſſe. Imò neq; ſemen à matre paſſum eſſe dicunt. Læſionis enim expers eſt, & inuiſibile, quod eſt ſpirituale, etiam ipſi opifici. Paſſus eſt igitur ex ipſorũ ſentẽtia animalis CHRISTVS, & qui ex diſpẽſatione arcano modo cõſtructus eſt: quo oſtenderet ipſius mater figurã superni CHRISTI, illius

Mundi cõſumptio per ignẽ.

Chriſtus qualis paſſus ſit.

illius qui extentus eſt in cruce, & formauit Achamoth formatione ſecundum eſſen-
tiam. Omnia enim hæc figuras illorum eſſe dicunt. At animas quæ habuerunt ſemen
Achamoth, meliores fuiſſe dicũt quàm reliquas, & ideo plus dilectas fuiſſe ab opifice,
ignorante cauſam, & ab ipſo tales eſſe putante. Quapropter & in prophetas cõſtituit
ipſas, & ſacerdotes ac reges. Et multa ab hoc ſemine dicta eſſe per prophetas narrant,
utpote quorum animæ altioris ſint naturæ. Multa uerò etiã matrem de ſuperioribus
dixiſſe ferunt, ſed & per hoc ſemen, & per animas ab hoc factas. Et deinceps diuidũt
prophetias, aliquid à matre dictũ eſſe uolẽtes, aliquid à ſemine, aliquid ab opifice. Sed
& IESVM ſimiliter, aliud à Saluatore dixiſſe, aliud à matre, aliud ab opifice. uelut
in progreſſu orationis oſtẽdemus. Opificẽ uerò, ut qui ea quæ ſupra ipſum ſunt igno
ret, moueri quidem propter ea quæ dicũtur, cõtempſiſſe uerò ipſos, quũ aliàs aliã cau
ſam putaſſet, quàm ſpiritũ qui prædicit, habens & ipſe propriũ quendã motum, aut
hominem, aut manuũ complexũ. Et ſic ignorantẽ permanſiſſe uſq; ad aduentum Do
mini. Vbi uerò ueniſſet Saluator, didiciſſe ipſum ab illo omnia dicũt, & beneuolũ ad
ipſum acceſſiſſe cum omni uirtute ſua. Et ipſum eſſe Centurionẽ in Euangelio, qui di- *Centurio in*
cit ad Saluatorẽ: Nam & ego ſub poteſtate mea habeo milites & ſeruos, & quodcunq; *Euangelio.*
mandauero faciũt. Abſoluturũ porrò ipſum eſſe gubernationẽ mundi uſq; ad oppor
tunum tempus, maximè uerò propter Eccleſiæ curam. Imò etiã propter cognitionem
præparati ipſi præmij, quia in matris locũ tranſibit. At uerò hominũ tria genera cõſti
tuunt, Spiritale, Terreũ, Animale: quemadmodum fuerũt, Cain, Abel, Seth. & ex his *Hominum ge*
tres naturas non amplius in uno, ſed in genere. Et Terreum quidem in corruptionem *nera tria.*
tranſire. Animale uerò ſi meliora eligat, in medietatis loco quieſcere. ſi uerò deterio-
ra, tranſiturũ eſſe etiam ipſum ad ſimilia. Spiritualia autẽ quæ ſeminauerit Achamoth,
ex eo tempore uſq; in præſens, à iuſtis animis erudita hic, & enutrita, propterea quod
parua ſunt emiſſa, poſteaq; perfectione digna facta, ſponſas attribui angelis Saluato-
ris docent: quũ animalia hominũ genera neceſſariò in medietate cum opifice requie-
ſcant in æternum. Et ipſos ſanè Animales homines rurſus ſubdiuidentes, dicũt alios
natura bonos eſſe, alios natura malos. & bonos quidem eſſe hos qui ſeminis capaces
fiunt: uerùm natura malos nunquam illud ſemen ſuſcipere poſſe. Quum igitur talis
ſit ipſorum doctrina, quam neque prophetæ prædicauerunt, neq; Dominus docuit,
neq; apoſtoli tradiderunt, quam de uniuerſis iactant ſe plus alijs cognouiſſe, ex non
ſcriptis legẽtes, & quod dici ſolet, ex arena funiculos nectere ſtudentes: ad faciendam *Ex arena fu*
fidem conantur prædictis adaptare, aut parabolas dominicas, aut ſermones prophe- *niculum ne-*
ticos, aut dicta apoſtolica, quo figmentum ipſorum nõ teſtibus carere uideatur, ordi- *ctere.*
nem & ſeriem ſcripturarũ tranſilientes, & quantum in ipſis eſt membra ueritatis ſol-
uentes. Transferũt enim & transformant, & aliud ex alio facientes, multos decipiunt
per male compoſitam Dominicorũ uerborũ adaptatorum ſapientiam. Quemadmo
dum ſi quis regiæ imaginis pulchræ, ex precioſis lapidibus fabricatæ à ſapiente artifi *Simile.*
ce, ſubiectam hominis formã ſoluat, & lapillos illos transferat & accõmodet ac faciat
formam canis aut uulpeculæ, atq; hanc male fabricatam. Deinde præſcribat ac dicat,
hanc eſſe regis imaginem illam pulchrã, quam ſapiens artifex fabricauit, oſtendens la
pillos illos à primo artifice probè in regis imaginem compoſitos, uerùm malè à po-
ſteriore in canis formam translatos, & per lapillorũ apparentiam ſeducat imperitio-
res, qui regiæ formæ notionem non habent, & perſuadeat quod hæc putrida uul-
peculæ forma, ſit pulchra illa regis imago. Ad eundem ſanè modum etiam hi anicu-
larum fabulas conſuentes, deinde uerba & dictiones & parabolas undecunq; detra
hentes, adaptare uolunt fabulamẽtis ſuis eloquia Dei. Et quæ quidem intra comple-
mentum adaptant, diximus. Quæ uerò his quæ extra complementum ipſorum ſunt,
adaptare & accommodare conãtur ex Scripturis, ſunt huiuſmodi. Dominum in no-

uiſſimis mundi temporibus propter hoc ad paſſionem ueniſſe dicunt, ut oſtenderet
afflictionem circa poſtremum ſeculum factam, & per ſuum finem declararet finem to
tius negocij circa ipſa ſecula. Virginem autē illam duodecim annorum archiſynago-
gi filiam, quam præſens Dominus ex mortuis ſuſcitauit, figurā ipſius Achamoth eſſe
narrant, quam extentus CHRISTVS ipſorum formauit, & ad præceptionem lu-
cis, quæ ipſam reliquerat, perduxit. Quod autem apparuerit ipſi Saluator extra com-
plementum exiſtenti in abortus ſorte, Paulum dixiſſe dicunt in prima ad Corinthios
epiſtola: Poſtremum autem omniũ uelut abortiuo uiſus eſt etiam mihi. Et aduentum
Saluatoris cum coætaneis ad ipſam Achamoth, ſimiliter ipſum manifeſtaſſe in eadem
Scriptura detorta. epiſtola, dum dixit: Oportet mulierem uelamen habere in capite, propter angelos. Et
quod ueniente Saluatore ad ipſam, Achamoth ob uerecundiã uelamen impoſuerit,
Moſen manifeſtũ feciſſe, dum uelamen poſuit ſuper faciem ſuã. Et afflictiones ipſius
quæ paſſa eſt, ſignificaſſe Dominũ dicũt in cruce. Et in eo quidem quod dixit, Deus
meus cur dereliquiſti me: ſignificaſſe ipſum, quod relicta fuit à Luce ipſa Sapientia, &
prohibita eſt à Termino ab ulteriore progreſſu. Triſtitiã uerò ipſius ſignificaſſe, dum
dixit: Triſtis eſt anima mea uſq; ad mortem. Timorem autẽ, dum dixit: Pater ſi poſſi
bile eſt, tranſeat à me poculum hoc. Sed & deſperationem ſimiliter in eo quod dixit:
Et quid dicam non ſcio. At tria hominũ genera ſic ipſum demonſtraſſe docent. Ma-
teriale quidē in eo quod dixit ad eum qui interrogauerat, ſequar te? Non habet filius
hominis, ubi caput reclinet. Animale uerò in eo quod dixit ad eũ qui dixerat, Sequar
te, uerum permitte mihi primum domeſticis meis: Nemo admota aratro manu in ter-
gum reſpiciens, idoneus eſt regno cœlorũ. Hunc enim dicunt medium eſſe, & illum
ſimiliter qui plurimas iuſtitiæ partes confeſſus eſt ſe feciſſe, & poſtea ſequi noluit, à di
uitijs uictus, ut non perfectus euaderet. nam & hunc animalis generis fuiſſe uolunt.
Spirituale uerò in eo quod dixit: Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos, tu autem
uade, & annuncia regnum Dei. Et dum ad Zacchæum publicanum dixit: Feſtinus
deſcende, nam hodie in domo tua oportet me manere. Hos enim ſpiritualis generis
fuiſſe prædicant. Et fermenti parabolam, quod mulier in farinæ ſata tria abſcõdiſſe di
citur, tria hominum genera ſignificare dicunt. Mulierem enim ſapientiã dici docent,
farinæ uerò tria ſata, tria hominũ genera, Spiritale, Animale, Terreum. Fermentum
autem, ipſum Saluatorẽ dictum eſſe docent. Et Paulum dixiſſe, Terreos, Animales,
Spirituales. nunc quidem: Qualis Terreus, tales & Terrei. nunc uerò: Animalis uerò
homo non ſuſcipit ea quæ Spiritus ſunt. Alibi autẽ: Spiritualis indagat omnia. Cæte
rùm illud, Animalis nõ ſuſcipit ea quæ Spiritus ſunt: de opifice dictũ eſſe pronũciãt,
qui quũ animalis ſit, nõ nouerit neq; matrẽ ſpiritualẽ exiſtentẽ, neq; ſemen ipſius, neq;
ea quæ in complemento ſunt ſecula. Et quod eorũ quos ſaluare uolebat Saluator pri
mitias aſſumpſit, Paulũ dixiſſe: Et erat primitiæ ſanctæ, & ipſa maſſa: primitias quidẽ
ſpirituale dictũ eſſe docẽtes, maſſam uerò nos, hoc eſt animalẽ eccleſiã. Cuius maſſam
ipſum aſſumpſiſſe dicunt, & in ſeipſo contraxiſſe, quoniam ipſe fermentũ erat. Quod
autem Achamoth extra complementum errauerit, & à CHRISTO formata ſit, &
à Saluatore requiſita, ipſum indicare dicunt, in eo quod dixit, ſeipſum ueniſſe ad erro
neam ouiculã. Ouiculam enim erroneã, matrem ipſorũ dici exponũt, ex qua Eccleſiã
hic ſeminatã eſſe uolũt. Errorem autẽ extra complementũ, in affectibus cõmorari, ex
quibus materiã factã eſſe aſſerunt. At uerò mulierem uerrentẽ domũ, & inuenientem
drachmam, ſupernã Sapientiã dici narrãt: quæ ubi amiſiſſet cogitationẽ ſuam, poſtea
purgatis omnibus per Saluatoris aduentũ, reperit ipſam, quapropter & hãc reſtitutã
eſſe ex ipſorũ ſentẽtia, intra cõplementũ. Symeonẽ porrò qui in ulnas accepit CHRI
STVM, & gratias egit ipſi, ac dixit: Nunc dimittis ſeruũ tuum Domine, ſecundũ uer
bum tuũ in pace: figurã opificis eſſe dicũt, qui ubi ueniſſet Saluator, didicit tranſpoſi-

tionem

tionem ſuam, & gratias egit Profundo. Et per Annam prophetiſſam quæ in Euangelio prædicatur ſeptem annis cum uiro uixiſſe, reliquo uero omni tempore uidua permanſiſſe, donec cōſpecto Saluatore agnouit ipſum, & loquebatur de ipſo ad omnes, manifeſtiſſimè Achamoth ipſam ſignificari aſſerunt: quæ cum modico tempore Saluatorem cum coætaneis ſuis uidiſſet, reliquo uniuerſo tempore in medietate exiſtēs, expectabat ipſum quando uenturus eſſet, & ipſam cōiugationi ſuæ reſtituturus. Sed & nomen ipſius indicatum eſſe à Saluatore, dum dixit: Et iuſtificata eſt ſapientia à filijs ſuis. & à Paulo itidem ſic: Sapientiam autem loquimur inter perfectos. Quin & coniugationes intra complementum Paulum dixiſſe aſtruunt, oſtenſione in uno facta. De coniugatione enim circa uitam ſcribens, dixit: Myſterium hoc magnum eſt, Ego autem dico in CHRISTVM & Eccleſiā. Inſuper & Ioannem diſcipulum Domini docent primum Octonarium indicaſſe, hæc uerba proferentes hoc modo: Ioannes diſcipulus Domini uolens dicere uniuerſorum generationem, per quam omnia produxit pater, principium quoddam proponit, quod primum generatū eſt à Deo, quod ſanè & filium unigenitum & Deum uocauit, in quo pater omnia produxit ſeminario modo. Ab hoc autem dicit Verbum productum eſſe, & in ipſo uniuerſam ſeculorum eſſentiam, quam ipſum Verbum poſtea formauit. Quoniam igitur de prima generatione dicit, rectè à principio, hoc eſt Deo & Verbo doctrinā facit. dicit autem ſic: In principio erat Verbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deū. Prius diſtinxit tria, Deum, & Principiū, & Verbū: & rurſus ipſa unit, quo & productionē amborū ipſorū oſtendat, tum Filij, tum Verbi: & ſimul unionem inter ipſos mutuā, & ad patrem. In patre enim, & ex patre principium: in principio autem, & ex principio Verbum. rectè igitur dixit, In principio erat Verbum: erat enim in filio. Et Verbum erat apud Deum, nam in principio. Et Deus erat Verbū: conſequēter omnino. nam quod ex Deo genitum eſt, Deus eſt. Hoc erat in principio apud Deum: oſtendit productionis ordinem. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil: omnibus enim poſt ipſum ſeculis formæ & generationis autor Verbum factū eſt. Sed quod factum eſt in ipſo, inquit, uita eſt. Hic etiam coniugationē indicauit: uniuerſa enim per ipſum facta eſſe dixit, uitam uerò in ipſo. Hæc igitur quæ in ipſo facta eſt, cōiunctior eſt ipſi, quàm ea quę per ipſum facta ſunt. Cum ipſo enim eſt, & per ipſum fructum facit. Quandoquidem enim infert, Et uita erat lux hominum: Vbi hominem nunc dixit, etiam Eccleſiam æquiuoce cum homine indicauit, quo per unum nomen indicaret cōiugationis ſocietatē. Ex Verbo enim & Vita, homo gignitur & Eccleſia. Lucem autem dixit hominum ipſam Vitam. propterea quod illuminati ſunt ab ipſa, hoc eſt formati & manifeſtati. Hoc uerò etiā Paulus dicit: Omne enim quod manifeſtat̃, Lux eſt. Quando itaq; manifeſtauit & genuit Vita hominem & Eccleſiam, Lux ipſorum dicta eſt. Clarè igitur indicauit Ioānes per hæc uerba cum alia, tum ſecundum quaternariū, Verbum uidelicet & Vitam, Hominem & Eccleſiam. Imò & primum quaternarium ſignificauit. Narrans enim de Saluatore, & dicens omnia extra complementū per ipſum formata eſſe, fructum eſſe dicit ipſum totius complementi. Etenim Lucem dixit ipſum quæ in tenebris lucet, & non apprehenſa eſt ab ipſis, quoniam omnia quæ facta ſunt ex affectu & afflictione concinnauit, & ignoratus eſt ab ipſis tenebris. Sed & Filium & Veritatem & Vitam appellat ipſum, & Verbum carnem factum, cuius gloriā uidimus, inquit, & erat gloria ipſius, uelut unigeniti à patre ipſi data, plena gratia & ueritate. Dicit autem ſic: Et Verbum caro factum eſt, & habitauit inter nos, & uidimus gloriam eius, gloriam quaſi unigeniti à patre, plenum gratia & ueritate. Exacte igitur etiā primum indicauit quaternarium, ubi patrem dixit, & Gratiam, & Vnigenitum, & Veritatem. Sic Ioannes de primo, & omnium ſeculorum matre, Octonario dixit. Patrem enim dixit, &

Euãgelij Ioannis tortura.

Gratiam,& Vnigenitũ,& Veritatem,& Verbum,& Vitam,& Hominem,& Eccle-
ſiam. Vides ô chariſſime, uiam & methodum qua utentes ſeipſos decipiunt, calumni
antes ſcripturas, figmentum ſuum ex ipſis confirmare conantes. Ob hoc enim & ipſe
appoſui ipſorum uerba, quo ex ipſis intelligas inſidiarum improbam fraudem, & er-
Euangelij Io- roris maliciam. Primum equidem ſi propoſuiſſet Ioãnes ſupernum Octonariũ oſten-
annis ratio. dere, ordinem utiq; ſeruaſſet productionis: & primum quaternarium, qui ueneran-
diſſimus eſt, uelut dicunt, inter prima nomina poſuiſſet, atq; ſic ſecundum cõiunxiſſet,
ut per nominum ordinem Octonarij ordo oſtenderetur: & non poſt tantum inter-
uallum uelut oblitus, & poſtea recordatus, in extremis primi quaternarij mẽtionem
feciſſet. Deinde ſi etiam coniugationes ſignificare uoluiſſet, Eccleſiæ nomen non ſanè
reliquiſſet, aut etiam in reliquis coniugationibus maſculorum appellatione cõtentus
fuiſſet, quum etiam illæ aliæ ſimiliter adintelligi poſſint, quo per omnia unitatem con
ſeruaſſet. Aut ſi reliquorum coniuges recenſuit, etiam hominis coniugem indicaſſet,
& nõ dimiſiſſet ex uaticinatione nos nomen ipſius accipere. Manifeſtè igitur eſt adul-
terata expoſitio. Quum enim Ioãnes unum Deum omnipotentẽ, & unum unigenitũ
CHRISTVM IESVM prædicet, per quem omnia facta eſſe dicit, hunc filiũ Dei,
hunc unigenitũ, hunc omnium factorem, hunc lucem ueram illuminantem omnem
hominẽ, hunc mundi creatorẽ, hũc eum qui in propria uenit, hunc eundem carnem
factum, & qui habitauit inter nos: Illi peruertentes iuxta ueriſimilem expoſitionem,
alium unigenitũ eſſe uolunt iuxta productionem, quem ſanè & principium uocant:
& alium Saluatorẽ fuiſſe uolunt, & alium Verbũ filium unigeniti: & alium CHRI-
STVM ad correctionem complementi emiſſum, & unumquodq; ex relatis à ueritа-
te ſublatum, abutentes nominibus ad proprium propoſitum tranſtulerunt. Quare
ſecundùm ipſos inter tot nomina Ioãnes domini IESV CHRISTI mentionem
non fecit. Si enim Patrem dixit, & Gratiã, & Vnigenitum, & Veritatẽ, & Verbum,
& Vitam, & Hominem, & Eccleſiã: iuxta illorum argumentũ de primo octonario
dixit, in qua nondum IESVS, nondum CHRISTVS Ioannis magiſter. Quod
autem non de coniugationibus ipſorum apoſtolus Ioannes dixit, ſed de Domino no
ſtro IESV CHRISTO, quem & Verbum Dei eſſe nouit, ipſe manifeſtum fecit.
Repetitionem enim faciens de Verbo ab ipſo ſupra in principio relato, inſuper expo-
nit, Et Verbum caro factum eſt, & habitauit inter nos. At ſecundùm illorũ argumen
tum, non Verbum caro factum eſt, quod ſanè neq; uenit unquam extra complemen-
tum, ſed ille diſpẽſationis Saluator Verbo poſterior. Diſcite igitur uos ſtupidi, quod
IESVS qui paſſus eſt pro nobis, qui habitauit inter nos, hic idem eſt uerbum Dei.
Si enim aliud quoddam ſeculum pro ſalute noſtra caro factum eſſet, ueriſimile eſſet de
alio Apoſtolum dixiſſe. Si uerò uerbum illud Patris idem eſt quod deſcẽdit & aſcen-
dit, ille unius Dei unigenitus filius, ſecundùm uoluntatẽ patris caro factus pro homi-
nibus: non de alio quodam, neq; de Octonario, Ioãnes ſermonẽ fecit, ſed de Domino
IESV CHRISTO. Neq; enim Verbũ ſecundùm ipſos principaliter caro factum
eſt. Dicunt enim, Saluatorem induiſſe corpus animale ex diſpenſatione conſtructum
arcana prouidentia, ad hoc ut inuiſibilis & impalpabilis fieret. Caro autem eſt uetus
illa ex terra ſecundùm Adam facta formatio à Deo, quam uere factum eſſe Verbum
Dei, Ioannes ſignificauit. Et diſſoluta eſt ipſorum primus atq; ab initio genitus Octo-
narius. Quum enim unum & idem oſtendatur Verbum, & Vnigenitus, & Vita, &
Lux, & Saluator, & CHRISTVS, & filius Dei, & hoc idem caro factũ ſit pro no-
bis, ſoluta eſt Octonarij illorum compago. Hac autẽ ſoluta, intercidit uniuerſa ipſo-
rum tractatio, quam falſo ſomniantes impetunt ſcripturas, propriũ argumentũ effin-
gentes. Deinde dictiones & nomina ſparſim poſita colligẽtes, transferũt (uelut antea
diximus) ex eo quod ſecundùm naturam eſt, in id quod eſt cõtra naturam: ſimilia fa-
cientes

Vera fides

cientes his qui argumenta utcunq; occurrentia ſibiipſis proponunt, & poſtea ex Homeri poëmatis ipſa tractare conantur, ut imperitiores putẽt de illo ex propinquo tractato argumento Homerum uerſus feciſſe, & multi corripiantur ac ſeducantur per compoſitam uerborum cõſequentiam, tanquam hos ſic Homerus feciſſet. Quemadmodum fecit ille, qui Herculem ab Euriſthæo ad canem in orco miſſum, per Homericos uerſus deſcribit hoc modo. Nihil enim prohibet, exempli gratia etiã horũ mentionem feciſſe, quum ſimilis & idem ſit utrorumq; conatus. *Simile.* *Homericorũ uerſuũ cento ad oſtentationem cõſutus.*

Hæc ubi dicta dedit, dimiſit ab ædibus illum
Suſpirantem alte, magnarum nomine rerum
Amphitryoniaden geſtarum ſæpe coruſcum,
Euryſtheus Stheneli natus ualde inclytus heros,
Ducturum ex Erebo & triſti de limine Ditis
Cerberum, ut in ſuperis latratus ederet auris.
Ille autem mediam permenſus fortiter urbem,
Montanus ueluti leo abibat, robore nixus.
Aſt illum comites cuncti poſt terga ſequuti,
Et pueri, & ſponſæ forma præſtante, ſenesq;,
Lugebant, ueluti qui mortis limina adiret.
At Maia genitus, Pallas quoque cæſia, euntem
Deducunt, ut quò tendebat, cautior iret.
Norat enim affectus fraterni pectoris ipſa.

Quis nam ex ſimplicioribus non corripiatur ab his uerſibus? & non putarit ſic ipſos Homerum de tali argumẽto feciſſe? Verùm qui expertus eſt Homericæ poëſis tractationẽ, ipſos agnoſcet, gnarus quod partim de Vlyſſe dicti ſunt, partim de ipſo Hercule, partim de Priamo, partim de Menelao & Agamemnone. & ſublatis ipſis, ſingulisq; in proprios locos reſtitutis, totam argumenti tractationem è medio tollet. Sic uerò etiã qui regulam ueritatis immobilem in ſeipſo tenet, quam per baptiſmũ accepit, nomina quidem & uoces ac parabolas ex ſcripturis agnoſcet, uerũ blaſphemum hoc argumentum non agnoſcet. Etſi enim lapillos cognoſcet, tamen uulpeculam pro regia imagine non recipiet. Sed ſingulis dictis in proprios locos relatis, & ueritatis corpuſculo adoptatis, ipſorum figmentum denudabit, & ex rerum natura auferet. Quandoquidem uerò huic ſcenæ deeſt refugium, & quò euadat non habet: quo quis ipſorum imitationem tranſgreſſus doctrinam deſtructoriã inferre poſſit: rectè fieri à nobis putauimus, ut oſtenderemus prius in quibus huius fabulæ patres inter ſeipſos diſſentiunt, ut qui ex diuerſis ſpiritibus erroris exiſtunt. Nam ex hoc exactè cognoſcere continget, etiam ante demonſtrationem, firmam eſſe eam quæ ab Eccleſia prædicatur Veritatem, & mendaciũ illud quod ab his eſt falſo cõfictum. Eccleſia enim quanquam per uniuerſum orbem terrarum uſque ad fines terræ diſperſa, ab apoſtolis & ipſorum diſcipulis fidẽ accepit, quæ eſt in unũ Deum omnipotentẽ, qui fecit cœlum & terram, & maria, & omnia quæ in eis ſunt. Et in unum CHRISTVM IESVM filium Dei incarnatum pro noſtra ſalute. Et in Spiritum ſanctum, qui per prophetas prædicauit diſpenſationis myſteria, & aduẽtus, & ex uirgine natiuitatẽ, & paſſionẽ, & reſurrectionem ex mortuis, & in carne ad cœlos aſſumptionem dilecti CHRISTI IESV Domini noſtri, & ipſius ex cœlis in gloria patris aduentum ad inſtauranda omnia, & excitandã omnẽ totius humani generis carnem: quo CHRISTO IESV Domino noſtro, & Deo, & Saluatori & regi, iuxta uoluntatẽ patris inuiſibilis, omne genu flectatur, cœleſtiũ & terreſtriũ, ac infernorũ: & omnis lingua cõfiteatur ipſi: & iudicium iuſtum in omnibus faciat: & ſpiritualia quidem nequiciei, & angelos tranſgreſſos ac deſertores factos, & impios ac iniuſtos, & iniquos ac blaſphemos homines *Fides uera quæ ſit.*

in

in ignem æternum mittat: iuſtis uerò & ſanctis, & qui mandata ipſius ſeruarunt, & in dilectione ipſius permanſerunt, partim ab initio, partim ex pœnitentia, uitam largitus incorruptibilitatem donet, & gloriam æternam tribuat. Hanc prædicationem & hanc fidem Eccleſia (uelut dixi) adepta, quanquam per totum mundum diſperſa, diligenter conſeruat, quaſi unam domum inhabitans, & ſimiliter his credit, uelut unam animam, & idem cor habens, & conſonè hæc prædicat & docet, ac tradit, uelut uno ore prædita. nam linguæ in mundo diſsimiles ſunt, uerùm uirtus traditionis una & eadem eſt. Et neque in Germanijs fundatæ Eccleſiæ aliter credunt, aut aliter tradunt, neque in Hiſpanijs, neque in Celtis, neque in Oriente, neque in Ægypto, neque in Libya, neque hæ quæ in medio mundo conſtitutæ ſunt. Sed quemadmodũ ſol creatura Dei, in toto mundo unus & idem eſt: ſic etiam prædicatio ueritatis ubiq; lucet, & illuminat omnes homines ad cognitionem ueritatis uenire uolentes. Et neque qui ualde potens eſt in dicendo ex Eccleſiæ præfectis, alia ab his dicet. Nemo enim eſt ſuper magiſtrum: neque debilis in dicendo hanc traditionem imminuet. Quum enim una & eadem fides ſit, neque is qui multum de ipſa dicere poteſt, plus quàm oportet dicit: neque qui parum, ipſam imminuit. At uerò plus atque minus iuxta intelligentiam aliquos noſſe, non in alterando idem argumentum contingit, & in excogitando alium Deum præter opificem & creatorem & nutritorem huius uniuerſi, ita ut hoc non ſis contentus: aut alium CHRISTVM, aut alium unigenitum. Sed in eo ut quæ in parabolis dicta ſunt amplius explices, & ad fidei propoſitum accommodes, & ut tractationem & diſpenſationem Dei in genere humano factam enarres: & quod longanimis fuerit Deus propter tranſgreſſorũ angelorũ defectionem, & ob hominũ inobedientiam declares: & ut cur alia temporalia, alia æterna, & alia cœleſtia, alia terreſtria, unus & idem Deus fecit, annuncies: & quur quũ inuiſibilis ſit Deus, prophetis apparuerit, non in una forma, ſed aliter alijs, intelligas: & ut cur plura teſtamenta hominibus tradita ſint, ſignifices: & quis ſit uniuſcuiuſq; teſtamẽti character doceas: & ut cur cõcluſit omnia Deus in inobedientiã, ut omnium miſereretur perſcruteris: & cur Verbum Dei caro factum eſt, & paſſum eſt, gratias agas: & cur in nouiſſimis temporibus aduentus filij Dei apparuerit, hoc eſt principium in fine, denuncies: & de fine atque de futuris, quæ in ſcripturis habentur, explices: & quare deſperatas gentes, cohæredes & eiuſdem corporis, & participes ſanctorum Deus fecit, ne taceas: & quomodo mortalis hæc caruncula induet immortalitatem, & corruptibilis incorruptibilitatẽ prædices: & quomodo non populus, eſt populus: & nõ dilecta, dilecta: & quomodo plures eius quæ deſerta eſt liberi, q̃ eius quæ uirum habet, doceas (Ob hæc enim & ſimilia ipſis, exclamauit Apoſtolus: O altitudo diuitiarum, & ſapientiæ, & ſcientiæ Dei, quàm imperſcrutabilia ſunt iudicia eius, & imperueſtigabiles uiæ ipſius) & non in eo ut ſuper creatorem & opificem illorum matrem, & ipſius cogitationem ſeculi errantis excogites, & ad tantam blaſphemiam deuenias: neque ut rurſus complementum ſuper ipſam, nunc triginta, nunc innumerabilium ſeculorum gentem ementiaris: quemadmodum hi dicunt, reuera diuina intelligentia deſtituti doctores, quum ea quæ eſt Eccleſia uniuerſa unam & eandem fidem habeat per totum mundũ, uelut diximus. Videamus porrò nunc inconſtantem etiam horum ſententiam, quum ſint duo uel tres, quomodo de ijſdem non eadem dicunt, ſed & rebus & uerbis contraria pronunciant. Nam Valentinus, qui primus à Gnoſtica appellata ſecta principia ad proprium doctrinæ characterem adaptauit, ſic protulit: Dualitatem ſiue binarium innominabilem eſſe decernens, cuius altera pars appelletur Inenarrabilis, altera Silentium. Deinde ex hoc binario ſecundum binarium productum eſſe, cuius alteram partem Patrem nominat, alteram Veritatem. Ex hoc autem quaternario productum eſſe Verbum & Vitam, Hominem & Eccleſiam; eſſeq; hunc Octonariũ primum.

Eloquēcia nō potest plus dicere de recta fide

Plus aut minus eruditi in fide qui dicantur.

Valentinianorum dogmatum inconſtantia.

mum. Et à uerbo quidem ac uita, decem Virtutes productas eſſe dicit, uelut anteà diximus. Ab Homine uero & Eccleſia duodecim. ex quibus unam defectricem ac diſcedentem reliquam tractationẽ feciſſe. Terminos item duos aſſeruit, alterum inter profundum ac reliquum complementum, diſtinguentem genita ſæcula ab ingenito patre. alterum ſeparantẽ ipſorum Matrem à complemento. Sed & CHRISTVM non à ſæculis quæ in complemento ſunt, emiſſum eſſe, ſed à matre extra conſtituta ex præſtantiorum ſententia genitum eſſe cum umbra quadam. Et hunc quidem ut qui maſculus eſſet, à ſeipſo umbram diſſecuiſſe, & ad complementum recurriſſe: Matrem uero relictam cum umbra, euacuatam ſpiritali ſubſtãtia, alium filium protuliſſe. Et hunc eſſe opificem, quem etiam omnipotentem dicit, ſubiectorum. Simul autem prolatum eſſe cum ipſo etiam ſiniſtrum principem docuit, ſimiliter uelut Gnoſtici falsò appellati, de quibus à nobis dicetur. Et IESVM aliquando quidem ab eo qui ſeparatus eſt à Matre ipſorum, & uniuerſis ammixtus, hoc eſt à uoluntate, productum eſſe dicit. Aliquando uero ab eo qui in complementum recurrit, hoc eſt CHRISTO. Aliquando autem ab Homine & Eccleſia. Sed & Spiritum ſanctum ab Eccleſia dicit productum eſſe, ad indagationem ac fructificationẽ ſæculorum inuiſibiliter in ipſa ingreſſum, per quem ſæcula plantas ueritatis proferunt. Hactenus Irenæus. Et hæc quidem atque huiuſcemodi prædictus uir ſenex Irenæus, per omnia ex Spiritu ſancto ornatus, uelut generoſus athleta à Domino prolatus, & cœleſtibus gratijs ac donis illitus, ſecundum ueram fidem ac ſcientiam luctatus, contra uniuerſum ipſorum delirum argumentum decertauit, & ea quæ uanè ab ipſis proferuntur, ad uerbum recenſuit. Exactiſſime uero ipſos in ſecundo libro ſuo ac reliquis confutauit, uolens quodammodo humi proſtratum ac deuictum trahere, & coram omnibus in triumphũ ducere, & impudentem ac debilem uanæ opinionis prouocationẽ atq; illecebras in ipſo proſtrato deprehendere. Nos autem his paucis à nobis dictis contenti, & his quæ ab illis ueritatis ſcriptoribus relata ſunt ac compoſita, & uidentes quod alij elaborauerũt, Clemens inquam, & Irenæus, & Hippolytus, & alij plures qui etiam mirabiliter ipſorum fecerunt ſubuerſionem, non ualde quid amplius labori apponere, uelut diximus, uoluimus, contenti prædictis uiris, & hoc ipſum cogitantes, quod omni rationis compoti etiam ex ipſis in doctrinis ipſorum uerbis euerſio ipſorum contra ipſos apparebit. Primùm quidem quod diuerſæ ſunt apud ipſos opiniones, & alter alterius dogmata diſſoluere profitetur. Deinde quod inconſtantia & non cohærentia ſunt ipſorum fabulamenta, quum neq; Scriptura uſquã talia referat, neq; Moſis lex, neq; aliquis propheta poſt Moſen, imò neq; Saluator, neq; ipſius Euangeliſtæ, neq; Apoſtoli. Si enim hęc uera eſſent, Dominus qui ad illuminandum orbem terrarum uenit, & prophetæ ante ipſum, deinde etiam Apoſtoli qui redarguerunt idololatriam, & omnem iniquam actionem, & non timuerunt ſcribere contra omnem iniquam doctrinam ac aduerſitatem, clarè utiq; talia nobis annunciaſſent, & maxime quum ipſe Saluator dicat, Externis quidem in parabolis, Vobis autem parabolæ ad interpretationem regni cœlorum dicendæ ſunt. Quaſcunq; igitur parabolas in Euangelijs dixit, ſtatim interpretatus eſſe uidetur. Profectò dixit et quod ſit granum ſinapis, & quod fermentum, & quæ mulier quæ fermentũ in tria ſata coniecit, quæ uinea, quæ ficus, quis ſeminator, quæ optima terra. Et fruſtra hi inſaniunt à dæmonibus agitati. De quibus ſanctiſſimus apoſtolus Paulus inquit: In nouiſſimis tẽporibus deficient aliqui à doctrina, intenti fabulis ac doctrinis dæmonũ. Et rurſus ſanctus Iacobus de tali doctrina dicens: Non eſt hęc ſapientia quæ ex ſupernis deſcendit, ſed terreſtris, animalis, diabolica: ſuperna uero ſapientia primùm quidem pura eſt, deinde pacifica, tractabilis, abſq; hæſitatione ac dijudicatione, plena miſericordia & fructib. bonis, & cætera. Cuius nullus fructus in prædictis reperitur. Apud ipſos enim eſt inconſtantia, & omne iniquum negotiũ, dæmo

Clemens. Hippolytus. Hæreticorum diſcordia

numque fœtus, ac ſibili draconũ, aliàs aliter & aliud unoquoque ipſorũ loquente. Apud quos non miſericordia, non cõmiſeratio reperitur, ſed diſceptiones et diſſidia. & nuſquam puritates, nuſquam pax, nuſquã modeſtia. Volo autem coactus à ſermonis progreſſu, etiamſi me deſiturũ eſſe pollicitus ſum, pauca ab ipſis dicta in memoriam reuocata ſubuertere. Non enim artificioſi ſermonis mihi cura eſt, ſed legentiũ utilitatis. Dicunt itaque quod duodecimũ ſæculum, illud in defectione conſtitutũ, penitus è numero illorum duodecim excidit, & perditur numerus duodenarius. Hoc autem factum eſſe dicunt, eo quod Iudas qui duodecimus erat, excidit. Et ſic duodenariũ numerum diſſipatum eſſe. Similiter autem de ea quæ ex ſanguinis profluuio laborabat. Et de ea quæ unam drachmam de decem perdiderat. Oſtenditur autem quod neque duodecimum ſæculũ Iudæ perſonam habere poterit, uelut antea à ſanctiſſimo Irenæo dictum eſt. Iudas enim penitus perijt. Duodecimum uero ſæculum iuxta ipſorum figmẽtum non euacuatũ eſt. Stetit enim coram ipſo traductor ſiue finitor, dixitque ad ipſum Iao, uelut ipſi dicunt, & ſic firmatum eſt. Neque quæ duodecim annis ſanguinis profluuio laborauit, ipſorũ dramati ac fabulæ aſſimilabitur. Seruata eſt enim poſt duodecim annos, in quibus ſanguinis fluxus ab ipſa ferebatur. Nõ enim per undecim annos ab afflictione libera degebat, & in duodecimo ſeruata eſt. Neque quæ decem drachmas habuit, unam in totum perdidit, ut ſæculum materiæ perditum apud ipſos fingatur. Accendit enim lucernam, & inuenit drachmã. Ex duabus itaque his aut tribus rationibus, omnia ipſorum ſtatim confutata relinquentur fabulamenta, uelut inefficacia ac putrida, à prudentiæ filijs ac liberis ſanctæ Dei catholicæ Eccleſiæ. Vt ne enim ipſos impetendo, rem in immenſam longitudinem extendam, hucuſque facta narratione, & tantæ ipſorum improbitati fine impoſito, ad ſequentes tranſibo, Deum inuocans ducem & auxiliatorẽ noſtræ debilitatis, ut ab hac & prędictis ſectis ſeruemur, itemque ab his quas poſtea demonſtrabimus ſtudioſis, & uanitatum ac inconſtantium dogmatũ in mundo exactã cognitionẽ habere uolentibus. Nam in multos hic ſua ſomnia diſſeminans, & gnoſticum, hoc eſt cognitorem ac ſcientem, ſeipſum appellãs, multos, ut ita dicam, ſcorpios uelut unam catenam connexuit, quemadmodũ uetus & euidens fabula habet. *Fabula ſcorpionum catenæ.* Quod ſcorpij alter alteri implexus catenam nectentes, decem aut plures, de tecto ſiue domo ſeipſos demittunt, & ſic cum dolo perniciem hominibus inducunt. Sic & hic, et qui ab ipſo originẽ duxerunt Gnoſtici appellati, erroris principes ac duces facti ſunt, & occaſionibus ab ipſo acceptis, alter ab altero doctus, poſt pręceptorem erroris additionem fecit, & aliam hæreſim induxit ex priore dependentem. Et ſic per ſucceſſionem in diuerſas hæreſes ipſi appellati gnoſtici diuiſi ſunt, à Valentino tamen, uelut dixi, & anteceſſoribus eius occaſionib. acceptis. Attamen prædictæ hæreſes unà cum huius Valentini ſecta, per ueritatis doctrinam conculcatæ à nobis dimittantur. Nos uero perſequentes in uirtute Dei conſiderabimus.

Contra Secundianos, quibus coniunctus eſt Epiphanes, & Iſidorus, hæreſim XXXII.

PRæterita Valentini hęreſi, & multis laboribus in ſpinoſa ipſius ſatione exhauſtis, per multum, ut ita dicam, laborem & agricolationis afflictionem, ad reliquias ſpinoſæ ipſius ſationis et ſerpiginoſæ ipſius beſtiarũ ac reptiliũ formationis deueniemus, ſanctum Spiritũ à CHRISTO petentes, quo per ipſum animas diuina doctrina ac ſancto uerbo attrahamus, & uenena ab his qui præoccupati ſunt, extrahere poſſimus. Incipiam autem de his dicere iuxta ſucceſſionem, quis alijs ſucceſſerit, ex his qui ab ipſo *Secundus.* originem traxerunt, & aliam præter illius ſationem docuerũt. Secundus itaque quidam ex ipſis exiſtens, & amplius quid ſapere uolens, omnia quidem ſecundũ Valentinum exponit, uerum ampliorem ſonitũ in aures attonitorum immiſit. Hic enim quum ſit ſecundum Valentinum, uelut dixi, ſuper Valentinum autem ſentiat, primum Octona

rium

rium dicit eſſe quaternarium dextrum, & quaternarium ſiniſtrum: ſic uocari tradens, alterum quidē lucem, alterum uero tenebras. Virtutem uero quæ defecit & relicta eſt, nō eſſe à triginta ſæculis, ſed poſt triginta ſæcula, ut ſit ab his quæ poſt alterum octonarium poſterius facta ſunt. At de CHRISTO & alijs dogmatib. ſimiliter uelut princeps eius, & ueneni dator Valentinus docet. Quum autem nō multa ſint quæ ab ipſo diuerſimode ac nouē dicta ſunt, cōtentos nos eſſe oportere putaui prædictis, habentibus ex ſeipſis ſubuerſionē. Et tamē etiam de ipſo pauca dicam, ut ne ob penuriā ipſum præterijſſe uidear. Si enim quaternarij dextri ac ſiniſtri apud ipſos ſtatuūtur, inuenietur quid quod quæretur medium inter dextrum ac ſiniſtrū. Quicquid enim dextros ac ſiniſtros ordines habet, medium cōſiſtit inter ſiniſtra ac dextra ſua.

Dextri ac ſiniſtri ratio.

Et nuſquam poterit eſſe dextrum aut ſiniſtrum, niſi interueniēte corpore, utriuſqꝫ partis diſcretio fiat. Itaqꝫ ô ſtolide Secunde, & qui à te decepti ſunt, id quod medium eſt, à quo ſanè & dextra & ſiniſtra ſubſident, unum quiddā erit, et non poterit alienum eſſe ab uno aliquo, id quod ex ipſo ſubſidet dextrū ac ſiniſtrum. Et neceſſariò reducet totum in id quod unum eſt, ſuprà quod nihil aſcendit, neqꝫ deſcendit, & quod nihil inferius habet, niſi quæ ab ipſo ſunt creata. Et erit hoc manifeſtum his qui ueritatē conſiderant, quoniam unus eſt Deus Pater & Filius & Spiritus ſanctus. Si uero unus Deus eſt, ex quo omnia: neqꝫ quid ſiniſtrum eſt in ipſo, neqꝫ alia imminutio, neqꝫ quid inferius, præter creaturas ab ipſo factas. Quæ uero poſt Patrem & Filium & Spiritum ſanctum ſunt, omnia bene creata ſunt, & ad conſtitutionem ab ipſo ſplendide ac recte producta. Si uero rurſus talis dicet nobis alius progreſſus ſerpens, quod dextra quidē ac ſiniſtra ex uno ſunt, ipſe uero medius eſt, et ſibijpſi adducit dextra, atqꝫ his delectatur: dextra autem uocat etiam lucem, ſiniſtra uero uelut aliena à ſe, & in ſiniſtra ſita repellit: dicat mihi unde accipit hanc geometriam, ut probe concinnet intranſmutabilem dextram ac ſiniſtram? Apud nos enim dextra aut ſiniſtra meritò nominātur à membris in corpore fixis, in quibus nunquā alteratio contingit. Quæ uero extra nos ſunt, aliquando dextra eſſe poſſunt, aliquando ſiniſtra. Omni enim ad orientē intuenti, Auſter ſiue Meridies dextra uocabitur, regio uero Aquilonaris aut ſeptentrionalis, ſiniſtra. Et uice uerſa, ſi ad occidentales partes conuerſus fuerit homo aliquis, alteratis nominibus regiones inuenientur, & quæ ante horam dextra fuit, auſtraliſqꝫ ac meridiana, in ſiniſtram rurſus mutata: & quæ borealis antea ſeptētrionaliſqꝫ ac ſiniſtra, in dextram mutata. Vbi itaqꝫ excogitauit ſibijpſi impoſtor ille geometriā ſecundum Deum? Et ô ingentem illam nugacitatem omnia confundentem. Aſſerit enim poſt defectionem trigeſimi ſæculi, poſteriorem uirtutem genitam eſſe. Vnde igitur defectionis naturā deprehendiſti, o bone, aut uirtutem quæ defecit, dic mihi? Si enim inueniſti hanc à germine ſuperiorum non creatam, ſed genitam: quandoquidē tibi & præſidi tuo non creata, ſed genita decernuntur ea quæ creata ſunt, & à participatione uniuſcuiuſqꝫ naturæ ab unaquaqꝫ accipientis ea quæ rurſus gignuntur enaſci: profectò iuxta ipſius rationē contra teipſum armaris.

Genita & creata confuſe dici uiciſſim.

Si enim à ſuperioribus & poſterior uirtus, & defectio genita eſt, nataqꝫ ac inſtar germinis producta, participat igitur ſupernis donis, quoniam communicat cum complemento poſterior uirtus, & complementum cum poſteriori uirtute, & nihil differet hoc ab illa, neqꝫ illa ab hoc, quum ambo iuxta extremitates inter ſe communicent. Et ex omni ratione redargueris, ex ſeminio diaboli erroris tui ornatum habere, ô omnium miſerabilium miſerrime. Quo uero non relinquam aliquid eorum quæ à quibuſdam fiunt ac dicuntur, quum in unaquaqꝫ hæreſi multi ſint principes, alia pro alijs ſuper magiſtros ſuos ſe reperiſſe iactantes: adhuc perſeuerabo in narrando de his qui in hac ſecta ſunt. Verum alia ab his dicunt, de Epiphane inquam, ac Iſidoro, qui ex occaſione orationis exhortatoriæ ſeipſum in ampliorem miſeriæ profunditatem immerſit: reuera autem à Carpocrate proprio ſuo patre ſecundum carnem, Epiphanes occaſiones accepit, uerum prędicti Secundi hæreſi cōiunctus, etiam ipſe Secundianus fuit.

Multa eſt enim errantium alterius ad alterum differentia, & multiplex ac impura ina-
Epiphanes Carpocratis filius. nium uocũ mixtura. Hic enim Epiphanes filius, uelut dixi, Carpocratis, ex matre Ale-
xandria appellata, his cõnectitur, uelut dixi, à Cephalenia paternum genus habẽs, qui
ſeptem ſupra decem annos natus, citius è uita deceſſit, Domino ipſo malos uelut ſpi-
nas ſubmouente, & melius quid de orbe terrarum prouidente. Poſt mortem autem
ipſius, hi qui ab ipſo ſeducti ſunt, à plaga ipſis ab illo incuſſa non abſtinuerunt. In Sa-
mo enim uelut Deus adhuc in hũc uſq; diem colitur. nam regionis indigenæ delubro
ipſi conſtructo, ſacrificia ac feſtiuitates celebrant per nouilunium. Aras item ipſi ere-
Muſeum Epiphanis. xerunt, & Muſeum celebre in nomen ipſius conſtituerunt, quod ſanè Epiphanis Mu
ſeum uocatur. Sacrificant enim ipſi Cephallenes ad tantũ errorẽ perducti, et libant,
& in conſtructo ipſi delubro conuiuantur, hymnosq; ipſi canunt. Cæterum propter
excellentiam eruditionis in omnibus diſciplinis, & præcipuè Platonica, uniuerſa dece
ptio ex ipſo contigit circa prædictos, tum iuxta hęreſim, tum iuxta reliquum errorem,
inſanum uidelicet ſimulachri eius cultum, quo illius regionis homines ſunt attriti. Se-
quebatur itaq; hic Epiphanes Secundum, & complices eius. Veneni enim ſui eiacula-
tionem ipſi affricauit, ſerpiginoſæ inquam corruptionis inaniloquentiã. Iſidorum ue-
ro dicunt in oratione Parænetica per exhortationis modũ, improbitatis ſuæ autorem
fuiſſe. An autem etiam ipſe eadem ſenſerit, & ex ipſis originem duxerit, aut ex philoſo-
phis didicerit, & ipſe exhortatorium dicendi genus exercuerit, non ita clarè de Iſidoro
cognoſcere potuimus. Verumtamen hi omnes æquale opus conſuunt. Primùm qui-
dem quod ipſe Epiphanes cum patre ſuo et ſectæ antiſtite Carpocrate ac ſodalib. eius,
Vxores communes. communes eſſe hominũ uxores ſanciuit, ex Platonis de Republica libris occaſionem
nactus, & propriam concupiſcentiam perficiens. Hinc autem initium facit, dicens ue-
lut in Euangelio habetur, Saluatore dicente: Triplices eunuchos eſſe, eum qui ab ho-
minibus caſtratur, & eum qui ex natiuitate, & eum qui ſeipſum propter regnum cœ-
lorum uoluntariè caſtrauit: & inquit, Alij itaq; ex neceſſitate, & non pro ratione eunu-
chi fiunt, alij uero regni cœlorum gratia ſeipſos caſtrãt: quapropter ea quæ ex nuptijs
contingunt, ſupputationem uidelicet rerum neceſſariarum, & negotiorum occupa-
,, tionem formidantes, Melius eſt matrimonium contrahere quàm uri, ne in ignem im-
mittas animam tuam, Apoſtolum dicere ait, die ac nocte reſiſtens ac timens ne à conti-
nentia excidas. Nam dum in reſiſtẽdo uerſatur anima, à ſpe diuiditur. Suſtine igitur,
Iſidorus. (uelut iam antea dixi, exhortationis in medium proferens orationem) Iſidorus ad uer
bum in Moralibus inquit, pugnacem uxorem, ut ne abſtraharis à gratia Dei, ignemq;
per ſemen eijciens cum bona conſcientia Deum adora. Quum autem, inquit, gratia-
rum actio & benignitas Dei in petitionem tuam inciderit, & ſteteris de cætero nõ per-
agens cum uirtute, ut ne offendaris, nuptias cõtrahe. Deinde rurſus dicit: At iuuenis
quis eſt, aut pauper, aut prodiuis in Venerem, hoc eſt debilis, & non uult nuptias con
trahere ſecundum rationem, hic à fratre ne ſeparetur: turpes autem quaſdam ſuſpicio-
nes ſibi ipſi exquirens miſer, ille fabulam cõfingit. dicat itaq; inquit, Ingreſſus ſum ego
ad ſancta, nihil poſſum facere. Si uero ſuſpicionem habuerit, dicat, Frater impone mi-
hi manum ut ne peccem, & accipiet auxilium ſenſibile ac intelligibile. Velit ſolum ab-
ſoluere bonum, & adſequetur. Deinde rurſus dicit: Aliquando ore quidem dicamus,
non uolumus peccare, cogitatio uero incumbit ad peccãdum. Talis propter timorem
non facit quod uult, ut ne ſupplicium ipſi imputetur. Cæterum humanum genus ha-
bet neceſſaria quædam & naturalia ſola. Habet amiciri neceſſarium, ac naturale. Natu
rale autem eſt & uenereis rebus uti. Neceſſariò uero has appoſui uoces ad hos redar-
guendos, quum non rectè uiuant nec Baſilidiani, nec Carpocratiani, nec Valentini
aut Epiphanis ſectatores. Cui ſanè Epiphani coniunctus eſt prædictus Secundus. In
ter ſe enim connexi, ita ut aut hic illi tradiderit, aut ille huic errorem impertierit, etiamſi
aliqua parte inter ſe differãt, tamen in una hæreſi ſeipſos collocarunt. Quare etiam po-
teſtatem

teſtatem habere peccandi docuerunt, quum propter perfectionē omnia naturalia ſint
ſeruanda, et ſi peccent, propter naturaliter inſitam electionem id faciant. Alioqui neq;
eadem ipſis facere permittunt primi horum dogmatū parentes. Tradunt præterea e-
tiam hi uelut ad ſublimiorē cognitionem ac ſcientiam progreſſi, primum quaternio-
nem ſic. Eſt quoddā prę omnibus proprincipiū præincogitabile, inenarrabileq́; ac in
nominatum, quod ego ſingularitatē nomino. Huic ſingularitati adeſt uirtus, quam e-
tiam ipſam Vnitatem appello. Hæc unitas & illa ſingularitas, quum unum ſint, emiſe
runt nō dimittentes principium in omnibus, intelligibile ac inuiſibile, quod principiū
doctrinæ ratio Monadem uocat. Huic Monadi adeſt uirtus coeſſentialis ipſi, quam
& ipſam Vnum nomino. Hæ uirtutes, Vnitas, Singularitas, Monas, & Vnum, reli
quas ſęculorum emiſſiones produxerunt. Deinde qui recte ſcripſerunt de ueritate, ho
rum ueſaniam in ſcriptis ſuis redarguerunt: Clemens uidelicet, quem quidam Alexan
drinum, alij Athenienſem dicunt. Sed & ſacer Irenæus, deridens ipſos ob prędicta, tra
gicum illud in medium adduxit, Iu iu (inquit) & heu heu: tragicum enim hoc reuera
ob talem calamitatē proferre licet eorum, qui ridicula hæc nominum figmenta ſcripſe-
runt, & eius qui tanta audacia citra omnem luborē mendacio ſuo nomina impoſuit.
In eo enim quod dicit, Eſt quoddā proprincipiū præ omnibus præincogitabile, quod
ſingularitatem nomino. Et rurſus, Huic Singularitati adeſt uirtus, quam etiam ipſam
Vnitatem appello: manifeſtiſſime confeſſus eſt, quod relata figmentum ſuum ſunt, &
quod ipſe nomina figmento impoſuerit, à nullo alio prius poſita. & clarum eſt, quod
ipſe hæc nomina effingere auſus fuit. Et niſi ipſe affuiſſet in uita, non ſanè ueritas no-
men habuiſſet. Nihil igitur prohibet, etiam alium quendā in eodem argumento ſic no
mina præſcribere. Deinde idem beatus epiſcopus Irenæus in hæc, uelut diximus, ridi
cula uerba, etiā ipſe à ſeipſo aliam nomenclaturā appoſuit: uelut dignam ac conferen-
dam ipſorum nugacibus deliramentis, nimirum peponum & cucumerorū ac cucur-
bitarum generibus, uelut de ſubiectis aliquibus confictis, uelut ſtudioſis ex his quæ
prius legerunt clarum fuerit. Alij uero rurſus ex ipſis primum ac principalem octona
rium his nominibus appellant. primo Proprincipiū, deinde Incogitabilem, tertio Ine-
narrabilem, quarto Inuiſibilem. Et ex primo quidem Proprincipio productū eſſ, pri
mo & quinto loco Principium. Ex Incogitabili uero ſecundo ac ſexto loco Incompre-
henſibilem. Ex Inenarrabili autē, tertio ac ſeptimo loco Innominabilem. Ex Inuiſibi
li uero quarto & octauo loco Ingenitum. Atq; hoc eſt complementum primi octona-
rij. Et has Virtutes uolunt eſſe ante Profundum & Silentium, ut perfectis perfectiores
eſſe uideātur, ac gnoſticis magis Gnoſtici, hoc eſt ſciētes: quibus meritò quis acclama
rit, ô deliri ſophiſtæ. Nam de ipſo Profundo multæ ac diuerſæ apud ipſos ſunt ſenten
tiæ. Alij enim ipſum inconiugatum dicunt, & neq; maſculum, neq; fœminam, neq; o-
mnino quid eſſe. Aliqui uero maſculum & fœminam ipſum eſſe dicunt, hermaphro-
ditæ naturam ipſi attribuentes. Alij rurſus Silentium ipſi coniugē adiungunt, ut pri-
ma cōiugatio fiat. Et ex hoc & hac reliqua ſæcula ad eundem modum effingunt, & in-
gentia quædā ſunt in ipſis ſomnia, quę mentem ipſorū in altiſſ. ſomnum deprimūt. Et
quid opus eſt me diutius in his tempus terere? quum facile deprehenſu ſit ipſorū argu
mentum, itemq́; cōfutatio ac ſubuerſio facilis ex prædictis, ſi quis uelit ueritate inhære-
re, & nō uanis fabulis ſeduci. Cæterū hæc mihi de his dicta ſint. Præterita autem hac
ſecta, ad cōſequentes uiam mihi ſecurā ac callem leuem explorabo, quo horum impro
bitatem recenſens ac redarguens, meipſum & audientes in uirtute Dei conſeruem, per
Domini noſtri doctrinā & ueram ſpeculationem. Nunc uero fœda hac uipera multis
alijs uiperis ſimili conculcata per Euangelij doctrinā, ſequentes conſiderabimus.

Clemens Alexādrinus, uel Athenienſis.

Contra Ptolemaitas, XXXIII hæreſim.

SEcundo & Epiphani, qui Iſidori exhortatoriam orationem in ſuam opinionem tra
xit, ſucceſſit Ptolemæus, ex eadem Gnoſticorū appellātorum ſecta exiſtens, & de

numero Valentinianorũ cum alijs quibuſdam, uerum alia præter magiſtros ſuos aſſerens. cuius etiã nomen iactant hi qui ipſi obediunt, Ptolemæi uocati. Hic igitur Ptolemæus & ſocij eius, adhuc maiori experientia quàm præceptoris eius nobis proceſſit, ut qui ad illorum narrationem exceſſus quoſdam additionis excogitauit. Duos enim hic coniuges, Deo apud ipſos Profundo appellato, excogitauit ac donauit: has uero etiam diſpoſitiones ſiue affectiones appellauit, Intelligentiã & Voluntatem. Et Intelligentiam quidem ſemper affuiſſe in ipſo, cogitantem ſemper aliquid emittere. Voluntatẽ uero in ipſo ſucceſſiſſe. primũ enim cogitauit emittere, deinde (inquit) uoluit. Qua propter etiã duabus his affectionibus ſiue uirtutibus (Virtutes enim rurſus ipſas uocat) Intelligentia ſcilicet ac uoluntate, uelut inter ſe cõmixtis, Vnigeniti & Veritatis emiſſio per coniugationẽ facta eſt, quas formas quaſdam & imagines duarum affectionum patris inuiſibilis uiſibiles proceſſiſſe uolunt, Voluntatis quidem Veritatem, Intelligentiæ uero Mentem. Et propterea Voluntatis, Ingenitæ eſſentiæ imago maſcula facta eſt, fœminea uero intelligentiæ. Voluntas enim uirtus facta eſt Intelligentię. Cogitabat enim Intelligentia emiſſionẽ. Non tamen emittere ipſa per ſeipſam poterat quę cogitabat. Quando autem uolũtatis uirtus acceſſit, tunc quod cogitarat produxit. Et heu uanam illorum ac delirã nugacitatem. Hoc enim neq; de homine aliquis ſana mente præditus acceperit, nedum de Deo. Videtur autẽ mihi prudentior ipſo eſſe Homerus, in eo quod Iouem curam ſecum in animo uoluentem deſcribit, ſolicitum & ægreferentem, & per totam noctem ſine ſomno perſeuerantem, quo Achiuis inſidias strueret, quum Thetis ipſum rogaſſet, ut pœnas darent Grecorum principes, atq; ipſi Græci, propter contumeliã ac iniuriam Achilli illatam. Nihil enim hic Ptolemæus in gloriam patris uniuerſorũ, quem etiam Profundũ appellat, magis rationi cõſentaneũ excogitauit, quã ſunt ea quę de Ioue Homerus dixit. Imò ipſum potius comprehendit Iouem, ut qui ex Homero notionem accepit. Magis enim Homericã ſententiam de Ioue & Achiuis meritò dixerit, qui tantam ſuam audaciã euomuit, quàm de uniuerſorũ domino: qui ſimul ut cogitat, etiam perficit hoc quod uoluit, & ſimul ut uult, etiam hoc meditatur quod uoluit: hoc meditans quod & uult, & hoc uolens quod & cogitat: quũ totus ſit cogitatus, totus mens, totus lux, totus oculus, totus auditus, totus fons omnium bonorum, & in nullo affectu hæreat. Deus enim eſt, & non curans & hæſitans uelut Profundum ſiue Iupiter, de quo dicentem Homerum Ptolemæus de Profundo ſuo loquens imitatus eſt. Cæterum ad ampliorem confutationẽ impoſtoris illius, conſequenter apponam quæ ab ipſo Ptolemæo ad Floram quandam fœminam ſcripta ſunt, blanda penitus ac uenenoſa uerba, ut ne quis putet nos ex auditu ſolũ deceptorem illum redarguere, ut qui nõ prius legerimus adulteratam ipſius doctrinam. Nam ſupra prædicta etiam legem Dei per Moſem datam blaſphemijs inceſſere non erubeſcit. Sunt autem uerba ipſius hæc.

Homerus quo modo Iouis affectiones depinxit.

Ptolemæus ad Floram.

QVod legem per Moſem datam, ſoror mea optima Flora, multi præoccuparint, neque fundamentũ ipſius ſcientes, neq; præceptorum eius gnari, exactè puto etiam tibi conſpicuũ fore, ubi diſcordes de ipſa ſententias didiceris. Alij enim à Deo & patre datam dicunt. Alij uero cõtraria uia progreſſi, ab aduerſario corruptionis autore diabolo, hanc datam eſſe affirmant: uelut etiam mundi creationem ipſi attribuũt, patrem ac creatorem hunc eſſe dicentes. Verum in hoc omnino errarunt hi, & utriq; à propoſita ueritate diſceſſerũt. Neq; enim à perfecto Deo ac patre hãc latam eſſe apparet, cum imperfecta ſit, & cõpletione egeat, habeatq; mandata incongrua talis Dei naturæ ac menti. Neq; rurſus aduerſarij iniquitati legem attribuere conuenit, ut cuius propoſitũ ſit iniuſtitiã exercere, & hoc ſanè fuerit eorum qui nõ intelligunt ea quæ à Saluatore dicta ſunt: Domus enim aut ciuitas diuiſa in ſeipſam ſtare non poteſt, Saluator noſter pronũciauit. Inſuper mundi creationẽ propriam Verbi eſſe, & per ipſum omnia facta

Legis Moſaicæ ratio.

eſſe,

eſſe, & ſine ipſo factum eſt nihil, apoſtolus Ioannes inquit, non ſubſiſtentem falſa di-
centium ſapientiam remouens, & illam non corruptionem inducentis, ſed iuſti & ma
los odio habentis Dei eſſe aſſerens. Verum contra ſentire, hominũ dementium eſt, et
cauſam prouidentiæ opificis non habentiũ, & non ſolum animæ oculis, ſed etiam cor
poris excæcatorũ. Quod quidem igitur hi aberrarint à ueritate, ex relatis tibi manife-
ſtum eſt. Accidit autẽ hoc utriſq; ipſorum peculiariter, alteris quidẽ eo quod ignorant
iuſtitiæ Deum, alteris uero quod ignorant uniuerſorũ patrem, quem ſolus ille qui ue-
nit, ac ſolus nouit, manifeſtauit. Supereſt itaq; nobis, qui amborum errorẽ cognitum
habemus, exponere tibi ac declarare ipſam legem qualis ſit, & legislatorẽ à quo ſancita
eſt, ita ut dicendorum à nobis demonſtrationes ex Saluatoris noſtri uerbis propo-
ſituri ſimus, per quæ ſolum citra errorem ad ueritatis cõprehenſionem deduci datur.
Primũ igitur diſcendũ, quod uniuerſa illa lex quæ in quinq; libris Moſis continetur,
non ab uno aliquo ſancita eſt, dico ſanè, non à ſolo Deo. Sed ſunt quædam ipſarum
præcepta etiam ab hominibus lata. Et trifariam hanc diuiſam eſſe, Saluatoris uerba
nos docent. Nam in ipſum Deum & eius legislationem diuiditur, & in Moſem: non
Lex trifariam diuiſa.
quemadmodum per ipſum legem dat Deus, ſed ſicut ex propria intelligentia proce-
dens, etiam Moſes aliqua ſanciuit: & in ſeniores populi, qui primi comperiuntur man
data quædam propria propoſuiſſe. Quomodo igitur hoc ita ſe habeat, ex Saluatoris
uerbis oſtenditur. Didiceris autem hoc ſic. Saluator alicubi diſputans aduerſus eos
qui de repudio ipſum interrogabãt, quod ſanè repudium licitum eſſe ſancitum eſt, di
xit ad ipſos: Moſes ob duriciam cordis ueſtri permiſit dimittere uxorẽ, ab initio enim "
non ſic factum eſt. Deus enim (inquit) coniunxit hanc coniugationem: & quod con "
iunxit Deus, homo ne ſeparet, inquit. Hic alteram Dei oſtendit legem, prohibentẽ ſe- "
parari uxorem à uiro ſuo: alteram Moſis, quæ ob duriciã permittit hoc iugum ſepara
ri. Et profectò in hoc contraria Deo ſancit Moſes: contrariũ enim eſt non debere ſeiun
gi. Si tamen & Moſis ſententiã iuxta quam hoc ſanciuit, expẽderimus, inuenietur hoc
non iuxta ſuum propriũ propoſitũ, ſed iuxta neceſſitatẽ ſanciuiſſe, propter lege preſſo
rum debilitatẽ. Quandoquidẽ enim Dei uoluntatẽ ſeruare non poterant hi, in eo quo
nõ licebat ipſis repudiare ſuas uxores, quæ cum ipſis iniucunde cohabitabãt, & pericli
tabantur ne ex hoc amplius peruerterent̃ ad iniuſtitiam, & ex hac ad interitum: hãc in-
iucunditatem ipſorũ exſcindere uolens Moſes, per quam futurũ erat ut perirẽt, ſecun
dam quandam uelut iuxta circumſtantiã minus malam, pro maiori permutans, repu-
dij legem à ſeipſo ipſis tulit: quo ſi illam ſeruare non poſſint, uel hanc ſeruarent, et non
ad iniuſtitias ac malicias conuerterent̃, per quas certiſſimus interitus ſequuturus ipſos
erat. Hæc quidẽ huius ſententia fuit, iuxta quam cõtra Deum legem tuliſſe cõperitur.
Verũtamen quod ipſius Moſis lex hic alia oſtenditur preter legem Dei, minime ambi
guum eſt, etiamſi per unam ſaltem nunc id demonſtrauerimus. Quod uero etiã ſenio
rum quædam ſint traditiones legi implicatę, etiam hoc Saluator declarat. Deus enim
(inquit) dixit, Honora patrem tuum & matrẽ tuam, ut tibi bene fiat. Vos autem dixi "
ſtis (inquit, ad ſeniores loquẽs) Quicunq; dixerit patri & matri, donũ quodcunq; ex "
me in tuum uertitur cõmodum, &c. & irritam feciſtis legem Dei per traditiones ſenio "
rum ueſtrorũ. Hoc autẽ Eſaias exclamauit dicens: Populus hic labijs me honorat, cor "
uero ipſorũ longe abeſt à me: fruſtra autẽ colunt me, docentes doctrinas, præcepta ho "
minum. Manifeſte igitur ex his uniuerſa lex triſariã diuiſa oſtendit̃. Nam et ipſius Mo "
ſis, & ſeniorũ, & ipſius Dei, legislationẽ in ipſa comperimus. Hæc quidẽ igitur diuiſio
uniuerſę illius legis hic à nobis facta, ueritatẽ in ipſa oſtendit. Rurſus aũt una hęc pars,
ipſius Dei lex in tres partes diuiditur. In puram legislationem nihil mali implexum ha
bentem, quę etiam proprie lex dicitur, quã non uenit ut diſſolueret Saluator, ſed ut im
Lex Dei triſariam diuiſa.
pleret. Non enim erat alienus ab ipſa quam impleuit: non enim habebat perfectionẽ.
& in eam quæ implicata eſt deteriori, ac in iniuſtitiã, quam ſuſtulit Saluator, ut quæ

incongrua erat ſuæ naturæ. Diuiditur autem & in figuratam & ſignificatiuã, quæ ſe-
cundum ſimilitudinem eorum quæ iuxta ſimilitudinem pręſtantiora ſunt, ſancita eſt.
Hanc tranſtulit Saluator à ſenſibili & apparente, ad ſpiritualem & inuiſibilem. Et eſt
quidem Dei lex pura illa & nihil mali implexũ habens, ipſa decalogus, decem illæ ſen
tentiæ in duabus laminis ſeparatæ, & ad ſublationem interdictorum, & ad præceptio
nem faciendorum, quæ uelut puram habentes legislationẽ, non autem habentes per-
fectionem, indigebant impletione à Saluatore. Quæ uero implicata eſt iniuſtitiæ, eſt
ea quæ ad uindictã ac retributionem eorum qui prius iniuriam intulerũt, lata eſt, Ocu
lum pro oculo, & dentem pro dente elidi iubens, & cædem pro cæde retribuere. Ni-
hil autem minus etiam is qui ſecundus iniuriã infert, iniurius eſt, ordine ſolum immu
tato idem opus operans. Hoc autem præceptũ iuſtum quidem aliàs & erat & eſt, pro
pter debilitatẽ eorum quibus lex poſita eſt, in tranſgreſſione puræ legis latum: uerum
incongruum patris uniuerſorũ naturæ ac bonitati. fortaſſis autem hoc cõueniens, ue
rum magis neceſſariũ. Qui enim unam cædem fieri non uult, in eo quod dicit, Non
occides: is ubi imperauit occiſorẽ uiciſſim occidi, ſecundã legem ferens, & duabus cæ-
dibus ſanciens, nõ animaduertit ſeipſum à neceſſitate abductum. Quapropter ſanè fi-
lius qui ab illo ad nos acceſſit, hanc legis partem ſuſtulit, confeſſus & ipſe eſſe Dei, &
tum inter alia connumerat ueteri ſententiæ, tum ubi dixit, Deus quum dixit, Qui ma-
ledicit patri aut matri, morte moriatur. At uero pars ipſius figurata eſt, quę ad ſimilitu
dinem ſpiritualiũ ac præſtantiorũ poſita eſt, quæ uidelicet in oblationibus & circum
ciſione, ſabbatoq; ac ieiunio, & paſchate ac azymis, & eiuſmodi ſancita eſt. Hæc enim
omnia quum imagines ſint figuræq; ac ſigna, ueritate manifeſtata translata ſunt: & ut
iuxta id quod apparet, ac corporaliter perficiãtur, ſublata ſunt, iuxta id uero quod ſpi-
rituale eſt aſſumpta, nominibus quidem ijſdem manentibus, rebus autem permuta-
tis. Etenim oblationes offerre præcepit nobis Saluator, ſed non per bruta animantia,
aut ſuffitus, ſed per ſpirituales laudes & glorias & gratiarum actiones, & per diſtribu-
tionem ac beneficentiam erga propinquos. Et circumciſione nos uult circumcidi, ſed
non pręputij corporalis, uerum cordis ſpiritualis. Et ſabbatum ſeruare, uult enim nos
ocioſos eſſe ab operibus malis. Quin et ieiunare: ſed non corporale uult ieiunium nos
ieiunare, ſed ſpirituale, in quo eſt abſtinentia ab omnibus uitijs. Seruatur tamen & a-
pud noſtros ieiunium quod apparet. Nam & animæ aliquid conferre poteſt hæc, ſi
cum ratione fiat, quãdo neq; propter imitationẽ aliquorum fit, neq; propter conſuetu-
dinem, neq; propter diem, uelut dies hoc præſcribat: & ſimul ad recordationẽ ueri ie-
iunij, ut hi qui nondũ illud ieiunare poſſunt, ab apparente ieiunio ipſius recordatio-
nem habeant. Sed et paſcha ſimiliter, itemq; azyma quod imagines fuerint, oſtendit e-
» tiam Paulus apoſtolus: Paſcha autem noſtrũ (inquit) immolatus eſt CHRISTVS.
» &, Vt ſitis (inquit) azymi non participantes fermento (fermentũ nunc maliciã dicit)
» ſed ſitis noua cõſperſio. Hæc itaq; ipſa quam Dei legem eſſe confitemur, in tres partes
diuiditur. in eam quæ impletur à Saluatore: nam Non occides, non adulterium com-
mittes, nõ peierabis: in eo quod neq; iraſci nos debere, neq; concupiſcere iuſſit, com-
prehenſum eſt. & in eam quę perfecte ſublata eſt: nam oculum pro oculo, & dentem
pro dente, implicatum iniuſtitiæ, etiam ipſum iniuſtitiæ opus habens, ſublatum eſt
» à Saluatore per contraria (Contraria autem mutuò ſe perimunt) Ego enim dico uo-
» bis, ut ne omnino reſiſtatis improbo, ſed ſi quis tibi alapã incuſſerit, obuerte ipſi etiã al
» teram maxillam. Figuratur autẽ & in hanc quæ translata eſt ac alterata à corporali in
ſpiritualem, ſignificatiuã uidelicet ac figuratam partem, ad ſimilitudinem atque imagi
nem præſtantiorum ſancitam. Imagines enim ac ſigna quum alias res exhibeant, re-
cte fiebant uſquequo non aderat ueritas. præſente autem ueritate, ea quæ ſunt uerita-
tis facere oportet, non quæ imaginis. Hæc uero & diſcipuli ipſius, & apoſtolus Pau
lus oſtendit, dum imagines quidem, uelut iam antea diximus, per paſcha & azyma
demonſtrat:

Figuratorum præceptorum rationes.

Ieiunij ratio.

demõſtrat: partem uero legis iniuſtitię implicatam, ubi dixit, Legem mandatorũ in do "
ctrinis abolitã eſſe: partem autem nihil mali implexum habentẽ, ubi ait, Lex quidẽ ſan- "
cta, & mandatũ ſanctum ac iuſtum & bonum. Quantum igitur compendio dici po-
teſt, ſufficienter arbitror tibi demonſtratũ eſſe, et legiſlationem ex hominibus introdu
ctam eſſe, & ipſam Dei legem trifariã diuidi. Supereſt autẽ nobis, ut quid eſt hic Deus
qui legem tulit, dicamus. Sed & hoc puto tibi in prædictis demonſtratũ eſſe, ſi diligen
ter auſcultaſti. Si enim neq; ab ipſo perfecto Deo hæc lata eſt, uelut oſtendimus, neq; à
diabolo (quod neq; dicere phas eſt) alius eſt præter hos hic qui legem poſuit. Hic uero *Legis dator*
Opifex et creator totius huius mundi eſt, & eorum quę in ipſo ſunt, qui alius eſt ab ho *qui ſit.*
rum eſſentijs, & medius horũ conſiſtens, meritò etiam medietatis nomen tulerit. Et ſi
perfectus Deus bonus eſt ſecundũ ſuam naturam, uelut etiam eſt: unum enim ſolũ eſ-
ſe bonum Deum patrem ſuum, Saluator noſter pronũciauit, quem ipſe manifeſtauit.
Eſt autem & is qui aduerſariæ naturæ eſt, malus ac improbus, & in iniuſtitia delinea
tur. Qui igitᷣ medius cõſiſtit, & neq; bonus eſt, neq; malus, neq; iniuſtus, propriè utiq;
iuſtus dici poterit, ut qui ſuæ iuſtitiæ ſit procurator, & erit quidem inferior perfecto
Deo, & minor illius iuſtitia hic Deus, utpote & genitus exiſtens, & nõ ingenitus. V-
nus enim eſt ingenitus pater, ex quo omnia, omnibus propriè pendentib. ab ipſo. Ma
ior uero & principalior aduerſario fiet, et alterius eſſentiæ ac naturæ ab utriuſq; horũ
eſſentia. Etenim aduerſarij eſſentia eſt corruptio ac tenebrę. Materialis enim hic eſt, &
multifidus. Verum patris uniuerſorũ ingeniti eſſentia, eſt incorruptibilitas & lux per
ſe exiſtens, ſimplexq; ac uniformis. At uero horũ eſſentia duplicem quandã uirtutem
produxit. Ipſe uero melioris eſt imago. Neq; te nunc hoc perturbet ſcire cupidã, quo-
modo ab uno principio uniuerſorũ ingeniti ac incorruptibilis, quod & eſt, et nos con-
fitemur ac credimus eſſe bonũ, conſtitutæ ſunt & hæ naturæ, tum corruptionis, tum
medietatis, nõ eiuſdem eſſentiæ exiſtentes, quum bonũ naturam habeat, ſimilia ſuijp-
ſius & coeſſentialia generare ac proferre. Diſces enim cõſequenter, Deo dante, etiã hu-
ius principiũ ac generationem, ubi digna facta fueris apoſtolica traditione, quã etiam
nos ex ſucceſſione accepimus, unà cũ hoc quod regulabimus omnes ſermones per Sal
uatoris doctrinam. Hæc tibi ô ſoror mea Flora, paucis recenſere nõ cunctatus ſum, ac
cõpendioſe perſcripſi, & ſimul propoſitũ ſufficienter declaraui. quæ etiã ad cõſequen
tia magnopere tibi cõducent, ſi modo uelut pulchra ac bona terra, fœcunda ſemina na
cta, fructũ per ipſa produxeris. Hactenus Ptolemæus. Quis uero horũ uerborum
huius impoſtoris, ac ſodaliũ eius inſaniam ſufferet? Ptolemęi inquã, ac ſociorum eius
uſqueadeò miſcentiũ ac conſuentium figmenta? Neq; enim quiſpiã ex ueteribus tragi-
cis poëtis, neq; qui ſecuti ſunt imitatorijs moribus præditi, Philiſtionẽ dico & Dioge *Philiſtion*
nem, qui incredibilia ſcripſit, aut alij omnes qui fabulas cõſcripſerunt ac decantarunt, *comicus.*
tantum mendaciũ effingere potuerunt, uelut hi audacter cõtra ſuam ipſorũ uitam du *Diogenes*
cti, horrenda ſibijpſis cõſtruxerunt, & mentem hominũ ipſis credentiũ in ſtultas quæ *poëta.*
ſtiones & genealogias nunquã finiendas cõiecerunt, ipſi ea quæ in manibus ſunt non
ſcientes, & cœleſtia menſuris quibuſdã dimetiri promittentes, & quarundã obſtetri-
cantium matrum uelut cœleſtiũ matrum, & non exiſtentiũ uelut quæ ſint, ſcientias ſu
ſcipientes. At ubi quis audierit ab his, ſiquidẽ ex deſipientiſſimis fuerit, per mendaciũ,
putans ſe ſublime aliquid apud ipſos cognouiſſe, facile ſubducetur: quoniã omnis aui
cula ſecundũ genus congregatur, & ſimili uir agglutinabitur, inquit Scriptura. Si ue- "
ro quis cõtigerit ipſis ex prudentibus, & rectam ratiocinationẽ habentibus, deridebit
quidem tantam nugacitatẽ. Ab ipſo uero argumento eorum quę ab ipſis dicunᷣ, euer
ſionẽ ipſorũ cognoſcet. Redarguunᷣ enim hi omnino cõtra ſeipſos uanitatis ſuæ men
dacijs armati. Vnde enim uobis, ô uos Ptolemæi ac Ptolemęæ, profundi menſura, et
partuum obſtetricationes, et generatiuarũ rationum cognitio? Nam uelut qui affuiſſe
tis, & cœleſtium naturas conſpexiſſetis, & uelut ipſi ante Profundum apud uos appel

latum

latum fueritis, cognitionẽ nobis oſtendere promittitis: quum nullus unquã prophe-
ta hoc dixerit, nõ ipſe Moſes, non quia ante ipſum, non qui poſt ipſum fuerunt, non
Euãgeliſtæ, non Apoſtoli. niſi forte fabuloſa gentium poëmata dixeris Orphei ac He-
ſiodi, et Steſichori, apud quos hominum generationes transformatæ ſunt in deorum
cognominationes, & quæ inter homines facta ſunt, poëticè compoſita ſunt. Nam &
illi ſic ſenſerunt, dum deos fecerunt Iouem & Rheam, & Iunonem, et Mineruam, atq;
Apollinem, et Venerẽ, & horum maliciei ſobolem coluerunt, atq; ſic mundum in ima
ginationem multitudinis deorum ac cultus ſimulachrorum immiſerunt. At non am-
plius mihi multa neceſſitas impendebit, ad te ô Ptolemæe ſubuertẽdum, ac confutan-
dum ſodales tuos, cum iam primi parentes tui ſatis ſint à me cõfutati. Verum propter
prædictorum ex te confuſionẽ, recenſebo aliorum errorẽ, Deum inuocãs mediocrita-
tis noſtræ auxiliatorẽ, quo argumentum apud ſingulas gentes male excogitatum de-
prehendã, ac in triumphum ducam, ob ſtudij promiſſionẽ à Deo gratiã petens. Quo
uero nõ inexaminatæ ſint tres tuæ dictiones, quas ad Florã mulierculã ſcribens iactas,
o Ptolomæe (ſemper enim ſerpentinæ doctrinæ mulierculas peccatis onuſtas decipi
unt, iuxta Apoſtoli ſermonẽ) ipſas ſanè dictiones hic proprie adponã, & ipſarum de-
ſtructionẽ, quæ neceſſaria eſt, ut ne relinquat̃ zizanioſæ tuæ ſationis aliqua radix, de-
Lex nõ eſt tri fariam diuiſa.
inceps cõſequenter faciam. Dicis igit̃ o bone, legem trifariã diuiſam eſſe, & habere ali-
quid ex Deo, aliquid ex Moſe, aliquid ex ſenioribus. Et quod quidẽ ex ſenioribus pu
tas, nõ potes alicubi ſcriptum oſtendere, hoc manifeſtum eſt. Nuſquã enim in lege ha-
bentur ſeniorum traditiones. Sed ignorãs & libros & ueritatẽ, calumniando ſeducis,
Seniorum traditiones ſiue expoſitiones quadruplices.
cõſequentias etiam uniuſcuiuſq; exactæ cognitionis ignorans. Nam traditiones ſenio
rum, expoſitiones apud Iudæos appellant̃. Sunt autem hæ quatuor. una quæ Moſis
nomine fertur. altera eius qui uocatur Rabbiaciba. tertia Adda ſiue Iuda. quarta filio-
rum Aſamonæi. Nam ubi potes tu cõtentioſe ac inſtabili mente prædite, oſtendere in
quinq; libris & legislationis Dei, quod relatus eſt ſermo qui à Saluatore dictus eſt? Si
» quis dixerit patri ſuo corban, hoc eſt donũ quodcunq; ex me in tuum cedet cõmodũ,
» Sed nõ potes oſtendere. Itaq; excidit ſermo tuus, cum uerbum hoc nuſquã in quinq; li
bris Moſis habeat̃, & fruſtra deceptæ à te Floræ illuſiſti. Quæ uero à Moſe, neq; ipſa
extra Deum ſancita ſunt, ſed ex Deo per Moſen: id quod ex ipſa Saluatoris reſpõſio-
ne oſtendit̃. Ipſa enim quę produxiſti teſtimonia, cõtra teipſum collegiſti. Dicit enim
» Dñs in Euangelio, Moſes ſcripſit ſecundum duritiã cordis ueſtri. Quod uero ſcripſit
Moſes, nõ extra uoluntatẽ Dei ſcripſit, ſed ex Spiritu ſancto ſanciuit. Dicit enim Do-
» minus in Euãgelio: Quod Deus cõiunxit, homo ne ſeparet. et quomodo cõiunxit, uer
» bum declarauit, ut diſcamus, dicẽs: Iccirco relinquet homo patrẽ ſuum et matrẽ ſuam,
» & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carnẽ unam. Deinde infert dicens, Quod igi-
tur Deus coniunxit, homo ne ſeparet. Quanquã Dominus hoc nuſquã dixerit, quan
do Adam & Euam formauit, ſed ſolum, Faciamus ipſi ſecundum ipſum auxiliarium.
Verum hoc ab ipſo Adam dictum eſt, quãdo ſurrexit ex ſomno, & dixit: Hoc nũc os
ex oſſibus meis, & caro ex carne mea, hæc uocabit̃ mulier, quoniã ex uiro ſuo hæc de-
ſumpta eſt. Deinde dicit, Propterea relinquet homo patrem ſuum & matrẽ ſuam, &
adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carnem unã. Non igitur Deus hoc loquutus eſt,
ſed Adam. Dominus autem teſtatur in Euangelio, Dei uerbum eſſe quod per Adam
dictum eſt: & ab hoc ipſo argumẽto oſtendit, quod illic quidẽ Adam dixit, uerum uo
luntas Dei loquebatur. Et hic Moſes legem tulit, Deo ipſi annunciãti legislationem.
Et hæ quidem iam duæ tuæ dictiones interciderunt, & non eminus, ſed ab ipſo uſu.
Et quod legislatio Dei eſt, manifeſtum eſt. Vbique enim Deus lege ſancit, alia in tem
pora, alia in figuras, alia in reuelationem futurorum bonorum, quorum expletionem
Dominus noſter IESVS CHRISTVS ubi adueniſſet, in Euangelio oſtendit. Porrò
aliam Deorũ diuiſionem, rurſus trifariã partitã apud te, repetam, & ipſam à te per ca-
lumniam

lumniam excogitatã eſſe oſtendam, & non aliud hoc opus eſſe, quàm impoſtoris declarabo. Qualis enim nobis tertius adeſt Deus, ex duabus imaginibus conſtitutus, et neuter ex duabus exiſtens, neq; maliciã habens ac iniuſtitiam, uelut dixiſti, neq; bonitatem, & lucidam eſſentiam, uerum medius exiſtens iuſtus? Etenim cum reuera alienus ſis ab omni iuſtitia, meritò ignoras quid eſt iuſtitia, aliam ipſam præter bonitatem putãs. Multũ uero redargueris ô falſarie, et à ueritate aliene. ex nullo enim alio fit iuſtitia quàm ex bonitate. Et neq; aliter quis fiet bonus, ſi nõ fuerit iuſtus. Vnde & Dominus laudans legem & iuſtos ipſius, dixit: Ornatis ſepulchra prophetarũ, & ædificatis monumenta iuſtorum, & patres ueſtri ipſos occiderunt. Vnde autem facti ſunt prophetæ ac iuſti, quàm à patre bonitatis? Et ut oſtenderet quod in parte bonitatis iuſtus conſiſtit, dixit: Similes fiatis patri ueſtro qui in cœlis eſt, quoniam exoriri facit ſolem ſuum ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos: quo oſtendat iuſtum, bonum. & bonum, iuſtum. & malum, iniuſtum. & iniuſtum, malum. At uero implicationem legis quam dixiſti, non potes oſtendere. Manifeſtus enim factus es calumniari legem, implicationem quandam ipſi attribuens, propterea quod lex dixit: Oculum pro oculo, & dentem pro dente: & eo quod lex occidit homicidã. Verum ex ipſa Domini noſtri IESV CHRISTI tractatione oſtendetur, quod nõ implicatio quædam erat, ſed ipſa eadem erat legislatio, et idem efficit quod mandatũ à Saluatore dictum, nempe, Si quis te percuſſerit in dextram maxillam, obuerte ipſi etiam alterã. Et lex ipſa olim hoc aſſeruit dicens, Oculum pro oculo, hoc eſt obuerte illi maxillam. Quo enim effugeret quæ pateretur ſi percuteret, exhibuit uerberanti maxillã, gnarus quod ſi auferret oculum, eadem paſſurus ſit propter legem. Quemadmodum enim pater uult caſtigare liberos, et unicuiq; ætati congruam affert caſtigationẽ, & non æqualiter paruum puerũ caſtigat & adoleſcentẽ, neq; adoleſcentem ſimiliter ut iuuenẽ, neq; iuuenem ut perfectũ uirum. Sed ei qui ſub mamma hęret, per digitum caſtigatio contingit: puero uero maiori, per alapam manus: adoleſcenti autem per lorum, iuueni uero per uirgam. uiro autem ultio maiorum delictorũ gladius per legem: Sic etiam Dominus conſequenter unicuiq; generationi conuenientia ſanciuit. Illos enim timore caſtigauit, uelut pueris paruis colloquens, & ignorãtibus uirtutem Spiritus ſancti. Perfectos aũt perfectis myſterijs dignatus eſt. Nam in Euangelio ſic quodãmodo dicit diſcipulis, in multis locis: Neſcitis quid facio, cognoſcetis aũt poſtea, hoc eſt quum perfecti facti fueritis. Et rurſus, Non nouerunt quod reſurrexiſſet ex mortuis. Paulus uero, Nondũ enim potuiſtis, ſed neq; amplius potuiſtis: oſtendens quod progreſſu temporis perfectiora ſunt mandata, quũ ſint quidem eadem, mutentur autem in alium habitũ, & iuuenibus quidem aliter formentur, aliter uero perfectioribus. Etenim lex ubi ſanciuit Oculum pro oculo, non dixit ipſis, Eijcite oculum pro oculo: ſed ſi quis eiecerit oculũ, eijcietur oculus eius qui eiecit. Vnuſquiſq; autem parcens proprio corpori, maxillã uerberandam exhibebat, & nõ uerberabat, & ab eo tempore ſeruabãtur, quæ nunc in Euangelio clarè dicta ſunt: quũ tunc quidem neceſſariò caſtigarentur uelut iuuenes, nunc aũt ex uoluntate obediant, utpote perfecti. Si uero dicis complicationẽ eſſe hanc, dicere oculũ pro oculo, & homicidam occidi: ecce & de die iudicij uideamus Saluatorem dicentẽ, quod ueniet ipſius dominus. Hoc autem de ſcipſo dixit, quũ ipſe omnium ſit Dominus. & inquit: Et diuidet ipſum ſeruũ, & partem eius cum infidelibus ponet. Igitur & contra Saluatorem arma induis, ut rurſus uerba eius calumnieris, & dicas hunc non eſſe bonum? & quidem quum ex bono patre genitus ſit, & bonus, & iuſtus, & neque alius præter patrem. Poteris igitur etiam ipſum à patris eſſentia abalienare, ô tu qui nobis rurſus diuiſor ac geometra prodijſti, omnia legum trifariam diuidens. Et quod quidem dixiſti, quod ad figuras ſignificatiue quædam in lege ſcripta ſunt, modice attigiſti ueritatem, quo per modica poſsis etiam ad alia deceptione uti.

Iuſtitiæ ac bonitatis ratio.

Oculum pro oculo, quomodo accipiendũ.

Etenim

Etenim reuera illis figurate contigit. Nobis autem ſcripta eſt ad commonefactionem, ad quos fines ſæculorũ peruenerunt, inquit ſanctiſſimus Apoſtolus, de circumciſione ac ſabbato atq; alijs loquens. Vtinam autem omnia uerè dixiſſes, & non adhuc tertium Deum medium, qui non eſt, nobis protuliſſes, imò potius tibijpſi & his qui à te decepti ſunt. Arbitror autem & in præſens ſufficienter contradictiones tuas ô circulator dictum eſſe, quarum confutatione facta ad ſequentes hæreſes procedam, eundem Deum conſueto more inuocans in auxilium noſtræ mediocritatis, ut uniuſcuiuſq; ſectæ adulteratæ confutationem deprehendamus. Nam quod ſibilis tuis, uelut carcharias à mari reuerſus & uiperam prouocans, Floram per literas & alios cum ipſa decepiſti, in relatis demonſtratum eſt. Cæterum quum in ueritatis ſagena, cuius ænigma Dominus in Euangelio regnum cœlorum eſſe pronunciauit, hunc inuoluerimus, & unum ex improbis ac uenenatis piſcibus ipſum eſſe declarauerimus, per hoc quod uerba ipſius improba, deprehenſu facilia per ueræ fidei doctrinam fecimus: & in uirtute Dei hunc contriuerimus: ipſi quidem Deo gratias agamus, uerum ad conſequentes ſectas ſimiliter, uelut antea dixi, procedere tentemus.

Carcharias uiperam ſibilo prouocat.

FINIS SECVNDI TOMI PRIMI LIBRI.

Tertij

TERTII TOMI PRIMI LIBRI EPIPHANII HAERESES XIII SVNT,

Et hæc in ipſo habentur.

1 *Marcoſij*. Marcus quidam fuit Colorbaſi cōdiſcipulus, duo principia & ipſe introducens. Reprobat autem mortuorum reſurrectionem. Imaginationes uero quaſdam per pocula ex incantatione in cœruleum ac purpureum colorem tranſmutans, deceptas mulierculas ad ſacra ſua pelliciebat. Sed & ipſe per uigintiquatuor literas uult per omnia aſsimilari Valentino.

2 *Colorbaſij*. Et hic Colorbaſus ſimiliter eadem narrās, in aliqua uero parte differens ab alijs ſectis, à Marco inquam ac Valentino, emiſsiones & octonarios aliter docuit.

3 *Heracleonitæ*. Et ipſi octonariorum fabulamento ducuntur, aliter uero præter Marcum & Ptolemæum ac Valentinum & alios. Sed et ad finem eos qui apud ipſos moriuntur, ſimiliter ut Marcus redimunt, per oleum & balſami ſuccum, & aquæ lotiones ac affuſiones quaſdam, Hebraica uerba admurmurantes, ſuper caput uidelicet eius qui liberatur.

4 *Ophitæ*, ſunt qui ſerpentem glorificant, & hunc Chriſtum putant, habent autem naturale hoc reptile in ciſta quadam.

5 *Caiani* ſimiliter cum prioribus legem, & eum qui loquutus eſt in lege reprobant, carniſq; reſurrectionem negant. Et Cain glorificant, fortioris uirtutis ipſum eſſe dicentes. Simul autem & Iudam demirantur ac laudant, ſimulq; & Core, & Dathan, & Abiron. Imò etiam Sodomitas.

6 *Sethiani*. Hi rurſus ipſum Seth glorificant, dicentes eum eſſe ex ſuperna matre quæ pœnitentiam egit, propterea quod Cain produxiſſet: & poſtea ubi abiectus eſſet Cain, & occiſus Abel, ſuperno patri cōgreſſa eſt, & purum ſemen ipſum Seth fecit, à quo deinceps deductum eſt omnium hominum genus. Sed & ipſi principatus & poteſtates, & quæcunq; alij docent, docuerunt.

7 *Archontici*. Hi rurſus ad multos principes uniuerſum referunt, & quæ facta ſunt ex his facta eſſe dicunt. Deprehenduntur autem & capti in turpitudine quadam. Carnis reſurrectionē negant. Vetus Teſtamentum calumniantur. Vtuntur autem et ueteri & nouo Teſtamento, ſingula uerba ad ſuam ipſorum ſententiā falsò trahentes.

8 *Cerdoniani*, à Cerdone erroris participationem ſuſceperunt, ſicut hic ab Heracleone. uerùm fraudem auxit, et ex Syria Romam digreſſus, prædicationem ſuam expoſuit, in temporibus Hygini epiſcopi. Duò autem principia hic prædicat inter ſe contraria. Non eſſe uero Chriſtum genitum. Similiterq; mortuorum reſurrectionem negat, itemq; ea quæ habentur in ueteri Teſtamento.

9 *Marcioniſtæ*. Marcion à Ponto originem ducens, epiſcopi quidem filius erat: uerum ubi uirginem corrupiſſet, aufugit, propterea quod expelleretur à proprio patre ex Eccleſia. Quum autem Rhomam adijſſet, & pœnitentiam ac ueniam petijſſet ab his qui illo tempore iſthic erant, et aſſequutus non eſſet, elatus eſt contra fidem, & tria principia induxit ac docuit, Bonum, & Iuſtum, & Malum. Eſſeq; nouum Teſtamentum alienum à ueteri, & eo qui in ipſo loquutus eſt. Carnis reſurrectionē negat. baptiſma dat nō ſolum unum, ſed etiam tria poſt lapſum. Pro mortuis autem in fide inſtructis

alij apud ipſos baptiſantur. Intrepidè aũt etiam mulieribus permittit, ut lauacrũ dent.

10 *Lucianiſtæ. Lucianus quidam antiquus, non is qui nunc temporibus Conſtantini uixit, omnia ſecundum Marcionem docuit. Et ad hæc alia quædam præter Marcio-nem, & ipſe nimirum abundantius docet.*

11 *Apelleiani. Et hic Apelles ſimiliter ut Marcion & Lucianus, uituperat omnẽ creationem, et ipſum creatorem. Nõ autem ſimiliter his tria principia introduxit, ſed unum principium, & unum Deum, qui ſit ſummus & innominatus. Ipſum autem unum fe-ciſſe alium, & hic factus improbus compertus, mundum in ſua malicia fecit.*

12 *Seueriani. Seuerus quidam rurſus Apellem ſequens, uinũ reijcit. Et uitem ex dra-coniformi ſatana ac terra inter ſe congreſſis, productam eſſe fabulatur. Mulierem au-tem auerſatur, ſiniſtræ uirtutis ipſam eſſe aſſerens. Nomenclaturas uero quaſdã prin-cipum, & libros quoſdam apocryphos introducit. Similiter item uelut alij, carnis re-ſurrectionem negat, itemq́; uetus Teſtamentum.*

13 *Tatiani. Tatianus hic eodem tempore cum Iuſtino martyre et philoſopho uixit, poſt mortẽ autem Iuſtini martyris ac philoſophi, corruptus eſt Marcionis dogmatis, diſcipulusq́; ipſius fuit, eademq́; quæ ipſe docuit, alijs etiã præter ipſum appoſitis. Di-cebatur autem à Meſopotamia originem ducere.*

TERTIVS TOMVS PRIMI
LIBRI EPIPHANII.
Contra Marcoſios, hæreſim XXXIIII.

Marcus. Marcoſij.

MARCVS autem quidam, à quo Marcoſij appellati, ab his progreſ-ſus, & alia præter hos auſus, mala in mundum euomuit. His enim ſucceſſit, Secundo inquã, et Epiphani Ptolemęoq; ac Valentino, ue-rum in maiorem circulatoriam collectionem euectus eſt. Muliercu-las enim & uiros ab ipſo ſeductos allexit, quum putaretur miſer ille prædictorum deceptorum corrector eſſe, magicæ impoſturæ exper-tiſſimus exiſtens. Prædictos autem & prædictas omnes decepit, ut ipſi uelut ſcientiſſi-mo intenderent, & qui uirtutem maximam ab inuiſibilibus ac innominatis locis habe-ret. atq; ſic Antichriſti pręcurſor reuera oſtẽſus eſt. Nam Anaxilai ludicra cum Mago-rum appellatorum uafricia cõmiſcuit, et per ipſa illudens, ac magicam artem exercens, in admirationẽ ſui uidentes & credẽtes ipſi perduxit: uelut etiam ſodales eius uſq; in hunc diem faciunt. Qui uero opera curioſitatis uident, putant uirtutes aliquas in ma-nibus ipſius perfici, et eorum qui apud ipſos hæc faciunt. Quum enim mentem etiam ipſi amiſerint, non uident, neq; probare nouerunt, quod ex incantatione ludicri, ut ita dicam, ipſius cõſtitutio perficitur. Ipſi enim attoniti penitus facti ſunt, mala quadã ſu-ſpicione abducti. Aiunt enim, tria pocula ex uitro albo apud ipſos parari mixta uino albo: & in ea quę perficitur ab ipſo incantatione, & gratiarum actio eſſe putatur, ſtatim tranſmutari, unumq; fieri rubrum uelut ſanguinem, alterum purpureũ, tertium cœru-leum. Ego itaq; ut ne in ſecundum laborẽ meipſum immitterem, contentum eſſe opor-tere duxi, his quæ à beatiſs. ac ſanctiſs. Irenæo contra ipſum Marcum, & qui ex ipſo proceſſerunt, tractata ſunt: quæ ſanè hic ad uerbum exponere uolui, & ſunt hæc. Di-cit enim de ipſis Irenæus ille ſanctus, in declarando ea quæ ab ipſis dicunt̃, ſic loquens:

Irenæi locus.

Pocula uino mixta ſimulans ſe gratias agere, & diutius extendens ſermonẽ inuocatio-nis, purpurea ac rubicunda apparere facit, ut putetur gratia ab his quæ ſunt ſuper uni-uerſa, ſanguinem ſuum inſtillare in illud poculum, per inuocationẽ ipſius, & ualde cu-

piant

piant prȩſentes ex illo poculo guſtare, ut & in ipſos inſtillet gratia quȩ per magū hunc
inuocatur. Rurſus autem mulierculis tradens pocula uino mixta, ipſas gratias agere iu
bet ſe præſente, & quum hoc fit, ipſe aliud poculū multò maius illo ſuper quo decepta
illa gratias egit afferens, & à minore ſuper quo muliercula gratias egit, in hoc quod ab
ipſo adornatū eſt transfundens, ſimul ita dicit: Gratia quæ eſt ante uniuerſa, illa cogita
tione incomprehenſibilis & inenarrabilis, impleat tuum internum hominē, & multi-
plicet in te agnitionem ſuam, cōſeminans in te granum ſinapis in bonā terram. Et talia
quædam loquutus, ubi miſerā illam ad inſaniam exſtimulauit, miraculorū editor ap-
paret, dum magnum poculum expletur ex minore, ut etiam ex ipſo ſuperfundatur. Et
alia quædā his ſimilia faciens, multos decepit, et poſt te traxit. Veriſimile eſt aūt ipſum
etiam dæmonē quendam aſſeſſorem habere, per quem & ipſe prophetare ac uaticina
ri uidetur: & quas dignas putat ut participes fiant gratiæ eius, uaticinari facit. maxime
enim circa mulieres occupatus eſt, atq; has præminentis loci & purpuratas ac ditiſsi-
mas. quibus ſæpe imponere ſtudens, ad ipſas per aſſentationē dicit: Volo tibi imperti
ri gratiā meam, quoniā pater uniuerſorū angelum tuum ſemper uidet ante faciē ſuam.
Locus aūt magnitudinis tuæ in nobis eſt. Oportet nos unum efficere. Accipe primū
à me, & per me gratiā: para te uelut ſponſa expectās ſponſum ſuum, ut ſis quod ego, et
ego quod tu. colloca in thalamo tuo ſemen lucis. Accipe à me ſponſum, & ſuſcipe ip-
ſum, et ſuſcipere in ipſo. Ecce gratia deſcendit in te. Aperi os tuum, & uaticinare. Quū
autem mulier reſponderit, Nunquā uaticinata ſum, & nō noui uaticinari: rurſus inuo
cationes quaſdā faciens ad ſtuporē eius quæ ſeducitur, dicit ad ipſam: Aperi os tuum,
& loquere quæcunq;, & uaticinaberis. Illa uero emollita ac facile impulſa à prædictis
uerbis, & animo calefacta præ ſpe uaticinandi, corde plus quàm decet palpitante, deli
ra loqui audet, & omnia prout incidunt uanè ac cōfidenter, utpote ab inani ſpiritu ca-
lefacta, quemadmodū quidam præſtantior nobis de talibus dixit: Audax et impudēs
res eſt, anima quæ inani aëre caleſcit. Et hinc de cætero prophetiſſam ſeipſam putat, &
gratias agit Marco, qui propriā gratiam ipſi contribuit. & talionem rependere ipſi cō
natur, nō ſolum per poſſeſſionum largitionē, unde etiam immenſam pecuniarū uim
comportauit: ſed etiam per corporis ſocietatē, per omnia ipſi uniri cupiēs, ut cum ipſo
in unum deueniat. Iam uero quædā fideliores mulieres timorē Dei habentes, & nō de
ceptæ, quas ſimiliter ut reliquas ſeducere ſtuduit, iubens ipſas uaticinari, conſpuentes
ac deteſtantes ipſum, à tali congregatione diſceſſerunt, probè gnaræ quod uaticinari
nō à Marco mago hominibus contingit, ſed quibus Deus ex ſupernis gratiā ſuam de
miſerit. hi à Deo datā habent prophetiam, & tunc loquunt̃, ubi et quando Deus uult,
& nō quando Marcus iubet. Nam quod iubet, maius ac principalius eſt eo quod iube
tur. illud enim dominatur, hoc uero ſubditum eſt. Si igitur Marcus, aut alius quiſpiā
iubet, uelut in cœnis opulentiæ hi ſemper ludere ſolent, & ſe mutuò uaticinari iubere,
& ad proprias cōcupiſcentias ſibijpſis futura prædicere: erit is qui iubet, maior & prin
cipalior prophetico ſpiritu, quū ſit homo, quod impoſſibile eſt. Verum tales ſpiritus
qui ab ipſis iubentur, & loquuntur quando ipſi uolunt, putidi ac inualidi ſunt, auda-
ces uero et impudentes, ut qui à ſatana emittuntur ad deceptionē ac perniciem eorum
qui nō firmam fidem, quā ab initio per Eccleſiā acceperunt, cuſtodiunt. Quod autem
& amatoria illectamēta, ad hoc ut corporibus ipſarum contumeliā inferat, hic Marcus
quibuſdā mulieribus, etiāſi non omnibus inducit, hæ ipſȩ ſæpe ad Eccleſiam Dei con
uerſæ, confeſſæ ſunt, & corpore ſe ab ipſo uitiatas eſſe, & ſe ualde amanter ipſum amaſ-
ſe. Quare etiā diaconus quidam ex noſtris in Aſia, qui excepit ipſum in domū ſuam, in
hanc calamitatē incidit, quū uxor ipſius ſpecioſa eſſet, et mente ac corpore ab hoc Ma
go corrupta, ita ut ipſum multo tempore ſit ſequuta. Poſtea uero ubi cū magno labo-
re fratres ipſam cōuertiſſent, per uniuerſum uitæ tempus hæc in confeſſione perſeue-
rauit, lugens ac lamentās propter corruptionem quā à Mago paſſa fuit. Sed & diſcipu

li eius aliqui in ijſdē locis diuagantes, multas mulierculas ſeduxerunt ac corruperunt,
perfectos ſeipſos uocantes, uelut nemo poſſit magnitudini cognitionis ipſorum adæ-
quari, nec ſi Paulum aut Petrum dicas, aut alium quendā ex Apoſtolis: & plura omni
bus ſe cognouiſſe iactantes, & magnitudinē cognitionis inenarrabilis illius uirtutis ſe
ſolos deuoraſſe, eſſeq; ſe in altitudine ſuper omnem uirtutē. Quapropter etiā liberè ſe
omnia facere, nullū timorem in ulla aliqua re habentes. Nam propter redemptionem
incomprehenſibiles ac inuiſibiles ſe fieri iudici. Si uero etiam apprehenderit ipſos, con
ſtituti apud ipſum cum redemptione hæc dixerint: O aſſeſſor Dei, & myſtici ante ſæ-
cula Silentij, qua magnitudines ſemper faciem patris uidentes, duce ac ductore te uten
tes, ſubtrahūt ſurſum formas ſuas, quas illa magica audacia prædita, imaginatione du
cta propter bonitatē primi patris produxit nos imagines, tunc cogitationē rerum ſu-
pernarum uelut inſomniū habens: ecce iudex prope, et præco iubet me rationem red
dere. Tu uero uelut ſciens utrorumq; res, pro nobis utriſq; rationē, uelut quę una ſit,
Orci galea, iudici affer. Mater uero ſtatim ubi audiuit hos, Homericā Orci galeam ipſis imponit,
prouerbium. ut inuiſibiliter iudicem effugiant, & e ueſtigiò ſubtractos ipſos in thalamum inducit, et
Rhodamuſia ſponſis ſuis tribuit. Talia ſanè dicentes ac facientes, etiam in noſtris regionibus Rho-
regio. damuſiæ terræ multas mulierculas ſeduxerunt, quæ cauterio inuſtam conſcientiā ha
bentes, partim manifeſtè cōfitentur: partim hoc facere uerentes, tacite quodāmodo a-
pud ſeipſas de uita Dei deſperant. et aliquæ quidem penitus diſceſſerunt, aliquæ uero
Neq; foris, ne inter utrumq; ambigunt: & quod prouerbiū dicit, faciunt, neq; foris neq; intus exiſten
que intus, pro tes, hunc fructū ſeminis filiorum cognitionis habentes. Hic Marcus uterū & recepta-
uerbium. culum Colorbaſi introduxit, ſeipſum ſolū genitū fuiſſe dicens, utpote unigenitus ipſi
exiſtens, & ſemen defectionis in ipſum depoſitū in hunc modum peperit. Ipſum, in-
quit, ſupremū ab inuiſibilibus ac innominatis locis quaternariū, in figura mulieris ad
ipſum deſcendiſſe: quoniam, inquit, maſculum eius mundus ferre non potuit. et hanc
quaternitatē indicaſſe, quæ ipſa eſſet: & uniuerſorū generationem, quam nulli unquā
neq; de Deo, neq; homini reuelauit, huic ſoli expoſuiſſe, ita loquutā. Quando primùm
pater ille cogitatione incōprehenſibilis, & eſſentiam nō habens, qui neq; maſculus eſt,
neq; fœmina parturiebat, & arcanū ſuum generari uolebat, & inuiſibile formari, ape-
ruit os, & emiſit Verbum ſimile ipſi, quod aſtans oſtendebat ipſi quid eſſet, ipſum in-
uiſibilis illius forma apparens. Pronunciatio autem nominis talis facta eſt. Loquutus
eſt uerbum primum nominis ſui, quod erat principiū. Et erat comprehenſio eius ſylla
bica elementorū quatuor. & adiunxit ſecundā, et erat etiam ipſa elementorū quatuor.
conſequenter loquutus eſt tertiam, & erat ipſa ſyllabica cōprehenſio elementorum de-
cem. & poſtea aliā loquutus eſt, & erat ipſa elementorū duodecim. Facta igitur eſt pro
nunciatio totius nominis, elementorū quidem triginta, ſyllabicarum uero cōprehen-
ſionum quatuor. Singula autē elementa proprias literas, & proprium characterē, &
propriā pronunciationem, & figuras ac imagines habere dixit. & nullum ipſorum eſ-
ſe quod illius conſpiciat formam, cuius ipſe elementū eſt. Sed neq; cognoſcunt ipſum.
Neq; uero proximi ſui unumquodq; pronunciationem obſidet. ſed idem pronun-
ciat, ut totum pronunciantis, totum nominare putent. Vnumquodq; enim ipſo-
rum quum pars ſit totius, proprium ſonum uelut totum nominare, & non ceſſare ſo-
num edentia uſq; quo ad extremā literam uniuſcuiuſq; elementi una lingua utentis de-
ueniant. Tunc autem et reſtaurationē uniuerſorum fore dixit, quum omnes ad unam
literā digreſſæ, unam & eandem enunciationē ſonuerint. cuius enunciationis imaginē
eſſe protulit, quum nos ſimul Amen dicimus. Sonos autem eſſe eos qui formant eſſen
tiam, nō habens & ingenitū ſæculum: & eſſe hos formas, quas Dominus angelos di
xit, quæ aſſiduè uident faciem patris. Nomina uero elementorum cōmunia, et quę di
ci poſſunt, ſæcula, & uerba, & radices, & ſemina, & cōplemēta, & fructus uocauit. Sin
gula autem ipſorū nomina, et uniuſcuiuſq; propria, in nomine Eccleſię cōprehenſa in-
telligi

telligi dixit. Quorum elementorum poſtrema litera uocem ſuam emiſit, cuius ſonus egreſſus, ad imaginem elementorũ propria elementa generauit. Ex quibus & ea quæ hic ſunt, redimita eſſe dixit: & quæ ante hæc ſunt, generata eſſe. Ipſam uero literam, cuius erat ſonus, conſequentem ſonum deorſum, à ſyllaba ſua ſurſum ſuſceptam eſſe dicit, ad completionem uniuerſi: manſiſſe autem ſonum inferne, uelut extrà proiectum. Elementum uero ipſum, à quo litera, cum enunciatione ſua deſcendiſſe infrà, quod literarum triginta eſſe dicit: & unumquamque de triginta literis, in ſeipſa habere alias literas, per quas nomen literæ nominatur. & rurſus alias per alias nominari literas, & alias per alias, ut in infinitum multitudo literarum dilabatur. Sic porrò clarius didiceris quod dicitur. Δέλτα elementum literas in ſeipſo quinque habet, ipſum δ, & ε, & λ, & τ, & α. Et hæ rurſus literæ per alias ſcribuntur literas, & aliæ per alias. Si igitur uniuerſa ſubſtantia ipſius δέλτα in infinitum dilabitur, dum ſemper aliæ literæ alias generant, & inter ſe mutuò ſuccedunt: quanto magis illius elementi maius eſſe literarũ pelagus putandum eſt? Et ſi una litera ſic infinita eſt, uide totius nominis literarum profunditatem, ex quibus primum patrem, ipſum Marci Silentium conſtare docuit. Quapropter etiam patrem ſcientem incomprehenſibilitatem ſuam dediſſe elementis, quæ etiam ſæcula uocat, unicuique ipſorum propriam enunciationem proferre, propterea quod non poſſit unum enunciare totum. Hæc ubi declaraſſet ipſi Quaternitas, dixiſſe amplius ipſam: Volo autem tibi etiam ipſam oſtendere ueritatem, deduxi enim ipſam ex ſupernis domibus, ut inſpicias ipſam nudam, et pulchritudinem ipſius conſideres, imò etiam audias ipſam loquentem, & prudentiam eius admireris. Vide igitur caput ſupernè, α & ω. Collum, β & ψ. Humeros unà cum manibus, γ & χ. pectus, δ & φ. Septum tranſuerſum, ε & υ. dorſum, ζ & τ. Ventrem, η & σ. fœmora, θ & ρ. Genua, ι & π. tibias, κ & ο. talos, λ & ξ. pedes, μ & ν. Hoc eſt corpus Veritatis ſecundum magum. hæc figura elementi. hic character literæ. Et uocat elementum hoc hominem, eſſeque fontem ipſum dicit omnis uerbi, & principiũ totius uocis, & omnis inenarrabilis narrationem, & taciti Silentij os: & hoc quidem corpus ipſius eſt. tu uero ſublimius mentis intelligentia eleuata, genitorem & patris datorem ipſum Verbum ab ore Veritatis audi. Vbi autem ipſa hæc dixiſſet, Veritatem intuitam ipſum, aperto ore dixiſſe uerbum, Verbum autem nomen factum eſſe, & nomen factũ eſſe hoc quod cognoſcimus & loquimur CHRISTVM IESVM: quod etiã ubi nominaſſet, ipſam ſtatim conticuiſſe. Expectante autem Marco ipſam amplius quid dicturam, rurſus Quaternitas in medium progreſſa dixit, Quàm contemptibile putaſti uerbum quod ex ore Veritatis audiuiſti. Non hoc quod nouiſti & putas, uetus nomen eſt. Vocem enim ſolum habes, uirtutem uero ipſius ignoras. IESVS enim eſt inſigne nomen, ſex literas habens ἰησοῦς, quod ab omnibus qui ex uocatione ſunt, cognoſcitur. Quod uero apud ſæcula complementi multarũ partium eſt, alterius formæ eſt & alterius figuræ, & cognoſcitur ab illius cognatis, quorũ magnitudines apud ipſum ſunt ſemper. Has igitur apud uos uigintiquatuor literas, defluxiones eſſe ſcito triũ uirtutum imaginarias, quæ totum ſupernũ elementorum numerum complectuntur. Etenim mutas literas nouẽ eſſe puta, ipſius patris & Veritatis, propterea quod muti ſint ipſi, hoc eſt inenarrabiles et ineffabiles. Semiuocales uero octo eſſe ipſius Verbi ac Vitæ, eo quod uelut mediæ ſint inter mutas & uocales, & ſuſcipiãt ſupernarum quidem defluxionem, infernarum uero relationem. Vocales autem & ipſas ſeptem hominis et Eccleſiæ eſſe, quoniam uox per hominẽ progreſſa formauit uniuerſa. Sonus enim uocis formam ipſis induxit. Habet igitur Verbum & uita octo literas, Homo uero & Eccleſia ſeptem, pater autem & Veritas nouem. Quãdo uero pro defectus ratione firmatus in patre deſcẽdit, miſſus ad eum à quo ſeparatus eſt ob correctionẽ peractorum, ut cõplementorum unitas æqualitatẽ habens fructificet unam in omnibus eam quæ ex omnibus eſt uirtutẽ; ſic numerus illarum ſeptem, uirtutem accepit ipſarũ octo, et facti

Veritatis imago.

ἰησοῦς nominis ratio.

Literarũ græcarum ratio.

ſunt loci ſimiles numeris, octonarij exiſtẽtes: qui tres in ſeipſos redacti, uigintiquatuor,
numerum produxerunt. tria uero elementa quę dicit ipſe in coniugatione trium uirtu
tum eſſe, quæ ſunt ſex, à quibus defluxerunt uigintiquatuor elementa, quadruplicata
inenarrabilis quaternarij ratione, eundem numerũ faciunt: quæ ſanè dicit innominati
eſſe, ferri autẽ ipſa à tribus uirtutib. ad ſimilitudinẽ inuiſibilis: quorũ elementorũ ima
gines imaginũ eſſe duplices apud Gręcos literas: quæ cõnumeratæ uigintiquatuor ele
mentis, iuxta poteſtatẽ eorum quę iuxta proportionẽ fiunt, tricenariũ numerũ faciũt.
Huius rationis atq; huius diſpẽſationis fructũ, in ſimilitudine imaginis apparuiſſe di
cit illũ, qui poſt ſex dies quartus aſcendit in montẽ, & factus eſt ſextus, & detentus eſt
Senarij nume ri ratio.
ac deſcendit in ſeptenario, quũ inſignis octonarius eſſet, & haberet in ſeipſo omnẽ ele
mentorum numerũ, quem manifeſtauit ipſo ueniente ad baptiſma columbę deſcẽſus,
περιστερὰ uox ſupputatur ex numero litera rum.
quæ eſt ω̄ & ᾱ. Numerus enim ipſius uocis columbæ apud Græcos, nimirũ περιστερὰ,
eſt unũ & octingenta. Et propterea Moſem in ſexta die hominẽ factum eſſe dixiſſe. Et
iuxta diſpenſationẽ in ſexta die quæ eſt paraſceue, poſtremũ hominẽ in regenerationẽ
primi hominis apparuiſſe: cuius diſpenſationis principiũ & finem ſextã horam eſſe, in
qua affixus eſt ligno. Perfectã enim mentem quũ ſciret ſenarium numerũ uim faciẽdi
ac regenerãdi habere, manifeſtaſſe filijs lucis regenerationẽ, quæ facta eſt in ipſum inſi
gnem numerũ per ipſam. Vnde etiã duplices literas numerum inſignẽ habere dicit. In
Inſignis nume rus ſenarius.
ſignis enim numerus cõmixtus uigintiquatuor elemẽtis, nomen triginta literarũ effi
cit. Vſus eſt aũt miniſtro, ſeptenarij numeri magnitudine, uelut Marci Silentiũ dicit:
quo cõſilij per ſe excogitati fructus manifeſtaret̃. Inſignẽ uero hunc numerũ in pręſen
ti dicit eum qui in inſigni formatus eſt, intellige eum qui uelut diuiſus eſt aut diſſectus,
& foris mãſit: qui ſua ipſius uirtute et prudẽtia, per emiſſionẽ à ſeipſo, hunc ſeptẽ uirtu
tum mundũ, ad imitationẽ potentiæ ſeptenarij animauit: & animã poſuit eſſe uniuer
ſi totius uiſibilis. Vſus eſt igit̃ & ipſe hic hoc opere, uelut uoluntarie ab ipſo facto. Ali
quauero miniſtrãt ac exequũt̃ cogitationẽ ipſius matris, ut quæ ſint inimitabiliũ imita
Cœli ſeptem, ſeptem uoca- les enunciant.
menta. Et primũ quidẽ cœlũ loquit̃ ᾱ, Secundũ uero ε̄. Tertiũ η̄. Quartũ aũt et mediũ
inter ſeptẽ cœlos, uirtutẽ ipſius ῑ enunciat. Quintũ ο̄. Sextũ ῡ. Septimũ uero & quar
tum à medio, elementũ ω̄ exclamat: quẽadmodũ Marci Silentiũ, quod multa nugat̃,
& nihil ueri dicit, cõfirmat. Quæ ſanè uirtutes ſimul omnes, inquit, inter ſe mutuò im
plicatæ, ſonãt ac glorificãt illum à quo producta ſunt atq; emiſſa. Gloria aũt ſonitus de
mittit̃ ad primum parentẽ. Huius uero glorificationis ſonitũ in terrã delatũ, dicit pla
ſten ac formatorẽ factum eſſe, genitorẽq; eorum quæ ſunt in terra. Porrò demõſtratio
nem affert à recẽs editis pueris, quorũ anima ſimul ut de utero proceſſit, uniuſcuiuſq;
horum elemẽtorum ſonum exclamat. Quẽadmodum igit̃ ſeptẽ uirtutes, inquit, glori
ficant Verbũ, ſic anima in pueris plorãs ac lamentãs, Marcũ ipſum glorificat. propte
reaq; etiã Dauidẽ dixiſſe, Ex ore infantium & lactẽtium perfeciſti laudẽ. Et rurſus, Cœ
li cœlorum enarrãt gloriã Dei. Et ideo Anima in laboribus ac ærumnis cõſtituta, in re
leuationẽ ſuã pronunciat ω̄ in ſignum laudationis, qua ſuperna illa anima cognationẽ
ipſius agnoſcẽs, auxiliariũ ipſi demittat. Et de nomine quidẽ uniuerſi quod eſt trigin
ta literarũ, et de Profundo ex huius literis augeſcẽte, inſuperq; de ueritatis corpore duo
decim mẽbra habente, ita ut unũquodq; ex duabus literis cõſtet, & de uoce ipſius quã
protulit in cõuerſatione, & de ſolutione nominis nõ prolati, et de mũdi ac hominis ani
ma, quẽadmodum habent diſpenſationẽ ſecundũ imaginẽ, hoc modo delirauit. con
ſequenter autẽ quomodo ex nominib. æqualis numeri uirtutẽ Quaternitas ipſi oſten
dit, referemus, quo nihil lateat te ô chariſſime, de his quæ ab ipſo dicta ad nos peruene
runt, uelut ſępe à nobis expetiuiſti. Sic igit̃ declarauit ipſi Sapientiſſimũ illud Silentiũ
uigintiquatuor elementorũ generationẽ. Singularitati coadeſſe unitatẽ: ex quib. duæ
emiſſiones, uelut antea dictũ eſt, Singularitas & Vnũ progreſſæ, quatuor factæ ſunt.
Bis enim duo, ſunt quatuor. Et rurſus duæ & quatuor in idem cõpoſitæ, ſenarium nu
merum manifeſtauerunt. Senarius aũt numerus quadruplicatus uigintiquatuor for-

mas peperit. Et primi quidē quaternarij nomina, ſancta ſanctorū intelligi, & nō poſ-
ſe dici, cognoſci aūt à ſolo filio quæ pater nouit quæ ſint. Quæ uero reuerēda ſunt, &
cum fide apud ipſum nominant, hęc ſunt. ἄῤῥητος et σιγὴ, πατὴρ & ἀλήθεια, hoc eſt Inenar
rabilis & Silentiū, Pater & Veritas. huius autē quaternarij uniuerſus numerus eſt ele-
mentorū uigintiquatuor. ἄῤῥητος enim nomē literas ſeptē in ſe habet. σιγὴ uero quinq;.
πατὴρ quinq;. ἀλήθεια ſeptē. quæ cōpoſitæ in idē bis quinq;, & bis ſeptē, uigintiquatuor
numerū impleuerūt. Eodē modo etiā ſecundus Quaternarius, λόγος & ζωὴ, ἄνθρωπος et
ἐκκλησία, hoc eſt Verbū & Vita, Homo & Eccleſia, eundē elementorū numerū oſten-
derunt. Et Saluatoris nomen narrabile illud ἰησοῦς literarū ſex eſſe, Inenarrabile uero ip
ſius literarū uigintiquatuor. Et υἱὸς χριστὸς, hoc eſt filius CHRISTVS, literarū duodecim.
Quod uero in CHRISTO ineffabile eſt, literarū triginta. et propter hoc dicit ipſum ᾱ
& ω̄. ut περιστερὰν, hoc eſt columbā indicet, quū hęc auis hunc numerū habeat. At uero
IESVS hanc habet, inquit, arcanā generationē. A matre enim uniuerſorū prima Qua-
ternitate, in filiæ modū proceſſit ſecunda Quaternitas, & factus eſt octonarius. conſe-
quenter proceſſit denarius, ſic factus eſt denarius & octonarius. Denarius igit̄ cū octo
nario cōgreſſus, & decuplū ipſum faciens, octogenariū numerū produxit: & octoge-
narium rurſus decuplās, octingentorū numerū generauit: ut ſit uniuerſus literarū nu-
merus ab octonario in denariū progreſſus. η̄ & π̄ & ω̄. hoc eſt octo, & octoaginta, ut
octingēta. Nomē enim IESVS iuxta numerū in literis, octingentas octoagintaocto li- *Ieſus nominis*
teras clarè habet, et ſupercœleſtē IESV ſecundū ipſos generationē. Quapropter etiam *numerus.*
alphabetū Græcorum habere unitates octo, denarios octo, centenarios octo, ita & o-
ctingentorum octoagintaocto numerū demonſtret, hoc eſt IESVM ex omnibus nu-
meris conflatū. Et propterea ᾱ & ω̄ ipſum nominari, ut ſignificet ex omnibus genera
tionē. Et rurſus ſic primo quaternario iuxta numeri progreſſum in ſeipſum cōpoſito,
denarius numerus reſiluit. Vnū enim & duo & tria ac quatuor in idem cōpoſita, decē
fiunt, hoc eſt ῑ, atq; hoc IESVM eſſe uolunt. Sed et χριστὸς inquit, quū literarū octo ſit, pri *Chriſti nomi*
mum octonariū ſignificat, qui denario cōplicatus ἰησοῦ, id eſt IESVM peperit. Dicit̄ au *nis numerus.*
tem, inquit, & υἱὸς χριστὸς, hoc eſt duodenarius. υἱὸς enim nomen literarū quatuor eſt, χριστὸς
uero octo, quę cōpoſitę duodenarij magnitudinē oſtenderūt. Priuſquā igitur, inquit,
huius noīs inſigne appareret, hoc eſt ipſe IESVS, in magna ignorātia & errore homi-
nes erāt. Quādo uero manifeſtatū eſt hoc ſex literarū nomen ἰησοῦς, qui carnē induit ut
ad ſenſum hoīs deſcēderet, habens in ſeipſo & ſex, & uigintiquatuor: tunc cognito eo
ceſſauit ignorātia. Ex morte uero in uitā redierūt, nomine ipſis uia ac duce facto ad pa
trē ueritatis. Voluiſſe em̄ patrē uniuerſorū ſoluere ignorātiā, & deſtruere mortē. Igno
rantię aūt ſolutio, cognitio ipſius facta eſt. Et propterea electū eſſe iuxta uoluntatē ipſi
us, ſecundū imaginē ſupernę uirtutis diſpoſitū hoīem. A quaternario em̄ proceſſerūt
ſecula. Erat aūt in quaternario, homo & Eccleſia, Verbū et Vita. Ab his igit̄ Virtutes,
inquit, profluxerūt, et generauerunt qui in terra apparuit IESVM. Et Verbi quidē locū
expleuiſſe angelū Gabriel. Vitæ aūt Spiritū ſanctū. Hoīs uero, uirtutē altiſſimi. Eccle-
ſiæ aūt locū uirgo oſtendit. Atq; ſic ſecundū diſpenſationē per Mariā gignit̄ apud ip-
ſum homo, quē pater uniuerſorū pergreſſum per uterū, elegit per uerbū ad ſui cogni-
tionē. Vbi uero ueniſſet ipſe ad aquā, deſcendiſſe in ipſum uelut columbā, eum qui ſur
ſum recurrit, & duodenariū numerū impleuit, in quo eſt ſemē eorū qui cū ipſo ſemina
ti ſunt, & ſimul deſcenderūt ac ſimul aſcenderūt. Ipſam uero uirtutē quæ deſcendit, ſe-
men patris eſſe dicit, quod habet in ſeipſo & patrē & filiū, & uirtutē Silētij innominabi
lem, quæ per hos cognoſcit̄, & omnia ſæcula. Et hoc eſſe Spiritū, qui loquutus eſt per
IESVM, & cōfeſſus eſt ſeipſum filiū hominis, et patrē manifeſtauit: qui deſcendit quidē
in IESVM, unitus eſt aūt ipſi. Et deſtruxit quidē mortē, inquit, Saluator ex diſpenſatio-
ne, notū aūt fecit patrem CHRISTVM. Eſſe igit̄ IESVM nomen dicit ex hominis diſ-
penſatione, poſitum uero eſſe in aſſimilationem & formationem deſcenſuri in ipſum

hominis,eum qui ipſum capit. habuiſſe autem ipſum,& hominẽ, & ipſum Verbum,
& Patrem,& Inenarrabilem,& Silentium,& ueritatem,& Eccleſiam atq; uitam. Hæc
ſanè iam ſuper Iu & heu ſunt,& omnem tragicam exclamationem ac cõmiſerationem
excedunt. Quis enim non oderit tantorum mendaciorũ malum compoſitorem poë-
tam? quum Veritatẽ quidem uideat ſimulachrum à Marco factam,atq; hoc alphabeti

Heri ac nudiuſtertius, prouerbium.

literis recens notatã, ad hoc quod ab initio eſt, heri ac nudiuſtertius, quod dici ſolet.
Græci confitentur ſe à Cadmo primum ſedecim literas accepiſſe. Deinde temporibus
progredientibus ſeipſos excogitaſſe aliquando aſpiratas,aliquando duplices. Poſtre-
mum uero omniũ Palamedem aiunt longas his appoſuiſſe. Priuſquam igitur hæc fa-

Literarũ Græcarum inuentionis ratio.

cta ſunt à Græcis, Veritas non erat. Corpus enim ipſius ſecundum te, ô Marce, poſte
rius eſt Cadmo,& his qui ante ipſum fuerunt. poſterius item his qui reliqua elementa
appoſuerunt. poſterius etiam teipſo. tu enim ſolus ſimulachrũ induxiſti, eam quæ à te
ueritas dicitur. Quis uero feret tuum Silentiũ, quod tanta nugatur, quod innomina
tum nominat, & inenarrabilem exponit, & imperueſtigabilẽ enarrat? Et aperuiſſe os
dicis eum quem incorporeũ & forma carentem dicis, & protuliſſe uerbũ uelut unum
aliquod ex compoſitis animalibus, uerbumq; ipſius ſimile exiſtẽs ei qui ipſum emiſit,
& formam inuiſibilis factum, elementorum quidem eſſe triginta. ſyllabarũ uero qua-
tuor. Erit igitur ſecundũ ſimilitudinem uerbi pater omnium, uelut tu dicis, elemento-
rum quidem triginta, ſyllabarum uero quatuor. Et rurſus quis feret te in figuras ac nu
meros, aliquãdo triginta, aliquando uigintiquatuor, aliquando ſex ſolum, concluden-
tem uniuerſorum conditorẽ ac opificem & creatorem Verbum Dei? & concidentem
ipſum in ſyllabas quatuor, elementa uero triginta? & uniuerſorũ Dominum qui firma
uit cœlos, in octingentorum octuagintaocto numerũ deducentẽ, ita ut ſimilis alpha
beto factus ſit? Et patrem qui omnia complectitur, ac ipſe incõprehenſibilis eſt, in qua-
ternarium & octonarium, & denarium ac duodenariũ diuidentem? & per tales multi
plicationes id quod inenarrabile et cogitatione incomprehenſibile eſt, uelut tu dicis, in
patre exponentem? Et quem incorporeum & eſſentiam non habentem nominas, eius
eſſentiam ac ſubſtantiam ex multis literis, alijs ex alijs naſcentibus, fabricas ipſe Dæda
lus mendax & faber malus fiens ſublimiſſimæ uirtutis. Et quem indiuiſibilem dicis eſ-
ſe, in mutas & uocales ac ſemiuocales ſonos ſubdiuidens, & mutum eſſe de ipſo uni-
uerſorum patre ac Intelligẽtia filij ementiens, ad ſummam blaſphemiam & maximam
impietatem perduxiſti omnes tibi credentes. Quapropter etiam iuſte ac congrue, tali
tuæ temeritati diuinus ſenex ac ueritatis præco concinnus acclamauit, ſic loquutus: Si
mulachrorum fictor Marce, & monſtrorum ſpectator, aſtrologicæ ac magicæ artis ex
perte, per quas erroris dogmata corroboras, ſigna oſtendens his qui à te ſeducuntur,
uirtutis eius quæ defecit aggreſſiones, quas tibi pater tuus ſatanas ſuppeditat, ut per
uirtutem Azazel operationes facias, habens te præcurſorem maliciæ quæ eſt contra
Deum. Et hæc quidem amator Dei ſenex. Nos uero reliqua myſteria ipſorum quæ
longa ſunt, breuibus exequi ac recenſere conabimur, & quæ multo tempore delitue
runt in apertũ proferre. Sic enim ab omnibus facile coargui poterint. Generationem

Numeris ſcripturam conſtare.

igitur ſæculorum, & errorem ouis, eiuſdemq; inuentionẽ, in idem unientes, magis my
ſtice conantur hi prædicare, qui omnia ad numeros deducunt, & ex unitate ac dualita
te uniuerſa conſtare aſſerunt, & ab unitate uſq; ad quatuor numerantes, ſic denarium
generant. Vnum enim, & duo & tria ac quatuor compoſita in idem, decem ſæculo-
rum numerum pepererunt. Rurſus dualitas à ſeipſa progreſſa uſq; ad ſenarium, uer-
bi gratia, duo & quatuor & ſex, duodenarium produxit. Et rurſus à dualitate ſimi-
liter numerantibus nobis uſque ad denarium, tricenarius productus eſt, in quo
ſunt octo, & decem, & duodecim. Duodenarium igitur affectionem appellant, pro-
pterea quod Senarius ipſum conſeruauit, eo quod Senarius ipſum ſit inſequutus. Et
ob id circa duodenarium numerum errore cõtingente, ouem præ laſciuia profugam
eraſſe.

erraſſe. Nam defectionē à duodenario factam eſſe dicunt. Eodem modo etiam à duo-
denario unam uirtutem diſceſſiſſe ac perijſſe uaticinantur. Et hanc eſſe mulierem quę
perdidit drachmam, & accendit lucernam, & inuenit ipſam. Sic igitur etiam nume-
ros relictos, in drachma quidem nouem, & oue uero undecim, ubi mutuò inter ſe im-
plicantur, numerum nonagintanouem parere. Nam nouies undecim, & uiciſſim un-
decies nouem, nonagintanouem ſunt. Quapropter etiam uocem ἀμὼ, id eſt Amen, *Amen uocis*
hunc numerū habere dicunt. Non cunctabor aūt tibi etiā aliter ipſos exponentes de- *numerus.*
clarare, ut undiquaꝗ fructum ipſorum cōſideres. Literam enim η̄, ſi inter ipſas literas *Literæ η̄ po-*
ſenarij nota ς̄ cōnumeretur, octonarium eſſe uolunt, quum à prima octauo poſita ſit *ſitus ratio.*
loco. Deinde rurſus citra ſenarij notam ipſorum elementorum numerum ſupputan-
tes, & cōponentes uſꝗ ad η̄, Tricenarium producunt. Auſpicatus enim ab ᾱ, & deſi
nens in η̄, ita ut ex numero elementorum ſenarij notam ς̄ eximas, & incrementum li
terarum componas, inuenies tricenarium numerū. Nam uſꝗ ad elementum ε̄ quin-
decim fiunt: deinde appoſitus ipſis ſeptenarius numerus, uigintiduo efficit. ubi autem
his acceſſit η̄, hoc eſt octonarius, admirandum illum tricenarium implet. Et hinc de-
monſtrant, octonarium matrem eſſe triginta ſæculorum. Quādoquidem igitur ex tri
ginta uirtutibus unitus eſt tricenarius numerus, & ter ipſe repetitus, nonaginta fecit:
ter enim triginta, nonaginta ſunt: ſed & ipſe ternarius in ſeipſum cōpoſitus, nouem
genuit: Hoc modo ſanè octonarius nonarium apud ipſos numerum peperit. Et quan
doquidem duodecimum ſæculum, facta defectione ſuperna, undecim reliquit, conue
nientem figuram literarum figuræ λόγου, id eſt uerbi poſitam eſſe dicunt. Vndecimum
enim inter literas poſitum eſt ipſum lambda, quod eſt numerus tricenarius: & ad ima-
ginem poſitā eſſe ſupernæ diſpoſitionis. Nam ab ᾱ citra ſenarij notam, numerus ipſa- *Literarum mi-*
rum literarum uſꝗ ad λ̄ compoſitus, iuxta incrementum literarum unà cum λ̄, no- *ra expenſio.*
nagintanouem numerū facit. Quod autem λ̄, quæ undecima in ordine litera eſt, ad
ſui ſimilis inquiſitionem deſcendit, ut duodecimū numerum expleret, & inuento ipſo
impletus ſit, manifeſtum eſſe dicūt ex ipſa elementi figura, ex duobus λλ compoſita.
Duo enim λλ ipſum μ̄ conſtituunt. Quapropter etiam fugiſſe ipſum per cognitionē,
eam quæ nonagintanouem erat regionem, hoc eſt reliquias & defectum, figuram ſini
ſtræ manus: perſequutum autem eſſe unum, quod nonagintanouem appoſitū, in de-
xtram ſuam manum tranſtulit. Tu quidem ô chariſſime, ubi hęc legeris, ſatis ſcio, ride
bis multum, talem ipſorum ſapientem ſe putantem ſtultitiam. Digni uero ſunt luctu,
qui tantam pietatem, & magnitudinē ueritatis inenarrabilis uirtutis, & tantas diſpen-
ſationes Dei, per alpha & beta, & per numeros, adeò frigide ac uiolenter diſtrahunt.
Qui uero ab Eccleſia diſcedunt, & anilibus hiſce fabulis credunt, reuera per ſe conde-
mnati ſunt. quos Paulus iubet nos poſt unam atꝗ alterā admonitionē deuitare. Ioan-
nes autem CHRISTI diſcipulus auxit ipſorum condemnationē, ne ſalutem quidem
à nobis dici ipſis uolens. Qui enim ipſis (inquit) ſalutem dicit, particeps fit operū ipſo "
rum malorum. Et meritò, Nō eſt enim ſalus impijs, dicit Dominus. Impij uero ſuper "
omnem impietatē hi ſunt, qui creatorem cœli & terræ ſolum Deum omnipotentē, ſu-
per quem alius Deus nō eſt, ex defectu, qui etiam ipſe ex alio defectu natus eſt, produ-
ctum eſſe dicunt: ut ſecundum ipſos ſit ipſe emiſſio tertij defectus. Qua ſententia uerè
exploſa ac reprobata, oportet nos procul ac longe ab ipſis fugere: & quanto plus affir-
mant, ac gaudent ſuis inuentis, tanto magis ſcire amplius ipſos à prauorum ſpiritu-
um octonario agitari. Quemadmodū enim qui in phrenitidem affectionem ſunt illa
pſi, quāto plus rident & ualere ſe putāt, & omnia uelut ſani faciunt, quædā uero etiam
ſuprà quàm qui ſani ſunt, tanto magis male habent. Similiter & hi quanto magis ex-
cellenter ſapere ſibi uidentur, & ſeipſos eneruant ſupra uires iaculantes, tanto magis
non ſapiunt. Egreſſus enim immundus ignorātiæ ſpiritus, deinde uacantes ipſos non
Deo, ſed mundanis quęſtionib, reperiens, aſſumptis alijs ſeptē improbioribus ſeipſo,
ubi

ubi mentem ipſorum emolliuit, uelut qui poſſint ea quę ſuper Deum ſunt intelligere, & idoneos ipſos ad errorem fecit, octonarium ignorantiæ prauorũ ſpirituum in ipſos immiſit. Volo autẽ tibi etiam referre, quomodo ipſam creationẽ ſecundum imaginem inuiſibilium, ab opifice uelut ignorante eo, per matrem factam eſſe dicunt. Primũ quidem quatuor elementa dicunt (ignem, aquam, terrã, aërem) ad imaginem producta eſſe superni primi quaternarij, itemq́; actiones ipſorum cõnumeratas, hoc eſt calidum & frigidum, ſiccumq́; ac humidum, exacte exprimere imaginẽ octonarij. Conſequenter decem uirtutes ſic enumerant. Septem quidẽ corpora circularia, quæ etiam cœlos uocant: deinde circulũ ipſa cõtinentem ac ambientẽ, quem etiam octauum cœlum nominant. & ad hæc Solem & Lunam. Hæc quum ſint decem numero, imagines eſſe dicunt inuiſibilis denarij, qui à uerbo & uita prodijt. Duodenarium uero ſignificari per zodiacum appellatũ circulum. Duodecim enim animalia manifeſtiſſime duodenariũ hominis & Eccleſiæ filiam adumbrare dicunt. Et quoniã è contrario cõiugatus eſt (inquiunt) ad uniuerſorum lationem uelociſſimã exiſtentem ipſe Saturnus, qui ſuo corpore grauat, & uiciſſim ponderat illorum uelocitatẽ ſua tarditate, ut ipſe in triginta annis circuitum à ſigno in ſignum faciat: imaginẽ ipſum dicunt Termini, qui matrẽ ipſorum triginta nomina habentẽ ambit. Et Lunam rurſus ſuum cœlum circũeuntem in triginta diebus, per dies numerum triginta ſæculorum ſignificare uolunt. Sed & Solem in duodecim menſibus circumeuntẽ, & circularẽ ſuam reſtitutionem abſoluentẽ, per duodecim menſes duodenarium manifeſtum facere. At uero dies duodecim horarum menſurã habentes, lucidi duodenarij figuram eſſe. Quin & horam duodecimã diei partem, ex triginta partibus adornatã eſſe dicunt, propter imaginem Tricenarij. Sed & ipſius zodiaci circuli menſurã in ambitu eſſe partium trecentarum ſexaginta: unumquodq́; enim animal partes habere triginta. Sic autẽ & per circulum, imaginẽ coniunctionis duodecim ad triginta conſeruatã eſſe dicunt. Inſuper & terrã in duodecim regiones diuiſam eſſe dicentes, & in unaquaq́; regione uirtutẽ ex cœlis iuxta perpendiculum ſuſcipientẽ, & ſimiles liberos ei quæ defluxionẽ demiſit uirtuti parientẽ, figuram eſſe duodenarij & liberorũ eius, manifeſtiſſime affirmant. Ad hæc inquiunt, quum uoluiſſet opifex ſuperni octonarij infinitatẽ & æternitatẽ, neq́; terminum, neq́; tempus habentẽ imitari, & non potuiſſet durabilitatem ipſius ac ſempiternitatẽ exprimere, propterea quod fructus ſit defectus: in tempora & ſpacia, multorũq́; annorum numeros, æternitatem ipſius depoſuiſſe, ut qui putabat in temporum multitudine infinitatem eius ſe imitari. Atq́; hic dicunt, quum effugiſſet ipſum ueritas, inſequutũ eſſe mẽdacium, & propterea deſtructionẽ accepturum eſſe ipſius opus temporibus completis. Et de creatione quidem talia dicẽtes, unuſquiſq́; ipſorum quotidie prout poteſt, recentius quid excogitat ac gignit. Perfectus enim nemo eſt, qui nõ magna mendacia apud ipſos producit. Cæterum quæ ex propheticis transformant, ea neceſſarium eſt indicare, & ipſos confutare. Moſes enim (inquiunt) incipiens opus creationis, ſtatim in principio tractationis matrem uniuerſorũ oſtendit, dum ait: In principio fecit Deus
» cœlum & terram. Quatuor igitur hæc nominans, principium, Deum, cœlum & terram: quaternarium ipſorum, uelut ipſi dicunt, expreſſit. Et inuiſibilẽ ipſius ac occulta-
» tum (inquiunt) indicaſſe, dum dixit: Terra autẽ erat inuiſibilis & inornata. Secundũ uero quaternarium primi quaternarij progeniẽ, ſic ipſum dixiſſe uolũt, dum abyſſum nominat & tenebras, & in ipſis aquã, & Spiritum qui ſuper aquas fertur. Poſtea uero denarij ipſum mentionẽ facere, ac clarè dicere, & diem & noctem, firmamentumq́; ac ueſperam, & quod uocatur mane, aridamq́; ac mare, inſuperq́; herbã, ac fructum, & decimo loco lignũ. Atq́; ſic per decẽ nomina decẽ ſęcula indicaſſe. Duodenarij autẽ uim ſic apud eum imagine expreſſam eſſe. Solẽ enim dicere & Lunã, et ſtellas, & tempora, & annos, et cete, & piſces, & reptilia, & uolatilia, & quadrupeda, & feras beſtias, & poſtea duodecimũ hominem. Atq́; ſic à Spiritu tricenariũ per Moſen dictum eſſe docet.

Creationis rerum ſtolida ratio.

Zodiaci circuli ratio.

Scriptura falſo detorta.

Sed

Sed & formatũ hominẽ ſecundũ imaginem ſupernæ uirtutis, habere in ſeipſo ab uno *Hominis formatio ſtolide expenſa.*
fonte uirtutẽ, conſtitutam aũt eſſe hanc in cerebro, à qua defluere uirtutes quatuor ad
imaginẽ ſuperni quaternarij uocatas, uiſum, auditũ, olfactũ, & quartã guſtum. Octo
narium uero ſignificari dicunt per hominẽ ſic, ut qui aures duas habeat, & oculos toti
dem, inſuperq́; olfactus foramina duo, & duplicẽ guſtum amari ac dulcis. Totum au
tem hominẽ totam Tricenarij imaginẽ ſic habere docent. In manibus quidem per di-
gitos denariũ geſtare, in toto uero corpore in duodecim membra diuiſo duodenariũ.
Diuidunt autẽ ipſum, quemadmodũ ueritatis corpus apud ipſos diuiſum eſt, de quo
antea diximus. Octonariũ igiť qui inuiſibilis & inenarrabilis eſt, in uiſceribus abſcon
ditum intelligi. Solem porrò rurſus, magnũ illud luminare, in quarta die factum eſſe,
propter quaternarij numerũ dicunt. Tentorij item ſiue tabernaculi à Moſe cõſtructi
atria, ex byſſo, & hyacintho, purpuraq́; ac coccino facta, eãdem apud ipſos imaginem
oſtenderunt. Veſtẽ quoq; ſacerdotis talarem quatuor ordinibus lapidũ precioſorum
ornatam, quaternariũ ſignificare decernunt. Et ſi qua alia huiuſmodi in ſcripturis ha-
bentur, quæ ad quaternariũ numerum trahi poſſunt, propter ſuum quaternariũ facta
eſſe dicunt. Octonariũ uero rurſus oſtendi ſic. In octaua die hominẽ formatum eſſe di
cunt. Aliquando enim in ſexta ipſum factũ eſſe uolunt, aliquando uero in octaua. Ni-
ſi fortaſſis terreũ quidem in ſexta die formatũ eſſe dicunt, carnalem uero in octaua. Di
ſtincta enim ſunt hæc apud ipſos. Aliqui uero alium eſſe uolunt ſecundũ imaginem et
ſimilitudinẽ factum maſculũ ac fœminam hominẽ, & hunc eſſe ſpiritualem. Aliũ item
qui formatus eſt ex terra. Sed & arcæ myſteriũ in diluuio, in qua octo homines ſeruati
ſunt, manifeſtiſſimè ſalutarẽ octonarium ſignificare aiunt. Eundem ſignificare etiam
ipſum Dauidem, qui octauus eſt natiuitate inter fratres ſuos. Inſuper & circũciſionem
octauo die fientem, circũciſionem ſuperni octonarij declarare. Et in ſumma, quæcũq;
inueniuntur in Scripturis quę ad octonariũ numerum trahi poſſunt, ea octonarij my
ſterium explere dicunt. Quin & Denarium ſignificari per decem gentes dicunt, quas
Deus promiſit ſe Abraã in poſſeſſionem daturũ eſſe. Sed & myſterium circa Saram,
quod poſt decẽ annos dat ipſi ſuam ancillã Agar, ut ex ipſa liberos ſuſcipiat, eundẽ ſi-
gnificare. Seruus item Abraam miſſus ad Rebeccã, et iuxta puteum largitus ipſi armil
las aureas decẽ: & fratres ipſius detinentes ipſam ad decem dies, idem apud ipſos ſigni
ficant. Inſuperq́; Roboam qui decẽ ſceptra accepit, & decem tabernaculi atria, & colu-
mnæ decem cubitorũ, & decem filij Iacob ad mercaturã frumenti primùm in Ægyptũ
miſſi, & decem Apoſtoli quibus manifeſtatur poſt reſurrectionẽ Dominus, Thoma
non præſente, inuiſibilẽ denariũ ex ipſorũ ſententia exprimebant. At uero Duodena
riũ, circa quẽ myſteriũ afflictionis ipſius defectus factum eſſe uolũt, & ex qua afflictio
ne uiſibilia omnia conſtructa eſſe aſſerunt, clarè & manifeſte ubiq; poſitũ eſſe dicunt.
Velut duodecim filios Iacob, ex quibus etiã duodecim tribus. Et poculũ uarium duo
decim lapillos habẽs. & duodecim tintinabula. et duodecim lapides à Moſe ſub mon
tem poſitos. Similiter etiã eos qui à IESV in flumine poſiti ſunt, & alios qui ultra flu-
men. Et eos qui geſtant arcã Teſtamẽti. Et eos qui ab Helia poſiti ſunt in exuſtione ui-
tuli. Sed & numerũ Apoſtolorum. Et in ſumma, omnia quæ duodenariũ numerũ ſer
uant, ipſorũ duodenarium delineare dicunt. Cæterũ horum omniũ unitionem, quæ
Tricenarius appellať, per arcam Noë altitudinis triginta cubitorũ, & per Samuelẽ qui
fugit ipſum Saul inter triginta uocatos primũ, & per Dauidẽ quando per triginta dies
latebat in agro. & per eos qui ingreſſi ſunt cum ipſo in ſpeluncam. & quod longitudo
ſancti tabernaculi fuit triginta cubitorũ. et ſi qua alia eiuſdem numeri reperiunt, Trice
nariũ ſuũ per talia oſtendi contendunt. Porrò neceſſariũ arbitratus ſum, apponere his
etiã ea quę de primo patre ſuo, qui incognitus erat omnibus ante aduentũ CHRISTI, ex
ſcripturis eligẽtes perſuadere conanť, quo oſtendãt Dñm noſtrũ aliũ prędicare patrẽ,

præter

præter uniuerſi creatorem: quem uelut antea diximus, impiè blaſphemi defectus fru-
„ ctum eſſe dicunt. Itaq; prophetam Eſaiam ubi dixit, Iſraël autem me non cognouit, &
populus me non intellexit: inuiſibilis illius Profundi ignorantiam dixiſſe accommo-
„ dant. & per Oſeam dictum, Nō eſt in ipſis ueritas, neq; agnitio Dei: in idem tendere
„ cogunt. Et hoc, Non eſt qui intelligat ac requirat Deum, omnes declinauerunt ſimul
inutiles facti ſunt: de Profundi ignorantia ponunt. Sed & hoc quod à Moſe dictū eſt,
„ Nemo uidebit Deum, & uiuet: ad illum referri credunt. Creatorem enim à prophetis
uiſum eſſe mentientes dicunt. hoc uero, Nemo uidebit Deum, & uiuet: de inuiſibili &
omnibus ignota magnitudine dictum eſſe uolūt. Et quod quidem de inuiſibili patre
ac creatore uniuerſorum dictum eſt, Nemo uidebit Deum: omnibus nobis manife-
ſtum eſt. Quod uero non de Profundo ab ipſis excogitato, ſed de opifice, qui & ipſe
eſt inuiſibilis Deus, oſtendetur in ſermonis progreſſu. Sed & Danielem idem hoc ſi-
gnificare dicunt, in eo quod interrogat angelum interpretationes parabolarum, uelut
non ſciens, ſed & Angelum abſcondentē ab ipſo magnum myſterium ipſius Profun-
di, dicere ipſi, Fuge Daniel, hi enim ſermones obturati ſunt, donec intelligentes intelli-
„ gant, & albi inalbentur. & ſeipſos eſſe albos ac bene intelligentes gloriantur. Supra
hæc uero immenſam multitudinem apocryphorum et ſpuriarum ſcripturarum, quas
ipſi finxerunt, ad ſtuporem ſtolidorum afferunt, & ut admirentur hi qui ueritatis lite-
ras non nouerunt. Aſſumunt autem ad hoc etiam illam uerſutiam. Quod quum puer
eſſet Dominus, & literas diſceret, præceptorq; ad ipſum, uelut moris eſt, dixiſſet, Dic
alpha: reſpondiſſe ipſum alpha. & quum rurſus beta pręceptor dicere iuſſiſſet, reſpon
diſſe Dominum, Tu dic mihi prius quid eſt alpha, & tunc dicam tibi quid eſt beta. Et
hoc exponūt, uelut ipſe ſolus quod incognitum eſt norit, quod ipſum in figura ipſius
Alpha manifeſtauit. Quædam uero etiam ex Euangeliis in hunc characterem accom-
modant. uelut reſponſionem ad matrem ſuam quum duodecim annorum eſſet, Ne-
ſcitis quod in his quæ patris mei ſunt, oportet me eſſe? quem nō nouerant (inquiunt)
„ Patrem ipſis denunciabat. Et propterea miſiſſe diſcipulos ad duodecim tribus prædi-
„ cantes ipſis ignotū Deum. Et ad eum qui dixit ipſi, Magiſter bone: eum qui uere bo-
„ nus eſt Deus, ipſum cōfeſſum eſſe dum dixit, Quid me dicis bonum? unus eſt bonus,
Pater qui in cœlis eſt. Cœlos autem nunc ſæcula dicta eſſe aſſerunt. Et per hoc quod
„ non reſpondit his qui dixerunt ad ipſum, In qua uirtute hæc facis: ſed contraria inter-
rogatione ipſos conſternauit, inenarrabilem uirtutem patris ipſum demonſtraſſe, in
„ hoc quod non dixerit, exponunt. Sed & in hoc quod dixit, Sæpe concupiui audire u-
num ex ſermonibus iſtis, & non habui qui diceret: oſtendiſſe dicunt per unum, reue-
ra unum deum, quem non nouerint. Inſuper in eo quod appropinquauit urbi Hiero
„ ſolymis, & fleuit ſuper ipſam, ac dixit, Si nouiſſes et tu hodie quę ad pacem pertinent,
„ uerum abſcondita ſunt à te: per uerbum abſcondita ſunt, Abſconditum profundum
ipſum indicaſſe uolūt. Et rurſus quum dixit: Venite ad me omnes qui laboratis & o-
„ nerati eſtis, & ego reficiam uos, & diſcite à me: ueritatis patrem ipſis promiſiſſe di-
cunt. Quod enim non nouerant, hoc ipſis promittebat. Demonſtrationem autem ſu
„ premam, & uelut coronidem ſui propoſiti, hæc afferunt. Gratias ago tibi pater Do-
„ mine cœli & terræ, quod abſcondiſti hæc à ſapientibus, ac prudentibus, & reuelaſti
„ ea paruulis, certe pater ſic fuit bona uoluntas apud te. Omnia mihi tradita ſunt à patre
„ meo, & nemo nouit filium niſi pater, neq; patrem quiſquā nouit niſi filius, & cuicunq;
„ filius reuelauerit. In his palàm aiunt ipſum oſtendiſſe, quod patrem ueritatis ab ipſis
excogitatum, nemo nouit ante aduentum ipſius: & aſſerere uolunt, quod creator &
Redemptio mater inuiſibilium. conditor ſemper ab omnibus cognitus ſit. Atq; hæc Dominum dixiſſe de ignoto om-
nibus patre, quem ipſi prædicant. At redemptionis ipſorum traditionem, inuiſibilem
& incomprehenſibilem eſſe contigit, ut quæ inuiſibiliū ac incomprehenſibilium ma-
ter ſit.

ter ſit. Et propterea quod inſtabilis eſt, non ſimpliciter, neq; una ratione, proferri poteſt, eo quod unuſquiſq; ipſorum uelut ipſi uolunt de ea tradant. Quotquot enim ſunt huius opinionis myſtæ, tot etiam redemptiones. Et quod quidem in abnegationem baptiſmatis regenerationis in Deum, & totius fidei deſtructionem, immiſſa eſt hæc ſpecies à Satana, in cōuenienti loco redarguentes ipſos referemus. Dicunt autem ipſam neceſſariam eſſe his qui perfectam cognitionem acceperunt, ut in uirtutem quę ſuper omnia eſt, ſint regenerati. Aliter enim impoſſibile eſt intra cōplementum ingredi. Nam hæc eſt quæ in profunditatē ipſos deducit. Baptiſma enim apparentis IESV, eſſe remiſſionis peccatorum. Redemptionem autem CHRISTI, qui in ipſo deſcendit ad perfectionem. Et illud quidem animale, hanc uero ſpiritualem eſſe promittunt. Et baptiſma quidem prædicatum eſſe à Ioanne ad pœnitentiam, Redemptionem autem à IESV inuectam eſſe ad perfectionem. Et hoc eſſe de quo dicit, Et aliud baptiſma habeo baptizari, & ualde feſtino ad ipſum. Sed & filijs Zebedæi, matre ipſorum rogante, ut locaret ipſos è dextris ac ſiniſtris in regno, hanc redemptionem propoſuiſſe Dominū dicūt, dum dixit: Poteſtis baptiſmate baptizari, quō ego baptizabor? Et Paulū apertè aſſerunt redemptionē in CHRISTO IESV ſæpe indicaſſe, et eſſe hanc quæ uarie ab ipſis & incōſonanter traditur. Aliqui enim ipſorum thalamum nuptialem adparant, & ſacrorum initiationem perficiunt cum uocum admurmurationibus ſuper his qui ſacrātur. Et ſpirituales nuptias eſſe dicunt id quod ab ipſis iuxta ſimilitudinem ſupernarum coniugationum.

Baptiſmi forma Marci & ſodalium eius.

Alij uero ducunt ad aquā, et baptizantes ita dicunt: In nomen ignoti patris uniuerſorum, in Veritatem matrem omnium, in eum qui deſcēdit IESVM, in unitionem & redemptionem ac ſocietatem uirtutum. Alij uero Hebraica quædam nomina adijciunt, quo magis admirationi ſint his qui initiātur, hoc modo: Baſema, Chamoſſe, Baæanocra, miſtadia, ruada, cuſta, babophor, calachthi. Horum interpretatio hęc eſt, Super omnem uirtutem patris inuoco id quod nominatur Lux, & Spiritus bonus, & Vita, quia in corpore regnaſti. Alij rurſus redemptionem adijciunt his uerbis. Nomen abſconditū ab omni deitate & dominatione ac ueritate, quod induit IESVS Nazarenus in uita Lucis CHRISTI, CHRISTI uiuētis per Spiritum ſanctum in redemptionem angelicam, Nomen reſtitutionis, Meſſia, Vphareg, Namempſæman, Chaldæan, Moſomedaēa, Acphranæ, Pſeuua, IESV Nazaria. Et horum interpretatio hæc eſt. CHRISTI non diuido ſpiritum, cor, & ſupercœleſtem uirtutem miſericordem. Vtinā fruar nomine tuo Saluator ueritatis. Et hæc quidem Verba dicunt hi qui initiant. Qui uero initiatus eſt, reſpōdet, Firmatus ſum et redemptus, & redimo animam meam à ſæculo hoc, & omnibus qui cum ipſo ſunt, in nomine Iao, qui redemit animam ſuam in redemptionem in CHRISTO uiuente. Deinde acclamant omnes præſentes: Pax omnibus ſuper quos nomen hoc requieſcit. Deinde inungunt initiatum ſucco balſami. Hoc enim ungentum figuram fragrantiæ ſuper uniuerſa eſſe dicunt. Quidam uero ipſorum ad aquam ducere ſuperfluum arbitrantur, uerum oleum & aquam ſimul permixta, unà cum additione ſimilium uelut diximus uerborum, in caput eorum qui initiātur, fundunt: & hoc redemptionem eſſe uolunt. Vngunt autem ipſi balſamo. Alij uero hæc omnia auerſantes dicunt, nō oportere inenarrabilis ac inuiſibilis uirtutis myſterium, per uiſibiles ac corruptibiles creaturas perfici, & eorum quæ mente concipi non poſſunt, & incorporalia ſunt, per ſenſibilia ac corporalia. Eſſe autem perfectā redemptionem, ipſam cognitionem inenarrabilis magnitudinis. Quum enim defectus & afflictio facta ſint præ ignorantia, per cognitionem diſſolui omnem ex ignorantia cōſtitutionem: ut ſit cognitio, liberatio ac redemptio interni hominis, & neq; corporalis ſit, corruptibile enim eſt corpus: neq; animalis, nam & anima ex defectu eſt, & eſt uelut habitaculū patris. Spiritualem igitur oportet etiam redemptionem eſſe: redimi enim per cognitionem internum hominem ſpiritalem, &

contentos ipſos eſſe uniuerſorum cognitione. atq; hanc eſſe redemptionem ueram.

Hactenus Irenæus. Hanc uniuerſam & exactam perſcrutationem beatus ſenex Irenæus fecit, iuxta ordinis ſeriem omnem exponens adulteratam ipſorum doctrinam. Quapropter ſanè uelut etiam antea à nobis indicatum eſt, his quæ ab ipſo elaborata ſunt contenti, omnia ad uerbū, uelut apud ipſum habentur, appoſuimus. Subuertentur enim ex ipſis quæ à ſancto uiro, aduerſus ipſorum improbitatem dicta ſunt. Nos enim credimus, ſicut penitus ueritas apparet, & recta cogitatio ſuggerit, & ueluti pietatis regulæ conſentaneum eſt, legiq; ac prophetis, et ab origine iuxta ſucceſſionem patriarchis, ipſiusq; Saluatoris noſtri doctrinæ, quū etiam Apoſtoli ipſius manifeſte doceant, unum confiteri Deum patrem omnipotentem uniuerſorum, & Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM, & ſanctum eius Spiritum, unam ſanctam Trinitatem increatam, ita ut alia omnia ex nihilo facta ſint, poſt Patrem & Filium & Spiritum ſanctum. Quum autem hoc ab omnibus prædictis ſanctis prophetis & Euangeliſtis atq; Apoſtolis clarè creditum ſit, & ijdem hoc ipſum manifeſte confeſſi ſint, non utiq; poterit aliqua fraudulenta uerſutia obſiſtere aduerſus radiū ueritatis, uelut à nobis iam ſæpe diffuſe in tractatione aduerſus ſingulas hæreſes dictum eſt. ut undiquaq; deprehendatur etiam hic mortifer circulator, ſimiliter ut prædicti, qui oſtentationis & nimiæ curioſitatis gratia, magna hæc mala cōſuit ac excogitauit. Verum prætérita etiam huius improbitate, & his qui ab ipſo Marcoſij appellantur, ad conſequentes ô chariſſimi feſtinemus, ipſarum radices rurſus perſcrutantes, & fructuum ipſarum amaritudinem abolentes, euerſioneq; ac omnia quæ contra ipſos ſunt, oſtendentes, non ad detrimentum legentium, ſed ad auertendū eos, ut nullam ex prædictis ſectis aut poſterioribus accedant: ſed cognitis his quæ apud ipſos ſcripta ſunt, & auditis his quæ decātantur, condemnatoq; uniuſcuiuſq; ipſorum errore, ac ſerpentina improbitate, fugiant, & uelut dixi, ne accedant. Qui rerum hiſtorias ſcripſerunt, Dipſadem tradunt quendā ſerpentem talem ueneni perniciem inducere. Etenim in locis quibuſdam, ubi fontes ſunt in petris, aut uenæ, ſiue riuuli parui aquarum, quæ à petris fundūtur in receptaculum aliquod, ipſa dipſas aquam reperiens ac bibens, poſtquam bibit uenenum immittit in prædictas aquarum ſtationes, ut omne animal quod acceſſit, & potu ſe ſatiauit, uideatur quidem ſibi utilitatem percepiſſe ex participatione aquæ: ſtatim uero circa aquarū receptaculū, ex ueneno dipſadis ſuſcepto cadat ac moriatur. Quin & ſi aliquē percuſſerit eadem dipſas, affectio doloris ex ueneno ipſius uehemētiori ui uſtoria prædito, ad ſitim & appetentiam potus urget, ſemper ad bibendum ac ingerendum potū irritans. At percuſſus putat ſe aliquid utilitatis accipere ad perniciem, quoties in lethali hoc dolore potum ſumit. Verum in ipſo potu expleto uentre, et non amplius ſuſcipiente, poſtea unà cum potu animā emittit. Sic etiam hic per poculum mortem operatur, ac propinat ab ipſo ſeductis. A' quo ueneno per uirtutē Dei liberati, ad cōſequentes eamus.

Fidei confeſſio. *Dipſadis natura.*

Contra Colorbaſios, ſectam XXXV.

Colorbaſus.

Poſt hos ſequitur Colorbaſus, qui de prædicti Marci pręſtigijs collectionem fecit. imò etiam à Ptolemæi radice inſtar ſpinoſi aculei exortus eſt, & alia rurſus præter hos, quibus uelut aculeis mundum uexaret, excogitauit: nimirum maiorem imaginationem uelut ex ſupernis ueniens commentus. Et primum quidem quando cum Marco in eadem opinione degebat, ſecta ipſorum inſtar bicipitis ſerpentis erat: poſtea uero uelut caput à corpore reptilis reſectū, et adhuc ſpirans, multos deleuit, & iniuria affecit, uelut maius quid & compertius præter ſocios ſuos et priores docens. Dicit enim primū octonariū, non iuxta conſequentiā alio ab alio ſeculo emiſſo, productū eſſe: ſed ſimul ac ſemel ſex ſæculorum emiſſionem à primo patre & Intelligentia generatam eſſe ac productam, uelut ipſe obſtetricatus affirmat. Et non ex Verbo & uita, hominem & Eccleſiam: aut uelut alij uolunt, ex homine & Eccleſia, Verbum & uitā genita eſſe, ipſe ac

ipſe ac ſodales ipſius dicunt, ſed alio modo hoc tradũt. Nempe id quod cogitauit pro-
ducere primus Pater, hoc Pater uocatum eſt. quoniã autem quod produxit, Veritas
erat, hoc Veritas appellatum eſt. Quãdo igitur oſtendere uoluit hoc ipſum, homo di-
ctum eſt. Quãdo uero produxit quos prædelegit, hoc Eccleſia nominatum eſt. Et ho
mo Verbum produxit, hic eſt primogenitus filius. conſequitur aũt ad uerbum etiam
Vita, & ſic primus octonarius completus eſt. Multa uero contentio eſt apud ipſos e- *De Saluatore opiniones diuerſæ ac uariæ.*
tiam de Saluatore. Quidam enim ex omnibus ipſum factum eſſe dicunt, & ideo bene
complacentem uocari, quoniam uniuerſo complemento bene complacuit. Alij uero
à ſolis decem ſæculis, à uerbo ac uita emiſſis, ipſum productũ eſſe uolunt, progenito
rum nomina conſeruantem. Alij ex duodecim ſæculis ab homine & Eccleſia genitis,
productum aiunt, et ob id filium hominis ipſum ſe confiteri, uelut ex homine natum.
Alij à CHRISTO et ſancto Spiritu, in fulcimentum complementi, genitum ipſum di
cunt. Et propterea CHRISTVM dici ipſum, patris à quo editus eſt, appellationẽ con
ſeruantem. Alij uero quidam ex ipſis nugatores, primum patrem uniuerſorum, & pri
mum principium, & primum incõprehenſibile, hominem uocari dicunt, atq; hoc eſſe
magnum ac abſconditum myſterium, quod Virtus quæ ſuper uniuerſa eſt, & omnia
complectitur, homo uocatur. Et propterea filium hominis Saluatorem ſeipſum dice- *Hominis appellatio.*
re. Hæc eſt Colorbaſi inanis & imaginaria per ſtrepitus uocum uanitas. quam ſi quis
conſiderauerit, erit ex prioribus uelut ambitioſa quædam iactantia uniuſcuiuſq; illo-
rum opinionis. Vnuſquiſq; enim uana gloria captus, & ſibijpſi congregationem in ſe
quentem ipſum colligere cupidus, quæ in mentem uenerunt, cõmentus eſt, neq; ſecun
dum prophetiam loquens: non enim Spiritus ſanctus in ipſis loquutus eſt, neq; ex pro
phetarum ac Euangeliſtarũ ueritate uel unicam occaſionem adeptus. Subuerſio uero
huius falſi nominis ſcientiæ, eſt idẽ ueritatis qui contra primos dictus eſt ſermo. Quũ
enim ex Valentini & priorum ipſo ſchola hi omnes ſint, & opinionẽ illorum alius ali
ter exponat, ęqualem cum ipſis turpitudinem ac confuſionẽ ſubire debent. Magnam
enim nobis inanium uerborum impoſturã etiam hic Colorbaſus induxit. propoſuit
enim nobis nomen hominis, de incõprehenſibili & inuiſibili ac ſancto deo patre uni-
uerſorum confictum, ut ſuo errore coniungat Saluatoris ſermonẽ, ſeipſum filium ho-
minis dicentis. & abducat mentem eorum qui ipſi attendunt à uera & euidentiſſima
CHRISTI de ſeipſo confeſſione, ad difficultatem & uocum inanitatem, ita ut quæ
rendum putent in cœleſtibus eſſe quod non eſt. Demus enim ipſum, eo quod pater
eius homo uocatur, filium hominis ſeipſum nominare, & non à carne quam de uirgi-
neo utero accepit, hoc eſt à Maria ſancta, genitus per Spiritũ ſanctum: id quod miſer il
le Colorbaſus dicit. Quid́ nã dixerit de eo quod ipſe Dominus noſter IESVS CHRI
STVS ad Iudæos dixit: Nunc autem quæritis me occidere hominem qui ueritatẽ uo- "
bis dixi, quam audiui à patre meo. Et non hic amplius dixit, ab homine patre meo, ſed
de patre quidem confitens, Deum ipſum uniuerſorũ ſignificauit. De ſe ipſo uero quia
homo factus fuit, in ueritate hominẽ ſeipſum dixit, uelut etiam Apoſtoli dicunt, ut ue-
ritas undiquaq; confirmetur, & cognoſcatur unde ſunt Domino nomina attributa:
IESVM uirum approbatũ erga nos ſignis ac miraculis, &c. Quid itaq; ad hæc dixeris "
ô omnium hominũ miſerrime? Quandoquidẽ ex ſupernis uenis afferens nobis nouas
nomenclaturas, & iactas te ob id quod hominis nomen ipſi uniuerſorũ Domino &
omniũ patri attribuere auſus es, ut ex hoc uocet̃ Dominus ipſe filius hominis, eo quod
pater homo uocatur, inuenias etiã nobis aliam quandã appellationem patri cõuenien
tem, iuxta hoc quod Dominus uir eſt approbatus. Verum nunquam inuenire pote
ris. Etſi enim uir homo eſt, & ad diſtinctionem mulieris hominem uirum uocamus, ta
men non etiam in hoc aliquid cõminiſci poteris. Nam ſine figuris ac membris, tum oc
cultis, tum uiſibilibus, uir uocari non poteſt. Dicimus enim etiam mulierem hominẽ,

ſed non uirum: quapropter etiam hic homo, & hæc homo dicimus. Verũ diuidẽtes genus proprie, fœminã quidem mulierem uocamus, maſculũ uero uirum. Hoc enim eſt diſcrimen generis maſculi ac fœminę, nempe Vir & Mulier, generũ habitu diuiſo. æquiuoce aũt homo & uir & mulier uocatur. Hæc itaq; quum ſic habeant, uenite mihi omnes ſerui Dei, uos ueritatis amatores, & deridete impoſtorẽ ac circulatorẽ Colorbaſum. Imò potius lugete deceptos, qui & ſeipſos & multos perdiderunt. Nos

Veritatis uis. autẽ Deo gratias agamus, quod per pauca ac ſimplicia uerba, ueritas filios ſuos ad rectam uiam deducere ſolet, et impia ac faſtuoſa per multam artem fucata diſpergit, euertitq; ac delet placide incedens, uelut clare uidere eſt ex prophetico ſermone. Accuſans enim propheta eos qui horrenda curioſe ſciſcitantur, & nugas ad ſuam ipſorum fraudem ac perniciẽ excogitant, dixit: Propterea quod nõ uoluiſtis uos aquam Siloam placide procedentẽ, produxit ſuper uos Dominus aquam fluminis, regem Aſſyriorum. Aqua enim Siloam, eſt doctrina eius qui miſſus eſt. Quis autẽ fuerit hic, quàm Dominus noſter IESVS à Deo patre miſſus: placide aũt procedit, eo quod nihil inane, nihil confictũ, ſed in ueritate ſanctam ſuã ſponſam docet, quæ ab ipſo columba, propter innocentiam & manſuetudinẽ ac puriſſimam uitam, in canticis Solomonis appellatur.

Aqua Siloam placidè procedens, quæ ſit. Et ſanè mirari licet, alias quidem quæ non ſunt ipſius, uerum nomine ipſius ſeipſas appellauerunt, pellices nominauit & reginas, propter regium nomen, quod unaquæq; ſibijpſi CHRISTVM inſcribens iactat. Cæterum etiamſi octoaginta ſint pellices, quæ ſanè ſunt ipſæ hæreſes, deinde uero puellę quarum nõ eſt numerus, inquit: una eſt columba mea, perfecta mea, hoc eſt ipſa ſancta ſponſa catholica Eccleſia. Columba quidem, uelut dixi, propter manſuetudinẽ innocentiamq; ac uitæ puritatem: perfecta uero, propterea quod perfectam ex Deo accepit gratiam ac ſcientiam ab ipſo Saluatore per Spiritum ſanctum. Ipſe igitur ſponſus, quem interpretamur miſſum, hoc eſt Siloam, aquam habet placide procedentem, hoc eſt doctrinã nullum ſonitum, nullum ſtrepitum facientem, minimeq; fraudulentam ac faſtuoſam. Sponſa autem ipſius etiã ipſa placida columba, neq; uenenum habẽs, neq; loquacitatẽ, neq; aculeos, uelut hi omnes ſerpentiũ forma præditi, & uenenum exhalantes, dum unuſquiſq; uenenum mundo præparare conatur, & credentes ipſi inficere. Ex quorum numero etiam hic unus exiſtit, cuius deprehẽdendi per diuinum uerbum ac ſupernum auxilium, mihi hic ſtudiũ

Phalangiũ tetragnathum. Amphisbæna fuit, cõterendiq; inſtar phalangij tetragnathi appellati, aut confringendi per firmã contentionem, uelut caput ab Amphisbæna bicipiti ſerpente reſectũ. Præterito autẽ hoc, rurſus cõſequentes conſiderabo, & per preces orabo, ut dũ has perſequor, ueritatẽ quidem in ipſis eloquar, neminem uero offendam, & neq; ipſe offendar aut lædar.

Contra Heracleonitas, XXXVI hæreſim.

HEracleon quidã huic Colorbaſo ſucceſſit, à quo Heracleonitæ appellati: nihil minus in uerborũ uanitate exercitatus. Et quæ quidẽ illi dicunt, etiam hic decernit omni modo, utpote ex ipſis originem ducens, et qui ab ipſis uenenũ affricuit. Verum excellentius quædã ſuper illos in ſeipſo expreſſit, & illos excedere conatus eſt, ut etiam ſibijpſi collectionem ſeductorum faceret. Hi enim omnes in corpus centum capita ha-

Centimanus fabuloſus. Argus cẽtum oculos habẽs. bens, ſeipſos efformarunt: aut Centimanũ illum aliquando à Græcorum poëtis confictum imitati ſunt, Cottum uidelicet ſiue Briareũ, quem etiam Egæonem uocant, aut Gypen: aut Argum illũ multis oculis præditũ. Qualiter enim illi in ſuis ſcriptis monſtroſe confingunt, & dicunt habere illum centum manus, et aliquando quinquaginta capita, aliquando centum, hunc uero centum oculos: & ea de cauſa dicunt Mercuriũ uocari Argiphontẽ, ut qui Argum multis oculis prçditũ occidit: ſic etiam horum quilibet cupiens ſibijpſi principatũ conſtituere, caput nominauit ſeipſum, aliam introducens præter præceptorũ ſuorum uanum laborem ac furioſam doctrinã. Quo uero nõ in multam longitudinẽ præfationis compoſitionem extendam, ad propoſitum deueniam,

niam. Hic itaq; Heracleon, & qui ab ipſo Heracleonitæ appellati ſunt, uelut dixi, ſimiliter ut Marcus & quidam ante ipſum, de octonarijs ſentit, de ſuperno inquã, & inferno. Deinde etiam coniugationes triginta ſeculorũ ſimiliter docet. Hominem uero etiã ipſe eſſe dicit ſupernũ uniuerſorũ patrem, quem etiam Profundum appellauit. Vult autem etiam ipſe neq; maſculũ, neq; fœminã, ipſum dicere. Ex ipſo autem eſſe uniuerſorum matrem, quam & Silentium nominat & Veritatem. Ab ipſa uero eſſe ſecundã matrem quæ in obliuione genita eſt, quam & ipſe Achamoth uocat. Ex qua de cętero omnia in defectu conſtituta ſunt. Vult aũt plura prædeceſſoribus ſuis etiam hic dicere, quæ ſunt hæc. Eos qui moriuntur de ipſis, & ad ipſum uitę exitum deuenerunt, accepta à Marco occaſione, non amplius uelut ille redimit, ſed aliter hic rem tractat, redimens uidelicet ad finem uitæ eos qui ab ipſo ſeducti ſunt. Quandoq; enim aliqui ex ipſis, oleum aqua mixtum capiti defuncti immittũt. Alij uero ungentum quod balſami ſuccus dicitur, & aquam: Inuocationem tamen cõmunem habentes, uelut etiam ante ipſum Marcus faciebat, cum quorundam nominũ additamento. Inuocatio autẽ hæc eſt: Meſſia, Vphareg, Namempſæman, Chaldæan, Moſomedaēa, Acplirane, Pſeua, Ieſu Nazaria. Hoc autẽ faciunt, ut hi qui has inuocationes in uitę exitu accipiunt, cum aqua & oleo aut ungento permixtis, incõprehenſibiles fiant & inuiſibiles ſupernis principatibus ac poteſtatibus, ut inuiſibiliter tranſgrediatur internus ipſorum homo: tanquã corpora hęc in creatura relinquantur, anima uero ipſorũ opifici adſtet ſuperne in defectu cõſtituto, ut & illic maneãt apud ipſum, tranſcendat aũt (uelut dixi) interior ipſorum homo, anima & corpore interior, quem ſanè uolunt dicere ex ſuperno cõplemento deſcendiſſe. Præcipiunt autem his quibus ſic illuſerunt, Si ueneris (inquiunt) ad principatus & poteſtates, habe in memoria ut poſt deceſſum hinc dicas: Ego filius à patre, patris qui prius erat, filius autem in pręſenti, ueni ut uideam omnia aliena & propria, & nõ aliena omnino, ſed ipſius Achamoth, quæ eſt fœmina, & hæc ſibijpſi fecit. Deduco autẽ genus ex eo qui prius erat, & uado rurſus ad propria unde ueni. Et ubi hæc dixerit, effugere ipſum poteſtates, uenire autem ad opificem ſuperne circa primum octonarium (uolunt enim etiam ipſi poſt opificem infrà eſſe ſeptenariũ, ipſum uero eſſe in ſeptenario octauum, uerum in defectu & ignorãtia) & è uita egreſſum dicere his qui ſunt circa opificem, Vas ſum precioſum magis quàm fœmina quæ fecit uos: Si mater ueſtra ignorat ſuam radicem, Ego noui meipſum, & cognoſco unde ſum. Et inuoco incorruptibilẽ Sapientiã, quæ eſt in patre: mater uero eſt matris ueſtræ, quę patrem nõ habet, imò neq; coniugem maſculum. fœmina uero à fœmina edita fecit uos, ignorans etiam matrem ſuam, & putans ſeipſam eſſe ſolam. Ego autem inuoco ipſius matrem. Hæc ubi audierint qui ſunt circa opificem, ipſos ualde turbari, & reprehendere radicem ſuam & genus matris. Hunc uero abire in propria, abiecto uinculo ſuo, & angelo, hoc eſt anima. Putant enim poſt corpus & animam, eſſe & aliud quid in homine. Et de redẽptione quidem hæc ſunt quæ ad nos deuenerunt. Cæterũ prudentes audita ampliori ipſorũ nugacitate, deriſerint utiq; ſtolidam imitationis rationem, quomodo unuſquiſque ipſorũ alia ab alio ſancit prout uult, & ab audacia ſua non deſiſtit, ſed quæcunq; poteſt quiſq; excogitat. Et quum uſq; in hunc gignantur apud ipſos ac ſubnaſcantur, qui quotidie inueniunt quid noui quod dicant, & illectos ſeducant, difficile eſt omnia ipſorum ſtudia inquirere aut tradere. Vnde cõtentus ero rurſus & de hac ſecta relatis, quæ ad nos peruenerunt. Talis autem doctrina cui non manifeſta fuerit quod fabula eſt ac nugacitas tota tractatio? Vnde enim ô bone tu, aut qui ante te fuerunt, corpus accepiſtis? Animam item unde? & intimum hominem unde? Et ſi quidem ex ſupernis à ſuperno ſpirituali, uelut fabulã fingens dicis, & promiſſione ſpei eos qui à te ſeducti ſunt, elatos facis, ut ſcopo quodã elati, per præſtigioſum fabulamentum tuum diſtrahantur, dic quæ eſt ſocietas superni ſpiritualis ad materia-

Achamoth.

Redẽptio ſtulta mortuorũ.

le? Quæ uero materialis ad animale? Quomodo autem opifex ea quæ non ſua erant, condebat? Quomodo uero ſupernus ille uirtutẽ de ſe ſpiritualem exhibuit opifici, qui non bene operatus eſt, Quomodo autem opifex ubi permiſcuit ſuũ animale cum materiali, magis materiæ uoluit ſuam uirtutem illigare? Si autem ſuam uirtutem uult immiſcere, non ergo aliena eſt materia. Si uero etiam eſt aliena, quis ipſi exhibuit materiæ poteſtatem? Et primum dic mihi ô impoſtor, utrum odio habens animã illigauit ipſam materiæ, aut ignorans futurum? Verum ſcio quod neutrum horum dices. Mate-

Materiæ ſignificatio in Scriptura.

riam enim non dicimus corpus, abſit: neq; Dei creaturas, ſed materiam quandam nouit Scriptura, poſt hanc uitioſam & unicuiq; arti ad ſupellectilem ſtructuræ atq; operationis propoſitam, aliam inquam quandã nouit Scriptura, ex mente naſcentem ſordidam cogitationem, & cœnoſas ratiocinationes peccati. Naſcuntur enim uelut à luto graueolentia, & impurus peſtilensq; ac cœnoſus odor. Velut beatus Dauid dum perſecutionibus ac uituperijs ab improbis hominibus impeteretur, dixit: Infixus ſum „ in materiam profundi, & cætera. Quandoquidem uero uidetur tibi ô Heracleon hoc, materiam dici hominum corpora, & mundum hunc uniuerſum: qua intentione propoſita opifex ſuam animam materiæ immiſcuit? Si quidem malum ignorans, non poteſt creare qui non cognoſcit quod uult creare. Neq; enim nos quid facimus in ſingulis artibus operantes, quod nõ intelligimus. Nam et animo prius meditamur id quod facere uolumus, et nouimus priuſquam faciamus, id quod perficere propoſuimus: & quidem quum nos debiles ſimus, et multum à uirtutẽ Dei abſimus. Verum per donatam hominibus ab ipſo prudentiam, nouimus ac intelligimus. Contigit autem tibi ô Heracleon, prudentia ex Deo in detrimentũ. Quia non ſecundum Deum ipſam exerces, ſed iuxta prauum inſtitutum. Adhuc autem rurſus interrogo, Vnde ſpiritualis ipſius mixtura animali ac materiali contigit? quod ſanè ſpirituale apud te internus homo dicitur, ſecundo ac tertio externo homini coniunctum, animæ inquam ac corpori. Et ſi quidem ex uoluntate ſupernæ uirtutis uniuerſorum patris, profundi uidelicet, iuxta tuam ſententiam: Igitur nonnihil cõmune habet cum ſupernis creatura, quæ circa nos eſt, compermixta per patris ſuperni bonam uoluntatẽ, & ſcintillam ex ſuperis ab ipſo demiſſam, quæ ſcintilla iuxta tuam opinionem Spiritualis eſt ac intimus homo. Si uero dicis, opificem qui eſt in imminutione ac defectu, aut Matrem quam uocas Achamoth, accepiſſe uirtutem ex ſupernis, hoc eſt ſpirituale: non amplius in defectu et ignorãtia eſt opifex, neque ea quæ à te Mater appellatur. Quomodo enim quis in ignorantia fuerit eius quod concupiſcit? Si enim omnino quod melius eſt appetit, nouit ſanè quod pulchrum eſt & bonum. Et qui bonum nouit, & hoc non odit, ſed appetit, non eſt alienus à bono. Et ut ne tempus cõteram circa machinationes huius circulatoris occupatus, hic cõtentus ero. Omnis enim ipſius cecidit nugacitas, ab eo quod omnes palàm confitentur uniuerſorum Dominum bonum eſſe, & præſcire, & omnia facere poſſe, & quod ab ipſo omnis natura quæ creata eſt, bene facta eſt. Neq; enim poſ-

Peccati radix nulla.

ſibile eſt ſine Deo quid eſſe, præterquam ſolum peccatum, quod radicem non habet, neq; in finem manet. ſed in nobis inductitio modo fit, & à nobis rurſus ceſſat: quemadmodum ubiq; contra omnes hæreſes uerba faciens demõſtraui, quod unus eſt Deus qui omnia fecit ac creauit, pater Domini noſtri IESV CHRISTI: & unus unigenitus ipſius filius, Dominus noſter et Saluator ac Deus: et unus ſanctus ipſius Spiritus, Trinitas ſancta & coeſſentialis. Ex qua omnia bene creata, nõ mala quædam ſunt, ſed bona, iuxta eam cui ſic cõplacuit bonitatem, ex nihilo ad eſſe uocata. Cui Deo honor & gloria & imperium, Patri in filio, Filio in patre, cum ſancto Spiritu, in ſæcula ſæculorum, Amen. Porrò quum rurſus huius fecerim ſubuerſionem quàm pauciſſimis, ad ſequentes progrediar, ſingularum pro uiribus facturus confutationem, atq; ſic pernicioſæ ipſorum improbitatis abſoluturus deſtructionem. Seps equidem hic meritò di-

ci po-

ci poterit, qui eſt reptile quadrupes ſtellioni ſimilis. Cuius morſus detrimentũ pro ni- *Sepis natura.*
hilo reputatur. Sputum autem in cibum aut potum eiaculatum, ſtatim mortem aſſu-
mentibus inducit. Qualis ſanè eſt etiam huius doctrina. Cæterum quando & huius
uenenum deprehendimus, & per uirtutem Domini à faucibus ac labijs eorum qui læ-
di poterant, deterſimus, conſequentes (uelut diximus) perſequamur, detrimenti ipſo-
rum confutationem facientes.

Contra Ophitas, XXXVII hæreſim.

QVemadmodum igitur per Dei uirtutẽ promiſimus, ita Deo opitulante, hæreſim
Ophitarum ad relatas uanitatũ opiniones conſequentem deinceps exponemus,
quæ partim per eadem fertur, partim uariat, moribus inquam, & habitu eorum qui
ipſa utuntur, uelut ex ſublimi diſſenſionis ipſorum errore omnibus manifeſtum fiet.
Errore enim ducuntur, nõ ueritate. Deprehendetur autem nunc & confutabitur ipſo
rum dementia. Ophitę equidem occaſiones acceperunt à Nicolao et Gnoſticis, & ſe-
ctis prioribus. Vocantur autem Ophitæ propter Ophim, id eſt ſerpentem, quem glo- *Ophitæ unde*
rificant. Abſurda enim etiam hi eructant ex prædicto graueolentię eſu repleti, & uelut *dicti.*
à nouo dæmone decepti hi, ſerpentem, uelut dixi, colunt. Et uide ad quãtam maligni-
tatis artem proceſſit ſerpẽs qui hos decepit. Quemadmodum enim ab initio Euam &
Adam decepit: ſic etiam nunc occultans ſeipſum, & in præſenti, & in tempore Iudæo
rum, uſq; ad CHRISTI aduentum. Deinde etiam progreſſu temporũ, homines gu *Serpentis*
loſos eſu per ipſum ex inobediẽtia facto ac aſſumpto adhuc ſubiens ac irritans, ad am *fraus.*
pliorem ſeductionem à uero Deo abducit: multa quidem pollicẽs ſemper, uelut etiam
ab initio. Nam & tunc decepit dicens, Eritis ſicut dij. Deinde progredientibus tempo
ribus multiformem & monſtroſam imaginationem ipſis induxit. Ab uno enim uero
Deo ipſos abduxit, & olim blaſphemam idololatriæ ac multitudinis deorum uanita-
tem ipſis immiſit. Nunquam enim fuerunt dij, ſicut neq; ſunt: ſed Deus. Prius aũt in
ſeuit inſanum ſimulachrorũ cultum, & deorum multitudinẽ, ac fraudulentã mentẽ.
Non aũt erat autor ſolus ſerpens qui apparebat, ſed ſerpens qui in ſerpẽte locutus eſt,
hoc eſt diabolus, & qui aures hominis per mulierem turbauit. Et neq; lignum erat pec
catum, Deus enim nihil mali plantat: uerum cognitionem induxit lignum ad ſciendũ
bonum ac malũ. & non propter cognitionem mors, ſed propter inobedientiã. Nam
tota tunc aduerſarij machinatio non cibi gratia facta eſt, ſed ut operaretur in ipſis ino-
bedientiam. Vnde qui tunc inobedientes fuerunt, ex paradiſo expulſi ſunt, iuſtiſſime
obiurgati, non per odium, ſed per ſtudium ac curam Dei. Dixit enim ad ipſos Domi-
nus, Terra es, & in terram reuerteris. Oportebat enim eum qui uere artifex erat, inſtar "
figuli curam gerere proprij per manus ſuas facti figmenti ac uaſis, & hoc poſtea in im-
minutione conſtitutum propter inobedientiam, nõ ſic ſinere, ſed in antiquam maſſam
tranſmutare: quo rurſus in regeneratione repararet uas in reſurrectione ad antiquã cla
ritudinem, & adhuc ampliorem: hoc eſt corpora eorũ qui iniuſtiſſima fecerunt, & pœ
nitentiam egerunt, & à proprijs erroribus deſtiterunt, & in cognitione Domini no-
ſtri IESV CHRISTI perfecti ſunt, quo fiat maſſæ reſurrectio ex terra, & uelut maſ-
ſa ab artifice emollita, rurſus ad priſcam & adhuc meliorem effigiationem conſtrua-
tur. Huiuſmodi quidem erant ſerpentis aduerſus Euam inſidiæ. Ab initio enim gulo
ſa humana natura, & ſemper uanitatis dogmatibus, ac inanibus promiſſionibus ſe-
ducta. Et olim quidem idem ſuæ eiaculationis ueneni finem non declarabat. Poſtea
uero poſt aduentum CHRISTI in carnem, euomuit, & expuit omnem ſuam ueneni
eiaculationẽ, & improbã malignitatis uerſutiã. Hic enim ſeipſum in mentem decepto-
rum immiſit, quo glorificetur uelut Deus, & prior intelligatur. Cognoſcitur autem
idem ſerpens, & per hanc ſcholã ſuam, & per ſenſibilem ſerpentẽ deceptionem induce- *Serpens dia-*
re. Serpentem autem diuina Scriptura uocat diabolũ, non quod omnino talis ſit for- *bolus.*

ma,ſed propter apparentem hominibus obliquitatem, & eam quæ in primis facta eſt
per ſerpentem fraudis ſtructuram. Proinde apud ueritatem cognoſcentes ridiculũ eſt
hoc dogma, itemq́ qui ipſi addicti ſerpentẽ uelut Deum colunt. Quum enim nõ poſ-
ſit diabolus uirilem mentem,quæ à Domino uim ueritatis accepit, decipere: conuerti
tur ad fœminã,hoc eſt hominum ignorantiam, & eos qui ſunt in ignorãtia perſuadet,
quando ſolidam rationem fallere non poteſt. fœmineos enim ſemper cogitatus adit,
Ignorantiæ malum. uoluptatemq́ ac concupiſcentiã,hoc eſt ignorantiam in hominibus effœminatam: &
non ſolidam rationẽ,quæ omnia prudenter conſiderat,& Deum ex naturali lege con
ſiderat. Nam ſerpens apud ipſos ſeipſum CHRISTVM eſſe dicit. Imò non ipſe, non
enim loqui poteſt: ſed qui ipſorum mentem ſic ſentire fecit, diabolus. Quis igitur con-
ſpecto ſerpente non agnoſcet inimicum, ac fugiet? Hac enim de cauſa etiam Dominus
ipſum hunc ſerpentem in humani generis inimicitiã conſtituit, quoniam omnino uas
diaboli factus eſt, ut qui pecus ſit, et per ipſum diabolus hominem in paradiſo decepit,
ut huius ſenſibilis ſerpentis inimicitia conſpecta fraudis inſidias effugiant, & auerſen-
tur etiam figuram ipſis, ut ita dicam, aſpicere. Attribuunt autem & hi Ophitæ appella
ti, huic ſerpenti omnem cognitionem, dicentes quod hic principiũ fuit cognitionis ho
minibus: fabuloſe introducentes ea quæ ab ipſis putantur myſteria, quũ ſint inania fig
menta, nugis ac uana ſapientia referta. Reuera enim hæ fabulæ ſunt. Dicunt enim à ſu
Ialdabaoth. perno ſæculo producta eſſe ſæcula, et poſterius genitum eſſe Ialdabaoth, hunc autem
Prunicus. editum eſſe per imbecillitatem ac ignorantiam propriæ matris, hoc eſt ſuperni Pruni-
ci. Hanc autem prunicum aiunt deſcendiſſe in aquas, & ipſis permixtã fuiſſe, & nõ po
tuiſſe ad ſuperna procedere, eo quod grauitati materiæ permixta eſſet. Nam ubi aquis
& materiæ permixta fuit, amplius ſecedere nõ potuit. Leuauit autem ſeipſam per uim
ad ſuperiora, & ſeipſam extendit, atq; ſic facta eſt ſuperius cœlum, & ſic ſtabilita inuen
ta eſt non amplius potens neq; ſurſum aſcendere, neq; infrà deſcendere, ſed in medio-
fixa ac extenta permanſit. Infrà enim deferri non potuit, quia nõ erat cognata. Surſum
autem procedere non potuit, eo quod ex materia quam aſſumpſit, grauaretur. At per
ignorãtiam ipſius editus Ialdabaoth, uenit ad infima, & fecit ſibiipſi ſeptã filios, qui ſa
nè ſeipſos ſeptẽ cęlos fecerũt. Ipſe uero cõcluſit ea quæ ſunt ſupra ipſum, et occultauit,
ut ſeptem ab ipſo editi filij non cognoſcerent ea quæ ſunt ſupra ipſum, quum ſint ipſo
inferiores, ſed ipſum ſolummodo. Et hic Ialdabaoth (inquiunt) eſt Deus Iudæorum:
ſed non eſt ita, Abſit. ſed iudicaturus eſt ipſos Deus omnipotens, qui Deus eſt & Iu-
dæorum & Chriſtianorum & omnium, & non Ialdabaoth quiſpiam eſt, iuxta delirũ
ipſorum fabulamentũ. Deinde aiunt, Concluſis ſupernis per Ialdabaoth uerſutiam,
hi ſeptẽ ab ipſo geniti filij, ſiue ſęcula, ſiue Dei, ſiue Angeli (diuerſis enim nominibus
Hominis formatio delira. apud ipſos appellantur) iuxta formam patris ſui Ialdabaoth formauerunt hominem,
non facile, neq; cito, ſed eodem modo quo etiam priores ſectæ in ſua uerborum uani-
tate excogitauerunt. Dicunt enim etiam hi, Reptile erat homo uelut uermis, non po-
tens neq; ſurſum flecti, neq; erigi. Verum ad inſidias ipſius Ialdabaoth, ſuperna mater
Prunicus appellata, uolens euacuare ipſum Ialdabaoth potẽtia, cuius ex ipſa particeps
fuit, operata eſt in ipſo, ut in hominẽ à filijs ipſius formatum potentiã ipſius euacuaret,
& ab ipſo ſcintillam demitteret in hominẽ, animam uidelicet. Et tunc ſtetit (inquiunt)
homo erectus in pedes, & tranſgreſſus eſt mẽte octo cœlos, & cognouit ac laudauit ſu
pernũ patrẽ, qui eſt ſupra Ialdabaoth. Ialdabaoth aũt dolore ductus, propterea quod
cognita eſſent ea quę ſupra ipſum eſſent, reſpexit infrà in amarulẽtia ad materiæ fecẽ, &
genuit uirtutẽ ſerpentiformẽ ſpeciẽ habentẽ, quã etiã filiũ ipſius uocãt. Et hic, inquiũt,
demiſſus eſt, & decepit Euã. Illa uero audiuit ipſum, & credidit uelut filio Dei, & per-
ſuaſa edit de ligno cognitionis. Deinde ubi hanc ſtultitiã expoſuerunt, et ridiculã hanc
profeſſionẽ, ac tragicam concordiã ac conſonantiã, ut ita dicam, cõcinnauerunt, comi-
camq́

camq́ hanc ſcenam: incipiunt nobis aliqua oſtendere ad confirmationē falſorum ab ip
ſis dictorū deorum. Nempe, nónne & inteſtina noſtra per quę uiuimus ac nutrimur,
ſerpentiformia exiſtunt? Sed & alia quædā deceptis introducunt ad errorem ac delirā
ſuam opinionem. Propter hāc autem (inquiunt) cauſam, ſerpentē colimus, quoniam
Deus autor cognitionis multitudini factus eſt. Ialdábaoth uero aiunt, nō uoluit com-
memorare ſupernam matrem, neq́ ſupernū patrem hominibus. poſtea autem ſerpens
& cognitionem intulit, & hominem ac mulierē, omnem ſupernorum myſteriorū cog
nitionem docuit. Quapropter pater, id eſt Ialdabaoth iratus, propterea quod homini
bus cognitionē oſtendit, deiecit ipſum de cœlo. Et hinc regem de cœlo Serpentem di-
cunt, qui portionē ſerpentis & nihil aliud poſſident. Colunt igitur ipſum propter hāc *Serpentis*
(uelut inquiunt) cognitionē, & panem ipſi offerunt (habent enim naturalem ſerpentē *cultus.*
quem in ciſta quadam alunt) quem circa tempus ipſorū myſteriorum latibulo offeren
tes, & alios panes in menſa diſponentes, ſerpentē prouocant. aperto autē latibulo pro-
cedit, & ſic progreſſus iuxta ipſorum ſtultitiā, aſcendit in menſam, & panibus inuolui
tur. Et hoc perfectū ſacrificium eſſe uolunt. Vnde etiam uelut à quodam audiui, nō ſo
lum frangunt panes in quibus idē ſerpens obuolutus eſt, & accipientibus tradunt: ſed
etiam unuſquiſq́ ſalutat ſerpentē, ac oſculatur ex ore, ſiue per præſtigias quaſdam ſer
pente ad manſuetudinē incantato, ſiue ex alia diaboli operatione ad hos decipiendos
ipſo animalculo blandiente. Adorant autem hunc, & hanc gratiarum actionē dicunt,
quæ per ipſum inuolutū facta eſt. Et rurſus per ipſum, ut aiūt, ſuperno patri hymnum
ſurſum mittentes, ſic myſteria ſua perficiunt. Stultitiā autem dixerit quis hoc ludibrio
plenam, ita ut neque euerſio à diuina Scriptura requirat ad hoc, ſed ipſum per ſeipſum
ei qui mentem ſecundū Deum ſanam habet, ridiculum uidebitur. Statim enim omnis
ipſorum uerborū uanitas delira reperietur. Si enim prunicū dicunt eſſe, quomodo ab
ipſo nomine nō putiditas mētis ipſorū deprehendet, uelut iam antea dixi? Quicquid
enim prunici uocem refert, inutile eſt. Si uero inutile, non inter pręferenda locandum *Prunicus*
eſt. Et quomodo laudabile fuerit, quod inutile eſt? Quomodo uero nō fabuloſum eſt *quid ſit.*
dicere, quod prunicus Ialdabaoth euacuauit? & ſcintilla ad inferiora deſcendit ab eua-
cuato? In ſupernis autem conſtitutus homo, cognouit eum qui ſuperior eſt euacuato?
Et miraculum magnum eſt, quomodo homo in quo minima ſcintilla eſt, cognoſcit ſu
per Angelos qui ipſum formauerunt. Nam qui fecerunt hominem, Angeli, ſiue filij ꝑ
ſius Ialdabaoth, non cognouerunt ea quæ ſunt ſupra Ialdabaoth. Qui uero ab ipſo ge
nitus eſt per ſcintillam, cognouit. Ipſi itaq́ ſeipſos euertunt per propria dogmata, nūc
quidem ſerpentem glorificantes, nunc uero deceptorem ipſum erga Euam factum di-
centes, in eo quod dicunt, Euam decepit: & modo CHRISTVM ipſum eſſe prædi-
cant, modo filium ſuperioris Ialdabaoth, qui filios iniuria affecit, eo quod ſupernam
cognitionem ab ipſis concluſit, & matrē ignominia affecit, itemq́ ſupernum patrem,
eo quod non permiſit à ſe genitos filios ſuperiorem ipſo patrem glorificare. Quomo-
do igitur rex cœleſtis eſt Serpens, ſi contra patrem excitatus eſt? Quomodo uero ſi co
gnitionem dat, in fraude Euam decepiſſe prædicatur? Qui autem per deceptionem co
gnitionem indit, non amplius cognitionem dat, ſed pro cognitione ignorātiam. Qua
re reuera uidere eſt quod hoc in ipſis perficitur. Ignorantiam enim habentes, cognitio- *ce*
nem hanc putāt: in hoc errantes, quod ſuam deceptionem ac ignorantiā cognitionem
dicunt. Proferunt autem & alia teſtimonia, quod etiam Moyſes in deſerto ſerpentem *Serpēs æreus*
æreum exaltauit, in hoc erectum ut medela eſſet his qui à ſerpente morſi eſſent. Hanc *Moſis.*
enim ſpeciem, morſus curatiuam eſſe dicunt. Rurſus autem contra ſeipſos hæc decer-
nunt. Si enim ſerpentium erant morſus, atque hi nociui, ergo ſerpens non eſt bonus.
Quod uero tunc exaltatū eſt à Moſe, per inſpectionem faciebat ſanationē, nō propter
ſerpentis naturam, ſed bonam Dei uoluntatem, qui per ſerpentem tunc commorſis

uelut

uelut remedium operabatur. Nihil uero miri eſt, ſi quis per quæ læſus eſt, per ea curationem aſſequitur. Et ne quis uituperet creaturam Dei, uelut rurſus alij errantes dicunt. Præfigurabatur autem hoc his qui in deſerto degebant, propter cauſam quam
„ Dominus ubi uenit in Euangelio dicit, Sicut exaltauit Moſes ſerpentem in deſerto,
„ ſic exaltari oportet filium hominis: quod & factum eſt. Nam inſtar ſerpentis Dominum Saluatorem ignominia afficiebant, & ex inſidijs ſerpentis iniuriam inferebant: dico autem diaboli. Et quemadmodum in exaltatione ſerpentis ſanatio commorſis fiebat, ſic in crucifixione CHRISTI redemptio facta eſt animis noſtris, à morſibus peccati nobis illatis. Afferunt autem & hoc ipſum dictum in teſtimonium ijdem di-
„ centes: Non uides quod dixit Saluator, Quomodo exaltauit Moſes ſerpentem in deſerto, ſic exaltari oportet filium hominis. Et ob id etiam, in alio loco (inquiunt)
„ dicit: Eſtote prudentes uelut ſerpentes, & ſimplices ut columbæ: & quæ in ſigna doctrinæ ex Deo recte uſurpata ſunt, ea hi ad ſuam ipſorum fraudulentam uerſutiam trahunt. Dominus enim noſter IESVS CHRISTVS & Deus uerbum, ex Patre ante omnia ſæcula, ſine principio, ſine tempore genitus, non eſt ſerpens: abſit. Sed contra ſerpentem ipſe uenit. Si autem dixit, Eſtote prudentes ut ſerpens, & ſimplices ut columba: oportet nos interrogare ac cognoſcere, cur duas has perſonas, tum columbæ, tum ſerpentis, nobis in doctrinam introduxit. Nulla eſt autem in ſerpente prudentia, præter duas has: primam quod dum perſecutionem patitur, cognoſcens quod in capite ipſius tota uita eius exiſtit, & timens ſuperius præceptum ad ipſum à

Serpentis prudentia duplex

„ Deo propter hominem dictum, nimirum, Cuſtodies caput ab ipſo, & ipſe calcaneum à te: ubi totum corpus inuoluit in caput ſuum, occultat quidem craneum ſuum, tradit autem reliquum corpus, per excellentem calliditatem. Sic uult nos unigenitus ille Deus ex patre progreſſus, in tempore perſecutionis & in tempore tentationis, omnia noſtra tradere gladio ac igni, cuſtodire autem noſtrũ ipſorum caput, hoc eſt CHRI-
„ STVM nõ negare. Nam caput omnis uiri CHRISTVS, Mulieris autem caput uir.
„ caput uero CHRISTI Deus, iuxta Apoſtolũ. Alteram rurſus prudentiam habet ſerpens, uelut naturæ rerum docti de hoc animali tradunt. Quando enim ſiti preſſus à latibulo procedit ad aquam ut bibat, non ſimul accipit ſecum uenenum, ſed in latibulo relinquit, & ſic progreſſus potum aquarum ſumit. Proinde & ipſi hoc imitemur, ut quando ad ſanctã Dei Eccleſiã, aut ad preces, aut ad myſteria uenerimus, maliciã aut uoluptatem, aut inimicitiã, aut aliud quid, in cogitationibus noſtris nobiſcũ neferamus. Alioqui quomodo poterimus & columbã imitari, nõ à malicia remoti? Quanquam columbę genus in multis rebus non laudetur. petulans eſt enim columbarum genus, & à multiplici mixtione non alienum, laſciuumque, & per omne tempus uoluptati deditum. ad hæc uero debile & infirmum. At uero propter innocentiam, & longanimitatem, & malorum in hoc animali obliuionem, inſuper & propterea quod in columbæ ſpecie apparuit Spiritus ſanctus: imitari nos uult diuinus ſermo ſancti Spiritus uoluntatem, & innocentis columbæ innocentiam, ut ſimus quidem prudentes ad bonum, ſimplices uero ad malum. Et diſſolutum eſt uniuerſum ipſorum ſcenicum figmentum. Statim enim ſanctus Apoſtolus improbitatem & inſidias non diffinit am-

Columba cur laudata.

„ plius, quàm contra diabolum & ſerpentem, dicens: Timeo ne forte uelut ſerpens E-
„ uam decepit in uafricia ſua, ita corrumpantur cogitationes ueſtræ à ſimplicitate & pu-
„ ritate CHRISTI ac iuſtitiæ. Vides ut corruptionem pronunciauit Apoſtolus, & uafriciam uehementem ac deceptionem, ea quæ à ſerpente aduerſus Euam peracta ſunt, & non laudabile quid ab ipſo factũ oſtendit. Itaque horum dementia undiquaque facilis deprehenſu ac manifeſta eſt, omnibus qui ueritatis doctrinã, & Spiritus ſancti cognitionem ſcire uolunt. Quo uero nõ conſumam tempus, etiam hac moleſta & ægre nauigabili pelagi tempeſtate concuſſa, ad alias marinas profectiones ſcapham armabo,

per uir-

per uirtutem Dei & preces ſanctorũ diligenter obturans collum, quo prænauigantes ſpeculemur ferarum undarum eleuationem, & beſtiarum in pelago uirus eiaculantium formas. Verum à murænarum & paſtinacæ dracænæq́ ac Carcharij & Scorpenæ ueneno illæſi pertranſire, & ſerenum ueritatis portum per preces ac ſupplicationes aſſequi poſſimus, ut impleatur etiam in nobis dictum illud: Qui deſcendũt in mare, uirtutes Domini narrabunt. Proinde ad aliam conſequenter hæreſim profectionem faciam, eamq́ ſimiliter exponam.

Contra Caianos, XXXVIII hæreſim.

CAiani quidam appellantur, ab ipſo Cain cognomine hæreſeos accepto. Hi enim Cain laudãt, & patrem ſuum hunc faciunt. Et ipſi, ut ita dicam, uelut à diuerſa undarum inſolentia profecti, non extra eundem fluctum ac maris turbationem conſtituti, & uelut à ſpinoſa ſylua exorti, non extra omnem ſpinarum aceruum conſiſtentes, etiamſi nomine ſint diuerſi. Spinarum enim genera multa ſunt, in omnibus tamen malicia aculeatæ iniquitatis ineſt. Hi dicunt Cain ex fortiore uirtute eſſe, & ex ſuperna autoritate, imò etiam Eſau et Core & Sodomitas. Abel uero ex debiliore uirtute eſſe. Eſſe autem hos omnes apud ipſos laudatos, & ſuos cognatos. Gloriãtur enim ſe cognatos eſſe ipſius Cain, & Sodomitarum et Eſau, & Core. Et hi (inquiunt) perfectæ ac ſupernæ cognitionis ſunt. Quapropter etiam creatorẽ mũdi huius aiunt, circa ipſorum ſublationem ac deletionem occupatum, nihil potuiſſe ipſos lædere. Occultati enim ſunt ab ipſo, & trãslati ad ſupernum ſeculum, unde fortis Virtus eſt. Sapientia enim ipſos ad ſeipſam adduxit, ut qui proprij ipſius ſint. Et ea de cauſa Iudam exacte de his cognouiſſe dicunt. Nam & hunc cognatum ſuum eſſe uolunt, & in cognitionis exceſſu eundem cõnumerant, ut etiam libellum quendam ex nomine ipſius inſcriptum ferant, quem Euangelium Iudæ uocãt. Sed & alia quædam ſcripta eodem modo confingunt, contra uterum quem hyſteram uocant, eamq́ hyſteram creatorem uniuerſæ huius molis cœli ac terræ appellant. Et non poſſe, aiunt, aliquos ſaluari, niſi per omnia proceſſerint, uelut etiam Carpocrates dicit. Vnuſquiſq; enim ipſorum ob hanc nimirum cauſam nepharia faciens, & turpes actiones perficiens, & quæcunq; peccata faciens, uniuſcuiuſq; angeli nomen inuocat, tum eorum qui ſunt angeli, tum eorum qui ficte ab ipſis Angeli dicuntur, & unicuiq; horum attribuit nepharium quoddam peccatorum in terra opus, propriam actionem ad nomen angeli cuius uult referens. Et quũ hęc faciunt, ſic dicunt, ô tu Angele utor tuo opere, ô tu poteſtas ago tuã actionem. Et hoc eſt quod perfecta cognitio apud ipſos dicitur. Nam intrepidè ad nepharias turpesq; actiones procedẽdi occaſiones à prędictis matribus ac patribus ſectis, Gnoſticis inquam, & Nicolao ac ſodalibus ipſius, Valentinoq́ ac Carpocrate habent. Iam uero peruenit ad nos etiam liber, in quo finxerunt uerba quædã plena impietatis, hæc in ſe habens. Hic eſt, inquit, angelus qui Moſem excęcauit. Et hi ſunt angeli qui Core & Dathan & Abiron occultauerunt ac trãſtulerunt. Rurſus autem alium libellum finxerunt ex nomine Pauli apoſtoli, nepharijs actionibus refertum, quo etiam Gnoſtici appellati utuntur, quem Aſcenſum Pauli uocant, occaſione inuenta ab eo quod Apoſtolus dicit ſe aſcendiſſe uſq; ad tertium cœlum, ac audiuiſſe uerba arcana, quæ non licet homini loqui. Et hæc (inquiunt) ſunt arcana uerba. Docent autem hæc & talia malos colentes, & bonos reprobantes. Eſſe enim, uelut dixi, Cain fortioris uirtutis, Abel uero debilioris. Has autem uirtutes Euæ implexas generaſſe Cain & Abel, & eſſe alterius Cain, alterius Abel. Eſſe autem Adam & Euam à talibus Virtutibus ſiue Angelis generatos. Et genitos filios, Cain inquam, ac Abel contendiſſe inter ſe, & eum qui genitus fuit à fortiori uirtute, occidiſſe eum qui à minore ac debiliori genitus fuit. Eaſdem uero fabulas adiungunt hi etiã, dum per exhibitionem ignorantiæ eorundem uenenorum, credentibus inſidiantur, quod uidelicet oportet

Cain laudatus

Euangelium Iudæ.

Hyſtera creator cœli ac terræ.

Aſcenſus Pauli liber.

omnem

omnem hominem ſibíjpſi eligere fortiorem uirtutem, & à minori ac infirma ſeparari,
hoc eſt ea quæ cœlum fecit, & carnem & mundum: & tranſgredi ad ſuprema per cruci
fixionem CHRISTI. propter hoc enim, inquiunt, uenit ex ſupernis, ut in ipſo perfice
retur Virtus fortis, cõtra debiliorem uirtutem trophæum erigens, & corpus tradens.
Et quidam ex ipſis hoc dicunt. Alíj uero alia. Aliqui enim dicunt eo quod malus eſſet
CHRISTVS, traditum eſſe ipſum à Iuda, quum uellet peruertere doctrinã legis. Lau
Iudas laudatus dant enim ipſum Cain & Iudam, uelut dixi, & dicunt: Ea de cauſa tradidit ipſum, quo
niam uolebat diſſoluere ea quæ recte tradita erant. Alíj uero ex ipſis non, inquiunt, ſed
quum bonus eſſet, tradidit ipſum iuxta cœleſtem cognitionem. Nouerunt enim, in-
quiunt, principes, quod ſi CHRISTVS traditus eſſet cruci, debilis ipſorũ uirtus eua-
cuaretur. Et hoc aiunt, quum noſſet Iudas, feſtinauit, & omnia commouit ut traderet
ipſum, bonũ opus faciens nobis ad ſalutem. Et oportet nos laudare, ac laudem ipſi re-
tribuere, quoniam per ipſum parata eſt nobis crucis ſalus, & per hoc propoſitũ ſuper-
norum reuelatio. Cæterum omni modo hi ſeducti ſunt, quod non bonum quendam
colunt ac laudant. Palàm eſt autem quod hæc ex diabolo ipſis inſita ſunt, ignorãtia ui
» delicet & ſeductio. Impletur autem in ipſis id quod ſcriptum eſt: Vę his qui dicunt bo
» num malum, & malum bonum: qui dicunt tenebras lucem, & lucem tenebras. qui di-
» cunt dulce amarum, & amarum dulce. Vndiquaq; enim uetus & nouum Teſtamen-
tum pronunciat, impietatem ipſius Cain prædicans. Hi uero quum tenebrarum ſint
amatores, & malefactorum imitatores, ipſum Abel odio habent, Cain uero diligunt.
Et Iudę laudem tribuunt. Corruptã autem cognitionem habent duas uirtutes ponen
tes, debiliorem & potentiorẽ: inter ſe uero pugnantes, facientes autem in mundo non
mentis alterationem, ſed genitorum. & alios quidem ſecundum naturam à malicia eſ-
ſentiam habere, alios uero à bonitate. Nullum autem iuxta mentem bonũ aut malum
dicunt, ſed iuxta naturam. Et primũ quidem uideamus de Cain, quomodo uetus Te
» ſtamentum dicit: Maledictus tu à terra, quæ aperuit os ſuum, ut ſuſciperet ſanguinem
» fratris tui ex manu tua. Et rurſus, Maledictus tu in operibus tuis, & eris gemens ac tre-
mens in terra. Conſona autem ueteri Teſtamento Dominus in Euangelio de hoc di-
cit, quando Iudęi dicebant, Nos patrem habemus Deum: Dominus uero ad ipſos di
» xit, Vos filíj eſtis patris ueſtri diaboli, quia mendax eſt. Nam & pater ipſius mendax e-
Pater diaboli rat: ille homicida erat, & in ueritate non manſit. Quum loquitur mendacium, ex pro-
quis ſit. príjs loquitur, quia pater ipſius mendax erat. Vnde etiam aliæ hæreſes ubi audiuerũt
uerbum hoc, patrem quidem Iudæorum diabolum eſſe dicunt. Habere autem patrem
alium, & ipſius patrem rurſus patrem. Verum effreni lingua loquuntur, mente cæcu-
tientes. Nam ad omnium Dominum Deum Iudæorum ac Chriſtianorum atq; om-
nium, cognationem illius referunt, hunc patrem illius patris eſſe dicentes, eum uideli-
cet qui legem dedit per Moſem, & tot miracula fecit. Non eſt autem hoc ô chariſſime.
Ipſe enim Dominus ſtatim dicit, in omnibus noſtri curam habens, ut ne à propoſito
digrediamur, alia pro alíjs comminiſcentes ac excogitantes, patrem ipſorum eſſe dia-
» bolũ, ad diſcipulos loquens: Nónne duodecim uos elegi? & unus ex uobis diabolus
» eſt. Non diabolus dicens natura, ſed mente. Rurſus autem in alio loco dicit: Pater Do
» mine cœli & terrę, ſerua hos quos dediſti mihi. Quando eram cum ipſis, ſeruaui ipſos,
» & nullus ex ipſis períjt, niſi filius perditionis. Rurſus alibi dicit, Oportet filium homi-
» nis tradi iuxta id quod ſcriptum eſt de ipſo, Væ autem per quem tradetur, expediret
» enim ipſi ſi nunquã natus eſſet, &c. Proinde omnino nouimus, quod de Iuda loquu-
tus eſt ad Iudæos. Nam à quo quis ſuperatus eſt, ab eo etiam in ſeruiturẽ redactus eſt.
Diabolus eſt Et cui quis credit, hũc patrem habet ac principem & ducem ſuę perſuaſionis. Dicit igi
ipſe Iudas. tur Dominus, Vos filíj patris ueſtri diaboli eſtis. nam pro CHRISTO Iudæ credide-
runt, quemadmodum ab initio Eua à Deo declinans, ſerpenti credidit. Deinde quod
non

non ſolum mendax erat, ſed etiam fur, iuxta id quod in Euãgelio dictum eſt: Quapro- “
pter etiam ipſi tradidit marſupiũ, ut inexcuſabilis eſſet, qui propter auaritiam propriũ
Dominum tradidit in manus hominũ. Quis igitur huius pater, qui ante ipſum men-
dax erat, quàm Cain, cuius imitator eſt Iudas? Ille enim mentitus fratri, uelut ex frater-
na charitate decepit ipſum, & per mendacium ſeduxit: & ubi eduxiſſet ipſum in cam-
pum, eleuata manu occidit. Sic etiam Iudas, Quid uultis mihi (inquit) dare, & ego ip- “
ſum tradam uobis? Et quem oſculatus fuero, ipſe eſt, tenete ipſum. Et quũ ueniſſet pro
ditor, Aue rabbi, dixit labijs colens, cor autem lõge remotum à Deo habens. Itaqꝫ hic
Iudas pater ipſorum factus, iuxta abnegationem Dei & proditionem, ſatanas exiſtens
ac diabolus non natura, ſed mente, filius fuit ipſius Cain, iuxta imitationem homicidę
illius ac mendacis. Nam & pater ipſius ante ipſum mendax erat, nõ Adam, ſed diabo-
lus. cuius imitationem habuit in fraterna cæde, & odio, ac mendacio, & contradictio-
ne aduerſus Deum, dum dixit: Nunquid cuſtos fratris mei ſum ego? nõ noui ubi eſt. “
Sic etiam diabolus Domino dicit, Nunquid gratis colit Iob Deum? Quandoquidem
enim ipſe diabolus per mendaciũ decepit Euam & Adam, alia pro alijs dicens, & ami
citiam cum creatore oſtendens, Eritis ſicut dij, & non moriemini: hunc imitans Cain “
prætextu fraternæ charitatis fratrem decepit dicens, Exeamus in in campum. Quapro
pter etiam ſanctus Ioannes dixit: Qui odit fratrẽ ſuum, hic non eſt perfectus in charita “
te, ſed ex Cain eſt, qui occidit fratrem ſuum. Et cur ipſum occidit? quia mala erant ope- “
ra ipſius, & æmulatus eſt opera illius, quia bona erant. Sic etiam hi magis inuidentes
ipſi Abel bona opera habenti, ipſum uero Cain colentes, quomodo non redarguunt?
quum ipſe Saluator expreſſe dicat, & duram ſententiam ipſis decernat: Quod requi- “
retur à generatione hac omnis ſanguis iuſtus, effuſus ab Abel iuſto, uſqꝫ ad Zachariã “
prophetã, quem occidiſtis in medio templi & altaris, &c. Non igitur uelut hi dicunt,
propter cognitionem Iudas tradidit Saluatorem: neqꝫ Iudęi mercedem habent quod
crucifixerunt Dominũ: etiamſi per crucem nos ſalutem habeamus. Non enim tradi-
dit ipſum Iudas ut cederet nobis ad ſalutem, ſed per ignorantiam & æmulationem &
auaritiam, & Dei abnegationẽ. Nam tametſi dicat Scriptura, CHRISTVM uoluiſſe
cruci tradi: aut etiamſi dicat diuina Scriptura, abſurditates in extremis diebus per nos
perficiendas: non tamen omnino aliquis ex nobis qui iniqua facimus, excuſationem
inuenerit, Scripturæ teſtimonium producens, uaticinantis hæc futura eſſe. Non e-
nim quia dixit Scriptura facimus, ſed quia facturi eramus, Scriptura prædixit propter
Dei prænotionem: & ut Deus qui bonus eſt, iram autem contra peccantes infert, non *Prædictionũ*
ſuſpectus fiat uelut qui affectibus obnoxius ſit. Ira eñ Dei aduerſus ſingulos peccan- *in Scriptura*
tes, non ab affectu proficiſcitur: affectus enim expers eſt numen, infert autẽ iram con *quæ ſit ratio.*
tra hominem, non affectu indignationis correptum, neqꝫ ira ſuperatum. Oſtendit au
tem affectus exortem ſe Deus præuaticinatus futurum iudicium, ac iuſtum ſuppliciũ
fore, quo deitatem affectus exortem oſtendat. Prædixit itaqꝫ Scriptura iuxta pręcogni
tionem nos pręmuniens ac docens, ut ne incidamus in iram Dei immedicabilem, non
ex affectu decretam, neqꝫ ex eo quod ab affectibus ſuperatus ſit contingentem, ſed ho-
minibus peccatum facientibus iuſtiſſime præparatam, & his qui non agunt pœniten-
tiam ex ueritate. Sic etiã de cruce, non quia dixit diuina Scriptura, Iudęi crucifixerunt,
& Iudas prodidit Saluatorem: ſed quia traditurus erat Iudas, & Iudæi crucifixuri, ea
de cauſa Scriptura prædixit in ueteri Teſtamento, & Dominus in Euangelio. Quare
non ex cognitione futuræ mundo beneficentiæ, prodidit Dominũ Iudas, uelut illi di-
cunt: ſed gnarus quidem ſuum Dominũ eſſe, ignarus autem quod ſalus mundo fu-
turus eſſet. Quomodo enim humanæ ſalutis curam geſſerit, qui ab ipſo Saluatore fi-
lius perditionis uocatur? Et hoc audit, Conferret ipſi ſi nunqꝫ natus eſſet. Et hoc, Ami- “
ce ad quid ades? & hoc, Vnus ex uobis me tradet. &, Qui edit mecum panem, leuauit “

Margin notes: *Cain Iudæ pater.* (beside "dax erat, quàm Cain…"); *Cain filius diaboli.* (beside "illius ac mendacis…")

contra me calcaneum: uelut habet Euãgelium ex præcedente teſtimonio Pſalterij. Et,
» Væ per quem filius hominis traditur. Nam ipſe Iudas de ſeipſo omnia detexit, & lau-
dantium ipſum atq; ſuam ipſius dementiam, redarguit, etiamſi inuitus. attamen ubi ac-
cepit precium triginta argenteos, poſtea pœnitentia ductus, et argenteos auerſatus, ue
lut qui malum aliquod perpetraſſet, malum quidem ſibijpſi, malũ uero etiam his qui
crucifixerunt. At uero Dominus bonum per ſeipſum perficiens nobis & mundo, ſe
ipſum tradidit, ut contingeret nobis ſalus. Proinde non Iudę proditori gratiã agimus,
ſed miſericordi Saluatori, qui animã poſuit pro nobis proprijs ſuis ouibus, uelut ipſe
dixit: Quomodo enim qui putaſſet ſe bonũ quid perfeciſſe, poſtea dicit? Pœnitet me,
quia tradidi ſanguinem innocentem. & auerſatus eſt triginta argenteos precium æſti-
» mati à filijs Iſraël. Et rurſus in alio Propheta: Si iuſtum eſt uobis, date mercedẽ meam,
» aut renunciate. Et rurſus in alio Propheta, Et dederunt argentum precium æſtimati.
» & dixerunt, Pone ipſum in fornacem, & uide an ſincerum ſit, uelut probatum eſt à fi-
lijs Iſraël. Et quot colligere licet ex diuina Scriptura de his quæ perfecta ſunt in Domi
no noſtro? non per Iudæ operationem ad bonum, ſed per Saluatoris noſtri ac Domi
ni IESV CHRISTI, pro nobis non ex neceſſitate, ſed ex uoluntate, ſuipſius tradi-
tionem, & diſpenſationem crucis pro ſalute noſtra. Scio me magnam teſtimoniorum
molem coaceruare. Verum uelut rurſus alius Propheta dicit, Fiat caula ipſius deſerta,
» & epiſcopatum ipſius accipiat alter: hic pronus factus crepuit medius, & effuſa ſunt
omnia inteſtina ipſius, & ad finem laqueo uſus, oſtendit ſe totam ſalutem ſuam perdi
diſſe, eo quod exciderit à ſpe, per ſuas inordinatas ac procliues contra Dominũ ſuum
inſidias, & propter auariciam in abnegationem Dei. Quare etiam Apoſtoli pro ipſo
in ſuum numerum conſtituerunt Matthiam, dicentes: Ex quo tranſgreſſus eſt Iudas
ut abierit in proprium locum. Qualem uero hunc præterquam quem Saluator ipſi
pronuciauit, dicens quod eſt filius perditionis. Hic enim decretus eſt ipſi locus, per-
ditionis uidelicet. Porrò quum de hoc ſufficere putemus relata, conſequenter rurſus
ad aliam ſectam tranſeamus ô chariſſimi, obliqua & uenenata dogmata reuelantes, eo
rum qui ex conficta diabolica uerſutia, mundo corruptionis gratia immiſſi ſunt. Ta-
Bupreſtes & lium enim mentem deteriora appetentem, generi bupreſtæ ac canthari ſimilem, quum
Cantharus. reuelauerimus, & nociuam exiſtentem per uirtutem Dei contriuerimus, ad aliorum
perſcrutationẽ mentem adijcientes, Deum adiutorem ô filij CHRISTI, inuocemus.

Contra Sethianos, XXXIX hæreſim.

SEthiani rurſus hæreſis alia ſic appellata. Non autem ubiq; hæc reperitur, neque eã
quæ hanc præceſſit Caianorum appellata. Fortaſſis aũt iam pleræq; harũ eradica
tæ ſunt è mundo. Quod enim non ex Deo eſt, non ſtabit, ſed tempore quidem uiget,
Sethiani. uerum in finem non durabiliter permanet. Arbitror aũt in Ægyptiorum regione me
forte in hanc hęreſim incidiſſe. Non enim exacte memini regionis, in qua cũ ipſis con-
greſſus ſum. Et quędã ſanè ex perluſtratione & proprio aſpectu de hac cognouimus,
aliqua uero ex libris. Hi enim Sethiani à Seth filio Adam ſe genus ducere gloriantur.
Ipſum autem glorificant, & ad ipſum omnia quæ uirtutis ſunt, referunt, & uirtutis ſig
na, & iuſtitiæ, & quæcunq; talia ſunt. Quin & CHRISTVM ipſum nominant, &
ipſum eſſe IESVM affirmant. Docent autem doctrinam ſuam ſic. Ex angelis, inqui-
unt, Facta ſunt omnia, & non ex ſuperna uirtute. Hi enim conſona dicunt priori ſectæ
Caianorum hac parte. Factos eſſe ab initio ſtatim duos homines. Et ex his duobus eſ-
ſe Cain & Abel. De his autem ſeditioſos factos angelos inter ſe diſceptaſſe, ſicq; feciſſe
ut Abel à Cain occideretur. Erat enim ſeditio Angelis contendentibus de generibus
hominum horum duorum, eius qui genuit Cain, & eius qui genuit Abel. Obtinuiſſe
uero

uero ſupernam uirtutem, quam Matrem dicunt ac fœminam. Videtur enim ipſis matres eſſe ſuperne & fœminas & maſculos, & parum abeſt ut etiam cognationes & patriarchias dicant. Quandoquidem igitur præualuit, inquiunt, Mater & fœmina appellata, gnara quod occiſus eſſet Abel, id animo uoluens fecit generari ipſum Seth: & in hoc poſuit ſuam uirtutem, quum ſuſcepiſſet in ſeipſam ſemen ſupernæ uirtutis, & ſcintillam ex ſupernis miſſam in primam deiectionem ſeminis ac conſtitutionis. Et eſſe hanc conſtitutionem iuſtitiæ, & electionem ſeminis ac generis, quo per hanc conſtitutionem & hoc ſemen, deſtruantur uirtutes Angelorum qui mundum fecerunt, & duos ab initio homines. Ob hanc igitur cauſam, etiam genus ipſius Seth ſegregatum hinc deducitur, ut quod electionis eſt, & ab alio genere diſcretum. Progredientibus autem temporibus, inquiunt, & ſimul exiſtentibus duobus generibus, tum ipſius Cain, tum Abel, in idem congreſſis per magnam maliciam, ſimulq́ꝫ mixtis: ubi inſpexiſſet illa omnium Mater, purum ſemen hominum uoluit efficere, uelut dixi, eo quod Abel occiſus eſſet, & hunc Seth delegit, ac purum edidit, & in hoc ſolo genus uirtutis ac puritatis ſuæ depoſuit. Quum autem uidiſſet rurſus multam permixtionem, & inordinatum impetum Angelorum & hominum, ad permixtionem duobus generibus progreſſus, & ſeditiones quaſdam generum tumultuatione ac confuſione ipſorum inducente: profecta rurſus eadem Mater ac fœmina, diluuium induxit, & perdidit omnem ſeditionem hominis uniuerſi generis contrarij, quo uidelicet purum genus à Seth & iuſtum ſolum maneret in mundo ad conſtitutionem generis ex ſupernis, & ſcintillę iuſtitiæ. Fefellerunt autem ipſam rurſus Angeli, & impoſuerunt ipſum Cham in arcam qui de ſemine ipſorum erat. Quum enim octo animæ ſeruatæ ſint in arca Noë, ſeptem quidem eſſe puri generis dicūt, unum autem eſſe Cham alterius uirtutis, qui ingreſſus eſt clàm matre ſuperna. Ab angelis autem hoc conſtructum, ſic effectum eſſe. Quandoquidem enim ſciebant, inquiunt, Angeli quod uniuerſum ipſorum ſemen delendum eſſet in diluuio: per calliditatem quandam prædictum Cham ad cōſeruationē creati ab ipſis generis maliciei clandeſtinè immiſerunt. Et ex hoc obliuio & error circa homines, & confuſi peccatorum impetus, & multiplex uitiorum mixtura facta ſunt. Et ſic mundus ad priſcam confuſionem rurſus reflexit, & impletus eſt malis, uelut ab initio ante diluuium. At à Seth ſecundum ſemen & generis ſucceſſionem ipſe IESVS CHRISTVS uenit, non ſecundum genera, ſed mirabiliter in mundo apparens, qui eſt ipſe Seth, qui tunc fuit, & nunc CHRISTVS hominum generi acceſſit, à matre ex ſupernis demiſſus. Hæc omnia ſic facta eſſe dicūt illi. Stultas autem & inefficaces ac uanitatis plenas eſſe tales prædicationes, omnibus manifeſtū eſt. Non enim duo homines formati ſunt, ſed unus ille Adā, & ex Adam Cain & Abel ac Seth. & non amplius ex duobus hominibus, ſed ex uno, uſque ad diluuium uniuerſum genus ipſius Adam conſtitutiones in mundo habet. A diluuio uero ex Noë rurſus uno homine, & non ex diuerſis hominibus, ſed uno Noë, qui per ſucceſſionem ex ſemine Seth fuit, totum hominum genus nō in duo diuiſum, ſed in unum genus, à quo etiam Noë & ipſius uxor, & Sem & Cham & Iapheth, filij ipſius, & tres uxores filiorū eius, ab ipſo Seth omnes genus deducunt, & non à duobus hominibus qui non ſunt facti, iuxta horum fabulamentum. Libros porrò quoſdam ex magnorum uirorum nominibus conſcribunt. Ex nomine quidem Seth ſeptem libros eſſe dicentes, alios uero libros alienigenas, ſic enim uocant. Alium autem ex nomine Abraam, quem & reuelationem eſſe dicunt, omni malicia refertum. Alios item ex nomine Moſis, & alios aliorum. Cæterum ad multam ſtultitiam mentem ſuam deducentes, mulierem quandam formoſam uxorem ipſius Seth eſſe dicunt. Vide uero mihi ô chariſſime, horū dementiam, quo per omnes modos ipſorum ſcenica figmenta, fabuloſamq́ꝫ inanem ſapientiam ac conficta deliramenta cognoſcas. Sunt etenim aliæ quædam hæreſes quæ uirtu

Seth puritas.

Seth eſſe Chriſtum.

Libri Sethianorum.

tem quandam eſſe dicunt, quam nominatim Formoſam uocant. Quæ itaque apud
alios uirtus formoſa putatur ac appellatur, eam hi uxorem ipſius Seth dicunt. Vnde
poſſumus demonſtrare, uelut ſcitis chariſſimi, & natura hominem ipſum Seth, & nō
ex ſupernis quid alteratum, & fratrem natura ipſius Cain & Abel, ex uno patre atque
» una matre. Cognouit enim (inquit Scriptura) Adam Euam uxorem ſuam, & conce-
pit ac peperit Cain, & impoſuit ipſi nomen Cain, quod eſt poſſeſſio, dicens: Poſſedi
» filium per Deū. Et rurſus, Cognouit Adam uxorē ſuam Euam, & cōcepit ac peperit
filium, & uocauit nomē ipſius Abel. Et longe poſtea ubi mortuus eſſet Abel: Et cog-
» nouit Adam Euam uxorem ſuam, & concepit ac peperit filium, & uocauit nomen ip-
ſius Seth, quod ſignificat permutationem. Reſtituit enim mihi Deus ſemen pro Abel
quem occidit Cain. At uero, Poſſedi per Deum: &, Reſtituit mihi Deus: unū Deum
oſtendit omnium creatorem, & genitorum datorem. Quod autem hi habuerunt uxo
res, tum Cain, tum Seth, manifeſtum eſt. Abel enim iunior occiſus eſt nondum uxo-
re ducta. Quemadmodum autem in Iobelæis reperitur, quæ etiam Geneſis exacte ex
plicata appellatur: etiam nomina uxorum Cain & Seth, is liber continet. ut omni mo
do hi confundantur, qui fabulas uitæ inuexerunt. Quum enim Adam genuerit filios
& filias, neceſſe fuit illo tempore filios proprios ſororibus copulari. Nō enim erat hoc
iniquum, quoniam nullū aliud genus erat. Nam & ipſe Adam propriæ, ut ita dicam,
filiæ ferè ex corpore ipſius formatæ copulatus eſt, quæ ad coniugium ipſi à Deo for-
mata fuit, & non erat iniquum. Et ipſius filij copulati ſunt, Cain ſorori maiori Saue
appellatæ. Seth uero tertius filius poſt Abel genitus, Azuræ ſorori ſuæ uocatæ. Ge-
niti ſunt autē ipſi Adam & alij filij, uelut Geneſis exacte explicata habet, nouem poſt
hos tres, ut ſint ipſius filiæ quidem duæ, maſculi uero duodecim, unus quidem occi-
ſus, undecim uero relicti in uita. Habes autem & horum declarationem in generatio-
» ne mundi, & primo libro Moſis ſic dicente: Et uixit Adam annis noningentis trigin
ta, & genuit filios ac filias, & mortuus eſt. Ampliatis autem hominibus, & generatio-
ne Adam extenta, ſinceritas iuxta nuptias pudicas dilatabatur conſequenter proce-
dens. Et quandoquidem geniti ſunt filij Adam, & filij filiorum, & ex his filiæ per ge-
neris ſucceſſionem genitæ ſunt, de cætero non amplius ſorores ſuas in uxores duxe-
runt. Sed ad bonam legem deuenit, etiam ante conſcriptam per Moſem legem, pudi
carum nuptiarum ritus. & ex patruis ſuis uxores ſibi ducebant. & ſic dilatatis iam ho
minibus, mixta ſunt duo genera, ipſius Cain ad genus Seth, & ipſius Seth ad alterū,
et reliqua filiorum Adam genera. Hinc deinceps quum diluuium omnem hominum
ſtatum funditus perdidiſſet, conſeruatus eſt ſolus Noë, qui inuenit gratiam apud
Deum, iuſtus inuentus in illius temporis generatione. Arcam autem uelut iam ante à
nobis dictum eſt, conſtruxit ſibijpſi ex præcepto Dei, uelut ueræ Scripturæ habent. In
qua conſeruatū eſſe idem ueritatis liber dicit, ipſum, & cum ipſo prædictas ſeptē ani-
mas, coniugem inquam ipſius propriam, & tres filios, uxoresq; horum itidem tres.
Ex hoc autem reliquias humanæ conſtitutionis in mundo genitas eſſe, rurſus ueritas
ipſa confirmat. Vnde iuxta generationum progreſſum, & per ſucceſſionem filio pa-
tri ſuccedente, mundus ad quinque generationes deuenit. Et facta eſt illo tempore
Babylonis extructio in terra Aſſyriorum, & turris quæ tunc ab ipſis eſt ædificata. E-
rant autem circa hoc tempus, uelut iam in ſuperioribus ſectis expoſui, iuxta ſeriem
generationum ſupra à me tractatarum, omnes uiri ſeptuagintaduo numero duces ac
capitanei, de genere Cham trigintaduo: de genere Sem quindecim: de Iapheth ui-
gintiquinque. Et ſic turris & ipſa Babylon facta eſt. Ex his diſperſæ ſunt per omnem
terram tribus & linguæ. Et quandoquidem ſeptuagintaduo tunc turrim ædifican-
tes, linguis diſſipati ſunt, confuſi, & ab una quam nouerant ex uoluntate Dei inſpira-
ti, alius aliam habuit. Ex quibus ſanè hucuſque conſtitutio linguarum perdurat: ut ſi
quis

Iobelæi, Geneſis exacte explicatæ liber.

Linguarum diuiſio.

quis uelit ſingulos principes uniuſcuiuſque linguę inuenire poſſit. Sic Ionan quidem Græcam habuit, ex quo etiam Iones appellati ſunt, qui ueterem Græcorum linguam habent: Theras autem Thracum, Moſoch Moſſynœcorũ linguam, Thobel Theſſalorum, Elud Lydorum, Gephar Gaſphenorum, Miſtrem Ægyptiorum, Pſus Axumitarum, Armot Araborum. Et ut ne ſingulatim recenſeam, unicuique propria inſpirata eſt lingua. & ſic uniuſcuiuſq; linguæ ſucceſſio in mundo dilatata eſt. Vnde igitur hi ementiti ſunt ſua uerba, interponentes ſua fabulamenta, imaginantes ac ſomniantes ea quæ non ſunt uelut quæ ſunt, & quæ ſunt ex ſententia ſua diſſipantes. Verum hoc totum propoſitum diabolus hominum animis inſeuit. Videre autem licet ac admirari, quomodo in multis abſurditatibus hominem decepit, & ad iniquitatem diſtraxit, ad ſcortationes & adulteria ac laſciuias, & ad ſimulachrorum inſanos cultus & præſtigias, & ſanguinis effuſiones, rapinasq; ac inſatiabilitates, ludosq; ac uoracitates, & quæcunque huiuſcemodi. Nuſquam uero ante CHRISTI aduentum auſus eſt in dominum ſuum blaſphemum aliquod uerbum loqui, aut contra elationem cogitare. Expectauit enim CHRISTI aduentum, uelut dicit: De te ſcriptũ eſt, Angelis ſuis mandabit de te, & in manibus portabunt te. Audiuit enim ſemper prophetas annunciantes CHRISTI aduentum, redemptionem futurum eorum qui peccauerũt, & per CHRISTVM pœnitentiam agunt. putauitq; ſe miſericordiam aliquam aſſequuturum eſſe. Quando autem miſer ille uidit CHRISTVM non ſuſcepiſſe de ſalute ipſius curam, aperto ore contra proprium Dominum blaſphemiam euomuit, hominibus opinionem immittens, ut negent quidem quæ ſunt, quæ uero nõ ſunt quærant. Sic itaque & hi redarguentur omni modo decepti. Seth enim mortuus eſt, & anni ipſius deſcripti ſunt. Quum enim uixiſſet annos nongentos duodecim, debitum naturæ perſoluit, ubi genuiſſet filios & filias, uelut diuina Scriptura ait: Per ſucceſſionem autem filius huius Enos nomine, etiam ipſe ubi uixiſſet annos nonagintaquinq;, ex hac uita deceſſit, genitis filijs ac filiabus, uelut idem ueritatis liber habet. Vnde igitur Seth qui tunc mortuus eſt, cuius etiam filij ubi per ſucceſſionem uixerunt, è uita deceſſerunt, inuenietur ille dominus, qui à Maria ſemper uirgine genitus eſt, ex bona uoluntate in hominum uita, qui genitus eſt ſine tempore, qui ſemper eſt apud patrem, in ſubſtantia Deus Verbum: Venit autem in extremis diebus, & in ſeipſum efformauit ex uirgineo utero carnem, & animam humanam accepit, atque ſic perfectiſſime homo factus eſt, prædicauitq; nobis myſteria uitæ, iuſtitiæq; operatores diſcipulos ſuos conſtituit, & doctrinam ſuam per ſeipſum & per ipſos, humanũ genus edocuit. Non quæ Sethiani ſentiunt reuelans, neque Seth ſeipſum nominans, uelut hi delirantes, ac ebrietate quadam grauati, à ueritate exciderunt. Cæterum quum nunc contracta ſit ipſorum hæreſis, & non opus habeam extendere contra ipſam confutationem longiorem, contentus ſum præſentibus his ſolis. Sauciatu enim facilis eſt horum dementia, & quæ poteſt ſeipſam redarguere ac manifeſtare, non ſolum in propoſita & per calumniam excogitata CHRISTI uita, quod uidelicet Seth ipſum putant, & eſſe affirmant, ſed etiã in argumento de duobus hominibus. Si enim uirtutes ex ſupernis principium habent, non ſanè citra unam, quam etiam Matrem uniuerſorum eſſe dicunt, facta ac peracta ſunt ea quæ à duobus perpetrata ſunt. Inuenitur enim una cauſa duarum uirtutum, & ſine ipſa nihil eorum quæ facta ſunt, factum eſſe. Et recurrent rurſus ad hoc, ut confiteantur unum eſſe Dominum omnium, & opificem ac creatorem uniuerſorum, ubi ſemel unum principium eſt oſtenſum. At poſtquam etiam de hac hæreſi hæc diximus, & uenenum ſerpentinæ ipſorum ex aſpidibus prognatæ ſobolis reuelauimus, ad aliam rurſus ô chariſſimi iuxta eandem tractationis cõſequentiam pergamus.

Diaboli inſidiæ poſt Chriſti aduentum.

m 3 *Contra*

Contra Archonticos, XL hæreſim.

ARchonticorum hæreſis quædã hos ſequitur. Verum non in multis locis hæc apparet, ſed ſolum in Palæſtinorum prouincia. Tranſtulerunt & uenenũ ſuum iam alicubi in magnam Armeniã. Sed & in parua Armenia hoc zizanium iam conſeminatum eſt à uiro quodã ab Armenia ad Palæſtinorũ terram profecto, temporibus Conſtantij circa obitũ ipſius, cui Eutactus nomen fuit, quum Atactus potius appellandus eſſet ob incõpoſitos mores. qui ſanè didicit hanc malam doctrinã, & deinde reuerſus ad propria docuit. Trãſſumpſit aũt, uelut dixi in Palæſtina, uelut ab aſpide uenenum, à Petro quodã ſene indignè Petro appellato: qui habitabat in uicinia Eleutheropolis Hieruſalẽ, tribus ſignis ultra Cherbon, Cabarbaricha ciuitatem uocant. Hic ſenex primum habuit indumentũ admirandũ, ſimulatione plenum. forinſecus enim reuera pelle ouilla indutus erat, & intrinſecus lupus rapax eſſe ignorabatur. Anachoreta enim uidebatur eſſe, ut qui ab hominibus ſeceſſerat in ſpelunca quadam deſidens. Qui multos profectò ad renunciationẽ congregauit. Et pater ſanè ob ſenectã ac habitũ uocabatur, & bona ſua pauperibus diſtribuebat, & quotidie eleemoſynas faciebat. In prima autem ætate ſua in multis ſectis examinatus eſt. Verum Aëtij epiſcopi tempore accuſatus, ac tunc Gnoſticorũ hæreſim exercere conuictus, depoſitus eſt à presbyterio. Erat enim aliquando conſtitutus presbyter loci: ſed poſtquã de hæreſi conuictus fuit, ab Aëtio perſecutionẽ paſſus eſt. Et digreſſus habitauit in Arabia in Cochaba, ubi Ebionæorũ & Nazoræorũ radices pullularũt, uelut in multis ſectis de hoc loco indicaui. Poſtea uero uelut modeſtus factus ad ſenectã, rurſus redijt, afferens ſecũ hanc ueneni iaculationẽ occulte, & apud omnes ignotus, donec poſtremũ ex uerbis quę in aures quorundã inſuſurrauerat, talis conuictus à nobis excõmunicatus eſt, & per noſtrã tenuitatem confutatus. Et conſedit in ſpelunca de cætero contemptus ab omnibus, & à fraternitate deſtitutus, & à pleriſq; qui uitę ſuæ curam gerunt. Ad hunc ſenem perductus prædictus Eutactus ab Ægypto profectus, & malæ ſenis doctrinæ particeps factus, hoc uenenum uelut magnam mercem acceptum, in patriam ſuam auexit. Erat enim, uelut dixi, originis ex parua Armenia, ex locis prope Satalen. Reuerſus itaque ad ſuam patriam multos eiuſdem paruæ Armeniæ polluit, corruptis quibuſdam diuitibus, & quodam Senatorij ordinis, & multis ſpectabilibus uiris: per quos illuſtres homines multos illic perdidit. Verum Dominus citius ipſum è uita ſuſtulit, pręterquam quod zizanium ſuum ſeminauit. Attamen hi quoq; libros ſibijpſis confictos ſcripſerunt apocryphos ac reiectos, quorum nomina hæc ſunt. Alterum enim ſymphoniam paruam, paruum nimirũ libellum uocant. alterum uero magnum, magnã ſymphoniam. Sed & alios quoſdam libros apud ſe accumulant, quo in congreſſibus uideantur ſuum errorem per multos confirmare, & in mediũ afferre. Quin & alienigenis appellatis utuntur: Sunt enim libri ſic appellati. Accipiunt autem occaſiones ab aſcenſu Eſaiæ, inſuperq; alijs quibuſdam apocryphis. In ſumma ex libro Symphonia dicto, octonarium quendam eſſe dicunt cœlum, & ſeptenarium. Eſſe autem in ſingulis cœlis principes, & hos quidem eſſe in ſeptem cœlis, ita ut in unoquoq; cœlo unus ſit princeps. Ordines autem eſſe unicuiq; principi. Et Matrem lucidam ſuperne in octauo eſſe, uelut etiam aliæ hæreſes. Et aliqui ipſorum corpora petulantia polluta habent. Alij uero ſimulatum ieiunium præ ſe ferunt. Decipiunt autem ſimpliciores homines habitu ſolitariè degentium, renunciationem quandam iactantes. Aiunt autem eſſe in unoquoq; cœlo, uelut dixi, principatũ & poteſtatem, & angelica quædã miniſteria, quum unuſquiſq; princeps ſibijpſi miniſterium generauit ac fecit. Non autem eſſe carnis reſurrectionem, ſed ſolum animæ. Execrantur ſacrum lauacrum, etiamſi ſint quidam ex ipſis præoccupati ac baptizati. Myſteriorum quoq; participationem ac bonitatem reprobant, uelut quæ ſit aliena, & in nomen Sabaoth facta. Hunc enim uolunt eſſe ſe-

cundum

Eutactus Armenus.

Petrus Anachoreta.

Symphonia parua & magna, librorum nomina.

Libri alienigenæ.

cundum quaſdam alias hæreſes, eum qui in ſeptimo cœlo dominatur, & qui in alios
imperium obtinet. Cibum autem principatuum ac poteſtatum eſſe dicunt animam, ſi
ne ipſa uero non poſſe illas uiuere. propterea quod ex humore ſuperno ſit ipſa, et uires
illis præbeat. Vbi uero hæc in cognitione fuerit, & baptiſma Eccleſiæ fugerit, & nomē
Sabaoth eius qui legem dedit: tunc per unū quodq; cœlum aſcendere, et excuſationem
apud ſingulas poteſtates facere, atq; ſic eam tranſgredi ad ſuperiorem matrem, ac pa-
trem uniuerſorum, unde ſanè deſcendit in hunc mundum. Iam uero dixi, quod bapti-
ſmum deteſtantur, uelut muſcæ immorientes, & olei odorati compoſitionē uitiantes.
Quemadmodū de his & ſimilibus ipſis, parabola apud Eccleſiaſten dicta eſt. Muſcæ
enim reuera ſunt interficientes ac mortificantes, ac putidum facientes aromaticū ac un
gentarium oleum, ipſa ſancta Dei myſteria in lauacro nobis in peccatorū remiſſionem
donata. Admiret porrò quis meritò ubi reperit & apud naturæ rerum doctos aliqua
utilitate plena, apis prudētiæ aſſimilatus, quæ omnibus quidē germinibus inſidet, uti
lia uero ſibijpſi colligit. Prudēs enim homo nuſquā damnū patitur, ſed ubiq; & undi-
quaq; lucrū fert. Imprudens aūt damnū patiet, uelut ſanctus Propheta dicit: Quis pru
dens & intelliget hæc? Et cui uerbum Domini eſt, & cognoſcet ipſa, quoniā rectæ uiæ
Domini, impij uero debilitabunt in ipſis. Inuenimus enim apud naturæ rerū doctos
phyſiologos appellatos, imò potius nos ipſi uidemus, quod cantharorū, hoc eſt ſca-
rabæorum genus, quod à quibuſdam pilularium uocatur, cōſuetudinem habet, ut in
fœtore ac ſtercore uolutetur, & hoc eſt ipſorum alimentum & opera. Et alijs quidem
idem ſtercus graueolens & abominabile eſt, apibus autem hoc ſtercus & graueolen-
tia mors eſt. Et ſcarabęorum quidem opera ac tractatio eſt graueolentia. apibus au-
tem uice uerſa bonus odor & flores, & ungenta, in refrigerationem creationemq́; ac ci-
bum, & in operam ac tractationem. Verum ſcarabęis prędictis talia contraria. Cuius
rei ſi quis experimentum facere uelit, de ungento ſucci balſami aut nardi ſumat, et ſcara
bæis afferat, et mortem ipſis inducet, uelut phyſici teſtantur. Statim enim moriuntur,
non ferentes bonum odorem. Sic etiam hi tranquillitatem & ſcortationem ac uitia ap
petentes, in mala ſpem ſuam habent. Vbi uero ſacro lauacro ac bono odori appropin
quarint, moriuntur in Deū maledicta effundentes, et ipſius dominationē reprobātes.
Cæterū ex uno aut duobus teſtimonijs ipſos ſubuertemus. Si eñ & principatus ſunt
& poteſtates, nō extra Deū maxime hi ſunt in cœlis. Nouit enim Scriptura dicere An
gelos & archangelos non in contrarietatē locatos, ſed miniſtratorios ſpiritus qui ad
miniſteriū demittuntur, propter eos qui aſſequuturi ſunt ſalutē. Nam & in terra in ſin
gulis regnis multi ſunt principatus, ſed ſub uno rege. Quæ eñ ſunt poteſtates, à Deo
ordinatæ ſunt, Apoſtolus dicit. Quare qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit.
Principes enim non ſunt contra bonum, ſed pro bono, & non ſunt contra ueritatem.
Vis autem, inquit, poteſtatem non timere? bonum facito, & habebis laudem ex ipſa.
Nō enim fruſtra gladium geſtat. Miniſter enim eſt ad hoc ipſum à Deo ordinatus ei
qui malum facit. Et uides quod poteſtas hæc mundana ex Deo ordinata eſt, & gladij
poteſtatem accepit, nō autem aliunde, ſed ex Deo, ad ultionem. Et nō poſſumus dice
re, eo quod ſunt principatus & poteſtates in mundo, regem horū non eſſe regem. Sed
eſſe principatus & poteſtates in mūdo. Eſſe autem & horū regem. Quemadmodū igi
tur in terra uidemus principatus non contrarios regi, ſed ſubditos in adminiſtrationē
totius regni, et ad bonam ordinationē terræ, ubi cædes & pugnæ, ignorantiæq́; ac do
ctrinæ, bonæ item leges ac iniquitates, & hac de cauſa ſunt poteſtates, ut ad bonū ordi
nem gubernationis uniuerſi mundi omnia ex Deo bene diſponātur ac adminiſtrent.
Sic etiam in cœlo, maxime uero præciſe illic ubi non inuidia, non æmulatio, nō iniqui
tas, nō cōtrarietas, nō ſeditio, non iuſiurandū, non rapina, neq; aliud quid tale, poteſta
tes ob aliud negotiū ordinatę ſunt. quale aūt inquam, ꝙ propter modulationē laudis,

Anima cibus poteſtatum.

Scarabæi pi-lularij.

Poteſtatum mundanarū ac cœleſtiū ratio

propter ſupernam immortalem glorificationem: propter quam uoluit liberalis noſter
Deus & rex largiri unicuiq; ex his quæ facta ſunt ab ipſo gloriam conuenientem, quo
regni ipſius claritudo ac iucunditas ſemper glorificetur. Manifeſte igitur illi errant, do
num Dei ignorãtes. Dicunt autem hi uelut etiam ſuprà à me indicatum eſt, diabolum

Diabolus filius Sabaoth.

eſſe filium ſeptimæ poteſtatis, hoc eſt ipſius Sabaoth. Eſſe autem Sabaoth Deum Iu-
dæorum. Diabolũ uero malum eius filium, qui quum ſit in terra, aduerſetur proprio
patri. Et ipſius patrẽ neq; talem eſſe, neq; rurſus eſſe incomprehenſibilẽ Deum, quẽ pa
trem uocant, ſed ſiniſtræ eſſe poteſtatis. Porrò rurſus aliam fabulam hi narrant. Dia-
bolus, inquiunt, progreſſus ad Euam, copulatus eſt ipſi uelut uir mulieri, & genuit ex
ipſa & Cain & Abel. quapropter reſtitit alter alteri, propter æmulationem quam
mutuò exercebant, non eo quod complacuit Abel Deo, uelut ueritas ipſa habet, ſed
aliam errantes rationem afferunt: quoniam, inquiunt, amabant ambo ſororem ſuam
propriam, ea de cauſa inſurrexit Cain aduerſus Abel, & occidit ipſum. Ex natura enim
dicunt ipſos ex ſemine diaboli, uelut dixi, natos eſſe. Producunt autem teſtimonia ubi
aliquos decipere uoluerint, ex diuinis libris. uelut etiam in alia ſecta hoc à me dictum
» eſt, Saluator ad Iudæos dixit, Vos ex ſatana eſtis, & quum loquitur mendacium, ex
» proprijs loquitur. nam & pater ipſius mendax erat: quo uidelicet dicant diabolum
eſſe ipſum Cain, quoniam dixit quod ab initio homicida erat: & ut oſtendãt, patrem

Sabaoth quid ſit.

quidem ipſius eſſe diabolum. Diaboli uero eſſe patrem principem mendacem, quem
maledictis impetentes contra ſuum ipſorum caput, dicunt ipſum eſſe Sabaoth, ſtolidi
putantes nomen eſſe Dei uocem Sabaoth, uelut etiam antea in ſuperioribus ſectis per
longum à nobis de Sabaoth, et aliorum nominum interpretationibus, à nobis tracta
tũ eſt. Velut ſunt Eli, & Eloim, et El, & Saddai, & Elion, & Rabboni, et Ia, & Adonai,
& Iabe. Nam nomenclaturæ ſunt glorificationum, quæ omnes interpretationem ha-
bent, & non ſunt nomina adoptata, ut ita dicam, deitati, quę ſanè etiam hic explicabun
tur. El enim eſt deus. Eloim, deus ſemper. Eli, deus meus. Saddai, ſufficiens. Rabboni,
dominus. Ia, dominus. Adonai, qui eſt dominus. Iabe, qui erat, & eſt, & ſemper eſt: Si
cut interpretatur Moſi, Qui eſt miſit me, dices ad ipſos. Elion, altiſſimus. Sabaoth uir
tutum interpretationem habet. Dominus igitur Sabaoth, dominus uirtutũ eſt. Om-
nibus enim expoſitum eſt, quod ubi Scriptura nomen Sabaoth uſurpat, nõ ſolum id
pronũciat ut diceret, dixit mihi Sabaoth, aut locutus eſt Sabaoth, ſed ſtatim dicit Do-
minus Sabaoth, hoc eſt dominus uirtutum. Et poſtea apud ipſos & ſimiles per men-
tis ipſorum cæcitatem, ea quæ recte dicta ſunt, in calumniam rapiũtur. Neq; enim de
diabolo à Saluatore in ſermone ad Iudæos dictum eſt, uelut omnibus qui ueritatem ſe

Iudæi filij facti ſunt proditoris Iudæ.

quuntur clarum exiſtit. Sed propter Iudam ipſis hoc uerbum dixit. Nõ enim erant fi-
lij Abraam, qui ipſum ante aduentũ eius in carnem ſub quercũ Mambræ ſuſcepit, ſed
condemnarunt ſeipſos ut filij fierent proditionis Iudę, qui à Domino ſatanas ac diabo
» lus eſt appellatus, dũ dicit: Nõne duodecim uos elegi, & unus ex uobis diabolus eſt?
& ea gratia malignos ipſius mores interpretãs Dominus dixit: Quum loquitur men-
» dacium, ex proprijs loquitur. Et uelut alibi Euangelium dicit, Fur erat, & marſupium
ipſe portabat. Hic igitur diabolus uocatus Iudas, patrem habuit Cain, qui per menda-
cium fratrẽ decepit ſuum Abel, & occidit. Qui etiam interrogatus à Domino, Vbi eſt
Abel frater tuus? mentiens dixit, Neſcio. Meritò igitur & hic natura diabolum mori-
bus imitatus, filius eius à Domino dictus eſt. Nam à quo quis ſuperatur, eius etiã ſer-
uus eſt. Et unuſquiq; noſtrũ quicquid tandẽ fecerit, eos qui prius id fecerunt, imitatus
» patres habebit. Clarè itaq; dictus eſt ſermo à Domino prolatus: Vos filij diaboli eſtis.
» Et rurſus, Quũ loquit᷑ mendaciũ, ex proprijs loquit᷑, quia pater ipſius mẽdax eſt. ut di
cat primũ Iudam & Cain: deinde, Nã & pater ipſius mendax eſt, ut dicat ipſum diabo
lum, propter ea quę ab unoquoq; horum perpetrata ſunt. Inſpiratione enim per os ſer

pentis

pentis facta, omnia falſa loquutus eſt diabolus. Et ſic tunc decepit Euam, & ſublata eſt erronea horum fabula: etiamſi dicat Scriptura, quod Cain occidit fratrem ſuum, quia ex diabolo erat. Oſtenſum enim eſt omnino, non eo quod Eua ex ſemine diaboli conceperit, & quod per nuptiarum coniugium ac corporum coniunctionem Cain & Abel genuerit, uelut his uidetur: ſed propter morum ſimilitudinem, & malignitatis diaboli imitationem, filius ipſius appellatus eſt. Porrò ijdem rurſus dicunt, Adam copulatum Euæ propriæ uxori genuiſſe Seth, natura proprium filium ſuum. Et tunc inquiunt ſupernam uirtutem cum miniſtris boni Dei angelis deſcendiſſe, ac rapuiſſe ipſum Seth, quem etiam alienigenam uocant, & euexiſſe ſurſum alicubi, & multo tempore educaſſe, ut ne occideretur: & poſt multũ tempus rurſus detuliſſe in hunc mundum, & ſpiritualem feciſſe ipſum ac corporalem, ut non poſſet contra ipſum præualere, neque ipſe, neque aliæ poteſtates ac principatus mundi fabricatoris Dei. Dicunt autem ipſum non amplius cultum præſtitiſſe creatori atque opifici. Verum cognouiſſe innominabilem uirtutem & ſupernum bonum Deum, eiꝗ; cultum præſtitiſſe, & contra creatorem mundi & principatus ac poteſtates multa reuelaſſe. Quare etiam libros quoſdam efformarunt in nomen ipſius Seth conſcriptos, ab ipſo eos editos eſſe dicentes. Alios item in nomen ipſius & ſeptem filiorum eius. Dicunt enim ipſum genuiſſe ſeptem alienigenas appellatos, uelut etiam in alijs ſectis diximus, Gnoſticorum inquam & Sethianorum. Hi etiam alios prophetas eſſe dicunt, Martiadem quendam & Marſianum, raptos in cœlos, & qui per triduum deſcenderint. Et multa ſunt quæ fabuloſe fingentes edunt, & blaſphema faciunt contra uerum Deum omnipotentem patrem Domini noſtri IESV CHRISTI, uelut qui princeps ſit & inuentor prauitatis, id quod ex libris ipſorum deprehenditur. Si enim malorum inuentor eſt ac maleficus, quomodo non ſtatim bonus inuenietur, uelut etiam in alijs ſectis diximus, qui contra ſcortationes & adulteria, rapinasꝗ; ac auaritiam legem tulit? Deum enim Iudæorum ipſum etiam ipſi dicunt. Iudæis autem legem dedit, in qua omnia hæc interdixit, quorum inuentorem ipſum eſſe dicunt. Quomodo autem pater ſatanæ uocari poterit, qui contra ipſum tot ac tanta deſignauit? Et ſi alienus eſt à ſuperno apud ipſos appellato Deo, & nõ ipſe eſt Deus omnipotens rex & Dominus noſter IESVS CHRISTVS, quomodo in lege & in Euangelijs, & in prophetis ac Apoſtolis, ipſe Deus Dominus, pater autem Domini noſtri IESV CHRISTI appellatur? uelut clare nos ipſe Dominus docet in Euangelio dicens: Gratias ago tibi pater Domine cœli ac terræ: quo oſtendat patrem ſuum Deum uniuerſorum. Et de mortuorum reſurrectione, indicans ipſam futuram eſſe, rurſus dicit: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo ipſum. Templum autem dixit proprium corpus, ſolutum quidem per manus hominum, hoc eſt occiſum. At uero id quod corpus nõ eſt, ſed in apparentia putatur, uelut hi rurſus dicunt: non utique poterit in manus uenire, excitariꝗ; tertia die, uelut promiſit. Oſtenſa itaque clarè eſt per talem diſpenſationem mortuorum reſurrectio, quod nihil ipſi contradici poteſt. Et neque opus eſt animæ ut excuſationem prætendat apud unamquamꝗ; poteſtatem: nam & hoc hi cõfingunt, uelut dictum eſt: ſed ut Domini beneficentiam habeat per opera & fidem confirmatam. quemadmodum ſanctiſſimus Paulus dicit, ſcribens ad Timotheum hęc uerba: Vt cognoſcas quomodo oportet in domo Domini ambulare, quæ eſt Eccleſia Dei uiuẽtis, columna & fundamentũ ueritatis, qua pleriꝗ; dimiſſa ad fabulas ac ſtultos ſermones conuerſi ſunt, non intelligentes neque quæ dicunt, neque de quibus affirmant. Quorum de numero eſt Phygellus & Hermogenes. Sed & in ſecunda epiſtola, Hymenæum ac Philetum circa ueritatem aberraſſe dicit, qui & ipſi hanc hæreſim ſequuti ſunt, aliũ Deum annunciantes, & genealogias infinitas & errorẽ hominibus inſerẽtes ac dicentes, Mundũ nõ ex Deo factũ eſſe, ſed à principatib. ac poteſtatibus. Reſurrectionẽ

Seth ſurſum raptus.

Martiades & Marſianus prophetæ.

uero

uero iam factam eſſe, per liberos genitos ab unoquoq; generante. Mortuorum autem
reſurrectionem nō dicunt futuram eſſe. Et uidete fratres characterem ueritatis, & con-
futationem horum iniquitatis. Arbitror autem & de his ſufficienter dictum eſſe. Vn-
de hac relicta, ad ſequentes iter faciam: ubi illud ſolum dixero, quod hęc hæreſis ualde
ſimilis uidetur ob Archonticæ appellationis celebritatem, multiplici ſerpentium mali
gnitati. Quodammodo enim ex multis reptilibus mixtim eſt congregata erroris ipſo
[Serpentiū multiplicitas permixta.] rum uenenoſa eiaculatio, ut quæ uelut audaciam draconis habet, doloſitatem uero
phyſali, retractionem autem ſpiritus bætonis, elationem acontiæ, procliuitatem oſtra-
citæ. Quum autem horum omnium caput cōculcauerimus per ueritatis doctrinam,
ad reliquas ô chariſſimi tranſeamus, uniuſcuiuſque errorem per Dei auxilium reuela-
re conantes.

Contra Cerdonianos, hæreſim XLI.

[Cerdon.] CErdon quidam his & Heracleon ſuccedit, ut qui ex eadem ſchola ſit, & à Simone
ac Saturnilo occaſiones accepit. Hic à Syria digreſſus, & Romam profectus, cor-
ruptor & ſuijpſius et credentium ipſi miſerrimus uiſus eſt. Miſera eſt enim hominum
natura, quum relicta Dei uia errat, & ubi ſeipſam à Dei uocatione ſeparauit. Contigit
[Canis umbrā ſequens.] enim his canis prouerbium, qui umbræ intentus non continuit quod habebat in ore,
& in aquam intuens, & maiorem umbram aquæ eſſe putans, quàm cibum quem in
ore ferebat, aperto ore etiam eum quē habebat amiſit. Sic & hi qđū uiam repererint, &
umbram aſſequi uelint in ſuſpicione ipſorum obortam, non ſolum cibum qui in ore
ipſorum, ut ita dicam, erat, ex Deo donatus, amiſerunt, ſed etiam perniciem ſibijpſis
[Hyginus epiſcopus Romanus, nonus à Petro & Paulo.] attraxerunt. Hic itaque Cerdon temporibus Hygini epiſcopi fuit, qui nonum locum
ſucceſſionis à Petro ac Paulo apoſtolis habuit. At uero prædicatio ipſius prædictorū
hæreſiarcharum nugacitatis particeps, eadem eſſe uidetur: euariat autem ab ipſis, hoc
modo ſe habens. Duo principia hic mundo prædicauit, & nimirum deos duos. V-
num bonum & omnibus incognitum, quem & patrem IESV uocauit. Et alterum
opificem, qui malus ſit & cognitus, loquutusq; ſit in lege, & apparuerit in prophetis,
ſæpe uiſibilis conſpectus. Non eſſe autem CHRISTVM genitum ex Maria, neque
in carne apparuiſſe, ſed in apparentia fuiſſe, & in opinione apparuiſſe, & in exiſtimatio
ne omnia feciſſe. Et ipſe carnis reſurrectionem negat. Vetus autem Teſtamentum re-
probat, tum quod à Moſe, tum quod à Prophetis traditum eſt, uelut à Deo alienum.
Veniſſe autem CHRISTVM ex ſupernis ex ignoto patre, ad reprobationem fabrica
toris mundi ac opificis principatus ac tyrānidis, quam hic exercebat, quemadmodum
ſanè multæ hæreſes dixerunt. Cæterum ubi modico tempore hic Romæ fuiſſet, im-
pertiuit uenenum ſuum Marcioni. Quapropter Marcion huic ſucceſſit. Quum au-
tem hæreſis facilis ſit deprehenſu, in ſumma de ipſa dicemus. Incipiemus autem rur-
ſus ipſius ſubuerſionem ab his quæ ab ipſo dicuntur. Equidem duo principia ſimul
[Principia duo ſimul eſſe non poſſunt.] eſſe impoſſibile eſt. Aut enim duo ex uno quodam ſunt, aut alterum eſt ſecundum,
& alterum ſecundi cauſa ac principium. Quæretur igitur aut duorum cauſa, aut u-
trum horum principium ſit alterius, uelut dixi. Et ſic omni modo ad unum reducen
da mens eſt, id uidelicet quod primum reperitur, ex quo etiam ſecundum, aut am-
bo, uelut dixi. Simul autem impoſſibile eſt duo principia eſſe. Imò neque differre
alterum ab altero poſſibile eſt. Si enim differunt, ſunt quidem duo, quæ uero duo
numero reperiuntur, unitatis numerum excedunt. Quum autem unus ac primus
numerus quæritur, duo uni numero ac ſuperiori ſubiacent, qui cauſa duorum exi-
ſtit. Non enim duo poſt unum numerum, aut unum principium ac primum, fui-
ipſorum cauſæ eſſe poſſunt, quum ſingularis ac ſupremus numerus ſemper quæra-
tur. Si enim duo reperiuntur una exiſtente concordia, & congaudentia & concordia
inter ſe, in eo quod alterum expectat, ſi alteri ita complacuerit, & alterum gaudeat

alterius

alterius coniugatione, ſeditio quædam in medio utriuſque eſt. Si autem ſeditionem a-
gunt, & ſimul ambo inter ſe ex æquo robuſta ſunt: non utique poterit CHRISTVS,
qui ad alterius reprobationem uenit, huius tyrannidem deſtruere, quum ipſum reni-
tatur, & aduerſus ſupernum inuiſibile & innominatum contendere poſſit, reſiſtereq́;
ac nunquã diſſolui. Dicit autem ſtolidus ille, etiam legem ac prophetas mali ac aduer-
ſarij principij eſſe, CHRISTVM uero boni. Vnde igitur prophetæ ea quæ de CHRI
STO expreſſa ſunt, prædixerunt, ſi non una & eadem uirtus erat quæ loquuta eſt in le
ge & prophetis ac Euangelijs? quemadmodũ dicit ille qui loquitur in Prophetis, Ec-
ce adſum, &c. Vnde uero etiam Dominus in Euangelio prædixiſſet, inquiens, Si Mo
ſi crederetis, & mihi utiq; crederetis, ille enim de me ſcripſit. Et multa dicere poſſim de
teſtimonijs, quibus ille uſus, ſcholam ſibijpſi coaceruauit, qui in malum euentũ mun-
do exortus eſt, & ab ipſo deceptos ſeduxit. Verum præteribo etiam hanc hæreſim,
quum uelut Memycis ac Pemphredonis dolorem inducentium, & ex uolucrium ge- *Memyx.*
nere originem ducentium, ſub unum cõtactum extentorum, peremptionem fecerim, *Pemphredon.*
per Dei efficaciſſimam fidem ac ſalutarem doctrinam: quum Dominus noſter IESVS
CHRISTVS dixerit, Videte ne ſeducamini, Multi enim uenient falſi prophetæ: & "
Apoſtolus de ijſdẽ falſis Chriſtis, & falſis doctoribus, ac falſis fratribus dixerit, ac nos
muniuerit. Conſequenter itaq; ad aliarum enarrationem procedam.

Contra Marcioniſtas, hæreſim XLII.

MArcion, à quo Marcioniſtæ, ex prædicto Cerdone occaſionẽ accepit, & ipſe ma
gnus ſerpens in mundum proceſſit, & magnam multitudinẽ per uarios modos
uſq; in hunc diem decepit, ſcholamq́; doctrinæ ſuæ erexit. Hereſis autem adhuc etiam
nunc eſt Romæ, & in Italia, in Ægyptoq́; ac Palæſtina, et in Arabia ac Syria, in Cypro
item atq; Thebaide. Quin & in Perſide & alijs locis reperitur. Magnopere eñ impro-
bus ille fraude ſua præualuit. Hic genere Ponticus fuit, ex urbe Sinope, uelut multa de
ipſo fama fertur. Prima uita ſua uirginitatem exercuit, ſolitarius enim uixit, & Epiſco-
pi ſanctæ noſtræ catholicæ Eccleſiæ filius fuit. Progreſſu uero temporis circa uirginẽ *Marcion virginem corrupit.*
quandam corrumpitur, & decepta uirgine ſeipſum atq; illam à ſpe detraxit. Et quum
illam corrupiſſet, à proprio patre ex Eccleſia eijcitur. Erat enim pater ipſius propter ex
cellentem pietatem illuſtris, & ueritatis inſigniter ſtudioſus, in epiſcopatus miniſterio
honeſte uiuens perſeuerabat. Marcion autem multum ſupplicans, ac ueniam preca-
tus, eam à patre non impetrauit. Dolor enim uexabat uenerandum ſenem, ac epiſco-
pum, quod non ſolum lapſus eſſet ille, ſed quod etiam ipſi dedecus afferret. Quum ita
que aſſequutus non eſſet ab ipſo per blanditias quæ petebat, non ferens multorum lu
dibrium, ab urbe ſua aufugit, & uenit Romam quum mortuus eſſet Hyginus epi-
ſcopus Romanus (hic autem nonus erat à Petro ac Paulo apoſtolis) & cum ſenibus
adhuc ſuperſtitibus à diſcipulis Apoſtolorum congreſſus, petebat ut in congregatio-
nem reciperetur, & nemo id ipſi permittebat. Æmulatione igitur elatus, ubi non acce-
pit præſidentiam & Eccleſiæ ingreſſum, excogitat ſibijpſi conſilium, & ad impoſto-
ris Cerdonis ſectam confugit. Et incipit ex ipſo, ut ita dicam, principio, & uelut à fori-
bus queſtionum, proponere presbyteris illius temporis hanc quæſtionem. Dicite mi
hi (inquit) quid eſt hoc? Non mittunt uinum nouum in utres ueteres? Neq; aſſumen- "
tum panni rudis in ueſte ueteri? alioqui & ſupplementũ aufert, & ueteri nõ conueniet. "
maior enim fiet fiſſura. Et ubi hoc audiuiſſent mites ac ſanctiſſimi ſanctæ Dei Eccle- *Vtres ueteres qui ſint.*
ſiæ presbyteri ac doctores, conſequentiæ ac harmoniæ rationem reddentes, cum man
ſuetudine ipſi reſpondebant. Fili hoc ſunt utres ueteres, phariſæorum & ſcribarũ cor-
da inueterata in peccatis, & quæ non ſuſceperunt Euangelij prædicationem. Et ue- *Veſtis uetus quæ ſit.*
ſtis uetus eſt, uelut Iudas in ueteratus in auaritia, non ſuſcepit noui ac ſancti et cœleſtis
myſterij prędicationẽ, quæ ſpem docet: & quidẽ coniunctus undecim apoſtolis, & ab

ipſo

ipſo Domino uocatus, ampliorem fiſſuram habuit per ſeipſum, quum nemo ipſi au-
tor & cauſa eſſet. Nam mens ipſius non conſentiebat ſupernæ ſpei & cœleſti uocatio
ni futurorum bonorum, pro pecunijs in hac uita, elationeq́ ac amicitia præferente, ſpe
item ac uoluptate. Ille uero non ſic inquit, ſed alia ſunt præter hæc, quoniam ipſum ſu
ſcipere non uoluiſſent. Hoc igitur clare ipſis dicebat: Cur non uoluiſtis me ſuſcipere?
Quum autē illi dicerent, Non poſſumus hoc ſine permiſſu uenerandi Patris tui face-
re. una enim eſt fides, & una concordia: & non poſſumus aduerſari bono commini-
ſtro noſtro, patri autem tuo. Æmulatione igitur commotus, & ad magnam indigna-
tionem ac ſuperbiam elatus, fiſſuram efficit ſibijpſi, hæreſim erigens ac dicens: Ego fin
dam Eccleſiam ueſtram, & mittam fiſſuram in ipſam in æternum. Et reuera fiſſuram
quidem immiſit non paruam: ſed nō Eccleſiam diffidit, uerum ſeipſum, & eos qui ipſi
obediuerunt. Accepit autem occaſionem ex prædicto Cerdone pręſtigiatore ac impo
Principia tria ſtore. Nam & ipſe duo prædicat principia. Apponens autem rurſus illi, Cerdoni in-
Marcioni. quam, aliud quoddam præter illum oſtendit, tria principia eſſe dicēs: Vnum quidem
ſupremum innominatum & inuiſibile, quod etiam bonum Deum dicere uult, quod
nihil ex his quæ in mundo ſunt, creauit. Alterum autem eſſe uiſibilem Deum ac opifi
cem. Diabolum uero tertium, & inter duo hæc, ut ita dicam, medium, inter uiſibile ui
delicet ac inuiſibile. Creatorem autem & opificem ac uiſibilem Deum, eſſe Deum Iu-
dæorum, eſſe item ipſum iudicem. Ab ipſo porrò Marcione etiam Virginitas prædi-
catur. Ieiunium item ac ſabbatum prędicat. Myſteria autem apud ipſum perficiuntur
Sabbati ieiu- uidentibus his qui inſtruuntur. Aqua autem hic in myſterijs utitur. Sabbatum uero
nium cur fiat. ieiunat ob hanc cauſam: quoniam Dei, inquiunt, Iudæorum eſt requies, qui mūdum
fecit, & in ſeptima die quieuit. Nos ieiunamus hanc, ut nè officium Dei Iudæorum fa
ciamus. Carnis reſurrectionem negat, uelut multæ hæreſes. Animæ uero reſurrectio-
nem eſſe dicit, & uitam ac ſalutem ſolius. Non ſolum autem unum lauacrum apud ip-
ſum datur, ſed etiam tria, & ultra dare licet apud ipſos ſi quis uelit, ſicut à multis audi-
ui. Contigit aūt hoc fieri ipſi ut tria lauacra dari permitteret, propter ludibrium quod
ſuſtinuit à diſcipulis ſuis qui ipſum norant ex delicto ac corruptione in uirginem com
miſſa. Nam quum corrupiſſet in ciuitate ſua uirginem, & aufugiſſet, atq́ in magno de
licto inuentus eſſet, excogitauit præſtigiator ſibijpſi ſecundum lauacrum, aſſerens lice
Baptiſmi tres. re uſq́ ad tria lauacra, hoc eſt tres baptiſmos dare in remiſſionem peccatorum. quo ſi
quis lapſus eſſet poſt primum, pœnitentia acta accipiat ſecundum, et tertium ſimiliter,
ſi in delicto poſt ſecundum comperiatur. Profert autem, nimirum ut ſe à ludibrio con
ſeruet, & ut hoc confirmet quod poſt delictum rurſus purgatus eſt, & de cætero inno
cens eſt: teſtimonium de hoc ementiens probabile, ut per ueriſimilitudinem decipere
poſſit, non autem hoc ſignificet quod ipſe uult. Baptizatus, inquit, Dominus à Ioan-
» ne, dicebat diſcipulis, Baptiſma habeo baptizari, et quid uolo, ſi iam ipſum perfeci? Et
» rurſus, Poculum habeo ut bibam, & quid uolo, ſi iam complebo ipſum? & ſic plura
dare baptiſmata docuit. Nec uero hoc ſolū facit, ſed & legem reijcit & prophetas om-
nes, dicens ex principe mundi opifice tales prędixiſſe. CHRISTVM uero ex ſupernis
ab inuiſibili ac innominato patre deſcendiſſe dicit, propter animarū ſalutem, & ad re-
darguendum Deum Iudæorum, & legem ac prophetas & eiuſmodi. & in infernum
deſcendiſſe Dominū, ut ſaluaret Cain, & Core, & Dathan, & Abiron, & Eſau, & om
nes gentes quæ non nouerunt Deum Iudæorum. Abel autem & Enoch, & Noë, &
Abraam, & Iſaac, & Iacob, Moſem item, Dauidq́ ac Solomonem illic reliquiſſe, pro-
pterea quod cognouerunt, inquit, Deum Iudæorum eſſe creatorem ac conditorem,
& quod officia ipſius fecerunt, & non Deo inuiſibili ſeipſos addixerunt. Dat etiā per-
miſſionem mulieribus ut baptiſmum dent. Apud ipſos enim omnia ſunt ludibrio ple
na, & nihil aliud, quum etiam myſteria coram his qui inſtituuntur atq́ initiantur in ſa

cris, perficere audeant. Reſurrectionem uero, uelut dixi, hic non corporum, ſed anima- *Reſurrectio*
rum eſſe dicit, & ſalutem his decernit, non corporibus. & tranſitiones ſimiliter anima- *animarum.*
rum à corporibus in corpora aſſerit. Verum undiquaq; cadit uana ipſius doctrina, ue-
lut iam in alijs ſectis à me tractatum eſt. Quomodo enim reſurget anima quæ non ce-
cidit? Reſurrectio uero ipſius quomodo uocabitur nunquam lapſæ? Quicquid enim
labitur, reſurrectione opus habet. Cadit autem non anima, ſed corpus. Vnde etiã me-
ritò conſuetudo ſolet ipſum cadauer uocare, & ipſe quoq; Dominus ubi dixit, Vbi ca- *Cadaueris ap-*
dauer, ibi congregabuntur & aquilæ. Nam in monumentis non cõdudimus animas, *pellatio.*
ſed corpora deponimus obruentes terrà. quorum reſurrectio in ſpem habet prædica-
tionem, quemadmodum frumenti granum, uelut etiam ſanctus Apoſtolus teſtimo-
nium protulit de grano frumenti, & alijs ſeminibus. Sed & ipſe Dominus in Euange-
lio, Niſi collapſum granũ frumenti mortuum fuerit, ſolum manet. Sanctus aũt Apo- "
ſtolus dicit, ſtultum enim uocat incredulum, & omnino ambigentẽ ac dicentem, quo-
modo fit reſurrectio? quali uero corpore uenient? et ſtatim ad tales dicit: Stulte tu, quod "
ſeminas, non uiuificatur, niſi mortuum fuerit. Et penitus oſtendit Scriptura lapſi gra-
ni, hoc eſt corporis ſepulti, et non animæ reſurrectionem fieri. Quomodo uero anima
ueniet ſola? quomodo regnabit ſola, quæ ſimul cum corpore operata eſt iuſtũ aut ma-
lum? Erit enim contrarium, & non iuſtum iudicium. Quomodo autem conſiſtet do-
ctrina Marcionis de tribus principijs? Quomodo bonus reperietur, qui in mali parti-
bus opus perficit, aut ſalutis, aut aliorum? Si enim non ipſius eſt mundus, demiſit au-
tem unigenitum ſuum in mundum, ut acciperet ex mundo alieno, quæ non ipſe ſemi-
nauit, neq; fecit, reperietur aut aliena appetens, aut paupertatem ſuſtinens, aut propria
non habens, & ad aliena ſeipſum immittens, quo ſibi acquirat quæ prius non habet.
Quomodo uero iudex in medio utriuſq; erit opifex? Deinde quos habebit ut iudicet?
Si enim uaſorum quæ à ſuperno ſunt, iudex præſidet, potens eſt ſuper ſupernũ: quan-
doquidem in medium ſuorum iudiciorum affert ea quæ ſuperni ſunt, uelut Marcio-
ni placet. Et ſi omnino iudex eſt, iuſtus eſt. Oſtendemus autem à nomine iuſti, quod
idem eſt bonum & iuſtum. Quicquid enim iuſtum eſt, hoc et bonum eſt. Nam ab eo *Bonum & iu-*
quod bonus eſt, bonum largitur iuſte cum ueritate ei qui bona fecit: & non amplius e- *ſtum idem eſt.*
rit ad bonum contrarius bono, ſecundum iuſtitiam bonum bono exhibens, & malo
ſupplicium irrogãs. Neq; rurſus bonus fuerit, qui malo bonam mercedem in fine dat,
quum non pœnitentiam egerit, etiamſi in præſenti oriri ſinit ſolem ſuum ſuper bonos
& malos, & pluuiam ſuam exhibuerit, propter libertatem arbitrij in præſenti tum bo-
nis, tum malis hominibus. Bona enim non amplius erit natura ac iuſta eius qui malo
mercedem ſalutis in futuro ſæculo exhibet, & non potius odio habet malum ac pra-
uum. At tertius inuentus ab ipſo malus, ſi habet poteſtatem operandi mala, & robo-
ris uim contra bonos in mundo, aut ex ſupernis, aut medij iuſti: reperietur hic fortior
duobus dijs qui à Marcione producuntur, quoniam poteſtatem habet rapiendi alie-
na. Et imbecilles de cætero iudicabuntur illi duo præter unum malũ, qui non poſſunt
reſiſtere, ac defendere à rapiente ea quæ ipſorum ſunt, & in prauitatem tranſmutante.
Quin & rurſus aliter conſiderabimus, quo inanis ſapientiæ ludibrium huius circulato-
ris deprehendamus. Si enim omnino malus malus eſt, rapit autem bonos à bono, &
iuſtos à iuſto, proprios uero non rapit ſolos: inuenietur malus non amplius malus, ut
qui bonos appetat, & uelut melioribus in iudicijs auxilium ferat. Si uero & proprios
iudicat, ſuppliciumq; de iniuſtis ſumit, nõ amplius malus erit, qui malorum iudex exi-
ſtit. & inuenietur omnibus modis doctrina ipſius ſeipſam ſubuertẽs. Vnde autem ip-
ſum eſſe acceperunt tria principia, rurſus ediſſere? Quis uero eſt qui his terminos con-
ſtituit? Si enim unuſquiſq; in proprio loco circumſcribitur, non amplius perfecta tria
comperientur circumſcripta in quibuſdam contentiuis locis. Comperietur autem id

quod continet maius contento. Et quod continetur, non amplius Deus uocari poterit, ſed potius contentiuus ille terminus. Si uero etiam ſimul inter ſe congreſſi, unuſquiſq; iuxta diuiſionem propriũ ſortitus eſt locũ, & quiſq; in proprio exiſtens, alteri nõ moleſtus eſt, neq; incurſionem facit, non amplius principia inter ſe contraria ſunt, neque aliquod ipſorum malum reperietur, propterea quod ſecundum iuſtitiam & quietem ac conſtantiam, propria carent, & non ulterius procedere conentur. Si uero malus à ſuperno ſuperatur, cogiturq; ac debellatur, ut qui diuiſus ſit & in proprio loco, cuius loci nihil ad ſupernum bonum pertinet, neq; quicquam ab ipſo poſſidetur, de his inquam, quæ hic in mali ſunt loco: magis tyrannicus comperietur ſupernus, & nõ amplius bonus, qui proprium filium ſiue CHRISTVM demiſit, ut aliena accipiat. Et ubi eſt terminus qui tria principia diſtinguit, iuxta huius impoſtoris doctrinæ rationem? Requiretur enim quartus quidam manſuetiſſimus, & tribus prudentior terminorum deſcriptor ac ſcientia præditus, qui menſuras unicuique diſtribuit, & tres illos pacificauit. Si uero non ſeditionem inter ſe egerint, neque alius ad alterius res demittit, & hic quidem qui tria principia perſuaſit, inuenietur quartus, & ſapientior & manſuetior. Sed & in proprio rurſus loco quæretur, à quo in medium trium uenit, & unicuique partem ſapienter diſcreuit, ut ne mutuò iniuriã facerent. Si uero in his quæ unius ſunt, opificis inquam, duo principia diuerſantur, tum malus in opificis locis ac regionibus, tum boni ipſius CHRISTVS qui huc aduenit: non amplius ergo iudex & opifex ſolum reperietur, ſed etiam bonus, ut qui concedat duobus, ut in propria ipſius faciant quod uolunt. Aut imbecillis comperietur, & non potens prohibere à proprijs alienos raptores. Si autem etiam minor potentia eſt, non amplius reperietur opificium conſiſtens, ſed defecit iam olim, dum diripitur quotidie, tum à malo ad propriam partem, tum à bono ad ſuperna. Et ubi amplius opificium conſiſtet ac ſtabilietur? Si uero dicis, quod tempore deſinet, & poſſibile eſt hoc omnino deſinere, per ipſius boni curam: non igitur bonus autor damni erit, qui non olim fecit, quod poſtea bonum perficere putauit. neque tamen ab origine fecit, priuſquam plures iniuria afficerentur, & à iudice detinerentur, atque infrà maneret. Rurſus porrò diuinã Scripturam non rectè intelligens, producit, & ſimplices decipit, peruertens Apoſtoli di-
» ctum: CHRISTVS nos redemit ex maledictione legis, factus pro nobis maledictio.
» & inquit, Si fuiſſemus ipſius, non ſanè quod ſuum erat, emiſſet: quum autem emerit, in alienum mundum uenit, ut emeret nos, qui non eramus ipſius. Creatura enim eramus alterius, & ob id ipſe nos emit in uitam ſuam. Ignorat autem omnino miſer ille, quod neq; CHRISTVS maledictio facta, abſit: ſed maledictionem propter peccatum noſtrum abſtulit, ubi ſeipſum crucifixit, & factus eſt mors morti propter peccata noſtra, & maledictio maledictioni ipſe factus. Quapropter non eſt CHRISTVS maledictio, ſed maledictionis ſolutio. Benedictio autem omnibus in ipſum uere credentibus. Sic etiam redemit, nõ dixit emit. Neq; enim ad alienũ uenit, ut raperet aut emeret. Si enim emiſſet, non habens emiſſet: & uelut mendicus quæ nõ habebat acquiſiuiſſet, & adeptus nos uendidiſſet, à quodã uidelicet fœneratore impulſus. Sed non habet ſic
» res ipſa. Neq; enim dixit, emit, ſed redemit. Simile autem huic idem ſanctus Apoſtolus dicit, Redimentes tempus, quia dies praui ſunt. Et non dies emimus, neq; preciũ pro diebus damus. Sed patientiam & cunctationem longanimitatis ſignificans hoc dixit. Quare uox Redemit, argumentũ fideiuſſionis declarat aduentus carnalis pro nobis in mundum, quem ſuſcepit, ut pateretur pro nobis, quum ſit Deus afflictionũ exors, manens in propria deitatis ſuæ indolentia. Et hoc ipſum quod ſuſcepit pro nobis pati, non emens nos ab alienis, ſed cauſam crucis pro nobis ſuſcipiens, uoluntate & nõ coactus neceſſitate. Vnde redarguit per omnia Marcionis doctrina, & multa ſunt quæ ad ſubuerſionem artis ac tragœdiæ ipſius, ex pia cogitatione & rationabili apparitione pro-

Chriſtus maledictio factus.

Redimere tempus.

ne procedunt in contradictione aduerſus ipſum. Deueniam autem ad ea quæ ab ipſo ſcripta ſunt, imò potius malicioſe acta. Hic enim Euangeliū ſecundum Lucam ſolum habet, circumciſum ab initio, propter Saluatoris conceptionem & carnalem ipſius aduentum. Non ſolum autem principium reſecuit ille, qui ſeipſum magis quàm Euangelium corrupit: ſed etiam de fine ac medio multa ueritatis uerba recidit, & alia præter ea quæ ſcripta ſunt, appoſuit. Solo autem uſus eſt hoc charactere, Euangelio uidelicet ſecundum Lucam. Habet autem & epiſtolas ſancti Apoſtoli decem, quibus ſolis utitur, non autem omnibus in ipſis ſcriptis, ſed aliqua ex ipſis reſecans, quædam uero capita permutans. His uero duobus libris utitur. Alia autem ſcripta à ſeipſo compoſuit his qui ab ipſo decepti ſunt. Cæterū epiſtolæ quę apud ipſum leguntur, ſunt. Prima quidē ad Galatas. Secunda uero ad Corinthios. Tertia ad Corinthios ſecūda. Quarta ad Romanos. Quinta ad Theſſalonicenſes. Sexta ad Theſſalonicenſes ſecunda. Septima ad Epheſios. Octaua ad Coloſſenſes. Nona ad Philemonem. Decima ad Philippenſes. Habet autem & eius quæ ad Laodicenſes dicitur, partes. Ex quo ſanè charactere qui ab ipſo ſeruatur, Euangelij ac epiſtolarum Apoſtoli, oſtendere poſſumus ex gratia Dei, ipſum eſſe deceptorem ac ſeductorem, & ſumme eum redarguere. Ex ipſis enim quæ ipſe confitetur, citra ambiguitatem ſubuertetur. Ex iiſdem enim quæ adhuc apud ipſum ſunt, reliquiis Euangelij ac epiſtolarum, oſtendetur CHRISTVS intelligentia præditis non alienus eſſe à ueteri Teſtamento. & prophetę quoq; non alieni eſſe à Domini præſentia. Et quod reſurrectionem carnis Apoſtolus prædicat. & iuſtos prophetas nominat, & quod ſint inter eos qui ſeruantur, Abraam Iſaac & Iacob. & omnia quę ſunt in ſancta Dei Eccleſia ſalutaria, & ſancta, & ex Deo firmata, tū in fide, tum in cognitione, & in ſpe atq; doctrina. Apponam autem & eam tractationem quam feci contra ipſum, priuſquam hoc meum opus aggrederer, quod per ueſtrā fratres exhortationem facere ſum aggreſſus. Ante annos multos perſcrutans huius Marcionis excogitatā mendacitatem & deliram doctrinam, ipſos ſanè prædicti libros quos poſſidet in manus accipiens, nempe id quod apud ipſum dicitur Euāgelium, & quod Apoſtolicum uocatur, decerpens, & iuxta ſeriem eligens, ex prædictis duobus libris ea quæ ipſum redarguere poſſunt: pauimentum quoddam compoſitionis feci, conſequenter poſitis capitibus & ſingulis locutionibus inſcriptis, prima, ſecunda, tertia, & ſic uſq; ad finem perueni. In quibus apparet, quod ſtulte cōtra ſeipſum adhuc has quę reſtant, tum Saluatoris, tum Apoſtoli locutiones ſeruat. Aliquæ enim ex ipſis malicioſe ab ipſo immutatæ ſunt, & non ſicut habuit Euangelij ſecundum Lucam exemplar, & Apoſtoli characteris indicatio. Aliquę uero in natura ſua reſtant, uelut Euangelium & Apoſtolus habet, & non ab ipſo alteratæ ſunt, uerum ipſum redarguere poſſunt. per quæ oſtenditur uetus Teſtamentum conſonum eſſe nouo, et nouum ueteri. Aliæ uero rurſus locutiones eorundem librorum oſtendunt CHRISTVM in carne ueniſſe, & inter nos perfecte hominem factum eſſe. Sed & aliæ rurſus ſunt quæ confitentur mortuorum reſurrectionem, & Deum unum dominū omnium omnipotentem, ipſum eſſe creatorem cœli ac terrę, & omnium in terra conditorum, & neq; adulterant Euangelij appellationem, neq; tamen negant creatorem & opificem omnium, ſed clare declarant eum quem Euangelicæ & apoſtolicæ prædicationis character cōfitetur. Et ſunt ea quæ à nobis tractata ſunt, in ſubiectis appoſita.

Marcionis ſcripta.

Epiphanij pauimenti compoſitio contra Marcionem.

Præfatio tractationis ac confutationis librorum Marcionis.

QVi cupit impoſtoris Marcionis adulteratas opiniones exacte cognoſcere, & confictas eiuſdem beſtiæ artes perſcrutari, is ne grauetur hunc collectum à nobis laborem legendo euoluere. Nam ex Euangelio apud ipſum recepto, ea quæ improbæ ipſius maliciei opponi poſſunt, collecta appoſuimus, ut qui hūc laborem uerſare uelint, hoc celeritatis exercitium habeant, ad peregrinas ac nouas excogitatas ab ipſo dictiones ac

nes ac locutiones confutandas. Stilus enim ipſe Euangelium ſecundum Lucam indicat. Quum autem amputatus ſit, et neq; principium, neq; medium, neq; finem habeat, ueſtimenti à multis tineis corroſi ſimilitudinẽ prę ſe fert. Statim enim in principio omnia quæ ab initio à Luca tractata ſunt, hoc eſt quod dicit: Quandoquidem multi aggreſſi ſunt, &c. & quæ habentur de Elizabeth, & de Angelo nuncium ferente Mariæ uirgini, & de Ioanne ac Zaccharia, & de genealogia natiuitatis in Bethlehem, & de baptiſmatis tractatione: hæc omnia reſecuit ac tranſſiliuit, & principium Euangelij hoc fecit, Anno decimoquinto Tiberij Cæſaris, &c. Hinc itaq; hic initium facit, & non iuxta ſeriem perſeuerat, ſed alia (uelut dixi) amputat, alia apponit, ſurſum ac deorſum nõ rectà procedens, ſed uerſute omnia circuiens, & ſunt hæc. I. Abi & oſtende te ſacerdoti, & offer pro purgatione tua, uelut pręcepit Moſes, ut ſit teſtimonium hoc uobis: pro hoc quod Saluator dixit, in teſtimonium ipſis. II. Vt autem ſciatis quod filius hominis poteſtatem habet dimittendi peccata in terra. III. Dominus eſt filius hominis etiam ſabbati. IIII. Iudam Iſcarioth qui fuit proditor. Verum pro deſcendit cum ipſis, habet Deſcendit inter ipſos. V. Et omnis turba quęrebat ipſum tangere. Et ipſe attollens oculos ſuos. VI. Ad eundem modum faciebant prophetis patres ueſtri.

Lucæ Euangelium corruptũ

VII. Dico uobis, tantam fidem neq; in Iſraël inueni. VIII. Immutatum illud, Beatus qui non paſſus fuerit offendiculum in me. Habebat enim uelut ad Ioãnem. IX. Hic eſt de quo ſcriptum eſt, Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam. X. Et ingreſſus in domum phariſæi, accubuit: Mulier autem illa peccatrix ſtans retro ad pedes, rigauit lachrymis pedes, & unxit, & oſculabatur. XI. Et rurſus hæc lachrymis rigauit meos pedes, & unxit & oſculata eſt. XII. Non habet, Mater ipſius & fratres ipſius, ſed ſolum, Mater tua & fratres tui. XIII. Nauigantibus ipſis obdormiuit. Excitatus autem, increpauit uentum & mare. XIIII. Contigit autem inter eundum, turbæ conſtringebant ipſum, & mulier ubi tetigiſſet ipſum, ſanata eſt à ſanguine. Et dixit Dominus, Quis me tetigit? & rurſus, Tetigit me aliquis. nam noui uirtutẽ à me proceſſiſſe. XV. Sublatis in cœlum oculis, benedixit ſuper ipſos. XVI. dicens, Oportet filium hominis multa pati, & occidi, & poſt tres dies reſurgere. XVII. Et ecce duo uiri loquebantur cum ipſo, Helias & Moſes in gloria. XVIII. ex nube uox, Hic eſt filius meus dilectus. XIX. Rogaui diſcipulos tuos, dixit autẽ eo quod non potuerunt eijcere ipſum, & ad ipſos: O generatio incredula, quàm diu tolerabo uos? XX. Filius enim hominis, futurũ eſt, ut tradatur in manus hominũ. XXI. Neque hoc legiſtis quod fecit Dauid, intrauit in domum Dei. XXII. Gratias ago tibi Domine cœli: nõ habet autem, & terræ: neq; habet, pater. Redarguit autem: infrà enim habet, ita pater. XXIII. Dixit legiſperito, In lege quid ſcriptum eſt? & reſpondẽs poſt legiſperiti reſponſionem dixit, Recte feciſti, hoc fac & uiues. XXIIII. Et dixit, Quis ex uobis habebit amicum, & uadet ad ipſum media nocte, petẽs tres panes. Igitur petite & dabit. Quem enim ex uobis patrem filius petet piſcem, & pro piſce ſerpẽtem dabit ipſi? aut pro ouo ſcorpiũ. Si igitur uos qui mali eſtis, nouiſtis dona bona, quanto magis pater? XXV. Reſectũ eſt de Iona propheta. Habet enim, Natio hæc, ſignum non dabitur ipſi. Non autem habet de Niniue, & regina Auſtri ac Solomone. XXVI. Pro præteritis iudicium Dei: habet, præteritis uocationem Dei. XXVII. Væ uobis, quia ædificatis monumenta prophetarũ, & patres ueſtri occiderunt ipſos. XXVIII. Non habet, propterea dixit Sapientia Dei, Mittã ad ipſos prophetas. Et de ſanguine Zaccharıæ & Abel, & prophetarũ, quod requiretur ex generatione hac. XXIX. Dico amicis meis: Ne timete eos qui occidunt corpus: timete eum, qui poſtquã occidit, poteſtatem habet mittendi in geennam. Non autem habet, Nónne quinq; paſſerculi duobus aſſibus ueneunt, & unus ex ipſis non eſt in obliuione poſitus coram Deo? XXX. Pro Confitebitur ipſum coram angelis Dei: legit, coram Deo. XXXI. Non habet, Deus ueſtit gramen,

men. XXXII. Veſter aũt pater nouit quod indigetis his, carnalib. ſcilicet. XXXIII. Quærite autem regnũ Dei, & hæc omnia adijcientur uobis. XXXIIII. Pro pater ueſter, pater habet. XXXV. Pro ſecunda aut tertia uigilia, habet ueſpertinam uigiliam.

XXXVI. Veniet dominus ſerui illius, & diſſecabit ipſum, & partem ipſius cum infidelibus ponet. XXXVII. Ne fortè pertrahat te ad iudicẽ, & iudex tradat te exactori.

XXXVIII. Amputatũ eſt ab hoc, uenerunt quidã nunciantes ipſi de Galilæis, quorum ſanguinem cõmiſcuit Pilatus cum ſacrificijs ipſorum, uſquequo dicit de decẽ & octo in Siloam mortuis in turri. Et niſi reſipueritis, uſq; ad parabolam fici, de qua dixit agricola, donec fodero & miſero ſtercora, & ſi nõ fecerit, excinde. XXXIX. Hanc ad filiam Abraam, quam alligauit ſatanas. XL. Amputauit rurſus, Quum uideritis Abraam & Iſaac & Iacob, & omnes prophetas in regno Dei: Pro hoc uero fecit, quum omnes iuſtos uideritis in regno Dei: uos autem expelli foras, fecit, uos, uos autem deti neri foris: illic erit fletus & ſtridor dentium. XLI. Recidit rurſus, Venient ab orienti bus & occidentibus, & accũbent in regno Dei. Et hoc, Poſtremi erunt primi. Et hoc, Acceſſerunt phariſęi dicentes, Exi & uade, quia Herodes uult te occidere. Et hoc, dixit Ite & dicite uulpeculę illi: uſquequo dixit, Non eſt poſſibile prophetã perire extra Hieruſalem. Et hoc, Hieruſalem Hieruſalem quæ occidis prophetas, et lapidas miſſos. Et hoc, Sæpe uolui congregare uelut gallina filios tuos. Et hoc, Relinquitur uobis domus ueſtra. Et hoc, Non uidebitis me donec dixeritis, Benedictus. XLII. Rurſus recidit parabolã omnem duorum filiorum, eius qui accepit partem bonorum paternorum, & alterius. XLIII. Lex & prophetæ uſq; ad Ioãnem, ab eo tempore regnũ Dei annunciatur, & quilibet in ipſum uim facit. XLIIII. De diuite & Lazaro, paupere ac mendico, quod delatus eſt ab angelis in ſinum Abrahæ. XLV. Nunc autem hic ſola tio fruit̃ idem Lazarus. XLVI. Dixit Abraam, Moſen habent & prophetas, audiãt ipſos. alioqui neq; excitatũ ex mortis audient. XLVII. Reſcidit hoc, Dicite inutiles ſer ui ſumus, quod debuimus facere, fecimus. XLVIII. Quando occurrerunt decem leproſi, recidit multa & fecit, demiſit ipſos dicẽs, Oſtendite uos ſacerdotibus. & alia pro alijs fecit dicens, Multi leproſi erant in diebus Heliſſæi prophetæ, & nõ mundatus eſt niſi Neeman Syrus. XLIX. Venient dies quando cõcupiſcetis uidere unam diem filij hominis. L. Dixit quis ad ipſum, Magiſter bone, quid faciendum mihi ut conſe quar uitam ęternam. Ipſe uero dixit, Ne me dixeris bonum, unus eſt bonus Deus: apposuit, pater. & pro, præcepta noſti, dicit præcepta noui. LI. Factũ eſt quum appro pinquaret Hiericho, cæcus clamabat, IESV fili Dauid miſerere mei. Et quãdo ſanatus eſt, dicit, Fides tua te ſaluum fecit. LII. Amputauit hoc, Quum aſſumpſiſſet IESVS duodecim dixit, Ecce aſcendimus Hieroſolyma, & conſummabunt̃ omnia quæ ſcripta ſunt per prophetas de filio hominis, tradetur, occidetur, & tertia die reſurget. Hæc omnia amputauit. LIII. Reſcidit caput de aſino & Bethphage, & de ciuitate ac templo: quod ſcriptũ erat, Domus mea domus orationis, & uos feciſtis eam ſpeluncã latronum. LIIII. Et quæſiuerunt inijcere in ipſum manus, & timuerunt. LV. Rurſus amputauit parabolam de uinea elocata colonis. Et hoc, Quid igitur eſt hoc, Lapidem quem reprobauerunt ædificantes. LVI. Reſcidit hoc, Quod aũt reſurgent mor tui, etiam Moſes oſtendit circa rubum, quum dicit dominũ Deum Abraam & Iſaac et Iacob. Deus aũt eſt uiuentiũ, & nõ mortuorum. LVII. Non habet hæc, Quod aũt reſurgent mortui, etiam Moſes oſtendit, dicens Deum Abraam, Deum Iſaac, & Deum Iacob, Deum uiuentiũ. LVIII. Rurſus reſecuit hoc, Pilus ex capite ueſtro non perierit. LIX. Rurſus reſcidit hæc, Tunc qui in Iudæa ſunt, fugiant in montes, & cætera quæ ſequuntur uſq; ad, Vt impleantur omnia quæ ſcripta ſunt. LX. Collocutus eſt cum militum imperatoribus, quomodo ipſum traderet ipſis. LXI. Et dixit Petro ac reliquis, Abite & pręparate ut edamus paſcha. LXII. Et accubuit, & duodecim Apoſtoli cũ eo, & dixit, Deſiderio deſideraui hoc paſcha comedere uobiſcũ anteq̃ patiar.

LXIII. Reſcidit hoc, Dico enim uobis, non edam ipſum donec compleatur in regno Dei. LXIIII. Reſecuit hoc, Quando miſi uos, nunquid defuit uobis? & quæ ſequuntur uſq;. & hoc quod ſcriptum eſt, oportet perfici, nempe, Et cum iniquis reputatus eſt. LXV. Diſtractus eſt ab ipſis fermè ad lapidis iactũ, poſitisq́; genibus orabat.

LXVI. Et appropinquauit ut oſcularetur ipſum, & dixit. LXVII. Reſcidit quod fecit Petrus, quando percuſſit et amputauit auriculam ſerui pontificis. LXVIII. Et qui tenebant, illudebant ipſi, cędentesq́; & percutientes dicebant, Vaticinare quis eſt qui te percuſſit? LIX. Appoſuit poſt hoc, Hunc deprehendimus peruertentem gentem, & deſtruentem legem & prophetas. LXX. Additio eſt poſt iubentem tributa nõ dare, & auertentem mulieres ac liberos. LXXI. Et quum ueniſſent in locum qui dicitur Caluariæ locus, crucifixerunt ipſum, & diuiſerunt ueſtes ipſius, & obſcuratus eſt ſol. LXXII. Reſcidit hoc, Hodie mecum eris in paradiſo. LXXIII. Et quum clamaſſet uoce magna, expirauit. LXXIIII. Et ecce uir nomine Ioſeph, detractum corpus inuoluit ſindone, & poſuit in monumento in lapidem exciſo. LXXV. Et reuerſæ mulieres, quieuerunt ſabbato ſecundũ legem. LXXVI. Dixerunt illi in ueſte ſplendida, Quid quæritis, uiuentem cum mortuis? ſurrexit: Recordamini quæ dixit, quum adhuc uobiſcum eſſet, quod oportet filium hominis pati et tradi. LXXVII. Reſcidit hoc quod dictum eſt ad Cleopam & illum alterum, quum obuiam factus eſt ipſis, ô ſtulti ac tardi ad credendum in omnibus quæ loquuti ſunt prophetę. Nónne hæc oportuit pati? Et pro hoc, quæ loquuti ſunt prophetæ: fecit, quę loquutus ſum uobis. reprehenditur autem, eo quod quando fregit panem, aperti ſunt oculi ipſorum, & cognouerunt ipſum. LXXVIII. Quid turbati eſtis? Videte manus meas & pedes meos, quia ſpiritus oſſa non habet, ſicut me uidetis habere. Quin & hæc inſuper cõiungimus contra prædictum hæreſiarcham, ad id quod à nobis contra ipſum perfectum eſt opus, quæ uidelicet apud ipſum rurſus inuenimus, uelut in ultronea exiſtimatione epiſtolarum Pauli Apoſtoli, non omnium, ſed aliquarum. quarum in fine totius tractationis nomina à nobis poſita ſunt, uelut Apoſtolicus liber apud ipſum appellatus habet, ita ut & ipſæ pro conſueta illius malicia mutilatæ ſint. uelut etiam in propoſito nominato Euangelio reliquię ueri Euangelij, ſi uerum dicere oportet, habentur, & tamen omnia fraudulenter commentus adulterauit ac corrupit.

Apoſtolicus liber Marcionis

Ex epiſtola ad Romanos, quarta apud ipſum, inter Apoſtolicas uero apud nos prima.

I QVicunq; iniquè & ſine lege peccauerunt, iniquè etiam & ſine lege peribunt. Et quicunq; in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. Non enim auditores legis iuſti apud Deum ſunt, ſed factores legis iuſtificabuntur. II. Circumciſio quidẽ iuuat, ſi legem feceris. Si uero tranſgreſſor legis fueris, circumciſio tua præputium facta eſt.

III. Habentem formationem cognitionis & ueritatis in lege. IIII. Adhuc enim CHRISTVS quũ nos eſſemus debiles, adhuc iuxta tempus pro impijs mortuus eſt.

V. Quare lex quidem ſancta, & mãdatum ſanctum & iuſtum & bonum. VI. Vt iuſtificatio legis impleretur in nobis. VII. Finis enim legis CHRISTVS ad iuſtitiam omni credenti. VIII. Qui enim diligit proximum, legem impleuit.

Ex epiſtola ad Theſſalonicenſes prima, apud ipſum quinta, apud nos octaua. Et ad Theſſalonicen. ſecunda, apud ipſum ſexta, apud nos nona, nihil adſcripſimus. Ex epiſtola ad Epheſios ipſi ſeptima, nobis quinta.

I MEmentote quod uos quondam gentes, qui uocabamini præputiũ, ab ea quæ appellatur circũciſio in carne per manũ facta, eratis tempore illo ſine CHRISTO, abalienati à conuerſatione Iſraël, & alieni à teſtamentis promiſſionis, ſpem non habentes, & impij in mundo. Nunc autem in CHRISTO IESV uos, qui aliquando eratis

procul

procul,facti eſtis propinqui in ſanguine ipſius. Ipſe enim eſt pax noſtra qui fecit ũtraque unum,&c. II. Quapropter dicit,Surge qui dormis,& ſurge à mortuis,& illuceſcet tibi CHRISTVS. III. Huius rei gratia,relinquet homo patrem ac matrem,& adhærebit uxori,& erunt duo in carnem unam: citra uocem,uxori.

Ex epiſtola ad Coloſſenſ. octaua ipſi,nobis ſeptima.

NE igitur quis uos iudicet in eſu aut potu,aut in parte feſtiuitatis,aut nouilunij,ac I
ſabbatorum,quæ ſunt umbra rerum futurarum.

Ex epiſtola ad Philemonem,nona apud ipſum, apud nos decimatertia.et ad Philippenſes,decima ipſi,apud nos ſexta,nihil excerpſimus. Ex epiſtola ad Laodicenſes,quæ apud ipſum eſt undecima.

VNus Dominus, una fides, unum baptiſma, unus Deus & pater omnium, qui eſt I
ſuper omnia,& per omnia,& in omnibus.

Ex epiſtola ad Galatas prima apud ipſum, quarta apud nos.

DIſcite quod iuſtus ex fide uiuet. Quicunq; enim ſub lege,ſub maledictione ſunt. I
Qui uero fecerit ipſa,uiuet in ipſis. II. Maledictus omnis qui pendet in ligno. Qui autem ex promiſſione eſt,per liberam eſt. III. Teſtor autem rurſus,quod homo circumciſus debitor eſt ut totam legem impleat. IIII. Pro, modicum fermentũ totam maſſam fermentat: fecit,adulterat. V. Tota enim lex uobis impleta eſt, Diliges proximum tuum ſicut teipſum. VI. Manifeſta autem ſunt opera carnis,quæ ſunt ſcortatio,immunditia,laſciuia,ſimulachrorum cultus,ueneficium,inimicitię,lites,æmulationes,indignationes, cõtentiones,ſeditiones,hæreſes,cædes,ebrietates, comeſſationes: quę prædico uobis, quemadmodũ & prædixi,quod qui talia faciunt,regni Dei hæredes non erunt. VII. Qui uero CHRISTI ſunt,carnem crucifixerunt cum affectibus & concupiſcentijs. VIII. Neq; enim qui circumciduntur,ipſi legem ſeruant.

Ex epiſtola ad Corinthios prima,quæ & illi & nobis ſecunda eſt.

SCriptum eſt enim, Perdam ſapientiam ſapientiũ, & prudentiam prudentium reij- I
ciam. II. Quo uelut ſcriptũ eſt,Qui gloriatur,in Domino glorietur. III. Principum mundi huius qui abolent. IIII. Scriptũ eſt enim,Qui deprehendit ſapientes in aſtutia ipſorũ. Et rurſus, Dominus cognoſcit cogitationes hominũ quod ſunt uanæ. V. Etenim paſcha noſtrũ immolatus eſt CHRISTVS. VI. Non ſcitis, quod qui adhæret ſcorto,unũ corpus eſt: erunt enim (inquit) duo in carnẽ unam. VII. Immutate. nã pro in lege,dicit, in Moſis lege. Ante hoc uero dicit, Nõne & lex hæc dicit? VIII. Num boues curæ ſunt Deo? IX. Non eñ uolo uos ignorare fratres,quod patres noſtri ſub nube erãt,& omnes per mare trãſierunt,& omnes eundem ſpiritualẽ cibum comederũt,& omnes eundẽ ſpiritualem potũ biberunt. Biberũt enim ex ſpirituali ſequẽte petra,petra uero erat CHRISTVS, ſed nõ in pluribus ipſorũ cõplacitum eſt ipſi. Hæc aũt figurę nobis fuerunt,ne nos ſimus cõcupiſcentes malorũ,quemadmodũ et illi cõcupiuerunt. Neq; ſimulachrorũ cultores ſitis,ſicut quidã illorum,uelut ſcriptũ eſt: Sedit populus ut ederet ac biberet,& ſurrexerũt ad ludendũ. Neq; tentemus CHRISTVM. uſquequò dicit,Hæc aũt figurate contigerunt illis,ſcripta uero ſunt nobis,&c. X. Quid igiť dico? quod aliquid tẽplo immolatũ ſit, aut aliquid ſimulachris immolatũ ſit? Imò quod quæ ĩmolãt,dęmonijs immolãt,& nõ Deo. Appoſuit aũt Marcion uocẽ,templo immolatũ. XI. Vir nõ debet comã nutrire, cũ gloria & imago Dei ſit. XII. Sed Deus cõtẽperauit corpus. XIII. Erroneè,ſed in Eccleſia uolo quinq; uerba mente mea loqui,aliter aũt propter legẽ. XIIII. In lege ſcriptũ eſt,In alijs linguis & labijs alijs loquar ad populum hunc. XV. Mulieres in eccleſijs ſileant. Non enim permiſſum eſt ipſis loqui, ſed ſubditæ ſint, uelut etiam lex dicit. XVI. De reſurrectione mortuorũ. Notum aũt uobis facio fratres Euãgelium,quod annunciaui uobis. Et,Si CHRISTVS nõ ſurrexit,uana eſt,&c. Sic p̃dicamus,& ſic credidiſtis,quod CHRISTVS

mortuus eſt, & ſepultus, & reſurrexit tertia die. Quum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet ſermo qui ſcriptus eſt. Deuorata eſt mors in uictoriam.

Ex epiſtola ad Corinthios ſecunda, & ipſi & nobis tertia.

I. QVotquot enim ſunt promiſſiones Dei, in ipſo ipſum etiam, quapropter & per ipſum, Amen Deo. II. Non enim nos ipſos prædicamus, ſed Dominū IESVM CHRISTVM, nos autem ſeruos ueſtros propter IESVM CHRISTVM, quoniam Deus eſt qui dixit, è tenebris lucem illuceſcere. III. Habentes aūt eundem ſpiritum fidei, & nos credimus, quare etiam loquimur: reſcidit, iuxta id quod ſcriptum eſt.

Hæc eſt adulterata Marcionis compoſitio, quæ habet quidem ſtilum & figuram Euangelij ſecundum Lucam, & Pauli Apoſtoli non totum, non omnium ipſius epiſtolarū, ſed ſolum eius quæ eſt ad Romanos, & ad Epheſios, & ad Coloſſenſes, & ad Laodicenſes, & ad Galatas, & ad Corinthios primæ ac ſecundæ, & ad Theſſalonicenſes. Item primæ & ſecundæ ad Timotheum, & ad Titum, & eius quæ eſt ad Hebræos: quæ feruntur apud ipſum uelut quæ non plenæ ſint, ſed adulteratæ. Vndiquaque autem eadem compoſitio malicioſe deprauata eſt, & in quibuſdam dictionibus aſcititiam additionem habet, non ad utilitatem, ſed ad deteriores ac nociuas nouas dictiones contra ſanam fidem, ex eiuſdem ſtupidæ beſtiæ mente. Hæc uero à nobis elaborata ſunt, ac tractata ex prædicta apud ipſum Scriptura, Apoſtoli & Euangelij ſecundū Lucam. Porrò ſciant omnes qui eiuſdem errori cōtradicere uolunt, quod immutata quidem uerba per maliciam, appoſita ſunt. Quę uero non habentur in proprijs locis, rapta ſunt per ipſius temeritatem. Hæc enim ſola putauit beſtialis ille contraria eſſe. In hoc itaque contradicemus confictæ eiuſdem uerſutiæ. & tertio loco nobis ſtudium erit ut colligamus quæ apud ipſum & apud nos inuenta ſunt, conuenientia & indicationem habentia aduentus Saluatoris in carne, & teſtimonia conſonantiæ noui Teſtamenti ad uetus, & confeſſiones filij Dei, in Euangelio confitentis Deum creatorem cœli & terræ, ipſumq́ eſſe eum qui loquutus eſt in lege ac prophetis. Proprium autem hunc eſſe ſuum patrem. Et hæc quidē eſt prædicti argumenti noſtri compendiaria memorię gratia ſcholijs illuſtrata ex Marcionis exemplaribus compoſitio, ad uerbum uelut pauimentum à nobis conſcripta. Quo uero non ea quæ difficilia intellectu ſunt, apud quoſdam tenebricoſa & ignorata habeantur, rurſus numeros inſcriptionum, primi inquam & ſecundi ac tertij capitis iuxta ſeriem proponam, & interpretabor ob quam cauſam unaquæq́ locutio delecta eſt & huc translata. Incipiam autem rem hoc modo.

Scholium primum ex Euangelio apud Marcionem.

ABi & oſtende te ſacerdoti, & offer pro purgatione tua uelut præcepit Moſes, ut ſit teſtimonium hoc uobis. Confut. I. Quomodo poteſt Dominus qui contra legem, et contra Deum legis ſuam doctrinam habet, uelut tu dicis, dicere his qui ab ipſo curantur, leproſo inquam, Abi & oſtende teipſum ſacerdoti? Quum enim ſacerdoti dicat, legis ſacerdotium nō reprobat. Et offer pro purgatione tua: etiamſi reſcideris donum, apparebit ex uoce offer, quod de dono loquitur. pro purgatione tua uelut præcepit Moſes: Si enim Moſis præceptum fieri conſulit, non reprobat neque blaſphemat Deum legis, ſed confitetur ipſum, et patrem ſuū Deum legem Moſi dediſſe. peruertiſti autē uerba ô Marcion, dum pro, in teſtimonium ipſis: dicis, teſtimonium uobis. Et hoc palàm mentitus es cōtra caput tuum. Si enim teſtimonium uobis dixit, teſtem ſeipſum fecit, quod non uenit ad deſtruendum legem aut prophetas, ſed ad implendum. Scholium II. Vt autem ſciatis quod poteſtatem habet filius hominis dimittendi peccata in terra. Confutatio II. Si igitur filium hominis ſeipſum uocat, non negat ipſe unigenitus incarnationem, & fruſtra apud te cantatur, quod in exiſtimatione apparuerit. Et ſi habet poteſtatem in terra, non aliena eſt terra à creaturis eius ac patris ipſius. Scholium III. Dominus eſt filius hominis, etiam ſabbati.

Con-

Confut.III. Duo ſtatim ſimul, & filium hominis, & Dominũ ſabbati, ſeipſum Saluator confitetur, docens ut ne ſabbatum alienum à ſua creatione putetur, etiamſi poſtremum filius hominis ab aduentu in carne uocatus ſit. Schol. IIII. Iudam Iſcarioten qui fuit proditor. Verum pro deſcẽdit cum ipſis, habet, Deſcendit inter ipſos.

Confut.IIII. Iudas Iſcariotes qui fuit proditor, cuius dic: omnino eius qui comprehenſus eſt, inſuperq́ crucifixus, & multa paſſus. Quomodo igitur comprehenſus crucifigitur, qui ſub tactum nõ cadit, uelut tu dicis ô Marcion: Apparentiam enim eſſe dicis. redarguetur autem opinio tua, eo quod ſcriptũ eſt Iudas proditor. prodidit enim ipſum, et tradidit in manus hominũ ſuum Dominum. Nihil autem prodeſt tibi quod dicis, deſcendit inter ipſos, pro cum ipſis. Non enim potes apparentiã ac uiſum decernere, eũ qui poſtea apud te ſub tactũ cadere oſtenditur. Schol.V. Et omnis turba quęrebat ipſum tangere. & ipſe attollens oculos ſuos, &c. Confut.V. Quomodo rurſus turba poterat tangere eum qui tactum nõ habet: quales uero oculos ſuſtulit ad cœlos, qui ex carne non erat cõpactus: Imò hæc dixit, ut oſtendat, quod mediator Dei & hominum homo CHRISTVS IESVS habens utraq́, ex hominibus quidem carnẽ, ex Deo uero patre inuiſibilem eſſentiã. Schol.VI. Secundũ eundem modum faciebant prophetis patres ueſtri. Conf.VI. Si prophetarũ meminit, non negat prophetas. Si damnat prophetarũ cædem, & improperat occiſoribus ac perſecutoribus ipſorum, non alienus à prophetis eſt, ſed Deus ipſorũ eſt, qui ipſos fecit. Schol.VII. Dico uobis, tantã fidem neq́ in Iſraël inueni. Confut.VII. Si neq́ in Iſraël tantam fidem inuenit, uelut in Centurione à gentibus progreſſo, igitur non uituperat fidem ipſius Iſraël. ſi enim aliena à Deo fuiſſet, & non ipſius ac patris eius, nõ utiq́ feciſſet huius laudem. Schol.VIII. Immutatũ illud, Beatus qui nõ paſſus fuerit offendiculum in me, Habet enim uelut ad Ioannem. Conf.VIII. Siue ad Ioannem habuerit, ſiue ad ipſum Saluatorem, beatos pręđicat eos qui non offendiculũ patiuntur ſiue in ipſo, ſiue in Ioanne, ut ne quæ non audiant, ab ipſo ſibiipſis fingant. Habet autem maiorem ſpeculationem, ob quã dixit Saluator, Vt ne enim quis maiorẽ inter natos mulierũ ab ipſo poſitum Ioannem, etiam ipſo Saluatore maiorẽ putaret, eo quod etiã ipſe ex muliere natus eſt, cauet & dicit hoc, Et beatus eſt quicunq́ non fuerit paſſus offendiculũ in me. Vnde dicit, Qui uero minor eſt, in regno Dei maior ipſo eſt. *Minor in regno Dei quis ſit.* Erat enim Saluator tempore iuxta natiuitatẽ de carne minor ipſo ſemeſtri temporis ſpacio: maior autem in regno, nimirũ ut Deus ipſius. Venit enim unigenitus, ut nihil in occulto loqueretur, aut quid cõtra propriam prædicationẽ mentiretur. Dicit enim, In occulto locutus ſum nihil, ſed cum dicendi libertate. Veritas enim eſt: uelut dicit, Ego uia & ueritas. Neq́ igitur uia errorẽ habet, neq́ ueritas occultans ſeipſam, mendacium loquitur. Schol.IX Hic eſt de quo ſcriptũ eſt, Ecce ego mitto Angelũ meum ante faciem tuã. Confut.IX. Si cognoſcit unigenitus Dei filius Ioannẽ ac prænoſcit, prenoſcens autẽ oſtendit uolentibus ſcire uirtutẽ. quod hic eſt de quo ſcriptũ eſt, Ecce ego mitto angelũ meum ante faciem tuam. Ergo qui ſcripſit & dixit, Mitto angelum meum ante faciem, Deus æternus qui in prophetis & in lege locutus eſt, nõ alienus erat à proprio IESV CHRISTO. Mittit enim angelum ſuum ante faciem ipſius, ante faciem filij ex patre honorati. Non enim miſiſſet Angelum ſuum alieno inſeruiturũ, ſiquidem cõtrarius ipſi erat, iuxta tuam ô Marcion opinionem. Schol.X. Et ingreſſus in domum phariſæi, accubuit. Mulier aũt illa peccatrix ſtans retro ad pedes, rigauit lachrymis pedes, & unxit, & oſculabatur. Confut.X. Vox ingreſſus corpus oſtendit. domũ enim indicat, & corporis menſuram. Et accumbere nullius eſt quàm corpus habentis, magnitudine præditum ac diſcumbens. Et mulierem rigare lachrymis pedes, non imaginarios, neq́ apparentes oſtendit. unxit enim, et rigauit, & oſculata eſt, contactũ corporis ſentiens.

Scholium XI. Et rurſus, hæc lachrymis rigauit meos pedes, & unxit, et oſculata eſt,

Con-

Confutatio XI. Vt ne putes ô Marcion, ſolum putari apud homines, mulierem peccatricem pedes Saluatoris rigaſſe & unxiſſe, ac oſculatam eſſe, ipſe Saluator confirmat, non per apparentiam hæc facta eſſe docens, ſed ex ueritate, ad redarguendum phariſæum, & te Marcionem, & eos qui tecum ſentiunt, affirmans ac dicens: Hæc pedes meos unxit & oſculata eſt. Quales uero pedes, quàm eos qui ex carne & oſſibus ac reliquis conſtant? Scholium XII. Non habet, Mater ipſius & fratres ipſius, ſed ſolum, Mater tua & fratres tui. Confutatio XII. Etiamſi ſuperiora reſcideris, ô Marcion Euangelij uerba, quo facias Euangeliſtam non ſuffragari dictioni à quibuſdam relatæ, nempe, Mater tua & fratres tui: non potes tranſgredi ueritatem. cur enim non multas dixit matres? cur non multas dixit patrias? Quot quàm multa dicunt de Homero? alij quidem Ægyptiũ dicentes, alij Chium, alij Colophonium, alij Phrygem, alij Smyrnæum, Meletis & Critheidis: Athenienſem uero ipſum Ariſtarchus pronunciauit. Alij Lydum, Mæonis: alij Cyprium, Propodiadis, ex uicinia in ambitu circa Salaminios: & quidem hominem. Verum propterea quod in multis fuerat patrijs ac urbibus, ideo multos ad diuerſam narrationem impulit. Hic uero de Deo dicentes, & CHRISTO, non multas opinati ſunt eſſe matres, ſed unam quæ reuera ipſum genuit: & non multos fratres, ſed filios Ioſeph ex altera ipſius uxore: & non poteris contra ueritatem armari. Et ne te ſeducat ſermo quem dixit Dominus, Quæ eſt mea mater, & qui fratres? Non enim negans matrem hæc dixit, ſed intempeſtiuitatem euertens eius qui dixit hoc, tanta turba circumſtante, & ad ſalutarem ipſius doctrinam profuſa, & ipſo circa ſanationes ac prædicationem occupato. Auocatio enim eſſe uidebatur hoc à ſuſceptis negocijs, quod hic impediebat ipſum, dum dicebat, Ecce mater tua & fratres tui: tantum abeſt ut de hoc gauiſus fuerit. Non quod ignorarit ueniſſe ipſos antequam audiret, ſed quod prænoſceret quod foris ſtarent: alioqui cum increpatione intempeſtiuã illius uocem compeſcuiſſet, quemadmodum etiam ad Petrum aliquando dixit: Diſcede à me ſatana, quia non ſapis quæ Dei ſunt, ſed quæ hominum. Scholium XIII. Nauigantibus ipſis obdormiuit: Excitatus autem, increpauit uentum & mare. Confutatio XIII. Quis dormiuit? dic. De deitate non audebis dicere. Si uero etiam dixeris, contra caput tuum phanatice blaſphemiam eructabis. Cuique uero manifeſtum eſt, quod is qui in ueritate homo fuit, ſomno opus habens propter corporis neceſſitatem obdormiuit. Qui enim ipſum excitarunt, nõ apparentiam uidebant, ſed ueram hominis incarnationem. Profectò manibus mouentes & clamantes teſtanẽ quod ipſum excitarunt. exurgens enim inquit, qui dormijt, carnem geſtans Deus, quiq; de cœlo deſcendit, et carnem propter nos induit, excitatus quidem eſt uelut homo, increpauit aũt mare uelut Deus, & tranquillitatem fecit. Schol. XIIII. Contigit autem inter eundum, turbæ conſtringebãt ipſum, & mulier ubi tetigiſſet ipſum, ſanata eſt à ſanguine. Et dixit Dominus, Quis me tetigit? & rurſus, Tetigit me aliquis, nam noui uirtutem à me egreſſam eſſe. Confut. XIIII. Interim dum ipſi irent, inquit, & non dũ ipſe iret: ut ne aliter figures ipſum extra conſequentiam eorum qui iter faciunt. Verum illud, Turbę conſtringebant ipſum, indicat quod turbæ non potuiſſent conſtringere ſpiritum. Mulier ubi tetigiſſet ipſum, non aërem tetigit, ſed contactum humanum. Quo enim oſtenderet, quod non ſolum apparentia contactus corporis ſui à muliere factus eſſet, docet dicens, Quis me tetigit? nam noui uirtutem à me exijſſe. Scholium XV. Sublatis in cœlum oculis, benedixit ſuper ipſos. Confutatio XV. Si ſuſtulit oculos in cœlum, & benedixit ſuper ipſos, non in apparentia habuit oculorum & aliarum partium figuras. Scholium XVI. Dicens, Oportet filium hominis multa pati, & occidi, & poſt tres dies reſurgere. Confutatio XVI. Si filium hominis & pati & occidi oportere ſeipſum confitetur unigenitus Dei filius, contra te eſt aſcia hæc,

Homeri patria ambigua.

exſcindens

exſcindens omnem radicem tuam, ô ex ſpinis nate Marcion, & nubes aqua carens, arborq́ infrugifera, ac autumnalis. Nam et rurſus dicit, et poſt tres dies reſurgere. Quid uero reſurgere dicit, quàm hoc quod paſſum eſt & ſepultum in monumento? Apparentia autem, ſiue uentus, aut ſpiritus, aut imaginatio, funerationem ac ſepulturam nō ſuſceperit, nec reſurrectionem. Schol. XVII. Et ecce duo uiri loquebantur cum ipſo, Helias et Moſes in gloria. Confut. XVII. Fortaſſis arbitror per hæc uerba falx apud ſanctum Zachariā contra te ô Marcion expreſſa eſt, omne tuum contra legem ac prophetas excogitatum mendacium exſcindens. Quandoquidem enim reprobaturus eras legem & prophetas, alienos ipſos aſſerens à Saluatore, et gloria ipſius ac diuina doctrina, ambos duxit ſecum in propria ſua gloria, & oſtendit ſuis diſcipulis, & diſcipuli nobis & mūdo: hoc eſt omni homini uolenti uiuere, ut per primum uelut per aſciam, tuas exſcindat radices. per ſecundum uero, uelut per falcem uerbi ueritatis, reſecet ramos tuos, cicutam & lethalem ac uiſcoſum blaſphemiæ ſuccum, hominibus producentes. Si enim alienus eſſet Moſes à CHRISTO, cui olim lex concredita eſt, et ſi prophetæ alieni eſſent, non ſanè ipſis cum ipſo in propria gloria ſua reuelaſſet. Vide enim miraculum quod neq́ in monumēto hos oſtendit, neq́ circa crucem, ſed quando partem gloriæ ſuæ uelut in arrabonem nobis reuelauit, tunc ſanctos, Moſem inquam ac Heliam, ſimul ſecum duxit, quo cohęredes ipſos regni ſui oſtenderet. Schol. XVIII. Ex nube uox, Hic eſt filius meus dilectus. Confut. XVIII. Omnibus ſanè manifeſtū eſt, quod nubes non eſt ſuprema, neque ſupra cœlum exiſtit: ſed in creatura iuxta nos, unde uox ad Saluatorem delata eſt. Si itaq́ pater & in nube loquitur, oſtendens diſcipulis filium ſuum, non alius eſt opifex quàm idem ille qui etiam per nubem proprio filio teſtimonium præbuit, & non ſolum eorum quę ſupra cœlum ſunt, Dominus eſt, uelut tu dicis. Schol. XIX. Rogaui diſcipulos tuos, dixit autem eo quod non potuerunt eijcere ipſum, et ad ipſos. O generatio incredula, quàm diu tolerabo uos? Confut. XIX. Quàm diu, temporis aduentus in carne ſignificationem habet. Et, O generatio incredula, uelut prophetæ in nomine ipſius diuina ſigna fecerint ac crediderint, quemadmodum Helias & Heliſſæus, atq́ alij feciſſe comperiuntur. Schol. XX. Filius enim hominis futurū eſt ut tradatur in manus hominū. Confut. XX. Filij hominis, & tradendi in manus hominum, apparentia non exiſtimationis neq́ imaginationis eſt, ſed corporis & membrorum cōſpectus. Schol. XXI. Neq́ hoc legiſtis quod fecit Dauid, intrauit in domum Dei. Confut. XXI. Domum Dei dicit domum fixorum tentoriorum factorum à Moſe. Non ignominia afficit legem, neq́ Deum qui loquutus eſt in lege. Deum enim ipſum dicit qui eſt ipſius pater, aut ipſe unigenitus. Solet enim Trinitas, Pater & Filius ac Spiritus ſanctus operari in lege & prophetis, et Euangelijs atque Apoſtolis. Schol. XXII. Gratias ago tibi, Domine cœli: non habet autem, & terræ: neq́ habet, pater. Redarguitur autem: infrà enim habet, Ita pater.

Confut. XXII. Gratias agit Domino cœli, ſiue detraxeris uocem terræ, ſiue reſecueris uocem pater, ut ne patrem ſuum oſtēdas, ô Marcion, CHRISTUM dicere ipſum opificem. Manent enim ueritatis membra uiuētia. Nam uelut in reliquijs per obliuionem ſiuiſti ô Marcion, ita pater. Oſtenditur itaq́ omnino proprio patri gratias agere CHRISTUM, & ipſum cœli dominum appellare. Et multa eſt mentis tuæ ueſania, quæ non intelligit ueritatis libertatem. Schol. XXIII. Dixit legiſperito, In lege quid ſcriptum eſt? & reſpondens poſt legiſperiti reſponſionem dixit, Recte dixiſti, hoc fac & uiues. Confutat. XXIII. Quum ueritas ſit filius Dei, neminem ſeducit de uita interrogantem: propter hominum enim uitam uenit. Quum itaque ipſi uitæ cura ſit, & ſeruanti legem uitam eſſe oſtendat, & eum qui ſecundum legem reſpondit, recte dixiſſe pronunciet, & Sic fac, & Viues dicat: Quis adeò ſtupidus fuerit, ut credat quidem Marcioni blaſphemanti in Deum, qui & legem &

Euangelij

Euangelij gratiam hominibus largitus eſt, ſimul autem cum ipſo abducatur, qui neq; ex lege, neq; ex Spiritu ſancto aliquid doctrinæ habet. Schol. XXIIII. Et dixit, Quis ex uobis habebit amicum, & uadet ad ipſum media nocte petens panes tres. Ergo petite & dabitur. Quem enim ex uobis patrem filius petet piſcem, et pro piſce ſerpentem dabit ipſi? & pro ouo ſcorpium? ſi igitur uos qui mali eſtis, nouiſtis dona bona, quanto magis pater? Confut. XXIIII. Redarguitur impoſtoris huius uitæ ſuperſtitio. Non enim propter cōtinentiam ipſi uita inſtituta eſt, neq; propter mercedem bonam, ac ſpem certaminis, ſed ob impietatem & falſæ opinionis malignitatem. Docet enim hic animatis non ueſci, pronuncians reos eſſe iudicij eos qui carnē edunt, uelut qui animas edant. Stultū eſt autem hoc totum. Non enim carnes anima, ſed in carnibus anima. Et neq; animarum in animalibus dicimus eſſe eam dignitatem quæ in hominibus eſt, ſed animā ad hoc ſolum ut animal uiuat. Putat autem miſer ille, unà cum alijs idem ſentientibus, quod eadē anima & in hominibus, & in brutis eſt. Hoc ipſum enim multę erroneæ hęreſes fruſtra ſentiūt. Nam & Valentinus & Colorbaſus, Gnosticiq́; omnes ac Manichæi, tranſitus animarum de corporibus ad corpora eſſe pronunciant in hominibus cognitionem non habentibus, uelut ipſi ex fabulamento quodam confingunt. Has enim dicunt peruagari, & ſingulorum animātium corpora pertranſire, donec cognitionē aſſequutæ fuerint, atq; ſic purgatæ ac reſolutæ ad cœleſtia tranſmigrarint. Et primum quidem redarguitur tota ipſius uana fabulæ confirmatio. Horum enim certitudinem nemo alius noſſe poteſt, pręter Dominū noſtrum IESVM CHRISTVM, qui propter ouem deperditam uenit, hoc eſt propter hominum animas. Qui earundem curam habens, & animaliter & corporaliter corporis atq; animæ dominiū obtinet, & hanc uitam et futuram exhibet, ut qui mortuum Lazarū, & filium uiduæ, & filiam principis Synagogæ à mortuis ſuſcitauit. non in malum ipſos ferens, uelut illi corpus carcerem eſſe docent: ſed bonum faciens ac ſciens, quod & perſeuerantia hic in carne ab ipſo decreta eſt, & futura carnis & animæ reſurrectio. Et ſi rurſus nouiſſet quod una anima in brutis & hominibus eſt, uenit autem ut animæ ſalutem procuraret: non oportebat ipſum ubi unum mundaſſet à dæmonio uexatum, illum uidelicet qui à monumentis egrediebatur, iubere ut dæmones diſcederent, & duo milia porcorum occiderent, ſi ęquales eſſent animæ hominum ac porcorum. Quomodo enim unius curā gerens, bis mille perdidiſſet? Si uero rurſus uelut ſerpens oblique incedens cōminiſcitur ac dicit, quod diſſoluit ipſos à corporibus ut ſurſum ſcanderent, oportebat Lazarum ſolutum à corpore non rurſus reuerti in corpus, imò etiam illum ipſum à dæmonio uexatum ſoluere uincula corporis. At nō ſic fecit. Sed potius præuidit ſic corporis utilitatis gnarus. Concidit doctrinæ tuæ ratio de anima ô Marcion, itemq́; illorum qui à te & ab alijs ſectis originem ducunt. Cæterum de ſimulata uitæ tuæ conuerſatione rurſus dicam, propterea quod dicis malum & illicitum eſſe carnibus ueſci. Redarguit autem te Saluator, plus te ſciens, & quod melius eſt dicens ab eiuſmodi dicto. Dicit enim, A` quo petet filius piſcem, num ſerpentem dabit ipſi? aut pro ouo ſcorpium? Et poſtea dicit: Si igit̃ uos qui mali eſtis, nouiſtis dona bona dare filijs ueſtris, quanto magis Pater ueſter cœleſtis? Si itaq; bona dona uocauit piſcē & ouum, non malum eſt quod ex Deo datum cum gratiarum actione accipitur. Et ſic undiquaq; improbitas tua cōfutata eſt. Schol. XXV. Reſectum eſt de Iona propheta. Habet enim, Natio hæc, ſignum non dabitur ipſi. Non habet autem de Niniue, et regina Auſtri ac Solomone. Confut. XXV. Et in his quæ reſecare uideris, non potes ô Marcion occultare ueritatem. Etiamſi enim detraxeris de Iona propheta, qui diſpenſatione myſterij ipſius Saluatoris ſignificat: detraxeris item de regina auſtri ac Solomone, & ſalutare Niniues documentum, & Ionæ prædicationem: tamen ipſe propoſitus Saluatoris ſermo te redarguit. Dicit enim, Natio hæc ſignum petit, & ſignum nō dabitur ipſi,

Animatorum eſu abſtinuit Marcion.

Animarum hominum ac brutorum diuerſitas.

uelut

uelut generationes quæ ipſam præceſſerũt ſignis à Deo de cœlo dignæ factæ ſunt. Sic Helias ſignum fecit per ignem qui de cœlo deſcendit,& ſacrificium arripuit. Et Moſes ſecat mare,& pungit petram, ac prolicit aquam,& manna de cœlo producit. Et IESVS Naue ſolem ac lunam ſtare facit. Et quamuis omnibus modis occultet impoſtor ille quæ ſcripta ſunt, nihil lædet ueritatẽ, ſed ſeipſum à ueritate abalienat. Schol. XXVI. Pro præteritis iudicium Dei: habet, præteritis uocationem Dei. Confut. XXVI. Vnde non redargueris? Vnde contra te colligi poterit teſtimonium? prima enim concinunt poſterioribus, dum malitia tua redarguitur. Si enim dixerit, continetis traditiones ſeniorum ueſtrorum, & præteritis miſericordiam & iudicium Dei: diſce à quo tempore ipſos accuſat quod hoc faciunt. Quando uero traditio & inuentio ſeniorum ipſos cõtigit? Nimirum Dauidis quidem poſt reditum ex Babylone, Acibæ uero etiam ante captiuitatem Babylonicam facta eſt. Filiorum autem Aſſamonei, temporib. Alexandri & Antiochi ante aduentum CHRISTI centum nonaginta annis. Itaq; & ab eo tempore per legem erat uocatio,& per prophetas miſericordia,& undiquaq; circulatorius ſermo tuus concidit. Schol. XXVII. Væ uobis, quia ædificatis monumenta Prophetarum,& patres ueſtri occiderunt ipſos. Confut. XXVII. Si prophetarum curam gerit eis qui occiderunt ipſos improperans, non alieni ab ipſo fuerũt, ſed ſerui & præparatores aduentus eius in carne, qui & teſtimonium præbuerũt nouo Teſtamento. Moſes quidem dum dicit, Prophetam uobis excitabit Dominus Deus ex fratribus ueſtris ſicut me. Et ante ipſum Iacob dicens, Ex germine fili mi Iuda prodiiſti, reclinatus dormiuiſti ut leo, non deficiet princeps ex Iuda. Et paulopoſt, Donec uenerit cui ſunt repoſita,& ipſe expectatio gentium,& in ipſum gentes ſperabunt. Eſaias uero, Ecce uirgo in utero habebit. Hieremias uero, Et homo eſt,& quis cognoſcet ipſum. Et Micheas, Et tu Bethleem,& poſtea. Ex te mihi egredietur dux,&c. Et multa referre licet, etiam ipſo Saluatore dicente, ſi Moſi crederitis, etiam mihi utiq; crederetis, ille enim de me ſcripſit. Scholium XXVIII. Non habet, propterea dixit Sapientia Dei, mittam ad ipſos prophetas. Et de ſanguine Zacharię,& Abel,& prophetarum, quod requiretur à generatione hac. Confut. XXVIII. Et in hoc multa eſt tua confuſio ô Marcion, quum character ueritatis ſeruetur,& reſectio furtorum tuorum reperiatur in exemplari Euangelij ſecundum Lucam, ita ut loci comperiantur,& à te ſublati deprӕhendantur. Scholium XXIX. Dico autem amicis meis, ne timete eos qui occidunt corpus. Timete eum qui poſtquam occidit, poteſtatem habet mittendi in geennam. Non autem habet, nonne quinque paſſerculi duobus aſſibus ueneunt,& unus ex ipſis non eſt in obliuione poſitus coram Deo. Confut. XXIX. Hoc dictum, dico autem amicis meis, ne timete,& cætera: cogit te ô Marcion etiam ſequentem parabolam cõfiteri. Sine Deo enim nihil fit, etiamſi ſuſtuleris id quod de paſſerculis dicitur. Reſponde igitur de his quæ relicta ſunt à te in hoc dicto,& dic nobis, quid ſentis de eo qui poteſtatem habet. Si enim dixeris ipſum eſſe patrẽ CHRISTI, qui etiã apud te bonus Deus dicitur, etiamſi male diuidas, tamen quãdoquidem habet poteſtatem, dediſti ipſum iudicem eſſe & unicuiq; pro dignitate retribuere. Si uero non hoc dicis, ſed opificem qui à te natura iudex celebratur, dic mihi quis dedit huic poteſtatem? Si enim à ſeipſo habet, ergo magnus eſt & poteſtatem habet. Si autẽ iudicandi poteſtatem habet, habet etiam ſaluandi. Qui enim damnare poteſt, poteſt etiam abſoluere. Et aliter, ſi iudice mittente animas in geennam, Deus bonus ipſas non liberat: qui undiquaq; earundem animarum curam nõ gerit, quomodo fuerit bonus? Aut enim quod fortior ipſo eſt,& non poteſt ex manu illius liberare, hoc contingit. Aut quod poteſt quidem, non uult au-

Traditiones Iudæorum.

tem,& ubi eſt ipſa bonitas? Si uero quoniam ipſe creauit, poteſtatem habet etiam iudicādi,quomodo ſupernus Deus de quo tu fabularis,aliquos partialiter ſaluat? Si enim ab alienis accipiens ſaluat,auarus eſt qui aliena cupit. Si uero non auaritiam dicis eſſe,eo quod ad bonum & ſalutem fit hoc opus,perſonarum acceptorem ipſum facis,qui non bonum æqualiter omnibus,ſed partialiter facit. Scholium XXX. Pro confitebitur ipſum coram angelis Dei, legit coram Deo. Confutatio XXX. Vndiquaq; conuincitur,non ſecundū Deum procedere,etiamſi in breuiſſimo ſermone immutauerit ueritatē. Qui enim audet aliquid de ſcriptis ab initio mutare,non in uia ueritatis conſiſtit. Schol. XXXI. Non habet, Deus ueſtit gramen. Confutatio XXXI. Quamuis non ſinis ſcripta uelut habent à Saluatore dicta,tamen ſeruātur loci in Euangelio ſanctę Eccleſiæ, etiamſi negaueris tu Deum qui omnia fecit,& omnium curam gerit uſq; ad gramen,uelut ipſe quoq; Saluator confitetur. Scholium XXXII. Veſter autem pater nouit quod indigetis his,carnalibus ſcilicet. Confutatio XXXII. Nouit pater quod indigent diſcipuli carnalibus rebus neceſſarijs,& prouidet huiuſcemodi. prouidet autē non in alio ſæculo,ſed hic,non in alienis prouidentiam ſeruorum ſuorum faciens, ſed in creaturis ſuis. Schol. XXXIII. Quærite regnum Dei,& hæc omnia adijcientur uobis. Confutatio XXXIII. Si de alterius rebus nutrimur,& alius Deus regni cœlorū eſt,quomodo ſermo conſonus erit? Aut enim ipſius eſt regnum, quapropter adijcit omnia quæ hic ſunt ipſius,propter laborem deſiderij regni ſui. Aut ipſius quidem eſt regnū & illud ſæculum,opificis uero ea quæ hic ſunt, & cōſentit opifex cum ſuperni regno , adiuuans eos qui iuſticiam & regnum ſuperni quærunt. Quum autem ſit uoluntas una,& nō diuerſa: non amplius duo ſunt principia,aut tria. Reuera enim unus eſt Deus qui omnia fecit, & qui fecit bene, & non contrariè. Noſtrum autem eſt peccare & errare,ſiue uolumus ſiue nolumus. Scholium XXXIIII. Pro pater ueſter,pater habet. Confut. XXXIIII. Et in hoc nullam nobis iniuriam facis,ſed amplius confirmas. Nam patrem ſuum prouidentiam facere rerum quæ hic ſunt,confeſſus es Saluatorem dixiſſe. Schol. XXXV. Pro ſecunda aut tertia uigilia,habet ueſpertinam uigiliam. Confut. XXXV. Redarguitur beſtialis ille,diuinos ſermones ſtolide ad ſuam opinionem inuertiſſe. Nō enim diurnæ fiunt uigiliæ,ſed nocturnæ,à ueſpera ad tertiam uigiliam progreſſum intenſionis habentes. Et non à matutino in ueſperam,uelut hic malicioſe cōmentus eſſe depræhenditur. Schol. XXXVI. Veniet Dominus ſerui illius, & diſſecabit ipſum,& partem ipſius cum infidelibus ponet. Confut. XXXVI. Quis eſt qui diſſecat ſeruū? dic mihi. Si enim opifex & iudex,qui à te Deus dicitur, eſt qui hoc facturus eſt,ergo ipſius ſunt fideles. Increpans enim ſeruum non recte facientem, partē ipſius cū infidelibus ponit. Si uero pater CHRISTI eſt,aut ipſe CHRISTVS, qui hoc facturus eſt,manifeſte teſtimonium apud te ipſum conſeruas,quod cōtra te eſt. Nā dum confiteris aut CHRISTVM aut patrem ipſius citra ambiguitatē hoc facturum eſſe,confeſſus es eundem iudicem & eundem bonum & unum eſſe, qui & horum quæ hic ſunt, & eorum quæ illic, prouidentiā habet. Schol. XXXVII. Ne forte pertrahat te ad iudicem,& iudex tradat te exactori. Confut. XXXVII. Iudicem dicit opificem , exactorem uero unumquenq; angelū ipſius,qui exacturi ſunt facta à peccatoribus. qualia autē,quàm delicta & peccata? quæ & IESVS abominatur,& tu ipſum interdicere dicis. Si igitur quæ bonus Deus abominatur, ea etiam iudex & opifex abominatur, unus & idem eſt qui ex opere unius uoluntatis oſtenditur. Scholium XXXVIII. Amputatum eſt ab hoc,uenerunt quidam nunciantes ipſi de Galilæis,quorum ſanguinem commiſcuit Pilatus cum ſacrificijs ipſorum, uſquequo dicit de decem & octo in Siloā mortuis in turri. Et niſi reſipueritis,

Vigiliarum noctis ratio.

ſipueritis, uſq; ad parabolã fici, de qua dixit agricola, donec ſodero ac miſero ſtercora, & ſi non fecerit, exſcinde. Confut. XXXVIII. Hæc omnia ſuſtulit compilator ille, occultãs à ſeipſo ueritatem, propterea quod Dominus conſenſit Pilato qui tales recte iudicauit. Et quod recte illi in Siloam mortui eſſent, quũ eſſent peccatores, & ſic à Deo puniti eſſent. Porrò quum malicioſe egerint aliqui circa regia præcepta, prolata ab antiquis exemplaria probe munita, deſipientes redarguunt. Sic etiam à domo regia, hoc eſt ſancta Dei eccleſia, prolatum Euangelium redarguit mures bonorum indumentorum corroſores. Schol. XXXIX. Hanc autem filiam Abraam, quam alligauit Satanas. Confut. XXXIX. Si filię Abraam Dominus curam gerit, non alienus ab ipſo eſt Abraam. confitetur enim ipſum ſibi cõplacuiſſe, dum miſericordiam erga filium ipſius oſtendit. Scholium XL. Reſcidit rurſus, Quum uideritis Abraam & Iſaac & Iacob, & omnes Prophetas in regno Dei: pro hoc autem fecit, quum omnes iuſtos uideritis in regno Dei. Vos autem expelli foras: fecit, uos autem detineri foras. Illic erit fletus & ſtridor dentiũ.

Confut. XL. Quomodo ueſtigia ueritatis apparent? Non enim poteſt quis uiã occultare. Seducere equidem homines poteſt ab ipſa, & occultare ipſam ab ignorantibus. uerum ab expertis eius, minime. Non enim poteſt terram ubi eſt uia diſſipare: & ſi ipſam quoq; obſcurauerit, locus tamen permanet uiæ, qui cognitus coarguit eum qui uiam peruertit. Vide mihi ueſtigia ueritatis. Hunc enim ſermonem ad quem dixit quàm ad Iudæos? & ſi ad Iudæos, iam oſtendit ipſos intus, & eijci à iuſtis. Qui ſint autem illi, quàm patres ipſorum, Abraam, Iſaac, Iacob, & Prophetæ? Non enim dixit, uideritis iuſtos ingredientes, ſed, uideritis iuſtos in regno, uos autem eijci. & eijci quidem, futuri ſignificatione pronunciauit. Iuſtos autem iam eſſe oſtendit non alienos ab his ſecundum carnem, neq; ſecundum uocationem, ſed cum his uocatos eos qui iã ſunt iuſtificati, ante aduentum ipſius in carne. Si uero etiam foris manere dixit, uelut patres intus ſint: unde ſtridor dentium fit in iudicio ô ſtolide, ſi non reſurrectio mortuorum fiat? Schol. XLI. Reſcidit rurſus, Venient ab orientib. & occidentibus, & accumbent in regno Dei. & hoc, Poſtremi erunt primi. & hoc, Acceſſerũt Phariſęi dicentes, Exi & uade, quia Herodes uult te occidere. & hoc, Ite ac dicite uulpeculæ illi: uſquequo dixit, Non eſt poſſibile prophetam perire extra Hieruſalem. & hoc, Hieruſalem Hieruſalem quæ occidis prophetas, & lapidas miſſos. & hoc, Sæpe uolui congregare uelut gallina filios tuos. & hoc, Relinquitũ uobis domus ueſtra. & hoc, Nõ uidebitis me donec dixeritis, Benedictus. Confut. XLI. Vide tantam temeritatem, quantam Euãgelij collationem facit. uelut ſi quis animal accipiat, & dimidium corporis amputet, & per medietatem ignorantes perſuadere conetur, tale eſſe animal, & nihil ab ipſo ablatum eſſe. Schol. XLII. Rurſus reſcidit totam parabolam duorum filiorum, eius qui accepit partem paternorum bonorum, & prodigaliter cõſumpſit, & alterius. Confut. XLII. Nihil differt poſterior malicia à prioribus auſis. Verũ ſibiipſi damnum allicit, manente Dei ueritate. Schol. XLIII. Lex & Prophetæ uſq; ad Ioannem, ab eo tempore regnum Dei annunciatur, & quilibet in ipſum uim facit. Confut. XLIII. Si legem ponit, & prophetas nominat, & legem non iniquitatem dicit, neq; falſos prophetas appellat prophetas: clare confitetur, Saluatorem prophetis teſtimonium præbuiſſe, & demonſtratum eſt quod de ipſo prædixerunt. Schol. XLIIII. De diuite & Lazaro mendico, quod delatus eſt ab angelis in ſinum Abrahę. Confutatio XLIIII. Ecce & inter uiuos, & beatos, & in quietis hæreditate Abraam eſt à Domino connumeratus. Et Lazarus ſinu ipſius dignus factus eſt. Ne itaq; amplius ô Marcion, Abraam maledictis impetas, qui cognouit ſuum Dominũ, & dixit ad ipſum, Domine qui iudicas omnẽ ter

ram. Ecce enim teſtimonium ab ipſo Domino tulit, quod eſt iuſtus, & nō alienus à uita quæ à Domino laudatur. Schol. XLV. Nunc autem hic ſolatio fruitur idem Lazarus. Confut. XLV. Si ſolatio fruitur Lazarus in ſinu Abrahę, non extra uocationem uitę eſt Abraam. Schol. XLVI. Dixit Abraam, Moſem habent ac prophetas, audiant ipſos. alioqui neqꝫ excitatum ex mortuis audient. Confut. XLVI. Non uelut qui adhuc in mūdo ſit, & qui deceptus ſit, Abraam legi teſtimonium præbet, ac prophetis. Neqꝫ uelut qui neſciat quæ ſunt ex his euentura: ſed poſtquam experientiam fecit quietis quę illic eſt. Poſt mortem enim teſtatur de ipſo Saluator in parabola, quod per legis dogmata & prophetas ſalutem aſſequutus ſit, & hæc ante legem fecerit. Similiter autem & eos qui poſtea legem ſeruarunt, & prophetis obediuerunt, in ſinu Abrahę eſſe, & ad uitam cum ipſo abire teſtatur. Quorum de numero unus erat Lazarus, per legem & prophetas uiuifico ſinu beatitudinis ipſius Abraam dignus factus. Scholium XLVII. Recidit hoc, Dicite inutiles ſerui ſumus, quod debuimus facere fecimus. Confutatio XLVII. Et ſecuritatem doctrinę Domini non admittit. Muniens enim diſcipulos ſuos, ut ne per elationem amittant operis mercedem, humilitatem ipſos docuit. Hic uero non admittit. faſtu enim per omnia elatus eſt, & non ueritate. Schol. XLVIII. Quando occurrerunt decem leproſi, recidit multa & fecit, Demiſit ipſos dicens, oſtendite uos ſacerdotibus: & alia pro alijs fecit dicens, Multi leproſi erant in diebus Heliſęi prophetę, & non mundatus eſt niſi Neeman Syrus. Confut. XLVIII. Et hic prophetam Heliſſęum uocat Dominus, & ſeipſum explere æqualiter quæ ab illo facta ſunt, ut redarguat Marcionem & omnes reprobantes Dei prophetas. Scholium XLIX. Venient dies, quando concupiſcetis uidere unam diem filij hominis. Confut. XLIX. Si dies numerat, etiam tempus ſignificat. & filium hominis dicit ſeipſum, ergo etiam menſuram ætatis oſtendit, & dierum prædicationis exemplum. Non igitur ſine carne eſt uerbum, ſed in corpore eſt bona uoluntas.

Schol. L. Dixit quidam ad ipſum, Magiſter bone quid faciendum mihi ut cōſequar uitam æternam? ipſe uero dixit, Ne me dixeris bonum. Vnus eſt bonus Deus: appoſuit ille, pater. & pro, præcepta noſti, dicit, præcepta noui. Confutatio L. Vt ne oſtendat præcepta iam præſcripta, dicit mandata noui. Verum totum caput manifeſtum eſt ex conſequentia. Et ſi patrem bonum dicit, & Deum nominat: recte à lege patris ſui docet eum qui uult uitam conſequi. & non reprobat neqꝫ reijcit, ſed potius teſtatur eos qui in lege uixerunt uitam æternam conſequutos eſſe, Moſen uidelicet atqꝫ alios prophetas. Scholium LI. Factum eſt quum appropinquaret Hiericho, cæcus clamabat, IESV fili Dauid miſerere mei. Et quādo ſanatus eſt, dicit, Fides tua te ſaluum fecit. Confutatio LI. In fide non ineſt mendacium. Si enim mentitur, fides non eſt. Dicit igitur, fili Dauid, & laudatur ac fert petitionem qui nomen confeſſus eſt, & non increpatus eſt uelut mendax, ſed ut fidelis prædicatus eſt. Non ergo ſine carne eſt is qui propter nominis inuocationem largitus eſt cæco uiſum. Reuera enim erat, & non apparentia, ex ſemine Dauid ſecundum carnem à ſancta uirgine Maria & per Spiritum ſanctum genitus. Scholium LII. Amputauit hoc, Quum aſſumpſiſſet IESVS duodecim, dixit, Ecce aſcendimus Hieroſolyma, & conſummabuntur omnia quæ ſcripta ſunt per prophetas de filio hominis: tradetur enim & occidetur, & tertia die reſurget.

Confutatio LII. Hæc omnia amputauit, ut in nulla recta uia procederet. Non recta autem uia procedere redarguitur, malicioſe agens omnibus modis. occultauit enim uerba, quo nimirum de paſſione negaret. Poſtea uero confitenti ipſum crucifixum eſſe, omnis malitiei labor ipſi in uanum cedet. Scholium LIII. Reſecuit caput de aſino & Bethphage, & de ciuitate ac templo, quod ſcriptum erat,

Domus mea, domus orationis uocabitur, & uos feciſtis eam ſpelũcam latronum. Confutatio LIII. Suipſius confutationem malicia non uidet, cæcutit enim, putat autem ſe poſſe occultare uiam ueritatis, quod eſt impoſſibile. Statim enim reſiluit relictis totis capitibus, propterea quod loco templi teſtimonium dedit, quod ſit ipſius proprius, & in nomen ipſius ædificatus. Et à Hiericho relicta tota conſequentia, quomodo uenerunt in Bethaniam & in Bethphage. Ex natura enim erat publica uia antiqua, ducẽs in Hieruſalem per montem Oliuarum, non ignota his qui hiſtoriam loci deſcripſerunt: quo à proprio ore confutetur, dicit, Factum eſt in una die, docente ipſo in templo, quæſiuerunt inijcere in ipſum manus, & timuerunt: uelut habet caput ſequens quinquageſimum quartum. Quomodo igitur à Hiericho fuerit in templo, ex eadem profectione cognoſcetur & ex diſtantia uiæ. Verum malicioſus ille hæc reſecuit, ut occultaret ea quæ in uia facta ſunt, & in templo dicta ab ipſo Saluatore ante hunc ſermonem, nimirum Domus mea, domus orationis uocabitur, & quæ ſequuntur uelut habet propheta. Scholium LIIII. Et quæſiuerunt inijcere in ipſum manus, & timuerunt. Confutatio LIIII. Conſideratum eſt ac enarratum in confutatione præcedenti cum decenti compendio. Scholium LV. Rurſus amputauit de uinea elocata colonis. Et hoc, Quid igitur eſt hoc, lapidem quem reprobauerunt ædificantes? Confutatio LV. Nulla nos hoc iniuria afficit. Et ſi enim ipſum reſciderit, nõ à nobis reſcidit, ſed ſeipſum & ſuos damno affecit. Sufficiens enim contra ipſum confutatio eſt per plura teſtimonia. Scholium LVI. Reſcidit hoc, Quod autem reſurgent mortui, etiam Moſes oſtendit circa rubum, quum dixit Dominum Deum Abraam & Iſaac & Iacob. Deus autem eſt uiuentium, & non mortuorum. Confutatio LVI. Admirari licet uani illius dementiam, quod non intelligit idem eſſe hoc teſtimonium cum Lazari mendici teſtimonio, & cum parabola eorum quibus non permittitur ingredi in regnum. quarum parabolarum reliquias reliquit, & nõ amputauit. Verum per eandem turpitudinem reliquit hoc, illic erit fletus & ſtridor dentium. Quum autem digitus intingatur in aquam poſt mortem, & lingua refrigeretur aqua, uelut diues ad Abraam dixit propter Lazarum, & ſtridor dentium ac fletus fiat, reſurrectionis corporum ſignum eſt, etiamſi reſciderit beſtialis ille ea, quæ uere à Domino dicta ſunt de mortuorum reſurrectione. Scholium LVII. Non habet hæc, Quod autem reſurgent mortui, etiam Moſes oſtendit dicens, Deum Abraam, Deum Iſaac, & Deum Iacob, Deum uiuentium. Confut. LVII. Eo quod repetiuit Saluator parabolam, dupliciter apud nos habetur, ut ne nos ſimiles fientes circulatori Marcioni, aliquid de ſcriptis relinquamus. Iam uero in ſuperiori confutatione facta eſt contra ipſius maliciam contradictio. Scholium LVIII. Rurſus reſecuit hoc, Pilus ex capite ueſtro non peribit. Confutatio LVIII.

Scholium LIX. Rurſus reſcidit hæc, Tunc qui in Iudæa ſunt fugiant ad montes, & cætera quę ſequuntur uſq; ad, Vt impleantur omnia quę ſcripta ſunt. Confutatio LIX. Videtur ex obliuione laborare, & omnes ipſi æqualiter ſtolidos eſſe opinari. Et non nouit quod etiamſi paruum dictum ab ipſo relinquatur, confutationem id ipſius facit, quãto magis multis dictis ab ipſo reſciſis? Nihil itaq; prohibet, ſi quis uelit apponere ad hęc reſecta teſtimonia, ea quę ipſe confeſſus eſt. Oſtendentur enim conſona eſſe his quę ab illo reſecta ſunt. In quibus dixit Abraam poſt mortẽ, Habent Moſen & prophetas, audiant ipſos. Quæ enim dicebant prophetę & Moſes, ex Deo patre erant, & ex ipſo Domino filio Dei, & Spiritu ſancto, quę quum ſcripta eſſent impleri oportebat. Scholium LX. Colloquutus eſt cum militum imperatoribus, quomodo ipſum traderet illis. Con-

 futatio LX.

futatio LX. O inſaniam Marcionis, quis colloquutus eſt quàm Iudas? ad quid faciendum quàm ut traderet Saluatorem? Quum autem traditur Saluator, non amplius apparentia eſt qui traditur, ſed ueritas. Si enim ſpiritus eſſet ſolum, carnalibus hominibus non traderetur. Verum quum Deus ſit, ſub tactum cadebat, & carne indutus in humanę naturę manus ſeipſum ultro tradebat. At illi contraria ſibiipſis præ amentia dicunt. Nam aliquando diſputans cum quodam Marcioniſta diſcipulo ipſius ac dicens, uelut in Euangelio habetur, Quod aſſumpſit ipſum in deſertum ſpiritus ut tentaretur à diabolo: audiui ex ipſo, Quomodo poterat Satanas eum qui Deus erat, & maior ipſo, & Dominus ipſius uelut uos dicitis, tentare IESVM Dominum ſuum? Ego autem per auxilium Dei conſilio ſub manu nato, reſpondi ipſi dicens, Non creditis quod crucifixus eſt CHRISTVS? Ille uero dixit, Etiam, & non negauit. Qui igitur ipſum crucifixerunt? Ille autem dixit, homines. Deinde dixi ipſi, Vter potentior eſt, homo aut diabolus? Ille uero dixit, diabolus fortior hominibus eſt. Si igitur, inquam, Diabolus fortior hominibus eſt, homines autem imbecilliores CHRISTVM crucifixerunt, non mirum eſt ſi etiam à diabolo tentatus eſt. Omnia enim uolens & non neceſſario, pro nobis ſeipſum dedit CHRISTVS ut pateretur in ueritate, non per debilitatem, ſed per uoluntatem, in exemplar nobis proponens etiam ea quę deſignauit contra diabolum, & in ſalutem noſtram in paſſione crucis, in condemnationem peccati, & reprobationem mortis.

Diabolus cur tentare potuit Dominum.

Scholium LXI. Et dixit Petro ac reliquis, abite & præparate ut edamus paſcha. Confutatio LXI. Nebulam telorum contra te in uno teſtimonio hoc dictum continet ô Marcion. Si enim præcipit ſibi pręparari ut edat paſcha, paſcha autem antea, quàm pateretur CHRISTVS perficiebatur, omnino ideo quod à lege conſtitutum erat, CHRISTVS uero ſecũdum legem uiuebat: manifeſtum eſt quod non ad deſtruendam legem uenit, ſed ad implendam. Si uero legem rex non deſtruit, non condemnata eſt legis conſtitutio, neque regi interdicta. Quum autem non condemnata ſit lex, & conſtitutio in cõfeſſo: ſi quid addiderit rex conſtitutioni ex maiori beneficentia, per poteſtatem claritudo appoſitionis contingit. Quum uero una & eadem ſit legislatio, & beneficentia appoſitionis, omnibus ſanè manifeſtum eſt ac clarum, quod legi non aduerſatur is qui additionem fecit. Oſtenſum itaq; eſt quod non contrarium eſt uetus teſtamentum Euangelio, neq; prophetarum conſequentia. Contra teipſum autem multis modis ô Marcion, confutationem induxiſti, imò potius ab ipſa ueritate coactus.

Paſcha quid fuerit.

Paſcha enim uetus nihil erat, quàm ouiculę uictima, & carnium eſus, animatiq; cibus & azymorum. Et quis te coegit ut non penitus confutationem contra te ſuſtuleris, quàm ueritas ipſa? Nam carnis eſum quem tu damnas, Dominus IESVS cum diſcipulis ſuis comedit, perficiens paſcha ſecundum legem. Et ne dicas, quod myſterium quod perficere uolebat, prænominauit dicens, Volo uobiſcum comedere paſcha. Nam ut omnibus modis confundat te ueritas, non in principio facit myſterium, ſed poſtquam cœnauit, inquit, accepit hęc & hęc, & dixit, hoc eſt hæc & hęc: & non reliquit locum maliciei. Oſtendit enim quod poſtquam comedit paſcha ſecundum Iudęos, hoc eſt poſtquam cœnauit, ad myſterium deuenit. Scholium LXII. Et accubuit, & duodecim Apoſtoli cũ eo, & dixit, Deſiderio deſideraui hoc paſcha comedere uobiſcum antequàm patiar. Confutatio LXII. Accubuit Saluator ô Marcion, & duodecim Apoſtoli cum ipſo. Si accubuit & illi ſimul accubuerunt, non poteſt una dictio diuerſam ſignificationem habere, etiamſi pro modo ac dignitate differentiam habeat. Aut enim concedes etiam duodecim illos apparentia accubuiſſe, aut etiam ipſum in ueritate carnem habuiſſe & uere accubuiſſe. Et dixit, Deſiderio deſideraui hoc paſcha comedere uobiſcũ antequàm patiar:

ut oſten

ut oſtenderet paſcha ante paſſionem ſuam in lege expreſſum, & in ſtabilitatē paſſionis ipſius factum, & perfectius appellatum: oſtendens uelut etiam ſanctus Apoſtolus ait, Pędagogus nobis facta eſt lex in CHRISTVM. Si autem pędagogus eſt lex in CHRISTVM, non aliena à CHRISTO eſt lex. Scholium LXIII. Reſcidit hoc, Dico enim uobis, non edam ipſum poſthac, donec compleatur in regno Dei. Confutatio LXIII. Hoc detraxit & malicioſe reſecuit, ut ne ſcilicet faceret in regno Dei cibos ac potus, non gnarus beſtialis ille quod ſpiritualia & cœleſtia terrenorū imitamentum eſſe poſſunt, quę aſſumuntur ſicut nos non nouimus. Teſtatur autem rurſus Saluator ac dicit, Sedebitis in menſa mea edentes ac bibentes in regno cœlorum. Vnde igitur Helias & Moſes uiſi ſunt cum ipſo in gloria? Verum nihil poterit quis contra ueritatem. Scholium LXIIII. Reſecuit hoc, Quādo miſi uos, numquid deficit uobis? & quæ ſequuntur uſq;, & hoc quod ſcriptum eſt oportet perfici, nempe, Et cum iniquis reputatus eſt. Confutatio LXIIII. Etiamſi reſecueris uerba, tamen ab opere apparent ipſorum loci, præcedente lege & prædicantibus prophetis, & Domino implente. Scholium LXV. Diſtractus eſt ab ipſis fermè ad lapidis iactum, poſitiſq; genubus orabat. Confut. LXV. Qui poſuit genua, uiſibiliter poſuit, & ſenſibiliter perfecit. Si uero ſenſibiliter, iuxta ſpeciem opus geniculationis fecit, non ſanè citra carnem unigenitus aduenit. Ipſi enim ſe flectet omne genu cœleſtium & terreſtrium ac infernorum. cœleſtium, ſpiritualiū: terreſtrium, ſenſibilium: infernorum, in propria ſpecie. Hic autem omnia in ueritate perficiebat, conſpectus, & ſub tactum diſcipulis compertus, & non decipiens. Scholium LXVI. Et appropinquauit ut oſcularetur ipſum Iudas, & dixit. Confutatio LXVI. Appropinquauit ei qui caro erat, Domino ac Deo, qui corpus accepit, ut oſcularetur uera labia, nō in apparentia exiſtentia ac decipientia. Schol. LXVII. Reſcidit quod fecit Petrus, quando percuſſit & amputauit auriculam ſerui pontificis. Confut. LXVII. Videtur in honorem Petri, impoſtor ille occultare id quod in ueritate factum eſt, glorificationis Saluatoris dictum. Sed nihil proficiet. etiamſi enim ipſe reſciderit, Nos nouimus ſigna Dei. Nam poſt abſciſionem auriculæ, Dominus rurſus acceptam ipſam ſanauit, ut oſtēderetur quod Deus eſſet, & Dei opus perfeciſſet. Scholium LXVIII. Et qui tenebant illudebant ipſi, cædenteſq; ac percutientes dicebant, Vaticinare, quis eſt qui te percuſſit? Confut. LXVIII. Quod uox hæc, Qui tenebāt, & illudebant, & percutientes itemq; cædentes, & Vaticinare quis eſt qui te percuſſit? non apparentiam, ſed tactum corporalē & carnoſam ſubſtantiam ſignificant: omnibus manifeſtū eſt, etiamſi tu faſtuoſe Marcion, nō uelis manifeſtam Dei ueritatem confiteri. Schol. LXIX. Appoſuit poſt hoc, Hunc depræhendimus peruertentem gentem: & deſtruentem legem ac prophetas. Confut. LXIX. Vnde non depræhenderis, unde non redargueris peruertere uiam Domini? quum hic appoſueris id quod ſcriptum non eſt, calumnians teipſum, non enim dixerim Dominum: dicens, hunc depræhēdimus deſtruentē legem & prophetas. Contrarium redarguit te ô uaniſſime, quū ipſe Saluator dicat, Non ueni ut deſtruā legem aut prophetas, ſed ut impleam. Non poteſt igitur idē qui dicit, Non ueni ut deſtruam, propter deſtructionē accuſari. Nō habet enim ſic ipſe ſermo, ſed Depræhendimus hunc peruertentē populum, dicētem ſeipſum CHRISTVM regē. Schol. LXX. Appoſitio eſt, poſt Iubentem tributa nō dare: & auertentē mulieres & liberos. Confut. LXX. Quis ſibiipſi præcipitium aſciſcit implens id quod ſcriptum eſt? Qui ſibiipſi malus eſt, cui bonus erit? Omnis enim temeritatis ac maliciei & periculoſę profectionis exemplū eſt, eo quod quæ quidē ſcripta ſunt reſecat, quæ uero ſcripta nō ſunt apponit, maxime in Euāgelio indiſſolubili in æternum. Sed & ea quæ apponuntur, neq; locum habent, neq; ænigma.

Non enim auertit IESVS mulieres & liberos. Ipſe enim dixit, Honora patrem ac matrem. &, Quæ Deus cõiunxit, homo ne ſe paret. At etiamſi dixit, Niſi quis reliquerit patrem & matrem, & fratrem, & uxorem & liberos, & cætera, non eſt meus diſcipulus: non ut odio habeamus patres, ſed ut ne à patribus ac matribus ad alterius fidei imperium ſubducamur, aut à doctrina Saluatoris diſcedamus, dixit.

Scholium LXXI. Et quum ueniſſent in locum qui dicitur Caluarię locus, crucifixerunt ipſum, & diuiſerunt ueſtes ipſius, & obſcuratus eſt ſol. Confutatio LXXI. Gloria miſericordi Deo, qui colligauit currus tuos ô Pharao Marcion, & quum uelles tu effugere, ſubmerſit ipſos in mari. Nam quum omnia prætexas, nõ habebis hic ullam occaſionem prætextus. Qui enim carnem non habet, neqꝫ crucifigi poteſt. Quomodo non magnum hoc dictum fugiſti? quomodo non magnã hanc rem occultare conatus es? quę omnem ab initio excogitatam à te improbitatem diſſoluit. Si enim omnino crucifixus eſt, quomodo non uides crucifixum tactus ſenſum habentem? & clauis manus ac pedes transfixum? Nec uero poterat apparentia hoc eſſe, aut phantaſma ac uiſum, uelut tu dicis, ſed uere corpus quod ex Maria accepit Dominus, carnem habens noſtram & oſſa & alia, quandoquidẽ & tu confiteris quod Dominus cruci affixus eſt. Scholium LXXII. Reſcidit hoc, Hodie mecum eris in paradiſo. Confutatio LXXII. Recte hoc & conuenienter reſcidiſti ô Marcion, ſuſtuliſti enim à teipſo ingreſſum paradiſi. Neqꝫ enim tu ingredieris, neqꝫ eos qui tecum ſunt ingredi ſines. Reuera enim ex natura odio habent bonum ſeductores, ac decepti. Scholium LXXIII. Et quum clamaſſet uoce magna exſpirauit. Confutatio LXXIII. Si exſpirauit ô Marcion, & uocem magnam edidit: unde exſpirauit, aut quid eſt quod exſpirauit? Manifeſtum eſt autem etiamſi tu nullus dicas, anima cum deitate à corpore egreſſa, ita ut corpus ſine ſpiritu manſerit, uelut ueritas habet. Scholium LXXIIII. Et ecce uir nomine Ioſeph, detractum corpus inuoluit ſindone, & poſuit in monumento in lapidem exciſo. Confutatio LXXIIII. Si detractum & inuoluit, & poſuit in monumento, te nõ perſuadent ô Marcion, quis eſt te ſtolidior? Quid uero aliud clarius ſcriptura oſtendere poſſit? quando & monumentum, & locum, & ſpeciem oſtendit, & corporis triduanum ſitum, & inuolucrum ſindonis, ut omnem ueritatem declararet. Scholium LXXV. Et reuerſæ mulieres quieuerunt ſabbato ſecundum legem. Confut. LXXV. Vnde reuerſę ſunt mulieres? Cur uero & Quieuerunt ſcriptum eſt, quàm ut oſtenderet ſcriptura ipſorum teſtimonium redarguens tuã dementiam ô Marcion. Ecce enim & mulieres teſtantur & Apoſtolus, & Iudęi, & Angeli, & Ioſeph, qui reuera palpabile corpus detraxit & inuoluit. Quis uero ornabit eum, qui propria condemnatione ſeipſum peruertit, uelut ſcriptum eſt?

Scholium LXXVI. Dixerunt illi in ueſte ſplendida, quid quęritis uiuentem cum mortuis? ſurrexit. Recordamini quę dixit quum adhuc uobiſcum eſſet, quod oportet filium hominis pati & tradi. Confutatio LXXVI. Neqꝫ hi te perſuadent te Angeli ipſi ô Marcion, confitentes quidem ipſum triduo cum mortuis fuiſſe, uiuere uero de cætero, & non amplius mortuum eſſe, qui ſemper quidem uiuit in deitate, & omnino non mortuus eſt. Mortuus autem eſt ſecundum carnem per triduum, & rurſus uiuit. Dicunt enim ipſis, reſurrexit, non eſt hic. Reſurrexit autem quid eſt, niſi quod etiam dormiuit? Clarius enim hoc ipſum enarrant, Recordamini enim, inquiũt, quod quum adhuc ſupereſſet in uita, hęc dixit uobis, quod oporteret pati filium hominis. Scholium LXXVII. Reſcidit hoc quod dictum eſt ad Cleopam & illum alterum, quum obuiam factus eſt ipſis, O ſtulti & tardi ad credendũ omnibus quę loquuti ſunt prophetę. Nonne hæc oportuit pati? & pro hoc, Quę loquuti ſunt prophetę: fecit, quę loquutus ſum uobis, redarguitur

autem,

autem, eo quod quādo fregit panē, aperti ſunt oculi ipſorū, & cognouerūt ipſum. Confutatio LXXVII. Vnde facta eſt fractio panis, dic ô Marcion? ab imaginatione, aut à corpore operante, magnitudinem habente ſecundum ueritatē. Vbi enim reſurrexit ex mortuis, in ipſo ſancto corpore ſurrexit in ueritate. Feciſti autem ô Marcion, pro hoc, nonne hæc ſunt quæ loquuti ſunt Prophetæ: nonne hæc ſunt quæ loquutus ſum uobis. omnino itaq; cognouiſſent ex uerbis, Quæ loquutus ſum uobis. Quomodo igitur in fractione panis dicit, Aperti ſunt oculi ipſorum & cognouerunt ipſum, & diſparuit ab ipſis? Decebat enim ipſum qui Deus erat, & corpus ſuum in ſpirituale tranſmutabat, oſtendere quidem corpus uerum, diſparere autem quando uolebat, quia omnia ipſi poſſibilia ſunt. Nam & Heliſęus quū propheta eſſet, & ex Deo gratiam accepiſſet, petiuit à Deo ut qui ipſum quærerēt percellerentur cæcitate, & percuſſi ſunt, & non uidebant ipſum quum talis eſſet qualis erat. Sed & in Sodomis oſtium ipſius Loth occultauerunt Angeli, & non uidebant ipſum Sodomitæ. Num & oſtium Loth apparentia erat, ô Marcion? Nō relinquitur autem tibi ulla aliqua contradictio. Fregit enim panem, & porrexit diſcipulis ſuis. Scholium LXXVIII. Quid turbati eſtis? uidete manus meas & pedes meos, quia ſpiritus oſſa nō habet, ſicut me uidetis habere. Confut. LXXVIII. Quis non deriſerit delirum illum, per ſtultitiam ſeipſum & aliorum animas detrahentē in infernum? Si enim hæc non cōfiteretur ipſe, probabilis eſſet ipſius error, & ueniam haberent qui ab ipſo ſunt decepti. Nunc autem poſtquam ille confitetur, & non ſuſtulit hæc uerba, legunt autem ipſa etiam ſodales eius, peccatum eius & iſtorum manet, & ineuitabilis eſt ipſius & illorum ignis, quum nullam excuſationem habeant, Saluatore clare docente, quod etiam poſt reſurrectionem oſſa & carnē habet: uelut ipſe teſtatus eſt dicens, Sicut me uidetis habere. Hæc eſt tractatio noſtri operis propter ipſum facti contra ipſum, ex reliquijs eorum quæ apud ipſum ex Euangelio ſeruantur. Quare arbitror ſanè ſufficientia hæc eſſe ad oppoſitionem fraudis ipſorum. Deueniam autem & ad conſequentia Apoſtolica dicta quæ adhuc apud ipſum ſeruantur, & per nos rurſus ſic delecta ſunt. Ita ut ſuperius quidem iuxta ordinem per totum à nobis propoſita ſint, nunc uero ab epiſtola ad Galatas initio facto. hæc enim apud ipſum prima habetur. Nos autem tunc electionem fecimus, non uelut apud ipſum, ſed ſicut habet Apoſtolicorum dictorum ſeries, primum ea quæ ad Romanos eſt collocata. Hic autem iuxta ipſius ſtilum ſic apponimus.

Ex Epiſtola ad Galatas.

Scholium I. Diſcite quod iuſtus ex fide uiuet. Quicunq; enim ſub lege, ſub maledictione ſunt. Qui uero fecerit ipſa, uiuet in ipſis. Confut. I. Hoc ipſum, diſcite quod iuſtus ex fide uiuet, & quæ ab Apoſtolo dicta ſunt, ueterem ſcripturam ſuſcipiunt, quæ ſanè ſunt ab Apoſtolo ad noſtram uitam ex lege & prophetis dicta de nouo Teſtamento, & ſunt coniugata noſtrę ſpei. Sub maledictione ſunt dicit, quia in lege minæ erant contra inobedientiam ipſius Adam, donec uenit qui ex ſupernis uenit, & corpore ex maſſa Adam indutus, maledictionem in benedictionem tranſmutauit. Scholium II. Maledictus omnis qui pendet in ligno. Qui autem ex promiſſione eſt, per liberam eſt. Confutatio II. Quum oſtenderit rurſus ſanctus Apoſtolus myſterium aduentus in carne & crucis, ad diſſoluendam maledictionem factum eſſe, idq; præſcriptum in lege, & prædictum à prophetis futurum eſſe, & poſtea perfectum eſſe in Saluatore: manifeſte oſtendit inſuper quod non aliena eſt lex à Saluatore. prædixit enim, & teſtimonium præbuit his quæ ab ipſo facienda erant. Scholium III. Teſtor autem rurſus, quod homo circumciſus debitor eſt, ut totum legem impleat.

Confut. III.

Confut. III. Debitor eſt, non uelut de deſperato dicit, ſed de grauiore onere quod poteſt leuius reddi. Quum unus ſit Dominus, qui poteſt & grauare & alleuiare, per propoſitum eorum qui nõ recuſarunt ſuſcipere ſalutem, per gratiam ipſius in aduentu ipſius in carne. Schol. IIII. Pro, modicum fermentum totam maſſam fermentat: fecit, adulterat. Confut. IIII. Quo nihil ueri apud ipſum inueniatur, nuſq; ferè citra maliciam ſcripturas tractat. Verum ab ipſa conſequentia ſermonis declaratio contingit. Nam fermentum quod maſſę ſubactę ſpecies eſt, per fermentationem primariam ſpeciem amiſit, & in alijs quoq; maſſis eandem corrumpit. Schol. V. Tota enim lex uobis impleta eſt, Diliges proximũ tuum ſicut teipſum. Confut. V: Quid opus habet ſanctus Apoſtolus lege uti, ſi abalienatum eſt nouũ Teſtamẽtum à ueteri lege? Verum ut oſtendat quod unius Dei duo Teſtamenta ſunt, quorum conſonantia, impleti. uidelicet legis per dilectionem proximi, quæ perfectum bonum operatur, æqualiter in duobus Teſtamentis cognoſcitur: legis perfectionẽ dixit eſſe dilectionem. Schol. VI. Manifeſta autẽ ſunt opera carnis, quæ ſunt ſcortatio, immũdicia, laſciuia, ſimulachrorũ cultus, ueneficium, inimicitię, lites, æmulationes, indignationes, cõtentiones, ſeditiones, hæreſes, cædes, ebrietates, comeſſationes, quę prædico uobis, quẽadmodum & prædixi, quod qui talia faciunt, regni Dei hæredes non erunt. Confut. VI. O admiranda myſteria, & cõtraria Dei exempla. Carni enim illigauit omnia horrenda. Caro autem non ſemper erat, ſed in ſexta die ſtructurę mundi Adam formato, ex eo tẽpore initium habuit, formationis inquam: ut redarguantur qui dicunt ſemper ab initio eſſe malũ.
Peccati et mali origo. Nam neq; ab eo tempore quo formata eſt caro, peccauit, ut ne plaſtes cauſſa peccati putetur, qui carnem peccatricem crearit: neq; ante formationem malum extitit: uerum poſt tempus ipſe Adam in inobedientiam collapſus, quum haberet liberum arbitrium in propria uoluntate, à ſeipſo peccatum intra ſe excogitatum cõmiſit, ubi uidelicet eundem Dominum per inobedientiam ſpreuit. Vbi itaque erat malum, priuſquàm caro eſſet? Quomodo uero ſtatim ut formata eſt, malum non operata eſt? ſed poſt aliquod tempus. Proinde ſublatus eſt ſermo de maliciei initio. Non enim poteſt antiqua ab initio eſſe, quoniam in carne poſterius nata malicia, habet ut fiat, aut nõ fiat. Et neq; caro rurſus exors eſt cœleſtium. Et ne quis accuſet ſanctum Apoſtolum, uelut qui dixerit, Caro & ſanguis regnum Dei nõ poſſidebunt. non enim omni carni culpam attribuit. Quomodo enim culpabitur caro quæ prædicta non fecit? Sed & ex alijs argumentis quæſitum declarabo. Quis enim accuſabit electos Dei? Quomodo non poſſidebit Maria ſancta cum carne regnum cœlorum, quæ non ſcortata eſt, non petulans fuit, non adulterium commiſit, nullum flagitioſum carnis opus perpetrauit, ſed impolluta permanſit? Nõ igitur de carne dicit, quod non poſſideat regnum cœlorum, ſed de carnalib. hominibus, qui mala per carnem faciunt: quæ ſanè ſunt, ſcortatio, ſimulachrorum cultus, & his ſimilia. Et penitus confutata eſt fraus tua, ô erronee Marcion, quum ueritas undiquaque præuerterit, & firmitatem prædicationis uitę muniuerit. Schol. VII. Qui uero CHRISTI ſunt, carnẽ crucifixerunt cum affectibus & concupiſcentijs. Confut. VII. Si qui CHRISTI ſunt, carnem crucifixerunt ô Marcion, manifeſtum eſt quod ſerui CHRISTI ab affectibus & cupiditatibus mundam carnẽ effecerũt, & CHRISTVM imitati ſunt, oſtendentes ipſum carnẽ crucifixiſſe. Quapropter etiam ipſi eadẽ cum Domino ſuo ſentiunt, & carnẽ crucifixerunt. Et ſi carnem crucifixerunt, impoſſibile eſt carnem quæ pro CHRISTO paſſa eſt, non cum CHRISTO regnare. quẽadmodum etiã in alio dicto ſanctus Apoſtolus oſtẽdit dicẽs, Quẽadmodũ ſocij eſtis afflictionũ CHRISTI, ſic etiã glorię. Schol. VIII. Neq; enim qui circumciduntur ipſi legẽ ſeruant. Confut. VIII. Nõ interdicta eſt igitur

prior illa

prior illa circumciſio in proprio tempore, ſi legem ſeruauit. Lex autẽ CHRISTVM annunciauit uenturũ, ut legem libertatis exhiberet. Et nõ amplius circumciſio in carne tẽpori CHRISTI inſeruierit. Venit enim uera per CHRISTVM circumciſio, cuius figura illa erat. Qui uero adhuc per illam cõſignantur, etiamſi omnem legem ſeruauerint, non amplius reputabitur ipſis legis obſeruatio. Quandoquidem enim lex dixit de CHRISTO, prophetã excitabit uobis dominus Deus ex fratribus meis ſicut me, ipſum audietis: ipſorũ profectò qui CHRISTVM non audiuerunt circumciſio, præputium ipſis fit. Et obſeruatio legis, non amplius obſeruatio. Bona itaq; eſt lex, & bona circũciſio, ex quibus cognouimus CHRISTVM, & perfectiorem ipſius legem, & perfectiorem ipſius circumciſionem.

Ex Epiſtola ad Corinthios I. quæ & illis & nobis ſecunda eſt.

Schol. I. Scriptum eſt enim, Perdam ſapientiam ſapientium, & prudentiam prudentiũ reprobabo. Confut. I. Si ab his quæ ſcripta ſunt in prophetis, deligit Apoſtolus teſtimonia ad declarandam ueritatem & bonam doctrinam: non alieni ſunt prophetæ à ueritate & bono, & bona ipſius doctrina. Schol. II. Quo uelut ſcriptũ eſt, Qui gloriatur, in Domino glorietur. Confu. II. Si laudatus eſt apud prophetas qui in Domino gloriatur, Dominum autẽ nouit Deum legis, qui apud te ô Marcion, & iudex & opifex & iuſtus appellatur: non alius eſt hic quàm CHRISTI pater, cuius diſcipulus eſt Paulus. Nã à prophetæ doctrina doctor gentium cõſtitutus à CHRISTO Paulus, ex iiſdem ac ſimilib. doctrinis puram aquam hauriens, Eccleſiam ſibi commiſſam rigat. Schol. III. Principum mundi huius qui abolentur. Confut. III. Si principes mundi huius multi ſunt, abolentur autem tales: cogeris ô Marcion non amplius trium principum radices quærere, ſed perſcrutari aliam fabulam multorum principiorum, & multarum radicum, multæq; tragœdiæ. Et quum calumnians finxeris, (non enim repereris, occurrente tibi uoce qui abolentur) ſubuertetur illa à te excogitata principio carens principiorum radix. Omne enim quod deſinit, non eſt ſempiternum. Sed ſi principiũ habuit ut eſſet, etiam finem habebit. Impoſsibile eſt enim id quod principium habuit, perpetuò durare. Niſi ſanè uelit id quod eſt, cauſſa fiens eius quod aliquãdo nõ fuit, eſſe aũt incœpit. Id uero quod eſt, eſt Pater filius & ſpiritus ſanctus. Quod uero non eſt, ſunt hæc acquiſita, quæ principiũ habuerunt ut ſint. Inter quæ eſt & quod dicitur malum, & eſt malum, quod ex hominibus initium accepit, qui facti ſunt quũ aliquando non fuerint. Quum autẽ malum initium habuerit, ex quo tempore etiã homo qui aliquando non erat, non amplius erit malũ. Citra ambiguitatẽ enim tolletur, eo quod nõ conſentiat princeps cum eo quod habuit principiũ, & inter mala ſeipſum conſtituit. Sedabitur enim poſt reſurrectionẽ, & nõ ſolum tũc, uerum etiã à legis prædicatione, & ante legẽ à multis qui ſecundum naturæ legem uixerunt, & adhuc amplius à CHRISTI in carne aduẽtu, perfectiſsime autẽ à mortuorum reſurrectione. Nã ſeminantur in corruptione, reſurgunt in incorruptibilitate, non amplius malum operantes, nõ amplius morientes. Sed & quod ceſſabit, idem Apoſtoli ſermo teſtatur dicens, Principum mundi huius qui abolentur. Et ſublata eſt undiquaq; ô Marcion doctrina tua, ut quæ imaginaria eſt & falſa, inſtabiliſq; ac abſurda. Scholium IIII. Scriptum eſt enim, Qui depræhendit ſapientes in aſtutia ipſorũ. Et rurſus, Dominus cognoſcit cogitationes hominũ quod ſunt uanæ. Confutatio IIII. Vox Scriptum eſt, in uſum prolata, & Cognoſcit Dominus, uſurpata, nõ aliena eſt ab eo qui delegit hoc ſermonis dictum, à ſancto uidelicet Apoſtolo, apud quem uſus habetur. Ex quo uſu ſtilus & character apparet, quod non ſit aliena Apoſtoli prædicatio à ueteri Teſtamento,

unde ipſi teſtimonium conflatum eſt. Scholium v. Etenim paſcha noſtrum immolatus eſt CHRISTVS. Confut. v. Si paſcha confitetur Apoſtolus, & immolatum CHRISTVM non negat, non alienum eſt paſcha à CHRISTO, qui ſecundum legem paſcha ouem immolauit uerè, & non apparentia. Cuius ouiculæ figura erat non in apparentia immolatus CHRISTVS, neq; citra carnē paſſus. Quomodo enim potuiſſet ſpiritus immolari? Manifeſtum eſt enim quod non potuerit. Quum autem non potuerit ſine carne immolari, immolatus autem ſit in ueritate, uelut Apoſtoli minime dubia cōfeſſio confitetur: profectò omnino clare oſtenditur lex non aliena, in figura lata per tempus, uſq; ad perfectiorem & euidentem agnum, in ueritate immolatum CHRISTVM, quem præceſſit in ueterib. tēporib. ouicula ſenſibilis alijs immolata, nobis autem paſcha immolatus eſt CHRISTVS.

Scho. VI. Non ſcitis quod qui adhæret ſcorto, unum corpus eſt: erunt enim, inquit, duo in carnem unam. Confut. VI. Si non eſt uera lex, qua ratione ueri teſtimonium à lege accipiūt? Quorum unus eſt ſanctus Dei Apoſtolus Paulus, qui hoc teſtimonium cum multis alijs ad euidentem declarationem ueritatis ac prædicationis boni Dei accepit. Scho. VII. Immutate, Nam pro in lege: dicit, in Moſis lege. Ante hoc uero dicit, nonne & lex hæc dicit? Confut. VII. Siue in ſecūda ſententia immutaueris ſpeciem ô Marcion, & putaueris eo quod feciſti, in Moſis lege: te abalienare propter Moſem Dei legē, ipſa cōiunctio ex ſupernis tuam dementiam redarguit, nempe, nonne & lex hæc dicit? In lege enim ſcriptum eſt, Non obligabis os boui trituranti. Nulla uero iniuria nos affeciſti, ſiue appoſueris nomen Moſis, uerum nobis quidem profuiſti, contra teipſum uero teſtimonium ſtrinxiſti. Vndiquaq; autem confeſſus es te ignorare Dei eſſe Moſis legem, ex hoc, in Moſis in lege: &, nonne lex dicit. Sequitur enim Apoſtolus aſſentiens in eo quod poſtea dixit, num boues curæ ſunt Deo? aut omnino propter nos dicit? Si uero propter Apoſtolos dixit, lex & Deus in lege loquutus, curā ergo gerit Apoſtolorum CHRISTI, in eo quod monet non obligandum eſſe ipſis os, ſiue ut loquantur ipſius CHRISTI doctrinam, ſiue ut quotidianum cibum à populis citra defectū habeant. Non igitur alienos à ſua deitate Apoſtolos nouit, neq; Apoſtoli alienum ipſum Deum putant, ex teſtimonio quod de omnibus ſanctus Apoſtolus dedit, dum inquit, num boues curæ ſunt Deo? aut propter Apoſtolos dixit. Etſi propter Apoſtolos dixit, creator autem eſt hominum & iumentorū ac brutorum, ex quorū numero ſunt & boues & paſſeres, reptiliaq; ac animalia uniuerſa, tum alia, tum marina. Ergo curā habet de omnibus iuxta uniuſcuiusq; proportionem. Et curam quidem de omnib. gerit, in eo quod dicit, homines & pecora ſeruabis Domine. Et in eo quod dixit, Quis dedit coruo cibū? &, Pulli coruorum ad Dominum uociferātur cibū quærentes, &, Dabis alimentū opportunum omnibus. Imò dum triturant boues, admonuit ut ne obligemus os boui trituranti. Alioqui oſtendiſſet, nō poſſe Deū nutrire creaturam ſuam. Imò etiam ſi nō, per hominum ſaltem alimentum, quod per ipſos iumentis ſuppeditatur. Oſtendit autem ſcurras Apoſtolus, non ob penuriam alimēti, Deum per trituram boum curam gerere, in eo quod iubet talibus os non obligare, ſed per ænigma de Apoſtolis & ipſorum ſtatu ſignificare. Omnium enim ſenſibilium prouidentiam facit, & ſimiliter omnium curam gerit. Non enim oppoſitè Apoſtolus aduerſus Saluatorē ſcripſit, ut ſic plerictq; prætexant. Minores enim bobus ſunt paſſerculi, de quibus Saluator dixit, Quicunq; paſſerculi uendūtur duobus aſſibus. Et rurſus, Nonne duo paſſerculi uenduntur uno aſſe, & unus ex ipſis nō cadet in laqueum, citra patrem ueſtrum qui in cœlis eſt? Simul equidem omnium prouidentiam habet, maiorum uero curam gerit, iuxta maiorem ſpeciem ſpiritualis conſequentiæ. Proinde ex

Non obligabis os, quomodo accipiendum.

de ex

de ex omnibus cōſitetur eundem creatorem & opificem & legiſlatorem, ueteris ac no
ui Teſtamenti eſſe Deum bonum, & iuſtum, atq; omnium dominum. Schol. VIII.
Num boues curæ ſunt Deo? Confut. VIII. De hoc iam tractatum eſt, & per lōgum
actum in præcedenti dicto. Quapropter ſuperfluū ratus rurſus de ipſo dicere, conten-
tus fui prædictis. Schol. IX. Nō enim uolo uos ignorare fratres, quod patres noſtri
ſub nube erant, & omnes per mare tranſierunt, & omnes eundem ſpiritualem cibum
comederunt, & omnes eundem ſpiritualem potum biberunt. Biberunt enim ex ſpiri-
tuali ſequente petra: petra uero erat CHRISTVS. Sed non in pluribus ipſorum com-
placitum eſt ipſi. Hæc autem figuræ nobis fuerunt, ne nos ſimus concupiſcentes ma-
lorum, quemadmodū & illi concupiuerunt. Neq; ſimulachrorum cultores ſitis, ſicut
quidam illorum, uelut ſcriptum eſt, Sedit populus ut ederet ac biberet, & ſurrexerunt
ad ludendū. Neq; tentemus CHRISTVM, uſquequo dicit: Hæc autem figuratè con
tigerunt illis, ſcripta uero ſunt nobis, &c. Confut. IX. O ingentem inſaniam. Quis ha
bens oculos ſole exoriente ſeipſum à luce ſeducit? Si enim patres ſuos ſanctus Apoſto
lus dicit eos qui tunc fuerunt, & ſub nube, & per mare tranſiſſe, & ſpiritualem cibum
ac potum eſſe, comediſſe uero ac bibiſſe ex ſpirituali ſequente petra, CHRISTVM au Chriſtus
tem petram eſſe dicit: quis Marcionis dementię fidem habebit, qui ſuæ ipſius ac audi petra.
torum ſuorū menti tenebras inducit, alienum eſſe CHRISTVM aſſerens ab his quæ
in lege fiunt, et quæ confitetur Apoſtolus in ueritate, & nō in apparentia? Dicit autem
ſanctus Apoſtolus, non in pluribus ipſorum complacitū eſſe Deo, omnino propter
iniquam eorundem actionem. Si uero non approbauit eos qui ſecundum legem ini-
qua operati ſunt, ergo indignatur talibus, uelut qui ipſe legem dedit, et legem ſuam
eſſe docet, quæ tempori data eſt, & iuſte inſeruijt, uſq; ad aduentū ipſius in carne. De-
cet enim patremfamiliâs ſingulatim ac conuenienter præcipere famulis ſuis ea quæ de
cent. Statim autem infert, dicens: Hæc autem figuræ nobis fuerunt, ne nos ſimus con-
cupiſcentes malorum, quemadmodum & illi concupiuerunt. Neq; ſimulacrorū cul-
tores ſitis, ſicut quidam illorum: nō contra omnes ſuffragium ferens. Et unde nouiſti
hęc ô Apoſtole? infert, uelut ſcriptum eſt, dicens: Sedit populus ut ederet ac biberet, et
ſurrexerunt ad ludendum. Itaq; uera eſt Scriptura, ex qua etiam cōfutationem contra
iniquos Apoſtolus ſumit. Deinde rurſus, Neq; tentemus Dominū. Marcion autem
pro Dominum, fecit CHRISTVM. CHRISTVM autem & Dominum eundem ſci
mus eſſe, etiamſi non uideatur Marcioni, quum præpoſita ſit CHRISTI appellatio,
dum dicit, Petra erat CHRISTVS, & nō in pluribus ipſorum complacitum eſt ipſi.
Vbi uero receſſit rurſus ſanctus Apoſtolus, totam capitis ſummam dicit, Hæc autem
figuratè contigerunt illis, ſcripta uero ſunt nobis in admonitionem. Si itaq; quæ figu-
ratè illis contigerunt ſcripta ſunt nobis in admonitionem, is qui ſcripſit quę tunc facta
ſunt, ad admonitionem noſtri curam eorum gerebat, quorum etiam admonitionē fe-
cit, ut ne fieremus nos concupiſcentes malorum. Qui uero non uult nos malorū con-
cupiſcentes eſſe, profecto bonus eſt, & nō malus. In quibus enim ipſe eſt, in his adhor-
tatur nos eſſe, idem bonus Deus exiſtens atq; iuſtus, præſcriptorum Deus, & eorum
qui poſtea admonentur creator omnium, & opifex & legiſlator, & largitor Euāgelij,
& dux Apoſtolorum. Schol. X. Quid igitur dico? quod aliquid templo immolatū
ſit? aut aliquid ſimulachris immolatum ſit? Imò quod quæ immolāt, dæmonijs immo
lant, & non Deo. Appoſuit autem Marcion uocem, templo immolatum. Confu-
tatio X. Quid igitur dico? quod ſimulachris immolatum aliquid ſit? Imò quod quæ
immolant, dæmonijs immolant, & non Deo. Non reprobauit Apoſtolus uetus pa-
trum tempus uſq; ad ſeipſum, & uſquequo ipſe in Hieruſalem ſubſtitit, ex eo quod di-
cit, eos qui ſimulachris immolant, dæmonijs immolare, & non Deo. Non ergo con-
demnauit eos qui Deo immolarunt, quādo ſacrificiorum uſus erat. Verum condem-

nauit eos qui ſimulachris immolant, non propterea quod immolent, ſed quod pro
Deo ſimulachris immolent. Neq; enim immolant ut alimentum ſibi ipſis ex Deo da-
tum, in eſum acquirãt, ſed dæmonibus immolant ac uanæ ſapientiæ. Tu uero ô Mar
cion, appoſuiſti uocem, templo immolatũ: ut qui putaſti ex eo quod mixta ſunt duo
nomina, templi ac ſimulachri, coniungi duorum modorũ formam. Et non eſt hoc ita.
Si enim poſtquam uenit nouum Teſtamentum, immolaretur CHRISTO priuatim,
& in nomen ipſius animalia offerrentur, probabile à te excogitatũ eſſet calumniæ men
dacium: uelut his qui nunc Deo immolant, & his qui tunc in templo Hieroſolymorũ
immolarunt, & his qui ſimulachris immolant, ſimul coniunctis, & dæmonijs immo-
lantibus, & non Deo. Quum autem nemo immolarit animalia CHRISTO, à CHRI
STI aduentu & nouo Teſtamento, manifeſta eſt apud te additio. Si uero etiam ex na-
tura hæc uox in Apoſtolo haberetur, de templo immolatis, et ſimulachris immolatis,
ſimul unum & idem iudicaſſet, apud eos qui rectam rationem ſequuntur, quum abu-
ſiue hæc uox dicatur ab Apoſtolo, propter hominum conſuetudinẽ qui ſemper ſimu
lachrum ſacrum & templum uocant. & ubiq; intercidit falſa tua ſententia, oſtenſa ueri
tate, quod immolantes ſimulachris, aut uelut tu dicis, in templo immolantes, menda-
cium operantes, dæmonijs immolant, & non Deo. At non hi qui aliquando ſecundũ
legem iuſtiſſime immolarunt. Nunc uero hoc non amplius fiente, ita ipſo uolente, ue-
» lut etiam ab origine per Hieremiam prophetã dixit: Vt quid mihi thus ex Saba fers,
» & cinamomum ex terra longinqua. Et rurſus, Sacrificia tua non fuerunt mihi iucun-
» da. Et alibi, Tolle tua ſacrificia Iſraël, & edite carnes. Non enim præcepi patribus ue-
» ſtris in die quum apprehenderem ego manum ipſorum, ut educerem ipſos ex Ægy-
» pto, de ſacrificijs: Sed hoc præcepi ipſis, ut unuſquiſq; faceret iuſtitiam erga proximũ.
Quum autem ipſe dicat, Non præcepi & in lege dicat Moſi, Vnuſquiſque filiorum
» Iſraël ſi obtulerit ſacrificium ex bobus aut ouibus, maſculum immaculatum offerat.
Sacrificiorum ratio. Et rurſus, Si quis peccauerit, & in delicto quodam fuerit, adducat ouem. Et rurſus, Si
peccauerit populus, offerat uitulum: oſtendit ſe benigne accipere ſacrificia olim pro-
ſalute populi facta, non quod ipſe egeat his, aut uelit hæc, ſed quod ad ipſorum debili-
tatem condeſcendat, & ad humanæ naturæ præconceptam notionem. quo à multitu
dine deorum, ad unius Dei cognitionem ipſorum mentem transferat. Quandoqui-
dem enim fortiter fundata erat mens ipſorum in ſacrificio, uelut in pietate quę pro pro
pitiatione ac ſalute ipſorũ ſimulachris offerretur: ut ne grauiter ferrent, ſi ſemel à con-
ſuetudine auerterentur, hoc facere ipſis ad tempus permiſit, & poſtea ab imaginatione
multitudinis deorum, & ab his quæ ex conſuetudine ab ipſis fiebant, ipſos abducere
uoluit, ut deinceps cognoſcentes unum, & uni ſecurè credentes, ab ipſo audiamus:
Num edero carnes taurorum, aut ſanguinem hircorũ bibero? &, Num quadraginta
annis ſacrificium obtuliſtis mihi in deſerto domus Iſraël, & quidem multis ſacrificijs
tunc oblatis? quo oſtendat, quod non ipſi obtulerunt, quanquam ipſe ſuſciperet, & in
nomen ipſius illi offerrent: ſed propter ipſorum in talibus progreſſam cõſuetudinem,
donec immutaret abſtractos à tali conſuetudine ad unum, & ab uno deinceps diſce-
rent, quod neque indigebat, neque indiget, & de cætero per aduentum CHRISTI
ſui omnem ſacrificiorum uſum tolleret, uno ſacrificio omnia quæ antea fuerunt, com-
plente ac perficiente, quod eſt ſacrificium & uictima CHRISTI. Nam paſcha noſtrũ
immolatus eſt CHRISTVS, uelut ſcriptũ eſt. Cuius ſacrificij ac paſchatis & doctrinę
pædagogus fuit lex, deducens per figurã, & reſtituens in aliorum doctrinam. Schol.
XI. Vir non debet comã nutrire, quum gloria & imago Dei ſit. Confut. XI. Non
ſolum imaginem Dei Apoſtolus hominẽ eſſe decernit, ſed etiam gloriam. Quum au-
tem comam proponat, quæ corporalis eſt priuatim in corpore, & non in anima: non
alienam certè à Deo bono creaturã eſſe decernit. propterea quod confitetur ipſe ea quę
in ue-

in ueteri ſunt Teſtamento, in nouo impleri. Schol. XII. Sed Deus cõtemperauit corpus. Confut. XII. Si Deus contemperauit corpus, nõ autem alium Deum Apoſtolus prædicat, quàm uerum, confitetur autem Deum corpus membris contemperaſſe: non alium nouit Deum quàm opificẽ ipſum bonum, et creatorem & iuſtum, factorem omnium, ex quibus omnibus unum opus eſt homo qui membris ab ipſo probè contemperatus eſt. Schol. XIII. Erroneè ipſe Marcion, Sed in Eccleſia uolo quinq; uerba mente mea loqui, aliter autem propter legem. Confut. XIII. Ergo etiã linguæ ex dono Spiritus ſunt. Linguas aũt quales dicit Apoſtolus? Non ſolũ uoces Hebraicas diuerſimode ac uarie in ſingulis locutionibus recte cum ſapientia uariegatas, ſed etiam faſtuoſam Græcorũ linguam iactantes indicat, & quod Attice ac Æolice & Dorice quidam apud Corinthios loquerentur, qui turbas ac ſeditiones excitarãt, ad quos hæc epiſtola miſſa eſt. & confeſſus quidem eſt donum eſſe ſpirituale, Hebraicis dictionibus uti, & legem docere. Veruntamen & alios faſtus linguæ Græcorũ deſtruens, dixit ſe magis linguis quàm ipſos loqui, propterea quod ipſe eſſet Hebręus ex Hebræis, apud pedes Gamalielis educatus. Nam Hebręas literas laudi ducit, & donum ſpiritus eſſe dicit. Quapropter etiam ad Timotheũ ſcribens de ipſis, dicit, A' iuuentute ſacras literas didiciſti. Inſuper autem appoſitis his qui ex Græcorũ poëtis ac rhetoribus originem traxerũt, Omnibus uobis plus linguis loquor, inquit, ut oſtendat ſe etiam græcæ eruditionis excellens experimentũ habuiſſe. Nam & ſtilus ipſius indicat ipſum in primis diſciplinis eſſe, cui nõ potuerunt Epicurei ac Stoici reſiſtere, ſubuerſi per lectam ab ipſo ſapienter aræ inſcriptionẽ, quæ ignoto Deo inſcripta erat. de quo ſtatim interpretans dixit, Quem ignorantes colitis, hunc ego annuncio uobis. Et ipſe rurſus alibi confirmat, dum ait, Dixit quidam proprius ipſorũ poëta, Cretenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, uentres pigri. per quæ uerba Epimenidem indicat ueterem philoſophum, & templi Mithræ ſiue Solis apud Cretenſes ſacerdotẽ. Ex quo etiam Callimachus Libycus teſtimonium protulit, falſo de Ioue dicens:

Ara Dei ignoti.

Callimachi uerſus.

Cres ſemper mendax, tibi qui rex magne ſepulchrum
Erexit, quum non ſis mortuus ipſe perennis.

Et uides quomodo de linguis ſanctus Apoſtolus narrat: Sed uolo quinq; uerba in Eccleſia mente mea, hoc eſt per interpretationem loqui. Sicut Propheta in Spiritu ſancto pręſuppeditata in mentem, per prophetiam proferens in lucem, prodeſt auditoribus: Sic etiam ego, inquit, loqui uolo in aurem Eccleſiæ, et ad ædificationem, & non per faſtum Græcæ ac Hebraicę lingua meipſum qui gnarus ſum ædificare, & non Eccleſiã, per linguam quam ſcio. Tu uero ô Marcion, appoſuiſti Propter legem: uelut Apoſtolus dicat, Volo quinq; uerba in Eccleſia loqui propter legẽ. Reuerere Babylon ſecunda, & noua Sodomorũ multiplex mixtio, uſquequò cõtines linguas, uſquequò audes inceſſere eos quos nulla iniuria afficere potes? Quæris enim uiolare angelicas uirtutes, eijciens uerba ueritatis ab Eccleſia, dicens ad Loth ſanctũ, Educito uiros. & quod moliris, contra teipſum moliris. Verba aũt ueritatis nõ eijcies, ſed teipſum conculcabis in cæcitate, & in nocte tenebroſa degis, palpatione quærens oſtiũ, & non inueniens, donec exortus fuerit ſol, & uideris diem iudicij, in quo etiam ignis occurret tuæ mendacitati. Hic enim te expectat, uelut uides. Neq; enim habetur apud Apoſtolum, propter legem, & à te hoc excogitatũ eſt. Si uero etiam dixiſſet Apoſtolus propter legem, cõcinne dixiſſet domino ſuo, non ut diſſolueret legem, ſed ut impleret. Schol. XIIII. In lege ſcriptũ eſt, In alijs linguis, & labijs alijs loquar ad populũ hunc. Confut. XIIII. Si non impleuiſſet Dominus ea quæ in lege prędicta ſunt, quid erat opus Apoſtolũ commonefacere de his quę ex lege in nouo Teſtamento impleta ſunt? uelut etiam Saluator oſtẽdit, quod ipſe erat qui & in lege tunc loquutus eſt, & minas ipſis intentauit, dicẽs: Quapropter indignatus ſum generationi huic, & dixi ſemper, hi errant corde. Et iura ee

ui,ſi introibunt in requiem meam. Quare etiam in alijs linguis promiſit ſe loquuturũ
eſſe ad ipſos,uelut etiam loquutus eſt,& nõ intellexerunt. Hoc enim diſcipulis ſuis di-
» cere reperitur, Vobis data ſunt myſteria regni, illis aũt in parabolis,ut uidentes nõ ui-
deant,&c. Vbiq; igitur quum ea quę ex ueteri Teſtamento ſunt,impleantur in nouo,
omnibus manifeſtũ eſt, quod non alterius atq; alterius Dei ſunt, ſed eiuſdẽ ambo Te-
ſtamenta. Schol.XV.Mulieres in Eccleſijs ſileant, non enim permiſſum eſt ipſis lo-
qui,ſed ſubditæ ſint,uelut etiam lex dicit. Confut.XV.Si ſecundum legem ordinat
ſanctus Apoſtolus Dei bonam diſciplinam ſanctæ Dei Eccleſiæ: non inordinata eſt
lex à qua bonam diſciplinã tranſſumit. Neq; alieni Dei lex eſt,quę mulierem uiro ſub-
iecit. complacet enim hoc etiam Apoſtolo in Eccleſiæ ſtatutis, uelut ait, quemadmo-
dum etiam lex dicit. Vbi aũt dixit hoc lex quàm in eo quod dixit Deus ſtatim ad Euã,
Ad uirum tuum refugiũ, & ipſe tibi dominabitur. Nam etiamſi in alijs locis idem fit,
tamen hic principiũ eſt. Si itaq; ab eo tẽpore ſubdita eſt mulier uiro,ex Dei præcepto:
cõſequenter etiam Apoſtolus ſubijcit hanc, ita ut non aduerſetur Deo qui hominem
uirum & mulierẽ fecit, & ipſe eadem iubens penitus oſtendit, quod eiuſdem Dei hoc
præceptũ eſt,cuius etiam lex erat,& totum uetus Teſtamentũ,itemq; nouum,hoc eſt
ambo Teſtamenta quę & tunc & nunc mulierem uiro ſubijciunt,propter piam & bo
nam diſciplinam. Schol.XVI.De reſurrectione mortuorũ. Notum aũt uobis facio
fratres Euangelium quod annunciaui uobis. Et,Si CHRISTVS non reſurrexit,uana
eſt,&c. Sic prędicamus & ſic crediditſtis,quod CHRISTVS mortuus eſt,& ſepultus,
& reſurrexit tertia die. Quum autem mortale hoc induerit immortalitatẽ,tunc fiet ſer-
mo qui ſcriptus eſt, Deuorata eſt mors in uictoriam. Confut.XVI. Si annunciauit,
& ipſum rurſus notum facit: non aliunde eſt Euãgelium, neq; alia noticia poſt unam,
& illud in quo colloquitur per quatuor Euãgelia & Apoſtolos,ut redarguat Marcio-
nem qui poſt tot annos uenit, poſt tẽpora Romani epiſcopi Aniceti appellati, qui no-
nus fuit ab obitu Petri & Pauli Apoſtolorum. Quapropter muniens nos idem Apo-
ſtolus dicit, Etiamſi nos aut angelus de cœlo, annunciauerit uobis aliud Euangelium
præter hoc quod accepiſtis,anathema ſit: cognoſcens in ſpiritu quod Marcion & aſſe
clæ eius peruerſuri eſſent uiam probe fundatã. Vnde non amplius dixit, Annuncio uo
bis,ſed notum facio uobis Euangeliũ, quod non aliud eſt quàm quod iam annuncia-
ui uobis,de quo uos cõmonefacio, notum uobis facio qua ratione annunciaui uobis
Euangeliũ,ſi tenetis, niſi fruſtra credidiſtis. Si enim nõ tenetis uelut prædicaui uobis,
abſq; hoc fruſtra credidiſtis. Annũciaui enim uobis, quod CHRISTVS mortuus eſt
pro peccatis noſtris ſecũdum ſcripturas. & quod tertia die reſurrexit ſecundũ ſcriptu-
ras,& non ſecundum fabulam, neq; ſecundum doctrinam eorum qui à ſeipſis dicturi
ſunt quę non ſunt ſcripta. Nam Iudæi à ſeipſis dicunt eum non reſurrexiſſe,Marcion
autem & alij dicunt à ſeipſis,in apparentia paſſum ac ſepultũ eſſe. Ego autem ſecundũ
ſcripturas munio uos,ſtatim enĩ infert dicens,Sic prædicamus,& ſic credidiſtis,quod
CHRISTVS mortuus eſt,& ſepultus,& reſurrexit tertia die. Et mox,Si mortui nõ re
ſurgunt,neq; CHRISTVS reſurrexit,& ſi CHRISTVS nõ reſurrexit,uana eſt prædi
catio noſtra. Et poſt hæc omnia, Oportet enim mortale hoc induere immortalitatem,
& corruptibile hoc induere incorruptibilitatẽ. Et nõ dixit,mortale hoc capere immor-
talitatem,aut corruptibile hoc capere ſiue ſuſcipere incorruptibilitatem. Quod eſt aũt
mortale,quàm corpus quod nõ ſolum ſuſcipit in ſeipſo immortalitatem,ſed etiam ha-
bitatione excipit & indutura eſt immortalitatem, non corpore abiecto, & anima non
moriente immortalitatem induente. ſed mortali induente immortalitatẽ, & corrupti-
bili incorruptibilitatẽ,hoc eſt ipſo corpore. Ipſius enim mors eſt & corruptio tempo-
raria, propter ſolutionem illatam ipſi per Adæ inobedientiam. Quod aũt de perficien
dis in ipſo beneficentijs per promiſſionẽ dicat,indicat per hoc quod dicit, Tũc fiet ſer-
mo

Anicetus Romanus epiſcopus, nonus à Petro.

mo qui ſcriptus eſt, Deuorata eſt mors in uictoriam. quo ſignificet tunc futuram mortuorum reſurrectionem. Nam deuorata eſt mors partim in CHRISTI reſurrectione et eorum qui cum ipſo reſurrexerunt. Reſurrexerunt enim multa corpora ſanctorum, ſicut dicit Euangelium, & ingreſſi ſunt cum ipſo in ſanctam ciuitatem. Tunc autem in uictoriam deuoratur, quando ab omnibus uniuerſaliter euaneſcit.

Ex Epiſtola ad Corinthios ſecunda, quæ tertia eſt apud Marcionem, uerum immutato ordine, eò quod prima apud ipſum locata eſt ad Galatas.

Scholium I. Quotquot enim ſunt promiſſiones Dei, in ipſo ipſum etiam, quapropter & per ipſum, Amen Deo. Confut. I. Aperi oculos tuos & ſaluare ô Marcion. Si uero tu non amplius potes, mortuus es enim, hi qui à te decepti ſunt, aperiant oculos ſuos, & fugiant à te, uelut ab horrendo reptili & accedentes corrumpente. Si enim quotquot ſunt promiſſiones Dei, in ipſo etiam ſunt, promiſſiones autem Dei nouit Apoſtolus per legem & prophetas. ergo in CHRISTO, ipſum etiam promiſſionum complementi confirmabatur. Non igitur alienus eſt CHRISTVS à ueteri lege, & prophetis, neque à Deo qui loquutus eſt in lege, & in CHRISTO promiſſiones impleuit. Imò neque contrarius eſt CHRISTVS Deo, qui legem dedit & prophetas. Nam eo quod in ipſo promiſſiones promiſſæ fiunt, iccirco inquit, & per ipſum, Amen Deo. Ita ut Deus quidem pater promiſerit, CHRISTVS autem cõfirmet, & Dominus Amen ipſum ſibi uendicet per ipſum, in his quę per ipſum promiſſione confirmata ſunt, quum pater ipſius in lege loquutus ſit, & in Euangelio credentibus ſalutaria donauerit per ipſum CHRISTVM dicentem, Etiam pater, quia ſic fuit bona uoluntas coram te. Schol. II. Non enim nos ipſos prædicamus, ſed CHRISTVM IESVM, nos autem ſeruos ueſtros propter IESVM. quoniam Deus eſt qui dixit, è tenebris lucem illuceſcere. Confut. II. Non prædicant ſeipſos Apoſtoli, ſed IESVM CHRISTVM Dominum. Quapropter non eſt hæreſis, neq; Eccleſia nomine Apoſtolorum prædicata. Nunquam enim audiuimus Petrinos aut Paulinos, aut Bartholomæanos, aut Thaddæanos. Sed ab initio una pręcicatio omnium Apoſtolorum, nõ ſeipſos pręcicantiũ, ſed CHRISTVM IESVM Dominũ. Et ideo nomen quoq; Eccleſiæ omnes unum indiderunt, non de ſeipſis, ſed Domini ipſorum IESV CHRISTI, quum ab Antiochia cœperint Chriſtiani uocari, hoc eſt una ſola catholica Eccleſia, non aliud quid habens, ſed Chriſti Chriſtianorũ Eccleſia exiſtens, non Chriſtorum, ſed Chriſtianorũ. illo quidem uno exiſtente, his uero ab uno Chriſtianis appellatis. Poſt hanc uero & ipſius præcones, omnes non amplius eiuſdem formæ apparentes, per appoſititia nomina, Manichæorum & Simonianorum & Valentinianorum, atq; Ebionæorum. Ex quorum numero & tu Marcion unus es, & tuo nomine cognominati ſunt qui à te decepti ſunt, uelut qui teipſum prædicaſti, & non CHRISTVM. Deinde uero inquit, Deus eſt qui dixit, è tenebris lucem illuceſcere. Deus autem qualis quàm ille unus? qui in propheta oſtendit ex tenebris lucẽ, hoc eſt, ab hominũ incredulitate & ignorantia, lucẽ ac cognitionem, quę in CHRISTO illuxit in cordibus noſtris, qui aliquando gentes & ſimulachrorum cultores eramus, nunc autem Deum cognouimus, qui tunc in propheta promiſit, lucem ſuam in mundo luceſcere, uelut qui non alienus ſit à ueteri & nouo Teſtamento: quemadmodum nobis mos eſt perſuadere te ô Marcion, ex his quas ſcriptas habes Euangelij reliquijs, & nõ à te ſeduci. Schol. III. Habentes autem eundem ſpiritum fidei, & nos credimus, quare etiam loquimur: Reſcidit, Iuxta id quod ſcriptũ eſt. Confut. III. Non dabitur tibi locus quęcunq; tandem auſus fueris. Etiamſi enim exſcideris, Iuxta id quod ſcriptum eſt, apparet tamen præſcriptæ dictionis conſequentia. Nam ab hoc, Credidi, quapropter & loquutus ſum: ſtatim æqualia inferens Apoſtolus dixit, Habentes eundem ſpiritum

Chriſtianorũ una appellatio

ritum fidei, & nos credimus, quare etiam loquimur. Omnibus autẽ manifeſtum eſt hoc, quod in centeſimo decimoquinto pſalmo, qui Alleluia inſcriptionem habet, et ex libro Dauidis eſt, & ab ipſo uaticinante prædictus eſt hic ſermo, Credidi, quapropter & loquutus ſum: ſcriptus eſt. Vnde etiam Apoſtolus dictũ accepit, & ſimiliter dixit, Credimus & nos, quare etiam loquimur, quum unus ſit de numero Apoſtolorũ. Vnde non dicit, Credidi, quare etiã loquutus ſum: ſed Credimus nos, quare etiam loquimur. quo ſeipſum cum alijs Apoſtolis cõiungat, & dicit, Habentes eundem ſpiritum, ut oſtendat ſpiritum qui in Dauide loquutus eſt, eundem eſſe & in Apoſtolis. A quo ſanè tunc ille uaticinãs credidit, in quo ſpiritu etiam ipſi exiſtentes credunt & loquuntur. Multa autem eſt iniuria, & ut ita dicam, prærogatiua ſententiarum. Quum enim Apoſtolus unum & eundem ſpiritum dicat, quomodo Marcionis dementia cõfitens hunc ſermonem, audet dicere ſanctum Apoſtolum dixiſſe, alium eſſe ſpiritum, qui tunc fuit, & alium in Apoſtolis.

Ex Epiſtola ad Romanos quarta, ſic enim apud Marcionem habetur, ut nihil rectum apud ipſum ſit.

Scholium I. Quicunq; iniquè & ſine lege peccauerunt, iniquè etiam & ſine lege peribunt. Et quicunq; in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. Non enim auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur. Confut. I. Si qui ſine lege peccauerunt, ſine lege etiam peribunt, lex eſt ſalutis cauſa ſi ſeruetur, & non ſinit ſeruantes ipſam perire. Et ſi qui per legem peccauerunt, per legem iudicabũtur. Ergo iudex eſt lex tranſgreſſionũ, non perditionis, ſed iuſti iudicij, ſanctè iudicans tranſgreſſores. Non enim auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur. Si enim lex facta iuſtificat factorem, nõ mala eſt lex, neq; iniuſta, propter quam hi qui faciunt legem, iuſti fiunt. Ex lege autem eſt & fides in CHRISTVM prædicta, ſine quo nemo iuſtificabitur, et in quo qui credidit, iuxta prędictũ legis teſtimonium, non poteſt rurſus iuſtificari, quum uelut complementum ſit Chriſtus legis, iuxta id quod ab Apoſtolo dictum eſt: Complementum legis Chriſtus ad iuſtificationem: oſtendit enim quod ſine lege & Chriſto, non eſt iuſticia. Neq; enim Iudæi ſine Chriſto iuſtificabuntur, quum non acceperint Chriſtum. Neq; tu Marcion iuſtificaberis, abnegans legem. Schol. II. Circũciſio quidem iuuat, ſi legem feceris. Si uero trangreſſor legis fueris, circumciſio tua præputium facta eſt. Confut. II. Si pronunciat ſanctus Apoſtolus circumciſionem prodeſſe, quis in his quæ proſunt uituperium fecerit? niſi ſanè quis ſerpenti ſimilis fiat. Huic enim ſimilis es ô Marcion, nam & ille peruertens à Deo dicta perſuaſit Euam, dicens: Non morte moriemini. Legem enim circumciſioni colligauit, & circumciſionem legi conuenientem oſtendit. & eiuſdem Dei præceptum eſſe indicauit, qui & circumciſionem aliquando dedit, & legem in auxilium tulit, à qua Chriſtus creditus perfecta & loqui & facere credentibus exhibet.

Schol. III. Habentem formationem cognitionis ac ueritatis in lege. Confut. III. Si cognitio formationem habet, à formatione uero ſpecies apparet, Apoſtoli autem qui cognitionem & ueritatem habent, itidemq; ipſorum diſcipuli, nouerunt à formatione legis ſpeciem ſe acquiſiuiſſe, hoc eſt cognitionem & ueritatem. Non ergo aliena eſt lex à cognitione & ueritate. Nam per formationem in ipſa cognouerunt prædicatores ueritatis cognitionẽ & ueritatẽ. Schol. IIII. Adhuc enim Chriſtus quum nos eſſemus debiles, adhuc iuxta tempus, pro impijs mortuus eſt. Confut. IIII. Vox, adhuc: &, mortuus eſt: non apparentiæ, ſed ueritatis ſignificatiua eſt. Si eñ apparentia erat, quid opus erat dicere adhuc? quũ Chriſtus poſſit ſemper & nunc in ſpecie apparere, & non dici, adhuc quum nos eſſemus debiles. Nam per adhuc, tunc ipſum mortuum eſſe expreſſit, & quod iuſtificauit per mortem, ut non amplius opus habeat mori pro peccatoribus ſemel mortuus, & per ſeipſum non amplius moriens. Schol. V. Quare lex

quidem

quidem ſancta, & præceptum ſanctum ac iuſtum & bonum. Confut. V. Conſentit & ſuffragatur legi quod ipſa iuſta eſt, & præcepto itidem in ipſa expreſſo, tribus teſtimonijs hoc muniens, ſanctum ipſum dicens & iuſtum ac bonum, ut redarguat te ô Marcion, & nos doceat ſancti eſſe legem, cuius etiam præceptum ſanctum, & ipſum ſanctum eſſe ac bonum. Quapropter quum ſit boni præceptum, bonum uocatur: & quum ſit ſancti, ſanctum eſt: & quum iuſtum ſit, iuſti præceptum uocatur, quũ unus ſit & tunc & nunc, qui eſt ſanctus & iuſtus & bonus. Quapropter etiam præceptum ipſius, & tunc & nunc, in lege & in nouo Teſtamento, ſanctum eſt & iuſtum & bonum. Schol. VI. Vt iuſtificatio legis impleretur in nobis. Confutatio VI. In Apoſtolis & in nobis iuſtificatio legis impletur. Quomodo audes tu o Marcion dicere, legem alienam eſſe ab Apoſtolis Dei, qui ſecundum legis complemẽtum iuſtificantur.

Scholium VII. Finis enim legis Chriſtus ad iuſtitiam omni credenti. Confutatio VII. Si ad iuſtitiam uenit Chriſtus omni credenti, ita ut lex non perficiatur, niſi Chriſtus perficiat ſua præſentia. Non ergo perficietur o Iudæi in lege manentes, niſi Chriſtum qui aduenit, credentes in ipſum ſuſceperitis. Imò neq; tu o Marcion ſaluari poteris, in Chriſto prædicationis principiũ ac radicem reijciens, hoc eſt legem, ex qua Chriſtus cognitus perficit eum qui legem nõ abominatur, uelut quæ aliena ſit à Chriſto. Scholium VIII. Qui enim diligit proximum, legem impleuit. Confutatio VIII. Si per dilectionem proximi lex impletur, nõ aliena eſt à Chriſto & Deo patre Domini noſtri Ieſu Chriſti et Dei ipſa lex, quæ proximũ diligere iubet, quia Deus charitas eſt. Et omnia quæ ab ipſa prædicantur, ſimiliter ſemper prædicantur, & tunc & nunc, & in ueteri & nouo Teſtamento.

Ex Epiſtola ad Theſſalonicenſes prima, quæ quinta Marcioni eſt, octaua uero apud Apoſtolum, quum omnia peruerſe Marcion ex ipſa habeat, nihil appoſuimus. Similiter item ex ſecũda ad Theſſalonicen. ſexta apud Marcionem, nona uero apud Apoſtolum, rurſus nihil appoſuimus, quum ſimiliter omnia in ipſa à Marcione ſint peruerſa.

Ex Epiſtola ad Epheſios, ſeptima apud Marcionẽ, quinta apud Apoſtolum, hæc ſunt.

Scholium I. Mementote quod uos quondam gentes, qui uocabamini præputium, ab ea quæ uocabatur circũciſio in carne per manum facta: eratis tempore illo ſine Chriſto, abalienati à cõuerſatione Iſraël, & alieni à teſtamentis promiſſionis, ſpem non habentes, & impij in mundo. Nunc aũt in Chriſto Ieſu uos, qui aliquando eratis procul, facti eſtis propinqui, in ſanguine ipſius. Ipſe em̃ eſt pax noſtra, qui fecit utraq; unum, &c. Confut. I. Mementote, temporis ſpeciẽ ſignificat: & Qui uocabamini ab ea quæ uocabat̃, rerũ formas indicat, itẽq; uox In carne: quo oſtendat figurã in carne expectantẽ ſpiritus tẽpus, ut perfectiora ex figura indicet. Sine Chriſto em̃, à cõuerſatione Iſraël abalienatũ erat præputiũ. abalienatũ autem, alienum erat à promiſſione et Teſtamento. Et qui ab hoc originẽ trahebãt, ſpem nõ habebãt, ſed impij & ſine Deo erãt in mũdo, uelut oſtenſum eſt ex Apoſtoli uerbis. Verũ tu Marcion neq; uides, neq; audis, alioqui intelligeres quantorũ bonorũ cauſam ſanctus Apoſt. legẽ dicit, his qui in lege illo tẽpore uixerũt. In Chriſto enim Ieſu hi qui aliquãdo erant procul, nũc propinqui facti ſunt, in ſanguine ipſius. Ipſe enim eſt pax noſtra qui fecit utraq; unũ. Si aũt utraq; unũ fecit, & nõ alterũ ſuſtulit, alterũ cõſtituit. Ergo neq; prius illud alienũ eſt ab ipſo, neq; poſterius diremit à primo, ſed ambo in unũ collegit, nõ ſimpliciter, nõ in apparẽtia, ſed euidẽter in ſanguine ſuo, uelut certa Apoſtoli indicat doctrina. Schol. II. Quapropter dicit: Surge qui dormis, & ſurge à mortuis, & illuceſcet tibi Chriſtus.

Conſut. II. Vnde habet Apoſtolus hoc, Quapropter dicit? Imò ex ueteri, uelut manifeſtum eſt, Teſtamēto. Hoc autem habetur apud Heliam, unde autem originem trahebat Helias? imò unus erat ex prophetis, qui ſecundum legem uixerunt, à lege & prophetis originem ducens. Si autem in CHRISTO uaticinatus eſt, Surge qui dormis, & ſurge ex mortuis, & illuceſcet tibi CHRISTVS. Ergo exemplar per Lazarū & alios impletum eſt, de quibus ijdem dubitabant, Martha & Maria dicentes, Iam olet, quartanarius eſt: & principis ſynagogæ amici dicentes, Ne uexetis magiſtrum: & ipſe dixit, Ne timeatis, non enim mortua eſt, ſed dormit. Clarè enim ab eo tempore prædicatio dicebat reſurrectionem per CHRISTVM fore, & poteſtatem facilitatis oſtendebat, quo potentiam CHRISTI indicaret. quod uelut homini facile eſt non mortuum, ſed dormientem, per uocem excitare, ſic etiam CHRISTO promptiſſimum erat dicere, Lazare ueni foras. & hoc, Cumi cumi talitha, hoc eſt, Surge puella. Et per manifeſtas demōſtrationes ſignificabat ſermo ille uocationem noſtram, à mortuis operibus & ſomno graui excitantem nos CHRISTVM, qui aliquando dormiuimus, & illuminantē nos per uocationem, quæ fuit ſecunda coniunctio. Quod uero perfectum eſt & uniuerſale, id expectatur, quādo idem qui dicit, Ego ſum reſurrectio & uita, & omnes uocabit, & corpore atque anima excitabit, & illuminabit in futuro ſuo aduentu. Scholium III. Huius rei gratia relinquet homo patrem ac matrem, & adhærebit uxori, & erunt duo in carnem unam. citra uocem, uxori. Conſutatio III. Demonſtratum eſt ſæpe, non aliena eſſe ea quæ ſunt in lege ab his quæ Apoſtoli docent. Et quamuis tu ô Marcion, reſcideris uocem, uxori: tamen ex hoc, Erunt duo in carnem unam, uniuerſa malicia tua manifeſta erit.

Ex epiſtola ad Coloſſenſes, octaua Marcioni, apud Apoſtolum uero loco ſeptima ſita.

Scholium I. Ne igitur quis uos iudicet in cibo aut potu, aut in parte feſtiuitatis, aut nouilunij, ac ſabbatorum, quæ ſunt umbra rerum futurarum. Confutatio I. Nuſquam ſubſidet umbra ô Marcion, quàm à corpore, et corpus non poteſt eſſe, umbra ab ipſo non apparente. Vnde credere debent qui à te decepti ſunt, per eas quæ adhuc apud te ſeruantur ueritatis diuinarum ſcripturarū reliquiæ. Quod à futuris quæ reuelabuntur bonis, non alienæ erant iuſtificationes tunc temporaliter receptæ, de cibo & potu, & parte feſtiuitatum, & nouiluniorum ac ſabbatorū. Quorum bonorum umbræ erant prædicta illa, per quas umbras corpus apprehendimus inſtantium bonorum, in lege quidem umbratili pictura expreſſorum, in CHRISTO aūt perfectorū.

Ex epiſtola ad Philemonem nona.

Sic enim apud ipſum habetur, apud Apoſtolum uero ultima eſt. Verum in quibuſdam exemplaribus decimatertia eſt, ante eam quæ ad Hebræos ſcripta eſt, locata. Alia uero exemplaria habent eam quæ ad Hebræos ſcripta eſt decimam, ante duas ad Timotheum, & ad Titum, & ad Philemonem. Omnia autē exemplaria ſalua & uera eam quę Romanis miſſa eſt, primam habent, non uelut tu Marcion primā locaſti eam quæ ad Galatas ſcripta eſt. Ex hac itaq; epiſtola ad Philemonem nihil appoſuimus, eo quod penitus peruerſa apud ipſum habetur.

Ex epiſtola ad Philippenſes decima.

Sic enim apud Marcionem habetur ultima & decima, apud Apoſtolum uero ſexta: ſimiliter nihil excerpſimus, eo quod peruerſa apud ipſum habetur. Atq; ſic completa eſt compoſitio reliquiarum Marcionis ex Euangelio ſecundum Lucam & Apoſtolo ſeruatarum, ex quorum ab ipſo receptorum uerborum argumento, nos ea quę contra ipſum ſunt, delegimus, ac confutationes appoſuimus. Appoſuit autem in proprio Apoſtolico appellato, etiam ea quæ ad Laodicenſes ſcripta eſt.

Apoſtolicus liber Marcionis

Ex epi-

Ex epiſtola ad Laodicenſes.

Scholium I. Vnus Dominus, una fides, unum baptiſma, unus Deus & pater omnium, qui eſt ſuper omnia, et per omnia, & in omnibus. Confut. I. Concinne ad epiſtolam ad Epheſios, etiam hæc contra te ô Marcion teſtimonia ex epiſtola ad Laodicenſes collegiſti, ut in fine concluſionis legentes quæ apud te ſunt, & cognoſcentes ſententiam tuam, diſcamus ac cõdemnemus tria principia principium non habentia, & differentias inter ſe habentia, per te alieno modo excogitata: Nõ enim ſic habet ſancti Apoſtoli tractatio, & ſecura prædicatio, ſed aliter preter tuum figmentum. Clarè enim dixit unum Dominũ, unam fidem, unum baptiſma, unum Deum, eundẽ patrem omnium, eundem ſuper omnia & in omnibus, per legem & Prophetas, et in omnibus Apoſtolis, & in his qui deinceps ſequuntur. Hæc quidem eſt noſtræ ſpeculationis compoſitio, in prædictis excerptis ex ſcriptura quæ adhuc apud Marcionẽ ſeruatur, à nobis facta. Ad quorum delectionẽ ſi quis reſpexerit, mirabitur magnificas Dei diſpenſationes, quum ſingulæ res per teſtimonia quædam confirmentur ac ſtabiliantur, prout nudo modo Deus hic largitus eſt nobis per ſuã, uelut dixi, diſpenſationem cõiungere, ita ut ſeptuaginta quidẽ & octo teſtimonia ex Euangelio, quadraginta uero ex Apoſtolo produxerimus, quæ apud ipſum adhuc in hunc diem ſeruãtur & habentur, ut ex toto ſint teſtimonia centum & decem & octo, quæ omnia ipſius Marcionis ſententiam impugnant. Etiamſi hoc poſtremũ ex alia ſuperflua extra Euangelium & Apoſtolum poſita epiſtola producatur. Non enim uiſum eſt miſerrimo Marcioni hoc teſtimoniũ ex epiſtola ad Epheſios citare, ſed ex epiſtola ad Laodicẽſes, quæ non eſt in Apoſtolo, atq; hæc ſanè teſtimonia quũ ſtolida illa beſtia & in multis miſerè lapſa non legat, non uidet utiq; euerſionẽ ſuiipſius in ſingulis palàm fieri. et nemo de hoc miretur. Quomodo enim hic qui profitetur ſe habere aliquid Euangelij & Apoſtoli, non uel pauca Scripturæ uerba ſeruare poſſit? Nam quũ totum corpus, ut ita dicam, diuinę ſcripturæ integrũ ſeruetur, quale membrum repererit mortuũ iuxta ſuam ſententiam, ut mendaciũ contra ueritatem introduceret? Verum, ut ita dicam, detruncauit, & mutilatione facta, multa membra reſecuit, quædã uero apud ſe retinuit. Sed & ipſa retenta adhuc uiuentia mortificari non poſſunt, uerum illic manet utilitatis ſignificatio, etiamſi multipliciter apud ipſum conciſa fuerint. Cæterum poſt hęc omnia amplius mentionem faciemus, quomodo quidam ex iiſdem Marcioniſtis ad profundam blaſphemiã delapſi, et ex ſua diabolica doctrina attoniti penitus facti, ne nominis quidem Domini nomenclationem facere uoluerunt. Et alij ex ipſis effreni lingua deitatem ipſius auerſantes, nomen generationis ex ſupernis uituperare nõ uerentur. Quidam enim ipſorum auſi fuerunt dicere ipſum Dominum eſſe filium diaboli, omni pudore excluſo. Alij uero nõ, ſed iudicis & opificis, & ipſum quum magis miſericors eſſet ac bonus, reliquiſſe proprium ſuum patrem inferne, opificem uidelicet, ut aliqui dicunt, aut ut alij diabolum: ſurſum uero accurriſſe ad bonum Deum in innominatis locis conſtitutum, & ipſi adiunctum eſſe, miſſum autem ab ipſo in mundum, & aduerſus proprium patrem CHRISTVM ueniſſe, & diſſoluiſſe omnia ipſius quæ naturalis eius pater ſanciuerat, ſiue ille qui in lege loquutus eſt, ſiue ille maliciei Deus qui ab ipſis in tertio principatu locatur, aliter enim atque aliter de hoc ſentiunt, uelut dixi. Hæc autem omnibus ratione præditis manifeſta ſunt, quod immundi ſpiritus eſt hæc ſapientia ac doctrina: & neque opus erat de hoc argumento reſpondere, aut confutationem producere, quum ipſ Marcion palàm per omnia uitæ ſuæ obliuionem induxerit. Deprehendet enim ab omnibus prudẽtibus maledica eius uanitas, & temeraria perditionis operatio. At quandoquidẽ conſueuimus nõ ſinere ſpinarũ locũ, ſed excindere per machęrã Dei, quę omnẽ ancipitem gladiũ excedit, penetratq; uſq; ad partes animæ ac ſpiritus, iuncturasq; ac medullas, uelut ſcriptum eſt, pauca etiã in hoc di-

re, non cunctabimur. Primum equidem, Quod ſi bonus ex malo genitus eſt, non amplius principiorum ratio conſiſtet. Poteſt enim & ipſius pater ſi malus eſt, quod abſit, imò bonus eſt, mutare mentem, uelut qui ab ipſo genitus eſt, mutauit. Deinde uero, Si omnino uenit unigenitus ut homines ſaluaret, & latronem in paradiſum introduceret, & publicanum à telonio ad pœnitentiam uocaret, & ſcortum quod ungebat ipſius pedes à malicia curaret. Si uero etiam bona facit Deus, bonus eſt & miſericors. Multo igitur magis oportebat ipſum erga proprium ſuum patrem miſericordiam ſuſcipere, & ipſum primum ad ſalutem tranſponere, ut ubi primum patrem ſuum immutaſſet, perfecte oſtendat perfectam bonitatem, patris ſui miſertus, uelut ſcriptum eſt, ut bonum faciamus primum in fidei conſortes, quanto magis ut miſereamur patrũ noſtrorum. Sed & adhuc aliud eſt quod appoſui huc ad Marcionem confutandum. Si quidem unus eſt filius, & ad alterum confugit, haudquaquã fidelis apud alterum ſuſcipietur. Qui enim conſcientiam erga proprium ſuum patrem non cuſtodiuit, is neq; apud alterũ fidem reperiet ex his quę ab ipſo antè facta ſunt. Sed & aliter rurſus ô Marcion, ob penuriã eius qui mitteretur, nõ potuit ſupernus Deus ſaluare eos qui ab ipſo ſaluantur, & quorum ipſe per CHRISTVM miſertus eſt. Si enim non aufugiſſet (iuxta Marcionis ſententiam) CHRISTVS ad ſupernum Deum, non habuiſſet bonus ille Deus quem miſiſſet, niſi CHRISTI pater in offenſione erga proprium filiũ ſuum fuiſſet, uelut Marcion dicit. Et adhuc aliter, Si opificis filius eſt, aduerſatur autem opificio, & patris operi, primum quidem ubi ueniſſet in mundum, debuiſſet homines exterminare, ut deſtrueret opus à proprio ſuo patre factũ, uelut aduerſarius paternæ affectionis exiſtens. Aut rurſus, ubi accepiſſet uirtutem ſanationis & curationis ac ſalutis, debuiſſet erga proprium ſuum patrem præ omnibus humanitatis officium oſtendiſſe, & primum perſuaſiſſe patrẽ ſuum ad ipſius bonitatem ſuſcipiendam, ut ſalutis humanæ una & eadem bonitas eſſet. Verum non ſic ſe habet res, uelut uanus ac fabuloſus illius ſermo tradit. Neq; enim tria ſunt principia, neq; alius CHRISTI pater, neque maliciei eſt ſoboles, abſit. Dicit enim, Ego in patre, & pater in me. Et ſi quidem falſo dicit ſe patrem habere, non poteſt ſpurius ipſius pater in ipſo eſſe, neq; ipſe in patre. Qui uero patrem ſuum ſecundum naturam ſemper bonum & ſemper Deum, & omnium opificem qui in ipſo & cum ipſo eſt, docet ac uerè prędicat, is eſt qui contra Marcionem minas recẽſet, dum dicit: Qui non honorat Filium uelut honorat Patrem, ira Dei manet ſuper ipſum. Iam uero in multis teſtimonijs oſtẽdimus, unum eſſe Deum patrem Domini noſtri IESV CHRISTI, qui bonus eſt, & bonum genuit: charitas eſt, & charitatem genuit: fons eſt, & uitæ fontem genuit, apud te enim eſt fons uitę, inquit Scriptura: ueritas eſt, & ueritatem genuit: lux eſt, & lucem genuit: uita eſt, & uitam genuit, ſine principio, ſempiterne, & ſine tẽpore. Et confutatus eſt per omnia Marcionis error. Quum itaq; hæc ſic ſe habeant, & ſubuerſio impoſtoris illius per multam ac ueram confirmationem, ex Dei auxilio à nobis perfecta ſit, & hæc nũc uelut magna aſpis per minime mendacem Saluatoris ſermonem conculcata ſit: ipſe enim dixit, Dedit uobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpios, & ſuper omnem uirtutẽ inimici: rurſus ad conſequentia tranſeamus, & aliarum ſectarum uanam ſapientiam conſideremus ac confutemus, Deum auxiliarium in omnibus inuocantes.

Contra Lucianiſtas, hæreſim XLIII.

Luciani duo. LVcianus quidam antiquus, non is qui nunc temporibus Conſtantini ſenis uixit, quem uidelicet Ariani inter teſtes citant. Erat enim etiam hic Lucianus, recens inquam, Arianorum hæreſi addictus, de quo poſtea in ipſius ſubuerſione dicemus. Nunc autem ad dictum antiquum Lucianum ſermonem dirigimus. Hic enim prædictum Marcionem inſequutus, & ab hoc ſe diſſecans, etiam ipſe congregationem ſibijpſi fecit, & hæreſim erexit, à quo Lucianiſtæ antiqui ſunt appellati,

Per

Per omnia igitur ſecundum Marcionem dogmata profert. Quibus etiam utuntur ipſius complices, uelut fama ad nos pertulit. Nam quum antiqui hi ſint, & citius extincti, difficilis fuit nobis, uelut uerè uidere eſt, de ipſis perſcrutatio. Quæ uero ex parte de ipſo cognouimus, hæc ſunt. Poſtquam affirmauit alium quidem opificem & iudicem & iuſtum, alium uero bonum ſimiliter, & alium malum: uult quoque teſtimonijs uti quibuſdam ſecundum Marcionem, iuxta ſuam opinionem ex prophetarum Scriptura, nempe: Vanus qui ſeruit Domino. Et quod dictũ eſt: Reſtiterunt Deo, ‘‘ & ſaluati ſunt. Poſtremum autem hic præter magiſtri ſui doctrinam, nuptias abnegat, & caſtitatem exercet, non propter caſtitatem, ſed ut reprobet opera opificis, docens non coniungi nuptijs, à quibus nuptijs abundantia (inquit) per puerorum generationem oboritur in mundo ipſi opifici, ad oppoſitionẽ opulentiæ opificis ac creatoris per puerorum in mundo generationem. Deprehendetur autem facile talis, et coarguetur, ex iam facta oppoſitione aduerſum præceptorem eius, quum per longum fecerimus nos cõtradictionem aduerſus ipſum, & euerſionem, in quibus & quot concordat Euangelium ueteri Teſtamento, et quod ipſe Dominus noſter confitetur creationem mundi eſſe ſuam propriam, & Saluatoris eſſe creationem, ut in ſumma principaliſſimo quodam dicto declarem, apud ſanctum Ioannem habetur: In principio erat ‘‘ uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum, omnia per ipſum facta ‘‘ ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil quod factum eſt, & cætera. Sed & talis ſtatim ſubuer- ‘‘ tetur. Nam etiamſi uelit dicere, quod oppoſitionis gratia & deſtructionis eorum quæ hic ab opifice dicta ſunt, nuptiarum coniunctio ab ipſo reprobatur, ut ne opificem adiuuent, ſed ab opere opificis penitus abſtineant: quomodo non temerarium & deprehenſu facile, & ex procliui confutabile eſt argumentum? Ecce enim à creatione & opificio opificis, tum cibis, tum potibus utitur impoſtor ille ac circulator, & aliter non poteſt effugere, & non his uti. Deus enim uniuerſorum dominus & opifex, omnium curam gerens, & ſuper malos & bonos oriri facit ſolem ſuum, & ſuper blaſphemantes ipſum, & ſuper glorificantes mittit pluuiam ſuam. & omnes nutrit, non temerario quodam & ſtupido decreto, ſed ob ultionem ab ipſo decretam in futuro iudicio, longanimitatem habens, & proprijs decretis ac ſapientia omnia gubernans, uelut decet ipſius erga omnes utilitatem. quo hi qui pœnitẽtiam egerunt, obliuionem malorum ab ipſo adepti ſalutem conſequantur. Si uero permanſerint in ſuis blaſphemis opinionibus, & uanis perſuaſionibus non ex Deo ipſis datis, tunc poſt diſceſſum ex hac uita, libero arbitrio non amplius in ipſis permanente, neque propter indignationem, tunc futurum iudicium, neque uelut in ira inferens futura. Omnia enim præuaticinatus eſt propter deitatem ſuam non intra affectus contentam, ſed prout unuſquiſque in detrimentum ſuum quid operatus, ſibijpſi cauſa mali fuit, ita ut Deus inſons ſit noſtræ præuaricationis, & ex hac futuræ contra nos condemnationis. In omnibus igitur etiam hic deprehendetur prioribus & poſterioribus ſectis immixtus, ex numero filiorum perditionis exiſtens, declarante ueritate, & luce Euangelij clare omnem orbem terrarum illuſtrante, ac ſeruante filios ueræ fidei in ueritate. Proinde uelut qui ex breui & arcto ſcopulo ſerpentem prominentem, per paruum quoddam inſtrumentum ſuſtulimus, hoc enecto relicto, conſequenter ad reliquas pergamus, iuxta noſtrum promiſſum, auxilio Dei aſſumpto, ad ueritatis ipſius declarationem ac confirmationem.

Liberu Arbitriu.

Contra Apelleianos, hæreſim XLIIII.

PRædicto Luciano ſuccedit Apelles, nõ ſanctus ille qui ab Apoſtolo cõſtitutus eſt, ſed alter, ex quo Apelleiani appellati ſunt, qui & ipſe condiſcipulus Luciani fuit, & prædicti Marcionis diſcipulus, ut ſic uelut una radice multarum ſpinarum propagines

exortæ

exortæ ſint. Cæterum hic alia præter illos docere uult, & contra præceptorem ſuum, & contra ueritatem ſeipſum armauit, quo etiam ipſe ſcholam erroneorum hominum ſibiipſi congregaret. Non ita, inquit, eſt, ſed errauit Marcion: ut dementia undiquaque ſeipſam redarguere, & iniquitas ſeipſam conterere uideatur, & contra ſeipſam ſubuerſionem excitare, quum ueritas ſemper ſit firma, & non opus habeat auxilio, ſed per ſe conſiſtat, & à Deo qui reuera ſemper eſt, confirmetur. Proinde prædictus hic Apelles & qui eum ſequuntur, non tria (inquiunt) ſunt principia, neque duo, uelut Luciano & Marcioni uiſum fuit: ſed unus eſt Deus bonus, et unum principium, & una uirtus innominata. Cui uni Deo, ſiue uni principio, nihil curæ eſt de his quę facta ſunt in hoc mũdo. Verum idem ſanctus & bonus Deus in ſupernis, alium Deum fecit. Hic uero factus alius Deus, creauit omnia, cœlũ & terram, & omnia quæ in mundo ſunt. Euaſit autẽ non bonus, & quæ ab ipſo facta ſunt, inquit, non bene facta ſunt, ſed ſecundum malam ipſius mentem ab ipſo creata ſunt. Quis uero tolerabit tales ſermones, & non potius deriſerit eiuſmodi uanum laborem? Nam iuxta duos modos comperitur non conuenienter tali opinione uti, & ob id ad ipſum uelut ad præſentem dicam. Dic mihi ô bone, concedes enim ô Apelles, aut Deum ignarum futurorum feciſſe Deum quem dicis, aut creaturas bene factas eſſe: & erit omnino ſupernus Deus ipſe opifex, qui fecit unum qui omnia fecit. Et non amplius erit cauſa ille qui creaturas fecit, ſed ſupernus Deus qui creatorẽ fecit, idem omnium opifex exiſtit. CHRISTVM porrò ueniſſe dicis ob extremos bonos, qui filius ſit ſuperni boni Dei, & ſanctum ipſius Spiritum ſimiliter ob ſalutem eorum qui ad cognitionẽ ipſius ueniunt: & ubi uenit non in apparentia comparuiſſe, ſed in ueritate carnem accepiſſe, non à Maria uirgine, ſed ueram quidem habuiſſe carnem & corpus: neq; à ſemine uiri, neq; à muliere uirgine, ſed habuit carnem ueram hoc modo. & dicit: Quum deſcenderet à cœleſtibus, uenit in terram, & congregauit ſibiipſi à quatuor elementis corpus. Et quomodo non feſtinat hic ad hoc ut iniquitas ipſius deprehendatur, quæ ueterum Græcorum poetarum opiniones in hac uerborum uanitate ſequitur. Dicit enim & hic uelut illi, & adhuc frigidius quàm illi, Saluatorem ſibiipſi corpus ſuppeditaſſe dicit, à ſicco ſiccum, à calido calidum, ab humido humidum, à frigido frigidum. Et ubi ſic ſibiipſi formauit corpus, uerè apparuit in mundo, & docuit nos ſupernam cognitionem, & contemnere opificẽ, & negare ipſius opera, oſtenditq; nobis in quibus ſcripturis ſint quæ ex natura ab ipſo dicta ſunt. & quæ ſint ab opifice dicta. Sic enim dixit (inquit) in Euangelio: Eſtote ſinceri nummularij: Vtere enim, inquit, ex tota Scriptura deligens quæ utilia ſunt. Deinde inquit, Dedit Chriſtus ſeipſum ut pateretur in ipſo corpore, & crucifixus eſt in ueritate, & oſtendit ipſam carnem ſuis diſcipulis, & ubi reſoluiſſet (inquit) ipſam ſuam humanam incarnationem, diſtribuit rurſus unicuiq; elemento quod ipſius proprium erat reddito, calidum calido, frigidum frigido, ſiccum ſicco, humidũ humido. Et ſic diſſoluto ab ipſo rurſus carnali corpore, reuolauit in cœlum, unde etiam uenit. O ingẽtem fabuloſitatem eorum qui talia dicunt, ita omnibus manifeſtum eſt, minorum potius eſſe hanc officinã, quàm eorum qui promiſſionis uitæ ac intelligentiæ figuram habent. Si enim omnino diſſoluit ipſum corpus quod accepit, qua ratione ab initio ipſum ſibiipſi conſtruxit? Si uero conſtruxit ob aliquem uſum, & uſus opus abſoluit: oportebat relinquere ipſum in terra, maxime quum ex ueſtra ſententia, ſpecies ſpei reſurrectionis carnis non opus habeat ut perficiatur. Verum excitauit ipſum rurſus, ut in maiorem laborem ſeipſum immitteret, ut nihil profit ipſum conſtruxiſſe, & in monumento depoſuiſſe, quum ipſum diſſoluat ac diſtribuat unicuique elemento id quod ab ipſo accepit, uelut gratus debitor. Et ſi omnino unicuiq; ſuum reddidiſſet, hoc eſt frigidum frigido, & calidum calido, nónne potuiſſent hęc à diſcipulis ipſius uideri? At nunquid corpus eſt ipſum ſiccum? Omnino enim ſiccum ipſum, eſt,

corpus,caro uidelicet & oſſa. Et humidum ipſum omnino ſunt ſeroſi humores,& ca-
ro quæ in humiditatem diſſoluitur: quę ſanè penitus apoſtolis manifeſtiſſimè ſe depo
ſuiſſe indicaſſet: uelut etiam prius, quando ſepeliebatur ipſius corpus,dignabatur Io-
ſeph ab Arimathia inuoluere ipſum in ſindone,& deponere in monumẽto. Simul au-
tem & mulieres potuiſſent uidere ubi relictæ eſſent reliquiæ, ut ipſas honorarent per
ungenta & aromata uelut prius. Verum nuſquam mendacium hoc ueſtrum ô Apel-
leiani,indicatum eſt ab aliquo ſancto Apoſtolo. Nõ enim ita eſt. Sed duos uiros inui-
ſibiles uiſibiliter uidebãt, & ipſum in cœlum aſcendentem,& à nube lucida ſuſceptũ.
reliquias uero nuſquam relictas. Non enim conueniebat,neq; poſſibile erat,& menti-
tur Apelles,& omnes Apelleiani ipſius complices. Similia uero præceptori ſuo Mar-
cioni etiam in aliјs docuit,aſſerens non eſſe reſurrectionem mortuorum, & alia quę ui
ſum eſt ipſi ſimiliter docere. Subuertetur autem ipſius ratiocinatio,quod delira ſit, &
omnibus modis erronea. Neque enim ualebunt tenebræ ubi lux apparet: neque men
daciũ conſiſtet,ubi ueritas eſt. Si enim omnino uſus es Scripturis ô Apelles,& qui à te
dicti ſunt Apelleiani, ex ipſis Scripturis inuenietis uos redargui. primum quidẽ, quia
ſecundũ imaginem Dei fecit Deus hominẽ. Qui aũt fecit, dixit, Faciamus hominẽ ſe- "
cundum imaginem noſtram,& ad ſimilitudinem. Quare ſi quis ab erronea ſecta con- "
uerterit ſe ad ueritatem, uelut ex tenebris fugitiuus, & à nocte excitatus, is inuenerit lu,
cem ſibi orientem cognitionis Dei, inſtar ſolis & ſuper ſolem. Apparebit enim omni-
bus conſentaneam ratiocinationem facientibus,quod qui dixit, Faciamus hominem,
Deus eſt uniuerſorum pater. Aduocat autem ſecum eum qui ſemper cum ipſo eſt De
um uerbum, filium unigenitum, ex ipſo ſine principio & ſine tempore genitum. Si-
mul autem & ſanctum ſuum Spiritum, qui non eſt alienus ab ipſo,neq; ab ipſius pro
prio filio. Si enim alius eſſet qui formauit hominem, & qui condidit mundum: alius
autem ſupernus bonus Deus, à quo deſcendit CHRISTVS: non utique accepiſſet
CHRISTVS ſibiјpſi corpus, & formaſſet imaginem opificis in ſeipſum exprimens.
Verum manifeſtum eſt quod ipſe eſt opifex hominis & mundi, cui dixit Pater, Facia- "
mus hominem ad imaginem noſtram,& ad ſimilitudinem. Ab hoc uno autem opere
manifeſtus fiet opifex,quod hic eſt qui tunc hominem fecit,formauitq; ex terra corpus
Adæ,& fecit ipſum in animam uiuentem. Quare etiam teſtimonium dedit Ioannes in
ſancto ſuo Euangelio,dicens: In principio erat uerbum,& uerbum erat apud Deum, "
& Deus erat uerbum, Hoc erat in principio apud Deum. omnia per ipſum facta "
ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, & cætera. Si uero in ipſo facta ſunt,& ab ipſo: ipſe "
tunc Adam formauit, & ipſe rurſus corpus à Maria uirgine in ſeipſum efformauit,
& perfectè omnem ſuam incarnationem couniuit, tunc ab ipſo formam, & nunc in
ſeipſo counitam. Si uero alienum opificium in ſeipſum ſuſcepit eius qui formatio-
tionem male formauit,et malus eſt ſecundum tuam doctrinam. Et ſi omnino uſus eſt
malis creationibus, quas, uelut tua fert opinio, malus creator fecit: ergo immixtus eſt
maliciei conditoris,uſuiq; ac beneficentiæ,& propriæ ipſius imagini. Sed non eſt poſ-
ſibile. Si enim incarnatus eſt,non ſolum carnem aſſumpſit, ſed etiam animam. Mani-
feſtum eſt enim hoc. alioqui unde dixiſſet, Poteſtatem habeo accipiẽdi animã meam, "
ac deponendi ipſam. Itaq; ubi omnem operis tracta:ionem elegit ab opifice imaginem
appellatam,omnem illam tractationem ſuſcepit,in corpore et anima uerbum uenit, et
in quibus omnibus eſt homo. Hæc autem quum ita penitus facta ſint,deletum eſt tu-
um uenenum,& concidit tua ſeditio fundamento carens,& non habens firmitatis ue-
ritatis ſtabilimentum. Si uero & quæ uis accipis ex diuina Scriptura, & quæ uis relin-
quis: ergo iudex præſides,non interpres legum,ſed elector eorum quæ non ſecũdum
mentem tuam ſcripta ſunt,ſed uera quidem ſunt, uerum trãſmutata falſo,iuxta ſenten
tiam fraudis tuæ, & eorum qui à te decepti ſunt. Si uero etiam omnino malus creator

ea quæ hic ſunt, fecit, mundũ inquam: qua de cauſa uenit à bono patre in hunc mun-
dum? Et ſi quidem ut ſaluaret homines: ergo propriorum curam habuit, & non am-
plius alius fuerit opifex. Si uero non propriorum prouidentiam habuit, uult autem in
ter aliena uerſari, & quæ non ſunt ipſius conſeruare: aut adulator eſt alienis blandiens,
aut uanæ gloriæ appetens, ut melior creatore uideatur erga aliena, quæ conſeruare co
natur propria non cupiens. Et non amplius erit uerax aut moderatus, ex tua ſententia
ô impoſtor: & quum non habeat ſuam creationem, alienam concupiſcens hæc præda
ri conatur, ab alienis ſibiipſi acquirens animas, quæ non ipſius ſunt, neq; patris ipſius.
Si autem ipſius quidem ſunt animæ, & ex ſupernis progreſſæ apparent: ergo in bo-
num mundum demiſſæ ſunt à ſuperno bono ex tua ſententia Deo, & non in malum
opus. Si uero demiſſæ ſunt ob aliquem quidem uſum, quem forſan confingis, ubi ue-
ro uenerunt, dilapſæ ſunt ad alium, id eſt, ut bonũ ac iuſtũ quid facerent, operatæ ue-
ro ſunt malum: uidebitur is qui ipſas demiſit prænotionem non habere. Quum enim
demiſerit ipſas ob aliud, repertæ ſunt aliud quid operatæ eſſe. Aut rurſus ſi dixeris,
quod non ex uoluntate ipſius uenerunt, ſed per tyrannidem raptoris: Ergo fortis eſt is
qui creatus eſt à bono Deo malus opifex ſupra bonum Deum. quoniam quæ ipſius
ſunt, rapuit, & ipſis uſus eſt. Vnde uero non conuinceris, quũ ipſe Saluator dicat, Po
» teſtatem habeo ponendi animam meam, & accipiendi ipſam: uelut qui ipſe animam
accepit, & poſuit, & rurſus accepit, ut nõ aliena ſit anima & alterius opificis. Rurſus ue
ro reperietur bonum corpus geſtare. Non enim perſuadebitur bonus quiſpiam ut ma
lo opere utatur, ut ne à patris mali participatione, etiam ipſe permixtionis malicia pol-
luatur. Si uero & ipſe reſurrexit, dic mihi ad quid faciendum poſt reſurrectionem, ſi
ipſum rurſus reliquit in quatuor elementa partitum, calidum ad calidum, frigidum ad
frigidum, ſiccum ad ſiccum, humidum ad humidũ? Si enim excitauit ipſum ut rurſus
diſſolueret, ergo fabuloſitatis hoc opus fuerit, & non ueritatis. Excitauit autem ipſum
Dominus noſter IESVS CHRISTVS, & ſimul ſecũ aſſumpſit corpus, quod in ſeip
ſum efformauit unà cum anima & tota incarnatione perfectiſſime. Conſidet enim iux
ta Apoſtolicum ſermonem, Deus excitauit & collocauit ipſum in cœleſtibus, uelut te-
» ſtantur duo illi in ueſtitu ſplendido Apoſtolis conſpecti, qui dixerunt: Viri Galilæi,
» quid ſtatis intuentes in cœlum? Hic IESVS qui aſſumptus eſt à uobis in cœlũ, ſic ue-
niet quemadmodum uidiſtis ipſum aſſumi. Et ut ne detur tibi rurſus occaſio maliciei
contra ueritatem, poſt multũ tempus aſſumptionis Saluatoris noſtri, Stephanus ſan-
» ctus Dei martyr & teſtis, quum lapidibus obrueretur à Iudæis, reſpondit dicens: Ec-
» ce uideo cœlum apertum, & filium hominis ſtãtem à dextris patris. ut oſtendat ipſum
corpus in ueritate in ſpirituale reſurrexiſſe, unà cum deitate unigeniti totũ in ſpirituale
unitum, & in deitatem counitum. Superne enim eſt ipſum ſanctum corpus unà cum
deitate, totus Deus, unus filius ſanctus Dei, ſedens in dextra patris, uelut habet Marci
Euangelium, itemq; reliqui Euangeliſtæ: Et aſcendit in cœlos, & ſedet ad dextram pa-
tris. Et undiquaq; corruet circulatorius tuus et à te deceptorũ ſermo. Quin & de mor-
» tuorum reſurrectione audi Apoſtolum dicentem: Oportet corruptibile hoc induere
» incorruptibilitatem, & mortale hoc induere immortalitatem. Si enim nõ induturum
eſſet mortale immortalitatem, & corruptibile incorruptibilitatem: non ſanè mors ipſa
ueniſſet ut moreretur, & in ipſo pateretur, & ubi dormiuiſſet triduum, reſurgeret, &
ſurſum ferretur in ipſo cũ deitate, & in ipſius gloria: quo ex ipſius bono ad nos aduen-
tu omnem ſpem cõtineamus in ueritate, oſtendens ſeipſum figuram nobis in ſpem to-
tius negocij uitæ. Hæc autem quum ſic ſe habeant, ac dicta ſint: quid mihi amplius
opus eſt tempus terere circa hanc ueſpam? quæ nihil eſt ut ſubuerti debeat, aut aliam
quandam tractationem expoſcat. A ſeipſa enim aculeum amiſit, & nihil euarians adul-
teratum ac circulatorium erroris ipſius dogma oſtenſum eſt. Tradunt enim doloro-

ſam

ſam ipſam ueſpam, quam quidam Zopyron appellant, habere quidem aculeum uene- *Veſpa Zopyros.*
num iacientem breuem, non multum dolorem inducentem, ſed qui ſecundum ipſius
facultatem uenenũ iaciat. Si uero quis perſcrutans ipſius latebras, aut nidum deſtruat,
in fruticibus enim & herbis hunc facit, et inſtar faui ſibiipſi capſas quaſdam conſtruit,
in quibus capſis ſobolem ſuam deponit, & ſibiipſi fœtus facit: ſi uero quis perſcrutãs
uirga, aut ligno pungat fauum, & uelut dixi, deſtruat: exit indignata ipſa horrenda qui-
dem, uerum debilis ueſpa, & ſi inuenerit petrã aut lignum, præ ira qua excanduit cum
ſtridore inſtat, & impetit ac ferit petram, & petram quidem nihil lędit, neq; lignũ, imò
neq; hominem etiamſi momorderit, niſi quod modicum dolorem inducit: uerũ acu-
leum amittit & ſic perit, petra uero nulla iniuria afficitur. Sic etiã hæc ueſpacea ſecta in-
ſtar zopyri paruam inducens uexationem, ſubuertetur ubi in petram illapſa impege-
rit, hoc eſt in ueritatem, & ubi aculeum amiſerit. Cæterũ hac explicata, ad alias rurſus
trãſibo, iuxta ſpem Dei credens quod promiſſum noſtrum per Deum complebitur.

Contra Seuerianos, hæreſim XLV.

Poſt has deinceps ſequitur, ſiue contemporanea, ſiue extra illarũ tempus, non enim
poſſum de tempore ipſius exacte dicere: uerũ propinquæ inter ſe fuerunt. Proin-
de ea quæ ad nos peruenerunt, exponam. Seuerus quidam ſurrexit, ex quo Seueriani *Seuerus.*
appellati, conſequenter inſequens prædictum Apellem. Quæ uero ab ipſo confin-
guntur fabulamenta, hæc ſunt quæ dicere uolo. Vult etiam ipſe principatibus ac po-
teſtatibus creationem noſtram annectere. eſſeq; in innominato quodam ſupremo cœ-
lo & ſæculo bonum quendam Deum. Diabolum uero filium eſſe dicit magni princi-
pis ordinis poteſtatũ. Cui nomen imponit, aliquando Ialdabaoth, aliquãdo Sabaoth.
Hunc autem genitum ex ipſo eſſe ſerpentem, à ſuperna uero uirtute deiectũ eſſe in ter-
ram. Et quum deſcendiſſet in ſerpentis ſpecie, in œſtrum cõcitatum eſſe & terræ com-
mixtum uelut mulieri, & ab ipſius ſemine ubi genituram effudiſſet, uitem germinaſſe. *Vitis ex ſemine diaboli.*
Quapropter etiã fabulas confingens ad nugas ſuas cõfirmandas, ſerpentis imaginem
ipſius uitis rotunditatem exprimere dicit, propter obliquitatem plantæ intortam, in-
ſtar ſerpentis ipſam eſſe aſſerens. Et albam quidem eſſe uelut ſerpentem, nigram uero
uelut draconem. Eſſe autem & acinos uitis uelut ueneni guttas ſiue ſtillas, propter ro-
tunditatem aut deſinentiam in anguſtam tenuitatem, & ſequeſtrationem uniuſcuiuſ-
que acini. Vinum uero ex hoc argumento mentem turbare hominis, & aliquando ad
Veneris mulcimenta ducere, aliquando uero ad œſtrum ſtimulare, aut rurſus iram in-
ducere, eo quod concitatum ſit corpus ex uini facultate, & pręducto draconis ueneno.
Vnde penitus à uino tales abſtinẽt. Dicunt & mulierem eſſe opus ſatanæ, uelut etiam *Mulier ſatanæ opus.* O Satanam
Archontici hoc dixerunt. Quare etiam matrimonium contrahentes, ſatanæ opus ex-
plere dicunt. ſed & hominis dimidiam partem eſſe Dei, dimidiã diaboli. Nam ab um- impudicum.
bilico & ſuprà, dicit eſſe formationem Dei, ab umbilico uero & infrà, malæ poteſtatis & Mendacem.
formationem. Quapropter dicit omnia ſecundum uoluptatem, & œſtri ſtimulum ac
concupiſcentiam, ab umbilico & infrà fieri. Sed & aliæ hæreſes hoc affirmarunt. Vn-
de & hic omnibus modis reliquos circulatores ſequi deprehenditur, qui uenena mun-
do ſubornarunt. Subuertetur autem facile. Non enim multo labore opus habebit ip-
ſius ſubuerſio. Totum enim corpus cõtemperatum eſt ex bene in ipſo factis ex Deo.
Dico autem appetentiam non ob abſurditatem ex Deo factam, ſed propter uſum bo-
num, & neceſſariæ utilitatis ordinem. Dico autem appetere ſomnum, cibos, potus, in-
dumenta, & alia omnia quæ ad propria & Deo complacentia nobis contingunt. Qua-
re & ipſam appetentiam concupiſcentiæ corporis non abſurdã eſſe affirmauerim. Eſt
enim ad liberorum generationem in caſtitate data, & ad gloriam eius qui omnia fecit:
quemadmodum terrę ſemina ad effuſionem multitudinis creatorum à Deo bonorũ,
fructuum inquam, & ſeminũ. Sic etiam humanæ naturæ ad hoc ut impleat illud, Cre-

ſcite & multiplicamini, & replete terrã. Vſi ſunt autem tales etiam apocryphis quibuſdam, uelut audiuimus. Sed in parte quoq; libris qui publice nominant ac recepti ſunt, illa ſolum excerpentes quæ ſecundũ ſententiam ſuam applicantes aliter tractant. Neq; enim uitis ex diabolo plantata eſt, neq; ex ſerpente ſeminationem habuit, uelut omnibus manifeſtum eſt. Quomodo enim erit hoc, quum ipſe Dominus teſtetur ac dicat, » Non bibam ex fructu uitis huius, donec bibero ipſum nouum uobiſcũ in regno cœlorum? Et quandoquidem ueritas radios ſuos emittens penitus in ea quę inferuntur mala, ad ipſorum confutationem doctrinã ſuam præexpreſſit: diuina Scriptura ubiq; uaticinata eſt eorum, qui contra ueritatem inſurrecturi eſſent ſublationẽ. Velut palàm ipſe Dominus ad miſeri ac erronei Seueri cõfutationem dicit, Ipſe ſeipſum uitem aſſerens, » Ego ſum uitis uera. Si omnino uituperabile erat uitis nomen, non ſanè in ſeipſum nominis ſimilitudinem tranſtuliſſet. Sed & Apoſtoli in Conſtitutione appellata dicunt, plantatio Dei & uinea uniuerſalis, Eccleſia. Quin et ipſe Dominus rurſus in Euangelio Vineæ parabolam facit. Vir quidam paterfamiliâs habebat uineam, & elocauit ipſam agricolis, & miſit quærens fructum, & nõ dederunt. Et rurſus, Vir quidam paterfamiliâs habens uineam, egreſſus eſt quærens operarios in uineam, circa tertiam horam & ſextam & nonam & undecimã: ut undiquaq; fraudis ſtudium huius impoſtoris doctrina ueritatis ſaucietur. Etiamſi enim apparent tenebræ luce non pręſente, tamen per modicam ſcintillam illæ diſparebunt. Compendio porrò tractaui hanc hæreſim, eo quod iam pronunciarim deprehenſu facilem eſſe, & non multa opera indigere, ad hoc ut ueritas contra ipſam confirmetur, maxime quod fortaſſis, ut arbitror, neque amplius ſuperſint aliqui ex hac ſecta, niſi forte rari quidam in ſupernis orientis partibus. Cæterum ab hac digreſſi, & ipſa uelut ſcorpio horrendo conculcata, confeſtim conſequentes conſiderabimus, uirtutem Dei in adiutorium implorantes, ad hoc ut ueritatem dicam, & ipſe ego nõ lædar, maxime quum de tam horrenda ac pernicioſa dogmatum malicia dicturus ſim.

Apoſtolorum conſtitutio, liber.

Contra Tatianos, XLVI hæreſim.

TAtianus quidam ſurrexit, & his ſucceſſit, qui aut iiſdem temporibs uixit, aut poſt ipſos ſuæ uanitatis doctrinam erexit. Et primum quidem uelut qui ex Gręcorum diſciplina eſſet, floruit cum Iuſtino philoſopho, uiro ſancto et amico Dei, qui ex Samaritis in CHRISTVM credidit. Hic enim Iuſtinus Samarita erat genere, & in CHRISTVM credidit, & uitam uirtute maxime exercitatã oſtendit, & ad finem pro CHRISTO martyriũ ſubiit, & perfecta corona dignus factus eſt, ſub Romanis Ruſtico præſide & Adriano rege, quum annorũ triginta eſſet in conſiſtente ac matura ætate. Cum hoc prędictus Tatianus floruit, & primũ recte proceſſit, & in fide robuſtus fuit, quantum cũ Iuſtino ſancto martyre degebat. Quando uero deceſſit ſanctus Iuſtinus, quemadmodum cęcus qui manuducitur, ſi à manuducente relictus fuerit, in præcipitia ſeipſum dat, & ob eam quam habet cęcitatem defertur, ita ut retineri non poſſit, donec ad mortem fuerit perlatus, ſic etiam ipſe. Et erat quidẽ Syrus genere, uelut noticia ad nos perlata habet. Scholam autem ſuam erexit ab initio quidẽ in Meſopotamia circa duodecimum fermè annum Antonini Cæſaris Pii cognominati. Nam à Roma poſt mortem ſancti Iuſtini digreſſus ad orientis partes, & illic cõuerſatus, in malam opinionem incidit, & ſæcula quædam ac fabulas Valentini, & principatus quoſdã ac emiſſiones etiam ipſe introduxit. Maximam uero prædicationis ſuæ partem in Antiochia ad Daphen ſita fecit, & in Cilicum partibus, multũ autem in Piſidia ualuit. Ab hoc enim per ſucceſſionem qui Encratitæ appellantur, uenenum tranſſumpſerunt. Dicitur ab ipſo factus eſſe liber qui ex quatuor Euangeliis cõſtat, quem aliqui Euangeliũ ſecundũ Hebræos uocant. Eadem porrò quę ueteres hæreſes etiam hic docet. Et primum quidem aſſerit non ſaluari ipſum Adam. Continentiam uero hic prædicat, nuptias autem ſcortationem

Iuſtinus martyr & philoſophus.

Antoninus Pius.

Encratitæ.

Euangelium ſecundum Hebræos.

Das mögen lachen .all Papisten

tationem & corruptionem putat, aſſerens nihil differre matrimoniũ à ſcortatione, ſed
idem eſſe. Vnde in prætextu continentiæ & continentiũ morum, nequitioſam uitam
duxit, uelut lupus rapax ouilla pelle indutus, & temporario prætextu deceptos ſedu-
cens. Myſterijs autem ſimiliter uſus eſt ad imitationem ſanctæ Eccleſiæ, uerum aqua *Aquæ uſus in*
ſola uſus eſt in ijſdem myſterijs. Corruet autem etiam hic omnibus modis inconſtan- *myſterijs.*
tem habens prędicationem. Qui eſt iam extinctus, ut puto, hic unà cum ſchola perijt.
Vnde enim non redarguetur talis? Primum equidem iuxta ea quæ ſuprà à nobis decla
rata ſunt contra hæreſes ſic ſentientes, impoſſibile eſt multos principatus eſſe qui alios
per ſucceſſionem generent. Nam qui multi ſunt, & unus ex uno exiſtunt, hi ex una o-
mnino cauſa eſſe comperientur. Et non amplius multi erunt principatus, ſed unus qui
horum cauſa exiſtit, & reducentur omnia ad unam monarchiã. Et concidit huius per-
ſuaſiò ueriſimilis, et non ueritas, Imò, neq; ueriſimilitudinem habere potens. Stulta eſt
enim tota prædicatio. Et ſi Adam non ſaluatur, qui eſt maſſa ſubacta, neq; quicquam
ipſius maſſæ ſaluatur. Si enim is qui primus formatus eſt, & ex intacta terra factus, ſa-
lutem non aſſequitur: quomodo quæ ex ipſo genita ſunt, aſſequentur? Duobus enim
modis comperietur contra ſeipſum dicere. Dicit enim nuptias non eſſe ex Deo, ſed eſ-
ſe ipſas ſcortationem & abominationem. Et ſeipſum ex nuptijs exiſtentem, et ex mulie
re genitum, & ex ſemine uiri, ſaluari putat. Ergo rurſus deſtruxit ſuam contra nuptias
blaſphemiam. Si enim ipſe ex nuptijs exiſtens ſalutem habebit, ergo non abominatio
ſunt nuptiæ, qui generant eos participes fiunt ſalutis, quocunq; id modo dicere uelit.
Si uero conſtiterit ipſius ſermo, quod ſceleſtæ ſunt nuptiæ. Ergo magis Adam ſalua-
bitur, no ex ipſis progreſſus, ſed in manu Patris & Filij & Spiritus ſancti formatus, iu-
xta id quod dictum eſt à ſancto Patre ad Filium: Faciamus hominẽ ad imaginem no-
ſtram & ad ſimilitudinem. Quomodo autem non ſaluatur Adam, quem tu pro deſpe
rato habes, quando ipſe Dominus noſter IESVS CHRISTVS ubi uenit in mun-
dum, mortuos poſt obitum ſuſcitat in ipſo corpore, uelut Lazarum, & filium uiduæ,
& filiam principis ſynagogæ? Et ſi ipſe non erat qui Adam formauit ex terra ab initio,
quomodo ſputo in terram eiecto lutum fecit, & impoſuit ſuper oculos cæci ex natiui-
tate, & fecit ipſum uidere? quo oſtenderet ſeipſum eſſe plaſten & formatorem cum Pa
tre & ſancto Spiritu, deficientẽ partem in cæco à natiuitate genito per lutum defectuo
ſo loco appoſuit. Nam deficientis partis corrigendæ gratia hoc feciſſe uidetur. Si uero
rurſus ipſe eſt Dominus qui Adam formauit, & quem primũ formauit perdit, alios
uero ſeruat, ô multam tuam uanam ſapientiam Tatiane, Impotentiam enim Domino
ſecundum potentiam attribuis, qui nõ poteſt primum à ſe formatum, propter unam
inobedientiam ex paradiſo eiectum, & caſtigationem non uulgarem nactum, qui in ſu
dore & labore degit, & è regione paradiſi habitauit, quo memor eſſet bonæ uitæ per
pœnitentiam in memoriam reuocatæ, ſaluare: Aut poteſt quidem, uerum non miſere
tur. Ob quã igitur cauſam CHRISTVS uſq; ad inferna deſcendit? Qua ratione paſ-
ſus, ubi triduum dormijſſet, reſurrexit? Quomodo uero impletur, ut & mortuorũ &
uiuorum imperium obtineret? Qualium uero uiuorum & mortuorũ, quàm eorum
qui ipſius auxilio ſurſum ac deorſum opus habent? Quomodo aũt ea quæ ſunt à ſub-
acta maſſa ſancta erunt, ſi ipſa maſſa nõ eſt ſancta? uelut etiam apud ſanctũ Apoſtolũ
habetur. Dicit enim et de Eua idem ſanctus Apoſtolus, quod ſaluabitur per filiorũ ge *Eua quomodo*
nerationem, ſi manſerint in fide & iuſtitia. Et multa ſunt quæ de his dici poſſunt. Qua *ſaluabitur.*
re omnibus ratione prędictis expoſita apparebit blaſphemia & occęcata Tatiani mens,
& eorum qui ab ipſo Tatiani appellantur. De quibus quum cõpendio recenſuerimus
ipſorum nociuos & inſtar culicum morſus, olei doctrinæ Domini humorẽ commor
ſis imponentes, ipſos per Domini ueritatem ac uirtutẽ ſanauimus, quum ipſe Domi-
nus dicat, Non ueni niſi ad ouem erroneam domus Iſrael. Quapropter etiam in para

bolis dixit: Homo quidam deſcendit à Hieruſalem ad Hiericho, quem ſanè etiam in la-
trones incidiſſe narrat, ut oſtenderet ouem etiam ipſum qui à Hieruſalem deſcendit, et
à maiori gloria ad imminutionem delatus eſt, & ab uno mandato proprij paſtoris di-
uulſus eſt ac ſeductus. Vnde etiam ſanctum Adam patrem, inter uiuos credimus, pro
pter quem, & nos qui ab ipſo ſumus omnes, CHRISTVS uenit, ut his quidem qui o-
lim ipſum cognouerũt, et ab ipſius deitate non aberrauerũt, uerum propter errores in
inferno detenti ſunt, indulgentiã largiretur: his quidem qui adhuc in mundo ſunt, per
pœnitentiam. Qui uero in inferno, per miſericordiam & ſalutem. Quapropter etiam
mirari licet de eo qui nouit, uelut etiam in libris reperimus, Dominmm noſtrum IE-
SVM CHRISTVM in Golgatha crucifixum eſſe, & non alibi ꝙ ubi corpus Adam
iacebat. Egreſſus enim de paradiſo, quum habitaſſet è regione ipſius multo tempore,
& per multos dies perueniſſet, poſtea abijt eò, & in loco hoc, Hieroſolymorum uideli-
Adam in Golgatha ſepultus cet, debitum naturæ perſoluens, illic ſepultus eſt in loco Golgatha. Vnde meritò cog
nomen habuit locus, quem Cranij ſiue Caluariæ locum interpretantur. Cuius nomi
nis ſimilitudinem aliquam figura loci non oſtendit. Neq; enim in altitudine quadam
ſitus eſt, ut hoc Cranium interpreteris, uelut in corpore capitis locus dicitur. Neq; ſpe
culæ interpretationem facere poſſis. Nam neq; reliquis locis altior eſt. E regione enim
eſt Oliueti mons altior, & à ſignis octo Gabaon eſt altiſſima. Sed & altitudo quę olim
erat in Sion, nũc uero diſiecta eſt, etiam ipſa altior loco illo fuit. Vnde igitur cognomi-
natio Cranij eſt? Imò quia primum formati hominis Adam caluaria illic inuẽta eſt, &
Cranij ſiue Caluariæ appellationis ratio. illic reliquiæ ſitæ erant, ea de cauſa Cranij locus cognominatus eſt. In quò crucifixus
Dominus noſter IESVS CHRISTVS, per aquam & ſanguinem, qui fluxit ab ipſo
per compunctum ipſius latus, in ænigmate ſalutem noſtram oſtendit, ab initio maſſæ
primi patris reliquias reſpergere auſpicatus: quo etiam nobis oſtenderet reſperſionem
ſanguinis ipſius, ad mundationem noſtræ inquinationis & animæ pœnitentis, & in
exemplum rigationis ac purificationis ſordium peccatorum noſtrorum factam eſſe,
effuſam uidelicet aquam ſuper iacentem ſub loco et ſepultum, in ſpem ipſius, & no-
» ſtram, qui ex ipſo geniti ſumus. Quare & hic implebatur quod dictum eſt: Surge
qui dormis, & reſurge ex mortuis, & illuceſcet tibi CHRISTVS. Etiamſi enim de
nobis dicit, qui mortificati ſumus operibus, & in profundo ignorantię ſomno dormi
mus: Attamen illuc principium inſinuationis modum continet, & non ſimpliciter, ne
» que ocioſe, Surrexerunt enim, inquit, multa corpora ſanctorũ: uelut Euangelium ha
bet, & ingreſſi ſunt cum ipſo in ciuitatem ſanctam, &c. Quum itaq; repulerimus undi
quaq; huius culicis morſus, per oleũ benignitatis Dei, & Domini noſtri præſentiam,
& lucem ueritatis Euangelij: ad conſequentes ſectas prout inſtituimus, per uirtutem
Dei procedere ſtudebimus.

FINIS TERTII TOMI PRIMI LI-
BRI EPIPHANII.

EPIPHA-

EPIPHANII EPISCOPI CONSTANTIAE CYPRI, OPERIS CONTRA OCTVAGINTA HAEreſes Panarij appellati, Liber ſecundus.

IANO CORNARIO MEDICO PHYSICO INTERPRETE.

In primo tomo ſecundi libri, aut quarto iuxta numeri tomorum ab initio conſequentiam, hæreſes decem & octo ſunt, & hæc habentur.

1 *Encratitæ, qui ſunt auulſio Tatiani. Nuptias reijciũt, ex ſatana has eſſe dicentes, omnem autem animatarum eſum uitant.*

2 *Phrygaſtæ, & Montaniſtæ, & Taſcodrugitæ. Qui uetus & noum Teſtamentum ſuſcipiunt, alios uero prophetas introducũt poſt prophetas, Montanum quendam iactantes ac Priſcillam & Maximillam.*

3 *Pepuziani, qui & Quintiliani, quibus coniunguntur Artotyritæ, ex Phrygaſtorum numero hi ſunt. Verum alia præter illos docent. Pepuzan quandam ciuitatem deſertam in medio Galatiæ ac Cappadociæ ſitam admirantes, & hanc Hieruſalem putantes. Mulieribus tribuunt ut imperent, & ſacerdotio fungantur. Sacra aũt faciunt, puerum quendam iuuenem compungentes. Et ſanè Quintillæ, Chriſtũ illic in Pepuza reuelatũ eſſe, in fœminæ ſpecie, fabulantur. Vtuntur autẽ ſimiliter ueteri ac nouo Teſtamento, iuxta mentem propriam tranſmutantes.*

4 *Teſſareſcædecatitæ, qui unam diem anni Paſcha perficiunt. In quamcunq; uero diem inciderit decimaquarta Lunæ, ſiue in ſabbatum, ſiue in dominicam, illam ieiunantes ac uigilantes colebant.*

5 *Alogi, qui Euangeliũ Ioannis, & eum qui in ipſo eſt ex ſupernis à patre, ſemper Deum uerbum reijciunt. Ipſum ſanè Euangelium ſecundum Ioannem non ſuſcipientes, neque ipſius Apocalypſim.*

6 *Adamiani. A quodam Adam uiuente appellati, ludibrij magis quàm ueritatis dogma habentes. Nudi enim uelut ex matre tum uiri, tum fœminæ, ſimul congregantur. & ſic lectiones ac preces, & quodcunque tandem perficiunt. Solitariè autem degunt & continentiam exercent, & nuptias non admittunt. Et Eccleſiam ſuam Paradiſum eſſe putant.*

7 *Sampſæi, qui & Helceſæi. Hi adhuc hodie Arabiam inhabitant, in regione ultra mortuum mare ſita. Qui ſanè ab Elxai quodam falſo propheta ſeducti ſunt. Cuius ex genere adhuc hodie reſtant Marthus & Marthana, duæ mulieres quæ adorantur à ſecta uelut deæ. Habent autem omnia ſimiliter uelut Ebionæi.*

8 *Theodotiani. Hi à Theodoto coriario Byzantino appellati ſunt. Hic ſummus in eruditione Græca fuit. Quum autem tunc perſequutio fieret eius, cum alijs quibuſdam, ſolus elapſus, quũ illi martyrium ſubijſſent, eo quod id ipſi obijceretur. Chriſtum nudum hominem dicere excogitauit, & ne in crimen ueniret quod Deum abnegaſſet, ſic docuit.*

9 *Melchiſedeciani. Hi Melchiſedec colunt, uirtutem quandam ipſum aſſerentes, & non nudum hominem, & in huius nomen omnia reducere ac dicere audentes.*

10 *Bardeſianiſtæ. Bardeſianus hic ex Meſopotamia originẽ ducebat. Et primum quidem ueram fidem habebat, & in ſapientia celebris erat. Verum poſtea declinauit à ueritate, & ſimilia Valentino docuit, exceptis paucis quibuſdam, in quibus à Valentino diſſentit.*

11 *Noëtiani. Hic Noetus ex Smyrna Aſiæ fuit. Elationibus autem euectus, cum alijs quibuſdam, filiũ et patrem Chriſtum docuit, eundemq́; eſſe patrẽ et filium et Spiritum ſanctum. Seipſum uero dicebat Moſen, & fratrem ſuum dicebat eſſe Aaron.*

12 *Valeſij. Hi uelut accepimus Bacathum inhabitant, qui principalis pagus eſt Arabiæ philadelphiæ. Hi accedentes caſtrant, plures uero ipſorum Eunuchi exſecti ſunt. Quædam alia docent hæreſis plena, à lege ac prophetis diuerſa, & quaſdã alias turpes actiones introducunt.*

13 *Cathari. Hi cum Nouato Romano coniuncti, & digamos penitus reijciunt, et pœnitentiam non ſuſcipiunt.*

14 *Angelici. Hi omnino defecerunt. Gloriabantur autem ſe habere angelicum ordinem, propterea illud nomen habent.*

15 *Apoſtolici, qui & Apotactici. Et ipſi circa Piſidiam ſolum ſunt, et Apotacticos ad ſeipſos ſuſcipiunt. Propinqui autem & conſimiles ſunt Encratitis. Verum alia etiam præter hos ſentiunt ac docent.*

16 *Sabelliani. Hi ſimilia Noetianis ſentiunt, præter hoc ſolum, patrem enim non paſſum eſſe dicuntur, & prolatitium rurſus effuſum eſſe uerbum.*

17 *Origeniani. A quodam Origene. Turpia autem operantur hi, nefanda facientes, & corpora ſua corruptioni tradentes.*

18 *Origeniani alij. Ab Origene qui & Adamantinus atq; compoſitor appellatur. Hi mortuorum reſurrectionem reijciunt. Chriſtum autem creaturam, itemq́; Spiritum ſanctum introducunt. Paradiſum autem cœlos & alia omnia, tropice & figurate interpretantur. Chriſtum uero à regno deſtitiſſe nugantur, & ſimul angelos deſtituros eſſe, Chriſtum uero cum diabolo, regno ſubijciendum eſſe.*

SECVNDI LIBRI EPIPHANII TOMVS PRIMVS.

Contra Encratitas, ſectam XLVII.

ENCRATITAE quidam ſic appellati, Tatiano ſuccedunt,
natura ab ipſo ſeducti ac decepti. uerum alia præter hunc ſen-
tientes, ut qui rurſus in maiorem nugacitatē ſeipſos dederunt.
Abundant autem hi hodieꝗ in Piſidia & in Phrygia combu- *Phrygia com buſta.*
ſta appellata. Fortaſſis enim iuxta Dei diſpenſationē hęc regio
hoc nomen accepit, ut ſic in mundo uocetur, eo quod combu-
ſti ſunt habitatores ab hac peruerſitate ac tanto errore. multæ
enim hæreſes ſunt in hac regione. Sunt autem & in Aſię parte,
& in Iſaurorum & Pamphiliorum ac Cilicum terra, itemꝗ in Galatia. iam uero & in
Romanorũ parte. Sed & in Antiochia Syriæ, non tota autē, hæc hęreſis eſt. Aſſerunt
porrò etiã hi principatus quoſdam eſſe, & eum qui diaboli eſt aduerſus Dei opera op
poſitum eſſe, & Deo non ſubiectũ, ſed robuſtum et facientē uelut pro propria poteſta
te, & non uelut qui aberrarit. Non enim ſecundũ Eccleſiam dicunt, ſed aliter, præter
ueritatis prædicationē. Vtuntur & ſcripturis primariò, quę dicuntur Andreæ & Ioan *Actiones An-*
nis actiones, itemꝗ Thomæ: & quibuſdam Apocryphis, et quibus uolunt libris uete *dreæ, Ioannis*
ris Teſtamenti. Nuptias autem palàm diaboli eſſe decernunt. Animata uero abomi- *& Thomæ.*
nantes interdicunt, non continentiæ gratia, neꝗ honeſtæ uitæ, ſed propter timorē &
imaginationem, ut ne condemnentur ab animatorũ eſu. Vtuntur & ipſi myſterijs per *Aquæ uſus in*
aquam. Vino uero omnino non utuntur, diabolicũ eſſe dicentes, & bibentes ac uten- *myſterijs.*
tes, iniquos eſſe ac peccatores. Credunt autem & mortuorum reſurrectionem, ut ſint
ita apud erroneos omnia inſania plena. Nam uidere licet & admirari & in ſtuporē ue-
nire prudentē hominē, de omnibus quę aliena dicunt ac faciunt, quũ incōſtanter om
nia apud ipſos dicantur ac fiant, & nullã penitus ſignificationē ueritatis admittant. Si
enim ueteri ac nouo utuntur Teſtamēto, quomodo principatus diuerſi cōperientur,
quum ambo Teſtamenta concordent de una deitate, & cognitionem prædicent? Si ue
ro etiam fuerit mortuorũ reſurrectio, quomodo adhuc uenerandę nuptiæ diaboli eſſe
inuenientur, quando Deus dicit, Creſcite & multiplicamini: & Dominus in Euange- “
lio inquit, Quæ Deus coniunxit, homo ne ſeparet. Et Apoſtolus, Venerandę nuptiæ “
& cubile impollutum. Cæterũ ad ſuam ſententiam & fabuloſitatis confirmationem,
etiam bibentes uinum reprehendunt quaſdã dictiones uenantes, & ex malo talem fi-
nem eſſe aiunt. Bibit enim, inquiũt, Noë de uino, et denudatus eſt. Et Loth, inquiũt, “
inebriatus, cum proprijs filiabus per ignorantiã coiuit. Et per ebrietatem erectus eſt ui “
tulus. Et dicit Scriptura, Cui tumultus, & cui pugnæ, cui triſtitiæ, & nugæ, cui con- “
tritiones fruſtra, cuius liuidi oculi, non eorum qui perſeuerant in uinis? nō eorum, qui
inueſtigant ubi compotationes fiunt? Et alia quædam huiuſcemodi inueſtigantes co-
aceruant, ut ipſis fides habeatur, non ſcientes quod omne immodicũ ubiꝗ moleſtum
eſt, & extra propoſitum interdictum eſt. Nam non ſolum de uino hoc dixerim, ſed e-
tiam de multa inſatiabilitate. Hoc enim etiã docuit Dominus dicens, Ne grauētur cor “
da ueſtra crapula & ebrietate & curis rerum mundanarũ. Et hoc, Si inexplebilior es,
ne concupiſcas cibos diuitis, hi enim ex uita falſa dependent. Verum amplius ſanctus
Apoſtolus inexplebiles ac uoraces ſubſannans ob guloſas concupiſcentias elatos,
dixit: Cibi uentri, & uenter cibis, Deus autem & hunc & hos abolebit. Sed & “
Eſau primogeniti prærogatiuam per cocturam tritici amiſit, uelut Scriptura dicit,
quæ ipſam cocturam tritici ac lenticulæ appellat. Fortaſſis autem, ut puto, non quod *Geneſeos lo-*
ex tritico, hoc eſt frumento, erat: ſed uelut iam coctæ reliquiæ lentis, & amplius *cus expenſus.*

ad ignem appoſitæ, ut ſic rurſus igne ferueſactam, ſcriptura Pyrrhon dixerit, id eſt ful-
uam, & non Pyri, quod triticum ſignificat: eo quod recaleſacta erat, poſtquam frigida
ſacta fuiſſet. Et ſicut ille propter uinum denudatus, nulla iniuria affectus eſt. ſic hic ma
gis ob famem & inſatiabilitatem primogeniti prærogatiuã amiſit, & magis quàm per
uinum iniuria affectus eſt. Et nihil ualet ſententia propè ad ueritatem corrupta, neque
fabuloſus quidam excogitatus ſcenicus actus. Iactant autem & continentiam, fallaci-
ter omnia facientes, nam & inter mulieres reperiuntur, & mulieres undiquaque deci-
piunt, & cum mulieribus iter faciunt, & ſimul cum illis uiuunt, & illarum miniſteria
admittunt. Ita ut alieni ſint à ueritate, & formam magis præ ſe ferant, ipſam uero uirtu
tem pietatis abnegarint. cuiuſcunq; enim operis quis partem reliquerit, totum comple
mentum dimiſit, per unam partem relictam. Vnde ſanè myſteria quæ apud ipſos per
aquam ſolum fiunt, neque myſteria ſunt, ſed ad imitationē uerorum falſo fiunt. Qua-
„ re & in hoc à recto Saluatoris ſermone redarguentur, qui dicit: Non bibam de fructu
uitis huius, donec bibero ipſum nouum uobiſcũ in regno cœlorum. Proinde quum
hanc hæreſim per fortem ueritatis manum, uelut beſtiam dolorem inducentē ac denti
bus carentem repulerimus, ad ſequentes procedamus, conſueto more Deum uniuer-
ſorum inuocantes ducem & propulſatorem malorum, & prudentiæ auxiliatorem, at-
que ipſum ſapientiæ datorem. quo nos ab ipſo ueritatem diſcentes, aliarum perniciem
reuelare poſſimus, & antidotum contra ipſas medicam, ex multis ungentarijs ſpecie-
bus de ueritatis doctrina, iam percuſſis preparare, ad ſanationem ac curam eorũ qui
inciderunt, & his qui cogniturі ſunt quæ non nouerunt, ad malorum præoccupatio-
nem, & nobis ad ſalutem & Dei mercedem luculenter contribuendam.

Contra Phrygaſtas, ſiue Montaniſtas, aut Taſco-
drugitas, hæreſim XLVIII.

Phrygaſtæ. Phryges.

A Prædictis rurſus alia hæreſis emergit, Phrygorum appellata, quę illis contempo
ranea, & ipſis ſucceſſit. Hi enim fuerunt circa annum decimumnonum Antonij
Pij poſt Adrianum. Sed & Marcion & Tatianus, & qui ipſi ſucceſſerunt Encratitæ
temporibus Adriani fuerunt, & poſt Adrianum. Hi equidē Phryges ſiue Phrygaſtæ
appellati, ſuſcipiunt totam ſcripturam, uetus ac nouum Teſtamentũ, et mortuorum
reſurrectionem ſimiliter fatentur. Verum Montanum quendam prophetam habere
ſe iactãt, & Priſcillam ac Maximillã prophetiſſas, quibus addicti mente peruerſi ſunt.
De Patre autē & Filio ac Spiritu ſimiliter ſentiunt, uelut ſancta catholica Eccleſia. Diſ-
ſecuerunt autem ſeipſos, & addicti ſunt ſpiritibus erroris & doctrinis dæmonũ dicen
tes, Oportet nos, inquiunt, etiam dona gratiarũ ſuſcipere, & ſancta Dei Eccleſia ſimili
ter dona ſuſcipit. Verum quæ uere dona ſunt, & Eccleſiæ Dei ſanctæ per Spiritũ ſan-
ctum approbata, itemq; per prophetas & Apoſtolos, ac ipſum Dominũ, quum Ioan-
„ nes Apoſtolus ita in epiſtola dicat: Probate ſpiritus an ſint ex Deo. Et rurſus, Audiui-
„ ſtis quod antichriſtus ueniet, et nunc antichriſti multi ſunt. Ex nobis proceſſerunt, ſed
„ nõ erant ex nobis. Si enim fuiſſent ex nobis, mãſiſſent utiq; nobiſcũ. Sed ut cognoſcan
„ tur quod nõ ſint ex nobis, ea gratia ſcribo uobis filij, &c. Reuera igitur nõ ſunt ex ipſis
ſanctis. exceſſerunt enim ab ipſis per ſuam contentionē, addicti ſpiritibus erroris ac fa-
buloſitatis. Ecce enim ex ipſo argumento redarguunt̃, non potētes explere ſua in con-
tentione promiſſa. Si enim oportet dona ſuſcipere, et opus eſt in eccleſia donis: cur nõ
amplius poſt Montanũ & Priſcillam ac Maximillã habent prophetas? Num ceſſauit
gratia? Non ceſſat autē gratia in ſancta Eccleſia, abſit. Si uero uſq; ad tempus aliquod
uaticinati ſunt, qui prophetæ fuerunt, & nõ amplius uaticinant̃: ergo neq; Priſcilla, ne-
que Maximilla uaticinatę ſunt, poſt prophetias per ſanctos Apoſtolos in ſancta Eccle
ſia probatas. Itaq; ſecundũ duos modos ipſorũ dementia redarguet̃. Aut enim oſten-
dent eſſe prophetas poſt Maximillã, ut ne ceſſet ea quæ apud ipſos gratia appellatur.

Montanus propheta. Priſcilla ac Maximilla prophetiſſæ.

Aut

Aut Maximilla falſa Prophetiſſa comperietur, poſt terminũ propheticorum donorũ
auſa non à Spiritu ſancto, ſed à dæmonijs erroris afflari, & audientes ipſam decipere.
Et quomodo ex his quæ ab ipſa dicuntur, confutatio ipſius emergat, dicã. Dicit enim
Maximilla ab ipſis appellata prophetiſſa: Poſt me prophetiſſa non amplius erit, ſed
conſummatio. Ecce quomodo undiq; apparet ſpiritus erroris. Quæcunq; enim pro-
phetæ dixerunt, & cum intelligentia cõſequenter loquuti ſunt, et perfecta ſunt quæ ab
ipſis dicta ſunt, & adhuc implentur. Hęc uero dixit, poſt ipſam eſſe cõſummationem:
& nondum conſummata ſunt, maxime quum tot reges poſtea fuerint, & tantum tem
pus tranſierit. Anni enim iam ſunt ab eo tempore plus minus ducenti nonaginta, uſq;
ad noſtrum tempus duodecimi anni Valentini & Valentis ac Gratiani regni, & non *Epiphanij ſæ-*
dum eſt cõſummatio iuxta illam quæ ſeipſam nominauit Prophetiſſam, quũ ne diem *culum.*
quidem obitus ſui nouerit. Et uidere eſt quomodo omnes qui ſeipſos à ueritate abalie
narunt, non in aliqua ſtabilitate doctrinæ permanſerunt, ſed uelut pueri à ſemper ſedu
cente ſerpente decepti, in perditionem ſeipſos expoſuerunt, & ut pabulum lupi facti
ſint: & ex ouili rapti ac diſtracti ſint, atq; ſic perierint, non tenentes principatum, ſed re
linquentes ueritatem, ſeipſos in naufragiũ & tempeſtatem omnis erroris immiſerunt.
Si enim dicet Maximilla, quod propheta non amplius erit: ergo tollit quod ſit apud
ipſos donum, & hucuſq; feratur. Si uero uſq; ad ipſam quidẽ, uelut dixi, donum fuit:
ergo etiam ipſa donorum particeps non fuit. nam errauit. Obſignauit enim Domi-
nus Eccleſiam, & impleuit ipſi dona. Quando enim opus erat Prophetis, in ſpiritu ue
ro, & mente ſana, & intelligentiam habente, ſancti ipſius omnia præuaticinati ſunt, im
pleti Spiritu ſancto iuxta proportionem donorum ex ſpiritu unicuiq; datorum, et pro
fidei portione, ad utilitatẽ. Quid igitur utile hi dixerunt? aut quid correſpondẽs fidei?
Quomodo uero nõ potius hi ſunt de quibus dixit Dominus, Attẽdite à falſis prophe "
tis, qui uenient ad uos in indumẽtis ouiũ, intus uero ſunt lupi rapaces. Comparantes "
enim ea quæ ab ipſis dicta ſunt, & quæ in ueteri ac nouo Teſtamento in ueritate ſunt, *Prophetarum*
& in ueritate facta ſunt ac prædicta, probabimus qualis prophetia exiſtit, & qualis fal- *probatio.*
ſa prophetia. Propheta cum conſtanti ratione ac intelligentia loquebatur, & dicebat
ex Spiritu ſancto, omnia ſana mente ac corpore dicens. Sic Moſes ſeruus Dei, & fide-
lis in domo, quum uideret, dicebatur Propheta in ueteri Teſtamẽto. Et uiſio, inquit,
quam uidit Eſaias, filius Amos propheta. Vidi, inquit, Dominum ſedẽtem in throno "
alto & elato. Et uidi Seraphim ac Cherubim, & audiui uocem Domini dicentem ad "
me: Vade, dic populo huic, Auribus audietis & nõ intelligetis, & uidẽtes uidebitis & "
non uidebitis. & quum audiſſem à Domino, digreſſus ad populum dixi: Hæc dicit "
Dominus. Nónne uides quod intelligentis eſt hic ſermo, & non mente moti, neque
ut à mente perculſa uox reddebatur? Similiter autem et Iezechiel ſanctus et propheta,
audiens à Domino, Fac tibi panes de ſtercore humano: dixit, Nequaquam Domine, "
nunquam inquinatum & immundũ ingreſſum eſt in os meum. Quum enim cogno-
ſceret propter minas fieri hunc ſermonem à Domino ad ipſum, non uelut mente mo-
tus ferebatur, & hoc facere aggrediebatur, ſed ſanam & intelligentem habens mentem
dicebat, Nequaquam Domine. Hęc enim reuera ſunt prophetarum in ſancto Spiritu
ſanam mentem habentium, & doctrinã ac ſermonem. Daniel uero, nónne omni intel-
ligentia plenus reperitur? & cõſiliorum intelligens? qui ænigmata Nabuchodonoſor
ſoluit, & quæ ille per ſomnia uidit, hic ſuggerebat, & aberat ab ipſo qui uiderat, & ſo-
lutionem ſtatim inferebat, ſano ſtatu & excellentia doni, ampliorem prudentiam ha-
bens ſuper omnem hominem, eo quod donũ ſancti ſpiritus reuera prophetam erudie
bat, & eos qui per prophetam doctrina ueritatis digni fiebant. Cæterũ quę hi profiten
tur ſe uaticinari, ea neq; ſtabili mente facere uidentur, neq; intelligentiam ſermonis ha-
bentes. Obliqua enim apud ipſos ſunt uerba, & intorta, & nullã rectitudinẽ habentia.

Statim

Montani prophetia qualis. Statim enim Montanus dicit: Ecce homo uelut lyra, & ego uolo uelut plectrum. homo dormit, & ego uigilo. Ecce Dominus eſt qui extaſi emouet corda hominũ, & qui dat corda hominibus. Qui igitur ex his qui intelligunt, & cum prudentia utilitatis doctrinam ſuſcipiunt, & ſuæ ipſorum uitæ curam gerunt, non condemnabit talem adulteratam doctrinam, & ſermonẽ eius qui iactat ſeipſum inter prophetas recenſeri: cum non poſſit ſimilia prophetis dicere. Neque enim Spiritus ſanctus loquutus eſt in ipſo. nam dicere, Volo uelut plectrum, & uigilo, & extaſi emouet Dominus corda: mente moti uerba ſunt, & non intelligentis, ſed alium characterem oſtendentis præter eum qui eſt Spiritus ſancti, qui in prophetis loquutus eſt. Si uero mendacium ueritati applicare uoluerint, & ignorare mentem ſinceritatis curam habentem, et ſibijpſis coaceruare ſermones per quos errorem ſuum fucent: ſimilem quendam effectum producẽt, „ ab eo quod ſancta Scriptura dixit: Immiſit Deus ſoporem & extaſim in Adam, et dormiuit. Et non amplius ſimile eſt hoc illi. Non enim & hic corpus formaturus erat Deus, ut ideo extaſim immiſiſſet, quo ſimilia inferret, propter excellentem benignitatem.

Extaſis quid ſignificet. Nam ipſi Adam induxit extaſim ſomni, non extaſim & emotionem mentis. Extaſis autem iuxta multas differentias modum habet. Dicitur enim extaſis ſtupor, ob excellentiam admirationis. Dicitur & extaſis inſania, eo quod à propoſito emoueat. Verum illa ſomni extaſis, hoc eſt ſopor, iuxta alium modum dictus eſt, iuxta naturalem actionẽ, maxime eo quod profundiſſimè ſancto Adam inductus eſſet, qui manu Dei formatus erat. Reuera enim uidere licet, quod meritò hãc extaſim diuina Scriptura poſuit. Nam dum dormit homo, transferuntur omnes ſenſus ad quietem conuerſi. Ve-

Somni ratio. lut uerbi gratia, uis uiſiua ſi adeſt non uidet, concluſi enim ſunt oculi. Quieſcit motorius in homine ſpiritus, ſiue anima. Si graueolẽtia aut gratus odor eſt in domo, etiam ſi adſit olfactus ſenſus non ſentit. emotus eſt enim talis ſenſus, ad quietem cõuerſus. Si amari aut ſalſi aut dulces humores ſint in ore, guſtus non percipit. nam in quietis extaſi ac ſopore iacet non operans, quod in uigilia operabatur. Auditus adeſt, ſed ceſſat uis audiendi in ſenſu: & ſæpe loquentes in domo, niſi expergefiat homo, nõ audit quę dicant, eo quod diſceſſerit actio ad tempus. Si animalia quædam percurrant per noſtrum corpus, non ſentimus ipſorum circa corpus noſtrum contactum, niſi grauiter nos impetant: ita toto corporis organo propter ſomni quietẽ ab actione emoto. Nam quũ organũ naturę ſit terreę, & animæ circũdatũ, eo quod ſic ex Deo utilia nobis contigerũt, datˀ ſomno tẽpus, qui ipſum ab efficaciſſimo ſenſu ad tranſitũ quietis trãsfert. Ipſa uero anima à principali actione ac prudentia non emouetur. Sæpe enim imaginatur uelut in uigilijs, & obambulat, & operatur, & pontum penetrat, & plura ac maiora his per ſomnia ſpeculatˀ. Non tamen in deſipiente & in extaſi poſito, ac mente moto homine, qui corpore et anima uigilãs horrẽda tractat, & ſæpe ſeipſum & alios male accipit. Ignorat enim quæ loquitur ac facit: nam in extaſi mentis ac deſipiẽtia talis exiſtit. Hæc autem omnia ô chariſſimi, neceſſariò collegimus, ob id quod dictum eſt, Immiſit Deus extaſim ſiue ſoporem in Adam, & dormiuit: ut differentias modorum extaſis explicaremus. Et diximus ob quam cauſam illic à Domino extaſis dicta eſt ſomni participatio. nimirum propter Dei indulgentiam & benignitatem, quam omnibus quidem hominibus idem largitus eſt, ut transferatur homo à cura in quietem ſomni et negociorum uitæ. Verum illic amplius illam extaſim uocauit, eo quod fecerit ipſum ad tempus nõ ſentire dolorem, propterea quod accepturus erat coſtam ab ipſo, & ipſam formaturus ei in uxorem. At non erat mentis extaſis, ac intelligentię emotio. Statim e- „ nim ut ſurrexit, agnouit & dixit: Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro ex carne mea. Hæc uocabitur mulier, quoniam ex uiro ipſius hæc ſumpta eſt. Nouit enim, uelut uides, & prima, & præſentia, & uaticinatur de futuris. Ecce enim agnouit prima, quãdo erat in ſomno, dicens: Hoc nunc os ex oſſibus meis. Et agnouit præſentia, poſtquam facta eſſet

cta eſſet mulier agnoſcens ipſam de corpore ſublatam. Et uaticinatus eſt futura, nimirum: Ea gratia relinquet homo patrem ſuum & matrem ſuã, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carnem unam. Hæc autem non ſunt uiri mẽte moti, neq; intelligentia priuati, ſed ſanam mentem habentis. Si uero etiam de illo, Ego dixi in extaſi mea, omnis homo mendax, dicendum eſt: alia rurſus hæc facultas eſt, non uelut deſipientis alicuius ac mente moti hominis, Abſit: ſed ualde admirãtis & cogitantis de his, quæ ſecundum conſuetudinem cogitationum moderatè uidentur atq; fiunt. Quandoquidem enim admiratus eſt propheta, propter admirationem hic id dicit, fuerunt etiam prophetæ in extaſi, non in extaſi rationis. Fuit item Petrus in extaſi, non qui non intelligeret ſermonem, ſed qui uideret alia quàm quæ per quotidianam conſequentiam ab hominibus uidentur. Videbat enim linteum demiſſum, & omnia quadrupeda ac reptilia, & uolatilia cœli in ipſo. Vide uero quod intelligit, & non erat in extaſi ac emotione mentis ſanctus Petrus. Quando enim audiuit, Surge, macta, & comede: non uelut qui ſanam mentem nõ haberet, perſuaſus eſt, ſed ait ad Dominum, Nequaq; Domine, nunq; enim inquinatũ aut immundum ingreſſum eſt in os meũ. Et ſanctus Dauid dixit, Omnis homo mendax. Qui uero dicit, Ego dixi, proprie dixit, & de hominibus dixit, quod mentiuntur, ergo ipſe non mentiebatur. Verum ſtupens & admirans ipſius benignitatem, & quæ ipſi à Domino prædicata erant, admirabatur per exceſſum. Et uidens omnem hominem egentem miſericordia Dei, ſoli Domino ueritatẽ attribuit, omnem autem hominem ſub pœna nouit, ut oſtendat uerum ſpiritum qui in prophetis loquutus eſt, & profunditates cognitionis ac certitudinis Dei ipſis reuelauit. Fuit præterea & Abraam in extaſi, non in extaſi mentis, ſed in extaſi ac perculſione timoris. uidebat enim clibanum & lampades circa ſolis occaſum. Sed & alij prophetę uidentes uiſiones, mente ſana dicebant, uelut Moſes dicit, Timidus ſum & tremens. Cognouit autem Abraam ea quæ à Domino dicebantur, cognoſcens cognoſces quod ſemen tuum peregrinum erit in terra aliena annis quadringentis. Et uides, quod omnia apud prophetas dicta in ueritate uidere datur, & in ſana mẽte, & in ſapienti ratione, & non in inſania. Quod ſi rurſus uoluerint dicere, non ſimilia eſſe prima dona poſtremis: unde hoc demonſtrare poterint? Similiter enim inter ſe ſancti Prophetæ & Apoſtoli uaticinati ſunt. Primum quidem igitur aſcendente Saluatore in cœlum, quum uidiſſent duos in ueſtibus albis, non in inſania ipſos uiderunt, ſed ſana mente audiuerunt, Viri Galilęi quid ſtatis intuentes in cœlum? Hic IESVS qui aſſumptus eſt de uobis in cœlum, hic ueniet, & cætera. Deinde uero etiam Petrus uelut dixi, uidens & audiens, & reſpondens ac dicens, Nequaq; Domine: ſtabili mente erat. Agabus uero prophetans & cum admirabili habitu inſinuãs dicebat. Accepto enim cingulo Pauli, & ligatis proprijs pedibus ac manibus, ſic inquit, Virum hunc cuius eſt hoc cingulum ligabunt Iudæi, & abducent in Hieruſalem. Sed & rurſus in Antiochiam uenerunt prophetæ, & denũciabant famem futuram per omnem orbem terrarum, & nõ intercidit ipſorum ſermo, ſed ut oſtendat ipſos ueros prophetas ſcriptura ſtatim infert dicens, Quæ accidit ſub Claudio Cæſare. Paulus uero ſanctiſſimus Apoſtolus prophetans dixit, Spiritus autẽ expreſſe dicit, In extremis diebus inſtabunt tẽpora difficilia, & cætera. Et rurſus alibi, Diſcedent quidã à ſana doctrina, addicti ſeductoribus & doctrinis dæmonum prohibentium matrimonium contrahere, iubentium abſtinere à cibis, quos Deus creauit in uſum noſtrum cum gratiarum actione. Quare palam ex propoſitis impletum eſt hoc ipſum in nobis, & ſimilibus nobis. Pleræq; enim harum ſectarum matrimonium contrahere prohibent, & à cibis abſtinere præcipiunt: non honeſtæ uitæ gratia exhortantes, non maioris uirtutis gratia & præ-

Prophetarum ſimilitudo.

r miorum

Nuptiarum & uirginitatis in Eccleſia ratio.

miorum ac coronarum, ſed abominabilia ea quæ à Deo facta ſunt putantes. At ue-
ro ſancta Eccleſia & uirginitatem glorificat, & ſolitudinem ac caſtitatem & uirgini
tatem laudat, & nuptias pudicas honorat & ſuſcipit: Scortationem uero & adulte
rium ac petulantiam interdicit. Vnde uidere eſt ſanctæ catholicæ Eccleſiæ cha-
racterem, & adulteratos aliorum mores: quo probata ſequentes, ab omni errore
& obliqua atq; accliui calle refugiamus. Dixi enim ſupra uelut à ſancto Apoſto-
lo prædictum eſt, & rurſus dico, quod muniens nos, & characterem ſanctæ Eccle
ſiæ ab hæreticorum errore diuidens dixit, quod audenter ea quæ ex Deo bene or-
dinata ſunt interdicentes leges ferunt: de quibuſdam prohibentibus matrimoniū
contrahere, & præcipientibus abſtinere à cibis, uerba faciens. Etenim cum mode-
„ ſtia quadam Deus uerbum in Euangelio dixit, Vis perfectus eſſe: miſericordiam
exhibens hominum formationi ac debilitati. Et gaudet quidem his qui approba-
tum Dei cultum præſtare poſſunt, & uirginitatem ac caſtitatem & continentiam
exercere deligunt. Verum unas nuptias honorat, etiamſi maxime ſacerdotij do-
na, per eos qui ab unis etiam nuptijs ſe continuerunt, & in uirginitate uitam degūt,
ſe ornaſſe præexpreſſit. uelut etiam Apoſtoli ipſius eccleſiaſticam ſacerdotij regu-
lam ordinate ac ſancte conſtituerunt. Si uero quis per debilitatem opus habuerit
poſt propriæ uxoris obitum, ſecundas nuptias contrahere: hunc ipſum ueritatis
regula non interdicit, hoc eſt eum qui non ſit ſacerdos. Hi uero prohibent iuxta id
„ quod dictum eſt, Prohibentium contrahere matrimonium. Reijciunt enim ſecun-
dis nuptijs coniunctum, & cogunt ſecundis nuptijs non copulari. Nos uero non
neceſſitatem imponimus, uerum cum bono conſilio admonemus, exhortantes eū
qui poteſt. Non autem neceſſitatem imponimus non poteti, neq; reijcimus ipſum
à uita. Sanctum enim uerbum omnibus prædicauit, ut debilium infirmitatem por
temus, uelut etiam ipſe ſanctus Apoſtolus dicere comperitur, & tales redarguere
„ qui non ſunt eiuſdem doni, Iuniores inquit, uiduas reijce, poſtq; enim inordinate
„ ſe geſſerunt contra CHRISTVM, nubere uolunt, habentes iudicium, quod primā
fidem reiecerunt. Quæ enim promiſerunt & reprobauerunt, iudiciū habent. Quæ
uero non promiſerunt, ſed coniunctæ ſunt propter debilitatem, iudicium non ha-
bent. Si uero etiam iudicium ſiue condemnationem habituræ eſſent, quomodo di-
xiſſet, nubant, domum gubernent? Omnis itaq; qui prophetat intelligens com-
peritur, tum in ueteri, tum in nouo Teſtamento. Sic etiam ſanctus Ioannes in Apo
„ calypſi dixit, Hæc reuelauit Dominus ſeruis ſuis, per ſeruū ſuum Ioannē. Et, Hæc
„ dicit Dominus, Qui hæc dixit, ſanam mentem habuit & intellexit. Ecce igitur hęc
dicit Dominus, &, Viſio quam uidit. At Montanus hic qui iactat ſeipſum eſſe pro
phetam, & ſeduxit eos qui ab ipſo decepti ſunt, inconſtantia ſecundū diuinas ſcri-
„ pturas narrat. Dicit enim in ſua appellata prophetia, Quid dicis eum qui ſuper ho
„ minem ſaluatur? Lucebit enim iuſtus inquit, ſuper ſolem centupliciter. Parui ue-
„ ro qui inter uos ſaluantur, lucebunt ſuper lunā centupliciter. Cæterum Dominus
redarguit hunc, habens poteſtatem donandi ut luceant facies ſanctorum, & qui il-
luſtrauit faciē Moſis, & qui immutauit ſanctos in ſua ſancta reſurrectione, eos qui
ſeminantur in ignominia, & reſurgunt in gloria. Non alia corpora præter quæ iā
ſunt, ſed ipſa quæ iam ſunt reſurgunt tota, accipiuntq; gloriam ab ipſo poſt reſur-
rectionem, ab ipſo qui gloriā large ſanctis ſuis exhibet, habet enim dandi poteſta-
tem ac largiendi, uelut Deus ac Dominus. Quum habeat autem poteſtatem largi-
endi, non promiſit ſecundum Montanum, ſed dicit, Lucebunt ueſtræ facies uelut
„ ſol. Si itaq; qui habet poteſtatē, & uere herus eſt ac Dominus noſter IESVS CHRI
STVS, dicit quod facies iuſtorum lucebunt uelut ſol: quomodo Montanus am-
plius promittit cētupliciter? Ergo potius ſimilis eſt illi qui promiſit Euæ, & dixit,

Eritis

Eritis ſicut Dei, & ab ea quam habebat ipſa unà cum Adã gloria atq; Paradiſi uoluptate, præparauit ut eijcerentur, & in corruptionem mortis deferrentur. Inſuper uero apponit idem Montanus ſic dicẽs. Ego Dominus Deus omnipotens cõuerſans in homine. Recte igitur diuina ſcriptura nos præmuniuit, & conſequens ſpiritus doctrina nos admonuit, ut cognoſcamus qualia ſunt imitamenta alieni ſpiritus, & oppoſitiones aduerſus ueritatem. Statim enim ubi hoc dixit Montanus, ſuſpicionem nobis præbuit, ut recordaremur eorum quæ à Domino dicta ſunt. Sic enim Dominus in Euangelio dicit. Ego ueni in nomine patris, & non ſuſcepiſtis me: Aliud ueniet in proprio, & talem ſuſcipient. Proinde penitus diſcors à diuinis ſcripturis hic inuenitur, uelut omnibus manifeſtum eſt qui attentè legunt. Si itaq; diſcors eſt: alienus eſt à ſancta catholica Eccleſia. Et ſecta eius iactans ſe prophetas habere ac dona, ea non accepit, ſed ab his defecit. Quis igitur intelligens auſus fuerit hos prophetas uocare, & non magis dixerit hos ſeductores eſſe? CHRISTVS enim nos docuit dicens, Spiritum paracletum mittam uobis. & ſigna dans dixit, Ille me glorificabit. Hic uero Montanus ſeipſum glorificat. Dominus patrẽ ſuum glorificauit. Et Dominus rurſus CHRISTVS ſpiritum glorificauit, dicens ipſum eſſe ſpiritum ueritatis. Montanus autem ſeipſum ſolum glorificat, & dicit eſſe patrem omnipotentem, & in homine inhabitare: ut undiquaq; oſtendatur quod non ipſe ſit, neq; ab illo miſſus, neq; qui ab illo accepit. In Domino enim uoluit totum complementum deitatis inhabitare corporaliter: & de complemento ipſius omnes prophetæ acceperunt, uelut ſanctus Ioannes dicit. Et uides quomodo omnes ueteres CHRISTVM annunciauerunt, & qui poſt CHRISTVM fuerunt, CHRISTVM glorificauerunt & ipſum confeſſi ſunt. Montanus uero intulit ſeipſum quendam dicens, ut oſtẽdatur quod neq; eſt, neq; ab ipſo miſſus eſt, neq; ab ipſo accepit. Deinde rurſus inquit, miſerrimus homuncio Montanus: Neque angelus, neq; legatus, ſed ego Dominus Deus pater ueni. Hæc autem quum dicat, depræhenditur alienus eſſe, ut qui CHRISTVM nõ glorificet, quem totum donũ Eccleſiaſticũ in ſancta Eccleſia in ueritate glorificauit. Inuenietur enim extra corpus Eccleſię eſſe, ac extra caput totius, & non tenere caput, ex quo totum corpus conſtructum augeſcit, uelut ſcriptum eſt. Dominus enim noſter IESVS CHRISTVS ſeipſum oſtendit quod uerè filius ſit in ueritate. Montanus autem ſeipſum patrem dicit. Quomodo igitur ô Phryges, qui contra nos hoſtes inſurrexiſtis, & in Chriſtianum cognomentum formati eſtis, barbarorum uero pugnam ſuſcepiſtis, & Troianorum ac Phrygum hoſtilitatem imitamini, quomodo crediderimus uobis dicentibus, propter dona defeciſſe ab Eccleſia? Nõ enim amplius dona fuerint quæ ſunt à donis aliena, & præter characterem à Domino promiſſum, uelut prophetæ ueſtri dicunt. Inducitis nobis inſuper & Maximillam. Nam & nomina ueſtra euariata ſunt ac horrendiſſima, & neq; molle quid ac dulce habent, ſed agreſte & barbaricum. Statim enim hæc Maximilla apud illos Phrygas quid dicat, ô filij CHRISTI audite. Me ne audite, ſed CHRISTVM audite. Et in quibus CHRISTVM glorificare uidetur aberrat. Si enim CHRISTI fuiſſet, dixiſſet utiq; ſecundum ſanctos Apoſtolos, uelut unuſquiſq; dicit. Petrus quidẽ primus dicens, Nos ab ipſo audiuimus: & ipſe Dominus dicens, Qui uos audit, me audit. Paulus uero dicit, Imitatores mei eſtote, quemadmodum ego CHRISTI. Hæc autem uerum dicit mentiens & non uolens, Recte autem dicit quũ inquit, ſed CHRISTVM. Sæpenumero enim immundi ſpiritus coguntur ſeipſos ſubuertere, quod non ſunt ueritatis, & oſtendere Dominum ſuum uolentes & non uolentes propter neceſſitatem. Sicut puella quæ habebat ſpiritum Pythonis dicebat, Hi homines Dei altiſſimi ſerui ſunt, & hoc, Quid ueniſti ante tempus torquere nos? nouimus te qui

Spiritus immũdi ſeipſos ſubuertunt.

ſis ſanctus Dei. Ita & hæc coacta dixit, ſe non audiendam eſſe, ſed CHRISTVM.
Quomodo igitur hi, qui hoc ab ipſa audiuerunt, & ipſi crediderunt, ipſam audire
uolunt? quum ab ipſa didicerint, non ipſam audiendam eſſe, ſed Dominum. Nam
quum uere terrena ipſa loqueretur, ſi affuiſſet ipſis prudentia, nõ debuiſſent ipſam
audire. Et ne dixeris quod intelligebat: Non enim intelligentia præditi eſt doce-
re, & ſeipſum ſubuertere. Si enim omnino dicit, Ne audite me. Qualis erat ſpiritus
qui loquebatur in ipſa? Si ipſa dixit aut homo, Ergo non erat in Spiritu ſancto.
Quæ enim dicit, Me ne audiatis, humanum quid nimirum dixit, & non erat in Spi
ritu ſancto. Quæ uero non erat in Spiritu ſancto ex ſupernis, ſed humanæ ſapien-
tiæ erat, et nihil nouit, & non erat Spiritus ſanctus, ſed ex humana ſapientia ſona-
bat, ac loquebatur. Si uero in Spiritu ſancto loquebatur ac uaticinabatur, qualis
erat Spiritus ſanctus qui dicebat, Me ne audite. Et multa eſt fraudis cęcitas, & ma-
gnus eſt Dei Sermo, qui per omnes modos non adſuefacit ad hoc, ut ſciamus qua-
les ſunt ſpiritus, qui ex Spiritu ſancto loquuti ſunt: aliquando ex perſona patris,
aliquando ex perſona filij, aliquando ex perſona Spiritus ſancti. Et ſi ſpiritus in
Maximilla ſanctus fuiſſet, non interdixiſſet propria uerba. Vnus enim eſt Spiri-

Spiritus ſancti appellationes.

tus ſanctus, qui diuidit unicuiq; prout uult. Dicitur autem Spiritus pietatis, & di-
citur eſſe Spiritus CHRISTI, & ſpiritus à patre procedens, & à filio accipiens,
non alienus à patre & filio exiſtens: Ergo non dixit, Ne audite me. Quæ enim
CHRISTI ſunt ſpiritus loquitur, & CHRISTVS ſpiritum mittit: Et in Spiritu
ſancto eijcit dæmonia: Et Dominus quæ patris ſunt dicit: Et pater filium ſanctifi-
cauit, & in mundum demiſit, ut cognoſcant ipſum & glorificent, quemadmodum
glorificant patrem. Et corruit per omnes modos ſententia abalienantium ſe, à
CHRISTI conſequentia. Dicit porrò rurſum eadem Maximilla ipſa intelligentiæ
,, ac doctrinæ cognitio, ut per ludibrium dicam. Miſit me Dominus huius laboris
,, & promiſſionis ac fœderis, indicatricem electam, interpretem coactam, ut uolen-
,, tem & non uolentem, contingat diſcere cognitionem Dei. Conſideremus igitur
uitæ noſtræ ſtabile fundamentum, & uiam Lucis ô chariſſimi, & ne fallamur per
ſermones contrarios, & pecoris à ſpiritu alieni. Vide enim hic eum, qui ſic loqu
tus eſt, coactum ſe dixiſſe, non uoluntaria mente. At Dominus noſter non inui-
tus uenit in mundum, neq; ex neceſſitate à patre demiſſus eſt, ſed ſimul cum pa-
tre habens ipſum uelle, & cum Sancto Spirito ipſum exhibere. Et ſimiliter
quum habeat ipſum uelle cum patre, habet etiam ut non cum neceſſitate hanc

Vocatio noſtra non coacta.

gratiam omnibus det, ſed propter excellentem erga homines benignitatem. Sic
etiam quos uocauit, cum uoluntatis propoſito uocauit, non neceſſitatem immit-
tens, non tormentum aliquod adhibens: Dicit enim, Qui ſititis uenite ad me. Et
,, rurſus, Si quis uult uenire ad me, abneget ſeipſum, & ſequatur me. Et per
,, Eſaiam idem loquens dixit, Si uolueritis & audieritis me. Et poſtea ut oſten-
deret propheta quis eſſet qui dicit, ait: Os Domini loquutum eſt hæc. Et ui-
des omnibus modis horum ad diuinam ſcripturam diſſonantiam, & aliam ſu-
ſpicionem ac opinionem præter fidem ac conſequentiam Dei. Etenim Maxi-
milla uolentes & non uolentes cogere dicit, ut etiam ex hoc ipſo dicto men-
dax uideatur. Neq; enim uolentes docuit cognitionem Dei quam non nouit, neq;
non uolentes coëgit. Non enim omnes in mundo nouerunt Maximillæ nomen,
neq; ſermonũ ipſius ſonum. Et omnibus modis corruit horum erronea uerſutia,
quæ non eſt ex ueritate Dei. Honorant autem tales etiam locum quendam deſertũ
in Phrygia, Pepuzam quondam appellatam ciuitatem, nunc autem ſolo adæqua-
tam. Et dicunt illuc deſcendiſſe ſupernam Hieruſalem. Vnde eò abeuntes myſte-
ria quædam perficiunt in loco & ſanctificant, uelut putant. Eſt enim hoc genus in
Cappadocia

Cappadocia ac Galatia, & in prædicta Phrygia: unde etiam Phrygorum ſiue ſecundum Phrygas ſecta hæc appellatur. Sed & in Cilicia & in Cōſtantinopoli plurimum uiget. Quo uero nihil relinquamus ex his, quæ ad nomen pertinent uniuscuiuſq; ſectæ, à nobis præiudicatę, etiam de Taſcodrugitarum nominis appellatione rurſus dicemus. Eſt enim hoc nomen, aut in hac ipſa, aut in ſequenti Quintillianorum appellata. Ab his ipſis enim & hoc nomen proficiſcitur. Vocantur autē Taſcodrugitæ ob hac cauſſam. Taſcus apud ipſos pertica appellatur. Druggus uero naſus ſiue roſtrum appellatur. Et ab eo quod imponūt digitum ſuum, indicem appellatum, in naſum dum orant, triſticiæ nimirum ac ultroneæ iuſticiæ gratia: ab aliquibus Taſcodrugitæ appellati ſunt, hoc eſt porticonaſati aut perticoroſtrati. In hac uero hæreſi, aut in coniugata eius Quintillianorum ſiue Priſcillianorum & Pepuzianorum appellata, horrendum ac nefarium quoddam opus fieri dicunt. Puerū enim quendam ualdè infantē, in feſtiuitate quadam per totum corpus æreis aciculis cōpungentes, ſanguinem ipſius ſibijpſis comparāt, ad apparatum uidelicet ſacrificij. Sufficient autem nobis & quæ de hac diximus ò chariſſimi. Promiſimus enim de unaquaq; hæreſi, non inuidioſe nos dicturos eſſe, ſed quæ tum ex auditu, tum ex lectione eorum, qui uere de his prodiderunt accepimus, tradituros eſſe: quò nihil ſuperfluum ultra ea quæ nouimus tradentes, ſub conſcientia eſſe non uideamur, uelut qui etiam ipſi inueniamus non recta, quæ contra homines dicamus, ſed in uitium incidamus, in quod etiam ipſi inciderunt ueritatem non dicentes, ſed prædicantes quæ non uiderunt, neq; audiuerunt, neq; à uera Sancti ſpiritus doctrina acceperunt. Quando uero omnia exactè, uelut dixi, recenſuimus de unaquaque ſecta, ita ut malum quidem reuelauerimus ad correctionem eorum qui inciderunt, & ſubuerſionem fecerimus per diuinos ſermones & rectas rationes: curatiuo, ut ita dicam, pharmaco iuxta duplicem modum in Domino præparato, his quidem qui inciderunt, ut conualeſcant à morbo, & tanto dolore: his uero qui non illapſi ſunt, ut præoccupatiuum, ut ita dicam, pharmacum habeant, ueritatis medicamentum exhibentes: quò etiam ipſi diſcipuli diſcipulorum CHRISTI uocemur, & ipſius Saluatoris, corporum & animarum auxiliatoris, per uirtutem CHRISTI ad ſequentes procedere conabimur, poſtquam ſanè uenenum & dentium ipſius hamiforme uirus, per lignum ueritatis crucis contriuimus: Eſt autem hæc hæreſis hæmorrho uiperæ ſimilis, cuius pernicies de uniuerſo corpore commorſorum ſanguinem effundit, & ſic mortem inducit. Hæc enim & Quintillianorum hæreſis hoc facit. Impubis enim pueri corpus compungit, & ſanguinem in uſum aufert, ad ſacrorum nominis CHRISTI initiationem deceptos, ſeducens. Cæterum nos ad conſequentes per uirtutem CHRISTI accedentes, ueritatem ipſius inuocemus, quo uniuſcuiuſque erroris ueſtigijs inueſtigatis, uiribuſqué eius depræhenſis ac confutatis, Deo in omnibus conſueto more gratias agamus.

Taſcodrugitarum appellatio.

Pueri cōpunctio.

Hæmorrhus ſerpens.

Contra Quintillianos ſiue Pepuzianos, qui & Priſcilliani. Quibus coniunguntur Artotyritæ. Hæreſim XLIX.

QVintilliani qui & Pepuziani appellantur, Artotyritæq; ac Priſcilliani, ijdē ſunt cum Phrygibus, & ex ipſis originem duxerunt, diuiduntur autem iuxta quendam modum. Tradunt enim hi Phryges ſiue Priſcilliani, in Pepuza aut Quintillam aut Priſcillam, non poſſum certò affirmare, unam autem ex ipſis, in Pepuza dormiuiſſe, & CHRISTVM ad ipſam ueniſſe, condormiuiſſeq; ipſi hoc modo, uelut illa deluſa dixit: In forma inquit, mulieris formatus in ueſte ſplendida uenit ad me CHRISTVS, & immiſit in me ſapientiam, & reuelauit mihi "

Quintilliani Pepuziani Priſcilliani.

hunc locum eſſe ſanctum, & huc Hieruſalem ex cœlo deſcendiſſe. Quare etiam hucuſq; dicūt, initiari ſic quaſdam mulieres in eo loco, itemq; uiros, ad hoc ut ipſe aut ipſi expectantes CHRISTVM uideant. Mulieres itaq; apud ipſos uocantur prophetiſſæ. Non autem certò compertum habeo, an apud ipſos, aut apud Phrygas hoc fiat. Simul enim ſunt ac idem ſentiunt. Vtuntur autem hi ueteri ac nouo Teſtamento. Et mortuorum reſurrectionem ſimiliter aſſerunt. Quintillam uero ducem ac principem habent cum Priſcilla, quæ etiam eſt apud Phrygas. Teſtimonia autem multa producunt uana, gratiam dantes Euæ, quod prima de ligno prudentiæ comedit. Et ſororem Moſis uelut prophetiſſam in teſtimonium afferunt, earum, quæ ab ipſis in clerum conſtituuntur mulierum. Imò quatuor inquiunt, filiæ erant, Philippo prophetantes. Sæpe uero in ſuam Eccleſiam ingrediuntur, lampadas ferentes, ſeptem uirgines quædam albis ueſtibus indutæ, ut populo uaticinentur. Hæ uero modum quendam afflationis à numine præſentibus populis oſtendentes, fraudem operantur, ploratumq; ædunt uelut pœnitentiæ miſeriam agentes, lachrymas fundentes, & in habitu quodam uitam humanam deplorãtes. Epiſcopi quoq; apud ipſos ſunt Mulieres, & presbyteri mulieres, & alia quæ nihil differre dicunt: In CHRISTO enim IESV neq; maſculus, neq; fœmina. Hæc ſunt quæ de ipſis accepimus. Artotyritas autem ipſos appellant, eò quòd in myſterijs ſuis apponunt panem & caſeum, & ſic myſteria ſua faciunt. Tota uero fraus hominum eſt in eo, quod defecerunt à recta fide, & conuerſi ſunt ad deſperationem, & ad differentias afflationum & actionum. Debacchantur enim ſemper mentes, ueritatis anchoram non continentes, ſed ſeipſos uento permittentes: Etſi enim mulieres apud ipſos in Epiſcopatum ac presbyterium ſurrogãtur, propter Euam, audiuit tamen Dominum dicẽtem: Ad uirum tuum refugium tuum, » & ipſe tibi dominabitur. Latet item ipſos Apoſtolicus ſermo, Mulieri non per- » mitto loqui, neq; autoritatem in uirum habere. Et rurſus, Non enim eſt uir ex » muliere, ſed mulier ex uiro. Et Adam non eſt deceptus, ſed Eua prima decepta in tranſgreſſione fuit. Et ô multiplicem huius mundi errorem. Quare uelut edentulum quid & dementiæ plenum, inſtar Stellionis, hanc hæreſim prætereuntes, ad ſequẽtes, ô chariſſimi procedam, Deo ad humilitatem noſtram iuuandam, & promiſſionem noſtram explendam, in auxilium inuocato.

Eua laudata. *Mulieres Epiſcopi.* *Artotyritæ.* *Stellio.*

Contra Teſſareſcædecatitas. Hæreſim L.

ABhis duabus ſectis ſimul inter ſe permixtis, Phrygorum ac Quintillianorum ſiue Priſcillianorum, emerſit rurſus mundo alia hæreſis, Teſſareſcædecatitarum appellata: quos Quartadecimanos quidam appellant. Et hi quidem omnia habent uelut Eccleſia. Aberrant autem ab omnibus, eò quòd non conſequentiæ & doctrinæ rituum attendunt. Iudaicis adhuc fabulis addicti, & neq; æqualia ipſis docent. Non enim nouerunt quæ dicunt, neq; de quibus affirmant. Semel enim in anno unam diem tales contentioſe paſchatis agunt, & quidem quum de patre & filio ac Spiritu ſancto, bene & æqualiter ſentiant, & prophetas ſuſcipiant & Apoſtolos atq; Euangeliſtas, reſurrectionemq; carnis ſimiliter confiteantur & futurum iudicium ac uitam æternam. Inciderunt autem & ipſi in errorem non uulgarem, uſi nimirum dicto in quo dixit lex. Maledictus qui non faciet paſcha » decima quarta die menſis. Alij uero ex ipſis eandem unam diem agunt, & eandem unam diem ieiunant, & myſteria perficiunt. Et ſanè ex actis Pilati iactant, ſe ueritatem comperiſſe, in quibus habetur, Saluatorem die ante octauum Calendarum Aprilium, paſſum eſſe. Et in illa die uolunt paſcha agere, in quamcunq; inciderit quartadecima Lunæ. Qui uero in Cappadocia degunt, eandem unam diem

Teſſareſcædecatitæ Quartadecimani. *Pilati acta.*

diem ante octauum calendas Apriles agunt. Et inter ipſos ſeditio eſt non uulgaris, quum alij decimaquarta Lunæ, Alij ante octauum Calen. April. idem faciant. Adhuc autem inuenimus acta Pilati, in quibus indicat, ante decimum quintum Calen. April. paſſionem CHRISTI factam eſſe. Reuera autem uelut ex multa certitudine cognouimus, die ante decimam tertiam Calen. Apriles Saluatorem paſſum eſſe, accepimus. Quidam die ante decimam Calen. April. aſſerunt. Sed & hi à propoſito exciderunt. Vereor autem de his ſermonem longius extendere. Nam multa ſunt quæ dicere poſſimus. Nam ubi legislator Moſes totam legem compleuit, negocio ex Deo accepto, in ultimo libro Deuteronomij omnes maledictiones ponit, non ſolum de paſchate, ſed etiam de circumciſione, & decimatione & oblationibus. Quare ſi unam maledictionem effugerunt, in multas ſeipſos immiſerunt. Comperientia enim maledicti, quum non circumcidantur: maledicti non decimantes: & maledicti non in Hieruſalem offerentes: Et ô multos homines in multas nugas, ſeipſos immittentes. Reuera enim prudens illud Eccleſiaſtæ dictum dicere licet, quod ex Spiritu ſancto nobis promulgatum eſt. Deus fecit hominem rectum, ipſi uero inquiſiuerunt ſibijpſis uias multas. Vnde enim non corruit ipſorum opinio? Primum enim ſi decimaquarta die paſcha agunt, opus habent ouem accipere à decima, & ipſam ſeruare uſq; ad decimam quartam. Et non amplius una dies ieiunij erit, ſed quinq;: decima, undecima, duodecima, decima tertia, decima quarta. Si uero ad ueſperam immolatum fuerit paſcha, eadem decima quarta illuceſcens, ſex dies perficiet in ieiunio, & non amplius una erit ieiunij dies, & concidit ipſorum de una die quæſtio, quæ non una aliqua eſt, habet enim primitiua extraria coniuncta. Et non modicum damnum in hoc negocio incurrunt. Oportebat enim CHRISTVM in decimaquarta die immolari ſecundum legem, ut deficiat apud ipſos lumen, quod illuminat ipſos ſecundum legem, orto ſole & lunę ſplendorem uelante. A decima quarta enim & infra luciditas lunæ perit: Sic & in lege à CHRISTI aduentu ac paſſione, Iudaica ſynagoga obſcurata eſt. Reſplenduit autem Euangelium non diſſoluta lege, ſed impleta: non abolita figura, ſed declarante ueritatē. Sic enim & in eo, quod in Hiericho fecerunt paſchate, ſtatim intulit diuina ſcriptura dicens: Et comedebant in Galgalis, & defecit Manna: præconteſtans ipſis ac uaticinans diuina ſcriptura, quod per paſſionem Domini propter ipſorum abnegationem Dei, deficiet apud ipſos eſus Euangelicus ac cœleſtis, quod Manna apud ipſos uocatum eſt. Cæterum ſancta Dei Eccleſia undiquaq; de ſacræ huius diſciplinæ utilitate, connexionem colligens, à ueritate non excidit. Vtitur enim non ſolum decimaquarta, ſed etiam ſeptima, ordine ſeptem ſabbati dierum ſecundum circuitum reuoluto, ut ſecūdum ea, quæ à Domino facta ſunt ſecundum exemplar, ſit reſurrectio & conuiuium. Et utitur non ſolum decimaquarta lunæ, ſed etiam curſu ſolis: ut ne uno anno duo paſcha facientes, in altero neq; unum paſcha perficiamus. Quapropter obſeruamus quidem decimam quartam, tranſgredimur autem æquinoctium, & ferimus in ſanctam dominicam, finem complemēti. Accipimus autem ouem à decima, nomē IESV per iota, denarij notam agnoſcētes, ut ne lateat quid nos, de tota ueritate uitalis huius paſchatis & Eccleſiaſtici ac ueri negocij. Præteribo autem & hanc inflationem Beonis ſiue Phyſali ſerpentis, per CHRISTI uirtutem ſignatus, & ad ſequentes ſectas mentem adhibebo, Deo pro conſueto noſtro more in auxilium inuocato.

CHRISTVS xiiij. Calen. April. paſſus eſt.

Manna quid ſit.

Paſchatis in Eccleſia ratio.

Phyſalus ſeu Beon ſerpens.

Contra hæreſim quæ non ſuſcipit Euangelium Ioannis, & Apocalypſim, quam dementium & brutorum appellauerunt. LI.

Conſequenter poſt has hæreſes Phrygas ſcilicet, & Quintillianos ac Teſſare-
ſcędecatitas, alia hæreſis mūdo exorta eſt, uelut reptile debile non potens re-
ſiſtere ad odorem dictamni, aut ſtyracis, aut libanotidis, aut abrotoni, aut bitumi-
nis, aut thymiamatis, aut lapidis Gagatæ, aut cornucerui. Dicunt enim hi, qui hæc
in conſuetudine habuerunt & experientia cognouerunt, fugare has ſpecies, repti-
Dictamni appellatio. lia & uenenum iaculantia. Et dictamnum quidam uocant ab eo, quod medici hac
utuntur, ad parientium mulierum auxilium. Quare à nobis meritò aſſimilatur
Deo Verbo, qui ex ſupernis uenit è cœleſtibus ex patre, ſine tempore & ſine prin
cipio genitus. Dicit enim Solomon de inſipiente & mala muliere, quod odio ha-
bet doctrinam ſinceram. Sic etiam hi firmam prædicationem odio habent, quum
» ſint terreni, & cœleſtia auerſantur. Vnde timete uocem Sancti Spiritus dicentem:
» Vox Domini perficiens ceruos: eius uidelicet, qui dixit ſeruis ſuis & Apoſtolis:
Ecce dedi uobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpios, & ſuper omnem
uirtutem inimici. Hæc enim erat uox quæ perficit ceruos, & data eſt in mundum
per ſanctos Apoſtolos ac Euangeliſtas, ut conculcent contrarietatem diaboli. Et
quorum numero ſanctus Ioannes acerrimè inſtitit, ac redarguit uim erroneorum
& ſerpentis formam habentium. At nihil poſſunt tales in arca. Iubetur enim ſan-
ctus Noe iuxta Domini uerbum munire ipſam, uelut inquit ad ipſum, bitumine
» oblines ipſam intrinſecus ac forinſecus, ut oſtendat ſpeciem ſanctæ Dei Eccleſiæ,
quæ bituminis uim habet fugantem horrenda & pernicioſa reptiliformia dog-
mata. Vbi enim ſuffitur bitumen, non poterit ſtare ſerpens. Soporem enim his in-
ducit ac torporem ſacer ſtyracis ſuffitus, & deuitant huius odorem. Idem præſtat
& Libanotidis facultas, contra ipſum ſerpentem producta, & ſupra latibulum
ipſius exorta. Vbi enim CHRISTVM ex affrictu nudum hominem prædica-
uit, Ebion & Cerinthus, & complices ipſorum, in Aſia inquam, Illic Spiritus
ſanctus produxit mundo hanc ſanctam herbam, ſiue fruticem fugantem ſerpen-
tem, & diaboli tyrannidem deſtruentem. Illic enim ſanctus Ioannes poſt ætatem
ſenectam, iubetur à Spiritu ſancto prædicare, & reflectere errantes in uia, non co-
actè, ſed ex uoluntate, credentibus lucem Dei reuelans, quæ eſt in ſancta Dei
doctrina. Verum uſquequò extendo ſermonem? Equidem qui manet ubi cre-
ſcit abrotonum, illic non amplius manet neque nidulatur ſerpens: Et ubi eſt
uera Dei doctrina, illic non habebit domicilium reptiliformis doctrina, ſed pe-
rit. Dicūt itaque Alogi, id eſt bruti illi, & uerbo carentes. Hanc enim appella-
tionem ipſis impono, Ab hac enim die ſic uocabuntur, & ſic ipſis, ò chariſſimi,
nomen imponimus, ut uidelicet Alogi uocentur: habuerunt enim ſectam li-
Alogi cur dicti. bros ſancti Ioannis reijcientem. Quandoquidem enim Verbum non ſuſcipiunt
à Ioanne prædicatum, Alogi id eſt ſine uerbo appellabuntur. Quum itaq; pe-
nitus alieni ſint à uerbi prædicatione, puritatem prædicationis ueritatis negant,
& neq; Ioannis Euangelium, neq; Apocalypſim admittunt. Et ſi quidem ſuſcepiſ
ſent Euangelium, Apocalypſim uero reieciſſent: dixiſſemus utiq;: Nūquid iuxta
exactam rationem hoc faciunt, Apocryphum non admittentes, propter ea quæ in
Apocalypſi profundè ac obſcurè dicta ſunt? Quando uero non ſuſcipiunt natura
libros à ſancto Ioanne prędicatos: manifeſtum eſt omnibus, quod hi & ſimiles his
» ſunt, de quibus ſanctus Ioannes in catholicis epiſtolis dixit. Nouiſſimum tempus
» eſt, & audiuiſtis quod Antichriſtus ueniet, & tunc ecce Antichriſti multi, & cæt.
Prætexunt enim hi ſe uereri cōtradicere ſancto Ioāni, eò quod ſciunt ipſum in nu-
Ioannis Euangeliū, Cerinthi eſſe putatum eſt. mero Apoſtolorum eſſe, & à Domino dilectum, qui pro dignitate myſteria reue-
lauit, & ſupra pectus Domini recubuit: et ideo alio modo ipſa ſubuertere conan-
tur. Dicunt enim non eſſe ipſa Ioannis, ſed Cerinthi, & indigna eſſe ipſa Eccleſia,

& ab

& ab ipſa ſtatim aggreſſione redarguuntur, neq; quæ dicunt intelligentes, neq; ea de quibus affirmant. Quomodo enim erunt Cerinthi, quæ contra Cerinthum dicunt? Cerinthus enim recentem & nudum hominem CHRISTVM habet. Ioannes autem ſemper exiſtens, uerbum prędicauit, & ex ſupernis ueniſſe ac incarnatū eſſe. Ab ipſa itaq; aggreſſione confutata eſt, uana horum calumnia, quæ ſtultitia quædam eſt, & non intelligit unde redarguitur. Videntur enim ſibi etiam ipſi æqualiter nobiſcum credere, quum autem non teneant certam prædicationem, per ſanctum Ioannem nobis ex Deo traditam, comperientur redargui in his, quę ignorant, quomodo uidelicet circa ueritatis cognitionem ſe efferunt. Et ſi modo uoluerint reſipiſcere & conſiderare, cognoſcēt. Nos enim doctrinas à ſancto ſpiritu memorabiliter & ſecurè ac certò exiſtentes non reiecerimus. Dicunt enim contra ſeipſos, Neq; enim dixerim contra ueritatem, quòd libri ipſius non concordent cum reliquis Apoſtolis. Et uidentur deinceps accuſare ſanctam & diuinitus inſpiratā doctrinam. Et quid inquiunt dicit? In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum. &, Verbum caro factū eſt, & habitauit in nobis. Et uidimus gloriam eius, gloriam uelut unigeniti à patre, plenum gratia & ueritate. Et ſtatim Ioannes teſtatur ac uociferatur dicens. Hic eſt quem dixi uobis. &, Hic eſt agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Et deinceps dicit, Et dixerunt ad ipſum qui audiuerunt, Rabbi ubi habitas? Et ſtatim eodem loco, poſtera die uoluit exire in Galilæam, & inuenit Philippum, dicit ei IESVS, Sequere me. Et poſtea paulò ulterius dicit, Et poſt tres dies nuptię factæ ſunt in Cana Galilææ, & uocatus eſt IESVS ac diſcipuli eius ad nuptias. Et erat illic mater ipſius. At reliqui Euangeliſtæ dicunt ipſum in deſerto fuiſſe quadraginta diebus ac tentatum eſſe à diabolo, & tunc reuerſum eſſe, & diſcipulos aſſumpſiſſe. Et non ſciunt illi nulla intelligentia præditi, quod unicuiq; Euangeliſtæ curæ fuit, ut conſonè loqueretur quæ ab alijs fuerunt dicta. Imò ut ab alijs relicta ſic reuelaret. Non enim erat ipſorū uoluntas, ſed ex Spiritu ſancto doctrina ac conſequentia. Si enim hunc repræhendere uolunt, diſcant quod alij tres non ab ipſa conſequentia auſpicati ſunt.

Euangeliſtarū conſonantia.

Matthæus enim primus incepit Euangelium annunciare. Huic enim erat commiſſum ac impoſitum, ut Euangelium prędicaret ab initio. uelut etiam in alia hęreſi de hoc perlongum diximus. Neq; uero nobis moleſtum erit de ijſdem rurſus tractare, ad declarandam ueritatem, & erroneos illos confutandos. Hic itaq; Matthæus Euangelium ſuſcipere dignus iudicatur, & iuſtiſſimum hoc erat. Oportebat enim à multis peccatis conuerſum, & à telonio digreſſum, in exemplum nobis futurorum ſaluari, ab eo qui ob ſalutem generis humani uenit ac dixit, Non ueni uocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam: & ex telonio educto atq; ab iniquitate conuerſo, ſalutis prædicationem exhiberi, quo ab ipſo diſcerent homines, aduentus benignitatem. Nam poſt remiſſionem peccatorum, largitus eſt ipſi etiam ſuſcitationē mortuorum, & mundationem lepræ, & uirtutes ſanationum, & fugationem dæmonū, ut non ſolum per uerbum perſuaderet audientes, ſed etiam per ipſum opus. Ita ut prædicaret Euangelia perditis, quoniam inuenientur per pœnitentiam: Et lapſis, quod reſurgent, & mortuis quod uiuificabuntur.

Matthæi Euangelij ratio.

Et hic quidem igitur Matthæus Hebraicis literis ſcribit Euangelium, & prædicat, & incipit nō ab initio, ſed recenſet genealogiam ab Abraā. Abraam, inquit, genuit Iſaac, Iſaac aūt genuit Iacob, & cætera, uſque ad Ioſeph & Mariam. Et ab initio ponit dicens. Liber generationis IESV CHRISTI filij Dauid: deinde inquit, filij Abraam. Deinde progreſſus ad ipſum quæſitum ait. IESV uero CHRISTI natiuitas ſic erat. Quum deſponſata eſſet mater eius Maria Ioſeph, priuſquam congreſſi eſſent, inuenta eſt in utero ex Spiritu ſancto. Et quum Ioſeph iuſtus eſſet, quærebat dimittere ipſam

clanculum.

» clanculum. Et ecce Angelus Domini apparuit ipſi in ſomnis dicens. Ne dimittas
» uxorem tuam, quod enim in ipſa eſt ex Spiritu ſancto eſt. Ecce enim pariet filium,
» & uocabis nomē eius IESVM. Hic ſaluum faciet populum ſuum à peccatis, & hoc
» inquit, factum eſt ut impleretur id quod dictum eſt à Domino per prophetā dicen
» tem. Ecce uirgo in utero habebit, & cætera. Et excitatus inquit, à ſomno Ioſeph ſic
» fecit, & aſſumpſit uxorem ſuam, & non cognouit ipſam, donec peperiſſet filium ſu
» um primogenitum, & uocauit nomen eius IESVM. Quum autē natus eſſet IESVS
» inquit, in Bethleem Iudææ, in diebus Herodis regis, ecce Magi ab oriente acceſſe-
» runt Hieroſolyma dicentes, ubi eſt qui natus eſt rex Iudæorum? Vidimus enim
ſtellam ipſius in oriente, & uenimus ut adoremus ipſum. Vbi igitur eſt negoti-
um Zachariæ? Vbi ea quæ à Luca tractata ſunt? ubi uiſio angeli? ubi prophetia
Ioannis Baptiſtę? Vbi Zachariæ obiurgatio? Vbi non potuiſſe ipſum loqui, do-
nec facta eſſent quæ ab Angelo dicta fuerant? Vbi quæ à Gabriele ad uirginem
dicta ſunt? Vbi declaratio certitudinis Mariæ quæ cum prudentia Angelo re-
ſpondit, ac interrogauit dicens: Quomodo erit hoc, quoniam uirum non cogno-
ſco? Et pura illa narratio cum ſinceritate quod dixit ad ipſam. Spiritus ſanctus ſu-
perueniet in te, & uirtus altiſſimi obumbrabit tibi? Quid igitur dicemus? Quan-
doquidem non annunciauit Matthæus quæ à Luca relata ſunt, ergo diſcors fuerit
ſanctus Matthæus à ueritate? Imò non uera dicit ſanctus Lucas, quum dixerit de
primis à Matthæo non tractatis? Nonne unicuiqꝫ diuiſit Deus, ut quatuor Euan-
geliſtæ debentes prædicare, inueniant ſinguli quod faciant? & aliqua quidem con
ſonè ac æqualiter prædicent, ut oſtendantur ex eodem fonte procedere: aliqua ue
ro unicuiqꝫ relicta alius narraret, qui accepit à ſpiritu partem proportionis. Quid
autem faciemus? quum Matthæus quidem prædicet in Bethleem Mariam pepe-
riſſe, iuxta genealogias quæ ſunt apud ipſum, ab Abraam & Dauid tradēs CHRI-
STI in carnem aduentum, Quomodo non reperitur ſanctus Marcus hæc tradere,
ſed à negocio in Iordane introductionem Euangelij facit, & dicit. Initium Euange
» lij ſicut ſcriptum eſt in Eſaia propheta, Vox clamantis in deſerto. Sic etiam quæ à
ſancto Ioanne tractata ſunt, & in Spiritu ſancto munita ſe habent. Curam enim ha
buit, ut ne de ſæpe iam prædicatis diceret, ſed de neceſſarijs ab alijs relictis. Vniuer
ſa enim Euangelij doctrina talem modum habuit. Quum enim Matthæus prædi-
caſſet CHRISTVM genitum, & ex Spiritu ſancto conceptum, & ſemine Dauid &
Abraam ſecundum carnem diſpenſatum: error quibuſdam accidit qui non intel-
lexerunt: non Euangeliſta ipſis cauſſa exiſtente, ut errarent, ſed ipſorum erronea
mente, ut declararent certitudinē eorum quæ ex Euangeliſta per malam opinionē
excogitauerūt. Hinc enim Cerinthus & Ebion nudum hominem aſſerebant. Item
Merinthus, & Cleobius ſiue Cleobulus, & Claudius, & Demas, & Hermoge-
nes, qui dilexerunt hunc mundum, & uiam ueritatis reliquerunt. Contradicentes
enim diſcipulis illo tempore, ex genealogia ſecundum Abraam & Dauid ſuā de-
mentiam confirmare conabantur: non recte quidem putantes, uerum hinc occaſi-
onem & prætextum uenātes. Contradixit enim ipſis ſæpe ipſe ſanctus Ioannes &
comites ipſius Lucius ac alij multi. Verum impudentia quæ frontem ſuam perfri-
cuit, ſibijpſi mala attrahere conata eſt. Statim porrò poſt Matthæum inſequutus
eſt Marcus, iuſſus à ſancto Petro Romæ Euangelium edere, & ubi ſcripſiſſet, mit-
titur à ſancto Petro in Ægyptiorum regionem. Hic autem unus erat de ſeptuagin
ta duobus diſperſis ob uerbum quod dixerat Dominus: Niſi quis ederit meam
carnem, & biberit meum ſanguinem, non eſt me dignus: uelut Euangelij uer-
ba legentibus clare indicatur: tamen per Petrum reuocatus dignus euadit im-
pleri Spiritu ſancto & Euangelium tradere. Incipit autem inde prædicare,
unde

Impudentia frontē perfricuit.

Marci Euangelij ratio.

unde ſpiritus ipſum iuſſit, initium faciens à decimo quinto anno Tiberij Cæſaris, poſt annos triginta à tractatione Matthæi. Quum autem eſſet ſecundus Euangeliſta, & non clare de deductione Dei uerbi ex ſupernis indicaſſet, ſed penitus quidem ſignificanter, non tamen iuxta tantam claritatem: contigit prædictis iterum obtenebratio mentis, ut non fierent digni illuminatione Euangelij, dicebantq́, Ecce ſecundum Euangelium quod de CHRISTO ſignificat, & nuſquam ex ſupernis generationē dicit, ſed ait, In Iordane deſcendit ſpiritus ſuper ipſum, & uox, Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum eſt. Quando uero hęc ſic in talibus ſtolide fierent, cogit Spiritus ſanctus & compungit ſanctum Lucam, uelut ab altiſſima profunditate, iuxta intelligentiam deceptorum proferre, & ab alijs relicta rurſus adijcere, ut ne quis erroneorum putaret fabuloſe ipſum generationem enarrare, deinde ſublimem ſermonem facit. Verum propter exactam certitudinē tenuiter totam rem exponit, & ad confirmationem ueritatis, teſtes eos qui miniſtri uerbi fuerunt introducit dicens, Quandoquidem multi aggreſſi ſunt, ut aliquos quidem aggreſſores oſtenderet, Cerinthum inquam, & Merinthum atq́ alios. Deinde dicit, Viſum eſt & mihi cōſequenter, ubi perueſtigaſſem ex his qui ab initio ipſi uiderunt ac miniſtri uerbi fuerunt, ſcribere tibi optime Theophile (ſiue ſanè Theophilo cuidam tunc ſcribens, ſiue omni homini Deum diligēti) de eorum uerborum in quibus inſtructus es certitudine. Et inſtructionem quidem præpoſitam dixit, ut iam ab alijs quidem inſtructus fuerit, non autem certò ab ipſis didicerit. Deinde certitudinem dicit, Erat in diebus Herodis regis, ex familia Abia pontificis, ſacerdos quidam nomine Zacharias, & uxor ipſius ex filiabus Aaron, cui nomen Elizabet. Et incipit ante Matthæum. Matthæus enim indicauit triginta annorum tempus ab initio, Marcus uero poſt triginta annos poſuit negotium in Iordane factum in ueritate, ſimiliter ut Matthæus & Lucas. Matthæus uero à triginta annorum tempore, ante negotium baptiſmatis in Iordane narrationem fecit, Lucas autem ante tempus priuſquàm conceptus eſſet Saluator in utero, à ſex menſibus tempus indicauit, & rurſus à nouem menſibus ac paucis diebus conceptionis Domini, ut ſit uniuerſum tempus annus unus & triginta ac ultra. Narrat autem & paſtorum, per angelos qui annunciauerunt, Dei uiſionem. Et quod natus eſt in Bethleem, & faſcijs inuolutus in præſepi, & octaua die circumciſus eſt, & in quadraginta diebus oblationes ſecundum legem pro ipſo fecerunt. & quod Simeon in ulnas ipſum ſuſcepit, & quod Anna filia Phanuel confitetur. Et quod ex Nazaret abierit in Hieroſolyma unà cum parentibus facientibus ſecundum legem. Quorum nihil tractatum eſt Matthæo, neq́ Marco, imò neq́ Ioanni. Vnde etiam aliqui ex Græcis philoſophis, Porphyrius inquam, & Celſus, & Philoſabbatius ex Iudæis oriundus, horrendus ac fraudulentus ſerpens, ſubuerſionem Euangelicæ tractationis molientes, ſanctos Euangeliſtas accuſant, animales ac carnales exiſtentes, & ſecundum carnem militantes, & ad complacentiam Dei impotentes, & quæ ſpiritus ſunt non intelligentes. Vnuſquiſq́ enim ſermonibus ueritatis offenſus, propter ignorantiæ in ipſo cæcitatem, in hoc impingentes dixerunt, Quomodo poteſt eadem dies eſſe natiuitatis in Bethleem, & circumciſionē habere octaua die, & per quadraginta dies ad Hieroſolyma aſcenſum, & ea quæ à Simeone & Anna in ipſum facta ſunt? quādo in nocte in qua natus eſt, apparuit ipſi, inquit, Angelus, poſt Magorum aduentum qui uenerunt ut adorarent ipſum, & aperuerunt peras ſuas & obtulerūt ipſi uelut dicit, Apparuit ipſi, inquiunt, angelus dicens, Surge, accipe puerum & uxorē tuam, & abi in Ægyptum, quia Herodes animam pueri quęrit. Si itaq́ in ea nocte in qua natus eſt aſſumptus eſt in Ægyptum, et illic erat uſquequo mortuus eſt Herodes: unde eſt qđ

Lucæ Euangelij ratio.

Philoſophi Græci ex Euangeliſtis offenſi.

manſerit, & octaua die circumciſus ſit? Aut quomodo poſt quadraginta dies reperitur Lucas mentiens (ſic dicunt, contra ſuum ipſorum caput blaſphemantes) quod dicit, In quadrageſima die obtulerunt ipſum in Hieruſalem, & illinc in Nazaret? Et non nouerunt illi ignorantia occupati ſancti Spiritus uirtutē. Vnicuiq; enim Euangeliſtæ datum eſt, ut quæ in ueritate in ſingulis temporibus, temporumq; momētis impleta ſunt, enarrarit. Et Matthæus quidem, ubi recenſuit quod natus eſt in Spiritu ſancto, & quod conceptus eſt ſine ſemine uiri, nihil de circumciſione dixit, neq; quicq; ex his quę facta ſunt circa ipſum ante duos annos: ſed exponit aduentum Magorum, uelut atteſtatur nobis uera Dei doctrina, interrogante Herode à Magis tempus, declarabat ipſum exortæ ſtellæ ac Magorum reſponſio, à duobus annis ac infra. ut non ſit hoc tempus, de quo Lucas tractauit. Verum Lucas ante duos annos facta narrat, Matthæus uero ubi dixit natiuitatem, tranſſiliuit ad biennale tēpus, & indicauit quæ facta ſunt poſt duos annos. Quapropter & Herodes animaduertens hoc, poſtq; reuerſi eſſent Magi per aliam uiam, putauit in multitudine puerorum etiam ipſum natum inuentum iri, & cum ipſis occiſum iri. Iuſſit enim omnes pueros in finibus Bethleem occidi, à duobus annis & infra, uſq; ad diem in qua Magi apud ipſum fuerant. Hinc uero cui non apparet, quod quando uenerunt Magi, duos annos puer natus erat? Nam & ipſa tractatio omnem certitudinem declarat. Lucas etenim dicit, Faſcijs inuolutum eſſe puerum recens natum, & iacuiſſe in præſepi & in ſpelunca, eo quod non eſſet locus in diuerſorio. Erat enim tunc deſcriptio, & qui diſperſi erant à tempore bellorum in Maccabæis factorum, per omnē terram diſſipati erant, & pauci omnino manſerūt in Bethleem habitantes. Quare in quodam exemplari Euangeliſtarum appellatur ciuitas Dauid, in alio uero pagum ipſam uocant, eo quod ad modicam terram deuenerit. Quando autem factum eſt edictum regis Auguſti, & neceſſe habebant ut uenirēt diſperſi ipſorumq; genera, uenerūt ad locum ut deſcriberentur affluentes populi multitudinis, & impleuerunt locū. & non erat locus in diuerſorio propter frequentiam. Poſtea uero facta deſcriptione abijt unuſquiſq; eò ubi habitationem habebat. quare & amplitudo in terra fuit. Proficiſcentes autem memoriæ gratia eorum quæ illic facta fuerant, primo anno perfecto, & ſecundo impleto, uenerunt parentes illuc à Nazaret, uelut ad conuentum hunc. Quare & Magorum aduentus contigit circa talem caſum, ita ut non æqualis fuerit tunc habitatio Mariæ & Ioſeph, ei quæ apud Lucam propter deſcriptionem relata eſt. Non enim inuenerunt Mariam in ſpelunca, ubi peperit. Sed uelut Euangeliū habet, Deducebat, inquit, ipſos ſtella uſq; ad locū ubi erat puer, & ingreſſi in domum inuenerūt puerum cum Maria: non amplius in præſepi, non amplius in ſpelunca, ſed in domo. ut cognoſceretur ueritatis certitudo, & temporis duorum annorum ſpacium, ex quo natus eſt donec acceſſerunt Magi. Et in illa nocte poſt duos natiuitatis annos, uiſus eſt Ioſeph Angelus, & dixit ut aſſumeret puerum & matrem in terram Ægypti. Quapropter non amplius reflectit Ioſeph in Nazaret, ſed aufugit cum puero & matre in Ægyptum, & alios duos annos iſthic tranſigit. Et ſic rurſus Angelus poſt Herodis obitum, reuerti iubet eundem in Iudæam. Triceſimo tertio enim anno Herodis naſcitur CHRISTVS Dominus. Triceſimo quinto uenerunt Magi. Triceſimo ſeptimo mortuus eſt Herodes. Et ſucceſſit Archelaus filius ipſius in regnum, qui regnauit annis nouem, uelut in alijs locis à me dictum eſt. Diſceſſit igitur ubi audiuiſſet de Archelao, & digreſſus habitauit in Nazaret, & illinc rurſus quotannis aſcendebat Hieroſolyma. Vides, quanta ſit certitudo in diuinis Euangelijs de unaquaq; re? Illi uero ignorantia ducti, occæcata mente ſua non nouerunt finem uniuſcuiuſq; ſermonis, ſed ſimpliciter cōtra ſanctos efferūt os ſuum,

Magorum aduentus quādo.

Temporis circa CHRISTI natiuitatem ratio.

& laxant

& laxant linguam, nihil dicentes in ueritate, ſed ſeipſos à uita abalienãtes. Hinc igitur
Lucas poſtquam expoſuit prima, rurſus dicit quomodo in duodecimo anno aſcẽdit
ad Hieroſolyma: ut ne relinquat locum his qui putauerunt ipſum ſimpliciter uirũ per
fectum in mundo apparuiſſe, & in Iordanem ad Ioannem ueniſſe, uelut traditum eſt à
Cerintho, & Ebione, atq; alijs. Horrẽdus enim ſerpens obliquè incedẽs, in una ſenten
tia permanet, uerum alijs quidẽ uidetur ex affrictu ac ſemine uiri genitus eſſe, alijs ue-
ro ſimpliciter homo apparuiſſe. Quapropter exacte omnia exponẽtes ſancti Euange-
liſtæ, certam rationem perſequuntur. Et Lucas ex natura uelut ab infernis ac ſuperna
erigens mentem dicit: Erat autem IESVS incipiens eſſe annorum fermè triginta, filijs „
exiſtens uelut putabatur Ioſeph. At putari, nõ uerè eſt. ſed in loco quidem patris erat
Ioſeph, eo quod ſic Deo uiſum fuit. Nõ autem erat pater, qui non ad Mariam coniun
ctionem habuit. Aut ſolum uir uocatus eſt eo quod deſponſatus fuit, quum ſenex eſ- *Ioſeph qui uir*
ſet annorum plus minus octoaginta, & filios haberet ſex, ex prima ſua uera uxore: hãc *fuerit.*
autem ſolum propter diſpenſationem myſterij accepiſſet, uelut etiam alibi exactius de
hoc recẽſui. Quomodo igitur is qui coniunctionẽ non habuit, pater ipſius fuit, quod
impoſſibile eſt? At dices mihi, quomodo igitur uir ipſius uocatus eſt, ſi non hanc ha-
buit? Cæterum qui de his ambigit, ignorat quę ſunt in lege, quod nominatur uxor ui
ri, & ſiue uirgo fuerit, ſiue adhuc in domo patris exiſtit, nomine ſolum talis uxor dici-
tur. Ea de cauſa ſanctus Angelus dicit: Ne timeas accipere uxorem tuam. Et ut ne quis „
putet errorem eſſe in Euangelijs, admirandum enim eſt myſterium, & narratio ſuper
hominis captum. uerum ſolis filijs ſancti Spiritus leuis eſt tota ac illiminata. Erat igitur
annorum fermè triginta, uelut putabatur filius Ioſeph, qui fuit filius Eli, qui fuit Mat-
tha. Et ſubducit generationem ad Abraam, unde etiam Matthæus incepit. Tranſcen-
dit autẽ Noë, & uenit ad Adam: ut eum qui primus formatus eſt quæri indicaret, per
eum qui de maſſa ipſius uenit, hoc eſt de ſancta uirgine Maria. Venit enim propter il-
lum olim formatũ, & propter eos qui ab ipſo geniti ſunt, uolentes uitam æternã poſſi-
dere. Tranſgreſſus autem ipſum Adam, dicit qui fuit Dei. Hinc ergo manifeſtatio fa-
cta eſt, quod Dei quidem filius erat, uerum per ſemen Adam iuxta ſucceſſionem in car
ne accẽſſit. At rurſus non habuerunt illuminationem erronei illi, ſed cõtradixerunt ſer-
moni, ſeipſos ſeducentes ſuper ueritatem. Dixerunt autem, Ecce tertium Euangelium
id quod eſt ſecundum Lucam: hoc enim demandatum fuit Lucæ, qui & ipſe unus de
ſeptuaginta duobus ob ſermonem Domini diſſipatus fuit, uerũ per ſanctũ Paulum
rurſus ad Dominum reflexit, qui & Euangelium ipſi prædicare cõmiſit. Et prædicat *Lucas ubi præ-*
quidem primum in Dalmatia ac Gallia, & in Italia ac Macedonia. Principiũ autem in *dicarit.*
Gallia fuit, uelut etiam de comitibus quibuſdam ipſius, in epiſtolis ſuis idem ſanctus
dicit, Criſces inquit, in Gallia. Non enim in Galatia, uelut quidam decepti putant, ſed „
in Gallia, legendum eſt. Verum ad propoſitum deueniam: Quum protulerit Lucas
genealogias ab imis ad ſuperna, & indicationem fecerit aduentus Dei uerbi ex ſuper-
nis, ſimulq; coniunxerit ipſum carnali ipſius diſpenſationi, ut auerteret ab erroneis ac
ſeductis errorem: illi non intellexerunt. Quapropter cogit ſanctus Spiritus Ioannem, *Ioannis Euan-*
recuſantem Euãgelium annunciare ob metum & humilitatem, in ſenecta ipſius, poſt *gelij ratio.*
nonaginta annos uitæ eius, poſt reuerſionem ipſius à Pathmo, quę facta eſt ſub Clau
dio Cęſare, poſtquam multos annos in Aſia tranſegiſſet, Euangeliũ exponere. Et non
erat ipſi opus de Incarnationis negocio per longum tractare. Iam enim munitus erat
is locus. Sed uelut à tergo quorundam incedens, & uidens ipſos ulterius progredien-
tes, & ad aſperiora ſeipſos exponentes, & in auia ac ſpinoſa: reuocare ipſos in rectam
uiam cogitauit, & ipſis prędicare conſtituit, & dixit, Quid erratis? quo uertimini? quo
ſeducimini tu Cerinthe & Ebion & alij, non eſt ita ut putatis. Certe genitus eſt CHRI
STVS ſecundum carnem, manifeſtum id eſt. Ecce enim ipſe cõfiteor, quod Verbum

caro factum eſt. At nõ ex quo caro factus eſt, putaueritis eundem eſſe. Non eſt enim
à temporibus Marię ſolum, uelut unuſquiſq; noſtrum ex quo natus eſt, exiſtit, uerum
priuſquam natus eſt, non eſt. At ſanctus Deus Verbum filius Dei CHRISTVS Do
minus noſter IESVS, non eſt à temporibus Mariæ ſolum, neq; à temporibus Ioſeph
ſolum, neq; Eli, neq; Leui, neq; Zorobabel, neq; Salathiel, neq; Nathan, neq; Dauid,
neq; à Iacob, neq; ab Iſaac, neq; à temporibus Adam, neq; Noë, neq; Abraam, neq;
à quinta die, neq; à quarta, neq; à tertia, neq; à ſecunda, neq; ab eo tempore ex quo cœ
» lum & terra facta ſunt, neque à quo mundus fuit. Sed in principio erat Verbum, &
» Verbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum. Omnia per ipſum facta ſunt, &
» ſine ipſo factum eſt nihil, quod factum eſt, &c. Et Verbum caro factũ eſt, & habitauit
» inter nos, Et uidimus ipſum. Deinde, Erat homo miſſus à Deo, cui nomen Ioannes,
» hic uenit in teſtimoniũ ut teſtaretur de luce, ut omnes crederent per ipſum. Non erat il
» le lux, ſed ut teſtaret̃ de luce. Erat lux uera quæ illuminat omnem hominẽ uenientem
» in mundũ. In mundo erat, & mundus per ipſum factus eſt, & mundus ipſum nõ cog
» nouit. In propria uenit, & ſui ipſum nõ receperunt. Quotquot aũt receperunt eum, de
» dit eis poteſtatẽ filios Dei fieri, qui nõ ex ſanguinibus & carne, ſed ex Deo nati ſunt. Et
» Verbum caro factũ eſt inquit, & habitauit inter nos. Ioãnes teſtatur & clamat dicens:
» Hic erat quem dixi uobis. Et de plenitudine eius nos omnes accepimus. Et dicit, Non
„ ſum ego CHRISTVS, ſed uox clamantis in deſerto. Et quũ recenſet hæc omnia di-
„ cit, Hæc in Bethabara facta ſunt. In alijs uero exemplaribus, in Bethania habetur, trãs
„ Iordanẽ. Et poſtea oſtendit quod dixerunt ipſi diſcipuli Ioannis, Rabbi ubi habitas?
„ Ipſe uero dixit, Venite & uidete. & abierunt, & apud ipſum mãſerunt die illa, hora au-
„ tem erat fermè decima. Erat Andreas frater Simonis Petri unus ex duobus qui ſequu-
„ ti ſunt ipſum. Repperit hic primus fratrẽ ſuum Simonẽ, & dicit ipſi: Inuenimus Meſ-
„ ſiam, quod interpreteris CHRISTVM, id eſt unctũ. Hic duxit ipſum ad IESVM. In-
„ tuitus autẽ ipſum IESVS dixit, Tu es Simon filius Iona, tu uocaberis Cephas, quod
„ interpreteris Petrus, id eſt lapis. Poſtera die uoluit IESVS exire in Galilęam, & reppe
„ rit Philippum, & dicit ipſi IESVS, Sequere me. Erat autem Philippus à Bethſaida, ex
„ ciuitate Andreę et Petri. Repperit Philippus Nathanaël, & dicit ipſi: Quẽ ſcripſit Mo
„ ſes in lege & prohetæ, inuenimus IESVM filium Ioſeph à Nazaret. Et dixit ipſi Na-
„ thanaël, Ex Nazaret poteſt quid boni eſſe? dicit ei Philippus: Veni & uide. Quũ autẽ
„ uidiſſet IESVS Nathanaël uenĩetem ad ipſum, dicit de ipſo: Ecce uerè Iſraëlita in quo
„ dolus non eſt. Dicit ei Nathanaël, Vnde me noſti? reſpondet IESVS & dixit ei: Ante-
„ quam uocaret te Philippus, quum eſſes ſub fico uidebam te. Reſpõdit ipſi Nathanaël
„ & dixit, Rabbi, tu es filius Dei, tu rex es Iſraël. Reſpondit IESVS & dixit ipſi, Quia di-
„ xi tibi, Videbã te ſub fico, credis: maiora his uidebis. Et dixit ei, Amen amen dico uo-
„ bis, Videbitis cœlum apertum, & angelos Dei aſcendentes ac deſcendentes ſuper fi-
„ lium hominis. Et tertia die nuptię factæ ſunt in Cana Galilææ, & cætera. Vt oſtendat
poſt quadraginta dies tentationis, & poſt reditum ab ipſa tentatione, et profectionem
ad Nazaret & Galilæam, uelut alij tres Euangeliſtæ dixerunt, rurſus ad Iordanem ip
ſum ueniſſe: uelut etiam ex ſermone Ioannis oſtendetur, qui ſic dixit: Quando uidit ip
„ ſum uenientem ad ſe poſtera die dixit, Ecce agnus Dei qui tollit peccatum mundi. Et
„ rurſus alia die ut uidit ipſum ambulantem dixit: Hic eſt de quo dixi uobis, qui poſt me
„ uenit, & ante me fuit, quia prior me erat. Et teſtificatus eſt inquit, Ioannes dicens: Vidi
„ ſpiritum in ſpecie columbæ deſcendentem & uenientem ſuper ipſum. At uero uox, te
ſtificatus eſt: &, Hic eſt de quo dixi uobis: uelut iam de alio atq; alio tempore præteri-
to dicitur. ut oſtendat non idem eſſe tempus hoc, illud baptiſmatis tempus, ſed aliud
præter illud. Neq; enim ſtatim à tentatione ad Ioannẽ peruenit, ſed prius in Galilęam,
deinde à Galilæa ad Iordanem, hoc eſt ad Ioannem. Quapropter dicit: Hic eſt de quo
dixi

dixi uobis. Et Euangelium dicit, Et teſtificatus eſt Ioannes, Vidi ſpiritum deſcendentem: uelut iam ante aliquod tempus re illa facta. Poſt hæc principium uocationis Petri ab Andrea indicatur. Rediit enim ab ipſo Andreas unus ex duobus qui ſecuti fuerant ipſum, & diſcipuli quidem Ioannis erant, adhuc autem in Galilæa manebant, & per tempus Ioanni operam dabant. Et ſtatim ubi manſiſſet Andreas illa die, hora erat fermè decima, contigit ipſa die ut incideret ipſe in fratrem ſuum Simonē, & diceret prędicta, nempe, Inuenimus Meſſiam, & adduceret ipſum ad Dominū, & cætera. Et uelut habet cōſequentia quod dixit ipſi, Tu uocaberis Cephas. Et poſtera die uoluit exire in Galilæam, & inuenit Philippum, & dicit ipſi IESVS, Sequere me. Erat autem Philippus à Bethſaida, ex ciuitate Andreæ & Petri. Et uides quod nobis cogitandum dat, ex eo quod ex duobus qui ſequuti ſunt, & Ioannis quidem diſcipuli fuerunt, unius nomen dixit, quod uidelicet Andreas erat: alterius autem non dixit: hunc eſſe cuius nomen non dixit, propter eandem patriam, propter idem cōtubernium, propter eandem artem, propter idem opus: aut Ioannem aut Iacobum, unum ex filijs Zebedæi. Oportebat enim hos primum uocari. Poſtea Philippum iuxta conſequentiam uelut locatum eſt in Euangelijs. Petrus primus, deinde Andreas, deinde Iacobus, poſtea Ioannes, poſt hos Philippus. Verum de his in præſens dicere ſinamus. Multa enim eſt huius rei conſequentia. Ad id uero quod quæritur, reflectemus, quod cōſiderandum eſt, quemadmodum diſcipuli Ioannis et eius diſciplinæ addicti, ubi ſimiliter etiā apud IESVM primam diem fuiſſent, ſequenti digreſſi rurſus piſcaturæ uacabant, uelut reliquorum Euangeliorum conſequentiæ habent. Poſtquam enim poſtera die exiuit IESVS, ſtatim conſequentia dicit, "Tertia die nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ. & erat illic mater IESV. Vocatus eſt autem & IESVS ac diſcipuli eius ad nuptias. Ex utriſque autem uerbis ac tractationibus exacte conſideratis cognoſcere datur, quod etiam alios diſcipulos ſecum aſſumpſit, qui cum ipſo manſerant, Fortaſſis ipſum Nathanaël & Philippum & alios quoſdam. Nam Andreas et qui cum ipſo erant, ſeceſſerat. Qui uero apud ipſum manſerunt, uocati ſunt, etiam ipſi ad nuptias. Et poſtquam feciſſet hoc primum ſignum digreſſus in partes Capharnaum, illic habitauit. Et deinceps ſigna illic incipit facere alia: quando eum qui aridam habebat manum, ſanauit. Sed & ſocrum Petri, qui quidem à Bethſaida erat, uxorem autem à Capharnaū duxerat, quum procul diſtarent interuallo hi loci. Hanc à febre ſeruauit, & ipſa curata miniſtrabat. Quare hæc eſt conſequentia. Et poſt hæc ubi ipſe rurſus reuerſus eſſet ad Nazaret, ubi educatus erat, tunc legit librum Eſaiæ prophetæ, ipſo de cætero præoccupāte ipſos ac dicente: "Omnino dicetis mihi parabolā, Medice cura teipſum. Quæcunque audiuimus ſigna facta in Capharnaū, fac & hic in patria tua. Et uides quomodo eſt ueritatis conſequentia: & nō fecit inquit, propter incredulitatē ipſorū quicquam. Et illinc digreſſus ad ciuitatē Capharnaum iſthic habitauit. Et digreſſus ad partes maris, uelut dicit Matthæus, Vidit Simonem Petrum & Andream fratrem ipſius mittentes retia: & rurſus Iacobū & Ioannem filios Zebedæi, & perfecte ipſos uocauit, & abiectis de cætero retibus, ſecuti ſunt ipſum. Lucas uero etiam certitudinem rei ſignificat. Quapropter etiam ſequuti ſunt de cætero immutabili ſententia & non differentes uocationem, dicit autem, "Vbi ueniſſet ipſe ad ſtagnum Genezaret, uidit Simonem & Andream reficientes retia, & aſcendit in nauem quæ erat Simonis inquit, Petri & Andreę. Hoc autem indicat, uelut ipſo iam noto inter ipſos exiſtente: Quapropter etiam ob conſuetudinem ipſum admiſerunt, & ubi conſcendiſſet nauim conſedit. Deinde dicit Petro poſt habitam doctrinam, duc in altum, & laxate retia ueſtra. Illi uero dixerunt, præceptor. Iam enim propter Ioannis teſtimoniū, præceptorem ipſum uocabant, qui uidelicet de ipſo prius audierant, Ecce agnus Dei qui tollit peccatū mundi, & propterea quod apud ipſum per diem mā ſiſſent, & poſtera abijſſent, deinceps in captura piſcium ipſum admirati ſunt,

Euangelicæ hiſtoriæ conſequentia & ordo.

et Petrus dixit, Diſcede à me Domine, quia homo peccator ſum. Fortaſſis enim et pœ
nituit, eo quod prius ipſe uocatus eſſet, & ad piſces rediȷſſet, ac quæſtum piſcaturæ.
Ipſe uero dixit, Ne metuas: cõfidentem ipſum faciens, quod non reiectus ſit, ſed in uo-
catione manere poſſit: quia inquit, Poſthac homines capies. Quando etiam ſodalibus
qui erant in altera naui, annuerũt ut uenirent in auxilium capturæ. Erant enim ſociȷ ue-
lut ait, Simonis: uelut etiam ſuprà à me indicatum eſt ex hac tractatione, quum duo ſe-
quuti ſunt ipſum de diſcipulis Ioannis, ex quibus duobus alter erat Andreas, ita ut no
bis cogitandũ reliquerit Euangeliſta, alterũ eſſe unum ex filiȷs Zebedæi, propter ope-
ris & ſocietatis cõmunitatem. Et deinceps poſt hęc omnia hi quatuor relictis nauibus
in terram ſequuti ſunt, uelut Lucæ teſtimoniũ habet. Quare penitus oſtenditur quod
nulla obliquitas, neq; contrarietas, in ſanctis Euangeliȷs, neq; in ſanctis Euangeliſtis re
peritur, ſed omnia manifeſta. Verum temporũ ſunt diſtantiæ. Hinc enim deinceps Pe
tro & Ioanne cum ſuis, ipſi cõiunctis & ſequentibus, docebat per totam Galilæam ac
Iudæam. & quum de cætero ampliaretur prædicatio, conſequenter diuina ſigna perfi-
ciebat, ut ſit omnino hæc conſequentia. Primũ quidem baptizato ipſo menſis Athyr
Chriſtus VII Idus Nouembris baptizatus eſt. ſecundum Ægyptios, id eſt Nouembris duodecima, ante ſextũ Iduum Nouemb. hoc
eſt ante ſexaginta dies plenæ diei aduentus, quæ eſt dies natiuitatis ipſius ſecundũ car-
nem, uelut habet teſtimoniũ Euangeliȷ ſecundum Lucam, Erat aũt IESVS incipiens
eſſe annorũ fermè triginta, filius exiſtens uelut putabatur Ioſeph. Erat enim reuera an
norum uigintinouem, & menſiũ decem, quando ad baptiſmum uenit. Triginta qui-
dem annorũ, ſed non plenus. Quapropter dicit, incipiens eſſe annorum fermè trigin-
ta. Hinc quadraginta dies tentationis, & duæ hebdomades, aut paulo amplius in Na-
zaret, à diebus tentationis, et prima dies apud Ioannẽ, itemq; ſecunda. Et rurſus à Ioan
ne prima & ſecunda, quando ſecutus eſt ipſum Andreas, deinde Simon Petrus. Et po
ſtera die, uelut diximus, & conſequentia Euangeliȷ habet, Philippi uocatio ac Natha-
naël, & deinceps tertia die nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ, poſt prædictos duos,
quod primũ ſignum eſt & complementũ triginta annorum à natiuitate aduentus ip-
Primum ſignum Chriſtus natali ſuo fecit. ſius in carne. In ipſa enim die natiuitatis ſuæ ſecundũ carnem, primum ſignum feciſſe
comperitur, mutatæ aquæ in uinum, quũ expleuiſſet triginta annos, uelut ſæpe dixi, à
natiuitate & carnali ſuo aduentu, quemadmodũ ſuggerit nobis ut intelligamus ac de-
prehendamus ipſa Euangeliorũ certitudo ac conſequentia. Et de cætero à primo hoc
ſigno, alia ſigna & prædicatio, & alia omnia completionis admirandæ ipſius erga ho-
mines benignitatis, & Euangelicæ miraculorũ editionis atq; doctrinæ, uelut ſæpe di-
xi, & cogor ſæpe dicere, propter erroneos illos, qui ſibiȷpſis uenant quæ pertinent ad
incredulitatẽ, & ad contradicendum ſancto ſpiritui, & admirabili Euangeliorũ conſe
quentia. Omnino em̃ aduerſantes ſancto Euangelio tanta certitudo anteuertet, quę
declarat quod à baptiſmate principium fuit reliquæ tractationis, quæ ſic ſe habet. Poſt
diem baptiſmatis, quomodo fuerit in tentatione per dies quadraginta in deſerto, Ioan
ni ſcribere nõ curæ fuit. Iam enim hoc per Euangeliſtas indicatum erat. Et rurſus aliȷs
Euangeliſtis de aliȷs ſcribere nõ fuit curæ, eo quod unuſquiſq; ab altero adiuuaẽ. & ue
ritas ab omnibus collecta, una quædã eſſe oſtenditur, & ſibiȷpſi nõ cõtraria. Illic enim
ſtatim à tentatione, uelut dixi, ad Nazaret uenit, & manet iſthic, quũ nondum aliquis
diſcipulus cum ipſo eſſet. Et illinc deſcendit ad Ioannẽ, quando mox per Andreã uo-
catur Petrus, deinde Philippus, & per Philippum Nathanaël. Neq; uero de hoc quiſ-
quam ambigens curioſius perſcrutetur, quũ uideat quod Andreas primus obuiã ue-
nit IESV, deinde Petrus, et per ipſum uocatus eſt, neq; hoc ægrè ferre incipiat. Occur
ſus enim Andreæ primus contigit, quũ minor eſſet Petrus tẽpore ætatis. Poſtea enim
rurſus quando perfecta renunciatio facta eſt, à Petro facta eſt, ipſe enim fratrem ſuum
præceſſit. Inſuper autem & in hoc Deus eſt qui nouit uocationes cordiũ, & ſcit qui di
gnus

gnus ſit primo loco locari, & elegit Petrum ut dux eſſet ſuorum diſcipulorum, uelut
omnino darè indicatũ eſt. Poſtea uero uenerunt illi ad ipſum, et prima die manſerunt,
uelut dixi, ſecũda uero abierunt, Tertia autem die factum eſt primum diuinũ ſignum,
quum quidam diſcipuli cum ipſo eſſent, non Andreas, nõ Petrus, non Ioannes, nõ Ia-
cobus. Conſequenter uenit in Capharnaũ, & hinc reuerſus eſt rurſus in Nazaret. &
illinc rurſus in Capharnaum, & fecit quandam miraculorum partem, eius qui aridam
manum habebat, & ſocrus Petri curationem. & reuerſus eſt rurſus in Nazaret, et legit
librum Eſaiæ. Et deſcendit rurſus in Capharnaum, quando perfecta uocatio Petri &
Ioannis facta eſt. Et ſic uniuerſa conſequentia correſpondet, nulla aduerſitate exiſten-
te, ſed tota ueritate clariſſima, & in ueritate prædicata. Dicunt enim ſic alij Euãgeliſtæ.
Quod fugerit à facie Herodis, & poſt fugam reuerſus, permanſit in Nazaret. & poſt
Nazaret accepto baptiſmate abijt in deſertũ. Et poſtea reflexit, & poſtquã reflexit, in
cepit prædicare. At uero Euangelium Ioannis inquiunt, mentitur. Poſtquam enim di
xit, Et uerbũ caro factum eſt, & habitauit inter nos, & pauca alia: ſtatim dicit, Nuptiæ
factæ ſunt in Cana Galilææ. Et non meminerunt illi qui ſibijpſis inſipientiã attrahũt,
quod Ioãnes poſtquã dixit, Et uerbũ caro factum eſt, dicit, Et habitauit inter nos: hoc
eſt homo factus eſt. et quod uenit ad Ioannẽ Baptiſtam in Iordane, et baptizatus eſt ab
ipſo: quum Ioannes Euangeliſta teſtet̃, quod poſt reditum à tentatione, Ioãnes Bapti-
ſta dixit, Hic eſt de quo dixi uobis. Et rurſus, Vidi Spiritum ſanctũ deſcendentẽ in ſpe
cie columbæ, & manentem ſuper ipſum. Et, Hic eſt qui tollit peccatũ mundi. Et uides
quod nihil per obliuionem recenſet. Reliquit autem ea quæ à Matthæo ſunt tractata
Nõ enim erat illis amplius opus, ſed diuina enarratione, ad contradicendũ his qui pu-
tant à Maria & hucuſq;, CHRISTVM ipſum uocari, & filium Dei nudũ hominem,
uerum iuxta profectũ perueniſſe ad hoc, ut uocatus ſit filius Dei. Quapropter neceſſa
riorum curam gerit, & omniũ quę magna ſunt & neceſſaria, & adhuc amplius eorum
quę ſunt cœleſtia, ex ſupernis diſpenſationẽ facit. Dicunt aũt Euangelium ſecundum *Euangelium Io-*
Ioannem, quoniã non eadem dicit, inteſtatum ac indiſpoſitũ eſſe, & ſeipſos illud nõ ſu *annis quib. ca-*
ſcipere: per omnia errantes & mente cæcutientes. Nam quũ quartus uenerit beatus il- *lumnijs impe-*
le, qui primus quidem eſt, uerum poſtremus ſecundũ annos Euangeliũ annunciauit: *titum.*
quæ ante ipſum probe expoſita erant, edere non curauit, ſed his quæ dicta ſunt ea quę
non ſunt relata præponit. Matthæus enim incipit ab Abraam, poſt principiũ uero &
poſt duos annos natiuitatis, rurſus facit narrationem. Marcus uero incipit à decimo-
quinto anno Tiberij, à medietate poſt principiũ. Lucas aũt principium ante principiũ
introduxit, id quod ante natiuitatẽ in conceptione uteri Marię & Elizabet factum eſt.
Ioannes aũt adhuc prius, quum poſtremus ueniſſet, munit negociũ quod ante carna-
lem aduentũ erat. Spiritualia enim erant pleraq; quæ ab ipſo dicta ſunt, quũ de carnali
bus iam ante cautũ eſſet. Quapropter ſpiritualiter narrationem facit, doni quod nobis
ex ſupernis à patre ſine principio uenit, & iuxta bonã uoluntatem patris in ſancta uirgi
ne, in uirgineo utero diſpenſatum eſt. Sed & reliqui ęqualia his conſonè tractantes, eo
rum quibus opus erat curam habuerunt, Ioannes uero etiam priorũ, quò ex quatuor
Euangeliſtis omnem & ſecundũ carnem, & ſecundum deitatem, certitudinem habere
mus. Perfectis enim omnibus circa baptiſma & circa tentationem ſuam: ſtatim ubi ue
niſſet, & diſcipulos ſuſcepiſſet, hoc primũ ſignum fecit tertia die prædicationis in Ca-
na Galilææ. Neq; enim ante tentationẽ dicit CHRISTVM ad nuptias ueniſſe. Neque
enim omnino aliquod diuinũ ſignum, & prædicationẽ, ante tentationẽ CHRISTVS
fecit. niſi quę de ipſo cantantur, quæ puer fecit uelut per luſum, uelut quidam tradunt. *Pueritia Ieſu.*
Et oportebat reuera etiã pueriles actiones ipſum habere. ut ne occaſionem haberent re
liquæ hæreſes dicẽtes, quod à Iordane uenit CHRISTVS in ipſum, hoc eſt columba.
Quapropter etiã in duodecimo anno clarè oſtendit Lucas, quod diſputans cum ſacer
dotibus ac ſenioribus ad Mariã dixit, An neſciebatis quod in his quæ patris mei ſunt,

oportebat me eſſe? quo caderet ſermo eorum qui dicunt quod à tempore baptiſmatis
deſcendit in ipſum Spiritus ſanctus, & ut cognoſcatur manifeſte quod ex ſupernis ad-
uenit uerbum, & incarnatum eſt ex Maria. Et in Iordane deſcendit ſuper ipſum Spiri-
tus, ut indicetur quis ſit cui teſtimonium præbetur à patre, nempe, Hic eſt filius meus
dilectus, hunc audite, & ut fiat hoc exemplum uolentibus in ipſo illuminari, quod di-
gni ſient Spiritu ſancto in lauacro doni, et remiſſione peccatorum per gratiam ab ipſo
datam. Ex quo uero perfecta diuina ſigna incepit facere in tempore prædicationis, hoc
primum ſignum fecit IESVS inquit, in Cana Galilææ, non ante baptiſma, uelut ſæ-
pe dixi, ſed quando rediſt à tentatione, tertia die poſt duas quibus manſerunt apud ip-
ſum duo diſcipuli Ioannis, qui audiuerunt & ſequuti ſunt ipſum. Quare ſtatim poſt
duos dies quibus fuerunt apud ipſum, inducit dicens, Et exiuit in Galilæam, & inue-
nit Philippum, & dixit, Sequere me. Deinde mox tertia die factæ ſunt nuptię in Cana
Galilææ. Oportebat enim ipſum digreſſum ſtatim dum fiebant nuptiæ in honorem
» ſuum uocari in nuptiarum benedictionem, & dicit, Nuptiæ factæ ſunt tertia die in Ca
» na Galilææ, & mater IESV erat iſthic. uocatus eſt autem & IESVS ac diſcipuli eius
» cum ipſo ad nuptias. Et ubi defeciſſet uinum, dicit mater IESV, Vinum nõ habent.
& dicit IESVS, Quid mihi & tibi curæ eſt mulier? Nondum uenit hora mea. Nam
poſtquam ueniſſet ipſe à tentatione, & tranſiſſet per mare & Iordanem, & profectio-
nem ad propria inſtituiſſet, digreſſus eò ubi enutritus erat, ad matrem in Nazaret, &
duos dies manſiſſet, de cætero feſtinans ad hominum ſalutem, prædicationis curam
habere incipit. Et manſit quidem duos dies, eo quod per tempus ueniſſet, habens ſe-
cum diſcipulos quos iam aſſumpſerat, ubi dimiſiſſet duos qui ipſum ſequuti erant, ut
ſtatim in Galilæam exiret propter prædicationem, & opus diuini miraculi in nuptijs
editi. Vide enim mihi quomodo munitur ſermo, quomodo Ioannes Baptiſta teſtatur
» dicens, uelut præterito iam ſermone, Ego non noueram ipſum, ſed qui miſit me ad ba
» ptizandum, dixit mihi, Super quem uideris Spiritum in ſpecie columbæ deſcenden-
tem, hic eſt. Nam Pater mittens Ioannem ad baptizandum, hoc ſignum ei dedit, ut ubi
uideret, agnoſceret eum qui ex ſupernis demiſſus eſt in mundum, Saluatorem uideli-
cet ac benefactorem animarum noſtrarum. Subuertuntur itaq; tales à ueritate ac certi-
tudine talium ſcripturarum, maxime ex concordia ac conſonantia quatuor Euangeli
ſtarum. Neque enim quis ex ſana mente præditis reiecerit ea quæ à ſancto Spiritu in
ſanctis Euãgeliſtis exacte penitus ſunt tractata. Accuſant porrò ijdem rurſus ſanctum
Paſcha duo apud Ioannem. Euangeliſtam, imò magis ipſum Euangelium, quod Ioannes inquiunt, dixit de duo-
bus paſcha, quæ Saluator fecit. Alij uero Euangeliſtæ de uno paſcha. Et non ſciunt
idiotæ illi, quod non ſolum duo paſcha confitetur Euangelium, ſed duo quidem pri-
ma dicit, ſed & ipſum in quo paſſus eſt Saluator, tria paſcha eorum quæ in prædicatio
ne tractata ſunt. Statim enim à Iordane uelut Lucas dicit, erat IESVS incipiẽs eſſe an
norum fermè triginta, filius exiſtens uelut putabatur Ioſeph, qui fuit filius Eli, & ſic ul-
terius. Naſcitur enim Saluator quadrageſimoſecundo anno Auguſti regis Romano
rum, qui ſanè erat coniunctionis Romanorum ad Iudæos annus uigeſimusnonus.
Chriſtus anno Auguſti xlij. natus. Regnauit enim Auguſtus annis tredecim priuſquã Iudæi perfecte cum Romanis con
iungerentur. Erat autem & ex quo Auguſtus regnauit, poſt annos quatuor regni ip-
ſius plus autem minus, amicitia quidem Romanorum ad Iudæos, & auxilium ſocie-
tatis bellicæ mittebatur, & præfectus conſtituebatur, & partes tributorum in quinq;
annis plus aut minus, donec perfecte tradita eſt Iudæa, & pleniſſime ſub tributum re-
dacta, quum defeciſſent principes ex Iuda, & Herodes ex gentibus conſtitutus eſſet,
proſelytus tamen & acceſſorius eſſet. Deinde CHRISTO nato in Bethlehem Iudæę,
& ad prædicationem progreſſo, ubi defeciſſent uncti præſides qui durauerant uſque
ad Alexandrum præſidem & Saalinam, quæ & Alexandra: hæc omnia perfecta ſunt,
initio accepto à natiuitate in Bethleem, quadrageſimoſecundo anno totius regni Au-
guſti

guſti: Erat enim nonus annus à præfectura Antipatri patris Herodis, quando amicitia erat Romanorum erga Iudæos, & partes donorum, & quartus annus Herodis ab Auguſto conſtituti. Poſt quartum uero annum Herodis, præfecturamq́ue quinque annorum plus aut minus Antipatri patris ipſius, de cætero tradita eſt Iudæa perfecte, uſque ad trigeſimumtertium annum Herodis, & quadrageſimumſecundum annum Auguſti, ſubiugataq́ue tota Iudæa, uelut dixi, poſtquam ipſa uigintinouem annis Romanis tributum pendiſſet, & poſtquam conſtitutus eſt præfectus ſiue procurator Antipater Herodis pater, & poſt ipſum Herodes rex in Iudæa conſtitutus eſt ab Auguſto. Hæc autem facta ſunt in conſulatu Octauij Auguſti decimotertio, & Silano conſule, cui conſulatui ſucceſſerunt ſubiecti conſulatus conſequenter ad hunc modum.

II.	Lentuli & Piſonis iterum.
III.	Lucij Cæſaris & Pauli.
IIII.	Vinducij & Vari.
V.	Lamiæ & Seruilij Nummij.
VI.	Magni Pompeij & Valerij.
VII.	Lepidi & Aruncij.
VIII.	Cæſaris & Capitonis.
IX.	Cretici & Neruæ.
X.	Camilli & Quintiliani.
XI.	Cameri & Sabini.
XII.	Dolobellæ & Siluani.
XIII.	Lepidi & Tauri.
XIIII.	Flacci & Siluani.
XV.	Duorum Sextorum.
XVI.	Pompeij Magni & Apuleij.
XVII.	Bruti & Flacci.
XVIII.	Tauri & Libonis.
XIX.	Craſſi & Rufi.
XX.	Tiberij Cæſaris iterum, & Druſi Germanici iterum.
XXI.	Siluani & Balbi.
XXII.	Meſſalæ & Grati.
XXIII.	Tiberij Cæſaris tertium, & Druſi Germanici tertium.
XXIIII.	Agrippæ & Balbi.
XXV.	Pollionis & Veteris.
XXVI.	Cethegæ & Vari.
XXVII.	Agrippæ iterum, & Lentuli Galbæ.
XXVIII.	Getulici & Sabini.
XXIX.	Craſſi & Piſonis.
XXX.	Siluani & Neruæ.

Et uides quod triginta annorum eſt tempus. Quapropter ſtudium nobis fuit conſulatus exacte conſequenter exponendi, ut legentes uideant, quod non eſt aliquid in diuino ueritatis dogmate adulteratum, ſed omnia cum certitudine Eccleſiæ prædicata ſunt. Quis enim enumeratis iuxta ſeriem conſulatibus qui fallere non poſſunt, non condemnabit eos qui putant diſcordiam eſſe in numero annorum apud Euangeliſtas celebrato? propter hoc enim etiam corruerunt priores hæreſes, quæ fabuloſæ deſcripſerunt triginta ſæcula, & ea quæ à triginta annis Saluatoris ab ipſis figurate ſunt tractata. quò nimirum poſſint ſæculorum ac principatuum ſuorum deſcribere fabulamentū. Comperitur enim trigeſimotertio anno aduētus incarnationis ſuæ unigenitus paſſus eſſe, quum paſſionis exors ſit Deus uerbū ex ſupernis, uerum

Chriſtus 33. anno paſſus aduentus ſui paſſus eſt. 13. Calen. April.

ſuſcepta carne pro nobis pati ſuſcepit, ut mortis cōtra nos Chirographum deſtrueret. Nā poſt illum conſulatū qui trigeſimo ipſius anno fuiſſe indicatus eſt, alius cōſulatus fuit duorum Geminorum appellatis. Deinde alius Rufi & Rubellionis. & ſic in medio conſulatu eo qui poſt Rubellionis cōſulatum ſucceſſit, Vinnicij & Longini Caſſij appellatus, patitur Saluator in die ante decimumtertium Calen. April. Et redarguitur horum omnium error, dum doctrina ſecundum ueritatem clarè inuenitur. Quare non ſolum duorum temporū paſcha circuitus in Euāgelijs habetur, ſed etiam trium.

Chriſtus V. Ianuarij natus Nato enim ipſo circa Ianuariū menſem, hoc eſt ante octauū Iduū Ianuarij, quę eſt quinta Ianuarij menſis ſecundum Romanos. ſecundum Ægyptios, Tybi undecima. Iuxta Syros ſiue Græcos, Audynæi ſexta. Iuxta Cyprios ſiue Salaminios, quinti quinta. Iuxta Paphios, Iulij decimaquarta. Iuxta Arabas, Aleom uigeſimaprima. Iuxta Cappadoces, Atarta decimatertia. Iuxta Hebræos, Tibeth decimatertia, Iuxta Athenienſes, Memacterionis ſexta: pertranſijt prædictos conſulatus uigintinouem plenos. In trigeſimo uero conſulatu circa decimum menſem uenit ad Ioānem, & baptizatus eſt in Iordane fluuio, trigeſimo anno natiuitatis in carne, hoc eſt ſecūdū Ægyptios Athyr menſis duodecima. ante ſextum Iduum Nouembrium. Iuxta Græcos, dij menſis octaua.

Chriſtus VII Idus Nouemb. baptizatus eſt Iuxta Salaminios qui & Conſtantiæi, tertij Choëac ſexta. Iuxta Paphios, Apogonici decimaſexta. Iuxta Arabas, Angathalbaith uigeſimaſecunda. Iuxta Macedonas, Apellæi decimaſexta. Iuxta Cappadoces, Aratata decimaquinta. Iuxta Athenienſes, Metagitnionis ſeptima. Iuxta Hebræos, Mareſouan ſeptima. Quemadmodū teſtimonium præbet mihi Euangelium ſecundū Lucam, ſic dicens: Erat IESVS incipiens eſſe annorum fermè triginta, filius exiſtens uelut putabatur eſſe, Ioſeph. Et hinc ab Athyr menſis duodecima prædicāte ipſo annū Domini acceptū, iuxta ea quæ in Eſaia propheta prędicta ſunt, nempe, Spiritus Domini ſuper me, cuius gratia unxit me, ad euāgelizandum pauperibus miſit me, ut prædicem captiuis remiſſionem, & cœcis uiſum, ut prædicem annum Domini acceptū, & diem retributionis. Reuera enim prædicauit annū

Annus acceptus. acceptum, hoc eſt cui non contradicebatur. Primum enim annum poſt trigeſimū annum aduentus ſui carnalis prædicauit, & omnes ipſum ſuſcipiebāt, & neq; Iudæi contradicebant, neq; gentes, neq; Samaritæ. Sed omnes libenter ipſum audiebant. In quo anno aſcendit ad Hieroſolyma, poſtquam baptizatus fuit, & quadraginta dies tentationis peregit, & diſcipulos ſuos elegit, ita ut reflexerit à tentatione ad Iordanem, & penetrarit ad mare Tiberiadis, & hinc tranſierit in Nazaret, unde uidelicet aſcendit Hieroſolyma, & in medio feſtiuitatis clamabat dicens: Si quis ſitit, ueniat ad me & bibat. Et ſic abijt ad Nazaret, & in Iudæam, & in Samariam, & in partes Tyri. Et completo primo anno, rurſus aſcendit Hieroſolyma, & deinceps quæſiuerunt ipſum præhendere in feſtiuitate, & timuerunt. In qua feſtiuitate dixit, Non aſcendo ad feſtiuitatē hanc: non enim mentiebatur, abſit. In media enim feſtiuitate uenit, inquit, & intrauit Hieroſolyma, & dicebant, Nónne hic eſt quem quærebant præhendere, & ecce palàm liberè loquitur? Nunquid didicerunt ſacerdotes quod hic eſt CHRISTVS? At nouimus hic unde eſt. myſtice enim & ſpiritualiter loquente ipſo ad fratres, non nouerant quid diceret. Dicebat enim ipſis, non aſcenſurum ſe eſſe in templum in illa feſtiuitate, neque in crucem, ut perficeret diſpenſationem paſſionis ſuæ & myſterium ſalutis, & ex mortuis reſurgeret, & in cœlum aſcenderet, quæ implebat omnia in propria ſua poteſtate. Et poſt hæc completo biennij tempore, deinceps trigeſimotertio anno ſuæ diſpenſationis in carne, poſtquam tranſgreſſus eſſet duos conſulatus quos diximus, duorum Geminorum, & Rufi ac Rubellionis, deinceps in tertio conſulatu, in tertio ipſius menſe poſt Ianuarium & Februarium, in menſe Martio perficit myſterium paſſionis, exors paſſionis uerbum, paſſus in carne propter nos. Manet autem paſſionis expers, uelut Petrus dicit, Mortificatus carne, uiuificatus autem ſpiritu. Patitur autem die ante decimumtertium Calendas Aprilis, trangreſſis ipſis unam ueſperam, hoc eſt,

decima

decimaquarta lunæ nocturna media. præueniebant enim & comedebant paſcha, uelut Euangeliũ dicit, & nos ſæpe diximus. Comedebant igitur paſcha duobus diebus antea quàm comedi ſolet, hoc eſt tertia ueſpera, quod oportebat quinta ueſpera. Decimaquarta enim ſic erat quinta. comprehenditur autem per tertiam eandem ſerotinam, quæ erat undecima lunę nocturna. Ante decimumſextum Calen. Apriles quarta, duodecima nocturna. Ante decimumquintum Calen. April. quinta, decimatertia diurna, nocturna uero decimaquarta. Ante decimumquartum Calen. April. proſabbatum, decimaquarta nocturna. Ante decimumtertium Calen. April. ſabbatum, decimaquinta diurna. Ante duodecimũ Calen. April. illuceſcens dominica, decimaquinta nocturna. quod ipſum erat illuminatio orci ac terræ, & cœli & noctis atq; diei, propter decimamquintam lunæ & ſolis curſum, & quoniam reſurrectio & æquinoctium ante undecimum Calen. April. propter quam ſeducti, unam diem tranſgreſſionis fecerunt, uelut dixi. Habet autem ſupputatio horas quaſdam ſubtilis rationis, quę incidit per annos tres apud ipſos, & eſt diſſonans illa una dies. Apponunt enim curſui lunari poſt trecentos quinquagintaquatuor dies, etiam alias per annum quatuor horas, ut ſit in tres annos una dies. Quapropter apud ipſos quinq; menſes efficiuntur intercalares, in annos decẽ quatuor, eo quod aufertur à ſolari curſu trecentorũ ſexagintaquinque dierum & horarum trium, hora una. Appoſitis enim horis deinceps fiunt ccclx. dies præter horam unam. Vnde ipſi ſexies multiplicãtes quatuordecim annos octoageſimiquarti anni, in octoageſimoquinto ponunt intercalarem menſem unum: ut ſint trigintaunus menſes, in octoaginta ac quinque annos, qui debebãt eſſe iuxta exactam ſupputationem, menſes trigintaunus, & uigintiquatuor dies, & horæ tres. Huius itaque gratia tunc decepti, non ſolum anticipabant tumultuantes duos dies edentes paſcha, ſed etiam tranſgreſſionis unam diem apponentes, omnibus modis ipſi errantes. At uero diſpenſatio ueritatis exactiſſime omnia nobis ſalutariter operata eſt. Vnde & ipſe Saluator ubi perfeciſſet paſcha, exiuit in mõtem poſtquam comedit, quum dixiſſet, Deſiderio deſideraui, et illic paſcha Iudaicum cum diſcipulis comedisſet: non aliter faciens, ſed etiam ipſe cum facientibus ęqualiter faciens, ut ne diſſolueret legem, ſed impleret. Et hic poſtquam tranſgreſſus eſt trigeſimum annum quando baptizatus eſt, & poſt trigeſimum annum ubi prædicauit pleniſſimũ annum acceptum, & cui non contradicebatur. Itemq; alium cui contradicebatur, et qui in perſecutione ac moleſtia erat, & poſtea alio anno tranſgreſſus à natali ſuo die, hoc eſt aduentus, quę eſt quinta Ianuarij menſis, iuxta Ægyptios uero Tybi menſis undecima, ad totos ſeptuagintaquatuor dies, uelut diximus, uſque ad diem ante decimum tertium Calen. April. & ſecundum Ægyptios Phamenoth menſis uigeſimamquartam, compleuit pleniſſime annos trigintaduos, & ſeptuagintaquatuor dies, ab aduentu & apparitionis ſuæ natali die, & reſurrexit ſecundum Aegyptios Phamenoth menſis uigeſimaſexta die, quæ erat æquinoctium, & ante undecimum Calend. Aprilis. Quo comperiantur omnes mentiri qui non ſunt filij ueritatis. Velut ſtatim primus Valentinus qui triginta nobis ſæcula confinxit, ab eo quod triginta annos educationis uitæ, ac uirilis ipſius ætatis eſſe putauit: ignarus quod non ſolum triginta annos compleuit, ſed in trigeſimo baptizatus eſt, ubi impleuiſſet annos uigintinouem, & menſes decem, uelut dixi, duodecima menſis Athyr, ante ſextum Iduum Nouembris, & poſtea prædicauit annum Domini acceptum, & poſtea alium annum cui contradicebatur, & ſeptuagintaquatuor dies quibus contradicebatur, à die quo baptizatus eſt: ut ſint omnes anni præſentiæ eius in carne, à natiuitate uſque ad paſſionem, anni trigintaduo, & dies ſeptuagintaquatuor. À conſulatu uero Syluani & Neruæ, anni duo & dies centum trigintaquatuor. Et cõfutatus eſt hic prędictus Valentinus, & multi ſecundum ipſum delirantes, cõfutati ſunt etiam qui Euangelium ſecundum Ioannem,

Paſcha eſut quando factus eſt.

*

Anni iuxta curſum lunarẽ ratio.

Chriſti ætas anni xxxij. dies lxxiiij.

quos

quos meritò alogos, id eſt uerbo carentes appellauerim, quãdoquidem Verbum Dei
reijciunt, Deum uerbum paternũ à Ioanne prædicatum, qui de cœlo deſcendit, & ſa-
lutem nobis operatus eſt totius ſui in carne aduentus ac præſentię. Nam & ex cõſula
tibus, et ex annis, & ex cõfirmatione Eſaiæ prophetæ, & ex Euangelio Lucę Ioannisq́;
& Matthæi ac Marci, & ſimpliciter undiquaque redarguuntur erronei illi. Quoniam

Paſcha tria à Domino perfecta ſunt.

non ſolum unum paſcha poſt principium prædicationis ſecundum temporis anni cir
cuitum perfecit, ſed ſecundum circuitus trium conſulatuũ paſcha impleuit, poſt Ioan-
nis baptiſma. Et corruit illorum nulla intelligentia prædictorum oratio, penitus erro
nea, delyra, ac dementia & ignorantia referta, quæ non ſolum non cognoſcit ſuam ip-
ſius uitam, ſed etiam falſo contra ueritatem fruſtra militat. Reperimus enim alicubi in
his ſermonibus ſcriptũ ac expreſſum, quod Verbum Dei Deus CHRISTVS natus
eſt circa quadrageſimum annum Auguſti, id quod fefellit ſcriptorem, quia calculo ip-
ſius beta relicto, & My ſolum reſtante, quadraginta ſolum annos fecerunt. quadrage-
ſimo enim ſecundo anno Auguſti natus eſt. Dicunt autem quod ante duodecimum
Calen. Iul. aut Iunij, non habeo enim quod dicam, Sulpitio Cãmarino & Cneo Pom
peiano conſulibus. Hoc autẽ conſideraui, quod etiam hi qui dixerunt diem conceptio
nis, & quando Gabriel uirgini nuncium attulit, opinionem dixerunt quorundam di-
centium ex traditione, quod per ſeptem menſes natus eſt. Inuenimus enim ab hoc con
ſulatu ante Piſonem, uſq; ad undecimam menſis Tybi, & ad diem ante octauum Idu-
um Ianuarij, quando reuera apparitio Dei contigit, & natus eſt ſeptimeſtri tempore,
ſecundum lunarẽ curſum, præter dies quatuor. Quare ſi alicubi in ſuſpectis locis ſcri-

Chriſti natiuitatis dies qui fuerit.

pta hæc inueneris, ne offendaris circa cognitionem. Reuera enim natiuitas CHRISTI
certa cõtigit undecima menſis Tybi. Quidam uero dicunt quod decem menſibus in
utero geſtatus eſt pręter dies quatuordecim & horas octo: ut ſint menſes nouẽ, & dies
quindecim, & horæ quatuor, innuentes id quod apud Solomonem dictum eſt, deci-
» meſtri tempore concretus in ſanguine. Attamen undiquaque undecima Tybi menſis
prędicta Domini in carne natiuitas facta eſt. Et circa ipſam undecimam poſt annos tri
ginta factum eſt primum ſignum in Cana Galilææ, quando aqua facta eſt uinũ. Qua
propter etiam in multis locis uſq; in hunc diem hoc fit quod tunc factum eſt diuinum
ſignum in teſtimonium incredulis. Velut teſtantur in multis locis fontes ac fluuij in ui

Aqua quibus locis in uinum mutata ſit.

num conuerſi. Cibyres quidem urbis Carię fons, qua hora hauſerunt miniſtri, & ipſe
dixit, Date Architriclino. Teſtatur & in Geraſa Arabiæ fons ſimiliter. Nos bibimus
de Cibyres fonte, fratres uero noſtri de eo qui eſt in Geraſa in martyrum templo. Sed
& multi in Ægypto de Nilo hoc teſtantur. Quare in undecima Tybi apud Ægy-
ptios, omnes hauriunt aquam & reponunt, tum in ipſa Aegypto, tum in multis re
gionibus. Sic equidem comperitur, quod poſt duodecimam menſis Athyr, id eſt
nouembris abierit, & tentatus ſit diebus quadraginta: & redierit atque elegerit quoſ-
dam ſuos diſcipulos: & inceperit poſt quadraginta tentationis dies prædicare: &
deſcenderit ad Iordanem, & inciderit in Nathanaëlem & eos qui cum ipſo erant,
& aſſumpſerit ipſos, quando manſerunt apud ipſum duos dies: & digreſſis ipſis,
& ipſo Domino in Galilæam profecto, ſtatim propter priores duos dies, dixit Eu-
» angelium, Tertia die nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ, id quod ſignum & fi-
gura Eccleſiæ erat. Nam in tertia die negocij ſui in corde terræ, quod in terra fe-

Cana, adeptã ſignificat.

cit poſt paſſionem, ubi ſurrexit nuptias coniunxit cum Cana. Cana enim ſignifi-
cat adeptam. Quæ uero eſt adepta illa quàm hæres? de qua Pſalmiſta in quinto
Pſalmo dixit, de ea quæ hæreditatem conſequitur, & cætera. Nuptiæ enim hæ
reuera benedictæ ſunt quæ à figura illa occaſionem acceperunt. Illic enim erant
nuptiæ ſenſibiles in Cana Galilææ, & aqua uerè uinum facta eſt, & appellata iu-
xta duos modos, tum ut aquoſitatem debacchantium in mundo, in temperantiam

& in

& in caſtitatem nuptiarum adſtringeret, tum ut triſtitiam corrigeret in hilaritatem uini moleſtias diſcutientis & gratiæ, quo omnibus modis obturaret ora eorũ qui aduerſus Dominum inſurgunt, & quo oſtenderet quod ipſe eſt Deus cum Patre & ſancto ſuo Spiritu, qui aquam uiti præbet colorans ipſam in illa in uinum & hilaritatem hominum. Verum in alio loco longius de his narrauimus. Hic uero uelut in digreſſione rem percurrimus. Cæterũ duo paſcha poſt principium prædicationis Saluator fecit, & tertio paſſus eſt. Quare impleta ſunt iam à me exacte relata, de diebus & menſibus ac conſulatibus. Et undiquaq; corruit erronea de his traditio, quum Euangelia inter ſe conſona ſint, & nullũ Euãgelium alteri oppoſitum ſit. Deueniam porrò rurſus ad propoſitum. Dicit Lucas teſtimonium mihi præbens in his quæ multipliciter à me relata ſunt: factum eſt in ſabbato ſecundo primo: ut oſtendat ſabbatum primum eſſe, quod ab initio decretum eſt ac dictum à Domino in mundi creatione, quod per circuitum ab eo tempore uſq; huc iuxta ſeptem dies reuoluitur, hoc ſcilicet primum eſſe. Secundum uero ſabbatum quod decretum eſt à lege. Dicit enim lex, Accipies tibi ouiculam anniculam immaculatam maſculam, quę ſanè erat imago Saluatoris: à decima die menſis, & erit ſeruata uſque ad decimamquartam, & mactabitis ipſam ueſperi decima quarta die, & erit tibi ſabbatum dies ſancta, & edetis azyma ſeptẽ dies, & ſeptima die facies ſanctum ſabbatum diem ſanctam. Et uidetis quod ſecũdum appellatur ſabbatum poſt ſabbatum, eiuſmodi ſancta proſabbati dies, in ſabbatũ ſanctificata, ſiue dominica fuerit, ſiue ſecunda ſiue tertia occurrerit. In ſeptem uero dies rurſus reuolutum ſecundum primum uocatur. ut oſtendat hinc, quod non ſolum Ioannes de circuitu dierum anni, duorum & trium feſtorum paſcha indicauit, ſed etiam Lucas & alij. Sic enim dicit lex: Numerabis tibi ſeptem hebdomadas, ab initio manipuli quãdo falcem in meſſem miſeris, & facies ſeptimam hebdomada diem ſanctam Domino, indicans de Pentecoſte, hoc eſt quinquageſima. Nam poſtquã mactatum eſſet paſcha, intra tres dies, hoc eſt poſt tres dies agni, præcepit manipulum inferri, ut ſignificaret benedictum manipulum qui reſurrexit ex mortuis, poſt tertium diem terra ipſum proferente, & ipſo ipſum rurſus ab illa ferente in reſurrectione ex monumento, & manente cũ diſcipulis per quadraginta dies, & in fine quinquageſimæ inferente ipſum ad cœleſtia ipſi patri primogenitum primogenitorum, quæ ſunt primitiæ ſanctæ, manipulus quem decerpſit ex Maria, ulna quæ amplexa eſt in Deo, fructus uentris, primitiæ areæ. Non enim amplius poſt quinquageſimum diem falx primitias Deo offert. Non enim amplius CHRISTVS moritur, Mors illi non amplius dominatur, uelut ſcriptum eſt: Et uides quod Dei myſteria præfigurauit lex, & impleuit Euangelium? Vnde uero non poterimus horum claritatem oſtendere? Quare non eſt opus ſermonem longius extendere, ideoq; rurſus ad conſequentiam orationem dirigamus. Apparet autem & ex ſpicis, & ex meſſe, atque diſcipulis, quod poſt quadraginta dierum tentationem hæc omnia exponit Ioannes & Lucas & omnes. Cæterum non uerentur tales ſe contra ea quæ à ſancto Ioanne dicta ſunt armare, putantes ſe aliquatenus ueritatem ſubuertere poſſe, neſcientes quod magis contra ſeipſos armantur, quàm contra ſanam doctrinam. Dicunt autẽ contra Apocalypſim hæc nugantes. Quid mihi inquit, prodeſt Apocalypſis Ioannis, quæ dicit mihi de Angelis & ſeptem tubis? & non ſciunt qui talia dicunt, quod neceſſaria & utilia huiuſmodi ſunt in prædicationis rectitudine. Quæ enim erãt in lege ac prophetis obſcura et in ænigmate dicta, ea Dñs diſpenſauit, ut per Spiritum ſanctum ad noſtram ſalutem, ſeruo ipſius Ioanni reuelarentur. Quæ illic obſcura erant, hic in ſpiritualia ac manifeſta prædicans. Spiritualiter aũt nobis eadem diſpẽſauit. Et ex pellibus quidem tunc tabernaculũ conſtruxit, pellibus rubiæ ac hyacinthi colore infectis, &c. ut oſtẽderet tabernaculũ illic quidem tabernaculũ eſſe, uerũ perfectiſſimũ tabernaculum CHRISTI repręſentare. pellis em̃ à corpore fit,

Sabbatum ſecundum primum.

Apocalypſis Ioannis cur reprobata.

quæ mortua eſt uelut umbra corporis uiuentis: ut oſtenderet corpora eſſe tabernacu-
lum Dei. Quandoquidem enim in ſanctis corporibus habitat Deus, ut impleatur di-
» ctum illud, Habitabo in ipſis & obambulabo: error quidam futurus fuiſſet in creden
tibus, niſi liber nobis ſpiritualiter reuelatus fuiſſet. ut diſceremus non tubis eſſe opus,
ſed ſciremus quod ſpirituale eſt totũ Dei negocium, ut ne iuxta Iudaicas, accipiamus
æreas tubas aut argenteas, ſed ſpiritualiter intelligamus, uelut à cœlo ſit Eccleſiæ præ-
Apocalypſis dicatio, quemadmodum etiam alibi dixit: In illa die buccinabunt tuba magna. Tubæ
Ioannis uti- enim erant prophetæ. Tuba uero magna, ſancta uox Domini in Euangelio. Quapro
litas. pter etiam angelis datum eſt reuelare nobis. Buccinabit enim inquit, & mortui reſur-
» gent. Si uero irridẽtur apud uos ô boni, angelorum tubæ, eo quod in Apocalypſi ſcri
» ptæ ſunt: Irridebitur etiam tuba apud ſanctum Apoſtolũ relata. Deſcendet inquit, de
cœlo in extrema tuba, & mortui reſurgent in extrema die in uoce Archangeli. Quum
itaq; Apoſtolus concordet cum ſancto Apoſtolo Ioanne in Apocalypſi: quæ nam reli
qua fiet contradictio? quomodo uero nõ ſtatim unuſquiſq; error redarguetur? quum
Deus in unoquoq; ſancto dederit teſtimoniũ. Deinde aliqui ex ipſis rurſus reprehen-
» dunt dictum in eadem Apocalypſi, & dicunt contradicentes quod dixit rurſus, Scri-
be angelo Eccleſiæ in Thyatiris: & non eſt illic Eccleſia Chriſtianorum in Thyatira.
Quomodo igitur ſcribit ei quæ non eſt? Et reperiuntur tales ſeipſos cogentes confite-
ri, ex his quæ prædicant contra ueritatem. Si enim dixerint, non eſt nunc Eccleſia in
Thyatiris, oſtendunt uaticinatum eſſe Ioannem. Quum enim inhabitarint hi iſthic,
itemq; Phryges, & inſtar luporum rapuerint mentes ſimplicium fidelium, tranſtule-
runt totam ciuitatẽ in ſuam hæreſim, & qui negant Apocalypſim uerbi huius, in ſub
uerſionem contra illud tempus arma mouerunt. Nunc autem propter CHRISTUM
in hoc tempore, poſt tempus centum & duodecim annorum, eſt Eccleſia & augeſcit,
& aliæ quædam iſthic ſunt, tunc uero uniuerſa Eccleſia euacuata erat in hęreſim ſecun
dum Phrygas appellatam. Quapropter etiam Spiritusſanctus ſtuduit reuelare nobis,
quomodo erratura eſſet Eccleſia poſt tempus Apoſtolorũ, tum Ioannis, tum deinceps
ſequentium, quod erat tempus poſt Saluatoris aſſumptionem, per nonagintatres an-
nos errorem ac confuſionem paſſura iſthic Eccleſia in Phrygaſtarum hæreſi. Sic enim
» ſtatim redarguit Dominus. Scribe angelo Eccleſiæ Thyatirenſis. Hæc dicit qui habet
» oculos uelut flammam ignis, & pedes eius ſimiles chalcolibano. Noui tuam fidem, et
» charitatem, & miniſterium, et quod nouiſſima tua plura primis. Habeo autem contra
» te, quod permittis uxorem Iezabel decipere ſeruos meos, quæ ſe dicit prophetiſſam, et
» docet comedere ea quæ ſimulachris immolata ſunt, & ſcortari. Et dedi ipſi tempus a-
» gendi pœnitẽtiam, & non uult reſipiſcere ex ſcortatione ſua. Nõ uidetis ô boni, quod
de mulieribus dicit in prophetiæ opinione deceptis, & multos decipientibus: de Pri-
ſcilla inquam, & Maximilla & Quintilla, quarum fraus non latuit Spiritum ſanctum,
ſed præuaticinatus eſt prophetice per os ſancti Ioannis, quod factum eſt poſt ſancti Io
annis dormitionem. quum ipſe uaticinatus ſit in temporibus Claudij Cæſaris, quãdo
in Pathmo inſula erat. Confitentur enim & hi in Thyatiris hæc impleta eſſe. Itaq; ſe-
cundum prophetiam ſcripſit his qui illic in CHRISTO illo tempore conuerſati ſunt,
quod mulier ſeipſam prophetiſſam appellatura eſſet. Et corruit ipſorum doctrina un-
diquaq; excogitata et contra ueritatẽ excitata: quum oſtenſum ſit quod ſermo in Apo
calypſi propheticus ſit, ex Spiritu ſancto ſecundum ueritatem. Efferunt autem ijdem
ſe rurſus mente, dictiones uenãtes ſine fine, ut ſancti Apoſtoli libros meritò reijcere ui-
deantur, Ioannis inquam Euangeliũ & Apocalypſim, fortaſſis autẽ & epiſtolas. Con
cordant enim etiam hæ Euangelio & Apocalypſi: Et dicunt, Vidi & dixit angelo, ſol-
» ue quatuor angelos qui ſunt in Euphrate, Et audiui numerum exercitus, uicies millies
» decem millia, & erant induti thoraces igneos & ſulphurulentos & hyacinthinos. Pu-

tauerunt enim hi, nunquid ridicula eſt ueritas? Si enim dicit quatuor angelo: qui in
Euphrate deſident, ut oſtendat quatuor differentias gentium ſedentium iſthic ad Eu *Angeli quatuor ſignificant regna quatuor Daniele*
phraten, Aſſyriorum uidelicet, Babyloniorum, Medorum ac Perſarum. Hæc enim
quatuor regna per ſucceſſionem in Daniele habentur, quod primùm Aſſyrij regna-
uerunt, & Babylonij temporibus ipſius: Medi uerò ſucceſſerunt, & poſt ipſos Perſæ.
Quorum primus fuit Cyrus rex. Nam regna & gentes ſub angelis poſita ſunt, uelut
atteſtatur mihi Moſes ſanctus Dei ſeruus, iuxta conſequentiã interpretans, ac dicens:
Interroga patrem tuum, & annunciabit tibi: ſeniores tuos, & dicent tibi. Quando
diuiſit altiſſimus gentes, uelut diſperſit filios Adam, conſtituit terminos gentium, iux
ta numerum angelorum Dei. & facta eſt portio Domini populus ipſius Iacob, funi-
culus hæreditatis ipſius Iſraël. Si igitur gentes ſub angelis poſitæ ſunt, meritò dixit,
Solue quatuor angelos qui in Euphrate deſident, ac detinentur, ut permittant genti-
bus bellum, uſque ad tempus longanimitatis Domini, donec imperabit per ipſos ul-
tionem fieri ſanctorum ſuorum. Detinebantur enim impoſiti illi angeli à ſpiritu, non
habentes occaſionem incurſus, eo quod nondum ſolutum eſſet ipſis ius, ut reliquas
gentes ſoluerent propter contumelias in ſanctos. Soluuntur autem tales & inuadunt
terram, uelut Ioannes uaticinatur, & reliqui prophetę. Nam commoti angeli commo
uent gentes ad impetum ulciſcendi. Quod autem igneos & ſulphureos ac hyacinthi-
nos thoraces ſignificat, nemo ambigit. Illæ enim gentes ex tali colore habẽt indumen
ta. Sulphurulentę enim ueſtes coloris ſunt melini appellati, ex lana ſic infecta. Ignea au
tem, coccinea dicit indumenta. Et per hyacinthina callainam oſtendit lanã. At hi non *Callaina lana.*
ſuſcipientes ſpiritum ſanctum, percunctantur quidem ſpiritualiter, non intelligentes
ea quæ ſunt ſpiritus: & ſecundùm doctrinam dicere uolunt, non ſcientes dona in ſan
cta Eccleſia, quæ uerè & conſtanter in intelligentia & ſana mente ſpiritus ſanctus re-
cenſuit, ſanctiq; Prophetæ & Apoſtoli, inter quos etiam ſanctus Ioannes per Euange
lium et Epiſtolas ac Apocalypſim ex eodem ſancti ſpiritus dono impertiuit. Venit au
tem ſuper ipſos id quod dictum eſt, Blaſphemanti in ſpiritum ſanctum non remitte-
tur neq; in hoc ſeculo, neq; in futuro. Nam contra uerba à ſpiritu dicta hi pugnarunt.
Cæterùm quum tot ac talia dicta ſint cõtra huiuſmodi hæreſim, ea ſufficere arbitror.
Et quum uelut ſcolopendram, aut uermem iulum appellatum (qui reptile multipes *Scolopendra*
eſt, exiguum quidem uiribus & dolore ueneni, multipes uerò, & longam ſpeciem prę *Iulus uermis.*
ſe ferens) ipſam per uirtutem Dei ac ueritatem conculcauerimus, deinceps rurſus, ô
chariſſimi, procedentes, ad ſequentes per uirtutem Dei pergamus.

Contra Adamianos, Hæreſim LII.

TAlpam appellant animal quoddam infrà in terra latitans, quadrupes. Perfodit id *Talpæ deſcriptio.*
terram, & in intimis ipſius habitationem habet, uelut parui catuli canis ſtaturæ
circunferentiam habẽs, cui in totum nullus eſt uiſus. Deſolatorium autem eſt animal,
infernè eradicans omnem hominũ agriculturam, cucumerarias maximè & acres plan
tas, cepas item ac allia, bulboſq; ac huiuſmodi, lilia quoq; & alia. Si uerò in perfodien
do contigerit, ut per inconſiderantiam extra terram ad aërem perueniat, aut capiatur
ac præhẽdatur ab hominibus, ridiculum quiddam inducit omnibus qui hoc animal
cœperunt. Sic ſanè etiam ipſe nunc aggredior dicere de propoſita ſecta, quæ quantũ
ad cor attinet, cæcutit & fatua eſt. Veram ſolitudinem ſibijpſi efficit, & conſtitutionẽ
ſuam infernè exſcindit, & multas radices uirorum in ipſam collapſorum deuaſtat ac
corrumpit. Et ſi contigerit ut à prudentibus conſpiciatur, riſum non uulgarem exci-
tat, uelut etiam prædictum animal, cui illudunt homines ob ipſius cæcitatem ac in-
continentiam, & quod non reperit ubi rurſus ingreſſum faciat, uelut etiam hæc ſecta.
Impoſuerunt enim ſibijpſis nomen ipſius Adam. Hoc autem ex auditu referimus, ut

qui ex multis uiris id accepimus: non enim in literas relatum inuenimus, neque in aliquos tales incidimus. Quum igitur multi de hac re retulerint, iuſtum duximus etiam ipſius mentionem facere. Quapropter etiam meritò hanc prædicto cæco animalculo aſſimilauimus, eo quod hominibus fermè nō apparet, & occultè in terra eſt, & corruptionem ex infernis inducit. Ridicula eſt autem, & decreueram ipſam in totum nō in numerum referre. Verùm quia omnino ſonus eius in mundo eſt, nihil moleſti fuerit prudenti auditori de omnibus noſſe, quæ in mundo inſtar zizaniorum à diabolo ſeminata ſunt. Siue enim eſt talis, ſiue non eſt, quum multos de ipſa dicentes audiuerimus, ſecuritatis gratia etiam de ipſa dicere conſentaneum mihi uiſum eſt, & non relinquere, etiam ſi exoluta eſt, & non amplius extat. Non enim certò ſcio aut adhuc ſit, aut non ſit. Quid uerò longiori procœmio utens tempus extendo? Incipiam narrare ridiculum, imò potius lugubre. Lugubre quidem, quod diabolus in hominum mente inhabitauit, ut ſubſannet opificium ex Deo formatum. Ridiculum uerò, de his qui neque uident, neque ſapiens quid meditantur. Primum quidem dicunt, tales, Eccleſias ſuas, ſiue latibula & ſpeluncas (ſic enim meritò appellauerim hæreticorum conuenticula) in hypocauſtis, id eſt locis qui ſubtus incenduntur, extruere. Subincendere uerò infernè, ut ſit tepor ad calfactionem intus in domuncula congregatorum. Dum autem ingrediuntur, ſunt quidam ueſtium cuſtodes ad fores inſtar Campſariorum ab ipſis conſtituti. Et quilibet ingrediens, ſiue uir ſiue mulier, exuitur foris, & ingreditur nudus, uelut ex matre, uniuerſo corpore. Et qui ipſorum principes uidentur ac doctores, omnes uelut ex matre ſedent, alij ſupernè, alij infernè, mixtim ac ſparſim. Sunt autem apud ipſos qui uidelicet Continentes dicuntur, et uirgines ſe eſſe iactant, ueluti ſeipſos decipiunt, & lectiones, & alia omnia nudi faciunt. Si uerò uiſus fuerit quis (nam & hoc dicunt) in delicto eſſe, eum non amplius in congregationem admittunt. Dicunt enim ipſum eſſe Adam, qui comedit de ligno, & iudicant ut expellatur è Paradyſo, hoc eſt ex ipſorum Eccleſia. Putant enim ſuam Eccleſiam eſſe Paradyſum, & ſeipſos eſſe Adam & Euam. Qua igitur ratione ſubincendunt domum, ut ne frigus ipſos contingat? Adam enim & Eua non in hypocauſta domo uitam degerunt, neque in incendio quopiam comprimebātur, neque frigus ipſos grauabat. Erat autem ipſis aër puriſſimus, & omni temperamento ordinatè ex Deo refertus, neque frigoris aduerſitate intentus, neque moleſto æſtus feruore incitatus: & diæta immortalis, & locus ex Deo factus ipſis diſpoſitus erat, iucunditate & uitæ opulentia redundans, & neque frigori, neque æſtui, uelut dixi, expoſitus. Quum autem hi talibus indigeant, ualde ludibrio expoſiti ſunt. Deinde uerò etiam aliud conſideremus, quomodo uniuerſus ipſorum error redarguitur. Neq; enim una hora aliqua illi nudi erāt, ſed perpetuò, & non uerecundia confundebantur. His uerò nō ob id quòd nō pudefiant nuditas adeſt, etiā ſi ſic ipſi putarint, ſed inexplebilis uoluptatis gratia, quæ oculorū pupillis delectationē inducit. Ablata eſt enim ab ipſis uerecundia, quæ in omnibus ſanctis Scripturis laudatur: & uerè impletum eſt id quod apud Prophetam dictum eſt, „ Aſpectus meretricis tibi eſt, impudens factus es erga omnes. Cæterùm poſt horam illam foris ueſtibus induuntur, & non amplius ſunt Adam. Neque enim ille ſtatim ueſtium copiam habuit, ſed primùm folia fici, poſtea tunicas pelliceas: & poſt multum tempus uitæ ipſorum, uaria Dei ſapientia cognitionē ipſis immiſit ueſtimentorum. Et omnibus modis ſubſannabuntur ipſi, dicentes ſeipſos eſſe Adam & Euam, mentientes contra ſeipſos, & ſimul uerū dicentes. Nam quod hi Adam non ſunt, manifeſtum eſt ex multis indicijs, uelut etiam oſtendimus. Quod autē ab intelligibili ſerpente ludificantur, id manifeſtum eſt ex aſcititia ipſorum forma, & nuditate, & turpitudine, & ludibrio. Indigna porrò res eſt nos magnifacere horum ſubuerſionem. Neque enim ſimile ipſis animal, hoſtilibus inſtrumentis aut magnis armis opus habet, ut

Hypocauſta Adamianorū.

Campſarij.

Paradiſi uita.

ut tollatur. Per exiguam enim uirgam hoc tollitur. Sæpe uerò ubi ſurſum prolatum eſt ex latibulo, relinquitur ſolum, & per ſeipſum perit, deridetur&qacute;, ac ludibrio expoſitum eſt. Sic etiam hi, etiamſi non reperiantur, per ridiculum ludum, & inuerecundam uitam, ac nugis plenam doctrinã, intereunt. At cõſequentes ſectas conſideraturi, rurſus precemur Deum, ut nobis auxilio ſit, ad ipſarum inuentionem ac ſubuerſionem, & ad noſtram ac legentium ſalutem.

Contra Sampſæos. LIII hæreſim.

SAmpſæi quidam in Peræa, de quibus iam in alijs ſectis mentionem fecimus, qui etiam Helceſæi appellantur, hæreſis quædam eſt in Peræa appellata regione, ultra ſalſum aut mortuum appellatum mare, in Moabitide regione, circa torrentem Arnorum & ulterius, in Iturea & Nabatide, uelut iam ſæpe à me de hoc dictum eſt. Hi enim iactant Elxæum ſuum eſſe doctorem. Et adhuc hodie de genere ipſius exiſtentes duas mulieres adorant, uelut deas uidelicet, eo quòd ſint ipſæ ex ſemine benedicto. * Vtuntur autem hoc libro etiam Oſſæi, & Ebionæi, & Nazoræi, uelut iam ſæpe dixi. Natura uerò hi Sampſæi ex ipſo procedunt, neque Chriſtiani exiſtentes, neque Iudæi, neque Græci, ſed medij ſimpliciter exiſtentes nihil ſunt. Dicunt & alium librum ſe habere fratris ipſius Elxai. Deum autem unum dicunt, & ipſum colunt baptiſmis quibuſdam utentes. Addicti ſunt Iudæis in omnibus. Quidam ex ipſis etiam ab animatis abſtinent, & pro his qui ex genere Elxai ſunt moriuntur. Et in hoc quidem tempore audiui mortuam eſſe unam fœminam Marthus uocatam. Supereſt autem etiam nunc Marthana, niſi etiam ipſa mortua eſt. Si uerò aliquando exibant in publicum tales, aliquò abeuntes, turbæ ipſas ſequentes puluerem pedum colligebant, medelæ uidelicet gratia, & ſaliuam ſputorum ſimiliter, maximopere deluſi, utebantur&qacute; ipſis in præſeruatiuis ac amuletis. Omnis enim error habuit primum cæcitatem, deinde uanitatem. Et neque prophetas admittunt tales, neque apoſtolos. Omnia uerò apud ipſos fraudis plena ſunt. colunt & aquam, & hanc uelut Deum putant, fermè dicentes eſſe uitam ex hac. CHRISTVM autem nomine confitentur, creaturã ipſum putantes, & ſemper apparentem. Et primum quidem formatum eſſe ipſum in corpus Adam, & rurſus induere quando uult. Vocari autem ipſum CHRISTVM, & eſſe ſpiritum ſanctum ſororem ipſius fœmineo habitu præditam, & unumquem&qacute; ipſorum: CHRISTVM & ſpiritum ſanctum habere altitudinem ſex miliariorum, & latitudinem uiginti quatuor. Et multa alia nugis plena. Iam uerò de hoc ſæpe in alijs ſectis facta mentione ſubuerſiones feci. Quapropter non neceſſarium duxi longius de ipſis ſubuertendis inquirere, quum iam à nobis hoc præſtitum ſit, in ipſum Elxæum ſiue Elxai & complices eius, in alijs iam declaratis ſectis. Omnibus enim deprehenſu facilis eſt talis, & ipſius hæreſis, quòd errauit. Proinde uelut qui lacertam ſolarem uirga ſpei CHRISTI & crucis eius percuſſimus, ad ſequentes eamus. Iuſtum enim eſt, ut quo nomine ſeipſos hi appellauerunt, eodem ænigmate nos utamur ad exprimendum adulteratum ipſorum nomen. Sampſæi enim ſolares ſunt, ſi interpreteris uocem: quapropter etiam animalis mentionem fecimus. Hanc enim lacertam ſic homines appellant, Solarem uidelicet. Peior eſt autem hæreſis hæc quàm lacerta, ne minimam quidem utilitatem in ſe habẽs. Illa enim ubi per tempus hebetem uiſum habuit, per conuerſionem ad ſolem oculos rurſus leuat, dum in latibulo ad orientem conuerſo ſeipſam apprimit, & ieiuna ſe ad orientem conuertit. Hæc autem ſecta in omnibus inſipientiam animantis eius habet, nõ tamen uel modicum laudis. Proinde & hæc hæreſis, lacerta ſolaris à nobis dicta, & à ueritate conculcata hic maneat, nihil ualens contra ueritatem Dei.

Nos uerò ad alias pro conſueto more pergamus.

Elxæus pſeudopropheta.

Aqua pro Deo.

CHRISTI & ſpiritus ſancti menſura.

Lacertæ ſolaris natura.

Contra Theodotianos, hæreſim LIIII.

Theodotus. SVrrexit rurſus Theodotus quidam, qui eſt auulſio ex prædicta Alogorum ſecta,
quæ Ioannis Euangelium, & Deum Verbum quod erat in principio, & in illo
Euangelio habetur, negat, itemq́ eius Apocalypſim. Sed & cum alijs prædictis ſectis
conuerſatus eſt & uixit, & ſecundum tempus ipſis ſucceſſit. Ex quo ſanè Theodotia
ni ſunt appellati. Et quamuis hæreſis hæc adhuc ſit ignota, tamen quæ ad nos ex ſcri-
Byzantium Conſtantinopolis. ptis peruenerũt, referemus. Hic Theodotus à Byzantio originem duxit, quæ nunc
Conſtantinopolis appellatur, coriarius quidem arte, uerùm multæ eruditionis ac
doctrinæ. Hic cum quibuſdam pluribus tempore perſecutionis inſtante (haud ſcio
quali perſequutione) à ciuitatis principe compræhenſus, & cum alijs pro CHRI-
STO examinatus, quum alij omnes ſerui Dei uictoriam abſtuliſſent, & martyrium
pro CHRISTO ſubeuntes præmia cœleſtia abſtuliſſent, hic CHRISTO ab-
negato à ueritatis ſcopo dilapſus tranſgreſſionem fecit. Et quum id ipſi à multis ex-
probraretur, præ pudore à patria ſua aufugit, & Romam profectus illic uitam tranſ-
egit. Cognitus autem à quodam Romæ, rurſus in idem opprobrium incidit, eo quod
prouocaretur à noſcentibus ipſum propter eruditionem: quomodo uidelicet uir
magnæ doctrinæ excidiſſet à ueritate. & ſanè malam ſuiipſius defenſionem excogi-
tauit, nouo hoc dogmate prolato. Nempe, Deum ego non negaui, ſed hominem ne-
gaui. Deinde interrogatus, qualem hominem? reſpõdit, CHRISTVM negaui ho
minem. Hinc adeò ille ſibijpſi dogma conſtituit, & qui ab ipſo deſcenderunt Theo
dotiani, nudum hominem dicentes eſſe CHRISTVM, & ex ſemine uiri genitum
eſſe. Deinde ad malam ſuiipſius defenſionem quæcunque utilia reperit, non purè ſic
ſentiens, ſed occaſione præuaricationis ſuæ ea ſibi congregans collegit. Nam Domi-
Chriſtus homo eſſe, quomodo probetur à Theodoto. nus (inquit) dicit, Nunc autem quæritis me occidere hominem, qui ueritatem uobis
dixi. Vides, inquit, quod homo eſt. At nõ nouit miſer ille, quod CHRISTVS hic
dicit, Veritatem quam à patre meo audiui. Patrem autem ſuum dicit Deum, non ho
minem. Si enim ab homine audiuiſſet, non gloriatus eſſet teſtimonio ueritatis, dicens
ab hominibus ſe ueritatem audiuiſſe. Sed hoc fecit, ut Deum ſe eſſe ſignificaret ex pa
tre è ſupernis genitum, hominem uerò propter nos factum, & carne occiſum, deitate
uerò ſemper uiuentem. Deinde neque peccatum ſe feciſſe dicit quod CHRISTVM
» abnegauit, quum ipſe CHRISTVS dixerit: Omnis blaſphemia remittetur homi
» nibus: & qui dicit uerbum in filium hominis, remittetur ipſi: qui uerò maledixerit
» in ſpiritum ſanctum, nõ remittetur ipſi. Ignorat miſer ille homo, quod Dominus uo
lens muniri ſalutem eorum qui aliquando in ipſum maledicta ieciſſent, & ad pœniten
tiam reflecterent, ut ne decerneret ipſis condemnationem: hunc ſermonem præua-
ticinatur, propter excellentem manſuetudinem ac benignitatem erga homines, & eo
quod noſſet futurum ut aliqui inſurgerent ac blaſphemarent ſpiritum ſanctum, &
ſerui locum ipſi decernerent, & creatum ac alienum ab eſſentia Dei affirmarent.
Quapropter muniens, dicit: Qui uerò blaſphemat in ſpiritum ſanctum, non remit-
tetur ipſi, neque hic, neque in futuro ſeculo. Non laudans blaſphemantes ipſum, ſed
ſuam prænotionẽ ac benignitatẽ oſtendens, quæ certos facit de ſalute, eos qui à blaſ-
» phemia eius pœnitentiam agunt. Ipſe enim rurſus dicit, Qui negauit me coram homi
» nibus, abnegabitur coram patre meo. Et rurſus, Abnegabo ipſum. Et rurſus, Qui
confitetur me, confitebor ipſum coram patre meo. Sed & rurſus idem Theodotus
dicit: Et lex de ipſo dixit, Prophetã ex fratribus ueſtris excitabit Dominus uelut me,
ipſum audite. Moſes autem erat homo: qui uerò ex Deo excitatus eſt, inquit, CHRI
STVS, hic non erat Deus, ſed homo, quandoquidem ex ipſis erat, uelut etiam Mo
ſes homo erat. Et non uidit in ſeipſo Theodotus ille in delicto conſtitutus, quomo-
do rurſus unaquæq́ dictio habet ſuam munitionem. Nam quod ex fratribus ipſum

exci-

excitabit Dominus, dicit, eo quod ex Maria ipſe genitus eſt, dicit. Sic enim ait prophe
ta, Ecce uirgo in utero habebit, & pariet filium, & uirgo manēs in utero habebit, non
ex ſemine uiri: & pariet filium, manifeſtus eſt fœtus in carne à uirgine genitus: & uo-
cabunt nomen eius Emanuel, quod ſignificat Deus nobiſcum. Eſt enim Deus ho
mo, à patre quidē genitus ſine principio & ſine tempore: homo uero ex Maria, pro-
pter aduentum in carne. Deinde etiam ipſum Euangelium dixit ad Mariam, Spiri-
tus Domini ſuperueniet in te: & non dixit, Spiritus Domini naſcetur in te. Quapro-
pter undiquaq; contentioſus ille & ſtolidus homo à ueritate excidit. Scriptura enim
undique uitam noſtram muniens comperitur, quo oſtendat trinitatem ſemper, & in
omni ſpecie ſibiĳpſi adeſſe ac cooperari, ut ne aliqui dicant alienum eſſe Spiritum ſan
ctum à CHRISTO & patre, id quod multi ſibiĳpſis mala prætexentes faciūt. Itaq;
ea gratia Angelus dicit ad Mariam, Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & uirtus altiſſi
mi obumbrabit tibi. Quapropter & quod naſcetur ex te ſanctum, uocabitur filius
Dei. Et non dixit ſolum, quod naſcetur: ſed, Quapropter & quod naſcetur: ut oſten
dat ex ſupernis Deum uerbum, & in utero genitum, ſecundum ſuam incarnationē,
& ſecundum ſuam bonam uoluntatem, propter quam diſpenſauit ſuam incarnatio-
nem ad noſtrā ſalutem. Ideoq; apponit, Quapropter & quod naſcetur ex te ſanctum,
uocabitur filius Dei. Si enim dixiſſet, Spiritus ſanctus ingredietur in te, non amplius
putandum fuiſſet filium Dei in carne adueniſſe, ſed ſpiritū ſanctum in carne acceſſiſſe.
Quod autem ex ſupernis uenerit Verbum, Ioannes declarans euangelicam angeli uo
cem dicit, In principio (inquit) erat uerbum, & uerbū erat apud Deum, & Deus erat
uerbum. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Deinde poſt hæc,
Et uerbum caro factum eſt. & non dixit, Spiritus caro factus eſt. Neq; dixit, CHRI
STVS homo genitus eſt. Vndique enim muniens diuina ſcriptura, Deum & homi
nem ipſum nouit, Deum ex Deo ex ſupernis delatum, hominem ex Maria ſine uiri ſe-
mine genitum. Quum autē hæc duo uera ſint, qui ea excedit non eſt ex ueritate. Præ-
texit inſuper miſer ille Theodotus, dicens quod Hieremias de ipſo dixit, Homo eſt,
& quis cognoſcet ipſum? & non nouit quod ſeipſum à ueritate abalienat. Nam ſicut
dixi, unaquæque dictio habet ſuæ ipſius uirtutis interpretationem. Qui enim homo
eſt, omnino à multis cognoſcitur qui eum noſcunt: à patre, inquam, ac matre, fratri-
busq; ac cognatis, contubernalibusq; ac uicinis, ciuibus item ac famulis. Hic uerò ſcri
ptura miraculum totius negocĳ ipſius exponens, hominem quidem ipſum dixit, ob
aduentū in carne. Verùm quod dixit, Quis cognoſcet ipſum? ſignificauit de incom-
præhenſibili ipſius deitate. Quandoquidem enim nemo nouit filium niſi pater, & pa-
trem nemo nouit niſi filius, & cui reuelauerit. Nemo igitur cognoſcet ipſum, niſi ipſi
reuelauerit. Reuelat autē per ſanctum ſpiritum ſeruis ſuis, ſuam & patris ſui gloriam
ac deitatem, & uitam ſuam æternā futuram, & myſteria ſua atque doctrinam, & ſuum
propter nos uerum in carne aduentū, quod eſt Deus ex ſupernis, & homo ex Maria.
Deinde idem Theodotus rurſus dicit, quod etiam Eſaias de ipſo dixit quod homo
ſit, ſic inquiens: Homo gnarus ferre languorem, & uidimus ipſum in plaga & in affli
ctione, & ignominia affectus eſt, & non reputatus eſt. At nō nouit belua illa, quomo
do rurſus redarguitur. In ipſis enim uerbis Eſaias ſic dixit: Sicut ouis ad mactationem
ductus eſt, & ſicut agnus coram tondente ipſum obmuteſcit, ita non aperit os ſuum.
In humilitate ipſius, iudicium ipſius ſublatum eſt. Deinde dicit, Generationē ipſius
quis enarrabit? quia tollitur à terra hominum uita ipſius. Et non dixit, tollitur uita
ipſius, ſed ab hominibus. Semper enim Verbum uiuens exiſtit, & in ſeipſo uitam ha-
bet, & uitam diligentibus ipſum dat, & ex hominibus quidem uita ipſius ſublata eſt:
à ſeipſo uero uita exiſtit. Viuit enim Verbum, & omnibus uitam exhibet qui ſperant
in ipſum in ueritate. Et addit, Generationem ipſius quis enarrabit? Si eſſet homo nu-

dus ex Maria genitus, facile enarrari poterat generatio ipſius. Quando uerò eſt ante
» Dauid, ante Abraam: Abraã enim pater ueſter, inquit, deſiderauit uidere diem meã,
» & uidit, & gauiſus eſt. deinde ipſis mirantibus ac dicentibus, Quinquaginta annos
nondum habes, & Abraam uidiſti: redarguens Theodotum & infideles, & abnegan
» tes Deum Iudæos, dixit: Amen amen dico uobis, quod ante Abraam ego ſum. Erat
enim ante Abraam uere, & ante Noë, & ante Adam, & ante mundũ, & ante cœlum,
& ante tempus mundi, & ante uniuerſa, & ante creaturas. Quapropter quum ſit ſine
tempore & inenarrabilis, annunciatur per ſpiritum ſanctum ab Eſaia, Generationem
ipſius quis enarrabit? quia tollitur ex terra uita ipſius. At, inquit, dixerũt Apoſtoli,
Viri appellatio de Chriſto. Virum approbatum erga uos ſignis & miraculis: & non dixerunt, Deum approba-
tum. Redargueris autẽ rurſus Theodote. nam rurſus Apoſtoli in ipſis Actis dixerũt,
uelut beatus Stephanus dicit, Ecce uideo cœlum apertum, & filium hominis ſtantem
in dextra Dei. Quin & rurſus prætexit dicens, quod de ipſo dixit Apoſtolus, Me-
diator Dei & hominum CHRISTVS IESVS. Et non nouit rurſus quod hoc
contra ſeipſum citat. Qui enim dixit, Mediator Dei & hominum CHRISTVS
» IESVS, ipſe declarauit, dicens: Qui declaratus eſt filius Dei in potentia, ſecundum
» ſpiritum ſanctificationis, ex eo quod reſurrexit è mortuis CHRISTVS IESVS
Dominus noſter. Et rurſus, Factum, inquit, obnoxium legi. Verùm horum uerbo-
» rum faciens certitudinẽ dicit, Siquidem ſunt qui dicũtur dei multi, & domini multi.
» Nobis autẽ unus Deus, ex quo omnia, & unus Dominus IESVS CHRISTVS,
per quem omnia. Si autem per quem omnia, & nos in ipſum: non ergo nudus homo
fuerit unigenitus à Maria & hucuſq;, neq; à ſemine uiri: alioqui quomodo per ipſum
omnia eſſe potuiſsẽt ante ipſum facta, uelut tu dicis, ſi nudus homo eſſet? Aut quomo
do per ipſum omnia, quæ ante ipſum cognita fuerunt & facta? Et undiquaq; corruit
huius delira nugacitas. Cæterùm quum quæ ad notitiam eius pertinent, & uniuſcu-
iuſq; dictionis ipſius ſubuerſionẽ dixerimus, pro ordinis ratione, uelut partem quan-
dam reptilis adhuc ſe uolutantis tranſgrediemur, per ueritatis ſpem ac fidem concul-
catam ac ſublatam. & deinceps ſequentes conſiderabimus, & beſtialiſſimas hæreſes
contemplari ſtudebimus.

Contra Melchiſedecianos, hæreſim LV.

MElchiſedecianos rurſus alij ſeipſos uocant, auulſi fortaſſis à Theodotianis appel
latis. Hi Melchiſedec in ſcripturis relatum glorificãt, magnam quandam uirtu-
tem putantes. Eſſe autem ipſum ſuperne in innominatis locis. Et eſſe hunc nõ ſolum
uirtutem quandã, ſed etiã maiorem CHRISTO aſſerunt. CHRISTVM uerò
ſimpliciter ueniſſe putant, & illius ordine dignum factum eſſe: nimirum ex dicto illo,
Melchiſedec quis ſit. Tu es ſacerdos in æternum, ſecundũ ordinem Melchiſedec: ut ſit ipſe adhuc inferior
Melchiſedec. Niſi enim fuiſſet in ſecunda quadam inſtitutione poſitus, nõ utiq; illius
ordine opus habuiſſet. Cæterùm de ipſo Melchiſedec dicunt, quod ſit ſine patre, ſine
matre, ſine proſapia, ex epiſtola Pauli ad Hebræos id ipſum cõprobare uolentes. Fin
gunt autem & libros ſibijpſis cõmentitios, ſeipſos decipientes. Verùm ex ipſorum di
» ctis ſubuerſio ipſorũ cõtingit. Quum enim dicit de Domino, Dauid ipſe prophetãs,
ſecundũ ordinem Melchiſedec ſacerdotem ipſum eſſe, in hoc fore CHRISTVM ſa
cerdotem diuina Scriptura narrat. Reperitur autẽ ſtatim dicere, Aſſimilatus filio Dei
manet ſacerdos in perpetuum. Si autẽ aſſimilatur filio Dei, non æqualis eſt filio Dei.
Quomodo enim poteſt ſeruus eſſe æqualis domino? Melchiſedec enim homo erat.
Quod autẽ ſine patre, ſine matre dicit, non eo quòd nõ habeat patrẽ aut matrẽ, dictũ
eſt: ſed eo quod nõ ſunt manifeſtiſſimè in ſcriptura nominati. Diuinæ enim ſcripturæ
profunditas, & claritudo mentẽ humanæ naturæ excedens, decepit quàm plurimos.
Etenim

Etenim qui in Arabia Petrea, Robom & Edom appellata habitãt, Moſen propter di- *Moſes ubi pro Deo habeatur.*
uina ſigna Deum putant, adorantq́ ipſius imaginẽ, quam effingẽtes ſeducti ſunt, non
iuſto ipſis cauſa exiſtente, ſed errore ipſis per iuſtum in ignorantia imaginationẽ indu
cente. In Sebaſta autem quondam Samaria appellata, filiam Iephthae deificarũt, & in
eius honorẽ quotannis feſtiuitatem celebrãt. Sic & hi audientes ſapientia & glorioſa
Scripturæ uerba, ad ſtultitiã euerſi ſunt, & in tumidã mentem elati, uiam ueritatis reli
querunt, & fabulas ſibiĳpſis ementiti, per omnia redarguentur. Nam apud quoſdam
Melchiſedec pater ac mater habetur, non autem in expreſſis ac genuinis ſcripturis. Di
xerunt autem quidam Eraclan uocari ipſius patrem, matrem uerò Aſtaroth, quæ &
Aſteria dicitur. Erat autẽ hic filius indigenarũ, illo tempore in campeſtri regione Sa-
bæ habitantiũ. Salem autẽ ciuitas uocabatur, de qua aliĳ aliter prodiderunt. Quidam *Salem, quæ*
enim dicunt ipſam quæ nunc Hieruſalem appellatur, aliquando uerò Iebus dicta eſt. *ciuitas.*
Aliĳ dixerũt aliam quandã Salem eſſe in campo Sicimorũ, ex aduerſo eius quæ nunc
Neapolis uocatur. Siue autem hinc ſiue illinc, non longè diſtant loci: tamen ipſum ar
gumentum docet opus. Obtulit enim, inquit, ipſi Abraam panes & uinum, & erat ſa “
cerdos altiſſimi in illo tempore, qui benedixit Abraã, & decimã ab ipſo accepit. Opor “
tebat enim ſacerdotẽ altiſſimi à ſeruo Dei honorari, & primũ quidem Abraam offer-
re ſacerdoti in præputio ſacra celebranti, quandoquidem ex ipſo ex circunciſione fu
turum erat ſacerdotiũ, ut omnis altitudo quæ ſe effert contra cognitionẽ Dei, per co
gnitionem Dei deſtrueretur, ad hoc ut ne ſe iactans circunciſio de ſacerdotio, cõtradi
cere poſſit ſacerdotio ſanctæ Eccleſiæ. Abraam enim obtulit ipſi Melchiſedec deci-
mam. Qui uerò ab Abraamo deſcenderũt, ipſi Leui offerunt & Aaron. Poſt tempus *Sacerdotiorũ*
autem quũ rurſus eſſet ſacerdotium ex circunciſione per Aaron & filios ipſius, conſe *ratio.*
quẽter Scriptura dicit per Dauidẽ, poſt generationes duodecim à generatione Leui,
ſeptimam uerò à ſucceſſione Aaron, natura uiſum eſt ut in ueteri ſacerdotio ſacerdota
lis dignitas ne cõſtituatur, uerum ad id quod ante Leui & ante Aaron fuit ſecundum
ordinem Melchiſedec ſacerdotium transferatur: quod ſanè nunc in Eccleſia uiget à
CHRISTO & hucuſq́, dum nõ amplius ſemen ſecundùm ſucceſſionẽ eligitur, ſed
forma iuxta uirtutem quæritur. Primum enim ſacerdotiũ in præputio per Abel perfi
citur. Sed & deinceps per Noë. Tertiũ uerò per Melchiſedec. Et quod quidẽ Melchi
ſedec homo erat, ipſe ſanctus Apoſtolus in epiſtola dicit ſic: At is cuius genus non re- “
cenſetur ex ipſis, decimas accepit à Patriarcha. Manifeſtũ igitur eſt quod ipſius genea
logia ex illis nõ recenſetur. Quot uerò ſunt aliĳ quorũ genus nõ manifeſtè recenſetur?
Daniel, Sedrach, Miſac, Abdenago, Helias Thesbites, & in omnibus receptis libris
nuſquam habẽtur horũ patres ac matres. Quo uero non iuxta hoc error aliquis con-
tingat, nihil moleſti fuerit etiam ea quæ in Traditionibus deprehẽdimus dicere. Inue *Traditionum*
nimus enim patrem Danielis, Sabaan quendam appellari. Heliæ uerò patriarchatum *autoritas.*
ex natura eodem modo inuenimus, quem iuxta ſeriem exponam hoc modo. Helias
Thesbites frater fuit Iodac ſacerdotis, ex ſacerdotibus nimirum etiã ipſe exiſtẽs, filius *Heliæ genus.*
autẽ Achimaam. Achimaã autẽ filius Saduc. Saduc, Achitob, qui fuit filius Amoria.
Amorias filius Moriæ. Morias Zaza, qui fuit Azia. Azias, Phinees. Phinees, filius
Eleazar. Eleazar filius Aaron, ſacerdotis uidelicet. Aaron, filius Ambram. Ambram
Caath, Caath Leui, Leui tertius filius Iacob. Iacob antẽ frater quidem Eſau, filius ue
rò Iſaac. Iſaac filius Abraam. Verum in receptis libris horum genealogiæ nõ ualde cla
rè habentur, ſed ſolum in Paralipomenis tractationis de Helia partes. Naturã autem
trium puerorum, Sedrac, Miſac, Abdenago, neque in Apocryphis, neq́ in Traditio-
nibus inuenimus. Quid igitur dicemus? Nunquid & illi, de Sedrac & aliĳs dico, ſedu
cent nos, ut cogitemus quæ non oportet, & tumide admiremur ultra modum uniuſ-
cuiuſq́ tractationẽ? Imò abſit. Termini enim nobis poſiti ſunt & fundamẽta, & ædifi

catio fidei, & apoſtolorũ traditiones, & ſcripturæ ſanctæ, & ſucceſſiones doctrinæ, & undiquaq; ueritas Dei munita eſt. Et nemo decipiatur nouis fabulis. Redibo autẽ ad propoſitum, uelut hi imaginantur de Melchiſedec. Etenim iuſtus fuit, & ſacerdos Dei, & rex Salem: non autem in cœlo eſt, neque de cœlo deſcendit. Nemo enim aſcen
» dit in cœlum, niſi qui ex cœlo deſcendit filius hominis, ſanctus & uerus Dei ſermo inquit. Ordinẽ uerò Melchiſedec corroborãs Scriptura, & Spiritus ſanctus expreſſe docens, translationẽ ſacerdotij oſtendit, à ueteri ſynagoga & cõſuetudine, ad conſuetudinẽ optimam ac ſummam, & carnalem ſucceſſionem non habentem, atq; unitam. Melchiſedec enim ſanctus hic nõ amplius poſt ſe ſucceſſionẽ habuit, ſed neq; ſacerdotij ablationẽ. Manſit enim ipſe ſacerdos per omne tempus uitæ ſuæ. & adhuc in Scriptura celebratur ſacerdos, ita ut nemo ipſi ſucceſſerit, aut miniſteriũ ſacerdotij in tempore ipſius ſubuerterit. Sic & Dominus noſter, nõ homo exiſtẽs, ſed ex Deo ſanctus Deus, Verbum, filius Dei, genitus ſine principio & ſine tempore, ſemper cum patre exiſtens, natus propter nos ex Maria homo, & non ex ſemine uiri. Sacerdotium autem patri offert, ex humana natura maſſa accepta, ut pro nobis ſacerdos conſtitueretur ſecundùm ordinem Melchiſedec, qui nõ habet ſucceſſionem. Manet enim pro nobis in perpetuum dona offerens. Et primùm quidem ſeipſum obtulit, ut ſolueret ſacrificium ueteris Teſtamenti, quũ perfectius & uiuens pro toto mundo obtulerit, ipſe uictima, ipſe ſacrificium, ipſe ſacerdos, ipſe altare, ipſe Deus, ipſe homo, ipſe rex, ipſe pontifex, ipſe ouis, ipſe agnus, omnia in omnibus pro nobis factus, ut nobis uita omnibus modis fieret, & ſacerdotij ſui immutabile firmamentum in ſecula efficeret: non amplius ſecundùm ſemen ſucceſſiones diuidens, ſed ſecundùm iuſtitiam ſeruari in Spiritu ſancto largiens. Imaginantur porrò alij, de hoc Melchiſedec dicentes: carnaliter enim tales perſcrutati ſunt, ſpiritualiter non intelligentes ea quæ à ſancto Apoſtolo in epiſtola ad Hebræos dicta ſunt. & Hierax quidem hunc Melchiſedec putat eſſe ſpiritum ſanctum, eo quòd aſſimilatus eſt, inquit, filio Dei. Manet enim ſacerdos in perpetuũ, ex ipſa dictione quam ſanctus Apoſtolus retulit. Spiritus autem
» intercedit ſuſpirijs ineffabilibus: qui uerò nouit ſapientiã ſpiritus, nouit quod pro electis intercedit & interpellat apud Deum. Excidit autẽ & hic penitus à propoſito. Nõ enim carnem induit unquam ſpiritus. Quum autẽ carnẽ non induerit, nõ potuit eſſe rex Salem, & ſacerdos loci alicuius. Verũ quãdo de hoc Hierace & ipſius hæreſi ſubuerſionẽ facturus ſum, tum latius de his agã. Nunc uerò in conſequentia permanebo. Quot uerò & quãta de hoc Melchiſedec alij imaginãtur? Samaritæ equidem hunc putant eſſe filiũ Noë ipſum Sem. Ridiculi autẽ etiam ipſi inuenientur. Nam diuina ſcriptura omnia cum bono ordine muniens, ueritatẽ per omnia firmauit, nõ fruſtra temporibus & annis locatis ac expreſſis. Quãdo enim Abraam fuit annorum octoaginta octo aut nonaginta plus minus, tunc Melchiſedec ipſi obuiã uenit, & propoſuit ipſi panes & uinum, myſteriorum ænigmata præfigurans & exemplaria: quum Domi-
» nus noſter dicat, Ego ſum panis uiuens: & exemplar ſanguinis ipſius, qui ex latere ipſius compuncto fluxit, ad purgationem inquinatorum, & reſperſionem ac ſalutem animarum noſtrarum. Abraam autem pater Tharra, ſeptuageſimum agens annum, Abraamum genuit, & facti ſunt anni centum ſexaginta plus minus. Nachor autẽ genuit Tharra, quum annorum ſeptuaginta nouem eſſet, & facti ſunt anni ducenti triginta nouem. Seruch autem genuit Nachor, quum eſſet annorum centum triginta, & facti ſunt anni trecenti ſexaginta nouem. Ragan uerò genuit Seruch, annos habens centum triginta duos, & facti ſunt anni quingenti & unus. Phalec autem genuit Ragan annorum exiſtens centum triginta, & facti ſunt anni ſexcenti triginta unus. Heber autem genuit Phalec anno centeſimo trigeſimo quarto uitæ ſuæ, & facti ſunt anni ſeptingenti ſexagintaquinq;. Sala uerò genuit Hebor centeſimum trigeſimum agens

[Margin notes: CHRISTI *ſacerdotium.* — *Hieracis hæreſis.* — *Melchiſedec Sem eſſe creditus eſt.*]

agens annum,& facti ſunt anni octingenti nonaginta quinque. Arphaxad autem an-
nos natus centũ trigintaquinque genuit Sala, & facti ſunt mille triginta anni. Sem
autem prædictus, quem Samaritæ Melchiſedec eſſe imaginãtur, centeſimo anno ge
nuit Arphaxad, & facti ſunt anni mille centum triginta. Vſque ad tempus Abraam,
quo obuiam uenit ipſi Melchiſedec, reuerſus à cæde Chodollogomor & Barſa, &
Symobor,& Hamarphal regum. Nõ uixit autem Sem tot annos, iuxta nugacem ho
rum imaginationem, ſed centeſimo anno genuit Arphaxad, ſecundo anno poſt dilu
uium. & uixit poſtea quingentis annis, uelut ait diuina Scriptura. & genuit filios &
filias,& mortuus eſt. Quum itaq; annos ſexcentos uixerit, ac mortuus ſit, quomodo
potuit uenire ad annos mille centum triginta? ut Sem filius Noë ante decem gene-
rationes uocatus, Melchiſedec apud hos poſtea poſt decem generationes, & mille
centum triginta annos putetur? Et ô ingentem hominum errorem. Cæterum iuxta *Geneſeon*
calculum aliorum exemplarium, ab ætate Sem, ex quo natus eſt ipſe Sem, uſque ad *calculi uariãt*
præiudicatum tempus, occurſus Abraam & Melchiſedec, qui octoageſimo aut no- *in exẽplarib.*
nageſimo anno uitæ ipſius cõtigit, fiunt anni ſexcenti uiginti octo plus minus. Qua-
re omnino non potuit Sem ad præiudicatum Abraæ tempus peruenire, ut Melchi
ſedec putetur. & corruit undiq; Samaritarum uaniloquium. Iudæi rurſus dicunt
ipſum quidem eſſe iuſtum & bonum,& ſacerdotem altiſſimi, uelut diuina habet ſcri-
ptura. Verum eo quòd filius ſit ſcorti, dicunt matrem ipſius non ſcriptam eſſe, neque
patrem ipſius noſci. Concidit autem & horum delirus ſermo. Nam & Raam mere-
trix eſt, & ſcripta eſt. & Zanibre qui ſcortatus eſt, ſcriptus eſt: & Chasbite cum ipſo,
etiamſi aliena ſit, & non de genere Iſraël exorta. Et omnis qui non per oſtium ingre
ditur, uelut ſanctum dicit Euangelium, latro eſt, & non uerus paſtor exiſtit. Porrò
in Eccleſia quidã diuerſimode de hoc Melchiſedec pronunciant. Aliqui enim ipſum
putant natura filium Dei, in humana ſpecie tunc Abraamo apparuiſſe. Excidunt au
tem & ipſi à propoſito. Non enim quis ſibiipſi unquam ſimilis eſſe poterit, uelut ha
bet Scriptura diuina. Aſſimilatus filio Dei manet ſacerdos in perpetuũ. Reuera enim «
cuius genus nõ recenſetur ex ipſis, is Abraamum decimauit. Quandoquidem enim
non ex ipſis Iſraëlitis genus eius recenſetur, recenſetur autem ex aliis hominibus:
horum ſanè gratia, omnium aliorum propter hanc hæreſim mentionem fecimus, &
uelut in digreſſione de his narrauimus. At uerò in nomen huius Melchiſedec præ-
dicta hæreſis etiam oblationes offert, & ipſum eſſe introductorem ad Deum dicit,
& per ipſum (inquit) oportet Deo offerre, quia princeps eſt iuſtitiæ, ob hoc ipſum
conſtitutus à Deo in cœlo, ſpiritualis quiſpiam exiſtens, & filius Dei ordinatus. Et
oportet, inquiunt, nos ipſi offerre, ut per ipſum offeratur pro nobis, & inueniamus
per ipſum uitam. Et CHRISTVS quidem, inquiunt, electus eſt, ut nos uocaret
ex multis uiis ad unam hanc cognitionem, à Deo uictus, & electus factus. Nam auer
tit nos à ſimulachris, & oſtendit nobis uiam. Ex quo ſanè Apoſtolus miſſus, reue-
lauit nobis quod magnus eſt Melchiſedec, & ſacerdos manet in æternum. Et uide-
te quantus eſt hic, & quod minus ex maiore benedicitur. Ob hoc, inquiunt, etiam
Abraamum patriarcham benedixit, uelut maior exiſtens: cuius nos ſumus myſtæ,
ut ab ipſo benedictionem aſſequamur. Et uide mihi quàm uana eſt uniuerſorum
hæreticorum ſententia. Ecce enim & ipſi abnegarũt Dominum ſuum, qui ipſos re-
demit proprio ſanguine ſuo. Qui non à Maria initium habuit, uelut ipſi putant,
ſed ſemper eſt apud Deum, Deus uerbum, genitus ex patre ſine principio et ſine tem
pore, uelut tota ſcriptura narrat. Dicit enim, Faciamus hominem ſecundum imagi- «
nem noſtram, & ad ſimilitudinem: & non ſecundum Melchiſedec. Hic equidem
ſacerdos Dei altiſſimi eſt in propria generatione, & non habuit ſucceſſorem poſt
ſe. At non eſt qui ex ſupernis de cœlo deſcendit. Non enim dixit Scriptura quod
detulit

detulit Abraamo panem & uinum, ſed obtulit ipſi & poſteris eius, uelut à regibus ue nientem patriarcham excipiens, & benedixit ipſum propter iuſtitiam quæ erat in ipſo, & fidelitatem ac pietatem uiri. Quia in omnibus examinatus, in nullo excidit à iuſtitia patriarcha. Sed & in hoc cooperatorem habuit Deum, contra eos qui uere inuaſerunt Sodomitarum regionem, & abſtulerunt nepotem ipſius ſanctum Loth, quem & reduxit cum omni præda ac ſpolijs. Et unde non demõſtrauerimus? Quia
» erat ſemper filius cum patre. In principio enim erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum. Et non dixit, Melchiſedec erat in principio. Et rurſus,
» Venit igitur Dominus ad Abraam, & pluit Dominus à domino ignem & ſulphur
» ſuper Sodoma & Gomorrha. Et ſanctus Apoſtolus dicit, Vnus Deus ex quo om-
» nia, & unus Dominus IESVS CHRISTVS, per quem omnia. Et ne quis dicat, Vbi eſt igitur Spiritus? Quandoquidem enim de uno & uno narrat, non oportebat ipſum ſpiritum ſuſpſius per ſe conſtitutorem eſſe. Semper enim obſeruat diuina ſcriptura, ut exemplar nobis fiat. Loquutus eſt igitur in ſpiritu ſancto Apoſtolus, & dixit, Vnus Deus ex quo omnia, & unus Dominus IESVS CHRISTVS, per quem omnia. Erat autem cum ſancto ſpiritu dicens hoc, non enim ut deficeret tri

Vnus Deus, & unus Dominus, quomodo accipiendum.

» nitas. Verùm ipſe Dominus claré dicit, Euntes baptizate omnes gẽtes, in nomen pa-
» tris & filij & ſpiritusſancti. Et rurſus Apoſtolus dicit, Vnus eſt autem ſpiritus, qui di
» uidit unicuique ut uult ad utilitatem. Ecce itaque pater, ecce filius, ecce ſpiritus ſanctus. Et nuſquam Melchiſedec, neque inter dona dixit quod donet, neque inter altitudines. Et fruſtra ab his decantantur falſa & excogitata offendicula, non à ueritate, ſed ex ipſo ſibilo draconis, prout unumquenque potuit decipere ac ſeducere. Et de his iam abundé loquuti, relinquamus hanc hæreſim, uelut murem araneum lapide ictum, per firmum fidei fundamentum, à ueneno uirus eiaculantis beſtiæ elapſi. Etenim murem araneum dicunt ad tempus nihil iniuriæ inferre commorſo, tempore autem quodam corpus diſperdere, & contactum ad mutilationem totarum partium ducere. Sic etiam hæc ſententia, his qui ſtatim de his audiuerunt, apparet uelut nihil ſit. Verum affricta uerborum attractio quæſtionem inducit, & uelut diſſipationem his qui non auxilium huius antidoti aſſequuntur. Non autem fermé apparet animal hoc. In nocte enim ambulat, & ſic damnum inducit, maximé in Ægyptiorum regione. Quare ſciendum eſt his qui animalium cognitionem habent, quod non incaſſum, neque per calumniam, de animali hoc mentionem fecimus. Hæc enim eius proprietas eſt. Conſequenter autem pergam ad alias, quo promiſſum in Deo explere digni facti, Deo gratias agamus.

Muris aranei natura.

Contra Bardeſianiſtas, hæreſim LVI.

Bardeſanus.

POſt hos deinceps ſequitur Bardeſianus quidam, ſic uocatus. Bardeſianus autem hic, ex quo hæreſis Bardeſianiſtarum orta eſt, ex Meſopotamia ſecundum genus erat, ex inhabitãtibus ciuitatem Edeſſenorum. qui primum quidem optimus uir fuit, & libros non paucos cõſcripſit, quando ſanam mentem habebat. Nam ex ſancta Dei Eccleſia procedebat, doctus exiſtens in duabus linguis, Græca & Syrorum. Augaro autem Edeſſenorum principi uiro ſanctiſſimo familiaris erat primum, & ſimul eius adiutor, & ipſius eruditionis particeps. Durauit poſt illius obitum uſque ad tempora Antonini Cæſaris, non Pij appellati, ſed Veri. Et multa in Abidan aſtronomum contra fatum diſſerens, collegit. Sed & alia eius ſcripta ſecundum piam fidem circunferuntur. Apollonio uerò Antonini amico contradicebat, admonenti, ut negaret ſeipſum Chriſtianum dicere. Hic autem fermé in confeſſionis loco conſtitutus erat, ſermonesq́ prudentes reſpondit, pro pietate uiriliter defenſionem ſuſcipiens, mortem ſe non formidare dicens, quam neceſſe ſit affore, etiam ſi regi non contradiceret.

Augarus Edeſſenorum princeps.

Antoninus Verus.

ceret. Et ſic uir hic per omnia magnopere ornatus erat, donec in errorem ſectæ ſuæ
incidit, factus inſtar pulcherrimæ nauis, cui incomparabile onus immittitur, & quæ *Simile.*
iuxta ripas portus tracta eſt, & totum mercimonium perdidit, & alijs qui nauem con
ſcenderunt mortem induxit. Corrumpitur enim hic per Valentinianos : & ex ipſo-
rum improbitate, uenenum & zizania horum haurit. Multa autem & ipſe alia prin-
cipia emiſſionesq́ ac productiones narrauit: & abnegata mortuorum reſurrectione,
hanc hæreſim docuit. Vtitur autem lege & prophetis, ueteriq́ ac nouo Teſtamento,
& quibuſdam apocryphis ſimiliter. Subuertetur autem etiam ipſe cum omnibus qui
præceſſerunt & poſt ipſum fuerunt, ut qui ſeipſum à ueritate abalienauit, & uelut à
face lucida ignis in fuliginem tranſmutatus eſt. Equidem de mortuorum reſurrectio-
ne iam nobis in multis ſectis dictum eſt. Non fuerit autem moleſtum etiam rurſus in
hoc ſubuertendo paucis uerbis uti. Siquidem enim uetus Teſtamentũ admittis ô bo
ne, & ſimiliter nouum, unde nõ redargueris ueritatis uiam corrumpens, & teipſum
à uita Domini in ueritate abalienans? Ipſe enim Dominus primus (ut fieret nobis re-
ſurrectionis arrabo, & primogenitus ex mortuis) & mortuus eſt pro nobis, & reſur-
rexit, & non ſimpliciter in apparentia paſſus eſt. Sepultus eſt enim, & corpus eius ge
ſtauerunt. Et teſtatur Ioſeph ab Arimathæa. Teſtantur & mulieres quæ tulerunt un
genta ad monumentum, & centum librarum aloës pondus, quod non erat appa-
rentia neque phantaſia. Teſtantur etiam angeli, qui mulieribus apparuerunt, dicen-
tes, Reſurrexit, non eſt hic, quid quæritis uiuentem cum mortuis? & non dixerunt, "
Nõ eſt mortuus. ſed, Reſurrexit qui paſſus eſt in carne, uiuit autem ſemper in ſpiritu,
& læſionis expers eſt in propria deitate. Qui ex ſupernis ex patre genitus ſemper eſt.
cui in extremis diebus complacuit, ut ex Maria uirgine homo fieret. Velut teſtatur
ſanctiſſimus Paulus, dicens: Genitus ex muliere, factus obnoxius legi. Ergo nondum
audiuiſti dictum, quod ait? Oportet corruptibile hoc induere incorruptibilitatẽ, & "
mortale hoc induere immortalitatem. Aut non perſuaſit te Eſaias propheta, dicens:
Et reſurgent mortui, & excitabũtur hi qui ſunt in monumentis. Aut ipſe Dominus, "
dicens: Reſurgent hi in uitam æternam, & illi in ſupplicium. Aut non meminiſti con "
uerſationis ipſius Abel poſt mortem cum Deo? quomodo non animam dicit inter-
pellare ac clamare ad Deum, ſed ſanguinem. Sanguis autem non eſt anima, ſed in ſan- *Anima in*
guine eſt anima. Corpus enim eſt ſanguis uiſibile. Anima uerò inuiſibilis exiſtens, in *ſanguine.*
ſanguine locum habet. Et undiquaque confutata eſt tua ô Bardeſiane, peruerſa fi-
des, ex ipſa ueritate ſubuerſa. Cæterùm de multis principijs quandoquidẽ ſæpe con
tra eos qui ſic dicunt, multa diximus, hic non multam diſputationem facturus ſum,
ſed uelut in commonefactione, quum ſanctus Apoſtolus dicat : Nobis unus Deus "
pater, ex quo omnia, & nos in ipſum: & unus Dominus IESVS CHRISTVS, "
per quem omnia, & nos per ipſum. Quomodo igitur multitudo deorum erit, & mul
ta principia? ſi unus eſt Dominus IESVS CHRISTVS, propter quem omnia,
& per quem omnia, & nos per ipſum. Igitur unus eſt creator, & neque multi dei, ne-
que multa ſecula. Dixit enim, Siquidem ſunt multa quæ dicuntur ſecula : uocem au
tem Quæ dicuntur, uelut de his quæ non ſunt, pronunciauit. Verum propter eos
qui Græcorum dicuntur, & quos ipſi Græci deos fecerunt, ſolem & lunam, ſideraq́
& his ſimilia pronuncians, omnium erroneorum ſententiam excluſit. Quum autẽ ſa
na fides undiquaq́ ſeruetur, quæ fundamentum eſt & ſalus fidelium, facile omnium
ſectarum excogitata uanitas euertitur. Velut etiam hic ſubuerſus eſt, & miſerabilem
ſeipſum cõſtituit, & ſeipſum à uita abalienauit. Dicit enim Propheta ad ſanctam Dei
Eccleſiam, Ponam carbunculum lapidem tuum, & fundamenta tua ſaphirum, & "
muros tuos lapides electos, & propugnacula tua iaſpin. Deinde poſtea dicit, Omnis "
uox quæ inſurget contra te, omnes ipſos uinces, contra te uerò non proſperabun- "
tur.

„ tur. Nihil enim ualebit aduerſus fidem ueritatis. nam ſuper petram ædificata eſt, & portæ inferni non præualebunt contra ipſam: uelut ſanctus Deus uerbum ipſi promiſit, qui rex eius eſt & ſponſus, & dominus eius atque hæres: Cui gloria, honor, imperium, patri in filio, cum ſancto ſpiritu, in ſecula ſeculorum, Amen. Quando uerò & hæc ipſa hæreſis conculcata eſt, & uelut conciſi ſerpentis caput adhuc ſe uolutans, per lignum uitæ oppreſſa, ipſi Deo gratias agentes ô chariſſimi, rurſus ad alias ſpeculatores tranſeamus.

Contra Noetianos, hæreſim LVII.

Noetus. ALius rurſus poſt hunc Noëtus nomine ſurrexit, non antè multos annos, ſed antè hoc noſtrum tempus centum triginta plus minus annis, Aſianus urbis Epheſi exiſtens, qui alieno ſpiritu ductus uoluit à ſeipſo, quæ neque prophetæ, neque apoſtoli, neque Eccleſia ab initio obtinuit, neque cogitauit, dicere ac docere. Hic à ſeipſo inſaniæ elationibus elatus, auſus eſt dicere patrem paſſum eſſe. Inſuperq́; ad maiorem faſtum ac dementiam delatus, ſeipſum dixit eſſe Moſen, & fratrem ſuum Aaron. Verùm interim dum hæc fama de ipſo ferebatur, beati Eccleſiæ presbyteri, accitũ ipſum de his omnibus examinabant, & an hanc blaſphemiam de patre protuliſſet interrogabant. Ipſe uerò primùm quidem negabat coram presbyteris conſtitutus, eo quòd nemo ante ipſum horrendam ac pernicioſam hanc amarulentiam euomuiſſet. poſtea uerò ex rabie quam habebat, in alios quoſdam immittens, ut ita dicam, & ſecum decem uiros trahens, in maiorem arrogantiam ac temeritatem elatus, ac audax factus, palàm deinceps hæreſim docuit. Rurſus itaq; ijdem presbyteri accitum ipſum & homines illos ab ipſo corruptos, de ijſdem rurſus interrogabant. Ipſe uerò cum ſeductis ab ipſo perfricta fronte deinceps palàm contradicebat, dicens: Quid enim mali feci? unum Deum glorifico, unum noui, & non alium præter ipſum, genitũ, paſſum, mortuum. Vbi igitur in his permanſiſſet, expulerunt ipſum ex Eccleſia unà cum diſcipulis ſuis. Moritur autem idem paulo pòſt unà cum proprio fratre, non uelut Moſes in gloria, neque ipſius frater Aaron ille ſepultus eſt in honore. abiecti enim ſunt uelut tranſgreſſores, & nemo ex pijs ipſos cooperuit. poſtea uerò ſequaces eius mente corrupti, corroborarunt hoc dogma, per ea ſubducti, quibus etiam præceptor ipſorum ab initio. Quando enim interrogatus à presbyteris dixit, Vnum Deum glorifico: audiuit ex ipſis ex amore ueritatis, Vnum deũ glorificamus etiã ipſi, ſed uelut nouimus iuſte glorificare: & unum CHRISTVM habemus, ſed uelut nouimus unũ CHRISTVM filium Dei, paſſum ſicut paſſus eſt, mortuũ ſicut mortuus eſt, qui reſurrexit, qui aſcendit in cœlum, qui eſt in dextera patris, uenturus ad iudicandũ uiuos & mortuos. Hęc dicimus docti ex diuinis ſcripturis, quæ et nouimus. Ex hoc Noëtiani, qui ſunt auulſio ipſius, & qui ex ipſo proceſſerunt, hoc dogma glorificant, ex dictis his furioſam ſuã doctrinã confirmare conantes. Nempe ex eo quod dixit Deus ad Moſen,

Noetiani.

„ Ego ſum Deus patrũ ueſtrorũ, ego primus, & ego poſt hæc, nõ erũt tibi dij alij, &c. Dicebant igitur, Nos itaq; ipſum nouimus ſolum. Si itaque CHRISTVS uenit & natus eſt, ipſe eſt pater, ipſe filius, profectò ipſe eſt Deus qui ſemper eſt & nunc ue-
„ nit: uelut dicit ſcriptura, Hic Deus tuus, non reputabitur alius ad ipſum. Excogitauit
„ omnem uiam ſcientiæ, & dedit ipſum Iacob ſeruo ſuo, & Iſraël dilecto ſuo. Poſt hæc uiſus eſt in terra, & cum hominibus conuerſatus eſt. Vides, inquiunt, rurſus quomodo diuina Scriptura nos adſuefacit, ut ne alium atque alium Deum putemus, dicens quod ipſe Deus eſt ſolus qui uenit, & ipſe rurſus poſtea cõſpectus? Rurſus uerò alio
„ dicto utũtur hoc, ubi dicit, Laborauit Ægyptus & emporia Æthiopum, & Sabaim
„ uiri alti ad te tranſibunt, & tibi ſerui erunt, & ibunt retrò te ligati manicis, & in te ado
„ rabunt, & in te preces fundent, quia in te Deus, & non eſt Deus præter te. Tu enim

es

& Deus,& non noueramus, Deus Iſraël Saluator. Vides inquiunt, quomodo diuinæ ſcripturæ unum Deum indicant, & prædicant ipſum manifeſte? & in confeſſo unus eſt idem ſemper exiſtens. Et ea de cauſſa non multos deos dicimus, ſed unum Deum, eundem paſſionis exortem, eundem patrem filij, eundem filium & paſſum, ut nos per propriam paſſionem ſaluaret, & non poſſumus alium dicere: Nimirum à præceptore ſuo docti hanc confeſſionem, & prauam hãc opinionem, & pernicioſam inſaniam. Poſtea uero alia, ad confirmandam hæreſim ſuam, dicta producunt, uelut etiam præceptor ipſorum dixit, quod etiam Apoſtolus his uerbis teſtimonium præbet. Quorum ſunt patres, ex quibus eſt CHRISTUS ſecundum carnem, qui eſt in omnibus Deus benedictus in ſæcula, Amen. Volunt autẽ in hunc modum in uno membro narrare, uelut etiam Theodotus. Et ille quidem ex natura extremè nudum hominem narrauit: Hic uero aliam extremitatem uniformiter, eundem Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, in carne paſſum & genitum putauit. Neq; igitur illi, qui à Theodoto deſcenderunt aliquid in ueritate dixerunt, neq; hic Noëtus & eius ſocij, potius anoëtus, id eſt ſtolidus appellandus: quemadmodum diuinæ ſcripturæ utroſq; & omnes erroneos redarguunt. Cæterum omnibus qui mentem in Deum habent, & in ſancta ſcriptura ac Spiritu ſancto illuminati ſunt, facile refutabilis & omni dementia refertus, ipſorum ſermo apparet. Audaciæ enim ac temeritatis eſt hoc opus, & mẽtis occęcatæ opinio, quæ aſſerit eundem patrem, & eundem filium, & eundem paſſum. Quare etiam à recta ratiocinatione iudicabuntur qui talia dicunt. Quomodo enim fuerit Pater, idem qui & Filius eſt? Si enim Filius eſt, omnino alicuius filius fuerit à quo genitus eſt. Si uero pater eſt, ſeipſum generare impoſſibile eſt. Rurſus quod uocatur filius, ſeipſum non genuit, ſed ex patre genitum eſt. Et ô ingentem hominum ueſaniam, & deprauatam cogitationem. Eſt enim rationi conſentaneum non uelut hi putant, ſed ſicut ueritas per diuinam ſcripturam nobis oſtendit. Statim enim ait Dominus dicens, Ecce intelliget filius meus dilectus quem elegi, quem dilexit anima mea, ponã ſpiritum meum in ipſo: & uides quomodo uox patris oſtendens natura filium dicit, in quo etiam ſpiritum ſuũ ponit. Deinde uero etiam ipſe unigenitus dicit, Glorifica me pater in gloria, quam habui apud te anteq; mundus fieret. Qui autem dicit, Pater glorifica me: non ſeipſum patrem uocat, uerum patrem ſuũ cognoſcit. Rurſus in alio loco uenit uox de cœlo, Hic eſt filius meus, ipſum audite. Et non dixit, Ego ſum filius meus, me audite. Neq; rurſus, factus ſum filius: Sed hic eſt filius meus, ipſum audite. Et quum dicit, Ego & pater meus unum ſumus: non dixit, Ego & pater meus unus ſum, ſed ego & pater meus unum ſumus. At ego & pater, quum ſit in græca loquutione articulus additus, ὁ πατὴρ, & coniũctio Et in medio, ſignificat patrem natura patrem, & filium natura filium. Et rurſus de Spiritu ſancto. Si abiero ille ueniet ſpiritus ueritatis. Lõge uero clariſſimum eſt hoc, Ego abeo, & ille uenit. Non dixit, Ego abeo, & ego ueniam: ſed à uoce ego, & ille, ſignificauit in ſubſtantia eſſe filium, ſubſtantiam habere Spiritum ſanctum. Et rurſus, Spiritus ueritatis qui ex patre procedit, de meo accipiet: ut oſtendat in ſubſtãtia eſſe patrẽ, in ſubſtantia Filium, in ſubſtantia Spiritum ſanctum. Rurſus in Iordane, ex ſupernis Pater loquebatur, Filius uero in Iordanem deſcẽdit. Spiritus intermedius in ſpecie columbæ apparebat, & uenit ſuper ipſum, & quidem quũ Spiritus carnem non geſtarit, neq; corpus induerit. Quo uero ne putetur coniunctio eſſe Spiritus ſancti ad Filium, figuratur in ſpecie columbæ, ut uideretur natura in ſubſtantia eſſe Spiritus. Vnde uero aliunde non poſſimus oſtendere contra hos, qui inſaniam in ſeipſis pepererunt? Si quidem enim uerum dicit ipſorum ſententia, & ſermo uanus neq; conſiſtentiam, neq; uim habens, neq; intelligentię rationẽ

Noëtus anoëtus.

S. Trinitatis perſonarum diſtinctio.

aut ſignificationem: Ergo reijciendæ ſunt ſcripturæ, quæ ubique Patrem, Patrem
cognoſcunt, & Filium, Filium: & Spiritum ſanctum, Spiritum ſanctum. At quid
dicis ò bone? Num deorum multitudinem putauerunt, qui uerè cultum & reuerē-
tiam trinitati offerunt, qui ſanè ſunt filij ueritatis & ſolius catholicę Eccleſiæ? pro-
fectò non ſic. Quis enim non gaudet unum ueritatis Deum eſſe? Patrem omnipo-
tentem, ex quo unigenitus Filius in ueritate Deus uerbum, in ſubſtantia uerbū ue-
rum genitus ex ipſo, ſine principio, ſine tempore? Quapropter unum Deum certò
prædicat Eccleſia, Patrem & Filium, quoniam ego in Patre, & Pater in me: & duo
unum ſumus, hoc eſt una Deitas, & una uolūtas, & una dominatio. Ex ipſo uero
Patre etiam ſpiritus procedit, in ſubſtantia exiſtens, & in ueritate perfectus ſpiri-
tus ueritatis, qui illuminat omnia, qui ex Filio accipit, Spiritus ueritatis, Spiritus
Patris, Spiritus CHRISTI. Quapropter unam Deitatem nouit Eccleſia. Vnus eſt
Deus ueritatis Pater, Pater perfectus in ſubſtantia, Filius perfectus in ſubſtantia,
& ſanctus Spiritus perfectus in ſubſtantia, una Deitas, unus principatus, unū Do
minium. Quapropter ubiq; clarè prædicant diuinæ ſcripturæ unum Deum, hoc
eſt, trinitatē coeſſentialem, ſemper exiſtentem eiuſdem identitatis, eiuſdem domi-
nationis, & corruit undiquaq;, ò ſtolide, ſtoliditatis tuæ ſermo. Quum itaque ſic
dicta ſint, & appoſitè ad prædicti Noëti uoces, conſiderare ab initio oportet, & ſic
eadem capita ſubuertere. Primum igitur quandoquidem introduxit hoc caput,
» quod unus Deus ex quo omnia, & nos in ipſum, & unus Dominus IESVS CHRI
» STVS, per quem omnia, & nos per ipſum: Non uides, quod unus Deus ex quo
omnia, & nos in ipſum, quomodo unum principium ſignificat? ut ne ad multa
principia mentem conuertat, & rurſus ad multitudinem deorum, ſeductam ho-
minum mentē, per inanem multitudinis deorum uocem, agat? Vides enim quod
uno nomine utitur, & una appellatione, non negans unigenitum Deum. Nouit
enim ipſum Dominum, & nouit ipſum Deum. Quapropter muniens hoc dicit,
Et unus Dominus IESVS CHRISTVS, per quem omnia. Et de Domino quidē
hoc dicens, non eundem indicauit Patrem eſſe, & eundem Filium: ſed oſtendit Pa

Vnus Deus, et unus Dominus, quomodo accipiendū.

trem quidem Patrem eſſe, Filium uero uerè Filium. Nam quod dixit unus Deus,
de Patre, non uelut negās de Filio, quod Deus ſit, dixit. Si enim nō eſt Deus, neq;
Dominus: quando uero Dominus, utiq; etiam Deus. Verū in unam nomencla-
turam reducere coactus, à Spiritu ſancto Apoſtolus, declarauit nobis fidem, eui-
denter unum Dominum indicans, utiq; & Deum. Cæterum nemo putet quando-
quidem dicit unum & unum, nunquid reliquit numerum trinitatis? quum nō no-
minarit Spiritum ſanctum? Quando enim nominauit Patrem & Filium, Deū &
Dominum, in Spiritu ſancto nominauit. Non enim quia dixit unus Deus, de Pa-
tre ex quo omnia, ideo negauit ipſum eſſe Dominum. Neq; rurſus quia dixit, Et
unus Dominus IESVS CHRISTVS, negauit ipſum eſſe Deum. Sed quemadmo-
dum de Patre contentus fuit, una appellatione, dicens unus Deus: Cum eo enim
quod eſt Deus, uidelicet eſt & Dominus: Ita & in Filio contentus fuit dicere unus
Dominus. Cum eo enim quod eſt unus Dominus, ſimul eſt & Deus. De Patre igi
tur & Filio dicens, non uacuus erat à Spiritu ſancto, ſed in Spiritu ſancto, uelut di-
xi, loquebatur. Solet autem ſemper Sanctus Spiritus non ſuijpſius conſtitutionē
facere, ut ne nobis exemplar exhibeat, ut & nos de nobis ipſis conſtitutionem faci
amus, ac afferamus. Igitur unus eſt Deus Pater ex quo omnia: Et unus Dominus
IESVS CHRISTVS per quem omnia, aut propter quem omnia: & unus Spiritus
ſanctus, non alienus à Deo, uerum in ſubſtantia exiſtēs, quia Spiritus Dei, & Spi-
ritus ueritatis, & Spiritus Patris, & Spiritus CHRISTI. Si uero de hoc, Labora-
» uit Ægyptus, & emporia Æthiopū, Sabaim uiri alti ad te tranſibūt. Et hoc, Tu es

Deus &

Deus & non noueramus. Et tibi ſerui erunt, & ibunt retrò te ligati manicis, & in ‹‹
te adorabunt, quia in te Deus eſt, & non eſt Deus præter te. Tu enim es Deus, & ‹‹
non noueramus, Deus Iſraël Saluator. Non uides inquit, quod unus Deus eſt? ‹‹
Ex talibus enim dictis uelut oſtendimus, non intelligens dicta, ſed improbè muti-
lans ſcripturas, obliquè quidem exponens, per tranſgreſſionem uero inducens ſer
mones, non conſequenter & iuxta pedem loquitur, neq; ſecundum ſeriem narrat
Noëtus, aut Noëtiani ex ipſo intelligunt. Quemadmodum enim malo cani nomẽ *Iuxta pedem loqui.*
eſt Leo, & eos qui non reuera uident, probè uidentes uocant, & fel dulce dicunt,
& acetum aliqui mel appellauerunt, & erinnyas hoc eſt furias, quidam Eumeni-
das, hoc eſt beniuolas appellarunt. Sic etiam hic, Noëti nomen habens, anoëtus id
eſt ſtolidus eſt, quiq; ab ipſo deſcenderunt ſtolidè faciunt, omnino nõ conſequen
tiam eorum, quæ dicũt, & quæ proponũt intelligentes. ut etiam impleatur in ipſis
quod dictum eſt à ſancto Apoſtolo. Neq; quæ dicunt intelligentes, neq; de qui- ‹‹
bus affirmãt. Videte ſanè mihi, ô uiri fratres, quomodo ſcriptura ſuperius dixit,
Imò potius ipſe Dominus, uelut initium capitis habet, unde tota res ac ueritas oſtẽ
detur. Interrogaſtis me de filijs meis & filiabus, & de operibus manuum mearum ‹‹
præcepiſtis mihi. Ego feci inquit, terram & hominem in ipſa: Ego manu mea fir- ‹‹
maui cœlum: Ego omnibus aſtris præcepi: Ego excitaui cum iuſticia regem, & ‹‹
omnes uiæ ipſius rectæ. Hic ædificabit ciuitatem meam & captiuitatem meam con ‹‹
uertet, non cum pretijs redemptionis, non cum donis, dixit Dominus Sabaoth. ‹‹
Poſtea deinceps, laborauit Ægyptus & emporia Æthiopum, & cætera: quia in ‹‹
te Deus eſt. In quo autem dixerimus quàm in paterno uerbo? Nam uerè Deus
Verbum eſt Filius, & in ipſo pater cognoſcitur ſicut dicit. Qui uidit me, uidit Pa- ‹‹
trem, & ego glorificaui nomen tuum in terra. Deinde rurſus, ego excitaui regem.
Non uides quod uox eſt Patris propria, quæ excitat ex ipſa uerum Verbum regẽ
ſuper omnes? eum qui ex ipſo uerè genitus eſt ſine principio, ſine tempore. Qui
& excitauit rurſus ipſum regem, uelut ſanctus Apoſtolus ait dicens. Si uero ſpi- ‹‹
ritus eius qui excitauit CHRISTVM, ex mortuis habitat in uobis, qui excitauit ‹‹
CHRISTVM ex mortuis, uiuificabit mortalia corpora ueſtra, per inhabitantẽ ſpi-
ritum ſuum in uobis. Vides quomodo concordant prophetica Apoſtolicis, &
Apoſtolica Euangelicis, & Euangelica Apoſtolicis, & Apoſtolica propheticis?
Deinde, Excitaui regem. Et hic qui excitat CHRISTVM ex mortuis, hic in te De-
us eſt. Quàm myſtice quàm mirabiliter omnia enarrat diuina ſcriptura. Nã uelut
in templo in carne præuidebatur, & hominũ ſpei prędenunciabatur Deitas ipſa,
per conuerſationem ad Patrem. Filius enim Dei Deus Verbum, uelut in ſancta ci
uitate & in templo ſancto, hoc eſt in ſancta incarnatione, & aduentu in carne, De-
us exiſtens habitans in templo ſancto dicit. Soluite templum hoc, & in tribus die- ‹‹
bus excitabo ac erigam ipſum. Quapropter myſticè omnia diſpenſat Deus uerbũ ‹‹
miſſus à Spiritu in carne, & uinculum dilectionis oſtendens attrahitur, & parui-
faciens ſeipſum, quum magnus ſit Deus ipſe Verbum, ex uirgine per Spiritũ ſan-
ctum genitus Filius Dei. Vnus exiſtens, qui ſeipſum carne & ſpiritu unum fecit,
uelut dicit: Qui deſcendit ipſe eſt, & qui aſcendit, Filius hominis qui eſt in cœlo.
Quid igitur dicit Noëtus in ſua ſtoliditate? Num in cœlo caro erat? nimirum non
erat. Quomodo igitur qui deſcendit ex cœlo, ipſe eſt qui aſcendit? Imò hoc dicit,
ut uerbum quod deſcendit indicet non ex infernis eſſe, ſed ex ſupernis deſcendiſ-
ſe. Quandoquidem uero homo factus eſt in carne, non à ſemine uiri, uerum ex ſpi-
ritu & carne, ſuã diſpenſationem perfecit. Ob id unam unitatem indicans couni-
tionis uerbi & incarnationis, dicit eum qui ex ſupernis uenit ſurſum aſcendiſſe, in
perfectione Deitatis. Etenim nunc qui non erat unq;, caro eſt ex ſpiritu & uirgi-

ne, qui productus eſt à Patre perfectum Verbum, qui ante hac in cœlo non erat ca
ro. Quid igitur erat, qui in cœlo erat, quàm Verbum à cœlo demiſſum habẽs, uni-
tionem in unam Deitatem, ſecũdum uirtutem Patris counitam? ut oſtendat quod
in terra & cœlo idem Deus Verbum fuit, immutabilis & inalterabilis exiſtens.
Verbum enim erat, Deus erat ſemper: Spiritus erat: Virtus erat: Qui commune
Filij hominis appellatio. nomen & apud homines compræhenſibile in ſeipſum ſuſcepit, ſic uocatus, Filius
hominis quũ Filius ſit Dei. Et in prophetis antequã eſſet, nominabatur, quod non-
» dum in carne erat, ob id, quod in ipſo futurum erat. Quemadmodum etiam Dani-
el dixit: Vidi uelut Filium hominis uenientem in nubibus. Quapropter iuſtè in
cœlo nomine, hoc uerbum uidit, in Spiritu ſancto propheta, Filium altiſſimi uo-
» cans. Ideoq́ priora poſteriora indicans unigenitus dicit: Nemo aſcendit in cœlũ,
niſi qui ex cœlo deſcendit Filius hominis. Non quod ſupernè erat caro, ſed ex ſu-
pernis deſcendit. At quid eſt inquies tu, quod hic ait Deus noſter, & non reputa-
» bitur alius? Valde bene dixit, quemadmodum etiam Apoſtolus cõfirmat dicens,
» Quorum ſunt Patres, ex quibus eſt CHRISTVS ſecundum carnem, qui eſt in om
» nibus Deus. Mirabiliter narrat. Hic enim qui eſt, eſt in omnibus Deus. Quando-
quidem enim ipſe docet nos dicens: Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo: ob id
» in omnibus eſt Deus. Sic etiam Ioannes teſtatur dicẽs: Quod erat ab initio, quod
audiuimus & oculis uidimus, & manus noſtræ palpauerunt. Et rurſus in Apoca-
lypſi dicit, Qui erat ab initio, & qui uenit omnipotens, bene per omnia dixit: bene
enim dixit, omnia mihi tradita ſunt à Patre meo: & exactè propoſuit. Super om-
nia igitur eſt Deus, & proprium ſuum habet Patrẽ, in eo quod dicit, Abeo ad Pa-
» trem. Si autem eſſet ipſe Pater, ad qualem Patrẽ, ô ſtolidè, abiret? Rurſus enim di-
Ego & Pater unum ſumus, & ego & tu unum ſumus, quomodo accipiendum. cit, ut ſint unum, uelut ego & tu unum ſumus. Semper enim ſcriptura muniens ca-
ſus hominum iuxta ſummum, undiquaq́ mentem contrahit, ad mediam ueritatis
uiam. Et ad eos quidem, qui putãt alienum eſſe filium à Patre, uelut Arrius & aliȩ
ſectȩ putant, dicit: Ego & Pater unum ſumus. Ad eos uero, qui putant ipſum eſſe
Patrem, & eundem eſſe Filium, eò quod dixit, Ego & Pater unum ſumus: dicit,
Fac ipſos ut unum ſint, quemadmodum ego & tu unum ſumus, quò pudefaciat
Noëtum & ipſius ſcholam, adducens in medium diſcipulorum unionem. Quo-
modo enim potuit Petrus & Ioannes, & alij deinceps unum eſſe, uelut per coniun
ctionem? Verum quod eſſent in una unitate Deitatis, & in una ſententia ac uirtu-
te, ad repellendum omnem opinionem, contra alterutram ueritatis partem inſur-
gentem. Philippus porrò ſanctus ille Apoſtolus dicit, oſtende nobis Patrem tuũ.
Ipſe uero dixit, Qui uidit me, uidit Patrem: & non dixit, Ego ſum Pater, ſed me
ſignificationem, ſeipſum dicens, uerum uidit Patrem, non ſeipſum dicens. Aliud
enim eſt præſertim in Græca oratione, τὸν, articulus ad uocem, Patrem, adiectus,
quaſi dicas ipſum Patrem, & aliud me: Et aliud ego: & aliud me. Si enim eſſet idẽ
ipſe Pater, dixiſſet ego ſum. Quandoquidem uero non eſt ipſe Pater, ſed Filius, ue
rè dicit: Qui uidit me, Vidit Patrem: quò Arrij blaſphemiam repellat, quæ Fili-
um à Patre alienum facit. Quare quum tota ſcriptura clarè nobis uiã ueritatis pro-
ponat, Et nos hunc Noëtum & ipſius hæreſim, Noëtianos inquam, cum alijs ſectis
Draco oſtracites. repulerimus, uelut Draconem oſtraciten appellatum, qui in eo quod hominẽ per-
ſequitur, ſe flectere non poteſt, neq́ ad dexteram, neq́ ad ſiniſtram: declinata ipſi-
us ac ſcholæ eius improbitate, ad ſequentes, per uirtutem Dei, mentem adhibebi-
mus, ad enarrationem ac confutationem nouarum dictionum, in ipſis, contra ueri-
tatem excogitarum.

Contra Valeſios, Hæreſim LVIII.

Valeſij. DE Valeſijs audiuimus ſæpe numero, nõ tamẽ cognouimus ubi ſit, aut quis ſit,

aut unde

aut unde originem duxerit, aut quid dicat, ſiue admoneat, ſiue loquatur hic Valēs: & nomen quidem Arabicum exiſtens, quandam ſuſpicionem nobis præbet, ut cogitemus hunc, & ſectam ipſius in hunc uſq; diem durare, ita ut ſint quidā in Bacathis regione Philadelphina ultra Iordanem. Et indigenæ quidem Gnoſticos hos appellare uolunt. Nō ſunt autem ex Gnoſticis, aliter enim hi ſentiunt. Quæ uero ad nos peruenerunt, hoc modo ſe habent. In Eccleſia æquidem plures congregati erant, uſq; ad tempus aliquod, donec in amplitudinem dilatata eſt ipſorum demētia & ab Eccleſia reiecti ſunt. Sunt autem omnes executi. Sed & ipſi de principijs ſiue principatibus ac poteſtatibus, atq; alijs eodem modo opinātur, & ubi accepe- rint hominem in diſciplinam, quanto quidem tempore mēbris nondum exectus eſt, animatis nō ueſcitur. Vbi uero perſuaſerint ipſum, aut per uim execuerint, tūc omnibus ueſcitur, uelut iam à certamine quietus, & non amplius in periculo conſtitutus, ut impellatur per edulia ad concupiſcentiæ uoluptatem. Non autem ſolū proprios hoc modo perficiunt, ſed ſæpe etiam peregrinos accedentes, & adhuc apud ipſos hoſpicio exceptos, ad talem uitam deducunt, uelut multa de hac re fama fertur. Abripiunt enim tales intus, & uinculis alligatos per uim caſtrāt. Et hæc ſunt quæ de his ad nos uenerunt: de quibus quum cognouerimus, in quo loco manſionem habeant, & quod nomen hoc frequens ſit in illis partibus: ubi hæreſis nomen aliud non depræhendimus, putauimus hanc eſſe. Ingens eſt autem horum ueſania. Si quidem enim hoc quod eſt in Euangelio implere uolunt, Si offendiculo fuerit tibi unum membrorum tuorum, recide à te. Melius eſt enim tibi, ut in regnum cœlorum ingrediaris claudus aut cæcus aut mutilus: & cætera. At quomodo poſſunt in regno cœlorum, aliqua eſſe detruncata? Si enim regnum cœlorum omnia perficit, nihil imperfecti in ſe habet, & quando corporis erit reſurrectio, omnia membra reſurgent, & nullum ex ipſis relinquetur. Et ſi omnino membrum non reſurget, neq; totum corpus reſurget. Et ſi unum membrum, quod offendiculo fuit, ſolum relinquitur, nullum omnino membrum reſtās relinquetur, omnia enim nobis offendiculo fuerunt. Quis uero reſcindet cor ſuū, quod omnibus offendiculo eſt? Ex interius enim inquit, procedunt ſcortationes, adulteria, petulantia, & his ſimilia. Quis igitur rumpet cor ſuum? Si uero non reſurgit corpus, iuxta quorundam dementiam & impietatem, quomodo ergo differet ſermo de his decretus? Quum enim omnia membra, non ingrediantur in regnum cœlorum, quid amplius opus circa unum fieri membrum, quum alia hoc non expleant? Si uero reſurgit corpus (reſurgit enim) quomodo poſſibile eſt adhuc in regno cœlorum fieri mutilationem? Aut quomodo non erit indecorum regnum cœlorum, multa habens corpora ad gloriam? Si uero etiam omnino reſectum fuerit membrum, quod ſcandalo eſt, ergo reſectum eſt & non peccauit, reſectum autem & peccato non inquinatum, ipſum ſanè primum omnium reſurgere oportet, quū non peccarit. Qui uero ob procliuitatem ad opus uenereum temerè ſe caſtrarunt, hi ab omnibus ſe reprobarunt ac abalienarūt. Neq; enim uiri ſunt, propter caſtrationem. Neq; mulieres eſſe poſſunt, eo quod præter naturam habent. Sed & coronæ certaminis ac præmij huius cognomen anteuerterūt. Neq; ulli aliqui ex tribus Eunuchorū ordinibus, à Domino relatis, hi eſſe poſſunt. Sunt enim, inquit, Eunuchi, qui ex utero matris ipſorum ſic geniti ſunt. Illi enim inſontes ſunt à caſtratione ſua, neq; uero peccatum habent, eo quod ſic nati ſunt, neq; rurſus peccatum facere poſſunt, rei uenereæ inquam, quia nō habent inſtrumenta gignendi liberos, ex Deo creata. Sed neq; mercedem habebunt caſtrationis cœlorū, eò quod ad certamen non ſunt initiati. Si uero etiam concupiſcentijs initiati ſunt tales, non potētes facere, quod non oportet facere, & non facientes mercedem non habent. Non

Eunuchorum ſecta.

Eunuchi triplices.

enim eo quod uoluerunt, opus ab ipſis nō factum eſt, ſed eò, quod non potuerūt. Et hic quidē eſt ductus primæ caſtrationis, à Domino relatæ, quæ à matribus genita eſt, ex quorum numero hi eſſe non poſſunt. Et ſunt Eunuchi, qui ab hominibus eunuchi facti ſunt, inquit Saluator. Et neq; ex his ſunt prędicti: Et illi quidem gignuntur: Hi uero ab hominibus caſtrantur, uſus alicuius gratia regij, aut dominorum. Quidam enim Barbari reges aut etiam tyranni, æmulationis aut ſuſpicionis gratia, erga proprias uxores, adhuc ualde paruos pueros accipiunt, ipſosq; caſtrant, ad hoc ut adulti facti, proprias ſuas uxores ipſis credāt: & ſic mundo facta eſt huius caſtrationis cauſa. Vnde ſanè arbitror etiam Eunuchum uocari ab eo, quod εὐνοεῖν, hoc eſt beneuolus eſſe, ac fidem ſeruare poſſit, ablatis membris, & nō affricari per miſtionem corporum, uelut organis priuatus. Alter itaq; ordo Eunuchorum hic eſt, eorum, qui pueri accipiuntur ac caſtrantur ab hominibus, nō propter regnum cœlorū. Et ſunt, inquit, Eunuchi qui ſeipſos caſtrarunt, propter regnum. Qui nam igitur hi fuerint, quàm generoſi Apoſtoli ac monaſticam uitam degentes, & deinceps uirgines. Ioannes quidem & Iacobus filij Zebedæi, qui māſerunt in uirginitate, neq; tamen proprijs manibus membra reſecuerunt, neq; nuptias contraxerunt, ſed proprio corde decertarunt, & mirabiliter gloriam coronæ huius certaminis abſtulerunt. Poſt ipſos uero quot milia in mundo ſolitariam uitam degentes, & à monaſterijs, & à uirgineis conuentibus huius certaminis gloriam abſtulerunt? qui corporibus mulierum non mixti ſunt, ſed in perfectiſſimo certamine decertauerunt. Velut etiam Helias in ueteri Teſtamento reperitur, & Paulus dum dicit: Dico autem inconiugatis, bonum eſt ipſis ſi manſerint ſic, ut & ego. Si uero ſe non continent, contrahant matrimonium. Quomodo igitur ipſe manſit? Si quidem enim reſectus erat, & ſecundum ipſum māſerunt aſſimilati ipſi, ut implerent hoc, ſicut & ego. Quomodo exectus aliquis poteſt matrimonium cōtrahere, ſi ſe non continet? Sed & matrimonium contrahant & ne urantur, uides quod de continentia dicit, & non de membrorum ablatione? Si uero dicunt hi, propter regnum cœlorum ſeipſos caſtraſſe: quomodo ſeipſos alienos facient à dicto uerbo, quòd ſunt quidā, qui eunuchi facti ſunt ab hominibus. Si enim ipſe proprijs manibus ſeipſum caſtrat, homo eſt, & manus ipſius nefarium hoc opus perpetrarunt. Si uero ipſe ſibijpſi nihil facere poteſt, uerum ab alijs caſtratus eſt, non amplius eſt propter regnum cœlorum: quoniam ab hominibus caſtratus eſt, aut per ſeipſum, aut per eos, qui hoc fecerunt. Excidet autem & à corona, & à brauio: Non amplius gratiam habens, propter abſtinentiam huius uſus, uerum quod non poteſt uti, ablatis huius cauſſæ partibus. Et ob unum hoc ipſum iudicabitur, uelut qui proprium membrum corrumpit, & qui alienā uineam exſcindit. Non enim ſecundum Deum uixit, ſed per inſidias talis opifici Domino Deo reſtitit. Et talis ad ampliorem concupiſcentiam deueniet. Nam Eunuchus celebratur apud ſapientem, non abſtinens à cupiditate, ſed non potens concupiſcentiam perficere, uelut dicit: Concupiſcentia Eunuchi, eſt deuirginare iuuenculam. Et ô ingentem uanitatem, undiquaque in mundo multiformiter excogitatam. Atque hæc ſunt quæ de his cognouimus. Quapropter quando compendiò de ipſis diximus, & uelut dixi hos prædictos, illos eſſe ſuſpicati ſumus, relictis ipſis ac irriſis, uelut ſcorpio geminum aculeum habente, qui quidem extremitatibus, ac chelis ab origine patrum uitis aduerſati ſunt, per aculeum uero formæ ſanctæ Dei Eccleſiæ reſiſtunt, ubi firmo calciamento, hoc eſt per Euangelij dicta, ipſos conculcauimus ac deriſimus, pro conſuetudine noſtra ad reliquas tranſeuntes, hic ab ipſorum improbitate deſiſtemus.

Eunuchorum appellatio unde.

Scorpius geminum aculeum habens.

Contra

Locus ad Ebreos

Contra Catharos, Hæreſim LIX.

Conſequenter ab his quidam Cathari appellati exorti ſunt, à Nauato quodam,
uelut frequens fama refert. Hic Nauatus Romę fuit, tempore perſequutionis, **Nauatus.**
quæ ante Maximinum prima fuit. Fortaſſis Decij tunc erat, ut puto, aut Aurelia-
ni. Cæterum ab occaſione eorum, qui in perſequutione lapſi ſunt, arrogātia elatus
cum ſocijs ſibi allectis, noluit ſocietatem habere, cum pœnitētiam agentibus à per
ſequutione, & ad hanc hæreſim conuerſus eſt: dicens non eſſe ſalutem, ſed unam **Pœnitentia**
pœnitentiam. Poſt lauacrum autem, non amplius poſſe miſericordiam aſſequi **una ſaltem.**
lapſum. Sed & ipſi dicimus unam eſſe pœnitentiam, & per lauacrum regeneratio-
nis huius fieri ſalutem: Verum non tollimus Dei benignitatem, gnari prædicati-
onis ueritatis, & miſericordiæ Domini, & naturæ uenia dignæ: & ſcientes animæ
inſtabilitatem, carnis debilitatem, ſenſuum humanorum profunditatem. Quoni-
am nemo ſine peccato eſt & purus à ſorde, etiamſi una ſit dies uitæ eius in terra. Et "
perfecta quidem pœnitentia in lauacro eſt. Si uero quis lapſus eſt, hunc nō perdit
ſancta Dei Eccleſia. Dat enim & reuerſionem, & poſt pœnitentiam pœnitenti-
am. Nam ad Cain Dominus dixit, Peccaſti, quieſce. Et ad paralyticum, Ecce "
ſanus factus es, ne amplius pecces. Et Petrum reuocat Dominus poſt abnega- "
tionem, & pro tribus abnegationibus, ter ipſum prouocat ad confeſſionem, di-
ligis me Petre, & ait, paſce oues meas. Seducit autem ipſos, dictum ab Apoſto-
lo relatum. Fieri non poteſt, ut qui ſemel fuerint illuminati, guſtauerintq; bo- "
num uerbum Dei, uirtutesq; futuri ſæculi, ſi lapſi fuerint, denuo renouentur, "
rurſus crucifigentes Filium Dei & ludibrio exponentes. Terra enim, quæ com- "
bibit imbrem ſæpe in ipſam uenientem, & parit herbam accommodam his, per "
quos colitur, benedictionem recipit. Quæ uero producit ſpinas & tribolos, re- "
proba eſt, & maledictioni uicina. Cuius finis ad exuſtionem tendit. Etenim re-
uera ſemel renouatos & collapſos, renouare impoſſibile eſt. Neq; enim amplius
gignetur CHRISTVS, ut crucifigatur pro nobis, neq; rurſus crucifigere quis po-
teſt Filium Dei, qui non amplius crucifigitur, neq; poteſt quis ſecundum laua-
crum accipere. Vnum enim eſt baptiſma, & una innouatio. Verum ſtatim in-
fert ſanctus Apoſtolus horum ſanationem, Eccleſiæ medens & membrorum ipſi-
us curam gerens, & dicit: Cæterum credimus de uobis dilecti meliora et cum ſalu- "
te coniuncta, etiamſi ſic loquamur. Non enim iniuſtus eſt Deus, ut obliuiſcatur bo "
ni operis ueſtri. Et uides quomodo innouationem non poſſe iterum fieri perfe-
ctè pronunciauit. Verum à ſalute non amouit, adhuc pœnitentiam agentes, ſed &
cum ſalute coniunctas eſſe dicit, & Deum ſuſceptorem bonorum operum ipſorū
eſſe, qui etiam à delictis perfectiſſimè pœnitentiam agunt, reuertunt, ac reſipiſcunt:
Suſcepit igitur ſancta Doctrina, & ſancta Dei Eccleſia ſemper pœnitentiam, nō di
luta fiens, neq; ſegnes, curſum facientes efficiens, ſed Dei gratiam & benignitatem
quidam reflectens, modum uero uniuſcuiuſq; ſcopi ſciens. Sicut enim qui uirgi- **Simile.**
nitatem amiſit, corporaliter ipſam recuperare non poteſt, quum id naturæ impoſ-
ſibile ſit: Sic etiam qui à lauacro in magna delicta collapſus eſt. Et quemadmodum
qui à uirginitate lapſus eſt, ſecundum honorem continentiam habet: Ita & à laua-
cro in maiori delicto conſtitutus, ſecundam medelam habet, non eam uirtuoſam,
uelut primam, uerum non reiectam à uita habet, ſecundam, quam acquiſiuit. Non
reprobat itaq; diuina ſcriptura mercedem eorum, qui in pœnitentia laborant. Po-
ſtea uero ipſi rurſus ab hoc proſilientes, etiam alia quædam excogitarunt. Nam &
ipſi eandē, quā nos habemus fidem ſe habere dicunt. Nō uolunt autē cōmunem do
ctrinā habere. Si enim quis poſt baptiſma cōiunctus fuerit uxori ſecūdę, apud hos
non ſuſcipitur amplius. Et tota res ſtulticiæ plena eſt. Sicut enim ſi quis uideat

Coniugij Sacerdotum ratio

aliquem natantem in aqua, & ignorans natandi experientiam, ſeipſum det aquis & ſubmergatur, quum non expertus ſit, neq; certò ſciat ſcientiam eorum, qui per manus & pedes ſibijpſis ſalutem ſuppeditant, ſed ſimpliciter putet aquam geſtare hominē, citra manuum adminiculum. Aut ſicut, ſi quis audiret ducem ſupplicio affeciſſe eos, qui aliquid mali fecerunt uſq; ad minimum: & putaret ultionem æqualem exequi oportere in omnes, uelut ob cędem, ita etiam in calumniantem, aut pugnantem contra proximum. Aut ſicut, ſi quis ſit penitus idiota, & uideat principem, qui poteſtatem accepit contra ſceleſtos gladium eduxiſſe, aut contra præſtigiatores & blaſphemos ac impios, putet omnes poteſtatem habere, ut de talibus criminibus ulciſcantur, & ubi uidit homines pœnas dediſſe, etiam ipſe ſimilia imitatus, uelit quoſdam occidere, uelut qui iniuſtos iudicet. At talis deprehenſus ipſe pœnam dabit, ut qui à rege talium faciendorum poteſtatem non accepit, & æqualē calculum à legum iuſticia, contra omnes exire putauit, & ſeipſum in iniuſticia per propriam inexperientiam ac inſcitiam, in interitum dedit. Sic etiam ipſi omnium facta ſimul miſcentes, ab omnibus exciderunt: & non intelligentes doctrinæ Dei ſinceritatem, ad aliam uiam decepti, conuerſi ſunt: neſcientes quod hæc eſt diuinæ ſcripturæ traditio ac cōſequentia. Quæ enim ad ſacerdotium tradita ſunt, propter eminentiam celebrationis ſacrorum, ea ad omnes æqualiter ferri putauerunt, quū audierint, quod oportet Epiſcopum irrepræhenſibilem eſſe, unius uxoris uirum, continentem. Similiter & diaconum & presbyterū. Reuera enim non ſuſcipit ſancta Dei prædicatio poſt CHRISTI aduētum, eos, qui à nuptijs, mortua ipſorum uxore, ſecundis nuptijs cōiuncti ſunt, propter excellentem ſacerdotij honorem ac dignitatem. Et hæc certò ſancta Dei Eccleſia cū ſinceritate obſeruat. Sed & adhuc uiuentem et liberos gignentem unius uxoris uirum non ſuſcipit, ſed eam, qui ſe ab una continuit, aut in uiduitate uixit, diaconum & presbyterum & Epiſcopum & Hypodiaconum: maximè ubi ſinceri ſunt canones Eccleſiaſtici. At dices mihi omnino in quibuſdam locis, adhuc liberos gignere presbyteros & diaconos & hypodiaconos. At hoc non eſt iuxta canonem, ſed iuxta hominum mentem, quæ per tēpus elanguit, & propter multitudinem quum non inueniretur miniſterium. Nam quod decentius eſt, id ſemper Eccleſia per Spiritum ſanctū bene diſpoſita uidens, ſtatuit apparare, ut cultus diuini indiſtracti Deo perficerentur, & ſpirituales neceſſitates cum omni beniuola conſcientia peragerentur. Dico autem quod decorum eſt, propter repentina miniſteria ac neceſſitates, ut presbyter & diaconus & Epiſcopus Deo deditus ſit. Si enim etiam populo præcipit, ſanctus Apoſtolus dicēs, ut ad tempus uacent orationi: quanto magis ſacerdoti idem præcipit? ut indiſtractus ſit inquam, ad uacandum ſecundum Deum ſacerdotio, quod in ſpiritualibus neceſſitatibus ac uſibus perficitur. Licitum eſt autē populo, ut propter imbecillitatem feratur, & ut qui non poſſunt in prima uxore cōtenti eſſe, ſecundæ, poſt primæ mortem coniungantur. Et qui quidem unam habuit, in maiore laude ac honore apud omnem concionem habetur. Qui uero non potuit, una mortua contentus eſſe, ob aliquam cauſſam, ſcortationem, aut adulterium, aut ſeparatione ob aliquā malam cauſſam facta, eum diuina ſcriptura non accuſat, ſi aut uir ſecundę coniugatur uxori, aut uxor ſecūdo uiro, neq; ab Eccleſia & uia abdicat, ſed ſuffert propter debilitatem: non ut duas uxores ſimul habeat, altera adhuc ſuperſtite: ſed ut ab una ſeparatus, ſecundæ, ſi ita contingat, lege copuletur, diuina ſcriptura & ſancta Dei Eccleſia eius miſeretur: maximè ſi aliàs talis pius ſit, & ſecūdum legem Dei uiuat. Etenim non utiq; dixiſſet Apoſtolus uiduis, nubant, liberos pariāt, familiam gubernēt: neq; rurſus dixiſſet uiro, Patris uxorē habēti, & Satanę tradito in interitū carnis, ut ſeruet ſpiritus in die Domini, nō dixiſſet inquā, cōfirmate erga ipſum charitatem,

Similia.

Digamiæ ratio.

Coniugij ſacerdotum ratio.

Secundarum nuptiarum ratio.

Sed nō ex precepto & verbo Dei

Nota iuxta Canonem

Similia Tertullianus ad uxorē vide Erasmū Ro

charitatem,ut ne ob ampliorem mœrorem conſumatur talis. Dixit enim rurſus, Cui quid condonatis,& ego condono. Nam ſi quid condonaui, propter uos condonaui,in conſpectu CHRISTI,ut ne circumueniamur à Satana. Non enim ipſius cogitationes ignoramus. Et uides quomodo dat pœnitentiam,etiam poſt delicta? Rurſus autem Dominus dicit: Remittite alter alteri delicta, ut & Pater ueſter,qui in cœlo eſt,remittat uobis. Sed et in alio loco ſic dicit, Lugeo multos inter uos,qui lapſi ſunt,& pœnitentiam non egerunt: uelut oſtendens,quod etiamſi lapſi eſſent, & pœnitentiam egiſſent,acceptabiles hi fiant,& non rejicientur, quum Dominus ſciat,quid cum ſingulis facturus ſit. Et quod quidem canon ueritatis,talem characterem ac formam habet,omnibus manifeſtum eſt. Poſt primam enim pœnitentiam per lauacrum regenerationis,in qua pœnitentia renouatus eſt omnis homo, ſecunda quædam talis non eſt. Non enim duo ſunt baptiſmata,ſed unum: neq; bis crucifixus eſt CHRISTVS, ſed ſemel: neq; bis mortuus eſt pro nobis & reſurrexit. Et huius gratia muniri nos oportet, ut ne lapſi coronam renouationis perdamus. Sed ſi quis lapſus fuerit,& in quodam delicto præoccupatus, uelut Apoſtolus dicit,uos ſpirituales,perficite talē in ſpiritu māſuetudinis,cōſiderans teipſum, ne & tu tenteris. Si quis igitur præoccupatus fuerit,in quocunq; ſanè delicto,pœnitentiam agat. Suſcipit enim Deus pœnitentiam,etiam poſt baptiſma,ſi quis lapſus fuerit. Quomodo uero poſtea facit,ipſe ſolus nouit. Imperſcrutabilia enim ſunt iudicia ipſius,& imperueſtigabiles uiæ ipſius. Et ante aduentum non oportet iudicare,donec uenerit Dominus,qui & occulta cordis reuelabit, & tūc laus uniuſcuiuſq; manifeſta erit. Dies enim manifeſtabit,quia in igne reuelatur. Neq; igitur promittimus libertatem omnino his,qui poſt baptiſmum lapſi ſunt. Neq; deſperamus de uita ipſorum,Deus enim miſerator eſt & miſericors: & dedit pœnitentibus reuerſionem. Et primum quidem eſt manifeſtum, Secundum uero nouimus, quod miſericors eſt Deus,ſi ex tota anima pœnitentiam egerimus,à delictis. Habet enim in manu uitam & ſalutis benignitatem: Et quid quidem ipſe facit, ipſi ſoli notum eſt. Verumtamen damnū non eſt à pœnitentia,neq; deſperatus eſt,qui pœnitentiam agit ab omnibus delictis. Quanto ſanè magis qui ſecundum legē ſecundæ uxori coniunctus eſt? Et prima quidem uxor ex Deo ordinata eſt, ſecūda uero ex hominum debilitate: & adhuc amplior ſi coniuncta fuerit, debilitas ſemper ſuffertur. Dicit enim, Mulier ligata eſt matrimonio,quāto tempore uixerit uir eius. Si autem mortuus fuerit uir,libera eſt,ut cui uelit,nubat: poſt obitum uiri libertatem à peccato,abſq; omni contradictione pronuncians, atq; hoc tamen cum appoſitione indicans,nempe, In Domino: Velut nō ſit ipſa aliena à Domino,quę poſt obitum uiri,alij uiro coniungitur: aut is qui poſt mortem uxoris, ſecundæ uxori coniungitur: ſolum in Domino, uelut Apoſtolus dicit, & ait: Beatior autē eſt,ſi manſerit ſic. At uero in Domino,non in ſcortatione,non in adulterio,non in clandeſtinis nuptijs: ſed in libertate, in reuerendis nuptijs, permanere in fide, in mandatis,in beneficentijs,in pietate,in ieiunijs, in concordia, in eleëmoſynis, in probitate,in bonis operibus. Hæc enim ubi ſimul ſunt,& permanēt, cum ocioſos neq; infrugiferos faciunt,in Domini aduentum. Et ſacerdotio quidem primus locus aſſignatus eſt,& exacta de omnibus ratio, populo uero,quod moderatum eſt & uenia dignum, quò omnes doceantur,ac miſericordiam reperiant. Miſericors eſt enim Dominus,& potens omnes ſaluare propria ſua æquitate: & uera fide prædicationis puritatis. Ipſe enim ſolus eſt purus. Hi uero, qui ſeipſos Catharos,hoc eſt puros appellant,ab ipſo doctrinæ ſuæ argumēto, impuros ſeipſos efficiunt. Quis enim qui ſeipſum purū pronūciat, impurū ſeipſum p̄fectè cōdemnauit. Magna autē eſt dementia taliū putantiū eſſe quoddā,etiamſi uerū eſſet pręconium, quod de

Pœnitentiæ bonum.

Catharorum appellatio.

quod de

quod de omni populo ſic dicat. Oportebat autem noſſe, quod non ſolum de hoc argumento ac ſcopo, animæ crimẽ incumbit, aut quod propter hoc ſolum uirtuoſa fiat, ſed etiam ut ne conuicietur, ne iuret iuſiurandum, neque in ueritate, neque in mendacio, ſed etiam etiam, & non non dicat, neque doloſe agat, neque calumnietur, neque furetur, neque mercimonia tractet. Ex his enim omnibus cõtrahun-
» tur nobis ſordes peccatorũ. Sicut enim palus, inquit, in medio duorum lapidum
» conteritur, ita peccatum in medio ementis & uendentis. Et quod ex multitudine omnino & ebrij ſunt, & ſcortatores, & auari, & fœneratores, & omnino quod talia habent & his ſimilia: & quod mendacia unumquenq; ipſorũ ſequuntur. Quomodo igitur poterint ſeipſos catharos, hoc eſt puros appellare, per unam promiſſionem, uniuerſo ſecundum Deum negocio, de omnibus erroribus ac delictis, munito? Non nouerunt autem hi ſinceritatem prædicationis, neq; cui decreuit hanc digamiæ, ac ſecundarum nuptiarum certitudinem. Sed & qui à perſequutione exciderunt etiam ipſi, ſi perfectam oſtenderint pœnitentiam in ſacco & cinere, deſidẽtes ac plorantes coram Domino, potẽs eſt Deus, beneficus etiam ipſorum miſereri. Nõ enim quid mali fit à pœnitentia: Suſcipit igitur pœnitẽtes Dominus & ipſius Eccleſia. Quemadmodum conuertit ſe Manaſſes filius Ezechiæ, & ſuſceptus eſt à Domino, & qui negauit ad tempus ſanctus ille Petrus, ac ſummus Apoſtolorum, qui uerè nobis factus eſt firma petra fundans fidem Domini, ſuper quam ædificata eſt Eccleſia per omnes modos, primum quidem, quia confeſſus eſt CHRISTVM Filium Dei uiuentis, & audiuit, ſuper hanc Petram firmæ fidei ædificabo Eccleſiam. quãdoquidem manifeſtè confeſſus eſt ipſum Filium Dei uerum. Nam quod dixit Filium Dei uiuentis, oſtendit filium genuinum eſſe, cum appoſitione uiuentis, uelut in omni fermè hæreſi de hoc à me dictum eſt. Sed & de Sancto Spi
» ritu idem nos munit, dicẽs ad Ananiam & uxorem eius: Cur tentauit uos Satanas,
» ut mentiremini Spiritui ſancto? Non homini mentiti eſtis ſed Deo. Quia ex Deo eſt Spiritus, & non alienus à Deo. Sed & hic firma Petra ædificationis, & fundamentum domus Dei factus eſt, In eo quod abnegauit ipſum, & rurſus conuerſus eſt, & à Domino inuentus ac dignus factus ut audiret, paſce oues meas: & paſce agnos meos: & paſce oues meas. CHRISTVS enim hoc dicens, ad conuerſionem pœnitentiæ nos duxit: ut in ipſo rurſus ædificaretur illa bene fundata fides, quę nõ deſperat de uita hominum, qui in mundo ſpiritum trahunt, & in ueritate pœnitentiam agunt, & delicta ſua in hoc ſeculo corrigunt. Et in Cantico Cãticorum dixit,
» ipſa ſponſa ad ſponſum ſic. Reſpondet frater meus & dicit mihi: Surge, ueni, pro-
» pinqua mea, pulchra mea, columba mea, quia hyems præterijt: (triſtia uidelicet ac
» obſcura nubila & horrẽda, ut ita dicam) præterijt pluuia, abijt, tranſiuit. Flores ap
» paruerunt in terra noſtra: Tempus ſectionis uenit: uox turturis audita eſt in terra
» noſtra: ficus protulit groſſos ſuos: uineæ noſtræ florent, dederunt odorem ſuum,
» ut oſtendat omnia præterita præterijſſe. Ver autẽ recens florere, & mare tranquillum eſſe, & timorem pluuiæ abijſſe, & ueteres uites ſectas eſſe, & herbam non ſolũ herbaſcere, ſed etiam flores emittere, & prædicationis uocem in deſerto clamare, hoc eſt in terra noſtra, & ficum quondam maledictam, groſſos proferre fructus pœnitentiæ, iam in ramis & arboribus apparentes. Vineas autem iam florentes, odoratam prædicationem fidei Euangelij emittere. Quandoquidem uero confeſtim uocauit ipſam & dixit: Surge, ueni, Surge à mortificatione peccatorum, & ueni in iuſticia: Surge à delicto, & ueni in fiducia: Surge à peccatis, & ueni ad pœnitentiam: Surge à membrorum reſolutione, & ueni in perfectione: Surge à mutilatione, & ueni in ſanitate: Surge ab incredulitate, & ueni in fide: Surge à perditione, & ueni in inuentione. Quandoquidem uero nouerat totum

oraculum

oraculum quod poſt primam pœnitentiam, & poſt primam uocationem, ac ſa-
nationem, ut ita dicam, multa delicta humanæ naturæ accidunt, rurſus dicit: Sur- “
ge, ueni tu columba mea. Iterum hanc uocat, & non ſemel. Secunda autem uoca-
tio non eſt æqualis primæ. In priori enim uocatione ſic dicit: Surge, ueni, pro-
pinqua mea, pulchra mea, columba mea. Primum quidem ſurge ueni, & non di-
xit, & ueni tu. Deinde apponit uocem tu, ut oſtendat uocationem ſecundam im-
mutatam, poſt priorem à delictis reſurrectionem rurſus porrigentem, manum be-
nignam & cœleſtem. Et ueni inquit, Tu columba mea in tegmine petræ, contiguę “
muro. In tegmine Petræ, in benignitate CHRISTI, & in miſericordia Domini.
Hoc eſt tegmen Petræ, tegmen ſpei & fidei ac ueritatis: Contiguæ muro, hoc eſt
priuſquàm claudatur porta, priuſquam rex intra mœnia conſtitutus, non amplius
admittat poſt diſceſſum hinc & mortem: quando non amplius contiguæ muro,
ſed concluſæ ſunt portæ, & nō amplius licet corrigere. In futuro enim ſæculo poſt
hominis mortem, non ieiunij ſuppeditatio, non pœnitentiæ uocatio, non eleëmo- *Opera in futuro ſæculo nulla.*
ſynę oſtentatio, Imò neq; criminalia opera, non bellum, non adulterium, non pe-
tulantia, Imò neq; iuſticia & pœnitentia. Sicut enim poſt meſſem ſpicæ, non datur
ut craſſeſcat granum, non ut à uento corrumpatur, non ut alia aliqua læſio accidat. *Simile.*
At ne dixeris mihi horrei corruptelas, hoc eſt uermes & tineas. Hæ enim per ea,
quæ in hoc ſæculo ſunt, fiunt. Verum ſimilitudo hæc eſt, intra portas receptorum,
& horreo munitorū, & eſt fidei exemplar atque imago. Vbi neque latrones per- “
fodunt, neque tineæ diſperdunt, uelut diuinus ſermo ait: Sic neque pietatis neque
pœnitentiæ ſuppeditatio, uelut dixi, poſt mortem eſt. Nō enim Lazarus uenit il-
lic ad diuitem, neq; diues ad Lazarum. Neq; Abraam demittit ſpolia, ut diteſcat,
pauper poſtea. Neque diues accipit quæ petit, etiamſi magnis precibus miſericor-
dem Abraam roget. Obſignata enim ſunt promptuaria, & impletum eſt tempus,
& certamen perfectum eſt, & euacuatum eſt ſtadium, & coronæ datæ ſunt, & qui
decertarunt, quieſcunt, & qui non præuenerunt, diſceſſerunt, & qui non decerta-
runt, non amplius adſunt, & qui in ſtadio uicti ſunt, eiecti ſunt, & omnia palàm cō
ſummata ſunt, poſt factum hinc diſceſſum. Quum autem adhuc ſunt omnes in cer-
tamine, etiam poſt caſum eſt reſurrectio, adhuc ſpes, adhuc medela, adhuc confeſ-
ſio, etiamſi non perfectiſſime, attamen aliorum ſalus non eſt deſperata. Omnis au-
tem hæreſis, quæ à ueritate deſciuit, in tenebris cæcutit & manibus prætentans in-
cedit, alia pro alijs intelligens. Similes enim ſunt hi quibuſdam inartificioſis, & nō
cognoſcētibus ſingulas qualitates, & uſus, & uniuſcuiuſq; membri ornatus, & ſa-
nè deliram quandam ſimilitudinem, atq; imaginem ſtulticiæ ipſorum proponam.
Calceamenta equidem capiti circumdant, coronam autem pedibus, & cingulū au- *Hæreticorum imago.*
reum circum uentrem. reliquum uero ueſtitum, odonia uidelicet aut bracas apud
quoſdā appellatas, manibus induūt, anulos autē pedibus. Ita erronea & inordina-
ta eſt diſpoſitio eorū, qui ignorātiam poſſident. Nam quę in ſacerdotio cauta ſunt,
de ſecundis nuptijs atque alijs, ea hi ad omnem populū tranſtulerūt, & quæ ob ex-
cellentem rigiditatem à Deo prædicata ſunt, ut ne per ſocordiā, aliqui in uitia inhu
mana incidant, populo attribuerunt: Et ſicut ſi quis ueſtē manu tenens, à iunctu-
ra manus uſq; ad cubitum ſe tegat, & manicā illam ſemper ob oculos præ ſe ferat, *Simile.*
& alios irrideat, qui ipſi uitio uertunt, quod totum ipſius corpus nudū eſt. Sic etiā
hi gloriantes, quod nō ſuſcipiūt digamos, omnia mandata ſimilia huius, & adhuc
cū exceſſu pulchriora & morti deſtinata reliquerunt, & ignorātes ſe toto corpore
nudos eſſe, ab omnibus mādatis ceſſarunt, & unū hoc nō purè ſeruant. Et ò ingen
tem hominū uanitatē. Oīs occaſio quātumuis modica ſingulas hęreſes à ueritate di
ſtraxit, & ad multa mala deduxit. Quemadmodū enim ſi qs tranſitū reperiat in ſepi

circa

Simile. circa publicam uiam, & per hunc ſibi eundũ eſſe putet, & relicta publica uia per hunc eat, putans ſe propinquiſſimum habere, unde reflexu facto rurſus uiam appræhendat. Ignoret autem quod murus conſiſtit altiſſimus & longo interuallo extructus. Percurrat autem & non reperiat per quam uiam exitum faciat, & per unum ſignum ſiue miliare progreſſus, adhuc amplius uiam non reperiat, & ſic ad plures ſe conuertat. Quum autem ſic laboret & facultatem non habeat per quam uiam ad rectum iter perueniat, fortaſſis neq; inuenire poterit, niſi reflexerit per eã, per quam etiam ingreſſus eſt. Sic omnis hæreſis uelut compendium quoddam inuenire potens, à longa uia diſceſſit. Inuentus eſt autem ipſi murus infractus, ipſa ignorantiæ implicatio. Et non utiq; inuenerit talis, quomodo ad ueram uiam perueniat, niſi reflexerit ad primariam uiam, hoc eſt regiam. Sicut etiam lex ipſa palàm clamat, ſancto Moſe ad Regem Edom dicente. Hæc dicit frater tuus Iſraël, circa confinia tua tranſibo ad terram, quã iurauit Dominus, patribus noſtris daturum eſſe, terram fluentem melle ac lacte, terram Amorrhæorum, ac Pherezæorum & Iebuſæorum, & Euæorum, & Chananæorum & Chettæorum: Terram fluentem lacte & melle, non declinabimus ad dextram aut ſiniſtram. Aquam in argento bibemus, & edulia argenti edemus. Non declinabimus hinc aut illinc, uia regia ibimus. Eſt enim uia regia, ſancta Dei Eccleſia & iter ueritatis. Vnaquæq; uero harum regia relicta, & ad dexteram aut ſiniſtram inclinatione facta, ubi deinceps nimium ſe in errorem dederit, diſtrahetur, & non amplius menſuram habet apud unamquanq; ſectam, erroris impudentia. Age itaq; ſerui Dei, uos filij ſanctæ Dei Eccleſiæ, qui certam regulam nouiſtis, & uia ueritatis inceditis, ne retrahamini uocibus, & uniuſcuiuſq; confictæ profeſſionis uerbis. Erroneæ enim ſunt horum uiæ, & accliuis callis adulteratæ ipſorum intelligentiæ: Magna iactant & parua ignorant, libertatem promittunt, quum ipſi ſint ſerui peccati. De magnis gloriantur, & paruorum omnino non participes facti ſunt. Cæterum de his Catharis hoc eſt, puris appellatis, impuris uero ſi ueritatem dicere oportet, hactenus dixiſſe ſufficiens eſſe puto. Hac uero hæreſi relicta, uelut Baſiliſci perſona & aſpectu, qui nominis prætextu, eminentiſſimam quandam appellationem habet, ipſaq; per ligni uirtutem percuſſa, ad alias rurſus procedemus, ipſam Dei ſupplicationem inducentes, ad hoc ut nobis comes ſit, nobiſcum maneat, adſit, cooperetur, conſeruet nos & erudiat, ac dignos faciat, ut ueritatem dicamus, quo neque ipſi mendacium dicentes, in eadem incidamus, in qualia collapſæ ſunt hæreſes, quæ uera mundum non docuerunt. Adhuc porrò & qui in Aphrica & Bizicania à Donato quodam, Donatiani appellantur, ſimilia his ſentientes, rebellatores ſunt: & ipſi nimirum propterea, quod ſocietatem non habent cum his, qui in perſequutione lapſi ſunt, per eadem ſubuertentur, quemadmodum & alterum iugum cum ipſis trahentes, Nauatiani ſiue Cathari appellati. Quapropter non fuit opus de his quid amplius agere, ſed ipſos ſimul cum ſimilibus ipſis coniunximus. Verum amplius hi & deterius exciderunt. In fide enim ſecundum Arrium ſentiunt. Subuertantur autẽ ſimiliter de fide, in qua male ſentiunt, uelut etiam Arrius ſubuerſus eſt, per doctrinam ueritatis, qui eadem cum ipſis ſentit, & hi cum illo. Hac itaq; hæreſi præterita, rurſus ad conſequentes ibimus, uelut qui horrenda reptilia in Domino conculcauimus.

(Margin notes: Via regia quæ ſit. — Donatiani. — Nauatiani.)

Contra Angelicos, Hæreſim LX.

Angelici. ANgelicorum hæreſim audiuimus, & nomẽ ſolum ad aures noſtras peruenit. Non autem ualde certò ſcimus, quæ ſit huiuſmodi hæreſis, eò quòd fortaſſis aliquando ad tempus durauit, & poſtea deſiuit ac penitus deleta ſit. At uero ob quam

quam cauſam nomen accepit, non ſcimus. Siue enim ex eo quod aliqui mundum ab angelis factum eſſe dicunt, & ipſa hoc aſſerens hoc nomine appellata eſt, non poſſum dicere: ſiue quod ſeipſos in ordine angelorum eſſe iactant, & uitam eminentiſſimam degant: neq; hoc affirmo: ſiue etiam à loco hoc nomen acceperunt. Nam locus quidam eſt Angelina ultra Meſopotamiã regionem ſitus. Iam uero ſi tu à me promiſſorum recordaberis, neutiquam in ſuſpicione ut nos condemnes fueris. Promiſimus enim quarundam quidem radices ac occaſiones, & prætextus, aut quid ex his quæ ab ipſis fiunt, nos indicaturos eſſe. Aliquarum uero nomina ſolum prolaturos eſſe. Prout autem diuina uirtus dedit ac opem tulit, uſq; ad hanc ſectam omnes recẽſuimus, & nullam reliquimus indeclaratám, una hac excepta. Omnino autem eo quod ad modicum tempus faſtu elata eſt, & poſtea deſijt ipſius comprehenſio atq; opinio, ideo non ualde manifeſte cognouimus. Quando uero appellationis huius ſolum mentionem fecimus, nomine ipſo uelut abortiuo uſi, præteribimus locum, & ad alias conſiderandas mentem applicabimus, precantes uniuerſorum Dominum, ut declaret nobis, & quæ exactæ apud ipſas fiunt, exiguę menti noſtræ oſtendat, quo omnia ſynceriter ſignificemus, & noſipſos atq; proximos corrigamus, ut fugiamus mala, in bonis uero ac ueriſſimis conſtantiam nobiſipſis per Deum comparemus.

Angelina locus.

Contra Apoſtolicos, hæreſim LXI.

Poſt hos alij ſeipſos Apoſtolicos uocauerunt. Volunt autem & Apotacticos ſe appellare à renunciatione. Obſeruatur apud ipſos, ut nihil poſſideant. Sunt autem ipſi quoq; auulſio dogmatum Tatiani, Encratitarumq; ac Catharorum, qui natura legem non ſuſcipiunt. Euariant autem apud ipſos etiam myſteria. & gloriantur de inopia. findunt hi fruſtra ac lædunt ſanctam Dei Eccleſiam per ultroneam ſuperſtitionẽ, elapſi à benignitate Dei. Neq; enim lapſi alicuius amplius ſuſceptio apud ipſos fit. Similia uero ſuperius relatas ſentiunt de nuptijs atq; alijs rebus. Et Cathari quidem receptis ſolum ſcripturis utuntur. Hi uero actibus Andreæ ac Thomæ appellatis ut plurimum nituntur, omnino alieni à canone Eccleſię exiſtentes. Si enim abominabiles ſunt nuptiæ, ergo in totum immundi ſunt, quum per nuptias geniti ſint. Et ſi ſolum eſt ſancta Dei Eccleſia eorum qui nuptijs renunciauerunt, nõ amplius nuptiæ ex Deo ſunt, neque totum procreãdorum liberorum negocium. Ergo etiam ipſi alieni à Deo ſunt, qui ex talibus nati ſunt. Vbi igitur eſt quod dictum eſt, Quæ Deus coniunxit, homo ne ſeparet? Equidem ex neceſſitate ſeparare, ab homine eſt. Verum cum uolũtate continere, non homini ſed Dei opus eſſe oſtendit. Et habet quidem naturalis neceſſitas ſæpe reprehenſionem, quia non cum bona ratiocinatione neceſſarium perficitur; ſed extra canonẽ egreditur. Non enim neceſſariũ eſt cultus diuinus, ſed ex uoluntate iuſtitia. Quæ uero natura neceſſaria ſunt ad pietatem, manifeſta ſunt, quę natura menſurata ſunt, uelut nõ ſcortari, non adulteriũ cõmittere, non laſciuire, non ſimul ſecundas nuptias contrahere, non rapere, non iniuriã facere, non inebriari, non helluari, nõ ueneficum eſſe, non ſimulachra colere, non occidere, non maledicere, non conuiciari, non iurare, indignari & cito placari, iraſci & non peccare, non occidere ſolem ſuper iram. At uero nuptijs legitimis coniunctum eſſe, natura ex Deo ſe habere, ac ſibi permiſſum eſſe oſtendet. Et alia quæ eiuſmodi ſunt, utrinque habent conſiderationis modum. At ſicut de his antea diximus, in modico loco hi ſunt, circa Phrygiam & Ciliciã ac Pamphyliam. Quid igitur? Ergo excinditur Eccleſia à finibus terræ uſque ad terræ fines? & non amplius in omnem terram exiuit ſonus eorum, et in fines orbis terrarum uerba eorum? Neque amplius eſt id quod à Saluatore dictum eſt, Eritis mihi teſtes uſque in extrema terræ? * Siquidem enim non ſunt reuerendæ nuptiæ, & uitam non conſeruant: gignantur ſine nuptijs. Si uero ex nuptijs gignuntur, ergo impuri

Apotactici.

Actus Andreæ ac Thomæ.

Neceſſarij ac uoluntarij ratio.

ſunt propter nuptias. Si uero ipſi ſoli non ſunt impuri, & quidem quū ſint ex nuptijs:
non impurę ſunt nuptię, quia ſine ipſis nemo unquam gignetur in mundo. Et ingens
quidam eſt hominum error, qui per uarietatem & multas occaſiones operatus eſt ma
lum in humana natura, & unumquemq; per occaſionē à ueritate ſeduxit. Habet equi-
dem Eccleſia renunciationem, ſed non abominatur nuptias. Et habet inopiā, ſed non
attollitur his quæ iuſtè poſſidet, & quæ ex proprijs parentibus habet, quæ ſibi ipſi &
egentibus ſufficiat. Et abſtinent quidem multi à cibis, ſed non inflantur cōtra non ab-
„ ſtinentes. Qui enim edit, non edentem ne uilipendat. & qui non edit, edentem ne iudi
cet. CHRISTO enim edit ac bibit. Et uides unam concordiam, & unam ſpem, & u-
nam fidem in Eccleſia, unicuiq; gratificantem iuxta propriam facultatem, & iuxta pro
Eccleſia naui prium laboris certamen. Similis eſt autem ſancta Dei Eccleſia naui. Nauis autem non
ſimilis. ex uno ligno conſtat, ſed ex diuerſis. Et carinam quidem ex uno ligno habet, ſed non
uno modo. Ancoras autem ex alia materia. Mali item & tabulata, & puppis partes pa
rietumq; ac tranſtrorum, uelorum item ac temonum, gubernaculorumq; ac aliorum
omnium ex diuerſis lignis compactionem habent. Vnaquæq; uero hæreſis uelut ex
uno ligno conſtat, & Eccleſiæ formam non oſtendit. Sancta autem Dei Eccleſia nu-
ptias quidem habet reuerendas, & colit has, nam uenerabiles ſunt nuptię & lectus im
pollutus. Habet continentiam in admiratione, & laudat talem: quoniam certat certa-
men, & cōtemnit uitam uelut adhuc potentior. Habet uirginitatem, & magnificat ta-
lem uelut uirtuoſam et penna leuiſſima ornatam. Habet qui renunciauerunt mundo,
& non inflatur contra eos qui adhuc in mundo ſunt, ſed gaudētes talibus uelut etiam
Apoſtoli, qui & ipſi nihil poſſidebant. Et ipſe Saluator omnium dominus quum in
carne eſſet, nihil ex terra poſſedit, ſed non reiecit mulieres ipſi & diſcipulis eius mini-
„ ſtrantes. Dicit enim, Quæ ſequutæ fuerant ipſum à Galilæa, miniſtrantes ipſi & diſci-
„ pulis eius de proprijs bonis. Alioqui quomodo implebitur id quod dictum eſt, Veni
te ex dextris meis uos benedicti, quibus pater meus cœleſtis diſpoſuit regnum ante ia-
cta mundi fundamenta. Eſuriui enim, & dediſtis mihi quod ederem. Sitiui, et potaſtis
me. Nudus eram, & amicijſtis me. Vnde uero hi hæc facere potuiſſent, ſi non à iuſtis
laboribus effeciſſent, & à proprijs bonis in iuſtitia? Et ſi quidem ipſi renunciatione fa-
cta & apoſtolicam uitam uiuentes, cum alijs permixti fuiſſent, non aliena eſſet forma,
neq; ab ordinatione Dei abalienata. Et ſi uxoribus renunciaſſent ob continentiam, lau
dabilis eſſet prædicta, ſiquidem nuptias non abominati eſſent, ſed his qui adhuc ſunt
in matrimonio ſocijs uſi eſſent, noſcentes uniuſcuiuſq; rei modum & ordinem. Dei e-
nim nauis omnem inſcenſorem admittit, præter latronem. Nam quum noſcat latro-
nem & piratam, ipſum non admittit, neq; fugitiuum & qui à proprijs dominis diſce-
dit. Sic & ſancta Dei Eccleſia nō admittit ſcortationem, non ſuſcipit adulterum, non
abnegationem Dei, neq; reprobantes dominium ordinationis Dei, & Apoſtolorum
eius. Suſcipit autem alium in magna negociatione, alium in experientia nauigantem,
alium gubernatorem & ſcientem, alium in prora, alium in puppi habētem ſpeculatio-
nis experientiam, alium qui partem aliquam nauis aut impoſitarum mercium habet,
alium ut tranſeat ſolum & non ſubmergatur in mari. Et non omnino ei qui tanta poſ-
ſidet, ſalutem non exhibet. ſed nouit omnes ſaluare, unumquēq; uero iuxta propriam
negociationem & ſalutem. Et unde hi ex domo Cęſaris ſunt, ſalutantur apud Apoſto
„ lum? Vnde uero eſt Apoſtolo id quod dictum eſt, Si putarit quis indecorum uirgini
„ ſuæ ſi prætereat nubendi tempus, & ſic debet facere, nubat, non peccat. Cæterū extra
lauacrum non poteſt implere ut ne peccet. Si enim omnes peccauerunt, et egent gloria
Dei, iuſtificantur nimirum gratis per gratiam, per lauacrum uidelicet regenerationis.
Lauacrum enim ornauit animam & corpus, abluto omni peccato per pœnitentiam.
Itaq; & in eam quæ uirgo eſt, beneficium baptiſmatis expaſſum eſt: & in eam quæ nō

eſt uir-

eſt uirgo,concludi feſtinat, eo quod graue non eſt. At ne putent rurſus quidam diluti
fientes,ſi dicamus de uirgine quod præceperit Apoſtolus ut nubat,nunquid Apoſto
lus eam quæ ſemel uirginitatem Deo ſeruare decreuit, à proprio curſu detrahere uo-
lens,hæc præcepit? Non enim de his ſermo eſt, ſed de uirginibus quæ nubendi tem-
pus exceſſerunt,quæ non ob uirginitatẽ in uigore permanſerunt, ſed quod uiros non
habuerunt qui eos ad nuptias petiuiſſent. Quum enim ex Iudæis proceſſiſſent Apo-
ſtoli, & ſecundum legem conuerſati eſſent, initium prædicationis fecerunt, ſtatutis in
lege adhuc detenti. Non ſecundũ carnis iuſtificationem, ſed ſecundũ conſonam legis
rationẽ & exactam certitudinem. Mirabiliter enim prædicabat lex, ut ne darent filias
Iſraël alienigenis,ut ne ſeducerent ipſas ad ſimulachra. Vnicuique igitur credenti tunc
imperabatur,ut non amplius filiam ſuam Iudęis elocaret,ſed Chriſtianis idem ſentien
tibus ac eiuſdem mentis. Quum autem noua eſſet hæc prædicatio,nondum multitu-
do Chriſtianorum & Chriſtianæ doctrinæ in locis erat. Qui igitur tunc habebant fi-
lias uirgines, quum non daretur copia ipſas Chriſtianis elocandi, ſeruabant uirgines
ſuas ad multum tempus. Illæ uero nubiles annos tranſgreſſæ, incidebant in ſcortatio-
nem propter naturalem neceſſitatem. Apoſtolus itaque uidens damnum propter exa
ctam rationem accidens,permiſit dicens: Si uero quis uult ſuam uirginem: & non di-
xit,propriam uirginitatem. Nõ enim de proprio corpore dixit,ſed de Patre uirginem
aſſeruãte. Si uero ſuam uirginem, proprium corpus dicit, nihil impediet. Dicit igitur,
Qui conſtitit firmiter in propria mente, & hoc debet facere, nubat,inquit,non peccat,
nubat etiamſi non fuerit copia, non peccat. Et propterea dixit, Alligatus es uxori? ne
quæras diuortium. Solutus es ab uxore? ne quæras uxorem. Qui dicit, Volo omnes
eſſe ſicut meipſum: dixit, Si non continent, nubant. Rurſus autem inhortans ad nu-
ptias dixit: Dico autem inconiugatis & uiduis, bonum eſt eis ſi manſerint ut & ego.
Quomodo igitur rurſus dixit, Alligatus es uxori,ne quæras ſolutionem? Aut quomo
do non proprio Domino contradicere reperietur qui dicit: Qui nõ reliquerit patrem
& matrem & fratres,& uxorem & filios & filias, non eſt meus diſcipulus. Quomodo
uero qui dicit,quod oportet relinquere uxorẽ probam & patrem: idem ipſe dicit, Qui
honorat patrem & matrem? Hoc enim eſt primum mandatum quod promiſſionem
adiunctam habet. Et,Quod Deus coniunxit,homo ne ſeparet? Imò omnia diuina uer
ba non allegoria opus habent, ſed prout ſe habent, accipienda ſunt. Speculatione au-
tem indigent & ſenſu, ad cognoſcendam uniuſcuiuſq; propoſiti argumenti uim ac fa-
cultatem: Oportet autem & traditione uti. Non enim omnia à diuina Scriptura acci-
pi poſſunt. Quapropter aliqua in ſcripturis, aliqua in traditione ſancti Apoſtoli tradi
derunt,quemadmodum dicit ſanctus Apoſtolus: Sicut tradidi uobis: & alibi, Sic do-
ceo, & ſic tradidi in Eccleſijs. Et, Si continetis, niſi fruſtra credidiſtis. Tradiderunt ita
que ſancti Dei Apoſtoli, peccatum eſſe poſt decretam uirginitatem, ad nuptias con-
uerti. Et ſcripſit Apoſtolus, Si nupſerit uirgo, nõ peccauit. Quomodo igitur hoc cum
illo concordat? Imò etiam illam uirginem dicit quæ nõ eſt dicata Deo, ſed propter pe
nuriam raritatis in illo tempore eorum qui in CHRISTVM credebant, neceſſariò ſic
fiebat. Et quod hæc ſic ſe habeant, docet nos idem Apoſtolus dicens: Iuniores uiduas
reijce, poſtquam enim laſciuierunt contra CHRISTVM, nubere uolunt: habentes
iudicium quod primam fidem reiecerunt. Si itaq; & ea quæ poſt mundi experientiam
uidua fuit, atq; Deo dicata, & poſtea nupſit, iudicium & condemnationem habebit,
quod primam fidem reiecit: Quanto magis quæ citra mundi experientiam Deo dica-
ta uirgo fuit, & nupſit, contra CHRISTVM laſciuijt, & maiorem fidem reiecit, & iu-
dicium habebit, uelut quæ proprium erga Deum propoſitum relaxauit? Nubant ita-
que, liberos gignant, domum gubernent. Cõpendiarius & medius ſermo contra eos
qui mala cogitant de tota eccleſiaſtica prędicationis tractatione. Qui quidem ſermo re-

Virgines quæ nubere iuſſæ ſunt à Paulo.

Allegoria quatenus ualeat.

Traditionum uſus.

ꝛ̃jcit eos qui ſe Apoſtolicos ac Encratitas uocant. Reꝛ̃jcit autem & eos qui diluti in Ec-cleſia fiunt, & perſuadent mulierem à perfecto relaxatam curſu reꝛ̃jcere talem curſus perfectionem. Et habet peccatũ & iudicium qui Dei uirginitatem reiecit, & certamen confudit. Nam Athleta qui certamen corrupit, flagris cæſus ex certamine eꝛ̃jcitur: & qui uirginitatem corrupit, ex tali curſu reꝛ̃jcitur, & corona ac brauio priuatur. Sed me lius eſt iudicium quàm condemnatio. Qui enim ut ne confundantur apud homines, occulte ſcortantur, & ſub ſolitudinis aut continentiæ ſpecie libidinem exercent, non apud homines habent confeſſionem, ſed apud Deum, qui nouit occulta, & redarguit omnem carnem in ſuo aduentu, prout quiſque peccauit. Melius eſt itaque unum pec-catum habere, & non plura, Melius eſt lapſum à curſu, palàm ſibi uxorem ſumere ſe-cundum legem, & à uirginitate multo tempore pœnitentiã agere, & ſic rurſus ad Ec-cleſiam induci, uelut qui mala operatus eſt, uelut lapſum & fractum & obligatione o-pus habentem: & non quotidie occultis iaculis ſauciari, ab improbitate quæ à diabo-lo ipſi infertur. Sic nouit Eccleſia prædicare, Hæc ſunt ſanationis medicamenta, Hæ ſpecies ungentariæ confeſſionis, Hæc præparatio ſancti olei in lege, Hæc aromata ſpi-rans bona fides, adſtringens quidem certatorem ad certamen, prędicans autem ipſi ut curſum extendat, quo coronari poſſit. Hæc eſt dei tractatio, omnes congregans ad re-giam ordinationẽ, & purpuram è mari, & lanam ab ouicula, & linum ex terra, & byſ-ſum ac ſericum, & pelles rubia infectas, & lapidem precioſum ſmaragdum, & Marga ritam & Achatem, coloribus quidem diſtantes lapides, precio uero ęquales, Sed & au rum & argentũ, & ligna non marceſcentia, & æs & ferrum, ſed & pilos caprinos non reꝛ̃jciens. Et hoc quidem tunc erat tabernaculum, nunc autem tabernaculi domus firmata in Deo, fundamentum uero in uirtute. Et quieſcat omnis hæreſis quæ con-tra ueritatem excitatur, imò potius ſeipſam à ueritate ſingat. Et hæc hactenus. Cæ-terum quando ſuperbam hanc uiperam, inſtar Acontiæ appellati ſerpentis, aut Ty-phlopis, aut Myagri, per lignum crucis percuſſimus, his ipſis reptilibus non mo-do tantum uirus habentibus, uerum etiam incurſione & elatione atque iaculatione, ad huiuſmodi probe aſſimilatis, relictis atque contemptis, deinceps ô chariſſimi ad conſequentes pergamus.

Acontias, Typhlops, Myagrus, ſerpẽtes

Contra Sabellianos, hæreſim XLII.

Sabellius.

SAbellius quidam ſurrexit in temporibus non adeò priſcis. Recens enim eſt hic, à quo ſunt Sabelliani appellati. Et hic ſimiliter ut Noëtiani, paucis quibuſdam ex-ceptis docuit. Multi autem in Meſopotamia & in Romæ partibus eiuſdem dogma-tis ſunt, dementia quadam inducti. Docet enim hic & qui ab ipſo Sabelliani appel-lantur, eundem eſſe Patrem, & eundem Filium, & eundem Spiritum ſanctum. ut ſint in una ſubſtantia tres nomenclaturæ. Aut uelut in homine, Corpus eſt & anima & ſpiritus. Et eſſe quidem corpus, ut ita dicam, Patrem, animã uero Filium, Spiritum autem uelut hominis, ita & ſanctum Spiritum in deitate. Aut uelut eſt in Sole, qui eſt quidem unus in ſubſtantia, tres autem habet actiones, illuminatiuam inquam & cal-factiuam, & ipſam circumferentiæ formam. Et eſſe quidem calfactiuam ſiue calidam & feruentem, ipſum Spiritum. Illuminatiuam uero, Filium. Patrem autem ipſum eſ-ſe ſpeciem totius ſubſtantiæ. Miſſum autem eſſe Filium aliquando in tempore uelut radium, & operatum eſſe omnia in mundo, quæ ad diſpenſationem Euangelicam & hominum ſalutem pertinent. Aſſumptum uero rurſus in cœlum, uelut radium à ſole emiſſum, & rurſus ad ſolem reuerſum. Spiritum autem ſanctum mitti in mun dum, & conſequenter & ſingulatim in unumquemq; qui dignus ſit. Reuiuificare ue-ro hunc & excitare, fouereq; ac calfacere, ut ita dicam, per uim Spiritus & per concor-

Similia de Trinitate.

diam

diam. Atque hæc ſunt quæ docent. Vtuntur autem omnibus ſcripturis ueteris ac
noui Teſtamenti. Verum ſententijs quibuſdam ac dictionibus quas ipſi eligunt iu-
xta ſuam propriam & adulteratam ueſaniam ac dementiam. Primum quidem di-
cto, quod dixit Deus ad Moſen, Audi Iſraël, Dominus Deus tuus Dominus unus
eſt, non facies tibi ipſi Deos alios, nõ erunt tibi Dei recentes, quia ego Deus primus,
& qui poſtea, & præter me non eſt Deus alius. & quæcunque alia iuxta propriam ſuam
ſententiam detorquent. Ad hæc autem confirmanda proferunt rurſus ex Euange-
lio: Ego in Patre, & Pater in me. Et duo unum ſumus. Cæterum omnem ſuum er-
rorem, & erroris ſui facultatem ex Apocryphis quibuſdam habent, maxime ab Æ-
gyptio appellato Euangelio. cui quidã hoc nomen impoſuerunt. In ipſo enim mul-
ta eiuſmodi uelut in abſcondito myſtice ex perſona Saluatoris referuntur, uelut ipſe
indicet diſcipulis, eundem eſſe Patrem, eundem eſſe filium, eundem eſſe Spiritum ſan
ctum. Deinde quum inciderint in aliquos ſimplices qui diuinarum ſcripturarũ cer-
titudinem non tenent, hanc quæſtionem ipſis proponunt. Quid'nam dixerimus ô
boni, unum Deum habemus aut tres Deos? Quúm uero audierit pius homo, & qui
non perfectam certitudinem nouit, ſtatim mente turbatus illorum errori conſentit,
& Deum negare reperitur, & eſſe Filium, ac Spiritum ſanctum. Omnibus uero his
inſpirauit hominum aduerſarius ab æterno, ut alium ſic, alium ſic, plures uero ſimul
homines decipiat ac ſeducat à uia ueritatis. Et quod quidem uerè unus eſt Deus, &
non eſt alius, palàm in ſancta Dei Eccleſia confeſſum eſt & conſenſum. Quia non
multitudinem Deorum introducemus, ſed monarchiam prædicamus: monarchiam
autem prædicantes non fallimur, ſed confitemur Trinitatem, unitatem in Trini-
tate, & Trinitatem in unitate, unam deitatem Patris & Filij & Spiritus ſancti. Non
enim Filius ſeipſum genuit, neque pater tranſmutatus eſt ab eo quod Pater eſt. Ne-
que Spiritus ſanctus CHRISTVM ſeipſum unquã nominauit. ſed ſpiritum CHRI
STI, & qui per CHRISTVM datur, & à Patre procedit, et à Filio accipit. In ſubſtan
tia eſt Pater, in ſubſtantia Filius, in ſubſtantia Spiritus ſanctus. At non coniunctio eſt
Trinitas, uelut Sabellius putauit: neque alterata à propria perpetuitate ac gloria, ue-
lut Arius inania loquens docuit. Sed ſemper Trinitas eſt Trinitas, & nunquam Tri-
nitas appoſitionem accipit, una exiſtens deitas, una dominatio, una glorificatio, ſed
Trinitas numeratur, Pater & Filius & Spiritus ſanctus. Non uelut unum quiddam
tribus nominibus appellatum, ſed uerè perfecta nomina, perfectæ ſubſtantię nihil im
mutatum. Pater autem ſemper pater, & non erat tempus, quando non erat pater, pa-
ter. Perfectus exiſtens ſemper pater in ſubſtantia, & Filius ſemper perfectus exiſtens
ſemper in ſubſtantia, ex patre in ueritate genitus, ſine principio, ſine tempore & ine-
narrabiliter: non confrater exiſtens Patri, non auſpicatus ipſum eſſe, neque qui inter-
miſerit unquam, uerum ſemper Filius genuinus cum Patre exiſtens, ex Patre ſine tem
pore genitus, æqualis exiſtens, Deus ex Deo, lumen de lumine, Deus uerus ex Deo ue
ro, genitus, non creatus, ſed non ipſe Pater: neque Pater ipſe Filius: ſed ſemper Deus Pa
ter & Filius & Spiritus ſanctus. Semper enim Spiritus cum Patre & Filio, non confra
ter Patri, non genitus, non creatus, nõ frater Filij, non ſoboles Patris, uerum ex Patre
procedens, & de Filio accipiens. non alienus à Patre & Filio, ſed ex eadem eſſentia, ex
eadem deitate, ex Patre & Filio, cum Patre & Filio, ſemper in ſubſtantia Spiritus ſan
ctus, Spiritus diuinus, Spiritus gloriæ, Spiritus CHRISTI, Spiritus Patris. Nam
Spiritus Patris qui loquitur in uobis, & Spiritus meus conſtitit in medio ueſtrum:
tertius nomenclatura, æqualis deitate, non alteratus præter Patrem & Filium, uincu-
lum Trinitatis, ſignaculum cõfeſſionis. Filius enim dicit, Ego & Pater unum ſumus:
& non dixit, unus ſum. ſed ego, & Pater, ſignificant in ſubſtãtia Patrem, & in ſubſtan-

Euangelium Aegyptium.

S. Trinitatis myſterij explicatio.

 tia Fi-

tia Filium,& duo dixit: & non dixit unus. & rurſus unum ſumus: & non dixit,unus
» ſum. Similiter autem, Euntes baptizate in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, ita
ut in medio poſiti ſint articuli ſyllabæ τοῦ, τοῦ, & τοῦ, ad nomen Patris,& Filij,& Spiri-
tus ſancti, pro Græcæ linguæ ratione. Et redarguit Matthæus Sabellium coniunctio
nem introducentem, ubi & ſignificat uerè Patrem, & uerè Filium,uerè Spiritum ſan-
ctum. Quando uero eiuſdem ordinis eſt Trinitas, & in uno nomine Trinitas appel-
latur, redarguit Arium ſubdeſcenſum quendam excogitantem in Trinitate, aut altera
tionem,aut euariationem. Etiamſi enim Pater maior à Filio docetur ac prædicatur,de-
centiſſime tamen filio gloriam uendicat. Quem enim decuerit glorificare proprium pa
trem,quàm genuinum filium? Quando uero rurſus æqualitatem dicere uult,ut ne ex-
cidant quidam,minus uelut de filio cogitantes,ſic dicit: Qui non honorat filium,ſicut
honorat patrem,non habet uitam in ſeipſo. Et, Omnia quæ patris mei ſunt,mea ſunt.
Quid eſt autem,quæ patris mei ſunt,quàm Deus eſt pater, Deus ſum. uita eſt pater,ui
ta ſum. Omnia quæ patris mei ſunt,mea ſunt. Vide Sabelli & conſidera,aperi oculos
cordis tui,& ne ſis cæcus. Conueniat mens tua & deceptorum à te,ſanctum Ioannem
» in Iordane. Aperi aures tuas,& audi uocem Prophetæ dicentis,Ego uox clamantis in
deſerto. Audi præcurſorem Domini,qui Angelus nominari dignus factus eſt, qui ab
utero matris Spiritum ſanctum accepit, & in ingreſſu Mariæ exiliuit,qui adhuc in ute
ro cognouit introitum proprij Domini,& exiliuit. Cui data eſt indicatio prædicatio-
nis & præparatio uiæ Domini. Crede ipſi, & non excides à ſcopo ueritatis. Ecce enim
» ipſe teſtatur dicens, primum quidem ubi Dominum ſuum cognouiſſet: Ego te opus
habeo,& tu uenis ad me. Et quum Saluator dixiſſet, Omitte nunc,quo omnis iuſtitia
compleatur,& ipſe baptizatus eſſet ab ipſo,uelut diuinum Euangelium recenſet,teſti-
» monium præbuit Ioannes dicens, Aperti ſunt cœli,et uidi Spiritum ſanctum in ſpecie
» columbæ deſcendentem & uenientem ſuper ipſum. & uox ex cœlo facta eſt,Hic eſt fi-
lius meus dilectus,in quo mihi bene complacitum eſt. Superne erat pater ô tu conten
tioſe,ex ſupernis uenit uox, Si itaq; ex ſupernis uox, percunctare adulteratam mentem
tuam,cui pater dixit,Hic eſt filius meus dilectus in quo mihi bene complacitum eſt. Et
quis erat hic. Cur uero in columbę ſpecie Spiritus deſcendit,& quidem quum corpus
non geſtet Spiritus ſanctus. Solus enim unigenitus hoc induit,& perfecte incarnatus
eſt ex Maria ſemper uirgine per Spiritum ſanctum, nō ex ſemine uiri,ſed ita ut ipſum
Verbum principalis ille artifex,ſibijpſi corpus efformarit,et animam humanā,& men
tem,& quicquid homo eſt,omnia perfecte ſuſceperit et counijuerit ſuæ deitati. Non ue
lut qui in homine habitarit,abſit. Ipſum autem ſanctum Verbum,Deus Verbum in-
Spiritus ſanctus cur in columbæ ſpecie apparuit.
carnatum eſt. Spiritus uero qua ratione in ſpecie columbæ apparet? Nimirū quo per-
ſuaderet te tibijpſi ſapientiam arrogantē ac nihil ſcientem, ut ne malediceres,ut ne pu-
tares Spiritum cōiunctionem eſſe patri ac filio. Ob id etiam ſi ipſe Spiritus ſanctus cor
pus non geſtarit,in ſpecie columbæ figuratur, quo oſtendat ac redarguat errorem tu-
um. quoniam in ſubſtantia eſt Spiritus per ſe, & in ſubſtantia pater,& in ſubſtantia u-
nigenitus, ſed non diuiſa deitate,neq; imminuta gloria ac maieſtate. Et uides quomo
do Trinitas numeratur, patre ex ſupernis clamante, filio in Iordane baptiſmum ſuſci-
» piente,Spiritu ſancto in ſpecie columbę accedente? Dic mihi quis eſt qui dixit? Ecce in
» telliget filius meus dilectus in quo mihi bene complacitum eſt,quem elegi,et quem di
» lexit anima mea,ponam Spiritum meum ſuper ipſum,& iudicium gentibus annuncia
» bit,non cōtendet,neq; uociſerabitur,neq; audietur in plateis uox ipſius, Harundinem
» contritam non confringet, & linum fumigans non extinguet, donec eijciet in uictoriā
» iudicium,& cætera. Nunquid hæc poſſunt habere indicationem Trinitatis ô conten
tioſe? Nunquid de ipſo tanta pater in Propheta recenſuit? Quis autem eſt de quo ſcri-
ptum

ptum eſt, Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis? Et non dixit, ingrede-
re ad me. Et rurſus ſicut Euangelium dicit, Et aſcendit in cœlum, & ſedet in dextra pa “
tris, & ueniet ad iudicandum uiuos & mortuos. Et quomodo rurſus non perſuaſe-
runt te duo uiri in ueſtibus albis conſpecti, qui ad diſcipulos dixerunt, Viri Galilæi, “
quid ſtatis intuentes in cœlum, hic IESVS qui à uobis in cœlum aſſumptus eſt, ſic ue “
niet uelut ipſum uidiſtis aſſumi. Quem uero uidit beatus Stephanus quando dixit,
Ecce ego uideo cœlum apertũ, & filium hominis ſtantẽ à Dextris Dei? Tu uero ô per “
omnia idiota, non intelligis uocem ſanctarum ſcripturarum, & teipſum atque eos
qui tibi obediuerunt, magis læſiſti, elapſus à ſancta ueritatis Dei fide. Dicit enim re-
uera, Ego ſum primus, & ego ſum poſtea, & præter me non eſt alius. Reuera enim
non ſunt multi Dei, ſed unus Deus primus & qui poſtea, pater & filius & Spiritus
ſanctus, non ut coniunctio ſit Trinitas, neque diuiſa in ſua identitate, Sed pater ue-
rè qui genuit filium, & filius uerè genitus ex patre in ſubſtantia ſine principio, & ſi-
ne tempore. & Spiritus ſanctus uerè ex patre & filio eiuſdem deitatis, ex patre pro-
cedẽs, & de filio accipiens, ſemper unus Deus primus, & qui poſtea. Cæterum alte-
rius rurſus diſpenſationis gratia, & à perſona ipſius CHRISTI cantatur ſic. Quan
doquidem ſæpe Dominus noſter IESVS CHRISTVS apparuit Prophetis, & an-
nunciauit ſuum futurum eſſe aduentum, quidam uero ipſum non ſuſceperunt, ex-
pectantes alterum pro ipſo, ad ſuperſtitioſos quidem ſimulachrorum cultores, &
qui multitudinem Deorum mundo inuexerunt, ut ne admiratione ſtupefacti filij I-
ſraël, & ad ſimulachra conuerſi Amorrhæorum & Chettæorum, & Chananæorum
& Pherezæorum & Euæorum, & Gergeſeorum ac Iebuſæorum & Arucæorum, &
Aſſamæorum, ea adorarent, quemadmodum etiam ipſis prædixit: Adorauerũt enim
Beelphegor & Chamos, & Aſtarten, & Mazuroth, & Neaſtho, & Beelzeboth, & re
liqua gentium ſimulachra: ob id dixit ipſe Dominus: Ego ſum qui ſum, ego ſum pri- “
mus, & qui poſtea: quo ipſos auerteret à fabuloſo gentium errore, quæ multos Deos “
adorant. Et quandoquidẽ reiecturi erant aduentum filij Domini noſtri IESV CHRI
STI, dixit ad Iudæos, Ego ſum primus, & qui poſtea. Qui primus in carne aduenit,
& qui poſtea uenturus eſt ad iudicandum uiuos ac mortuos, qui in cruce paſſus eſt,
& ſepultus eſt, & reſurrexit, in gloria quidem in ipſo corpore aſſumptus, uerum ad
gloriam deitatis ipſius unito, & illuſtrato, & non amplius ſub tactum cadente, nunc
non amplius mortis participe. Reſurrexit enim, uelut dicit Scriptura, CHRISTVS:
Mors ipſi non amplius dominatur, inquit Apoſtolus. Et uide quomodo certitudo
dominatur, & deducit hominem, ut ne excidat ab alterutra ueritatis parte: & ubi uo
luerit mens multos Deos exquirere, audiat Dominus Deus tuus unus eſt. ubi ue-
ro CHRISTVM alium præter eum qui uenit, filij Iſraël expectarint, audiant Ego
primus, & qui poſtea. Et, Ego ſum alpha & ω̄. alpha, quod deorſum uidet, ω̄ quod “
ſurſum ſpectat, ut impleatur quod dictum eſt: Qui deſcendit, ipſe eſt qui aſcendit ſu “
per omnem principatum & poteſtatem ac dominationem, & omne nomen quod no
minatur. Et ut ne quis eo quod dixit, Ego ſum primus, & qui poſtea. Et, Ego ſum
alpha & ω̄. Et, Dominus Deus tuus unus eſt. Et, Ego ſum qui ſum: ut ne quis in-
quam, neget filium & Spiritum ſanctũ, ob id inquit, Pater meus maior me eſt. Et, Vt “
te cognoſcant, te ſolum uerum Deum, & quem miſiſti IESVM CHRISTVM. Non “
quod non eſt filius uerus Deus, ſed ut ad unam unitatẽ reduceret Trinitatis nomina-
tionem, & excluderet mentem hominũ à multitudine deorum ad unam deitatẽ. Si ue-
ro putauerit erroneus quis mente, unũ ſolum dici uerum Deum, hoc eſt patrẽ. filiũ ue
ro eſſe quidem, non aũt uerum: rurſus aliter hunc redarguit dicens: Ego ſum lux uera, “
quæ illuminat omnem hominẽ uenientem in mundũ. De patre uero, quod lux Deus, “

& non dixit, Lux uera: ut ex eo quod dicit, Deum uerum, & lucem ueram, æqualem deitatem Patris ad Filium, & Filij ad Patrem intelligamus: & ex eo quod dicit Patrem lucem eſſe, & Filium Deum eſſe, ita ut uox, uerum, non ſit hîc adiecta. Non enim opus erat dicere, nulla ambiguitate exiſtente. Nam à uoce Deus & Lux, una perfectio eiuſdem ſinceritatis Patris ad Filium, & Filij ad Patrem, clarè pronunciata eſt. Et diſſoluta eſt uniuerſa erroris tui ueſania. Eſt enim Pater, pater: Eſt Filius, filius: Eſt Spiritus ſanctus, ſpiritus ſanctus. Quæ Trinitas eſt, una deitas, una glorificatio, una dominatio. Cui gloria, honor, imperium, Patri in Filio, Filio in Patre, cum ſancto Spiritu in ſæcula ſæculorum, Amen. Quum autem rurſus hanc hæreſim uelut Lyben, aut Molurum, aut Elopem, aut unum aliquod horrendiſſimorum reptilium, non tamen per morſus lædere potentium, repulerimus: & per uirtutem ſanctæ Trinitatis conculcauerimus, ad conſequentes procedentes Deum inuocemus noſtræ paupertatis ac tenuitatis auxiliatorem, quo nobis auxilium contingat, ut pro dignitate quæ ab unaquaque hæreſi dicta ſunt ac facta referamus, eaq; iuſta contradictione reuellamus.

Lybes, Molurus, & Elops ſerpentes.

Contra Origenianos primos, qui etiam Turpes appellantur, hæreſim LXIII.

ORigenij uocantur quidam. Non omnino autem hoc genus exiſtit. Conſequenter autem à prædictis & hæc hæreſis fuit. Vocantur autem Origenij, haud equidem claréſcio, qua de cauſa, num ab Origene Adamantio compoſitore appellato, aut alio quodam, ignoro. Attamen hoc nomen deprehendimus. Hæreſis autem apud ipſos recepta eſt, Epiphanis hæreſi conſimilis, de quo ſuprà in ſectis ſecundum Gnoſticos indicaui. Scripturas uero hi legunt diuerſas ueteris ac noui Teſtamenti. Reijciunt nuptias, & non ceſſat apud ipſos libido. Inquinant autem ſuum corpus & mentem & animam in petulantia. Aliqui enim ſunt in habitu ſolitarie degentium monachorum. Aliquæ uero cum ipſis ſunt in habitu ſolitarie uiuentium fœminarum. corrupti autem ſunt corporibus, concupiſcentiam quidem ſuam perficientes. Verum opere utentes, ut caſtius loquar, filij Iudæ Annan appellati. Sicut enim ille corpore quidem Thamar coniungebatur, & concupiſcentiam perficiebat, uerum ad ſeminis deiectionem iuxta datam à Deo liberorum generationem non efficiebat. ſed ſeipſum iniuria afficiebat, eo modo quo malum operabatur. Sic etiam hi uſi ſunt quidem conſueta Venere hanc nefandam operationem perficientes, Non enim ſtudent ipſi caſtitati, ſed ſimulatæ caſtitati & nomen ſaltem habenti. Studium autem eò uergit, ut mulier non concipiat ab eo qui ipſam corrupiſſe ſibi uidetur: Aut ut ne producant liberorum generationem in mundo, aut ut ne deprehendantur ab hominibus, uolentes in honore eſſe propter putatam apud ipſos caſtitatis exercitationem. Et tamen hoc eſt ipſorum opus. Alij uero hoc ipſum deteſtabile opus perficere ſtudent, non per fœminas, ſed alijs modis, proprijs manibus ſe polluentes. Et ſimiliter imitantur prædictum filium Iudæ, terram nefandis ſuis operationibus & abominabilibus guttis polluentes, & pedibus ſuis fluxiones ſuas conterentes in terra: ut ne rapiantur ipſorum ſemina ab immundis ſpiritibus ad ſuſceptionem imprægnationis. Vſi ſunt autem, uelut dixi, diuerſis ſcripturis ueteris ac noui Teſtamenti, & quibuſdam Apocryphis, maximè actibus Andreæ & aliorum. Iam uero etiam illi ipſi gloriati ſunt ſæpe, quod audacter ac liberè hoc faciant. & accuſant nimirum eos qui in Eccleſia dilectas appellatas, aliunde introductas ac cohabitantes fœminas habent, uelut etiam ipſi hoc faciant occulte, propter hominum reuerentiam, quo cum

Origenij Turpes.

Epiſcoporũ dilectæ, amicæ, ac concubinæ

improbitate

improbitate quidem conſepeliantur, prætextu autem hominum gratia, nomen iactent. Retulerunt etiam quidam nobis de quibuſdam uita defunctis, quod uidelicet aliqui hoc fecerint, uelut à coactis ab ipſis mulieribus audiuerant. Inter quos & epiſcopi nomen in medium produxerunt, qui in parua quadam ciuitate Palæſtinæ epiſcopi ſortem ad multos annos adminiſtrauit, habuit autem eiuſmodi mulieres inſeruientes ipſi, aliunde introductas inquam. Sed & ex confeſſoribus talem quendam fuiſſe nouimus. Attamen his qui hoc dixerunt, & à mulieribus audiuiſſe aſfirmarunt, non credidimus. Neceſſitas enim malignitatis eorum qui id dixerunt, ſuggeſſit nobis aliquando quidem ut crederemus, aliquando uero ut non crederemus, de mala fama prædicti illius ſenis epiſcopi, poſt obitum eius. Cauſa enim quæ in ipſum uenit, eiuſmodi quædam fuit. Deprehenſus eſt quidam talis in peccato mulieris, & quum redargueretur à nobis, excuſationem ac defenſionem talem protulit, quod corrupta cum ipſo mulier, quamuis iam anus eſſet, et in ſenecta ætate conſtituta, dixiſſet ipſi eius malefacti operationem, quod uti quidem Venere ipſum docuiſſet, uerum abominabiles ſuas effluxiones in terram diſpergere. Et hæc quidem eſt horum deteſtanda operatio, mentem ipſorum decipiens, & ex diabolo occæcata. Quorum teſtimonia per quæ labuntur in hunc errorem, in medium afferre non puto neceſſarium eſſe, ut ne uideamur per quæ uolumus exactam rationem tradere, ad auerſionem nefandæ uniuſcuiuſque hæreſis petulantiæ, per ea magis impellere laxorum & non ſatis firmorum mentem, qui malum ſibiipſis uenari præ bonitate cupiunt. Cæterum ad confutationem potius horrendæ huius ac reptiliformis hæreſis, pauca de multis apponam. Vnde accepiſtis ô uos nefariæ huius operationis inuentionem? Primum equidem omnibus manifeſtum eſt, quod dæmonum eſt ueſtra doctrina, ſeductæ uero ac corruptæ mentis hæc excogitata malignitas. Si enim omnino malum eſt concipere, non propter liberorum generationem, ſed propter corporum coniunctionem. Quomodo igitur ſuperati à uoluptate corpore coniungamini? Et ſi non malum eſt coniungi corpore, neque malum eſt perficere quod genitum eſt ac conceptum. Aut enim renunciare oportet hominem ut terram ne colat, uelut Abel erat paſtor ouium, Cain uero colebat terram. Si uero colit quis terram, uelut Noë, qui uir agricola erat, & plantauit uineam: non plantauit ut botrum non proferret, ſed plantauit & bibit ex fructu eius, & inebriatus eſt, uelut ſcriptum eſt. Venia autem danda eſt ſeni. Quum enim Deo ualde placeret, non propter luxum ſuſtinuit ebrietatem, ſed triſticia fortaſſis inductus grauiore ſomno opprimebatur, & non ferens ex utriſque, propter debilitatem ſcilicet & ſenectam, in debilitatem incidit: non ut ſubſannaretur à filio. Qui uero deriſit ipſe ſibiipſi, maledictionem accepit, quo caſtigentur hi qui patribus contumeliam inferunt, & diſputationes inter uos excitatæ contra cognitionem Dei, & contra bene conſtitutam ordinationem. Tametſi enim non ita laudatæ ſunt nuptiæ uelut uirginitas, ſed ſuper ipſas eſt uirginitas. Virginitas tamen uera glorioſa & uirtuoſa appellata eſt, non inquinata. Quæ & nuptias uenerandas & liberorum procreationem non interdicit, in ignominiam eorum quæ bene ex Deo creata ſunt. Imò neq; aliàs uſurpat uitam ſocietatis nuptiarum ex Deo ordinatam. Virginitas enim eſt uere, uelut illa à ſancto Apoſtolo laudata, nẽpe, Virgo & innupta curat quæ ſunt Domini, quomodo Domino placeat, ut ſancta ſit corpore et anima: ut oſtendat impoſſibile eſſe, ut ullius peccati culpam uita ſolitaria admittat. Sed & Abraam nouimus liberos genuiſſe, & Domini amicum fuiſſe. Iſaac item & Iacob & conſequentes. Et neque ſeipſos inquinarunt nefariis operationibus deteſtanda attingentes, neq; ſe oppoſuerunt aduerſus liberorum procreationẽ probe ex Deo per nuptias ordinatã. Sed neq;

Virginitatis uerae ratio.

qui inter ipſos caſtitatem ac uirginitatem exercuerunt, certamen hoc corruperunt, ne
que per nequitiam uirtuoſum certaminis modum aliter tractarunt. Et Helias quidem
ferè penitus in urbes non ingrediebatur, neque cum mulieribus cõuerſabatur. uerum
in ſolitudinibus degebat. Et Heliſſæus & Ioãnes, & omnes qui per magnam hanc for-
mam imitationis Angelorum, recte ſecundum Euangelicam Domini ordinationem,
ſeipſos propter regnũ Dei caſtrarunt. Quum igitur multa habeamus quæ dicere poſ-
ſimus, & ex multis diuinæ ſcripturæ argumentis, quæ ipſorum mentem redarguunt
à diabolo illuſam, his paucis contenti ſumus, quoniam omnino manifeſtum eſt quod
non prudentiæ eſt hoc ipſum illorum opus. neque ex Deo hęc ſcientia, ſed ludibrium
actionis dæmonum, qui hoc in ipſis operantur. Quando uero & hanc uelut horren-
Scytale ſerpens. dam uiperam Scytalam appellatam, corpore quidem breuem, uerum ueneni eiacula-
tione graue uirus inſpirantem, & perniciem in accedentes efflantem repulimus, ac con
triuimus, ad ſequentes eamus, Deo auxiliario inuocato, ad totius operis noſtri pro-
miſſionem abſoluendam.

Contra Origenem Adamantium, hæreſim LXIIII.

Origenes Adamantius. ORigenes qui & Adamãtius appellatur, deinceps poſt hos ſequitur. Hic filius fuit
Leonidis beati ac ſancti martyris. Sed ut ipſe in iuuenili ſua ætate plurimas perſe-
quutiones ſuſtinuit, quum uir eſſet in Græcorum doctrina eruditus, & in Eccleſia e-
Decius rex Romanus. ducatus. In temporibus uero Decij regis notus fiebat in Alexandria. Erat enim gene-
re Aegyptius, & in Alexandria domicilium & educationem habuit. Verum Athenis
ad tempus aliquod philoſophorum ſcholas frequentauit. Multa porrò paſſus eſſe di-
citur pro ſancta fidei doctrina & CHRISTI nomine: In ciuitate ſæpe tractus, conui
cijs impetitus, tormentis ingentibus ſubiectus. Etenim tempore quodam deraſe-
Serapij ſimulachrũ Athenis. runt ipſum Græci, & ad aſcenſum ſimulachri Serapij appellati locatũ, iuſſerunt fron-
des palmarum porrigere his qui ad nefarium opus & adorationem ſimulachri aſcen-
debant. Talem enim habitũ ferunt ſacerdotes eius ſimulachri. Ipſe uero acceptis fron-
dibus, magna uoce ac confidenti mente, nihil timens neque hæſitãs, clamabat dicens:
Venite accipite non frondes ſimulachri, ſed frondes CHRISTI. Et multa ſunt for-
tia facta, quæ per traditionem referunt ueteres de hoc uiro. ſed non permanſerunt ipſi
quæ ad præmium conſequendum pertinent, in finem. propter eminentiſſimam enim
ſanctitatem eius ac doctrinam, ad multam inuidiam deuenit, & per hæc magis irrita
bat eos qui illo tempore principalem poteſtatem adminiſtrabant. Per diabolicam ue-
ro malignitatem excogitauerunt maliciei operatores, quomodo turpidinem uiro ex-
cogitarent, & plagam talem decernerent, ita ut in abuſum corporis ipſius Æthiopem
ipſi ſubornarent, aut ſacrificare iuberent. Ipſe uero non ferens diabolicæ operatio-
nis uerſutiam, proclamauit utriſque rebus ipſi propoſitis, ſacrificare ſe potius uel-
le. non tamen ſpontanea mente hoc potius perfecit, uelut magna de hoc fama re-
fert. Sed quandoquidem omnino confeſſus eſt ſe facturum hoc eſſe, iniecto in ma-
Origenes dijs gentium thus ſacrificat. num eius thure ipſum ad aræ rogum adduxerunt. Atque ſic à confeſſoribus ac
martyribus tunc re cognita reiectus eſt, & ab Eccleſia expulſus. Verum in Ale-
xandria hoc paſſus, & non potens ferre exprobrantium ſannas, diſceſſit: & Pa-
læſtinam, hoc eſt Iudææ terram inhabitare elegit. Quum itaque perueniſſet ad
Hieroſolyma, uelut talis enarrator & eruditus uir, compellebatur à ſacerdotibus,
(Aiunt enim & presbyterio ipſum dignum factum fuiſſe priuſquam ſacrificaret,) com
pellebatur inquam, in Eccleſia docere. Et quum multum coëgiſſent ipſum hi qui
tunc in Hieroſolymis ſacerdotium ſanctæ Eccleſiæ adminiſtrabant, ſurrexit, et dictum
hoc ſolum Pſalmi quadrageſiminoni proloquutus, totam diſtinctionẽ prætertijt: Sic

autem dicit Pſalmus : peccatori dixit Deus, Cur tu exponis iuſtificationes meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum? & complicatum librum depoſuit, & cum fletu ac lachrymis conſedit, omnibus ſimul cum ipſo plorantibus. Et poſt tempus quum multa ipſum hinc pellicerent & cogerent, in Ambroſium quendam incidit illuſtrem illum in aula regia. Quidam uero hunc Ambroſium dixerunt, partim Marcioniſtam, partim Sabellianum. Inſtruxit itaque ipſum, ut ab hæreſi declinaret, eamq́; deteſtaretur, ac fidem deligeret ſanctæ Dei Eccleſiæ. Cæterum prædictus Ambroſius, quandoquidem multas hæreſes noſſet, & uir doctus atque eruditus circa diuinarum ſcripturarum lectionem eſſet, propter ſententiarum in ſacris libris profunditatem, petiuit ab Origene ut ipſos ei declararet ac interpretaretur. Hic uero quo officium ſuum erga illum, pro ipſius exhortatione declararet, operam dabat ut totius Scripturæ interpres fieret, eamq́; exponeret. & in Tyro Phœnices, uelut fama refert, ea gratia annis uigintiocto uixit, uitam & meditationis ocio ac labore excellentem : ita ut Ambroſius quidem ipſi, & ijs qui uelociter ſcribendi munere fungebantur, itemq́; miniſtrantibus ipſi, chartam ac reliquos ſumptus ſuppeditatet. Origenes uero in uigilijs ac maximo ocio meditationis, laborem interpretādi ſcripturam perficeret. Vnde primum ipſe diligenter conatus eſt colligere ſex interpretationes, Aquilæ, Symmachi, Septuagintaduorum, & Theodotionis, quintæq́; ac ſextæ editionis : cum additione uniuſcuiuſque dictionis Hebraicæ, & ſimul ipſorum elementorum. Similiter uero e ueſtigiò ſecundo interſtitio uſus iuxta columnarem compoſitionem, Hebraicam quidem dictione, Græcam uero ſcriptura, aliam rurſus compoſitionem fecit, ut ſint quidem hæc, ac uocētur Hexapla, ad Græcas interpretationes, duæ ſimul additiones Hebraicæ uocis, per Hebraica ac Græca elementa, ut ſit uniuerſum uetus Teſtamentum per Hexapla appellata, & per duas Hebraicarum uerborum columnas. Hoc ſimul uniuerſum opus uir ille cum labore tractauit, ſed gloriam ſuam nō in finem inextinctam perfecit. Contigit enim ipſi magna illa experientia in magnam ruinam. Ex ipſo enim ſcopo, quum nihil diuinarum ſcripturarum abſq́; interpretatione ſinere uellet, in peccatum ſeipſum coniecit, & lethalia uerba expoſuit. Ex quo ſunt qui Origenianiſtæ appellantur, non primi illi qui turpem actionem faciunt. Non enim habeo quod de illis dicam, uelut etiam iam antea dixi, an ex Origene qui & Adamantius dicitur, nomen & initium habuerunt, aut alium quendam ducem habuerint Origenem, appellatum. Tradūt autem & hunc Origenem excogitaſſe, ut ſibijpſi in corpore neruum, uelut quidam dicunt, excinderet, ut ne à uoluptate uexaretur, neque in motibus corporeis combureretur ac inflammaretur. Alij uero hoc negant factum, ſed excogitaſſe ipſum pharmacum quoddam, quod partibus illis imponeret, ut eas reſiccaret. Alij autem etiam alia in ipſum referre audent, quod uidelicet herbam quandam inuenerit medicam memoriæ gratia. Et immenſa quidem illa de ipſo relata, non ualde credimus, attamen quæ dicuntur, referre non pigebit. At uero hæreſis ex ipſo exorta, primum quidem in Aegyptiorum regione fuit, nunc uero apud eminentiſſimos, & qui ſibi ſolitariam uitam ſuſcepiſſe uidentur, & apud eos qui in ſolitudines ſecedunt, & paupertatem delegerunt, exiſtit, horrenda etiam ipſa & omnibus ueteribus flagitioſior, quæ etiam ſimilia cum illis ſentit. Etſi enim turpitudinem perficere diſcipulos ſuos non docet, tamen per turpitudinem, horrendam opinionem in ipſam deitatem impingit. Ex hoc enim & Arius occaſiones accepit, & inæqualitatem docentes, deinceps ſequuti Anomoëíque appellati, & alij quidam. Aſſerit enim hic, auſus nimirum in principio dicere, primum quidem quod Filius unigenitus Patrem uidere non poteſt, imò quod neque Spiritus Filium uidere poteſt, neque Angeli Spiritum, neque homines Angelos. Et hic primus error ipſius eſt. Ex eſſentia enim Patris hunc inducit, ſimul uero creatum.

Origenis labores in ſcripturis ſacris.

Hexapla. Octapla.

Errores Origenis.

Vult

Vult autem dicere uelut per gratiam filium ipſum appellari. Sunt & alij ipſius erro-
res maiores. Animam enim humanam præexiſtere dicit, eſſe autem has angelos & uir
tutes ſupernas in peccatis conſtitutas, et ea gratia in ſupplicium, in hoc corpus conclu
ſas. Miſſas autem eſſe à Deo in ſupplicium, quo hic primũ iudicium ſuſtineant. Qua-
propter inquit, etiam uinculum uocatum eſt corpus, eo quod anima in corpore liga-
ta eſt, ueterem Græcorum fabuloſam opinionem imaginans. In hęc autem & fabulas
proponit. Animam enim dicit ob hoc pſychen Græcę appellamus, eo quod ex ſuper-
nis uiuificata eſt. Teſtimonia uero contra propriam ſententiam confingit ex diuinis
ſcripturis, quæ non ſic ſe habent, neq; ita edita ſunt. Nam quod dicit Propheta, Priuſ-

Anima quur pſyche dicatur.

„ quã humiliatus ſum ego deliqui, de ipſa inquit, anima ſermo eſt quod ſupernè in cœ-
„ lo deliquit, priuſquam in corpore humiliaretur. Et quod dicit inquit, Conuertere ani-
ma mea in requiẽ tuam: uelut eius qui ſe uiriliter hic geſſit in bonis operationibus, con
uertere in ſupernam requiem, propter operationis ipſius iuſtam actionem. Et multa ta
lia dicere licet. At uero quod ſecundum imaginem eſt Adam perdidiſſe dicit. Et hinc
„ inquit Scripturam etiam pelliceas tunicas indicaſſe, quia fecit ipſis inquit, tunicas pelli
ceas, & induit ipſos, hoc corpus eſt ait. Et multa eſt apud ipſum decãtata nugacitas. Et
mortuorum reſurrectionem defectuoſam facit, & alicubi uerbis affirmans hanc, alicu
bi perfectiſſime negans, aliquando & partem ex ipſa reſurgere aſſerens. De cętero uero
quæcũq; poteſt allegorice interpretatur, & paradiſum, & huius aquas, & quæ ſunt ſu
pra cœlos, & eam quæ eſt ſubter terram. Atq; hęc & his ſimilia nugari non ceſſat. Sed
& iam in alijs quibuſdam locis talia de ipſo mentione facta recenſuimus. Nihil autem
moleſti fuerit etiam nunc in hæreſi ipſius, de eius effrenitate ſtudioq; ac propoſito nar
rare. & ex ipſo eorum quos ſententiæ ſuæ ſubiecit ſubuerſionẽ facere. Multa eſt enim
huius in poſterum facta abſurditas, & adulteratæ intelligentiæ ſtudiũ extra ueritatem
progreſſum. Viſus enim eſt cõtra omnes priores hæreſes dicere, easq; ſubuertere. Ve
rum poſtea etiam ipſe hęreſim non uulgarem hanc in mundum euomuit. Et primum
quidem quæ ab ipſo dicta ſunt ad adulteratæ ac confictæ ipſius intelligentiæ confuta-
tionem apponam. Deinde etiam contra ipſum dicenda ex noſtra mediocritate oſten-
dam. Et ſunt hęc quæ in primo Pſalmo introduxit. Nam quum in tota Scriptura ſem
per labatur, in neceſſarijs ad uerbum excidit. Quandoquidem uero moles ingens eſt,
dicitur enim magnum opus feciſſe. In ſingulas enim ſcripturas, uelut dixi, non recuſa-
uit dicere quæ ipſi uiſa ſunt: Et quæ quidem in colloquijs & præfationibus, in mores
& in naturas animalium & aliarum rerum dicta ſunt, per medium ductus ſæpe gratio
ſe narrauit. Quæ uero in dogmata decreuit, & de fide ac maiori ſpeculatione: ea omni
um abſurdiſſima cõperiuntur, præ omnibus & quæ ante & poſt ipſum edita ſunt, ex-
ceptis turpibus operationibus à nobis in ſingulis ſectis relatis. uiſum eſt enim ipſi ut
etiam exercitatoriã pietatis uitam delegerit, uelut etiam ſuprà à me oſtenſum eſt. Qua-
propter etiam thoracem ipſius quidam concidiſſe tradunt, propter inſignẽ uitam, me
diamq; ac abſtinentiã ab animatis. Age ſanè ipſas ipſius dictiones apponemus ex pri-
mo Pſalmo, & ſpeculationibus in ipſo, & his quæ expreſſis uerbis decreuit ac docuit:
ut ne aliqui dicant ea quę contra ipſum à nobis dicuntur per calumniam excogitata eſ-
ſe. Nec eſt quod quis putet ipſum in primo ſolum pſalmo excidiſſe à ueritate, uelut ſæ-
pe dixi, ſed etiam in ſingulis expoſitionibus. Verum ob ingentẽ operis ipſius molem,
ex prædicto Pſalmo collectione facta hic ex una aut duabus aut tribus dictionibus, to
tam ipſius circa fidem improbitatẽ reuelabimus, & ut idem uelut ipſe retulit dicamus,
curabimus. Et eſt ſtatim uniuſcuiuſq; dictionis pauimentũ tale, ut cognoſcas ô ſtudio-
ſe auditor, quod apertiſſime filium Dei creaturam docuit, et ab audacia de filio cogno
ſcas quod etiam Spiritum ſanctum creatum introduxit. Ab initio igitur recenſeamus
Pſalmum uſq; ad ipſam dictionem, uelut ipſe Origenes dixit.

Origenis uerba in primum pſalmum.

COncluſas & obſignatas eſſe diuinas ſcripturas, ait diuina doctrina, claue Dauid ac forte etiã ſigillo, de quo dictũ eſt: Effigies ſigilli ſanctificatio Domino. hoc eſt, per uirtutem Dei qui ipſas dedit, quæ uirtus per ſigillum indicatur. Itaq; de eo quod concluſæ ſunt & obſignatæ, Ioannes docet in Apocalypſi dicens, & angelo Eccleſiæ in Philadelphia, ſcribens: Hæc dicit ſanctus uerus ille qui habet clauem Dauid, qui aperit & nemo claudit, & claudit & nemo aperiet. Noui opera tua. Ecce dedi oſtium coram te apertum, & nemo poteſt claudere ipſum. Et paulo pòſt: Et uidi in dextra ſedentis ſuper thronum, librum ſcriptum intus & à tergo, obſignatum ſigillis ſeptem. Et uidi angelum fortem prædicantem uoce magna, Quis dignus ut aperiat librum, & ſoluat ſigilla ipſius? & nemo potuit neque in cœlo, neque in terra, neque ſub terra aperire librum, neque uidere ipſum. Et flebam quod nullus dignus inuentus eſſet aperire librum aut uidere ipſum. Et unus de ſenioribus dicit mihi, Ne plores, Ecce uicit leo de tribu Iuda, radix Dauid, ut aperiat librum, & ſeptem ſigilla ipſius. De eo uero quod obſignatæ ſunt, ſolum Eſaias dicit ſic: Et erunt uobis uerba hæc omnia, uelut ſermones libri huius obſignati, quem ubi dederunt homini noſcenti literas, dicentes, Lege hæc, & dicet, Non poſſum legere. obſignatus enim eſt. Et dabitur liber hic in manus hominis non noſcentis literas, & dicet, Non noui literas. Hæc enim non ſolum de Apocalypſi Ioannis & Eſaia dici putandum eſt, ſed etiam de omni diuina Scriptura: id quod in confeſſo eſt, & apud eos qui mediocriter diuinos ſermones intelligere poſſunt, ut qui referti ſint ænigmatis & parabolis, obſcuriſq; ſermonibus, & alijs uarijs ſpeciebus obſcuritatis, quas humana mens ægre capere poteſt. Id quod docere uolens etiam Saluator dicit, uelut claue apud ſcribas & phariſæos exiſtẽte, qui non conãtur uiã inuenire ut aperiãt: nempe, Væ uobis legisperitis, quia tuliſtis clauẽ cognitionis. ipſi non ingredimini, & ingredientes non permittitis intrare. Hæc uerò à nobis in præfatione dicta ſunt, qui cogimur per magnũ tuum diſcendi ſtudium, & per bonitatem ac modeſtiam tuam, ô ſacer Ambroſi, incitamur, ut huc deſcendamus ad maximum certamen, & quod palàm ſuper nos & ſuper uires noſtras eſt. Et quod quidem diu recuſantem me, eo quòd noſſem periculum, non ſolum dicendi de ſanctis, ſed multo magis ſcribendi, & poſteris relinquẽdi: ad hoc me perduxeris, omniſariam amice & iuxta deitatis promotionem occinens, teſtis eris mihi apud Deum cum tota uita, & de imperatis, pronunciatiſq; à me, & examinatis, quali propoſito hoc factum eſt. Et alicubi quidem aſſequimur, alicubi uero aut enitimur uiolentius, aut uidemur aliquid dicere. Inueſtigauimus autem quod ſcriptum eſt, non contemnentes id quod bene à Deo dictum eſt, quando dicis de Deo iudica. quanquam etiam uera de Deo dicere, periculum non modicum eſt. Rogamus itaque, quandoquidem nihil ſine Deo bonum eſſe poteſt, & maximè intelligentia diuinitus inſpiratarum ſcripturarum, ut patrem uniuerſorum Deum per Saluatorem noſtrum ac pontificem genitum Deum adeas, ac petas dari nobis primum ut recte quæramus. Extat enim quærentibus promiſſio: quod inuenire debent, fortaſſis neque omnino quærentes, quum Deus conſideret etiam eos qui non uia ad hoc procedunt. *Hactenus Origines.*

Clauis Dauid.

Principium eſt mihi ut dicam contra faſtuoſum, & in apparentia ſapientem, & imperſcrutabilium perſcrutatorem, & cœleſtium examinatorem, hunc qui nugis mundum impleuit, quemadmodũ etiam præſtantior me contra ipſum dixit: primum quidem de genito Deo. Et quod quidem æquales dictiones & æquiuoca multa in uita ſunt, penitus id manifeſtum eſt, Et ſi quidem ab alio hæc dictio uſurpata eſſet, poterat dici quod iuxta rectam intelligentiam & hoc dictum eſſet. Quando uerò in multis locis inuenimus ipſum abalienantem unigenitum Deum à deitate & eſſentia patris, ſimulq; etiam ſpiritum ſanctum, ea gratia genitum Deum hic dixiſſe, manifeſtum eſt

quod creatum decernit. Nam quod quidam nos decipere uolunt ac dicere, æquale
γενητὸς & γεννητὸς differunt. eſſe γενητὸν ac γεννητὸν, non admittendum eſt, ut de Deo dicatur, ſed de creaturis ſo-
lum. Aliud enim eſt γενητὸν, & aliud γεννητὸν. Quando igitur γενητὸς ab ipſo dictus eſt
Deus, quod factum aut creatum potius quàm genitum ſignificat, primum interroga
mus, Quibus modis creatus eſt Deus, qui per hanc uocem apud te honoratur Deus?
Quomodo uerò adhuc adorandus erit, ſi factitius eſt? Aufer enim indignationem
quæ eſt apud ſanctum Apoſtolum, propter eos qui creaturam uelut Deum tractant,
& tribue mihi Deum qui adoratur creatum ſecundum piam fidem, quæ nõ amplius
creaturam adorat, ſed creatorem, & erit apud te rationi conſentanea conſequentia er
ronei tui ſermonis à patrum pietate. At non poteris hoc præſtare. Si uerò etiam au-
ſus fuiſti deprædari aliquãdo ac uiolare, neque in hoc conſentaneam ratiocinationem
piorum ad tantam improbitatem euertere, ô phanatice, potuiſti. Repugnat enim &
intellectus & ratio. Omne enim quod creatum eſt, non eſt adorandum, uelut dixi. Si
uerò omnino adorandum eſt, quum multa alia ſint creata, nihil utique retulerit etiam
nos cum uno creato uniuerſa adorare quæ conſerua ſunt, & eidem inſtituto appella-
tionis ſubiecta. Videamus autẽ per quatuor Euangelia, per quæ omnem noſtram ui-
tam gubernauit Deus, Verbum in mundũ allatus, an alicubi dixerit CHRISTVS,
Deus me creauit, aut pater meus creauit me. Videamus autem an & pater pronun-
ciarit in uno Euangelio, Creaui filium, & demiſi uobis. Verùm de hoc hactenus. Cæ
terùm de teſtimonijs ſæpe multa expoſuimus, de his qui creaturam introducunt. Ni
hil autem moleſti erit etiam in præſens oſtendere, quomodo ſermo facile intelligatur,
& dicere ad hunc ultro ſibi ſapientiam arrogantem: Quomodo poterit, ô bone, crea-
» tus eſſe qui dicit, Ego in patre, & pater in me: &, Duo unum ſumus? Quomodo uerò
poteſt alius eſſe qui æqualem honorem à patre habet? Nemo enim nouit filium, niſi
» pater, neque patrem, niſi filius. &, Qui uidit me, uidit patrem. Rurſus porrò ſimiliter
quæ ambigua ſunt apud ipſum de reſurrectione, ordinem ſequẽtes dicemus ex ipſius
uerbis. Ab una autem dictione, omnem ſententiam ipſius oſtendemus, & increduli-
tatem opinionis dogmatis ipſius reuelabimus. Etſi enim per longum ab ipſo ſæpe de
hoc dictum eſt, & in multis libris has nugas inculcauit, tamen confutationem appo-
nam ex his quæ in primo pſalmo expoſuit contra credentes firmæ ſpei noſtræ reſur-
» rectionem. Et eſt uelut dicit: Ob id non reſurgent impij in iudicio. Deinde prout con
ſuetudo eius eſt, ab editionibus perſuadere, ſimiliter inquit Theodotion, Aquila,
Symmachus. Poſtea infert contra filios ueritatis cauillando: Hinc, inquit, ſimplicio-
res ex credentibus occaſione accepta, putant impios reſurrectionem non aſſequutu-
Reſurrectio quomodo ab Origene tractetur. ros eſſe, & diuino iudicio non dignos fore: qualem intelligant reſurrectionem, &
quale imaginentur iudicium, non ualde declarantes. Etiamſi enim uideantur de his
pronunciare, approbatio ipſos redarguit, quum conſequentiam ex ordine conſer-
uare non poſſint, quando modum de reſurrectione ac iudicio non obtinuerunt. Si
igitur interrogauerimus, cuius reſurrectio fit? reſpõdent, inquit: Corporum, quibus
nunc circundati ſumus. Deinde ubi amplius interrogauimus nos, Vtrũ totius eſſen
tiæ ipſorum, aut non? priuſquam examinent, dicunt Totius. Si uerò amplius dubita
uerimus cum ſimplicitate ipſorum circumlati, & nihil de eo quod fluxa ſit eſſentia ex-
pendentes: An ſimul reſurget ſanguis qui in uenarum ſectionibus effluxit, & carnes
in morbis conſumptæ, & pili omnes qui unquam noſtri fuerunt, aut ſoli hi qui ad exi
tum manſerunt? Aliquando quidem offenduntur hac examinatione, putantes opor
tere permittere Deo, ut quod uult de his faciat. aliquando uerò condeſcendere ui-
dentur, & pilos quos in fine uitæ huius habemus nobiſcum reſurrecturos eſſe di-
cunt. Qui uerò ex ipſis ſunt generoſiores, ut ne cogantur ſanguinem ſermone colli-
gere, multoties ex corporibus noſtris ſecretum, & mutatas in morbis carnes, & ſu-
dores

dores,aut qualemcunque tandem materiam: dicunt,corpora noſtra qualia in fine ſunt reſurgere. Hæc ſunt prædicti illius ſapientiam ſibi arrogantis ambigua circa ueritatem uerba, quæ neceſſariò appoſui declarationis gratia his qui omnem ſententiam ipſorum ſcire uolunt incredulitatis de reſurrectione. Nam & alia poſt alia multa habet,in hac Pſalmi conſequentia. Dicit enim, Ob hoc non reſurgent impij in iudicio. Hinc autem & ulterius repræhendit eos qui certam reſurrectionem decernunt, & firmam ſpem reſurrectionis mortuorum credunt, uelut qui ſimplices ſunt,multa improba addens, & ſophiſticam quandam opinionem exponens, non fidele quid, ſed ſyllogiſticum quicquid tandem illud eſt,in ſubuerſionem eorum qui ipſi credũt, ex his quæ ſecundum naturam nobis accidunt,euertere conatus eſt eiuſdem reſurrectionis noſtræ ueræ ſpei confeſſionem. Ego uerò his qui iam ſe probè fatigarunt,& omnem ipſius excogitatam rhetoricam improbitatem ſubuerterunt,non in audacia præſtantior eſſe uolens,ut qui tenuitatem meam non ignorem: contentus eſſe duxi his quæ rectè à beato Methodio in ſermone de Reſurrectione contra ipſum Origenem dicta ſunt,quæ ſanè hic ad uerbum apponam. Et habent Methodij uerba ſic, uelut ipſe hic expreſſi ac locaui.

Ex Methodio Epitome Origenis uerborum de reſurrectione.

Hinc ſimpliciores ex credentibus occaſione accepta, putant impios reſurrectionem non aſſequuturos eſſe, & diuino iudicio non dignos fore. Qualem intelligant reſurrectionem,& quale imaginentur iudicium,nõ ualde declarantes. Etiamſi enim uideantur de his pronunciare, experientia ipſos redarguit, quum conſequentiam ex ordine ſeruare non poſſint, quando modum de reſurrectione & iudicio non obtinuerunt. Si igitur interrogauerimus, cuius reſurrectio fit? reſpondent, Corporum quibus nunc circundati ſumus. Deinde ubi amplius interrogauerimus nos, Vtrum totius eſſentiæ ipſorum,aut non? priuſquam examinent,dicunt, Totius. Si uerò amplius dubitauerimus,cum ſimplicitate ipſorum circumlati,& nihil de eo quod fluxa ſit eſſentia expendentes: An reſurget ſimul ſanguis qui in uenarum ſectionibus effluxit,& carnes in morbis conſumptæ,& pili omnes qui unquam nobis fuerunt,aut ſoli hi qui ad exitũ manſerunt? decurrunt ad hoc, ut permittamus Deo facere quod uult. Qui uerò generoſiores ſunt ex ipſis, ut ne ſanguinem ſermone colligere cogantur,quem ſæpe ex corporibus noſtris ſecerni contigit: dicunt,corpus noſtrum quale in fine eſt reſurrecturum eſſe. Amplius uerò & ob id quod mutabilis eſt corporis natura,dubitauimus & de huiuſmodi, Nunquid uelut alimenta in noſtrum corpus digeruntur, & ſimilitudines tranſmutant: ſic etiam noſtra corpora tranſmutantur, & in carniuoris uolucribus ac feris fiunt partes illorũ corporum? Et rurſus illa ab hominibus aut alijs animalibus comeſta tranſmutãtur, & fiunt hominum aut aliorum animalium corpora? & hoc diu fiente,neceſſe eſt idem corpus pluriũ hominum ſæpe partem fieri. Cuius igitur erit corpus in reſurrectione? Atque ſic in profundum nugacitatis nos imprudentes illabi continget. Et poſt has dubitationes, ad hoc quod omnia Deo poſſibilia ſunt, confugiunt: & ſententias ſcripturarum quæ id quod ipſi uolunt iuxta promptam expoſitionem ſubijcere poſſunt, proferunt. Velut in Ezechiele, Et facta eſt ſuper me manus Domini, & eduxit me in ſpiritu, & poſuit me in medio campi. Et hic erat plenus oſſibus humanis, & circumduxit me ob ipſa circumcirca,& ecce multa ualde in cõſpectu campi, & ecce ipſa ſicca ualde: & dixit ad me,Fili hominis,num uiuent oſſa hæc? Et dixi, Domine Deus,tu noſti hęc. Et dixit ad me,Fili hominis,uaticinare. Et dixi ad ipſa, Vos oſſa ſicca hæc, audite ſermonem Domini. Hæc dicit Dominus oſſibus iſtis, Ecce ego induco in uos ſpiritum

» uitæ, & dabo ſuper uos neruos, & inducam ſuper uos carnes, & extendam ſuper
» uos pellem, & dabo ſpiritum meum ſuper uos, & uiuetis, & ponam uos in terram
» ueſtram, & cognoſcetis quod ego ſum Dominus. Hoc quidem igitur probabiliore
dicto utuntur. Sed & alia euangelica dicunt, uelut hoc, Illic erit fletus & ſtridor den-
» tium. Et hoc, Timete eum, qui poteſt animam & corpus perdere in geenna. Et hoc
» in Paulo, Viuificabit mortalia corpora noſtra, eo quòd inhabitat ſpiritus eius in no
bis. Oportet autem omnem ueritatis ſtudioſum, horum ſententiam noſſe, & de re-
ſurrectione contendere, ut ſeruet ueterum traditionem, uitetq́ ne cadat in nugas pau
peris intellectus, ſimulq́ impoſſibilis ac Deo indigni. Sic igitur de hoc loco diſtin-
guendum eſt. Omne corpus quod à natura continetur, quæ forinſecus aliqua diſpo
nit ac ſuccẽturiat inſtar alimenti in ipſum, & pro ingeſtis alia ſecernit (uelut ſunt plan
tarum & animalium corpora) nunquam idem habet materiale ſubiectum. Quapro-

Corpus eſt fluuius.

pter non male fluuius appellatum eſt corpus, eo quòd iuxta exactam conſideratio-
nem, neque per biduum primum ſubiectum idem eſt in corpore noſtro: quanquam
Paulus aut Petrus ſemper idem ſit, non ſolum ſecundum animam, cuius eſſentia ne-
que defluit in nobis, neque ſuperinductitium quid unquam habet, etiamſi fluxa ſit
corporis natura, eo quòd ſpecies quæ effigiat corpus, eadem ſit: ita ut etiam formæ
eædem maneant, qualitatem Petri & Pauli exhibentes. Iuxta quam qualitatem etiam
cicatrices ex pueris in corporibus manent, & aliæ quædam proprietates, uelut lenti-
gines, & ſi quid his ſimile eſt in ſpeciem, ſecundùm quam ſpecificatur Petrus & Pau
lus ſecundùm corpus, quod in reſurrectione circundatur rurſus animæ in melius
tranſmutatum, non omnino autẽ adhuc inſitum eſt ipſi primum ſubiectum. Quem-
admodum autem ſpecies eſt à puero uſque ad finem, etiamſi characteres ac formæ
multam uideantur habere euariationem: Sic intelligendum eſt etiam in præſenti can
dem ſpeciem quam in futuro, quantumuis plurima futura in melius mutatione. Ne-
ceſſarium eſt enim animã, dum in locis corporalibus eſt, uti corporibus locis conue
nientibus. Et quemadmodũ ſi aquatici facti fuiſſemus, & ſi in mari uiuere nos opor
tuiſſet, omnino ſanè oportuiſſet nos etiam aliam corporis conſtitutionem conſimi-
lem piſcibus habere: Sic quum hæredes futuri ſimus regni cœlorum, & in locis ex-
cellentibus futuri, neceſſarium fuerit uti corporibus ſpiritualibus, non priore ſpecie
diſſipata, etiamſi ad maiorem gloriã eius mutatio fiat: quemadmodum erat IESV
ſpecies & Moſis, ac Heliæ, non alia in transformatione ab ea quæ erat. Ne offen-
daris itaque, ſi primum ſubiectum quis dixerit non fore idem tunc, quando ratio ipſa
inſtare potentibus oſtendit, quod neque nunc per biduum poteſt eſſe primum ſub-
iectum. Operæprecium porrò eſt noſſe, etiam aliud ſeminari, aliud reſurgere. Se-
minatur enim corpus animale, reſurgit corpus ſpirituale. Et ad omnia infert Apoſto
lus, fermè terrenam qualitatem nos depoſituros eſſe docens, ita ut ſpecies ſeruetur
» in reſurrectione. Hoc autem dico fratres, quod caro & ſanguis regnum Dei poſſi-
» dere non poſſunt, neque corruptio incorruptibilitatem. Fortaſſis equidem conſer-
uabitur ab eo qui aliquando propriam carnem fecit. caro uerò non amplius erit.
Sed quod aliquando imprimebatur in carne, hoc imprimetur in ſpirituali corpore.
Cæterùm ad uerba Scripturarum quæ proponunt fratres noſtri, hæc dicere licet.

Oſſium ſiccorũ ratio apud Ezechielem.

Et primum in Ezechiele, in quantum ex his uolunt ſimpliciores, iuxta ipſa uerba,
Neq́ carnium reſurrectio erit, ſed oſſium ſolum & pellium ac neruorum. Simul au
tem oſtendendum eſt ipſis, quod abripiuntur uelut non intelligentes quod ſcriptum
eſt. Non enim ſi oſſa nominantur, omnia oſſa hæc intelligẽda ſunt: quemadmodum
» neque in hoc, Diſſipata ſunt omnia oſſa mea: Et, Sana me, quoniam conturbata ſunt
omnia oſſa mea. quum manifeſtum ſit, non dici oſſa ſecundum communem ſignifica
tionem.

tionem. Sequitur itaque ad ſermonem ſicut ipſi dicunt, Sicca facta ſunt oſſa noſtra. Ergo dicunt Sicca facta ſunt oſſa noſtra, uolentes reſurgere congregata. ſed hoc impoſſibile eſt. Dixerint autem utique, ſicca facta ſunt oſſa noſtra, qui in captiuitatibus conſtituti ſumus, & omnem uitalem humiditatem amiſimus. Inferunt itaq; hoc, Perijt ſpes noſtra: diſſenſimus. Igitur promiſſio reſurrectionis populi eſt, à ruina & uelut mortificatione qua mortificati ſunt, propter peccata inimicis traditi. Sed & peccatores à Saluatore dicuntur eſſe ſepulchra plena oſſibus, & omni immundicia. Decet autem Deum aperire monumenta uniuſcuiuſq;, & educere nos ex monumentis uiuificatos, uelut Saluator Lazarum foras traxit. At uerò illud, Illic erit fletus & ſtridor dentium: ſic apud ipſos defendendum eſt, quod uelut in hac uita omne membrum ad uſum quendam opifex conſtruxit, ſic etiam dentes ad findendum ſolidum alimentum. Quis igitur uſus dentium his qui puniuntur? Non enim in geenna exiſtentes, per ipſos comedunt. Et oſtendendum eſt, quod non omnia accipere oportet uelut iacent. Dentes igitur, inquit, peccatorum contriuit, & molares dentes leonum confregit Dominus. Quis autem adeò ſtolidus ſit, ut putet quod Deus peccatorum corpora conſeruans, dentes ipſorum ſolum conterit? Quemadmodum igitur ſi quis talia uolens ſic habere, in anguſtiam redactus trahetur ad allegoriam: ſic inquirendum eſt de ſtridore dentium in his qui puniuntur, anima facultatem manducandi habente, quæ in tempore redargutionis de peccatis, iuxta colliſionem dentium, prout ſenſit dentibus fremet. At hoc, Timete eum qui poteſt animam & corpus perdere in geenna: fortaſſis docet, quod incorporea eſt anima: fortaſſis item declarat, quod abſque corpore non punietur. De quo naturæ rationem ſcrutantes, de ſpecie ac primo ſubiecto diximus. Sed & hoc apud Apoſtolum, Viuificabit mortalia corpora noſtra: quum mortale ſit corpus, & ueræ uitæ non particeps, poteſt ſignificare ubi corporea eſt ſpecies, de qua diximus, natura mortalis exiſtens. Quum CHRISTVS manifeſtatus fuerit uita noſtra, & ipſam tranſmutat, ab hoc ut ſit corpus mortale, uiuificatum per ſpiritum uiuificantem ex hoc quod ſpirituale factum eſt. Quin & hoc ipſum interrogare, quomodo reſurgunt mortui, quali uerò corpore uenient? nudè declarat, quod primum ſubiectum non reſurget. Si enim bene accepimus exemplum proferendum eſt: Seminaria ratio in grano frumenti, decerpens adiacentem materiam, & per totam ipſam procedens, eandemq; ipſius ſpeciem abripiens, facultates quas habet aliquando terræ, & aquæ & aëri, & igni addit, & deuictis illorum qualitatibus, ad hanc tranſmutat, cuius ipſa opifex exiſtit. Et ſic completur ſpica, excellenter differens à grano quod eſt ab initio, & magnitudine, & figura & uarietate.

Dentium ſtridor, quomodo accipiendus.

Reſurrectionis imago.

Hactenus Methodius Origenis uerba retulit. ſequuntur nunc Procli uerba, quæ item Methodius recenſet.

QVæ quidem igitur Origenes tractans negocium de reſurrectione explicauit, maximè uariam oſtendens ſpeculationem, tot ſunt uelut in compendio dici potuerunt. Memor autem ſis, ut etiam ea quæ ad illa conſequuntur conſideres. Conſequens eſt enim aſſumere adhuc ad prædicta, ex Scripturis teſtimonia, quo uelut ſtatua omnes partes ſuas moderata oratio capiat, & in totum plena ſit constructa, & nihil habeat defectuoſum ex his quæ ad figuram ac pulchritudinem conducentia colliguntur. Quid igitur concinant Scripturæ ad hæc, ad uitæ melioris complementum hominem corroborantes, dicendum eſt. Has enim ſi quis potens fuerit exactè intelligere, ita ut nihil à decoro reſcindat, cognoſcet reſurrectionem de hoc corpore non oportere accipi, ut quod non poſſit in æternum immutabile permanere: ſed de ſpirituali, in quo idem ipſe character qui nunc in hoc habetur, conſeruabitur,

quo unuſquiſque noſtrum etiam ſecundum formam idem ſit, quemadmodum &
ab Origene dictum eſt. Sic enim ille reſurrectionem futuram eſſe ſentit. Quum enim
fluxile ſit corpus materiale, & nunquam maneat in ſeipſo, ne minimo quidem tem-
pore, ſed accedat & diſcedat circa ſpeciem, quæ hominem delineat, à qua etiam
figura ipſa continetur: neceſſariò efficacius quiddam relatis tolerabunt. Verùm hanc
ipſorum contentionem, & ex his & ex alijs pluribus quis redarguere poterit. De-
monſtrabimus enim in ſequentibus ac ſermonis progreſſu, per naturæ ueritatem,
& non per coniecturas, neque Hieremiam uinctos terræ nos dixiſſe, propter ſocie-
tatem ad corpus, neque Dauidem hac de cauſa ligatos. Operæprecium enim eſt hæc
proferre in quibus maximè labi uidentur. Proinde quum de pelliceis tunicis, &
quod ante ſtructuram ipſarum primi parentes uixerunt cum corpore immortali-
tate fruentes, inſuperq; quod non poteſt corpus uinculum & carcer putari, ea quæ
conueniunt dixerimus, ô uiri Iudices: iudices enim uos dictorum ô optime Theo-
phile uoco: deinceps ad conſequentia me conuertam, uelut promiſi, ut dilucidiùs
uideamus quod uolumus. Vniuerſorum opifex Deus quum uniuerſa bono ordine
compoſuiſſet, uelut magnam ciuitatem, & uerbi præcepto exornaſſet, & ſingula ele
menta conſonè adaptaſſet, & animantium differentijs omnia expleuiſſet, ut mun-
dus perfectè ad pulchritudinem augeſceret, ubi omnigenas naturæ formas produ-
xiſſet, ſidera in cœlo, uolatilia in aëre, quadrupeda in terra, natatilia in aqua, poſtre-
mum hominem, præparata ipſi uelut domo pulcherrima, in mundum induxit, to-
tum imitamentum propriæ imaginis ſimile, & uelut ſtatuam in illuſtri templo bo-
nam ſuis manibus conſtructam. Nouerat enim omnino quod quicquid ſua ma-
nu fabricaturus eſſet, id neceſſariò immortale futurum eſſet, utpote immortalita-
tis opus. Immortalitatis enim immortalia fiunt opera, uelut maliciei mala, & iniu-
ſtitiæ iniuſta. Non enim iuſtitiæ opus eſt iniuſta facere, ſed iniuſtitiæ. Neque uiciſ-
ſim iuſta facere opus eſt iniuſtitiæ, ſed iuſtitiæ. Quemadmodum neque incorrupti-
bilitatis corrumpi facere, ſed corruptionis. Immortalem facere nõ corruptionis eſt,
ſed incorruptibilitatis. Et in ſumma, quale fuerit id quod facit, iuxta eandem ratio-
nem id quod fit efficere ſolet. Deus autem & immortalitas eſt, & uita, & incorrupti-
bilitas. Opus autem Dei homo. Quicquid uerò ab immortalitate factum eſt, immor
tale eſt. Immortalis igitur homo eſt. Quapropter ſanè hominem quidem ipſe Deus
fecit, reliqua uerò animantium genera aëri & terræ ac aquæ producere præcepit.
Homo autem ueriſſimè dicitur ſecundùm naturam, neque anima ſine corpore, ne-
que corpus ſine anima, ſed quod ex compage animæ & corporis in unam boni for-
mam compoſitum eſt. Vnde hinc immortalem hominem factum eſſe apparet, extra
omnem corruptionem & morbos conſtitutum. Didicerit autẽ hoc quis etiam abun-
dè ex Scriptura. De alijs enim omnibus quæ temporum ſpacijs pubeſcentia ac ſe-
» neſcentia tranſmutantur, Educant, dicitur, aquæ reptilia animarum uiuentium, & uo
» latilia uolantia in terra iuxta firmamentum cœli. Et producat terra animam uiuen-
» tem ſecundùm genus, quadrupeda & reptilia, & beſtias terræ ſecundùm genus. De
homine uerò non amplius ſimiliter ut de illis dicitur, Producat terra, aut educant
» aquæ, aut fiant luminaria: ſed, Faciamus hominem ſecundùm imaginem & ſecun-
» dùm ſimilitudinem noſtram, & imperent piſcibus & uolatilibus cœli, & omnibus
Hominis præſtantia. pecoribus. Et accepit Deus limum de terra, & formauit hominem. Et quo ſanè ma
gis etiam uos differentiam percipiatis, quod omnino & penitus ab alijs differens re-
peritur homo, & in ſecundo honore ab angelis connumeratus, & immortalis exi-
ſtens: age iuxta ueram & rectæ opinionis ratiocinationem etiam hoc tractabo. Alijs
equidem ab inſpiratione ſpiritus in aëre datum eſt ut animata ſint & uiuant. Hinc ue
rò

rò ex ipſa immortali & excellenti eſſentia. Inſufflauit enim Deus in faciem ipſius ſpirationem uitæ, & factus eſt homo in animam uiuentem. Et illis quidem ut ſeruiant & imperio ſubdita ſint, præceptum eſt: huic uerò, ut imperet & dominetur. Et illis diuerſæ figuræ ac formæ naturarum dantur, quas ſolida & uiſibilis natura iubente Deo generauit: huic uerò forma & imago Dei, & omnia ad illam exactam primariam patris ac filij unigeniti imaginem. Fecit enim Deus hominem, ſecundùm imaginem Dei fecit ipſum. Quapropter etiam curam geſſit perpetuitatis ſtatuæ ſuæ, ut ne ex facili corruptioni obnoxia fiat, quemadmodum etiam ſtatuarum opifices. Non enim ſolum pulchritudinis ſtatuarum & decoris ipſarum curam habent, ut ſint pulchræ & præclaræ: ſed etiam quantum eius fieri poteſt, ſibijpſis immortalitatem ex operibus procurant, ut ad longum tempus conſeruentur, & non diſſoluantur. Quemadmodum etiam Phidias fecit. Hic enim ubi Piſæum ſimulachrum fabricaſſet, ex ebore autem idipſum erat, oleum effundi iuſſit circum pedes coram ipſa ſtatua, ut pro uiribus ipſam immortalem conſeruaret. Si itaq; manuarij opifices ſic faciunt, Deus optimus ille artifex, qui omnia poteſt ex nihilo facere, non magis ſtatuam rationalem ſuijpſius hominem ipſum, incorruptibilem & immortalem omnino eſſe, ex omni neceſſitate machinatus eſt: ſed ſiuit ita ignominioſe diſſolui, interituiq; ac corruptioni tradi, quam præcipuè proprijs ſuis manibus facere dignatus eſt, ita ut ſecundùm imaginem formarit ipſam, & ſecundùm ſimilitudinem ſuijpſius, mundum mundi, propter quem mundus factus eſt? Non licet hoc dicere. Eſſet enim ad extremam deſipientiam delati hoc ſentire. At fortaſſis opponetis uos ipſos aduerſus relata ô Aglaophon, & dicetis, Et quomodo ſi immortale erat ex natiuitate, apud nos mortale factum eſt animal? quando ſanè immortale impermutabiliter hoc quod eſt eſſe oportet, non delabens, neque decedens ad turpiorem & mortalem naturam: impoſſibile enim hoc eſt, alioqui non eſſet immortale. Dicam, quum liberi arbitrij eſſet homo ad boni electionem, & hanc legem accepiſſet: Inuidia bonum odio habens, inſtitit & inuidit. Deus enim creauit hominem ob immortalitatem, & imaginem propriæ æternitatis fecit ipſum. Deus enim mortem non fecit, neque delectatur in interitu uiuentium. Verùm per inuidiam diaboli mors ingreſſa eſt in mundũ. quemadmodum etiam ſapientia per Solomonem teſtatur. Et unde eſt mors, rurſus dici neceſſe eſt, ſi non mortem fecit Deus? Si ab inuidia eſt, & quomodo inuidia uoluntate Dei magis potuit? At hoc ægre explicabile dicemus. Vnde eſt inuidia? dicit aduerſarius. Si enim à diabolo eſt, & cur diabolus factus eſt? Si factus eſt, etiam qui fecit ipſum, autor eſt ut ſit malum. At omnino non eſt Deus malorum cauſa. Non eſt igitur factus diabolus: & ſi factus non eſt, etiam læſionis ac interitus exors eſt, & indefectuoſus. Nam non facto hæc ex omni neceſſitate adeſſe oportet. diabolus autem aboletur & punitur. Quod uerò punitur, alteratur ac patitur. Læſionis uerò exors eſt quod factum non eſt. Non ergo eſt non factus diabolus, ſed factus. Si autem eſt factus, & omne quod factum eſt, à quodam principio factum eſt, & eſt ipſius opifex, etiam diaboli. Et utrum etiã ille non factus eſt, aut factus? At non factum eſſe, ſolum Deum intelligi oportet. Neque enim eſt omnino in ſumma, in uniuerſum alius opifex præter ipſum. Ego, inquit, primus, & ego poſtea. & præter me alius non eſt Deus: neque tranſmutari aliquid oportet, aut creari poteſt præter ipſius uoluntatem. Etenim quod filius nihil à ſeipſo facere poteſt, confitetur, niſi uideat patrem facientem. Quæ enim, inquit, facit pater, ea & filius facit. Nec uerò hoſtile quid, aut diuerſum ab ipſo ſentiens, aut Deo oppoſitum eſt. Alioqui ſi quid feciſſet contra Deum, eſſe utique ceſſaſſet, ſoluta eius conſtitutione per uirtutem & robur Dei. Soli enim creatori ſoluere etiam immortalia poſſibile eſt. Ipſe igitur diabolus dicetur ſpi-

Phidiæ ſtatuarij factũ.

Diabolus nõ eſt factus.

Diabolus eſt factus.

ritus circa materiam ſe habens, uelut dictum eſt, ô Athenagora, factus à Deo; quemadmodum etiam reliqui facti ſunt ab ipſo angeli, & ob materiam & materiæ ſpecies concreditam ſibi habent adminiſtrationem. Hoc enim erat angelorum conſtitutio, quod facti ſunt à Deo ob prouidentiam eorum quæ ab ipſo conſtructa ſunt: quo uniuerſalem quidem ac perfectam prouidentiam uniuerſorum Deus haberet, & autoritas ac imperium omnium ex ipſo penderet, & uniuerſum uelut nauigium ſapientiæ gubernaculo citra inclinationem dirigeret: particularem uerò angeli ad hoc ordinati haberent. Cæterùm reliqui in his, ob quæ fecit ac conſtituit ipſos Deus, manſerunt. Hic uerò uiolauit, & prauus factus eſt circa concreditorum ipſi adminiſtrationem, & inuidiam contra nos concepit. Quemadmodum & qui poſtea carnes amauerunt, & cum filiabus hominum ob concubitus amorem conuerſati ſunt. Spontaneam enim etiam ipſis habere ad utraque uoluntatem Deus conſtituit, uelut etiam in hominibus: ut aut obedientes uerbo eſſent cum ipſo, & acciperent beatitudinem, ea'que fruerentur: aut non obedientes iudicarentur. Erat autem & diabolus ſtella Lucifer. Quomodo excidiſti, inquit, è cœlo Lucifer, qui mane oriebaris? Erat lucis ſidus matutinum, ſed excidit, & in terram contritus eſt, ubi procuraſſet homini contraria. Deus enim indignatur ſuperbis, & contumacem ſententiam impedit. Inuadit autem, ut uerſibus dicam,

Angeli cur facti ſunt.

Diabolus lucifer ſtella.

Cuncto uelut qui principium finisq́ ſit
Mortalium ſerpens malorum ſtatui,
Theſaurum habens adeò grauem ſecum mali.
Errore cæcus, ignorantiæq́ dux,
Vitæ lachrymis gaudens, ſimul ſuſpirijs.
Ad improbas perſuadet hic iniurias,
Conſanguineas armemus ut contra manus
Fratres. Cain perduxit ut reſperſerit
Cruore primus terram ſæuus rubido.
Et primus ut noſter parens cœleſtibus
De ſedibus miſer ruinam fecerit.

Mors cur inuenta.

Et diabolus quidem ſic. Mors autem ad conuerſionem inuenta eſt, quemadmodum pueris qui literas diſcũt plagæ ad correctionẽ. Nihil enim aliud eſt mors quàm diſcretio ac ſeparatio animæ à corpore. Quid igitur, cauſa mortis Deus dicetis? idem enim nobis rurſus ſermo ad aures uenit. Abſit. Nam neque præceptores principaliter cauſa ſunt ut pueri plagis triſtificentur. Bonum igitur eſt mors, ſi quemadmodum plagæ pueris ad conuerſionem inuenta eſt: non mors peccati, ô ſapientiſſimi, ſed diſcretionis ac ſeparationis carnis. Quum enim liberum arbitrium habeat & per ſe potens ſit homo, & uoluntatẽ per ſe dominantem ac deliberantem ad electionem
„ boni, uelut dixi, acceperit, audieritq́, De omni ligno in paradiſo edite, de ligno ue-
„ rò cognitionis boni & mali ne edatis. Quacunque enim die ederitis de ipſo, morte moriemini: conſentiens à ſeipſo ad eſum, & diabolo uariè ad inobedientiam perſuadenti ineſcatus, reprobauit mandatum Dei. & factum eſt hoc ipſi in ſcandalum, laqueumq́ ac offendiculum. Non enim fecit Deus malum, neque eſt omnino in totum autor mali. Sed quicquid liberi arbitrij ſic ab ipſo factum eſt, aut ad cuſtodiendam ac ſeruandam legem quam ipſe iuſte tulit, id non ſeruans ipſam malum dicitur. Grauiſſimum autem eſt damnum Dei præſcriptum negligere, & iuſtitiam ſecundum liberum arbitrium tranſgredi. Vnde quandoquidem pollutus & inquinatus eſt homo, à ſententia Dei diſceſſione facta, & multas maliciei maculas ſibi affricuit, quas princeps ille & pater erroris peperit, qui laborem uelut Scriptura ait, concepit, quo homi-

hominem ad iniuſtitiam ſemper ſeducere ac concitare poſſit: Deus omnipotens immortale malum ex inſidijs ipſum factum intuitus, uelut etiam diabolus ſeductor erat, pelliceas tunicas ob id fecit, uelut mortalitate ipſos amiciens, quo per corporis ſolutionem, omne in ipſo factum malum moreretur. Iam uerò antea dubitatum eſt ac demonſtratum, pelliceas tunicas nõ eſſe corpora, tamen etiã rurſus (neque enim ſemel hæc dicere ſatis eſt) dicemus. Ipſe primus formatus Adam ante præparationem ipſarum confitetur, ſe & oſſa habere & carnes, quando ſanè uxorem ſibi adductam conſpicatus, dixit: Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro ex carne mea. Hæc uocabitur uxor, quoniam ex uiro ſuo ſumpta eſt. Huius gratia relinquet homo patrem ſuum & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carnem unam. Non enim tolerabo quoſdam nugantes, ac uiolantes impudenter Scripturam, quo ipſis carnis reſurrectio non eſſe concedatur, oſſa intelligibilia & carnes intelligibiles ſupponentes, & alias aliter ſurſum ac deorſum allegorias tranſmutantes. Quum hæc ita uelut ſcripta ſunt accipi debere, CHRISTVS ipſe confirmet, ubi interrogantibus phariſæis de ſeparatione uxoris, reſpondet: Qui ab initio creuit, maſculum & fœminam fecit, & dixit, Huius gratia relinquet homo patrem ac matrem, &c. Quomodo enim de animis ſolum accipiendum eſſet hoc, Creſcite & replete terram. Aut hoc, Accepit Deus limum de terra, & formauit hominem: quod propriè de corpore dictum eſſe apparet. Non enim de limo & grauioribus, eſſentiam adepta eſt anima. Quare ueriſſimè certum eſt undiquaque, ante pelliceas tunicas incorporatum fuiſſe hominem. Hæc enim omnia ante lapſum ipſius dicta ſunt. de tunicis uerò, poſt lapſum. Vnde procedamus rurſus inſpecturi, quæ in manibus habemus, quum ſufficienter oſtenderimus pelliceas tunicas non eſſe corpora: ſed mortalitatem à ratione animalium conſtructam. Hoc enim conſequens eſt. Denique extra terminos paradiſi ob hanc cauſam eijcitur. Non enim quod non uellet Deus ipſum decerpere de ligno uitæ ac edere, eiecit: poterat enim in æternum uiuere, ubi rurſus de ligno uitæ ediſſet. ſed ut ne immortale fieret malum, uelut indicauimus. Alioqui cur CHRISTVM è cœlis demiſiſſet in terram, ſi omnino uoluiſſet hominem mori, ut penitus uitam non guſtaret? Si uerò ex pœnitentia Deum hoc feciſſe dixerit aduerſarius contradicens, debilis eſt ipſorum ratio, pœnitentem Deum inducens. At neque ignorans futuri Deus, neque mala faciens, ſed & ſummè bonus, & præſciens futura. Quare non eo quod non ſeruetur in æternum ipſe qui de ligno uitæ edit, eum eiecit. Sed ut mortificaretur primum morte peccatum, quo ſic poſt mortem conſumpto peccato, excitatus homo purus ederet uitam. Nemo uerò improbior periculum faciat argumentando, uelut hæc aliter dicta ſint. Qui enim omnino decernit carnem hanc non eſſe immortalitatis ſuſceptoriam, reuera dementiæ per morbum maledicus eſt. Cur enim poſt tunicarum pellicearum conſtructionem Adam eijcitur, prohibitus edere de ligno uitæ ac uiuere, ſi omnino impoſſibile erat hominem in æternum uiuere cum corpore? Impedimentum enim contingit, uelut poſſit ipſe non mori, ſi de ligno guſtet. Ait enim, Et fecit Dominus Deus Adam & uxori eius tunicas pelliceas, & induit ipſos. Et dixit Deus, Ecce factus eſt Adam ſicut unus ex nobis, ut cognoſcat bonum & malum: & nunc ne fortè extendat manum, & accipiat de ligno uitæ, & comedat ac uiuat in æternum. Et expulit ipſum Dominus Deus ex paradiſo uoluptatis, ut coleret terram ex qua acceptus eſt, & eiecit Adam. Igitur potuiſſet uiuere corpus in æternum, & immortale eſſe, niſi prohibitus fuiſſet guſtare uitam. prohibitus eſt autem, ut peccatum cooccisum cum corpore moreretur, corpus uerò peccato perdito reſurgeret. Quo itaque non eſſet homo malum immortale, uelut dixi, & perpetuum haberet in ſeipſo peccatum prædominans, utpote quod in immortali corpore germinaſſet,

Pellicearum tunicarum ratio.

minaſſet, & immortale alimentum haberet: Deus ob hoc ipſum prohibuit, mortalitate amictum. Hoc enim pelliceæ tunicæ uolebant, quo ſanè per ſolutionem ac diuiſionem corporis, peccatum infernè ſtirpitus ac radicitus in totum corrumperetur, ut ne uel tantillum radicis ſineretur, à quo noua peccatorum germina emergerent.

Simile. Quemadmodum enim, ubi in ædificijs templorum pulchrorum ficus enata eſt, & in longitudinem ac magnitudinem probe coalta, & in omnes compoſitiones lapidum per multum ſarmentoſas radices diffuſa, non priùs à naſcendo quieſcit, donec tota euellatur, diſſolutis lapidibus in locis in quibus enata eſt. poſſunt enim rurſus in ſuos locos adaptari lapides, ficu ſublata: quo templum quidem ſeruetur, nihil amplius malorum ipſum diſſipantium ſibijpſi producens, ficus uerò tota radicitus euulſa emoriatur. Eodem modo etiam Deus optimus artifex templum ſuum hominem, qui inſtar ſylueſtris ficus peccatum produxit, breuibus mortis ictibus diſſoluit, occidens (uelut ſcriptum eſt) & uiuificans: quo rurſus earundem partium caro, poſt exſiccatum ac mortuum peccatum, inſtar renouati templi, immortalis & illæſa excitetur, peccato perfecte ac funditus perdito. Viuente enim adhuc corpore antequam moriatur, neceſſe eſt ſimul uiuere peccatum, intus in nobis radices ſuas abſcondens, etiamſi forinſecus per caſtigationum ac admonitionum ſectiones fuerit refrenatum. Alioqui poſt illuminationem non contingeret nos iniuſta facere, utpote peccato penitus ſinceriter à nobis ablato. Nunc uerò etiam poſtquam credimus, & ad aquam purificationis deuenimus, ſæpe in peccatis reperimur. Nemo enim ſic ſeipſum à peccato alienum eſſe iactet, ut neque omnino in animo de iniquitate cogitet. Quare conſtat contrahi quidem ac ſopiri per fidem nunc peccatum, ut ne fructus noxios producat, non tamen radicitus tolli. Et nunc quidem prauas cupiditates ac cogitationes uelut germina ipſius contrahimus, ne qua amara radix ſurſum enaſcens infeſtet, non ſinentes hiare & aperiri concluſa oſcula ad faciendos exortus, doctrinæ ratione inſtar aſciæ radices ipſius infernè naſcentes ſecante. Tunc uerò etiam ipſa cogitatio de malicia diſſipabitur. Neque uerò Scripturarũ teſtimonio hic ſermo caret, ſi quis ſinceriter uerùm dicere uelit. Nam nouit etiam Apoſtolus nondum radicem peccati integre ex hominibus ſublatam eſſe, nunc quidem dicens, Noui enim quod non habi-
» tat in me, hoc eſt in carne mea, bonum. Velle enim adeſt mihi, operari uerò bonum,
» non. Non enim quod uolo facio bonum, ſed quod nõ uolo malum, hoc facio. Si ue-
» rò quod non uolo, hoc facio: non amplius ego facio ipſum, ſed quod habitat in me
» peccatum. nunc uerò, Delector lege Dei ſecundũ internum hominem. Sed uideo
» aliam legem in membris meis, rebellantem legi mentis meæ, & omnino captiuum faci- entem me legi peccati, quæ eſt in membris meis. Adeò nondum cõtigit peccatum funditus ac radicitus exſcindi. Nõ enim penitus moritur, ſed uiuit. Quomodo enim id fieri poſſet antequam homo morti obijciatur? quo unà cum ipſo tabefactum ac corruptum, ipſum quidem prorſus pereat ac peſſundetur, uelut planta ſoluto eo in quo occultans radices ſuas conſeruabatur: homo uerò rurſus non amplius habens radicem producentem amaritudinẽ exuſcitetur. Proinde in auxiliaris medicamenti modum, ab auxiliatore noſtro & uere medico Deo, ad eradicationem peccati ac deletionem, aſſumpta mors eſt, ut ne perpetuò durans in nobis immortale ſit peccatum, ut quod in immortalibus exortum eſt. Ipſi uerò mutilati & ægrotantium modo exurgentes, in uirtutis domo diu conuerſemur, ut qui in ſubſiſtentibus ſemper, immortalibusq; corporibus magnum peccati morbum nutrimus. Quapropter ſanè hanc ad ambo ſalutem, ad animam & corpus, inſtar medicamentariæ purgationis, mortem Deus beneinuenit, quo ſic omnino inculpabiles ac innoxij efficiamur. Age uerò, quandoquidem multis circa talia exemplis opus eſt, hinc ipſa maximè cõſideremus,

non

non prius deſtituri, antequam in clariorem interpretationem ac demonſtrationem oratio ipſa deſierit. Videtur igitur uelut ſi quis ſummus opifex ſtatuam pulchram ex auro aut alia materia à ſe conſtructam, & per omnia membra congruenter ad pulchritudinem exornatam, rurſus conflet, mutilatam repente conſpicatus à peſſimo quodam homine, qui præ inuidia nõ tulit decoram eſſe ſtatuam, eamq́ læſit, inanem uoluptatis fructum capiens. Attende ô ſapientiſſime Aglaophon. Quod ſi uoluerit opifex ille non eſſe mutilam & uituperabilem, eam quæ cum tanto ſtudio ac cura ab ipſo elaborata eſt, rurſus impelletur ut conflet ipſam, ac talem faciat qualis prius erat. Si uerò non conflarit, neque coëgerit, uerum manere ſiuerit, curans ipſam ac corrigens, neceſſe eſt ignitam ac cura contrectatam ſtatuam non amplius poſſe conſeruari eandem, ſed immutatam fieri ac diſtractam. Quapropter ſi uoluerit opus ipſum pulchrum eſſe ac irreprehenſibile, confringi, ac rurſus conflari oportet, quo turpitudines & alterationes omnes, & quæ ex inſidijs ac inuidia in ipſo ſunt, per reparationem ac conflationem pereant. Ipſa uerò ſtatua in ſpeciem ſuam integra & inadulterata ſimilima ſibijpſi fabricetur. Statuæ enim perire non contingit per artificem ipſius, etiamſi rurſus in materiam reſoluatur. reſtitui enim poteſt. Turpitudines autem & mutilationes perire contingit. colliqueſcunt enim. Reſtitui autem non poſſunt, eo quòd in omni arte optimus opifex non ad turpia aut offenſas, ſed ad ſymmetriam rectitudinemq́, ac congruentiam operis reſpiciat. Idem ſanè uidetur mihi etiam in nobis Deus diſpoſuiſſe. Hominem enim decentiſſimum ſuum opificium, inſidijs & inuidia male afflictum conſpicatus, non ſuſtinuit relinquere tale, quum benignus erga homines ſit, ut ne in æternum eſſet uituperatum, immortale in ſe habens uituperium. Sed diſſoluit rurſus in materiam, quo per reformationem colliqueſcant ac diſſipentur omnia in ipſo uituperabilia. Nam illic conflari ſtatuã, eſt hic mori ac diſſolui corpus. Illic uerò reformari materiam ac ſuo nitori reſtitui, eſt hic poſt mortem reſurgere. Quemadmodum & propheta Hieremias dicit, nam & ipſe de his ſic admonet: Et deſcendi, inquit, in domum figuli, & ecce ipſe faciebat opus inter lapides, & excidit uas quod faciebat in manibus ſuis, & rurſus fecit ipſum uas alterum, uelut placuerat ipſi facere. Et factum eſt uerbum Domini ad me dicens: Num quemadmodum figulus hic, non potero hoc uobis facere domus Iſraël? Ecce ſicut lutum figuli uos eſtis in manibus meis. Attende enim quomodo, uelut dixi, poſtquam tranſgreſſus eſſet homo, magna illa manus non probauit in contentionem relinquere ſuum opus uelut adulterinum, quum diabolus illud iniuſte ex inuidia læſiſſet. ſed liquefactum emolliuit ipſum rurſus in lutum uelut figulus, reformans ipſum, quo per reformationem omnes in ipſo turpitudines ac cõfuſiones deleantur, & ipſum totum complacens denuò irrepræhenſibiliter fiat. Aut non habet poteſtatem lutifigulus facere ex eadem maſſa uas, aliud ad honorem, aliud ad ignominiã? hoc eſt (ſic enim Apoſtolus mihi declarare uidetur) Nunquid poteſtatem non habet Deus, qui ex materia unaquaque eandem effinxit ac efformauit unamquanque ſpeciem, aut in honorem ac gloriam nos exſuſcitare, aut in ignominiam ac condemnationem? in ignominiam quidem, eos qui in peccatis praue uixerunt: in honorem uerò, eos qui in iuſtitia. Quemadmodum oſtenſum eſt hoc etiam à Daniele, qui dicit: Multi ex dormientibus in aggere terræ, excitabuntur, partim in uitam æternam, partim in opprobrium ac confuſionem æternam. & prudentes ſplendebunt uelut ſplendor firmamenti. In nobis enim eſt, non extirpare perfectè prauitatis radicem, uerùm non in extenſionem ſinere excreſcere ac fructificare. Nam uniuerſalis & perfecta radicum ipſius ſublatio ac interitus à Deo fit, per corporis (uelut dictum eſt) diſſolutionem: particularis uerò, ad hoc ut ne germen ferat, à nobis. Et propterea eum qui enutriuit ipſam magis in augmentum ac magnitudinem, & non eruit ac adſtrinxit quan-

Simile.

Opificiũ Dei ornatiſſimum homo eſt.

quantum in ſe fuit, neceſſe eſt pœnam dare: quoniam quum potuit & facultatem ad hoc habuit, maluit nociuum utili potius præferre. Quare nemo qui ipſe in cauſa eſt, petulanti lingua reprehendat diuinam naturam, uelut non iuſte diſtribuentem unicuiq; uitiorum ac uirtutis taliones. Quis enim es ô homo qui contrà reſpondes Deo? Num dicit figmentũ ad fictorem, Cur me feciſti ſic? Quomodo enim id faceret, quando ex propriæ uoluntatis conſilio maliciam elegit? Quapropter etiam nõ dicet Deo, inuariabilibus iuſtitiæ decretis iudicanti, Cur me ſic feciſti? Quemadmodum potens ille iaculator Apoſtolus, diſtortis uerbis in medium coniectis, obſcuram quidem & occultatam facit lectionum altitudinis elaborationem, ueriſſimam autem & rectæ opinionis, & quæ nihil habet neglectum, aut ægrè adeò explicabile. Nam his qui non adhibito ſtudio & ingeneroſe à uerbis excidunt, aliquando incohærentia & diſſona dicere uidetur. Qui uerò ſtudioſe & ſobria ratiocinatione relegunt, magno ordine ac ueritate plena. Proinde exactè de his nunc tractare, ipſum per ſe ſolum ingens opus fuerit. Etenim ridiculum ſit ſi relinqueremus tuam cõſiderationem, cuius gratia hæc ſcripſimus, & ad alia tranſiremus. Hæc enim à nobis dicta ſunt propter eos qui ultro per ſe mali exiſtunt, inſtar fatuorum. Quum itaq; clariſſimè oſtenſum ſit, mortem homini non in malum aliquod excogitatam eſſe, ſed in bonum: deinceps oportet non male his intendentem, de corporis reſurrectione conſiderare. Quomodo enim non utilis ſit mors, quæ corrumpit ea quæ naturam noſtram deprædantur? etiamſi iuxta tempus grauis ſit quo afferri uidetur, uelut auſteriſſimum ægroto pharmacum. Et ut ne ſæpe eadem de ijſdem repetamus, age & ex cantico Deuteronomij ſermonis confirmatione facta, procedamus ſequentia diſtincturi. Nam quod dicitur à Deo,

Paulinæ dictionis ratio.

„ Ego occidam & uiuere faciam, percutiam, & ego ſanabo, & non eſt qui eximat ex ma-
„ nibus meis: quid aliud docere uult, quàm quod ob hoc corpus primum occiditur ac moritur, ut rurſus reſurgat ac uiuat: percutitur primum ac ſauciatur, ut rurſus ſaluum ac ſanum formetur? Et nihil omnino in uniuerſum eximere ex magna ac forti ipſius manu ad perditionem & interitum poteſt, nõ ignis, non mors, non tenebræ, nõ cha-
„ os, nõ corruptio. Quis enim, inquit, ſeparabit nos à charitate CHRISTI? quem
„ interpreteris manũ patris & Verbum: tribulatio aut anguſtia, aut perſequutio, aut fa-
„ mes, aut nuditas, aut periculum, aut gladius? uelut ſcriptum eſt: Propter te mortifi-
„ camur tota die, reputati ſumus uelut oues ad mactationem deſtinatæ. uerùm in his o-
„ mnibus ſuperamus, per eum qui dilexit nos ueriſſime. ut impleatur uelut dixi, Ego occidam & uiuere faciam, percutiam & ego ſanabo, & non eſt qui eximat nos à charitate Dei, quæ eſt in CHRISTO IESV ad perditionem. Quapropter etiam reputati ſumus uelut oues mactationi deſtinatæ, ut mortui peccato, uiuamus Deo. Et hæc quidem hactenus tractata ſint. Cæterùm quæ cum his cohærẽt, ſic in manus ſumenda ſunt. Si omne quod generatum eſt ægrotat (ſic enim aduerſarius proponit) & ſecundùm natiuitatem, ac ſecundùm alimentum, ab accedẽtibus, inquit, augetur, & ex decedentibus minuitur. Quæ uerò non generata ſunt, ſana ſunt, neque ægrotant, neque indigent, neque concupiſcunt. Concupiſcunt autem generata, & coitum, & alimentum. Concupiſcere autẽ, eſt ægrotare. Verùm non cõcupiſcere, neque indigere, eſt ſanum eſſe. Ægrotant autem generata, quoniam concupiſcunt. Non generata uerò, non ægrotant. Patiũtur autẽ ægrotantia, aut ſecundùm plenitudinem ac copiam, aut inopiam eorum quæ accedunt & decedũt. Quod uerò patitur, & deficit & perit. quapropter etiam generatur. Generatur autem homo. Non poteſt ergo exors læſionis eſſe homo, & immortalis. At uerò concidit ipſis ratio etiã in his. Si enim omne quod factum aut generatum eſt, perit: nihil enim refert utrum dicas, nam & primi pa-
„ rentes non generati ſunt, ſed facti. facti item ſunt angeli & animæ. Qui facit, inquit,
„ angelos ſuos ſpiritus: pereunt ergo angeli & animæ, ex ipſorum ratione. At neque angeli

geli neque animæ pereunt. Immortalia enim ſunt hæc, & indomita, quemadmodum
qui fecit eſſe uoluit. Immortalis igitur eſt homo. Non placet autem ut illud dicatur,
quod omnia funditus pereant, & terra & aër, & cœlum non futura ſint. Exardeſcet
equidem ad purgationem ac renouationem deſcenſione facta totus mundus, igne di-
lutus. Non tamen ad perfectum interitum ac corruptionem deueniet. Si enim melius
eſt non eſſe quàm eſſe mundum, cur Deus qui mundum fecit, quod peius eſt elegit?
fruſtra laborauit. Igitur ad hoc ut ſit & maneat, creaturam Deus conſtruxit. Quem-
admodum etiam Sapientia confirmat, Creauit enim Deus omnia ad hoc ut ſint, di-
cens: Et ſalutares ſunt mundi generationes, & nõ eſt inter ipſas lethale medicamentũ.
Sed & Paulus palàm teſtatur, dicens: Etenim ſollicita creaturæ expectatio reuelatio-
nem filiorum Dei expectat. Vanitati enim creatura ſubiecta eſt, non uolens, ſed pro-
pter eum qui ſubiecit ipſam ob ſpem. Nam & ipſa creatura liberabitur à ſeruitute
corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei. Vanitati enim creatura ſubiecta eſt,
inquit, liberabitur autem à tali ſeruitute. Accipe quod creaturã mundum hunc nunc
dicere uult. Non enim ea quæ nõ uidentur, corruptioni ſeruiunt, ſed hæc quæ uiden-
tur. Manet igitur creatura in melius ac decentius renouata, exultans & gaudens reſur-
rectione ob filios Dei, propter quos ingemiſcit, & uelut ex partu nunc dolet, redem-
ptionem noſtri corporis à corruptione etiam ipſa expectans, quo nobis exſuſcitatis,
& excuſſa mortalitate carnis, iuxta id quod ſcriptum eſt, Excute puluerem, & reſurge
ac conſide Hieruſalem: liberatisq́ à peccato, liberetur etiam ipſa à corruptione, non
amplius uanitati ſeruiens, ſed iuſtitiæ. Nouimus enim quod omnis creatura coinge-
miſcit, & uelut ex partu dolet uſque ad hoc tempus. Non ſolum autem illa, ſed & qui
ipſas primitias ſpiritus habent, & nos ipſi in nobiſipſis ingemiſcimus, adoptionẽ ex-
pectantes redemptionem corporis noſtri. Qui & Eſaias confirmat. Quo enim modo
cœlum nouum, & terra noua, quæ ego, inquit, facio manent in conſpectu, dicit Do-
minus: ſic erit ſemen ueſtrum, & nomen ueſtrum. Et rurſus: Sic dicit Dominus qui
fecit cœlum, hic qui cõdidit terrã, & fecit ipſam, ipſe diſcreuit eam non in uanum, ſed
ut inhabitetur. Reuera enim non in uanum neque fruſtra ad interitũ creauit uniuerſa
Deus, uelut ſentiunt hi qui uana ſentiunt, ſed ad hoc ut ſint, & habitentur ac perma-
neant. Quapropter neceſſe eſt etiam rurſus terram ac cœlum fore poſt uniuerſorum
exarſionem ac cõſumptionem. Cur uerò hoc neceſſarium ſit, ampliorem adhuc præ-
dictis rationem afferre oportuerit. Neque enim in ocioſam materiã, & talem ſtatum
qualem ante cõſtructionem habebant reſoluẽtur uniuerſa, neque rurſus in perfectum
interitum ac corruptionem. At ſi non pereunt uniuerſa, dixerint aduerſarij, Quomo-
do igitur Dominus cœlum ac terrã præteritura eſſe dixit? & Propheta dixit, Peribit
cœlum uelut fumus, & terra uelut ueſtimentũ inueteraſcet? Quandoquidem hic mos
eſt Scripturis, reſpondebimus, ut hanc mundi tranſmutationem in meliorem ac ma-
gis glorioſam reſtitutionem, interitum ac perditionem dicat, tanquam uidelicet prior
figura pereat per uniuerſorum ad illuſtriorem ſtatum immutationẽ. Nam nulla con-
trarietas aut abſurditas eſt in diuinis Scripturis. Præterit enim figura mũdi huius, &
non mundus, dictum eſt. Sic ſanè morem habent ſcripturæ ut perditionem uocent,
mutationem in meliorem, aut pulchriorem prioris formæ. Velut ſi quis perditionem
dicat figuræ puerilis, mutationem in uirum perfectum, dum puerilis ætas in magnitu-
dinem ac pulchritudinem mutatur. Quando enim eram puer, loquebar ut puer, ſen-
tiebam ut puer, cogitabã ut puer. Quando uerò factus ſum uir, ea quæ pueri ſunt abo-
leui. Etenim expectandum eſt ut creatura turbetur uelut moritura circa exarſionem
quo renouetur, nõ tamen pereat, ut renouati in renouato mundo triſtitiæ exortes ha-
bitemus: aut uelut dictum eſt, Emittes ſpiritum tuum & creabũtur (in centeſimo ter-
tio pſalmo) & renouabis faciem terræ: temperamentũ ambientes deinceps procurãte

Mundi exarſio.

Creaturarũ perpetuitas.

Perditionis ſignificatio.

Deo. Quum enim futura ſit poſt hoc ſeculum terra, neceſſe eſt etiam fore habitatores, qui non amplius moriantur, nuptias contrahant, ac generent, ſed uelut angeli irreuerſim in incorruptibili optima facientes. Quapropter delictũ eſt dicere, in quali uitæ ſtatu tunc erunt corpora, quum neque aër, neque terra, neque alia futura ſint. Operæprecium autem eſt etiam illud ad prædicta conſiderare, quod magnã ruinam res habet, ſi de his rebus libere loqui ô Aglaophon oportet. Nam ubi pronunciaſſe Dominum dixiſti, quod qui reſurrectionem aſſequẽtur, erunt tunc uelut angeli, ubi teneant uidelicet ipſum Sadducæi: mox intuliſti, Angeli uerò carnem non habentes in ſumma beatitudine, & propterea gloria ſunt. Ergo etiam nos, qui æquales angelis futuri ſumus, neceſſe eſt ſimiliter uelut illos nudos fore: ignarus ô optime, quod is qui uniuerſa ex nihilo fecit ac conſtruxit, immortalium naturam non in angelos & miniſtros ſolum diſtributam conſtruxit, ſed etiam in principatus & thronos, & poteſtates. Aliud enim genus eſt principatuum, & aliud poteſtatum. quia non unus ordo, & unus ſtatus, & tribus ac familia immortalium, ſed genera, & tribus, ac differentiæ. Et neque Cherubim propria natura decedunt, & in angelorum formam mutantur, neque rurſus angeli in aliorum. Oportet enim ipſos eſſe & quod ſunt, & quod facti ſunt. Nam & homo mundum habitare, & omnia in ipſo gubernare conſtitutus, ex ſtructura ab initio immortalis exiſtens, nunquam tranſmutabitur ab eo quod homo ſit, neque in angelorũ, neque in aliorum formam. Quia neque angeli in aliorum formam ex ea quam ab initio habent, tranſmutãtur. CHRISTVS enim uenit, non in aliam transformari ac tranſmutari humanam naturam prædicans, ſed in id quod erat ab initio, antequam excideret quum mortalis eſſet. Oportet enim in propria ſui habitus figura unumquodq; creatum manere, ut omnia omnibus ſint impleta, cœli angelis, throni poteſtatibus, lumina miniſtris, diuiniores loci & pura lumina ipſis Seraphim, qui aſſiſtunt magno Senatui uniuerſa continenti, mundus hominibus. Si uerò dederimus mutari homines in angelos, occaſio data fuerit dicendi, mutari etiam angelos in poteſtates, & has in aliud atque aliud, donec ſermo progreſſus in periculum incidat. At neque ut malum fabricauit Deus hominem, aut circa efformationem eius aberrauit, & poſtea angelum ipſum facere cogitauit, pœnitentia ductus uelut peſſimi opifices. Neque ab initio angelum facere uoluit, & quũ id non poſſet hominem formauit. imbecille enim hoc eſſet. Cur igitur hominem fecit, & non angelũ, ſi hominem angelum & non hominem fieri uoluit? Quod nõ potuit, dicere, blaſphemia eſt. At diſtulit, de meliore peius faciens? Et hoc abſurdum eſt. Neque enim aberrat circa faciendum bonum, neque differt, neque impotẽs eſt. Sed & ut uult, & quando uult poteſtatem habet, quum ipſa ſit poteſtas. Igitur ut eſſet homo homo, uolens ab initio ipſum creauit. Si autem uolens, uult autem bonum, bonum autem homo, homo uerò quod ex anima & corpore compoſitum eſt dicitur: ergo non erit abſque corpore homo, ſed cum corpore: ut ne alius homo præter hominem fiat. Oportet
„ enim Deum immortalia genera omnia ſeruare. Creauit enim, inquit Sapientia, Deus
„ hominem ob incorruptibilitatem, & imaginem propriæ ſempiternitatis fecit ipſum. Nõ ergo perit corpus. Homo enim ex anima eſt ac corpore. Quapropter ſcias quod Dominus eadem hæc docere uult, non credentibus Sadducæis in reſurrectionem carnis. Hoc enim eſt dogma Sadducæorum. Vnde concinnata parabola de muliere & ſeptem fratribus, ut ſermonem de reſurrectione carnis in dubium uocarẽt, Acceſſerunt ad ipſum, inquit, Sadducæi dicentes reſurrectionem non eſſe. CHRISTVS igitur, ſi nõ eſſet reſurrectio carnis, ſed anima ſolum ſeruaretur, ſuffragatus eſſet ipſis uelut bene ac recte ſentientibus. Nunc uerò reſpondit, dicens: In reſurrectione neq; matrimonia contrahuntur, neque nuptum elocantur, ſed ſunt ſicut angeli in cœlo. non quod carnem non habent, ſed quod non matrimonium contrahunt, ſed ſunt de

Sicut angeli erunt homines in reſurrectione.

cætero

cætero in incorruptibilitate. & per hoc angelis aſſimilatos dicit, ut quemadmodum
angeli in cœlo, ſic & nos in paradiſo, neque nuptijs, aut conuiuijs amplius uacantes,
ſed ut uideamus Deum, & colamus, uitam gubernante nobis CHRISTO. Non
enim dixit, Erunt angeli: ſed ſicut angeli, nempe, gloria quidem & honore, uelut ſcri-
ptum eſt, coronati, uerum paululum ab angelis euariãtes, & propemodum ut angeli
ſimus. Quemadmodum ſi quis dixiſſet, ubi bona aëris conſtitutio eſt & tranquillitas
noctis, & omnia ætherea lunæ luce ornata, Luna lucet uelut ſol: non omnino ſole ca-
rentem lunam eſſe, ipſum teſtari diceremus, ſed ſicut ſolem. Quemadmodũ & quod
non eſt aurum, prope autem eſt ut ſit aurum, ſicut aurum dicitur, & non aurum. Si
uerò eſſet aurum, non diceretur uelut aurum, ſed aurum. Quando uerò non eſt au-
rum, ſed propemodum eſt aurum, & imaginetur quis aurum, uelut aurum dicitur:
ita etiam quum uelut angelos fore dicit in reſurrectione, non hoc ipſum proferre au-
dimus ipſum, angelos uidelicet fore ſanctos in reſurrectione, ſed prope ut ſint angeli.
Quare abſurdiſſimum eſt dicere, Quoniam CHRISTVS pronunciauit ſanctos
conſpiciendos eſſe uelut angelos in reſurrectione, ob id corpora hæc non reſurgere,
& quidem quum ipſa dictio clarè actionẽ rei contingentis declaret. Reſurrectio enim *Reſurrectionis uox.*
non de non lapſo, ſed de lapſo dicitur & reſurgente. Quemadmodum ubi dicit Pro-
pheta: Et reſurgere faciam ac erigam tabernaculum Dauid collapſum. Cecidit autem «
labefactatum deſiderabile animæ tabernaculum, in terræ cumulum. Nõ enim quod
non moritur, ſed quod moritur inclinatur. Moritur autẽ caro. Anima enim immor-
talis eſt. Proinde ſi anima eſt immortalis, corpus autem ipſe mortuus, qui reſurre-
ctionem quidem eſſe dicunt, uerùm carnis non eſſe, hi reſurrectionem negant. Quo-
niam non quod ſtat, ſed quod lapſum eſt ac inclinatum reſurgit. uelut ſcriptum eſt:
Nunquid qui cecidit, non reſurgit, aut qui auertitur, non reuertitur? Quod uerò im- «
mortalis ſit anima, clarè docuit Saluator, & per ſeipſum, & per Solomonẽ loquutus.
Per ſeipſum quidem, in hiſtoria diuitis & pauperis Lazari, hunc quidem in ſinu A-
braam quieſcere dicens, poſt corporis depoſitionem: illum uerò in doloribus, per ea
quæ Abraam loquentem introduxit. Per Solomonem uerò in libro Sapientiæ titu-
lum præferente, ubi ſcriptum eſt: Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt, & non tanget «
ipſos tormentum. Putati enim ſunt in oculis ſtultorum mortui eſſe, & reputatus eſt «
afflictio exitus ipſorum, & profectio à nobis contritio. Ipſi uerò ſunt in pace, & ſpes «
ipſorum plena eſt immortalitate. Quare corporis eſt reſurrectio, & non animæ.
Non enim ſtantem quis erigit, ſed iacentem. Quemadmodũ neque ſano medentur,
ſed ægroto. Si uerò quis reſurrectionem de anima, & non de carne futuram eſſe, dice-
re nititur: multa eſt huius ſtultitia ac temeritas. Dico enim corruptionem primum ac *Animæ reſurrectionem fore, abſurdum eſt dicere.*
ſolutionem animæ talem oſtendere, quo oſtendat etiam reſurrectionem, non ſanè nu-
gantem, ſed palàm dicentem aliquid apparere. Attamen dandum eſt hoc ab ipſo, ut
mortalem animã decernat. Alterum enim ex duobus concedendum eſt, aut uera do-
minum pronunciaſſe, quum animã immortalem docuit, & falſum eſſe, dicere ipſam
corrumpi: aut corrumpi, & falſum eſſe, docere CHRISTVM ipſam immortalem
ac interitus exortem, tum in ſermone de diuite & paupere, tum in Moſis ac Heliæ ui-
ſione. At nihil aliàs Dominus loquutus eſt aut ementitus. Non enim ſpectrum aut
uiſum oſtendit diſcipulis in mõte Heliam & Moſen, quo ipſos deciperet: ſed id quod
erant, citra falſitatem. Quare indocilis etiam, ut ita dicam, diſcere poteſt, immorta-
lem & interitus exortem animam ipſum affirmaſſe. Igitur carnis reſurrectio fit, non
animæ, quo collapſum in corruptionem tabernaculum Dauid erigatur, & ubi ere-
ctum eſt ac reædificatum, uelut dies ſeculi, deinceps illæſum ac ruinæ expers maneat.
Vult enim Deus non lapideam domum Dauid ædificare, neque ut in regno cœlo-
rum domum pulchram habeat, ſed carnem tabernaculum animæ, quod ipſe ſuis ma-

nibus fabricauit. Porrò ſic te ô ſapientiſſime Aglaophon cõſiderare oportet. Omnino autem facillimè diſces hoc, ſi ad dormiendi imaginem reſpexeris, itemq́ reſurgendi. Si enim dormire à uigilijs contingit, & reſurgere à ſomno: & hoc reſurrectionis ac mortis exercitium eſt. Somno enim ac morti gemina adſunt, quorum alterum reuiuiſcere uidelicet, neceſſarium eſt eſſe, ut uiuat caro ex eo quod mortua eſt: ſicut excitari à ſomno. Quemadmodum enim ex dormiendo excitari ac uigilari contingit, & qui dormit non omnino in eodem habitu permanet ut ſemper dormiat, ſed rurſus reſurgit: ſic etiam uiuere ex morte continget, & non omnino qui mortuus eſt, poſtquam mortuus fuerit in eodem manet. Si enim ex dormiendo uigilare, & ex cadendo erigi, & ex deſtructione reædificari contingit, quæ fraus eſt in inclinato non ſperare erectionem, & in mortuo reſurrectionem? Etenim nos non decepti confitemur, ex mortuis corporibus reuiuiſcere contingere. Et non ſolum hoc, ſi ita uis, ex dormiendo ac reſurgendo expendito, ſed etiam à ſeminibus & plantis, quomodo in omnibus ipſis reſurrectio denunciatur. Conſidera enim ſemina, quomodo nuda & ſine carne mittuntur in terram, & perfecta effecta rurſus redduntur. Alioqui ſi morerentur quidem ac putreſcerent ſemina, ex ſeminibus uerò non amplius contingeret reuiuiſcere ac naſci, quæ ſit expectatio ut non omnia conſumantur in mortem? Cæterùm de his plura dicere in præſens, optime Theophile, uosq́ reliqui ſermonis iudices, omittamus. Arripiamus autem & ea quæ deinceps ad hæc cõſequuntur, quomodo longè ab eo quod oportet diſceſſit: quando in prophetia ſexageſimi quinti Pſalmi, quam coacte & impropriè exponit, reſurrectionem in ſola ſpecie ſeruari ſperare oportet, dicit. Et, ut ne dicas quod non ſemper obſcure tractat, ille enim hoc diſtinxit, Ego tibi clarius ſic ſententiam exponam. Equidem omnino uidiſti pellem animalis, aut aliud quid tale aqua impletum, quomodo ſi paulatim euacuetur, & paulatim impleatur, ſemper eandem ſpeciem oſtendit. Quale enim fuerit quod continet, neceſſe eſt ad ipſum etiam quod intus eſt formari. Age enim ſi ſubeffluat aqua, ſi quis adijciat quantum effunditur, non ſinens utrem aceruatim aqua euacuari, neceſſarium eſt id quod adijcitur tale uideri, quale eſt & totum: eo quòd etiam id quod cõtinet idem ſit. Et ſanè ſi quis corpus his aſſimilare uelit, nullo pudore cõfundetur. Eodem enim modo etiam ea quæ ab alimento introducuntur pro expulſis carnibus, in figuram ſpeciei ipſius continentis tranſmutantur. Et quantum quidem ad oculos diffuſum fuerit, oculis ſimile eſt: quantum ad faciem, faciei: quantum ad alias partes, iiſdem: ut idem unuſquiſque appareat, non quod ſint carnes in eodem primæ ſubiectæ, ſed ſpecies iuxta quam ſpecificantur ea quæ accedunt. Proinde ſi non ſumus iidem uel ad paucos dies corpore, ſed ſpecie in corpore: hæc enim ſola conſiſtit à natiuitate: multò igitur magis neque tunc iidem ſecundùm eandem carnem erimus, ſed ſecundùm ſpeciem, quæ ita nunc ſemper conſeruatur in nobis & manet. Quod enim illic eſt pellis, hoc ſpecies eſt hic. quod uerò illic in ſimilitudine eſt aqua, hoc hic eſt quod accedit & decedit. Quemadmodum igitur nunc quum corpus non ſit idem, tamen character ſecundùm eandem formam idem ſeruatur: Sic non eodem exiſtente corpore, ſpecies in maiorem gloriam aucta, non amplius in corruptibili, ſed in læſionis exorte ac ſpirituali corpore oſtendetur. Quale ipſius IESV in transformatione erat, quando in montem aſcendit cum Petro, Moſe ac Helia conſpectis ab ipſis. Et hæc quidem hucuſque conſiderata ſint. Hæc enim eſt uelut in ſumma Origenis dogmatum ſententia. Si uerò quis ex ambigentibus proponens corpus CHRISTI, eo quod primogenitus & primitiæ mortuorum ac dormientium ipſe dictus eſt, dicat, quod quemadmodum ille reſurrexit, etiam omnia ſimiliter illi reſurrectura eſſe ſperare oportere, ut ſicut CHRISTVS excitatus eſt, ita & Deus eos qui dormierunt per IESVM ducet cum ipſo; Surrexit autem corpus IESV, & carnes habuit, ac

Somni & uigiliarũ imago ad mortẽ & reſurrectionem.

Seminum ac plantarũ imago ad reſurrectionem.

Corpus Chriſti quale reſurrexit.

Quondam non Omnes Sed paucissimi Scripturam interpraetati Sunt Sacram.

ac oſſa, quemadmodum credidit etiam Thomas: reſpondebimus. At CHRISTI corpus non erat ex uoluntate uiri, neque ex uoluptate interueniente, in iniquitatibus conceptum, ac in peccatis in utero geſtatum: ſed ex Spiritu ſancto, & uirtute altiſſimi, & uirgine. Tuum uerò corpus ſomnus eſt, & uoluptas, & ſordes. Et propterea ſapiens ille Sirach in eo quod moritur homo, dicit: Poſſidebit reptilia & beſtias ac uermes. Et in Pſalmo octoageſimo ſeptimo, Nunquid mortuis facies mirabilia, aut medici ſuſcitabunt & confitebuntur tibi? Nunquid narrabit aliquis in ſepulchro miſericordiam tuam, & ueritatē tuam in perditione? Nunquid cognoſcentur in tenebris mirabilia tua, & iuſtitia tua in terra oblita? Sed & alia huiuſcemodi uerba ex Scripturis plurima colligere licet, ſi quis uelit, ut ne omnium nos mentionem facientes longius orationem extendamus.

Sequuntur deinceps ipſius Methodij uerba.

QVum igitur uix deſiſſet Proclus, & ſilentium præſentium diu fuiſſet, ad fidem non habendam multum proſtratorū, & ego reuera quietum me eſſe ſentirem, placide eleuato capite, & reſpiratione facta, uelut ſolent nauigantes undarum tempeſtate deſinente, tremens adhuc & uertiginoſus (ictus enim eram, ut id coram uobis fatear, uehementia orationis perfuſus) conuerto me ad Auxentium, & uocans ipſum, ô Auxenti arbitror, dixi, non fruſtra dictum eſſe poëticum illud, Si duo coniuncti pariter eant. Nam aduerſarij duo ſunt, quare utrique amborum robur ſuſtinemus. coadiutorem enim te, & certaminis ſocium appello cōtra ipſos: ne nobis Aglaophon cum Proclo & Origene, orationibus perſuaſiuis contra nos armatus, reſurrectionem excutiat. Age igitur contra ſophiſmata ipſorum aciem inſtruamus, nihil timentes contradictiones quibus timidi impetuntur. Nihil enim in ipſis ſanum eſt ac firmum, ſed imaginatio ſolum decora uerborum, ad ſtupefaciendos auditores, & perſuaſione inſtructa, non ueritatis neque utilitatis gratia, ſed ut coram præſentibus orationem ſapientem oſtentent. Hinc itaque orationes aliquando ueriſimiles ad pulchritudinem ac uoluptatem uariegatæ, præſtantiores putantur his quæ ad ſinceram ueritatem expenſæ ſunt, dum illarum doctores neque ad bonitatem ac pietatem contendunt, ſed ad hoc ut placeant & ſucceſſum habeant: quemadmodum Sophiſtæ qui mercedem ex orationibus exigunt, ſapientiæ laudibus uili precio coempti. Antiquitus igitur ualde pauci expoſitores erant, quum hi qui tunc erant conarentur non delectare, ſed iuuare præſentes. Ex quo autem deinceps ad leuitatem res deuenit, ut omnibus liceat interpretari Scripturas, & omnes ad faciendum quidem bonum hebetati ſunt opinione referti, circa ratiocinandum uerò profectum fecerunt, iactantes ſe uelut qui omnia cognoſcere poſſint, doceri quidem ſibi opus eſſe, confiteri erubeſcentes, contendere uerò potius ac proſilire uelut doctores aſſueti. Audaces itaq; hinc facti, à pietate & manſuetudine, ac fide, quod Deus quem profitentur omnia facere poſſit, lapſi ſunt: & ad quæſtiones uanas ac blaſphemias deuenerunt, non intelligentes, quod non opera uerborum gratia facta ſunt, ſed uerba operum. Quemadmodum in medicina per quam ægri ſeruari debet, opera uerbis dominari debent, & uerba operibus confirmari. Proinde in communi noſtra concordia per omnia conſona nobis mens ſit, quæ optimis ſermonibus mores linguæ conſonos exhibeat inſtar lyræ, ſed eos non inconcinnos, & à Muſis alienos. Nam propter aſſequendam ueritatem contendere oportet, ut iuſtitiam exerceamus, & non propter comparandam opinionem ſapientiam oſtentare, & magis ad gloriam quàm ad ueritatem certare, & prætextus omnemq; ſimulationis apparatum ſubinducere. Sunt enim hi qui uerborū prætextibus tragico more ornati ſunt, uelut mulieres quæ forinſecus ſe

Duobus ſimul euntibus.

Sophiſtæ Theologi.

Verba operū gratia facta.

Logomachia quando utilis

de induſtria ad fraudem ornant: niſi quis caute & ſobrie fidem reſpiciat in his quæ adhuc ſunt iuniores. Quare cauendum eſt ut talem ſermonem in cor admittamus, antequam exactè conſideremus. præoccupant enim ſæpe impoſtores ipſos ueros doctores. Quemadmodum etiam Sirenes uocis iucunditate odium erga homines procul occultant, & fugientes ipſas alliciunt. Aut quomodo dixi ego, ô Auxenti, tu de his ſentis? & is reſpondit, Sic planè quemadmodum tu. Igitur omnino Sophiſtas aliam opinionem habentes, ſimulachrorum ueritatis imitatores eſſe dicimus, ueritatem nõ cognoſcentes, uelut pictores. Nam & hi nauium ſtructores & nauigia ac gubernatores imitari conantur, fabricare naues & gubernare neſcientes. Viſ'ne igitur ut deradentes colores, perſuadeamus pueros eiuſmodi picturas admirantes, quod neque nauis nauis eſt, neque gubernator gubernator, ſed paries forinſecus ad delectationem coloribus ac picturis exornatus: & quod imitatores ſimulachri nauis ac gubernatoris ſunt tales, qui à coloribus & non naui hæc expreſſerunt. Longum profectò audire cupido procemium, ſed utile dixi ego ô optime. nam uerba diuinitus inſpiratarum ſcripturarum, quibus hi gloriam ſuam ad fraudem colorantes depingunt, iuſtitiam ac ueritatem contumaciter nominantes, & iuſtitiam omnino non ſcientes, ſi quis auferat: quantum ipſos talibus nominibus denudatos ſubſannandos eſſe putas? Valde multum, inquit ille. Vtrum igitur ô Auxenti, inquam ego, tu huius uiæ dux eſſe uis, aut ego præcedam? Iuſtum eſt, inquit ille, te præire. Tu enim & ſermonem auſpicaris. Itaque dicebatur (age enim pro parte ab initio conſequenter Aglaophontis ſententiam expendamus) Anima corpus hoc nobis circunſitum propter tranſgreſſionem ſuſcepiſſe, quum ſuperioribus temporibus abſque ipſo feliciter degiſſet. Pelliceas enim tunicas corpora eſſe, in quæ concludi animas contigit, quo mortale geſtantes pro his quæ fecerunt pœnam darent. Aut non erant hæc quæ primùm in principio à te dicta ſunt Medice? Imò admone, ſi non uideor tibi recte meminiſſe. Non opus habes, inquit ille, admonitione. Hæc ipſa enim erant quæ in primis à nobis dicta ſunt. Quid uerò, non'ne & hoc in ſequentibus multifariam à te dicebatur? Quod impedimento eſſet nobis corpus ad comprehenſionem ac cognitionem eorum quæ reuera ſunt, propter occupationes circa illud ornandum ac curandum, & propter alios uentris circa concupiſcentiam impetus: & quod eſſet inſuper blaſphemiarum & omnis generis peccatorum cauſa, eo quod non poſsit omnino per ſeipſam citra corpus anima peccare. Et propterea poſt profectionem ex hac uita, liberam ipſam ac nudatam corpore manere oportere, quo à peccatis & inobedientia aliena ſit in cœlis, ubi etiam conuerſationes cum angelis habebit. Nam corpus, ut polluatur ac peccet, cauſa & auxiliarius illi exiſtit. Sine corpore enim impoſſibile eſt animam peccare. Vnde quo ſine peccato per infinita ſecula ſeruetur, non amplius ipſam corpus aſſumpturam eſſe, quod ipſam deorſum ad corruptionem & iuſtitiam degrauat. Dictum & hoc eſt, inquit ille. Quid uerò etiam bene ac rectè hoc, inquam, à te dictum eſſe putas? Et quid hoc, inquit, tua intereſt? At non redargues ſermonem. Neque tu animam, inquam ego. At ferre potes, ut propter ea quæ dixiſti, ſermo ipſe expendatur? Bene & recte, inquit ille. Bene uerò ac recte tibi ſentire uidetur, qui ſibijpſi contraria ac diſſona dicit? nequaquam. Quid igitur inconcinne tibi uidetur hic ueritatem ſimulare? Maxime omnium, inquit. Non ergo admittis eum qui harmonias intendit ad falſam ſermonis cantilenam? nequaquam. Quid igitur? Ergo neque teipſum dicentem inconcinnè quodcunque tandem admittes. Quum enim dederis incorporeas peccaſſe animas, mandatum prætergreſſas: & dixeris, propter iniquitatem dediſſe ipſis poſtea Deum tunicas pelliceas, ut mortalia gerentes pœ-

nam

Sirenes.

Sophiſtæ uelut pictores.

Corporis impedimentum.

nam darent, tunicas corpora interpretatus: in progreſſu ſermonis oblitus eorum quæ antea aſſeruiſti, animam per ſeipſam non poſſe peccare dicis, neque omnino ad hoc aptam eſſe, ſed cauſam ipſi omnium malorum corpus eſſe. Vnde ut ne ipſa rurſus ad iniuſtitiam concitetur à corpore, quemadmodum contigit priùs, ſic ipſam in æternum citra illud futuram eſſe: & quidem quum dixeris, in paradiſo ante corpus, animam quando adhuc beata & indolens erat, peccaſſe. Vbi enim tranſgreſſa eſt mandatum, obtinente iam peccato propter ſerpentis perſuaſionem, uinculum ipſi datum eſſe in pœnam corpus aſſeruiſti. Quare aut prius illud, aut poſterius, non rectè habet. Aut enim ante corpus peccauit, & nihil minus etiamſi non acceperit corpus, peccabit: & uana eſt tua de eo quod corpus non reſurgit inaniloquentia. Aut cum corpore, & non poſſunt pelliceæ tunicæ corpus eſſe putari. Reperitur enim homo ante ipſarum ſtructuram diuinum mandatum reprobaſſe. Qua de cauſa etiam tunicæ parantur, nuditatem quæ à peccato ipſorum acceſſit occultaturæ. At nunquid perſuadeo te, & uides quod incohærentia aſſeruiſti? & tibi hoc manifeſtum factum eſt: aut nondum intelligis, ô Aglaophon, inquam, quod dico? Intelligo, inquit ille, & non amplius opus habeo ut rurſus audiam. Verùm non animaduerti me non rectè dixiſſe. Neceſſe eſt enim mihi, qui dedi pelliceas tunicas corpora eſſe, ut confitear etiam, prius quàm in corpus uenerit, animam peccaſſe: eo quòd ante ſtructuram ipſarum tranſgreſſio facta eſt. Nam propter tranſgreſſionem tunicæ ipſis fiunt, & propter ipſam harum præparatio, & non tranſgreſſio propter tunicas contingit: & ut ex hac confeſſione aſſentiar, quod non hoc corpus cauſa maliciei eſt, ſed ipſa anima in ſeipſa. Quapropter etiamſi non accipiat corpus, peccabit. quoniam etiam prius abſque corpore peccauit. Et ſtolidum eſt dicere, corpus non poſſe reuiuiſcere, ob id ut ne cauſa peccandi animæ fiat. Peccabit enim, uelut etiam ante corpus peccauit, ita quoque poſt corporis depoſitionem, etiamſi non rurſus corpus acceperit. Vnde neceſſe eſt ob hæc, neque me, neque alium dicentem admittere, quod pelliceæ tunicæ ſint corpora. Si uerò admiſero, confiteri oportet me etiam quæ relata ſunt. Quid uerò, nonne & illud inquam, ô Aglaophon, uidetur tibi non rectè habere? Quale illud, inquit ille? Dicere, inquam ego, uinculum & pedicas corpus conſtructum eſſe contra animam: & quod Propheta uinctos terræ nos dixit. ideóque etiam Dauid, ligatos. Et ille, Non habeo, inquit, in promptu quod tibi reſpondeam. At cur cum alio non diſputas? Et ego (ſentiebam enim erubeſcere ipſum, uitantem ne ſermo redargueretur) putaſne, inquam, per inuidiam aggredi me, ut redarguam te, & non contendere ut meo ſtudio propoſitum clarum faciam? At, ô bone, ne delaſſeris dum interrogaris. Vides enim non de paruis nobis eſſe ſermones, ſed quo modo credere oportet. Etenim nullum tantum malum homini accidere poſſe arbitror, quantum à rebus neceſſarijs, quum falſa de ipſis opinione tenetur. Age igitur, promptè ea de quibus interrogaui declara, & ſi quid tibi dicere ueri non uideor, magis ueritatis quàm mei curam habens redargue. Maius enim bonum eſſe puto redargui quàm redarguere: quanto maius eſt, ut quis ipſe à malo liberetur, quàm ut alium liberet. Age igitur, comparantes inter ſe ſermones, conſideremus an quid inter ſe differant. Etenim de quibus ambigimus non ualde parua ſunt, ſed de quibus ſcire præſtat, non ſcire turpe eſt. Igitur tu quidem non putas reuiuiſcere corpus, ego autem puto. Et ualde quidem, inquit ille, propter ea quæ dixi. Et tu quidem, inquam ego, uinculum, & carcerem, & ſepulchrum, & onus, & pedicas, ipſum eſſe dixiſti. Ego autem non ita ſentio. Vera, inquit ille, mihi dicis. At uerò per proteruitatem, & errorem, & triſtitiam ac indignationem, & in ſumma, omnia alia mala, quorum

Pellicearũ tunicarũ ratio.

Corpus uinculum dici.

cauſam ipſum eſſe dixiſti, impedire nobis impetum animæ ad id quod melius eſt aſſeris, non ſinens nos ad eorum quæ reuera ſunt comprehenſionem ac cognitionem peruenire. Etſi enim aggrediamur aliquid eorum quæ ſunt uenari, caligo ſemper intercidens, rationi obſcuritatem inducit, non permittens nos ueritatem clarè conſiderare. Fraude enim repleta eſt, uelut dixiſti, conſideratio noſtra per aures. fraude item plena eſt conſideratio per oculos, fraude etiam ea quæ contingit per alios ſenſus. Vides, inquit ille, ô Eubuli, quod ego paratus ſum te laudare, ubi rectè declaraueris ſermones? Ergo quo ſanè me amplius laudes, ſi uinculum corpus uobis uidetur, non poteſt putari maliciei cauſa animæ eſſe, amplius'que iniquitatis, ſed uice uerſa modeſtiæ & caſtigationis. Sic autem rem conſidera: ita enim rem magis aſſequi poteris. Quò ducimus eos qui corporibus ægrotant, nonne ad medicos? manifeſtum eſt hoc, inquit. Quò uerò peccantes? nonne ad iudices? neceſſarium hoc. Igitur pœnam daturos, inquam, iuſtè propter ea quę fecerunt? etiam. Iuſtum autem omne bonum eſt? confitetur. Qui uerò iuſtè iudicat, bene facit: iuſtè enim iudicat? conſenſit. Quod uerò bonum eſt, utile apparet. utilitatem ergo capiunt qui iudicantur. Tollitur enim improbitas ipſorum, tormentis prohibita: quemadmodum etiam utilitatem capiunt morbi à ſectionibus ac medicamentis medicorum. Nam iniuſtum pœnam dare, eſt animam corrigere, magnum illum morbum iniquitatem abijciendo. confitetur. Quid uerò, non iuxta proportionem peccatorum ſupplicia iuſtè adhiberi dicis his qui puniuntur? quemadmodum & his qui curantur iuxta uulnerum proportionem chirurgias? annuit. Igitur qui morte digna fecit, ad mortis ſuppliciũ condemnatur: qui plagis, ad plagas: qui uinculis, ad uincula. confitetur. Punitur autem is qui debet uinculis aut plagis, aut alio quodam huiuſmodi ſupplicio, quo pœnitentiam agens, iniuſtè agere ceſſet, dum per tormenta uelut lignum intortum dirigitur? ueriſſimè, inquit, dicis. Nõ enim præteriti delicti gratia iudex ipſum ſupplicio afficit, ſed futuri, ut ne rurſus faciat. hoc manifeſtum eſt, inquit. Vinculum enim clarum eſt ipſi, quod impetum ad iniuſtè agendum tollit, non permittens facere quæ uult. uerum eſt hoc. Ergo prohibetur à peccando, uinculis non ſinentibus ipſum liberè agere, ac uoluptatibus uti, ſed contrahentibus, & iuſtitiam colere docentibus, donec didicerit per admonitiones temperatus eſſe. apparet, inquit. Neque igitur cauſa eſt uinculum peccandi, uelut apparet. Caſtigat enim, & iuſtiores facit, auxiliare medicamentum animæ exiſtens, auſterum quidem & mordax, ſed curatiuum. palàm eſt, inquit. Age, expendamus rurſus ſuperiora. Conceſſiſti corpus non eſſe uinculum animæ propter tranſgreſſionem? & concedo, inquit. Peccare autem animam cum corpore, ſiquidem adulterium committere, occidere, ac impium eſſe, peccatum tibi uidetur, quæ anima cum corpore facit? annuit. At uinctum confeſſi ſumus, non poſſe iniuſtè facere? confeſſi ſumus, inquit. Prohiberi autem, triſtificatum à uinculis? etiam. Vinculum autem animæ eſt caro? annuit. At peccamus dum in carne ſumus, conſentiente nobis in hoc carne? peccamus, inquit. Qui uerò ligatus eſt, non poteſt peccare? & hoc annuit. Coarctatur enim? etiam. Nec permittitur à uinculo? manifeſtum eſt. At corpus quidem ad peccandum eſt auxiliarium? etiam. Prohibet autem

Corpus uinculũ nõ eſſe.

uinculum? aſſenſus eſt. Non ergo corpus eſt uinculum, inquam, neq; ſecundum te, neq; ſecundum alium, ô Aglaophon, ſed ad utrunq; animæ auxiliariũ, ſiue ad bonum, ſiue ad malũ. conceſſit. Igitur his ſic habentibus, reſponde ô Aglaophon, ad ea quæ primũ aſſeruiſti. In ſuperioribus enim uinculũ & carcerẽ & pedicas animæ corpus dixiſti. Et uides quod nõ concordãt cũ his quę dixiſti. Quomodo enim cõcordarint, ſiquidẽ neceſſe eſt, ô optime, uinculũ quidẽ carnẽ putari, animã uero uinculo auxiliario ac adiutore uti ad iniuſtitiã? quod eſt impoſſibile. Si enim propter peccatũ tormen-

tormentũ datũ eſt, ad hoc ut triſtificata anima erudiatur ad colendũ Deum: quomo
do cooperat̃ ac concertat corpus ipſi ad iniuſtè agendũ? Vincula enim & carceres ac
pedicę, et in ſumma omnes eiuſmodi machinæ adiutrices ad correctionẽ, eos qui pu
niuntur cohibent ab iniuſtè agendo ac peccando. Non enim ut is qui iniuſtè egit, am
plius iniuſtè agat, uinculum ipſi auxiliariũ ad iniuſtè agẽdum datur, ſed ut ab iniuſtè
faciendo ceſſet, dũ per uincula torquetur. Nam & iudices ob hanc cauſam malos pe-
dicis ligant. Prohibentur enim etiam ſi non uelint, à uinculis, ut ne mala faciant. Libe
rè autem degentium malefacere eſt, & eorum qui incuſtoditè uiuunt; & non ligato-
rum. Homo uerò primum quidem occidit ſecundum Cain, auctus eſt ad incredulita-
tem, ſimulachris addictus fuit, defecit à Deo, & quomodo ipſi corpus uinculum da-
tum eſt? Aut quomodo Deus poſtquam homo ante corpus peccauit, auxiliariũ ipſi
maiorem ad iniquitatẽ ipſum corpus dedit? Quomodo uerò etiã poſt uinculi conſtru
ctionem dicitur hoc? Ecce ante faciem tuam poſui uitam & mortem, ut eligas uitam: "
bonum & malum, ut eligas bonum. Et, Si uolueritis & audieritis me. Hæc enim ipſi "
uelut poteſtatem habenti, & non uelut ſub uincula ac neceſſitatem adacto dicta ſunt.
Quare undiquaque confirmatur, neque uincula aut carcerem aut pedicas corpus pu-
tare: neꝗ uinctas aut captiuas terrę eſſe animas, condemnante ipſas Deo, ut terreis pe
dicis ſint ligatæ. Quomodo enim hoc ita ſe haberet, quando id demonſtrari non po-
teſt? Abſurdum uerò eſt etiam illud conſpicuè, putare uidelicet in uita ſeculorũ futu-
ra æterna corpus animæ non affore, eo quòd uinculum ſit ipſum ac pedicæ, ut ne per-
petui cõdemnati uincti ſiamus, uelut corruptores in regno lucis futuri. Soluto enim
ſufficienter ac confutato ſermone, in quo carnem animæ uinculum eſſe decreuerunt:
ſolutum eſt etiam quod non uincti erimus propter ipſam in regno lucis quod accipie
mus. Sed & aliud oſtendere oportet, ſi quis animam in carnem, uelut in laqueum, pœ *
nam peccatorum ſubituram immittit, ſtultitiæ hoc magis eſt quàm rectæ opinionis.
Si enim ante tranſgreſſionem, uelut iam in ſuperioribus expoſuimus, animæ corpora
habuerunt, quomodo poſtea facta tranſgreſſione, in laqueum in corpus inducuntur?
quum non ſit tempus in quo antequam acciperent corpus peccarint. Non enim pru-
dentis eſt, aliquando dicere, animas uelut propter corpus peccaſſe: aliquando uerò,
quandoquidẽ peccauerũt, ob id & uinculum & laqueum ad condemnationẽ ipſum
factũ eſſe. Si enim propter corpus peccarunt, aderat ergo ab initio ipſis & ante pecca
tum corpus. quomodo enim propter hoc peccaſſent, quod nondum erat? Si uerò la-
queus ac pedicæ ac uinculum, ipſum corpus putatur, non amplius ambo ſimul cauſa
ſunt, ſed anima ſola peccauit. Cur enim poſt peccatum, ei quod peccauit uincula & la-
quei ac compedes parantur? Atqui confeſſi ſanè ſumus, non poſſe uinculũ animæ eſſe
ipſum corpus. Nam corpus quidem ad utraꝗ & ad iuſtitiam & ad iniuſtitiam coope
ratur. Vinculum autem ab iniuſtè agẽdo prohibet. Quare alterum ex duobus neceſſe
eſt. Aut enim ab initio peccauimus cum corpore, & non apparet tempus in quo extra
corpus fuimus, & ſimul cauſa eſt corpus animæ & malorũ & bonorum. Aut ſine cor-
pore degẽtes peccauimus, & inculpabile eſt à malitia ex toto. At abſꝗ corpore à bru-
ta uoluptate anima non ſuperatur. Superati autem ſunt primi parentes, bruta uolu-
ptate ineſcati. Erat ergo anima cum corpore etiam ante peccatum. Nam quod non lo
cus ſit, ipſum putari propter tranſgreſſionem, in pœnam uinculum factum eſſe, quo
purum & aſſiduum tormentum habeat anima ſecundum ipſos mortale geſtans, id ip
ſum arbitror me plenè cum omni demonſtratione declaraſſe. Quare inconſtans &
impoſſibile eſt, corpus quidem laqueum & uincula ducere, Deum uerò inducere ani-
mas in laqueum pœnam ſubituras, ita ut ex ſupernis ex tertio cœlo eijciat, quoniam
in ſupernis mandato inobedientes fuerunt. Ad quid enim reſpectu habito, crediderit
quis

quis his quæ ita proteruè ab ipſis dicta ſunt? & quidem nō habente ſic Pſalmo, etiam
ſi uiolenter ipſum exponant. Verùm proferam ea quæ in ipſo habentur, quo fabulo-
ſitas expoſitionis ipſorum appareat, qui non uolunt ſcripturas rectè intelligere. Sunt
„ enim hoc modo dicta. Probaſti nos Deus, igne examinaſti nos, uelut igne proba-
„ tur argentum. Induxiſti nos in laqueum, poſuiſti tribulationes in dorſum noſtrum.
„ Induxiſti homines in capita noſtra. Tranſiuimus per ignem & aquam, & eduxiſti
nos ad refrigerationem. Et ſtatim inferunt: Hæc de animis dicta ſunt, quæ in laque-
um in ipſum corpus, uelut in certamen delatæ ſunt ex tertio cœlo, ubi eſt paradiſus.
Nam tranſiuimus per ignem & aquam, inquiunt, aut per uterum in mundum ani-
mæ acceſſum indicat, quandoquidem in tanta flamma ac humiditate contingit: aut
delapſum à cœlis in uitam, penetrantem fontes ignis & aquas ſuper dorſum firma-
menti. Aduerſus quos operæprecium duco inſtare. Age enim pro ipſis, ô Aglao-
phon, reſponſum dato, quid dicent? Primùm enim paradiſus, unde in primo paren
Paradiſus ubi ſit. te eiecti ſumus, ex hac terra palàm locus eximius eſt, ad iucundam quietem, & ui-
tam meliorem ſanctis deſtinatus. Ab ipſo Tigris & Euphrates, & reliqui fluuij
qui illinc profunduntur, hic apparent fluxionum excurſus in noſtrum continen-
tem inundantes. Non enim ex ſupernis de cœlis effunduntur ac eliduntur. Nam ne-
que ſuſtinere potuiſſet terra, ut tantam aquæ molem aceruatim ex alto delaben-
tem ſuſciperet. Sed neque Apoſtolus aſſerit paradiſum eſſe in tertio cœlo, ſi quis
„ ſubtiles ſermones audire nouit. Noui enim raptum uſque ad tertium cœlum, dicens:
„ & noui talem hominem, ſiue in corpore, ſiue ſine corpore, Deus nouit, quod rap-
tus eſt in paradiſum. Duas reuelationes magnas ſe uidiſſe indicat, quum bis aſſum
ptus ſit euidenter: ſemel quidem uſque ad tertium cœlum, ſemel uerò in paradiſum.
Nam quod dicit, Noui raptum talem uſq; ad tertium cœlum: priuatim reuelationem
ipſi apparuiſſe in tertium cœlum aſſumpto, confirmat. Quod uerò rurſus infertur, Et
noui talem hominem ſiue in corpore, ſiue extra corpus, illatum in paradiſum: aliam
rurſus ipſi manifeſtatam eſſe reuelationem in paradiſo oſtendit. Fabula igitur eſt, &
tragica cantilena, dicere animas ex cœlis deiectas eſſe, & tranſire fontes ignis & aquas
ſuper dorſum firmamenti, dum in mundum hunc noſtrum feruntur. Nam neque
Adam ex cœlis eiectus eſt, ſed è paradiſo plantato in Edem iuxta orientes. Non e-
nim ante incorporationem delictum admiſſum eſt, quemadmodū ſufficienter oſten
dimus, neq; rurſus corpus hoc eſt laqueus. Sed poſt inſitionem animæ in corpus fit
peccatum. Nam hoc utrumque ſimul eſt homo. Et delapſus ex paradiſo hic eſt. At ue
rò Aglaophon omnino negligentius ſermoni attendebat, ſed de rebus nullam intel-
ligentiam habentibus diſceptabat, Pſalmum iuxta improborum opiniones expone-
re nitens, de quibus dicere plura omittemus. Volo enim, quandoquidem ſemel ad
corrigendam improbitatem ipſorum deuenimus, etiam huius prophetiæ rationem
„ ipſis denudare. Probaſti nos Deus, igne examinaſti nos, uelut igne probatur ar-
Pſalmi prophetia expoſita. gentum. Probati aſſiduè martyres per impetus tormentorum in tentationibus (ple
runque enim prophetiæ in noſtram fidem implentur) & piè ac fortiſſimè decer-
tantes, gratias Deo agunt: Probaſti nos, ad Deum dicentes. qui ut maiorem a-
pud ipſum gloriam aſſequerentur, per multos labores ipſos redarguit, uerè Olym-
piacum certamen uincendum proponens. Et conſiderate, quomodo conſona his
uerbis palàm de martyribus Solomon pronunciat. neque enim ſcripturarum alia-
„ rum teſtimonio hic ſermo caret. Deus tentauit ipſos, & inuenit ipſos dignos ſeip-
„ ſo. Velut aurum in fornace probauit ipſos, & uelut integram fructificationem bo-
„ ni odoris ſuſcepit ipſos, & in tempore uiſitationis ipſorum. quum antea dixiſſet,
„ Etſi enim in conſpectu hominum puniantur, ſpes ipſorum immortalitate plena eſt, et

parum

parum caſtigati, magnis beneficijs afficientur. Sed & quod in Pſalmo centeſimo uiceſimotertio dictum eſt, Niſi Dominus erat in nobis, quum inſurgerent homines in nos, profectò uiuos deuoraſſent nos. Torrentem pertranſiuit anima noſtra, profectò pertranſiuit anima noſtra aquam intolerabilem. Benedictus Dominus, qui nõ dedit nos in prædam dentibus ipſorum. Anima noſtra uelut paſſer liberata eſt ex laqueo uenantium. Laqueus contritus eſt, & nos liberati ſumus. Martyres ſunt qui pſallunt. Duo autem ſunt chori martyrum, qui pulchras uictorias tulerunt. unus Teſtamenti noui, alter ueteris, qui reſonantem hymnum concinnè ad propugnatorem Deum & uniuerſorum regem tranſmittunt: Probaſti nos Deus, igne examinaſti nos, uelut igne probatur argentũ. Induxiſti nos in laqueum, poſuiſti tribulationes in dorſum noſtrum. hoc eſt forum iudiciariũ gentium, aut tentationes, per quas tribulati & igne examinati fortiter probati ſunt. Proba enim me, inquit, Domine, & tenta me, igne torre renes meos & cor meum. Dicat ſanè etiam Abraam, igne examinatus in uiſceribus ob unigenitũ filium, ubi mandatũ Dei prætulit, poſtquam audiuit, Abraam parce filio tuo, abiecto gladio: Probaſti nos Deus, igne examinaſti nos, uelut igne probatur argentum. Dicat & Iob poſt purulentiæ defluxum, & ubi ab amicis improperia pertulit, & corpore malè affectus doluit, & per procellam loquentem ad ipſum Deum audiuit: Putas me aliter tibi reſponſum dediſſe, quàm ut iuſtus appareas? Poſuiſti tribulationes coram nobis Domine, quo nos uelut aurum in fornace probes. Dicant tres illi in camino pueri, rore madentes, ut ne comburerẽtur igne: Probaſti nos Deus, igne examinaſti nos, uelut igne probatur argentum. Tranſiuimus per ignem & aquam, & eduxiſti nos ad refrigerationem. Quare & mihi Methodio dicere licebit, ubi in die tua, ô Deus omnipotens, æternus pater CHRISTI, citra dolorem tranſgreſſus fuero ignem, & aquarum naturam in uſtoriam mutatam habuero, ipſorum'que impetus effugero, Tranſiui per ignem & aquam, & eduxiſti me ad refrigerationem. Tua enim eſt hæc diligentibus te promiſſio: Si tranſieris per aquam, tecum ſum, & fluuij non concludent te: Et ſi tranſieris per ignem, non combureris, flamma non comburet te. Sed enim de expoſitione Pſalmi hæc ſufficiunt. Inſuper porrò etiam illud conſiderandum eſt, in quo inſtar dormientium multiformiter ſomnijs illuſi pronunciant Apoſtolum dixiſſe, Ego autem uiuebam ſine lege quondam: & uociferantur, uitam noſtram in primo parente ante mandatum, ante corpus, dixit: uelut quæ ſequuntur confirmant. Ego autem carnalis ſum, uenditus ſub peccatum. Quia non aliter homo imperio ac dominio mali ſubijci potuiſſet, uenditus ipſi propter tranſgreſſionem, niſi carnalis factus fuiſſet. Anima enim per ſeipſam, inquiunt, à peccato corripi non poteſt. Quapropter aſperè intulit, Ego carnalis ſum, uenditus ſub peccatum: quum prius dixiſſet, Ego uiuebam ſine lege quondam. Et ipſis quidem hæc dicentibus, tunc pleroſque admiratio ac ſtupor inuadebat. Nunc uerò in conſpicuo prominente iam ueritate, non ſolùm longè ſeducti apparent, ſed etiam ad ſummam blaſphemiam deueniſſe. Quum enim dederint, animas ſine corpore ante mandatum uixiſſe, & per ſeipſos omnino peccato corripi non poſſe: ratiocinatione rurſus facta ſubuerterunt eum ſermonem, imò potius ſeipſos. Corpora enim fabricãt ipſis poſtea in ſuppliciũ, eo quod ante corpus ipſæ peccauerunt. Et ſanè etiam conuicia iactarunt ijdem, dum corpus uinculis ac pedicis aſſimilant, alia'que ſtolida dicunt. Nunc uerò, uelut dictum eſt, totum contrario modo ſe habet. Oportet enim ante peccatum animam fuiſſe cum corpore, alioqui anima quæ per ſeipſam peccato corripi non poteſt, nõ peccaſſet omnino ante corpus. Si uerò peccauit, non fuit per ſeipſam exors, ut à peccato corripi nequiuerit, imò magis expoſita ut corriperet̃ & apprehẽderetur. Quapropter etiã rurſus, quãuis nõ acceperit hoc corpus, peccabit: quemadmodũ ſanè etiã antequã ipſum acciperet, pecca-

Martyrum duplicium probationes.

Viuebam ſine lege quondã, quomodo ſit accipiendum.

peccauit. Cur uerò omnino corpũs accepit poſtea, poſtquam peccauit? aut quid adeò opus fuit ipſi corpore? Siquidem igitur ut torqueretur & doleret, quomodo magis delicijs fruitur, & proterue agit cum corpore? Quomodo uerò etiam liberum arbitrium habere in hoc mundo apparet? In nobis enim ſitum eſt, ut credamus & non credamus. Vbi autem in nobis ſitum eſt credere & non credere, in nobis recte facere & peccare, in nobis benefacere & malefacere. Imò etiam iudicium quomodo uelut futurum amplius expectari poteſt, in quo Deus unicuique iuxta opera, & ſecundùm ſtudia retribuet? & non uelut iam præſens putabitur, ſiquidem generari quidem & in corpus uenire animam, iudicari eſt iam & retributionem accipere. Mori uerò & ſeparari à corpore, liberari eſt, & ad refrigerationem deuenire: eo quòd ante corpus ipſa peccauit. Quare ex ueſtra ſententia in iudicium induci eſt ac cõdemnationem, in corpus induci. Cæterùm ex ſuperabundanti oſtendit ſermo noſter, impoſſibile eſſe corpus tormentum ac pedicas animæ putari. Sufficiebant quidem igitur hæc, & tempeſtiuum erat ſermonem de his hic finire, quum ex ipſa Scriptura oſtenderim, ante tranſgreſſionem protoplaſtum illum ac primum parentẽ ex anima & corpore conſtitiſſe. Et ego nunc quidem hæc in ſumma recenſeo, occaſiones ſaltem aggreſſionum ipſorum corrigere annitens, ut ne modum oratione excedam. In promptu enim iam uobis eſt iudices conſiderare, quod illud, Ego uiuebam ſine lege quondam, quod in epiſtola ad Romanos habetur, non poteſt cadere in uitam animæ ante corpus, uelut ipſi uolunt, quemadmodum ea quæ poſt hæc inferuntur indicant: etiamſi generoſus hic medicus, ſequentia uerba abripiens, ſententiam Apoſtoli ad id quod ſibi uidetur transformare anniſus eſt, incurabile quiddam admittens, ac ualde puerile. Nam pro eo quod ad proprias concretiones & commiſſuras membra corporum ſeruare debebat, quo tota figura corporis æqualis ac integra ſecundum naturam eſſet: extremitates detruncauit, ſcripturæ ſeriem prætergreſſus. uelut ſi Scytha eſſet, qui hoſtis alicuius membra crudeliter ad illius internecionem conſcinderet. Quomodo igitur Apoſtolus (dicent) hæc pronunciauit, ſi tu non ſic ipſa habere oſtendiſti? Quoniam Apoſtolus (dixerim utique) legem ponens eſſe mandatum: detur enim hoc primum iuxta ueſtrum propoſitum, ut mandatum ipſe legem dixerit: nõ per hoc aſſeruit etiam primos noſtros parentes ante mandatum ſine corpore uixiſſe. Exiguum enim fuit tempus à creatione, uſque ad mandatum, in quo uixerunt ſine peccato. *

Si uerò rurſus contrà intulerint dicentes, Quomodo igitur ſapiẽtia carnis dicta eſt inimicitia eſſe cõtra Deum? legi enim Dei non ſubijcitur, neq; enim poteſt? dicendum, quod ſanè etiam hic aberrant. Nõ enim carnem ipſam, ſed ſapientiam carnis legi Dei non poſſe ſubijci aſſeruit, quæ aliud à carne eſt. uelut ſi dixiſſet, Sordes non probè purgati argenti non ſubijcitur ad hoc, ut uas idoneum ex ipſa fiat ab opifice: neque enim poteſt. Eijci enim ipſam prius aceliquari oportet: & nõ per hoc pronunciauit, argentum non poſſe in uas fictile elaborari, ſed id quod æreum eſt in argento & reliquam duriciam. Sic etiam quum ſapientiam carnis dixit, non carnem dixit non poſſe legi Dei ſubijci, ſed ſapientiam quæ eſt in carne, uelut impetum ipſius dicens ad intemperantias, quem alibi aliquando quidem uetus fermentum maliciei ac prauitatis appellauit, exhortans ut ipſam penitus à nobis expurgemus: aliquando uerò legem rebellantẽ legi mentis, ac captiuam ducentem. Alioqui ſi ipſam carnem dixiſſet non poſſe ſubijci legi Dei, primum neque accuſationem petulanter agentes, aut prædantes, aut quæcunq; alia per corpus facientes, habere potuiſſemus apud iuſtum iudicem, quum impotens ſit caro ut legi Dei ſubijciatur. Quomodo enim accuſationem mereretur, ſi iuxta eam quæ adeſt ipſi naturam corpus uiueret? Imò neque aliàs ad caſtitatem aut uirtutẽ induci corpus poſſet, quum natum ſit ad hoc ut bono nõ ſubijciatur.

Sapientia carnis, quid.

tur. Si enim talis eſt natura carnis, ut legi Dei ſubijci non poſſit: Lex autem Dei eſt iu-
ſtitia ac temperantia: Oportebat neq; uirginitatem ſeruare, neq; cõtinenter agere peni
tus in totum poſſe. Si uero uirginitatem ſeruant, & continenter agunt: nimirum cor-
pus ſubijciunt, aliàs enim continere à peccato impoſſibile eſt. Non ergo nõ poteſt cor
pus ſubijci legi Dei. Alioqui quomodo Ioãnes ſubiecißet ſuum corpus ad caſtitatem?
Aut quomodo Petrus ad ſanctimoniam? aut conſequenter alij ad iuſtitiam? Quomo
do uero etiam Paulus dixiſſet: Ne igitur regnet peccatũ in mortali corpore ueſtro, in
hoc ut obediatis cõcupiſcentijs ipſius, neq; exhibete mẽbra ueſtra arma iniuſtitiæ pec
cato, ſed exhibete uos Deo uelut ex mortuis uiuentes, & membra ueſtra membra iuſti
tiæ Deo. Et rurſus, Quemadmodũ exhibuiſtis membra ueſtra ſerua immundiciei &
iniquitati ad iniquitatem, ſic nunc exhibete membra ueſtra ſerua iuſtitiæ ad ſanctifi-
cationem. Proinde nouit dirigi poſſe habitaculum hoc, & nutare ad bonum, ut morti
ficentur in ipſo peccata. Nam quomodo aliter in ſeruitutem iuſtitiæ redigi poteſt ho-
mo, ſi non prius ſubiectis membris ſuis carnis ut nõ obediant peccato, ſed iuſtitiæ, ui-
tam degat CHRISTO dignam? Quandoquidẽ peccare & non peccare per corpus
fit, ita ut anima aut ad uirtutem, aut ad uitium inſtrumento ipſo utatur. Si enim neque
ſcortatores, neq; ſimulachrorum cultores, neq; adulteri, neq; maſculorum concubito-
res, neq; molles, neq; fures, neq; auari, neq; ebrij, neque conuiciatores, neq; raptores, re-
gnum Dei poſſidere poſſunt: explentur autem hęc & corroborantur per corpus, iuſti
ficatur autem nemo niſi prius dominatus fuerit: dominatur autem his qui ad tempe-
rantiam ac fidem nutat: ſubijcitur ergo legi Dei. Lex enim Dei eſt temperantia. Qua
re Apoſtolus non carnem bono ſubijci dixit, ſed ſapientiã carnis, hoc eſt impetum ip-
ſius, ipſum ad iniuſtitiam ardorem. Expurgate igitur inquit, etiam guloſam uentris in
temperãtiam eruere nitens, & tales appetitus ac uoluptates diſperdere docens, & eos
qui ſic deliciari, uiuere eſſe putant, confundens. Qui Deũ inquit, du cũt uentrem. Eda
mus aiunt, & bibamus, cras enim morimur: uelut uoracia corpora inferne circa pabu
lum ſolum ac mẽſas occupata. Et ubi dixit, Cibi uentri, & uenter cibis: induxit, Deus
autem & hunc & hos abolebit. Corpus autem non ſcortationi, ſed Domino, & Do
minus corpori. Deus uero & Dominum ſuſcitauit, & nos ſuſcitabit per potentiam
ſuam. Aut neſcitis quod membra ueſtra membra CHRISTI ſunt? Num ergo
membra CHRISTI faciam membra ſcorti? Abſit. Aut neſcitis quod qui adhæ-
ret ſcorto, unum corpus eſt? Erunt enim, inquit, duo in carnem unã. Qui uero adhæ-
ret Domino, unus ſpiritus eſt. fugite ſcortationẽ. Omne peccatum quod peccarit ho
mo, extra corpus eſt. Qui uero ſcortatur, in propriũ corpus peccat. Aut neſcitis quod
corpus ueſtrum templum eſt habitãtis in uobis Spiritus ſancti, quem habetis à Deo?
Et non eſtis ipſi ueſtri iuris, empti enim eſtis precio. Glorificate igitur Deum in cor-
pore ueſtro. Attende quod quandoquidem corpus hoc poteſt legẽ Dei & immorta-
litatem ſuſcipere, ſi à fomitibus intemperantiæ purgetur, ita ut non illicitis ſtimulorũ
affrictibus polluatur: iccirco Apoſtolus hæc loquutus eſt. Quid enim aliud eſt quod
adhæret ac propinquat ſcorto, & quod caro cum ipſo iuxta membrorum copulatio-
nem & unam ſocietatem fit, quàm hoc ipſum externum corpus? per quod omnia hæc
ad mixtionem & exarſionem peccata implentur. Vnde & omne peccatum quod fece *Scortationis*
rit homo, extra corpus eſt. Qui uero ſcortatur, in propriũ corpus peccat. faſtus enim *uitium.*
& incrudelitas & iracundia & ſimulatio, animæ peccata ſunt. Scortatio uero & ſtimu
lus & deliciæ, corporis. Cum quibus neq; anima ad ueritatem ſubuolabit, neq; tempe
rantiæ dogmatis ſubijcietur. ſed ambo dilabentur à regno CHRISTI. Itaq; ſi cor-
pora noſtra in ſanctificatione detenta, templum ſunt habitantis in nobis Spiritus, &
Dominus eſt in corpore, & membra corporis membra CHRISTI ſunt: ſubijcitur
ergo corpus legi diuinæ, & regnum Dei poſſidere poteſt. Qui enim ſuſcitauit CHRI

& STVM

„ STVM ex mortuis, uiuificabit (inquit) mortalia corpora ueſtra per Spiritum ſuũ in
„ habitantem in uobis, ut mortale hoc induat immortalitatem, & corruptibile incorru
ptibilitatem, & mors in uictoriam deuoretur. Non enim de alio corpore Apoſtolus
hic tractauit, ſed de hoc quod & moritur & mortificatur: per quod & ſcortari & petu
lanter agere poſſibile eſt. Si uero differentiam eſſe corporis ad carnem cõiectarint (ut
& hæc ipſis expendere permittamus) & corpus quidẽ aliud putarint, uelut ipſius ani
mæ, quod nõ uidetur: carnem uero, extrinſecum hoc quod uidetur: dicendum quod
non ſolum Paulus & prophetæ corpus ſciunt carnem hanc nominari, ſed etiã alij phi
loſophi, apud quos ſanè maxime nominum certitudo obſeruata eſt. Caro enim omni
no, ſi de his peritè conſiderare uelint, tota hæc habitaculi noſtri moles proprie non di
citur. ſed pars quædam totius, quemadmodum etiam oſſa, aut nerui, aut uenæ: Cor-
pus uero totum. Vnde etiam Medici qui de corporũ natura exacte tractauerunt, cor-
pus nouerunt hoc quod uidetur. Sed & Plato hoc ipſum corpus etiam ipſe nouit. Ita-
que in Phædone Socrates, Ergo non aliud quid mortem eſſe putamus, inquit, quàm
animæ à corpore diſceſſum. & eſſe hoc mortuũ eſſe, ipſum per ſeipſum corpus ab ani
ma liberatum ſeorſim eſſe, & ſeorſim item eſſe animã à corpore. Atqui Moſes ille bea-
tus, (ueniamus enim iam ad diuinas ſcripturas) non'ne corpus hoc nominari nouit
„ quod dicimus? Et lauabit ueſtes, inquiens, in purificationibus qui contingit immun-
„ dum, & lauabitur corpore ſuo aqua, & immundus erit uſq; ad ueſperam. Quid uero
„ Iob? non'ne nouit & ipſe corpus hoc quod mortificatur appellare? Verſatur autẽ cor-
„ pus meum in purulentia uermium, dicens. Sed & Solomon: In malignã animam nõ
„ intrabit ſapientia, neq; habitabit in corpore obnoxio peccato. Et in Daniele de marty-
„ ribus, Nõ dominatus eſt ignis corpori ipſorũ, dicitur, et capillus capitis ipſorũ nõ eſt
„ exuſtus. Et Dominus in Euangelio: Ideo dico uobis, Ne ſitis ſoliciti quid edatis, aut
„ quid induatis. Non'ne anima plus eſt quàm alimentum, & corpus quàm indumen-
„ tum? Et Apoſtolus, Ne igitur regnet peccatum in mortali corpore ueſtro, dicens, con
„ firmat ſe noſcere hoc, quo circũdati ſumus, corpus. Et rurſus, Si autem Spiritus eius
„ qui ſuſcitauit IESVM, habitat in uobis, qui ſuſcitauit CHRISTVM ex mortuis,
„ uiuificabit etiam mortalia corpora ueſtra. Et rurſus, Si dixerit pes, nõ ſum manus, nõ
„ ſum ex corpore, nõ ob id nõ ex corpore. Et rurſus, Omnes enim nos manifeſtari opor
„ tet coram tribunali CHRISTI, ut reportet unuſquiſq; ea quæ fiunt per corpus, pro
„ ut fecit. Et rurſus, Epiſtolæ quidẽ graues & fortes, præſentia uero corporis debilis. Et
„ rurſus, Noui hominem in CHRISTO ante annos quatuordecim, ſiue in corpore
„ nõ noui, ſiue extra corpus non noui. Et rurſus, Sic debent uiri diligere uxores ſuas, ue-
„ lut corpora ſua. Et rurſus, Ipſe aũt Deus pacis ſanctificet uos perfecte, & ſpiritus ue-
„ ſter integer, & anima & corpus citra reprehenſionem, in aduẽtu Domini noſtri IESV
„ CHRISTI ſeruetur. Cæterum illi incertè in fluctu ac turbatione Apoſtolum ferri o-
pinati ſunt, nihil horum intelligentes, uelut uerborum ipſius ſententiæ ſtabilitatem ac
firmã ſedem non habeant, ſed ſurſum ac deorſum natent, ac retractabilia dicant, nũc
quidem carnem reſurgere, nunc uero non reſurgere. Vnde quo nihil relinquatur ex
propoſitis, & ut perfecte hydram excindamus, ad propoſitum rurſus reuertar. Conſe
quenter enim ubi uelut promiſi, etiam alia capita, & quæ ad ipſa dici oportet oſtende-
ro, conſona ac conſectanea etiam ipſa eſſe declarabo, & ad fidem de reſurrectione car-
nis dicta. Pergamus itaq; ad id quod primum in Apoſtolum dicere aggreſſi ſumus.
„ Nam quod dictum eſt ab ipſo, Ego aliquando ſine lege uixi, uitam noſtram ſuperio-
rem in paradiſo, ante mandatum, non extra corpus, ſed cum corpore, in primis paren
tibus declarat, quemadmodũ ab initio aſſeruimus. Quoniam antequam daretur man
datum, Deus accepto limo de terra formauit hominem, degebamusq; extra concupi-
ſcentiam, neſcientes omnino nos brutæ concupiſcentiæ impetibus, & attractorijs uo

Corporis & carnis uocum ſignificatio quæ ſit.

Es sind noch nit beffnerge wesen :

luptatum

luptatum illecebris, ad intemperantiam cogi. Nam quod non habet pręſcriptionem,
iuxta quam uitã degere oportet, neq; liberã ratiocinandi poteſtatẽ, ut uitam quam eli-
git utatur, quo priuatim aut honoretur, aut uituperetur, idipſum ab omni culpa ac cri
mine innoxiũ eſſe oſtendendũ eſt. Quoniã non poteſt ea concupiſcere quæ prohibita
non ſunt. Sed & ſi concupiuerit, non culpabitur. Concupiſcere enim non in præſentia
& poteſtati ſubiecta cadit. Verum in præſentia quidem, uerum non in poteſtate ſita.
Quomodo enim quis id concupiſcat & amet, à quo non prohibitus eſt, & quo nõ ha-
bet opus? Quapropter concupiſcentiam non nouiſſem, niſi lex dixiſſet, Non concupi
ſces. Vbi uero audiui, de ligno cognitionis boni ac mali ne edatis, quacunq; enim die
ederitis de ipſo, morte moriemini: tunc concupiſcentiam in me concepi. Non enim ea
quæ habet, & quæ in poteſtate eius ſunt, & quibus utitur, cõcupiſcens deſiderat ac cu
pit, ſed ea à quibus prohibitus eſt, & quæ ablata ſunt, & quæ non habet. Quare bene
profectò dictum eſt, concupiſcentiam non nouiſſem, niſi lex dixiſſet, Non concupi-
ſces: hoc eſt, ne edatis de ipſo. Hinc enim locum & occaſionem nactum eſt peccatum,
ad illudendum mihi, ac me peruertendum. Dato enim mandato, anſam habuit diabo
lus per mandatum, ut cõcupiſcentiam in me operaretur, ſtimulans me ac illectans per
artes ſuas, ut in prohibitorum appetentiam caderem. Nam abſque lege mortuum eſt
peccatum. Non dato enim, & nondum exiſtente mandato, inefficax erat peccatũ. Ego
uero uiuebam irreprehenſibiliter ante mandatũ, non habens præſcriptionem ac con-
ſtitutionem, iuxta quam uiuere oportebat, & à qua lapſus peccarem. Vbi uero uenit
mandatum, peccatum reuixit, ego autem mortuus ſum. & inuentum eſt hoc ad uitam
mandatum, ad mortem. Quia poſtquã legem dedit Deus, & præſcripſit quod facien-
dum & nõ faciendum, diabolus operatus eſt in me cõcupiſcentiam. Admonitio enim
Dei, & præceptum hoc datum eſt mihi ad uitam & incorruptibilitatem, ut obediens
ipſi & ſecundum ipſum uiuens, integram & beatiſſimam in æternum, & ſemper flo-
rentem ad immortalitatem uitam habeam, ac gaudium. Vbi uero ipſum reprobaui, ad
mortem euaſit ac condemnationem. Nam diabolus quem nunc peccatum hic appella
uit, eo quod opifex & inuentor peccati ſit, per mandatum occaſione arrepta, ad inobe
dientiam decepit me, & deceptum occidit, id operatus ut reus fierem condemnationis
illius: Quacunq; die ederitis de ipſo, morte moriemini. Quare lex quidem ſancta eſt, et
mandatum Dei iuſtum ac ſanctum & bonum: quoniam non ut lædat, ſed ut ſeruet da
tum eſt. Ne enim putemus omnino inutile quid aut nociuum, Deum facere. Quid igi-
tur bonum mihi facta eſt mors, quæ maximi ſimiliter cauſa futura boni legislatio data
eſt? Abſit. Quia non mandatum Dei factum eſt ad hoc, ut ego in ſeruitutem corruptio
nis redigerer, & ut pernicioſas mortis cauſas imprimeret. Sed diabolus, ut manifeſta-
retur qui per bonum mihi malum cõſtruxit, quo fieret & declararetur inuentor ille ac
architectus peccati peccator per excellentiam, & ſepararetur à bono qui cõtraria man-
dato Dei procurauit. Nouimus enim quod lex eſt ſpiritualis. Quapropter etiã in nul-
la re ulli cauſa eſt detrimenti. procul enim à cõcupiſcentia bruta ac peccato habitãt ſpi
ritualia. Ego uero carnalis ſum, uenditus ſub peccatum: hoc eſt, Ego carnalis exiſtens,
& in medio mali ac boni conſtitutus, uelut libero arbitrio præditus, ut in me eſſet elige
re quod uolo (poſui enim inquit, ante faciem tuam uitam & mortem) ubi nutaui ad
hoc, ut inobediens fierem ſpirituali legi, hoc eſt mandato, & obediens fierem conſilio
illius materialis, hoc eſt ſerpentis: uenditus ſum propter hanc hæreſim, lapſus ſub pec-
catum, diabolo. Vnde hinc obſidens me malum inſidet ac uiget, ut in carne mea inha-
bitet, uelut fucus in fauo apis, circumuolans ſæpe circum ipſum ac bombum edens:
quum hoc ſupplicium impoſitum ſit mihi mandato tranſgreſſo, & uenditus ſim ma-
lo. Quapropter etiam non cognoſco quod operor, cogitans quod non uolo. Nam
quod dictum eſt, quod operor non cognoſco, & facio quod odio habeo: non de eo

Peccati cognitio ex lege.

Diabolus peccatum appellatur.

quod operati ſumus ac perfecimus malum, accipiendum eſt. ſed de eo quod ſolum co-
gitauimus, cogitationibus inſynceris ſæpe nobis aduolantibus, & ſeducentibus nos
ad quæ non uolumus, ita ut anima per cogitationes circa multa circumducatur. Non
enim in nobis omnino eſt ſitum, ut aut cogitemus, aut non cogitemus abſurda: ſed
ut cogitationibus utamur, aut non utamur. Impedire equidem ut ne incidant in nos
cogitationes, quæ forinſecus ad probationem noſtri inſpirantur, non poſſumus.
Non obedire uero, aut non uti ipſis poſſumus. Alioqui quomodo Apoſtolus ma-
lum quidem quod diſplicebat, maxime feciſſet: bonum uero quod placebat, minime:
ſi non de extraneis cogitationibus dixiſſet, quas cogitamus aliquando etiam non uo-
lentes, non ſcientes ex qua cauſa? Has itaque cogitationes ſubuertere ac reprimere
oportet, ut ne dilatatæ extremitates animæ obtineant. Impoſſibile eſt enim his oppor-
,, tune in nobis uigentibus, exoriri bonum. recte ergo dixit, Quod enim facio, non ſcio.
,, Non enim quod uolo facio, ſed quod odio habeo, id facio. Volumus enim ea quæ
non conueniunt, & quæ nephas eſt cogitare. Nam hoc bonum eſt perfectum, non
ſolum à faciendo abſtinere, ſed etiam à cogitando. Et quod uolumus, hoc bonum
non fit, ſed quod non uolumus malum. Obrepunt enim circa cor noſtrum, inſcen-
duntq́; etiam non uolentibus nobis ſæpe, innumeræ cogitationes de infinita curioſi-
tate ac negocijs ſordidis incidentes. Quapropter uelle quidem ut neque cogitemus
ipſa, in nobis ſitum eſt: uerum efficere ac operari quo diſſipentur, ut ne rurſus in men-
tem nobis redeant, hoc in nobis non eſt ſitum, ſed ut utamur ipſis ſolum quodammo-
do, aut non utamur: ut ſit ſententia dicti talis, Non enim quod uolo facio bonum.
Volo enim non cogitare quæ me lædunt. Nam hoc eſt bonum & immaculatum, &
quod dici ſolet, citra reprehenſionem manibus ac mente factum quadrangulum. Et
hoc quidem quod uolo bonum non facio, quod uero non uolo facio malum. Non
uolo cogitare, & cogito quæ non uolo. Et conſiderate, an non ob has ipſas cogitatio-
nes etiam Dauid interpellauit Deum, ægreferens quod & ipſe cogitaret quæ non uel-
,, let. Ab occultis meis munda me, & ab alienis parce ſeruo tuo. Si non dominata fuerint
mihi, tūc immaculatus ero, & purgabor à peccato magno. Et ipſe Apoſtolus in alio lo
,, co: Cogitationes deſtruentes, & omnem elationem quæ effert ſe contra cognitionem
,, Dei, & captiuam ducentes omnem intelligentiam ad obedientiam CHRISTI. Si ue-
ro quis uerbis impetere auſus reſponderit, quod Apoſtolus docet, quod non ſolum
in cogitando eſt malum, quod odio habemus, & quod non uolumus, ſed etiam in fa-
ciendo ac operando ipſum: propterea quod dictum eſt, Non enim quod uolo facio
bonum, ſed quod non uolo malum hoc facio: expetimus ſanè, ſi uera dicit qui hæc di-
cit, ut declaret quod erat malum, quod odio habebat Apoſtolus, & non uolebat qui-
dem facere, faciebat autem: & quod erat bonum quod uolebat quidem facere, non au-
tem faciebat. Sed uice uerſa, quoties quidem uolebat facere bonum, toties nō bonum
quod uolebat, ſed malum quod non uolebat, faciebat. Nunquid non uolens ſimula-
chra colere, ſed Deum colere, quod quidem uolebat, Deum colere non potuit: quod
uero non uolebat, ſimulachra colere potuit? Aut temperanter quidem agere, quod
uolebat nō potuit: intemperanter autem agere, quo grauabatur, potuit? Et in ſumma,
crapulari, prodigaliter uiuere, indignari, iniuſtus eſſe, & reliqua improbitatis opera
quæ non uolebat, facere quidem poterat: quæ uero uolebat, iuſtitiam & ſanctitatem
non faciebat? Atqui ipſe in Eccleſijs omnes ad non delinquendum exhortans, non ſo
lum facientes & operantes abſurda, pernicici & iræ ſeruari admonet, ſed etiam conſen
tientes ipſis in illa, ita ut iuſtitiam in nobis ſine peccati ammixtione exerceri contendat.
Omne enim peccatum ac ſtudium, conſummationem per carnem acquirit. Sæpe igi-
,, tur in epiſtolis palàm hæc ipſa nos fugere ac odio habere docens, dicit: Ne erretis, ne-
,, que ſcortatores, neque ſimulachrorum cultores, neque adulteri, neque molles, neque

Cogitationū & actionum ratio in nobis quæ ſit.

Prouerbium.

qui

qui cum maſculis concumbunt, neque fures, neque auari, neque ebrioſi, neque maledici, neque raptores, regnum Dei poſſidebunt. Et quod ſummum eſt, exhortans nos ad hoc ut penitus peccatum effugiamus ac excutiamus, Imitatores, inquit, mei eſtote, quemadmodum & ego CHRISTI. Sic, non ob id quod faceret ac operaretur quæ non uolebat, prædicta retulit, ſed quod ſolum cogitaret. Alioqui quomodo exactus CHRISTI imitator eſſet? Nunc uero quandoquidem ſæpe beſtiales incidunt cogitationes, concupiſcentia ac curioſitate aliàs aliter nos implentes, Muſcarum ueluti denſa eſt populoſaq́ turba: dixit, Quod enim nõ uolo, hoc facio, uſque ad animam. Confidenter itaque ipſas depellere oportet, ita ut nihil omnino ad faciendum ea quæ ab ipſis inſuſurrantur nutemus. Quo enim admittamur in regnum cœlorum, per omnes uoluptates ac triſticias probati, ſi non immutati fuerimus, ſed ubique uelut aurum incorruptum per ignem examinati, à propria uirtute non diſceſſerimus: contingit hoc ut à multis mens noſtra infeſtetur. Vnde ſanè ſtrennue uelut optimos milites nos reſiſtere oportet, qui ubi ſe ab hoſtibus obſeſſos uident, ſagittarum & aliorum iaculorum ipſorum nullam curam habentes, ob ſeruandã ciuitatem alacriter contra ipſos procedunt, nullum ſtudium omittentes, donec aciem ipſorum in fugam cõuerſam extra terminos expulerint. Vides enim, quod cogitationes propter habitans in nobis peccatũ, forinſecus nobis inſtant, uelut canes rabioſi, aut feri aut audentes latrones, contra nos ſemper inſtigati, à tyranno ac principe iniquitatis, probantes nos an reſiſtere ipſis poſſumus, & aciem contra inſtruere. Age igitur ô anima, fortiter reſiſte, ne forte remittens rapiaris, & non habeamus precium redemptionis quod pro te demus. Quod enim hoſtimentum dabit homo pro anima ſua? inquit. Bonum igitur & maximo gaudio dignum eſſet, ſi non haberemus contra nos agentes ac pugnantes. Quando uero hoc impoſſibile eſt, & quod uolumus non poſſumus. Volumus enim non habere eos qui extrahunt nos ad affectus, licebat enim ſic citra ſudorẽ ſaluari: et quod uolumus, hoc non fit, ſed quod non uolumus. Oportet enim nos probari, uelut dixi: Ne igitur concedamus ô anima, ne concedamus malo illi, ſed aſſumpta armatura Dei protegente ac defendente nos, induamus thoracem iuſtitiæ, & ſubinduamus pedes in promptitudine Euangelij pacis, in omnibus aſſumpto ſcuto fidei, in quo poſſimus omnia tela maligni illius ignita extinguere. & ſuſcepta galea ſalutis, & gladio Spiritus, qui eſt uerbum Dei, ad hoc ut poſſimus ſtare aduerſus inſidias diaboli, cogitationesq́ deſtruere, & omnem elationem quæ ſe effert contra cognitionem Dei. Quia non eſt nobis lucta aduerſus ſanguinem & carnem. Hac uero de cauſa hæc dico, quod hic modus eſt Apoſtoli ſcriptorum. Multa equidem ſunt quæ de ſingulis in hac epiſtola relatis oſtendi poſſint, quod iuxta rectam ſententiam & accurate ſe habeant. Verum longum fuerit ipſorum ſic recenſere. Figuram enim ipſius ſolum ac uoluntatem oſtendere nunc propoſui. Non enim quod uolo hoc facio, ſed quod odio habeo, hoc ago. Aſſentior legi Dei quod bona eſt. Nunc autem non amplius ego operor ipſum, ſed quod habitat in me peccatum. Noui enim quod nõ habitat in me, hoc eſt in carne mea, bonum, recte dicens. Meminiſtis enim quomodo in ſuperioribus decernebamus, etiamſi ego omnia breui recenſere uolens, magis tardo, longiore mihi orationis periodo facta ꝙ ſperaui, quam ſanè ut abſoluamus promptos nos eſſe conuenit. aliàs enim nunquam ad finem propoſiti deueniemus. Dicebamus igitur, ſi meminiſtis, ex quo hominem ſeductum contigit mandatum ſpernere, hinc ex inobedientia contigit ut peccatum accepta occaſione in ipſo inhabitarit. Sic enim primum ſeditio incidit, diſtractionibusq́ ac cogitationibus alienis impleti ſumus, euacuati quidẽ ab inſufflatione Dei, impleti autem concupiſcentia materiali, quam multiplex ſerpens in nos inſpirauit, quum breui tranſgreſſi eſſemus nos mandati Dei circulum. Quapropter etiam mortem Deus ad

Prouerbialis uerſus.

ſublationē peccati propter nos reperit, ut ne in nobis immortalibus exorta, uelut dixi,
immortalis eſſet. Vnde Apoſtolus dicens, Noui enim, quod non inhabitat in me, hoc
eſt in carne mea bonum, peccatum à tranſgreſſione per concupiſcentiam in nos indu-
ctum ſignificare uult, cuius quaſi germina nouella ac ramuli, uoluptuariæ in nobis co-
Cogitationũ genera duo. gitationes ſemper conſiſtunt. Duo enim ſunt in nobis cogitationum genera. Alterum
à concupiſcentia in corpore noſtro blandiente conſiſtens, quod ex materialis ſpiritus
uerſutia, uelut dixi, generatum eſt. Alterum à lege mādati, quam accepimus, ut inſitam
haberemus & naturalem legem, quæ cogitationem noſtram excitat ac dirigit ad bo-
num. Vnde lege Dei in mēte delectamur, hæc enim eſt internus homo. lege uero dia-
boli in carne iuxta inhabitans in ipſa peccatum. Lex enim quæ eſt in cupiditate mentis
renitens ac reluctans legi Dei, hæc eſt quæ affectuoſas & materiales diſtractiones ad
iniquitatem ſemper producit, penitus ad uoluptates nos trahēs. Tres enim leges Pau
Lex triplex. lus palàm hic mihi aſſerere uidetur. Vnam iuxta inſitum in nobis bonũ, quam etiam
clarè legem mentis appellauit. Alteram ex inſultu diaboli inſtantem, & ad affectuoſas
imaginationes ſæpe animam diſtrahentem, quam reluctari legi mentis dixit. Ter-
tiam uero quæ per peccatum ex concupiſcentia in carne exultat, quam legem peccati
habitantē in membris uocauit, hanc ſæpe inuadit improbus ille, in ipſaq; uehit, eamq;
contra nos exhortatur, ad iniuſtitiam & malas actiones nos compellens. Quæ enim
forinſecus à diabolo lex inſpiratur, & per ſenſus uelut bituminoſus fluxus, intrò in ip
ſam animã effunditur, ea à lege quæ conſiſtit in carne iuxta concupiſcentiã corrobora
tur. Apparet enim quod in nobis ipſis, aliud melius, alius deterius eſt. Et ubi quidem
id quod melius eſt natura, potentius fuerit deteriore, tota mens ad bonũ fertur. Vbi
uero id quod deterius eſt redundarit, & bono in nobis reſtiterit, rurſus uice uerſa ho-
mo ad omnigenas imaginationes ac cogitationes deteriores rapitur. Qua de cauſa etiã
Apoſtolus optat liberari, mortem & interitum ipſum hoc eſſe ducens. Quemadmo-
,, dum etiam Propheta: Ab occultis meis, dicens, munda me. Ipſa enim uerba hoc decla
,, rant, dum dicit: Delector enim lege Dei ſecundum internum hominem, uideo autem
,, aliam legem reluctantem legi mentis meæ, & captiuantem me lege peccati quæ eſt in
Corpus mortis quod dixerit Paulus. membris meis. Miſer ego homo, quis me liberabit ex corpore hoc mortis? Non cor-
pus mortem pronuncians, ſed legem peccati in membris per trãſgreſſionem in nobis
deliteſcentem, & ad mortem iniquitatis animam ſemper ſeducentem. Infert igitur ſta-
,, tim, ediſſerens à quali morte cupiat liberari, & quis ſit qui ipſum liberet. Gratia Deo
per IESVM CHRISTVM. Animaduertendum enim, quod ſi corpus hoc mortem
ô Aglaophon, uelut putaſtis, dixiſſet, non utiq; CHRISTVM uelut liberantē ipſum
poſtea ex hoc malo aſſumpſiſſet. Nam quid magis admirandũ aut amplius à CHRI-
STI aduentu habuimus? Quid uero etiam Apoſtolus omnino uelut per aduentum
CHRISTI potens ex morte à Deo liberari hoc loquutus eſſet? quando omnibus
etiam antequam CHRISTVS ueniret in mundum, contigit mori. Liberabantur e-
nim omnes dum ſeparabantur à corporibus in uitæ huius exitu. Sed & in eodem mo
do omnes animæ tum credentium, tum non credentium, tum iniuſtorum, tum iuſto-
rum, in die obitus ſeparabātur. Quid igitur Apoſtolus plus quàm alij qui in incredu-
litate degerũt, accipere ſtuduiſſet? Aut cur liberari à corpore optaſſet, quod etiamſi nõ
uoluiſſet, omnino ipſi contigiſſet, quemadmodum ſanè omnibus ſtatutum eſt mori,
& ſeparari animas ipſorũ à corporibus, ſi quidem corpus mortem animæ aſſeruiſſet?
Quare non corpus hoc mortem, ſed peccatum inhabitãs per concupiſcentiam in cor-
pore, ô Aglaophon dicit: A quo Deus ipſum per aduentum ſuum liberauit. Lex enim
ſpiritus uitæ in CHRISTO IESV liberauit nos à lege peccati & morte, quo is qui ſu
ſcitauit IESVM ex mortuis propter ſpiritũ ſuum inhabitantē in nobis, uiuificet mor-
talia

talia corpora noſtra,peccato,quod eſt in corpore noſtro,ad interitum cõdemnato,ut
iuſtificatio naturalis legis ſecundum mandatum ad bonum nos trahentis manifeſte-
tur rurſus, quæ debilitata fuit carne à peccato ſuperata, ante CHRISTI aduentũ ma
terialibus curis obruta. Impotentiam enim naturalis in nobis boni, ob quam langue-
bat à cõcupiſcentia in corpore ſita ſuperatum,Deus recurauit miſſo filio ſuo,qui ſimi-
lem carni carnem aſſumpſit. Veritas enim,& non apparentia erat quod apparuit:quo
peccato ad interitum condemnato, ut non amplius fructificet in carne, iuſtificatio na-
turalis legis impleretur, redundans obedientia in his qui non ſecundum concupiſcen
tiam carnis ambulant, ſed ſecundum concupiſcentiam ſpiritus, eiuſdemq́ ductum.
Nam lex Spiritus uitæ,quod ſanè eſt Euãgelium,alia exiſtens à prædictis legibus,per
prædicationem ad obedientiam poſita ac remiſſionem peccatorum, liberauit nos à le-
ge peccati ac mortis,ut quæ penitus peccatum regnãs in carne uicit.Quæ quidem igi-
tur proponunt etiam ex Apoſtoli uerbis, non recte ipſa exponentes, ea ô Theophile
declarata recenſui. Conuertam autem me etiam ad alia,ſi auxiliatorem noſtrũ ad tran
ſitum orationis reperiremus.Grauia enim ſunt, & nõ ualde facile deſtrui poſſunt quę
ſequuntur. Quaproter etiam ſegnius ipſa attingo, quum longã & difficilem ipſorum
demonſtrationem fore uideam. Niſi aura aliqua intelligentiæ derepente nos ex cœ-
lo afflet, & uelut in medio pelago natantes, in tranquillum portum ac ſecuriorem de-
clarationem reſtituat.

Hactenus fragmentum ex Methodio.

Haec igitur ſunt quæ ex parte & ex ordine,à beato Methodio,qui & Eubulius dici
tur,de prædicto Origene,& mala ipſius fide,per ſophiſticum errorem,in ſermo-
ne de reſurrectione relata ſunt.Quę hic apponentes ſufficere arbitrati ſumus aduerſus
illius nugas,& ad ipſum deſtruendum,qui humanam uitam per confictam ex Græca
doctrina ſuperſtitionem ac malignitatem ſubuertit.Multa equidem etiam alia in hu-
ius argumenti conſequentia, à Methodio prædicto uiro ſanè docto & circa ueritatem
ualde exercitato relata ſunt,profectò uerſus alij totidem numero. Verum quandoqui
dem promiſimus in unaquaq; ſecta, modica quædam ad ipſius ſubuerſionem nos di-
cturos eſſe. non enim paucæ ſunt illæ: hactenus his ex opere ipſius appoſitis conten-
ti fuimus. Cęterum ubi etiam ipſi pauca de noſtra tenuitate,in eaſdem uiri illius nugas
appoſuerimus, à certamine contra ipſum inſtituto ceſſabimus,Deo brauium redden
tes, qui uictoriam dat, & Eccleſiam ſuam propria ſua benignitate ſemper immarceſſi-
bilibus coronis ornat, ueritatis uidelicet prædicationibus. Dicemus itaque etiam ipſi
aduerſus illum pro uirium noſtrarum facultate. Dicis ô bone,uelut etiam ſuprà à me
indicatum eſt,cauillans, Nunquid coriarius erat Deus, ut tunicas pelliceas ipſi Adam *Pelliceæ tuni*
& Euæ faceret, quum nondum animalia eſſent mactata? Si uero etiam mactata erant *cæ expenſæ.*
animalia, non erant,inquit,tunicæ pelliceæ,ſed terreum quo obſiti ſumus corpus. Et
undiquaque conuincitur,quod diaboli uerſutiam & ſerpẽtis fraudem ſequitur,qui in-
credulitatis corruptionem humanæ naturæ induxit,& Euam decepit,& ſemper ſim-
plicium animarum mentes per uerſutiam in cogitationibus ipſarum corrupit. Videa-
mus itaque,an quæ à te dicta ſunt,ſtabilitatem habere poſſint, ut qui tantum laborem
pertuliſti,et fruſtra certamen tot librorum à te conſcriptorum ſubijſti.Si enim uerum
eſt quod de te celebris fama refert,quod ſena milia librorum o inanis operarie conſcri- *Sena milia li-*
pſiſti,& omni labore in uituperia ac dolos uanitatis inſumpto,& opera inaniter collo- *brorum Ori-*
cata: per neceſſaria quæ adulteraſti,ſudorem mercimonij tui deſperatum effeciſti.Si e- *genes ſcripſit*
nim reſurgit corpus,neq; anima aliquam hæreditatem aſſequetur. Vna enim eſt & ea-
dem ſocietas corporis & animæ, & una operatio. Reſurrectionẽ autem doloſe etiam
ipſe confitens,imaginariam apparentiam & non ueram habens, nomen ſolum confite
ris. Qualis igitur reſurrectio animæ dici poteſt, quæ non cadit, neq; ſepelitur? At ma-

niſeſtum eſt ex nomine, quod lapſi & ſepulti corporis eſt reſurrectio, quæ ubique, & in tota Scriptura à filijs ueritatis prędicatur. Si uero non reſurgit, non eſt reſurrectio, quæ per omnes Scripturas prædicata eſt. Si autem reſurrectio non eſt, uana eſt reſurrectionis mortuorum expectatio. Non enim animarum reſurrectio eſt quæ non ceciderunt, ſed corporum ſepultorum. Si uero & pars reſurrectionis ſuſcitatur, pars uero deponitur: hæc ergo pars quomodo erit? Non enim poſſunt in corpore eſſe partes quę reſurgunt, & partes quæ deponuntur ac relinquuntur. Quod autem eſt corpus animale, & corpus ſpirituale, nō aliud corpus eſt ſpirituale, & aliud animale, ſed idem animale, idē ſpirituale. Quando enim ſumus in mundo, & corruptibilia carnis opera facimus, corpora ſunt animalia. Seruimus enim animæ in mundo in abſurditatibus, uelut etiam tu ex parte dixiſti. Quando uero reſurgimus, nō amplius eſt animæ ſeruitus, ſed ſpiritus conſequentia, hinc iam habens arrabonem per hoc quod dictum eſt: Si ui„ uimus ſpiritu, ſpiritu etiam ambulemus. Si uero etiā ſpiritu ambulamus, actiones corporis mortificantes uiuemus. Non enim amplius nuptiæ, non amplius concupiſcentiæ, non amplius certamina his qui continentiam profitentur, non amplius delicta caſtitati aduerſantia, non amplius actiones quæ hic agunt, ſed ſicut dicit Dominus: Qui „ illa reſurrectione digni facti fuerint, neq; matrimonium contrahunt, neq; nuptum elocantur, ſed ſunt ſicut Angeli. Quemadmodum translatus eſt etiam Enoch ut non uiderit mortem, & non reperiebatur. Non autē translatus eſt & reliquit corpus, aut corporis partem. Si enim reliquit corpus, uidit ergo mortē. Ipſe uero cum corpore tranſlatus non uidit mortem. In corpore enim uiuente eſt ſpiritualiter ablatus, & non animaliter propter trāslationem, & quidem in corpore exiſtens ſpiritualiter. Sed & de Helia ſimiliter. Quod aſſumptus eſt in curru igneo, & eſt adhuc in carne. carne autem ſpirituali, & non opus habente, ut per coruos nutriatur, uelut quum in hoc mundo fuit, & ut de torrēte Chorat bibat, & pellem ouillam induat. ſed ut nutriatur alio quodam ſpirituali alimento, cuius ſuppeditator eſt qui occulta cognoſcit, & inuiſibilia creauit Deus, ambroſium quendam ac incorruptibilem cibum habens. Et uides quod idem eſt corpus animale, idem ſpirituale. Quemadmodum etiam Dominus noſter reſurrexit ex mortuis, nō aliud corpus ſuſcitans, ſed ipſum quod erat, & nō aliud ab eo quod erat, ſed ipſum quod erat in ſpiritualem ſubtilitatem tranſmutans, & ſpirituale totum couniens, ingreſſus per fores cōcluſas, id quod fieri nequit hic in noſtris corporibus, propter craſſitudinem & quod nondum in ſpiritualem ſubtilitatē ſint counita. Quod igitur erat id quod concluſis foribus ingreſſum eſt? aliud ab eo quod crucifixū eſt, aut ipſum crucifixum? Omnino equidem non poteris non confiteri ipſum quod crucifixum eſt. Redarguit enim te per exactam perſcrutationem ac certitudinem ipſius Thomæ, ubi dixit ad ipſum, Ne ſis incredulus, ſed credulus. Oſtendit enim typum clauorum & locum haſtæ, & ipſas cicatrices dimiſit in corpore, quamuis counijſſet corpus in unam ſpiritualem unitatem. Potuiſſet igitur etiam cicatrices delere, ſed non deleuit, ut redargueret te ô Phanatice. Erat ergo corpus quod in monumento ſepultū fuit per triduum, & quod cum ipſo reſurrexit in reſurrectione. Oſtēdit enim & oſſa & cutem & carnes ubi dixit, Videte quod ſpiritus carnem et oſſa non habet, uelut me uidetis habere. Quomodo igitur ingreſſus eſt foribus cōcluſis? ut oſtenderet quod corpus quidem eſſet quod uidebatur, & non ſpiritus, uerum corpus ſpirituale, & quidem quod cum anima & deitate & tota incarnatione idem eſſet, ſed ſpirituale ſubtilium partium quod aliquando craſſarū partium fuerat, idem quod crucifixum fuerat, & idem quod ſuperatū erat inſuperabile, counitum ac contemperatū deitate, & quod non amplius ſolueretur, ſed perpetuò maneret, non amplius moriens. Surrexit enim CHRISTVS ex mortuis, primitiæ eorū qui obdormierunt, & non amplius moritur, mors ipſi non amplius dominatur. Quo uero cognoſcas & hoc, ob quam cauſam primitiæ eorum

qui

Corporis animalis ac ſpiritualis ratio.

Enoch tranſlatio.

Heliæ raptus.

qui obdormierunt CHRISTVS dicitur, & quidẽ quum ipſe non inceperit reſurgere,
nã ante ipſum reſurrexerunt per ipſum Lazarus, & filius uiduæ, et alij tum per Heliã,
tum per Heliſſęũ. At quãdoquidem illi omnes ubi reſurrexerunt, rurſus mortui ſunt,
ſic CHRISTVS primitiæ eorũ qui obdormierũt eſt. Quum enim reſurrexerit, nõ am
plius morit̃, ſicut quę futura eſt reſurrectio per ipſius uitã ac benignitatẽ. Si uero eſt pri
mitiæ eorũ qui obdormierunt, etiã reſurrexit omnino corpus ipſius cum deitate, & in
carnatio ipſius reſurrexit, ita ut nihil ex ipſa relictũ ſit, neq; corpus neq; aliud quid. Nõ
enim relinques animã meam in inferno, neq; cõcedes ut ſanctus tuus uideat corruptio
nem. Et quod quidẽ dictum eſt de anima in inferno, ſignificat nõ relictũ eſſe. ſanctum
uero, ut ſanctũ oſtendat corpus quod corruptionẽ nõ uidit, ſed incorruptũ reſurrexit
triduanũ, & incorruptibilitati counitũ in æternum. Tu uero dicis ô bone, hæc corpo-
ra eſſe pelliceas tunicas, quũ conſequentia hoc nuſquã habeat. ſed propter ſemina fabu
loſæ Græcorũ doctrinę in te ab initio cõiecta, & propter malignã cogitationẽ de reſur
rectionis incredulitate illic tibi exacerbatã, Gręcorũ inquã, qui te ad hoc perduxerũt.
Animalis enim homo, inquit, nõ capit quæ ſpiritus ſunt. Stultitia enim eſt ipſi id quod
ſpiritualiter recenſet̃. Siquidẽ enim ante inobedientiã tunicæ Adam et Euæ factæ fuiſ-
ſent, ueriſimile eſſet tuum nugamentũ, & quod ſeducere poſſet. Quãdo uero apparet
poſt Euam factas eſſet, unde nam formabant̃ q̃ à corpore? manifeſtũ hoc eſt. Immiſit
enim, inquit, ſoporẽ in Adam & dormiuit, & accepit unã de coſtis ipſius. Coſta aũt ni
hil aliud eſt q̃ os. conſtruxit aũt carnem pro ipſa. Quum aũt caro nominetur, quomo
do adhuc expectatur huius ſtructura? Et ſuperius dicit: Faciamus hominẽ ſecundum
imaginẽ noſtram & ſecundũ ſimilitudinẽ. Et accepit, inquit, limum de terra, & forma-
uit hominẽ. Limus autẽ & caro, nihil aliud eſt q̃ corpus. Deinde poſtea, & ubi ſurre-
xiſſet Adam de ſomno dixit, Hoc nũc os ex oſſibus meis, & caro ex carne mea. Non-
dum aũt tunicæ pelliceæ. nõdum nugamentũ à te allegoricè confictũ fuit. Os itaq; ex
oſſibus meis, & caro ex carne mea, palàm eſt quod corpora erant, & non incorporeus
erat Adam, neq; Eua. Et accepit de ligno ac comedit, uelut deceptus fuit à ſerpente, &
conſtitutus eſt in inobedientia, & audiuit uocem Dei ambulantis in paradiſo ad meri
diem, & occultati ſunt Adam & Eua in ligno. & Deus dicit ad Adam, Vbi es? Ipſe ue-
ro deprehẽſus reſpõdet, Vocem tuam audiui, & occultaui me quoniam nudus ſum.
Nudum itaq; quid dixit, animam aut corpus? Folia uero fici quem tegebãt, animã aut
corpus? Et Quis tibi dixit, inqt, quod nudus es, niſi quod de ligno comediſti, de quo
ſolo præcepi tibi ut ne comederes. & ait, Vxor quam dediſti mihi, dedit mihi, & come
di. Vnde autem data fuit uxor q̃ à latere, hoc eſt à corpore, antequam tunicæ ipſis da-
tæ eſſent? Et dixit ad mulierem, Cur hoc feciſti? Illa uero ſerpens, inquit, decepit me, &
comedi, ac dedi uiro meo. Deus autem inducit maledictionem, tum mulieri dolo-
rem, tum uiro ut in ſudore comedat panem. Et poſtea dicit, Ecce Adam factus eſt ſi-
cut unus ex nobis, & nunc ne forte extendat manum, & contingat lignum, & come-
dat ac uiuat in æternum. Et poſt alia, Et fecit Deus tunicas pelliceas, & induit ipſos, &
eiecit ipſos ex paradiſo. Et uides quod uana eſt uocum inanitas à te innouata? Quanto
enim tẽpore antea erant corpora ipſi Adam & Euæ? Si uero quis hoc interroget, &
non poteris animaliter ratiocinationẽ faciens ſpiritus gratiam ſuſcipere, ô incredule &
omnes incredulos excedẽs, dic mihi ſingula à Deo facta quantã habent miraculorum
operationem ac admirationẽ? Vnde ex nihilo extentũ eſt cœlum in ſublimi dilatatũ?
Vnde reſplenduit Sol, & creata eſt Luna, & aſtra? Ex qua primitiua materia accepta
eſt terra ex nihilo facta? Et quibus naturis ſecti ſunt montes? Vnde cõflatus eſt totus
mũdus, qui ex nihilo à Deo productus eſt? Vnde nubiũ conſtitutio quę in momento
cœlũ tegit? Vnde culices & uermiculos Moſes ſeruus Dei per præceptũ Dei accepit?

Quomodo uirgam ligneam in ſerpentem mutauit animatum ac reptantem? Vnde contigit manui Moſis, ut in niuem mutaretur? Sic etiam tunc uoluit Deus ô incredu le, pelliceas natura tunicas, abſque animalibus, abſque arte aliqua humana & multiformi cultu, & ſimul ut uoluit fecit Adam & Euæ, quemadmodum ab initio ſimul uoluit, & mundus & omnia facta ſunt. Et de his ſæpe diximus etiam in alijs locis, & ſuperius. Et his quidem qui uolunt uiuere, compendiaria eſt ſalus, & praua fides facile ab ipſis confutari poteſt. Qui uero ſalutis doctrinam ſuſcipere nolunt, his ne totum æuum ad comprobationem ſuffecerit, ſurdo ſemper exiſtente auditu inſtar aſpidis aures obturantis, ut nõ admittat uocem incantantium, dum uelut diuinus ſermo ait, à ſapiente incantatur. Filijs autem ueritatis non parum, ut arbitror utilis fuerit hic ſermo, etiamſi per longum hic mihi ſit expoſitus. Deueniam porrò ad ſermonem de reſurrectione. Vbi enim eos qui opinionem tuam non intelligunt, ſeduxiſti, ſubijcis tu ô uane operarie, & dicis, Quidam ſimpliciores putãt impios reſurrectionem non * aſſequuturos eſſe. *

Pelliceæ tunicæ ante mactata animalia.

Non enim hoc ſolum eſt in corpore, ſed etiam animalcula ex nobis naſcuntur, ut ita dicam, pediculi & lendes, quæ neque extra corpus ſunt, neque à corpore reputantur. Et nemo unquam requiſiuit lendem ex corpore excretam ad habendum, ſed potius ad perdendum, neque corruptionem ex ipſa generatam. Neque quiſpiam damnum duxerit, huius aut alicuius à nobis fluentis perditionem: etiamſi ſi ſic res ſe habeat iuxta tuam narrationem: Non enim à nobis hæc quærentur, neque Deus hæc ad noſtri conſtitutionem induxerit, ſed inſtar ſordis ex ipſa quidem ueſte exiſtentis, uerum ab ipſa ornatus gratia reiectæ, reliquerit. Illud autem clarum eſt, quod perfectam ueſtem neque defectuoſam, neque ſuperfluam, ob bonitatem artis ſuæ opifex induxerit. omnia enim ipſe poteſt. Si uero non ſic eſſet, ô tu qui ex multiplici uerſutia mentem læſam habes, potuiſſet utique Saluator noſter & Dominus filius Dei, qui propter omnem ſecuritatem uitæ noſtræ uenit ut ſpem noſtram firmaret, & plurima in ſeipſo expreſſit ad ueritatis ſuæ erga nos confirmationem, potuiſſet inquam, partem eius deponere, partem reſuſcitare, iuxta fabuloſam tuam aſſertionem, & uanarum ratiocinationum tuarum ô contentioſe collectionem. Ipſe enim ſtatim redarguens mores tuos, dicit: „ Niſi granum frumenti in terra lapſum mortuum fuerit, ſolum manet. „ Si uero lapſum mortuum fuerit, multa grana producit. Et quod nam dixerit granum, cuius manifeſtum eſt, & totus mundus confitetur, quod de ſeipſo dixerit, hoc eſt de corpore carnis ſanctæ quam de Maria accepit, & de tota ſua incarnatione. Labi autem ſiue cadere, & mori, (ſicut quum dicit, ubi cadauer illic congregabuntur aquilæ) de triduana corporis ſui dormitione dixit. uelut etiam ipſe confiteberis. Deitas enim ipſius ſomni expers, caſus exors, inſuperabilis ac immutabilis exiſtit. Mortuum igitur eſt granum frumenti & reſurrexit. Totum itaque granum reſurrexit, aut patris ipſius reſurrexit? Aliud granum ab eo quod erat, aut ipſum quod erat ad eſſe reſurrexit? Quod corpus per Ioſeph funebri ritu curatum in ſindone, & in monumento nouo poſitum reſurrexit, omnino non negabis. Quem itaque reſurrexiſſe nunciabant Angeli mulieribus, ubi aiunt, „ Quem quæritis, IESVS Nazare„ nus, non eſt hic, ſurrexit, ſicut dixit: Venite, uidete locum, & intelligere facite Origenem, quod non ſunt hic reliquiæ ſitæ, ſed totus reſurrexit. Et ut ſcias quod totus reſurrexerit, Reſurrexit, inquit, non eſt hic: quo tuas nugas repelleret, quod reliquiæ ipſius non eſſent relictæ. ſed ipſum totum corpus quod clauis transfixum fuit, quod haſta compunctum, quod à phariſæis detentum, quod conſputum fuit. Et quid opus eſt mihi multa dicere, ad nugarum in miſero ac faſtuoſo illo generatarum confutationem? Ergo ſicut reſurrexit, & ſuum corpus ſuſcitauit, ſic

Granum frumenti quod ſit appellatum.

etiam

etiam ſuſcitabit nos. Ex hoc enim demonſtrauit ſanctus ille Apoſtolus ſpem noſtram,
ubi dixit: Quomodo dicunt quidam inter uos, quod reſurrectio mortuorum nō eſt?
Si autem reſurrectio mortuorum non eſt, ne CHRISTVS quidem reſurrexit. Si ue-
ro CHRISTVS non reſurrexit, inanis profectò eſt prædicatio noſtra, inanis item fi-
des ueſtra. Reperiuntur autem & falſi teſtes Dei, quia teſtificati ſumus quod ſuſcitaue-
rit CHRISTVM, & cætera. Et poſtea infert dicens: Oportet corruptibile hoc indue
re incorruptibilitatem, & mortale hoc induere immortalitatem. Et non dixit, mortale
ſolum, neq; corruptibile ſolum, neq; immortalem animam: ſed corruptibile hoc, cum
additione uocis hoc, & mortale hoc, cum appoſitione uocis hoc. Ipſum igitur totum
granum ipſius reſurrexit, & non pars reſurrexit, ſed totum reſurrexit: et non aliud gra
num præter id quod erat reſurrexit, ſed ipſum quod cecidit in monumentum totum
reſurrexit. Et ubi poteſt aliquid tua inaniloquētia? Duo enim grana nouit diuina Scri
ptura relata. Vnum in Euangelio, alterum apud Apoſtolum. Et alterum quidem ad
omnem certitudinē declarat ea quæ perfecte in ipſo facta ſunt, hoc eſt exemplar reſur-
rectionis. hoc enim & docens & faciens Saluator, omnia ad confirmationem noſtri o-
peratus eſt. Dixit enim de grano, & quomodo ſuſcitatur granum, ut fidem ſpei reſur-
rectionis noſtræ in ueritate nobis cōfirmaret. Poſt hunc ſucceſſit Apoſtolus, qui Spi-
ritu ſancto ductus, futuram ſanctorum gloriam poſt reſurrectionem nobis exponit,
et poſt fruitionem bonorum rurſus per granum frumenti oſtendit, contra incrēdulos
præconem agens. At uero dices mihi, quomodo reſurgent mortui, & quali corpore
uenient? Et dicit ad eum qui talia dicit, Stulte: Qui em̄ omnino ambigit de reſurrectio-
ne, ſtultus eſt & deſipiens: deinde dicit, Stulte, tu quod ſeminas, non uiuificatur, niſi
mortuum fuerit. Et quod ſeminas, non quod naſcetur corpus ſeminas, ſed nudum gra-
num, tritici uidelicet aut aliorum ſeminum. & non uiuificatur, niſi mortuum fuerit.
Deus autem dat ipſi corpus prout uoluit, & unicuiq; ſemini proprium corpus. Et ui-
des quod nō mutatur corpus, nemo enim qui ſeminauit ordeum, quærit frumentum
ſiue triticum. Neq; qui ſeminauit melanthium, inuenit ordeum. Sed quod ſeminatur,
id ipſum eſt quod ſuſcitatur. Si uero etiam relictum fuerit ex ipſo inferne in terra, & re
ſurrexerit ex ipſo germen, hic quidem in hoc corruptibili frumēto, & ad excretionem
non ueniente, id quod relictum eſt, inutile eſt. quod uero ex ipſo ſuſcitatur, præſtabi-
le eſt. Voluit autem oſtendere ſpecioſitatem, propter incredulitatem eorum qui ſpem
Dei non expectant. Reuera etenim granum frumenti tenuiſſimum eſt. Vbi uero in
tali grano minutiſſimo, & radices, & fundamenta, & ſtipula, & genicula, & tot fiſtu-
læ, & capitella, & ualuulæ, & culmi, & grana multiplicia? Quo uero clarius etiam dica
mus ſimilia his recenſentes, unde Moſi filio Iochabeth et Ambram contigit, ut punge (*Moſis miracula.*)
ret petram per uirgam, & produceret aquam ex materia deſperata, & ſiccum in liqui-
dum mutaret: ut percuteret mare & diuideret ipſum in duodecim itinera in mari ſuo
iuſſu: ut mutaret fluuiū in ſanguinē: ut tot ranas in momento congregaret: ut uermi
culos cnipas Ægyptijs immitteret: ut grandinem cum igne miſceret: ut noctem nigrā
& caligine obſcuratam Ægyptijs induceret: ut primogenita occideret per mortem: ut
populū quem ipſe regebat per columnā ignis deduceret: ut panem Angelorū detra-
heret precibus & oratione: ut coturnices immitteret, & tot milia uirorū per præceptū
Dei ſaturaret: ut uocē Dei audiret: ut dignus fieret inter tot milia uocem Dei audire, et
cum Deo cōuerſari: ut per quadraginta dies totidē'q; noctes, non requireret neceſſaria
iuxta formationis noſtræ naturā: ut transmutaret carnē in claritudinem ſolis, ac radiū
lucidū, perſtringentem populū ut filij Iſraël in faciem ipſius oculos intendere nō poſ-
ſent: ut manus carnea, in niuē mutaret: ut iuberet terrā hiare quo ſuſciperet Core et Da
than, & Abiron & Annan: ut poſtremū audiret, Aſcende in montē, & illic morere: ut
neſciat

neſciat homo ipſius ſepulchrum, ſignificante diuina Scriptura, corpus Moſis ab hominibus funeris ritu curatum non eſſe, ſed uelut cogitatio ſuggerit ab Angelis? Atque hæc omnia dum adhuc eſſet ipſe in hoc mundo, adhuc in animali hoc ac ſimul ſpirituali perfecte facto. Hinc itaq; accipiamus arrabonem in exemplum perfectæ tunc germinationis, quando impletur quod dictum eſt: Seminatur in ignominia, reſurgit in gloria. Seminatur in debilitate, reſurgit in potentia. Quomodo enim non fuerit debile quod ſeminatur, & neſcit ubi ſeminatur? Quomodo non ignominioſum fuerit, quod in ſepulchrum mittitur, & cui puluis inijcitur, & quod lancinatur abijciturq;, & non ſentit? Quomodo autem non glorioſum, quod reſurgit & in æternum permanet? & quod in ſpe benignitatis Dei regnum cœlorum adipiſcitur? ubi fulgebunt iuſti uelut ſol, ubi erunt æquales Angelis, ubi cum ſponſo tripudiabunt? Vbi Apoſtoli ſedent ſuper duodecim thronos, iudicantes duodecim tribus Iſraël? ubi accipient iuſti quæ oculus non uidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non aſcenderunt ea quæ portauit Deus diligentibus ipſum? Noſtra itaque reſurrectio in Deo, & omnis hominis iuſti ac iniuſti, increduli ac credentes, ita ut alteri reſurgant ad uitam æternam, alteri ad iudicium æternum. Et tace tu Babylon, uetus illa confuſio quæ nobis renouaris. compeſces os tu Sodoma, & clamor ille multæ uehementiæ ad Deum aſcendens. Veniet enim ex Sion liberator ut auertat impietatem à Iacob, & buccinabit, & mortui reſurgent, & nos rapiemur in occurſum ipſi in aërem. Quemadmodum & præſtantior beatus Methodius dixit, ad eadem uero ipſa etiam nos ipſi ædificantes appoſuimus. Ex coniunctis enim uniuſcuiuſque dictionis lucrum uidere datur. Sanctus equidem Apoſtolus duorum modorum ſpeciem diuidens in unam ſpem contraxit ex hoc, Nos rapiemur in nubibus in occurſum ipſius: ut oſtendat reuera hoc corpus, & non aliud ab hoc. Qui enim rapitur, nondum mortuus eſt. oſtendens autem quod non præueniemus mortuorum reſurrectionem. ut quod apud homines ambiguum eſt, Deo facile ac poſſibile eſſe demonſtret. Nos enim qui uiuimus, non præueniemus eos qui dormiunt, & ipſorum reſurrectionem, oſtendit uiuentes & qui rapiuntur, ut ex unius oſtendat quod illorum corpora tota reſurgent, & ex eo quod illi uiuos reſiduos præcedent, potentiam Dei demonſtret. Et uidete uos qui uitæ ueſtræ curam habetis, quod omnes qui contra ueritatem inuecti ſunt, ſibijpſis iniuſtitiam attraxerunt. Quemadmodum etiam ſanctus propheta Dauid dicit: Concepit laborem, & peperit iniquitatem. Omnis enim qui congregat ſibijpſi laborem alienarum doctrinarum, ſibi & credentibus ipſi parit iniuſtitiam. Lacum aperuit & effodit ipſum, & incidet in foueam quam fecit. Cæterum ſi quis ad hæc omnia habet quod contradicat, ueniat coram Deo repugnans labori. Deus enim fortis non fatigabitur, neque ſitiet. Neque datur excogitare prudentiam ipſius, per quam ſoluta corpora ſuſcitat, per quam perditũ ſeruat, per quam mortuum uiuificat, per quam corruptibile incorruptibilitate induit, per quam granum lapſum in reſurrectionem profert, per quam ſeminata ac mortua ad ampliorem claritudinem ducit, renouans nos uelut in multis Scripturis habetur, in quibus reſurrectio noſtra inſinuatur. Dauid equidem in Pſalmo de innouatione domus, uelut Propheta expectans, & in Spiritu ſancto uidens futurum, conſentaneè de reſurrectione dixit: Exaltabo te Domine, quoniam ſuſcepiſti me, renouans meam domum: hoc eſt corpus collapſum, & non exhilaraſti inimicos meos ſuper me.

Reſurrectionis modi duo.

Et Solomon in Prouerbijs ſimiliter ad præparationem illuc omnem ſpem parans, exhortatus eſt dicens: Para opera tua ad exitum tuum: exitum appellans, hinc diſceſſum. Et para te, inquit, ad agrum: ſimul ad omnes admonitionẽ extendens, & qui in agris, & qui in urbibus, tum eruditas, tum mechanicas artes tractant, in quibus

Reſurrectionis teſtimonia

nulla

nulla operatio in agro requiritur. Vnde enim linificis & argẽti fuſoribus, poetis item ac ſcriptoribus præparatio ad agrum? Comprehenſum enim ſimul indiſcriminatim uox hęc omnes alloquuta uocauit: para te ad agrum. Imò innuit, quod omni homini ciuili ac rurali, depoſitio corporis eſt ager, propter ſepulturam et mortem. Deinde poſtea eandem reſurrectionis ſpem ſignificans dicit: Et reædificabis domum tuam. Semel enim ædificata eſt in formatione in uentre, quando matres unumquemq; noſtrũ in formatione geſtauerunt. Verum à terra eſt reſurrectio, aut ab agro, quæ reædificatur propter illatam ipſi deſtructionem in ſepulturę ruina. Velut etiam Saluator dixit, Soluite templum hoc, & in tribus diebus ſuſcitabo ipſum, aut reædificabo ipſum: ut qui ſapientia eſt, & prudentiam ipſius homines excogitare non poſſunt, per quam ex dubijs locis corpora noſtra profert: partim in cinerẽ diſſoluta, partim in mari, et alijs à carniuoris auibus, alijs à feris beſtijs, alijs à uermibus corruptis. Si enim ea ex nihilo fecit ut eſſent, quanto magis id quod eſt in proprium ſtatum facile reſtituerit? ut iuſtum decernat iudicium, ut non aliud pro alio iudicet, ut ne id quod laborauit, priuet. Si enim animæ eſt fruitio, & regni cœlorũ hæreditas, tractet corpus quod uult. In delicijs uerſetur Gedeon, ne fruſtra laboret Ioannes, ex camelis indumentum habens. Ne caſtigemus carnem in ſeceſſu uitæ. Ne domemus corpora noſtra caſtitate. Si uero corpus particeps eſt in conuerſationibus, in caſtitate, in ieiunio & alijs uirtutibus, non iniuſtus eſt Deus ſi priuet laborem fatigati, & non rependat mercedem corpori unà cum anima fatigato? Statim enim reperietur irritum iudicium. Si enim anima ſola iudicium ſubire reperietur, contradixerit utiq;. Non ex me eſt, inquit, cauſa peccati, ſed ex illo corruptibili ac terreo corpore, ſcortari, adulterium committere, petulanter agere. Ex quo enim illud à me diſceſſit, nihil horum à me perpetratum eſt, atque ſic facile ſe defendet, ac iudicium Dei diſſoluet. Si uero corpus per ſeipſum ante ſe ſtatuerit Deus, poteſt enim hoc, uelut etiam ſuprà à me per Ezechielem declaratum eſt, etiamſi propter parabolam res ea facta ſit. At ſpecies ipſa ad allegoriam ueritatis tunc impetitæ perfecta eſt. Quod congregatum eſt os ad os, & harmonia ad harmoniam, & quum oſſa ſicca eſſent, & nondum anima neque ſpiritus mouens in ipſis eſſet, ſtatim coacta ſunt corpora, & iuxta prophetæ uerba ſolidata. Et ſi uult Deus, poteſt hoc facere ut adſint corpora, & abſque anima moueantur. Quemadmodum etiam ſanguis ipſius Abel, quum corpus eſſet, & non anima, poſt mortem loquebatur. Non enim anima eſt ipſe ſanguis, ſed corpus eſt quod apparet. At non poterit corpus abſque anima iudicari. Contradixerit enim etiam ipſum dicens: Ego non peccaui, ſed anima. Ex quo enim à me emota eſt illa, non adulterium commiſi, non ſcortationem peregi, non ſimulachra colui. Atque ſic contradicet corpus iuſto Dei iudicio, & meritò contradicet. Hac itaque de cauſa & propter multa alia neceſſaria, Deus per ſapientiam ſuam mortua corpora noſtra & animas ad regenerationem profert, in benignitatis ſuæ erga homines promiſſione, quo is qui fatigatus eſt in ſanctimonia, totam bonam retributionem recipiat: & hi qui uana operati ſunt, ſimiliter iudicentur, corpus unà cum anima, & anima unà cum corpore. Cæterum ſufficient hæc mihi aduerſus ultro ſibi ſapientiam arrogantem Origenem, qui uanè ſibi ipſi Adamantij nomen impoſuit: item'que aduerſus ipſius abſurditatem & perniciosam doctrinam, contra ueritatem in multis fidei partibus male ab ipſo excogitatam. Præterita autem huius hæreſi, deinceps alias ô dilectiſſimi conſiderabo, Deum cõſueto more inuocãs, ut noſtræ tenuitati auxiliũ ferat, ut poſſimus reſiſtere aduerſus omnem contra ueritatem excitatam uanã uocem, ipſamq; ſuperare, iuxta ea quæ ab Eſaia dicta ſunt: Omnis uox quæ inſurget cõtra te, omnes ipſos ſuperabis. Ipſi uero rei erũt ob ipſam: quo ſic in uirtute Dei compromiſſum abſoluentes, his qui hæc attenta

Sanguis loquutus.

mente

mente uerſare uolunt, & ad ueritatis exercitium ac ſanationis pharmacum, (inſtar antidoti, uniuſcuiusq; ſerpentis ac uenenum eiaculantis reptilis omnium ſectarũ, & huius Origeniſtarum hæreſis, inſtar ranæ rubetæ ex multo humore formatę, quæ & turbationem facit, & magno ſtrepitu uociferatur) reſurrectionem Domini uelut potionem accipientes, lentum ac uiſcoſum uenenum eructemus, ranæ uidelicet illius rubetæ & peſſimi reptilis iniquitatem. Cõtigit enim ipſi & hęc affectio cum omnibus alijs affectionibus. Quare ob ipſum doleo & ingemiſco, hei mihi quomodo læſus es, & quot alios læſiſti. Velut ab horrenda uipera commorſus à mundana doctrina, etiam alijs uenenum factus es. Tradũt equidem naturæ rerum experti myoxum latitare, et fœtus ſuos ſimul in eodẽ loco multos parere, quinq; & amplius. Viperas autem hos uenari. Et ſi inuenerit totum latibulum ipſa uipera, quum nõ poſſit omnes deuorare, pro una uice ad ſatietatem edit unum aut duos, reliquorum uero oculos expungit, & cibos affert, excæcatosq; enutrit, donec uoluerit unumquęq; ipſorum deuorare. Si uero contigerit ut aliqui inexperti in hos incidant, ipſosq; in cibum ſumant, uenenum ſibi ipſis ſumunt, eos qui à uiperæ ueneno ſunt enutriti. Sic etiam tu ô Origenes à prædicta Græca doctrina, mente excæcatus, uenenum his qui tibi crediderunt, euomuiſti, & factus es ipſis in edulium uenenatum, ita ut per quæ ipſe iniuria affectus es, per ea plus iniuria affeceris.

Rana rubeta.

Myoxi ex uipera interitus.

PRIMI TOMI SECVNDI LI-
bri Epiphanij Finis.

ſtar an-
,& hu-
e & nr
potio.
s rube-
us alijs
ses, &
, etiam
tare, et
em hos
uorare,
ngis, &
e. Siue
enum ſi
à præ-
uomu-
ſe

SECVNDI TOMI SECVNDI LIBRI EPIPHANII, AVT QVINTI IVXTA TOMORVM CONſequentiam, hæreſes quinq; ſunt, hoc ordine.

1 Pauli Samoſatenſis, Hic parum abeſt ut affirmet Chriſtũ in ſubſtantia non eſſe, uerbum prolaticium eſſe confingens: ita ut quæ de ipſo in diuinis ſcripturis dicta ſunt, prædictorio more ſe habeant: ipſe uero nõ exiſtat, niſi à Maria & hucuſque ab aduentu ſuo in carne.

2 Manichæi qui & Acuanitæ, Maius Perſæ diſcipuli, Chriſtũ figuram dicũt, Solem & Lunam colunt, aſtris item ac uirtutibus & dæmonibus ſupplicãt. Duo principia introducunt, malum & bonum quæ ſemper exiſtant. Chriſtum autem in apparentia apparuiſſe dicunt, & in apparentia paſſum eſſe. Vetus Teſtamentũ & Deum qui in ipſo loquutus eſt, maledictis impetunt. Mundum autem non totum, ſed partem ex Deo factam eſſe decernunt.

3 Hieracitæ, ab Hierate Leontopolita Aegyptio, expoſitore ac magiſtro quodam. Carnis reſurrectionem reprobant. Vtuntur ueteri ac nouo Teſtamento, & nuptijs in totum interdicunt. Solitariam uitam degentes, & uirgines, & continentes, & uiduas ſuſcipiunt. Pueros uero qui nondum ad ætatis uigorem peruenerunt, regni participes fieri negant, eo quod nondum decertarunt.

4 Meletiani in Aegypto ſecta ſunt, & non hæreſis: ut qui non cõmunes preces faciunt cum his qui in perſequutione lapſi ſunt. Nunc autem Arianis coniuncti ſunt.

5 Ariani qui & Ariomanitæ, filium Dei creaturam dicũt, & Spiritum ſanctum creaturam creaturæ. Carnem ſolum à Maria Saluatorem accepiſſe affirmant, & non animam. Erat autem hic Arius presbyter Alexandrinæ Eccleſiæ ſub Alexandro epiſcopo.

CONTRA PAVLVM SAMO-
ſatenſem, hæreſim LXV.

PAVLVS Samoſatēſis appellatus his ſuccedit, qui fuit poſt
Nauatum & Origenem, qui de cætero in hæreſi numera-
Origenis taxatio. tur, propter elationē quam ſibijpſi attrahere uoluit, & per
faſtuoſas nugas ſuas contra ueritatem ſe efferre, idq; intelli-
gentia ex diabolo immiſſa. Itaq; lugere ob ipſum oportet,
uelut qui reuera ex diaboli inuidia impegit, & ex alto caeci-
dit. In ipſo enim impletur id quod dictū eſt: Inuidia impro-
» bitatis deſtruit bona, & cogitatio concupiſcentię eruit men
» tem innocentem. Hic porrò qui nobis propoſitus nunc eſt
Paulus Samoſatenus, cuius nominis in principio mentionem fecimus, & hæreſis ip-
ſius expoſitionem inſtituimus: ex Samoſatis erat, quæ ciuitas ſita eſt in partibus Me-
Aurelianus et ſopotamię & Euphratis. Hic hoc tempore in diebus Aureliani & Probi regum, in An
Probus impe- tiochea conſtituitur epiſcopus ſanctæ catholicæ Eccleſiæ. Elatus autem mente excidit
ratores Rom. à ueritate, & renouauit hæreſim Artemonis, qui quondam erat in principio ante mul-
tos annos, & extinctus eſt. Aſſerit autem hic Deum Patrem & Filium & Spiritum ſan
ctum unum Deum eſſe. In Deo autem ſemper eſſe ipſius uerbum, & Spiritum ipſius
quemadmodum in hominis corde eſt proprium uerbum. Non eſſe autem filium Dei
in ſubſtantia, ſed in ipſo Deo. Quemadmodum etiam Sabellius, & Nauatus, et Noë-
tus, & alij. Non autem æqualis illis hic eſt, ſed alius ab illis. Veniſſe autem uerbum, &
inhabitaſſe in IESV homine. Et ſic inquit, unus eſt Deus, & nō pater, pater: & filius,
filius: & Spiritus ſanctus, Spiritus ſanctus. Sed unus Deus pater, & filius ipſius in
ipſo, uelut uerbum in homine. Nimirū ex his teſtimonijs hæreſim ſuam proponens,
» ab eo quod dixit Moſes, Dominus Deus tuus, Dominus unus eſt. Non autem aſſe
rit hic uelut Noëtus, patrem paſſum eſſe. ſed dicit, Verbum uenit & ſolum operatum
eſt, et redijt ad patrem. Et multa eſt apud hunc abſurditas. Videamus autem an huius
» impoſtoris uerba conſiſtant. Dicit enim quod dixerit, Ego in patre, & pater in me. Et
nos dicimus ex patre Deum Verbum & cum ipſo ſemper eſſe ex ipſo genitum. Sed
non patrem dicimus abſque uerbo in ſubſtantia exiſtente. Sed uerbum patris unigeni
» tus filius Deus Verbum, uelut dicit: Omnis qui confitetur me coram hominibus, con
fitebor & ego ipſum coram patre meo. At uox me, & corā patre meo: oſtendit patrem
natura in ſubſtantia eſſe. Hi uero iudaiſmum corrumpentes nihil amplius Iudæis ha-
Iudæi ſecūdi, bentes, ſecundi Iudæi uocabuntur, & Samoſatitæ, nihil aliud exiſtentes quàm nomi-
Samoſatitæ. ne ſolum ex ſua opinione præualentes. Nam Deum ex Deo, unigenitū filium & uer-
bum negantes illi, ſunt quales & hi qui ipſum in præſentia abnegauerūt, occiſores Dei
ac dominicidæ & abnegatores Dei facti. Reuera autem neque circūciſionem habent,
neque ſabbatum ſeruant, & alia omnia quemadmodum Iudæi. Etenim reuera etiam
ipſi non duos dicimus eſſe Deos, neque deitates, ſed unam deitatem. Nam neq; duos
dicimus patres, neque duos filios, neque duos ſpiritus ſanctos. Sed & Patrem & Fi-
lium & Spiritum ſanctum, unam deitatem, unam glorificationem. Hic uero non dicit
ſolum Deum, eo quod fons ſit pater, ſed ſolum Deum, tollens quantum in ipſo eſt fi-
lij deitatem & ſubſtantiam, itemq; Spiritus ſancti: habens autem ipſum patrem unum
Deum, qui non generauit filium, ut ſint duo imperfecta, Pater & Filius, pater quidem
qui filium non genuit, Verbum uero infructuoſum Dei uiuentis & ueræ ſapientiæ.
Verbum enim uelut id quod in corde eſt, eſſe uolunt, & ſapientiam qualem in anima
hominis unuſquiſq; habet ſapientiam ex Deo adeptus. Quapropter unam perſonam
Deum unà cum uerbo dicunt, uelut una perſona eſt homo, & ipſius uerbum ſiue ſer-
mo. ni-

mo, nihilo plus quàm Iudæi, uelut dixi, glorificantes: cæcutientes à ueritate, & ſur-
di facti à diuina doctrina ac prædicatione uitæ æternæ. Neque enim reuerentur ue
rum Euangelij ſermonem dicentem, In principio erat Verbum, & uerbum erat a- “
pud Deum, & Deus erat uerbum. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum “
eſt nihil, quod factum eſt. Si enim in principio erat Verbum, & uerbum erat apud “
Deum: id quod erat non ſolum iuxta prolationem eſt, ſed ſecundum ſubſtantiam.
Et ſi uerbum erat apud Deum: non uerbum eſt hoc quod apud ipſum erat, neque
enim uerbum eſt is apud quem erat. Si enim in corde habet Deus Verbum, & non
genitum, quomodo impletur, erat? Et Deus erat Verbum? Non enim hominis uer
bum homo eſt apud hominem. Neque enim uiuit, neque ſubſiſtit. Verum corde
uiuente ac ſubſiſtente, motus eſt ſolum, & non ſubſtantia. Dicitur enim & ſimul e-
ueſtigio non amplius eſt, ſed prolatum manet. At Verbum Dei, uelut dicit Spiri-
tus ſanctus ex ore prophetæ, Verbum tuum in æternum permanet. Huic autem “
conſonè Euangeliſta dicit, Deum confitens manifeſtatum & adueniſſe, non ſimul
aſſumens cum uerbi incarnatione patrem. Verbum enim inquit, caro factum eſt, & “
habitauit in nobis. Et non dixit, Verbum & pater caro facti ſunt. Et dixit, In princi- “
pio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Et non di-
xit, In Deo erat Verbum. Et ut ne aliqui malignè opinentur, lucida & uiuifica uer-
ba in ſuam ipſorum maliciam ac detrimentum tranſmutantes (aliter enim atque ali-
ter incumbit cor hominis diligenter ad mala à iuuentute) & incipiant dicere, Non
dixit In Deo erat Verbum, uelut etiam tu dicis: ſed apud Deum erat uerbum, Ergo
non eſt ſubſtantia patris uerbum, ſed extra Deum Verbum: rurſus commonefacit
corrigens filios ſuos ueritas, redarguens mentes contra ipſam ſcortantes, & dicit ipſe
unigenitus, Ego ex patre exiui & uenio. Et rurſus, Ego in patre & pater in me. Ille “
uero in prophetis de Filio, non corporalem habens molem, ſed ſpiritualem habens “
ſermonem, ad humanæ naturæ debilitatem deſcendens, quo per ea quæ inter nos
fiunt, ad ſenſum declaret, quod ex ipſo uerè genitus eſt Deus ex Deo, Deus uerus
ex Deo uero. non extrinſecus exiſtens, ſed ex eſſentia ipſius, dicit in Dauide loquens:
Ex uentre ante Luciferum genui te. uelut Septuaginta interpretati ſunt. Verum ut “
alij interpretes, Aquila quidem, ex utero excitatæ infantiæ tuæ tibi ros. Symmachus
uero, uelut diluculo roris iuuentus tua. Theodotion autem, ex utero à matutino iu
uentutis tuæ. Quinta uero editio, Ex utero à matutino tibi ros in iuuentute tua.
Sexta editio, Ex uentre quærent te ros iuuentutis tuæ. In Hebraico uero, Merem
Meſſaar lactal ieledecheth. hoc eſt clare & citra ambiguitatem, Ex uentre ante Lu-
ciferum genui te. Merem enim, uentris eſt. Meſſaar autem, matutinus omnibus,
hoc eſt ante Luciferum, Lactal, & ante rorem puerum. Ieledecheth, hoc eſt genui te.
Quo ex ſermone cognoſcas, quod Deus uerbum in ſubſtantia, ex patre natura geni
tus eſt, ſine principio & ſine tempore, antequam quicquam eſſet. Non enim Luci-
ferum ſolum dixit ſtellam, & quidem quum multa ſint ſydera, & Sol & Luna in
quarta die facta, mare uero & ligna ac fructus antea facta, firmamentumq; terræ ac
cœli & cum his ſimul Angeli facti fuerint. Niſi enim unà cum cœlo & terra An-
geli quoque creati eſſent, non utique dixiſſet ad Iob, Quando genita fuerunt ſyde- *Angelorum*
ra, laudauerunt me omnes angeli mei uoce. Itaque ante Luciferum, quaſi diceret, *creatio.*
antequam eſſet quid, & creatum eſſet. Erat enim ſemper uerbum cum patre, per
ipſum enim omnia facta, & ſine ipſo factum eſt nihil. Porrò dixerit quis, oſtendi-
ſti angelos fuiſſe ante ſydera, & unà cum cœlo & terra hos factos eſſe dixiſti, unde fa
cis demonſtrationem, dic nobis? Nunquid ergo ante cœlum & terram omnino crea-
ti ſunt. Nuſquam enim clarè indicat Scriptura tempus creationis angelorum. Et be-

ne quidem oſtendiſti ipſos fuiſſe ante ſydera. niſi enim fuiſſent, quomodo laudaſ-
ſent Deum hymnis ob ſyderum creationem? Nos equidem uniuſcuiuſque quæſtio-
nis inuentionem, non ex proprijs ratiocinationibus dicere poſſumus, ſed ex Scriptu
rarum conſequentia. Clarè enim indicat diuina Scriptura, quod neque poſt ſydera
facti ſunt Angeli, neque ante cœlum & terram. quum palàm intranſmutabile ſit di-
ctum hoc, quod ante ante cœlum & terram nihil erat ex creatis. Nam in principio fe-
» cit Deus cœlum & terram: ut principium ſit, & nihil ex creatis ante hoc ipſum fit.
Non poteſt igitur, uelut antea dixi, uerbum in homine homo uocari, ſed uerbum ho-
minis. Si uero uerbum Dei Deus eſt, non eſt ſine ſubſtantia uerbum, ſed in ſubſtan-
» tia Deus uerbū ex Deo genitum ſine tempore, ſine principio. Verbum enim caro fa-
ctum eſt, & habitauit inter nos. Et uidimus gloriam eius, gloriam quaſi unigeniti à
» Patre, plenū gratia & ueritate. Ioannes teſtatur de ipſo et clamat dicens, Hic eſt, quem
dixi uobis qui poſt me uenit, ante me fuit, quia prior me erat. Hic uenit in mundum,
ut mundus per ipſum ſaluus fieret. In mundo erat, & mundus per ipſum factus eſt,
& mundus ipſum non cognouit. Vides unigenitum uerbum? uides in mundo com
pletum inter homines & plenam habentem gloriam unigeniti à patre? Non quod
Pater ſit Verbum. Non quod pater unà cum uerbo coniunctim apparuerit, quemad
modum homo unà cum uerbo ſuo apparet, & uerbum ipſius apparere non poteſt,
niſi adſit is qui uerbum loquitur. Cui itaque credam? cui aſſentiar? A quibus acci-
piam uitam in diſciplinis? A ſanctis Euangeliſtis & Spiritu ſancto plenis, qui uerbum
à Patre miſſum dicunt? aut à Pauli Samoſatenſis ſectatoribus, qui Deum cum uerbo,
& uerbum cum Deo eſſe dicūt? qui unam perſonam Patris ad Verbum, & Verbi ad
Patrem decernunt? Si autem eſt una perſona, quomodo alter mittit, alter uero mitti-
» tur? Emittet enim, inquit Propheta, Verbum ſuum, & liquefaciet ipſa. Flabit ſpiritus
» eius & fluent aquæ. Et rurſus, Ego exiui ex Patre & uenio. Et, Viuo ego, & uiuit in
me qui miſit me Pater. Quomodo igitur mittitur qui miſſus eſt & per carnem appa-
» ret? Deum enim nemo unquā uidit. Vnigenitus Deus qui eſt in ſinu Patris, ille nar-
rauit. Et ait, Vnigenitus Deus: Verbum enim eſt ex Patre genitum. Pater autem non
eſt genitus. & propterea unigenitus eſt Filius. Anticipauit enim diuina doctrina ſuā
ueritatem, propter ſuam prænotionem, ad animarum noſtrarum ſecuritatem. Quan
doquidem enim ſciebat Samoſatenſis illius dementiam, & peruerſam Arianorū opi-
nionem, & eorum qui inęqualitatem docent malignitatem, & Manichæorū ruinam,
& cæterarum hæreſeon fraudulentiam, iccirco de unaquaq; dictione ſecuros nos red-
dit diuina Scriptura. Patrem etenim non dicit unigenitum. Quomodo enim fit uni-
genitus, qui non eſt genitus? Filium autem unigenitum appellat, ut ne Filius pute-
tur Pater, et ut ne uelut uerbum in corde hominis aſſimiletur Deus Verbum. Si enim
uerbum dicitur, propter talem uſum dicitur, ut ne putet quis alienum eſſe ab eſſentia
Dei Patris. Et non amplius eſt uerbum ſine ſubſtantia, ſed in ſubſtantia. propterea
quod eſt unigenitus plenus gratia & ueritate. Et uides, quod ſint ad ſecuritatem no
ſtræ uitæ. Hoc itaque dictum, Deum nemo unquam uidit: ut inuiſibilitatem Patris
indicaret ipſiusq; deitatis, & ut ſuam deitatem per carnem apparentem confirmaret.
Quod uero alia ultra hæc quis colligere poſſit, quę pro nobis faciunt aduerſus Samo
ſatenſis dementiam? Si enim erat in Patre uelut Verbum in corde hominis, quomo-
do acceſſit ex propria ſententia loquutus? Ipſe enim ad diſcipulos ſuos loquitur, ac di
» cit: Qui uidit me, uidit Patrem. Et non dixit, Ego ſum Pater. Sed uox me, in Patre ſi-
» gnificat. Et non dixit, Ego ſum ille. ſed Ego ueni in nomine Patris mei, & ille eſt qui
teſtatur de me. Et rurſus de Spiritu ſancto, Alium Paracletum uobis mittam. Vide
uoces, mittam, & alium, & ego. ut oſtendat Patrem in ſubſtantia eſſe, & Spiritum ſan

ctum in ſubſtantia. Ille enim me glorificabit, de Spiritu ſancto loquens, quia de meo accipiet, & qualem dicit, eum qui ex Patre procedit, & qui de meo accipiet. Sed & alibi inquit, Duo teſtimonia hominum ſtabilia erunt: & Ego teſtor de meipſo, & teſtatur de me qui miſit me Pater. Quot uero ſunt alia totidem & ultra hæc? Ecce enim inquit, gratias ago tibi Pater Domine cœli & terræ, quod abſcondiſti hæc à ſapientibus ac prudentibus, & reuelaſti ipſa paruulis. Etiam Pater, quia ſic fuit bona uoluntas tua coram te. Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo. & nemo nouit Filium niſi Pater. Et Patrem nemo nouit niſi Filius, & cui Filius reuelarit. Reuelaſti enim paruulis, & omnia mihi tradita ſunt à Patre meo: ut horum excogitatam innouationem exſcinderet. At uide rebellantem ſemper humanæ naturæ diabolum, quid in ipſam inſeuit, ex diabolica uidelicet operatione, ut reſpondeant ad hæc Iudæorum hæreſios miniſtri, uerentes diuinorum Euangeliorum manifeſtam doctrinam, ut ne penitus ueræ Euangelij doctrinæ reſiſtere uideantur. Dicunt enim, homo erat IESVS, & in ipſum inſpirauit ex ſupernis uerbum. & hæc de ſeipſo dicit homo. Pater enim cum Filio unus eſt Deus. Homo uero inferne propriam perſonam oſtendit, & ſic duæ perſonæ explentur. Quomodo igitur homo Deus eſſe poteſt, ô omnium hominum peſſime, & à cœleſti intelligentia animo auerſe? Quomodo poteſt homo eſſe nudus iuxta tuam opinionem, qui dicit, Qui uidit me, uidit Patrem? Si enim homo ſicut Pater eſt, nihil differt Pater ab homine. Si uero Deus uerbum, qui perfecte homo factus eſt perfectus exiſtens, eſt Deus ex ſupernis à Patre genitus, iuſte & clarè loquitur de ſeipſo dicens, Qui uidit me, uidit Patrem. Quemadmodum etiam Iudæi de ipſo dicunt. Non ſolum enim, inquit, quærebant occidere ipſum quod hæc feciſſet, ſed etiam quod Filium Dei ſeipſum dixiſſet, æqualem Deo ſeipſum dicens. Nam rurſus dicendo, Qui uidit me, uidit Patrem: Patrem Deum æqualem ſibijpſi dicit. Non eſt autem homo æqualis Deo, neque ſicut Deus. Sed in ueritate genitus, ex Deo Patre Deus Filius unigenitus. Dicit enim de ipſo Paulus: Qui in forma Dei exiſtens, non rapinam arbitratus eſt eſſe, æqualem eſſe Deo, ſed ſeipſum inaniuit, forma ſerui aſſumpta: de Deo quidem, erat in forma, de ſerui uero forma, aſſumptorem ipſum pronunciauit. & non dixit, formam quæ ipſius aliquando erat. Sæpe uero etiam humano more uerba fecit Saluator ac Dominus noſter IESVS CHRISTVS Deus Verbum. Et ſæpe iuxta humanos affectus loquitur. Sed non quum dicit, Ex Patre meo exiui & uenio. hoc enim non poteſt ab humana natura dici. Verum quando iuſte teſtimonium præbet dicens: Si ego teſtimonium præbeo de meipſo, teſtimonium meum non eſt uerum, ut oſtendat ſuam incarnationem. Et rurſus de deitate loquẽs, Etiamſi ego teſtimonium præbeo de me ipſo, teſtimonium meum uerum eſt: ut oſtendat ueram deitatem, & ueram incarnationem. Non itaque duo ſunt Dei, quia neque duo patres. Neque ſublata eſt ſubſtantia uerbi, quia non una eſt coniunctio deitatis filij ad patrem. Non enim eſt alterius eſſentiæ filius à patre, ſed coeſſentiarum cum patre. Non poteſt autem diuerſæ eſſentiæ eſſe à genitore, neque eiuſdem eſſentiæ, ſed coeſſentialis. Neque rurſus dicimus ipſum non eſſe eundem eſſentia cum patre. Eſt enim idem deitate & eſſentia filius ad patrem, & non alienus à patre, neque ab alia ſubſtantia. Sed reuera filius patris, & eſſentia, & ſubſtantia, & ueritate. Sed non pater eſt filius, neq; filius eſt pater. ſed filius uere ex patre genitus. Quapropter neque duo Dei ſunt, neque duo filij, neque duo ſancti Spiritus. Sed una deitas ipſa Trinitas, Pater Filius & Spiritus ſanctus, coeſſentialis exiſtens. Quum enim dicis coeſſentialem, non coniunctionem ſignificat. Coeſſentialis enim non unius ſignificationem habet, neque filij genuini ad patrem eſſentiam diſparat, & ſubſtantiam alienat propter coeſſentialitatem. Non enim duo principia prędicat diuina Scriptura,

S. Trinitas coeſſentialis.

ſed unum principium. Conuenient enim, inquit, domus Iuda & domus Iſraël, & ponent ſibijpſis principatum unum. Qui itaque duo principia prædicat, duos Deos prædicat. Et qui Verbum tollit, & ipſius ſubſtantiam, Iudaiſmum detegit. Marcion enim duo principia oſtendit, imò potius tria ſibijpſis contraria. Noui autem Iudæi Samoſatitæ hi, Verbi ſubſtantiam tollunt, ut etiam ipſi dominicidæ pronuncientur, & abnegatores Dei ac Domini noſtri ſalutis. Vnum itaque eſt principium, & ex ipſo filius, imago exacta, natura exprimens proprium patrem, & ſimilis iuxta omnem modum. Quia Deus ex Deo, & filius ex patre, Deus uerus ex Deo uero, & lumen de lumine, una exiſtens deitas, & una dignitas. Quapropter, inquit, Faciamus hominem ſecundum imaginem noſtram, & iuxta ſimilitudinem. Neque ſecundum imaginem tuam (ut ne diſtinguas) neque iuxta imaginem meam: ut ne diſſimilitudinem & inæqualitatem pronuncies. uerum ſecundum imaginem noſtram. Et faciamus, ut ne alienus ſit pater à factis ab ipſo, neque unigenitus alienus ab opificio. Sed pater cum filio opifex eſt, & filius per quem omnia facta ſunt, coopifex eſt patri. & eo quod ex ipſo genitus eſt filius, unus Deus perfectus ex perfecto patre, & pater perfectus perfecti filij paternæ perfectionis imaginem habentis. Imago Dei inuiſibilis, non exemplum imaginis, non imago imaginis, non inæqualis, ſed imago patris, ut identitatem nihil euariantem generationis, ex principio ac tempore carente, in ueritate oſtendat. Imago itaque eſt filius patris. Nam & reges non eo quod habent imaginem, duo reges ſunt. ſed unus rex cum imagine. Vnus rex, non unum quid ex duabus partibus imperfectum exiſtens. Sed perfectus pater, perfectus filius, perfectus Spiritus ſanctus. Ego enim in patre, non ſicut Verbum in corde hominis. Sed patrem nouimus, qui intelligitur cum filio, & filium ex patre genitum. Et non ſic quod in homine uelut in domicilium uenerit diuinum Verbum, & quod poſtquam natus fuit, Verbum in ipſo conſpectum ſit, & rurſus in Deo ſit ſuperne, uelut in corde hominis uerbum. Hæc enim diabolicæ inſaniæ ſunt, et omnis abnegationis Dei characteres habent. Porrò pauca hæc aduerſus huius recte ſe habere putauimus. non enim ardua eſt horum potentia, & quæ non poſſit non ab omnibus intelligentia præditis ſubuerti. Quapropter quum & radices ſpinarum huius per prædicationem ac ſententiam ueritatis exciderimus, & uenenum, ut ita dicam, extinxerimus, & uirus huius oſtenderimus, auxiliatorem inuocantes patrem cùm filio reuera exiſtentem, & filium reuera in ſubſtantia genitum, & ſanctum ipſius Spiritum, Spiritum in ſubſtantia exiſtentem, & ſalutarē diſpenſationis myſterij incarnationis: poſtquam per trophæum contra mortem, crucem inquam, caput huius nouorum Iudæorum

Dryinas ſerpens.

quæſtionis confregimus: ad ſequentes o dilecti tranſeamus. Dryinas equidem ſerpens quidam eſt ita appellatus, qui ſanè ſimilis eſt huic hæreſiarchæ. Sicut enim dryinas dicitur quidem eſſe ſerpens, uerum iuxta herbas & quercus frequentiſſime latibula ſua habet. Quapropter etiam dryinas uocatur, & quod quercum arborem amat, et foliorum delapſorum uiriditati ac palliditati ipſe in medio ipſorum ſitus ſeipſum aſſimulat. Non autem uſqueadeò ingentem dolorem hoc animal infert, uerum ſi is perſeueret, mortem inducit. Ita etiam hic & hæreſis ipſius ſe omnibus numeris aſſimilat, ut qui nomen quidem CHRISTI induit, Iudæorum uero opinionem elegit. Verbum CHRISTVM confitens, non eſſe autem hoc ſtatuens, & inter uulgus triumphum ducere non erubeſcit. Cuius apparentem doctrinā, uerum errorem exiſtentem, quum per calceamentum CHRISTI cōculcauerimus, & per ſcalpellum medicum Euangelij commorſos lancinauerimus, & uenenum ab ipſis exuxerimus, ad reliquarum enarrationem, uelut dixi, ueniemus.

Contra

Contra Manichæos, hæreſim LXVI.

MAnichæi etiam Acuanitæ appellantur, propter quendam Veteranum à Meſo- *Acuanitæ.*
potamia progreſſum Acuan appellatũ, qui huius ueneni tractationem in Eleu
theropolim intulit. Hi iuxta illud uitæ ſuæ tempus magnum mundo malum prædi-
cauerunt, poſt Sabellij inſolentiam. In temporibus enim Aureliani regis hi fuerunt, *Aurelianus*
circa quartum annum regni eius. Eſt autem hæc hæreſis multum diuulgata, & in mul *rex.*
tis terræ partibus decantata, quæ ex Mane, uelut dixi, initium dilatationis ſuæ per ter-
ram accepit. Hic uero Manes ex Perſarum terra originem duxit, Cubricus primum
appellatus, ſed qui ſibijpſi Manis nomen impoſuit, ex diuina fortaſſis puto diſpen- *Manis ap*
ſatione, furioſum ſibijpſi nomen attrahens. Et uelut ipſe putabat iuxta Babylonio- *pellatio.*
rum linguam Vaſis nomen ſibi indidit. Manes enim Babylonica lingua uas ſignifi-
cat. Verum uelut ueritas declarat, Inſaniæ cognomen ſibi adoptauit, quam Maniam
Græci appellant, propter quam miſer ille furijs concitus malam doctrinam in mun-
dum diſſeminauit. Erat autem hic Cubricus uiduæ cuiuſdam ſeruus, quæ ſine libe-
ris defuncta pecuniarum incomparabilem uim ipſi reliquit, auriq́ꝫ ac argenti & aro-
matum & aliarum rerum. Sed & ipſa hæreditatis ſucceſſionem habuit ex Terbin-
tho quodam, qui & ipſe ſeruus fuit, & Budda tranſnominatus fuit Aſſyriorum lin-
gua. fuit autem hic ſeruus Scythiani cuiuſdam ex Saracenia oriundi, uerum in fini- *Saracenia.*
bus Palæſtinæ, hoc eſt in Arabia nutriti. Hic Scythianus in prædictis locis Græco-
rum lingua eruditus, in ipſarum literarum doctrina magnus euaſit circa uanam mun
di ſapientiam. Quum autem ſemper proficiſceretur in Indorum regionem, mercimo *Indorum mer*
niorum gratia, magnum mercium quæſtum fecit. Vnde multa bona in mundo ac- *cimonia.*
quiſiuit, & per Thebaidem pertranſiuit. Portus enim rubri maris diuerſi ſunt, ad
oſcula Romaniæ diſcreti. Vnus quidem ad Ailam, qui eſt in ſacra Scriptura Ailon,
ubi aliquando nauis Solomonis per tres annos penetrans, attulit aurum & dentes
elephantinos, aromataq́ꝫ ac pauones, & alia. Alter uero portus ad caſtrum inundatio
nis. Tertius autem ſuperne ad Bernicem appellatam, per quam Bernicem ad Thebai
dem feruntur. Et ſpecies ab India uenientes illic in Thebaidem diffunduntur, aut ad
Alexandrinorum ciuitatem, per Chryſorhoëm fluuium, Nilum inquã, qui & Geon
in ſcripturis appellatur, & amplius ad omnem Ægyptiorum terram, & ad Peluſium
feruntur. & ſic in alias regiones per mare penetrantes hi qui ab India ueniunt, ad Ro- *Romania.*
maniam perueniunt. Hæc mihi hiſtoriæ gratia ad uerbum tradere curæ fuit, ut & ra-
dicum uniuſcuiuſque argumenti non exortes ſint, qui hæc adipiſci ac legere uolunt.
Oportet enim eum qui narrationem aliquam aggreditur pro uiribus ipſam tractare,
& ex radice introductionem facere, unde etiam ueritas comperitur: etiam ſi is qui dicit,
careat orationis ornatu, et dicendi ſuauiloquentia: quo ex uera hiſtoria id quod quæri
tur, intelligẽtibus demonſtretur. In principio itaque hic Scythianus multis diuitijs ela *Scythianus.*
tus, & ungentorũ ac condimentorũ poſſeſſionibus, alijſq́ꝫ quæ ex India efferuntur,
ubi ueniſſet in Thebaidem ciuitatẽ altam ita appellatã, & inueniſſet mulierculam per-
nicioſiſſimã ac corporis pulchritudine cõſpicuam, & quæ ipſius ſtultitiã admiraretur;
abduxiſſetq́ꝫ ipſam de lupanari, in cõmuni enim turpitudine talis proſtabat, addictus
eſt mulierculæ, & liberatã ipſam in nuptias ſibi coniunxit. Poſt multũ uero temporis
progreſſum propter excellentẽ uoluptatẽ qua fruebatur, non tulit ſceleratus ille, ſed ue
lut ocioſus et malis adſuetus, ex ſuperflua deliciarũ abundantia, deinceps aliquid noui
in uitam proferre cogitauit. & ex ſuo ipſius inſtinctu talia uerba effinxit, non ex diui-
uina Scriptura & ſancti Spiritus uoce excogitata, ſed ex miſera humanæ naturæ ra-
tiocinatione dicens: Qua ratione inæqualia in tota definita creationis amplitudine

habentur? nigrum & album, fuluum & pallidum, humidum & ſiccum, cœlum &
terra, nox & dies, anima & corpus, bonum & malum, iuſtum & iniuſtum, quàm
quod omnino hæc ex duobus quibuſdam conſiſtunt? At diabolus in mente ipſius ſe
dem firmauit, ipſumq́ contra humanam naturam militans, horrendam hanc opinio-
nem amplius concipere fecit, ut cogitaret quod non eſt, & quod eſt non agnoſceret,
quo bellum quoddam in mentibus ſeductorum conſtitueret his, qui putant eſſe quid
poſt eum qui eſt, & ut ita dicam, ex duabus radicibus, aut duobus principijs omnia
effici, id quod improbiſſimum omnium ac impientiſſimum exiſtit. Verum de hoc rur
ſus dicam. In his prædictus Scythianus mente excæcatus, occaſionibus ex Pythago-

Scythiani libri quatuor.

ra acceptis, ſic ſenſit, & libros quatuor ſibiipſi formauit, quorum primo Myſterio-
rum nomen impoſuit. ſecundo Summarum. tertio Euangeliorum. quarto Theſau-
rorum. In quibus æquales & æquiualentes duorum principiorum coniungens per-
ſonas in unoquoque argumento, ſic ſuſpicabatur miſer ille, & ſic circa hanc partem
imaginabatur, uelut qui magnum quid uitæ excogitaſſet. Et reuera magnum ma-
lum uitæ ſuæ ac ab ipſo ſeductorum excogitauit. Quum autem uir in his eſſet, au-
diuiſſetq́ quomodo Prophetæ & lex de mundi conſtitutione dixiſſent, & de uno ac
monarcha ſemper exiſtente & non deſinente eſſe Pater, ac de ipſius Filio, ac ſancto
Spiritu: uoluit ampliore quadam inductus uoluptate, & in priuata mente ſua irri-
dens, & graues cachinnos in ſeipſo habens, proficiſci Hieroſolyma, circa tempora
Apoſtolorum, nimirum uelut illic facturus ſermonem apud eos qui de Monarchia
prædicarent, & de creationibus Dei docerent. At miſer ille quum aſcendiſſet, op-
ponere ſe incepit aduerſus presbyteros, illic ſecundum legem Dei Moſi datam, &
in prophetica ſingulorum prophetarum doctrina uiuentes. Nempe, Quomodo di
citis unum Deum, qui fecit noctem & diem, carnem & animam, ſiccum & humidũ,
cœlum & terram, tenebras & lucem? Illi uero clarè oſtendebant, non enim occultatur
ueritas. Hic uero contradicere non erubuit. Et quum nihil efficere poſſet, tamen im-
pudentia ſeniciei ferebatur. Vbi autem nihil perficere potuit, ſed uictus abiret, rem ag
greſſus eſt per magicos quos habebat libros: Nam & prẹſtigiator erat ex Indorum ac
Ægyptiorum & uana ac fabuloſa gentium ſapientia: & horrenda ac pernicioſa incan
tamenta conatus, imaginationem quandam ſuper domum conſcendens exercuit. &
tamen nihil efficere potuit, ſed è domo delapſus, finem uitæ ſortitus eſt. Multos por-
rò annos iſtic contriuit, diſcipulũ autem unum ſolum ſecum habuit prædictum Ter
binthum. cui etiam ſua credidit uelut fideliſſimo, & qui ex beneuolentia ipſi inſer-
uiret. Qui ſanè mortuo Scythiano funus ipſius curauit benigniſſime. Et quum ipſum
ſepeliiſſet, cõſiderat ſecum num ad mulierculam reflecteret, quæ iam à ſcortatione aut
captiuitate Scythiano coniuncta erat. Verũ aufugit acceptis omnibus quæ habebat,
auro & argento & alijs, in Perſarum regionẽ, nomine ſuo immutato, ut ne deprehen-
deretur, pro Terbintho Buddã ſeipſum appellans. Hic autem rurſus malã habuit hæ
reditatis ſucceſſionẽ, quatuor libros Scythiani, & Magiæ ac incantationis ſtudia. erat
enim & ipſe in literis diligentiſſime eruditus. Vbi uero & ipſe in Perſarũ regione dege
ret, & ad anum quandam uiduam delatus eſſet cum qua uiuebat, apud æditos Mi-
thræ numinis & apud ſacerdotes ſimulachri, prophetã quendam Parcum & Labda-
cum, quæſtione de duobus principijs propoſita, quũ non poſſet ne apud ſimulachro
rum quidem cultus prẹſides ſententiã ſuam aſſerere, ſed confutationẽ ac confuſionem
ab ipſis auferret, ſimiliter uelut prædictus Scythianus eadem ſentiens, ſuper domun-
culam quandam aſcendit, incantamentum uidelicet quoddam exercere uolens, & ab
Angelo deturbatus concidit, atque ſic mortuus eſt, propter eam quam aggredi uo-
luit magicam operationem. Anus uero illa corporis ipſius funere curato, pecuniarum

ipſius

ipſius poſſeſſionem adepta eſt. Et quum non haberet filium, neque aliquem cognatio
ne coniunctum, multo tempore ſic manſit. Poſtea uero emptum Cubricum, qui &
Manes dicitur, ſibi in miniſtrum aſſumpſit, & moriens malam hæreditatem ipſi reli-
quit, uelut uenenum ab aſpide relictum in multorũ corruptionem ac interitum. Rur-
ſus itaque Cubricus ſeipſum Manem appellans, inter ipſos degebat, & inter ipſos di-
ſputabat. Et quum nemo ipſi fidem haberet, ſed audientes Manichæi, doctrinã ægrè
ferrent, & omnes ob innouationem & horrẽdum fabulamentum ac uanam fraudem
abalienarentur: ipſe uidens propriam uerſutiam confictorũ ſermonum ſubuerti, men
te elatus excogitabat ſibiipſi occaſionem quandam, per quam proprium figmentum
horrendæ ſuæ doctrinæ confirmaret. Et quum fama percrebruiſſet, quod filius regis
Perſarum in morbum quendam incidiſſet, & decumbebat ille in regia Perſidis ciuita-
te: non enim illic Manes degebat, ſed alibi procul à regia urbe præ propria malicia
cæcutiens: & putaret ſe ex libris domini ſui Terebinthi, ſiue Buddæ, ſucceſſoris Scy-
thiani, curationes aliquas efficere poſſe in filium regis, proficiſcitur ex proprio loco,
eoq́; delatus audenter de ſeipſo indicat, auxilium ſe laturum eſſe promittens. Verum
non ſucceſſit pręſtigiatori ſpei imaginatio. Excidit enim à ſpe, quum ſpecies quaſdam
medicamentarias ægroto regis filio exhibuiſſet. Tandem itaque in in manibus ipſius
adoleſcens moritur, ut omnes ipſius promiſſiones uanæ ac mẽdaces redarguerentur.
Hoc autem ubi ſic eueniſſet, præcepto regio in carcerem conijcitur. Non enim ſtatim *Manes captiuus.*
Perſarum reges pœnas ſumunt de his qui maiora delicta ac culpas in ſe admiſerũt, ſed
ampliora quædam mortis ſuffragia colligunt, & tormentis captiuos afficiunt. Et hæc
quidem ſic tranſacta ſunt, permanſitq́; Manes qui & Cubricus in carcere degens, & à
proprijs diſcipulis uiſitabatur. Iam enim circulator ille exercitũ, ut ita dicam, ſibi con-
gregarat, quos ſanè diſcipulos uocabat, numero circiter duos & uiginti. Ex quibus
tres delegit, Thomam quendam appellatum, & Hermeam, & Addam, quum de ſa-
cris libris in Iudæa & toto mundo, de Chriſtianicis, inquam, legeq́; ac prophetis, Eu-
angelijsq́; ac Apoſtolis audijſſet. Dato itaque prædictis auro, in partes Hieroſolymo
rum ipſos miſit. Hoc autem fecit priuſquam in carcere concluderetur, quando aduer
ſus multos diſputans, proprium dogma confirmare non ualuit. Quum autem audijſ-
ſet de nomine CHRISTI & ſeruorum eius, Chriſtianorum, inquam, ſtatuit ſub
nominis CHRISTI argumento ſeductos decipere. Illi uero digreſſi, libros eme-
runt, non enim cunctabantur. Quum autem non deprehenderent ipſum in libero aë-
re, ſed in carcere, eò ingreſſi libros ipſi oſtenderũt. Ipſe uero acceptos perſcrutatus ma-
licioſe peruertit, ſuo mendacio ad ueritatem adiũcto: ubi inuenit perſonam uerbi, aut
appellationem ſententiæ ſuæ ſimilitudinem efficere potentem. Atque hinc deinceps fi-
gmentum ſuum corroborauit. Sed & interea argentum precibus collectum multum
in carcere dedit, & fugitiuus diſceſſit, relictaq́; Perſarum regione, Romaniam adijt.
Quum autem iam in medio Perſidis ac Meſopotamiæ eſſet, circa ſolitudines adhuc
conſiſtens, audijt de magno quodam uiro ſumma pietate præcellenti, nomine Mar-
cello, in Caſchara Meſopotamiæ ciuitate habitante, qui erat uir per omnia Chriſtia-
nus, & in iuſtitiæ operibus admirãdus, uiduis ac pauperibus pupilliſq́; ac egenis ſup-
peditans. cogitat itaq́; ſibi adiungere uirum, quo ſi hunc ſubditum adeptus eſſet, per
ipſum non ſolum Meſopotamiæ, ſed etiam totius regionis ad Syriam ac Romani-
am imperium obtinere poſſet. Scribit autem ipſi epiſtolam per Tyrbonem quen-
dam diſcipulum ſuum, ex finibus Strangæ fluuij, ex caſtello Arabionis appella-
to. Ea epiſtola hæc continuit, & hac accepta lege, ſtudium improbitatis huius
impoſtoris.

Epiſtola

Epiſtola Manichæi ad Marcellum.

MAnichæus Apoſtolus IESV CHRISTI, & qui mecum ſunt omnes ſancti ac
uirgines, Marcello filio dilecto, gratia, miſericordia, pax, à Deo patre & Domi-
no noſtro IESV CHRISTO, & dextera lucis conſeruet te ab inſtante ſæculo malo,
& accidētibus ipſius, & laqueis diaboli, Amen. Quum dilectionem tuam maximam
eſſe perceperim, ualde gauiſus ſum. fidem autem non eſſe iuxta rectam rationem, indi-
gne tuli. Vnde ad humani generis correctionem miſſus, parcensq; his qui fraudi & er
rori ſeipſos expoſuerunt, has ad te literas mittere neceſſarium duxi. primum quidem
ad ſalutem animæ tuæ, deinde etiam eorum qui tecum ſunt, ad hoc ut ne indiſcretam
habeas cogitationē, uelut ſimpliciorum duces docent, dicentes bonum & malum ab
eodem ferri, & unum principium introducentes: nō diſcernentes neq; dirimentes à lu
ce tenebras, et bonum à malo ac prauo, et externum hominem ab interno, uelut antea
diximus, ſed alterum cum altero confundere ac permiſcere non ceſſant. Tu uero ô fili,
non ſimiliter ut multi homines, citra rationem ac ſimpliciter utraq; prout contigerit u-
nias, neq; bonitatis Deo attribuas. Principium enim & finem, & horum malorum pa
trem, ad Deum referūt, quorum finis maledictioni propinquus eſt. Neq; enim dictis
à Domino ac Saluatore noſtro IESV CHRISTO Euangelijs credunt. Quod non
„ poteſt arbor bona malos fructus ferre, neq; arbor mala bonos fructus facere. Et ſubit
„ animum meum admiratio quomodo Deum, ſatanæ & malorum ipſius operum, crea
torem & opificem dicere audent. Atq; utinam hucuſq; ſaltem inanis labor ipſorū pro
ceſſiſſet, & nō unigenitum, qui ex ſinubus patris deſcendit CHRISTVM, Mariæ mu
lieris cuiuſdam filium eſſe dixiſſent, & ex ſanguine ac carne & reliqua fœminarum gra
ueolentia natum eſſe. Et ut ne multa per hācepiſtolam ſcribens, manſuetudinē tuam
in longum tempus ſuſpendam, quum naturalem eloquentiam non habeam, his con-
tentus ero. Totum uero cognoſces præſente me apud te, ſi quidem ſalutis tuæ adhuc
curam geris. Neq; enim laqueum cuiquā inijcio, uelut plerique imprudentiores faciunt.
Conſidera quæ dico fili uenerandiſſime. Hanc epiſtolam ubi legiſſet memorabilis
ille Marcellus, pientiſſimus ac illuſtris uir, admirabatur & obſtupeſcebat. Contigit e-
nim ut Archelaus urbis epiſcopus illa die domi cum ipſo eſſet, qua Manichæi epiſto-
lam ſeruus ille Dei in manus accipiebat. Archelaus autem cognita cauſa, & lecta epi-
ſtola, frendebat dentibus uelut leo rugiens: & zelo Dei aſſumpto, conabatur potius
proficiſci uſque ad ipſum, & comprehendere talem uelut extraneum ex barbaris, un-
de etiam originem ducebat, & ad filios hominum perdendos inſurrexerat. Prudens
uero Marcellus epiſcopum quidem mitigauit, Tyrbonem autem admonuit ut iter
repeteret ad Manem in caſtello Arabionis, ubi Tyrbonem expectabat. Eſt autem hoc
propugnaculū in medio Perſarum ac Meſopotamiæ. Verum is recuſauit abitionem
ad Manichæum. Itaque Tyrbone nō coacto mittit quendam ex ſuis curſorem, hanc
epiſtolam ad ipſum ſcribens.

Epiſtola Marcelli ad Manichæum.

MArcellus uir illuſtris, Manichæo per epiſtolā indicato gaudium. Epiſtolam qui-
dem à te ſcriptam accepi. Tyrbonem autē pro benignitate mea excepi. Verum
literarum ſententiā nequaquā cognoui, niſi tu acceſſeris & ſingula interpretatus fue-
ris nobis ad uerbum, quemadmodum per epiſtolam promiſiſti. Valete. Hæc ubi le-
giſſet Manes, perpendebat ſecum non bonam eſſe Tyrbonis iſthic detentionē. Sæpe
uero decipiebant ipſum alia quæ præter præſentem ſtatū cogitabat, mentis ſuæ certifi
candæ gratia. Attamen accepta per epiſtolā occaſione, ualociter ad Marcellū uenit. At
epiſcopus Archelaus cognito acceſſu ipſius, habens in ſeipſo cū doctrina etiā fidei fer-
uorem ac æmulationē, uolebat ſi id poſſibile fuiſſet, ſtatim uirū uelut pardalim aut lu-
pum, aut aliam quandā feram beſtiā captam morti tradere, ut ne talis feræ incurſu peco
ra cor-

ra corrumperentur. Marcellus uero magis cupiebat ut per longanimitatem ac patientiam malorum diſputatio aduerſus ipſum ab ipſo fieret. Hic autem quum iam didiciſſet ſententiæ Manis totum argumentum. Expoſuerat enim ipſis Tyrbon, tum ipſi, tum Marcello, totam hæreſeos uanitatem. Quod Manes introducat duo principia principio carentia, ſemper exiſtentia, & nunquam deficientia, eo quod ſint inter ſe oppoſita. & alteri quidem imponat nomen, lux & bonum: Alteri uero tenebras & maliciam: ut ſit Deus & diabolus. Aliquando autem Deos etiam ambos uocat, Deum bonum, & Deum malum. Eſſe autem & conſtare ex duobus his principijs uniuerſa. Et alterum principium bona omnia facere, alterum ſimiliter mala. Habere autem in mundo hæc duo principia ſubſtantias. Et alterum quidem principium feciſſe corpus, Animã uero eſſe alterius. Eandem deinde eſſe animam in hominibus, & in omni animali, & in uolatilibus & reptilibus ac reliquis beſtijs, & non in his ſolum, ſed etiam in plantis: uitæ humorem motum animæ eſſe dicens, quem etiam in hominibus eſſe dicit. Sed & aliã quandam fabulã fingens ac docens aſſerit. Edentem carnes animam edere dicit, & eſſe ipſum reum ut & ipſe tale quid fiat, ueluti ſi porcum comedit, ut porcus rurſus fiat, aut taurus, aut auicula, aut aliquid ex eduli creatura. Quapropter ab animatis abſtinent iſti. Et ſi quis inquit, plantauerit ficum, aut oleam, aut uitem, aut morum, aut perſeam, etiam ipſo mortuo anima eius ligatur in ramis arborum quas plantauit, & tranſcendere non poteſt. Et ſi quis inquit, uxorem duxerit, etiam ipſe poſt diſceſſum ex hac uita in aliud corpus tranſit, & fit mulier, quo etiam ipſe nubat. Et ſi quis inquit, occidit hominem, aut aſinum, aut aliud animal, poſt diſceſſum à corpore ſtatim conuertitur anima ipſius in occiſi corpus, aut in murem, aut in ſerpentem. Aut tale quid omnino futurus eſt qualia occidit. Aſſerebat autem rurſus, quod ſapientia ſuperna boni Dei conſultans ſecum animam in omnibus diffuſam (eſſe enim dicit ipſe & qui ab ipſo ſunt Manichæi, animam partem Dei & ab ipſo auulſam) in captiuitatem principum oppoſiti principij ac radicis, in corpora coniectam eſſe, iuxta hunc modum inquit, eo quod ipſa cibus eſt hominum qui ipſam rapuerunt, & robur exhibet ijſdem qui in corpora diuiſerunt. huius gratia inquit, prædicta ſapientia luminaria hæc locauit in cœlo, Solem & Lunam & aſtra, artem hanc operata per duodecim elementa quæ Græci aſſeru t. Atque hæc elementa confirmat ſurſum trahere animas morientium hominum & aliorum animalium, lucidas exiſtentes. ferri autem ipſas ad ſcapham: nauigia enim uult dicere Solem & Lunam: & paruam quidem ſcapham, ſiue nauim onerari uſque ad quindecim dies circa plenitudinem Lunæ, & ſic tranſmitti ac deponi à quintadecima die, in magnam nauim, hoc eſt Solem. Solem uero magnam illam nauem traijcere in uitæ ſæculum, & regionem beatorum. Et ſic animas per Solem & Lunam tranſmiſſas, uerum de his qui uanitatis ipſius cognitionem habent, dicit purgatas, dignas fieri hoc traiectu ab ipſo conficto. Rurſus uero tradit animam non ſeruari, ſi non quis cognitionis eiuſdem particeps ſit. Et magna eſt huius fabulamenti tragœdia. Quum autem hæc ita ſe haberent, & Archelaus opinionum illius refutationem comprehendiſſet, paratiſſimusque eſſet tum ob multiplicem ſcientiam de Deo, tum ob eam quam acquiſierat à Tyrbone, à quo omnes uiri illius præſtigias exacte didicerat. Ecce Manes adeſt cum uiris quos ſecum ducebat. Statim igitur ueniunt ad publicam diſputationem in ipſa urbe Caſchara, prius iudicibus delectis ad quæſtionis ipſorum diſcuſſionem, Marſipo externæ doctrinæ philoſopho, Claudio medico & ſophiſta, Ægialeo natura grammatico, & Cleobulo ſophiſta. Et quũ multa uerba dicta eſſent ex utraq; parte, ipſo Mane fabuloſam doctrinã prætendẽte, Archelao uero uelut forti armigero, propria ſua uirtute aduerſariorũ tela excutiente. Tandẽ uictus eſt Manes, & iudicũ iudicio ueritas brauiũ tulit. Id qđ mirũ nõ erat, cũ per ſe

Principia rerum duo.

Anima in omnibus eadem.

conſiſtat

conſiſtat ueritas, & ſubuerti nō poſſit, etiamſi iniquitas per impudentiam inducta ue-
ritatis firmitati ſe opponat, quum mendacium nō habeat ſubſtantiam neq; fundamen
tum. quemadmodum & umbra tenebrarū, & lubricus greſſus ſerpentis, & inualidum
pedum fulcimentum. Hinc itaq; Manes aufugit, populo uolente ipſum lapidibus ob-
ruere, & niſi Marcellus interueniſſet, & reuerenda perſona ſua populū placaſſet, iam-
dudum miſer ille mortuus eſſet. Digreſſus autem, hinc uenit in pagum quendam Ca-
ſcharorum Diodoridem appellatum. In quo Tryphon quidam manſuetiſſimus illo
tempore eius presbyter erat, quem ubi acceſſiſſet Manes, rurſus turbas ciebat, placens
ſibi ob deprehenſum uirum, bonum quidem in cæteris ac pietate admirādum, uerum
eloquentia pauperē, ſed & in his nō ualuit illudere CHRISTI ſeruo, ut uel ſperauerat.
Deus enim ſemper ſperātibus in ipſum dona ex Spiritu ſancto ſuppeditat ac parat. ue
,, lut etiā promiſit mentiri neſcius. Neſcitis ſoliciti quid loquamini. Non enim uos eſtis
,, qui loquimini, ſed ſpiritus patris mei qui loquitur in uobis. Hinc igitur rurſus uolen-
te illo diſputare aduerſus Tryphonem presbyterum, & ipſo in multis cōtradicente, &
ad Archelaum de hac re ſcribente, quod uir quidam ueniſſet eò, uelut lupus rapax, &
qui ouile perdere conaretur. Proinde rogo ſcribe mihi quid aduerſus hūc facere opor-
teat, aut quibus rationibus improbæ doctrinæ contradicam. Et ſi quidem ipſe digna-
tus fueris accedere, à ſolicitudine liberabis ouile CHRISTI & pecora ipſius. Arche-
laus autem miſit ad ipſum duos libros per quos ex facili Mani reſiſteret. ſignificauitq;
ipſi ut aduētum ipſius expectaret. Manes uero in mediū pagum diluculo progreſſus,
prouocat Tryphonem ad diſputationem, Tryphone autem comparente, ac reſpon-
dente ipſi ad uerbum aptè ad ea quæ petebat, iuxta datam ipſi à Deo intelligentiam,
perſtringenteq; impoſtorem placidè quodammodo in quibus ſibijpſi nō integrè con-
ſtabat: proſilit Archelaus uelut fortis paterfamiliâs ſuorum curam gerens, & cum fi-
ducia prædam abducere conantem aggrediens fremebat. Statim autem ubi uidit Ma
nes Archelaum, blande ex ſimulatione dixit: Sinè me aduerſus Tryphonem diſputa-
re, excedit enim me tua dignitas propter epiſcopatum. Hic autem cōfutato ipſius ſer-
mone, ipſoq; ſimulatore declarato, ipſum cōpeſcuit. Quum autem prolatos ab ipſo
ſermones ſoluiſſet, rurſus ipſum in confuſionē adduxit, ut ne os quidem aperire poſ-
ſet. At populi rurſus zelo commoti, ſceleſtum illum interficere conabantur. Verum
fuga elapſus Manes, in prædictum caſtellum Arabionis rurſus ſe recipit. Hinc uero
Manes excoriatur. ubi cognouiſſet rex Perſarum Manis refugium, miſſis eò ſuis captum ipſum in præ-
dicto caſtello ignominioſe in Perſidem pertraxit. & cutem ipſius harundine excoria-
ri iuſſit, & ſic de ipſo pœnas ſumpſit. Vnde & excoriatum harundine utrem ipſius
paleis expletum, etiam hodie in Perſide habent. Atque ſic uitam finiuit. Quapro
pter ipſi Manichæi ſtrata ſua ſuper harundines faciunt. Sic autem ipſo mortuo, & re
lictis diſcipulis quos diximus, Adda, Thoma & Hermea: hi ſanè anteaquam ipſe pœ
nam penderet iuxta relatum modum, emiſſi erant ab ipſo, Hermeas in Aegyptum;
cum quo etiam multi conuerſati ſunt. Non enim eſt antiqua hæreſis, & qui cum præ-
dicto Hermea conuerſati ſunt, nobis de ipſo narrauerunt. Addas uero in ſuperio-
res orientis partes. Thomas autem in Iudæam. ex quibus corroboratum eſt do-
gma hucuſque. Dicebat porrò Manes ſeipſum eſſe Spiritum paracletum, & ali-
quando Apoſtolum CHRISTI ſeipſum dicit, aliquando Spiritum paracletum.
& ingens eſt cæcitatis huius maligna morum abalienatio. Cæterum deinceps ô cha
riſſimi, neceſſarium eſt ut in ipſam hæreſim eiusq; uanitatem dicamus: Nam relata
omnia iuxta hiſtoriæ ſeriem expoſui: ubi ſanè incipit docere ac ſcribere ac dicere per-
Syrorum literæ apud Perſas. nicioſiſſimus Manes, in ſuo de fide libro. Libros enim diuerſos hic edidit. Vnum
eiuſdem numeri cum uigintiduabus literis Syrorum per alphabetum compoſitum.
Vtuntur enim plurimi Perſarum poſt Perſica literarū elementa, etiam Syrorū literis.

Quemad-

Quemadmodum apud nos multę gentes Græcis literis utuntur,& quidem quum
ſint propriæ fermè in ſingulis gentibus literæ. Alij autem profundiſſimam Syro- *Syrorum literæ apud Perſas.*
rum linguam magni faciunt,& linguam circa Palmyram,tum ipſam, tum ipſius e-
lementa. Sunt autem hæc duo & uiginti. Quapropter & ipſe liber in uiginti duas
partes librorum ſectus eſt. Huic autem libro indunt nomen, Manichæi myſteria: *Libri Manichæi.*
Alium autem Theſaurum appellant. Sed & alios libros conſuit. Theſaurum ui-
delicet paruum appellatum. Et alium de Aſtrologia: Non enim ab huiuſmodi ua-
na curioſitate abſunt. Imò potius ad oſtentationem in promptu propoſitam habẽt
Aſtrologiam,& amuleta, quæ appenduntur uidelicet, & alias quaſdam incanta-
tiones ac magicas artes. Incipit igitur in libro ſuo dicere idem Manes. Erat Deus
& Materia: Lux & tenebræ: Bonum & Malum: in omnibus extremè contraria, "
ut nihil inter ſe communè haberent alterum cum altero. Et hic quidem eſt prolo- "
gus circulatoris illius. Hinc malignas ſuas artes auſpicatur. Et liber quidem late
ſparſus eſt, talia quædam alia mala continens: quorum difficultatem & uerborum
contrarietatem, etiam ex ipſo initio ſcopi depræhendere datur. Etiamſi enim ma-
gna eſt reliqua nugacitas & fabuloſa tractatio, tamen ex introductione tota ipſius
improbitas oſtendetur. Nam quod dicit, Erat Deus & Materia: nihil diuerſum à
uana Græcorum opinione dixit. Facilis autem depræhenſu ac deſtructu eſt, noua
hæc ſycophantiæ ſapientia. Duo enim ſimul eſſe contemperanea ac ſempiterna, ex
conſentaneis ratiocinationibus, ac prudenti intelligentia impoſſibile eſt, apud eũ
qui prudenter iudicare nouit, & notum hoc eſt omnibus intelligentia pręditis. Si
enim duo ſunt cõtemporanea, ne nomine quidem inter ſe euariãt. Quicquid enim *Principia II. refutata.*
contemporaneum eſt, eſt etiam coæternum. Coæternum autem, etiam ſemper exi-
ſtens: hoc autem Deus, qui maximè ab aliqua cauſa principium non accepit. Ni-
hil enim ſempiternum quàm ſolus Deus. Diuerſis enim nominibus hæc principia
edidiſti, ô tu barbare mente, & humanæ naturæ hoſtis. Et alterum quidem appel-
laſti Lucem, alterum Tenebras. Et rurſus alterum bonum, alterum malum. Dicis
deinde, quod in omnibus extremè hæc ſunt contraria, ita ut nihil commune habe-
ant alterum cum altero. Ergo ſeparas hæc inter ſe? palàm enim eſt quod ſunt con
traria uelut dixiſti. Si autem quæ ſimul ſunt, natura amica ac concordia eſſe ſolent,
etiam inter ſe conuerſantia inuenientur, ſimulqꝫ degentia ac ſocietatem communẽ
habentia, & omnino non inuicem diſcedẽtia, propter excellentiam amoris. Si ue-
ro inter ſe ſeparata ſunt, omnino unumquodqꝫ horum terminatum eſt. Omne au-
tem terminatum, nõ eſt perfectum. Finitur enim eo quod terminatum eſt. Et aliàs
requiretur terminus ad utrorumqꝫ terminationem, ut ne iuxta fines ſe mutuò con-
tingentia utraqꝫ, priuatim per fines inter ſe coniungantur, & alterum cum altero
communionem habeat, & contrarietatis terminum diſperdat. Et ſi dederis quid
prohibens in medio amborum, non amplius id quod prohibet ſimile his erit, ſed
neutrum ab utriſqꝫ erit. Si enim ab una parte aſſimilabitur id quod prohibet uni
ex duobus prius dictis æternis, non amplius alienum erit id, quod prohibet ab eo,
cui aſſimilatur, ſed ei, cui aſſimilatur coniunctum, & per adæquatam partem con-
iunctio continget: & non amplius terminabitur in duarum naturarum inter ſe di-
ſtantia. Si uero neqꝫ ſimile eſt duobus, neqꝫ ex parte particeps alterius, non ampli-
us duo ſunt ſempiterna ac ſemper exiſtentia. Sed de cætero ſunt tria. Et non ampli
us duo principia, & duo prima inter ſe contraria, ſed aliud tertium, & contrarium *Principia III.*
ambobus, & diſſimile utriſqꝫ, id quod prohibet in medio duorum, & cum neutro
quicquam commune habet, ob peregrinitatem, & neqꝫ amborum ſimilitudinẽ ac-
cipit. Et decætero erunt non amplius duo, ſed tria hæc. Quin & aliàs requiretur
alius mediator, & quartus quidam, qui terminum hunc fugat. Non enim poterint

duo terminum ponere aut murum, niſi alius fuerit qui terminum præſcribat, & id quod prohibet in medium amborum immittat, & hic ſcientia præditus ac prudens, & moribus manſuetus ac celebris, ut utroſq; ad ineundam pacem perſuadere poſſit. Erit igitur unus qui terminum præſcribit, & unum quod prohibet, & duo quæ terminantur. Et non amplius duo tantum principia, ſed & tria, & quatuor.

Principia IIII.

Et ſecundum hunc modum, ad multa principia mentem conuertere licet: & ſinere ea quæ ſunt, & imaginari ea quæ non ſunt. Vnum uero hoc quærit improbus ille, ut ne maliciam Deo ammiſceat. Nam & abſurdum eſt hanc Deo adtribuere. Et diuinæ ac Eccleſiaſticæ ſcripturæ character hoc confitetur, Deum penitus alienum & impermixtum à malo eſſe. Deus enim nihil mali fecit, ſed omnia ualde bona: ut qui bonus ſit natura, incompræhenſibilis eſſentia, omnia continens, & ipſe à nemine contentus. Neq; igitur malum ſemper erat, neq; ex Deo factum eſt malum. Quum itaq; neq; ſit malum, neq; ſemper ſit, neq; ex Deo factum ſit, reliquum eſt ut quæramus, quali modo id, quod non eſt ſemper, principium autem habuit ut eſſet, deſinit autem & perit, & in finem non permanet, unde principium habuit. Et quum hoc quæſiuerimus, primum conſiderandum eſt, quale eſt malum, & in quale ſit malum: Et an eſt aliquid circumſcriptum, aut corpus, ut

Mali conſideratio.

ita dicam, aut ſubſtantiam habet, aut radicem acquirere poteſt, & quum hæc conſiderauerimus intra nos ipſos, ſubſtantia carens reperietur malum, & nullam radicem habens, ſed uſq; ad opera tantum actiuæ humanę operationis effectiuum eſt. Nam in hoc quod facimus nos, malum eſt: In eo uero quod non facimus, non eſt: cogitatione noſtra excogitante, quid nam eſt malum operari non placens Deo, & neq; potens contradicere Deo, neq; diuinitati repugnare. Quicquid enim ab hominibus exſcindi ac tolli poteſt, id multo minus Deo reſiſtere poteſt. Sed et ſimul de diabolo ſic diſtinguendum eſt, quod non à creatione naturaliter malus creatus ſit, ſed ſibiipſi poſt tempus malum facere excogitauit, & de quo ignotum non eſt, qualis futurus fuerit. Verum creatus eſt unà cum omnibus bene, quũ Deus propter excellentem iuſtitiam, & ob eximiam bonitatem, omnes & omnia utiliſſima eſſe uoluerit, & ſua bona omnibus propoſuerit. Iuxta permiſſionem uero liberi arbitrij, omnibus propria uoluntate uti concedat, ut quiſq; quod uoluerit faciat, quo ipſe quidem malorum cauſa nõ ſit, diſcretio autem ſit eorum, qui ad uirtutem procedunt, & uiciſſim benignitatis ac bonitatis ipſius præmia accipiunt. At inſanus ille Manes, Deum à malicia eximere uolens, maliciam magis ipſi ex æquo attribuit. Simul autem omnem creaturam uituperare non erubeſcit, ex erroribus in nobis fientibus occaſiones adeptus, & in omne opificiũ æqualiter contexens, propugnator magis, ac defenſor factus eſt maliciei, quã ſe abnegare dicit: & pro odio aduerſus ipſam, amicitiam quandam ac ſocietatem cum ipſa amplectens, quando ſubſtantiam ipſi tribuit, & perpetuam ipſam prædicat, ac cum Deo ſemper eſſe, &

Maliciei nomina.

nunquam eſſe ceſſare. Nominibus etiam quibuſdam ipſam appellans, per omnem tractationem à ueritate excidere comperitur: quum omnis creatura benè ſit à Deo creata, ex his quæ ipſe adducit teſtimonijs. Et primum quidem Materiam hãc uocauit: Iuxta eandem autem ſententiam exiſtimat hanc eſſe corruptionem. Et primum ſi eſt corruptio, cuius ergo fuerit corruptio? Et ſi quidem aliorum corruptio exiſtit, Ipſa uero perpetua eſt. Ergo iamdudum res corrupit, & ipſa ſola conſiſtit, dum tanto tempore potentiæ ſuæ actionem operatur, & non exſcinditur. Si uero ſuijpſius eſt corruptio, corrumpens & domans conſumensq; ac perdẽs: perditur ergo & non conſiſtet, ut quæ ſeipſam conſumit ac corrumpit: Quomodo igitur cõſiſtit tanto tempore exiſtens iuxta circulatoris rationem? ſimul autem nullam omnino ſocietatem habebit cum uita, neq; ſimul cum uita neq; cũ bonitate r eperietur.

Quando

Quando uero in unaquaqꝫ creatura ab ipſo uituperata etiam bonitas ineſt, concidit undiquaqꝫ ſermo ipſius de malicia, eò quòd communitatem alterum cum altero habeat, ex his, quæ ab ipſo dicta ſunt: ut uerbi cauſa de ſerpentibus & alijs reptilibus uenenum iaculantibus dicamus. Nam quæ ad utilitatem ſunt creata, apud ipſum uero nomine uituperata, inter ipſa etiam oppoſitum maliciei reperitur. Sic in ſerpente & alijs: ex quibus enim uenenum eſt ad mortem, in ijſdem etiam antidotus aduerſus mortem & afflictionem eorum, qui ab illis percuſſi ſunt. Et dies quidem hominibus ad opera, & ut illuminentur ac uideant, Sed & nox quæ ab illo nomine uituperatur, requies quædam comperitur, ex Deo hominibus facta. Atqꝫ ſic unum bonum eſſe comperitur, & quod non à peccatis in nobis nomen habere poteſt, aut quod æqualiter mali æquiuocationem inueniat. Omnia enim bona & iucũda, & nihil à quoquam reijciendum. Et ecce inquit, omnia bona ualde: Et nuſquam eſt maliciei radix. Huius enim gratia etiam Deus ab initio creans totum mundum per ſuam bonitatem, in ſingulis creaturis bonum intulit, dicens: Et uidit Deus quod eſſet bonum: quo bono ipſi teſtimonium præberet, & inſidiatorum humanæ naturæ calliditatem tolleret, qui per malignas fabulas ueritatem ex hominibus diſſipare ac delere cogitant: Fecit enim cœlum, & terram, & lucem, & quæ in terra ſunt prima die, & uidit, & ecce bonum, inquit ſcriptura. Ergo non nouerat, quod bonum facturus eſſet, quia poſtquam factum eſt dicit, Ecce bonum? Et ſic deinceps, de aquis, de mari, de germinibus, de lignis, de luminaribus in cœlo, de pecoribus, de uolatilibus, & reptilibus ac piſcibus. De ſingulis enim dixit, & uidit Deus, & ecce bonum? Non prius ignorans, neqꝫ poſtquam factum eſt, uelut per experientiam adeptus, ut ſciret quod eſſet bonum: ſed ab eo quod ſint omnia bona, & quod nuſquam ſit malum, præuaticinatus eſt: propter malignorum opinionem, quum omnia bona ſint, & bonitatis teſtimonium habeant, iuxta ueriſſimum boni teſtimonium, bonum dixit, quod eſt omnis mali ac omnis maliciei priuatio: & ut ab eo, quòd uniuerſa bona ſint, tollatur opinio de malicia inter homines excogitata: quò omnem improbam opinionem eorum, qui hanc doctrinam inuehunt, pœnitus exſcinderet. Deinde progreſſus ad hominem, nõ dixit quod bonum, non quod malum ſit homo, eminentiſſima illa ſuper omnia in terra creatura, qui ad principatum creatus eſt à Deo, inenarrabili ſapiẽtia. Cui traditurus erat Deus Dominium omniũ ab ipſo creatorum, ſicut dicit. Faciamus hominem ſecundum imaginem noſtram, & ſecundum ſimilitudinem: & imperet piſcibus maris & uolatilibus cœli, ac reptilibus terræ, et pecoribus ac beſtijs, atque omnibus quæ ſunt in terra: Sed quoniam ſecundum imaginem Dei creatus eſt, contenta fuit diuina ſcriptura tanta dignitate, non opus habens ampliore additamento. Si enim ipſius bonitatis imaginem habet, Domini Dei uidelicet omnis creaturæ opificis & boni, ex quo eſt omnis fons bonitatis, ex quo bonum in omnibus eſt: quomodo amplius teſtimonio opus habeat ut audiat, Ecce bonum? quando ſanè imaginem ipſius boni adeptus habebat. Poſtea uero ad finem uniuerſorum, poſtquam omne opificium perfecit, diuina ſcriptura omnia eodem teſtimonio obſignans appoſuit, dicens. Et uidit Deus omnia quæ fecit, & ecce bona ualde, cum additamento uocis, ualde. Hæc autem erat ſexta dies, & ſeptima requiei: quò radice mali ſublata, non amplius reperiat quis occaſionem hoc audendi, ut maliciam ſempiternam eſſe cogitet. Sublata eſt enim ea de ipſa opinio. Nuſquã enim erat malum, quum omnia bona eſſent ualde, & à bono Deo facta, & ipſius teſtimonio approbata. Materiæ porrò duplex eſt appellatio, Alterum enim nõmen, uelut dixi, iuxta ſceleſti huius opinionem, eſt actionis ac corruptionis conſumentis. Materiam autem ſolemus dicere etiam apparatum uniuſcuiuſque rei

Materiæ ſignificatio.

apud eos, qui artes exercent, ſic dicimus materia lignorum, materia cementaria, materia auri, materia argenti. Dicitur & materia quædam operationis in corporibus, quæ ex corruptionum uitiatione colligitur. Dicat itaq; nouus hic uates, & quæ ante ſæcula ſunt promittens. Auſus eſt enim hic etiam Spiritum ſanctum ſeipſum appellare, aliquando uero Apoſtolum IESV CHRISTI ſeipſum, uelut dixi, cognominat: quum neq; columbæ ſpeciem unquam induerit, neq; ſpiritum paracletum à cœlo Apoſtolis miſſum, quem promiſit unigenitus ſe miſſurum, nō poſt multos dies illos termino conſtituto, ſed ſtatim ubi aſcendiſſet, uelut dixit: Si ego
» abiero, ille ueniet. Et ſtatim in cœnaculo repleti ſunt Spiritu Sancto, quum reuer-
» ſi eſſent à monte oliuarum, ſicut ſcriptum eſt. Et uiſæ ſunt ipſis linguę ignis diſ-
» ſectæ, & domus impleta eſt uelut flatu uiolento, & ſedit Spiritus ſuper ſingulos
» eorum, & loquebantur linguis miracula Dei, & unuſquiſq; audiebat propria lin-
» gua. Erant autem ex omni genere ſub cœlo: & unuſquiſq; per ſpiritum conſolationem accipiebat, tum Apoſtoli per ipſum donum, tum omnes gentes per auditionem admirandæ doctrinæ Dei. Si enim ſpiritus paracletus, quem Dominus diſcipulis promiſit, hic circulator fuiſſet uerè furioſus, et cognomini ſuo ſatisfaciēs: abijſſent Apoſtoli priuati promiſſione, quū audierint à mentiri neſcio Domino, ſe accepturos donum Sancti Spiritus, non poſt multos hos dies. Et comperietur impoſtor ille contra CHRISTVM mendacia confingere, ut qui non impleuit, quæ ab ipſo ſunt dicta. Præterijt enim generatio Apoſtolorum, à Petro inquā, uſq; ad Paulum & Ioannem, qui etiam diu fuit in mundo, uſq; ad tempora Traiani. Præterijt etiam Iacobus primus Epiſcopus in Hieroſolymis, frater Domini cognominatus, filius autem Ioſeph ex propria ipſius uxore genitus, cum reliquis ſuis fratribus. Cum quibus conuerſatus Dominus IESVS CHRISTVS, ex Maria ſemper uirgine ſecundum carnem natus, in ordine fratrum conſequutus eſt hoc, ut frater ipſorum uocetur. Præterierunt etiam ex eadem ipſius ſede ſancti omnes, & cum ipſis Symeon filij patrui eius, filius Clopæ fratris Ioſeph. Quorum tempora conſequenter & iuxta ſeriem à Iacobo Epiſcopo, per ſucceſſionem in Hieroſolymis Epiſcopos, & ſingulos cum ipſis reges ſubiuncti, uſq; ad tempus ſupra indicati Aureliani & Probi, in quo hic Manes cognitus factus eſt, homo exiſtens Perſa, qui hanc doctrinam alienam in mundum genuit. Et habet ſic:

Epiſcoporum Hieroſoly. ordo.

1. Iacobus, qui ligno percuſſus in Hieroſolymis martyrium ſubijt, uſq; ad Neronem. 2. Symeon, ſub Traiano crucifixus eſt. 3. Iudas. 4. Zacharias. 5. Tobias. 6. Beniamin. 7. Ioannes, uſq; ad decimum nonum annum Traiani. 8. Matthias. 9. Philippus. 10. Seneca. 11. Iuſtus, uſq; ad Adrianum. 12. Leuis. 13. Vaphris. 14. Ioſis. 15. Iudas, uſq; ad undecimum annum Antonini. Hi ex circumciſione Epiſcopi fuerunt in Hieruſalem. Ex gentibus uero hi. 16. Marcus. 17. Caſſianus. 18. Publius. 19. Maximus. 20. Iulianus. Hi omnes uſque ad decimum annum Antonini Pij. 21. Graianus. 22. Symmachus. 23. Gaius. uſque ad tempora Veri octauum ipſius annum. 24. Iulianus. 25. Capito. 26. Maximus. uſque ad decimum ſextum annum Veri. 27. Antoninus. 28. Valens. 29. Dolichianus. uſque ad commodum. 30. Narciſſus. 31. Dius. uſque ad Seuerum. 32. Germanion. 33. Gordius. uſque ad Antoninum. 34. Narciſſus. uſque ad Alexandrum filium Mamææ, non Macedonem illum, ſed alium. 35. Alexander. uſque ad eundem Alexandrum. 36. Mazabanus. uſque ad Gallum & Voluſianum. 37. Hymeneus. uſque ad Aurelianum. In ſumma uero ab aſſumptione CHRISTI uſque ad Manem, & Aurelianum, ac Probum reges, anni ſunt CCLXXVI. ſecundum aliquos Chronographos, Iuxta alios CCXLVI. Et ab eo tempore hucuſque alij fuerunt Epiſcopi. Bazas: Hermon.

mon, Macaris, Maximus, Cyrillus: Erennis: Cyrillus alius: Hilarionus: qui nunc detinet Eccleſiam, cui obijcitur quod ſit Arianorum ſectæ. Reges autem deinceps ſequuti, quorum tempora coniuncta fuerunt, hi ſunt. Aureliano ſublato, Tacitus, menſes ſex, Carus & Carinus & Numerianus, mẽſes duos, Diocletianus, annos uiginti. Maximianus, Licinius, Conſtantinus, Conſtantius, Iulianus, Iouianus, Valentinianus, Valens, Gratianus, ut ſint à prædicto Mane uſque in præſens tempus, Valentis quidem annum XIII. Gratiani uero annum nonum, Valentiniani Iunioris annum primum: anni nonaginta tres. Quando quarto anno Aureliani, & temporibus Hymenæi epiſcopi Hieroſolymorum, emiſſus eſt in mundum hic error, diaboli habitantis in ipſo operatio ac imaginatio, ut à ueritate ſeduceret eos qui ipſi obedirent. Confutata igitur eſt undiquaque ipſis nequitia. Quare mens prudentium omnia exacte cognoſcens, adulteratam ipſius uerſutiam cognoſcet ac condemnabit. Si uero etiam alia omnia ipſius ſophiſmata, nugis referta, obliquaq́ ac inconſiſtentia, quæ ab omnibus intelligentia præditis deridentur, ex ordine ad uerbum proponere uelim, & quæ his omnibus opponi poſſunt conſcribere, uereor ne in nimis magnam molem tractationem contra ipſum extendam. Iam uero à magis uiris admirabiles contradictiones ad ipſum confutandum factæ ſunt: ab Archelao quidem Epiſcopo ſicut antea dixi, ab Origene uero uelut audiui. Et ab Euſebio Cæſareæ, & Euſebio Emeſes, Serapione Thunis, Athanaſio Alexandriæ, Georgio Laodiceæ, Apollinario Laodiceæ Epiſcopo, Titoq́ & multis qui contra ipſum dixerunt. Nihil tamen moleſti erit, etiam à noſtra inopia pauca quædam in miſerrimi homuncionis confuſionem dici, ad ſubuertendum erroneam ipſius omnibus mentem ac ſententiam, uelut etiam antea diximus. Velim autem non auſteris uerbis confutationem ipſius facere, ſed quantum eius fieri poſſit manſuete, niſi omnium Dominum effræni lingua impetere non erubuiſſet, ut qui ſtatim ipſum creatorem negarit, qui totam hanc cœli ac terræ molem omniumq́ quæ in eis ſunt, & uniuerſa in mundo fecit. Alterum uero quendam imaginetur Deum, qui non eſt, relicto eo qui eſt. Excidit enim à ueritate, & accidit ipſi ridiculi prouerbij factum. Sicut coruus cibum habens in ore, & umbra cibi in aqua conſpecta, uolens alterum cibum aſſequi, præſentem amiſit, & eam qui nullus erat non eſt aſſequutus. *Prouerbium de coruo.* Quis uero ferre poterit blaſphemum illum? Si enim patres habemus ſecundum carnem, & non ferimus ut quis ipſos uituperet, quanto magis ſi audiamus Dominum Deum omnium à maligniſſimo Mane blaſphemijs impeti? Quum igitur per miſericordiam Dei pluuiæ demittantur iuxta ipſus bonitatem, ipſe maledicus dicere non erubeſcit, pluuias non ex Deo eſſe, ſed ex principum defluxu. At reliqua dicere cui non ridiculum uideatur, ut fermè Philiſtionis ſcripta magis ſit neceſſaria, quàm huius fabuloſa imitamenta? *Philiſtion fabulator.* Humeriferum enim confingens, docet eum geſtare uniuerſam terram, & per triginta, inquit, annos laſſato humero, in alterum humerum transferre, ac terræ motus fieri. *Humeriferi fabula.* Si autem eſſet hoc, ſecundum naturam res eſſet, & non eſſet diuina. Redarguunt autem impoſtorem Saluatoris ipſius uerba, ubi dixit, „Eſtote boni ſicut pater ue„ſter cœleſtis, quoniam oriri ſinit ſolem ſuum ſuper iuſtos & iniuſtos, & mittit „pluuiam ſuam ſuper malos & bonos. Et hoc, Erunt terræ motus in locis, & fames & peſtes. Si uero ex natura, aut iuxta conſuetudinem terræ motus fiunt, ſæpe ſanè quum terræ motus per regiones fiunt, contingitq́ per totum annum per ſingulas noctes ſæpe terram concuti. Nunquid ergo ſauciatis Humeriferi humeris, laborem non ferens ille ducitur aſſiduam commotionem faciens? Et

Animas in Lunam aſſumi.

quis talem ſtulticiam feret? Quid uero aliud probabile non auſus eſt dicere? Aſſerit enim hic animas, quæ erroris ipſius cognitionem habent, aſſumi in Lunã, quum lucida animæ eſſentia exiſtat. Quapropter inquit, augeſcit Luna & decreſcit ac deficit, dum impletur ab animis eorum qui in cognitione incredulitatis ipſius moriuntur. Deinde eaſdem à luna minore uidelicet ſcapha depleri dicit, & in Solem aſſumi, atque in beatorum ſæculum deponi. At ſemper cæca malicia ſuam ipſius confuſionem ignorat, quod à ſuis uerbis redarguitur, nugarum perfectionem abſoluere non potens. Primum equidem unus homo formatus eſt, ipſe Adam, ex quo geniti ſunt filij & filiæ. In principio autem creationis mundi, circa centeſimum plus minus Adæ annum, occiditur Abel annorum plus minus triginta. Poſt hunc primum occiſum, moritur in terra Adam protoplaſtus annorum nongentorum triginta, ſole & luna & aſtris à quarta die in cœlo fixis ac creatis. Quid igitur dixerimus ô bone, confitebimur dementiæ tuæ argumentum? Quomodo enim potuerunt nongenti triginta anni fieri, citra lunæ augmentum ac decrementum? Qualibus itaque uita defunctorum animis augeſcebat Luna & implebatur, dic mihi? Verum ignorabat Manichæus quod ſunt aliqui intelligentia præditi, qui non mendacibus uerbis, ſed ueriſſimis demonſtrationibus fidem habent. Deinde demus ſic eſſe, quod non eſt, abſit, & ab animis Manichæorum impleri Lunam, dum plena fit: quomodo amplius conſiſtet tale argumentum? Si enim nullus Manichæorum poſt decimam quintam Lunæ diem moreretur, ſed præfinitum tempus eſſet ſanctum, ut uſque ad decimam quintam Lunæ diem Manichæi morerentur, poſt decimam quintam uero non amplius morerentur, uſquequo Lunæ onus depoſitum eſſet, ut rurſus à nouilunio impleri inciperet: probabile ſanè eſſet mendacium ipſorum. Nunc uero minime uériſimile exiſtit. Quotidie enim moriuntur, & elementa à Deo conſtituta curſum ſuum ſciũt: & rurſus non conſiſtet onus illud animarum in Luna fiens. Rurſus porrò iuxta improbitatis uerſutiam dicit, matrem uniuerſorum quæ uirtutem ſuam conceſſit, ex cœlo deſcendere ut eam furetur à principibus, & auferat ab ipſis uirtutem quã ex ſupernis acceperunt. Vult enim dicere, quod principatus & poteſtates, bello illato Deo uiuo, magnam & incompræhenſibilem ab ipſo uirtutem rapuerunt, quam animam nominat. Et ô ingentem huius abſurditatem. Quiſquis enim ui cogitur, & cui aliquid rapitur, inferior eſt. Si itaque principatus bono Deo ſuperato, uirtutem ab ipſo de armatura ipſius auulſerunt, fortiores ipſi illo erunt. Ille uero quum his primum ceſſerit, rurſus ab ipſis auferre non poteſt direptam ab ipſo uirtutem, quum ab initio aduerſarijs reſiſtere non potuerit. Et aliàs, etiamſi aliquando rurſus uictor euadens contra aduerſarios, abreptam uirtutem illis abſtulerit, quum radix & principium mali adhuc ſine principe maneat, & penitus tolli non poſſit: rurſus denuo bello commoto ampliorem uirtutem ſibijpſi acquiret, & ſuam olim acceptam à Deo bono uirtutem, per potentiam quandam præualens, rurſus abripiet. Et erit ſemper renitens malum, reſiſtensque, & nunque detineri potens, perpetuoque rapiet & rapinam patietur. Si uero etiam dixerint uæſani illi omnibus modis decepti, Si bonus Deus armaturam partis ab ipſo abreptæ temporis progreſſu liberabit, tunc principatus & poteſtates aduerſæ uirtutis diſſipabit ac diſperdet. Et ſi adhuc erit hoc, & ſi omnino diſſipabit ac diſperdet bonus Deus: cõcidit præſtigiatoris ſermo, qui dicit non eſſe iuſtum illum bonum, neque in iudicio condemnare peccantem, neque tormentis tradere, neque occidere. Si enim omnino diabolum ſiue oppoſitam actionem diſſipare ac diſperdere conatur, aut per ſe non amplius erit bonus, uelut ipſius ſermo habet, aut eo quod quum bonus ſit,

malum

malum conſumit. Et erit hic qui cœlum & terram fecit Dominus, uelut etiã reuera
eſt, qui unicuiq; retribuit iuxta opera ipſius, qui propter excellentem bonitatem,
bono & in bonitate fatigato bonum exhibet, & ei qui mala fecit, iuſticiã retribuit.
Et undiquaq; confutata eſt ipſius opinio corda hominum in contraria corrũpens.
Cæterum ad uerbum deinceps opinionem ipſius commode ſubiungã, ex his quæ
Archelaus aduerſus ipſum tractauit in contradictione aduerſus ipſum, uelut ipſe
Tyrbon unus ex diſcipulis ipſius reuelauit, cuius ſupra mentionem feci. Quum
itaq; interrogaſſent Archelaus epiſcopus & Marcellus Tyrbonem de Manis do-
ctrina, Tyrbo reſpondit dicens ea quæ ex libro appoſui, & ſunt hæc.

Manichæi dogmatum Catalogus.

SI Manis fidem diſcere uultis, à me breuiter ipſam audite. Hic duos colit Deos
ingenitos, per ſe naturales, ſempiternos: alterum alteri oppoſitum: & alte-
rum quidem bonum, alterum uero malum introducit, alteri lucis nomen tribuẽs,
alteri tenebrarum. Et lucis quidem eſſe partem, animam in hominibus, tenebra-
rum uero, corpus & materiæ opificium. Commixtionem autem ſiue tempera-
mentum horum factum eſſe dicit hoc modo, aſſimilans hos duos huic exemplo.
Quemadmodum ſi duo reges inter ſe pugnarent, qui eſſent ab initio hoſtes, ita
ut uterq; ſua ſeorſim haberet. Et tenebræ quidem collectis copijs ex confinibus
ſuis inuaſerunt ac bello laceſſiuerunt lucem. Quum autem cognouiſſet bonus
pater tenebras in terram ipſius irruptionem feciſſe, emiſit ex ſe uirtutem appel-
latam Matrem uitæ. Ipſa uero produxit primum hominem, & primus homo
quinq; elementa, ſunt autem, Ventus, lux, aqua, ignis & Materia. Et quum hæc *Elementa V.*
induiſſet homo uelut ad apparatum belli, deſcendiſſe ipſum ait infra & pugnaſſe
cum tenebris. At principes tenebrarum bellum contra ipſum parantes, comede-
bant ex armatura ipſius, id quod eſt ipſa anima. Et tũc grauiter preſſus eſt illic in-
fra primus homo à tenebris. Et niſi pater preces ipſius exaudijſſet, & alteram uirtu
tem ab ipſo productam, uiuum ſpiritum appellatam demiſiſſet, & niſi hic deſcen-
diſſet & dediſſet ipſi dexteram, & ex tenebris eduxiſſet, iamdudum primus homo
detentus periculum incurriſſet. Ex eo itaq; tempore reliquit inferne animam. Et
propterea Manichæi ubi obuiam alter alteri factus fuerit, dextras dant ſibijpſis ſi- *Dextram por*
gni cauſa, uelut à tenebris ſeruati. In tenebris enim omnes hæreſes eſſe dicit. Tunc *rigendi cauſa.*
uiuens ſpiritus mundum creauit: & ipſe geſtans alias tres uirtutes deſcendit, &
principes ſurſum tulit, & in firmamẽto cruci affixit, quod eſt ipſorum corpus ipſa
ſphæra. Tunc rurſus uiuens ſpiritus creauit luminaria, quæ ſunt animæ reliquiæ.
Et ſic fecit ut firmamentum circulo omnia circumdaret. Et rurſus creauit terram
in octo ſpecies. At humerifer infra geſtat, & ubi laſſatus fuerit geſtando, tremit,
& terræ motus cauſſa fit, iuxta ſtatutum tempus. Huius gratia filium ſuum de-
miſit bonus pater ex ſinibus in cor terræ, & in infimas huius partes, quo ipſi cõ-
ueniens autoramentum, ac iuſtum atq; integrum ſtatum præſcriberet ac daret,
& quotieſcunque terræ motus fit, aut laſſatus tremit, aut in alterum hume-
rum transfert. Tunc itaque etiam Materia à ſeipſa creauit plantas. Et quum ra-
perentur ipſæ à quibuſdam principibus, conuocauit bonus pater omnes prin-
cipum primarios, & accepit ab ipſis ſingulis unam uirtutem, & conſtruxit ho-
minem iuxta ideam ac formam primi illius hominis, & ligauit in ipſo animam.
Hæc eſt de commixtione ac temperamento tractatio. Quando uero uidebat
pater uiuens animam in corpore premi, ut qui miſerator eſt & miſericors, miſit
filium ſuum dilectum in animæ ſalutem. Nã ob hanc, & humeriferi cauſam, ipſum
demiſit. Et filius delatus transformauit ſeipſum in hominis ſpeciem, & apparuit

hominibus uelut homo, quum non eſſet homo, & homines putabant ipſum natum eſſe. Quum igitur ueniſſet, opificium ad animarum ſalutem fecit, & machinam compoſuit habentem duodecim cados, quæ dum à ſphæra uertitur, morientium animas haurit, & has magnum luminare radijs acceptas purgat, & Lunæ tradit, & ſic impletur Lunæ diſcus à nobis appellatus. Naues enim, ſiue ſcaphas traiectorias eſſe dicit duo luminaria. Deinde ubi repleta fuerit Luna, tranſmittit in Subſolanum, & ſic oneris depulſionem facit, ac alleuiatur. Atq; ſic rurſus implet ſcapham, & rurſus deplet, dum hauriuntur animæ à cadis, uſquequo propriam ſuam animæ partem ſeruet. Omnem enim animam & omne animal quod mouetur, boni patris eſſentiæ particeps eſſe dicit. Quum igitur luna onus animarum ſæculis patris tradit, permanent in gloriæ columna, quæ uocatur aër perfectus: hic autem aër columna eſt lucis: refectus eſt enim animis purgatis.

Animarum ſaluatio mire excogitata.

Luminaria eſſe naues.

Mortis cauſſa ridicula.

Hæc eſt cauſa, per quam animæ ſaluantur. Cauſa uero cur homines moriantur rurſus hæc eſt. Virgo quædam pulchra, ornata, ad perſuadendum ualde apta, deprædari conatur principes, qui in firmamentum à uiuente ſpiritu ſublati ſunt ac crucifixi. Videtur autem maſculis quidem, fœmina eſſe formoſa, fœminis uero adoleſcens ſpecioſus & amari dignus. Et principes quidem ubi uident ipſam ornatam, amoris œſtro ſtimulantur, & non potentes ipſam compræhendere, amoris deſiderio mente correpti uehementer ardent. Quum igitur currentibus ipſis uirgo diſparet, tunc princeps magnus nubes ex ſeipſo emittit, quo per iram ſuam mundo tenebras inducat. Et ſic ſi preſſus fuerit ualde, uelut homo ſudans affligitur. Sudor autem ipſius eſt pluuia. Simul autem & alter princeps meſſor appellatus, ſi à uirgine ſpoliatus fuerit, diffundit peſtem per totam terram, quo homines enecet. Nam corpus hoc mundus appellatur ratione magni mundi. Et homines omnes radices habent infernè ſuperius illigatas. Quum igitur ſpoliatus fuerit à uirgine, tunc incipit incidere radices hominum, & ubi inciſæ fuerint radices ipſorum, tunc incipit peſtis fieri, & ſic moriuntur. Si uero ſupernæ radicis partes intenſione concuſſæ fuerint, fit & conſequitur terræ motus, ita ut humerifer ſimul commoueatur. Atq; hæc eſt mortis cauſa.

Animarū tranſitus de corporibus ad corpora.

Dicam porrò uobis etiam hoc, quomodo anima in omnia corpora tranſit. Primum purgatur modicum quid ab ipſa, deinde tranſit in canis, aut cameli, aut alterius animalis corpus. Si uero homicida fuit anima, aut etiam alia animalia interemit, in occiſorum corpora transfertur. Si uero reperta fuerit quæ meſſuit, in mutas illas plantas. Animæ uero nomina hæc ſunt. Mens: notio: intelligentia: cogitatio: ratiocinatio. At uero Meſſores qui metunt, ſimiles ſunt principibus qui ab initio in tenebris ſunt, quando comedebant ex primi hominis armatura. Quapropter neceſſe eſt ipſos transferri in fornum, aut phaſelos, aut in ordeum, aut ſpicam, aut in olera, ut metantur & incidantur. Et ſi quis comedit panem, neceſſe eſt etiam ipſum comedi in panem mutatum. Si quis occiderit auiculam, auicula erit. Si quis occiderit murem, etiam ipſe mus erit. Si quis eſt diues in hoc mundo, & exiuerit ex habitaculo ſuo, neceſſe eſt ipſum in pauperis corpus tranſire, ut & ipſe obambulans petat, & poſtea ad æternum ſupplicium deueniat. Quum autem corpus hoc tale ſit, tum principum, tum materiæ, neceſſe eſt eum, qui plantat perſeam multa corpora tranſire, donec perſea illa deijciatur. Si uero quis ædificat ſibijpſi domum, diſtrahetur in uniuerſa corpora. Si quis lauat in aqua, ſuam ipſius animam congelat. Et ſi quis non exhibet electis ſuis pietatem, punietur in ſæcula, & tranſit in corpora eorum, qui ſacris initiati ſunt, donec

dederit

dederit pietates multas. Et propterea ſi quid optimum eſt in edulijs, id ipſum electis præbent. Et quum panem edere uolunt, orant prius, ſic dicentes ad panem: Neq; ego te meſſui, neq; molui, neque expreſſi, neque in clibanum miſi, ſed alius fecit hæc, & attulit mihi: Ego ſine culpa comedo. Et quum apud ſeipſum dixerit hæc, dicit ad eum, qui in ſacris inſtituitur, oraui pro te, & ſic diſceſſit ille. Nam ſicut Paulò ante dixi uobis, ſi quis metit, metetur. Ita ſi quis frumentum in machinam coniecerit, conijcietur etiam ipſe: aut ſubegerit, ſubigetur: aut aſſauerit, aſſabitur: & propterea interdictum eſt ipſis, ut ne opus faciant. Et rurſus ſunt alij quidam mundi, ex quibus oriuntur luminaria hæc, ubi ex hoc mundo occiderunt. Et ſi quis humi obambulat, lædit terram. Et qui mouet manum, lædit aërem. Nam aër eſt anima hominum, & animalium, & uolatilium, & piſcium, & reptilium. Et ſi quis in mundo eſt, dixi uobis quod corpus hoc non eſt Dei, ſed eſt materiæ, & eſt tenebræ, & ipſum obtenebrari oportet. Paradyſus porrò uocatur mundus. Sunt autem plantę, quæ in ipſo ſunt, concupiſcētiæ & aliæ deceptiones, quæ hominū cogitationes corrūpunt. At uero arbor in Paradyſo, ex qua cognoſcunt bonum, eſt ipſe IESVS: cognitio ipſius in mūdo eſt. Qui uero accipit, diſcernit bonum & malum. Mundus uero neque ipſe Dei eſt, ſed ex parte materiæ formatus eſt, & propterea omnino diſperditur. Quod uero deprædati ſunt principes à primo homine, hoc ipſum eſt, quod implet lunam, quod purgatur quotidie à mundo. Et ſi egreſſa fuerit anima non cognoſcens ueritatem, traditur dæmonibus, quo edoment ipſum in geennis ignis: & poſt caſtigationem tranſit in corpora, ut dometur, & ſic mittitur in magnum ignē, uſque ad conſummationem. Cæterum de prophetis apud uos ſic dicit: Spiritū eſſe impietatis, ſiue iniquitatis tenebrarū, quæ ab initio emerſerunt. Et propterea ſeducti, loquuti ſunt. Excæcauit enim princeps ipſorum mentem. Et ſi quis ſequitur ſermones ipſorum, moritur in æternum illigatus in glebam. Quoniam non didicit cognitionem paracleti. Præcepit autem electis ſuis ſolis, qui non plures ſunt quàm ſeptem numero, Si deſieritis edere, orate & mittite oleum multis nominibus adiuratum in caput, ad fidei huius fulcimentum. Nomina uero non ſunt mihi manifeſtata: Soli enim ſeptem his utuntur. Et rurſus uenerandum illud ac magnum apud uos nomen Sabaoth, ipſum eſſe ait, naturam hominis, & patrem concupiſcentiæ: & propterea extentis manibus adorant concupiſcentiam, Deum ipſam putantes. De Adam uero quomodo creatus eſt, ſic dicit. Qui dixit uenite & faciamus hominem ſecundum imaginem noſtram, & ſecundum ſimilitudinem, aut ſecundum formam quam nouimus: princeps eſt, qui ad alios principes dixit, uenite date mihi de luce quam accepimus, & faciamus hominem ſecundum noſtram principum formam, quam nouimus, quod eſt primus homo. Et ſic creauerunt hominem. Euam uero ſimiliter creauerunt, dantes ipſi ex concupiſcentia ipſorum, ad decipiendum Adam. Et per hos facta eſt formatio mundi, ex principis opificio. Deum autem non habere partem cum ipſo mundo, neque gaudere ob ipſum, eò quòd ab initio ſpoliatus eſt à principibus, & in anguſtiam redactus. Atque hac de cauſa mittit, & deprædatur ab ipſis animam ſuam quotidie per luminaria hæc, ſolem & lunam: à quibus totus mundus & omnis creatura rapitur. At uero eum, qui loquutus eſt cum Moſe & Iudæis ac ſacerdotibus, principem tenebrarum eſſe dicit. Quare unum & idē ſunt Chriſtiani & Iudæi & gentes, eundem Deum colentes. Nam in concupiſcentijs ſuis decipit ipſos, quum non ſit ueritatis Deus. Propterea igitur quicunque in illum, qui cum Moſe ac Prophetis loquutus eſt, ſperant Deū: cum ipſo ligabūtur, quia non ſperauerūt in Deū ueritatis. Ille enim ſecundū cōcupiſcentias ipſorū

Oratio ante panis eſum.

Paradiſus Manis.

Prophetæ quomodo habeantur apud Manem.

Adam & Euæ formatio.

loquutus

loquutus eſt cum ipſis. Poſt hæc autem omnia in fine dicit, quemadmodum ipſe idem ſcripſit: Quum conſpicuam fecerit Senex imaginem ſuam, tunc humerifer dimittit terram forás, & ſic reſoluitur magnus ignis, & totum mundum conſumit. Deinde rurſus dimittit glebam cum nouo ſæculo, quo omnes animæ peccatorum ligentur in ſæculum. Tunc autem hæc fient, quum ſtatua uenerit. Emiſſiones autem omnes, IESVS in paruo nauigio, & Mater uitæ, & duodecim gubernatores, & uirgo lucis, & ſenex tertius in magno nauigio, & Spiritus uiuens, & murus magni ignis, & murus uenti, & aëris & aquæ, & interni ignis uiuentis, circa paruum luminare habitabunt, donec ignis conſumpſerit totum mundum. In quot annis uero hoc futurum ſit, numerum non didici. Et poſtea reſtitutio erit duarum naturarum. Et principes habitabunt in inferioribus ſuis partibus, pater uero in ſuperioribus, proprijs receptis. Hanc autem uniuerſam doctrinam dedit tribus ſuis diſcipulis, iuſſo unoquoq; in regionem abire. Et Addas quidem orientis partes ſortitus eſt: Thomas uero Syrorum terram adeptus eſt: Hermeas autem in Ægyptum profectus eſt: Et uſq; in hunc diem iſthic degunt, dogmatis propoſitum erigere uolentes. Hæc ſunt, quæ ex prædicto libro Archelai appoſui. Et ſic zizanioſæ in mundo ſeminationis doctrina excitata eſt, & ſic zizania doctrinæ ſuæ euomuit. Quot uero ad ridiculi huius imitatoris tantam calumniam quis regerere poſſit? Itaq; omnibus clarum eſt, etiamſi non efferueſcat oratio noſtra ad ſubuerſionem, ſufficiet tamen ad confuſionem, & ad hoc ſolum cognoſcendum, quod omnia, quæ apud ipſos recepta ſunt, non conſiſtunt, & nullam uim habent. Priora enim in poſteriobus deſtruit, poſteriora uero alia à prioribus loquitur. Aliquando enim mundum ex Deo factum eſſe uult: Quandoq; ex principibus: & Deum non habere aliquam cauſam in mundum, ſed perire mundum: Aliquando uero firmamentum pelles principum eſſe aſſerit: Aliquando uero crucifixos ipſos eſſe dicit ſupernè in polo, & diſcurrere, & nubes congregare, & concitari, ac amoris œſtro ſtimulari ad uirginis conſpectum, & ad pulchritudinem adoleſcentis. Et ô ingentem turpitudinem. Quid enim improbius, moleſtius & turpius dici poſſit, quàm ſpiritum ueritatis fœminam ſeipſum exprimere, aliquando uero maſcula ſpecie principibus uideri? Turpe equidem eſt uirum fœminam fieri, & in fœminæ forma eſſe. Turpiſſimum autem rurſus mulieres uiros fieri, & uiri habitum geſtare. Et quomodo non is, qui uirtutis ac diuinus ſpiritus eſt, ab hoc fabulatore Mane magis contumelia affici comperietur? Quomodo autem excoriati amoris œſtro ſtimulantur, dic mihi bone uir? Quomodo uero poſtquam crucifixi ſunt, excoriati ſunt? Si uero crucifixi ſunt, quomodo diſcurrunt non apparente poteſtate? Quis uero tolerarit blaſphemum, ex ſudoribus principum nos nutriri decernentem? & ab excrementi turpitudine pluuiam nobis demitti? Vnde uero etiam ipſe potum bibit, ex pluuijs hauriens cum proprijs ſuis diſcipulis? Quomodo autem non ridiculus fuerit, qui corporali neceſſitate ſuperatur, ſudores bibens? Peccatum equidem diuerſum eſt, Non autem tanta erit pœna eius, qui inuitus peccat, quanta illius, qui ultrò ex mentis propoſito peccatum committit. Etenim alij homines, etiamſi ſic eſſet, quod Abſit, imaginatur enim ſic inſanus ille: tamen ignorantes quod ſudores, ac turpes excretiones aquantur ac bibunt, uenia magis ac miſeratione digni ſunt, quàm qui cum conſcientia ſtimulatus, fruſtra propter uictam ſuam debilitatem, ijſdem potibus utitur, & alijs ex carne defluxionibus. Et multa ſunt per quæ hic, mendaci ore obedientes ipſi decepit. Quid enim apud ipſum non eſt ridiculum, quod putat ſemina herbarum ac fructuum & leguminum animas eſſe? Quare etiam ridicule iuxta

Mundi conſumptio per ignem.

Contrarietas dogmatũ Manichæi.

Peccatorum diuerſitas.

culè iuxta ipſius fabulamentum, ad ipſum confutandum dicere aggredietur. Si animæ ſunt grana lentis, & phaſeli, & ciceris, & aliorum: Anima uero tauri eadem eſt: magis laudandi ſunt qui carnes edunt, iuxta ipſius adeò rationem, quàm qui in uita ac conuerſatione temperata ſe exercent. Timet enim iuxta ſuum fabulamentum, ne fortè animatorum animalium & aliorum particeps factus, etiã ipſe ſimilis fiat, quum contrarium magis contingat: ubi enim conuenerunt uiri quinquaginta aut etiam centum, omnes ex uno tauro nutrientur, etiam ſecundum uanam ipſius ſycophantiam, & tamen ad ipſius confutationem dicendum. Quod quinquaginta aut centum, rei fiunt unius animæ. Qui uero grana ſeminum edit, in uno ingeſtionis bolo ac morſu, magis quàm triginta aut quadraginta animarum reus erit. Et omnia ipſius uana ſunt ac ridicula. Omni enim, qui mente in Domino præditus eſt, ueritatis ſigna ex ipſa uera doctrina manifeſta ſunt. Etenim Saluatore nihil uerius eſt ad uitæ hominum reuelationem. Aſſerit enim hic barbarus ad nos progreſſus, Perſa, ac mente ſeruus, nihil enim moleſti eſſet corpore ipſum ſeruum eſſe, aſſerit inquam, quod omnes animæ æquales ſunt, & quod una in omnibus exiſtit, in hominibus, in pecoribus, in feris, in uolatilibus, in reptilibus, & in marinis ac aquaticis animalibus, & in germinum ſeminibus, in ligniſque ac alijs omnibus uiſibilibus. At non ſic oſtendit Dominus noſter. Profectò enim ubi uenit ad homines ſaluandos, etiam pecorum ſanandorum curam ac medelam habuiſſet, & reſurrectionem lapſorum animalium procuraſſet. At non ſic narrat, neque ſic docet. Abſit. Verum hominum animas ipſe ſaluare nouit, quam animam compræhenſim compræhendens per ænigma dixit: Non ueni niſi propter ouem perditam, ut diceret totam naturam humanam. Et quid dicit ſcriptura? Curabat omnes, quos afferebant ad ipſum, lunaticos & occupatos uarijs morbis. Adducebant ad ipſum cæcos, ſurdos, claudos, paralyticos, mutilatos, & ſuper omnes beneficentiam ac medelam ſuam expandebat. Nuſquam autem ſcriptum eſt quod adduxerunt ad ipſum animalia. Deinde rurſus, quum ueniſſet in partes Gergeſthorum, uelut Marcus habet, aut in confinia Gergeſenorum, ſicut Lucas dicit, aut Gadarenorum uelut Matthæus, aut Gergeſenorum, quomodo exemplaria quædam habent (Nam locus is inter tres illas partes medius erat.) Et ecce duo dæmoniaci ſupra modum ſæui, è monumentis egreſſi uociferabantur dicentes. Sine, quid rei nobis tecum eſt, IESV fili Dei, quod ante tempus ueniſti ad cruciandum nos? Nouimus te quis es ſanctus Dei. Erat autem grex porcorum illic paſcens. Et rogabant ipſum dæmones dicentes: Si eijcis nos ex hominibus, mitte nos in porcos. Et ferebantur in mare, & peribant in aquis. Paſtores autem fugiebant, & nunciauerunt in ciuitatem. Et in Matthæo quidem de duobus dæmoniacis dicitur: porcos autem ſimpliciter indicat, & numerum non declarat. Marcus autem etiam numeri porcorum certitudinem explicauit dicens: Venit in partes Gergeſenorum, & occurrit ipſi dæmoniacus, qui ligabatur catenis ferreis, & dirumpebat uincula, & in monumentis degebat ac uociferabatur: Sine, quid rei nobis tecum eſt, IESV Fili Dei, ueniſti ante tempus ad torquendũ nos? Et interrogauit ipſum IESVS, Quod eſt tibi nomen? & dixit, Legio: quia multa dæmonia ingreſſa erant in ipſum, & rogabant ipſum, ut ne mitterentur extra regionem, ſed ingrederentur in porcos. Erat enim illic grex porcorum paſcens, & permiſit ipſis intrare in porcos. Et ferebatur grex porcorum præceps in mare. Erant enim fermè duo milia, & ſuffocati ſunt in mari. Et qui paſcebant ipſos fugerunt, & denunciauerunt in ciuitatem. Nunquid igitur propter ignorantiam interrogabat Deus Verbum, qui propter nos homo factus eſt, & non norat nomen dæmonij, antequam interrogaret? Imò ſolet Deus ex ore interrogatorum uniuſcuiuſque

Anima in omnibus una.

argumenti

argumenti propoſitum clarum facere. Sic etiam hic, ut horrendam dæmonū mul-
titudinem oſtendat, quæſtionem facit, quo ex illius ore admirandum opus oſten-
» deretur. Et rogabant ipſum dæmones dicentes, Ne mittas nos in abyſſum, ſed per-
» mitte nobis ut ingrediamur in porcos: & permiſit ipſis. Et egreſſi ſunt dæmones,
» & ingreſſi in porcos: & ferebatur grex porcorum præceps in mare, & peribat in
aquis. O ingentem Dei benignitatem, quomodo mendacium redarguit, ſeruis au
tem ſuis ueritatem oſtendit, per opera & per ſermones, & per omnem ſuam cu-
ram. Opere enim oſtendit non eandem animam eſſe in hominibus, & in pecori-
bus, & in alijs animalibus. Si enim eadem anima eſſet, qua ratione unum munda-
re uolens, aut unam animam ſaluare hominis dæmoniaci, duo milia animarum
ſimul perdere non pepercit? Et ſi eadem eſſet, quomodo unum mundat, aut unā
animam, in alia uero corpora ſiue animas permittit dæmonas ingredi? Non ſunt
clara lucis opera? non in luce ſunt hi ſermones facti? Non eſt illuſtris facies ue-
ritatis? nonne omnia plana intelligentibus, & rectam inuenientibus cognitionē?
Quis his auditis & comparatis, non redargueri Manem conſuentem ea, quæ nō
oportet, mentem hominum à ueritate peruertere? At uero rurſus ſceleſti illi, au-
diui enim quendam ſic loquentem, qui ubi ex nobis audiuiſſet hanc tractatio-
nem, conuerſus beſtialis ille, cogitauit nunquid poſſet, contra ueritatem Dei, uer-
Porcorum ſub merſio. ba ludibrij plena ſibi ipſi prætexere, & cogitauit uera mendacio impetere, & di-
xit. At intulit porcis mortem: diſceſſerunt enim animæ ipſorum de corporibus,
& ſaluatæ ſunt. Et multa eſt dementia non uidentium & mente cæcutientium, &
qui neq; ad auditus ſenſum ſuſcipiunt ea, quæ ab ipſis dicuntur. Si enim omnino
animas à corpore diſcedere, ſalus putatur: oportebat potius Saluatorem demitte-
re hominem dæmoniacum, ut ſaluaretur anima à corpore hominis liberata. Ergo
dilexit magis animas in porcis, quàm animam hominis. Qua enim ratione non
etiam hominem, unà cum porcis permiſit ferri in mare ac mori, ut omnes animas
hominum & porcorum mundaret ac ſaluaret? Sed non ſic nouimus. Verum La-
zarum quidem à monumento quatriduanum uocat & excitat, & in mundum re-
ducit, non malum quid ipſi largiens, neq; malum ipſi faciens. Diligebat enim La-
zarum inquit ſcriptura. Quem itaq; diligebat, quomodo in carnem reuerti facie-
bat, ſi quidem mala eſt caro? quomodo uero non ſiuit potius ſemel mortuum, &
à corpore ſaluatum? Et ne quis putet Lazarum ſtatim rurſus mortuum eſſe.
Oſtendit enim clare ſanctum Euangelium, quod diſcubuit IESVS, & Lazarus
diſcumbebat cum ipſo. Sed & in traditionibus inuenimus, quod triginta anno-
Traditionum uſus. rum tunc erat Lazarus, quando eſt ſuſcitatus. Poſtquam uero ſuſcitatus eſt, alios
triginta annos uixit. Et ſic ad Dominum profectus eſt, ubi obdormiuit, & cum
reuerendo nomine uocatus eſt, quemadmodum omnes uſq; ad horam reſurrecti-
onis: quando unigenitus reſtituet, uelut promiſit, corpus animæ, & animam cor-
pori: & dabit unicuiq;, prout fecit, ſiue bonum, ſiue malum. Si enim non corpo-
rum reſurrectio eſſet, unde eſſet ſtridor dentium? At ne rurſus quidam ex ue-
ſania ſua dicunt, dentes ad manducandum nobis conſtructi ſunt, qualem itaq; ci-
bum edemus poſt mortuorum reſurrectionem? Si enim poſt reſurrectionem rur-
ſus comedit IESVS, de piſcis aſſi parte, & fauo mellis, & conuerſatus eſt cū diſci-
Eſus poſt reſurrectionē. pulis per dies quadraginta. Nunquid ergo erit eſus? Et de eſu quidem manifeſtū
eſt. Quoniam beatus eſt, qui edit panem in regno cœlorum. Et extat Domini ipſi-
us promiſſio, Sedebitis in menſa Patris mei edentes & bibentes. Et edere quidem
ac bibere ipſi ſoli cognitum eſt. Nam oculus non uidit, & auris non audiuit, neq;
in cor hominis aſcenderunt ea, quæ præparauit Deus diligentibus ipſum. Cæterū
quandoquidem hoc loco animarum differentias expoſuimus, & ea quæ ex ipſa
ueritate

ueritate, & exemplo perfecto ſunt, quod alia eſt anima hominis, alia pecoris. Et quod non uenit ad ſaluandum animam pecoris, ſed hominis eo, quod pecora non iudicantur. Homines enim poſſident regnum cœlorum, & homines iudicantur. Abibũt enim hi in iudicium æternum, & hi in uitam æternam, inquit unigenitus. Quid autem qui quæſtiones ſpeculantur, ubi acceſſer'nt & non depræhenderint dicti claritatem, ægreferunt oppoſita ſibijpſis excogitantes magis, quàm utilia ſibijpſis uenantes. Quandoquidem enim Matthæus dicit, Duo dæmoniaci, Lucas uero de uno narrat. Et unus ex Euangeliſtis dicit, quod latrones ſimul crucifixi maledictis impetiuerunt ipſum. Alius uero non ſolum, quod non maledixerint utriqꝫ, ſed etiam defenſionem alterius indicat. Etenim increpabat alterum & dicebat, Non times tu Deum quod in eadem condemnatione ſumus? hic autem ſanctus nihil fecit. Et ad hæc acclamabat dicens, Memento mei IESV quum ueneris in regnum tuum. Et Saluator ad ipſum dixit, Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradyſo: uidentur ſanè hæc uelut diſſonantiam habeant in Scriptura, uerum omnia plana exiſtunt. Et ſi enim duo ſunt apud Matthæum dæmoniaci, apud Lucam ijdem ſunt. Sed quoniam ſolet ſcriptura rationes factorum dare, ea gratia nõ meminit Lucas duorum, ſed unius. Duo equidem erant à dæmonijs curati, unus autem permanſit in fide, alter excidit. Itaque propter permanſionem in fide, ſequebatur IESVM, uelut Euangelium habet, in quemcunqꝫ locum abibat. Ea gratia alterum reliquit, & alterius qui permanſit in regno cœlorum mentionem fecit. & nihil aduerſatur ad ueritatis inuentionem. Iam uero etiam aliam ſimilem huic argumento rationem Euangelium narrat uelut de uno. Dominus decem leproſos mundauit, nouem autem digreſſi non dederunt gloriam Deo: unus uero reuerſus permanſit, qui etiam à Domino prædicatur, dum dixit, Decem leproſi mundati ſunt, Cur ne unus quidem ex ipſis reuerſus eſt ut daret gloriam Deo, niſi ſolus hic alienigena? Et uides quod propterea quod intellexerit beneficium, & propter gratitudinis opus, unius pro decem mentionem facit. Eodem modo unus Euangeliſta de latronibus meminit. Solemus enim ſingularia pluralia dicere, & pluralia ſingularia. Dicimus enim, narrauimus uobis, & uidimus uos, & uenimus ad uos: & non duo ſunt qui dicunt, ſed unus qui præſens eſt. Vnus autem iuxta uſus conſuetudinem, ex perſona multorum pluraliter narrat. Sic pluraliter compræhendit Euangelij tractatio. Alter uero narrat, quod unus quidem fuerit maledicus, alter uero confitebatur, & adeptus eſt ſalutem. Et uides quod omnia ueritatis dicta clara ſunt, & nihil contrarium in ſcriptura. Cæterum quum omnia hæc ex ſcriptura recenſuerimus, ſermonis narrationem, ut arbitror, in longum extendimus. Et contingat quidem opto, ut nos longa oratione laſſemur, eos uero qui ueritati aduerſantur redarguamus, filios autem ueritatis per ſalutaria ipſius medicamenta exhilaremus. Deinde rurſus reliqua impoſtoris dogmata uideamus. Dicit enim duo teſtamenta eſſe inter ſe contraria, & Deum qui loquutus eſt in lege, alium eſſe à Deo Euangelij. Et illi quidem principis nomen imponit: hunc uero Filium & Patrem ipſius, bonum Deum dicit. Atqꝫ utinam uera diceret, & non errans contra ſeipſum blaſphemaret. Eidem ſermoni etiam nos ipſi aſſentimur, quod boni Patris bonus Filius, Lumen de lumine, Deus ex Deo, Deus uerus ex Deo uero, uenit ad nos ut nos ſaluaret. In propria uenit, & non in aliena. Sui ipſum non receperunt. Quicunqꝫ uero receperunt eum, dedit ipſis poteſtatem Filios Dei fieri, qui non ex ſanguinibus, neqꝫ ex carne, ſed ex Deo nati ſunt. Quanquam nemo in mundo ſine carne & ſanguine natus eſt. Sed omnes participes carnis & ſanguinis nati ſunt. Quid enim eſſent, antequàm in carne naſcantur? aut quid poſſumus eſſe abſqꝫ carne? Quandoquidem uero mun-

Contrariorũ ſcripturæ locorum conciliatio.

Singularia pro pluralibus, & uiciſſim.

dus ex Deo factus eſt,& nos creati, ex carne quidem patrum ac matrum geniti
ſumus, uenit Dominus, ut generaret nos ex ſpiritu & igne. Geniti enim ſumus,
& eſt uerum,& non poteſt quis primam natiuitatem negare, neqꝫ quod ex carne
Natiuitatis ge ſit. Secunda uero natiuitate non ex carne geniti ſumus, neqꝫ ex ſanguine, hoc eſt,
minæ ratio. non carnis & ſanguinis abιſu uſi ſumus, ſed carne & anima in ſpiritu nati, quæ
caro non amplius carnalis eſt, ſed ſanguis & caro & anima ſpiritualiter unita, hoc
eſt, dedit ipſis poteſtatem filios Dei fieri, his qui tranſmutant mentem,& per car-
nem,& ſanguinem, & animam Deo complacuerunt. Qui igitur in propria ue-
nit, non alienus eſt, ſed Dominus omnium. Et propterea dicit qui loquitur in
» prophetis, Ecce adſum. Et Iudæis dixit, Si Moſi crederetis, crederetis etiam mihi.
» ille enim de me ſcripſit. Et, Abraam pater ueſter exultauit ut uideret diem meam,
» & uidit & gauiſus eſt. &, Sic patres ueſtri fecerunt prophetis. &, Beati eſtis quū
» probra iecerint in uos,& dixerint contra uos omne malum mentientes. Gaudete
» & exultate, quoniam merces ueſtra multa eſt in cœlis, ſic enim perſequuti ſunt
» prophetas ante uos. Et alibi, Hieruſalem quæ occidis prophetas,& lapidas eos
» qui miſſi ſunt: quoties uolui congregare filios tuos. Vox autem quoties, oſten-
dit quod per prophetas ipſos congregare curam habuerit. Si enim quæ occidis
Prophetas, dicit redarguendo, profectò Prophetarum curam habet. Qui uero
» prophetarum curam habet, non alienorum curam gerit, ſed ſuorum. Et require-
tur, inquit, ſanguis qui effuſus eſt à ſanguine Abel, uſqꝫ ad Zachariam iuſtum
qui occiſus eſt inter templum & altare. Et quum omnia ſuſtuliſſet, & menſas nū-
» mulariorum ſubuertiſſet dixit, Nunquid facitis domum patris mei domum mer-
» cimoniorum? Et ad Mariam ac Ioſeph dixit, Cur quærebatis me, non ſciebatis
quod in his quæ patris mei ſunt oportet me eſſe? Et ſtatim infert Euangelium,
dicens quod ubi dixerit, Nunquid facitis domum patris mei domum mercimo-
niorum? mox recordati ſunt diſcipuli quod ſcriptum eſſet, Zelus domus tuæ ex-
edit me. Et quot producere licet ex Euangelijs & Apoſtolis ad inſanam Manis
maniam confutandam? qui uult diuidere & abalienare uetus teſtamentum à no-
uo, quum uetus teſtetur de Saluatore, & Saluator confiteatur uetus Teſtamen-
» tum.& non ſolum ipſe, ſed etiam Apoſtoli, uelut dicit Dauid, Dixit Dominus
» Domino meo, ſede à dextris meis. Si igitur Dominum ipſum uocat, quomodo
filius ipſius eſt? Et rurſus in alio loco dicit, quum pueri clamarent Oſanna filio
Dauid,& non increparet ipſos, dicūt Phariſæi, non audis quid hi dicunt? prohi-
» be ipſos. Ipſe uero ad illos dixit, Si hi tacuerint, lapides clamabunt. Filius etenim
» Dauidis eſt ſecundum carnem, Dominus uero Dauidis ſecundum ſpiritum. Et
utraqꝫ loquutio potens eſt & uera dicit. Nihil enim adſcititium habet ueritas. Ve-
rum ut ne longius extendam hoc argumentum, contentus ero his teſtimonijs.
Deueniam autem ad alia, circulatoremqꝫ confutabo. Si corpus alterius Dei eſt ô
bone uir,& anima alterius Dei, quæ eſt ſocietas amborum? Et uereor, ne in pro-
fundam aliquam cogitationum molẽ, exigua tenuitatis noſtræ mens irruat. Qua-
propter refrenabo meipſum, ut ne multum lectionis laborem faciam his, qui ex
uno teſtimonio præſtigiatorem redarguere poſſunt. Equidem ſimul ſocietatem
Animæ et cor- habere, non eſt eorum qui inter ſe diſcrepant, ſed unius opus, aut duorum amico-
poris ſocieta- rum operatio. Quum itaqꝫ corpus & anima ſimul ſint, unius Dei opus eſt. Non
tis ratio. enim eſt diuiſio, eo quod ambo decenter cooperantur ac conſentiunt. Si uero iux-
ta huius ſententiam, principes qui comederunt animam, fecerunt ipſi uinculū hoc
corpus, quomodo comeſtam rurſus includunt in corpus? Omne enim quod co-
meditur, conſumitur: quod uero conſumitur, cedit in hoc ut nō amplius ſit. Quod
uero cedit in hoc ut non amplius ſit, id neqꝫ in aliquo loco concluſum eſt, neqꝫ eſt,

neqꝫ fiet

neq; fiet ei, quod non eſt carceris locus. Sæpe autem ſuæ ſententiæ oblitus, de quibus dicat, obliuiſcitur, & quæ modo adſtruit, eadem rurſus deſtruere ſe ignorat. Aliquando enim animam comeſtam, in corporibus quæ ſunt concluſam aſſerit, aliquando uero abreptam eſſe à principibus ſuperne ex armatura boni Dei eandem tradit, ut non amplius comeſta ſit, ſed captiua detenta. Aliquando uero eandem captiuam detineri, non amplius concorditer dicit, ſed alio modo doctrinam contra ipſam narrat, aſſerens ipſam uelut ineſcationem uoluntaria mente à ſuperna uirtute eiectam eſſe, inſtar hœdi in foueam miſſi ad hoc ut feram uenetur, irritatamq; feram ad capiendum hœdum deſcendiſſe, atque ipſam captam eſſe. Et ſi quidem de propria uirtute hœdum demiſit ſuperna uirtus, hoc eſt bonus Deus, aut lux, uelut ipſe nominat, ſiue uenatus fuerit feram, ſiue omnino uenari potuerit, interim tamen dum primus deuorabitur hœdus, etiam magis ſeipſam lædet ſuperna uirtus, partem ſui in cibum feræ ſubmittens, quo ipſa partis detrimentum paſſa feram cepiſſe uideatur. Et non amplius uelut ualida & ſuprema ac potens ratione aut uoluntate feram capiet, ſed multifariam machinatur ac uerſute agit, quo feram ſuperare poſſit. Et ſi omnino capta fuerit fera, iam tamen de propria parte hœdum comeſtum amiſit. Si enim animam demiſit hic ſuperna uirtus, quo per animam principatus ac poteſtates uenans illaquearet, non ſucceſſit propoſitum ei quæ hoc conſilium iniuit. Siue enim demiſit animam ut caperet, capta eſt: ſiue ut illaquearet, illaqueata eſt, quum deſcenderit à pura natura, & inciderit primum quidem in uinculum corporis ipſius materiæ, deinde in multas peccatorum abſurditates. Et undiquaque corruit impoſtoris illius ſermo ac ſceleſta doctrina. Age uero uideamus etiam de matre uitæ, quam à uirtute emiſſam eſſe dicit, ſed & ipſam matrem uitæ, primum hominem, hunc uero quinque elementa produxiſſe. Elementa uero ſunt uelut ipſe dicit, Ventus, lux, aqua, ignis, materia. Hæc autem induiſſe hominem ipſum uelut ad belli apparatum, & deſcendiſſe infra, ac cum tenebris pugnaſſe. Principes enim tenebrarum comedebant ex armatura ipſius, id quod eſt ipſa anima. O inſanum præſtigiatoris imitamentum, ô incomparabilem impoſturam, & ridiculi argumenti aggreſſionem, undiquaque impotentiam attribuit Deo, undiquaque ignorantiam aſſignat omnia ſcienti Deo. Qui enim Matrem uitæ, iuxta ipſius ſententiam produxit: is obprobrium fert, aut quod ignorauit ea quæ à matre uitæ fiebant, aut quod facta aliter eueniſſe comperta ſunt, præter cogitationis expectationem. Ignorantiæ enim damnatur, qui alia quidem euentura eſſe cogitauit, alia uero poſtea facta inuenit, non iuxta ipſius uoluntatem. Mater enim uitæ, quæ ab ipſo uirtus appellatur, ex ipſo emiſſa eſt, quam etiam turpe eſt matrem uitæ appellare. Non enim receptum eſt apud eos qui prudentia præditi ſunt, ut fœmina aliqua in deitate cogitetur. Sed & Hæc, inquit, fœmina produxit primum hominem. Et ut in ſumma dicam, primum hominem, naturam & matrem uitæ, ex his, quæ inter nos fiunt imaginatur. Homo enim uocatus eſt in terra. Et mater quæ ex terra nos genuit, & ex Deo ipſi Adam creata eſt. Imaginatur autem ex proprijs ratiocinationibus beſtialis ille, in cœlo talia eſſe, qualia etiam in terra exiſtunt. id quod penitus eſſe nequit, uelut diuinus ſermo ubique docet. Dicit enim corpora cœleſtia, & corpora terreſtria: ſed alia eſt cœleſtium gloria, alia terreſtrium. Et nondum in totum ea quæ ſunt ſupra cœlos enarrauit, ſed de apparentibus his, quæ corpus exiſtunt, Sole inquam, aut Luna, aut his quæ in terra ſunt, & de corporibus ſanctorum, uelut ſanè nos cogitamus, qui tenues ſumus. An uero etiam eorum, quæ ſupra cœlum ſunt ratio habebitur, non omnino decernimus, propter profundiſſimum ſcientiæ in ipſo Apoſtolo alueum. Attamen

Mater uitæ, Manis.

[...]mus homo

multa terreſtria relata ſunt, quanto magis, quæ ſunt ſupra cœlos, unde terreſtribus aſſimilari poſſunt, ô bone. Primum uero hominem dicis rurſus armaturæ gratia, ſibijpſi paraſſe, uentum, lucem, ignem, aquam, materiam. Si quidem igitur ex ſupernis eſt primus homo, & huc uenit ut ſibijpſi armaturam pararet, & produceret ſibi hanc ad munitionem ſui & ad potentiam acquirendam: profectò ea quæ in mundo ſunt potentiora ſunt, quàm is qui ex ſupernis de cœleſtibus uenit. Aqua enim eſt quæ uidetur, & lux quæ apparet, & materia quæ ex tua ſententia corrumpitur, & uentus qui ad aures noſtras defertur, & ignis hic quo omnes citra impedimentum utimur in neceſſitatibus. Et ſi per talia principes bello petit, quæ eſt efficacia belli? dic mihi. Quis nobis tubas inflabit dux belli fiens? dirimamus phalangas, contrahamus alas belli. Quis miſerit primum iaculum contra eum, qui grauiter inſanit contra principatuum ac poteſtatum ſubſtantiam? Ventus pugnat ô bone? Imò materia quæ ex tua ſententia corrumpitur? Imò ignis in noſtrum uſum paratus à Domino? Imò lux quæ tenebris ex parte cedit, interuallis temporum ex Deo ordinatis? Imò aqua? Quali modo enarras ea quæ à te ſunt nouata? Etenim uidemus per hæc magis & bona & mala fieri. In igne enim ſacrificia fiunt ſimulachris, & non recuſat ignis, neque prohibet peccatum. Aqua maris libant qui dæmonia adorant, & non prohibitus eſt unquam in aqua is qui conatur ignorantiam perficere. Quot autem piratæ cædes in aqua maris perpetrarunt? Et potius non eſt contraria aqua principibus prauitatis, uelut tu dicis, ſed magis coadiutrix eſt aqua: quum non ſit aqua cauſa, ſed unuſquiſque homo cauſa ſui peccati. Et ô ingentes tuas nugas. Quid uero profuit apparatus armorum & munitio elementorum primo iuxta te homini, qui ut pugnaret deſcendit, & à tenebris ſuperatus eſt? Dicis enim quod preſſus eſt illic infra homo, quum autem ipſe precatus eſſet, audiuit ipſum pater, & demiſit alteram uirtutem ab ipſo productam, uiuum Spiritum appellatum.

Menandrum imitatus eſt Manichæus.

Tolle perſonam tuam ô comœdiarum poëta Menander. Quum enim ille ſis, teipſum obtegis, adulterorum & ebrietatis opera narrans. Nihil enim in te conſiſtit. Græcorum enim poëmata pro ueritate introducens, ſeducis eos qui à te decepti ſunt. Fortaſſis enim ſuper te Heſiodus ſapuit, ubi poëmata de Deorum genealogia recenſuit, fortaſſis Orpheus: fortaſſis Euripides. Illi enim etiamſi ridicula narrauerunt, tamen manifeſtum eſt quod quum ſint poëtæ, ea quæ non ſunt finxerunt. Tu uero uelut quæ ſint narras, ut errorem ampliorem facias. Hunc Spiritum uiuum deſcendiſſe dicis infra, & porrexiſſe dexteram, ac eduxiſſe ex tenebris primum appellatum apud te hominem, inferne in inferioribus periclitantem, qui deſcenderat ut ſaluaret comeſtam animam, & ipſam ſeruare non potuit, ſed ipſe periculum incurrit. Si qui ad ſalutem miſſus eſt, periclitatus eſt, & alio rurſus miſſo opus habuit ad ſuam ſalutem. Quanto magis anima periculum incurrerit, propter quam miſſus primus homo periclitatus eſt, imò etiam ſecundus miſſus eſt ad ſaluandum, quem tu Spiritum uiuum eſſe dicis? Per pœnitentiam igitur pater demiſit adhuc fortiorem, ut primi hominis Saluator fieret? Aut ignorabat illum primum impotentem eſſe, & illum ſaluaturum eſſe ſperabat, quum autem ipſe periclitaretur, poſtea re per experientiam cognita emittit ac demittit? Et ingens quædam eſt abſurditas o Manichæe, & non cohærens neque conſiſtens totius doctrinæ tuæ fabulamentum. Dicit autem rurſus quod Spiritus, ubi deſcendit porrexit dexteram, & primum hominem periclitantem leuauit ac eduxit. Quapropter myſterium diſcipulis ſuis tradidit ad porrigendam dexteram, ubi alter alteri obuiam uenerunt, ſigni gratia, quod à tenebris ſunt ſeruati. Omnia enim in tenebris eſſe dicit, præter ſe ſolum. Etenim

cæci

cæci ludibrij gratia, multum uidentes appellantur à uidentibus, dum declinant, ut ne male audiant. Deinde rurſus dicit, alias quaſdam ſubſtructiones ac architecturas nobis conſtruens, uelut præſens illic & ea quæ non ſunt imaginans. Tunc, inquit, hic uiuens Spiritus creauit mundum, & ipſe tres alias uirtutes geſtans ac deſcendens principes ſurſum tulit, & in firmamento crucifixit, quod eſt ipſorum ſphæra. Et uocem quidem ſurſum tulit, non intelligit brutus ille quomodo ſibijpſi repugnat: & quæ apud ipſum laudata ſunt uituperat, & quæ uituperata laudibus effert, inſtar ebrij ac delirantis, & alia pro alijs deblaterantis. Dicit enim principes inferne in tenebris eſſe, & prauæ ſubſtantiæ ac corruptionis eſſe locum. Et ſi ex hac corruptione & ex parte tenebrarum, Spiritus principes coegit ac ſurſum tulit, ob maius ſupplicium, & malorum locorum mutatione facta, in ſupplicium ſurſum traxit: non amplius erunt ſuperna bona & ſubſtantiæ uitalis, ſed potius mortis: & inferna non amplius ſupplicium, ſed bonæ cuiuſdam eſſentiæ, ex quo loco quum uoluerit ſpiritus in ſupplicium trāſferre principes, à iucundis ac neceſſarijs ad ſupplicij locum tranſtulit, ut ſic ipſos cruciaret. Et aliàs, ſi Spiritus mundum fecit, quomodo rurſus dicis mundum non à bono Deo factum eſſe? Et ſi principum corpus eſt firmamentum, in qua ergo cruce principes affixit? Aliquando enim dicis ipſos in firmamento affixos eſſe, aliquando uero ipſum firmamentum corpus ipſorum adſtruis. Et multa eſt uerborum tuorum incohærentia, quæ nullam conſequentiam ad ueritatem habet. Ita in omnibus hoſtis ad nos acceſſiſti, magis autem tibijpſi hoſtis, & qui ſententiam tuam recipiunt. Deinde rurſus idem dicit, quod poſtquam crucifixit principes in ſphæra, creauit luminaria, quæ ſunt animæ reliquiæ, & non dicit animam, ſed animæ reliquias. O inconſtans dogma, & ſermones mendaces ac incohærentes. Omnes enim reliquiæ, pars ſunt plenitudinis: plenitudo uero maior eſt reliquijs. Si itaque reliquiæ ſunt luminaria, oſtendat nobis maiorem luminaribus ut animam uideamus. Si uero plenitudo comeſta ac conſumpta eſt, reliquiæ autem ſunt luminaria, ergo etiam ipſa, quum infra crucifixos principes ſint comedentur, principibus ſummum locum adeptis. Si uero eo quod crucifixi ſunt, non amplius poſſunt animam & luminaria detinere, corruit mendax ſermo tuus o Manichæe. Deinde rurſus idem docens quomodo humifero iuſtus ſtatus præſcriptus ſit, creauit & materia, inquit, ſibijpſi omnes plantas. Et quum raperentur ipſæ à quibuſdam principibus, conuocauit magnus princeps omnes principes ac primarios, & accepit ab ipſis ſingulis unam uirtutem: & conſtruxit hominem ſecundum formam primi illius hominis, & ligauit animam in ipſo. Hæc eſt commixtionis tractatio. Quando uero uidebat, inquit, pater uiuens animam in corpore premi, ut qui miſerator eſt & miſericors, miſit filium ſuum dilectum in animæ ſalutem. Nam ob hanc, & humeriferi cauſam, ipſum demiſſum eſſe dicit. Et filius delatus transformauit ſeipſum in hominis ſpeciem, & apparuit hominibus uelut homo, & homines putabant ipſum natum eſſe. Quum igitur ueniſſet, opificium ad animarum ſalutem fecit, & machinam compoſuit habentem duodecim cados, quæ dum à ſphæra uertitur, morientium animas haurit: & has magnum luminare radijs acceptas purgat, & lunæ tradit, & ſic impletur lunæ diſcus apud nos appellatus. Et uides, quanta ſit huius præſtigiatoris delira nugacitas, & ebrietatis obliuio? Nam quæ ab ipſo dicta ſunt, obliuioni tradit, & quæ dicere uidetur, tranſmutat ac deſtruit propria dogmata diſſoluens, aliàs aliter atque aliter narrans. & poſteriora deſtruunt priora, & quæ in prioribus deſtruxit, rurſus poſtea ædificat ac extruit, ita ut oſtendat quod à ſeipſo non conſiſtit, ſed dum à ſpi-

Simile.

Principum crucifixio.

Luminarium creatio.

ritu immundo impellitur, alia pro alijs narrat, quemadmodum qui ex phrenitide mente capti ſunt. Aut enim aduentum Domini noſtri IESV CHRISTI dicit, poſt multos autem annos à factis luminaribus præſentia ipſius uenit, & poſt machinam duodecim cadorum ab ipſo appellatam. Semper enim, ex quo facta ſunt ſidera, in cœlo exiſtunt. Aut elementa ipſa dicere uult, aut ſpacia & menſuras cœli. Attamen à quarta die creationis mundi omnia bene ordinata ſunt, non in detrimentum eorum qui Domini imperio ſubiacent, CHRISTI uero aduentus decimoquinto Tiberij Cæſaris anno prædicationem incepit, poſt trigeſimum natiuitatis ipſius annum, quod tempus incurrit in quinquies milleſimum quingenteſimum nonum creationis mundi annum, & trigeſimum ætatis ipſius, trigeſimum uero tertium uſque ad crucem. Quomodo igitur à quarta die in cœlo fuerunt luminaria & aſtra? Si uero dicit, Ante hoc uenit & fecit hæc, inconſiſtens eſt ipſius nugacitas. Nam priuſquàm homo eſſet in terra, fuerunt ab ipſo appellata elementa, & duodecim fruſtra uocati cadi, & machina, quam gratioſis nominibus ſeductos ab ipſo imaginari uult. Omnibus enim intelligentiam habentibus clarum eſt ex ipſa Scriptura ac conſequentia, quod priuſquàm formatus eſſet Adam primus homo, facti ſunt omnes ſtellæ ac luminaria in quarta die. Hic uero dicit, quod uenit ut faceret duodecim cados, in forma hominis, & apparuit hominibus homo. Siue ignorans, ſiue iuxta factam ab initio diſpenſationem ſe aliquid dicere putans, uelut cæcus ſeipſum deducens, his qui ab ipſo excæcati ſunt procedentia in mendacia exponit. Præſente uero ueritate, & oculos per intelligentes aperiente, deliria ſua in riſum profert. Quibus enim hominibus apparuit non exiſtentibus? Quomodo uero in hominis forma apparuit, qui non accepit corpus? Et ſi quidem in aduentu in carne impleuit hoc apparens, & non exiſtens, apparentia res ipſa erat. Ergo neque apparuit, neque uenit. Si enim ubi uenit non erat, ne ab initio quidem uenit. Si uero putabatur quidem homo, non erat autem homo, quid urgebat Dei Verbum ut homo appareret quum non eſſet? Niſi forte à creditoribus trahebatur, & uoluit ſibijpſi formam effingere, quo poſſet latère ipſum quærentes. Si uero & apparuit, & non erat, qualis erat hæc Veritas? In Veritate enim non eſt „ mendacium, ſicut dicit de ſeipſo unigenitus. Ego ſum Veritas & Vita. Vita autem mortem non habet. Et Veritas alterationem non ſuſtinuerit, ut ne ueritate turbata, non amplius ueritas ſit. & concidit ex omni ratione idem tragicum argumentum. Neque enim poſt aduentum aſtra creata ſunt, neque anteaquam fierent aſtra, homines erant. Et hinc atque illinc confutatus eſt ſeductor Manichæus, uelut iam ſupra à me declaratum eſt. Cæterum de Lunæ tractatione dicit, quod ex animis diſcus eius impletur. Priuſquam autem mortuus eſſet homo in terra, unde implebatur diſcus? Nam poſt nongenteſimum & triceſimum annum uitæ ipſius Adam, qui primus mortuus eſt in terra, quomodo una anima diſcum implebat? Aut quomodo nongenti triginta anni uocati ſunt, ſi non Luna implebatur & deficiebat, & conſtitutum ſuum curſum perficiebat? non ab animis accipiens repletionem, ſed à Deo habens præceptum ſapientiæ ipſius. Omnia porrò animalia, inquit, eadem anima plena ſunt, quo exæquet animam hominis, & muris, & uermis, & aliorum degenerum formatione corporum. Reliqua uero nugacitas habet, quomodo uirgo apparet principibus, aliquando in uiri habitu, aliquando in fœminæ. Fortaſſis Hermaphroditum ſui dæmonis exprimens, affectus ſuos concupiſcentiæ introducit. Deinde dicit, Quum princeps magnus ſpoliatus fuerit à dicta uirgine, emittit ſuas nubes, & facit peſtem, & incepit incidere radices, & ſic Mors fit. Et non nouit brutus

Mūdi ætas trigeſimo Chriſti anno, fuit annorū 5509.

Lunam animis impleri.

illequod quam uituperans mortem dicit, magis uitam debebat uocare, eo quod à corporibus animæ diſcedant. Si uero omnino eſſe in corpore animam, principes carcerem putarent, nunquam hoc faceret princeps, ut liberaret è carcere animam ab ipſo occupatam, iuxta tuam adeò ſententiam. Et quanta eſt abſurditas in flagitioſa hac doctrina? Alia deinceps ludibrij plena ſunt, uelut electi ipſius appellati. Et reuera quidem electi ſunt à diabolo ad condemnationem: quo impleatur quod dictum eſt, Et edulia ipſius electa. Illi enim deſidentes ueſpæ & nihil operantes, ſed curioſe agentes, & non ſcientes, quibus ſanctus Apoſtolus prædicat, uelut ſecundum prophetiam cognoſcens, quod non ex doctrina Dei ambulant, ſed ex diabolo, attoniti ac ſtupidi quidam ocioſi & pertinaces in malis, dicens, Qui non laborat, neque edat: quo ocioſorum illorum propoſitum obliteret ac damnet. Iubent igitur eos qui ab ipſis inſtituuntur, ut ipſos large nutriant. Illi uero quicquid neceſſarium eſt, exhibent electis ſuis, quo uidelicet pius uideatur qui alit animas electas. Hi uero ubi acceperunt, quod etiam ridiculum eſt dicere, per prætextum orandi pro his qui obtulerunt, maledictionem fermè magis ipſis imponunt, maliciei potius quàm bonitatis teſtimonim ipſis præbentes. Dicunt enim ſic, Ego non ſeminaui te, non meſſui te, non molui, in clibanum non miſi, alius obtulit & comedi, innoxius ſum. & potius maleficos nutritores ſuos oſtendunt. Etenim reuera oportebat negantem Deum qui omnia fecit, neque ex creaturis Dei nutriri, per ironiam ac cauillam loquor. Ipſi uero non recidunt botrum, ſed edunt botrum, quo penitus redarguantur quod magis ebrietatem habent, quàm ueritatis adeptionem. utrum enim grauius eſt? Etenim uindemians ſemel recidit botrum, qui uero comedit, per dentes ſectores ac manducatores, & per hoc quod ſingula grana edomat, magis multipliciter torquet ac ſecat: & non amplius ſimilis erit ei qui ſemel ſecuit, is qui manducauit & conſumpſit. Verum ut uideantur ſolum glorificare, aliquod ueritatis ſignum prætendunt. Deinde rurſus effræni ore loquitur de Paradiſo, quem mundum uocat. Sunt, inquit, plantæ quæ in ipſo ſunt, concupiſcentiæ & aliæ impoſturæ deceptionesq́ ac fraudes, ut reuera à ſerpente deceptus indicetur. Sicut enim ille innocentis Euæ aures corrupit, ita horrendus ſerpens ipſius aures corrumpit. Quæ enim in paradiſo ſunt plantæ, inquit, cõcupiſcentiæ ſunt & aliæ deceptiones, quæ hominum cogitationes corrumpunt. At arbor in Paradiſo, ex qua cognoſcunt bonum, eſt ipſe IESVS, cognitio ipſius in mundo eſt. Qui uero accepit, diſcernit bonum & malum. Et uides quomodo omnia recta peruertit? quum Apoſtolus palàm clamet ac doceat, Metuo ne forte ſicut ſerpens Euam decepit per uerſutiam ſuam, ita corrumpantur cogitationes ueſtræ à puritate & ſimplicitate erga CHRISTVM. Et uide quomodo uocet ipſum ſeductorem, & uerſutum, & qui Euam decepit? Et rurſus in alio loco idem Apoſtolus, Vir nõ debet comam nutrire, quum ſit imago & gloria Dei. Et uides, quod gloriam Dei dixit comam quæ in corpore fertur, & non in anima. Et poſt hæc dicit, Adam nõ eſt deceptus, ſed mulier in tranſgreſſioni obnoxia facta peccauit. Saluabitur autẽ per filiorum generationem, ſi manſerint in fide. Et uide quomodo natura quæ uera ſunt prædicata ſunt in diuina ſcriptura, & fruſtra hic inaniter ſe effert, imò potius ludibrio ſe exponit apud eos qui perfectam intelligentiam habent? Deinde rurſus narrat, non eſſe mundum Dei, ſed ex parte materiæ formatum eſſe. At quia ſibiipſi nõ conſentit, ſed cõtra ſua dogmata modo deſtructiones modo adſtructiones cõfingit, omnibus manifeſtum eſt, talem opinionẽ delirantis eſſe. Trãſitus deinceps animarũ narrat à corporibus in corpora, quos fortaſſis aut à Platone, aut à Zenone Stoico, aut ab aliquo phanatico collegit, & hoc mẽdaciũ reperit. Quomodo enim

Mortis cauſa.

Ciborum reuerentia.

Paradiſum eſſe mundum.

Animarũ tranſitus à corporibus ad corpora.

do enim poſſibile eſt animam à corpore in corpus incerni? Siquidem enim cor-
pora formata ac parata eſſent, & ſic animas ſuſciperent, probabilis eſſet hæc tra-
gica fabula. Si uero quod ſeminatur, ex modica gutta eſt, quomodo anima
in tam exiguo corpore talem reperit amplitudinem? Sic enim formantur ea quæ
formantur, & non amplius conſiſtet ipſius ſermo. Neque enim à corpore in cor-
pus tranſeunt animæ. Nam citra mixtionem fœminæ ad marem, & maris ad fœ-
minam, in ſingulis animalibus nihil formatur. Nunquid igitur ſic conſiſtit ani-
ma, ut per duorum corporum coniunctionem, tragicum hoc præſtigatoris fig-
mentum perficiat? Et multa eſt abſurditas in his, qui talia uel cogitant ſaltem.
Nos uero ut ne integritatis grauitatem mutemus, contenti ſumus eminus ſolum
huius argumenti ſpeciem propoſuiſſe. Præteribo itaque corruptam hanc opi-
nionem. Omnes enim eiuſmodi cogitationes abſurdæ ſunt. Si enim ex corpo-
re in corpus animarum tranſitus contingit, & quando poſtea homo fit canis?
Cur non ab homine canis fit, aut à boue? Cur auicula non gignitur? At ſi forte
contigerit tempore aliquo in immenſo ſæculo, ut monſtrum naſcatur, hoc ſigni
cauſa fit. Et natura quidem ſuos terminos nouit, & non euariat ut hominis na-
turam aliter præter naturam formet, aut etiam uniuſcuiuſque pecoris. Sed in
unaquaque qualitate eadem qualitas fit. Et ſi omnino corpus aliud pro alio, à
corpore non fit. Quanto magis anima hominis in aliud corpus non tranſibit?
Et Cur, inquit, tranſit? quo ſi forte in homine ueritatis cognitionem non intelle-
xit, in cane aut equo conſtituta & edomita intelligat, & in hominis corpus re-
flectat, & ſic adepta cognitionem, in Lunæ diſcum aſſumetur. Et mirum ui-
deri debet, quod quum in homine eſſet, apud quem ſunt ſcholæ, grammatici,
ſophiſtæ, & artium immenſa copia, & ſermo, & auditus & doctrina, in igno-
rantia fuerit anima. In porco uero conſtituta, maiorem cognitionem aſſequu-
ta eſt: quo oſtendat ſuæ cognitionis iactantiam magis porcorum eſſe, propter
ipſius errorem ac impietatem. Cæterum de formatione ipſius Adam idem nar-
» rans, alia pro aliјs per errorem contexit. Qui dixit, inquit, faciamus hominem
Adæ formatio. ſecundum imaginem noſtram, & ſecundum ſimilitudinem, & addit, Venite,
faciamus: quod ſcriptum non eſt, ſed faciamus hominem ſecundum imaginem
noſtram & ad ſimilitudinem: princeps eſt qui ad alios principes hoc dixit. Ve-
rum hoc redarguit ſanctus Apoſtolus, & ipſe Dominus in Euangelio, quan-
» do Phariſæi ad ipſum dixerunt, Non eſt bonum hominem eſſe ſolum. Et Moſes
» dixit dandum eſſe libellum repudiј, & eіјciendam eſſe uxorem. At Dominus
» ad phariſæos confutationem inferens dixit, Moſes iuxta duriciam cordis ueſtri
» ſcripſit. ab initio uero non ſic fuit. Sed qui fecit, maſculum & fœminam fecit. Et
» dixit, Propterea relinquet homo patrem & matrē, & adhærebit uxori ſuæ, & erũt
duo in carnem unam. Et ſtatim infert dicens, Quod ergo Deus coniunxit, homo
ne ſeparet. Confitetur itaq; Dominus, Deum hoc eſt proprium ſuum patrem fe-
ciſſe Adam & Euam, & nuptias uenerandas ex ipſo inſtitutas eſſe. Ex eadem con
» ſequentia etiam ſanctus Apoſtolus præco ueritatis dicit, Myſterium hoc magnũ
eſt, ego autem dico in CHRISTVM & Eccleſiam: à ſimilitudine creati à Deo
Adam ac Euæ, quos Deus creauit, & dixit Adam, Hoc os ex oſſibus meis, & caro
ex carnibus meis. Et huius rei gratia relinquet homo patrem & matrem. Et quo-
niam conſtruxit ipſi coſtam in uxorem, non amplius aliud quid dicit, ſed myſteri-
um magnum, in homine & fœmina formationem. Iuxta tropum autem figuram,
per allegoriam fertur. Quomodo igitur hic abominanda narrat, & à ueritate
Dei aliena? ea quæ à Deo creata ſunt, à principe creata eſſe, blaſphemo ore
aſſerens, & mentem à ueritate diſtrahens? Deinde dicit, Quandoquidem ani-

ma ab

ma ab initio ex ſupernis auulſa, anguſtiam ſupernæ uirtuti inducit, propterea omnino demittit, ac prædatur à principibus reliquias ſuas, quæ ſunt ipſa anima, per hæc luminaria. Magnæ profectò noſtræ ſpes ſunt, & magna noſtra expectatio, quod non poteſt Deus bonus, & uiuens & potens ſaluare, non dico ſuam uirtutem ab ipſo auulſam, ſed quæ ab ipſo facta ſunt & formata, ſi non per alium quendam modum & occultam deprædationem, auulſam ab ipſo uirtutem ſpolians, nos ſaluaret. Et quid adhuc tempus tero in abſurditatibus ipſius recenſendis, quum etiam blaſphema lingua dicere miſer ille non erubeſcat, eum qui loquutus eſt in lege & prophetis principem eſſe tenebrarum? Beatæ ſpes noſtræ, quoniam principi tenebrarum CHRISTVS offerre coëgit. Quum enim mundaſſet leproſum, Abi, inquit, offer munus tuum uelut præcepit Moſes. Munus autem erat in lepra, uolucris in ſacrificium, & ſimilago in holocauſtum. Si autem princeps tenebrarum eſſet, non utique Verbum, Filius Dei qui ex ſupernis deſcendit, & ad conuertendum hominem ab errore principum iuxta Manichæi doctrinam uenit, non in quam ſubornaſſet, ut leproſus ab ipſo curatus illi ſubiectus eſſet, ſed potius inſtruxiſſet ut fugeret illum, & hoc non facere docuiſſet. At quoniam non uenit ad deſtruendam legem: (ipſe enim dedit legem) neque prophetas, ſed ad implendum, hoc fecit ut legis & prophetarum impletionem, ipſe indiſtractam ab Euangelio oſtenderet. Nam eundem Deum prophetæ adorauerunt, & lex ab ipſo data eſt. Nunc autem non per eadem dona eidem Deo adoratio perficitur, ſed per preces & gratiarum actiones & alias operationes. Illis enim uelut ſeruis grauia imperauit, ſic enim perſuaderi potuerunt, in Euangelio uero leuiora uelut liberis, propter excellentem ipſius benignitatem. Quum autem unus & idem ſit Deus & Legis, & Euangelij, neutrius temporis miniſterio diſſoluto, idem Deus eſt qui regnat per omne ſæculum, & qui colitur à ſeruis. uerum in ſingulis generationibus, prout conuenit ipſius benignitati. Et confutatus eſt undiquaque huius error, quum Saluator præcipiat legis mandata perficere, & poſtquam præcepit ea perficere, ſoluat ipſa, non aboleat, ſed impleat, & oblationes alias pro his, quæ in lege ſunt, Deo offerre iubeat, hoc eſt pietatem ac bonitatem, caſtitatemq́ ac ſanctam uitæ conuerſationem. Porrò dicit rurſus, quod ueniet Senex, & oſtendet imaginem ſuam in extermis diebus, & tunc humerifer conſpicatus ipſius faciem, dimittit terram, & ſic ignis æternus conſumit terram. Et oblitus eſt brutus ille, quod materialem ipſam indicet, quam paulò ante à ſpiritu uiuente creatam eſſe dixit. Simul autem omnem mundum rurſus ab igne conſumi aſſerit. Et tunc, inquit, poſt hæc reſtitutio duarum naturarum in idem ſimul ad archetypum deueniet. O magnum laborem, & poſt laborem nihil ad correctionem tendens. Si enim poſtquam creatus & factus eſt, conſumetur ac diſſipabitur, ut archetypa maneant: rurſus in identitate duarum naturarum boni & mali, erit conatus mali ad excitandum ac inſtituendum rurſus bellum, & ad rapiendum rurſus aliam uirtutem, quo rurſus alius mundus fiat. Si uero non amplius hoc fiet, ergo reſipiſcet & moderate ſe geret malicia, ut ne amplius committatur cum bonitate, & malus Deus aduerſus bonum non amplius bellum geret. Si uero etiam unquam reſipiſcet, non erit malum, quando ab antiqua ſua natura immutatum diſceſſit. Si uero etiam mutabilis eſt mali natura, omnino à malo in bonum tranſmutatur, & non amplius erit mala natura quæ mutationem bonitatis habet. Poteſt enim & hodie mutari, & adhuc ſuperſtite mala, in bonũ mutabitur malum. Et qua ratione qui mutandus eſt iam non mutatur? Et ſi quidẽ per Dei machinationẽ malus mutatur, ut nõ amplius malũ operari poſſit, nõ amplius

Veteris teſtamẽti Deus, alius ab eo qui eſt in nouo.

Mundi cõſumptio per ignẽ.

malus

malus ſuĳpſius culpa exiſtit: ſed bonus qui poteſt ipſius maliciam reprimere, & non uult ante tempus ea quæ temporis ſunt facere. Si uero immutabile penitus eſt malum, nunquam ceſſabit bello impetere ac uiciſſim infeſtari, & omnino nunquam erit reſtitutio duarum naturarum, quum immutabile maneat malum, & conetur bono maliciam oſtendere, & bellum contra bonitatem excitare. Et ſi omnino malum per concupiſcentiam boni ſemper conteretur, profectò non amplius erit malum. Nam dum deſiderat bonum, attrahere uult ſibiĳpſi bonum, quo ubi per naturam boni & armaturam ipſius ſibiĳpſi uim attraxit, in hac uideatur ſeipſum honorare ac illuſtrare, cõfidentemq́; ac potentem efficere. Omni enim qui uult bonum, omnino ex bona opinione hæc cogitatio inſidet, & penitus non amplius malum erit malum, quando bonum concupiſcere reperitur. Omne enim malum inimicitiam habet aduerſus bonum. Sicut etiam bonum non uult malum. Si uero permixta exiſtit amborum facultas, & bonus propria deprædari ſolet, bellareq́; ac excoriare principes & poteſtates: aliquando uero tollere ac diſperdere materiam à malo factam, aliquando autem ex ipſa formare: improbitas & inconſiſtens narratio garrulitatis nobis introductæ ſceleſti illius exiſtit. Sed age dicamus de mali natura rurſus repetita oratione. Dic nobis ô bone uir, qui à temporibus Aureliani regis & hucuſque ueniſti, & quæ ante omnia ſæcula fuerunt, enarras, quum hæc neque prophetæ uaticinati ſunt, neque ipſe Saluator docuerit, neque Apoſtoli, niſi conficta aliqua ex ſanctorum nomine nugatus fueris, ita ut libros tibiĳpſi adoptes, ac producas. Vnde igitur uenis mali principalem ab initio principatum nobis afferens? Quum autem interrogatur à nobis an mutabilem hanc maliciam aſſerat, aut immutabilem, iam nobis dictum eſt, quod immutabilem ipſam introducit. Et aliquando quidem mutabilem, aliquando uero immutabilem: ad malum quidem immutabilem, ad bonum uero mutabilem: quo ex duobus terminis turpis confuſionis ab hominibus damnetur. Si enim in multis & infinitis ſæculis immutabilis erat malicia, ipſum hoc ſolum nomen habens, & nullum aliud quàm mali: qui mutauit poſt multa ſæcula immutabilem naturam, ut malicia ad non conuenientia mutaretur. Si enim nondum rapuerat uirtutem & bello impetiuerat, neq́; acceperat armaturam in ſuam uirtutem & in cibum, manſeratq́; per multa ſæcula ſine cibo, neque alimento indigens, quis conuertit eam quæ aliquando alimento non habuit opus, ut uenerit ad cibum, requiſieritq́; eum quem aliquando non requirebat, & indiguerit eo, quo olim non indigebat? At ſi mutata eſt natura, quomodo immutabilitas mali à te confirmabitur? Si uero rurſus ad proprium ſtatum uenerit, non amplius habens quod edat, quomodo malus aut prauus, qui conſuetus fuit edere ac cibo uti, ſufferre poteſt, ut in futurum tempus ſine cibo degat? Si enim quum cibis adſuetus non eſſet, ſuſtinere non potuit, ſed ad cibum deuenit, & animam deprædatum cibum ſibiĳpſi uendicauit: iam quum in conſuetudine ciborum fuerit, multò minus natura compeſci potuerit, & nihil ipſum perſuaſerit, qui guloſus fuit, & in ciborum experientia conſtitutus, ut abſque his uitam degat: quẽadmodum ſermo tuus inconſtans hoc ipſum aſſerit. Verum præteribo hunc locum, & ad alias ipſius nugas orationem deducam. Rurſus enim dicit quod principes in proprĳs partibus tunc erunt, & pater proprias recipiet partes. Quis igitur ille adeò æquus, ut terminum utriuſque partis dimetiatur? Quomodo uero credet is, qui ab initio ueritati & bono non credidit? Si uero cum neceſſitate perſuaſerit bonus iniquo, ut ſuis contentus ſit, & boni portionem non mundat: cur non ab initio hoc facere potuit, priuſquàm omnino partes ab ipſo ſpoliaretur? Quomodo uero duo ſimul erũt in eodem, quũ unuſquiſq́; ſuam partem poſſideat?

Mali ac boni naturarum cõſideratio.

poſſideat? Si enim omnino partes habet, & aliæ partes non ipſius ſunt, non amplius omnipotens uocabitur, ſed uterq; ipſorum proprium habet dominium. Cuius uero tandem malus erit Dominus, non amplius exiſtente mundo, neque animalibus & hominibus impio ipſius ſubiectis? Si uero omnino malus, eſt & materia & corruptio, quomodo non potius corruptus eſt? Si enim ex eo tempore malicia corruptio fuit, & corrumpit quidem alia, ipſa uero ſeipſam non corrũpit: non amplius corruptibilis eſt, quæ alia quidem corrumpit, ipſa autem perpetua manet & non diſperditur. Quum autem ipſa maneat in ſolida ſubſtantia, corrumpatq; alia & non ſeipſam, nihil relinquere poteſt: ſed penitus corruptio aliorum, alia corrumpit, ipſius uero ſubſtantia permanet. Et non amplius aliquid rerum ſinet, ſed ipſa ſola manebit, quæ uero per ipſam corrumpuntur, abolentur. Si uero etiam ſibiipſi mala eſt, & ſibiipſi corruptio: non amplius ſubſtantia ipſius cõſiſtet, non ſolum in futuro dixerim, ſed etiam ex eo tempore abolita fuit, ut quæ iam ſeipſam in ſeipſa corrupit ac diſſipauit. Verum hæc omnia narrationes ſunt ſtultæ uaniloquentiæ, quas ubi cognoueritis uos prudentes Filij ſanctæ Dei Eccleſiæ fideiq; Domini, dijudicate circulatorem, & nugas ipſius deridete. Redit porro ad prætextus male à ſeipſo excogitatos, et ad ſimilitudines ex diuinis ſcripturis, quæ non ſic ſe habent, ſed ſic ab ipſo male intelliguntur. Age igitur proponamus ea ad uerbum, quæ ex diuinis ſcripturis ſuffuratus, uelut dixi, iuxta ſuam mentem exponit, etiamſi iam ſæpe eadem tractantes exactiſſime refutauimus. Primum quidem igitur ubi reperit in diuinis ſcripturis nomen paracleti, & ſancti paracleti uirtutem ignoraret, ſeipſum introduxit opinatus ſeſe hunc eſſe. Et aſſerit quæ à ſancto Paulo dicta ſunt ad ſe pertinere, uelut ubi ſanctus Apoſtolus dixit, Ex parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus. At ubi uenerit quod perfectum eſt, abolebitur quod ex parte eſt. Hoc uero de paracleto omnino non dicit Apoſtolus, qui ipſo ſancto Spiritu, cum ſimilibus ipſius Apoſtolis dignus factus eſt, ſed de duobus mundis narrauit, de præſenti & futuro, quemadmodum dixit etiã his qui de temporibus cognoſcere uolunt. Nemo uos corrumpat neq; per ſermonẽ, neq; per epiſtolam, quaſi dies Domini inſtet. Niſi enim reuelatus fuerit filius iniquitatis, homo iniuſticiæ, & cætera. Et rurſus quum conueniſſent diſcipuli ad Saluatorem, interrogabant ipſum de conſummatione, & dicebat ipſis, Non eſt ueſtrum noſſe tempora & momenta temporum, quæ pater poſuit in propria poteſtate, ſed accipietis uirtutem ſuperuenientis in uos Spiritus ſancti. Et rurſus dicebat, A Hieroſolymis ne diſcedite expectantes promiſſionem ſpiritus, quam audiuiſtis, hoc eſt ſpiritum paracletum, de quo dixit, Si ego abiero, ille ueniet, & annũciabit uobis omnia. At annunciabit uobis omnia, propter donum quod accepturi eſſent, inhabitabit in ipſis Spiritus ſanctus, quo omnia ipſis clare exponat, quę in hoc ſæculo capere poterunt. Et hic quidem in hoc ſæculo acceperunt Spiritum ſanctum paracletum & prophetarunt, uelut Agabus uaticinatus eſt de futura fame, quando prophetæ à Hieroſolymis deſcenderunt ad Antiochiam. Et quatuor erant filiæ Philippo prophetiſſæ. Quum autem prophetant, ex parte prophetant, & ex parte cognoſcunt. Quod uero perfectum eſt in futuris ſæculis ſperantes expectant, quum corruptibile in incorruptibilitatẽ tranſmutatum fuerit, & mortale in immortalitatem. Tunc facies ad faciem, iam enim per ænigma res contingunt. Illic autem parantur quæ oculus hic non uidit. Illic reuelatur perfectio, quam auris hic non audiuit. Illic magnum beneficium ſanctis, quod in cor hominis hic non aſcendit. Et uides, quod non Mani reſeruabatur noſſe eximia. Quomodo enim noſſet Manes, qui à proprio ſcopo elapſus eſt? Conatus eſt enim Marcellum capere, uenit ad Archelaum ut ipſum ſuperaret, & non potuit.

Paracletũ ſeipſum putauit Manichæus.

Quomodo

Quomodo igitur qui ignorat quod recens eſt, noſſe poterit de maioribus? Quo-
modo uero non effugit manus regis Perſarum? quando captus pœnas dedit, ut
manifeſtus fieret intelligentia præditis, quod omnia mentiretur. Rurſus autē pro-
ferre uult teſtimonium, quo dualitatem à ſe dictam confirmet, & inter duo prin-
» cipia uane diſtinctionem faciat, ex hoc quod Saluator dixit, Non poteſt arbor
» bona fructus malos facere, neq; arbor putrida fructus bonos facere. Ex fructu
enim arbor cognoſcitur. Et uide mihi leuem mentem, & nihil in profunditate di-
Arbor bona & mala. uinæ ſcripturæ intelligentem. Si quidem enim arbores ſunt, ergo etiam agricolā
habent, & ſi plantæ ſunt, omnino etiam ab aliquo plantatæ ſunt. Quicquid au-
tem plantatum eſt, non eſt ſine principio, ſed principium habet. Principium au-
tem habens, etiam finem ſubibit. Itaque putrida arbor non ſemper erat, ſed plan
tata eſt. Et bona hæc arbor non de tota ſuperna bonitate narrat. Illic enim mi-
nime mendax bonitas mutationem non habens, & in honore inenarrabili ue-
ri ſancti Dei cogitatio. At in plantarum negocio uideamus an ſic ſe res habeat,
& dicere ordiamur. Siquidem enim de diabolo ſermo eſt, iam ſæpe oſtendimus,
quod non malus creatus eſt. Nihil enim malum Deus fecit, & hoc intelligenti-
bus manifeſtum eſt. Si enim ex ijſdem procedimus, nihil moleſti fuerit demon-
ſtrare etiam in præſenti ueritatis rationem. In principio itaq; malus non erat, ue-
rum euaſit malus. Ecce non conſiſtet in hac parte ſermo de plāta. Videmus enim
& Saulum perſequutorem fuiſſe, poſtea uero propter nomē eius quem olim per-
ſequutus erat, perſecutionem paſſum eſſe. Videmus Iudam cum duodecim Apo-
ſtolis electum fuiſſe, & poſtea defeciſſe, & in ſorte locatum fuiſſe. Videmus Raab
ſcortum alienum à genere Iſraël, poſtea pœnitentiam egiſſe, & miſericordiam Dei
accepiſſe. Videmus latronem ob maleficia captum & in ligno ſuſpenſum, confeſ-
ſionem feciſſe, & cum Domino in Paradyſum ingreſſum eſſe. Videmus Nicola-
um bonum fuiſſe & electum, poſtea uero malum euaſiſſe, & inter hæreſiarchas cō
numeratum. Et quid opus eſt me multa exempla recenſere? Quid igitur eſt arbor
hæc mala, ex qua bonum non fit, quàm ipſæ hominum actiones? Nō poteſt enim
ex malicia bonitas eſſe. Non poteſt ex inuidia iuſticia, nō poteſt ex adulterio laus
fieri. Ipſa enim peccati arbor non poteſt per bonitatem fieri, hoc eſt, non facit ar-
bor mala fructus bonos. Neq; boni arboris eſt malos fructus producere. Verbi
gratia, bona arbor quæ non facit ſructus malos, eſt quæ producit hoſpitalitatem,
ſi quæ ab hoſpitalitate eueniunt, non maliciei gratia fiunt: miſericordiam & eleē-
moſynam: caſtitatem propter Deum: continentiam propter Dominum: iuſtici-
am propter legem. Hæ duæ arbores de iuſticia & de peccato, hoc modo ſe habēt.
At barbarus hic Manes cogitat & uult de Deo dicere & de diabolo. Et quod de
Deo nemo poteſt audere & dicere, quod unquam malum fecerit, abſit: & neque
de diabolo quod bonum operetur, hoc clarum eſt. Sed per Deum omnia bona fi-
unt, & malum ex ipſo nihil creatum eſt, neq; fit. Si uero ex diabolo fiunt mala
quædam, ecce inuenimus & per ipſum coronam ſanctis necti, & pręmium uicto-
ribus dari. Et corruit ipſius ſermo. Putrida enim arbor & bona arbor, de bonis &
malis operibus dictæ ſunt, & non de ueteri ac nouo Teſtamento, uelut Manis
doctrina uoluit. Inſuper autem idem Manes uolens cōfirmare prætextus de duo-
bus principijs, uenantis modo ſubit ſententias quæ ſibi uidentur, & ſic habent.
» Dicebat, inquit, Iudæis, Vos filij diaboli eſtis, ille homicida erat, quia pater
ipſius mendax erat. Vult autem maledico ore effutire ac dicere, creatorem
cœli & terræ patrem diaboli eſſe, quum nullo modo dictum illud ad hoc refer-
re poſſit. Si enim omnino diaboli filij ſunt, corruit ipſius ſermo, & ſibijpſi igno-
rans Manes repugnat. Separatæ enim ſunt de cætero ipſorum animæ ex diabolo

factæ,

factæ,& non amplius ſunt ſupernæ uirtutis, iuxta ipſius fabulamentum. Aut non amplius pars lucis, aut armaturæ eiuſdem, aut columnæ lucis, aut matris uitæ. Si uerò omnino ipſi diaboli ſunt, ergo etiam Abraam horum pater, cuius ſemen ſunt ipſi Iudæi, diaboli eſt, iuxta Manis rationem. Quomodo igitur Saluator expreſſe dicit ad ipſos: Vos nõ eſtis filij Abraam, ſed patris ueſtri diaboli. Si enim eſſetis filij Abraam, opera ipſius faceretis. Vos enim quæritis me occidere, hominem qui ueritatem loquutus ſum uobis. Hoc Abraam nõ fecit. Et uides quod abuſiuus eſt ſermo. Quum enim eſſent ipſi filij Abraam, Dominus abalienat ipſos ab eo, propter opera, non propter formationẽ aut creationem. Iam uerò etiam in ſuperioribus de hoc tractauimus. Quomodo igitur pars ſeminis ipſius erit modo aliena & diaboli, modò pars Dei? At hoc per conuicium dicit. Cui enim quis ſeipſum ſubijcit, huius ſeruus eſt, iuxta operationem & doctrinam. uelut etiam Paulus dicit: Etſi enim multos præceptores habetis, at non multos patres. In CHRISTO enim IESV, per Euangelium ego uos genui. Et uides quod de doctrina dicit. Etſiquidem Manes ſuſcepiſſet ipſum Abraam, dixiſſemus ſanè, Abraam quidem Dei lucis, eos uerò qui ex ipſo geniti ſunt, alterius. Cæterùm argumenti ſcopus & propoſitum, hoc modo ſe habet. Imitabantur homicidam, imitabantur traditionem Iudæ, ſuſceperant calumniam proditoris, filij facti ſunt ipſius, propter abnegationem Dei. Ipſe mendax erat, loculos detinens & furans, & dicens ad ipſum, Aue Rabbi. & redarguebatur & audiebat, Amice propter quid ades. Hic Iudas imitatus eſt ipſum Cain, quoniam homicida erat, mentiẽs coram Domino, ac dicens: Nunquid cuſtos ſum fratris mei? Nõ ſcio ubi eſt. Et ipſe iuxta imitationem filius fuit, itemq́ iuxta intelligentiam, eius quæ in ſerpente loquuta eſt mendacis uocis, & dixit, Eritis ſicut dij cognoſcentes bonum & malum. Atque hoc eſt quod in Euangelio à Saluatore dictum eſt: Vos filij eſtis diaboli. Dicit enim, Non'ne duodecim uos elegi, & unus ex uobis eſt diabolus? Quoniam ab initio mendax eſt, & homicida, quia pater ipſius mendax erat. Et ſoluta eſt huius quæſtio. Non enim diaboli filij erant, Iudæi: Abſit. Dicit enim Samaritana ad Saluatorem, Hic in monte hoc adorauerunt patres noſtri, & uos dicitis, quod in Hieroſolymis eſt locus ubi oportet adorare. Deinde poſt multa ipſe Saluator dixit, Quæ nouimus loquimur, quia ſalus ex Iudæis eſt. Et rurſus Apoſtolus, Manifeſtum eſt quod ex Iuda exortus eſt Dominus. Et multa ſunt quæ de hoc dici poſſunt, & errorem huius redarguere. Rurſus autem inhæret huic dicto, Et lux in tenebris lucet, & tenebræ ipſam non apprehenderunt. Perſequebantur, inquit, tenebræ lucem: nempe malis principibus perſequentibus, & bello impetentibus deitatem. Si uero lux bello impetita à tenebris perſequutionem patitur, ergo potentiores ſunt tenebræ ipſa luce, quoniam fugit à facie tenebrarum, & non poteſt ſtare lucens, eo quòd tenebræ ſunt fortiores. At non ſic ſe res habet. Neque enim lux fugit à facie tenebrarum, ſed, Lux in tenebris lucet, & tenebræ ipſam nõ apprehenderunt. Si uerò tenebræ non apprehenderunt lucem: multum abeſt hoc à ſententia Manis, qui dicit, quod non ſolum apprehenderunt, ſed etiam armaturam ab ipſo abripuerunt. Quomodo igitur quæ prædicatæ ſunt ab ipſo, quod rapuerint armaturam, omnino non apprehenderunt lucem? Quomodo uerò lux quæ perſequutionem patitur, ipſa ſua ſponte in tenebris lucet? At quoniam obtenebratæ erant mentes hominũ per caliginem peccati, demiſit Deus primum legem, illuminans uelut per lucernam lucentem, quemadmodum dicit Petrus in epiſtola: Attendentes prophetico ſermoni, uelut lucernæ lucenti in ſquallido loco, donec lucifer exoriatur, & dies illuceſcat in cordibus ueſtris. Illic enim lux in tenebris lucet, lex data in manu mediatoris, per fidelem ſeruum Dei Moſen. Quapropter quandoquidem ab origine prima erat lux lucẽs uelut ſcintilla in lege ſecundùm naturã, quam ubi conſpexit Enoch, complacuit Domino: per quam deductus Abel,

Iudæi filij diaboli, cur ſunt dicti.

Iudas diabolus.

Tenebræ & caligo peccati.

complacuit Domino: per quam inuenit Noe gratiam coram Deo, cognita uia: per
quam Abraam credidit Deo, & reputatũ eſt ipſi ad iuſtitiam. Deinde ubi præterijſſet
lux à ſcintillari modo, acceſſit aliquid ad ſplendorem lucernæ quæ in ſquallido loco
luxit, hoc eſt, lux in tenebris lucet, ipſum mandatũ Dei, & cogitatio mẽtis ſecundũ bo
nitatẽ, lucens in corde fideliũ, in medio caliginoſę cogitationis malorũ ac improborũ
factorũ inter homines, cultusq́ꝫ ſimulachrorũ ac abnegationis Dei, cædis itẽ & adulte
rij, atque aliorum. Quando autem uenit magnũ luminare, lux uera quę illuminat om
» nem hominem uenientem in mundum: In mundo erat, & mundus per ipſum factus
» eſt, & mundus ipſum non cognouit. In ſua uenit, & ſui ipſum non receperunt. Quot-
» quot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri. Et uides in quibus
tenebris hæc lux lucet, & quæ tenebræ ipſam nõ apprehenderũt. Nam bonum quod
ſemper à Deo in mentem hominum mittitur, & illuminat in mundo, à peccato non
ſuperatur. Similitudinem deinde rurſus apprehendit Manes, ab eo quòd Saluator
» dixit: Simile eſt regnum cœlorũ homini patrifamilias, qui ſeminauit in agrum ſuum
» bonum ſemen, & dormientibus hominibus inimicus homo uenit, & ſeminauit ziza
» nia. Deinde dicunt ipſi ſerui ipſius, Non'ne bonum ſemen ſeminaſti in agro? Ipſe ue
» rò dixit, Etiam. Vnde igitur zizania? Ille uerò dixit, Inimicus homo hoc fecit. Serui
» autem ad ipſum dixerunt, Vis igitur ut abeamus & eradicemus zizania? At ille dixit,
» Non: ne fortè eradicantes zizania, eradicetis ſimul triticum. Verum ſinite uſq; ad tem
» pus meſſis, & dicam meſſoribus, Côlligite zizania & ligate in faſciculos. Triticum
» autem deponite in horreum. Et parate zizania ut comburantur igne inextinguibili.

Zizaniorum parabola.

Quum autem diſcipuli ipſius in domo dicerent, Explica nobis parabolam zizanio-
rum, ipſe ſoluit ac reſpondit, ut non concederet impoſtori ut anſam haberet contra
ueritatem. Reſpondet igitur clarè Dominus, & dicit: Qui bonum ſemen ſeminauit,
eſt Deus: ager eſt mundus, zizania ſunt mali homines, triticum ſunt boni homines.
inimicus homo, eſt diabolus: meſſores, ſunt angeli: meſſis eſt conſummatio ſeculi,
quando præcipiet Dominus angelis ſuis, & colligent peccatores à regno ſuo, & tra-
dent ipſos ad exurendũ. Et uidetis uos filij ueritatis, quod ea quæ uult dicere contra
ſeipſum producit hic renouatus nobis pro Ianne & Iambre. Ipſe enim negat mundum
Dei eſſe. Hic autem Saluator dicit mundum eſſe agrum, patremfamilias autẽ ac do-
minum agri, hoc eſt patrẽ ſuum, & ſeipſum ſeminaſſe bonum ſuũ ſemen. Et neq; diui
ſit animas à corporibus, aut corpora ab animis: Sed inimicum hominem dicit ſemi-
naſſe zizania, quæ ſunt mali homines. Homines autem non dicit corpora per ſe, ſed
ſimul dixit malos homines. Rurſus ſimiliter bonum ſemen paterfamilias ſeminauit
in agro ſuo, bonos dicit homines, & non dixit horum animas, ſed bonos cum corpo
re & anima. Proinde ergo per doctrinã ſeminat Deus bonum in hominibus: & per
malignam fraudem ſubſeminat mala opera diabolus in hominibus. Hinc atque hinc
non reperiemus maliciei radicem, ſed opera quæ per nos fiunt. Et omnino non eſt
diabolus cauſa & autor ſeminatorũ zizaniorum. Statim enim declarat dicens, Dum
» dormirent homines: & non dixit, dum dormiret paterfamilias. Quum enim nos ob-
dormierimus à bonis operibus, quum neglexerimus iuſtitiam, quum mentem non
uigilantem habuerimus ad mandatum Dei, tunc ſeminamus peccata. Vides quod
meſſores parãt faſciculos ad ignem æternum? Dic mihi ô Manes, animas illic ligant,
aut corpora cum anima exurunt, aut ipſas animas? Non enim amplius cõſiſtet ſermo
tuus de animarũ purgatione, quando ad ſupplicium & iudicium tradentur. Verùm
ſuffecerint hæc de his hactenus. Intelligentibus enim apparent & clara ſunt dicta ue-
ritatis. Apprehendit rurſus aliud dictum in medium producens, & nõ intelligens ea
quæ in ipſo ſita ſunt, aliter interpretatur ſalutaris doctrinæ uirtutem, eo quòd dixerit
» Saluator, Venit princeps mundi huius, & in me nihil quod ſuum eſt inuenit, Et rur-
ſus

ſus Apoſtolus, Deus ſeculi huius excæcauit mentes infidelium, ut ne illuminet ipſos illuminatio gloriæ Euangelij. Videamus itaque de principe mundi huius, de quo dicit Dominus, quod deijcietur infra: Ego autem ſi exaltatus fuero, omnes traham ad meipſum: quem dicat principem mundi huius. Et ſiquidem diabolum dicit, quomodo Ioannes in Euangelio de Saluatore dicit, Quod in ſua uenit, & ſui ipſum non receperunt.

Princeps mūdi quis.

Videmus enim duas has ſententias inter ſe oppoſitas. Apoſtolus enim dicit, Totus mundus in malo ſitus eſt: & in mūdo erat Saluator, Quomodo ergo utriq; capientur? Si totus mūdus in malo ſitus eſt, ubi locus Saluatori in mundo eſt, ut ipſe ſit in mūdo? Et ſi propria ſunt filij Dei ea quæ ſunt in mundo, qualis princeps dominatur proprijs Dei? Si uerò non ſunt propria filij Dei quæ ſunt in mundo, qualis princeps mundi conceſſit propria eſſe Saluatoris ea quæ ſunt in mundo? Et ſi filij Dei eſt mundus, quomodo conceſſit principi ut ſuum mundum occupet? Sunt autē omnes ſermones Scripturæ ueritatis in ſapientia dicti, quemadmodum ipſe Dominus dicit, Venit Ioannes in uia iuſtitiæ, non edens neque bibens, & dicunt, dæmonium habet. Venit filius hominis edens & bibens, & dicunt, Ecce homo uorax & uini potor, amicus publicanorū & peccatorum: & iuſtificata eſt ſapientia à filijs ſuis. Quomodo autem iuſtificata eſt ſapientia à filijs ſuis, aliter quàm ab intelligentibus ſapientiæ uerba? Sicut dicit & in Propheta, Quis prudens & intelliget hæc, quia rectæ uiæ Domini. Et cui ratio ſapientiæ, & cognoſcet hæc? Impij autem debiles erunt in ipſis. Debilis enim factus eſt, & reuera impius cum impijs in diuinis ac cœleſtibus ſermonibus. Saluator enim paulo antè dixit, Videbam ſatanam ſicut fulgur de cœlo lapſum. Et hic rurſus, Princeps mundi huius deijcietur infra. Et ſi de ſatana ſermo erat iam lapſo, quid erat opus rurſus deijci infra? At omnino dices, in abyſſum. Vbi igitur exaltari uolebat Dominus? Siquidē enim ab abyſſo exaltari uolebat, ſimile ad ſimile admotū atque extentum, æquiualentes locutiones efficit, quando in terra exaltatus eſt. Dixit enim de exaltatione crucis, & de aſcēſu in cœlū, quo omnes ſurſum trahat ad ſeipſum. Et qua ratione quum ſupernè eſſet non attraxit, ſed in terram uenit? Oportebat enim ipſum uenire, & ſpeciem hominum in ſeipſum ſuſcipere, quo Deus Verbum qui ex paternis ſinibus deſcendit, ubi primum ipſum ſanctum uas, quod à Maria accepit, efformaſſet ſibijpſi, ipſum ſanctum uidelicet corpus, in proprio corpore exaltaretur, & exaltatus ſimiles traheret ad ſeipſum. Quis uerò eſt princeps mundi huius? Quis quàm, uelut dicit, Totus mundus in malo ſitus eſt: non cœlum dicens, non terram, non ſolem, non lunam, non plantas, non mare, non montes, non aërem, non nubes, non uentum, non aſtra, non uolatilia, neque quicquam ex creatis. Abſit. Sed mundus eſt, mentis humanæ ſuperbia, audacia ac fiducia arrogantiæ, temeritas elationis hominū.

Mundus quid ſit.

Hic princeps mundi ſuperbia ipſa decidit infra. Vos enim, inquit, gloriam alter ab altero accipitis, ego autem non quæro meam gloriam. Quomodo enim non cecidit ſuperbia? quomodo non fractus eſt princeps mundi? quū Herodes quidem ſeruet & iudicet iudicem ac dominum uiuorum & mortuorum, Pilatus uerò præſideat: miniſter maxillam alapis cædat, Iudas tradat, Caiphas iudicet, Iudæi conſpuant, milites colaphiſſant caput eius qui nutu cœlum & terram uertere poteſt. Hæc eſt ſuperbia & audacia & gloria hominum mundi. Hic erat princeps mundi qui cecidit infra. Omnes enim qui in eminentia dignitatum in mundo ſunt, per elationem, per audaciam, per gloriam, per ſuperbiam, principatum poſſident, quorum nihil in Saluatore inuentum eſt. Linum enim fumigans non extinguet, & arundinem fiſſam non confringet. Et multa de hoc dicere poſſem. Rurſus autem idem Manes producit, quod Apoſtolus dixit: Deus, inquit, ſeculi huius excæcauit mentes infidelium, ut ne illuminet ipſos illuminatio Euangelij. Si eſt Deus mundi huius, quid ergo Saluator ubi uenit faciebat in alienis? Et ſiquidem aliena deſiderabat, non eſt hoc

boni,neque iuſti. Si uerò ſaluandi gratia uenit non propria,ſed aliena:hoc adulatoris
cuiuſdam eſt,uolentis eos qui uicini ſunt elatos facere. Et ſi omnino ut ea quæ dei hu
ius ſeculi ſunt ſaluaret uenit: ergo ipſi deo mundi gratiam deponit, propria ipſius
uaſa ſaluare tentans. Et ſi omnino aſſentitur deus ſeculi huius, propter ſuos qui à
Saluatore ſeruantur : ergo bonus eſt,etiamſi ſaluare non poſſit, gaudens ob ſuorum
ſalutem. Et erit de cætero una ſocietas bonitatis : quoniam alter quum poſſit ſaluat,
alter uerò quum non poſſit ſua ſaluare,ob ſeruatos gaudet,lucrum hoc ducens, quod
ſua ab eo qui bene ſaluat, ſalua habet. Et ſi omnino nõ aduerſatur uolenti ſua ſaluare,
etiam gratiam confitebitur. Si autem gratiam confitetur, primum ipſum ſaluat cuius
ſunt qui ſaluantur, quo erga eum qui ſaluatur bonitatem ſuam oſtendat. Et non par-
uos potius ſaluare uult,& ſinere neceſſarium, ex quo facti ſunt qui ſaluantur. Aut ali-
ter rurſus. Si quidem uult ipſum non ſeruare, eos uerò qui ſub ipſo ſunt ſaluat:ergo
non perfectum operatur, neque poteſt bonum operari in perfectione. Si uerò eo
quòd eſt naturæ quæ non ſaluatur, ipſum quidem ſaluare non poteſt : eos uerò qui
ab ipſo facti ſunt,ſeruat : multo profectò putidiores ſunt qui ab ipſo facti ſunt,& im-
poſſibile eſt ipſos ſaluari. Sed & aliàs, ſiquidem propria quædam ſaluare nõ potens,
ad aliena uenit oſtentationis gratia, ut ſuum auxilium demonſtraret : magna eſt ino-
pia quæ non poteſt ſua ſaluare, & ad aliena proficiſcitur, quo oſtendat opus quod
in ſuis demonſtrare non potuit. Et iam corruit ſermo Manis, de Saluatore & prin-
cipe huius ſeculi dictus. Et eſt reuera Deus huius ſeculi, non Deus alius & diuerſus
Deus huius ſeculi. ab eo qui eſt, neque Deus alius in ſubſtantia exiſtens : Abſit. Deus enim omnium
Dominus, qui mundum fecit, unus eſt Deus, pater Domini noſtri IESV CHRI
STI, & nunquã deſinit. Verùm de quo Apoſtolus dicit, quem increduli in Deum
ſibijpſis elegerunt, eum nõ ſolum unum Deum huius ſeculi eſſe dico: Abſit. ſed etiam
multos, quibus increduli ſeipſos ſubiecerunt,& mente excæcati ſunt. Velut etiam in
» alio loco dicit : Quorum Deus uenter, & gloria in turpitudine ipſorum. Et Domi-
» nus in Euangelio, Non poteſtis duobus dominis ſeruire, dicit. Deinde poſt multa, ut
oſtenderet qui ſunt duo domini, dicit, Nõ poteſtis Deo ſeruire & mammonæ. Pro-
inde Deus eſt Deus, & mãmonas eſt deus mundi. Per hos enim duos, mammonam
& uentrem, maxima pars naturæ hominum ineſcata cæcutit, non à Deo cauſa acce-
pta, ſed per propriam malignitatem, prout unuſquiſque appetens in incredulitate ſe-
» ipſum ſubditum omnibus tradit. Vnde & Apoſtolus dicit : Radix omniũ malorum
eſt auaritia. Et propterea execratur malam præſumptionem ac prænotionem facien-
» di Deum, dicens : Edulia uentri,& uenter edulijs, Deus autem & hunc & illa abole-
bit: deteſtans uentris concupiſcentias. Deus itaq; huius ſeculi excæcauit mentes incre
dulorum. Quemadmodum etiam in Euangelio ſcriba primus & ſecundus dicere re-
peritur, Quid faciam ut uitam æternam poſſideam? Ipſe uerò dixit: Honora patrem
& matrem, ſicut ſcriptum eſt. Nõ enim erant ab ipſo aliena quæ in lege habentur, ue
lut ipſe docet uitæ hæreditatem eſſe legis obſeruationem. Deinde dicit, Hæc omnia
feci à iuuentute mea. & quum hoc audiuiſſet, gauiſus eſt, ut oſtenderet mandata le-
» gis à ſua deitate non eſſe aliena. Per hoc enim quod dixit, Gauiſus eſt, conſenſum ue-
teris Teſtamẽti ad nouum fecit. At ille, Qua re amplius, inquit, opus habeo? Et dicit
» ad ipſum : Si uis perfectus fieri, uende bona tua, & diſtribue pauperibus, & accipe
crucem tuam, ac ſequere me, & habebis theſaurum in cœlis. Ille uerò abijt mœſtus,
» erat enim diues ualde. Deinde dixit Dominus, Facilius eſt camelum per foramen a-
cus tranſire, quàm diuitem in regnum cœlorum ingredi. Non poſſunt enim ingre-
di, quoniã excæcati ſunt à deo ſeculi, ducentes Mammonam ſuum deum, & ſeipſos
ſubditos facientes deo huius ſeculi, hoc eſt auariciæ. Quemadmodum dicit, Atten-
dite à fermento phariſæorum, quod eſt ſimulatio. Et in alio loco : quod eſt auaricia.

Et

Et ut oſtenderet huius effectũ & opus, dicit: Duces ſunt cæci. cæcus autẽ ubi cæcum
ducit, ambo in foueam cadunt. Quandoquidem enim excæcauit ipſos auaricia, deus
Auaricia eſt deus huius ſeculi.
huius ſeculi, etiam non illuxit illuminatio Euangelij in cordibus ipſorum, eo quòd
excæcati ſunt circa auariciam. Hæc enim & Iudam excæcauit. Hæc etiam Ananiam
occidit. Hæc multos perdidit. Hic eſt deus huius ſeculi, quem homines ſibi deum ele
gerunt, & honorem erga ipſum apprehenderunt, & Dominum cõtempſerunt, ſicut
dicit: Vnum quidem amplectetur, alterum uerò contemnet. Non poteſtis Deo ſer-
uire & mammonæ. Et uides expreſſe ac clarè quomodo rem interpretetur. Nullus
enim eſt alius Deus, non in cœlo, nõ in terra, nõ in omnibus locis, quàm unus Pater
ex quo omnia, & unus Dominus IESVS CHRISTVS per quem omnia, &
unus Spiritusſanctus in quo omnia, ſemper exiſtens trinitas, una deitas, & nunquam
additionem accipiens, neque ablationem admittens. Tranſeamus autem rurſus ad
alia, & retia huius beſtiæ feræ, & inimici ac ultoris diuellamus ô chariſſimi, ita ut quæ
ab ipſo nouè dicta ac expoſita ſunt, ad ueritatis locutionẽ feramus, his qui ueritatem
diſcere uolunt, & mentẽ ab omni mala hæreſis doctrina auertere. Reprehendit enim
rurſus legem & prophetas, inimicus ueritatis & ſancti ſpiritus exiſtens, qui in lege &
prophetis loquutus eſt: & laxata lingua uelut ſemper contra Deum, qui omnia fecit,
loquutusq; eſt in lege ac prophetis, & eſt pater Domini noſtri IESV CHRISTI,
ex quo omnis familia in cœlo & in terra nominatur, dicit: Ex ipſo concupiſcentia, &
Legis ac prophetarum reprehenſio.
ex ipſo cædes, & alia omnia. Iuſſit enim & ueſtes rapere Ægyptiorum, ſacrificia au-
tem ſibiipſi offerre, & alia omnia quæ lex tradit. Occidit & homicidã, ut non conten
tus ſit prima cæde, ſed etiam alteram efficit, nimirum dum primam cædem ulciſcitur.
Immittitq; cõcupiſcentias in mentes hominum, mulierum & aliarum rerum. Pruden
ter autem, inquit, pauca de CHRISTO uaticinatus eſt, ut per pauca ueriſimilitudi
nis fidem faceret. Atque hæc erant uerba temerarij Manis, quæ contra ſuum Domi-
num effrœni lingua loquitur. Vbi uerò conſiderauerit quis, uidebit nihil aliud in hoc
apparere quàm phrenitide correpti opera. Sicut enim qui ex phrenitide laborat, gla-
dio cõtra ſeipſum armatur, & propter morbũ ſuas carnes cõſcindit, & putat ſe de ini
micis ulciſci, & non nouit: Sic etiã hic contra ſeipſum arma ſumit, non intelligens ſen
tentias quas cõtra ſeipſum attrahit. Si enim ex ipſo cõcupiſcentia eſt, & cõcupiſcentiã
operatur, quomodo ſurſum ac deorſum cõtra cõcupiſcentiã ſcribit, qui concupiſcen
tiam immittit? Qui dicit, Non cõcupiſces quæ proximi ſunt, neq; bouem ipſius, neq;
iumentum ipſius, neque ancillam ipſius, neq; agrum ipſius, neque uxorem eius, neq;
quæcunq; proximi tui ſunt: ſi tollit concupiſcentiã, non ipſe eſt concupiſcentiæ ſuppe
ditator. Quomodo igitur dicit, Præcepit ut ſpoliarent Ægyptios dum exibant ex ter
ra Ægypti? Reuera enim iuſtus eſt iudex, uelut etiã iam ſæpe de hoc dixi. Et ut oſten-
deret quod nõ ipſe opus habeat ſacrificijs, dicit in Propheta, Non ſacrificia obtuliſtis
mihi domus Iſraël quadraginta annis, dicit Dominus. Cuius igitur erant quæ offere-
bantur ipſi quidem iuxta mentem offerentium? ipſe uerò non eo quòd ipſis opus ha
beret, admiſit, ſed ut adſueſaceret à multitudine deorum, unum Deum cognoſcere:
Quum uideret ſacrificia fieri dijs Ægyptiorum, ut ne per multitudinẽ deorum men-
tes ipſorum mutatæ, unum ſolum Deum relinquerent. poſtquam autẽ abduxit men-
tem ipſorum à multitudine deorum, per multum tempus deſueſcere faciens ipſos ab
huiuſmodi propoſito, incipit recidere quæ nõ uoluerat: & dixit, Cur mihi thus ex Sa
ba offertis, & cinamomum ex terra lõginqua? Num comedo carnes taurorũ, aut ſan
guinem taurorum bibo? Hæc enim non requiſiui ex manibus ueſtris, ſed ut faceretis
iuſtitiam erga proximum, & unuſquiſq; ueritatem erga fratrem ſuum. Et uides quod
progreſſu temporum ſubſtãtia uirtutis diuinorum reuelatur. Quemadmodum ipſe
rurſus dicit ad Samuelem: Vnge Saul in regem. Poſtea uerò ipſos redarguit, dicens:

» Vnxiſtis regem,non per me: & principes,& ego non præcepi uobis. At q̃uia expete
bant hoc mentes ipſorum,conſolans Deus Samuelem prophetam, dixit: Non te reie
» cerunt, ſed me, dicit Dominus. Verùm unge ipſis Saul filiũ Cis,uelut pueris paruis
oblatum numen,ut geſtet infirmitatem debilium,& morem gerat infanti ob debilita-
» tem ipſius. Deinde dicit id quod perfectiſſimum eſt: Sacrificium Deo ſpiritus contri-
» tus,cor contritum & humiliatum Deus non deſpiciet. Et, Sacrificate Deo ſacrificium
laudis. Et quæcunq; de hoc dici poſſunt. Poſtea uerò dicit idem Manes: Voluit de
CHRISTO ſermonẽ edere. Qui enim loquutus eſt in lege magnus reuera, qui edit
& de futuris cognoſcit. Si autem nouit futura, non exors eſt prænotionis. Sed Deus
eſt qui futura nouit. Scripſit autem ipſa ut fierent. Si uerò contraria ipſi fuiſſent, ſcri-
pſiſſet quidem de ipſis, uerùm ſoluiſſet ipſa, ut ne ipſis credidiſſemus. Quando uerò
futura in CHRISTVM perfici confirmat, profectò ipſe ſpiritus eſt qui loquutus
eſt in lege, & in prophetis, & in Euãgelio. Vna eſt enim cõſonantia, quemadmodum
» per Moſen dicit, Prophetam uobis ex fratribus ueſtris excitabit Dominus. Et rurſus
» Dominus dicit: Moſes de me ſcripſit. Moſes autem dicit: Omnis anima quæ non au
» diet prophetam illum, exterminabitur. Et rurſus Dominus: Si Moſis ſcriptis nõ cre
» ditis, quomodo meos ſermones audieritis? Et undiquaq; apparet ueritas, lucida exi-
Teſtamentũ mortis. ſtens, & non habens rugam. Mortis porrò rurſus eſſe aſſerit teſtamentum legis, eo
quòd Apoſtolus dixit: Si uerò teſtamentum mortis per literas inciſum lapidibus fuit
» in gloria. Et non ſolùm hoc dixit diuina Scriptura: ſed quod lex iuſto non eſt poſita,
ſed patricidis, & matricidis, & periuris, & ſi quid oppoſitũ eſt ſanæ doctrinæ. Quan
Lex iuſto nõ eſt poſita. doquidem igitur lex iuſto non eſt poſita, iniquus ergo eſt iuſtus: Abſit. Sed quoniam
anticipauit iuſtus perficere ea quæ ſunt legis, non eſt lex cõtra iuſtum qui fecit legem,
uerùm poſita eſt contra eos qui deliquerunt, iudicans iniquos. Sic igitur & teſta-
mentum. Iuſſit enim homicidam occidi, & adulterum occidi, & iniquum legis tranſ-
greſſorem lapidibus obrui. Fuit autem in gloria. Magna enim fuit huius gloria. Ex-
celluit enim gloriam hominũ, eo quòd à mutua iniuria prohibebat, in luce columnæ
ignis expreſſum, in tubis horrendis ualde reſonans, & in tabernaculo teſtimonij, &
in magna gloria tunc cõſtitutum. Oportebat enim præire teſtamentũ mortis, ut pri-
mum mortui peccato uiueremus iuſtitiæ. Sicut CHRISTVS infirmitates noſtras
portauit, & morbos ſuſcepit, dum ſuſtulit omnia in corpore in cruce, ut primum ea
quæ ſunt mortis, deinde quæ uitæ ſunt, in ipſo propter nos implerẽtur. Et propterea
primum moritur, ut mortis teſtamentum confirmet. Deinde ex mortuis reſurgit, ut
à gloria ad gloriam tranſeat. In cruce enim triumphauit de principatibus ac poteſta-
tibus, in morte cõdemnauit peccatum. In eo quòd ſepultus eſt, ſepeliuit iniquitatem.
In eo quòd guſtauit mortem, aculeum mortis confregit. In eo quòd deſcendit ad infer
num, ſpoliauit infernum, ſoluit ligatos in fortitudine, erexit trophæum crucis contra
diabolũ. Et uide quomodo gloria hæc à Moſe uſque ad Dominum. Quanto magis
teſtamentum uitæ erit in gloria? lapide deuoluto, petris ruptis, monumentis apertis,
angelis coruſcãtibus, mulieribus annunciantibus, pace data, ſpiritu apoſtolis ab ipſo
dato, regno cœlorum promiſſo, Euangelio illuminante orbem terrarum. Qui deſcen
dit, ipſe eſt qui aſcendit ſupra omnes cœlos, & ſedet in dextra patris. Nõ erat mortifi-
cans teſtamentum, ſed contra mortem teſtamentũ. In gloria autem erat mortis teſta-
mentum, quo excellens gloria contra mortem fieret. Deinde rurſus idem Manes di-
cit, Nõ poteſt unius doctoris eſſe uetus & nouum Teſtamentũ. Illud enim ueteraſcit
Teſtamenta ambo nõ eſſe unius doctoris. de die in diem, hoc uerò renouatur ex die in diem. Quicquid enim inueteraſcit ac ſe-
neſcit, propinquum fit interitui. Verùm illud alterius Dei, & alterius doctoris eſt. Et
hoc alterius Dei, & alterius doctoris. Et ſiquidem duo uetera teſtamẽta oſtendere po
tuiſſet, ueriſimile eſſe queat quod ab ipſo dicitur, uelut duo eſſent qui tunc teſtamen-

ta

ta feciſſent. Similiter autem ſi duo noua teſtamenta oſtendere potuiſſet, poterat quis in mentem ſumere quod ab ipſo dictum eſt. Si uerò uetus eſt unius, & nouum alterius: boni autem Dei eſt nouum teſtamentum, mali uerò uetus: Ergo niſi uidiſſet bonus Deus malum teſtamentū feciſſe, non nouiſſet quod oportet teſtamentum legare. Et erit hoc modo magis ut qui ab illo doctrinæ occaſionem acceperit, & in rebus infinitus ſit. Si enim non uidiſſet, non utique imitatus fuiſſet. Et oportebat magis uetus teſtamentum eſſe boni Dei, quo potius malus imitator appellaretur, quàm qui eſt uerus Deus. Dicit enim Dominus in Euangelio, Quicquid uidet filius patrem facere, ſic & ipſe ſimiliter facit. Et ut ne admitteret conſiliarium, ut ne gloriari poſſet diabolus ac dicere, Per cōſilium eius Saluatorē aliquid feciſſe, quum dixit ad ipſum, Dic ut lapides iſti panes fiant: ipſe hoc non ſuſtinet facere, ut ne diſcere uideatur & cōſilium à diabolo accipere. Et uides quod duo teſtamenta unius Dei dicit. Dicit enim Apoſtolus, Primum teſtamentū in monte Sina datum eſt, generans in ſeruitutem. Mons enim Sina eſt in Arabia. Etſi enim duæ ſunt mulieres, at unus eſt uir. Sic etiamſi duo ſunt teſtamenta, at unus eſt Deus, qui ambo legauit. Et propterea non duo uocauit noua, neque duo uetera, ſed unum uetus, & unum nouum. Et dicit, Teſtamentum autem ob mortuos firmum eſt. Quapropter etiam primum ſine ſanguine non conſiſtit. Accepit enim Moſes ſanguinem hircorum, & aſperſit ipſum librum & populum. Et ideo etiā ſecundum teſtamentum ob mortem Saluatoris datum eſt: quando maximè ambo inter ſe conſona ſunt, illud quidem dicens, Non deficiet princeps ex Iuda, neque dux ex femoribus ipſius, donec uenerit cui repoſitum eſt. Secundum uerò, Deus erat in CHRISTO, mundum concilians ſibiipſi, non imputans ipſis delicta. Et multa de hoc dicere poſſim. Verùm compendij gratia præſcribo. Porrò arboribus reſiccatis ac inueteratis rurſus cōparat legem & prophetas. Nimirum ex dicto quod dixit, Lex & prophetæ uſque ad Ioannem. Et nihil eſt hoc ſtultius. Cui enim non clarum eſt, quod impleto eo quòd nunciatum erat per prophetas, finiti erant prophetæ? Si enim adhuc uenirent prophetæ nunciātes CHRISTVM uenturum ex Maria, nondum CHRISTVS adueniſſet. Similis enim uidetur hæc res tali cuipiam facto. Rex profecturus in regionem præmittit ante ſe in equis præparatores, prænuncios. Et quanto magis aduentus regis appropinquat, tanto plures ſunt præcones aduentum anticipantes, & in urbibus aduentum denunciantes. Vbi uerò uenerit iam rex in urbem, quæ amplius eſt utilitas præconum? quid opus eſt equitibus? aut alijs denunciātibus regis aduentum, quando ipſe rex intus eſt? Sic etiam lex & prophetæ uſque ad Ioannem. ubi uerò Ioannes prædicauit uocem in deſerto, & oſtendit, Hic eſt agnus Dei, qui tollit peccatum mundi: non amplius prophetis opus eſt, quo ueniāt & prædicent nobis CHRISTI ex uirgine aduentum. Opus autem fuit his qui præannunciauerunt ipſius aduentum, ad aduentus ipſius confirmationem, quoniam præannunciatus fuit. Quemadmodū enim ſi quis pædagogum haberet, uelut etiam Apoſtolus dicit, quod pædagogus noſter eſt lex ad Domini aduentum: ubi peruenerit ad ætatem, & acceperit præceptorem, non omnino reijcit pædagogum uelut inimicū. Sic & nos deducti ſumus in lege & in prophetis, uſq; ad aduentum præceptoris. Reperto autem præceptore, non reprobamus pædagogum, ſed etiam gratiam ipſi confitemur, quod puericiam noſtram deduxit, & ad præfectiores diſciplinas nos demiſit. Aut quemadmodum ſi quis in mari nauigare uellet, & magnam nauem haberet, uerùm in parua ſcapha commotionem circa ripam maris tranſiret, & ſcapha hominem ad magnam nauem perferret: homo ipſe non omnino ſubmergit ſcapham, ubi magnam nauem reperit, ſed cum hoc quod gratiam ſcaphæ habet, occupat maiorem ſalutis ſuæ nauim. Aut ut etiā aliter dicamus, quemadmodum ſi quis expoſitus ſit à matre ſua genitrice, aſſumptus autem ſit ab aliquo quocunq; tan-

Lex & prophetæ reſiccatæ arbores.

Similia egregia.

dem : & poſtea ubi in uirum euaſit, cognouerit ſuum naturalem patrem, ſit autẽ talis
prudentia præditus, Nunquid ubi cognouit ſuum patrem, & propriã hæreditatem
aſſequitur, ob id reprobat nutritorem qui ipſum educauit? & non potius gratiam ha
bet nutricio quod nõ ſiuit ipſum in mortẽ tradi? Sic & nos gratiã habemus Deo qui
dedit legem & prophetas, & gratiam habemus ipſi qui dignatus eſt nos nouo filij ſui
teſtamento. Dicit deinde idem Manes, formas eſſe nos principum, & nos à princi-
bus factos, ipſis uerò in edulium obiectos. Verùm multa eſt impietas in talibus uer-

Homines edu liũ principũ.

bis. Videmus enim non ſic res cõtingere. Omne enim quod eſt in terra, etiamſi ex im-
probioribus ac ſæuioribus feris ſit, nõ propriam formam inuadit, ſed alias: uelut uer
bi gratia, Leones leones non comedunt, ob propriam figuram, & eundem ordinem:
ſed fame magna premente feras in montibus, & ubi per longum tempus nihil repe-
riunt, aut propter niuem, aut ob aliam inopiam, diuerſantur in ſpeluncis ac latebris
ſuis leones unà cum catulis ac leænis, & non inuadit fera feram, nòn lupus lupum:
niſi fortè ad inſaniam deueniat animal, & rabie percitum ignoret quod facit. Si itaque
lupus lupum non edit propter eiuſdem ordinis formam: Quomodo poſſunt prin-
cipes nos edere, ſi eiuſdem formæ ſumus, & non magis adblandiantur nobis, quo ui-
deantur proprias ſuas formas amplecti? Et undiquaque redarguuntur impoſtoris

Nõ omnes capiunt hoc, dictũ, de quare dictum ſit.

ſermones. Deinde rurſus ex Euangelio apprehendit, quod nõ omnes capiunt ipſius
doctrinam, ſed quibus datum eſt. Et non erat in hoc loco ſermo Saluatori de doctri
na, ſed de eunuchis. Si uerò de doctrina ipſius hoc impletur, Non omnes capiunt
dictum hoc: Ergo ſi non capient, iuxta propriam mentem non capiunt. Laudabi-
les igitur aut uituperabiles hi iuxta liberum arbitrium uocabuntur. Et non amplius
ſecundùm naturam erit capacitas. Alioqui quid profuiſſet ſuam doctrinam denun-
cians? Corruit autem undiquaq; ipſius ſermo. Neq; enim doctrinã Saluator dictum
appellauit, ſed ſermonem de eunuchiſmo. Et ſi etiã de doctrina dixiſſet, non amplius
conſiſtet Manis ſermo. Dicit amplius idem Manes, noſtros iam ſermones uſurpans:
Etenim oues meæ cognoſcunt me, & cognoſco meas oues. In omnibus autem men-
titur. Quum enim uellet per blandicias rapere animas eorum qui tunc erant in diſpu
tatione, hunc ſermonem proloquutus eſt, eſcam, ut ita dicam, ſpargens: quo per adu
lationem ipſi coniungerentur: ut ubi coniuncti ipſi eſſent, inciperet iactare ac dicere,
nouiſſe ſeipſos priuſquam ad ipſum acceſſiſſent. Accidit autem ei uelut Apollini ua-
ti, ſicut in Græcorum fabulis fertur, qui alijs uaticinabatur, ſibiÿpſi uerò uaticinari

Apollinis uatis uanitas.

non potuit. Verùm excidit à uaticinio amans Daphnem, & excidit propter ipſius
caſtitatem. Sic etiam hic Manes, uaticinabatur quidem ſe noſſe ſuos. Verùm na-
tura propter Marcellum uenit ſubditum ipſum accepturus. Sed corruit ipſius ua-
ticinium. Neque enim Marcellus ipſi fidem habuit, neque quiſquam alius illius tem

Saluatum neminẽ ante 15. Tiberij annũ.

poris hominum. Deinde dicit, quod antiquis annis nemo ſaluatus eſt: ſed à deci-
moquinto anno Tiberij Cæſaris, uſque ad ſua tempora. Probus autem erat illo
tempore rex, & Aurelianus ante ipſum, quando hic Manes præſens erat. Et in
hoc rurſus confutatur, quum undiquaque Euangelium & Apoſtolica uerba di-
cant, de his qui iam prius ſunt ſaluati. Similiter dicit Dominus, Requiretur à ge
» neratione hac omnis ſanguis iuſti effuſus in terra, à ſanguine Abel iuſti, uſque ad
» ſanguinem Zachariæ, qui effuſus eſt in medio templi & altaris. Vnde igitur iu-
ſtus eſt Abel, unde Zacharias, niſi quod erat iam ſalus, & quod ſaluauit iam per
legem & prophetas? Apoſtolus autem dicit: Regnauit mors ab Adam uſque ad
Moſem: quo cognoſcas quod in Moſe impedita eſt mors, non penitus abolita.
Expectabat enim perfectorem omnium IESVM. quo ubi ipſum tradidiſſet
pro humana natura, immortalis mortuus, & inſuperabilis ſuperatus, & uita in car-
ne ſuſtinens ut pateretur, frangeret per mortem eum qui imperium mortis habet,

acu-

aculeum peccati, & mortẽ: quando de cætero implebatur, Vbi aculeus tuus ô mors, »
ubi uictoria tua ô inferne? Illic etenim in Moſe impedita mors euerſa eſt, ubi regnaſſet
uſque ad Moſem. Et primum quidem iuſti erant Abel & Enoch, qui translatus eſt
ut non uideret mortem, & non eſt inuentus. At nondum erat lex ſcripta, ſed lex natu-
ralis ex intelligentia & traditione, per ſucceſſionem ex patribus ad filios. Quando ue
ro claré edita eſt lex, factus eſt gladius, ut ita dicam, diuidens uim peccati. Quando au
tem Saluator aduenit, contritus eſt aculeus mortis, & rurſus deuorata mors tunc in *Saluationis*
uictoriam. Et uide quomodo ſaluauit Deus per multos modos. Perfecta autem ſalus *modi multi.*
in CHRISTO IESV Domino noſtro facta eſt, & fiet uelut etiam Euangelium
dicit, Ex plenitudine ipſius nos omnes accepimus. Et qualem dicit plenitudinẽ præ- *Plenitudo*
terquam legem per Moſem datam? Gratia & ueritas per IESVM facta eſt. Illic qui- *quid ſit.*
dem data eſt, hic facta eſt. Si ex plenitudine lex, gratia & ueritas IESV: uetus & no
uum Teſtamentum in lege, & gratia, & ueritate ſunt. Alia porrò ſententia idem Ma
nes uſus eſt, dicens: CHRISTVS redemit nos à maledictione legis, factus pro no
bis maledictio. Dicat itaque quo argento facta eſt emptio? quale fuit precium quod
dedit ut nos emeret? Non enim dixit, emit, ſed redemit. At emptionem quidem no-
uit, precium autem non nouit. Veritas uerò utraque confitetur. Redemit enim nos,
& emit uere à maledictione legis, factus pro nobis maledictio. Et quomodo emit
nos ſtatim infert ille Eccleſiæ doctor, dicens: Precio empti eſtis, precioſo ſanguine *Emptio &*
agni immaculati & immaculati CHRISTI. Si itaque ſanguine empti eſtis, non *precium no*
es de emptorum numero ô Manes, quia ſanguinem negas. Vnde uerò nos emit? dic. *ſtri.*
Alienos nos emit? Ergo indigus fuit prior noſter Dominus, & opus habens noſtri
precio, accepit id, & tradidit nos CHRISTO. Et ſi traditi ſumus CHRISTO,
non amplius ſumus prioris. Si itaque prior non amplius nos poſſidet: ergo extra ſu
am poſſeſſionem conſtitutus eſt, & in proprijs locis non habet poteſtatẽ. Quomodo
igitur operatur in filijs inobedientiæ, uelut ſcriptum eſt? Sed neque quomodo emit,
neque quomodo empti ſimus, neque quomodo maledictio pro nobis factus eſt, no-
uit ille, per omnia inſaniens, qui aperuit os ſuum, & non poteſt ea quæ dicit cõfirma-
re. Ecce enim ipſos uidemus dicere in regeneratione aduentus ipſius ac uociferari, In
nomine tuo comedimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus. & dicet ad ipſos, Abi-
te à me maledicti, Non noui uos. Quomodo igitur ipſum confitentur, & ipſe illos
execratur? Quid uerò erat maledictio legis? Maledictio legis erat crux propter pecca *Maledictio*
ta. Si quis enim deprehenſus fuerit in delicto, dicit lex, Suſpendetis ipſum in ligno. *legis crux.*
Non occidat ſol ſuper ipſum, ſuper morticinium ipſius, ſed detrahetis ipſum, & ſepe- «
lietis ipſum ante ſolis occaſum, Quia maledictus omnis qui pendet in ligno. Quando «
quidem igitur propter crucifixionem maledictio conſtituta erat, ipſe ubi uenit, pec-
cata noſtra in ligno ſuſtulit, ſeipſum dans pro nobis. Sanguis ipſius nos emit. Cor-
pus ipſius nos à maledictione ſoluit, hoc eſt ſoluit peccata per pœnitentiam crucis, &
ſuum aduentum. Neque igitur lex maledictio eſt: Abſit. neque Euangelium maledi-
ctionem accepit, neque ipſe Dominus, ſed per occaſionem mortis ſuæ, exoluta eſt
mors contra peccatum. Deinde dicit, quod lex adminiſtratio erat mortis. Iam uerò
de hoc multa diximus, quod non ipſa erat miniſtra mortis. Neq; enim iuſſit occidere,
ſed dixit, Ne occidas. Quandoquidem uerò occidit homicidã, ut per unum occiſum
cædis actio tolleretur, & propter unũ terrefacti multi abſtinerẽt ab iniuſtitia, ut non
amplius occiderent: adminiſtratio mortis erat, non ut mortem adminiſtraret, ſed ut
mortem homicidæ faceret, ut ne amplius multi homicidæ fierent. Vbi autem ue-
nit Saluator, quandoquidem caſtigarat iam pædagogus: plurimo tempore perfe-
ctiora documenta oſtendens, unà cum conſonantia legis, nempe, Ne occidas, ne fur
tum facias, ne dicas falſum teſtimonium: dixit, Si quis te cædit in dextram maxillam,
obuer

» obuerte ipſi etiam alteram: quo uitæ adminiſtratio fiat, cæde penitus ſublata. Qui
enim percutitur in maxillam, irritationem ad cædem non facit, ſed manum homici-
dæ per humilitatem exoluit, maliciam in ipſo blandicijs demulcens. Atque ſic om-
nia conſona ſunt in ueteri ac nouo Teſtamento. Deinde rurſus aliud dictum appre
hendit, quo duarum perſonarum propoſitum obiter inferat, ad dictæ ab ipſo duali-
tatis cõfirmationem, duarumq; naturarum, principiorumq; principium non haben
tium, & radicum, de quibus iam antea diximus: ſimilia dicere uolens, uerùm ob re-
rum diuiſionem ſic diuidere audens, dicere non ueretur, quod uetus Teſtamentum
dixit, Meum eſt aurum, & meum argentum. Nouum uerò teſtamentum dicit, Beati
» pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. At non nouit quod uetus
» rurſus dicit, Diues & pauper alter alteri obuiam uenit, Dominus autem utroſq; fecit.

Pauperes natura, et pauperes ſpiritu.

Et nouum teſtamentum eidem conſentit, beatos quidem prædicans pauperes, natu-
ra pauperes: aliquando uerò pauperes ſpiritu, ut utroſque exæquet. quo & glorians
Petrus ueram paupertatẽ oſtendat, dum ait: Argentum & aurum non eſt mihi, quod
» uerò habeo, hoc tibi do, in nomine IESV CHRISTI ſurge & ambula: & ut
» beatitudinem natura pauperum non oppoſitam eſſe indicet beatitudini pauperum
ſecundùm ſpiritum, qui ſanè ſunt qui poſſident aliqua cum iuſtitia, pauperes autem
ſunt animi humilitate. de quibus dixit: Eſuriui, & dediſtis mihi edere: ſitiui, & pota-
ſtis me, &c. Deinde declarat dicens, Hi fecerunt ex bonis ſuis. Et uides unum & eun
dem ſpiritum in ueteri Teſtamento, pauperem oſtendere ac diuitem: ſimiliter etiam
in nouo Teſtamento eundem. nam & Saluator laudat ambo. Intentus enim gazo-
phylacio, uidit mittentes in corbonam, & non interdixit opulenta dona. Laudauit
autem & uiduam quæ duo minuta immiſit, propter prædictam paupertatem, ut im-
» pleretur quod ſcriptum eſt: Diues & pauper alter alteri obuiã uenit, Dominus autẽ
utroſque fecit. Et quod quidem hæc ſic ſe habent, & quod idem eſt ſpiritus ueteris ac
noui Teſtamẽti, uide Apoſtolũ dicentem de priſcis prophetis. Deficiet me tempus, ſi
narrare uoluero de Gedeone, Baruc, Sampſon, Iephthaë, Dauide, & reliquis prophe
tis. qui obambularũt in pellibus ouillis ac caprinis, male uexati, anguſtijs preſſi ac co-
arctati, quibus mundus nõ erat dignus. Reperimus enim & Eſaiam ſacco indutum,
& Heliam ſimiliter. Et uides quomodo beati prædicãtur in ueteri ac nouo Teſtamen
to pauperes propter pietatem, & beati prædicantur diuites propter iuſtitiam. Dein-
de rurſus dicit idem Manes, Vetus teſtamentum, inquit, iubet ſabbatum agere. & ſi
quis ſabbatum non ſeruaſſet, lapidibus obruebatur. Sic & qui faſcem lignorum col
legiſſet, tradebatur. Nouum autem teſtamentum, hoc eſt Dominus in Euangelio di-
xit, Ego operor, & pater meus operatur. Et in ſabbato euellebãt diſcipuli ſpicas. & in
ſabbato curauit: & non hoc ſolum, uerum etiam, Tolle grabbatum tuum, & uade in
domum tuam, dixit. Et ô ingentem ignorantiã. Nihil enim peius eſt imperitia. Mul-
tos enim excæcauit ignorantia. Quando enim nõ ob bonam cauſam ſabbatum ſolu-

Sabbati ſolutio ac ſeruatio pro iuſta occaſione.

tum eſt? Quando uerò non ligatũ eſt à malicia, nõ modò ſabbatũ, ſed omnis dies? Ie-
ſus enim Naue ſucceſſor Moſis, qui inter prophetas numeratᷣ, qui electus eſt à Deo,
qui per orationem detinuit ſolem & lunam, ubi dixit, Stet ſol iuxta Gabaon, & luna
iuxta cõuallem Ialo: ſtatim reperitur ſabbatum ſoluere propter bonã actionem. Nam
per ſeptem dies circundat muros Hierichuntis ipſe Ieſus, & nõ licebat ire in ſabbatis
ultra menſuram ſex ſtadiorum definitorũ. At menſura ambitus Hierichũtis ſtadia
uiginti excedit. Quum autẽ per ſeptem dies circundederint ipſi ciuitatẽ, omnino inci
dit ſabbatũ in unam ex his diebus. Erat autẽ hoc præceptũ Dei, ut oſtenderet uolun-
tatem ſuæ miraculorũ editionis. Neq; enim fraudes, neq; machinæ erant, non arietes,
non inſtrumẽta bellica ad urbes euaſtãdas, ſed una uox tubæ corneæ, & oratio iuſti,
proſtrauerũt collapſos muros aduerſariorũ. Oportebat enim ipſos plecti, quoniã im

pleta

pleta erant peccata Amorrhæorum. Iudex enim erat lex cōtra iniuſtitiam, & unicuiq; reddebat ſecundùm ſua opera: & quoniam in peccatis erant Amorrhæi, in tranſgreſſione conſtituti, & qui abnegaſſent iuſiurandum quod iurauerunt, quemadmodum etiam iam alibi à me dictū eſt. Nihil autē moleſti erit & hic eadē apponere. Hæc enim ſunt quæ in promptu Manis illa uehementia habet, Quod malus ſit Deus legis, qui deprædatus eſt Ægyptios, & eiecit Amorrhæos & Gergeſęos, atque alias gentes, & dedit terram ipſorum filijs Iſraël. Qui dicit, Non concupiſcas, quomodo dedit ipſis aliena? & non nouit idiota ille quod propriam ſuam terram receperunt abreptam ab ipſis, & punita ſunt ea quæ facta ſunt inter ipſos, mutuò conſtituto termino ueritatis & iureiurando. Noë enim ſeruatus à diluuio, eiusq; coniunx cum tribus filijs, totidemq; filiabus, ſolus diuidens totum mundum, tribus filijs ſuis, Sem, & Cham, & Iapheth diuiſit, iacta ſorte in Rhinocoruris, uelut etiam conſequentia habet, & nihil eſt uanum, neque adulteratum. Rhinocorura enim interpretari queas Neel, & ſic natura indigenæ ipſam uocant. Ex Hebraica uerò lingua ſignificat ſortes, quandoquidem Noe illic miſit ſortes tribus filijs ſuis. & cecidit ſors à Rhinocoruris uſq; ad Gadira, quæ ſors habet Ægyptum, & Mareandinen, & Ammona, Libyamq; ac Marmarida, Pentapolin, Macaten, Macronen, Leptemanen, Syriā, Mauritaniā, uſq; ad columnas Herculis, & interiorē Gadiram. Hęc ad notum ſiue auſtrū. A Rhinocoruris uerò ad Orientem ſors hæc habet. Idumæam & Madianitin, Alabaſtritin, Omeritin, Axonitin, Bugean & Liban uſque ad Bactrorum regionem. Atque hæc ſors diſtinguit inter Sem ea quæ ſunt ad Orientem. Ipſi uerò Sem cecidit ſors in amplitudinem, Palæſtina, Phœnice, & Caua Syria, Comagene, Cilicia, Cappadocia, Galatia, Paphlagonia, Thrace, Europe, Laria, Iberia, Caſpia, Cardyea, uſq; ad Mediam, ad boream ac Septentrionem. Iſthic hæc ſors ſeparat Iapheth ad boream. Ad occidentem uerò, ab Europa uſque ad Hiſpaniam & Britaniam, illic adiacentes populi, Euites, Daunes, Iapyges, Labri, Latini, Optici, Magardes, uſque ad poſſeſſionem Hiſpaniæ ac Galliæ, Scoptorumq; ac Francorum ſuperiorem regionem. Quando igitur ſic diuiſæ ſunt ſortes, Noe conuocatis tribus filijs decreuit iureiurando, ut nemo ſortem fratris ſui inuaderet, & fratrem ſuum circumueniret. At Chanaan filius Cham, quum auarus eſſet, inuaſit Palæſtinā terram, & occupauit ipſam: & appellata eſt terra Chanaan, eo quod in ipſa habitauit propria ſua ſorte relicta, eo quòd nimio calore referta eſſe uidebatur. & ſedens in terra ipſius Sem, quæ nunc Iudæa appellatur, genuit hos filios, Amorrhæum, Gergeſæum, Merezæum, Iebuſæum, Euæum, Arucæum, Chettæum, Aſenæum, Samaræum, Sidonium, & Philiſtiæum. Ob id etiam Dominus in lege dicit, oſtendēs quod peccata ipſorum in iureiurando implebantur, dum dicit, Nondum impleta ſunt peccata Amorrhęorum. Quapropter permanſerunt in monte tempus terentes in deſerto, donec ipſi ſeipſos condemnarent, & ad bellum ſe pararent aduerſus filios Sem iniuria affectos. Sem enim genuit Arphaxad, Arphaxad Cinna, Cinna Sala, Sala Heber, Heber Phalec, Phalec Rhagab, Rhagab Seruch, Seruch Nachor, Nachor Tharra, Tharra Abraam, Abraam Iſaac, Iſaac Iacob, Iacob Iuda, Iuda Phares, Phares Eſrom, Eſrom Aram, Aram Aminadab, Aminadab Naaſſon. In temporibus Naaſſon tribuni Iuda, & in temporibus Ieſu Naue, acceperunt filij Sem propriam terram, nulla iniuria in medio exiſtente, ſed iuſto iudicio. Corruerunt igitur muri Hierichuntis ſua ſponte. Iuſtitia enim ulciſcitur iniuſtitiam. Per ſeptem dies circundabant muros, & ſoluebatur ſabbatum, ut impleretur iuſtitia. Et non hoc ſolum, uerum ſeptem lucernas habebat candelabrum ſanctificationis in tabernaculo teſtimonij, & ſingulis diebus accendebantur lucernæ ſeptem æqualiter, & nulla omnino ipſarum per unam diem ceſſabat, ſed unaquaque die eadem lux erat. Non enim factum eſt ſabbatum ad excluſionem, ſed ad bonum opus.

Terræ diuiſio inter tres filios Noe.

Chanaan filij.

cc

Sem filij.

opus.

opus. Quum autẽ nemo omnino operaretur in duodecim tribubus, ſolum altare nõ
ceſſabat, quemadmodum Dominus in Euangelio dicit, Sacerdotes ueſtri profanant
ſabbatum in templo, & ſunt ſine culpa. profanant autem ſabbatum, hoc eſt ſoluunt.
Soluunt autem quomodo, quàm ſacrificium offerẽtes Deo, ut ne ocioſum ſit altare?
Et nõ hoc ſolum, ſed & ſol oritur atque occidit, & luna augeſcit ac deficit, & uenti ſpi-
rant, & fructus germinãt, & matres pariunt, & omnia fiunt in ſabbato. Quapropter
etiam Dominus ubi ueniſſet, non artem fabrilem lignariam exercuit in ſabbato, non
ferrariam, non aliud quid, ſed quum Deus eſſet, Dei opus operatus eſt, & dixit, Tolle
» grabbatum tuum, & ambula: quo ex geſtante appareret opus quod factum erat, ut o-
mnes cognoſcerent eum qui de cœlo uenit in auxilium filijs hominum. Etenim reue
ra uenit ut ſolueret ſabbatum. Nõ potuiſſet autem ipſum ſoluere, ſi alienus ab ipſo fu
iſſet. Nemo enim alienum ſoluit opus, niſi exceptor alienorum talis fiat, & alienus in-
ſpector pœnas ſibijpſi redimat. Quandoquidem autẽ propriũ ipſius eſt ſabbatum,
ob id dicit, Dominus eſt filius hominis, etiam ſabbati. & dicit, Non homo propter
ſabbatum factus eſt, ſed ſabbatum propter hominem. Si itaq; fecit Deus ſabbatũ pro-
pter hominem, etiam prætulit hominem ſabbato, quo homo requiem cognoſceret,
& futurorũ quietem. Exemplaria enim ſunt hæc cœleſtium. hic enim ex parte, illa ue-
Sabbatũ magnum. rò tota perfectio. Sabbatum igitur in lege uſq; ad ſuam præſentiam. Soluit autẽ illud
ſabbatum, & dedit nobis ſabbatũ magnum, quod eſt ipſe Dominus, requies noſtra
& ſabbatiſmus. Nemo igitur diſparabit uetus à nouo Teſtamento, neque nouum à
ueteri. Vna enim eſt, eademq; conſonantia. At uerò rudis & imperitus ſi uiderit duas
urnas hauſtorias ex uno fonte haurientes, putabit propter urnarum diuerſitatem, di
uerſas etiam eſſe aquas. Verùm audiet ab his qui norunt ueritatem, Guſta de duabus
urnis, & uide quod duæ quidem ſunt urnæ, unus autẽ eſt fons. Sic unus Dominus,
unus Deus, unus Spiritus, qui loquutus eſt in lege ac prophetis, & in Euãgelio. Ob
id enim non duo ſunt uetera teſtamenta, & neque duo noua teſtamenta, quoniam
non ſunt duo qui teſtamentum fecerunt, ſed unus qui uetus antiquat, & nouum reno
Spiritum ſaluari abſque corpore. uat: non uetus abolens in interitum, ſed uetus ſedans, & ſecundo hæreditatem opu-
lentiæ apponens. Aliam porrò rurſus idem Manes ſententiã producit, dicens: Scio
ſpiritum ſaluari abſque corpore. hoc enim, inquit, docet Apoſtolus, dicens: Omnino
» auditur inter uos ſcortatio, & talis ſcortatio, quæ neque inter gentes nominatur, ut
» aliquis uxorem patris habeat. Et uos inflati eſtis, & non potius luxiſtis, ut tolleretur
» de medio ueſtrum, qui hoc facinus perpetrauit. Ego quidem abſens corpore, præ-
» ſens autem ſpiritu, iam iudicaui eum qui hoc facinus perpetrauit, ut congregatis uo-
» bis & Domino cum meo ſpiritu, tradatur talis ſatanæ in interitum carnis, ut ſpiritus
ſaluetur in die Domini. Interitus autem in carne eſt, perfecta abolitio. Quomodo igi
tur abolita carne in manu diaboli, & ſeruato ſpiritu, amplius erit reſurrectio corpo-
rum aut carnis? Et nõ nouit imperitus ille in omnibus, quod opera carnis ſunt, ſcor
tatio, adulterium, petulantia, & his ſimilia: Et non de ipſa carne dicit, ſed de operibus
carnis. Etenim quando operabitur ſcortationem, caro ipſa operatur. Si uerò habue-
rit continentiã, non amplius caro caro eſt, ſed caro in ſpiritũ tranſmutata eſt. Quem-
» admodum etiam Apoſtolus dicit: Qui ab initio coniunxit ambos dixit, Quapropter
» relinquet homo patrem ſuum & matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo
in carnem unam. Quare qui adhæret ſcorto, unum corpus eſt: & qui adhæret Domi-
no, unus ſpiritus eſt. Igitur qui ſcortationem operatur, caro factus eſt, non ſolum ipſa
caro, ſed omnia, & anima & alia, caro fiunt. Adhærens enim ſcorto, caro factus eſt: &
quũ ſit carnalis, caro omnino uocatur. Qui uerò adhæret Domino, unus ſpiritus eſt,
hoc eſt corpus & anima: & omnia quæ ſunt in homine, unus ſpiritus ſunt in Domi-
» no. Et de hoc legem ferẽs idem Apoſtolus dicit: Deus poſuit in corpore omnia mem
bra,

bra,unumquodq; ſicut uoluit. Et uide quomodo confitetur Deum creatorem cor-
poris,& poſitorem partium in nobis ſicut uoluit propria ſapientia ac bonitate. Dein
de pro exemplo noſtri corporis proponit corpus CHRISTI, quod & nos cor-
pus CHRISTI ſumus,& mẽbra ex parte,& Eccleſia Dei quæ eſt corpus CHRI
STI. Si itaque corpus CHRISTI ipſa Eccleſia,agglutinata & adhærens ſpiritui,
hoc eſt Domino,unus ſpiritus eſt: qui ſanè ab ipſa delinquit,à ſpiritu elapſus,caro fa
ctus eſt omnino corpore & anima, & ſi quid eſt in ipſo. Alioqui quomodo poſſit
pars tradi ſatanæ,& pars non tradi? Non enim dixit, ut tradatur caro ſatanæ,ſed ut
tradatur talis. Qui uerò dicit talis, integrum hominem cum anima & omnibus quæ
ſunt in homine tradidit. Si uerò totum tradidit,totam carnem pronũciauit. Spiritum
uerò indicauit ſaluari in diem Domini. Quo uerò non in culpa eſſet Eccleſia ipſius
delicti hominis qui deliquit ac errauit,& inquinaretur tota Eccleſia unius delicto,di-
cit: Vt tradatur is qui deliquit,ut ſpiritus,hoc eſt tota Eccleſia ſaluetur. At,inquit,ſcri
ptum eſt,Caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebũt,& in hoc ſe aliquid dicere pu
tat. Etenim reuera non poteſt ſcortatio regnum cœlorum poſſidere, neque adulteriũ
atque petulantia, neque ſimulachrorũ cultus,hoc eſt caro & ſanguis. Si uerò de car-
ne & ſanguine dictum hoc putas eſſe ipſam carnem, quomodo amplius impletur id
quod dictum eſt? Quicunque receperũt ipſum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri,
qui non ex ſanguinibus,neque ex carne geniti ſunt,ſed ex Deo. Quis in mundo geni
tus eſt ſine carne? Sed quoniam tranſmutatæ ſunt mentes,non naturæ eorum qui ex
matrum ac patrũ carne ac ſanguine geniti ſunt:& geniti ſunt ſecunda natiuitate,quæ
contingit ex generatione Domini per ſpiritum & ignem, dedit eis poteſtatem filios
Dei fieri. Quemadmodum igitur hic ex carne geniti ſunt & ex ſanguine,& non am-
plius reputatur natiuitas ex carne & ſanguine, propter mutationem iuſtitiæ, & qui-
dem in carne & ſanguine: ſicut dicit, In carne enim obambulantes, non ſecundùm car
nem militamus : Igitur eſt caro quæ nõ ſecundùm carnem militat. Et propterea dicit,
Carnem & ſanguinem non poſſidere regnum cœlorum : non de carne hac quæ la-
boribus fatigata eſt,quæ ſanctificata eſt,& Deo complacuit,ſed de ea quæ in peccatis
uerſata eſt. Alioqui quomodo impletur quod dictum eſt? Oportet enim corruptibi-
le hoc induere incorruptibilitatem, & mortale hoc induere immortalitatem. Clariùs
autem de hoc idem Apoſtolus indicans, ut ne aliqui ſeducantur, & pro malis operi-
bus de corporis formatione ex reſurrectione deſperẽt, dicit: Mortificate membra ue-
ſtra terreſtria, quæ ſunt, ſcortatio, adulterium, petulantia,&c.

Caro & ſanguis regnum Dei non poſſi debũt, quomodo accipiẽdũ.

*

Sed & eos qui uiſi ſunt Gallilæis,& dixerũt: Hic IESVS quem uidiſtis à uobis aſſu
mi, ſic ueniet quo modo uidiſtis ipſum aſſumi. Cæterùm ex relatis omnibus poſſunt
hi qui intelligentia præditi ſunt, ſententiam cognoſcere in omnibus ueritatis ſermo-
nibus,& in prædicti appellati Manichæi mendacijs: quum etiamſi non alicuius teſti
monij mentionem feciſſemus, ex duobus aut tribus teſtimonijs quæ produximus,
omnia ipſius falſa deprehendantur. Nos autem magnam uiam aſperam & periculo-
ſos locos huius Amphisbœnæ ac pernicioſæ feræ emenſi (quæ nimirum Cenchritis
eſt,à multis ſimilitudinibus ad decipiendos uidentes uariegata,& occultũ aculeatum
ac uenenum eiaculantem fontem habens,qui ex omnibus procedit. Quandoquidem
enim cum Græcis Græcus eſt, ſolem adorans & lunam, & aſtra,& dæmones: Græ-
cus hic uir ô chariſſimi exiſtit, & hæreſis ipſius Græcorum dogmata recenſet. Mago-
rum quoq; dogmata nouit, & in ipſis uolutatur. Aſtronomos laudat,eorũ dogmata
curioſe inueſtigans. Solum CHRISTI nomen uerbis iactat. Quemadmodum
etiam ipſe Cenchritis ſerpens : occultat quidem uenenum,uerum decipit per uarieta-
tem, dum in medio multorum noſtrorum uerſatur, & his quæ adſunt aſſimilatur)

Cenchritis ſerpens.

poſtquam in uirtute Dei, per lignum ueritatis & ſanguinem CHRISTI, & per corpus quod ex Maria uerè genitum eſt, & per mortuorum reſurrectionẽ, & per confeſſionem unius unitatis, caput draconis in aqua cõtriuimus, hac multorum capitum hæreſi retrò fugata, & capite ipſius contuſo: Deo quidem grati eſſe perſeueremus, ad ſequentes uerò hæreſes progredi feſtinemus, Deum inuocantes infirmitatis noſtræ adiutorem, quo ubi promiſſa perfecerimus, perfectè Deo gratias agamus.

Contra Hieracitas, hæreſim LXVII.

Hierax. POſt flagitioſam hanc, & uenenum ſupra omnem hæreſim eiaculantem, barbaricam Manis illius reptiliformis doctrinæ emiſſionẽ, ſurrexit quidam Hierax nomine, à quo appellati ſunt Hieracitæ. Hic in Leonto Ægypti uixit, non exiguæ eruditionis, & Græcæ totius doctrinæ ſtudijs exercitatus, & in medicina Sophiſtica, alijſq; omnibus Ægyptiorum ac Græcorum diſciplinis exactè uerſatus. Denique & aſtronomiam & Magiam attigerat. Experientiſſimus enim fuit multarum doctrinarum, & in exponendo ac narrando, uelut indicant ipſius orationes. Egregiè uerò nouit Ægyptiorum linguam. erat enim uir Ægyptius. Sed & in Græca non modicè clarus erat, omnibusq; modis acutus. Et fuit ſanè Chriſtianus, uerùm non permanſit in politia CHRISTI. impegit enim, & lapſus excidit. Nam hic, ut clarè dicam, à ueteri ac nouo teſtamẽto diſcedens, & in ipſa expoſitiones faciens, docuit à ſeipſo à propria uanitate quod ipſi uiſum eſt, & quod ipſi in mentem uenit. Vult enim etiam ipſe carnem non reſurgere penitus, ſed animam ſolam. Spiritalem autem reſurrectionem aſſerit, & quæcunque ſunt ex diuinis ſcripturis in mentem ſuam collecta, ita in ſeipſo coaceruauit abſurda figmenta, omnia mala machinatus ad hæreſis ſuæ confirmationem. Erat autem uir admirandus ob ſuam exercitationem in pietate, & qui animas perſuadere poſſet. Multi enim pietatis exercitatores ſtatim ab ipſo ſeducti ſunt. Arbitror autem quod de reſurrectione mortuorum, quod carnis reſurrectionem negauit, Origenes. ab Origene occaſionem accepit, aut ex ſua ipſius mente hoc euomuit. Non admittit hic nuptias, & aſſerit has eſſe ueteris teſtamenti. Abraam enim & Iſaac ac Iacob, & Moſem & Aaron, & omnes ſanctos, Eſaiam item ac Hieremiam ſimiliter ſuſcipit, & Nuptiæ reprobatæ. pro prophetis habet, & conceſſum eſſe ait in ueteri taſtamento, nuptias contrahere. Verùm à CHRISTI aduentu non amplius nuptias admitti, neq; poſſe ipſas poſſidere regnum cœlorum. Quid enim noui, inquit, ut faceret, uenit Verbum? Aut quid noui ut prædicaret uenit unigenitus, & ut perpetraret? Si enim de timore Dei, hoc habebat lex. Si uerò de nuptijs, prædicauerunt has Scripturæ. Si autem de inuidia & auaricia ac iniuſticia, hæc omnia continet uetus Teſtamentũ. At, ut unum hoc ſolum perpetraret uenit, nempe ut prædicaret continentiam in mundo, & ſibijpſi eligeret caſtitatem & cõtinentiam. ſine hoc uerò non poſſe uiuere. Occaſiones autem & prætextus undiquaq; colligit: nempe quum dicit, Et ſanctificationem ueſtram, ſine qua nemo Deum uidebit. Si uerò quis dixerit ad ipſum, Quomodo Apoſtolus dixit, » Venerandæ ſunt nuptiæ, & lectus impollutus, ſcortatores autem & mœchos iudicabit Deus? tunc ſtatim infert, dicens: At paulùlum progreſſus dicit, Innupta curat » ea quæ Domini ſunt, quomodo placeat Domino. Quæ uerò nupta eſt, curat ea quæ Virginitatis laus. mundi ſunt, quomodo placeat uiro. Diuiſa eſt uxor & uirgo. Si igitur eſt diuiſio, quomodo poteſt ubi diuiſio eſt, ſimul communicare? Et ſi Deo non placet, ſed uiro, quomodo poteſt à Deo acquirere hæreditatem? Propter ſcortationem, inquit, unuſquiſq; ſuam uxorem habeat: non laudans nuptias poſt aduentum, ſed compatiens, ut ne in ampliorem perniciem incidant. Sunt enim eunuchi qui ſeipſos caſtra» runt propter regnum cœlorum. Et uolo, inquit, omnes eſſe ſicut meipſum. Et ſimile eſt regnum cœlorum decem uirginibus, quinque fatuis & quinque prudentibus.

Pru-

Prudentes uirgines, fatuæ uirgines, attamen uirgines, regno cœlorum aſſimilantur: & non dixit nuptæ. Multa uerò huiuſmodi ſibijpſi coaceruat, quo uidelicet nuptias reijciat. Porrò pueros morientes ante cognitionem non ſuſcipit, ſed reijcit ipſos à deſtinata ſpe. Aſſerit enim hos non fieri hæredes regni cœlorum, quandoquidem, inquit, non decertarunt. Si enim certauerit quis, non coronatur niſi legitimè certauerit. Si itaque & qui certat non coronatur, niſi legitimè certauerit, quanto magis hi qui nondum ad certamen uocati ſunt? Non credit idem paradiſum eſſe ſenſibilem, quemadmodum ſanè & Origenes: neque mortuorũ, uelut dixi, reſurrectionem per carnem. Sed reſurrectionem quidem mortuorum dicit, uerùm animarum reſurrectionem & ſpirituale quoddam fabulamentum aſſerit. Nemo autem cum ipſis cõuerſationem habet, niſi fuerit uirgo, aut ſolitariã uitam degens, aut continens, aut uidua. At uerò de patre & filio ac ſancto ſpiritu non aſſerit ſecundùm Origenis ſententiam. Sed credit reuera filium ex patre genitum: & de Spiritu ſancto quod ſit ex patre. Adſeruit autem hic, uelut ſuprà à me in Melchiſedecianorum hæreſi oſtenſum eſt, de Spiritu ſancto, quod ipſe eſt Melchiſedec, eo quòd (inquit) dictum eſt: Intercedit ineffabilibus ſuſpirijs pro nobis. Et quis eſt hic, quàm is qui manet ſacerdos in æternum? At ſacerdos in æternum eſt, eo quòd intercedit. Hunc autem ſpiritum obuiam ueniſſe ipſi Abraam illo tempore. Quandoquidem enim ſimilis eſt filio, ob id, inquit Apoſtolus, ſine patre, ſine matre, abſque genealogia. Sine matre, inquit, quia non habet matrem in cœlo. Sine patre, inquit, quia in terra non habuit patrem. Verùm aſſimilatus filio Dei, manet ſacerdos in æternum. Et multa nugans de Sancto ſpiritu, magnum opus in tractatione de hoc impleuit. Vult autem perfectam ipſius confirmationem facere ex aſcenſorio Eſaiæ, nimirum uelut in Aſcenſorio appellato ille dixit, nempe: Oſtendit mihi angelus obambulans coram me, & oſtendit mihi, ac dixit: Quis eſt ille ad dexteram Dei? & dixi, Tu noſti Domine. & ait: Hic eſt unigenitus ille dilectus. Et quis eſt ille alter ſimilis ipſi ex ſiniſtris? & dixit, Tu cognoſcis: hic eſt ſanctus Spiritus qui loquitur in te, & in prophetis. & erat, inquit, ſimilis unigenito. Ex hoc uult confirmare, id quod dictum eſt, Aſſimilatus filio Dei manet ſacerdos in æternum. Quanta igitur poſſit mens noſtra etiã de hoc tractare, ad confictam ipſius ſententiã reuellendam? At uerò hic ſenex mortuus eſt. Scripſit autem græcè & ægyptiacè, expoſitiones opificij ſex dierum, fabulis quibuſdam confictis & faſtuoſis allegorijs. Id quod & in alijs fecit, quæ à Scriptura compoſuit. Pſalmos etiam multos recentes confinxit. Cæterùm multi ex ipſis ueris eius dogmatis ſectatoribus, animatis non ueſcuntur. Ipſe uerò Hierax, ſiue Hieracas, reuera multam exercitationem habuit. Verùm diſcipuli eius poſt ipſum, per ſimulationem: ille equidem ab omnibus edulijs abſtinebat, & à uino, ſeq; exercebat in ſtudijs pietatis: quidam de ipſo tradunt quod ſupra nonaginta annos uixerit, & uſque ad diem qua mortuus eſt pulchrè ſcripſerit. Erat enim Calligraphus, hoc eſt ſcriptor pulchros literarum characteres ducens in ſcribendis libris. Manſit enim oculus ipſius conſtans, & illæſus. Age uerò conſideremus etiam huius zizania, quali diuini uerbi ſententia connectamus ac diſſipemus uenenatum hoc reptile, inſtar ſcorpij antè & retrò feriens, ex duobus teſtamentis ſibijpſi accumulans ea quæ ſpectant ad læſionem, non quemadmodum habent diuini ſermones, ſed ſicut adulterina ipſius intelligentia, lucida tenebricoſè intelligebat. Neque enim reprehendi meretur mel, neque amarum eſt: neque cibi ex Deo creati, meliores illi. Verùm febrienti cuidam dati, amari in ore ipſius apparent: non ut ſint dulcia amara facta, ſed quod guſtus febrientis faciat amara ea quæ ipſi exhibentur. Ita etiam omnis qui à ueritate excidit, non à ueritate deceptus eſt, ſed ueritatem falſis ratiocinationibus guſtauit, ipſamq; in amaritudinem tranſmutauit. Videamus autẽ de pueris quid dicamus, de his qui ſtatim in Bethleem Iudææ

Melchiſedec Spiritus ſanctus habitus.

Eſaiæ aſcenſorius liber.

Calligraphi.

occiſi ſunt propter CHRISTVM. Num regni cœlorũ exortes ſunt tales, aut participes? participes igitur ſunt hi, quum ſint irreprehenſibiles. Si enim non ſunt participes, ergo cauſa ipſis Dominus fuit. propter ipſum enim occiſi ſunt. Si uerò occiſi ſunt propter ipſum, ita ut non peruenerint ad certandum, neq; acceperint brauium, Ergo ipſius aduentus magis in perniciem mundi contigit: quandoquidem cauſa fuit ut immaturi infantes è uita diſcederent, ſupplicio affecti, & in regias minas collapſi, ut ne peruenirent ad certamen, quo præmia ferrent. Videamus autẽ & alias ſpeculationes. Accerſe mihi Solomonem beatum illum ac ſapientiſſimum, ad Hieracem hunc confutandum. Adſis prophetarum beatiſſime, qui accepiſti à Domino effuſionem cordis ac ſapientiæ, uelut arenam iuxta littus maris, quid'nam de pueris ſentis? & inquit:

Pueros ſaluos fieri.

» Senectus enim uenerabilis eſt, non diuturna, neque annorum numero ſupputata,
» Verùm canicies eſt prudẽtia hominibus, & ætas ſenectutis uita immaculata. Quum
» fuerit irreprehenſibilis, à Deo dilectus eſt, & quum uixerit inter peccatores, transla-
» tus eſt. Raptus eſt, ne malicia mutaret intellectum eius, aut dolus deciperet animam
» ipſius. Inuidia enim maliciæ obſcurat bona, & cogitatio concupiſcentiæ tranſmutat
» mentem innocentem. Perfectus in breui, expleuit tempora multa, ut dicat, Mortuus
» eſt iuuenis, impleuit tempora longa. Complacens enim erat Domino anima ipſius,
» propterea feſtinauit ex medio iniquitatis. Et ad Hieremiã dicit Dominus, Antequam
» ego formarem te in utero noui te, & antequam exires tu ex utero ſanctificaui te.

Videamus autem & ipſum Saluatorem, ueridicum os illud quod omnia cognoſcit. Adſis Domine, auxilium fer menti noſtræ, & redargue Hieracem, eiusq; petulantiam. Acceſſerunt ad ipſum, inquit, pueri, ut imponeret ipſis manus, & benediceret. Verùm diſcipuli repellebant ipſos, & impediebant. Hic uerò ad illos dicebat, Sinite
» pueros, & ne prohibete ipſos uenire ad me. Talium enim eſt regnum cœlorum. Et ut ne ſolum puerorum eſſe intelligeretur regnum cœlorum, & non omnis ætatis, ab ipſis quidem initium facit, his uerò qui ſimiles ipſorum ſunt largitus eſt ut cum ipſis habeant hæreditatem. Si enim hi qui ſecundùm ipſos ſunt habent regnum, quanto magis illi qui exemplaria ſunt eorum qui ſecundùm ipſos ſunt? & corruit fabuloſus ipſius ſermo. Omnium enim miſeretur Dominus. Cuſtodit enim pueros Dominus, & pueri laudant Dominum, & pueri prædicauerunt, Oſanna in excelſis, benedictus
» qui uenit in nomine Domini. Et, Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem.

Reſurrectio carnis.

Et quot ſunt huiuſcemodi? At de carnis reſurrectione, quomodo non erit carnis reſurrectio ô uane ſapiens Hierax? Ipſum enim nomen loquutionis uim oſtendit. Non enim eius quod non cecidit reſurrectionẽ uocat: quale autem eſt quod cecidit? quale quod ſepultum eſt? quale quod diſſolutum eſt? certè corpus, & non anima. Anima itaq; non cadit, neque ſepelitur, & quot poſſint de hoc dici? Animæ enim reſurrectio non uocatur: ſed corpus eſt quod reſurgit. Cæterùm de electione, per quam uenit Saluator, ut eligeret uirginitatem, & continentiam ac caſtitatem, cui non eſt manifeſtum, quod eſt electio etiam ſanctæ catholicæ ac apoſtolicæ Eccleſiæ gloriatio? Sed & eos qui uenerandas nuptias cõtraxerunt, elegit. unumquenq; enim in proprio ordine ſaluare ſolet. Quomodo enim non erunt uenerabiles nuptiæ, & in Deo habentes regnum cœlorũ, quũ uocatus ſit Saluator ipſe ad nuptias, ut nuptias benediceret? Siquidem enim recuſaſſet ad nuptias ingredi, profectò nuptiarum exolutor fuiſſet, & qui non ſuſcipit unumquenq; iuxta debilitatis ipſius ueniam. Venerandæ igitur ſunt nuptiæ, quoniam ipſe illas decreuit. Quare accedit ad nuptias, ut obturet ora eorum qui loquuntur cõtra ueritatem. Iſthic enim primùm ſignum edidit IESVS in Cana Galileæ, aqua in uinum commutata. Sicut enim exortus eſt à uirgine, ut oſtenderet lumen à uirgine orbi terrarum exortum: Ita etiam primum ſignum in nuptijs fecit in Cana Galilææ, quo uirginitatem quidem honoraret per partum, & luminis

Nuptiæ uenerandæ.

iactum

iactum per ipſam exortum: nuptias uerò honoraret per diuina ſigna, quæ in nuptijs primùm fecit, aqua in merum tranſmutata. Similiter autem ſi alienæ eſſent nuptiæ, quomodo gentiũ doctor præcipit, dum dicit: Iuniores uiduas reijce, poſtquam enim laſciuierunt contra CHRISTVM nubere uolunt, habẽtes cõdemnationem, quod primam fidem reiecerunt. Quid igitur dicit, quàm nubant, liberos gignant, domum gubernent? Si igitur hæc admittit, quomodo apud te ô Hierax nuptiæ reijciuntur poſt aduentũ CHRISTI in carne? At uerò de Melchiſedec quod aſſeris, quod ipſe eſt ſpiritus: Itaq; uenit ſpiritus, & aſſumpſit carnem. Non igitur amplius unigenitus ſolus genitus eſt ſecundùm carnem, ſed etiã Spiritus. Si uerò genitus eſt ſpiritus ſecundùm carnem, ecce Maria eſt quæ genuit Saluatorem, dicat Hierax, ubi eſt ea quæ genuit Spiritum? & in eo quod dixit, Aſſimilatus filio Dei, manet ſacerdos in æternum: non amplius de ſpiritu ſancto eſt ſermo. Non enim dixit, ſimilis filio Dei, ſed aſſimilatus. At aſſimilatus poſteriorẽ ductum habet. Si uerò poſt tempus Abraæ ſpiritus aſſimilatur CHRISTO, ergo non erat aliquando, & propterea aſſimilatur filio Dei. Et quomodo ſine patre eſſe poteſt? Si enim per ſe exiſtens eſt ſpiritus, & non eſt propria eſſentia deitatis, meritò ſanè ſine patre oſtendi poterit. Nam reuera quidem unigenitus filius eſt, & fratrem non habet, filius uerò Dei eſt. At etiamſi non dicimus ſpiritum genitum, quoniam unigenitus eſt filius, tamen ſpiritum ex patre procedentem, & de meo accipientem, dicit CHRISTVS. Qui itaque ex patre procedit, & de meo accipit, ſine patre eſſe non poteſt. Si uerò dixerit, ſine matre in cœlo, & ſine patre in terra: poteſt hoc etiam de Saluatore dici. Quo modo ad finem Apoſtolus loquitur, dum ait: At is qui genealogiam ex ipſis non habet, decimas accepit ab Abraam patriarcha. Nam uox Ex ipſis certitudinis indicium eſt. Qui enim ex filijs Iſraël genus non ducebat, ex alijs omnino gentibus genus habebat. Verùm eo quòd non ſcripti ſunt ipſius pater ac mater, inde adeò alia pro alijs imaginantur ueritatis calumniatores. Nos autem & matrem ipſius in traditionibus reperimus, itemq; patrem. Erat enim hic ex generibus Sidonis & Chananæorum. Corruit itaque fabuloſus ipſius ſermo, & uana eſt etiam ipſius uita ac conuerſatio. Non enim in inanimatis exerceri cum praua fide, hoc uitæ & ſpei ſalutis eſt doctrina. Omnia enim, inquit, ad gloriam Dei fiant. Sed de his etiam ipſum contentum eſſe arbitror. Contriuimus enim ſcorpij alas, & uires ipſius detraximus. Serpens enim alatus hic eſt, & ſcorpius alas habens ſecundùm multos modos, & uolans & imitans quidem Eccleſiæ uirginitatem, non habens autem puram conſcientiam. De hoc enim & ſimilibus eius impletur illud, Cauterio notatam habentium conſcientiam, prohibentium contrahere matrimonium, iubentium abſtinere à cibis quos Deus fecit ad ſumendum. Et ſanctificantur quidem per uerbum & præſentiam Dei uiuentis, quia omnia bona & iucunda, & nihil reijci meretur apud Deum. Subſannantur autem perfectiſſimè propter eas quas habent ſinguli coinductas mulieres, de quibus gloriari ſolent ſe habere ipſas ad miniſterium. Sed quum & huius, uelut dixi, alas detraxerimus, & caput ligno uitæ contriuerimus, hoc eſt cruce Domini noſtri IESV CHRISTI, ad ſequentes procedamus, inuocantes ipſum Deum auxiliarium, ad reliquarum hæreſeon confutationem ac euerſionem, quæ ab ipſis fruſtra in mundum ſunt introductæ.

Melchiſedec non eſt ſpiritus ſanctus.

Melchiſedec pater & mater, ac genus.

Meletij Aegyptij ſecta. LXVIII.

MEletianorum cõtubernium quoddam in Ægyptiorum regione eſt, à Meletio quodam Epiſcopo in Thebaide catholicæ Eccleſiæ ac rectæ fidei. Non enim immutata eſt fides ipſius in aliquo tempore à ſancta catholica Eccleſia. Hic Meletius contemporaneus prædicti Hieracis fuit, & deinceps ſucceſſit. fuit item ſancti Petri Alexandriæ epiſcopi contemporaneus. Et hi omnes tempore perſecutionis fue-

runt, quæ facta eſt tempore Diocletiani & Maximiani. At uerò Meletij cauſa hoc modo ſe habet. Sectam fecit, non tamen à fide diſceſſit. Hic in tempore perſecutionis unà cum Petro ſancto epiſcopo ac martyre, & alijs martyribus captus eſt, ab his qui ad hoc à rege deſtinati erant, nempe à ducibus Alexandriæ & Ægypti eius temporis. Erat autem Culcianus præſes Thebaidis, Alexandriæ uerò Hierocles. Et Meletius quidem in carcere detentus erat unà cum prædictis martyribus, ac Petro Alexandriæ archiepiſcopo. Videbatur autem & Meletius præminere inter epiſcopos Ægypti, ut qui ſecundum locum habebat poſt Petrum in archiepiſcopatu, uelut adiuuandi eius gratia, ſub ipſo exiſtens, & ſub ipſo eccleſiaſtica curans. Hic enim mos obtinet, ut Alexandriæ epiſcopus totius Ægypti ac Thebaidis, Maræotæq; ac Libyæ, Ammoniacæq; & Maræotidis ac Pentapolis, eccleſiaſticam habeat adminiſtrationem. Poſtquàm igitur capti hi omnes martyrij gratia in carcere degebant, & multo tempore concluſi manſiſſent, alij uerò ante ipſos traditi martyrij teſtimonium ſubijſſent, & honorem præmij accepiſſent ac obdormiuiſſent, hi uerò uelut principes ac maiores in poſterum ſeruarentur: quum aliqui quidem martyrium ſubijſſent, alij uerò à martyrio excidiſſent, & nefarium idolorum cultum feciſſent, & coacti etiam ſacrificaſſent: qui ſanè lapſi ſunt ſacrificaruntq; ac tranſcenderunt, acceſſerunt ad confeſſores ac martyres, quo miſericordiã aſſequerentur per pœnitentiam, partim milites, partim clerici diuerſæ ſortis, partim presbyteri & diaconi atque

Pœnitentiæ ratio.

alij: commotio facta eſt inter martyres, & tumultus nõ uulgaris, quum alij dicerent, ſemel lapſos, & qui abnegaſſent, & in fortitudine non permanſiſſent, neque decertaſſent, non oportere dignos fieri pœnitentia, ut ne etiam hi qui adhuc reſtarent, minus curarent increpationem ac pœnam, propter talem ueniam citius ipſis datam, atque ſic præuaricarentur, & ad abnegationem Dei ac nefariam græciſmi operationem deuenirent. Et erat ſanè rationi conſentaneum hoc quod ab ipſis confeſſoribus dicebatur. Erant autem hi qui hoc dicebant Meletius & Peleus, & quidam alij plures martyres ac confeſſores unà cum ipſis. Zelum itaque pro Deo oſtendentes uidelicet hæc dicebant. Pronunciabant autem, finita perſecutione poſt multum tempus dandam eſſe prædictis pœnitentiæ locum, in tempore factæ pacis, ſi reuera pœnitentiam agant, & pœnitentiæ ſuæ fructum oſtendant: non tamen ut unuſquiſque exciperetur in propriam ſortem, ſed poſt temporis ſpacium colligeretur in Eccle-

de isto petro vide Lo. cos. p. M. de pœnitentia

ſiam, & in communitatem, & in contubernium, at non in ſortes. Et erat hoc ex ueritatis amore profectum, & zeli plenum. At uerò ſanctiſſimus Petrus miſericordia præditus, & uelut pater omnium exiſtens, rogabat ac ſupplicabat, dicens: Suſcipiamus ipſos pœnitentes, & ordinemus ipſis pœnitentiam, ut aſſideant Eccleſiæ, & ne auerſemur ipſos, neque ſortem, uelut fama ad nos perlata habet, ne fortè qui ſemel ad confuſionem præ imbecillitate ac infirmitate à diabolo concuſſi ac conquaſſati ſunt, etiam propter temporis moram perfectè ſubuertantur, & non ſanentur: uelut ſcriptum eſt, Non debere claudum ſubuerti, ſed potius curari. Et erat quidem Petri oratio, pro miſericordia ac humanitate: uerùm Meletij, & eorum qui ipſi adhærebant, pro ueritate & zelo. Hinc propter faciem argumenti quod ab utriſque pium uidebatur, facta eſt ſecta, his quidem hoc aſſerentibus, illis uerò illud alterum. Quando enim uideret Petrus archiepiſcopus, quod Meletius cum ſuis zelo diuino nimium ducti, reſiſterent conſilio humanitatis ipſius, ipſe Petrus uelum erexit, in medio carcere pallio expaſſo, hoc eſt lodice, & præconium fecit: Qui mecum ſentiunt, in-

Secta quomodo facta ſit.

quit, accedant ad me: & qui Meletij ſententiæ adhærent, ad Meletium tranſeant. Et diſtributa eſt multitudo ad Meletium, epiſcoporum ac monachorum & presbyterorum atque aliorum ordinum. Pauci uerò omnino ad Petrum diuerterunt archiepiſcopum, epiſcopi, & alij pauci. Et de cætero hi priuatim preces faciebant, & illi

pri-

priuatim item. Sed & alia ſacrificia ſimiliter ſinguli ſeorſim perficiebant. Contigit autem Petrum martyrium ſubire, & deceſſit beatus ille, ſucceſſore relicto Alexandro in Alexandria. Hic enim ſucceſſit in throno poſt prædictum Petrum. Meletius autem & alij multi in exilium relegati ſunt, exterminati in Phœneſia metalla. & tunc de cætero qui ſequebantur confeſſores cum Meletio erant. Et ipſe Meletius in carcere in profectione per ſingulas regiones ac ſingulos locos tranſiens, conſtituebat clericos, epiſcoposq́; ac presbyteros & diaconos, & ædificabat proprias Eccleſias: & neque hi cum illis communicabant, neque illi cum his. Inſcribebant autem ſinguli in propria Eccleſia, qui quidem Petro ſucceſſerunt, ueteres habentes Eccleſias, Eccleſia Catholica: qui uerò Meletio adhærebant, Eccleſia Martyrum. Vnde & in Eleutheropoli, & in Gaza, atque Ælia, quum acceſſiſſet idem Meletius, multos ſic elegit. Et contigit ut ipſe multum tempus tereret in prædictis metallis. At interim liberantur à metallis confeſſores, tum qui Petri partium erant, multi enim adhuc ſupererant: tum Meletij ſectatores. Neque enim in metallis inter ſe communitatem habebant, aut ſimul preces fundebant. Cõtigit autem Meletium adhuc ad tempus in mundo uitam agere, ut etiam floruerit cum Alexandro Petri ſucceſſore, & in amicitia eius eſſet, curaretq́; res Eccleſiæ ac fidei. Dixit enim ſæpe, Nihil habui diuerſum, aut alteratum. Hic Meletius in Alexandria exiſtens, & ad tempus illic degens, propriam habens communionem cum ſuis, Arium deprehendit, & ad Alexandrum detulit, quod deprehendiſſet Arium in ipſius narrationibus extra propoſitum fidei tranſgreſſum. Erat enim hic in Baucalide eccleſia ſic appellata in Alexandria presbyter. In ſingulos enim dies presbyter eſt deſtinatus. Nam multæ Eccleſiæ erant, nunc autem ſunt plures: & ipſi Eccleſia tradita erat, etiamſi alius cum ipſo eſſet. Qua uerò de cauſa hoc fiebat, ſuo loco dicemus exactè, quando hoc opus fuerit. Poſtquam igitur depræhendit Arium Alexander, conuocatis illico epiſcopis ac ſynodo, quærebat de fide, & exigebat ab Ario de concepta in ipſo falſæ opinionis pernicie reſponſionem. Arius uerò non negauit, ſed cum perfricta fronte, uelut res habebat, ita reſpondit. Et expellit ipſum Alexander ex Eccleſia, expelliturq́; cum ipſo magna multitudo, qui ab ipſo polluti erant, tum in uirginitate degentium, tum aliorum clericorum. Arius autem fugitiuus ad Palæſtinam iter arripit. Quum autem ad Nicomediam perueniſſet, illincq́; epiſtolas ad Alexandrum ſcripſiſſet, non diſceſſit ab inſana falſæ opinionis ſuæ ſententia. Verùm pauco interpoſito tempore, idem Alexander ſanctus Alexandriæ epiſcopus rei Chriſtianæ curam gerens, & beatum Conſtantinum commouit, & ſynodum in urbe Nicæa conuocauit: & reprobata eſt Arij hæreſis, poſt ipſius mortem. Primum enim negabat coram facie beati regis Conſtantini, & per iuramenta ſimulabat ex ironia orthodoxæ fidei uerba. Quum autem dixiſſet rex ad ipſum, Siquidem iuſtè iuras, fidem reperiat tuum iuſiurandum, & inſons eas: ſi uerò doloſe ac fraudulenter, is contra quem iuraſti, de te ultionem ſumat. Id quod non longè poſtea ipſi contigit, uelut poſtea dicemus. Itaque hic Arius conſpirans cum Euſebio Nicomediæ epiſcopo eadem ſentiente, delatus eſt ad eundem regem, uelut qui negaſſet, & hæreſim ſuam reprobaſſet. Vnde iubet & committit Euſebio, ut eundem ſimul adducat ad Conſtantinopolim, tempore Alexandri epiſcopi Conſtantinopolis, & idem nomen habentis cum Alexandriæ epiſcopo. Iam uerò beatus Alexander in Alexandria poſt obitum Meletij prædicti confeſſoris, zelo contra ſectam ac diſſidium Eccleſiæ aſſumpto, undique priuatim inter communitatem habentes, & à Meletio relictos, turbare uidebatur, continereq́; ac cogere, ut ne ab una Eccleſia diſſentirent. Illi uerò non uolentes turbas mouebant, ac tumultus excitabant. Et quum ſic premerentur ac continerentur à beato Alexandro, ag-

Eccleſia catholica.

Eccleſia martyrum.

Arij impudentia.

grediuntur quidam ex ipſis principes ac primas ferentes, tum in pietate, tum in uita, & proficiſcuntur in comitatum colloquij gratia, quo aſſequantur, ut & offerant, & communionem habeant priuatim, & non impediantur. Erat autem Paphnutius quidam magnus uir Anachoreta, & ipſe filius fœminæ quæ confeſsionem fecerat, imò etiam ipſe aliquo modo confeſſionem attigerat: & Ioannes epiſcopus ipſorum, uir & ipſe uenerandiſſimus: & Callinicus in Peluſio epiſcopus, & alij quidam, qui hoc fecerunt, qui ſanè profecti ac delati ad regem repellebantur ac reijciebantur. Qui enim in palatio erant, audito Meletianorum nomine, & ignorantes quid'nam eſſet tale, non permittebant ipſis colloqui regi. Et in hoc contigit, ut Paphnutius, & Ioannes, ac reliqui multum tempus tererent in partibus Conſtantinopolis ac Nicomediæ. Tunc uerò in amicitiam ueniunt cum Euſebio Nicomediæ epiſcopo, & cauſam ſuam ad ipſum deferunt. Nouerant enim ipſum dicendi libertatem apud regem Conſtantinum habere: rogantq́; ipſum ut regi per ipſum noti fiant. Hic uerò poſtquam promiſiſſet ſe ad regem delaturum eſſe ipſos, & negocium quod petierant curaturum, petit uiciſſim ab ipſis hanc petitionem, ut ſuſcipiant Arium ſecum in ſocietatem, nimirum qui ſimulatè & per ironiam pœnitentiam egerat. Hi uerò pollicentur ſe ſuſcepturos eſſe ipſum. Atque hinc defert ipſos ad regem Euſebius, & cauſam ipſorum regi exponit. & conceditur Meletianis, ut ex eo tempore per ſe communitatem habeant, & à nullis impediantur. Atque utinam ijdem Meletiani, qui ſummam iuſtitiam ueritatis demonſtrabant, cum lapſis poſt actam pœnitentiam communionem habuiſſent potius, quàm cum Ario & ſectatoribus ipſius. Contigit enim ipſis hoc iuxta prouerbium, Fugientes fumum in ignem inciderunt. Neque enim Arius potuiſſet habere ſtatum & dicendi libertatem, niſi per huiuſmodi occaſionem: quæ mala coniunctio contigit ipſis uſque in hunc diem. Permixti enim ſunt hi qui quondam purè degebant, & ſummè iuſti erant, ac fide Meletiani, cum Arij diſcipulis, & plerique iam inquinati ſunt mala Arij fide, à fide emoti in his temporibus. Quidam uerò etiamſi manſerint in uera fide, non tamen alieni ſunt à cœnoſis ſordibus, propter ſocietatem cum Ario & Arianis. Cæterùm à prædicta occaſione, habuit cõiunctio Meletij & Arianorum originem. Verùm modico tempore interiecto, uelut promiſi me relaturum eſſe, hic rem ipſam recenſebo. Quum cogeretur Alexander Conſtantinopolis epiſcopus in communitatem ſuſcipere Arium, & ipſe oraret ac ſuſpiraret & flecteret genua, circa horam nonam in ſabbato in altari: Euſebius autem diceret, Niſi uolueris hunc ipſum ultrò in ſocietatem communem ſuſcipere, te inuito craſtina die mecum ingredietur: dominica autem iam inſequebatur. Sicut autem dixi, quum oraſſet Alexander, ac rogaſſet Dominum, ut aut ipſum auferret, ne unà cum Ario qui contra Dominum maledicta effudiſſet, coinquinaretur: aut miraculum faceret, uelut in generatione ac generatione facere ſolet, non ita longè poſtea uotum ſancti implebatur. Nam noctu Arius ad ſellam progreſſus neceſſarij oneris deponendi gratia, crepuit, quemadmodum & Iudas quondam. Atque ſic finem adeptus eſt in loco immundo ac graueolenti. Poſt hoc autem tempus conſuebantur ab ipſius diſcipulis quæ ad Eccleſiæ deſtructionem pertinent. Mortuus eſt autem Alexander Alexandriæ epiſcopus poſt ſynodum in Nicæa. Non aderat autem Athanaſius poſt Alexandri mortem. Erat enim diaconus illo tempore ſub Alexandro, & demiſſus fuit ab ipſo in comitatum. Quum autem Alexander præcepiſſet nullum præficiendum eſſe niſi Athanaſium, uelut ipſe, & qui de regula erant, ac tota Eccleſia confitebantur: qui Meletium Ægypti epiſcopum ſequebantur, arrepta occaſione, epiſcopo Alexandriæ non præſente; nunquam enim Alexandria duos epiſcopos habuit, uelut

Paphnutius Anachoreta.

Prouerbium.

Arij mors uelut Iudæ.

Athanaſius.

uelut aliæ urbes: conſtituunt pro Alexandro Theonam quendam nomine, qui menſibus tribus peractis mortuus eſt. Et non longè poſtea acceſſit Athanaſius poſt Theonæ obitum, & undiquaque cōgregatus eſt Orthodoxorum conuentus, & ſic ipſius conſtitutio facta eſt, & traditus eſt ipſi thronus digno, & cui præparatus erat iuxta Dei uoluntatem, & iuxta beati Alexandri teſtimonium ac præceptum. Hinc incipit Athanaſius diſcruciari ac triſtari, propter Eccleſiæ diuiſionem. Perſuadebat, adhortabatur, & non admittebant, cogebat & cogebatur. At ſæpe uiſitans accedebat propinquas Eccleſias, maximè circa Mareoten. & quandoꝙ Meletianis communitatem habentibus, contigit ut ex multitudine diaconus quidam poſt Athanaſium, cum quibuſdam ex populo ingrederetur ac frangeret candelabrum, & pugna oriretur, uelut fama refert. Hinc ſanè conſpiratio contra Athanaſium exorta eſt, Meletianis accuſantibus ac calumniantibus ipſum, aliaꝙ pro alijs proferentibus: Arianis uerò ſimul ſe inſtruentibus, & ſeipſos offerentibus, propter inuidiam aduerſus ſanctam Dei eccleſiam ac rectam fidem, & deferunt rem ad regem Conſtantinum. Euſebius autem prædictus Nicomediæ epiſcopus erat totius ipſorum collectionis adminiſtrator, ac concinnator detrimenti in Eccleſia, & aduerſus papam Athanaſium.

Papæ etiam epiſcopi appellati.

Accuſatores igitur acceſſerunt regem, & uas quoddam myſteriorum proferebant, quod quidam candelabrum, uelut dixi, appellant, aliaꝙ quædam accuſabant, aſſerentes presbyterum quendam Mareotæ Arſenium percuſſum eſſe, huius autem manum gladio ab Athanaſij populis, aut ipſo Athanaſio præciſam eſſe. proferebant enim etiam ipſam manum in comitatu, & oſtendebant, quam in loculo aſſeruabant. Hæc quum Rex audiſſet, indignatione quidem concitabatur. Habebat enim zelum diuinum beatus ille, non tamen nouit quod ſycophantæ eſſent, propte æmulationem, uelut dixi, Arianorum contra orthodoxam fidem.

Tyria ſynodus.

Iubet autem conuocari ſynodum in Phœnice in urbe Tyro. Et iuſſit iudicare cauſam hanc Euſebium Cæſareæ epiſcopum, & alios quoſdam. Erant autem hi quodammodo magis inclinati ad Arianorum uanitatem. Et uocati ſunt Epiſcopi Ægypti Catholicæ, & ſub Athanaſio principes quidam uiri ac maiores, & in Deo illuſtrem uitam habentes. Inter quos erat beatus Potamon, magnus ille Heracleæ epiſcopus ac confeſſor. Sed & ex Meletianorum partibus hi qui Athanaſium accuſabant. Quum autem zelotes eſſet pro ueritate ac recta fide prædictus beatus Potamon, liberum habens os, & qui nunquam perſonam alicuius ſuſcepit: oculo enim in perſecutione propter ueritatem orbatus erat: quum uidiſſet Euſebium ſedentem ac iudicantem, & Athanaſium ſtantem,

Potamonis libera lingua.

ſuperatus triſtitia, & lachrymans ob ea quæ apud ueritatis profeſſores fiunt, inuectus eſt uoce magna contra Euſebium, ac dixit: Tu ſedes Euſebi, & Athanaſius innocens exiſtens à te iudicatur? quis tulerit talia? Dic uerò mihi tu, Non'ne mecum fuiſti in carcere tempore perſecutionis? & ego quidem oculum amiſi pro ueritate, Tu uerò nihil mutilatum in corpore habere uideris, neque teſtimonium per confeſſionem præbuiſti. ſed ſtetiſti uiuens, nulla parte detruncata. Quomodo diſceſſiſti è carcere, niſi quod promiſiſti his qui neceſſitatem perſequutionis nobis intulerunt, id quod nepharium eſt te facturum eſſe: aut ſanè feciſti. Hæc ubi audiſſet Euſebius, indignatione quidem commouebatur, & ſurrexit ac diſſoluit iudicium, dicens: Si huc ueniſtis, & contra nos talia dicitis, profectò uera dicunt accuſatores ueſtri. Si enim hic tyrannidem exercetis, multo magis in patria ueſtra hoc facitis.

Pannoniæ epiſcopi.

Deinde uerò Euſebius & qui cum ipſo erant periculum faciunt, ac mittunt duos quoſdam Pannoniæ epiſcopos Ariani dogmatis ſtudioſos, Vrſacium & Valentem, tum in Alexandriam, tum in Mareoten, ubi prædicta facta eſſe dicebant, nempe uaſis fracturam & alia pugnæ negocia. Hi uerò eò profecti, non illa retulerunt quæ uera erant, ſed alia pro alijs ſubijcientes mentiti ſunt, & beato papæ Athanaſio calumnias ſtruxerunt, atque illa

ut

ut uera cōfingentes, ac in literas referentes, ad ſynodum detulerunt, in qua Euſebius & alij erant, uelut poſtea ipſi indicarunt pœnitentiam agentes Vrſacius ac Valens, unà cum libellis profecti ad beatum Iulium Romanum epiſcopum, pro ratione redenda de ſuo errore ac delicto, quod calumnias ſtruxiſſent papæ Athanaſio. At ſuſcipe, inquiunt, nos in communitatem, ac ad pœnitentiam. Sed & ad ipſum Athanaſium ijſdem conſcriptis confirmationibus uſi ſunt propter pœnitentiã. Quum autem uideret papa Athanaſius, qui erat in Tyro, grauem tunc undiquaq; imminentem machinationem, priuſquam ueniret ad iudicium, aut in conſpectum prodiret calumniatorum ſibi aduerſantiũ, noctu digreſſus uenit ad Conſtantinum in comitatum, ac refert illi ac exponit cauſam ſuam. Ille uerò adhuc triſticia repletus, & animo uerſans num uera dicerent qui accuſauerãt, & mentiretur qui ſe excuſaret, adhuc indignabatur. Ipſo autem indignãte, papa Athanaſius grauem ſermonem aduerſus regem protulit, nempe: Iudicabit Dominus inter me & te, quoniam etiam tu conſentis calumniatoribus modeſtiæ noſtræ. Hinc contigit ipſum in exilium mitti, & ſimul ex ſcriptis ad regem ex ſynodo. abſente enim ipſo Athanaſio, depoſitionem ipſius faciunt: & ob id quod rex exacerbatus aduerſus ipſum triſtabatur. Et manet in partibus Italiæ annos plures quàm duodecim aut quatuordecim. Multa uerò poſtea percrebuit fama, quod Arſenius qui quondam inter mortuos à calumniatoribus relatus erat, & cui manũ præciſam fuiſſe dictum erat, inuentus eſſet in partibus Arabiæ, & quod annunciaſſet Arſenius omnino ſeipſum papæ Athanaſio in exilio degenti. Et quum Athanaſius papa latenter ipſum accerſiuiſſet, uelut fama ad nos perlata refert, & ipſe Arſenius ad beatum Athanaſium ueniſſet, ſimulq; ad Conſtantem ac Conſtantium Conſtantini filios perueniſſent: Athanaſius quidem Arſenium oſtendit uiuentem, ac duas manus habentem. Et de cætero accuſatores non ſolum calumniæ autores reperti ſunt, ſed etiam ſepulchrorum uiolatores, propter manum aliquando ab ipſis circumlatam. Hinc totum negocium ridiculum erat, & admiratio talis ac tantæ fabulæ ac deſperationis. Quid enim quis dixerit de accuſatoribus & accuſato, & de alijs omnibus? quibus ſingulis recenſendis multum tempus inſumpſere. Mortuo autem Conſtantino, quum papa Athanaſius in multa dicendi libertate, dignationeq; ac gratia Romæ & per totam Italiam eſſet, & apud ipſum regem, eiuſq; filios Conſtantem ac Conſtantium, demittitur à duobus regibus poſt Magni Conſtantini obitum, dum Conſtantius eſſet in Antiochia, atque hoc approbaret. Et nouimus ſanè proprias literas à tribus regibus ſcriptas Alexandrinis, & ipſi papæ Athanaſio. Et ſedet rurſus in thronum poſt ſucceſſorem ſuum Gregorium ab Arianis miſſum, quum in exilio Athanaſius eſſet. Rurſus autem inſidiæ ipſi conſtructæ ſunt apud Conſtantium à Stephano, & expulſus eſt. Et poſtea rurſus inſidiæ ipſi ſtructæ ſunt à Leontio Apocopo & ſodalibus ipſius. Vnde contigit ipſum eijci, & rurſus inferri. Georgius enim à Cōſtantio mittitur, & cedit Athanaſius occultatus per tempus quoddã, donec Georgius ſublatus eſt. quo tempore regnauit Iulianus, & ad Græciſmum cōuerſus eſt poſt obitum Conſtantij. Quũ enim Alexandrini ita perciti eſſent aduerſus Georgium, ipſum occiderunt ac exuſſerunt, cineresq; eius in uentos diſperſerunt. Mortuo uerò Iuliano in Perſide, & ſuccedente in regno Iouiniano illo beato, hic ſanè cum multo honore & literis fide dignis, ad epiſcopum Athanaſium ſcripſit, ipſumq; accerſiuit, & amplexus eſt ipſum, ac demiſit ad proprium thronum, ita ut rurſus receperit ſancta Eccleſia epiſcopũ, & ad modicum tempus conſolationem inuenerit. Mortuo Iouiniano beatus Athanaſius rurſus in ijſdem perſecutionibus, ſamaq; ac turbis fuit, non tamen ab Eccleſia & throno emotus eſt. Quum autẽ Alexandrini pro ipſo legationẽ mitterẽt, & tota urbs cuperet ipſum poſt Lucium, qui etiam nunc Arianus eſt, conſtitui in externitate, fortaſſis autem in Antiochia: & ſæpe hic ro

gaſſet

Rom. epiſc. autoritas.

Athanaſius exulat in Italia.

Iulianus apoſtata.

Georgius Alexandrinus occiſus.

gaſſet regem Valentem, ut mitteretur ad Alexandriæ thronũ: Rex uerò ipſum expellere non uellet, propter populorũ turbam: tandem quum mortuus eſſet papa Athanaſius, miſſus eſt Lucius, qui multa mala intulit Eccleſiæ, ciuitati, populis, epiſcopis, clericis, qui ſub Athanaſio fuerant, ac ipſi in ſingulis eccleſijs ſucceſſerant, & Petro qui poſt Athanaſium conſtitutus erat ſucceſſor ipſius in Alexandria. Hæc uſque in hunc diem acta ſunt, alijs epiſcopis presbyteriſq; ac diaconis in exilium pulſis, alijs uerò capitale ſupplicium paſſis in Alexandria, alijs cum beſtijs in pugnam commiſſis, his uerò qui uirginitatem exercent occiſis, & multis alijs interemptis. in his huc uſque agitatur Eccleſia Dei, ex prædicta cauſa Meletianorum & Arianorum, qui per tales mores ſeditionem habuerant, & quod ipſorum falſæ opinionis congregatio præualeret, Arianorum inquam. Cæterùm in confutatione Arij exactè de omnibus tractabimus. Tranſgrediar porrò & hoc argumentum, & ad ipſam Arianorum hæreſim accedam, Deum auxiliarium inuocans, dum cum horrendo hoc ac multicipiti reptili pugnam committere tento.

Contra Ariomanitas, hæreſim LXIX.

HÆc Meletij & ſancti Petri Alexandriæ epiſcopi tempora, deinceps inſequitur Arius, & qui ab ipſo appellati ſunt Ariani: qui temporibus ſancti Alexandri epiſcopi & ſucceſſoris Petri floruit, qui Alexander ipſum Ariũ per multã commotionẽ ac magnos ſynodos ſubuertit. Emouit enim ipſum & eiecit ex Eccleſia & ciuitate, uelut magnum malum in uitam productum. Tradunt autem ipſum Libyn genere, uerùm in Alexandria presbyterum fuiſſe, qui præfectus erat Eccleſiæ Baucalidis appellatæ. *Arius Libs genere.* Quotquot enim Eccleſiæ in Alexandria catholicæ eccleſiæ ſunt, ſub uno Archiepiſcopo ſunt, priuatimq; ad has deſtinati ſunt presbyteri, propter eccleſiaſticas neceſſitates, ita ut habitatores uicini ſint uniuſcuiuſque eccleſiæ, uiciq; ac biuia, quæ labra uernacula lingua eorum qui Alexandriam urbem habitant, appellantur. Fuit autem hic Arius temporibus Conſtantini magni ac beati regis, filij Conſtantij ſenis, qui fuit filius Valeriani regis, qui etiam ipſi cum Diocletiano & Maximiano ac alijs regnauerunt. Omnes autem nouerunt Conſtantinum patrem Conſtantij & Conſtantis admirandum fuiſſe in Chriſtianiſmo, & fide patrum apoſtolica ac prophetica in Eccleſijs, uſq; ad ipſum Arium non adulterata. Cõtigit autem ut hic multitudinem diſcinderet. Hunc enim Arium presbyterum prædicti Alexandri ingreſſus eſt ſpiritus ſatan, & commouit ipſum (uelut ſcriptum eſt) ut contra Eccleſiam puluerem excitaret, & ex ſeipſo ignem accenderet non uulgarem, qui occupauit omnem ferè Romaniam, maximè Orientis partes, ut uſque in hunc diem ipſius hæreſis ueram fidem ac Eccleſiam impugnare nõ ceſſauerit. *Romania.* At uerò illo tempore uidebatur Arius presbyter eſſe, & fuerunt multi eius in presbyterio conſortes in ſingulis Eccleſijs. Sunt itaq; plures numero in Alexandria, cum ea quæ nunc extructa eſt Cæſaria appellata, quæ prius Adrianum fuit, & poſtea Licinianum gymnaſiũ ſiue regia. poſtea uerò temporibus Conſtantij uiſum eſt ipſam ædificare eccleſiam, Gregorio Meletiano & Ariano auſpicante, abſoluente autem Athanaſio beato, & rectæ fidei patre. Imò etiam rurſus ab eodem beato Athanaſio reſtituta eſt eadem Eccleſia, quum combuſta eſſet tempore Iuliani. *Eccleſiæ in Alexandria.* Sunt autem aliæ plures, uelut dixi: Eccleſia Dionyſij appellata, & Theonæ, & Pierij, & Serapionis, & Dizyæ, & Mendidij, & Anniani, & Baucalidis, & Abiæ. At in una harum Colluthus quidam erat. In altera Carpones. In alia Sarmatas. Et Arius prædictus unam ex relatis Eccleſijs tenebat. Clarum eſt autem quod unuſquiſq; horum ſecundùm cõſuetam communionem populum ipſi concreditum in narrationibus docens, litem quandam populo immittebant, & alij inclinati erant ad Arium, alij ad Colluthum, alij ad Carponem, alij ad Sarmatã. Sicut igitur quiſq; exponebat in propria Eccleſia, alius aliud quid, & alius aliud, appellationis ac laudis

ex illis gratia, alij Colluthianos ſeipſos nominauerunt, alij Arianos. Nam & Collu-
thas quædam peruerſa docebat, ſed non durauit huius hæreſis, ſed ſtatim diſperſa eſt.
Quo modo utinam & furioſa Arij fides, imò potius incredulitas, aut adhuc magis
mala fides perijſſet. Elatione enim elatus ſenex à propoſito excidit. Erat autem ſtatu-
ra ualde longus, ſubtriſti ſpecie, figuratus uelut doloſus ſerpens, qui decipere poſſet

Arij habitus.

omne innocens cor, per uerſutum ſuum prætextum. Dimidiũ enim pallium hic ſem-
per indutus & ſtolam, dulcis erat in colloquio, perſuadẽs ſemper animas ac blãdiens.
Quapropter ualde citò ſeptingentas uirginitatem profeſſas in unum contraxit, & fa-
ma eſt ipſum etiam presbyteros ſeptem & diaconos duodecim abſtraxiſſe. Et uene-
num ipſius ſtatim uſque ad Epiſcopos peruenit. Secundum enim Pentapolis epiſco-
pum, & alios perſuaſit, ut ſimul cum ipſo abducerentur. Fiebant autẽ hæç in Eccleſia,
ignorante beato Alexandro epiſcopo, donec Meletius Ægypti etiam ipſe Archiepi-
ſcopus ex Thebaide, de quo iam à me dictum eſt, reuelaret. Nondum enim res Mele
tij ad inimicitiam deuenerat. Zelo itaq; perductus Meletius, nihil enim alteratus erat
in fide, quam ſolo prætextu ultroneæ iuſtitiæ, id quod etiã ipſe horrendum in uitam
perduxit, uelut iam de ipſo diximus: detulit itaque ad aures archiepiſcopi Alexan-
dri, archiepiſcopus Meletius in Ægypto, uerùm ſubditus Alexandro. Contempo-
raneus autem hic Meletius fuit Petri beati epiſcopi ac martyris, ſicut dixi. Vbi igitur
ſignificaſſet de Ario omnia, quomodo diſceſſiſſet à ueritate, & quod multos polluiſ-
ſet ac perdidiſſet, corruptis his à recta fide qui ipſi credidiſſent: Tunc Epiſcopus accer
ſitum Arium interrogabat de perlatis ad ſe, an hæc ita haberent. Ille uerò neque hæ-
ſitauit, neque timuit, ſed ab exordio perfricta fronte omnẽ ſuam malam opinionem
euomuit, uelut epiſtolæ ipſius indicãt, & examinatio cõtra ipſum tunc facta. Cõuocat
itaque Alexander presbyteros, & alios quoſdam Epiſcopos præſentes, & examina-
tionem huius facit ac interrogationem. Vbi uerò non perſuaſus eſt à ueritate, expellit
ipſum ex Eccleſia, & ipſum per urbem diffamat. Cum ipſo autẽ diſtractæ ſunt prædi
ctæ uirgines, & clerici prædicti, & alia multa turba. Quum autem uerſaretur Arius
multo tempore in urbe, ſtatim moritur confeſſor Meletius, itemq; teſtis ac martyr.
Itaq; Arius ſeditiones faciens, & ſingulos decipiens, multos perdidit. Poſtea uerò ubi
depræhenſus eſt, & ad confutationem uenit in urbe, ac diffamatus eſt, ab Alexandria
aufugit, & ad Palæſtinã iter arripit: quò quum perueniſſet, ſingulos Epiſcopos adijt
cum blandicijs ac adulatione, ut ſibi multos faceret cooperatores. & ſuſcipiunt qui-

Epiſtolæ Encyclicæ Alexandri.

dem ipſum aliqui, alij uerò repulerunt. Poſtea uerò ad aures epiſcopi Alexandri deue
nit, & ſcribit epiſtolas Encyclicas, hoc eſt orbiculares, ſiue per circuitum, quæ ſanè
apud ſtudioſos adhuc ſeruãtur, numero ſeptuaginta, ad ſingulos Epiſcopos, ad Euſe
bium ſtatim in Cæſarea: ſupererat enim. & ad Macariũ Hieroſolymorũ, Æſculapiũ
in Gaza, Longinum in Aſcalone, Macrinum in Iamnia, & ad alios, & in Phœnice
ad Zenonem quendam antiquũ, & in Tyro, ſimulq; in caua Syria. Quũ igitur miſſæ
eſſent epiſtolæ, repræhendentes eos qui ipſum ſuſcepiſſent, unuſquiſq; reſcripſit bea-
to Alexandro, ſeq; purgauit. Et alij quidem per ironiam ſcripſerunt, alij in ueritate,
partim dicentes ſe illum non excepiſſe, partim per ignorantiam ſuſcepiſſe. Alij uerò
reſponderunt, ſe per ſuſceptionem ſtuduiſſe, ut ipſum lucrifacerent. Et uaria fuerunt
de his argumenta. Poſtea uerò ubi cognouit Arius quod epiſtolæ allatæ eſſent epi-
ſcopis undiquaq;, & de cætero undique expelleretur, & nõ amplius quiſpiam ipſum
ſuſcipiebat, quàm ipſius cooperatores. Euſebius enim antiquus ſenex Nicomedenſis
totus ipſius erat, qui cum Luciano in Nicomedia conuixerat. Sed & Leontius Apo-
copus in Antiochia nondum epiſcopatum ſibi commiſſum habens, & alij quidam.
Quandoquidem igitur ex eadem ueneni fraternitate hi omnes erant, ſuſcipit ipſum
Euſebius multo tempore. Vnde ſanè epiſtolas nugis refertas, complectentes omnem

ipſius

ipſius malæ opinionis fidem, idem Arius ſcripſit ad Euſebium in Nicomedia, quum nondum ueniſſet ad ipſum in Nicomediã, nihil amplius quàm eadem, quæ ſentiebat, in ipſis tractans. Ex quibus unam ad manus noſtras perlatam, neceſſariũ duxi hic apponere, quo uideant legentes, quod nihil contra quenquam per calumniam diximus, aut referimus, & eſt hęc. Epiſtola Arij. Domino dilectiſſimo, homini Dei, fideli, orthodoxo Euſebio, Arius fugatus ab Alexandro Papa iniuſte, propter ueritatẽ omnia uincentem, cuius & tu protector es, in Domino gaudiũ. Patre meo Ammonio in Nicomediam proficiſcente, operæprecium duxi & quod debetur tibi, ut te per ipſum alloquerer, ſimulq́ commonefacerem inſitam tibi dilectionem ac affectionem, quam ad fratres habes propter Deum ac CHRISTVM eius. Nam maxime nos infeſtat ac perſequitur, & omne malum cõtra nos mouet epiſcopus, ut fugarit nos ex urbe uelut homines impios, quoniam non conſentimus ipſi publice dicenti, ſemper Deus, ſemper filius, ſimul pater, ſimul filius, coexiſtit filius ingenito cum Deo, ſemper genitus, ingenitogenitus, neque cogitatione, neque momento quodam præminet Deus filio, ſemper Deus, ſemper filius, ex ipſo Deo filius. Et quandoquidem Euſebius frater tuus in Cæſarea, & Theodoſius ac Paulinus, & Athanaſius, & Gregorius & Aëtius, & omnes in Oriente dicunt, quod præexiſtit Deus filio ſine principio, anathema facti ſunt & excommunicati, excepto Philogonio & Hellanico & Macario, hominibus hæreticis in fidei doctrina non inſtructis, qui filium dicunt, partim ructum, partim emiſſionem ingenitam. Et hos impios neq́ audire poſſumus, etiamſi infinitas mortes nobis hæretici minentur. Nos autem quid dicimus ac ſentimus, & docuimus ac docemus? Quod filius non eſt ingenitus, neque pars ingeniti, iuxta ullum aliquem modum, imò neque ex ſubiecto quodam, ſed quod uoluntate & cõſilio ſubſtitit ante tempora & ante ſæcula, plenus Deus unigenitus, inalterabilis, & priuſquam genitus eſt aut creatus, aut decretus, aut fundatus, non erat: ingenitus enim non erat. Perſecutionem autem patimur, quod diximus, principiũ habet filius, Deus uero ſine principio eſt. propter hoc fugamur, & quod dicimus, ex nihilo eſt. Sic autem dicimus, eo quod neque pars Dei eſt, neque ex ſubiecto quodam. propter hoc fugamur. Reliqua tu noſti. Opto te ualere in Domino, memorem tribulationum noſtrarum cum Lucianiſta, reuera Euſebi. Sed & aliam à Nicomedia ad ſanctiſſimum Papam Alexandrum purgationis uidelicet gratia ſcriptam, & rurſus ueneni ipſius eiaculatione deteriorem, & blaſphemis uerbis intolerabiliter refertam, & ab ipſo ad Alexandriam miſſam ſubiunximus, & eſt hæc. Beato Papæ & epiſcopo noſtro Alexandro, presbyteri ac diaconi in Domino gaudium. Fides noſtra ex maioribus ac progenitoribus noſtris, quam etiam à te didicimus, beate Papa, hęc eſt. Nouimus unum Deum ſolum ingenitum, ſolum ſempiternum, ſolum ſine principio, ſolum bonum, ſolum immortalitatem habentem, ſolum ſapientem, ſolum bonum, ſolum Dominum, ſolum iudicem omnium, gubernatorem, œconomum, immutabilem & inalterabilem, iuſtum & bonum, legis & prophetarum ac noui Teſtamenti. Hunc Deum genuiſſe filium unigenitum ante tempora æterna, per quem & ſæcula & reliqua fecit, genuiſſe autem non in apparentia, ſed ueritate, ſubſtituiſſe uero propria uoluntate immutabilem & inalterabilem, creaturam Dei perfectam, ſed non uelut unam ex creaturis: fœturã, ſed non uelut unam ex fœturis ſiue genituris, neq́ uelut Valentinus emiſſionem, fœturam ſiue genituram patris aſſeruit: neque ſicut Manichæus partem coeſſentialem patris, fœturam introduxit: neq́ ſicut Sabellius, qui unitatem diuidens Filiumpatrem dixit: neq́ uelut Hierax lucernam à lucerna, aut faciem in duas: neq́ prius exiſtentem poſtea genitum aut creatum eſſe in filium, quemadmodũ etiam tu ipſe beate Papa in media Eccleſia ac conſeſſu ſępe eos qui talia introduxerunt, refutaſti: Sed ſicut dicimus, uoluntate Dei ante tempora & ante ſæcula creatum eſſe, & uiuere ac eſſe à patre accepiſſe, ita ut pater ſimul ſubſtituerit ipſi glo-

Arij epiſtolæ.

Arius ab alijs hæreticis ſeipſum eximit.

Filiuspater Sabellij.

rias. Non enim pater, data ipſi omniũ hæreditate, priuauit ſeipſum, ut ne ingenito modo habeat in ſeipſo, fons enim eſt omnium. Quare tres ſunt ſubſtãtiæ, Pater Filius & Spiritus ſanctus. Et Deus quidem cauſa omnium exiſtens, eſt ſine principio, ſolus. filius autem ſine tempore genitus à patre, & ante ſæcula creatus ac fundatus, nõ erat antequam gigneretur: ſed ſine tempore ante omnia genitus, ſolus à ſolo patre ſubſtitit. Neq; enim eſt ſempiternus, aut cõſempiternus, aut coingenitus patri, neq; ſimul cum patre ipſum eſſe habet, uelut quidam de his quæ ad aliquid appellãtur, dicunt, duo ingenita principia introducentes: ſed ſicut unitas et principium omnium, ita Deus præ omnibus eſt, quapropter & ante CHRISTVM eſt, uelut à te didicimus in media Eccleſia prædicante. In quantum igitur à Deo ipſum eſſe habet ac uiuere, qui & glorias & omnia ipſi exhibuit: iuxta hoc, principium ipſius eſt Deus. Principium enim ipſius eſt, uelut Deus ipſius, & qui ante ipſum eſt, eo quod ex ipſo eſt. Et ſi illud, Ex utero: & hoc, Ex patre exiui, & uenio: uelut pars coeſſentialis, & uelut emiſſio, à quibuſdam intelligitur, compoſitus erit pater, & diuiſibilis, & mutabilis, & corpus ſecũdum ipſos, & quæ ad corpus conſequuntur, patiens incorporeus Deus, quantum ſanè in ipſis eſt. Opto te ualere in Domino beate Papa. Arius, Ethales, Achilles, Carpones, Sarmatas, presbyteri: Euzoius, Lucius, Iulius, Menas, Helladius, Gaius, diaconi: epiſcopi, Secundus Pentapolis, Theonas Libs fidelis, quem conſtituerunt in Alexãdria Ariani. Quum igitur ſic res mouerentur, Alexander Conſtantino regi ſcribit. At beatus rex accerſitum Arium & epiſcopos quoſdam percunctatur. Ille uero ſymmiſtas habens, primum quidem in facie regis negabat, intra ſe uero inſidias contra Eccleſiam ſtruebat. Vbi igitur conuocaſſet ipſos beatus Cõſtantinus, qui & ex parte Spiritu ſancto afflatus erat, ſermonẽ loquutus eſt ad ipſum, dicens: Confido Deo, ſi doloſe quid occultatum habes & negas, omnium Dominus ille cito te redarguere poteſt, contra quem maxime iuraſti. Vnde etiam deprehenſus eſt eadem ſentire, et coram facie regis redargutus eſt. Verum rurſus ſimiliter negabat, & multi ipſius defenſores pro eo intercedebant per Euſebium Nicomediæ epiſcopum. Attamen rex zelo ductus, epiſtolam magnam ad totam Romaniam contra Arium ſcripſit, eiusq; fidem, omni ſapientia ac ueris uerbis refertam, ſicut & hæc hodie apud ſtudioſos ſeruatur, hoc principiũ

Conſtantini epiſtola contra Arium.

habens. Conſtantinus Auguſtus Maximus. Arius & Ariani, malus interpres, & ut ita dicam, imago ac ſtatua eſt diaboli. Deinde inter alia, & poſt multam contra ipſum ex diuinis Scripturis productam contradictionem, etiam ex Homeri uerſibus quendam contra ipſum inuehens, miſeriæ gratia appoſuit, quem ipſum etiam hic ap-

Homeri uerſus in Area, id eſt Martem, à Conſtantino in Arium detortus.

ponere neceſſarium duxi, & eſt hic. Age ſanè urge Ari, ſcutis opus eſt, ne tu hoc facias rogamus, cohibeat autem te ſaltem Veneris conuerſatio. Quum itaque uellet Arius in Conſtantinopoli in cõmunitatem recipi, Euſebio cogente, & maxime apud regem petente, & Conſtantinopolitanum epiſcopum eius temporis moleſtijs afficiente: & hic non uellet cum ipſo in communitate eſſe, neque in ſocietatem ipſius uenire, urgereturq; per uim ac ſuſpiraret: & Euſebius diceret, Si nõ uis ex propria uoluntate, craſtina die dominica illuceſcente, mecum ingredietur, & quid poteris facere? At pientiſſimus epiſcopus et Deum timens Alexander optimæ ciuitatis epiſcopus, idem enim nomen habebat etiam hic cum Alexandriæ epiſcopo: per totam diem ac noctem, ex quo id audiuit ingemiſcens ac triſtatus, in precibus perſeuerauit, et Deum rogauit, ut aut ipſius animam auferret, ne Arij communitate coinquinaretur: aut miraculum quoddam ederet, id quod & contigit huic. Quũ enim noctu urgeretur Arius uentriſq; exonerandi gratia prodiret, peruenit uſque ad locum ſeceſſus, & intus deſidens inuentus eſt crepuiſſe ac expiraſſe. Quare ſic deprehẽſus eſt in graueolenti loco finem ſortitus, quemadmodum & immundam malam fidem euomuit. Poſtquam igitur hæc peracta ſunt,

Rex de Eccleſia ſollicitus, & quod iam multi ſæpe inter ſe diſſenſiſſent, & ſectæ multæ
eſſent, conuocauit uniuerſalem Synodum trecentorum decem & octo epiſcoporum, *Nicænæ ſyno di epiſcopi cccxviij.*
quorum etiam nomina uſque in hunc diem ſeruantur, & reprobant ac execrãtur Arij
fidem in Nicæa urbe, & cõfitentur patrum fidem orthodoxam & inuariabilem, & ab
Apoſtolis ac Prophetis traditam. Subſcribentibus autem epiſcopis in hanc, & Ario-
manitidem hereſim reprobantibus ſic factum eſt. Simul autem & in eadem ſynodo ca
nones quoſdam poſuerunt Eccleſiaſticos, ſimulq; de paſchate decreuerunt unam uni
tatem ac conſenſum, ut ſancta Dei dies penitus uirtuoſa fieret, quandoquidem diuer
ſimode apud quoſdam ſeruabatur. alij enim præoccupabant, alij medium tenebant,
alij uero poſtea perficiebant. Et in ſumma multa illo tempore aſſertio erat. Horum ue-
ro correctionem Deus per beatum Conſtantinum procurauit pacis gratia. Vbi itaq;
reprobatus eſt Arius, & hec ſic peracta ſunt in eodem anno, deceſſit è uita Alexander,
& ſuccedit ipſi Achillas. Erat autem & Theonas cõſtitutus à Meletianis. Tunc ſucce-
dit Achillæ epiſcopo poſt menſes tres beatus Athanaſius, qui tunc diaconus Alexãn-
dri ab ipſo in comitatum miſſus erat, cui Alexander iam moriturus epiſcopatum de-
ferri præcepit. Eſt autem mos in Alexandria, ut non cunctentur conſtituti poſt obitũ
epiſcopi, ſed ſimul fiant pacis gratia, ut ne contentiones fiant in populis, his hunc uo-
lentibus, alijs illum. Conſtituerunt autem neceſſario non præſente Athanaſio Achil-
lam. Verum thronus & ſacerdotium præparata erant ei qui ex Deo uocatus erat, & à
beato Alexandro decretus. Quũ igitur ueniſſet Athanaſius, & confirmatus eſſet, qui
circa fidem magnus zelotes erat, & pro Eccleſia afficiebatur, quum iam congregatio-
nes & auulſiones undiq; fierent à Meletianis appellatis, ob cauſam quam in tractatio-
ne de Meletio ſuprà declaraui: & uellet counitionem Eccleſiæ facere, cõquerebatur &
minabatur, admonebatq; ac nihil efficiebat, nemoq; aduertebat. Vnde omnia contra
ipſum commota ex ſuperexcellente in ipſo diuinitus zelo facta ſunt ac conſtructa, ut
etiam exilium ipſe ſubierit, et Arianorum ex iniuſtiſſima potentia excõmunicationem.
At de beato Athanaſio hactenus. Relatæ ſunt enim res ipſius exactiſſime ſuprà in Me
letij tractatione. Hic itaq; Arius à diabolica operatione afflatus eſt, & effreni ore impu-
denter ductus extulit linguam ſuam contra proprium Dominum, ab initio nimirũ di
ctionem apud Solomonem in Prouerbijs interpretari uolens, nempe Dominus crea “
uit me principium uiarum ſuarum in opera ſua, ante ſæculum fundauit me. In princi-
pio, antequam terram faceret, & antequam abyſſos faceret, priuſquã procederent fon *Arij erroris occaſio.*
tes aquarum, priuſquam firmarentur montes, ante omnes autem colles genuit me. “
Hinc erroris introductio ipſi cõtigit, & nõ ueritus eſt ipſe ac diſcipuli eius, creaturam
uocare eum qui omnia creauit, Verbum ex patre ſine tempore et ſine principio genitũ.
Deinceps uero ex uno hoc ſermone, in multas ac malas ſemitas malignam mentem ſu
am impellens, itemq; ipſius ſucceſſores, ſexcentas & ultra blaſphemias in filium Dei &
in Spiritum ſanctum iaculari conati ſunt. Diſſoluerunt autem aciem, ut ita dicam, &
concordiam ſanctæ orthodoxæ fidei & Eccleſiæ, non per ſuam potentiam, aut ſapien-
tiam. pauci enim inuitati decepti ſunt. Multi uero ſimulatione ſubrepentes, multi au-
tem & ſecundum uitam non ſic ſe habentes, ſocij ijſdem exiſtunt. Nemo autem eſt ho
rum cauſa quàm primum quidem probatio fidelium, Regum uero defenſio. Principi
um quidem Conſtantius rex, in alijs quidẽ omnibus mitis & bonus, uelut filius Ma-
gni & Perfecti Conſtantini pij, qui rectam fidem integre ſeruauit. Sed et ipſe Conſtan
tius pius fuit & bonus iuxta multos modos, uerum in hoc ſolum, quod nõ ſecundum *Conſtantius Arianos defendit.*
fidem parentis proceſſit, deuiauit, atq; deliquit, nõ ex ſui cauſa, ſed ab his qui rationem
reddituri ſunt in die iudicij, qui in apparentia epiſcopi dicũtur, ueram autẽ Dei fidem
corrumpunt, quibus danda eſt ratio, & pro fide, & pro Eccleſiæ perſecutionibus, &

tot malis ac cædibus in Eccleſijs, ipſorum cauſa perpetratis, & pro tot milibus populorum, uſque in hunc diem tribulationem ſub dio ſuſtinentium, & pro ipſo beato Conſtantio ab ipſis decepto & ignorāte orthodoxam fidem, & cedente ipſis uelut ſacerdotibus per ignorantiā, ut qui non nouerit in ipſis errorem cæcitatis ac malæ fidei ex diaboli ſtructura inductæ. Secundo uero præualuit reptiliformis horum officina per Euſebium, qui rurſus ſubijt ac corrupit aures Valentis pij et religioſi ac Deum amantis regis. Quandoquidem enim ab ipſo lauacrum accepit, per hanc occaſionem hi ſtare potuerunt. Nam olim & à mulierculis ac pueris, non dico de perfectioribus, qui omnem pietatis certitudinem rectamque fidem nouerunt, ſed & ab his qui ex parte, uel uulgari modo ueritatem ſciebant, redarguebanturque ac fugabantur, uelut blaſphemi Domini, & ſecundi Domini occiſores, & reprobatores diuinæ perfectionis Domini noſtri IESV, per regis pręfecturam, quę eſt ipſorum defenſio, ad aggrediendum omnia mala quæ facta ſunt, & adhuc per ipſos fiunt in Alexandria & Nicomedia, in Meſopotamia, in Palæſtina, per præſentis ipſorum Regis præſidentiam ac gubernationem. Ex hac igitur dictione in parœmiaſta ſcripta, Dominus creauit me principiū uiarum ſuarum in opera ſua: deinceps omnia ab ipſis excogitantur, quæque conſona huic ſermoni eſſe poſſunt, & quæ æquiualent, & conuenire poſſunt: quum neque hic ipſe ſermo, neque alia uerba, de deitate filij Dei tale quid aſſerāt. At quæ ſunt deinde his ſimilia? id quod in Apoſtolo ſcriptum eſt, Suſcipite pontificem cōfeſſionis ueſtræ, qui fidelis eſt ei qui fecit ipſum: & quod in Euangelio ſecundum Ioannem ſcriptum eſt, Hic eſt de quo dixi uobis, quod poſt me uenturus eſt, qui ante me factus eſt: & quod in Actis ſcriptum eſt, Notum uobis ſit tota domus Iſraël, quod hunc IESVM quem crucifixiſtis, & dominum & CHRISTVM ipſum fecit Deus: et alia his ſimilia, quæ obſeruant ad inimicorum ultionem. Inimici enim ſunt reuera ac inſidiatores. fortaſſis enim de ipſis ſcriptum eſt, & de ſimilibus ipſorum, Exurgat Deus, et diſpergantur inimici eius. Videntur autem et domeſtici eſſe. Nihil autem peius eſt domeſticis inimicis. Inimici enim hominis, omnes uiri domus eius. Ex hoc fortaſſis etiā de his impletur: Exiliunt enim uelut rabioſi canes ad inimicorum ultionem, & dicunt, quomodo dicis de filio Dei? Hæ enim ſunt ipſorum fraudes ad inducendum uenenum ſuum in ſimplices. Et quid eſt poſtea ubi dixerunt filium Dei? O ſapientes in ſeipſis, & ad cognoſcendum appoſiti coram ſeipſis, & qui ſcientes ſibi eſſe uidentur. Quid appoſuerit quis amplius nomini IESV, ſi non filium genuinum dixerit ex patre exiſtentem, & non alteratum? Deinde ſtatim per ludibrium exiliunt dicentes, Quomodo poteſt eſſe ex Deo? Si uero interrogantur, Non eſt filius? filium eſſe nomine quidem confitentur, uerū potentia & mente negant, ſpurium ipſum penitus dicere uolentes, & non uerum. Si enim, inquiunt, ex Deo eſt, & genuit ex ſeipſo Deus, ut ita dicā, ex propria ſubſtantia naturali, aut ex propria eſſentia. Igitur in molem extentus eſt, aut ſectionem admiſit, aut in generando dilatatus eſt, aut cōtractus, aut aliquam affectionem corporalem ſuſtinuit. Et in ſumma ſubſannatores ſunt ſuas res ad Deum referētes, & à ſeipſis aſſimilare Deum uolentes, in Deo enim nihil tale eſt. Spiritus enim eſt Deus, & à ſeipſo genuit unigenitum ineffabiliter, & incomprehenſibiliter ac citra pollutionem. Quomodo igitur, inquiunt, ſi ex eſſentia ipſius eſt, non nouit diem, uelut dicit & horam? De die autem illa aut hora, nemo nouit, neque Angeli, neque filius, niſi pater ſolus. Quomodo uero in carnem uenit, ſi eſt ex patre? Quomodo aūt potuit inſeparabilis illa natura carnem induere, ſi erat ex patre ſecundum naturam? Et non ſciunt quod in ſuam ipſorum confuſionem has ratiocinationes coaceruant. Si enim propter hoc quod ipſe alteratus eſt præter patris eſſentiam, induit carnem, & in ipſa paſſus eſt, & crucifixus: oſtendant nobis, quę ex alijs ſpiritualibus creaturis et quidem exiſtentibus, carnem induit. Non enim poſſunt non confiteri

Scripturæ ab Ario detortæ

Arij argumenta.

Pater ſolus nouit de illa die.

confiteri Filium ſuper omnes, etiamſi creaturam ipſum dixerint, confitentur ipſum ſu-
per uniuerſas creaturas ipſius. Sed & uelut gratificantes ipſi, uolunt ipſi uerbis blandi-
ri, tanquam una manu uerberantes, altera uero oblinentes. Hoc enim uolunt uelut ex
propria ipſi uoluntate attribuere, & dicunt, Creaturam quidem dicimus, ſed nō uelut
unam ex creaturis: & facturam, ſed non uelut unam ex facturis: & fœturam, non au-
tem uelut unam ex fœturis, ſiue genituris, quo in eo, quod dicunt, Non uelut u-
nam ex fœturis, priuent ipſum generatione ſecundum naturam: & in eo quod di-
cunt, non uelut unam ex creaturis, ueram creaturam ipſum pronuncient. Sicut enim
ſi creatura fuerit, creatura eſt, & quamuis ſexcēties excellentius nomen habuerit, idem
eſt omnibus creaturis adæquatum. Non enim quia Sol illuſtrior eſt, creatura eſſe non *Similia.*
poteſt, quemadmodum etiam lapis. Neq; quia Luna excellit ſidera, ob id non eſt crea-
tura. Ecce enim omnia ſerua tua. quæcunq; enim ſunt, ex ipſo ſunt creata, & ſerua. At
unigenitus ueritas eſt, & uerbum ipſius ueritas exiſtit, uelut dixit: Si uos manſeritis in
uerbo meo, uere diſcipuli mei eſtis, & cognoſcitis ueritatem, et ueritas liberabit uos. Si
uere Verbum ipſius uerum eſt, & liberat eos qui liberantur, quanto magis ipſe liber
eſt, quum ueritas ſit, & liberet ipſi obedientes qui ſunt ſerui, eo quod omnia ſunt ſerua
ipſius, & Patris eius, & Spiritus ſancti eius. Deinde rurſus dicunt, Quomodo uenit in
carnem, ſi ex patris eſſentia erat? Dicant igitur nobis, quomodo Angeli non carnem
aſſumpſerunt, qui ſunt ſerui ipſius? quomodo Archangeli? quomodo exercitus? quo-
modo alia omnia ſpiritualia? Sed & inferiorem dicunt tales eſſe ſpiritum, & creaturæ
creaturam, nempe ipſius Verbi: quomodo igitur ſpiritus nō aſſumpſit carnem, quū
poſſit habere perſonam mutabilem ſuper Filium, iuxta ipſorum ſermonem. Sed quo-
niam ſapiētia Patris erat, uoluit per ſuam perfectionem ſuſcipere noſtram debilitatem,
quo per ipſum omnis ſalus mundo contingeret. At illi bona in mala tranſmutantes, in-
grati ſunt ac perfidi, & in proprium dominum cōtumeliatores ac maledici. Cæterum
alia quæ deinceps dicunt, imminute ſentiunt. Quomodo uero eſuriunt, inquiunt, ſi
patris eſſentiæ erat? De Deo enim ſcriptum eſt, Non eſuriet, neq; ſitiet, neq; excogitari
poteſt prudentia ipſius. Hic uero & eſuriit, & ſitiit, quomodo uero fatigatus eſt ex iti-
nere & ſedit? quum ſcriptum ſit, Deus nō fatigabitur. Quomodo autem dixit, Qui mi-
ſit me pater meus maior me eſt? Alius enim eſt qui mittit, & alius qui mittitur: & mani-
feſtum eſt quod pater non eſt filius, & filius non eſt pater (Non enim, uelut Sabellius *Sabellij error.*
nos docuimus, qui filium patrem eſſe dicit) alioqui non dixiſſet, alius eſt qui miſit me.
Et uado ad Deum meum & Deum ueſtrum, ad patrem meum & patrem ueſtrum di-
xit, & non ex eſſentia Dei, diſcipuli ſecundū naturam geniti ſunt, & dixit ipſis, patrem
ueſtrum. Multa uero inſania eſt eorum qui talia dicunt. Si enim nomine ſolum uoca-
tur, et non eſt ſecundum naturam, nihil differt ab alijs omnibus creaturis, etiamſi in di-
gnitatis præminentia exiſtat. Non enim quia Rex præminet præſidib. ac prætoribus,
ob id non eſt ſimiliter affectus cum alijs, & conſeruus eiuſdem creaturæ, utpote mor-
talis quiſpiam, uelut etiam qui eius imperio ſubditi ſunt. Et non quia Sol reliqua ſide- *Similia.*
ra excellit, & in parte etiam Luna, ob id non ſunt ſubiecta elementa, & unius imperio
opificis ac creatoris patris & filij ac Spiritus ſancti obedientia. Et non quia Angeli uiſi-
bilia excedunt, & in ordine alijs omnibus maiores ſunt, utpote inuiſibiles creati, & pri-
mum munus culturæ Dei habentes in aſſiduis hymnis, & immortales ſecundum gra-
tiam ab ipſo creati, & nō ſecundum naturam, & immortales fieri digni facti ex ipſo im-
mortali, & qui eſt uita in ſeipſo & immortalitas: ob id non ſunt in timore & tremore,
& ſub reſponſione & examinatione, iuſſioneq; ac mādato ſanctę deitatis ſeruitio preſ-
ſi. Vbi enim eſt quæſitum exacta ratio ueritatis, filium quidem dicere oportet, uerum
dicere & habere non ſolum nomine, ſed filium, ſecundum naturam filium. Nam & in- *Filij appellatio-*
ter nos multi uocantur filij, qui non ſunt filij ſecundū naturam. Veri autem filij genui- *nis ratio.*

ni uocantur, qui ſecundum naturam à nobis geniti ſunt. Et ſi quidem filius ſolum uo-
caretur, ſicut etiam omnes uocati ſunt filij Dei, ergo neq; differt ab alijs, & quomodo
ſicut Deus adoratur? Oportebat igitur etiam alios omnes, de quibus nomen adoptio
nis dicitur, uelut ipſum adorari, quoniam filij Dei appellantur. At ueritas non ſic ha-
bet, ſed nouit ſemper unum unigenitum filium Dei, cui omnia cultum diuinum præ-
ſtant, ipſumq; adorant. & omne genu flectetur cœleſtium, terreſtrium ac infernorum,
& omnis lingua confitebitur, quod Dominus eſt IESVS CHRISTVS in gloriam
Dei patris. Sed neq; ſanctus Spiritus alijs ſpiritibus adæquatur, quoniam unus eſt ſpi
ritus Dei, ſpiritus ex patre procedens, et de filio accipiens. Hi uero uolunt hunc creatu
» ram creaturæ eſſe. Dicunt enim quod omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum
eſt nihil. Igitur & ſpiritus, inquiunt, ex facturis eſt, quandoquidem omnia per ipſum
facta ſunt. & ignorant illi qui fruſtra animam ſuam perdunt, quod aliæ ſunt creaturę,
& alij creatores: Pater & Filius & Spiritus ſanctus, unus Deus Trinitas in ueritate, &
monas in unitate. Propterea enim unus Deus, quia non duo patres, neq; duo filij, ne
que duo Spiritus ſancti. Et quãdoquidem non alienus eſt filius à patre, ſed ex ipſo ge-
nitus, etiam nõ alienus eſt Spiritus ſanctus. Verum filius quidem unigenitus, genitus
ſine principio, ſine tempore. Sanctus autem Spiritus uelut nouit ipſe pater & unigeni
tus, neq; genitus eſt, neq; creatus, neq; alienus à patre & filio, ſed ex patre procedens, et
» de filio accipiens. Spiritus enim meus, inquit, cõſiſtit in medio ueſtrũ. et, Vnxit CHRI
STVM in Spiritu ſancto. Si ipſe unigenitus ungitur in ſpiritu, quis criminabitur ſan-
ctam Trinitatẽ? Deinde rurſus dicit furioſus Arius, quomodo dixit Dominus, Quid
» me dicis bonum, unus eſt bonus Deus, uelut negãte ipſo bonitatem? Et quis alius ita
bonus eſt uelut unigenitus, qui ſeipſum dedit precium redemptionis animarum no-
ſtrarum? Et non nouerunt Dei uirtutem ac bonitatem, neq; ſapientiæ Dei diſpenſatio
nem, quum animales & carnales ſint, remoti à Spiritu ſancto, uacui ab ipſo, nõ haben-
tes ſancti Spiritus donum, quod docet ſapientiã omnem hominem. Rurſus autem ro-
gant ipſum filij Zebedæi per matrem ſuam, ut in regno ipſius alter ſedeat à dextris, al-
ter à ſiniſtris. Et dixit ipſis, Neſcitis quid petitis, poteſtis bibere poculum quod ego bi
biturus ſum? illis autem dicentibus, etiam: ait ad ipſos, Poculum quidem meum bibe-
tis, uerum ſedere à dextris meis ac ſiniſtris, nõ eſt meum dare, ſed quibus præparatum
» eſt à patre. Deinde dicit Apoſtolus, Deus ſuſcitauit ipſum ex mortuis, uelut ipſe opus
» habeat ſuſcitante ipſum. Et in Euangelio Lucæ habetur, inquiunt, quod Angelus Do
mini apparuit confortans ipſum, dum in anxietate fuit, & ſudauit, & ſudor ipſius fuit
uelut guttæ ſanguinis, quando digreſſus orabat, iamiam tradendus. Et rurſus in cru-
» ce, inquiunt, dixit, Eli Eli lemas abachthani, hoc eſt, Deus meus Deus meus, ut quid
» dereliquiſti me. Et uides, inquiunt, quod indiget auxilio. At de eo quod dicit, Ego in
patre, & pater in me. et, Quod duo unum ſumus, ut & ipſi unum ſint: aſſerunt omni-
no, quod unum eſſe, non ſecundum naturam dicit, ſed ſecundum cõcordiam. Et non
ſolum hoc faciunt, ſed & animam humanam ipſum accepiſſe negant, hoc ipſum præ-
ſtruentes. Carnem enim confitent̃ ueram ipſum à Maria habuiſſe, & omnia quæ ſunt
in homine citra animã, quo ubi audieris de fame, aut ſiti, aut languore, aut profectio-
ne, aut ſudore, aut ſomno, aut concitatione: & dixeris quod propter humanam natu-
ram his opus habebat: dicant tibi poſtea, quod caro per ſeipſam hæc non operatur, ſi
nõ habeat animam. Reuera enim ſic eſt. Igitur aliud quid eſt, inquiunt, ſi deitas ipſius
indigebat: quo quum dixerint deitatem ipſius indigentem, externum pronuncient
ipſum & alienum ab eſſentia patris & uera natura. Arbitror autem quod ab eo qui in-
telligentia præditus eſt, ex uno aut duobus teſtimonijs, aut quinq;, ab ipſis male exco
gitatis, redargutisq; ac ſubuerſis, dum uniuerſa ueritas prædicatur, & claré in fide or-
thodoxa

thodoxa confirmatur, redarguentur, à prædictis inquam, mente ac intelligentia diui-
na prædictis, etiamſi poſt has ſolutiones, infinitas alias dictiones excogitatas intule-
rint. A paucis enim plurimæ ſoluentur æqualem uim habentes. Et incipiam primum
dicere inde, unde amaritudinis ſuæ radicem male plantare inceperunt, à ſermone per
Solomonem dicto, nempe: Dominus creauit me principium uiarum ſuarum in opera
ſua. Et nõ omnino alicubi confirmauit Scriptura, neque quiſpiam Apoſtolorum me-
minit huius dictionis, ut ipſam in nomen CHRISTI produceret. Quare omni-
no nõ de filio Dei dicit, etiamſi dicat, Ego ſapientia habitatione excepi conſiliũ & ſcien
tiam, & ego intelligentiã accerſiui. Quot enim ſunt abuſiue appellatæ Dei ſapientiæ?
una eſt autem unigenitus, non abuſiue dictus, ſed in ueritate. Omnia enim Dei ſapien
tia ſunt, & quæcunq; ſunt à Deo, ſapientia ſunt. Alia uero eſt propria & ſuper omnia
exiſtens, hoc eſt unigenitus qui nõ eſt abuſiue ſapientia, ſed ueritate, qui cum patre ſem
per eſt, potentia eius exiſtens et ſapientia, iuxta id quod ſcriptum eſt. Nobis aũt CHRI
STVS potentia Dei, & Dei ſapientia. Eſt autem ſapientia pauperis annihilata. Et quo
niam in ſapientia Dei non cognouit mundus Deum, complacuit ei per ſtultitiã Euan
gelij ſaluare credentes. Et infatuauit Deus ſapientiam mundi huius. Et dedit Deus
cor Solomoni uelut latitudinem maris. Et ſapientiam fudit ſuper filios Enac. Et dedit
Deus Beſeleel ſapientiam. Et impleuit Deus ſapientia ipſum Vri. Et multa de ſapien-
tia dici poſſunt, & qualis eſt locus prudentiæ, & ſapientia unde inuenta eſt. Etiamſi
igitur hæc celebris ſapientia dicat, Ego ſapientia habitatione excepi conſilium & ſcien-
tiam, & ego intelligentiam accerſiui, per me Reges regnãt, & per me magnates magni
fiunt, & potentatus ſcribunt iuſtitiam, & tyranni imperant terræ. Ego diligentes me
diligo, & qui me quærunt, inuenient me. Diuitiæ et gloria mihi ſunt, & poſſeſſio mul
torum & iuſtitia. In uia iuſtitiæ ambulo; & in medio uiarum iuſtificationis diuerſor,
ut diuidam diligentibus me ſubſtantiam, & theſauros ipſorum repleam bonis. Si an
nunciauero uobis ea quæ quotidie fiunt, recordabor ut quæ ab æterno ſunt, enume
rem. Dominus creauit principium uiarum ſuarum in opera ſua. Ante ſæculum fun-
dauit me in principio, antequam terram faceret, & priuſquam abyſſos faceret, priuſ-
quam procederent fontes aquarum, & antequam montes firmarentur. Ante omnes
autem colles genuit me, & cætera: manifeſtum eſt quod uolentibus quibuſdam di-
ctioni contradicere, aduerſarij ſolutione utuntur, propter nomen ſapientiæ & con-
ſequentiam ſermonis qui dicit: Dominus creauit me, & ob id quod dixit, Ego ſa-
pientia habitatione excepi conſilium: Ecce, inquiunt, ſapientia quæ ſeipſam à prin
cipio nominauit, & deinceps progreſſa eſt, ſeipſam ſignificat dicens, Dominus crea-
uit me. Ecce enim dicit ſuprà, Ego ſapientia, & infrà dicit, Si annunciauero uobis
ea quæ quotidie fiunt, recordabor ut quæ ab æterno ſunt, enumerem. Et quid, in-
quit, Dominus creauit me principium uiarum ſuarum. Diximus autem quod mul-
tæ ſunt abuſiue per temporis occaſionem ex Deo datæ ſapientiæ, quia Deus omnia
in ſapientia perficit. Vna autem eſt uera ſapientia Patris, & Deus Verbum in ſub-
ſtantia. Ipſa enim dictio non omnino cogit me de filio Dei dicere. Non enim indica
uit Scriptura, neque quiſpiam Apoſtolorum meminit, neque Euangelium. Si uero
etiam de filio Dei hæc dictio acciperetur, non eſt eadem dictio, neque ad rectum iu-
dicium poſita. Totus enim liber prouerbia ſunt, quicquid aũt prouerbialiter dicitur,
non idem eſt poteſtate. Sed alia quidẽ ratione recenſetur, alia uero poteſtate allegorice
accipitur. Si igitur hoc dicit, Et audent quidã ad filium Dei hoc referre, abſit, de deitate
ipſius hæc dictio nõ fert, ſi tamen poteſt in præſentia ipſius in carne impleri. Quando
quidẽ enim ipſa ſapientia ædificauit ſibiipſi domũ, fortaſſis à pſona humanę ipſius na
turę pie dici poterit, ut pſentia ipſius in carne, de ipſius deitate dicat, Dominus creauit

Loci ab Ario citati confutantur.

Sapientia multiplex eſt.

Prouerbialis dictionis ratio

 me, hoc

me, hoc eſt ædificauit me in utero Mariæ, principium uiarum ſuarum in opera ſua. Principium enim uiarum deſcenſus CHRISTI in mundum, eſt corpus ex Maria, quod eſt aſſumptum in opere iuſtitiæ & ſalutis ipſius. Verum omnino proſiluerit is qui cor læſum habet, & graui hac plaga percuſſus eſt, de filio Dei inimicitiam in mente habens, Dixit, inquiet, Si annunciauero uobis ea quę quotidie fiunt, recordabor ut quæ ab æterno ſunt, enumerem: & uides quod ab æterno dicit? At præſentia Dei in carne poſt ſexagintaduas generationes, ſecundum Matthæum, contigit. Quomodo igitur poſſunt ea quæ ab initio ſæculi ſunt, ab hoc dici? Et non ſciunt hi qui tota uia ueritatis errant, quod diuina Scriptura ſemper omnia quæ uult docere, incipit recenſere non ſtatim ad ſummam primariam, aut ad caput, ut ita dicam, procedens. ſed à proximis orditur, ut hoc quod prius eſt, poſtremum ſignificet. propter hoc enim dixit, Si annunciauero uobis ea quæ quotidie fiunt, recordabor ab his, & mentionem faciam eorum quæ ab æterno ſunt. Quemadmodum etiam Moſi indicauit Deus, primum ignem ardentem, & in igne rubi contigit uiſio paulò poſt. Angelus autem ipſi loquutus eſt ſtatim, poſtea uero Dominus ex rubo. Ille uero ab ipſo ſtatim non quæ uidebantur quærit, ſed de his quę ab initio erant, interrogat. Ades huc, inquit, demittam te ad filios Iſraël, & dices ad ipſos, Deus patrum ueſtrorum miſit me, Deus Abraam, & Deus Iſaac, et Deus Iacob: ita ut ante quinꝗ uel ſex generationes Moſis nominarit Abraam. Et quandoquidem dixit Deum patrum, priſcum quid pronunciauit. At Moſes ex Dei gratia prudentia affectus, non hæc interrogabat, ſed quod erat adhuc antiquius, nempe, Si abiero ad ipſos, & dixerint ad me, quod eſt ipſi nomen, quid dicam ad ipſos. Hic uero de cætero reuelat, Ego ſum qui ſum. Et primum quidem à propinquiſſimis incepit, poſtremum uero quod ſummum erat, indicabat. Sed & Lucas incipit ab imis & uiciniſſimis, nimirum, Ipſe IESVS incipiebat annorum fermè triginta, filius exiſtens ut putabatur Ioſeph, qui Heli filius fuit, qui Mathan, & cætera, uſque ad Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei. Et uides quomodo præſentiam CHRISTI in carne primum oſtendit, deinde quod poſtremum eſt. Quapropter etiam Matthæus iuxtá genealogiã in carne deducere uolens aduentum CHRISTI in hominum mentem, non ſtatim dixit, Generatio IESV CHRISTI filij Abraam: ſed primũ filij Dauid, deinde filij Abraam: quo id quod recens eſt conſpectum, & quod propinquiſſimum eſt proclamatũ, & quod adhuc ſuperius eſt indicans, ſignificet id quod omnem creaturam excedit, auferri non poſſe. Quare & beatus Ioannes ubi ueniſſet ac repeririſſet homines occupatos circa infernum CHRISTI aduentum, et Ebionæi quidem ſeducti eſſent propter genealogiam CHRISTI in carne ab Abraam deductam, & à Luca reductam uſꝗ ad Adam, Cerinthianos uero & Merinthianos reperiſſet, dicentes ipſum ex affrictu nudum hominem eſſe, item Nazoræos, & alias multas hęreſes, ut qui poſtremus uenit, quartus enim hic Euangelium prodit: incipit reuocare, ut ita dicam, errore ſeductos, & circa infernum CHRISTI aduentum occupatos, & dicit ipſis, uelut à tergo ipſorum uadens, et uidens quoſdã in aſperas uias inclinatos, & qui rectam ac ueram uiam reliquiſſent, Quò ferimini, quò uaditis, qui aſperam & offenſoriam & in hiatũ ducentem uiam uaditis? reflectite, non eſt ita, non eſt à Maria ſolũ Deus Verbum, qui ex ſuperno patre genitus eſt. Non eſt à temporibus Ioſeph curatoris illius. Non eſt à temporibus Salathiel & Zorobabel, & Dauid, & Abraã & Iacob & Noë & Adam. Verũ in principio erat Verbũ, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbũ. At erat, & erat, et erat, non ſuſcipit quod unꝗ non fuerit. Et uides quomodo ſtatim uiciniſſima primum ſignificat? Quomodo Matthæus uiam oſtendit per genealogiã, & neꝗ ipſe exacte tractauit, quãdo ex ſupernis genealogiã ducebat? Et quomodo Marcus de peractis in mũdo, et uoce clamante in deſerto tractauit, uoce inquã, clamãte de Domino ꝑ prophetas & legẽ prędicto. Et quomodo Lucas ab infernis ad

Scripturæ mos.

Quatuor Euangeliſtarum tractationis ratio.

ſuperna

ſuperna reduxit? Poſtea progreſſus Ioannes quartus, coronidem & ſinceritatem ſuper
ni ordinis & deitatis ſemper exiſtentis declarauit, quemadmodũ etiam Solomon pro
uerbialiter dicens principiũ uiarum, ſiquidem pie uoluerint quidam dicere de diſpen-
ſatione in carne, uelut ipſa dicat de CHRISTI deitate, quod ipſa deitas creauit domũ,
quod ipſa deitas carnem & incarnationem operata eſt, principiũ uiarum in opera ſua,
ſalutis hominum ac bonitatis. Deinde ſtatim adhuc procedentibus rebus dicit, Fun- “
dauit me in principio: itaq; filius Dei ſecundum deitatem creatus, poſtea fundatus eſt?
Dicant nobis mechanici illi ſupernorum inſpectores, quali arte creata eſt ſapiẽtia, qua-
li inſtrumento fundata eſt? At ſi omnino cogitare oportet, fugerimus utiq; à tanta bla-
ſphemiæ profunditate, & non attigerimus unigeniti deitatem, quæ ſemper cum patre
exiſtit, et ex ipſo genita eſt. Semper enim erat uerbum cum patre, ſemper ſapientia, ſem
per Deus ex Deo dominus, ſemper lux uera & nõ ſpuria, ſemper eſſe ex ipſo habens,
& ueritas exiſtẽs ac uita. Et quid opus eſt mihi multa de hoc dicere? Deinde dicit, Fun “
dauit me in principio, proinde pium eſt uidere quod animam humanã hic ſignificat.
Nam Dominus creauit me, humana natura in carne dicit, ſi ſanè ſic intelligatur: funda
uit uero, uelut in anima fundatus eſt. Verum ante omnes colles genuit me, quo oſten-
dat natiuitatẽ ex ſupernis. Atq; hæc dicimus, non omnino ſic decernentes, ſed pie po-
tius ad aduentũ in carne referentes. Et ſi etiam oportet ſic dicere, tamen nemo nos coẽ-
gerit penitus de CHRISTO dicere hanc dictionẽ. Si uero de CHRISTO dicetur,
habet etiam ſuam uim, non iuxta uaticinium dictam, ſed iuxta ratiocinationis pieta-
tem, ut ne quid imminutionis ad Deum referamus, ita ut putemus inferiorem ipſum
habere deitatem præter patris eſſentiam. Etenim quidam ex patribus noſtris & ortho
doxis, retulerunt hanc dictionem ad aduẽtum in carne. Et ſi oportet ſic dicere de hoc,
Dominus creauit me, & fundauit me: & hæc eſt pia ratiocinatio, magni patres ſic ex-
poſuerunt. Et ſi quis noluerit orthodoxos ſuſcipere, non cogetur. Verum ad exter-
nos & à fide alienos, nullum eſt detrimentũ. Neque enim hoc cadet nobis in aliquam
deitatis imminutionem, quæ libera eſt, & ſemper eſt cum patre. Et quod quidem paſ-
ſus eſt CHRISTVS, paſſus eſt, ſed non mutatus eſt natura. Verum permanſit ip *Paſsiõis Chri*
ſius deitas in ſua alienitate à paſſione. Quapropter quum uoluiſſet pati, ex propria bo *ſti ratio.*
na uoluntate pro genere humano, poſtquam non poterat deitas pati, per ſeipſam paſ-
ſionis exors exiſtens: accepit noſtrum paſſibile corpus, quum ſapientia eſſet, ut in ipſo
ad patiendum conſentiret, & noſtras paſſiones ſuſciperet, deitate in carne coexiſten-
te. Etenim deitas non patitur. Quomodo enim qui dicit, Ego ſum uita, mori pote-
rit? Sed paſſionis exors permanet Deus. Compatitur autem carni, ut paſſio ad dei-
tatem referatur, quum deitas non patiatur, ut ſit nobis in Deo ſalus, in carne uero
paſſio, ut ne paſſibilem Deum habeamus, ſed paſſionis exortem, referentem in ſeip
ſum paſſionem, iuxta uoluntatem, & non iuxta neceſſitatem. Attamen & hi quum
Hebraicas dictiones neque attigerint, neque nouerint, neque quomodo ſe habeat ha-
rum uis ſciant, proterue & petulanter emicuerunt graues inimici, quærentes occaſio-
nem unde fidem mutilent, imò magis ſeipſos, neque enim ueritatem. Et quia inuene-
runt, Dominus creauit me: periculoſe uelut imaginantes ſomniant, ea quæ ad nihil
cõmoda ſunt uitæ inferentes, & orbem terrarum turbantes. At Hebraica lingua non “
ſic habet. Vnde & Aquila dicit, Dominus poſſedit me. Semper autem hi qui filios *Solomonis lo-*
generant dicunt, Poſſedi uel adeptus ſum filium. Sed neque Aquila uim interpretatus *cus in Prouer*
eſt. Nam poſſedi filium, uelut recens eſt, in Deo uero nihil eſt recens, etiamſi confitea- *bijs explicatus*
tur quis quod genitus eſt filius ex patre, & non creatus eſt. Genitus eſt aũt ſine tempo
re et ſine principio. Neq; enim eſt tempus inter patrẽ & filiũ, ut ne tẽpus quoddã ſuper
filiũ exiſtat. Si eñ per ipſum omnia, ergo etiã tempora. Tẽpore uero exiſtẽte eo qđ pre
omnibus

omnibus eſt, quomodo erit hoc, niſi ſanè quæretur alius filius, per quem ante filium factum eſt tempus. Et multa ſunt quæ ad infinitam hæſitationem ducunt mentes hominum curioſorum & nihil bonum operantium. Cæterum in Hebraico dicit, Adonai, quod eſt Dominus: Canani, quod poteſt dici, tum inſtar pulli excluſit me, tum poſſedit me. Verum exactiſſime dicitur, inſtar pulli excudit me. Quis autem pullus non ex natura genitoris gignitur? Et hic quidem in corporalibus creaturis per coitum maſculi & fœminæ pulli fiunt, ab homine uſque ad pecus, & uolatilia atque alia. Qua propter unigenitus per omnia exiſtens ſapientia patris, & uolens ad correctionem omnia facere, ut ne quis ad ipſum referat quæ non ſunt, & excidat à ueritate, profectus ad humanum genus, & natura à muliere genitus, & in utero uirginis reclinatus per geſtationis tempus, non à ſemine uiri conceptus eſt, ſed ex matre uniformiter accepit carnem, & in ſeipſum expleuit perfectam ſuiipſius incarnationem, non defectuoſam, ſed ueram. Et non quia ex ſemine uiri non erat, ideo habebat quid defectuoſum. omnia enim perfecte habebat, carnem, & neruos & uenas, & alia omnia quæ ſunt. Animam uero uere, & non in apparentia. Mentem autem & omnia quæ ſunt in humana natura, excepto peccato, uelut ſcriptum, tentatus per omnia uelut homo, excepto peccato: *Natiuitatis Chriſti ratio.* quo in eo quod uniformiter hic à matre ſecundum carnem genitus eſt perfecte, et non defectuoſe, oſtendat uolentibus uidere ueritatē, & non propria mente cæcutire, quod etiam ſuperne ex patre genitus eſt perfecte, ſine tempore & ſine principio: & inferne ex matre ſola genitus eſt impollute & citra inquinamenta. Quo uero etiam interpretemur dictionē, Adonai Canani, hoc eſt Dominus inſtar pulli excudit me, omne quod generat, ſimile quid generat. homo hominem gignit, & Deus Deum. Et homo quidem gignit ſecundum carnem, Deus uero ſecūdum ſpiritum. Et qualis eſt homo qui generat, talis eſt & qui ab ipſo generatus eſt. In paſſionibus conſtitutus eſt homo qui genuit proprium filium. Et paſſionis exors Deus, filium ab ipſo genitum citra paſſionem genuit, uere & non in apparentia, à ſeipſo, & non extra ſeipſum, ſpiritus exiſtens paſſionis expers, & ſpiritum citra paſſionem generans: Deus exiſtens à paſſione alienus, & Deum uerum generans citra paſſionem. Si enim ipſe creauit omnia, & confiteris ô Ari, quod creauit Deus omnia, ipſe etiam filium genuit. Si uero dicis, ſi genuit, paſſus eſt dū genuit: Et nos ad te dicemus, Si gignens paſſus eſt, fatigatus eſt creans. At ſimul omnia quæ uult, omnia habet in ſeipſo in perfectione, & neque in creando paſſio in filium cadet, neque Deum affectioni obnoxium eſſe, propter impollutam filij generationem, intelligetur. Immutabilis enim Pater, immutabilis Filius, immutabilis Spiritus ſanctus, una eſſentia, una deitas. At omnino dices mihi, uolens genuit, aut non uolens? Et non ſum ſicut tu ô contentioſe, ut unum quiddam tale de Deo cogitem. Si enim non uolens genuit, inuitus genuit. Et ſi uolens genuit, ergo uoluntas erat ante filium, & erit uel temporis momentum inter filium per uoluntatem. In Deo autem non eſt tempus ad conſilium, non uoluntas ad deliberationem. Neque igitur uolens genitus, neque inuitus, ſed in natura ſupra conſilium. Natura enim ipſi eſt deitas, neque conſilio opus habens, neq; ſine conſilio quid faciens, ſed ſimul ex ſeipſo omnia habens, & nihil rerum linquens. Porrò idem Arius rurſus uenatur dictiones, ſemper omnia colluſtrans, & flagitia ſibiipſi curioſe inueſtigans, non uelut habet diuina Scriptura, ſed uelut ipſe ægrotat circa quæſtiones & pugnas uerborum, ad nullam utilitatē, ſed ad ſuiipſius & eorum qui ab ipſo ſeducti ſunt ſubuerſionem:
» arripit dictum in quo Dominus benedicens diſcipulis dixit: Pater da ipſis uitam ha
» bere in ſeipſis. Hæc eſt aūt uita æterna, ut cognoſcant te ſolum uerum Deum, & quem
» miſiſti, IESVM CHRISTVM. Verū iam à me de his omnibus tractatū eſt in magno De fide ſermone ſiue libro, in quo rurſus iuxta noſtrā mediocritatē ac debilitatem, coacti à

cti à fratrũ exhortatione, ſcripſimus de fide, cui libro impoſuimus Ancorati nomen. Etenim quemadmodũ exigua mens noſtra ualuit per Dei auxilium, ex uniuerſa ſcriptura doctrinæ Dei ueritatem congregantes, uelut ancoram his qui uolunt, ſanctam patrum fidem apoſtolicamq; ac propheticam, & ab initio uſq; huc in ſancta Dei Eccleſia prædicatã, clarè propoſuimus, quo cõtineatur ac muniatur cogitatione, diaboli uafricijs excitetur, neq; à tempeſtate ab hæreſi multiplici in mundo commota lædatur. Sic enim et Dominus docuit diſcipulos ſuos dicens: Si quod ab initio audiuiſtis, manſerit in uobis, uos in me manebitis, & ego in uobis, & ego in patre, & uos in me. Quare ueritas fidei ab initio à Domino audita, manet in ſancta Dei Eccleſia, & propterea manet ſancta Dei Eccleſia & orthodoxa fides in Domino, et Dominus unigenitus in patre, & pater in filio, & nos in ipſo per ſanctum Spiritum, ſi facti fuerimus templa ſancti ipſius Spiritus capacia, quemadmodum dixit ſanctus Dei Apoſtolus. Vos templum Dei eſtis, & Spiritus Dei habitat in uobis. Igitur Deus ex Deo eſt ſpiritus ſanctus, per quem Spiritum templa uocamur, ſi habitare fecerimus Spiritum ipſius in uobis. Spiritus enim CHRISTI, Spiritus eſt ex patre procedens, & de filio accipiens, uelut ipſe unigenitus confitetur. Hæc igitur omnia in prędicto De fide libro expoſuimus, qui ſcriptus eſt, uelut diximus, ad patres Pamphylias ac Piſidiæ. Hic uero quoniam ad conſequentes dictiones perreximus, neceſſario rurſus eadem in memoriam reuocare ſtuduimus, ob propoſitum hæreſiarcham Arium, & ſectatores ipſius Arianos, ut malicias ipſorum exoluamus, dulce in amarum tranſmutantes, & bonum in malum, & lucem in tenebras. Talibus enim perfecte à Domino per Eſaiam Væ decernitur, qui bona in mala tranſmutant. Et talium nequaquam autor eſt Deus, ſed quiſque horum, aut per uanam gloriam, aut præſumptionẽ, aut uanam ſapientiam, aut diabolicam opinionem, excidit à ueritate: & ſui flagitij tribulationem mundo induxit. Age igitur hanc dictionem tractemus, ut cognoſcamus quæ à Domino dicta ſunt, uelut ſanctus Apoſtolus dicit, Et nos Spiritum Dei habemus, ut cognoſcamus ea quæ à Deo nobis donata ſunt, quæ & loquimur, & cætera. Dicit igitur Dominus, Da ipſis uitam habere in ſeipſis. Hæc eſt autem uita æterna, ut cognoſcant te ſolum uerum Deum, & quem miſiſti IESVM CHRISTVM. Exilit autem turbator hic Arius eiuſq; ſectatores, & dicunt, Orare omnino ac precari Deum & dicere, Pater da ipſis uitam habere in ſeipſis, non eſt eius qui æqualis eſt ei qui exhibet uitam. Si enim eſſet ex eſſentia patris, ipſe utique largitus eſſet uitam, & non petiuiſſet patrem dare accipientibus ea quæ ab ipſo dantur per petitiones. Et non ſciunt hi qui contra ſeipſos ſententiam peruertunt, quod uenit unigenitus, ut fieret nobis exemplar & ſalus, in medio mundo conſtitutus uelut in theatro, inſtar Athletæ deſtruens omnia contra ueritatem inſurgentia, ex incredulitate ac calumnia & errore diaboli, alicubi per idololatriam, alicubi per Iudaicam opinionem, alibi per incredulitatem, alibi per elationem humanæ opinionis, ut doceret homines humilitatem, ne quis ſeipſum aliquid putaret qui homo ſit, ſed ad patrem uniuerſorum totum referret. Et propterea etiam ſi uita erat, uelut dicit, Ego ſum uita, & poſſet dare uitam: non uult tamen turbare iuſtitiam, ſed uenit ut ad unum principium, ad unam deitatem, ad unam ueritatem, ad unam concordiam, ad glorificationem unam congregaret, hominum ſalutem ac mentem. & coram diſcipulis patrem rogat. Quis enim filius à patre non petit? quis uero pater filio non dat? quis autem filius alienus exiſtit à patris natura? Et propterea filius unigenitus à patre plenus gratia & ueritate, non indigebat complemento perfectionis, quum non deficiat in ueritate, ſed plenus ſit gratia & ueritate. Verum quum plenus ſit, & dat, & dare poteſt, uult autem omnia referre ad patrem. Glorificat enim filius patrem, glorificat pater unigenitum. Ego enim glorificaui te in terra, inquit filius ad patrem. Et pater ad filium dixit, Glorificaui te,

& rur-

Ancoratus liber Epiphanij.

Chriſtus cur patrem rogat, ut det uitam diſcipulis.

& rurſus glorificabo. Non eſt diſſenſio, non eſt inuidia deitatis. Da igitur ipſis habere
uitam in ſeipſis. Qui uita eſt, uitam à patre accipere uult, & dare diſcipulis qui ipſe uita
eſt, ut ne diſtrahat unitatem, ut ne ſpina fieret Iudæis, ut audirent Iudæi à patre peten-
tem & dantem diſcipulis ſuis. Quomodo igitur petit à patre filius, uelut non habens
& petens? minime: ſed unitatem Trinitatis ſignificans, perfecte exhibentem ei qui dig-
ne dona accipit. Quo uero ſignificaret quod uana eſt deitas, rurſus in alio loco nõ am
plius petens dat, ſed propria autoritate, uelut fons exiſtens à fonte, & Deus ex Deo, in
ſufflauit in faciem ipſorum, & dixit: Accipite Spiritum ſanctum, et alibi ſuſtulit manus
» & dixit, Accipite Spiritum ſanctum: Et habet uitam in ſeipſo, ut cui uult dare dat. Si-
cut enim pater uitam habet in ſeipſo, ſic etiã filius uitam habet in ſeipſo. Et uides quod
honoris erga patrem gratia, & propter unam unitatem, & unam glorificationem, &
ut ne putent diſcipuli à Deo legis & prophetarum ipſum mentes credentium declina-
re, unigenitus uenit: huius gratia Deus exiſtens, & hominum malignitatem præno-
ſcens, ſermonem ad patrem mittit, et gloriam auferri nequeuntẽ patri tribuit: quo Ma
nichæus confundatur, qui patrem negat: quo diſcipuli diſcant quod eadem eſt deitas
in ueteri ac nouo Teſtamento: quo Iudæi pudefiant, quoniam non uenit unigenitus
ut doceret alium Deum, ſed ut ſuam & patris ſui cœleſtis deitatem reuelaret. Da igitur
ipſis habere uitam in ſeipſis. Equidem quum ipſe prædicauerit hanc uitam, quomo-
do patrem rogabat, ut daret ipſis quod ipſe docebat ac dabat? uitam enim poſtea pro-

Pater ſolus uerus Deus quomodo accipiendum.

nunciauit dicens, Hæc, inquit, eſt uita ut cognoſcant te ſolum uerum Deum. Deinde
Arius et eius complures exiliunt propter hanc dictionem, uelut qui aliquid contra ue
ritatem repererint, quod dixit ſolum patrem uerum Deum. Vides igitur, quod ſolus
eſt pater uerus? Interrogemus autem & nos ipſi uos. Quid igitur dicitis? Solus eſt pa-
ter uerus? filius autem quid tandem erit? non eſt uerus filius, uana eſt ſpes noſtra, uana
inter nos prædicatio, inueniemini aſſimilantes filium Dei, per blaſphemiã contra uos
ipſos, innominatis & nepharijs ſimulachris, ad quæ dixerunt Prophetæ ex ſeductorũ
» perſona, prout quiſq; prophetarum huius dictionis mentionem fecit: & hoc, Falſos fe
cerunt ſibi ipſis Deos patres ueſtri, & falſi facti ſunt colles. Itaq; etiam unigenitus apud
uos ſic iudicatur, & ita turpiter de eo qui uos redemit, ſi modo redemit, ſentitis. Non
amplius eiuſdem ſtabuli eſtis, negantes ueſtrum Saluatorem, et qui redemit uos. Si e-
nim non eſt uerus Deus, neque adorãdus eſt. Et ſi eſt creatus, non eſt Deus. Et ſi non
eſt adorandus, quomodo igitur Deus prædicatur? Deſinite uos qui rurſus naturã Ba
bylonicam facitis, qui imaginem & figuram ipſius Nabuchodonoſor erexiſtis, qui fa-
moſam hanc tubam unitatem belligerantium buccinatis, qui in muſicis inſtrumentis
ac cymbalis & in pſalterio per erronea uerba ueſtra populos ad caſum fertis, imagini
magis ſeruire efficientes, quàm Deo & ueritati. Et quis uerus alter, ſicut filius Dei?
Quis enim adæquabitur Domino inter filios Dei, inquit Scriptura, & alius ad ipſum
non comparabitur? Et quid ait? quo uideas quod de filio dicit, conſequenter narrans
» ait: Excogitauit omnem uiam ſcientiæ, & dedit ipſam. Et poſt hæc, In terra uiſus eſt, et
» inter homines conuerſatus. Quomodo igitur non uere ad ipſum hęc dicta ſunt qui di
cit, Ego ſum ueritas. At dices mihi, quomodo dixit unigenitus uerus Deus, ut cogno
ſcant te ſolum uerum Deum? quo non multitudo Deorum putaretur, ut ne diuiſio fi e
ret uitalis cognitionis. Si enim ſolus Deus uerus pater, uerus eſt filius ex patre uere ge
nitus. Nam colens patrem, & ſolum ipſum uerum Deum reuelans, ſeipſum oſtendit
ex patre uere genitum. Quapropter uerus pater Deus, uerus Deus filius unigenitus.
Et unde hoc demonſtrãdum eſt? At uide mihi dictiones hic, quomodo ſolum uerum
Deum dicit hic patrem. Verum in Euangelio ſecundum Ioãnem dicit, Erat lux uera.

Lux uera, & lux citra additionem.

Et quæ lux uera quàm unigenitus? Et rurſus Scripturæ de filio dicũt, quod lux Deus:
& non dicunt, Lux uera Deus: uerum de filio Dei, quod lux uera unigenitus. At de
patre

patre, Deus uerus: & non dicunt, Lux uera Deus. De filio uero, quod Deus: & non appoſita eſt uox uerus, ad dictionem Deus filius: & ubi lux Deus, non appoſita eſt uox uera. Quid igitur dicimus de patre? quod ſanè lux uera eſt Deus, & non defectuoſum faciemus Deum: Et quoniam nõ eſt ſcriptum, Lux uera, ideo non dicimus peccantes, quod non eſt lux uera: & quoniã ſcriptum eſt, Filius eſt Deus, & erat Deus apud uerum patrem: Etenim erat Deus uerbum, & non dixit, Deus factum eſt uerbum, ſed Deus erat. Ex his duobus æquiualentia demonſtrabuntur, ex dictione quidem Deus uerus pater, & ex dictione lux uera filius, æqualitas dignitatis apparebit. Ex dictione uerò Deus filius, & lux Deus, æqualitas glorificationis inuenietur. Et nihil differet, neque contradicere quis poterit ueritati. Sed uerus Deus eſt pater, & uerus filius unigenitus. Porrò & de Spiritu ſancto cogar quid hic dicere amplius, ut ne quibuſdam relictis occaſionem præbeam inimicis, ut ſuos prætextus habeant. Sic enim etiam Spiritusſanctus, uelut ipſe Dominus teſtatur, Spiritus eſt ueritatis, Spiritus patris: & ut Apoſtolus dicit, Spiritus CHRISTI. Proinde ſpiritusſanctus, eſt ſpiritus ueritatis, ſpiritus Dei, ſicut Deus uerus, ſicut lux uera, ſicut ſpiritus patris, ſicut ſpiritus filij. Vna enim eſt trinitas, una glorificatio, una deitas, una dominatio, pater, pater: filius, filius: ſpiritus ſanctus, ſpiritus ſanctus: non eſt coniunctio ipſa trinitas, neque diſiunctio à propria ſua unitate: non eſt defectuoſa in perfectione, non aliena à propria proprietate, ſed per omnia perfectio, tria perfecta, una deitas. & cecidit aduerſariorum machæra. Etenim ſic ſcriptum eſt, Telum infantium facti ſunt. Etenim infantes etiamſi accipere uelint tela, inualidi ſunt, non potentes manibus ſuis quicquam perpetrare. Si uerò etiam conturbentur infantes, magis ſeipſos iugulant, ac ſeipſos iniuria afficiunt, quum nõ poſſint per teli conatum alios impetere. Quemadmodum etiam hi contra ſeipſos excitarunt bellum erroris, minimè uerò irruunt in filios ueritatis. Tranſibo autem & ad alias dictiones rurſus ab ipſis excogitatas. & primum quidem admiratione digna res eſt, quod ironia utuntur ad integros ac ſimplices natura decipiendos. Quemadmodum enim ſerpens decepit Euam ſimplicem, eodem modo hi ubi uoluerint aliquos aſciſcere, primum quidem adulationibus multis, & liberalitate ac attentione, promiſſioneq́ ſimul & terriculamentis aggrediuntur. Eos uerò qui nõ uolunt ſecundùm ipſorum fidem ferri, regijs mandatis adoriuntur, & regis Valentis indignationi reſiſtitis inquiunt? Et quid eſt, inquiunt, quod dicimus, Eadem eſt fides, niſi quod uanam gloriam ſectamini? Videamus igitur an eadem ſit fides. Dicunt itaque, Confitemur genitũ filium ex patre, & non negamus: ſed oportet nos etiam creaturam & facturam cõfiteri. Nihil autẽ eſt ſtolidius. Omne enim creatum, non ſimile eſt genito: neque genitum ſimile creato, maximè ad illam puram & perfectam eſſentiam. Omnia enim à Deo creata ſunt, ſolus uerò filius Dei genitus eſt, & ſolus ſpiritus ſanctus ex patre proceſſit, & ex filio accepit. Reliqua uerò omnia ſunt creata, & neque progreſſa ex patre proceſſerunt, neq́ ex filio acceperunt, ſed ex plenitudine filij. uelut ſcriptum eſt: Verbo enim Dei omnia firmata ſunt, & ſpiritu oris eius omnis uirtus ipſorum. At, inquiunt, oportet etiã confiteri creaturam, quoniã dixit Scriptura figuratius dici creaturã, & figuratè dici geniturã. Nam etiamſi dixerimus geniturã, nõ uelut unam ex genituris dicimus. Itaq́ in eo quod genituram dicunt, & non ueram genturã, ſimpliciores decipiũt. Sed & creaturam confitemur, inquiũt. Quandoquidem enim & ianua ſiue oſtium uocatus eſt CHRISTVS, & uia, & columna, & nubes, & petra, & agnus, & manna, & caper, & uitulus, & leo, & fons, & ſapiẽtia, & uerbum, & filius, & angelus, & CHRISTVS, & ſaluator, & dominus, & homo, & filius hominis, & lapis angularis, & ſol, & propheta, & panis, & rex, & ædificator, & agricola, & paſtor, & uitis, & quæcunque talia: ſic inquiunt etiam creaturã dicimus. abuſiue enim nos cõfiteri oportet. Fuge malam hanc

Tela infantium.

Valens rex Arianus.

Christi appellationes uariæ.

opinionem ac calliditatem: Ne det Dominus ut aliquis ex filijs ueritatis tali ironia ſub ducatur, quo per eiuſmodi argumenta, etiam creaturæ nomen in filium Dei ſuſcipere perſuadeatur, atque ſic confiteri. Dent enim nobis huius uſus rationem. Nam omnia illa abuſiuè dicta ſunt, minime in deitatem filij irruentia, neq; defectuoſum facientia ab eſſentia ipſius erga patrem. Et oſtium dici poterit, quoniam per ipſum ingredimur: & uia, quoniam per ipſum uadimus: & columna, quia ipſe eſt fundamentum ueritatis: & nubes, quia intexit filios Iſraël: aut etiam columna, propter luciditatē ignis quem illuminauit in deſerto: & manna, quia negauerant ipſum panem cœleſtem: & panis, quia per ipſum fortificamur: & angelus, quoniam magni conſilij angelus eſt, æquiuocum enim eſt angeli nomen. Suſcepit enim Rhaab angelos, & non erant angeli qui miſſi erant alij, quàm qui annunciauerūt de loco. Sic etiam unigenitus, quoniam annunciauit uoluntatem patris hominibus, magni conſilij angelus eſt, dum in mundo magnum conſilium annunciat. Et lapis non inſenſibilis lapis dicitur, ſed abuſiuè, eo quòd offendiculum fuit Iudæis, nobis autem fundamentum ſalutis: & lapis angularis, eo quòd conſtruxit uetus & nouum Teſtamentū, circunciſionemq; ac præputium in unam unitatem: Agnus autem, propter innocentiam, & quod per ipſum, peccatum ab hominibus ſublatum eſt, in eo quòd ipſe patri oblatus eſt ouicula ad mactationem. Nam uenit ut pro nobis pateretur, paſſionis exors, quo nos ſaluaremur. Et ſi quid aliud eſt eiuſdem uſus, quod confert ad ſalutem filiorum hominum, abuſiuè à diuina Scriptura ad ipſum refertur. Quid igitur creatura profuerit? aut qualem utilitatem facit ad noſtram ſalutem, & ad Dei Verbi in carne glorificationem, & perfectam deitatem? Quid prodeſt nobis dicere ipſum creaturam? Quid facit creatura creaturis? Quid prodeſt creatura creaturis? Quomodo uerò creauit Deus Deum, in adorationem proponens, quando dicit: Ne feceris tibijpſi ullam aliquam ſimilitudinem, neque in terra, neque in cœlo, & non adorabis ipſam. Quomodo igitur creauit ſibijpſi filium, & adorari præcepit, maximè quum Apoſtolus dicat, Et coluerūt creaturam præter creatorem, & ſtulti facti ſunt. Stultum eſt enim creaturam deificare. Reprobat autē primum præceptum, quod dicit: Dominum Deum tuum adorabis, & ipſi ſoli cultum præſtabis. Quapropter ſancta Dei Eccleſia nō creaturam adorat, ſed filium genitū, patrem in filio, filium in patre, cum ſancto ſpiritu. At reuera, inquiunt, niſi dixerimus, quod creatura eſt, imminutionem patris facimus. Creatum enim, non imminuit creatorem. quod autem genitum eſt ex natura, id aut contractionem efficit, aut dilatationem, ad imminutionem, aut ſectionem, aut aliquam talem affectionem genitori annectit. Ingens autem eſt ſtultitia eorum qui talia ratiocinantur, ut à ſeipſis Deum aſſimilent, & ſuas affectiones Deo annectant, quum Deus penitus exors ſit paſſionis, & in generando, & in creando. Sicut enim nos patimur generātes, quoniā creati ſumus, ſic etiam laboramus creantes. Et ſi patitur pater generans, ergo etiam creans laborat. Quomodo uerò de Deo paſſionem dicere licet, & laborare, ſiquidem laborat? At non laborat, abſit. Non laborabit enim, inquit Scriptura. Spiritus igitur Deus, & ſpiritus ſine principio, & ſine tempore filium genuit, Deum ex Deo, lumen de lumine, Deum uerum de Deo uero, genitum, nō factum. Præteribo autem & hoc dictum, & rurſus ad alia nos conferamus, quæ ab ipſis in malis opinionibus dicuntur ac decantantur, & ſuprà à me propoſita ſunt. Etenim rurſus uanè producunt hoc dictum falſò interpretantes, Suſcipite pontificē ueſtrum fidelem exiſtentem ei qui fecit ipſum. Et primum quidem hanc epiſtolam, ad Hebræos, inquam, reijciunt, negantes ipſam natura ab Apoſtolo eſſe, & aſſerentes ipſam Pauli nō eſſe. Verùm dictum hoc, ob proprium morbum in ſeipſos, uelut dixi, male ſuſcipiunt: nimirum ex eo quòd dictum eſt, fidelem exiſtentem ei qui fecit ipſum, creaturam falſò inferentes. Percunctetur autē quis intelligentia præditus ipſos, & hæſitabunt, non habentes quod reſpondeant.

Creaturam nō adorari.

Epiſtola ad Hebræos Pauli non eſt.

deant. Quando aſſumpſit Dominus noſter ut pōtificis nomine appellaretur? Nequa
quam enim ante aduentum ſuum in carne hæc nomina habuit, ut lapis uocaretur, &
ouis quæ ducitur ad mactationem, & homo, & hominis filius, & aquila, & agnus,
& alia omnia quæ ad ipſum poſt aduentū in carne referuntur. Quare & pontifex ipſe
appellatur, propter argumentum de ipſo à lege prædicatum: nempe, Prophetam ex
fratribus ueſtris excitabit Dominus Deus ueſter. Proinde prophetam & pōtificem, “
& uocem Ex ipſis, poſt hunc locum Scriptura clarè interpretatur: uelut etiā firmiter
uidere eſt, quomodo rurſus inſuperabilis Dei uirtus & prænotio, ad obturandum
omne os quod contra ueritatem excitatur, omnia cum mirabili illuminatione prædi-
xit ac muniuit. Dicit enim ſic in eadem conſequētia, Nam omnis pontifex qui ex ho “
minibus aſſumitur, pro hominibus conſtituitur, ad offerendum dona & uictimas, “
pro peccatis: ita ut moderate ferre poſſit, neceſſitatē enim etiam ipſe habet in proprijs “
peccatis. Qui uerò non habet peccatum, obtulit ſeipſum patri, partim ex hominibus,
propter aduentum ſuum: partim non ex hominibus, quum non habeat neceſſitatem
propter deitatē. Et de ipſius deitate dicit, Etiamſi eſſet filius: de aduētu uerò in carne,
Didicit ex his quæ paſſus eſt, inquit. Et uides quod omnia ad CHRISTVM perti
nentia plana ſunt, & nihil eſt in ipſis tortuoſum. Nam hoc, Pontificem fidelem ei qui “
fecit ipſum: neque eandem formationem corporis hic declarat, neque ipſius incarna
tionis: non de creatione omnino dicit, ſed de dono dignitatis poſt aduentum ſuum.
Iuxta id quod dictum eſt, Dedit ei nomen, quod eſt ſuper omne nomen. Et non antea “
implebatur hoc in deitate, ſed in præſenti aduentu. Nam ipſius incarnatio ex Maria,
accipit nomen quod eſt ſuper omne nomen, ut cum Deo Verbo, uocaretur filius
Dei. Et propterea etiam per ipſum Apoſtolum hic rurſus dixit, Eum uerò qui pau- “
lulum imminutus eſt infra angelos, uidemus IESVM propter paſſionem mortis, “
gloria & honore coronatum: Quo dominus & factor angelorū, infra angelos immi
nutus appareret, & horrēdus ac terribilis angelis, & qui ex nihilo ipſos cum patre &
ſancto ſpiritu creauit, imminutus diceretur, & appareret manifeſtè, quod nō de deita-
te hic loquitur, ſed de ipſius carne. Paſſio enim mortis non ante carnem ad Verbum
refertur, ſed poſt aduentū in carne, eodem paſſionis exorte exiſtente & paſſibili: paſ-
ſionis quidem exorte, in deitate: patiēte uerò, in humana natura. Quare etiā ambo in
uno implētur, filius hominis, in hoc: & filius Dei, in illo. Simul enim CHRISTVS
in ambobus filius uocatur. Quid igitur fecerit ipſum diſcant contentioſi ex prædi-
ctis omnibus, quia nihil in hoc dicto ad deitatem refertur, ſed ad aduentum in carne.
Et neque ſicut de factura aut creatura, ſed uelut de dignitate poſt aduentum dixit, fe-
cit ipſum. Etenim ſi quis interroget regem aliquem de proprio illius filio, quid eſt tibi
hic? & audiat ab ipſo, Filius meus eſt. Genuinus igitur tibi eſt, aut ſpurius? Ille uerò *Simile regis*
reſpondeat, Genuinus eſt ex me. Quid igitur ipſum feciſti? Regem ipſum feci: manife *de filio ſuo*
ſtum eſt nihil immutatum eſſe ipſum à patris ſui dignitate. Et non omnino eo quòd *interrogati.*
dixit, Feci ipſum regem, ideo creaui ipſum, dicit Rex. Non enim generationem nega-
uit, quum non genuiſſe confeſſus ſit, in eo quod dixit, Feci: ſed illam quidem palàm
pronūciauit. Verùm uox Fecit, de dignitate declarauit. Sic etiam filius, filius patris ci
tra ambiguitatem ab his qui uitam uolunt, creditur & adoratur. At pontifex factus
eſt, quoniam in corpore ſuo ſeipſum patri obtulit pro hominibus, ipſe ſacerdos, ipſe
uictima, ſeipſum quidem obtulit, pro omni uerò creatura pontificatum geſſit. Aſcen-
dit autē ſpiritualiter & glorioſe in ipſo corpore, ſedet in dextra patris, factus pontifex
in æternum, & pergreſſus cœlos ſemel, uelut teſtatur de ipſo in ſequētibus idem Apo
ſtolus. Et corruit rurſus horum diuinæ Scripturæ prætextus, quæ uitalis eſt, & nihil
offendiculi habet fidelibus, aut ad imminutionem blaſphemiæ contra Verbum. De-
inde rurſus meminit alterius dicti, quod Ioannes ſtans in deſerto, & cōſpicatus ipſum

» uenientem dixit, Hic eſt de quo dixi uobis, quod poſt me uenit uir, qui ante me factus eſt: quia prior me erat. Et primum quidem ipſas dictiones, uelut capite grauati, alterant in ſententia, & dicunt, Quomodo hoc impletur in aduentu in carne, quum non fuerit ante Ioannem in utero Mariæ conceptus? Sed uelut Euangeliſta dicit, In ſexto menſe miſſus eſt angelus Gabriel in ciuitatem Galilææ ad uirginem deſponſatam uiro, cui nomen Ioſeph, & ingreſſus ad ipſam dixit, Gaude gratioſa, Dominus tecum, & cætera. Quum igitur turbaretur uirgo ob ſalutationem, » dixit ad ipſam, Ecce concipies in utero, & paries filium, & uocabis nomen eius IESVM. Et ecce cognata tua Eliſabet concepit filium in ſenectute ſua, & hic menſis ſextus illi eſt quæ uocatur ſterilis. Et uides, inquiunt, quod ſex menſibus antequam bonum nuncium afferretur Mariæ, iam præextitit Ioannes? Quomodo igitur hoc, Ante me factus eſt, in aduentu CHRISTI in carne implebitur? Quis uerò ex ſimplicibus, & non in ſententia probè firmatis, hoc dicto audito non turbabitur? Dicit enim, Quæ neceſſaria ſunt & ſimplicia & uitalia, in diuina Scriptura, ea his qui ſibi praua attrahunt, magis nociua apparent, quum dicta penitus ſint in ſpiritu ſancto illuminata. Quid enim relictum eſt à dicto ad ſecuram certitudinem? Ecce enim dicit, hic eſt, uiſibilem ſignificans ac oſtendens uidentibus, De quo dixi uobis, quod poſt me uenit. Et quis uenit niſi uir? Nemo autem prudentia præditus, uirum nudum putauerit Dominũ noſtrum, quàm hæreſes ſuprà à me relatæ, Cerinthiani & Merinthiani, ac Ebionitæ: ſed cum hoc quod uir eſt, omnino certò etiam Dominum ipſum ſciunt ueri fideles, uelut etiam Ioan- » nes teſtatur, Quod audiuimus ab initio: quaſi dicat, Eum qui ab initio eſt inuiſibilis Deus Verbum, quem audiuimus in diuinis Scripturis, in prophetis annunciari, in cœlo hymnis celebrari. Et propterea quod ab initio audiuimus & uidimus oculis, quo primum audiuiſſe Deum ab initio confiteatur: uidiſſe uerò, hominem » ſignificet, quem etiam Baptiſta Ioannes dixit, Quod poſt me uenit uir: & hoc, Manus noſtræ contrectauerunt: ut Deum ex ſupernis ſignificet, & hominem uiſibilem à Maria genitum oſtendat, qui & ex mortuis perfectus reſurrexit, non abijciens ſanctum uas quod ſuſcepit, & perfectam ſuam incarnationem. At per hoc quod contrectauit latus, & typum clauorum, tria confitetur inconcuſſe. Sic etiam hic mi- » hi intellige hoc, Hic eſt de quo dixi uobis, quod poſt me uenit uir: ut aduentum in carne ſignificet. Quia prior me erat: ut deitatem oſtenderet. quoniam ante me fa- » ctus eſt: in mundo enim erat, inquit Euangelium: Et mundus per ipſum factus eſt, & mundus ipſum non cognouit. Si autem in mundo erat antequam Ioannes gigneretur ac conciperetur: ante ipſum fuit in mundo, non de creatione, non de factura ſignificat, ſed iuxta uſum conſuetum, quo æquiuocè homines dicere ſolent, Fui in Hieroſolymis, fui in Babylone, fui in Æthiopia, fui in Alexandria, non creationem hic ſignificat, ſed acceſſum & aduentum. Fui enim in Babylone, aut altero loco, quando ueni. Ante me igitur fuit, aut factus eſt (utrunque enim Græca uoce ſignificatur) inquit, ut oſtendat Verbi in terra ſemper acceſſum. Et hoc, Prior me erat: ut oſtendat deitatem ſemper exiſtentem. Illud uerò, Poſt me uenit: ut indicet conceptionem poſt Ioannem. Et propterea, Ego uox clamantis in deſerto. Vox eſt præparatiua auditus hominum. Primum enim inarticulatam uocem ſonantem reddere ſolent clamantes, è longinquo uocantes eos qui ab ipſis aliquid audire debent. Et ubi illi uocem ſolam audierint, & mentem ad audiendum conuerterint, aureſque præparauerint, tunc is qui ſonantem uocem emiſit, de cætero diſtinguit ſermonem quem dicere uoluit. Sic etiam Ioannes uox fuit, aures hominum præparans. Non enim erat ipſe Verbum, ſed poſt ipſum uenit Verbum, propter quod præparatiua uox fuit, ſiue facta eſt. Et propterea dicit, Vox clamantis in

Ante me factus eſt, uel fuit, & prior me erat, quomodo accipienda ſint.

Ioannes uox cur ſit.

deſer

deſerto, præparate uias Domini. Vox enim præparat, Dominus autem ingreditur
uias præparatas. Et uox loquitur, ut præbeant audientiã. Vbi uerò auditus ocium
egerit, tunc ſermo in aurem ſuſcipientium mittitur. Nuſquam igitur reprehendet
Arius & eius complices Dei ueritatem ſemper illuminantem corda fidelium, ut ne
euertantur à ſalute in Verbo filio Dei in ueritate increato & ſemper genito. Progre
dientibus autem rurſus nobis, & ad ſequentia procedentibus, nihil relinquemus
ex his quæ ſuprà ad ſoluendum ſunt propoſita, ſed rurſus ordinis conſequentiam
arripiemus. Prætexunt enim rurſus alium prætextum, qui à ſancto Petro in Actis
dictus eſt: nempe, Notum uobis ſit tota domus Iſraël, quod hunc IESVM *Petri locus*
quem crucifixiſtis, & Dominum & CHRISTVM ipſum Deus fecit. Et rur *explicatus.*
ſus dicunt, quod hic Fecit ſcriptum eſt: & non uident quod dictum eſt (ipſe enim
per ſeipſum dictum declarat) Hunc enim IESVM: ut ſignificet Domini in-
carnationem. Ex hoc enim quod dicit, Hunc IESVM quem crucifixiſtis: ma
nifeſtum eſt quod de carne dicit, quam crucifixerunt. carnem enim crucifixerunt.
Et propterea Dominus in Euangelio dicit: Nunc autem quæritis me occidere ho-
minem qui ueritatem dixi uobis, quam ex patre meo audiui. At non ab humanita-
te ſeparans deitatem. Neque enim extra humanitatem fuit deitas, quando paſſurus
erat: neque in patiendo relictus eſt à Verbo aduentus in carne: ſed neque paſſio-
nis exors Verbum paſſum eſt prius in carne patiente exiſtens. Verum eſt enim in
utriſque unum nomen, & in deitate, & in humanitate. CHRISTVS enim eſt
incarnatio ipſius Verbi. Et CHRISTVS eſt in ipſo in carne aduentu. Sed paſſio
ipſa eſt in carne quemadmodum dixit Petrus, CHRISTO paſſo pro nobis in
carne: ut oſtendat deitatis à paſſione alienitatem. Et rurſus, Mortuus in carne, ui-
uificatus autem ſpiritu. Hunc igitur IESVM quem crucifixiſtis: ut ne relinque-
retur ſancta in carne diſpenſatio à paſſionis exorte & increato Verbo, ſed counire-
tur ſupernè increato Verbo. Quapropter & Dominum & CHRISTVM Deus
fecit, id quod ex Maria conceptum eſt & deitati counitum. Non enim Maria Deus
ſecundùm naturam. Quapropter conſequenter infert, Fecit: quemadmodum etiam
angelus Gabriel dicit, quum interrogaſſet ipſa quomodo erit hoc, quoniam ui-
rum non cognoſco: Spiritus Domini ſuperueniet in te, & uirtus altiſsimi obum-
brabit tibi. Quapropter & quod naſcetur ſanctum, uocabitur filius Dei. Quum
autem dixerit, Et quod naſcetur, oſtendit non requiſitus de Deo Verbo, quod fi-
lius eſt citra ambiguitatem, non creatus, nõ factus. Verùm de diſpenſatione carnali
à Maria, cum additamento dixit, Et quod naſcetur: CHRISTVM & Dominũ
fecit, uelut in aliјs loquutionibus. Omnia clarè impleta ſunt, & nullum laborem
exhibent. Sic etiam hic in aduentu carne impleta ſunt, & nulla eſt præuaricatio his
qui uitæ ſuæ ſtudioſi ſunt. Viuens enim Verbum à uiuente patre, filius patris, &
non creatus. Omnia uerò in aduentu in carne impleta ſunt, ut neque ſpectrum pu
taretur, neque coeſſentialis caro ſupernæ deitati: ſed incarnatio ipſius counita in
unam à paſſione alienitatem, maximè poſt reſurrectionem à mortuis. Non ampli-
us enim moritur, inquit: Mors ipſi non amplius dominatur. Eſt enim unus Do-
minus, unus CHRISTVS, unus Rex, in dextra patris ſedens, corporale &
ſpirituale, una unitio, una deitas ſpiritualis, ambo lucida, & in maieſtatis gloria.
Porrò tranſmittam hoc dictum quod abundè me declaraſſe puto, & de aliјs ab
ipſis ad ſubuertendos audientes excogitatis dicere aggrediar. Rurſus enim dicunt,
Si eſt ex eſſentia patris, quomodo non nouit horam & diem? ſed proprio ſermo- *Pater ſolus*
ne confitetur diſcipulis, non noſſe quæ pater nouit, inquiens: De illa die & hora *nouit de die*
nemo nouit, neque angeli in cœlo, neque filius, niſi pater ſolus. Si itaque, inqui- *illa.*

unt, pater nouit, & ipſe non nouit, quomodo poteſt eadem deitas patris ac filij
eſſe, quando quæ nouit pater, filius ignorat? Quæcunque uerò myſticè & in di-
uina ſua ſapientia, ad certitudinem cognitionis ueriſſimæ unigenitus docens expo
ſuit, hi ignorant, & humanos affectus omnes in ſuum ipſorum detrimentum ue-
lut horrēda reptilia, & ad ſuam perniciem ea quæ ab aſtuto uenatore ineſcata ſunt
abripiunt, neſcientes quod mendacium nuſquam conſiſtet. Veritas autem undi-
quaque proprios filios ſuos corrigit, & mendacium redarguit. Dicam enim uo-
bis qui malam opinionem de CHRISTO ab initio habetis, Vtrum ma-
ius eſt ſecundum naturam, & ad ſcientiam, Deus'ne omnium Dominus, & pater
Domini noſtri IESV CHRISTI, aut dies à Patre & Filio ac Spi-
ritu ſancto inducta & facta, & illa hora? Omnino autem interrogati cogentur ab
ipſa ueritate, patrem maiorem dicere, ſicut etiam eſt. Si itaque dicit filius, Ne-
» mo nouit patrem, niſi filius: & nemo nouit filium, niſi pater: Qui quod maius
eſt, cognoſcit, hoc eſt patrem, quomodo quod minus eſt ignorat? At diuina ſunt
uerba à ſpiritu ſancto dicta, ignota autem his qui non acceperunt ſpiritus ſancti
donum & gratiam. Tales enim quum ſint prædicti, inſtabilem habent intelli-
gentiam, ſtolidam'que mentem, ad noxias & ad minores præuaricationes lapſan-
» tem. Opponet enim ſe illis id quod ab ipſo Domino dictum eſt, Eſtote parati, Sint
» lumbi ueſtri præcincti, & faces ueſtræ in manibus ueſtris, & eritis uelut ſerui bo-
ni expectantes Dominum ſuum. Sicut enim latro in nocte, ita accedit dies. Et ſan
ctus Apoſtolus ait: Non eſtis filij tenebrarum, ſed diei, ut ne dies uos uelut fur
deprehendat. Si itaque filij diei non occultantur à tenebris, ſed parati ſunt, quo-
niam qua non ſciunt die, & qua non expectant hora, Dominus ipſorum adeſt:
Igitur non differt à ſeruis ſuis & filijs diei, propter lucidam ſuam ſubſtantiam ac
deitatem, quum ipſe cauſa horum illis ſit. Aut uelut ignorantes diem, & non pa
rati, deprehendetur ignorans, & ſub minoribus exiſtens. Quis autem inſania
percitus hæc de CHRISTO cogitauerit, quod ipſe erit uelut homines
eius dominio ſubditi, & diſcipuli? Aut uelut deteriores propter ſuam ignoran-
tiam imparati? Et tota res eſt ſtolida. Si itaque hæc impleri non poſſunt, uerùm
ſermo extentus uſui oppoſitus reperietur: quærendum eſt igitur quam rationem
reperiamus, quo citra oppoſitionem utriſque ſeruatis, à ueritate non recedamus.
Impoſsibile eſt enim Dominum mentiri, & impoſsibile eſt ipſum fruſtra narra-
tiones ad noſtram uitam facere. Cognoſcit itaque pater, cognoſcit filius, cogno-
ſcit ſpiritus ſanctus. Nihil enim eſt in patre diuerſum à filio, neque in filio diuer-
ſum à ſpiritu, uelut in unaquaque prædicta hæreſi pro re nata demonſtrauimus
ex ueris confirmationibus, trinitatem eſſe unam deitatem, & nihil habere in ſe-

Tria perfecta.

ipſa euarians. Sed totum perfectio, tria perfecta, una glorificatio, & unum do-
minium. At dices mihi, Qua igitur ratione hoc dixit? Et iam quidem alibi de
hoc ſermone à me dictum eſt. Nihil autem prohibuerit ad eadem apponere, &
eadem uera uerba referre: & ego quidem ad hoc impiger ſum. legentibus autem
hoc tutum erit, aduerſarijs uerò in redargutionem. Habet autem res hoc modo:
Tres ordines hoc loco in medium produxit, patrem, & ſeipſum, & omnes an-
gelos in cœlo. Et patri quidem attribuit noſſe, non ſolùm ſcientiam oſtendens &
cognitionem, ſed etiam ea quæ ſemper apud patrem & apud filium citra ambi-
guitatem detenta ſunt, & facta & perpetrata. Et pater quidem nouit diem, no-
uit ipſam, & produxit ac fecit, & iudicauit. Sicut dixit in Euangelio ſecundùm Io
» annem, Pater neminem iudicabit, ſed omne iudicium dedit filio. In eo enim quod
dedit, iudicauit. quum itaque iudicauit, nouit: quum uerò nouit, ſcit quando ue
nit.

nit. Qui enim non credit in filium, iam iudicatus eſt: non quod præterierit iudicium, ſed quod ea quæ tunc futura ſunt, iam indicentur. Quare & ob hoc, tale impletur. Nouit enim Scriptura ſcientiam, & ſcientiam, quemadmodum etiam ſæpe pro oblata argumenti occaſione, à ſimilitudinibus & exemplis, uniuſcuiuſque propoſitæ rei ac cauſæ claritatem & declarationem explicare non reliquimus. Apprehendamus itaque rurſus ab initio, & de his dicamus. Quid dicitis ô uos? Nouerat Adam Euam uxorem ſuam, & ante inobedientiam ac exceſſum, aut non nouerat? Et non poteſtis contradicere ueritati. Si enim non uolueritis recta uia ingredi ad talem ſententiam, redarguemini. Erant enim, inquit, nudi, & non erubeſcebant. Quum igitur ipſi nudi eſſent, & non cæcutirent: neque enim hoc negare poteſtis, ut non uidiſſe ipſos confiteamini: Nouit enim, inquit, Eua lignum quod bonum eſſet ad eſum, & aſpectu pulchrum. Proinde nouerat, & nouerant. Quum autem noſſent & uiderent ſe mutuò, cognouerunt: uelut poſt multum tempus ait Scriptura, Et cognouit Adam Euam uxorem ſuam. At priorem quidem notionem ac uiſionem ſiue ſcientiam, de notione per uiſum conſiſtente, ac per intellectum dicit. In ſecũda uerò notione, de cognitione & uſu loquitur. Quemadmodum etiam alicubi Dauid ubi conſenuiſſet, uelut dicit diuina Scriptura, Et conſenuit Dauid, & non calefiebat. & dicebant famuli ipſius ad ipſum: Quæratur regi uirgo, & inuenta eſt Abiſac Sumanitis: Et calefaciebat, inquit, ipſum, & cum ipſo dormiebat, & non cognouit ipſam Dauid. Quomodo nõ cognouit coniunctam corpore, & quæ latus applicuerat? At cognitionem hic non eam dicit quæ fit per intellectum, ſed eam quæ contingit per uſum. Nam & de Iacob dicit, Quod ſeptem annis fuit paſtor cum Rachel & Lia, & nouit ipſas. Quando uerò de copulatione reuerendarum ipſius nuptiarum narrat, dicit, Cognouit Liam uxorem ſuam. Nam prior cognitio per intellectum erat, & per uiſum. Poſterior autem cognitio ſiue notio, in uſu erat & actione. Sic etiam in eadem diuina Scriptura, Nouit Dominus eos qui ſunt ipſius: non quod ignoret eos qui non ſunt ipſius, ſed euidentiam defenſionis ac protectionis Domini ſignificat. Et, Diſcedite à me operatores iniquitatis, non noui uos: Igitur non nouerat ipſos ſecundùm cognitionem? Imò quia non erant ipſo digni, actionem ab ipſis tollit. Et in alio loco, Vos cognoui ex omnibus gentibus: Ergo omnes gentes, & numerus totius humani generis cognitionem eius fugiunt, & non potius capilli uniuſcuiuſque capitis humani, tum eorum qui ipſi ſeruiunt, tum eorum qui ipſi non obediunt, cognoſcuntur? Et, Vias à dextris nouit Deus: ergo ignorat à ſiniſtris? Et quot eiuſcemodi dici poſſunt de notione, & notione ſiue ſcientia? Sic etiam unigenitus filius Dei. Quandoquidem enim pater iudicium dedit filio, notionis & uſus cognitionem reddidit iam patri: nempe, Nemo nouit diem, niſi pater: iuxta duos modos, quod nouit quando uenit. nam in ipſius poteſtate dies & hora ueniet. Et nouit ipſam. iam enim peractum erat ab ipſo iudicium, traditum unigenito. Ita eſt & in unigenito filio Dei, qui Deus eſt, & nihil à patre euariat, eadem notio. Ipſe enim nouit ipſam, & ipſe ducit ipſam, & fert & perficit, & iudicat, & ſine ipſo non ueniet: Nondum uerò nouit ipſam ſecundùm actionem, hoc eſt, nondum iudicauit. Adhuc enim impij impiè agunt, & iniuſti abundãt, & ſcortatores ac adulteri & idololatræ iniqui ſunt, & diabolus operatur, & hæreſes inſurgunt, & error committitur, donec intulerit ipſam diem unigenitus Dei filius, & quod iuſtum eſt unicuique retribuerit: & cognoſcet ipſam, hoc eſt, peraget ipſam potentia. Et in patre quidem, iuxta duos modos impletum eſt: in filio uerò ſecundùm notionem eſt, & nõ ignoratur. Verùm ſecundùm actionem nondum perfectum eſt, quia nondum iudicauit. Cæterùm à ſanctis angelis

Adam quãdo nouerat uxorem ſuam Euam.

Notio & ſcientia duplex in Scriptura.

Nouit pater, quomodo, & quomodo filius.

Angelorum ignorantia.

iuxta duos modos hoc remotum eſt, & quod non nouerunt notione per intelle-
ctum contingente, & quod nondum ſecundùm actionem ipſi cognouerunt, hoc
eſt perfecerunt. Nondum enim præceptum eſt ipſis egredi ac colligere impios, ue
lut zizania in faſciculos ac faſciculos, & præparare ut comburantur igni. Et uide-
tis ô dilecti ſerui Dei, quod ſinguli qui ſibijpſis iuxta quandam præſumptionem
horrenda attraxerunt, fruſtra militauerunt, ſinguli diuerſimode contra ſeipſos, in
filium Dei inferiora & imminuta maledica lingua effutire aggredientes. At quum
& huius dictionis declarationem abundè fecerimus, rurſus ad alias mentem appli-
cemus Dei potentia auxiliante. Etenim generoſi illi & in omnia ſatis audaculi, e-
tiamſi confiteantur non ſecundùm Manichæos, neque ſecundùm alias multas hære
ſes, & quamuis obtineant ueritatem ſecundùm carnem, tamen hoc ipſum faciunt
defectuoſe, & non plene. Confitentur enim Saluatorem habuiſſe carnem uerè: Au
dientes autem ex ipſo Euangelio quod fatigatus fuit ex itinere, & eſurijt, & ſitijt,
& dormiuit, & ſurrexit, hæc omnia collecta ad deitatem ipſius referunt, conantes
deitatem ipſius ex talibus argumentis abalienare ab eſſentia patris. Nam ſi eſt, in-
quiunt, ex patre, patre nō ſentiente laſſitudinem, neque ſitiente, neque eſuriente, ue
» lut diuina Scriptura dicit: Non fatigabitur, neque eſuriet, neque ſitiet, neque dor
miet, neq; excogitari poteſt prudentia ipſius. hæc autem ſic in filium perfecta ſunt:
alienus ergo, inquiunt, eſt à patris eſſentia ac natura. Et quod quidem hæc in unige
nitum non implebantur ante aduentum in carne, etiam ipſi confitebuntur. Quum
autem confeſſi fuerint coacti, peruenerint autem ad ea quæ in aduentu ipſius in car
ne facta ſunt, & audierint eo quòd accepit corpus, ideo hæc rectè perficit, conce-
dens uelut auriga currui honeſtas neceſſitates, quoniam ſecundùm ueritatem car-
nem induit, & non iuxta apparentiam: Tunc aſſerunt non ex carne ſola hæc eſſe,
nam reuera per ſeipſam neque ſitiet, neque fatigabitur. Verùm non ſciunt illi qui
uia relicta ad contrarias ſemitas digreſſi ſunt, quod nō ſolùm carnem aſſumpſit fi-
lius Dei ubi uenit, ſed & animam & mentem, & omnia quicquid eſt homo, præ-
ter peccatum: non à ſemine uiri, ſed à Maria ſemper uirgine per ſpiritum ſanctum.
Non uolunt autem illi admittere animam ipſum accepiſſe, propter talem aduerſus

Anima & mens in Chriſto.

ipſos redargutionem, id quod promptiſſimū omnium eſt, ut ipſorum uaniloquen
tiæ opponatur. Ipſe enim confitetur uerus Deus de ſeipſo, dicens, Ego ſum ueritas:
Anima mea conturbata eſt: &, Triſtis eſt anima mea: &, Poteſtatem habeo ponen
» di animam meam, & accipiendi ipſam. ut oſtenderet ſeipſum Deum quidem eſſe
habentem poteſtatem: hominis enim non eſt hic ſermo, Nemo enim habet pote-
ſtatem ponendi animam ſuam, & recipiendi ipſam. Quum autem de anima loqui-
tur, oſtendit ſeipſum uere hominem factum eſſe, & non in apparentia. Et rurſus,
Ego ſum paſtor bonus, qui ponit animam ſuam pro ouibus. Et ut oſtenderet ue-
ra hæc eſſe, in cruce ad patrem dixit, In manus tuas depono ſpiritū meum. Et quum
ueniſſent milites, inquit, inuenerunt ipſum iam expiraſſe. Et rurſus, Et clamans uo
» ce magna, dixit: Eli Eli lemas abachthani, hoc eſt, Deus meus, Deus meus, ut quid
dereliquiſti me. quemadmodū iam etiam hanc ſermonis uim declarauimus. Et expi
rauit, inquit Euangelium. At Expirauit: &, In manus tuas: & illud, Anima mea cōtur
bata eſt: & alia omnia quum ueritas dicat, quis adeò ſtolidus ſit ut huic officinæ cre
dat, hominū cæcutientium ac ſomniantium, & relinquat ipſas Dei Verbi rationi con
ſentaneas ueritatis dictiones? Cæterùm deinceps dictiones uenantes, ea quæ probè
& rectè dicta ſunt à ſingulis ſcripturis, uelut piratæ ſana uirorū corpora, detruncāt, &
teſtimonio quodā utuntur, quo ſæpe Scriptura figuratius uſa narrat. Et quod quidē
figuratè dictum eſt, ueritatē ferre ſolet. At uerum & indefinitè prædicatum, ad aliam
perſo

perſonam allegoricè referunt. Statim enim exiliunt, è ſancto Eſaia proferentes dictionem, quod ex perſona patris dictum eſt, Ecce intelliget filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum eſt, quem dilexit anima mea: ut patris ſit hæc dictio, nam hoc uerum eſt. Quomodo igitur & pater, inquiunt, animam accepit? Si autem dicamus, quod abſit: Quid igitur, inquiunt, eſt quàm quòd hoc figuratè dictum eſt? Ergo, inquiunt, etiam id quod à filio dictum eſt, figuratè dictum eſt. Et putant in hoc contra ueritatem ſe uenari ac reperire prætextus occaſionem, id quod ipſis non concedetur. Minimè enim fucata eſt ueritas, & per ſeipſam conſiſtit, ut quæ neque uincitur, neque fucato ornamento opus habet. Videamus enim amborum uim ac uirtutem. Siquidem enim pater uenit in corpus, & carnem induit, & hunc ſermonem dixit, uerè animam habuit. Si uerò carnem pater non induit, dixit autem hoc, Quem dilexit anima mea: figuratè hoc circa Deum dicitur, ut ratificaretur ueritas, & ut oſtendat erga filium ingenuitatem. Sed non etiam de filio eadem in hoc dicere licet. Etenim pater non ſuſcepit carnem, filius autem induit carnem: pater homo factus non eſt, filius autem homo factus eſt. Simile enim de patre dicendum eſt. Sicut enim hic dicit, Dilexit ipſum anima mea: ſic dicit, Inueni Dauid filium Ieſſe uirum ſecundùm cor meum. Et, Cor meum longè abeſt ab ipſis. Si itaque eo quòd figuratè dictum eſt, quem dilexit anima mea, accipimus hoc de anima: ergo etiam de corde figuratè dictum eſt, & nimirũ omnibus intelligentia præditis clarum hoc fuerit. Si itaque tropicè dicit de anima pater, & de corde quod non accepit: non enim geſtauit carnem: figuratius ſanè ad patrem talia referuntur. Non autem idem etiam circa filium putandum eſt. Filius enim accepit carnem, & omnem humanam naturam, ac partium ſitum. Nam erit hoc contrarium ei qui de filio figuratè dicit de incarnationis perſona, etiamſi in quadam parte ſermonis argumentum contingat, propter hoc quod uerè incarnatus eſt. Si enim allegoricè accipitur de anima filij, & figuratè de ipſa accipiendum eſt: ergo etiam de corde talia dicantur. Et concedemus de cætero omnia apparentiam eſſe, & non ueritatem. Figuratè dictum eſt & de carne, iuxta contentioſi Arij rationem. Et non amplius cor habuit ubi uenit Verbum, neque hepar, neque carnẽ, neque inteſtina, neque oſſa, neque quicquam talium: ſed omnia de cætero allegoricè accipiuntur, & tropicè dicuntur. Aut omnino uanum & imaginarium aſſumpſit corpus, quod nulla interna uiſcera habebat. Quomodo igitur edebat & bibebat? Sed apage. Si uerò pater dicit cor & animam, poteſt autem in ipſum allegoricè exponi & tropicè dici, & in filium figuratè, eo quòd negauit ipſum animam accepiſſe: certè ſi de corde urgeantur, non poſſunt negare, eo quòd confeſſi ſunt ipſi, omnem ſitum partium corporis Dominum ſuſcepiſſe: ex eo quòd cor & cor dictum eſt, alterum quod in confeſſo eſt, alterum allegoricè acceptum. Sic etiam de anima ſermo uerus eſt, & non accipitur figuratè, neque dicitur tropicè. Quum autem ſit CHRISTI incarnatio in omnibus perfecta, corpore & anima, & mente & corde, & in omnibus quæ eſt homo, citra peccatum: contigit autem ipſum res humanas rationabiliter facere, & in deitate perfectè ad ſalutem perficere: non adhuc ipſius deitas gloria carebit præter patris perfectionem: ſed propter humanitatem in carne implebitur, ut & ſitiat, & eſuriat, & bibat, & comedat, & dormiat, ac triſtis ſit, ita ut à paſſione ac affectione aliena ſit ipſius deitas. Et rurſus corruit ipſorum de hac parte ſermo. Quandoquidem autem uenit in carnem Deus, quum dicant ipſi, quod ſi erat ex patre, quomodo uenit in carnem? dicere poterit quis ad ipſos, De angelis quid dicitis? Omnibus autem manifeſtum eſt, quod confitentur angelos à filio factos eſſe. nam & de Spiritu ſancto blaſphemiam dicunt, & à filio creatum eſſe dicere audent, qui eſt increatus ex patre procedens, & de filio accipiens. Si igitur in Spiritum ſanctum hoc dicere audent, quanto magis de

Anima in Deo patre figuratè eſſe dicitur.

Cor in Deo figuratè.

Deus in carnẽ cur uenit.

ange

angelis non poterint negare, quod ex unigenito ipſum eſſe habuerunt creati & facti?
Si itaque angeli ab ipſo facti, & ſpirituales facti, & tamen creaturæ ipſius exiſtentes,
& infinitè eſſentia eius inferiores, utpote qui opus ipſius ſunt, carnem non accepe-
runt, quid dicemus? Ergo maiores ſunt filio hi qui ab ipſo creati ſunt? Aut etiam ſpi-
ritus ſanctus cur non in carnem uenit, & carnem geſtauit? & homo factus eſt, aut ſpi
ritus ſanctus Dei, aut aliquis angelorum? Non omnino ob id quod imminutus eſt
filius præter patrem, ideo carnem induit: alioqui omnino etiam angeli debuiſſent car
nem induere, aut etiam ſpiritus. Sed quoniam ſapientia patris eſt, & uirtus, & uer-
bum, ipſe omnia creauit cum patre & ſpiritu ſancto: quo oſtendat quod cauſa tranſ-
greſſionis Adam, non à formatione, neque ab eo quod factus eſt, peccatum aut ino-
bedientiæ delictum habuit, ſed à propria uoluntate, quo iuſtum iudicium in finem
» deduceret. uelut dixit Eſaias, Arundinem contritam non confringet, & linum fumi-
» gans non extinguet, donec deduxerit iudicium in uictoriam. Et in nomine ipſius gen
» tes ſperabunt. Quemadmodum & Dauid de ipſo dixit, Et uinces, dum tu iudicaris.
Iudicatus enim eſt, ut iudicans iuſte obturet ora contradicturorũ. Non enim poterit
quis cõtradicere iuſto ipſius iudicio. Geſtauit enim corpus, impollutum ipſum con-
ſeruans. Non enim quod fuit in homine ab initio, hoc eſt in Adam, id ipſum omnino
ex opifice inſonte ab Adæ peccato, peccandi cauſa fuit, & propter hoc peccauit. Sed li
berum arbitriũ ipſi dedit, & unuſquiſq; ſibiipſi cauſa peccati exiſtit. Propterea ſanè
inſons opifex Deus Verbum, qui cum patre creauit hominem, & cum ſancto ſpiritu,
immortalis & impollutus, propria uoluntate, inenarrabili quodam ſapientiæ myſte
rio, homo factus eſt, ita ut perfecte omnia ſuſceperit pro propria factura, propter be-
nignitatis erga homines excellentiam, non ex neceſſitate, ſed ultronea mente: quo in
carne cõdemnaret peccatum, & in cruce diſſolueret maledictionem, & in monumen
tum ſepulchri detraheret corruptionem, & in infernum deſcendens cum anima in
deitate, ſtimulum mortis confringeret, & pactum erga infernum deſtrueret. At illi
omnino ingrati, bona in mala tranſmutantes, pro quibus gratias agere benigno &
perfecto, & bono ex bono patre exiſtenti debebant, tantum abeſt ut gratias agant, ut
etiam ingrati reperiantur, qui paſſiones & affectiones magis ipſius deitati attribuunt,
quas confirmare non poſſunt, quum omnibus manifeſta ſit ueritas. Et quum hæc
ita ſint declarata, rurſus ad alias dictiones deinceps deueniam. Producunt enim di-

Pater maior me eſt, quomodo accipiendum.

ctum Euangelij male interpretantes, Qui miſit me pater, maior me eſt. Et primum
quidem dicit, Qui miſit me pater: & non, qui creauit me. Omnes enim diuinæ Scri-
pturæ ingenuitatem ipſius ad patrem ſignificant. Genuiſti me, inquit, pater. Et, Ego
à patre exiui, & uenio. Et, Ego in patre, & pater in me. Et, Qui miſit me pater: &
nequaquam qui creauit, nequaquam qui fecit, dixit. Et quomodo hi ea quæ non
ſunt, ſibiipſis coaceruant? At, Qui miſit me pater, maior me eſt: quid hoc dicto
magis proprium? & quid hoc magis neceſſarium? & quid hoc magis genuinum? &
quid hoc decentius? Quem enim decet glorificare patrem, quàm filium uerum ex
ipſo genitum? Pater enim glorificat filium, & filius glorificat patrem. Et ea gratia in
exemplum nobis, gloriæ ab ipſo ad patrem relatæ, in unam unitatem, & in unam
gloriam: glorificat filius patrem, quo nos doceat ſuum honorem patris eſſe. ue-
» lut dixit: Qui non honorat filium, ſicut honorat patrem, ira Dei ſuper ipſum ma-
net. Maior autem ſecundùm quem modum hic reputant? iuxta molem, imò iuxta
tempus, imò ſecundùm altitudinem, imò iuxta ætatem, imò iuxta dignitatem?
Quid horum eſt in Deo? ut hæc cogitent. Neque enim tempori ſubiacet Deus, ut
inferior intelligatur qui ſine tempore ex patre genitus eſt: neque profectui inhæ-
ret Deus, ut filius profectu facto non aſſequatur patris maieſtatem. Si enim iuxta
profectum filius Dei, filius Dei uocatur, profectò multi fuerunt æquales ipſi. Et

huius

huius gratia ipſe profecit, maior quidem dignitate uocatus, minor uerò his qui ante ipſum in dignitate ſunt. At dicit Scriptura, Quis aſſimilabitur Domino inter filios Dei? tanquam omnes abuſiuè dicantur, hic uerò ſolus ſit filius ſecundùm naturam, & non ſecundùm gratiam: quandoquidem excogitauit omnem uiam ſcientiæ, & nemo ipſi adæquabitur. At quid dicunt? In altitudine præminet pater filio. In qua itaq; parte locatur Deus, aut localiter circumſcribitur? ut circũſcriptio quod maius eſt ſignificet. Spiritus enim eſt Deus. Et undiquaque corruit nouitas peregrina ab ipſis excogitata. Sed & hoc præterito, ad ſequentes ipſorum dictiones ô chariſſimi tranſeamus. Dicunt enim quod mittens non eſt ſimilis miſſo. Sed alius eſt mittens potentia, & alius eſt qui mittitur: quoniam ille mittit, hic mittitur. Et ſi ex ipſis penderet ueritatis ſententia, non amplius ad unam unitatem ueritatis & potentiæ & deitatis referretur tota cognitionis ratio. Duobus enim occurrentibus, aut duobus mittentibus, non amplius filius eſſet filius, ſed frater: cõfratre coexiſtente, non amplius filius, quàm ſecundùm coniunctionem, aut ſecundùm adoptionem. Aut ipſe erat qui ſeipſum mittebat. Aut duo ſimul mittentes, aut accedentes, duas deitates ſignificarent, & nõ unam unitatem. Hic igitur eſt qui miſit, & qui mittitur: ut oſtendat omnium bonorum unum eſſe fontem, hoc eſt patrem. Deinceps autem à fonte, non alio nomine, ſed ſecundùm filij nomen, itemq; uerbi, unus exiſtens fons ex fonte filius progreſſus, ſemper exiſtens, apud patrem genitus. Quoniam apud te eſt fons uitæ. Et ut oſtendat etiam de ſancto ſpiritu, In lumine tuo uidebimus lumen. Quo oſtendat lumen patrem, & lumen patris eſſe filium, & lumen ſpiritum ſanctum. Et fontem ex fonte, ex patre & unigenito, ſpiritum ſanctũ. Flumina enim ex aluo ipſius fluẽt aquæ ſalientis in uitam æternam: dixit autem hoc de ſpiritu ſancto, inquit Euangelium. Et rurſus dicit oſtendens diſcipulis ſuis de ſua ad patrem coeſſentialitate: Si quis aperuerit mihi, ingreſſus ego & pater meus, manſionem apud ipſum faciemus. Et nõ amplius, dixit, mittar à patre meo, ſed ego & pater apud ipſum. uelut pulſante filio, & patre cum ipſo ingrediente: ita ut ſemper ſit, & nunquam deficiat pater à filio, & filius à proprio patre. Quapropter & in alio loco dicit: Ego ſum uia, & per me ingredientur ad patrem. Et ut ne aliqui minorem patre putent, & quod per ipſum ad patrem ingrediantur, dixit: Nemo ueniet ad me, niſi pater meus cœleſtis traxerit ipſum. Pater igitur fert ad filium, & filius fert ad patrem, infert autem in ſpiritu ſancto. Semper enim undiquaque trinitas in una deitatis unitate, tria perfecta, una deitas. Et corruit ipſorum ſermo. Rurſus porrò dicunt, Qua igitur ratione dixit CHRISTVS ad diſcipulos ſuos? Vado ad patrẽ meum, & patrem ueſtrum, & Deum meũ, & Deum ueſtrum? Si itaque Deum ſuum confitetur, quomodo amplius erit æqualis ipſi? aut ab ipſo legitime genitus? Quo oſtendunt, ſe in omnibus ignorantiam Dei habere. Et ſanè nulla Euangelij illuminatione ſunt illuminati. Si quis enim contrectarit & perſcrutatus fuerit ab æterno, & ſecundùm generationes, cognoſcet ueritatem perfectæ cognitionis ſalutis noſtræ, & æqualitatis ad patrem uirtutem. Verùm ſtimulantur hi Iudaica ſapientia circundati, & filio Dei indignantur, quemadmodum illi dicebant: Ob nullum malum te lapidamus, ſed quod quum homo ſis, filium Dei teipſum nominas, æqualem Deo faciens teipſum. Sic & hi in eundem affectum phariſæorum ac Iudæorum collapſi indignantur, non uolentes dicere filium æqualem genitori. Vide enim inibi Scripturarum certitudinem, quoniam nuſquam dixit diuina Scriptura ſermonem hunc, ante aduentum in carne. Sed pater ad filium dicit, Faciamus hominem: coopificem uocans filium, & genuinũ oſtendens ſecundùm æqualitatẽ. Et nuſquam dixit filius, Deum meum & Deum ueſtrum. Et audiuit Adam uocem Dei obambulantis in paradiſo. Et fac tibi ipſi arcam ex lignis non putreſcentibus. Et pluit Dominus à Domino. Et dixit Dominus ad Moſen: Ego ſum Deus Abraã, & Deus Iſaac,

Mittẽs nõ eſt ſimilis miſſo.

Deum meũ, & Deum ueſtrum, cur Chriſtus dixit.

&

» & Deus Iacob. Et Dauid dicit: Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis. Et nuſquam dixit Dominus, Deum meum & Deum ueſtrum. Quando uerò accepit noſtrum corpus, & in terra conſpectus eſt, & inter homines conuerſatus eſt, & inter nos reputatus: tunc ad diſcipulos ſuos, quibus per omnia aſſimilari debebat, exce-
» pto peccato, dixit: Deum meum & Deum ueſtrum, & patrem meum, & patrem ueſtrum. Patrem quidem meum, ſecundùm naturam in deitate: & patrem ueſtrum, per gratiam per me in adoptione. Deum autem meum, quoniã carnem ueſtram aſſumpſi: & Deum ueſtrum, ſecundùm naturam & ueritatem. Atque ſic omnia ſunt clara & lucida, & nihil cõtrarium, neque mortis complexus ſpeciem habens in diuina Scriptura: uelut hi prætexunt, mala ſibiipſis excogitantes. Arbitror autem & aduerſus hoc abundè à me dictum eſſe. Deinceps igitur ad alia tranſibo. Etenim ſpiritum ſanctum creaturam creaturæ rurſus eſſe dicunt, eo quòd per filium omnia facta ſunt, uelut dixit Scriptura: imprudentes quoſdam abripientes, non uelut dictum eſt, ipſum dictum habentes, ſed malè opinantes, & à dicto id quod probè dictum eſt iuxta peruerſam ſuam opinionem falſò interpretantes. Non enim diuinum Euangelium de ſpiritu dixit, ſed de omnibus creatis. Quia ſi quid creatum eſt, per Verbum creatũ eſt, & à Verbo. Omnia enim per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt nihil. Deinde rurſus, In ipſo uita erat. oportebat enim & in hoc impleri ſancti Ioannis ordinis conſequentiam, ut in eo qui erat, ea quæ ſunt plenè ſemper confiteretur. In principio enim erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbũ. Nam erat, & erat, & erat. Et, In ipſo uita erat. Et, Erat lux uera. Et, In mundo erat. & quæcunque de hoc erat, ex ſpiritu ſancto beatus Ioannes declarat: nempe, Omnia per ipſum facta ſunt quæ facta ſunt. Superior autem & prior eſt his quæ facta ſunt, is qui omnia fecit. Dicit autem Scriptura, per ipſum omnia facta eſſe, non autẽ nominauit qualia ſunt quæ facta ſunt. Suſpicio enim prauitatis nuſquam erat, ut ne aliqui ſuſpicentur ea quæ non ſunt, & maledictis impetant immutabilem & inalterabilem ſanctum Dei ſpiritum. Propter hos enim dicit Dominus, Si quis dixerit ſermonem in filium hominis, remittetur ipſi. Si uerò quid dixerit in ſpiritum ſanctum, non remittetur ipſi, neque hic, neque in futuro ſeculo. Stolidus enim eſt totus ipſius ſermo. Verùm ſecundùm blaſphemam ipſorum opinionem contradicere poterit quis ipſis, ac dicere, O uos generoſi Sophiſtæ, & uerborum detortores, qui ſanctum ſpiritum Dei cum creatis numerare uultis, propter hoc dictum, Omnia per ipſum facta ſunt, ex eo quod dicit Omnia: quum nequaquam numeretur cum omnibus ſanctus ſpiritus. Igitur & ratiocinari debebatis, aut alius quiſpiam uobis peior, etiam patrem per filium factum eſſe, iuxta blaſphemam ueſtram opinionẽ. Simul enim compræhenſiuus eſt ſermo, omnia per ipſum facta eſſe dicens. Si uerò blaſphemia eſt, de patre tale ratiocinari, imò ſtultitia, ſimile eſt etiam in his quæ cogitant de ſpiritu ſancto, qui cum patre numeratur & filio. Si enim ex creaturis eſſet, non ſanè increato patri & increato filio connumeraretur. Sed quia increatus eſt, connumeratur. Dixit enim, Euntes baptiſate in nomen patris, & filij, & ſpiritusſancti. Quomodo uerò creatus fuerit ſpiritus, de quo teſtimonium perhibetur, quod ex patre procedit, & à filio accipit: per quem & perfecta hominum ſalus, & diſpenſatio in carne, ad omnem iuſtificationem impleta eſt. Vnxit enim ipſum ſpiritu ſancto, dicit Scriptura de Domino. Neque uerò diſpenſationem in carne cum Deo Verbo unitam in unam deitatem unxerit pater per creaturã. Sed quandoquidem una eſt trinitas, tria perfecta, una deitas: oportebat in filio per diſpenſationẽ hoc fieri, ut omnino glorificetur, & in omnibus intelligatur trinitas: quemadmodum contra omnes hæreſes de Spiritu narrantes, non unum, non duo teſtimonia produximus, quod Dei ſpiritus eſt, qui cum patre & filio glorificatur, increatus & immutabilis, & perfectus exiſtens. Corruit autẽ & hic cõtentioſorum cõtra ſeipſos de

Patrem meũ & patrem ueſtrum, cur Chriſtus dixerit.

Spiritum ſanctum non eſſe creaturã creaturæ.

de hoc ſermo. Rurſus uero ad alias ipſorum dictiones nos trademus. Dicũt enim rurſus, dictum non recte accipientes, quod ipſe Saluator dixit, Quod me dicis bonum, unus eſt bonus Deus, Et ſeparauit ſeipſum hic à patris eſſentia ac ſubſtantia. At totum hoc ridiculum eſt, ſi enim qui tot bona nobis fecit, non bonus apud ipſos iudicatũ, & quis adhuc flagitioſior hoc fuerit? Qui animã ſuam pro omnibus dedit, qui ultronea mente ad patiendum uenit, paſſionis exors Deus exiſtens, qui peccata nobis condonauit, qui ſanationes in omni Iſraël perfecit, qui ex bonitate ſua tantum hominum genus in bonitate ad patrem congregauit, qui bonitatis præfectus eſt, & pacis Dominus, qui ſuperne ex patre bonum Verbum ex bono patre genitus eſt, qui dat alimentum omni carni, qui operatur in hominibus & omnibus ab ipſo factis omnem bonitatem, non bonus apud ipſos iudicatur? Et non ſciunt qui obliuionem ſibi ipſis inducunt, quod ad eum qui interrogauerat ſubintulit uiciſſim ſermonem, quo ſuperbiæ in ipſo elationem deſtrueret. Erat enim glorioſus quidam à Phariſæis profectus, uelut qui iuſtificationes legis exacte ſeruaſſet, & iuſticiam ac bonitatem de ſeipſo iactans dicebat, Magiſter bone, quid faciã ut uitam æternam poſſideam. Et quoniam ſentiebat de ſeipſo uelut de tanta iuſticia: Dominus uolens ad Deum referre omnem bonitatem, Nemo, inquit, bonus eſt præter ipſum: ut nemo carnem geſtans faſtum aliquẽ ſibi attrahat. Atq; ea gratia dicebat, Quid me dicis bonum? Nemo bonus niſi unus Deus: quo talis & tantus talem ſermonem loquutus, ſubuerteret in eo qui dixerat inflationem, & opinionem quam de iuſticia ſua induerat: & ut redargueret ipſius cor, qui bonum quidem magiſtrum labijs ipſum dicebat, uerum in bona ipſius doctrina non permanebat. Et quod quidem bonus eſt, ipſe docet dicens, Multa bona feci inter uos, cuius igitur ipſorum operum gratia lapidatis me? Cui enim hoc non eſt clarũ ac maniſeſtiſſimum, maxime quum multa bona ſint & appellẽtur inter ipſius creaturas, uelut diuina ſcriptura dicit? Ecce enim de multis bonis ſacræ literæ narrãt. Erat bonus Saul, inquiunt, filius Cis, ex tribu Beniamin, altior omni populo ſuper humerum & ſurſum uerſus. Et, Erat bonus Samuël cum Deo & hominibus. Et, Bonus eſt extremus ſermo præ principio. Et, Aperi tuum theſaurum bonum cœleſtem. Quum autem hæc ſint creaturæ, & bonæ inducentur per ipſum & ab ipſo factæ: quomodo non poteſt quis confiteri bonum eſſe horum creatorem? Sed ut ne longiorem faciam de hoc ſermonem, omnino enim diffuſe de hoc diximus, rurſus ad ſequentes tranſibo, uniuſcuiuſq; dictionis interpretationem facturus. Inferunt autem rurſus dicta quædam temerarij illi, deminutionum opinionem ſeminantes in eum qui ipſos redemit, ſi modo ſunt redempti. Quũ enim accederet ad ipſum mater filiorum Zebedæi, & rogaret ut unus ſederet ex dextris, & aliter è ſiniſtris, ubi ueniret in regnum ſuum, dixit ad ipſos, Neſcitis quid petitis, poteſtis bibere poculum quod ego potaturus ſum? Illi uero dixerunt, Etiam poſſumus. Dixit autẽ ad ipſos, poculum quidem meum bibetis, at ſedere ex dextris meis aut è ſiniſtris, nõ eſt meum dare, ſed quibus præparatum eſt à patre meo. Vides, inquiũt, quomodo non habet poteſtatem, præter patrem qui habet poteſtatem, ut exhibeat quod uelit? Et quis ex recte ſapientibus ſic intellexerit? Si enim filius non habet poteſtatẽ, & quis habet poteſtatem? Pater enim uiuificat mortuos, inquit, & ſic dedit etiã filio, ut quem uelit uiuificet. Et, Quæ patris ſunt, mea ſunt. Et, Omnia mihi tradita ſunt à patre meo. Quis igitur adhuc ambigat? Hoc autem uult oſtendere diuinus ipſius ac ſapiens ſermo, quod nõ iuxta perſonarũ acceptionem res ipſa fit, ſed pro dignitate. Domini equidem eſt exhibere, exhibet autem unicuiq; pro dignitate. Vnuſquiſq; uero qui operatus eſt iuſticiam, accepit iuxta proprium laborem. Et non amplius ipſius ſolum eſt dare, ſed eius qui ſeipſum dignum fecit. Audeo enim

Bonus eſt unus Deus.

Bonæ appellãtur etiam creaturæ.

Non eſt meũ dare.

dicere, quod neq; ipſius eſt, etiamſi poſſit dare, non tamen uult, neq; ſancti Spiritus, etiamſi poſſit ſanctus Spiritus dare, iuxta id quod dictũ eſt, Alij datur ſapien-
» tia per ſpiritum, alij genera linguarum in eodem ſpiritu, alij interpretatio lingua-
» rum, alij potentia, alij doctrina. Vnus autem eſt ſpiritus qui diſtribuit unicuiq; ut uult. Et non dixit, uelut ei præcipitur: ſed ſicut uult. Et filius quem uult uiuificat. Et pater uocat quem uult ad filium. Et rurſus, Neq; Pater, neq; Filius, neq; Spiritus ſanctus, iuxta perſonarum acceptionem uocat, aut dat, aut exhibet, aut dignitatem præbet, ſed ſi laboraueritis, erit uobis præparatum à patre meo. At perfectum eſt, quoniam ego ſum uita. Sed & amplius ad alia pergam. Dicunt autem, quomo
» do dicitis ipſum ex perfecta Dei deitate? Ecce enim dicit de ipſo Apoſtolus, quod Deus excitauit ipſũ ex mortuis. Si uero opus habet auxilio Dei, ut excitet ipſum ex mortuis, ergo alius eſt qui excitat potentia, alius autẽ inferior qui excitatur pẽr potentis potentiam. Et quouſq; tandem tempus tero circa uanos intellectus eorũ qui frontem ſuam perfricuerũt. Quis igitur excitauit Lazarum? Quis excitauit uiduæ filium in Nain? quis dixit filiæ Archiſynagogi, Cumi talitha, hoc eſt ſurge filia? Cuius nomen inuocabant Apoſtoli, & mortui ſuſcitabãtur? Arbitror autem quandoquidem Iudæi cum Apoſtolis diſputabant, propterea quod putabant Apoſtolos prædicare defectionem à Deo legis: & propter prænotionem ſancti Spiritus cognoſcentis, quod futuræ eſſent hæreſes, quæ CHRISTVM à paterna uoluntate diſſidere aſſerturæ eſſent: ea gratia ad unã deitatem omnia ijdem Apoſtoli referebant, quoniam ex complacentia à patre fierẽt omnia uoluntate filij, cum bona uoluntate Spiritus ſancti. Nõ ergo iuxta deminutionem, aut iuxta debilitatem, aut abalienationem Dei Verbi ab eſſentia patris hoc dictum eſt, minime gentiũ. Vide enim exemplaria, quomodo narrat Angelus dicens ad Mariã & eas quę cũ ipſa erant, Quid quæritis uiuentem cum mortuis? Vides uiuens in propria deitate & carne reſurrexit, nõ autem erat cum mortuis. Et quid dicit ad ipſas? Reſurrexit nõ eſt hic. Et non dixit, Excitauit ipſum Deus, & nõ eſt hic. At ut oſtendã tibi potentiã quod uiuens reſurrexit, etiam ipſe rurſus dixit antequàm pateretur ad diſcipu-
» los ſuos: Ecce aſcendimus in Hieroſolyma, & tradetur filius hominis ad crucifigendum, & tertia die reſurget: Et non dixit, excitabit ipſum. Verum de hoc clare poteſtatem potentiæ ſuæ præmonſtrauit dicens. Poteſtatem habeo animam meã
» ponendi & recipiendi ipſam. Qui uero poteſtatem habet, quomodo ſeipſum ſuſcitare nõ potuit? Apoſtolus uero ſcribens, ut oſtenderet nihil ſine uoluntate patris in ſalutis diſpenſatione factum eſſe, dixit: Deus excitauit ipſum ex mortuis. Nã & in alio loco idem Apoſtolus dicit, Etiamſi mortuus eſt ex debilitate, uiuit autẽ ex potentia. Velim autem audire intellectum eorum qui ſcripturarum ſinceritatẽ nouerunt, qualem debilitatem ſuſtinuit unigenitus? per quem cœlum expaſſum eſt, aut à quo cœlum creatum eſt, per quem ſol illuſtratus eſt, per quem ſplendorem acceperũt ſydera, per quem ex nihilo omnia facta ſunt. Qualem ergo debilitatem dicit? profectò quam ſuſcepit in noſtra carne, ubi uenit Verbum & ipſam induit, ut noſtram debilitatem portaret. Quemadmodum etiam cauit de ipſo Propheta di-
» cens, Debilitatem noſtram ſuſcepit, & morbos portauit. Mortuus eſt igitur, ꝓpter noſtram debilitatem, uita exiſtens & paſſionis exors Deus, in debiliore ex nobis carne, uiuit autem ex potentia. Viuens enim eſt Verbum & efficax, & acutius ſuper omnem ancipitem gladium. Mortuus eſt igitur ex debilitate, uiuit autẽ ex potentia ſuæ deitatis, uiuit in noſtra carne in qua paſſionem pertulit. Et propter talem diſpenſationem, Apoſtolus ſignificans bonã uoluntatẽ patris dixit, Deus ſuſcitauit ipſum ex mortuis. Cæterum afferunt etiam aliud dictum ex Euangelio ſecũdum Lucam, quod magnum eſt & egregiũ, & ad omnia utiliſſimum. Quale uero

Deus excitauit ipſum ex mortuis.

Debilitas CHRISTI quæ.

eſt dictum,

eſt dictum, quàm quod, quando uolebat Dominus propria uoluntate ad paſſionē
uenire, aſſumptis diſcipulis in monte iuxta illam horam, diſceſſit ab ipſis, fermè ad
lapidis iactum, & digreſſus orabat, ac dicebat, Pater ſi fieri poteſt, trāſeat poculum “
hoc à me, ut ne ipſum bibam . uerum nō quod ego uolo, ſed quod tu . Et primum
quidem prętextum faciunt ijdem dicentes, Vides quomodo ſtimulatè dicit, & uo
luntatem euariatam oſtendit dicens, Nō quod ego uolo, ſed quod tu . Quomodo
igitur eadē eſſentia exiſtit? Et dicunt quod in ipſo alia eſt uoluntas, & in patre alia,
& omnem uim ac potentiā ignorant. Propterea enim & Apoſtolis dixit, O altitu
do diuitiarum & ſapientiæ & ſcientiæ Dei . Quomodo enim propriā uoluntatem “
dixit præter patris uoluntatem, quādo ipſe ſignificat diſcipulis dicens , Cōturbata
eſt anima mea, & quid dicā, pater ſerua me ex hora hac : uelut præparatorio modo “
dictum narrans, & ambigue dictione utēs, Quid dicā, pater ſerua me ex hac hora :
hoc, inquit, dicā: At propterea ueni in horam hāc? Venit autem nō inuitus, ſed uo
lens. In ſuperioribus enim dicit, Poculum habeo quod bibam, & quid feſtino do- “
nec bibero ipſum. Et baptiſma habeo ut baptiſer, & qđ uolo ſi iā baptiſatus ſum. “
Si itaq; uult, & feſtinat, & dicit ſe ad hoc ueniſſe : quomodo aliam uoluntatē ſuam
oſtendit, & aliam patris ? uerum quoniam propter Iſraël tradendus erat, benignus
exiſtens, et ſemini Abraā parcens, pro populo ſermonem faciebat. Voluntas autē
erat patris, ut diſpenſatio ſic impleretur, quum filij Iſraël ſibijpſis cauſa eſſent, pro-
ditionis filij, & non à Deo coacti eſſent. Et nō alia uoluntas erat filijs prętèr patrē.
Sed oportebat ipſum etiam in hoc oſtendere hæc, ut totam unitatem ad patrem re
ferret, ut ne quid diuideretur ab una unitate ac diſpenſatione , quia & deinceps in-
ferunt ac dicunt, dum oraret conſtitutus in anxietate, uelut in Euangelio Lucę ha-
betur, Sudauit, inquiūt, & erat ſudor ipſius uelut guttæ ſanguinis decurrētis in ter “
ram. & apparuit angelus Domini cōfortans ipſum. Proſiliunt itaq; dictionum ue- “
natores ſtatim uelut prætextu cōtra aduerſarium reperto, & inferunt dicentes, Vi-
des quod indigebat etiā fortitudine angelorum? Cōfortauit enim ipſum angelus,
erat enim in angore. Et neſciunt quod niſi haberet hæc omnia, & hoc, Nō mea uo-
luntas , ſed tua fiat : Et niſi in angore conſtitutus fuiſſet, & niſi ſudor ipſi obortus
fuiſſet & ex corpore profuſus : profectò apparētia erat præſentia CHRISTI in car-
ne: & rationi cōſentanea opinio de ſpectro à Manichęis ac Marcioniſtis decanta-
retur, quod aduentus ipſius in carne apparentia fuit, & non ueriſſimus. Hęc autem
omnia, muniens uitam noſtram, in totum ſuſcepit diſpenſatorio modo , humanæ
affectionis narrationes habens, non ſimulatè, ſed in ueritate. Et dixit, Non mea uo
luntas : ut oſtenderet carnis ſubſtantiam ueram, & ut redargueret eos qui dicunt,
mentem nō habuiſſe ipſum humanam, & redargueret dicentes ipſum carnem non
habuiſſe. Totus enim diuinus ſermo in medio filiorū tenebrarū cōſiſtens, redargu
it tenebras, & illuminat filios ueritatis. Vide enim mihi, quot utilitates ſunt in hoc
ſermone. Ab incorporeis nō procedit ſudor, in eo uero quod hoc factū eſt, oſten-
dit ueram carnē, & nō apparentiam à carne in deitate counita. Nā ſine anima & mē
te, nō fit anxietas. Quum autem in anxietate cōſtitutus fuerit, oſtendit ſe animā &
corpus & mentē ſimul geſtaſſe, unde anxietas apparet. Et rurſus in eo quod dixit,
Nō mea uoluntas, ſed tua fiat: oſtendit uere mentem humanam, ſed peccati exortē.
Deitas. enī ipſius ſemp̄ eſt in Patre, & Pater in Filio, et Filius in ſancto Spiritu om
nia perfecte habet. Et nihil differt uoluntas Filij à Patre, neq; patris à filio , neq; ſan
cti Spiritus à patre & filio. Si enim uult filius quæ nō uult pater, profectò etiam ex
noſtra ſententia nudus homo ipſe erit, uoluntate patris iuxta diminutionem . Sed
nō ita eſt, abſit. Verum in eo quod humanas affectiones narrat, uerum ſuū in car-
ne aduentum, & p̄fectam ſuā incarnationem oſtēdit, quo omnia ad noſtrā ſalutem

Pater tranſeat poculū hoc à me.

Non mea uolūtas, ſed tua fiat.

fiant, ad hoc, ut ne alia pro alijs intelligamus, & à ueritate excidamus. Porrò de eo, quod uiſus eſt ab angelis cōfortari, & quid hoc magis proprium eſt, quid uero magis neceſſarium? Ecce enim inuenimus impleri dictum magni cantici à Moſe conſcripti, ubi dicit: Expectetur uelut pluuia ſententia tua. Et paulò poſt rurſus dicit: Adorent ipſum omnes Filij Dei, & confortent ipſum omnes angeli Dei: non ut dent ipſi robur Angeli, non enim indigebat angelorum confortatione. Sed confortent ipſum, hoc eſt, confitendo proprium ipſius robur ipſi attribuant. Nā & nos ſæpe ubi debiles fuimus, Deum benediximus, ſæpe Deum confortauimus, non quod Deus indigeat noſtra benedictione, ſed confitentes ipſius benedictionis robur, claro ſermone dicimus, Tua eſt potentia, tuum robur, tuus eſt honor, tua eſt gloria, tua eſt benedictio, tua eſt fortitudo. Non nos fortitudinem exhibemus Deo, ſi dixerimus tua eſt fortitudo. Neq; nos potentiā ipſi damus, neq; Deum benedicimus, ſi dicimus, tua eſt potentia, tua eſt benedictio. Sed confortantes et potentem facientes, potentiam ipſius confitemur, & Deo fortitudinem attribuimus. Sic etiā Angelus circa illam horam, admiratione ductus ſuper excellentia benignitatis erga homines ꝓprij Domini, quod quum Deus eſſet, et cum patre in cœlo adoraretur, & à proprijs angelis ſuis colereť, uſq; adeò ſuſtinuit propria uoluntate ultro uenire & induere carnem, & non hactenus ſolum, ſed etiam uſq; ad paſſionem ꝑuenire pro propria creatura humanę naturę, & uſq; ad crucē tradi, guſtareq; mortem, mortē autem crucis, quo ꝑ ipſum humana natura trophęum contra mortē erigeret, & eum qui mortis dominium habet aboleret, hoc eſt diabolū, & in triumphū duceret omnem principatū ac poteſtatem. Quapropter admiratione ductus angelus dicebat ad ipſum, glorificans ac benedicens ꝓprium Dominum in tali ſtadio ac miraculoſa actione conſiſtentem, Tua eſt adoratio, tuum eſt dominiū, tua eſt potentia, tua eſt fortitudo: ut impleret id quod à Moſe ſcriptum eſt, Confortent ipſum omnes angeli Dei. Et uidetis uos CHRISTI cultores & ſanctæ Dei Eccleſiæ ac orthodoxę fidei filij, quod nihil eſt in diuina ſcriptura obliquum, neq; tortuoſum. Sed omnia mirabiliter ad noſtrā ſalutem ſcripta ſunt ac ꝑfecta. At prædicti inimicitiam habētes aduerſus unigenitum Filium Dei, et aduerſus Spiritum ſanctum, omnia uelut inimici cogitāt ac comminiſcunť. Abſit autem à nobis ut humanis cōmentis attendamus. Sed mentem noſtram ſanam habeamus, quo Dominum noſtrum glorificemus, & nihil deminutum in ipſo cogitemus. Si enim ꝗ uenit ut omnia ſaluet, aliquid deminutum in ſe habet, quomodo creatura à ꝓprijs imminutionibus ac delictis ſaluabiť? Rurſus porrò aggrediuntur nos uelut aduerſarij, ſunt enim Iudaicę opinioni addicti, & nihil ab illis differunt præterquàm nomine ſolum, q nos rurſus adoriunť noui Iudæi, quærentes contra Saluatorem dictiones quaſdam, quo corripiāt ipſum in ſermone, quemadmodum Euangeliū dixit, & dicūt: Dixit in cruce, Eli Eli Lemas Abachthani, hoc eſt Deus meus Deus meus ut quid dereliquiſti me? Et uides, inquiunt, miſerabiliter ipſum inuocantem ac lugentem & dicentem, Cur dereliquiſti me? Et non ſciunt qui à ueneno hoc Arianę inſanię caput grauatum habent, et intelligentia ſcientię Dei deſtituti ſunt, quod oportet omnes humanos affectus in Domino, in uera ipſius in carne pręſentia confiteri. Et primum ꝗdem ignorant ſe in his quę de ipſo ſentiunt, ab alijs ad alia tranſilire, non unum ſtatum habentes, quomodo enim poſſunt qui mentem prudentem non habent? Quandoq; enim Saluatorem dicere ipſum uolunt, et Dominum & CHRISTUM, & ante oīa ſæcula, & Dominum angelorum & Archangelorum, ꝑ quē omnia facta ſunt, principatus & poteſtates, angeli & archangeli, cœli & omnia, terraq; ac omnes homines, & omnia quæ in terra ſunt, mare item & omnia quę in ipſo ſunt. Et o ingentem ſtoliditatem eorum qui talia de ipſo glorificant, & hic

Apparuit angelus confortans ipſum.

Eli Eli lemas abachthani.

non

non intelligunt, quod nō poteſt is, ꝗ ante ſecula eſt iuxta ſuam Deitatem, ꝑ quem cœlum & terra facta ſunt, angeliqꝫ ac archangeli, & in ſumma uniuerſa, uiſibilia ac inuiſibilia, hanc uocem ex perſona deitatis ſuæ dicere, Deus meus Deus meus, ut q̃d dereliquiſti me? Quando enim relictus eſt filius à patre? Quando uero nō filius in patre, & pater in filio? Nam in terram filius & Deus Verbum deſcendit, cœlum uero attingebat, & omnes inimici implebant̃ gloria ipſius. Et in Maria erat, et homo factus eſt, at potentia ſua implebat uniuerſa. Quomodo igitur talis & tantus, ſecundum deitatē ſuam miſerabiliter dicebat, Eli eli lemas abachthani, hoc eſt Deus meus Deus meus, cur dereliquiſti me? Et quidem quum ipſe dicat, Rurſus, abeo & non dimitto uos orphanos, ſed uenio ad uos. Et rurſus in alio loco: Amen dico uobis, omnes uos offendiculum patiemini in nocte hac in me, & relinquetis me omnes ſolum. Sed nō ſum ſolus, ſed eſt mecum qui genuit me pater. Et rurſus, Abeo & demittam uobis Spiritum ſanctum qui ex patre ꝓcedit, et de meo accipit. Et rurſus in alio loco, Ego pulſo, & ſi quis aperuerit mihi, ingrediemur ad ipſum ego & pater meus, & manſionem faciemus apud ipſum. Tanqꝫ ipſe ex patre nō relinquatur, ſicut & pater ſemper cum filio eſt, queādmodum ſanctus Spiritus cum Patre & Filio. Quid igit̃ dicunt? Hic ſermo eſt quē dixit, Deus meus Deus meus, ut quid dereliquiſti me. Cui uero nō fuerit clarum quod à perſona ſuæ humanitatis ex humana affectione uerbum hoc profert? Nam humanitas ipſius non ꝑ ſe exiſtens aliqua eſt. non enim ſeparata deitate, & ſeorſim exiſtente humana natura, dicebat uelut alius & alius, ſed counita humanitate cum deitate, una exiſtente ſanctificatione, & iam in ipſa quæ perfectiſſima ſunt ſciēte: nimirum in Deo unita, & in unam deitatem coaptata, uidens iam deitatem cum anima commoueri, ut relinquat ſanctum corpus à ꝑſona ipſius Dominici hominis, hoc eſt ipſius humanitatis ſiue humanæ naturę. Volebat enim deitas omnia ꝑficere quæ ad paſſionis myſteriū ꝑtinent, & cum anima deſcendere ad inferna, ad operādum ſalutem eorum qui illic prædormierunt, ſanctorum inquam patriarcharum. Quum igit̃ motus ſic fieret, à perſona humanę naturæ uox ad ꝓpriam ſuam deitatem dicebat, Deus meus Deus meus ut q̃d dereliquiſti me? At oportebat hoc fieri, ut impleretur ꝑ ipſum diuinæ ſcripturæ per proprios ipſius prophetas de ipſo prædicatæ, & ut impleret ea quæ contra infernum fieri oportebat, in forma hominis aduerſus infernum, ut princeps Infernus, & Mors, capere hominē uolens, per ignorantiā in anima ſancta ignorās deitatem, magis ipſe infernus caperetur, & ipſa mors deſtrueret̃, & quod dictū eſt impleretur, Non ſines animā meam in inferno, neqꝫ dabis ſanctum tuū uidere corruptionem. Neqꝫ enim reliquit ſanctus Deus Verbum animam, neqꝫ relata eſt anima ipſius in inferno. Omnia enim huiuſmodi magni myſterij diſpēſat Trinitas indeſinenter, Pater & Filius & Spiritus ſanctus: quū Filius quidem ſit in carne, pater uero incorporeus, & Spiritus ſanctus incorporeus, Filius autē corporeus factus ſit, ſed immutabilis, ꝑ bonam & propriā ſuam uoluntatem. In ſumma, à trinitate ſalus hominibus diſpenſabatur. Quapropter in alio loco dicit, quādoquidem dixit, Vt q̃d dereliquiſti me: hic ait, Non te ſinam, neqꝫ te relinquā. Oportebat enim corpus ꝑ triduum eſſe in monumēto, ut impleretur quod dictū eſt, Et eram inter mortuos liber. Et abiecerunt me dilectum, uelut mortuū abominabilem. Et ut impleret̃ hoc, Non dabis ſanctum tuum uidere corruptionem, ut oſtendat per ſanctum, ipſum corpus: & ut oſtendat neqꝫ animam relictā in inferno. In ipſa enim ꝑ detentionem in inferno erat Deus uerbum, ut impleret quod dictū eſt ab Apoſtolis, Impoſſibile enī erat teneri ipſum ab inferno. Et qua de cauſa impoſſibile dicit, quàm quod feſtinabat quidē mors & infernus detinere animam. Impoſſibile autem erat animā ipſius detineri propter deitatem. Si uero impoſſibile erat detineri propter deitatem, quomodo ergo ex perſona deitatis ſuæ potuit dicere, Deus meus Deus

meus, cur dereliquiſti me? Verum hic ſermo, ex perſona humanitatis ſuæ iuxta hu
manos affectus dicebat, ut diſcamus uere eſſe aduentum in carne, & non in apparē
tia aut ſpectro ab ipſo diſpenſatum. Surrexit autem de terra quale, quàm quod ob
dormierat? Surrexit enim, inqt, non eſt hic. Quid uero reſurrexit quàm corpus?
corpus autē, quod poſitum erat in monumento. Sed & anima unà cū Deo Verbo
redijt, & rurſus ſimul implebat ꝑfectam reſurrectionem in eadē deitate, in eadē ani
ma, in eodem ſancto corpore, couniens de cætero omnem diſpenſationē in unā ſpi
ritualem unionem, in unā unionem deitatis, in unā diſpenſationem, in unā ꝑfectio
nem, uelut dicit in nonageſimoſecūdo Pſalmo, Dominus regnauit, decorē induit:
» quo oſtēdat ingreſſum Dei Verbi à cœleſtibus in mūdum induiſſe decorem, hoc

Decorem induit, quomodo ſit accipiendū.

eſt carnem ex uirgine natam. Quādoquidem uidebat uilis uidentibus incredulis,
ipſi uero decor reputabatur: ut oſtenderet ſuam fortitudinem per apparentem car
nis debilitatem, abolere eam quę dominium habet peccati, hoc eſt mortē: qua ſub-
uerſa omnem diſpenſationem ſalutis noſtræ decorè fecit, & corruptionem diſſipa
uit, & maledictionem deleuit, & chirographum cōtra nos, & pactum cum inferno
» diſſoluit, & omnia ad ſalutem hominibus diſpenſauit. Statim enim ubi dixit, Do-
» minus regnauit, decorem induit: apponit rurſus & iterat dicens, Induit Dominus
fortitudinem & præcinxit: ut oſtendat primum indumentum à Maria, iteratū ue-
ro indumentum, à reſurrectione ex mortuis. Nā primogenitus eſt ex mortuis, ue-
lut dicit diuina ſcriptura. Quapropter ad ſecundum indumentū, ampliorem quan
dam certitudinem apponit dicens, Induit Dominus fortitudinem & præcinxit.
Quemadmodum enim is qui ſuper lumbos præcinctus eſt, adſtringit indumentū
ad lumbos, ſuperfluam ſpeciem firmans, & proprio corpori aduniens, ſic primum
decorem, propter aduentum hic in carne, deinde fortitudinem, inqt, induit: ubi re
ſurrexit ex mortuis nō amplius ad paſſionem humanitas ipſius uenit, nō amplius
» ad flagella, nō amplius crucifigitur, uelut de ipſo Apoſtolus ait, Reſurrexit, nō am
plius moritur, mors ipſi nō amplius dominatur. Et propterea dicit, præcinxit: ubi
couniuit carnem ſuam in unam deitatem, in unam unitatem, in ſpiritum, & diuinū
& corporeum, in unum ſpirituale effectum, & non habens diſſolutionem, ſicut in
greſſus eſt deinceps foribus cōcluſis: craſſum, tenue factū: paſſibile, paſſionis ex-
ors: in carne paſſus, manens autem in alienitate à paſſione: & ꝗdem poſtq̃ ingreſ-
ſus eſſet, oſtendens oſſa & carnem, typum lanceę, & typum clauorum, cōtrectatus
à Thoma, cōſpectus à diſcipulis, ingrediens autem foribus cōcluſis: ut oſtenderet
quod in unā ſpiritualem unionem, omne ſuum erga nos homines ſalutis negociū
diſpenſauit. Et quid opus eſt me circa hunc ſermonem tempus terere? Nos enim
impigri ſumus ad hoc ut eadem ſæpe dicamus, & ſecuritatis legentium gratia ſæpe
eadem narrauimus, quo Arij opinionum & uerborum ac ſententiarū uenenoſam
eiaculationem ꝑtranſeamus. Quum autem ſufficienter de hac dictione tractaueri-
mus, ad ſequentes pergamus, quo undiquaq; plurimis, quæ in mentem nobis ue-
niūt, ex illorum deliramentis declaratis, oſtendamus ex paucis, aut etiā pluribus,
quod is qui adeptus eſt Spiritum ſanctum, & mentem uigilantem à Domino acce
pit, nihil omnino obliquum poteſt cogitare, aut affectus ſpeciem in Patrem, aut in
Filium, aut in Spiritum ſanctum, ſed omnia ꝑfectiſſima. Verum diſpēſatorio mo
do ad ſingulos uſus, & in ſingulis locis, ad ꝓpoſitum in ueritate, in diuinis ſcriptu-
ris dicta ſunt ab ipſo Domino, & ab ipſius Apoſtolis, & ſanctis prophetis ab ipſo
miſſis. Nam de hoc prophetauit qui dixit iuxta Hebraicam linguam, Eli Eli lemas
abachthani: quod per conſequentiam implebat Dominus, in cruce dicens ea quæ
de ipſo prædicta erant, Eli, Eli: Hebraica lingua uelut præſcriptum erat. Et nō am

Syriaca lingua Chriſtus in cruce uſus eſt.

plius Hebraica, ſed Syriaca lingua cōiunctum uerbum exprimens dicebat, Lemas
abachthani: quo principio quidem uteretur, uelut erat de ipſo ſcriptum: quod ue-

ro deerat

ro deerat huic dicto, in aliam linguam trāſmutabat, & hoc ipſum faciebat propter
bonam diſpenſationem, ut cōfiteretur id dictum de ſe dictum eſſe à propheta, per
hoc quod Eli Eli dixit. Quod uero reſtabat non amplius Hebraica lingua, ſed Sy
riaca proferebat, quo ſubuerteret eos qui Hebraicam iactāt, et honoraret etiā alias
linguas, ad impletionem eorum quæ de ipſo dicta ſunt. Expaſſurus enim erat iam
ſui cognitionem in omnes gentes, & non in Hebræos ſolum: uelut habet tota con
ſequentia in uigeſimoprimo Pſalmo, ubi ex pſona aduentus eius in carne, omnia
ipſius ex humano affectu prolata indicātur, ipſe uero ubi uenit impleuit, uelut ſe-
ries habet in toto Pſalmo, de huius aduentus CHRISTI in carne narratione, pfe-
ctiſſimam tractationem. Dicit enim, Diuiſerunt ueſtimenta mea, & foderunt ma-
nus meas, & pedes meos. ipſi uero cōſiderauerunt & inſpexerunt me. Et quęcun-
q; talia ſunt, quæ nō eſt poſſibile impleri in deitatem, ſed diſpenſante deitate in car
ne omnia in ueritate & alienitate à paſſione. Exiliunt porrò rurſus uelut rabioſi ca
nes rabie quadam perciti, ſuum ipſorum Dominum propter rabiem ignorantes,
& ipſum primum impetentes, & dicunt rurſus, ubi audierint à nobis quod uerum
eſt, quod Dominus dixit in Euāgelio de diſcipulis ſuis: Quos dediſti mihi pater,
ſeruaui ipſos in mundo. Et rurſus, Fac ipſos ut ſint in me, uelut & ego & tu unum
ſumus. Et dicunt, uides quod ab ipſo dicitur, quod ego in Patre & Pater in me, & *Ego & tu unū*
duo unum ſumus: quod non de æqualitate dicit, ſed de concordia? Quomodo *ſumus.*
enim poterunt diſcipuli in ipſo eſſe ſecundum æqualitatem? at ſecundum concor
diam poterant. Et ſtatim penitus redarguit ipſos Dei ueritas, quod neq; diſcipuli
potuiſſent hoc implere, neq; de ipſis hoc dici, niſi Verbum ubi ueniſſet, ipſorum
carne participaſſet, & coniunxiſſet ipſos in ſeipſo in adoptionem. Propterea enim
& ubiq; in Cantico canticorum ſanctam ſuam Eccleſiam propinquam & amicam
uocat, alloquens ipſam per ſanctam ſuam uocem exſuſcitantem & inhortantem
dicēs, Surge, ueni propinqua mea, formoſa mea, columba mea. Et uides, quod co
lumbam ipſam uocat? Non potuiſſet autē Eccleſia propinqua CHRISTI uocari,
ſi non ex ſupernis ueniſſet & appropinquaſſet ipſi per carnem ſimiliter paſſioni
obnoxiam, quam accepit: quo propinquam ſibi humanam naturam, congrega-
tis his qui in obedientia propinqui ipſi facti ſunt, uocaret ſanctam & immacula-
tam ſponſam. Et propterea hic patrem rogat Verbum, Dominus noſter unige-
nitus, pro diſcipulis, ut ſint in ſeipſo: quo cognationem ad ipſum per carnem
factam, diſcipulis per bonam uoluntatem patris ſanctificatis, in unitatem bonæ
uoluntatis & adoptionis connecteret, ut habeant in primogenito patris, deſcri-
ptionem primogenitorum in cœlo, & ut ne putent aliqui filium abalienatum eſſe
à gloria patris, per hoc quod geſtauit carnem, muniens fidem & ueritatis ſuæ co-
gnitionem, ne aliquis ſeruorum ipſius in ſuſpicionem ueniret, & talis à ſpe ex-
cideret: & inquit, ut Sint ſicut ego & tu unum ſumus, ita & hi unum ſint. Ego
enim & tu unum ſumus, propter quod Deus ex Deo, & propter coeſſentia-
litatem in Deitate. Et hoc, Vnum ſumus, non ſingulare ſignificat. Non enim
dixit, Ego unus ſum: ſed Ego & tu: &, Vnum ſumus: ut redargueret Sa- *Sabellij error.*
bellium & ipſius ſcholam, qui putat Filium & Patrem coniunctionem eſſe, &
Patrem & Sanctum Spiritum ſimiliter. Propterea dicit Vnum ſumus: & non
dixit, unus ſum. Duo enim perfecta, Pater & Filius: unum autem, prop-
ter æqualitatem, propter Deitatem, & unam potentiam, & unam ſimilitu-
dinem. In Deitate igitur, Pater & Filius unum: in humanitate, filius & di-
ſcipuli unum: ita ut adducantur, diſcipuli propter uocationis dignitatem,
ad inenarrabilem ipſius benignitatem, in unam unitatem adoptionis, per
Patris & Filij & Spiritus Sancti bonam uoluntatem. Et rurſus confuta-
tus eſt error uanorum illorum, de proprio ſuo Domino male ſentientium.

Præterita autem & hac dictione, ſequentes conſiderabo. Proſiliunt autē rurſus Sophiſtæ uanæ ſapientiæ homines, circa ſyllogiſmos ac ratiocinationes occupati, ſibiipſis dictiones quaſdam excogitantes, & Deum ſyllogiſmis concludere tentantes: uelut etiam propheta ipſos redarguit dicens, Nū ſupplantabit quis Deū, quoniam uos ſupplātatis me? Quid enim rurſus generoſi illi dicunt? Dictionem ſanè ſupra declaratam locauimus, quę ab ipſis proponitur nobis per interrogationem, nempe, Volens genuit filium, aut nō uolens? Oſtendimus ad quod in Deo nulla eſt futuri meditatio, ſed ſimul omnia in ipſo ſunt ꝑfecta: & non primū uult priuſq; faciat, neq; facit abſq; conſilio, & non deliberat ut q̄d paret, neq; præparatio ipſius conſilio indiget. Quare apud ipſum genitura ſemꝑ genita eſt, & non in tēpore incepit, ſed ſemper cum patre genita exiſtit, & nunq; deficit. Vnde & hic rurſus repetitam dictionem pono, Quod neq; uolens genuit, neq; non uolens, ſed in natura cōſilium tranſcendēte. Naturæ enim eſt Deus, conſilium excedentis omnemq; intelligentiam ac opinionem. Similē autem huic dictioni aliā nobis noui illi Ariſtotelici excogitant, ab hoc enim ueneni iaculationem ſibiipſis affricuerūt, & Spiritus ſancti innocentiā ac manſuetudinem reliquerunt, uelut Dominus dicit, Diſcite à me, q̄a mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiē animis ueſtris. Hi uero relicta māſuetudine, ad dicendi uehemētiam potius ſe conuerterunt, induerūtq; Ariſtotelem & alios mundi dialecticos. Quorū etiam fructus ambiunt, nullū iuſticiæ fructum ſcientes, neq; ſpiritus donū in ſe habere digni facti illi cōtentioſi. Dicunt igit̃ ad nos ubi ad ipſos dixerimus, quod filius exiſtens apud exiſtentem patrem erat: nam ad Moſem dixit pater, dices ad ipſos, Qui eſt miſit me: & rurſus Euangeliū de filio dicit, In prīcipio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: Si itaq; dixerimus, quod filius qui eſt, erat apud exiſtentem: dicunt ad nos, Itaque quod eſt genitum eſt, aut quod non eſt genitum eſt. Si enim erat, quomodo genitum eſt? Si uero genitum eſt, quomodo erat? Et ſunt hæc eiuſdē uanæ ſapientiæ circa quæſtiones occupatæ, & ſublimia petentis, & ſuperna curioſe ſcrutantis, & nihil boni operātis. Dicimus autem ad ipſos, unde uobis hæc ſuſpicio, ut hæc cogitetis? Si uero dixerint, Ita ratio expendere poſtulat: Dicimus & ipſi, Dicite igitur nobis o boni, ueſtra expenditis aut quę ſunt Dei? Deinde aiunt à ſeipſis uelut logici, quæ Dei ſunt expendimus. Nihil igitur differt Deus à ueſtro habitu naturaq; ac eſſentia? etiam inquiūt. Si itaque differt natura Dei à ueſtra natura, primum quidem non poteſt ueſtra natura de Deo compræhendere ea quæ ſunt incōpręhenſibilia. Deinde uero impium eſt, Deum à uobis aſſimilari ſecundum ueſtrā eſſentiam. Inter nos enim quod non eſt gignit̃. Nā ipſi aliquando nō eramus, geniti autem ſumus à noſtris patribus, q & ipſi aliquando non erant, & ab initio uſque ad Adā res deduci poteſt. Adam uero à terra factus eſt, aliquando nō exiſtēs. Terra autē facta eſt ex nihilo, q̄a non erat ſemꝑ. Deus uero pater ſemper erat, & qualis erat natura, talē genuit filiū. Genuit autem ipſum ſemꝑ exiſtentem, non confratrē, ſed ex ipſo genitum ſimilem ipſi ſecundum naturā, Dominum ex Dño, Deum ex Deo, Deum uerū ex Deo uero. Et qualia quis reputat de patre, ita & de filio reputandū eſt: qualia credit de filio, ſic de patre putandū eſt. Ita enim dicit, q non credit in filium, ſicut credit in patrem, et honorat filium ſicut honorat patrē, ira Dei manet ſuꝑ ipſum, quemadmodum diuinum Euangelium habet. Et rurſus corruit ipſorū ſyllogiſtica ratiocinatio. Deus enim incōpręhenſibilis exiſtens, Deū incompręhēſibilem genuit, ante omnia ſæcula & tempora: & non eſt interuallum inter filium & patrem, ſed ſimul intelligis patrem, ſimul intelligis filiū: ſimul nominas filium, ſimul oſtendis patrem. A patre enim filius intelligitur, & à filio pater cognoſcitur. Vnde enim filius, ſi non patrem habet? & unde pater, ſi non genuit unigenitum? Quando enim poteſt non uocari pater, pater: aut filius, filius? ut putent aliqui patrem ſiue

Volens aut nō uolēs Deus genuit filium?

Ariſtotelici noui.

trem ſine filio, & poſtea ad profectum ueniſſe, & filium genuiſſe, ut poſt geniturā uocetur pater filij, ipſe pater, ꝑfectum faciens in deitate qui perfectus eſt & nunq; perfectione indiget. Rurſus porrò prætexunt curatiuum hoc pharmacum, & ſalutare antidotum, firmitatem fidei ſanctę Dei Eccleſię abijcere uolentes, ac dicentes, Vnde uobis eſſentię nomen affertur? Cur filius coeſſentialis patri dicit? Quę Scriptura dixit de coeſſentialitate? Quis ex Apoſtolis eſſentiam Dei dixit? Nō ſciunt autem quod & ſubſtantia & eſſentia idem eſt ratione. Conſiſtit enim Dominus in ſubſtantia ſua. Et hoc, Splendor gloriæ & character ſubſtātiæ ipſius. Eſſentia igitur eſt, nō exceſſus, ſed ipſum hoc quod eſt, ſicut dicit Moſes, Qui eſt miſit me, ad filios Iſraël loquens. Qui eſt igitur eſt, quod eſt: Quod uero eſt, eſſentia exiſtens eſt. At particula con, nō unū rurſus ſignificat, ſed de coeſſentiali duo perfecta ſignificat, ſed nō inter ſe diuerſa, neq; ab ipſorum unitate aliena. Si uero etiam uteremur pietatis gratia, dictione aliqua propter connexionem ueritatis. Nā ſine hoc ut confiteamur coeſſentialē, omnes hęretici confutari non poſſunt. Quēadmodum enim ſerpens odit odorem bituminis, & ſpirationem cerui, & ſuffitum gagatę lapidis & fumum ſtyracis, ſic etiam Arius & Sabellius odio habent uerbum cōfeſſionis coeſſentialis in ueritate. Sed tamen ad ipſos dicimus, etiamſi non eſſet uox hæc in diuinis ſcripturis: eſt autem & clare habet in lege, & apud Apoſtolos ac prophetas, ex duobus enim aut tribus teſtimonijs ſtabilietur omne uerbū, attamē licebat nobis propter pietatem uti dictione utili ad muniendā ſanctam fidē. Vos autem quid dicitis? Dicite enim nobis o boni, quid dicitis de patre, increatus eſt pater? omnino reuera. Quis enim adeò ſtolidus fuerit ut de hoc ambigat? aut adeo furioſus ut putet nō eſſe increatum Deum et patrē Domini noſtri IESV CHRISTI? Omnino enim & uos ipſi cōfitemini, quod ingenitus eſt & increatus, nō enim habet ante ſe patrem, neq; definitos annos, neq; principium dierum, uelut ſcriptum eſt. Si itaq; neq; principium tēporis, neq; finem de ipſo cōfitemur, quoniā increatus eſt: et hoc minime ambiguum eſt, nuſq; uero de ipſo hoc ſcriptum eſt. Verum pietatis cauſa cogimur hæc pie de ipſo ſentire ac dicere, etiamſi non ſit ſcriptum. Sic etiam de coeſſentiali dicere cogimur, etiamſi non eſſet ſcripta uox iuxta propriam linguam expreſſis uerbis: etiamſi uideri poſſit hoc eſſe ſuper nos, & ſuper noſtram naturā, ut de Deo diſſeramus: attamen ipſe Dominus ex miſericordia ueniam dabit nobis, q non uolumus ꝓ deitate rationē reddere, quæ non indiget noſtra confirmatione. Verum oportet pie dicere, & pie ſentire, ut ne pereamus. Proinde reſpondete nobis Arij diſcipuli, Ingenitū dicimus omnes ſimul patrē & increatum, & admirabilis eſt dictio ſcilicet. ubi itaq; ſcripta eſt hæc, oſtendite locum. Neq; enim lex dixit, neq; prophetę, neq; Euangeliū, neq; Apoſtoli. Si itaq; pie dicimus dictionem nō ſcriptam, eſtq; recepta dum pro gloria Dei dicit: quis nos repræhenderit, etiamſi non eſſet uox coeſſentialis ſcripta, ſi inueniſſemus nos uerbum ꝑ quod poſſemus certitudinem noſtrę ſalutis confiteri? Verum ſunt teſtimonia unà cum pia ratiocinatione, tum quæ ſupra ꝓpoſita ſunt, tum alia plura. Præteribo uero & hanc dictionem, & alias ipſius ineſcamenti contra ſimpliciores prolatas locutiones ac uerſutias, Deo adiuuante exagitabo. Dicunt enim rurſus ijdem, cum omnibus quæ ex Apoſtolo & Euangelijs, iuxta mentem ſuam corrumpunt, male intelligētes ipſas dictiones, etiam hanc in medium afferentes ex Apoſtolo, uelut dictum eſt in epiſtola ad Corinthios, in capite de mortuorum reſurrectione, ſicut deinceps dicit, Deinde finis, quum tradiderit regnum Deo & patri, quum aboleuerit omnē principatum & omnem poteſtatem ac uirtutem. Oportet enim ipſum regnare, donec poſuerit omnes inimicos ſuos ſub pedes ſuos: ultimus hoſtis aboletur mors, nam omnia ſubiecit ſub pedes ipſius. Quum uero dicat quod omnia ipſi ſubiecta ſunt,

Eſſentiæ, & coeſſentialitatis uocabulū.

Ingeniti uox, nō eſt ſcripta.

Pauli locus de mortuorum reſurrectione.

manifeſtum

„ manifeſtum eſt, quod excipiendus eſt is qui ſubiecit ipſi omnia. Quum autem ſub
„ iecta fuerint ipſi omnia, tunc & ipſe filius ſubijcietur ei qui omnia ipſi ſubiecit, ut
ſit Deus omnia in omnibus. Repræhendunt itaq; hoc dictum, & pro more inimicitiæ ſuæ aduerſus unigenitum, deſtruunt inenarrabilem ac glorioſam ipſius deitatem, uelut ſæpe dixi dementia inducti, & dicũt, Vides quod dicit, Deinde finis, quum tradiderit regnum Deo & patri, quum aboleuerit omnem principatum & & omnem poteſtatem ac uirtutem. Oportet enim ipſum regnare, donec poſuerit omnes inimicos ſuos ſub pedes ſuos. At oportet, & donec, & quum tradiderit regnũ, temporis eſt præſcriptio: & blaſphemantes dicunt, quietem & diſſolutionem ipſius regnantis hæc indicant, donec tradiderit regnum Deo & patri. Et ab initio mentem ueritatis ignorant. Quod ideo quod particeps fuit unigenitus carnis & ſanguinis, humani affectus gloriæ aſſumendæ apti, de ipſo & de aduentu ipſius in carne decantantur ac dicuntur, ſed non ſine perfecta ſemper & glorioſa ipſius deitate, quæ nihil opus habet ut gloriam aſſumat, ſed habet per ſe glorificationem, & per ſe perfectionem. Simul autem de duabus partibus rationem reddit dicens, de recenti quidem, Glorifica me pater in gloria quã habui apud te, anteq; mundus fie-
„ ret. Pater uero duorum habituum gloriam ſignificans, de priore quidem ſecũdum
„ ſpiritum, glorificaui: ut indefinitum oſtendat. De recenti uero propter aduentum
Glorificaui, & rurſus glorificabo. in carne, & rurſus glorificabo: ut & hic claritas oſtenderetur. De quibus etiã Apoſtolus dixit, dupliciter de ipſo ueritatem proponẽs, oportet enim ipſum regnare donec: Et hoc, Quum tradiderit regnum Deo & patri: propter principatum à tempore factum in aduentu in carne. Nam deitas unigeniti erat ſemper cum patre, hoc eſt unigenitus Deus Verbum ex patre progreſſus ſine principio & ſine tempore. Alioqui quomodo implebitur, quod dictũ eſt ab Angelo? Spiritus Domi-
„ ni ſuperueniet in te, & uirtus altiſſimi obumbrabit tibi: quãdoquidem dixerat ad ipſam, Paries filiũ & uocabis nomen ipſius IESVM: ut oſtenderet ex ſupernis Deũ Verbum deſcendiſſe, & in utero eiuſdem uirginis incarnatam eſſe, & ꝑfecte hominem factum eſſe: ut ne dirimeret perfectionem in carne à diuina perfectione, cum
„ hac appoſitione, & dixit ad ipſam, Quapropter & quod naſcetur ſanctum, uocabi
„ tur Filius Dei: Deinde, Dabit ipſi Deus thronum Dauid patris ſui, & regnabit ſuper domum Iacob in ſæcula, & regni eius nõ erit finis. Quum itaq; hæc inter ſe alterum ad alterum opponãtur, nimirum hoc, oportet ipſum regnare donec: & regna-
Oppoſitorum Scripturæ locorum declaratio. bit ſuper domum Iacob in ſæcula, & nõ dixit In ſæculum ſolum, ſed In ſæcula. Et rurſus hoc, quum tradiderit regnum Deo & patri: opponatur illi, & regni eius nõ erit finis: & ambo qui talia de Domino & CHRISTO dixerunt omniũ fide digniſſimi ſunt, quum Angelus Gabriel ſanctus ſit, & ſanctus Apoſtolus Spiritu ſancto repletus, quid nam dixerint illi, qui uitalis negocij ſunt ignari? Num quod cõtraria ſibijpſi ſit Scriptura quæ omnia ſemper uere dicit? abſit. Sed uelut ab initio diximus, propter aſſumptionem humanitatis, omnia rationi cõſentaneam cõſequentiam habent. Si enim tradit regnum tempori, ergo nunc neq; regnat. Si uero nondũ regnat, quomodo reperitur ſemp adorari ab Angelis & Archangelis ante aduentum in carne, & in aduentu in carne, uelut ſcriptura de ipſo dicit, nimirũ dum ait,
„ Quũ induxerit primogenitum in orbẽ terrarum. Et, Adorẽt ipſum omnes angeli
„ Dei. Et rurſus, Sedet in dextera patris. Et, Flectet ſe ipſi omne genu, cœleſtiũ et ter
„ reſtriũ & infernorum. Igit regnat ſemp qui omnibus adoratur. Quid igit dicimus filio ſemp regnãte, ab initio & nunc et deinceps, quãdoquidem nõdum tradidit regnum patri, nunqd abeſt à regnãdo pater? abſit. Regnat enim ſimul cũ Patre, et Pater cũ filio ac Spiritu ſancto. At qd dicunt, quum tradiderit regnũ Deo & patri, definit ipſe regnare? abſit. nam quomodo impletur hoc, & regni eius non erit finis:

Sed ut

Sed ut oſtendat quod nihil in filio impletum eſt, neq; impletur, quod diſſideat ac priuatim repugnet ab unione patris, et una uoluntate Patris et Filij & Spiritus ſancti. Videmus enim et hic uelut de ipſo filio dictum, quum tradiderit regnũ Deo et patri, quum aboleuerit omnem principatum & poteſtatem ac uirtutem: uelut ipſe filius tradat regnum, & aboleat omnem principatum, & cætera. Et hoc, Oportet ipſum regnare donec poſuerit omnes inimicos ſuos ſub pedes ſuos: uelut filius omnia faciat, & ſua autoritate dominetur & poteſtatem habeat, & patri ſubditos unà cum regno tradat. Deinde rurſus tranſit ad aliam perſonam, patre omnia filio ſubijciente, & dicit, Omnia ſubiecit ſub pedes eius, ultimus hoſtis aboletur mors. Quum autem dicat quod omnia ipſi ſubiecta ſunt: libet interrogare ipſos, E cuius perſona dicit uocem, dicat? Nam profunditas myſteriorum Dei ſpiritualiter iudicat carnales. Carnalis enim nõ ſuſcepit ea quę ſpiritus ſunt, ſtulticia enim ipſi ſunt. Hic enim, quum dicat quod omnia ipſi ſubiecta ſunt: ſi quidem pater dicit ad filium, defectuoſa eſt tractatio. Subiecit enim filius omnia patri. Si uero ex perſona filij dicitur, quum dicat quod omnia ipſi ſubiecta ſunt: defectuoſa eſt ſentẽtia, quoniam dilationes quædam in Deo, aut in patre aut in filio reputantur. Quis uero eſt qui dicit, quod omnia ipſi ſubiecta ſunt? Non enim dixit, quum dixerint. Si enim eſſet hoc filij dictum, quum dixerint: poterat ad angelos referri aut ad ſubiectos. Quandoquidem uero ſupra ſignificauit filium ſubijcientem & tradentem patri, & patrem ſubijcientem filio omnia, deerat autem dictionũ uenatoribus perſona Spiritus ſancti, ea gratia indefinite, poſt perſonam Filij et perſonam Patris, perſonam Spiritus ſancti ſubtexuit, qui annunciat ſemper ea quæ patris ſunt ac filij, & docet, ut ne defectuoſa fiat perfecta cognitio de trinitate, & de aduentu in carne glorię aſſumendæ apto. Deinde dicit, Vltimus hoſtis aboletur mors. Abolitus autem ligatus eſt, non amplius operans quod operatur, neq; amplius exiſtens, nam abolitus eſt. Quid igitur de hoc dicere poſſunt qui ſcripturarum intelligentiam non habent? Nunquid oportet nos opinari de filio quod ceſſabit à regnãdo, ſi ſanè dictio ſic haberet? At impij erimus, & ipſum cum ſubditis numerabimus, quũ poſt actionẽ ceſſet ab eo quod agebat. ſed abſit. Nemo enim ex credẽtibus in CHRISTVM & ſperantibus in ueritate, cogitabit ut aut dicat aut audiat quid, quod non deceat ipſius gloriam, uelut hi ſanè ſentiunt. Omnia autem docet Diuina ſcriptura, quũ dicat omnia ipſi ſubiecta ſunt, nimirum excepto illo qui ipſi omnia ſubiecit. Quũ autem ſubiecta fuerint ipſi omnia, tunc & ipſe filius ſubijcietur ei qui omnia ipſi ſubiecit: quo id quod ab Angelo ab initio indicatum eſt, etiam hic per ſimilitudinem ſermonis coniunctum, omnem declarationem potentiæ Verbi ex ordine & clare oſtendat. Quemadmodum etiam Angelus ſimile dixit, ex ſupernis quidẽ filium indicans, deinde cum additamento de aduentu in carne counitionem declarans, nempe, Quapropter & quod naſcetur ex te, cum additione uocis ſanctum, uocabitur Filius Dei. Proinde propter hoc & talia, nimirum, Quoniam quod naſcetur uocabitur Filius Dei, ea de cauſa etiã ipſe filius ſubijcietur ei qui omnia ipſi ſubiecit: ut non amplius carnale carnale ſit potentia, ſed counitum cũ deitate, carnale in unam unionem counitum, cum Patre regnans & Spiritu ſancto, cuius regni nõ erit finis. Et ex quo quidem reſurrexit, principium accepit hoc, ut ſit Deus omnia in omnibus. Counitũ eſt enim ſimul carnale ſpiritualiter in unã deitatem. Quãdoquidẽ uero dicit, Hoc facite in mei recordationẽ, uſq; ad aduentũ filij hominis: &, Sic uidebitis ipſũ quo modo uidiſtis ipſum aſſumi, Tũc de cętero omnibus ꝑfectis, & nullo ad perfectionẽ pertinente relicto, ad ipſius deitatẽ referre oportet hoc, ut ſit Deus omnia in omnibus: hoc eſt, ut ne ſit diuiſio, neq; enim eſt, ut ne putetur multitudo deorũ. Vna enim eſt glorificatio. Neq; enim tũc uelut tyrãnidem gerens

Deus omnia in omnibus.

gerens filius non ſubiectus eſt patri, neq; ſubiectus eſt uelut ſeruus, & poteſtatem non habens, ex patre genitus eiuſdem naturæ & eiuſdem deitatis. Neq; tunc iuxta defectum, neq; iuxta diminutionem, neq; iuxta neceſſitatẽ, neq; iuxta ceſſationẽ, ut ipſe deſinat, ſubijcitur patri. Sed uelut filius genuinus unigenitus, cũ patre regnans ſemper in unam unitatem, & ad unum præmium honoris adducens omnem creaturam, & docens ſuam Eccleſiam, ut ſit Deus omnia in omnibus. Nam una eſt deitas, una dominatio, una glorificatio Patris, Filij & Spiritus ſancti, ita ut decẽter honoretur Pater à Filio, & filius ut genuinus filius, & Spiritus ſanctus uelut qui non alienus ſit à patre & filio. Et excludantur ſermones & excogitatæ opiniones inimicitiæ aduerſus Filium ac Spiritum ſanctum, eorum qui contra filium Dei & Spiritum ſanctum blaſphema lingua inſurgunt. Cæterum adhuc amplius quę male ab ipſis excogitata ſunt depræhendentes ſubuertemus. Rurſus enim dictiones aliquas ex Euangelio producunt, & dicunt, Cur non poteſt facere quicq; filius à ſeipſo, niſi uiderit patrem facientem? & ab initio non intelligunt, quę dicuntur. Nã pater non prius fecit, & poſtea filius ſtruxit. Quod enim cœlum fecit per ſeipſum pater, ut de forma primi cœli accepta ſimilitudine filius ita operaretur? At nemo ex his qui maliciam excogitant oſtendere hoc poteſt. In principio enim fecit Deus

Filius non poteſt facere quicquam à ſeipſo.

» cœlum & terram. Et ſimul in principio in mundi creatione dicit, Faciamus homi-
» nem ſecundum imaginem noſtram & ad ſimilitudinem: Et non dixit, Ades huc, faciam & oſtendam quomodo opereris. Deinde uero ait, Et fecit Deus hominẽ: et non dixit, fecit & oſtendit filio quomodo oportet facere hominem. Neq; enim in ignorantia erat filius, ut poſtq; didicit artem, tunc ea quæ eius ſunt operaretur. At poſtq; rurſus uenit Dominus noſter & carnem induit, & homo factus eſt, & inter nos conuerſatus eſt: habuit autem ad Iudæos ſermonem, qui putabant ipſum quę patris ſunt diſſoluere: uolens reducere mentem ut ne humanitati ipſius ſolũ attenderet, dixit, Nihil facit filius, niſi uiderit patrem facientem: ut oſtẽdat opus filij eſſe opus patris, & patrem complacentiam habere in ipſius totius operationis diſpenſatione. Sic etiam conſequenter iuxta alias dictiones, uelut beſtię offendentes, & à
» perſona fulguris uerbi ueritatis confutati fugabuntur. Fulgura coruſcationem &
» diſperges ipſos, emitte tela tua & conturbabis ipſos. Additum eſt enim ad hanc di-
» ctionem quod deinceps ex ordine ſequitur, & dicunt ex Euãgelio, Pater enim di-
» ligit filium, & omnia oſtendit ipſi, quæ ipſe facit: & maiora his oſtendet ipſi opera, ut uos admiremini. Et rurſus, Pater ſuſcitat mortuos & uiuificat. Similiter & filius quos uult uiuificat. Et rurſus, Neminem enim pater iudicat, ſed omne iudiciũ dedit filio, ut omnes honorent filium, ſicut honorant patrem. Vide uero mihi o Ari finem deinceps inſtitutæ aduerſus te diſputationis, ubi finiuit ſermo? Non dixit, quidam ita, & quidam non: ſed ut omnes honorent filium, ſicut honorant patrem. Ne itaq; ignominia affice filium, ut ne ignominia afficias patrẽ. Si enim quid diminutum aut inferius in filium cogitare audes, ergo etiam ad patrẽ cogitatio tua aſcendit. Eiuſdẽ enim temeritatis eſt, in filiũ quid cogitare, & non honorare ipſum quemadmodum honoras patrem. Vt enim etiam det ipſi pater, dic mihi o generoſe quid dicit, ut quem uult filius uiuificet: non dixit, quem iubet. Oportebat autẽ hæc omnia ſuſcipere à patre, ſed non minorem eſſe præter patrẽ, atq; hoc iuxta duos maxime modos. Primum quidem ut adducat mentem noſtrã ad unam deitatis unionẽ, Patris & Filij & Spiritus ſancti: & ne ad partitiones & multitudinẽ deorũ hominũ cogitationem deducat, ſed ſurſum ferat ad unã unitatẽ, deinde uero etiã ut adducat ad mutationẽ gloriæ aduẽtus in carne, & counitionẽ deitatis ſuæ. Quãdo enim uenit ut diſcipulos ſuos exhilararet, per ꝓmiſſionẽ qua dixit, qd' eſſent aliqui iſthic ſtãtes, qui nõ guſtaturi eſſent mortẽ, donec uideant filiũ hominis uenientẽ in

gloria

gloria ſua. Et Octaua die, uelut Euangeliũ dicit, aut ſicut alterum Euangeliũ ait, Poſt *Octaua dies*
ſex dies: non quod Euangeliſtę alia pro alijs dicant, ſed quod una ſit certitudo ſemper *ab altero Eu-*
munita, ut ne occaſio fiat, quo homines in neceſſarijs offendant: nam dedita eſt cogita *angeliſta ſex-*
tio hominis diligenter ad praua à iuuentute ſua: ob id alter Euangeliſta octaua die di- *ta dicta eſt.*
xit. Erat enim pars quædam diei reliqua quando ſermonẽ dixit, et connumerauit ab
illa die & hora, ſi erat dies inclinata circa nonam aut decimã horam. Et rurſus quum
in octaua die, circa tertiam aut quartam horam res facta eſſet, octaua hæc uocabatur.
At uero alter Euangeliſta rem munit ac dicit, poſt ſex dies. Nõ enim numerauit diem
in qua ſermonem ad diſcipulos dixit, neque eam in qua opus perfecit, ſed intermedios
ſex plenos dies. Quum autem ſic ſermonem faceret, declarationem eius oſtendit. Aſ-
ſumpto enim Petro & Ioanne ac Iacobo, eduxit ipſos ad montem, & trãſformatus eſt,
& fulgebat facies eius inſtar Solis, facies in carne ſimul exiſtens in deitate: & ueſtimen-
ta eius erant alba uelut nix, caro uidelicet quæ ex Maria & ex noſtro genere erat: &
transformabatur in gloriam, honorem ac perfectionem deitatis acquirens, & gloriam *Transforma-*
cœleſtem quam non habebat caro ab initio, uerum hic in counitione Dei Verbi acce- *tio Chriſti.*
pit. Sic etiam prædicta intellige, quod omne iudicium dedit filio, quod dedit ipſi po-
teſtatem, ut quæ uult uiuificet: quo primum principium oſtendat unionem unius dei
tatis & unam uoluntatem, & ad patrem referre ſe uniuerſam bonitatem, & ad unum
principium ac deitatem, quum tres ſint perfectæ ſubſtantiæ, una uero deitas, Patris et
Filij & Spiritus ſancti: & aduentus ac præſentiam in carne rurſus aſſumat cum deita-
te, donum dignitatis poteſtatemq́ ac perfectionẽ, à patre & filio ipſi donata, ad unam
ſpiritualem deitatis counitionem. Et profecto uix tandem euaſimus tempeſtuoſum
hunc locum, & quũ omnem hanc ueneni eiaculationem, ſæuaq́ undarum imperia ac
impetuoſas eleuationes, ſpumas item ac agitationes horrendas, telaq́ aduerſariorum
ac ſcuta, per rectam ratiocinationem in mente combuſſerimus, & arcus inimicorum
confregerimus, & aduerſus multiceps hoc reptile, informem hydræ conſtitutionem,
nos inſufficientes uirtutem & gratiam ex Deo acceperimus, uelut qui in Deo poten-
tes fuimus, uictoriale carmen canamus. Cantemus Domino, glorioſe enim glorifica- “
tus eſt. Equum & inſcenſorem proiecit in mare. Et quum caput draconis ſupra aquas
contriuerimus, ſupra aquas inquam placide fluentes, quarum uoluerunt eſſe partici-
pes iuuenes cum Iudæis hæreditatem adepti, aduerſus quos inuehens Propheta di-
xit: Eo quod uos non uultis aquam Siloam placide incedentem, ſed uultis habere Ra- “
aſſon regem, & Tabeel filium Rhomeliæ: Ecce inducit Dominus ſuper uos aquam *Aquæ Siloam*
fluminis fortem, regem Aſſyriorum, & cætera. Nos autem accepto auxilio in Domi-
no, & aſſumpto ſputo à uera carne in terram proiecto, & ſimul cum ſputo maſſa luti
oculis noſtris impreſſa, quo qui aliquando in ignorantia fuimus, nunc ueritatem co-
gnoſcamus: abeunteſq́ ac lauantes in Siloam, quod demiſſum interpretari potes, hoc
eſt in aduentu in carne, & in deitatis perfectione: & de cætero uiſu recepto, non am-
plius negamus Dominũ, etiamſi à ſynagogis reijciãt nos qui ex Arij fraternitate ſunt
& Iudæorum ſucceſſores. Nam & hi quemadmodum illi ſtatuerunt, ut omnem con-
fitentem Dominum à ſynagogis ſuis excludant: quo oſtendant eum qui uiſum ha-
bet, confutationem factam eorum qui non uident. Niſi enim eſſet ipſorum Synago-
ga tota cæca, non ſanè eum cuius aperti ſunt oculi, à conuentu ſuo excluderent. Gra-
tias itaq́ agamus Domino, quod & uiſum recepimus, & Dominum confitemur, &
læſa curauimus, ſi etiam opus mandatorum eius fecerimus: & conculcauimus ſerpen
tem, & contriuimus caput draconis per potentiam ac uirtutem Dei. Cui gloria, ho-
nor, imperium, patri in filio, filio in patre, cum ſancto Spiritu in ſæcula ſæculorum, A-
men. Porrò relicta mortificata hac hydra multicipiti ac multifida, ad conſequentes pro
inſtituto ô dilecti progrediamur, Deum ſemper auxiliarium inuocantes, ut eandem

noſtri, & eorum qui hunc noſtrum laborem uerſare uolunt, curam habeat, quo com morſi iam ſanentur, & qui nondum in malis examinati ſunt, corrigantur.

FINIS SECVNDI TOMI SECVNDI libri Epiphanij.

EPIPHANII EPISCOPI CONSTANTIAE CYPRI, OPERIS CONTRA OCTOAGINTA HAEREſes, *Panarij appellati, Liber tertius,*

IANO CORNARIO MEDICO PHYSICO INTERPRETE.

In Primo Tomo tertij libri, aut ſexto, iuxta prædictum numeri ordinem, hæreſes VII ſunt cum ſectis, hoc modo.

1 *Audianorum rebellatio & ſecta, non tamen hæreſis. Hi uitam & conuerſationem bene ordinatam habent. Habent item fidem per omnia uelut catholica Eccleſia, plerique uero in monaſterijs habitant. Vtuntur & multis apocryphis affatim. Non faciunt nobiſcum communes preces, uituperantque noſtros epiſcopos, diuites, & alios. Sed & paſcha ſuo more priuatim celebrant, quando Iudæi idem faciunt. Habent autem et peculiare quoddã ac cõtentioſum, duriſſime id quod ſecundũ imaginẽ eſt interpretãtes.*

2 *Photiniani. Hic Photinus à Sirmio originem trahens, hucuſque circuit, & eadem quæ Paulus Samoſatenſis ſentit. Verum in aliqua parte ab illo diſſentit. Sed & ipſi Photiniani à Maria & hucuſque Chriſtum affirmant.*

3 *Marcelliani, à Marcello ex Ancyra Galatiæ originem trahente appellati ſunt. Hic in principio ſimiliter ut Sabellius ſentiens diffamatus eſt. Verum ad excuſationem ſui ſæpe progreſſus, & per ſcripta ſe tutatus, à multis accuſatus eſt, quod in iiſdem perſeueraret. Fortaſſis autem pœnitentia ductus, ſeipſum correxit, aut diſcipuli ipſius. Nam pro ipſo aut diſcipulis ipſius, orthodoxi quidam defenſiones ediderunt.*

4 *Semiarij Chriſtum quidem creaturam confitentur, per ſimilitudinem autem creaturam ipſum dicunt, ſed non uelut unam ex creaturis: uerum, aiunt, filium dicimus, at ut ne paſſionem patri attribuamus per hoc quod genuit, creatũ ipſum dicimus. Eodem modo & de Spiritu ſancto ſentientes, creaturam penitus ipſum decernunt. Reijciunt filij coeſſentialitatem, ſimilem autem eſſentia dicere uolunt. Alij uero ex ipſis eſſentiam ſimilis eſſentiæ uocem reiecerunt.*

5 *Pneumatomachi. Hi de Chriſto quidem bene ſentiunt, Spiritum autem ſanctum blaſphemant, creatũ ipſum decernentes, & non eſſe ex deitate. Imò potius abuſiue propter operationem creatum eſſe, ſanctificatiuam uirtutem ipſum ſolum eſſe aſſerentes.*

6 *Aeriani. Hic Aerius à Ponto originẽ ducebat. Adhuc hodie uero ſupereſt ten*

tatio uitæ. Presbyter hic erat Epiſcopi Euſtathij, qui inter Arianos taxatus eſt, & ab epiſcopatu reiectus. Quandoquidem uero ipſe Aerius non conſtitutus eſt Epiſcopus, multa contra Eccleſiam docuit, fide quidem Arianus exiſtens perfectiſſimus, uerum amplius docet, non oportere offerre pro his qui obdormierunt. Ieiunare quarta, & pro ſabbato, & quadrageſima, ac paſchate prohibet. Renunciationem prædicat. Carnis eſu omnis generis utitur, et uoluptatum delicijs licentiſſime. Si uero quis ex diſcipulis eius ieiunare uelit, ne in diebus ordinatis hoc facito, inquit, ſed quãdo uolueris, non enim es ſub lege. Aſſerit idem epiſcopum presbytero non eſſe excellentiorem.

7 *Aetiani, ab Aetio Cilice, qui fuit diaconus ſub Georgio Arianorum epiſcopo Alexandriæ. Hi etiam Anomœi, hoc eſt inæquales appellantur. A quibuſdam uero Eunomiani, propter Eunomium quendam Aetij diſcipulum, qui adhuc ſupereſt. Cum ipſis autem erat & Eudoxius Arianiſſans. Verum propter timorẽ regis Conſtantij, ſeparauit ſeipſum, & ſolus Aetius exterminatus eſt. permanſit autem Eudoxius Arianiſſans, non tamen ſecundum Aetium. Hi Anomœi, qui & Aetiani, Chriſtum & Spiritum ſanctum omnino à Deo abalienant, creatũ ipſum affirmantes, & neque ſimilitudinẽ aliquam habere dicunt. Ex ſyllogiſmis enim Ariſtotelis ac geometricis Deum aſtruere uolunt, & Chriſtum ſanè non poſſe eſſe ex Deo per tales ſyllogiſmos. At Eunomiani ab ipſo appellati, rebaptizant omnes ad ipſos accedentes, atque ipſos etiam Arianos, & hoc in caput, ſurſum uertens pedes eorum qui baptizãtur, uelut magna fama refert. Cæterũ aberrare aliquem in aliqua ſcortatione, aut alio peccato, nihil eſſe aiunt. Nihil enim quærit Deus, quàm ut ſit quis ſolum in ipſorum fide.*

Contra ſectam Audianorum, LXX.

Audius hæreticus ſiue ſchiſmaticus.

AVDIANI, ſiue Odiani, ordo ſunt. Hi in monaſterijs habitationem habent, & ſecedentes cōtubernium faciunt, tum in ſolitudinibus, tū prope urbes, in ſuburbijsq́, & ubi ſuas māſiones ſiue ouilia habent. Hic Audius horum princeps, temporibus Arij fuit, quando cōgregata fuit ſynodus contra Arium, eorum qui ipſum ſubuerterunt. Erat autem uir à Meſopotamia oriundus, clarus in patria ſua, propter ſinceritatem uitæ & zeli erga Deum ac fidei, qui ſæpe conſpicatus ea quę in Eccleſijs fiunt, in faciem epiſcoporū ac presbyterorum ſe talibus opponebat, ac ipſos redarguebat dicens: Non oportet hæc ſic fieri, non debent hæc ſic peragi: uelut uir ueritatis ſtudioſus, & qualia à liberi oris uiris ob ueritatis amorem fieri ſolent, qui uitam maxime exactam uiuunt. Quapropter talia uidens, uelut dixi, in Eccleſijs, loqui cogebatur ac confutare, & non tacebat. Si enim aliquem uidebat pecuniæ ſtudioſum ex clero, aut epiſcopum, aut presbyterū, aut alium quendam ex regula, omnino loquebatur. Et ſi uidebat aliquē in uoluptatibus ac delicijs uiuentem, aut aliquem adulterantem Eccleſiaſticā prædicationem & Eccleſiæ ſtatuta, non ferebat hic uir, ſed uerbis, uelut dixi, reprehendebat. Et erat hoc graue admodum his qui uitam approbatam non habebant. Atq; hac de cauſa cōtumelijs afficiebatur, contradictionem ſuſtinebat, odio habebatur, agitariq́ ac protrudi & ignominia affici tolerabat, ad multum tempus in Eccleſijs ſimul degens, donec quidam potenter in ipſum irruentes uirum expellunt propter talem cauſam. Ipſe uero non ſuſtinebat ſe expelli, ſed magis enitebatur ut ueritatem diceret, & à uinculo unius ſanctæ catholicæ Eccleſiæ unionis nō diſcederet: Quum autem uerberaretur ſæpe tum ipſe, tum ſodales eius, & grauia pateretur, ualde ingemiſcens conſiliarium ſibijpſi ſumit iniuriarum neceſſitatem. Nam ſeipſum ab Eccleſia ſeparat, multiq́ ſimul cum ipſo diſcedūt. Et ſic diuiſionem fecit, quum nihil haberet in fide diuerſum, ſed rectiſſime crederet & ipſe & ſodales ipſius. etiamſi id dicere maxime oportet, in paruo quodā ipſum contentioſe ferri, itemq́ eius aſſeclas. Nam cum hoc quod cōfitebatur de Patre & Filio ac Spiritu ſancto mirabiliter, uelut catholica Eccleſia habet: etiam iuxta rectā fidem alia omnia in uita ad admirationem uſq; ſeruabat. proprijs enim manibus laborans ipſe, et epiſcopi ac presbyteri & reliqui qui cum ipſo erant, omnes nutriebantur. Poſtea uero ubi expulſus eſt ab Eccleſia, ab alio epiſcopo eadem inquirente, & ab Eccleſia digreſſo, eligit hic epiſcopus. Cæterum de quo dicere incepi, quandoquidem in digreſſione ſum, rurſus narrationem perſequar. Dico autem de dictione ex ſacra Scriptura apud ipſum duriſſime & peculiariter ac contentioſe expoſita. Nam quod eſt ſecūdum imaginem, quod Deus largitus eſt ipſi Adam, rigide uult decernere hic & ſocij eius, eſſe hoc impletum „ ſecundum corpus, ex hoc nimirum dicto, Faciamus hominem ſecundum imaginē noſtram & ſecundum ſimilitudinē: & deinde infert diuina Scriptura dicens, Et fecit Deus hominem, luto accepto de terra: quandoquidem, inquit, dixit hominem de terra, uide quod ueriſſime totum quod terreum eſt, hominem dixit. Ergo ipſum terreum prædixit fore ſecundum imaginem Dei. Et eſt hoc durum, uelut dixi, & peculiaris pertinaciæ, decernere hominem, in qua parte hominis locatum eſt id quod eſt ſecundum imaginem, ſi decet omnino partem dicere, propter multa reſiſtentia hominum intelligētiæ circa uerbum hoc, & quæſtionum multitudinem inuehentia. Aut enim faciemus Deum uiſibilem & corporalem, ſiquidem in corpore quod ſecundum imaginem eſt, impletur corporaliter & formaliter, aut hominem Deo adæquatum, ſi hoc dixerimus. Quapropter non conuenit omnino decernere aut affirmare, in qua parte id quod ſecundum

Secundū imaginem, quomodo intelligendum ſit.

cundum

cundum imaginem eſt, impletur, ſed confiteri id, quod ſecundum imaginem eſt eſſe in homine, ut ne gratiam Dei reprobemus, & Deo diffidamus. Quæcunque enim dicit Deus, ea uera ſunt: etiamſi fugerint noſtram intelligentiam in paucis ſanè dictis. Negare itaque hoc quod eſt ſecundum imaginem, non eſt credentis, neque ſanctæ Eccleſiæ Dei. Eſt enim omnis homo manifeſte ſecundum imaginem, & nemo ex his qui ſpem in Deum habent, negabit: niſi quidam ſibiipſis fabulas fingunt, eiecti ex Eccleſia, & traditione patrum ex Prophetis & lege, & Apoſtolis ac Euangeliſtis. Sicut ſanè etiam illi contentioſius ſe in hoc gerentes, traditionem ſecundum Eccleſiaſticam doctrinam excedunt, quæ credit ſecundum imaginem eſſe totum hominem, non decernit autem in qua parte ſitum eſt id quod eſt ſecundum imaginem: quum neque poſſint hi qui de his fabuloſe diſceptant, ſiue negant, demonſtrare. Aliqui etenim dicunt in anima impleri quod eſt ſecundum imaginem, putantes id quod ſecundum carnem eſt, ſolum ratiocinari poſſe: & non ſciunt tales quod id quod ſecundum animam eſt, ratiocinatur: ſi conuenit ſyllogiſmis & ratiocinationibus attendere, & non ſimpliciter ſimplici mente Deum accedere & credere. Quoniam quæ à Deo dicta ſunt, ueritas ſunt: & ipſi ſoli cognita qui omnem ueritatem nouit. Alij uero dicunt, neque in anima, neque in corpore eſſe, ſed uirtutem eſſe quod eſt ſecundum imaginem. Alij autem dicunt, non eſſe uirtutem, ſed baptiſma, & gratiam in baptiſmate. nimirum ex eo quod dictum eſt, Quemadmodum geſtauimus imaginem terrei, geſtemus etiam imaginem cœleſtis. Alij rurſus hoc nolunt, ſed uolunt dicere, tunc quidem fuiſſe id quod ſecundum imaginem eſt in Adam, donec in inobedientia fuit, & de ligno comedit, ac expulſus eſt, ex quo uero expulſus eſt, perdidit id quod eſt ſecundum imaginem. & magnum quoddam eſt hominum fabulamentum, quibus ne ad horam quidem credere oportet, neque his, neque illis, ita uel ita dicentibus: ſed credere quod ſit quidem in homine quod ſecundum imaginem eſt, uerum in toto maxime, & non ſimpliciter. Vbi uero eſt, aut ubi impletum eſt id quod eſt ſecundum imaginem, ipſi ſoli cognitum eſt Deo, qui per gratiam largitus eſt homini id quod eſt ſecundum imaginem. Neque enim perdidit homo quod eſt ſecundum imaginem, niſi fortaſſis uile fecit quod eſt ſecundum imaginem, dum inquinauit ſeipſum diuerſis negocijs & immedicabilibus peccatis. Ecce em̃ poſt Adam ad Noë dicit, Ecce dedi uobis omnia uelut olera agri, macta & comede. Ne edas carnem in ſanguine animæ, quia ego requiram animas ueſtras. Omnis qui effundit ſanguinem hominis in terra, pro ſanguine illius effundetur ſanguis ipſius. quoniam in imagine Dei feci hominem. Et ego requiram ſanguinem ueſtrum ex omni effundente ipſum ſuper faciem terrę. Et uides quod in homine dicitur eſſe quod eſt ſecundum imaginem, poſt decimam generationem ex quo Adam formatus eſt? Simul autem & Dauid poſt multum tempus dicit in Spiritu ſancto, Vniuerſa uanitas omnis homo uiuens. Sed & deinceps poſt hunc Apoſtolus ipſe dicit, Vir non debet comam nutrire, quum imago & gloria Dei ſit. Sed & poſt hunc Iacobus de lingua loquens dicit, quod eſt incoercibile malum, plena ueneni mortiferi. Per ipſam benedicimus Deum & patrem, & per ipſam execramur homines ſecundum imaginem Dei factos. non conuenit fratres mei hæc ita fieri. Et uide quod corruit ſermo eorum, qui dicunt Adam id quod ſecundum imaginem eſt, perdidiſſe. At uero eorum qui rurſus dicunt animam eſſe id quod eſt ſecundum imaginem, talis ſermo eſt & prætextus. Quoniam, inquiunt, eſt inuiſibilis, uelut Deus inuiſibilis eſt, operatiua eſt, motiua eſt, intellectu prædita eſt, ratiocinatrix eſt: atque ea gratia, ipſa eſt quod ſecundum imaginem eſt. quoniam Deum in terra imitatur, mouens & operans, aliaq; faciens quæ homo iuxta ratiocinationem facit. Reperiuntur autem & hi ratioci-

Imago Dei nõ eſt perdita ab Adam.

nationem facientes, nam ſi propter hæc uocatur anima ſecundum imaginem, non
poteſt amplius eſſe ſecundum imaginem. Deus enim infinitis modis, & adhuc am-
plius ultra animam incomprehenſibilis eſt & incognoſcibilis, omnia ſciens præteri-
ta & præſentia ac futura, uiſibilia & inuiſibilia, fines terræ, & ima abyſſi, ſumma cœ-
Imago Dei nō eſt anima. lorum, & omnia quæ ſunt, ipſe continens omnia, à nullo uero contentus. At anima
continetur in corpore, ignorat ima abyſſi, non nouit amplitudinem terræ, fines or-
bis terrarum neſcit, ſumma cœlorum non comprehendit, ignorat quæ futura ſunt,
aut quando fient, & quæ ante ipſam facta ſunt. Et multa poſſunt de ipſa & tali-
bus dici, ſimul autem & partes habet, Deus autem indiuiſibilis eſt. Dicit enim A-
„ poſtolus, Viuens enim Verbum Dei eſt, & efficax & acutius omni ancipiti gladio,
„ & penetrans uſque ad partes animæ ac medullas, & diſcernens cogitationes ac me-
ditationes, & non eſt creatura inconſpicua coram ipſo, & cætera. Et uides quod e-
tiam horum ratio corruit? Et rurſus eorum, qui dicunt corpus eſſe id quod ſecun-
dum imaginem eſt, ratio concidit. Quomodo enim poſſibile eſt uiſibile ſimile eſſe
inuiſibili? quomodo corporale incorporali? quomodo quod tactui ſubiectum eſt
Imago Dei nō eſt corpus. incomprehenſibili? Videmus enim nos ab anteriori parte oculis quos habemus, quæ
uero à tergo ſunt, ignoramus. In Deo autem non eſt paſſio aut affectio, non deminu
tio, abſit. Sed undiquaque eſt lux, undique oculus, undique gloria, quum ſpiritus ſit
Deus, & ſpiritus ſuper omnem ſpiritum, & lux ſuper omnem lucem. Omnia enim
quæ ab ipſo facta ſunt, infra ipſius gloriam ſunt. Sola autem Trinitas incomprehen-
ſibilis eſt, & in gloria incomparabili ac incomprehenſibili. Quum porrò alij rurſus di
cant uirtutem eſſe quod eſt ſecundum imaginem, uirtus ſine obſeruatione mandato
rum eſſe non poteſt. Multi uero in uirtute alijs præſtantiores ſunt. Virtutis enim
Imago Dei nō eſt uirtus. multæ ſunt ſpecies. Nam & nos quoſdam confeſſores nouimus, qui corpus ſuum
& animam tradiderunt pro Domino ſuo in confeſſione, & in caſtitate uixerunt, fi-
demq́ue ueriſſimam habuerunt, pietate excelluerunt, benignitateq́ue ac reuerentia erga
homines, & in ieiunijs uixerunt ac omni bonitate, & in ſignis uirtutis. Contigit au-
tem ipſos habere uitium, ut aut conuiciatores eſſent, aut per nomen Dei iurarent, aut
fabulatores eſſent, aut queruli, aut ſupellectilem poſſiderent auri & argenti atque alia
rum rerum, quæ defectuoſas faciunt uirtutis menſuras. Quid igitur dicimus, id quod
ſecundum imaginem eſt, propter uirtutem adepti ſunt? Verum propter pauca hu-
mana uitia, contigit imaginem eſſe prætextum, & non amplius perfectam imaginem
quæ in ipſis eſt? Et rurſus corruit horum ipſorum ratio. At eorum, qui rurſus dicunt
baptiſma eſſe id quod eſt ſecundum imaginem, ratio multum dilabitur. Neque enim
Abraam habuit baptiſma, neque Iſaac, neque Iacob, neque Helias, neque Moſes, ne-
que ſuperiores, Noë & Enoch, neque Prophetæ, Eſaias & qui poſtea fuerunt. Quid
Imago Dei nō eſt baptiſma. igitur? ergo illi non habent id quod eſt ſecundum imaginem. Et multa ſunt quæ con
tra hos dici poſſunt, quemadmodum & contra Audium contentioſe decernentem in
corpore eſſe id quod eſt ſecundum imaginem. Proferunt & alia quædam teſtimonia
„ ijdem Audiani ex diuina Scriptura. Nimirum, Oculi Domini ſuper pauperem reſpi
„ ciunt, & aures ipſius ad preces illius. Et, Manus Domini fecit hæc omnia. Et, Nónne
„ manus mea fecit hæc omnia uos duræ ceruicis? Et, Cœlum mihi thronus, & terra ſca-
„ bellum pedum meorum. et quæcunque talia de eo ſcripta ſunt. Et, Videbam Domi
„ num Sabaoth ſedentem in throno alto & elato, & erat caput ipſius uelut lana alba,
„ & amiculum ipſius ſicut nix. Et uides, inquiunt, quod eſt corpus id quod eſt ſecun-
dum imaginem Dei? Sed & in hoc reſiſtunt ac graſſantur ſuper humanam poten-
tiam, quod uiſus eſt Dominus Prophetis. Et uiſus eſt quidem ſicut uoluit, quum
potens ſit in omnibus, & non negamus quod uiderunt Prophetæ Deum, & non ſo-

lum

lum prophetæ, ſed etiã Apoſtoli; dicit enim ſanctus Stephanus primus martyr, Ecce «
uideo cœlum apertum, & filium hominis ex dextris ſtantem Dei et patris: uerum per «
propriam potentiam Deus totus ſanctus benigne amplectitur figmẽtum ſuum, ut ne
aliqui increduli putent, de Deo loqui, eſſe ſimpliciter uerbo, & non ueritate, & uerbo-
tenus expendere ea quæ ad Deum pertinent, & non implere id quod ab Apoſtolo di-
ctum eſt, nempe, quod oportet accedentem ad Deum credere quod eſt, & quod dili- «
gentibus ipſum mercedis retributor exiſtit. Quo igitur confidentem faciat hominem «
ab ipſo formatum, ſanctis ſuis & dignis ſeipſum reuelat Deus, quo ſciant natura De-
um, & mente fundentur ac ſperent in ueritate, & prædicent ipſum uere, & fidelem ho
minem credentem faciant. Nam profectò etiam Græci de Deo ſentiunt uerbotenus,
& uſq; ad imaginationem. Nos autem uere Deum uerũ ſcimus, & eſſe uere in ſubſtan
tia regem incomprehenſibilem, creatorem uniuerſorum unum Deum: & ex ipſo uni-
genitum Deum, in nulla re differentem à Patre: & ſanctũ ipſius Spiritum, nihil à Pa-
tre & Filio euariantem. Quemadmodũ etiam in omni hæreſi de fide in Deum per lon
gum uerba fecimus. Et quod quidem uiſus eſt Deus hominibus, ſæpe diximus, & nõ *Deus uiſus hominibus.*
negamus. Si enim negauerimus diuinas Scripturas, ueri non ſumus, & à ueritate exci
dere comperimur. Aut ſi uetus Teſtamentum reijcimus, non amplius ſumus catholi-
cæ Eccleſiæ. At Euangelium dicit, Deum nemo unquam uidit, unigenitus filius ipſe *Deũ nemo unquam uidit.*
expoſuit. Et rurſus eadem diuina Scriptura dicit, Viſus eſt Deus ipſi Abraam quum
eſſet in Meſopotamia: & ipſe Dominus in Euangelio ait, Angeli ipſorum uident fa- «
ciem patris mei qui eſt in cœlo. At omnino dixerit aliquis diuinam Scripturam dixiſ- «
ſe, Prophetas uidiſſe Deum in mente, ex hoc dicto: Angeli ipſorum uident faciem pa- «
tris mei qui eſt in cœlo: et rurſus ex hoc, Beati mundi corde, quoniam ipſi Deum uide «
bunt. Qui uero hoc dixerit, & in cogitatione ſua dictiones ipſas copulauerit, is utique
dicere poterit, quod unuſquiſq; in mente Deum uidet, & non oculis. Verum huic reſi-
ſtit diuina Scriptura dicens per Eſaiam prophetam, Miſer ego quoniam compunctus «
ſum, quoniam homo immunda labia habens, in populo immunda labia habente ha- «
bito, & Dominum Sabaoth uidi oculis meis: & non dixit mente, neque in cogitatio- «
ne, ſed oculis, ueritatem ac firmitatem fidei corroborans. Quid igitur dicimus, quum
Euangelium dicat, Deum neminem unquam uidiſſe: Prophetæ uero & Apoſtoli, at-
que ipſe adeò Dominus id aſſerant? Nunquid oppoſitum eſt quid in diuina Scriptu-
ra ſibiipſi? Abſit. Sed uidebant prophetæ & Apoſtoli, & uerũ eſt. uidebãt autem pro-
ut poterant ipſi, & ſicut licebat, & uiſus eſt ipſis ſicut uoluit. Omnia enim ipſi poſſibi-
lia ſunt. Et quod quidem inuiſibilis eſt Deus & incomprehenſibilis, hoc manifeſtum
eſt & confeſſum. At rurſus potens eſt facere quod uult. Neque enim quiſquam op-
ponit ſe ipſius uoluntati. Inuiſibilis igitur eſt natura, & incomprehenſibilis gloria. Si
uero uult conſpici ab homine ab ipſo facto, nihil aduerſatur ipſius uoluntati. Non
enim paſſionis affectu tenetur Deus, ut quod uult non faciat, aut faciat quod non
uult. potens enim eſt facere quod uult, ſed facit, quæ decent ipſius Deitatem. Ni-
hil eſt omnino quod uoluntati ipſius reſiſtat, ut non poſſit facere quod uult, uelut
decet ipſius deitatem. Et impoſſibile eſt uidere Deum humanam naturam. Et non
datur ut uiſibile uideat inuiſibile. At inuiſibilis Deus in benignitate ſua ac poten-
tia, potens fecit quod impotens erat, & dignatus eſt ſua potentia, ut inuiſibile uide
ret. Et quod uidit inuiſibile & infinitum, non uelut habet infinitum uidit, ſed uelut
natura comprehendere potuit potens effecta, ut quod impotens eſſet, ad potens ſe
extẽderet. Et nihil diſcors eſt in diuina Scriptura, neq; oppoſita dictio aduerſus dictio *Contraria nõ eſſe in Diuina ſcriptura.*
nem reperietur. Eſt aũt ita, uelut ſæpe rei huius exemplum narraui, nimirũ ſicut ſi quis
per tenuiſſimũ foramen cœlum conſpicaretur, & diceret: Video cœlum, & ſanè non

mentitur talis, uidet enim cœlum reuera: Dicit autem ad ipſum aliquis, Non uidiſti
cœlum: & ſanè neq; hic mentitur. Qui enim dicit ſe uidiſſe, non mentitur: & qui dixit
ad ipſum quod non uiderit, idem uere dicit. neque enim uidit extenſionem, neque la-
titudinem. Et qui quidem uidit, uerum dixit. qui uero contradixit, non uidiſſe, non
mentitus eſt, ſed & ipſe uerum dixit. Sæpe enim & in ſummitate montis ſtantes uide-
mus ipſum mare, et ſi dicamus uidiſſe nos mare, non mentimur. ſi uero quis contra-
dicat, ac dicat non uidiſti, & ipſe nõ mentitur. Vbi enim penetrat latitudinem, ubi lon-
gitudinẽ, ubi profunditatem, ubi ſint receſſus profunditatis et termini ac effectus, ho-
mo ſcire non poteſt. Si itaque creaturarum res ſic ſe habet apud nos, quanto magis id

Viderũt Deum Prophetæ quomodo.

contingit in gratia quam lagitus eſt Deus Prophetis & Apoſtolis? Viderunt igitur
quod eſt reuera, & non uiderunt. Sed uiderunt ſicut natura potuit ferre, & hoc ſecun-
dum gratiam potentiæ qua potens ille ipſum potentem fecit in omnibus, propter ami
citiam eiuſdem hominis ſeruientis illi in ueritate. Si igitur tales putarint Deum ita ma-
nus habere, aut oculos, aut alia, propterea quod ſic uiſus eſt Prophetis & Apoſtolis:
contentioſe feruntur ac redarguuntur à ueritate. Sed quæcunque dicit in diuina Scri-
ptura, ea credere oportet quod ſunt. Quomodo uero ſunt, ipſi ſoli cognitum eſt. Et
quod uiſus eſt, reuera uerum eſt, uerũ uiſus eſt ſicut uoluit. Omnia enim poteſt Deus,
& nihil ipſi impoſſibile eſt. Eſt autem incomprehenſibilis, quum ſpiritus ſit incogno-
ſcibilis, omnia cõtinens, & à nemine cõtentus. Et qualis Pater, talis & Filius, ita & Spi
ritus ſanctus in deitate. Solus autem unigenitus uenit, & carnem induit, in qua etiam
reſurrexit, quam etiam couniuit deitati in ſpiritum counitam, ſedet in dextra patris in
gloria, uelut ſcriptum eſt. Sicut igitur incomprehenſibilis eſt, incognoſcibilis, ita om-
nia quæ de ipſo dicuntur, uera ſunt. Sicut autem Deus incomprehenſibilis eſt, ita om
nia quę de ipſo dicuntur, incomprehenſibilia quidem ſunt, ſed incomprehenſibilia ue
lut quæ ſunt Dei, & ſicut eſt in gloria incomprehenſibili. Atque hæc quidem pro ca-
pacitate noſtra, in glorificationem Dei humano ore diximus. Non enim habemus al-
terius uocis uſum, præter eam quæ à Deo iuxta menſuram nobis data eſt, etiamſi in
mentę amplius de Deo ſentimus. At non quæcunq; mens habet, tot ac tanta os eloqui
poteſt menſura concluſum & corporis organis contentũ. Quapropter & ueniam dat
Deus, à nobis ſuſcipiens de ipſo cognitionem, & glorificationem ſupra noſtras uires
ſe extendentem. Non quod Deo largiamur aliquid, ſed ut glorificemus Deum pro ui-
ribus, quo pie ſentiamus, & ab ipſius gratia ac ueritate non excidamus. Hæc autem de
ipſo Audio ac Audianis tractantes, propoſuimus ea quæ ab ipſis dicuntur, per quæ
iuxta peculiarem pertinaciam ac contentionem reſiſtunt, indecore affirmãtes. Habent
autem & alia quædam propter quæ uel maxime cõſiſtunt, diuiſionem ab Eccleſia am-
plius facientes, per quæ etiam alios ſæpe conturbantes ab Eccleſia retrahunt, attrahen
tes uiros ac mulieres. Nam cum Iudæis paſcha perficere uolunt, hoc eſt, quo tempo-

Paſchatis celebritas.

re Iudæi ſua Azyma faciunt, tunc ipſi paſcha agere contendunt, & ſanè aſſerunt quod
ſic erat in Eccleſia receptum. nam & ſermonem calumniatorium Eccleſiaſticis in hac
parte obtendunt de Conſtantino: propter perſonarum acceptionem, inquiunt, re-
liquiſtis patrum circa feſtiuitatem paſchatis ordinem, & diem tranſmutaſtis in offi-
cium regis. Quidam uero rurſus priuato contentionis ſtudio decernunt ac dicunt,
quando inſtat natalis dies Conſtantini, tunc tranſmutaſtis paſcha. Et ſiquidem ea-
dem die paſcha quotannis celebraretur, & decretum eſſet hoc facere, in Synodo
tempore Conſtantini congregata, probabile erat, quod ab ipſis dicitur. Quando

Conſtantini maxima facinora duo.

uero ſingulis annis non poteſt hic ordo in eadem ſupputatione hærere, corruit ipſo-
rum ſermo. Non enim ob natalẽ rex hoc curauit, ſed propter Eccleſię unionẽ. Nam re
uera duo maxima cõtribuit nobis Deus per prędictũ Conſtantinũ Dei amãtiſſimum

ac ſem-

ac ſemper beatiſſimum. Quod congregauit uniuerſalem Synodum, edidítq; fidem in Nicæa editam, quam confeſſi ſunt iſthic, cum ſubſcriptione epiſcoporum qui ibidem conuenerunt, quo Arius ſubuerteretur, & fidei puritas omnibus prædicaretur. Et quod curauit ut ab ipſis corrigeretur paſchatis feſtiuitas ad unionem noſtram. Ab antiquo enim et ex ſuperioribus temporibus diſſenſio erat in Eccleſia, dum diuerſimode peragebatur, ludibriū pariens ſingulis annis, quum alij ante hebdomada facerent, & cum alijs contenderent, alij uero poſt hebdomada: & alij anticiparent, alij medium tenerent, alij perficerent. Et erat omnino multa turba ac ærumna, uelut multis ſtudioſis non ignotum eſt, in quibus temporibus tumultus mouebatur in Eccleſiaſtica prædeſtinatione, de huius feſtiuitatis quæſtione, tum in temporibus Polycarpi & Victoris, quum oriens ab occidente diſſentiret, & pacificationem inter ſe non admitterent, tum in alijs temporibus, & Alexandri epiſcopi Alexandriæ & Creſcentij, quemadmodum comperiuntur ut unuſquiſque ipſorum aduerſus alterum ſcripſerit ac pugnauerit, uſque ad noſtra tempora, ex quo primum turbatio cœpit poſt tempus epiſcoporum circumciſorum. Quapropter congreſſi tunc undiquaque & re diligenter æſtimata, decreuerunt concorditer ut fieret iuxta decorum ſupputationis ac conſequentiæ.

Polycarpus et Victor. Creſcentius.

Ceterum ad hoc afferunt falſo ijdem Audiani Apoſtolorum cōſtitutionem, quæ apud multos in ambiguo eſt, ſed non reprobata. Omnis enim regularis ordo in ipſa habetur, & nihil à fide adulteratum, neque à confeſſione, neque ab Eccleſiaſtica gubernatione ac regula. At uero dictum à quo accipiunt de paſchate prædicti male interpretantur, & per ignorantiam aliter intelligunt. Decernunt enim in eadem conſtitutione Apoſtoli, nempe, Vos ne ſupputetis, ſed facite quum fratres ueſtri qui ex circumciſione ſunt, faciunt, cum ipſis ſimul facite: & non dixerunt, quum fratres ueſtri qui in circumciſione ſunt, ſed qui ex circumciſione ſunt: quo oſtendant eos qui à circumciſione in Eccleſiam tranſgreſſi ſunt, principes eſſe poſt illud tempus: & ut alijs perſuaderent, ut ne alius aliter faceret, & rurſus alius alio tempore. Hanc enim omnem curam eò direxerunt, ob unam unionem, ut ne eſſent ſectæ, neque diuiſiones. Hi uero non intellecta mente Apoſtolorum, & ſermone qui in conſtitutione habetur, putauerunt oportere cum Iudæis paſcha peragere. Simul autem quindecim epiſcopi fuerunt ex circuncíſione, & oportebat tunc epiſcopis ex circumciſione exiſtentibus, in Hieruſalem conſtitutis, omnem mundum aſſentiri, & cum ipſis perficere, ut una quædam fieret concordia, & una confeſſio, una feſtiuitas per reuolutionem. Quapropter quum illorum cura, mentem hominum ad Eccleſiæ unionem congregans, tanto tempore perfici non potuerit: per bonam Dei uoluntatem tempore Conſtantini eadem cura adhibita eſt, concordiæ gratia. Verum apud Apoſtolos dictum hoc propter concordiam habetur, uelut teſtantur dicentes: Et ſi errauerint, nihil uobis curæ ſit. Ex ipſis autem illic relatis dictis oppoſitio & contrarietas conſpicietur. Dicunt enim uigilias ferendas eſſe in medio Azymorum. Non poteſt autem hoc ſemper fieri in computatione Eccleſiaſtica. Ex tribus enim conſtat paſchatis cōiunctio, ex ſolari curſu, propter dominicam diem, & menſem: & ex lunari curſu, propter legem quo in decimaquarta Lunæ immolaretur paſcha, uelut lex dixit. Non igitur poteſt peragi, niſi præterierit æquinoctium, quod apud Iudæos non ſeruatur. neq; exacte uolunt tale perficere negocium, corruerunt enim apud ipſos, & confuſa ſunt omnia. Verūtamen etiamſi tantæ quæſtionis ſit talis certitudo exacta, non tamen propter quæſtionem hanc & exactam certitudinē ab Apoſtolis dictū eſt, ſed propter concordiā. Si enim et cum hoſtib. CHRISTI perficere id Apoſtoli præceperunt, uelut hi affirmāt, quāto magis propter concordiam cum Eccleſia peragere conuenit, ut ne Eccleſiæ concordiam uiolemus? Quomodo igitur poteſt perfici hoc? Dicunt enim ijdem Apoſtoli, Quando illi conuiuantur,

Apoſtolorum conſtitutio.

Paſchatis habendi ratio.

uiuantur, uos ieiunantes pro ipſis lugete, quoniam in die feſtiuitatis CHRISTVM crucifixerunt. Et quando ipſi luxerint, azyma edentes cum intybis, uos conuiuamini. Contigit autem ipſos in dominica die azyma accipere, illuceſcente enim dominica ueſpera, poſſunt immolare paſcha. Nam poſt ueſperam præterito ſabbato, non poſſunt opus perficere. Igitur ubi ipſi immolarunt, ſi ſurgunt conuiuaturi, quomodo nos in dominica lugebimus & ieiunabimus, quum ipſos rurſus Apoſtolos in conſtitutione
» dicere audiamus: Qui affligit animam ſuam in dominica, maledictus eſt Deo. Et uides quanta eſt certitudo & oppoſitio: quum non poſſit res iuxta dictum peragi. In intellectu uero tota prædicationis ueritas conſiſtit, & ab ipſa Apoſtolorum conſtitutione. quoniam propter concordiã procurata eſt rationis coniunctio, ſi perfecerimus aut perfecerint poſt æquinoctium, quemadmodum illi peragunt, et nos ſæpe peragimus. Si uero rurſus antequam prætereat æquinoctium, uelut illi agunt, quando ſoli agunt, etiam nos perfecerimus, continget nobis in uno anno duo paſchata perficere, poſt æquinoctium & ante æquinoctium. Verum in alio ſequenti anno omnino non perficiemus paſcha. Et reperietur totum opus erroris eſſe, & non ueritas. Nam ante æquinoctium non implebitur annus, neq; impletur, circulo curſus ex Deo hominibus conſtituto, ut etiam ob id quaſi in ſeipſum rediens Græcis appelletur idem annus, niſi prætererit æquinoctium. Et poterant de hoc multa dici, quomodo recte fecerunt patres, imò potius per ipſos Deus correxit Eccleſiã, ut tota ueritatis certitudo huius colendiſſimæ feſtiuitatis poſt æquinoctium fieret, quando decimæquartæ Lunæ diei computatio incidit. non quod in ipſa decimaquarta peragamus. Vna enim dies apud illos quæritur, apud nos uero non una, ſed ſex, hebdomadas pleniſſima. Quapropter & ipſa
» lex dicit per ampliationem: Accipietis uobiſipſis ouiculam anniculam immaculatam
» perfectam à decima menſis die, & erit uobis aſſeruata uſque ad decimamquartam, &
» mactabitis ipſam ad ueſperam decimaquarta die menſis, hoc eſt Lunæ. Obſeruat autem Eccleſia ut feſtiuitatem paſchatis peragat, hoc eſt hebdomada decretam etiam ab ipſis Apoſtolis in conſtitutione, à ſecunda ſabbatorum, hoc eſt empta ouicula. Et ſi quidem fuerit decimaquarta Lunæ in ſecunda ſabbatorum: in medium agitur ſacrificium ouiculæ, ſiue in tertia ſabbatorum, ſiue in quarta, ſiue in quinta, ſiue in proſabbato, ſiue in ſabbato, ſex diebus ad huius tractationis diſpenſationem deſtinatis. Neque enim decimaſexta Luna poſſumus, neq; à nona Luna poſſumus incipere hebdomada eſus ſiccorum & paſchatis appellati ſancti, ſed à decima uſque ad illuceſcentem quintamdecimam, interuenientibus duobus curſibus noctis & diei, et coaſſumpto eodem numero quatuordecim dierum Lunæ: etiamſi pertingat in illuminationem decimæquintæ, propter neceſſariam certitudinem, tum ſolaris curſus poſt æquinoctium, tum lunaris curſus propter decimãquartam, itemq; plenæ hebdomadis propter dominicam, & numerũ à decima die Lunæ, quæ dies ad comparandũ agnum deſtinata eſt, & nominis IESV initiali litera notatur. Nam nomini ipſius correſpondens exemplar ouicula accipiebatur, ita ex ipſa decima die decreta. Non autem poſſumus illuceſcente decimaſexta, neque à nona Luna principium aut finem habere. Anni enim contraria tranſgreſſione tardantes, propter diuerſos inter ſe ſolis ac Lunæ curſus, hanc inæqualitatem efficiunt: non quod offendiculum à Deo ſit decretum, ſed exacta certitudine hac à Deo ordinata, iuxta ſapientem penitus ipſius gubernationem, quam largitus eſt proprio ſæculo, dum definita ordinauit luminaria & tempora, annos item ac menſes & ſolſtitia: & dum prouidis hominibus harum rerum ſtudium ac curam contribuit, ex ſua erga homines benignitate. Quum enim annus iuxta ſolarem curſum compleatur in trecentis ſexagintaquinque diebus, & horis tribus: contingit propterea, quod Luna facit annum in trecentis quinquaginta-

Anni ratio ac appellatio.

Solis & Lunæ curſus ratio.

quatuor

quatuor diebus, ut deficiant curſui ſecundum Lunam, dies undecim, & horæ tres. Et primo quidem anno fiunt epactæ appellatæ, hoc eſt dies adactitij, undecim, & horæ tres. Secundo anno dies uigintiduo, horæ ſex. Tertio anno dies trigintatres, horæ nouem. Et ſecatur unus menſis intercalaris appellatus. Intercalant enim triginta dies. Relinquuntur autem dies tres, horæ nouem. Quæ appoſitæ undecim diebus & tribus horis de quarto anno, fiunt dies quatuordecim, & horæ duodecim. Quinto autem anno alijs appoſitis undecim diebus, ac tribus horis, fiunt epactæ uigintiquinq;, & horæ quindecim. Et ſexto anno appoſitis alijs undecim diebus, & horis tribus, fiunt dies trigintaſex, & horæ octodecim, quæ faciunt intercalarem menſem unum. Et intercalati ſunt per annos ſex menſes duo, primis tribus annis, menſis unus, & alijs tribus annis, menſis alter. & reſtant de epactis dies ſex, horæ octodecim. Appoſitis autem his ad ſeptimum annum, ad undecim de eodem anno dies, & horas tres, fiunt epactæ decem & ſeptem, horæ una & uiginti. Octauo uero anno rurſus appoſitis alijs undecim diebus ac horis tribus, fiunt dies uigintiocto epactæ, & horæ uigintiquatuor, quæ faciunt dies duas. Et his horis appoſitis ad uigintiocto dies, fiunt ſimul dies triginta. Et contigit in octauo anno intercalari triginta dies, unum menſem in duos annos. Atque ſic per octennij circuitum intercalantur dies nonaginta, qui ſunt pleniſſimi menſes intercalares tres, & fit in primis tribus annis, menſis unus, & ſequentibus tribus, menſis alter, & in duobus poſterioribus annis, menſis unus. In his trium intercalarium menſium conſtitutionibus, diſcordantia eſt circa paſcha, apud Iudæos & Chriſtianos atque alios. In his fit euariatio apud prædictos Audianos, & ſeducunt uiros ac mulieres. In hac parte iactant ſe iuxta traditionem ab initio factam, & ſecundum conſtitutionem Apoſtolorum, nullam certitudinem animaduertentes, neque ſcientes claritudinem ſtudij ac curæ quam Apoſtoli in conſtitutione fecerunt: non quod omnino Iudæi exacte hoc agant, ſed ut contentionem exſcindant eorum qui uolunt quoſuis iuxta ipſorum ſententiam peragere, & non in una concordia. Vnum enim paſcha uult CHRISTVS, & hoc reputat, & aſſumit eum qui hoc citra contentionem celebrat, cum his ſanè qui hoc exacte faciunt cum tota ſancta Eccleſia, quæ iuxta multos modos feſtiuitatem agit. Et ſi quidem à Conſtantino fiſſum eſſet paſcha, probabilis eſſet iſtorum calumnia. Quando uero ante Conſtantinum diſſidia fuerunt, & ludibrium fuit, Græcis proferentibus ac irridentibus diſcordiam in Eccleſia: tempore uero Conſtantini per diligentiam epiſcoporum ſeditio unita eſt magis ad unam concordiam: quid magis utile fuit, ac gratiam meruit, quàm in una die à finibus terræ conciliare populum Deo, concordareq; ac uigilare, & eoſdem dies æqualiter ferre, in uigilijs & precationibus confeſſioneq; ac cultu diuino, ieiunioq; ac ſiccorum eſu, & caſtitate, atque alijs bonis operibus Deo complacentibus per colendiſſimam hanc diem? Verum arbitror hæc ſufficere de diſſonantia in hac parte ordinis Audianorum. Suſtinuit autem exilium ipſe ſenex Audius, ad Scythiæ partes à rege relegatus, eo quod rebelles faceret populos: & ab epiſcopis ád regem delatus eſt. Illic uero annorum tempore, haud ſcio dicere quanto, commoratus eſt ulterius progreſſus, & ad intima Gotthiæ, multos Gotthorum in fide inſtruxit. Ab ipſo ſanè etiam monaſteria in eadem Gotthia facta ſunt, & uitæ conuerſatio inſtituta, uirginitaſq; ac exercitatio pietatis non uulgaris. Eſt enim reuera hic ordo in ualde admiranda conuerſatione, & omnia in ipſorum monaſterijs recte ſe habent, exceptis his contentionibus, tum euariati paſchatis, tum peculiaris pertinaciæ in exponendo id quod eſt ſecundum imaginem. Cæterum quod grauiſſimum ac horrendiſſimũ omnium eſt, non faciunt preces cum aliquo, etiãſi probatus uideat, & nihil habeat quod accuſari mereat, neq; ſcortationis reprehẽſionẽ, aut adulterij, aut auaritię, ſed quod talis in Eccleſia conuerſatur. Atq; hoc eſt horrendum illud,

Epactarum ratio.

Audius relegatus ad Scythas.

Gotthia fidē recepit.

quod

quod immutant nomen Chriſtianorum à ſancta Eccleſia, quæ nō habet impoſititium nomen, ſed ſolum CHRISTI: & quod Chriſtiani Audiani uocantur, aſſentiunturq́ in conſtitutionem humanæ naturæ, cuius ratio ab ipſis exigitur: etiamſi uitæ ſinceritate & omni iuſtitia is ordo ſit ornatus. Multi porrò & poſt illius obitum fuerunt cum ipſis et poſt ipſum ordinis ipſius epiſcopi, Vrianus quidam Meſopotamiæ. Sed & à Gotthia habuit aliquos, ipſosq́ conſtituit epiſcopos. fuit & Syluanus & alij quidam, quorum aliqui è uita deceſſerunt, præſertim Vranius, qui ex medio illorum glorioſus erat. Verum poſt horum ipſorum epiſcoporum, Vranij & Syluani, qui ex Gotthia originē trahebat, obitum pleriq; diſſipati ſunt, & ualde imminuta eſt horum congregatio, & in partibus Chalcidis ad Antiochiam ſitę, & in partibus Euphratis. Nam à Gotthia pleriq; fugati ſunt, non ſolum ex illis, ſed etiam noſtri illic Chriſtiani, perſecutione magna inſtante ſub rege Græco, qui ualde malus fuit, & Romanis infeſtus, eo quod Romani reges eſſent Chriſtiani: ita ut tota gens Chriſtianorum ab illis partibus fugata ſit, neq; reſtat radix ſapientiæ, neq; planta fidei. At tametſi uideantur omnes eſſe fugati, omnino ſunt illic homines. Non enim poſſibile eſt fidei fontem deficere. Multi igitur ipſorum Audianorum ubi diſceſſerunt à Gotthia & noſtris partibus, huc delati cohabitant à tempore hoc annorum quatuor. Sed & à Tauro monte rurſus diſceſſerunt eorundem Audianorum monaſteria, & à Palęſtina ac Arabia. Erant enim iam dilatati, uerum de cætero pauci, & pauca monaſteria. Fortaſſis autem in duobus uicis in prædictis partibus iuxta exteriorem Chalcidis partem, & ultra Damaſcum ac Meſopotamiæ partes, uſq; huc eſt ordo in paucis, uelut dixi, ſuperſtes. Et hactenus abunde etiam de his dictū puto, quibus relictis rurſus conſequentia cōſiderabo, ut ne quid relinquam ex his qui ad diuiſiones ac ſectas, diſſenſionesq́ ac diſſidia in mundo dilapſi ſunt. Nam & ſi fide ac moribus non adeò euarient, attamen quicquid diuiſum eſt, & in uita nominatur, id quantum eius fieri poteſt, à nobis non relinquetur.

Contra Photinianos, hæreſim LXXI.

PHotinus, ex quo ſunt Photiniani, in hoc tēpore floruit, & epiſcopus ſanctæ catholicæ Eccleſiæ fuit, qui inſania non minima elatus, et ſupra omnes ante ſe furioſus factus, ſimilia his quæ Paulus Samoſatenſis docuit, de filio Dei ſenſit, & uerba maledicentiæ neutiquam conſiſtere ualentia euomuit. Hic originem à Sirmio duxit. Et quando zizanium in mundum inuexit, quod temporibus Cōſtantini factum eſt, uſq; huc in uita ſuperfuit, à Synodo occidentali in Sardica cōgregata ſubuerſus, ob eam quam euomuit blaſphemiam. *Synodus Sardica.* Aſſerit autem hic ab initio CHRISTVM non eſſe, uerum à Maria & hucuſq́ ipſum exiſtere, ex quo Spiritus ſanctus, inquit, ſuperuenit in ipſam, et genitus eſt ex Spiritu ſancto. Spiritum autem ſanctum dicit, uelut temerarius Architectus, & uelut inenarrabilium rerum cœli dimenſor, ſe putare CHRISTI eſſe. Fuit hic Photinus loquax & acutæ linguæ, & qui multos poſſet ſermonis pronunciatione & dicendi promptitudine decipere. Sæpe enim à multis confutatus, & poſt illam defenſionem ipſius tunc in Sardica factam, quando ab epiſcopis uocatus fuit ad reddendam rationem de maligna à ſe propoſita fide, impetrauit à Cōſtantino rege, uelut qui fruſtra depoſitus eſſet, ut rurſus acciperet auditores, coram quibus demonſtraret ſe fruſtra depoſitū eſſe. Vnde rex illo tempore demiſit iudices & auditores ſuæ futuræ purgationis, Thalaſſium & Datianum, & Ceryalium, & Taurum, & Marcellinum, & Euanthium, & Olympium, & Leontiū, Baſilio Ancyrano ipſum interrogante & contradicente his, quæ ipſe defenſurus aut admiſſurus eſſet. *Baſilius Ancyranus.* Non modicam autem diſputationem aduerſus Baſilium habuit. Sed inſtar perfrictæ frontis leuis mulierculæ, colorem ſuum per uerba in diſputatione mutabat, falſoq́ adducebat dicta inconſiſtentia ad intelligentiam ueritatis, ſed quæ eſſent ex ipſius mente fictē excogitata. Verum per fraudulentam ſuam uocem ac dicendi promptitudinem, ad ſeipſum & auditores con

firmandos

firmandos per linguam inſtructus, de doctrina propoſita centum teſtimonia generoſus ille cum iactātia ſe producturum eſſe promittebat, etiamſi ipſi ſæpe aduerſus illum inſtarent. Quemadmodū etiam in diſputatione aduerſus Baſilium, reperimus in his, quæ iuſſi ſunt ſcribere uelociter ſcribendi periti, Anyſius diaconus Baſilij, & Callicrates exceptor Rufini præſidis prouinciæ: & Olympius ac Nicetes memoriſtę ſiue à memoria ipſius Baſilij: & Eutyches ac Theodulus notarij Baſilij. Et demiſſa eſt pars una obſignata ad regem Conſtantinum, altera permāſit in Synodo apud Baſilium, & adhuc alia pars apud Comites ſimiliter obſignata: prout ipſe ex ſententia ſua pronunciarat. Si quando enim Baſilius interrogaſſet ac propoſuiſſet quomodo diuinæ Scripturæ docent de domino Deo Verbo, ante ſæcula eſſe unigenitum & cum patre: Photinus quidem ſermonē excipiebat, diuiſionem annectens, alia quidē ad CHRISTVM, alia uero ad Verbum in ſupernis referri. Nam hoc, Faciamus hominem ſecundū imaginem noſtram & ſecundum ſimilitudinem: uerbo ſuijpſius pater dixit, inquit: Quid igitur? uerbum in patre, inquit, erat, ſed non erat filius. Et pluit Dominus à Domino: in patre exiſtens uerbum. Et uidi deſcendentē ſupra nubes uelut filium hominis, hoc, inquit, prędenunciatiue dixit, non uelut filio exiſtente, ſed quod filius uocandus eſſet, poſt Mariam, & à carne uenturus eſſet, genitus CHRISTVS ex Spiritu ſancto & à Maria. prędictorio modo, inquit, omnia ad ipſum referuntur ab initio, nondum autem erat. Verbum uero erat uelut in me uerbum. Iam autem dixi, quod ex parte ſimiliter cum Paulo Samoſatenſi ſentit, alia uero adhuc præter illū mente tranſgreſſus. Sed & hic ipſe ſubuertetur ad extremam Dei abnegationem progreſſus, & ad opinionem à uita æterna in omnibus alienam. Si enim recens eſt filius Dei ſecundum deitatem, ergo Adam primas habet, imò potius præfertur ei qui ipſum fecit: ſic enim etiam ipſe ratiocinabatur, imò prætergreditur potius diuinam Scripturam, ſecundū erroneam intelligentiam proferens id quod & Apoſtolus dixit, Primus homo ex terra terrenus, & ſecundus à cœlo. Statim autem reluctatur ipſi doctrina ueritatis, & obtenebratam ipſius mentem redarguit. Hominem enim & hominem ſanctus Apoſtolus, et primū quidem hominem Adam ex terra eſſe terrenum, ſecūdum uero à cœlo. Et quidem quum hominem dicat, Non ex cœlo caro deſcendit, ſed etiam ex hoc confeſſum eſt, quod ſit à Maria. A cœlo autem abuſiue non dicit carnem, ſed ſecundum hominem, quandoquidem ex ſupernis uenit uerbum, & habitauit inter nos, uelut ſcriptum eſt. Si igitur præextitit Dominus, etiam adeſt, qui excogitauit omnem intelligentiæ uiam: eſſe autem ipſum non ambigit diuina Scriptura. Nam poſteriora indicāt priora, & quod omnem intelligentiæ uiam excogitauit, deinde in terra uiſus eſt, futurum ipſius in carnē aduentum. Et quod à cœlo dicunt hominem intuliſſe, id non dicit Apoſtolus: ſed propter counitionem aduentus in carne, hominem quidem ipſum dicit, ob tempus interpoſitum ab Adam uſq; ad aduentum in carne. A cœlo uero ipſum dicit, eo quod ex ſupernis uenit Deus Verbum in carnem, uelut dicit Scriptura, Verbum caro factum eſt: non uelut ipſe opinatur, Verbū ex patre progreſſum, & in carnē tranſmutatū. ſic enim iuxta erroneam ſuam intelligentiam narrauit de Verbo. Si uero eſt Adam antequam eſt uerbū, per quem ergo creatus eſt Adam, & omnes ante ipſum creaturę Dei? Aut ad quem dixit pater, Faciamus hominem? Non enim quis unquam ad internum ſuum uerbum aut ad prolatitium dirigit conſultationem: ſed ad innatum & ſanctum ſuum uerbum futuri hominis opificij enarrationem cum omni ſapientia facit, ut diſcamus ex initio eſſe filium apud ſuum patrem, ut ne noſtrum creatorem recentem putemus, ſed cum patre ſemper exiſtentem ante ſæcula, quemadmodum etiam Ioannes teſtatur dicēs: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum. Verum inquit idem circulator, etiam ipſe dico eſſe Verbum à principio, ſed nō filium Dei genitum. Et ſi nō eſt filius Dei, uanus eſt ipſius labor, uana ipſius uoluntas, & ſpes ac cogitatio,

Diſputationū publicarū quis fuerit modus.

Homo ſecundus à cœlo.

K Nihil

nihil enim amplius dicit Iudæis, qui hunc ipſum abnegarunt. Non enim dicit de ipſo
Euangelium, In principio erat Verbum, & Verbum erat in Deo, ſed Verbum erat a-
pud Deum. Et non ſolum dicit, quod apud Deum erat, ſed & Deus erat Verbum.
At in homine Verbum intus diſpoſitum ſemper & prolatitium exiſtens, non poteſt
dici homo, ſed hominis Verbũ. Si non erat adhuc genitura, uelut ipſe dicit, & ſi non-
dum erat filius Dei Deus Verbum: per quem omnia facta ſunt? Nam dicit Euangeli-
» um, Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. At inquit, Quemadmo-
dum homo per Verbum facit quod uult: ſic per proprium uerbum pater, per uerbum
quod in ipſo eſt, omnia fecit. Quomodo igitur Dominus per Euangelium dicit, Pa-
» ter meus uſque ad hoc tempus operatur, & ego operor? Cæterum pater operatur, &
ego operor, dictum eſt: non quod pater non operetur in filij operatione, neque quod
filius alienus ſit, & non operetur in patris opificio. Omnia enim opera quęcunque ſunt,
ſimul ex Patre & Filio ac Spiritu ſancto facta ſunt. per ipſum enim omnia facta ſunt à
» patre, & ipſe omnia operatus eſt, cũ Patre ac ſancto Spiritu. Verbo enim Domini cœ-
li firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis uirtus ipſorum. Quapropter & certitudinis
inueniendę gratia Dominus in Euangelio dixit, cognoſcens ſuſpiciones erraneorum,
ut qui præcognitor ſit uelut Deus, et quod unuſquiſque ſe à ueritate abalienaturus eſ-
» ſet, ad Iudæos dixit: Nihil à ſeipſo facit filius, niſi uiderit patrem facientem. & non
quod primum uideat, & poſtea faciat. Sed omnia in ſeipſo habet, & facit quæ uult.
Quomodo igitur hæc erunt ô Photine? Aut quis eſt qui in te hoc zizanium nobis rur
ſus propoſuit? Quis eſt qui uenenum hoc mundo præparauit? Vnde tibi hæc praui
tas, ut in animum induxeris blaſphemam opinionem contra Dominum tuum? Nõ
» perſuaſit te Abraam loquens ad ipſum ac dicens, Qui iudicas omnem terram, non fa-
cies iudicium? Redarguere enim uelut apud ipſum filius peregrinus fuerit, & non pro
latio quædam exiſtens, ſed in ſubſtantia Deus uerbum. Et quo cognoſcas tu qui ul-
tro tibi arrogas ſapientiam, ſolutionem eorum quæ in hoc argumento tractata ſunt,
» diuina Scriptura id quod perfectũ eſt nobis, obſignauit ac pronunciauit dicens: Pluit
Dominus à cœlo ignem & ſulphur ſuper Sodoma & Gomorrha à Domino: & non
dixit, Verbum Domini, ſed Dominus à Domino. Quemadmodum & Dauid dicit,
» Dixit Dominus Domino meo. Et quia non ſolum poſt aduentum & præſentiam in
» carne filius reperitur, narrat etiam de præſentia ab initio, nempe: Ex uentre ante Luci-
» ferum genui te. Et de Spiritu ſancto, ô uaniloque, & in ocioſis ac curioſis poſite, nemo
ſuſcipiet tuum ſermonem. Neque enim maior eſt ſpiritus, neque minor. Quis enim
hæc requiſiuit, inquit, ex manibus ueſtris? Redarguit autem te eadem ſancta Scriptu-
ra, ubi loquitur Dominus de Spiritu ſancto, confitens ipſum eſſe genuinum ſuæ dei-
» tatis, & dicit, Qui ex patre procedit: &, De meo accipiet. Et quot ſunt alia teſtimonia?
Quandoquidem uero nugacitas tua omnibus manifeſta eſt, ut quæ erroris ſit & non
ueritatis. Deprehendetur autem non ſolum à prudentibus, ſed etiam ab his qui mo-
dicum quiddam de diuinæ Scripturæ conſequentia cognoſcunt: ea ſanè de cauſa non
opus habeo multis teſtibus, aut multo ad euertendum te labore, facilis enim deprehen
ſu eſt tua narratio ac maligna fides. Quapropter ſufficiũt hæc aduerſus te dicta, quem
uelut animalculum inſectum ac impotens, pede Scripturæ & Dei uerbi ueritate con-
culcatum, aut uelut lumbricum, ſiue terræ inteſtinum relinquam. Nam & iam huius
impoſtoris hæreſis quæ ad exiguum tempus durauit, diſſipata eſt. Cæterum ad con-
ſequentes deinceps, Deum conſueto more inuocans, progrediar.

Contra Marcellianos, hæreſim LXXII.

Eodem porrò rurſus tempore, ſimul enim omnes hi fuerunt, Marcellus fuit in An-
cyra, qui ſanè hucuſque peruenit, & duobus plus minus annis ante hunc annum

è uita

è uita deceſſit. Fecit autem & ipſe quandam diuiſionem in Eccleſia, ab eiuſdem temporis initio, exiguam uero quandam hic oſtendit intelligentiam, aſſimilatus Sabellio & Nauato, ab Arianorum aduerſus ipſum exacerbatione, nimirũ per ratiocinationem oppoſitionis aduerſus Arianos. Vnde & à quibuſdam inceſſitur ex parte, uelut dixi, tanquam qui Sabellianorum nugas habuerit. Quidam uero pro ipſo rationem reddiderunt, non ſic rem habere, ſed recte ipſum uixiſſe, & recte ipſum quoqꝫ ſenſiſſe affirmarunt, quare multa de hoc quæſtio fuit. Et occulta quidem mentis Deo nota ſunt. Verum qui ab ipſo facti ſunt & inſtructi, qui illius mentem ignorant, & nõ ueritatem illius recenſent: neqꝫ tres ſubſtantias confiteri uoluerunt, quemadmodum habet ueritas, quod una eſt deitas, una glorificatio, coeſſentialis trinitas, & nihil à propria gloria euarians, trinitas perfecta, & una deitas, una poteſtas, una eſſentia, ita ut neque coniunctio quædam ſit, neqꝫ diminutio. Hic uero quum uoluerit quędã diffuſius apud quoſdam dicere, declarauit ſe cum Sabellio ſentire, quapropter etiam ipſe inter hæreticos numeratus ac confutatus eſt. Apponam autem & editionem ſermonis quem fecit ad Iulium beatum Romanorum epiſcopum idem Marcellus, nimirũ ſuijpſius defenſionem faciens. Cæterum ex Apologia & libello ipſo apparebit, quod alia præter fidem ueritatis ſenſerit. Niſi enim alia ſenſiſſet, quorum gratia ad ſui purgationẽ deueniſſet: niſi fortaſſis ſermones ex ipſo propoſiti ſunt non recti, & quoſdam perturbantes, atqꝫ hi ipſum ad hanc apologiam deduxerunt. Proinde exemplar hoc eſt.

Exemplar Epiſtolæ Marcelli, quem depoſuit Synodus diuerſæ opinionis gratia.

BEatiſſimo comminiſtro Iulio, Marcellus in Domino gaudium. Quandoquidem aliqui ex condemnatis prius ob hoc quod non recte credunt, quos ego in Nicęna ſynodo redargui, contra me ſcribere ad pietatem tuam auſi ſunt, tanquam ego non recte neqꝫ Eccleſiaſtice ſentiam, ſuam culpam in me transferre ſtudentes: ea gratia neceſſarium duxi me conferre Romam, et cõmonefacere te, ut eos qui contra me ſcripſerunt accerſas, quo præſentes ipſi in utriſqꝫ à me redarguerentur, & quod quæ cõtra me ſcripſerunt, falſa ſunt, & quod adhuc nunc permanent in ſuo ipſorũ errore priore, & horrenda contra Dei Eccleſiam, tum cõtra nos præſides ipſorum auſi fuerunt. Quandoquidem igitur apparere non uoluerunt, quum demiſeris tu presbyteros ad ipſos, & hoc quum ego annum & tres integros in Roma uixerim: neceſſarium putaui hinc diſceſſurus, meam fidem mea manu à me conſcriptam cum omni ueritate tibi tradere, quam didici, & ex diuinis Scripturis ſum edoctus: & ſimul de his quę male ab ipſis dicuntur te commonefacere, quo cognoſcas quibus ſermonibus ad decipiendos auditores utentes, ueritatem occultare uolunt. Dicunt enim non proprium & uerum uerbũ eſſe, omnipotentis Dei filium & Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM: ſed aliud eſſe ipſius Verbum, & aliam ſapientiam & potentiam, & hoc factum ab ipſo nominatum eſſe Verbum, & ſapientiã, & potentiam. Et eo quod ipſi ſentiunt aliam ſubſtantiam, diſparatam à patre eſſe aiunt. Inſuper uero & prędexiſtere patrem filio, per ea quæ ſcribunt, pronunciant, et non eſſe ipſum uere filium ex Deo: ſed etiamſi dicant ex Deo, ſic dicunt uelut per omnia. Quin & quod erat aliquando quando non erat, dicere audent, & creaturam ac facturam ipſum eſſe à patre decernunt. Qui igitur hæc dicunt, alienos à catholica Eccleſia eſſe credo. Credo autem ſequens diuinas Scripturas, quod unus eſt Deus, et huius unigenitus filius Verbum, qui ſemper coexiſtit cum patre, & nunquam principiũ, ut eſſet habuit, uere ex Deo exiſtens, nõ creatus, nõ factus, ſed ſemper exiſtens, ſemper conregnans Deo & patri, cuius regni iuxta Apoſtoli teſtimonium, non erit finis. Hic filius, hic potentia, hic ſapientia, hoc proprium & uerum Dei uerbum Dominus noſter IESVS CHRISTVS, indiuiſibilis potentia Dei, per quem omnia facta facta ſunt, uelut Euangelium teſtatur dicens: In principio erat Ver- «

bum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Omnia per ipſum facta ſunt, et ſine ipſo factum eſt nihil. Hoc eſt Verbum, de quo etiam Lucas Euangeliſta teſtatur dicens, Quemadmodum tradiderunt nobis hi, qui ab initio ipſi uiderut, et miniſtri ipſius Verbi fuerunt. De hoc & Dauid dixit, Eructauit cor meum Verbum bonum. Sic etiam Dominus noſter IESVS CHRISTVS nos docet per Euãgelium dicens: Ego ex patre exiui & uenio. Hic in extremis diebus deſcendit propter noſtram ſalutem, & ex Maria uirgine genitus hominem ſuſcepit. Credo igitur in Deum omnipotentem, & in IESVM CHRISTVM filium eius unigenitum Dominum noſtrum, genitum ex Spiritu ſancto & Maria uirgine, crucifixum ſub Pontio Pilato, & ſepultum, & qui reſurrexit tertia die ex mortuis, & aſcendit in cœlos, & ſedet in dextera patris, unde ueniet ad iudicandum uiuos ac mortuos. et in Spiritum ſanctum, ſanctã Eccleſiam, remiſſionem peccatorum, carnis reſurrectionem, & uitam æternam. Indiuiſibilem eſſe deitatem patris & filij, ex diuinis didicimus Scripturis. Si enim quis ſeparat filium, hoc eſt Verbum, ab omnipotente Deo, neceſſe eſt ipſum aut duos Deos eſſe putare, quod alienum eſſe à diuina doctrina receptum eſt: aut Verbum non eſſe Deum confiteri, quod & ipſum à recta fide alienum eſſe apparet, quum Euãgeliſta dicat, Et Deus erat Verbum. Ego autem exacte didici, quod indiuiſibilis & inſeparabilis eſt potentia patris ipſe filius. Ipſe enim Saluator Dominus noſter IESVS CHRISTVS dicit, In me pater, & ego in patre. Et, Ego & pater unum ſumus. Et, Qui me uidit, uidit patrem. Et quum hanc ex diuinis Scripturis fidem acceperim, et à maioribus ſecundum Deum edoctus ſim, eam & in Eccleſia Dei prædico, & ad te nunc ſcripſi, exemplari huius ſcripti apud me ſeruato. Et rogo te ut exemplar ad epiſtolam quam ad epiſcopos miſſurus es, inſcribas, ut ne aliqui ex his qui non exacte nouerunt nos & illos, ſcriptis illorum animum aduertentes decipiãtur. Valete. An itaq; hic libellus recte habeat, qui poſſunt legant, & quæ in ipſo dicta ſunt, diligenter cognoſcãt, & ſiquidem male habet, ipſi iudicent. Non enim uolumus ultra ea quæ nouimus, & ad nos peruenerunt dicere. Etiamſi enim recte habet libellus ex propoſito argumento, rurſus cogitabunt legentes & audientes, quod nõ fruſtra, neq; in uanum, neq; contra illum, ipſi neceſſe fuit apologia & purgatione, niſi ſanè euomuiſſet ſermones quoſdam turbantes, & cogentes ipſum ad defenſionẽ deuenire eorum quæ ab ipſo dicta ſunt. Contingit enim & poſt admiſſum errorem, ut per libellũ ſeipſum purget ac corrigat. Aut fortaſſis per libellum ornauit ſuos ſermones, quo occultet ea quæ ab ipſo dicta ſunt, ut ne excidat per depoſitionem à communi epiſcoporum collegio ac regula. Atq; hæc ſunt quæ de Marcello ad nos perlata ſunt. Interrogaui autem aliquando ipſe beatum Papam Athanaſium de hoc Marcello, quomodo de ipſo ſentiret. Ille uero neq; ipſum defendit, neq; rurſus grauiter aduerſus ipſum inuectus eſt: uerum ſolum riſu leui edito oſtendit, flagitium nõ magnum ipſum eſſe, ſed habebat ipſum uelut qui ſe purgãſſet. Apponam porrò & ea quæ aliqui in ipſius Marcelli ſcriptis inuenerunt, quæ ipſis reprehenſione digna eſſe uidebantur, ut etiam ipſi contra illum inuehentes ſcripta ediderint. Verum ab alijs rurſus demõſtratum eſt, quod redarguendi gratia produxerunt ea quę ab ipſis contra illum compoſita ſunt, eo quod ipſi qui contra illum ſcripſerunt, poſtea in aliud mutati fuerunt. Atq; hi ipſi in ſuis ipſorum ſcriptis contra factas diuiſiones, etiam hoc expreſſerunt, producto in medium Acacio. Sed & Baſilium Galatam, & Georgium Laodicææ epiſcopum conſtituerunt ad eundem Acacium redarguendum. Hic enim erat qui ex Marcelli ſcriptis contra Marcellum dixerat: quo nos in omnibus nihil ueritatis relinquentes oſtendamus, quod neq; reprobamus ea quæ pertinent ad correctionẽ, neque collaudare uolumus eos qui aliquid præter ueritatem aggrediuntur. Et ex Acacij contradictione aduerſus Marcellum hęc ſunt tranſſcripta.

Lucæ locus expoſitus aliter quàm uulgo ſolet.

Symbolum patrum.

Athanaſius Papa Alexandrinus.

Baſilius Galata, & Georgius Laodicenſis.

Acacij

Acacij uerba contra Marcellum.

HAec quidem igitur, & talia, poſt falſam expoſitionem dictorum in prouerbia, ſcripſit Marcellus, loquens contra Deum iniuſtitiam, & eleuans in altum cornu ſuum, ultra medium libri progreſſus, & rurſus ponens Aſterij uerba dicẽtia. Alius equidem eſt Pater qui genuit ex ſeipſo unigenitum Verbum, & primogenitũ omnis creaturę, ſolus ſolum, perfectus perfectũ, rex regem, Dominus Dominum, Deus Deum, eſſentiæ & conſilij & potentiæ ac gloriæ imaginem nihil euariantem.

Aſterij uerba a Marcello refutata.

Hæc igitur ponens & grauiter ferens imaginem nihil euariantẽ, hoc eſt expreſſam & claram effigiem eſſentiæ Dei & eorum quæ ſequuntur, malam uocans hanc opinionem, ſuam diſplicentia adiungit, ſic ſcribens, Hæc uerba malam ipſius de deitate opinionem palàm coarguunt. Quomodo enim Dominus et Deus genitus, uelut ipſe antea dixit, poteſt adhuc imago Dei eſſe? Aliud enim à Deo eſt imago, & aliud Deus: Quare ſiquidem eſt imago, non eſt Dominus, neque Deus: ſed imago Domini & Dei. Si uero eſt Dominus reuera, & Deus reuera, non amplius Dominus & Deus imago Domini & Dei eſſe poteſt. Et deinceps, Nihil igitur ipſum de his quæ antea dixit, eſſe uult, omnium enim horum imaginem ipſum eſſe dicit. Igitur ſi eſſentiæ eſt imago, non poteſt ipſa eſſentia eſſe. Et ſi conſilij eſt imago, non amplius ipſum conſilium eſſe poteſt. Et ſi potentiæ eſt imago non ſuijpſius, ſed alterius cuiuſdam eſt. Hæc uero uerba quum tu ô Marcelle, antea in principio libri collaudaris, nũc autem negaueris Deum ex Deo uerbum eſſe filium, & ſolum ex ſolo, & perfectum ex perfecto, manifeſte malam tuam de deitate opinionem declaraſti. Nam quum magni regis imaginem acceperis uitæ exortem, deitatis immunem, conſilij expertem, impotentemq́; ac ingloriam & eſſentiæ inæqualem: impia illa lingua tibi excindẽda fuiſſet, ut qui dixeris in Dominum, & in adeò impiè ſentientem animam ſermonem finiueris. Quum enim imaginem Dei uitæ exortem deſcripſeris, neque Dominum, neq; Deum, non eſſentiam, non conſilium, nõ potentiam, non gloriam, hanc eſſe, ſed horum immobilem imaginem ipſam eſſe uis, uelut inanimatam & uitæ exortem extra expoſitam ipſam faciens, & ſimiliter inanimatam & ſola humana arte conſtantem, uerum uiuentis uiuentem non uis eſſe imaginem Dei: neque eſſentiæ eſſentiam imaginem, neq; conſilij & potentiæ ac glorię, conſilium & potentiam ac gloriam citra euariationem eſſe imaginem. At dicere citra euariationem, non eſt tale quale citra generationem ſiue ingenito modo, ſed expreſſe ac exacte aſſimilatam ad paternam bonitatem & deitatem ac omnem operationem. Et poſt alia, Oportebat autem tibi muta facta eſſe labia loquentia cõtra Deum iniuſtitiam in ſuperbia & contemptu. Nam ſolus ſolum genuit pater unigenitum, (etiamſi tu non uelis, nunc aliud quid uolens: quum non ex cauſa ſæculorum Valentini acceſſum acceperit filius, ſed ex ſolo patre generationem habeat) & perfectus perfectum: nihil enim imperfectum eſt in patre, quare neque in filio, ſed perfectionis illius & plus quàm perfectionis genuinum genimen eſt filij perfectio, & rex regem: pium eſt enim Deum regnare, ante ſæcula genito filio, & regno ſubdito rege, per quem etiam reliqua reguntur, ita ut gratus confiteatur ſubiectionem.

Sæcula Valentino excogitata.

Non enim priuatum, ſed regem genuit pater, regno ipſius neque principium dierum, neque uitæ finem habente. Non enim ab externis eſt dignitas, uerum in eſſentiam ipſi confert ſimilem patri genitori. Quapropter etiam ſcriptum eſt, Et regni eius non erit finis. Sic uero etiam Dominum Dominum, & Deum Deum gignere, nos confitemur. Et in ſumma, eſſentiæ & conſilij & potentiæ ac gloriæ imaginem dicimus, non inanimatam ac mortuam, ſed eſſentialem & conſiliariam & potentem ac glorioſam. Potentia enim non generat impotẽtiam, ſed ipſam potentiam: & gloria non ingloriam gignit, ſed ipſam gloriam: et conſilium non gignit temeritatem, ſed ipſum conſilium: & eſſentia non generat eſſentiæ inæqualitatem, ſed

ipſam eſſentiam. Imago igitur, eſt Verbum, Deus, uiua ſapientia, in ſubſtãtia exiſtens, Verbum efficax. Hæc eſt, quæ eſſentiam habet, hæc enim eſt in qua delectabatur quotidie Deus, quando orbe terrarum abſoluto exhilarabatur. Tu uero Marcelle hæc negans coram hominibus, negaberis quidem ab illa ipſa coram patre qui in cœlis eſt, negaberis autem & coram Eccleſia quæ ſub cœlo eſt, & ſcribit de te ubiq; terrarum. Au„ di ſermonem Domini, Scribe uirum hunc excõmunicatum hominem, quia non augeſcet ex ſemine ipſius princeps amplius in Iuda, ſedens ſuper thronũ Dauid. Et poſt alia, ubi mentionem fecit Marcellus uerborum Aſterij, infert Acacius dicens: Ponens igitur hæc, & procedens in abnegatione imaginis & eſſentiæ Saluatoris noſtri, & filiationis unigeniti ex patre, & prærogatiuæ primogeniti totius creaturæ, & ſolitatis unigeniti, & perfectionis ex perfecto, & regni ex rege, et dominationis ex Domino, & deitatis ex Deo, & in ſumma, eſſentiæ et conſilij & potentiæ ac gloriæ Dei imaginis nihil euariantis, & non paucis uerbis negans coram hominibus, & ob id negandus coram patre ipſius: palàm hæc ſcribis. Hæc uerba manifeſte malam ipſius de deitate Patris ac Filij opinionem declarãt. At huius abnegatio, tuam prauam ac peruerſam opinionem de deitate ac eſſentia CHRISTI manifeſte coarguit. Friuola igitur quę ſequuntur, infert ſcribens, Nihil igitur ipſum ex his quę antea dixit, eſſe uult, omnium enim horum imaginem ipſum eſſe dicit. Igitur ſi eſſentiæ eſt imago, non poteſt ipſa eſſentia eſſe: & ſi conſilij eſt imago, non amplius ipſum conſilium eſſe poteſt: et ſi potentiæ, non amplius ipſum conſiliũ eſſe poteſt: etſi potentię, non amplius potentia: etſi glorię, nõ amplius gloria. Nam imago non ſuijpſius, ſed alterius cuiuſdam imago eſt. friuola autem ô Marcelle & falſa ſunt hæc omnia. Omnia enim quæ antea dixit, Aſterius ipſum eſſe uult, dum ait: Rex regem, Dominus Dominum, Deus Deum: & deſtruit tuam inanimatam imaginem, ex tua ſententia ſola humana arte conſtantem. Omnium enim horum uiuam imaginem dicit, & uiuæ imaginis genitoris effigiem exiſtentem. Et eſſentiæ ipſam eſſentiam imaginem dicit, & conſilij ipſum conſilium, & potentiæ ipſam potentiam, & gloriæ ipſam gloriam, & non ſuijpſius, ſed alterius imaginẽ. Tu uero Deum ex Deo filium non confitens, neq; lumen de lumine, neque potentiam ex potentia: neq; Deum, neq; lumen, non potentiam, non eſſentiam, non conſilium, non gloriam, filium eſſe uis. Verum corpus hæc abolet impie in conſummatione cum his. Et negas quidem hoc, Deus erat Verbum: filiũ uero Dei uocas, aut nomine ſolo, aut hominũ: quo diuerſi generis genitor ſit Deus, et filius adoptione genitus: iuxta hoc, Filios genui et exaltaui: et iuxta hoc, Accepiſtis ſpiritũ adoptionis: et hoc, Offerte Domino filij Dei. Eſſentiæ igitur & potentiæ & conſilij & gloriæ nihil euariantẽ imaginem, filium patris Aſterius dicens, omnes paternos characteres filio ineſſe dicit. & cõſilia patris expreſſa eſſe, aut data eſſe filio, quæ nõ ſunt alia præter ipſum. Omnia igitẽ quæ antea dixit, ipſum eſſe uult. Non enim imaginẽ in coloribus intelligit, neq; tertiũ pictorem inducit, quo diſcordantes ad patrem colorũ qualitates alicubi pingat, & hoc filium uocet. Sic enim tu intelligens et non intelligens dicis, igitur ſi eſſentiæ eſt imago, non poteſt ipſa eſſentia eſſe. & ſi conſilij, non amplius ipſum conſilium. Verum ex noſtra ſententia, ſi eſſentiæ eſt imago uiua, ipſa eſſentia poteſt eſſe & eſt. Et ſic eſſentiæ eſſentiam imaginẽ dicimus, propter imitationem ſimilimã uitæ & operationis, ita etiam conſilij conſiliũ imaginẽ ipſum magni conſilij angelũ, & potentiæ ac gloriæ potentiam ac glo„ riam. Et hæc cõfirmat hoc, Quemadmodũ enim pater habet uitam in ſeipſo, ſic etiam „ filio dedit uitã habere in ſeipſo. Et, Quemadmodũ pater ſuſcitat mortuos & uiuificat. nam uox quemadmodũ, & ſic, imaginariæ imitationis ac ſimilitudinis exactã & abſolutam effigiẽ ſignificat. Et poſt alia pauca, Non enim uerbum Deus, ſed IESVS exhibens uitã & pulchritudinem ac formã, ipſe uitæ exors & nõ pulcher ac deformis eſt, in mortificatione, aut non eſſe conſideratus: ſed paternis characteribus formatus eſt, nõ

Aſterij uerba ab Acacio approbata.

uelut

uelut alius ipſe exiſtens, & alios characteres formæ habens, ſed in ipſo eſſe eius, characteres ſunt, & in characteribus, ipſum eius eſſe. At imago alterius & non ſuijpſius imago exiſtens, quemadmodũ etiam tu uis, exemplaris characteres in ſeipſa ferens, diuerſitatem declarat. Diuerſitatẽ uero uelut ſimilitudinẽ, nõ enim ſuijpſius, ſed alterius cuiuſdam imago eſt. Hic igitur eſt imago Dei inuiſibilis. Imago igitur patris filius, uiua uiuentis, in motu et operatione poteſtateq́ ac cõſilio & gloria: non inanimata, neq; immobilis, quæ in alio quidem ipſum eſſe habet ac pingitur, ipſa uero in ſeipſa & per ſeipſam in motu non eſt. Et eſt imago nihil euarians, non quod nihil euarians identitas patrem faciat, ſed filium abſolutum. Hactenus Acacius. Cęterum nunc dicunt orthodoxi & fratres noſtri ac cõfeſſores, à quibuſdam diſcipulis à Marcello relictis, editionem confeſſionis fidei purgatæ ſe accepiſſe, cuius ſubtilitatem quum ipſe non percipiam, ipſam hic appoſui. Et eſt exemplar hoc.

Marcelli fides conſcripta.

REuerendiſſimis & ſanctiſſimis epiſcopis, in Dioceſarea exulãtibus propter orthodoxam in Saluatorem noſtrum IESVM CHRISTVM fidem, Eulogio, Adelphio, Alexandro, Ammonio, Harpocrationi, Iſaac, Iſidoro, Annubioni, Pitimo, Euphratio, Aaroni: preſbyteri ab Ancyra Galatię, Photinus, Euſtathius, alius Photinus, Sigerius, & diaconus Hyginus: et hypodiaconus Heracides: et lector Elpidius: et præſes Cyriacus, in Domino gaudiũ. Quum nos profecti fuerimus ad ueſtram pietatem à prædicta noſtra patria, debitã uiſitationẽ facientes; & quum nos interrogati ſimus à ueſtra ſanctitate de fide noſtra, quomodo hac parte habeamus: & ſuſceperimus ueſtram eiuſmodi ſolicitã interrogationem, quam maximè feciſtis propter eos, qui uanè de nobis falſa inuulgare uolunt: neceſſariũ duximus uos de hoc certiores facere, nõ ſolum ex oſtenſis ueſtræ ſanctitati à nobis literis, quas ad nos beatiſſimus Papa Athanaſius ſocialiter ac familiariter ſcripſit: ſed etiam ex hac noſtra cõſcripta cõfeſſione, quod neq; ſentimus, neq; ſenſimus unquam aliquid extra decretã in Nicæa uniuerſalẽ & Eccleſiaſticam fidem, quam ſanè confitemur nos potentia ſentire, deteſtantes eos qui audent creaturã dicere Spiritũ ſanctũ, & hæreſim Arianam, Sabellijq́ ac Photini, & Pauli Samoſatenſis, & eos qui nõ dicunt ſanctã Trinitatem, tres perſonas incircũſcriptas, & in ſubſtantia exiſtentes, & coeſſentiales, & cõſempiternas, & perfectas: deteſtãtes item eos qui dilatationẽ, aut contractionem, aut operationẽ patris filium dicunt: et eos qui Deum Verbũ filium Dei ante ſæcula, & conſempiternũ patri, & in ſubſtantia, & perfectum filium ac Deum non confitentur. Si quis eundem Patrem & Filium & Spiritum ſanctũ dicit, anathema ſit. Si quis principiũ aut finem filio Dei & Verbo, aut regno ipſius tribuit, anathema ſit. Si quis patrẽ patris dicit filiũ, aut Spiritum ſanctũ, & nõ cõfitetur filium Dei ex eſſentia patris ante omne conſiliũ genitũ eſſe, anathema ſit. Cæterũ de incarnatione Dei Verbi unigeniti filij Dei, confitemur quod filius Dei etiã homo factus eſt citra peccatũ, iuxta aſſumptionẽ totius humanæ naturæ, hoc eſt animæ rationalis & intellectualis, & carnis humanæ. Credimus in unũ Deum patrẽ omnipotentẽ, omniũ uiſibiliũ ac inuiſibiliũ creatorẽ: & in unũ Dominũ IESVM CHRISTVM filiũ Dei genitũ ex patre unigenitũ, hoc eſt ex eſſentia patris, Deum ex Deo, lumen de lumine, Deum uerũ ex Deo uero, genitũ non factum, coeſſentialem patri, per quẽ om̃ia facta ſunt, quę in cœlo ſunt & in terra. Qui propter nos homines & propter noſtrã ſalutẽ deſcendit de cœlis, & incarnatus eſt, & homo factus eſt, ac paſſus, & reſurrexit tertia die, & aſcẽdit in cœlos, & uenturus eſt ad iudicandũ uiuos ac mortuos: et in Spiritũ ſanctũ. Eos uero qui dicũt, Erat aliquãdo quãdo nõ erat, & anteaquã gignerẽt nõ erat, & quod ex nihilo factus eſt, aut ex alia ſubſtantia aut eſſentia ipſum eſſe dicũt, aut mutabilẽ aut alterabilẽ filiũ Dei: hos deteſtatũ catholica et Apoſtolica Eccleſia. Ego Photinus presbyter catholicæ in Ancyra Eccleſiæ, ſic credo & ſentio, uelut pręſcriptũ

Gradus clericorum quinq;.

Fidei cõfeſſionis exemplũ.

eſt. Ego Sigerius eiuſdem Eccleſiæ presbyter, ſic credo et ſentio, uelut præſcriptum eſt. Ego Hyginus eiuſdem diaconus, ſic credo & ſentio, uelut præſcriptum eſt. Ego Heraclides eiuſdem Eccleſiæ hypodiaconus, ſic credo & ſentio, uelut preſcriptum eſt. Ego Elpidius lector eiuſdem Eccleſiæ, ſic credo & ſentio, uelut preſcriptum eſt. Ego Cyriacus præſes eiuſdem Eccleſiæ, ſic credo & ſentio, uelut præſcriptum eſt. Hæc ſunt quæ ab ipſis ad confeſſores ac patres ſcripta ſunt. Si itaqꝫ poteſt ab intelligentia præditis intelligi, inter meliores eſſe, ſanè ſic locetur. Si uero etiam illic rurſus per tractationem in ipſa apologia, erronea quædam ſunt & non recta, rurſus ſimiliter à ſtudioſis locetur. Quum igitur predictorum omnium narrationem exequuti fuerimus de eodem Marcello, præteribo etiam hunc, & conſequentes conſiderabo.

Contra Semiarios, hæreſim LXXIII.

QVum per potentiã Dei impietatem Arij confregerimus, & eorum qui poſt ipſum fuerunt, Photini inquam & Marcelli, qui ſanè in paucis à ueritate emotus fuiſſe uidetur, quæ ab initio euomuit, uelut uir ebrietate occupatus: contingat autem ut ſodales ipſius corrigãtur, ſi modo corrigi poterint: ſed & quum ex ipſo Ario enata zizania, per diuinum uerbum quod ſuper omnem ancipitem macheram penetrantius eſt, exciderimus: conſiderabimus quomodo quidam ex inſania ab ipſo Ario producta ſemiarianiſſant, illius quidem nomen negãtes, ipſum uero & prauam ipſius opinionem induti, prætextu quodam aſcititio faciem ſuam alteratam obuelantes. Quemadmodũ enim in ſcena fabularum actio conficto uelamine obducta eſt, ita ut perſonis alijs ſuas facies occultent, & intra perſonã turpes & ebrietate plenas comœdiæ tractationes narrent, aut aliàs ad hoc inducti, aut ueterum fabulas exprimentes, quum poetæ apud ipſos hoc fecerint. Sic etiam hi decipere uolentes ſimplices, ipſi quidem ſunt & facie & moribus & praua opinione, qualis Arius & Ariomanitæ. Et fraudulentæ nimirũ aſſentationis gratia confeſſam apud illos peruerſam doctrinam ornare uolentes, creaturam quidem filium Dei dicunt: quo uero decipiant, & filio Dei quid largiantur, cum aſſentatione ad eos qui per ſermonem hunc corrupti ſunt, præſtigiatorum modo dicunt, non dicimus creaturam uelut unam ex creaturis, neqꝫ genituram uelut unam ex genituris ſiue germinibus. At uero coeſſentialis uocem penitus reijciunt, nimirum uelut alienam à diuina Scriptura. Verum de his in tractatu cõtra Arium exactiſſime diſſeruimus. Quo uero ſimile huic uerbum proponant, Baſilius inquam & Georgius, uelut huius ſemiarianorum hæreſis præſides, non dicimus, inquiunt, coeſſentialem, ſed eſſentia ſimilem. fuerunt autem hi qui à Synodo diuiſi ac ſeparati ſunt, ipſius Ariomanitidis hæreſis idem Baſilius Ancyranus princeps, & Georgius Laodiceæ, & Daphnes ad Antiochiã ſitæ, ſiue cauæ Syriæ epiſcopus. Iidem uero & de Spiritu ſancto ſimiliter ut pneumatomachi ſentiunt. Nõ enim amplius uelut cum pudore, aut cum dubio ſermone, uelut de filio perfectam creaturam ipſum dicere uerẽtur, etiamſi ſic de ipſo ſentiant, & propter hominum metum ſimilem eſſentia inferant, & creaturã non ut unam ex creaturis dicant: uerum de Spiritu ſancto, uelut dixi, nõ dubitanter progrediuntur, ſed uelut rabioſi canes impudenter, creaturam ipſum penitus decernunt, atqꝫ ſic affirmãt & à Patre & à Filio alienum eſſe. Et ut ne quis dicat nos calumnias contra aliquos proferre, hic apponam uelut unuſquiſqꝫ ipſorum epiſtolam ſcripſit, Baſilius quidem unam, Georgius autem Laodiceæ cum Baſilio & his qui cum ipſis fuerunt, aliam: & ſunt hæ. Sancta Synodus in Ancyra, accedente paſchate ex diuerſis prouincijs congregata dominis uenerandiſſimis, & unanimis comminiſtris in Phœnice, & reliquis eadem nobiſcum ſentientibus, in Dño gaudium. Optamus quidẽ poſt tentationis Eccleſiaſticæ fidei tormentũ, quod uelut in igne factum eſt, his qui pro fide in medio fuerunt: & poſt ea quæ in Cõſtãtinopoli facta ſunt propter Marcellũ, & poſt editionem

Baſilius & Georgius ſemiariani.

Laodicea, Daphne, Antiochia.

Synodi circa paſchatis feſtiuitatem cõgregatæ.

editionem fidei in Synodo congregata ob feſtum dedicationis Eccleſiæ in Antiochia: & poſtea quæ acta ſunt in Sardica Synodo, & fidẽ quæ illic effloruit: & amplius poſt ea quæ in Sirmio propter Photinum facta ſunt: in his ratiocinationibus, quas ob ſingula de fide capita interrogati, de his qui in Sardica aduerſus orientem diſſenſerunt, expoſuimus, de cætero conquieſcere, & unita in pio regno domini noſtri Conſtantini Eccleſia, ab oriente uſq; ad occidentes ſcandalis eiectis, pacem agere, & cultui Dei attendere. Quandoquidem uero, uelut apparet, nõ ceſſat diabolus per propria uaſa conari res ſuas, quo ſanè omnino ea quæ de Domino prædicta ſunt, & per ſanctũ Apoſtolum conſona uelut ob cuſtodiam fidelium prædicata, ad defectionem deducat, excogitans nouationes contra Eccleſiaſticam fidem: & nunc quoſdam in ſpecie pietatis ſibi familiares facere, & per ipſos prophanas nouitates contra piam ingenuitatem unigeniti filij Dei excogitare: prius quidem audientes per Antiochiam diſcurrere quoſdam, imò & per Alexãdriam, inſuperq; Lydiam atq; Aſiam, & immittere ſcintillas impietatis ſimpliciorum animis: ſperamus propter temeritatem impietatis, ac tantam impudentiam ipſorum, debellantibus ipſos etiam dominis comminiſtris in loco, marcidam fore excogitatam hæreſim, & extinctum iri maliciam. Quando uero deinceps & qui ex prædictis locis acceſſerunt, & qui ex Illyrico uenerunt, annunciant operam adhibuiſſe huius mali repertores, & plures lædere audere, & ad maliciam fermentare: nõ amplius differre ſuſtinẽtes, imò etiam literas adepti unanimis cõminiſtri noſtri Georgij Laodiceæ Eccleſiæ epiſcopi, quarum exemplar ſubiecimus: & teſtimonia eorum qui apud nos teſtati ſunt, coram Deo reueriti, prout cõcedebat tempus ſanctæ diei paſchatis incũbentis, congregati quotquot ſanè cõgregari potuimus, eo quod & hyems multis impedimento fuit, uelut nobis per literas ſignificarunt: in hanc ſpeciẽ fidei idioma edere ſtuduimus, quantum ſanè reſtat ad fidem in Antiochia, uelut diximus, editam in feſto dedicationis, imò & in Sardica, quam ſuſcepit Synodus in Sirmio: & ratiocinationibus illinc repetitis, explicare exacte fidem Eccleſiæ catholicæ in ſanctã Trinitatem, ad hoc autem, uelut antea diximus, innouationis ſpeciem ſolum, prout concedebat ſpiritus, indicantes. Et rogamus uos domini uenerandiſſimi cõminiſtri, ut eam adepti amplexemini traditam ex patribus fidem: & quod cõſona uobiſcum ſentimus ac credimus ſignificare, quo certiores facti hi qui eandem impietatẽ inducere audent, quod uelut hæreditatem quandã ſeruamus fidem, quam ex Apoſtolicis temporibus per patres qui in medio uſq; ad nos fuerunt, ſuſcepimus, ut aut pudefacti corrigantur, aut perſeuerantes ab Eccleſia exterminentur, ut qui defectionis locum filio iniquitatis per ſeipſas præparant, qui iam minatur ſe audere in templum Dei ſedere. Fides noſtra in Patrem & Filium & Spiritum ſanctum eſt. Sic enim dixit ac docuit diſcipulos ſuos Dominus noſter IESVS CHRISTVS: Euntes docete omnes gentes, baptizantes ipſas in nomen Patris & Filij & Spiritus ſancti. Igitur qui regenerati ſumus in hanc fidem, ſententiam ex nominibus pie intelligere debemus. Non enim dixit, baptizantes ipſos in nomen excarnis, & incarnati, aut immortalis, & qui mortis periculũ fecit, aut ingeniti, & geniti: ſed in nomen Patris & Filij ac Spiritus ſancti, quo nominibus attendamus ex naturalibus, in quibus patrem cauſam & autorem ſimilis ſuijpſius eſſentiæ intelligimus. Et filij nomen audientes, ſimilem intelligamus filium patris, cuius eſt filius. Credimus itaque in Patrem ac Filium & ſanctũ Spiritum, non in creatorem & creaturam, aliud enim eſt creator & creatura, aliud pater & filius: eo quod utrumque horum ſeparatũ eſt intelligentia. Quum enim creaturam dico, primum creatorẽ dico, & uox filius, uelut à corporalibus aſſumpta, & propter affectus ac defluxus corporalium patrũ & filiorũ intelligentiã exhibet purè, quod ex incorporali patre incorporalis filius originẽ habet. et ob id etiã creaturæ intelligentiã à corporali implicuit. Et quoniam creatura, quę facit filiũ ſolũ, à creatore alienitatẽ à paſſione accepit, ita ut ex creantis alie-

Fides Baſilij & Georgij ſemiarianorũ.

tis alienitate à paſſione ipſa creatura ſubſiſtat, utpote quam creans firmam prout uo-
luit, fecit: perfectam ſanè ex corporali patre ac filio, & ex corporali creatore ac creatura,
intelligentiam de patre & filio nos docuit. Ablato enim à creatura eo quod forinſecus
ſubſtitit, & adempto materiali, & alijs quæ de corporali creatura nomen continet, ſola
à creatura manet intelligentia, illa inquam, à paſſione aliena & perfecta ipſius creati,
iuxta quam creans creare uoluit quod creatum eſt. Si igitur à creato & creatura rurſus
alia eijcientes, ſolam intelligentiam accipimus ex alienitate à paſſione ipſius creantis, &
ex perfectione ac firmitate, & eo qualem eſſe uoluit creaturam: cõſequens eſt à patris &
filij nominibus (quandoquidem maxime in patrem & filium credere edocti ſumus)
unam quãdam intelligentiã nos pie accipere oportere. Quare & ob id, eiecto eo quod
eſt ſecundum affectum aut defluxum, patrem patrem filij intelligi, & filium non ſemi-
nario modo deiectum corporalibus naturæ modis perfici, qui ſemper ad incrementũ
ac corruptionem mouentur, ut characteras habeat uelut corporalia : & ſola relinque-
tur ipſius ſimilis intelligentia. Quemadmodum enim à creatura (rurſus dicimus) om
nibus eiectis, relicta eſt perfecta & à paſſione aliena ipſius creantis, & qualem uoluit ac
firma creaturæ intelligentia, ſic etiam de patre & filio omnibus corporalibus eiectis,
relinquetur ſola ſimilis & ſecundum eſſentiam animalis creatio. Nam omnis pater iu-
xta ſimilem ſui eſſentiam pater intelligitur. Si uero cum reliquis omnibus eiectis intelli
gentijs ex patris & filij nominibus, ſimul eijciatur etiam ſimilis ſecundum eſſentiam
animalis, quæ exhibet nobis ut de patre intelligamus: non amplius credetur pater & fi
lius, ſed creator & creatura, & ſuperflua nomina nihil à ſeipſis inferẽtia. Et erit ſic crea
tor quidem uelut Deus, in nulla omnino re pater. Nam quod non actionis pater dici
tur pater, ſed ſimilis ſuijpſius eſſentiæ, quæ iuxta talem actionem ſubſtitit, ex naturali
bus rationibus manifeſtum eſt. Quum enim multas actiones habeat Deus, ex alia qui
dem actione creator intelligitur, prout cœli et terræ ac omnium quæ in eis ſunt, imò e-
tiam inuiſibilium creator eſt. Verum pater unigeniti exiſtens, non uelut creator, ſed ut
pater qui genuit, intelligitur. Si uero quis propter ſuſpicionem circa corporales patres
ac filios, timeat ne incorporalis quid patiatur, dum gignit, niſi imperfectum fuerit id
quod gignitur, & quæcunque contingunt circa corporalem patrem ac filium reuerea
tur, ac detrahat genuinam de patre & filio intelligentiam, qualénam dixerit is aliud: fa-
cturam, & nunquam dicet filium filium. Siue enim magnitudine excedentem dixerit,
uelut cœlum montem aut collem excedit, ex facturarum genere ipſum, etiamſi magni-
tudine excedens intelligatur, declarabit: ſiue utilitate præminentem, uelut qui primus
ſit factus: ſiue qui ad aliorum opificium miniſterium exhibuit, neque ſic extra facta-
rum creaturarum intelligentiam ipſum conſtituet. Quemadmodum enim nihil dif-
fert, forcipe prunam de altari, & non ipſa manu tollere. & artis fabrilis eſt ferrũ in hunc
uſum uel alium, per manum fabricare. Erit enim & forceps & ferrum per manum fa-
bricatum ex genere facturarum. Ita nihil differet à creaturis, is per quem omnia facta
ſunt, ſi non eſt filius, uelut naturalis intelligentia ſuggerit: uerum factus primus erit
creaturarum, & inſtrumentum fiet creatori, per quem omnia conditor ipſe operatur.
Et non poterit quis comminiſci ac proferre proprie appellati patris & proprie filij in-
telligentiam, ex filijs qui communi modo ſic appellantur: alioqui ſic multi erunt fi-
lij Dei, quum dicat, Filios genui & exaltaui, ipſi uero me reprobauerunt. Et hoc,
,, Nónne pater unus omnium noſtrum? Et, Quicunque receperunt ipſum, dedit
Filij Dei multi eis poteſtatem filios Dei fieri, qui non ex uoluntate carnis, inquit, neque ex uolun
,, tate uiri, ſed ex Deo nati ſunt. Et præterea de inanimatis, Qui genuit glebas roris.
,, Nam per hæc amplius confirmabitur ipſum non eſſe filium communi modo, ſicut
,, neq; hæc, uerum creaturam eſſe uelut hæc, & appellationis filij ſolum participem eſſe.
At uero Eccleſia credit, quod Deus non ſolum eſt Creator creaturarũ, hoc enim & Iu

dæi

dæi & Græci ſciunt: ſed quod etiam pater eſt unigeniti, non ſolũ habens creandi actio
nem, ex qua creator intelligitur, ſed etiam priuatim & unice generandi, iuxta quam pa
ter unigeniti nobis intelligĩt. Hoc enim docens nos beatus Paulus ſcribit, Huius enim
gratia flecto genua mea ad patrem, ex quo omnis patrum familia in cœlo et in terra no
minatur: ſicut enim hi qui ſecundum propriarum eſſentiarum ſimilitudinem filios ha
bent, ſic & pater in cœlis nominatur, (à quo patres in terra ſecundũ eſſentiam nomi-
nati ſunt) ſecundũ ſimilitudinem ſuæ ipſius eſſentiæ penitus ex ipſo genitum filiũ ha-
bens. Et non poteſt intelligentia de his qui abuſiue & æquiuoce filij dicuntur, unigeni
to cõuenire. Quemadmodũ enim pyxis proprie dicitur uaſculum quod ex buxo factũ
Pyxidis significatio.
eſt, communis uero & abuſiue ab illo appellatur pyxis, etiam quod ex plumbo, aut
ære, aut aliqua alia materia paratum eſt. Neq; igitur ſicut qui genuit glebas roris, hoc
ipſum eſt eſſentialiter: abuſiue enim hic de creatura, genitoris uox aſſumpta eſt. Neq; ſi
cut hoc, Filios genui & exaltaui: nam & hic abuſiue à beneuolentia ac honore cogno-
minati ſunt. Neq; ſicut hoc, Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri: nam & hoc ſecũdum
uirtutem ac imitationem creaturæ acceptũ eſt, ita unigenitus intelligetur. Sed proprie
ſicut ſolus ex ſolo ſimilis ſecundũ eſſentiam ex patre, cuius & nominatus & intellectus
eſt, genitus filius. Si uero propter ratiocinandi impotentiam nõ habeat quis ratiocina
tionem, & ſtatuat ſic intelligendum uelut paſſionem aut diuiſionem aut defluxum ſu-
ſtinuerit pater, & fidem repellat, aut ab his qui piam de patre ac filio intelligentiam pro
ponunt, rationem exigat, ab hoc expetenda eſt ratio, quomodo Deus crucifigitur: &
quomodo ſtulticia Euangelicæ prędicationis, eo quod citra ratiocinationes, apud eos
qui ſibi & in mundo ſapientes uidentur fientes, contingit: ſapientior hominibus eſt,
quorum nullam rationem habet beatus Paulus, nam per potentiam à ſyllogiſmorum
arte alienam, ſtultam fecit ſapientiam eorum qui ſyllogiſmis cõcludere poſſunt. Dixit
enim, Veni annunciãs uobis myſteriũ Dei, non in ſapientia ſermonis, ut ne inanis red
datur crux CHRISTI. Qui igitur in ſapientia ſermonis exigit myſteriũ cum infatua-
ta ſapientia partem habens, ei ne habeatur fides uelut ſuſpecto circa myſterium, quan-
do etiam ille non confidit in ſapientia ſermonis, Paulus inquam, ut ne inanis reddatur
crux CHRISTI. Si uero in his reſpondet, non in ſapientia dicendi, ſed ſtulticiam om
nem ratiocinandi ſapientiam redarguens, per potentiam ratiocinationis exortem, ſo-
lam fidem accipit ad ſalutẽ eorum qui prædicationem ſuſcipiunt, neq; reſpondet quo-
modo pater citra paſſionem generat filium, ut ne inane reddatur myſterium filiationis
unigeniti ex patre: ſed infatuatam ſapientiam prudentium, uelut ſcriptum eſt: Vbi ſa-
piens, ubi ſcriba, ubi inquiſitor huius ſęculi: redarguit non in ſapientia ſermonis, ut ne
propter ſuſpectas ratiocinationes inanis reddatur pia intelligẽtia de Patre et Filio: ſed
citra paſſionem patrem & filium, patrem quidem ex ſeipſo genuiſſe abſque defluxu et
paſſione filium, filium uero ſimilem & ſecundum eſſentiam ex patre, perfectum ex per
fecto, unigenitum ſubſtitiſſe, credentibus aut ſuſpectis citra ratiocinationem prædica
bit. Abſurdum enim eſt, eum qui audit ex ſapiente Deo productam ſapientiam, qui
Deus ſapienter nouit genitæ ex ſeipſo ſapientiæ pater eſſe, cogitare paſſionem circa ſa-
pientiam ſubſiſtere, ſi debet ex ipſo ſecundum eſſentiam ſimilis ſapienti ſapientia ſub-
ſiſtere ac produci. Si enim neq; ſapiens Deus participabit ſapientia, compoſitè ſapiens
nobis intelligitur. At incompoſitè ipſe eſt ſapiens, eſt eſſentia: neq; ſapientia amplius fi
lius deinceps intelligitur. At ſapientia eſſentia eſt à ſapientis eſſentia, hoc eſt ſapientia
eſſentia filius ſubſiſtens, ſimilis erit & ſecundum eſſentiam ſapientis Patris, à quo
ſubſtitit productus ſapientia ipſe filius. Quapropter etiã ſolet beatus Paulus probe in
Hebraica lingua eruditus, ab eodem ſpiritu qui in ueteri ac nouo Teſtamento loquu-
tus eſt eaſdem intelligentias trahere, uelut à duobus pſalmis, ab eo qui dicit, Iudicia tua
abyſſus multa: & ab hoc, Semitæ tuæ in aquis multis, & ueſtigia tua non cognoſcen-

tur; de

„ tur: de iudicijs Dei ſermonem tranſmutauit; pro abyſſus multa, dicens ô altitudo diuitiarum: pro ſemitæ tuæ in aquis multis, & ueſtigia tua non cognoſcentur, imperueſtigabiles ponẽs: pro iudicia tua abyſſus multa, imperſcrutabilia iudicia tua dicens. Sic etiam ab ipſa ſapientia habitũ de ſeipſa, & patre, & erga hæc creata edoctus, in ſuis ſcriptis proponit nobis intelligentiam de patre & filio, & his quæ ex patre per filium facta

Paulus locos quoſdam Scripturæ mutauit

„ ſunt. Quum enim ſapientia dixerit, Ego ſapientia habitatione excepi conſilium, & cæ-
„ tera: & tranſierit ad ſermonem per quem, Dixit enim per me reges: & hoc, Si annunciauero uobis ea quæ per me facta ſunt, recordabor ut ea quæ ab æterno ſunt, enumerem: & dixit, Dominus creauit me principium uiarum ſuarum in opera ſua, ante ſæculum fundauit me, ante omnia genuit me: pro uoce principium, accepit Apoſtolus uocem primus: pro genuit me, partus: pro toto ſimul, Creauit me principium uiarũ ſuarum, & genuit me primogenitus omnis creaturæ. Verum pro fundauit, in ipſo creata ſunt omnia: pro per me facta ſunt quæ ab æterno ſunt, ſiue throni, ſiue dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates, omnia per ipſum & in ipſum creata ſunt. Omnibus igitur Apoſtolicis ad uerbum correſpondentibus ad ea quæ à ſapientia dicuntur, hoc eſt uoce principium, ad primus: & genuit, ad primogenitus: & creauit me principium uiarũ ſuarum in opera ſua, ad primogenitus omnis creaturæ: pro fundauit me, in ipſo creata ſunt omnia: pro per me, per ipſum. Manifeſtũ eſt autem quod etiam imago non deeſt, ſed pro Ego ſapientia, accepta eſt. Et ſicut Sapientia ſapientis filius, eſſentia eſſentiæ eſt, ſic imago eſſentię ſimilis eſt. Quapropter etiam intelligitur imago Dei inuiſibilis, qui eſt filius. Et habemus correſpondentes omnes dictiones. pro ſapiente, Deus: pro ſapiente, Deus: pro ſapientia imago: pro principio, primus: pro genuit, partus: pro toto ſimul, dicimus autem pro creauit me principium uiarum ſuarum in opera ſua, & genuit me Primogenitus omĩs creaturę, pro fundauit me, in ipſo creata ſunt, pro per me, omnia per ipſum & in ipſum. Et manifeſtũ eſt quod imaginem audientis filium Dei inuiſibilis, & ſic impudenter cauillari ſimilitudinem ſecundũ eſſentiam filij ad patrem conantes, uelut in omnibus aberrantes redarguit nõ ſolum Paulus, ſed etiam ante hunc Ioannes reuera tonitrui filius per propriam ſuam grandiloquentiam, uelut ex quibuſdã nubibus, ex ſapientiæ ænigmatibus, piam nobis de filio intelligentiam, iuxta ſimilem modum perſuaſit. Vide enim mihi, quod etiam ipſe quæ edoctus eſt à ſapientia, ea in Euangelio ab ipſo nobis prædicato tradidit. Quum enim ſapientia

Prouerbiorũ locus à Paulo mutatus.

Ioannes filius tonitrui.

„ dixerit, Creauit me principiũ uiarum ſuarum: principiũ expoſuit, dum dixit, In principio erat Verbum. At pro creauit me, dixit, & Deus erat Verbum: ut ne in prolatione, ſed in ſubſtantia ſolida paſſionis exortem ex patre Deum Verbum intelligamus. pro eram apud ipſum, apud Deum: pro me facta ſunt quæ ab æterno ſunt, omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil quod factum eſt: pro fundauit, In ipſo uita erat: cui par eſt, in ipſo creata ſunt omnia. pro Verbum caro factum, ſapientia ædificauit ſibi domum: pro eram apud ipſum gubernans, non poteſt filius facere à ſeipſo quicquam, niſi uideat patrem facientem. quæ enim ille facit, ea etiam filius ſimiliter facit. Quare habemus illud dictum, In ore duorum aut trium teſtium: ad demonſtrationem ſimilitudinis filij ad patrem ſecundũ eſſentiam. primus enim ſapientis ſapientiam filium: alter Dei uerbum unigenitũ Deum: tertius Dei filium imaginẽ dicit, ut Deus Verbum, & Sapientia, & imago, ſimilis ex omnibus, uelut antea dictũ eſt, & ſecundũ eſſentiam filius Dei & patris ab omnibus prædicetur. Inſuper uero adhuc amplius uelut Thomam, per actionis cõtrectationem, ad ſimilitudinem ſecundum eſſentiã Deus

Prouerbiorũ locus à Ioanne mutatus et expreſſus.

„ Verbũ nos adducit, dicens: Sicut pater habet uitã in ſeipſo, ſic etiam filio dedit uitam habere in ſeipſo. Si enim hoc, Sicut pater habet: non uelut in alio intelligitur. Nõ enim aliud eſt pater, & aliud uita in ipſo, ut aliud continens, aliud contentum intelligatur: ſed ipſe incompoſite eſt uita pater, Et ſicut habet ipſe, ita dedit etiam filio, nimirum incompo-

incompoſitè ſicut pater. Et manifeſtum eſt quod ſic habet, quoniam non ingenito modo habet, neque compoſitè habet, ſimiliter omnia ſecundùm eſſentiam, & incompoſitè ſicut pater: quum clarum hoc ſit, quod ſimile nunquam idem eſſe poteſt cum eo cuius eſt ſimile. Quæ res uel hinc demonſtratur, quod in ſimilitudine hominum factus eſt filius Dei. & factus quidem eſt homo, non autē per omnia idem quod homo. Et in ſimilitudine carnis peccati fuit, ac fuit quidem in affectibus qui cauſa ſunt peccati in carne, famis inquam, & ſitis, ac reliquis. non fuit autem in identitate carnis peccati. Quare etiam ex Apoſtolicis teſtimonijs, ſimilitudo ſecundùm eſſentiā filij ad patrē prædicatur. Sicut enim in ſimilitudine hominū factus, & homo erat, & non per omnia homo: homo quidem, eo quòd carnem humanam aſſumpſit. nam Verbum caro factus eſt. Non erat autem homo, quoniam non ſimiliter ſicut homines genitus eſt. non enim ex ſemine & coitu. Ita etiam ante ſecula filius, Deus quidem eſt, eo quòd filius Dei eſt: ſicut homo, eo quòd filius hominis: non autē idem cum Deo & patre genitore. ſicut non idem cum homine, eo quòd ſine defluxu & paſſione, & ſine ſeminio ac uoluptate. Et in ſimilitudine carnis peccati, eo quòd famem & ſitim ac ſomnum in carne ſuſtinuit, ex quibus affectibus mouentur corpora ad peccandum. Quum autem ſuſtineret prædictos carnis affectus, nō ex illis ad peccandum cōmouebatur. Sic etiam filius exiſtens Dei, & in forma Dei exiſtens, & æqualis Deo exiſtens, proprietates quidem habuit deitatis, ſecundùm eſſentiam incorporeus exiſtens, & ſimilis patri ſecundùm deitatem, & incorporalitatem atque actionē: quemadmodum ſimilis carni, eo quòd caro eſſet, & affectus carnis ſuſtineret, non tamen idem eſſet: prout Deus erat, neque forma eſt Dei, ſed Deus: neque æqualis eſt Deo, ſed Deus: neque principaliter uelut pater, quemadmodum non ad peccandum homo, ſed ſimiliter actione uelut homo. Quæcunque enim fecerit pater, ea & filius ſimiliter facit. Quemadmodum ſanè hic non ad peccandum, ſed ſimiliter his qui in carne ſunt commouebatur. Nam abſurdum eſt, ab eo quidem quod ſecundùm naturam eſt, ipſum uenire ad hoc quod præter naturā eſt: hoc eſt, à Deo factum filium hominis, ſimilem fieri his qui ſunt ſecundùm naturam, id eſt natura hominibus, in ſuo ipſius quod habet præter naturam. In ſuo uerò quod habet ſecundùm naturam, non eſſe ſimilem ipſum patri ſecundùm naturā, qui ex Deo Deus genitus eſt. Et manifeſtum eſt quod qui non ſecundùm eſſentiā dicunt ſimilem patri filium, neque filium dicunt, ſed creaturam ſolum: neque patrem patrem, ſed creatorem: quum ipſius uocis ſimilis intelligentia ac ſignificatio, non ad identitatem patris ducat, ſed ad ſimilitudinē ſecundùm eſſentiam, & ad inenarrabilem ex ipſo citra paſſionem generationem ac natiuitatem. Quemadmodum enim (repeto ſermonem) in ſimilitudine hominum, & in ſimilitudine carnis peccati, non ad identitatem hominis ducebat, ſed ad carnis eſſentiæ ſimilitudinem, propter prædicta: ſic neque filius ſimilis ſecundùm eſſentiam exiſtens genitori patri, ad identitatem patris ſuam ipſius eſſentiā ducet, ſed ad ſimilitudinem. Et ſi quis ſapientiæ mundi addictus, quam Deus infatuauit, non attenderit in ſapientia ſermonis prædicationi, & cum fide confeſſus fuerit ſimilitudinem ſecundùm eſſentiam filij ad patrem, uelut falſò dicens patrem & filium, & neque patrem dicens uere, neque filium: ſed creatorem & creaturam, & communem faciens patris & filij intelligentiam in reliquis creaturis, & cauillari uolens, ſiue ob utilitatem, ſiue magnitudinis excellentiam, primum eſſe creaturarum, & nulla re confitens eccleſiaſticā fidem in patrem ac filium: is, uelut qui aliud quàm quòd Apoſtoli nos docuerunt Euangelium prædicare uult, anathema ſit. Et ſicut iuxta beatū Paulum antè diximus, etiam nunc rurſus dico repetoq́;, ac neceſſariò pronuncio: Si quis ſapientem ſolum audiens patrem, etiam ſapientiam unigenitum huius filium ipſum eſſe dixerit, ſapientiam ſoli ſapienti, tollens eſſe filium: anathema ſit. Et ſi quis ſapientē audiens patrem, & ſapien-

Similitudinis ratio.

Homo nō homo Chriſtus.

tiam filium ipſius, diſſimilem dixerit ſecundùm eſſentiam ſapientiam ſapientis Dei, ue
lut non dicens ſapientem ſapientiæ uerè patrem, anathema ſit. Et ſi quis Deum intelli
gens patrem, ipſum uerò in principio Verbum & Deum hunc, dixerit apud Deum
Verbum ac Deum, ipſi Deo apud quem Verbum & Deus, uelut non dicens uere fi-
lium, anathema ſit. Et ſi quis unigenitũ Dei Verbum filium audiens Dei, apud quem
Verbum & Deus, diſſimilem dixerit ſecundùm eſſentiam Deum Verbum patris, &
Deum Dei ac patris, apud quem unigenitus in principio erat Deus Verbum, uelut
nõ dicens uere filiũ, anathema ſit. Et ſi quis imaginem audiens filium Dei inuiſibilis,
idem dixerit imaginem cum Deo inuiſibili, uelut non cõfitens uere filium, anathema
ſit. Et ſi quis imaginem audiens unigenitum filium inuiſibilis Dei, diſſimilem dixerit
ſecundùm eſſentiã filium qui eſt imago Dei inuiſibilis, cuius imago etiam ſecundùm
eſſentiã intelligitur, uelut non uere dicens filiũ, anathema ſit. Et ſi quis audiens filium
dicentem, Quemadmodum enim pater habet uitam in ſeipſo, ſic etiã filio dedit uitam
habere in ſeipſo: idem dixerit eum qui accepit à patre uitam, & cõfitetur hoc, & Ego
uiuo propter patrẽ, cum eo qui dedit, anathema ſit. Et ſi quis audiens hoc, Sicut enim
pater uitam habet in ſeipſo, ſic etiam filio dedit uitam habere in ſeipſo, diſſimilem di-
xerit ſecundùm eſſentiam filium patri, conteſtans quod ſic habet, uelut dixit, anathe
ma ſit. Manifeſtum enim eſt quod uita, quæ in patre intelligitur, eſſentiã ſignificante,
& uita unigeniti, quæ ex patre genita eſt, eſſentia intellecta: uox ſic, ſimilitudinẽ eſſen-
tiæ ad eſſentiam ſignificat. Et ſi quis hoc, Creauit me: & hoc, Genuit me: de ipſo au
diens, genuit me non de ipſo ſecundùm eſſentiam intelligit: ſed idem dixerit Genuit
me, cum creauit me: uelut non dicens filium citra paſſionem perfectum, ex duobus
nominibus, nempe creauit me, & genuit me, creaturam ſolum confitens, & non am
plius filium, uelut ſapientia ex duobus piè intelligentiam tradidit, anathema ſit. Et ſi
quis dum filius ſecundum eſſentiam ſimilitudinem ad ſuum patrem nobis reuelat,
dum ait: Sicut enim pater uitam habet in ſeipſo, ſic etiam filio dedit uitam habere in
ſeipſo. & ſecundùm actionem ſimilitudinem, dum dicit, Quæcunque enim pater
fecerit, ea & filius ſimiliter facit: ſolam ſecundùm actionem ſimilitudinem conceſſe-
rit, & eam quæ ſecundùm eſſentiam eſt, quæ præcipua fidei noſtræ pars eſt, à filio
abſtulerit, uelut ſeipſum priuans uita æterna, quæ in cognitione patris & filij eſt, ana
thema ſit. Et ſi quis in patrem & filium credere profitens, patrem non eſſentiæ ſimi-
lis ipſius patrem dixerit, ſed actionis, uelut prophanas innouationes contra eſſen-
tiam filij Dei loqui audens, & uere filium eſſe tollens, anathema ſit. Et ſi quis filium
ſimilem ſecundùm eſſentiam intelligens, illius cuius etiam intelligitur filius, aut idem
dixerit cum patre filium, aut partem patris, aut ſecundùm defluxum ac paſſionem,
uelut corporales filios, incorporalem filium ex incorporali patre productum ſubſti-
tiſſe, anathema ſit. Et ſi quis eo quòd pater nunquam filius intelligitur, & filius nun-
quam pater intelligitur, aliud dixerit filium à patre, eo quòd pater aliud eſt, & aliud fi
lius, uelut dictum eſt, Alius eſt qui teſtimonium præbet de me: &, Teſtatur, inquit,
qui me miſit pater: propter hanc, quæ piè in Eccleſia intelligitur, proprietatem per-
ſonarum patris & filij, timẽs ne forte idem intelligatur filius cum patre, diſſimilem di
xerit ſecundùm eſſentiam filium patri, anathema ſit. Et ſi quis in tempore patrem, pa
trem unigeniti filij intelligit, & non ſuper tempora, & omnes humanas cogitationes
credit unigenitum filium ex patre citra paſſionem ſubſtitiſſe, uelut tranſgrediens apo
ſtolicam prædicationem, quæ tempora quidem de patre ac filio reprobat, fideliter au
tem nos hoc docet, In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus
erat Verbum, anathema ſit. Et ſi quis patrem tempore ſeniorem dixerit filio ex ipſo
unigenito, iuniorẽ uerò tempore filium patre, anathema ſit. Et ſi quis temporis exor-
tem unigeniti filij ex patre ſubſtantiam, ad ingenitam Dei eſſentiam referat, uelut filio

patrem

patrem dicens,anathema ſit. Et ſi quis poteſtate ſola patrem dixerit unigeniti filij,& non poteſtate ſimul & eſſentia patrem unigeniti filij, uelut ſolam poteſtatē accipiens, & ipſum ad reliquas creaturas cōmunem faciens, & nō dicens uerè ex patre genuinū filium,anathema ſit. Et ſi quis poteſtate & eſſentia dicens patrem,patrē filij,coeſſentialem autem aut eiuſdem eſſentiæ cum patre filium dixerit,anathema ſit. Et ſunt qui ſubſcripſerunt, Baſilius, Euſtathius,Hyperechius,Letoius, Heorticus, Gymnaſius, Memnonius,Eutyches,Seuerinus, Eutychius, Alcimedes, Alexander. Sic credo,& uelut præſcriptū eſt etiam per ſubſcriptionem confiteor.

Hactenus Baſilij & Georgij commonefactio.

Eſſentiæ uocabulum.

Eſſentiæ nomen nudo modo in ueteri ac nouo Teſtamēto non habetur, ſenſus autem & ſignificatio eius ubiq; habetur. Et primum in his quæ Deus Moſem mittens, dixit: Sic dices ad filios Iſraël, Qui eſt,&c. uelut de eo qui primariò pater intelligitur, ex quo omnis patrum familia in cœlo & in terra nominatur, qui neq; ex aliquo eſt,& his quæ ſunt,ut ſint cauſa eſt. Quandoquidem uerò & filius eſt qui eſt,accepit hoc ex Euangelio ſecundùm Ioannem dicentem, In principio erat Verbum: & occaſionem reperit Paulus Samoſatenſis,& Marcellus,nō amplius dicentes filium Dei filiū uere, ſed prætextu ex uoce Verbum arrepto , Verbum & ſermonem ex ore uoluerunt dicere filium Dei, ideoq; coacti ſunt patres qui Paulum Samoſatenſem condemnarunt ob talem opinionem,quo oſtenderent quod filius ſubſtantiā habet,& exiſtens eſt,& eſt qui eſt,non autē Verbum ex ore eſt, eſſentiam dicere etiam filium, differentiā eius quod per ſeipſum exiſtit, & eius quod nō exiſtit, eſſentiæ nomine oſtendentes. Nam Verbū per ſeipſum nullam ſubſtantiā habet,& nō poteſt eſſe filius Dei,alioqui multi ſic erunt filij Dei. Multa enim cōfitetur pater loquens ad filium: quum dicat, Fiat firmamentum,fiant luminaria,producat terra,& faciamus hominem. Quare pater ad filium loquitur,& uerba quidem Dei quæ loquitur ad filiū,non ſunt filij. Verùm filius ad quem loquitur pater,cum alijs pie appellatur panis,& uita,& reſurrectio. Inſuper & Verbum nominatur,quoniā interpres eſt uoluntatū Dei. Itaq; ut ne hæretici decipientes ſimpliciores, dicerent filium idem cum uerbis quæ loquitur Deus,patres differentiam filij Dei ad uerba Dei oſtendentes,filium eſſentiā uocauerūt. Ita differentiā declarantes,quod Deus eſt qui eſt,& uerba quæ loquitur ſunt,ſed non eſſentiæ Dei, uerum uocales actiones. At filius Verbum exiſtens, nō eſt uocalis actio Dei,ſed filius exiſtens,eſſentia eſt. Si enim pater eſt qui eſt, & filius eſt qui eſt,eſt autē ſic filius,uelut qui ex Deo ingenuè ipſum eſſe habet: Verbum intelligetur filius, nō uelut uerba quæ Deus loquitur. Illa enim ipſum eſſe in loquente habent. hic uerò eo quòd ex patre genitus eſt,& patrem audit, & patri miniſtrat, ipſum eſſe habet. Hanc igitur ſubſtantiā patres uocauerunt eſſentiam. Similem igitur intelligimus filium patri per omnia,pugnantes & aduerſus hanc quæ nunc exorta eſt in Eccleſia hæreſim. Nam præſens hæreſis iuxta uoluntatē & actionē pronunciat eſſe ſimilem filium patri, iuxta eſſentiā uerò diſſimilē eſſe filium patri. Quare cōfirmatur à præſentibus nouis hæreticis,quod uoluntas quidem filij, & actio filij, ſimilis eſt uoluntati patris, & actioni patris. Ipſe autem filius diſſimilis eſt patri. Et propterea uoluntatem quidem filij & operationem ſimilem eſſe uolunt uoluntati ac operationi patris,filium autē non uolūt ſimilem eſſe patri. Quoniā affirmant non eſſe ex Deo genitū filium,ſed ſolum creaturā eſſe ipſum: & hunc differre à cæteris creaturis, quod præminet magnitudine, & quod primus omnium productus ſubſtitit, & quod miniſtro ipſo uſus eſt Deus ad reliquorū opificium. Nam,inquiunt,hæretici,alia quidem per filium Deus fecit,ipſum autē non per aliquem,ſed ipſe ipſum per ſe fecit,& præminentē magnitudine & potentia omnibus fecit. Et propterea ipſum uocauit unigenitū filium. Nos uerò qui de catholica Eccleſia ſumus,& ex diuinis Scripturis confeſſionem fidei accepimus,ſic habemus: Quod

Verbi ad uerbū differētia.

Creatura quomodo dicatur filius Dei ab hæreticis.

pater ſimilis ſuijpſius filij eſt pater, & filius ſimilis eſt patris, ex quo pater filius intelligitur: Ita ut nos amplius decernamus, atq; ſic mentem purgemus, uelut aduerſus Sabellios ac reliquos, quod neq; filius poteſt pater, neq; pater poteſt eſſe filius: ſed filius, filius: & pater, pater, & non filius. In his enim eſt exacta ſinceritas cognitionis perſonarum, quod pater, pater ſemper exiſtens, carnis exors eſt & immortalis: filius autem filius exiſtens ſemper, & nunquam pater exiſtens (Semper autē dicimus propter temporis excluſionē & ſubſtantiæ incomprænhenſibilitatem) carnem aſſumpſit iuxta uoluntatem patris, & mortem pro nobis ſuſtinuit. His ita probè diſcretis, admirandi illi hæreſis propugnatores, duo procurare ſtudent. Vnum quidem, ut nō amplius dicāt patrem & filium, ſed ingenitū & genitū. Et per hoc, hæreſis cōmentum ac ſophiſma Eccleſiæ ſuperinducere ſe putant. Intelligunt enim ſapientes rerum diuinarum, ingenitum minus eſſe quàm nomen patris. Nam uox Ingenitum, quod quidem nō genitus eſt ſignificat, nondū uerò an & pater eſt ſignificat. At uox pater, plus eſt quàm nomen ingeniti. In ingenito enim non apparet patris potentia. Verùm in nomine pater, ſimul apparet quod nō eſt filius ipſe pater, ſimulq; propriè intelligitur pater, & quod cauſa eſt ſimilis ſuijpſius filij. Atq; unum quidem hoc eſt. Alterum uerò, quod quum antea ſcripſerint diſſimilem ſecundùm eſſentiā filium patri, & putarent ſe cōdemnare Eccleſiam per literas quas à uenerando epiſcopo Oſia uenati eſſent, in quibus diſſimilis ſecundùm eſſentiam habetur, poſtquam redijſſent illi ex oriente ad Sirmium, collegerunt & hoc huius hæretiſmi maleficium, ut ne pœnas darent ob facinora in orientalem fidem perpetrata: & conati ſunt eſſentiæ nomen, quod in uſu patribus eſt, propter prædictas cauſas tollere ex eccleſiaſtica doctrina, quo etiam hac parte hæreſim ſuam corroborare uiderētur. Opinati enim ſunt, quod ſi eſſentiæ nomen eiectum eſſet, iuxta uoluntatem ſolum, & iuxta actionem ſimilem patri filium dicentes: poteſtatem ſe habituros, dum eſſentia non nominaretur, de cætero diſſimilem dicere ſecundùm eſſentiam, & iuxta ipſum eſſe, filium patri. Attamen uindex ueritatis Deus, qui deprænhendit ſapientes in uafricia ipſorum, cognitionem unigeniti ſui, & filium per omnia ſimilem eſſe patri, coram pio rege audacter loquutus eſt. Sic enim & ipſe ſentiebat pius exiſtens pro propugnatore ſuo unigenito filio Dei. Et ſic ſentiens pio ore decreuit, per omnia, uelut nos catholici credimus, ſimilem eſſe filium patri. & ut per ipſum non procederent inſidiæ contra eccleſiaſticam fidem conſtructæ, quæ tollere uolebant eſſentiæ nomen: quo dum ore nō diceretur eſſentia, de cætero in cordibus latitans hæreſis paſceretur. Verùm ipſos antea deprænhendimus ſcripſiſſe, ſimilem ſecundùm uoluntatem, diſſimilem uerò ſecundùm eſſentiam. Quare ſi integrè & purè per omnia ſimilem confitentur, uanus redarguitur ipſorum conatus, qui moliti ſunt eſſentiæ nomen tollere. Nihil enim lucrifecerunt, coacti cōfiteri filiū patri per omnia ſimilem. Si enim per omnia, uelut cōfeſſi ſunt, ſimilis eſt, ſicut ſanè eſt filius patri ſimilis: non ſecundùm uoluntatem & operationem ſolum ſimilis eſt, uelut ipſi decernūt, ſed ſecundùm exiſtentiam, & iuxta ſubſtantiam, & iuxta eſſentiam uelut filius, & in ſumma, per omnia, omnia complectitur, & nullam differentiam admittit: ita ut confiteamur neque ipſum ſibijpſi ſimilem eſſe patrem, neque filium ipſum ſibijpſi ſimilem eſſe: ſed filium eſſe ſimilem patri, & in eo quòd per omnia ſimilis eſt patri, filium eſſe, & non patrem: ex quo patre perfectus ex perfecto, ante omnē intelligentiā & omnes ratiocinationes temporaq; ac ſecula, ex patris ſimilitudine genitus, ſicut nouit ſolus pater, qui ex ſeipſo ipſum citra paſſionem genuit, & filius qui ex ipſo ipſum eſſe habet, & cui ipſe reuelabit, in ſui ſpeculatione exhibens nobis ut patrem ipſius dignè intelligamus. Et ne perturbet aliquos ſubſtantiarum nomen. propter hoc enim ſubſtantias orientales dicunt, ut proprietates perſonarū ſubſiſtentes & exiſtentes notas faciāt. Si enim ſpiritus eſt pater, ſpiritus etiā filius, ſpiritus etiā ſpiritus ſanctus: non intelligitur

Ingeniti ac geniti uoces, cur excogitatæ.

Conſtantini pietas.

Subſtantiarum nominis ratio.

pater

pater filius, ſubſiſtit autem & ſpiritus, qui non intelligitur filius, & qui nō eſt ſpiritus. Subſiſtit autem & ſpiritus ſanctus, & nō eſt ſpiritus ſanctus, neq; pater, neq; filius: ſed ſpiritus ſanctus ex patre, qui per filium datur meritò ſubſiſtentē & exiſtentē. proinde proprietates perſonarū ſubſiſtentiū ſubſtantias nominãt orientales, nón tres ſubſtantias, tria principia, aut tres deos dicentes. Deteſtantur enim ſi quis tres deos dicit. Imò neq; patrē & filium duos deos dicunt. Cōfitentur enim unam eſſe deitatē, continentē per filiū in ſpiritu ſancto omnia. Cōfitentur unam deitatē, & unum regnū, & unum principium. Attamen perſonas in proprietatibus ſubſtantiarū piè notas reddunt: patrem in paterna autoritate ſubſiſtentē, intelligentes etiā filium, non partem eſſe patris, ſed purè ex patre perfectum ex perfecto genitū, & ſubſiſtentē confitentes. Et ſpiritum ſanctum, quem diuina Scriptura Paracletū nominat, ex patre per filium ſubſiſtentem notificãtes. Veluti enim Paracletus ſpiritus ueritatis docet nos ueritatē, quæ eſt filius: Nemo enim dicit Dominus IESVS, niſi in ſpiritu ſancto: ſic etiā filius qui eſt ueritas, uerum Deum ſuum patrem nos pie noſſe docebit. quemadmodū dicit, Qui uidit me, uidit patrem. Igitur in ſpiritu ſancto, filium digne intelligimus. In filio uerò unigenito, patrem piè ac dignè glorificamus. Et hoc eſt ſigillū fidei, in quo ſigillo baptizari præcepit Saluator & Dominus noſter IESVS CHRISTVS, dicens, Euntes docete omnes gentes, baptizãtes ipſos in nomen patris & filij, ac ſpiritus ſancti. Equidem de filij ſimilitudine ad patrē per omnia, diffuſius alibi dictum eſt. Sed neq; nunc breuibus indicare cunctabimur, quod Apoſtolus imaginē inuiſibilis Dei filium dixit, & in hoc docuit quod filius ſimilis eſt patri: alibi uerò quomodo filiū intelligere oportet, tradidit. Nam in epiſtola ad Philippēſes dixit, Qui in forma Dei exiſtens, nō rapinam arbitratus eſt, quod eſſet æqualis Deo, ſed inaniuit ſeipſum, forma ſerui accepta, in ſimilitudine hominū conſtitutus. Et in epiſtola ad Romanos, Impotentiā enim legis, in eo quod imbecillis erat per carnem, Deus proprio filio miſſo in ſimilitudine carnis peccati expleuit, & de peccato cōdemnauit peccatū in carne. Quare ex duobus teſtimonijs ex duabus epiſtolis, à corporali piè etiam de ſimilitudine intelligentiam in incorporali, de patre ac filio nos edocemur. Nam hoc, Forma ſerui accepta: & hoc, In ſimilitudine hominum cōſtitutus: oſtēdit quod ex uirgine carnē ſuſcepit. Igitur caro quam ſuſcepit filius Dei, eadem quidē eſt cum carne hominū, uerum in ſimilitudine hominū eſt, quoniā non ex ſeminio uelut homines, neq; ex cubili uiri genitus eſt. Sicut iuxta ſimilē modū etiā filius ſpiritus exiſtēs, & ex patre ſpiritus genitus, iuxta hoc quidē quod ſpiritus ex ſpiritu eſt, idem eſt: uelut caro ex carne Mariæ eſt. Verū iuxta hoc quod citra defluxum & paſſionem ac partitionē ex patre genitus eſt, ſimilis eſt patri. Et non ipſe ſecundùm carnem filius, in ſimilitudine hominum eſt, & non ipſe per omnia homo. Igitur per epiſtolam ad Epheſios docuit nos quomodo ſubſtãtia filij ſimilis eſt ſubſtãtiæ patris. Spiritus enim ex patre, & iuxta ſpiritus quidem intelligentiam, idem: ſicut iuxta carnis intelligeutiam, idem. Non idem autem, ſed ſimile, eo quòd ſpiritus qui eſt filius, non eſt pater. Et caro quum Verbum ſuſcepit, non eſt ex ſemine & uoluptate: ſed ſic uelut Euangelium nos docuit. Et per hæc ſanè nos docuit uelut antea dictum eſt, quomodo filius iuxta eſſentiā ſuam, & ſubſtantiā eſſentiæ ſuæ, ſimilis eſt per omnia patri. Quomodo autē ſimilis eſt iuxta uoluntatē & actionem ac opera, per epiſtolam ad Romanos, ubi dixit: In ſimilitudine carnis peccati, cōdemnauit peccatum in carne. Quę enim eadem caro erat quam ſuſcepit filius Dei, cum carne peccati, & ſimiliter cōcitabatur ad famem & ſitim ac ſomnum, uelut omnis caro, ea ex his ad peccandum non commouebatur. Quapropter dictum eſt, In ſimilitudine carnis peccati. Id quod ſimile eſt huic, Quæ enim pater, hæc & filius ſimiliter facit. Pater enim ſpiritus exiſtēs, autenticè facit: filius uerò ſpiritus exiſtens, nō autenticè facit ſicut pater, ſed ſimiliter. Igitur prout quidem caro & caro, idem eſt: ſicut inquantū ſpiritus

Similitudinis filij ad patrē ratio.

Identitatis ac ſimilitudinis ratio expreſſa.

& ſpiritus, idem eſt: inquantũ uerò ſine ſeminio, nõ idem, ſed ſimile. Sicut inquantum ſine defluxu & paſſione filius, non idem, ſed ſimile eſt. Et prout quidem caro & caro, idem: ſicut prout ſpiritus & ſpiritus, idem. Inquantum uerò in ſimilitudine carnis peccati, ſimilis eſt carnis motibus, & nõ idem. Quemadmodum ſanè in ſimilitudine motus filius, miniſtri modo, & non idem ſicut pater autenticè. Quæ enim pater facit, ea filius non ſic ipſe facit, ſed ſimiliter. Et manifeſtum eſt ex his, quod per omnia filius ſimilis eſt patri, uelut filius patri ex ipſo genuino modo genitus. Nam abſurdũ eſt filium Dei ante ſecula exiſtentem, & ſecundùm naturam exiſtentem Deum, quando præter naturã ſuam ex Maria factus eſt homo, ſimilem fieri ipſum hominibus ſecundùm naturam, in ſuo ipſius quod habet præter naturam: præter naturam enim erat ipſi qui Deus erat, ut homo fieret: In ſuo uerò quod habet ſecundùm naturam, nõ eſſe ipſum ſimilem patri genitori. Si enim in ſuo quod habet præter naturam, ſimilis eſt his qui ſunt ſecundùm naturã: multo magis ſimilis eſt in ſuo quod habet ſecundùm naturã, patri qui ipſum ingenuè genuit. Quare ſimilẽ eſſe per omnia filium patri, propoſitum eſt in Scripturis. Similis eſt autẽ, uelut docuit nos ſimilis intelligentiã, Apoſtolus per ea quæ relata ſunt. Similis enim eſt & inquantum uita ex uita, & lumen ex lumine, & uerus ex uero, & ſapientia ex ſapiente. Et in ſumma eſt ſimilis ſecundùm ſcripturas, non iuxta actionem ac uoluntatẽ ſolum, ſed ſecundùm ipſam eſſentiam & ſubſtãtiam ac exiſtentiam, ſimilis eſt per omnia patri genitori, uelut filius patri. Si uerò noui illi ac uani hæretici diſputantes contra nos ingenitũ dicunt & genitũ, dicemus ad ipſos: Quandoquidem uos malefici eſſentiæ nomen, quod patres in uſu habent, uelut non ſcriptum non admittitis: neq; nos Ingeniti uocem in Scriptura non extantem recipiemus. Incorruptibilem enim, & inuiſibilẽ, & immortalẽ, dicit Apoſtolus: nunquam autem Ingenitum ipſum nominauit Scriptura. Deinde uelut dictum eſt, Ingenitus nondum ſignificat patris intelligentiã: & genitus nondum ſignificat propriè filium: ſed ad omnia genita cõmunem facit intelligentiã. Qui enim dixit genitum, quod quidem genitus eſt ſignificauit, nequaquam uerò filiũ, qui ſempiternè intelligitur, declarauit. Quapropter ſempiternè intelligentes filium Dei, hoc non recipiemus. Ad hæc, patris & filij nomen, cognationem ad aliquid & relationem ſignificat. Quare etiamſi patrem ſolum nominemus, habemus in nomine ſubintellectam notionem filij. Pater enim filij pater dicit᷑. Et ſi filiũ ſolùm nominauerimus, habemus notionẽ patris, quia filius patris filius dicitur. Hæret enim alterum ex altero, & non dirimitur cognationis habitus, ſed & alterutrũ ſolum dictum, cõducit alterius intelligentiam, & nõ nomen ſolum, ſed cum nomine etiam naturæ cõſortium. patrem enim intelligentes Deum, Dei patrem intelligimus: & filium intelligentes Dei, Deum intelligimus relatũ filium Dei, & ſimilem illi ſecundùm naturã, cuius intelligitur filius. Ingenitum uerò non dicitur geniti ingenitum, neq; genitum ingeniti genitũ. Quandoquidem igitur neque mutuam inter ſe relationẽ habent ingeniti & geniti uoces, neq; ſimul naturam oſtendunt: uerùm cõmunem faciunt filij proprietatem ad reliquas creaturas: non ſuſcipiemus eas uoces propter inſidias ad impietatem tendentes, ſed ſemper patris & filij nomine pie utemur. Primùm quidem quod qui ex gentibus uocati ſumus, nõ baptizati ſumus in ingenitũ & genitum, ſed in patrem & filium. Deinde quod nuſquam reperitur, quod filius ſuum patrem dixerit Ingenitum, ſed ſemper patrem dixit Deum, & ſemper ſeipſum filium Dei. Atq; hoc ipſum paucis indicabimus, audientes ipſum dicentem: Si diligeretis me, gauderetis utiq;, quia uado ad patrem meum. Et, Quem pater ſanctificauit & miſit in mundum. Et, Mihi iraſcimini, quia dixi, Filius Dei ſum. Et, Ego ex patre exiui, & uenio: exiui ex patre, & ueni in mundum, rurſus relinquo mundum, & eo ad patrem. Sed & Petri confeſſio eſt, Tu es CHRISTVS filius Dei. Et pater ex ſupernis dixit, Hic eſt filius meus dilectus. Et propterea quandoquidem ſic

Patris & filij nomen ad aliquid eſt.

Ingeniti & geniti appellationes reprobatæ.

ſic pater filij meminit, & filius patris, & in his nominibus (repeto ſermonem) obſignati ſumus, his etiam ſemper utemur, repulſis prophanis uocum uanitatibus contra apoſtolicam fidem. Nam quod à patre dictum eſt, In ſplendoribus ſanctorum, ex utero ante luciferum genui te: neceſſariò dictum eſt, & abducet à communitate ad creaturas filium, patre ex ipſo genuinum & propriè genitum filium, per uteri nomen docente. Sicut ſimiliter etiam filius, Dominus creauit me, dixit. & ut nouatam ipſius ad reliquas creaturas naturam putaremus, neceſſariò intulit, Ante omnes uerò colles genuit me: piam & paſſionis exortem filiationis ſuæ ex Deo patre intelligentiã declarans. At ſemel quidem pater, & ſemel filius, propter prædictam piam ingenuitatem Dei, genitum uocem nobis propoſuerunt. Verùm totum nouum Teſtamentum plenum eſt patris & filij nominibus. Quo uerò ex proprijs cognoſcãtur hi qui hæreſim hanc nouarunt, ex multis ab ipſis in hoc argumentum conſcriptis, pauca per longum annotauimus, ex quibus Catholici totam hæreſis ſententiam edocti, neceſſariò arbitror iudicabunt, eos qui hæc ſcripſerunt deteſtari ipſa, & ipſos ſua ipſorum reijcere ab apoſtolica fide, deteſtari item ac anathemate ferire eos qui eadem cum ipſis ſentiũt ac docent. Scribunt enim ipſis uerbis, ſic: Nam ut impertirem uobis optima in Deo uerba, atq; hæc breuibus, maximè propoſui. Quicunq; enim ſimilitudinẽ ſecundùm eſſentiam filium cum patre conſeruare opinãtur, extra ueritatem progrediuntur, per ingeniti appellationem accuſantes ſimilem ſecundùm eſſentiam. Et rurſus dicunt, Filius uerò minor natiuitate & eſt, & eſſe confeſſum eſt: Non ergo ſimilitudinem ſecundùm eſſentiam conſeruat ad ingenitum, uerùm conſeruat in propria ſubſtantia ferens Dei uoluntatem. Igitur ſimilitudinem conſeruat non ſecundùm eſſentiam, ſed iuxta uoluntatis rationem. Qualem enim uoluit, produxit. Et rurſus, Quomodo nõ etiam ipſe mecum confiteris, quod ſecundùm eſſentiam nõ eſt filius ſimilis patri? Et rurſus, Quando ſanè in confeſſo eſt, filius fine carens, non ex propria natura uitam habens, ſed ex ingeniti poteſtate. Verùm ingenita natura infinitè ſuperior eſt omni poteſtate. Quomodo manifeſtos faciunt ſeipſos impij, pro ſimilitudine eſſentiæ diuerſitatem eſſentiæ immutantes ac prædicantes. Et rurſus, Quapropter nomen pater eſſentiæ ſignificationem non habet, ſed poteſtatis quæ produxit filium ante ſecula Deum Verbum, quam habet infinitè ipſi donatam, & quam eſſentiam ac poteſtatẽ habens perſeuerat. Et rurſus, Eſſentiæ ſignificatiuam uolunt eſſe uocem pater, ſed non poteſtatis. Itaq; patris nomine appellent etiam unigeniti ſubſtantiam. Dicimus nunc ad præſentes hæreticos, Quia uos ſcripſiſtis ſimilem ſecundùm uoluntatem, diſſimilem ſecundùm eſſentiam: ideo nos contrà ſcripſimus, quod ſimilis non ſecundùm imitationem ſolum eſt, ſed etiam ſecundùm eſſentiam. Quandoquidem igitur primi uos eſſentiæ mentionem feciſtis, diſſimilem ſecundùm eſſentiam dicentes: & propterea conamini ut tollatur nomen eſſentiæ, quo iuxta uoluntatem ſolum ſimilem eſſe filium dicatis: ſi uerè aſſentimini per omnia ſimilem eſſe filium patri, deteſtamini eos qui differentiã ſimilitudinis proferunt, & ſcribite ſic: Si quis non per omnia ſimilẽ dixerit filiũ patri, ſicut filium patri: ſed iuxta ſolam uoluntatẽ ſimilem dixerit, iuxta eſſentiam uerò diſſimilem, is anathema ſit. Et poſtea ſi uolunt eſſentiæ nominis mentionem facere, & reprobant ſuas ipſorum ſubſcriptiones: eſſentiæ mentionem ubiq; facientes, confiteantur etiam quæ tradita ſunt à patribus, nõ ſolum ſecundùm uoluntatem, ſed etiã iuxta eſſentiam & ſubſtantiam ac exiſtentiam per omnia ſemel ſimilem eſſe filium patri, uelut filium patri, quemadmodum diuinæ dicunt Scripturæ. Etenim in editam fidem, de eo quod ſimilis eſt filius patri per omnia, ſic ſubſcripſerunt: Ego Marcus epiſcopus Arethuſiæ ſic credo, ac ſentio uelut præſcriptum eſt, & qui præſentes fuerunt ſimiliter. Valens uerò ſic: Quomodo quidem ſubſcripſimus nocte illuceſcentis Pentecoſtes, præſcriptam ſubſcriptionẽ nouerunt qui præſentes fuerũt, & ipſe pius rex, apud

Exemplar alterius epiſtolæ Semiarianorum.

quem & ſcripto & citra ſcriptū teſtatus ſum. Poſtea uerò quū ſuo more Valens ſub-
ſcripſiſſet, & in ſubſcriptione apposuiſſet, ſimilem filium patri: non autem apposuiſſet
per omnia, & oſtendiſſet quomodo aſſenſus eſſet præſcriptis, aut quomodo coeſſen-
tialis uocem intelligeret: adnotauit hunc pius rex, & coëgit ipſum addere, per omnia:
quod etiā addidit Baſilius. Suſpicans itaq; Valens Baſilium ipſum hoc, per omnia, ex
propria ſententia apposuiſſe, feſtinauit etiā ipſe hoc arripere, ſecumq; ad Synodum in
Synodus Ariminenſis. Arimino deferre. Subſcripſit autem ſic: Ego Baſilius epiſcopus Ancyrę, credo ac con
ſentio præſcriptis, ſimilē confitens filium patri per omnia: per omnia uerò, non ſecun
dùm uoluntatē ſolùm, ſed & ſecundùm ſubſtantiā & ſecundùm exiſtentiam, & ſecun
dùm eſſentiam, uelut filium, ſecundùm diuinas Scripturas, ſpiritum ex ſpiritu, uitam
ex uita, lumen de lumine, Deum ex Deo, uerum ex uero, ſapientiam filium ex ſapiente
Deo & patre. Et in ſumma, per omnia ſimilē filium patri, uelut filium patri. Et ſi quis
ſecundùm aliquid ſimilem dixerit, uelut præſcriptū eſt, eum alienum eſſe à catholica
Eccleſia, uelut qui non dicit ſecundùm diuinas ſcripturas ſimilem filiū patri. Lecta eſt
ſubſcriptio, & data eſt Valenti, præſente Marco, Georgio, Vrſacio, Germano, Hy-
patiano, epiſcopis & presbyteris ac diaconis pluribus. Hæ epiſtolæ poſtpoſitę ſunt,
ut unuſquiſq; ſtudioſus & ueram fidem requirens ſciat, quod non ex inani ferimur ad
dicendum contra quoſdam, ſed ex ueris confirmationibus procedere conamur. Itaq;
ad cōtentionem deuenerunt ijdem rurſus cum ſodalibus ſuis, propter odia quædam
& æmulationē humanā rixantes inter ſe, & de principatu litigantes. Et fortificata eſt
tunc pars horum Semiariarum, Baſilij inquam, & Georgij, ac Syluani, & reliquo-
rum, quum haberēt ſecum carnis dextram, Conſtantium regem. Vicit tamen Eudo-
xius, & Georgius Alexādrinus, & Euzoius Antiochenus. Et Baſilius quidem ac Ge-
orgius Laodicææ depreſſi ſunt, quamuis multum ualerent. Ex quibus multi ſeparati
Arianorum ſectæ tres. ſunt ab eadem hæreſi ac ſynodo. Et diuiſa eſt Arianorum cōgregatio in tres ordines.
Acacius enim Palæſtinus Cæſareæ epiſcopus cum Meletio & Vranio Tyrio, & Eu-
tychio Eleutheropolita, propter æmulationē & odium aduerſus Cyrillum Hieroſo
lymitanū, reſtitit Baſilio & Georgio Laodiceno, & Syluano Tarſenſi, Eleuſioq; Cy-
zici, ac Macedonio Cōſtantinopolitæ, & Euſtathio Sebaſteæ, & Aniano Antioche-
no. Tunc his confirmatis cōtra ipſum, idem Acacius ſeipſum armauit, & multam tur
bam cōcitauit. Et inter ſe quidem eiuſdē opinionis ſententiā habuerunt. quum autem
unuſquiſq; diuerſimode cōfiteretur, inter ſe ad contentionē progreſſi ac fiſſi, in præ-
dictos tres ordines diuulſi ſunt. Nam Acacius cum ſuis, neq; coeſſentialē cōfitebatur,
neq; creaturam unam ex creaturis. Et quamuis ijdem eſſent, occultè uerò propter tem
poris occaſionem creaturæ uocem cōticeſcerent, ipſi quidem toti fuerūt quales etiam
Ariani, occultauerunt autē in illo tempore, nihil aliud ſentientes quàm hoc, propter
eos qui ipſis ammixti erant, natura quidē orthodoxi, uerū hypocritæ, ut qui ſimula-
rent regiam dextram, & formidarent, haberentq; inter ſe inimicitias, ſua confirmare
uolentes. Eutychius enim Eleutheropolita, nimirū ut qui à beato Maximona Hiero-
ſolymita confeſſore ac epiſcopo fidem haberet manifeſtè orthodoxā: propter inimi-
citiam aduerſus Cyrillum, nō ammixtus fuit Acacio, orthodoxam quidem habens fi
dem uſq; ad tempus, ſimulans autem ob proprium thronum: & alij plures Palæſtinę
(propter quos Acacius cum ſuis inſtructus erat) eandem rabiem habētes, & inſanam
malam fidem, tandem ad tempus nihil cōcitabant de his, neq; confitebantur, neq; ne-
Seleuciæ aſperæ ſynodus. gabant. Sed congreſſi in Seleucia aſpera appellata in Iſauria, ex præcepto Conſtantij
regis, aliam fidem edunt, non ſecundùm eam quæ à patribus propoſita eſt in urbe
Nicæa, quæ recte & bene ordinata eſt, ſed ſimulatè uelut per ſimplicitatem dicentes,
Fidei in Seleucia editæ exemplum. Credo in unum Deum patrem omnipotentem, &c. & in filium Dei: ſimpliciter, nihil
fortius loquuti. Poſtea uerò ut fabulam ſuam agerent, dixerunt, Reijcimus uocem
coeſſen-

coeſſentialem, uelut alienam à diuina Scriptura. Diſſimilitudinẽ uerò filij ad patrem anathemate ferimus. Et erat hæc fraudulentorum uenatorum eſca. Nam quum inter ſe conuerſabantur, dicebant ac docebant, quod creatura quidem eſt filius Dei, ſed ſimilis eſt patri, uelut iuxta ſententiam hanc quæ inter homines recepta eſt. Exprimunt enim & plaſtæ ſtatuas, & aſſimilant imagines ex auro & argento, & alia materia, aut per colores in ligno, & ſimilitudinem habent, nihil autem iuxta æqualitatem expreſſorum. Sic apud ipſos fraus erat, confiteri quidem ſimilem patri, nihil autem habere de patris deitate in totum. Verum quidam ex his qui cum ipſis erant, propter inſtantem ita temporis calamitatem, ſimul ſuſcipiebãt, & ſimul erant conſcij plerique ipſorum. Quidam uerò etiam ignorãtes, uelut poſtea oſtenſum eſt. Erat enim cum his Patrophilus Scythopolita, & poſt hunc Philippus, qui illic conſtitutus erat ſucceſſor prædicti, & alij plures, qui natura hanc hæreſim tenebant. Nunc uerò poſt illorum obitum, quum dilatata eſt ipſorum mala opinio, etiam cum loquendi fiducia ex hac hæreſi ſunt, propter carnis dexteram. & dum non amplius impediuntur, palàm prædicant ipſorum aggreſſionem, non amplius neque pudore prohibiti, neque aliquo præcepto coërciti. Quo uerò non uideamur ex inani ferri, etiam editam illic ab Acatio fidem cum ſubſcriptione in ipſa ſynodo factam hic apponam. Et eſt hæc: Nos qui conuenimus Epiſcopi ex diuerſis prouincijs in Seleucia Iſauriæ, ad mandatum pietatis pientiſsimi regis noſtri Conſtãtij, hæc colloquuti ſumus iuxta regiam uoluntatẽ. Heſterna die quæ erat ante quintum Calendas Octobres, omnem diligentiam adhibuimus, ut pacem Eccleſiæ cum omni bono ordine cõſeruaremus, & fidem firmiter diſtingueremus, uelut præcepit pientiſſimus rex noſter Conſtantius, iuxta propheticas uoces, & nihil præter diuinas Scripturas Eccleſiaſticæ fidei adderemus. Quandoquidem uerò in ſynodo quidam noſtros partim contumelia affecerunt, partim os obturarunt non permittentes ipſis loqui, partim excluſerunt inuitos: ſed & depoſitos habebant ſecum ex diuerſis prouincijs, & præter regulam conſtitutos ſecum ducebant, ut conſeſſus undique tumultu plenus fieret: quemadmodum illuſtriſſimus comes Leonas, & ſplendidiſſimus dux prouinciæ Lauricius ſuis oculis perceperũt: ea de cauſa profitemur quod non fugimus, neque auerſamur authenticam fidem in dedicationis feſtiuitate in Antiochia editam proferre, ubi etiam maximè patres noſtri illo tempore ad ſubiectã quæſtionẽ concurrerunt. Nam multos turbauit uox coeſſentialis, & ſimilis eſſentiæ appellatio, in præteritis temporibus uſque in præſens. Sed & uſq; huc dicitur nouari ab aliquibus diſſimilitudo filij ad patrẽ. Quapropter coeſſentialis uocem reijcimus, uelut à ſcripturis alienam. Diſſimilitudinem uerò deteſtamur. Et omnes qui tales ſunt, alienos ab Eccleſia putamus. Similitudinem autem filij ad patrem clarè confitemur, iuxta Apoſtolum dicentem de filio, Qui eſt imago Dei inuiſibilis. Confitemur autem & credimus in unum Deum, patrem omnipotentem, creatorem cœli & terræ, uiſibiliumq; ac inuiſibilium. Credimus autem & in Dominũ noſtrum IESVM CHRISTVM filium Dei, ex ipſo genitum citra paſſionem ante omnia ſecula, Deum Verbum, Deum ex Deo unigenitum, lumen, uitam, ueritatem, ſapientiam, potentiã, per quem omnia facta ſunt in cœlo & in terra, ſiue uiſibilia, ſiue inuiſibilia. Hunc credimus in cõſummatione ſeculorum ad reprobationẽ peccati, carnem aſſumpſiſſe ex ſancta uirgine, & hominẽ factum eſſe, paſſumq; eſſe pro peccatis noſtris, ac reſurrexiſſe, & aſſumptum eſſe in cœlos, & ſedere in dextera patris, rurſus uenturum in gloria, ad iudicandum uiuos & mortuos. Credimus & in ſpiritum ſanctum, quem etiam Paracletum nominauit Saluator ac Dominus noſter IESVS CHRISTVS, ubi promiſit poſt abitionem ſuam miſſurum ſe eſſe hunc diſcipulis, quem etiam miſit, per quem & ſanctificat eos qui in Eccleſia credũt, & baptizati ſunt in nomine patris & filij ac ſpiritus ſancti. Eos uerò qui præter hanc fidem aliud quid

Eides Synodi Seleuciæ.

præ-

prædicant, alienos nouit catholica Eccleſia. Quod autem huic fidei æquiualens eſt & ea quæ in Sirmio prima edita eſt fides, corã pietate regis noſtri, cognoſcũt qui ipſam legunt. Subſcripſerunt præſentes, Baſilius, Marcus, Georgius Alexãdriæ epiſcopus, Pancratius, Hypatianus, & plurimi epiſcopi occidẽtis. Ego Georgius epiſcopus Alexandriæ edidi fidem ſic, & confiteor me ſentire uelut præpoſitũ eſt. Ego Acacius epiſcopus Cæſareæ edidi fidem ſic, & confiteor me ſentire uelut præpoſitũ eſt. Vranius epiſcopus Tyri. Eutychius epiſcopus Eleutheropolis. Zoilus epiſcopus Lariſſæ Syriæ. Seras epiſcopus ex Paratonio Libyæ. Paulus epiſcopus Emiſes. Euſtathius epiſcopus Epiphaniæ. Irenæus epiſcopus Tripolis Phœnices. Euſebius epiſcopus Seleuciæ Syriæ. Eutychianus epiſcopus Patarorum Lyciæ. Euſtathius epiſcopus Pinarorum & Sidymorũ. Baſilius epiſcopus Cauniorum Lydiæ. Petrus epiſcopus Hippi Paleſtinæ. Stephanus epiſcopus Ptolemaidis Libyæ. Eudoxius epiſcopus. Apollonius epiſcopus Oxyrinchi. Theoctiſtus epiſcopus Oſtracines. Leõtius epiſcopus Lydiæ. Theodoſius epiſcopus Philadelphiæ Lydię. Phœbus epiſcopus Polychalandæ Lydiæ. Magnus epiſcopus Themiſorum Phrygiæ. Euagrius epiſcopus Mitylenes inſularum. Cyrion epiſcopus Doliches. Auguſtus epiſcopus Euphrateſiæ. Pollux epiſcopus Prouinciæ ſecundæ Libyæ. Pancratius epiſcopus Peluſij. Philicadus epiſcopus Aguſtadarum Phrygiæ prouinciæ. Serapion epiſcopus Antipyrgi Libyæ. Euſebius epiſcopus Sebaſtæ Paleſtinæ. Heliodorus epiſcopus Sozuſæ Pentapolis. Ptolemæus epiſcopus Thmueos Aguſtonices. Augarus epiſcopus Cyri Euphraſiæ. Exereſius epiſcopus Geraſorum. Arabion epiſcopus Adraorum. Chariſius epiſcopus Azoti. Eliſſæus epiſcopus Diocletianopolis. Germanus epiſcopus Petrorũ. Barochius epiſcopus Arabiæ. ſimul epiſcopi XLIII.

Hactenus prædictorum Semiariorum & Arianorum fidei editio.

Vos qui intelligentia præditi eſtis, ubi hanc & alias perlegiſtis, cognoſcitis quomodo aſtuta eſt aggreſſio alterius ipſorum congregationis, & nihil rectum, neque breue habens cõfeſſionis de Deo. Dicit enim Dominus, Quod in aurẽ audiuiſtis, hoc prædicate in tectis. Et Apoſtolus dicit, Veritatẽ loquatur unuſquiſq; cum proximo ſuo. At Propheta horum malignitatem redarguens detegit, ac dicit: Cum proximo ſuo loquitur pacifica, in corde uero ſuo habet inimicitiã ſiue maliciam. Sic etiam hi, Acacius inquam, cum ſuis cõplicibus, ab his qui regi adhærebãt diuiſi, cupiẽtes ſoluere uinculum ueræ confeſſionis, ſpuriam quandam & deprehenſu facilem, undiquaq; diſſolubilem ediderunt editionem, quo poſſent ex his relatis, ſi quidem uellent, aliquos decipere, & iuſtum confiteri. Si uerò uoluerint ſuæ malæ opinionis uenenũ detegere, erit ipſis cõmoda hæc editio, ambigua exiſtens ad duos modos, & potens facere uniuſcuiuſq; figmenti ipſorum cõfeſſionem. At quandoquidem in hac Acacij ſynodo ab alijs duabus ſynodis diuiſa: diximus enim quomodo in tres ordines Arianorum ſecta diuiſa eſt. nam Eudoxius & Germanus, & Georgius Alexãdrinus, ac Euzoius Antiochiæ, in unum ordinẽ ſiſſi ſunt. Baſilius uerò & Eleuſius, Euſtathiusq; ac Georgius Laodiceæ, & Syluanus Tarſi, & Macedonius Cõſtantinopolita, & alij plures in alterum ordinẽ diuiſi ſunt. Acacius aũt rurſus, & Meletius, & Eutychius, atq; alij plures, alium ordinẽ & ipſi conſtituerũt. Et erat totũ opus nequitia plenũ. Quæ enim quiſq; ſentiebat, ea etiã alter habebat. Verùm ad ſciſſuras inter ſe diſſecti ſunt, aut ob inuidiã, aut propter odium quoddam mutuum, eo quòd Cyrillus Hieroſolymitanus aduerſus Eutychium iram haberet, & hic rurſus aduerſus illum. Et quod Cyrillus eſſet cum Baſilio Galata, ac Aniano cõſtituto in Antiochia, & Georgio Laodiceæ. Quid autẽ tempus tero in diuidendis ac recenſendis ipſorũ ſectis? Deueniã ad horum oppoſitiones, & ſubuerſionem fraudis ſingulorum. Oportet autẽ me prius de his quæ poſtea facta ſunt dicere. Cõtigit enim hoc quibuſdã in bonitatem, quibuſdam ad prauitatem.

Arianorum ſectæ ordines tres.

Nam

Nam Meletius in Antiochia conſtitutus ab Acacio: hinc enim facta eſt Acacij reluctatio, eo quòd uel modicum quiddam ex maligna ipſorum opinione auerſaretur, & oſtenderet ſeipſum inter orthodoxos eſſe, ex hoc quod confirmaret prædictum Meletium in conſtitutione. Conſtitutus itaque Meletius hic ab Acacio & complicibus eius, putabatur ab ipſis eſſe ipſorum opinionis, ſed non inuentus eſt ſic, uelut multi de ipſo tradunt. Etenim qui nunc ab ipſo & ordine ipſius inuitati ſunt, hi eo quòd ille fugatus eſt, & à proprio throno eiectus, temporis moræ ac perſecutionis dilationi accedentes, ac conſentientes propter Deum, rectam fidem habent. Fuerunt enim populi plures huius ordinis ipſius ſynodi, qui ſibijpſis epiſcopos conſtituerunt, & mirabiliter de fide confitentur, & coeſſentialis uocem non reijciunt. Sed & paratos ſe eſſe aiunt, ſi fiat ſynodus perfecta, confiteri, & non negare. Contigit enim ipſum prædictum uenerandiſſimum Meletium ab Arianis Acacio adhærentibus conſtitutum, in primo alloquio uelut primicias in Antiochena eccleſia exponere, & ut quidem plures aſſerunt iuxta rectæ fidei ſententiã. Cæterùm ipſius expoſitionẽ hic apponam. Et eſt hoc exemplar Concionis Meletij.

Sapientiſſimus Eccleſiaſtes dicit, Melior eſt finis ſermonis quàm principium eius, quanto melius eſt ac ſecurius ceſſare à dicendi certamine quàm incipere: maximè quando idem Eccleſiaſtes ait, Ipſa ſapientia pauperis uilipenditur, & ſermones ipſius non audiuntur. Quandoquidem corpus nõ eſt unum membrum, ſed multa: omnia autem membra mutuam inter ſe curam habent, ut ne ſit diſſenſio in corpore. Et non poteſt dicere caput pedibus, nõ eſt mihi opus uobis. uerùm Deus contemperauit corpus, & inferiori membro contribuit ampliorem honorem. Quod quidem igitur fieri non poteſt, quin dum totum corpus mouetur, ſimul commoueatur & quodq; membrum, hinc manifeſtum eſt. Quale uerò fecerit quis principium ſermonis ad uos? aut manifeſtum eſt, quod omnis incipiendi & ſermonis & operis, conuenit benignum ac pacificum principiũ facere, ac finem? & qui ab eo incipiunt, etiam in ipſum definũt? Hoc enim dicit Apoſtolus eventurum eſſe ad ſalutem per noſtras preces & ſuppeditationem ſpiritus, quem dat IESVS credentibus in ipſum. Et ſiue ædificationem loquatur quis, ſiue exhortationem, ſiue conſolationem dilectionis, ſiue communionem ſpiritus, per pacem quæ eſt ſecundùm Deum, accedit: nõ tamen ad omnes indiſcriminatim, ſed ad diligentes legem, uelut Propheta dicit: Legem non corporalem, quæ imaginem & umbram habet futurorum, ſed ſpiritualem, quæ ſapienter reuelat prædictorum euentum. Pax enim, inquit, multa diligentibus te, & non eſt ipſis offendiculum. Quare clarum eſt quod qui pacem oderũt, eos offendiculũ manet, & oportet eos qui ab his liberari deſiderãt, uelut ſcutum quoddam prætendere dilectionem erga Deum. Ipſe enim eſt pax noſtra, qui fecit ambo unum, & interpoſitam ſepem deſtruxit, inimicitiam in carne, lege mandatorũ in dogmatibus abolita. Et neque mandatum Domini ſeruare datur, dilectione Dei non præeunte. Si enim diligitis me, inquit, mandata mea ſeruabitis. Neque oculi illuminari poſſunt, neque cor, mandato non illuminante. Mandatum enim Domini, inquit, lucidum illuminans oculos. Imò neque ſermonem ueritatis emittere datur, niſi quis habet CHRISTVM in ſeipſo loquentem, iuxta eum qui dicit: Num experimentum requiritis eius qui in me loquitur CHRISTI? Imò potius non loquitur ſolum, ſed etiam miſeretur. Veniat enim, inquit, miſericordia tua & ſalutare tuum ſuper me, & reſponſurus ſum exprobrantibus mihi ſermonem: id quod non contingeret utique, niſi quis iuſtificationes requireret. Eorum enim qui non ſic diſpoſitum habitum habent, confuſio contingit in opprobrijs, ut non poſſint loqui. Aufer à me opprobriũ, inquit, & uilipenſionem. Aufertur autem ex ore, ueritatis ſermo, ut nihil amplius ſit precanti, Ne auferas ſermonem ueritatis ex ore meo. Quando autem hoc contingit? quum non ſeruauerit legem

Lex corporalis & ſpiritualis.

gem

gem per omnia, quum non ambulauerit quis in dilatatione. Dilatari enim oportet
cor, in quo quis CHRISTVM inambulantem capere uult: cuius gloriam nõ ho
mines, ſed cœli explicant, Cœli enim enarrant gloriam Dei. imò magis ipſe pater, di-
» cens, Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum eſt: quem non po-
teſt quis confiteri, ſi in altum loquatur aduerſus proximum ſuum, ſi in Antichriſtorũ
ordinem ac cognominationem ſeipſum confiteatur, defectione facta ab ordine ac co-
» gnomine Chriſtianorum. De quibus dictum eſt, Ne attigeritis unctos meos. Quis
» enim, inquit, eſt qui mentitur, niſi qui negat quod IESVS nõ eſt CHRISTVS?
hic, inquit, eſt Antichriſtus. Qui enim negat filium, neque patrem habet. Qui uerò
confitetur filium, etiam patrem confitetur. Quod igitur, inquit, ab initio audiuiſtis,
hoc maneat in uobis. Et ſi, inquit, manſerit in uobis quod ab initio audiuiſtis, etiam
uos in filio manebitis, & patre. Manebimus autem, quum coram Deo & electis ange
lis confitebimur, imò etiam coram regibus, & non fuerimus pudefacti. Loquebar
» enim, inquit, teſtimonia tua coram regibus, & non ſum pudefactus: quoniam filius
Dei, Deus ex Deo eſt, unus ex uno, ex ingenito unigenitus, electum ac præminens
genimen genitoris, & dignus filius, principio carentis & inenarrabilis interpres ine-
narrabilis: Verbum & ſapientia ac potentia, eius qui ſuperat ſapientiã & potentiam,
& quicquid lingua loqui poteſt, & cogitatio mouere, genimen perfectum & manẽs,
ex perfecto ac manente in identitate: quod neque defluxit ex patre, neque diſſectum
eſt ac diuiſum, ſed citra paſſionẽ ac integrè prodijt, ex eo qui nihil eorum abiecit quæ
habuit. Et Verbum eſt ac dicitur filius, non quidem uox patris, neque loquela intelli
gitur. Subſiſtit enim per ſeipſum, & operatur per ſeipſum omnia, & in ſeipſo omnia.
Quemadmodum & ſapientia idem exiſtens, non cogitatio patris intelligitur, neque
motus & actio ipſius principalis, ſed genimen ſimile patris, & quod characterem pa-
tris exactè exprimit. Hunc enim pater obſignauit Deus: & non in alio quidem eſt,
non ſubſiſtit autẽ per ſeipſum, ſed genimen actiuum, & quod fecit hoc totum, & ſem-
per conſeruat. Hæc ſufficiunt ut & à Græcorum errore, & à Iudaica ſuperſtitione,
& hæretica praua opinione nos liberent. Quandoquidem uerò quidam dictionum
in Scripturis poſitarum ſententiam peruertunt, & aliter quàm conuenit interpretan-
tur, & neque uerborum uim, neque rerum naturam conſiderant, & deitatem filij re-
probare audent, offendentes ad dictionẽ creaturæ, quæ in Prouerbijs habetur: Do-
» minus creauit me principium uiarum ſuarum in opera ſua: eos ſanè oportebat ſpiri-
tum uiuificantem ſequi, & non literam occidentem. Spiritus enim uiuificat. Age ſanè
audebimus & nos pauca de his tractare: non quod nõ perfectè dictum ſit ab his qui
ante nos dixerũt: profectò enim ſi quis hoc dixerit, inſanierit: neq; quod docẽte opus
habeatis, Ipſi enim uos à Deo edocti eſtis: ſed ut in cõſcientijs noſtris manifeſtemur,

Contrarietas nõ eſt in Scriptura.

quod concupiſcimus ſpirituale beneficium uobis conferre. Credas igitur quod neq;
alibi in Scriptura, neque in præſenti loco, contraria uerba Scripturæ inter ſe ſunt:
etiamſi pugnare uideantur apud eos qui ſanam fidem non habent, aut intelligentia
debili præditi ſunt: & quod nullum exemplum in mundo inueniri poteſt, quod ſuffi
ciat per ſe clarè declarare unigeniti naturã. Et propterea Scriptura multis ſpeculatio-
nibus ac cognominibus utitur, ſi quo modo poſſimus per ea quæ circa nos ſunt, com
prehendere id quod ſupra nos eſt: & per ea quæ cognoſcuntur, imaginari ignota, ſen
ſim ac paulatim à manifeſtis ad occulta perducti. Quandoquidem igitur oportebat
credentes in CHRISTVM, credere quod ſimilis eſt filius patri, utpote qui imago
eſt eius qui in omnibus eſt, & per quem omnia facta ſunt, quæ in cœlis ſunt & in terra.

Imaginis ratio.

Imago autem non uelut inanimatum animati, neque uelut actio artis, neque uelut effe
ctus operationis: ſed genimen genitoris. Et quia non phas eſt per corporalem huma-
nam generationem, unigeniti ante ſecula generationem exprimere, & uelut per exem
plum

plum ſapientiæ, quæ humanas cogitationes patris complectitur, nõ tamen ut non in
ſubſtantia ſit, & non exiſtat: ea de cauſa utriſq; uocibus uſa eſt Scriptura, & creaturæ,
& generationis, itemq́; uoce creauit, & uoce genuit. Non quod cõtraria uideatur &
in eodẽ & de ijſdem dicere: ſed ut per uocem creauit, ſubſtantiã & ſtabilitatem, per ge
nuit uerò, præminentiam unigeniti ac proprietatẽ declaret. Ego, inquit, ex patre exi-
ui & uenio. Sufficiens eſt autem & ſapientiæ nomen, ut omnem paſſionis intelligen-
tiam excludat. Sed quò ferimur? immemores eius, qui dixit: O altitudo diuitiarũ & ſa
pientiæ ac ſcientiæ Dei, quàm imperſcrutabilia ſunt iudicia ipſius, & imperueſtigabi
les uiæ ipſius. Habemus enim doctorẽ ſpiritũ ueritatis, quem dedit nobis Dominus
poſt aſſumptionem in cœlos, ut uideamus ea quæ à Deo nobis donata ſunt, in quo
etiam loquimur, non in doctis humanæ ſapientiæ ſermonibus, ſed in doctrinis ſpiri-
tus, ſpiritualibus ſpiritualia comparantes. In quo colimus & adoramus, quapropter
ignominia afficimur. In quo prophetæ prophetarunt. In quo iuſti deducti ſunt. Per
quem ad filiũ adducimur. Verùm quid ſumus curioſi de natura? Nunquid enim ue
lut carnalibus, & non ſicut ſpiritualibus colloquimur? De alijs enim dictũ eſt illud,
Nõ poſſumus ad uos loqui ut ſpirituales, ſed uelut carnales. Timendum enim eſt, ne
fortè ex cõtentione de incompræhenſibilibus, & ex inquiſitione eorum quæ aſſequi
non poſſumus, in profundum impietatis incidamus. Et dixi, Commentis utar, & ipſa
elongata eſt à me ultra quàm erat, & in altã profunditatẽ, quis inueniet ipſam? Simus
memores eius qui dixit, Ex parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus. Quũ autẽ
uenerit perfectũ, tunc quod ex parte eſt abolebitur. Si quis ſibi uidetur cognoſcere,
nondũ nouit uelut noſſe oportet. Et propterea timendum eſt, ne fortè dum conamur
dicere, de quibus nõ poſſumus dicere, prohibeamur, ut neq; dicamus de his quæ poſ-
ſumus dicere. Ex fide enim oportet loqui, non ex his quæ dicuntur credere. Credidi
enim, inquit, quapropter locutus ſum. Quũ igitur de propria natiuitate pronũciare
nequeuntes, curioſe inueſtigemus, ac cõtendere nitamur de Dei generatione, quomo
do non timor eſt, ne fortè qui dedit nõ ſolùm linguam diſciplinæ, ſed etiam ut ſciamus
quando oportet loqui, ob dicendi petulantiã ſilentio nos damnet? Id quod in beato
Zacharia factum eſt. Qui quum nõ credidiſſet ei qui nunciarat natiuitatẽ filij, huma
nis ratiocinationibus Dei gratiã ac potentiam metiens, & diſceptans apud ſeipſum,
an hoc natura poſſet, ut uir ſenex, ex prouectæ ætatis muliere filios ſuſciperet, quid
inquit? quomodo cognoſcã hoc quod ita futurum eſt? Ego enim ſum ſenex, & uxor
mea prouectæ ætatis in diebus ſuis. Proinde quum audiuiſſet, Ecce eris ſilens, & nõ
poteris loqui: egreſſus eſt, & non eſt loquutus. Quapropter omiſſa de ambiguis con
tentione, & de his quæ ſupra nos ſunt, teneamus ea quæ accepimus. Quis enim eſt
qui audeat ob cognitionem & ſcientiam inflari, quando ipſe qui reuelationibus di-
gnus factus eſt, qui in tertium cœlum aſſumptus eſt, qui audiuit uerba arcana, ad mo
deſtiam adactus eſt per ſtimulum in carne, ut ne ſe efferret. Et ipſe Propheta, qui dixit,
Credidi, propter quod loquutus ſum: humiliatus ſum, inquit, non ſimpliciter, ſed
uehementer. Quanto enim quis propius ad cognitionẽ perueniſſe uidetur, tanto ma
gis debet cogitare apud ſeipſum, quod homo eſt. De hoc audi quid dicat: Ego uerò
dixi in exceſſu meo, omnis homo mendax. Habentes igitur doctorem ueritatis, non
amplius humanis doctoribus utamur, ſed intelligentes, neque modos perſcrutemur,
neque aliud quicquam. Quemadmodum enim generationem filij dicere non eſt, ita
modum quo generauit pater, proferre nõ poſſumus. Sed putandum eſt ſufficere ad
doctrinam hoc, quod omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Det ue
rò Dominus, ut nos iuxta Abraamum ſentiamus, qui dicit: Nunc incœpi loqui ad
Dominum meum, Ego uerò terra ſum ac cinis: & non iuxta cedros Libani nos effera
mus. Quia nõ in doctis humanæ ſapientiæ ſermonibus, ſed in doctrina fidei, æqualis

> *Creauit & genuit uocũ uſus, cur receptus.*

> *Fides uerba præcedat.*

M &

& pacifica ſapientia acquiritur: neque dubitemus, ſed quicquid facimus ſic faciamus, ut Deo patri cum ipſo in ſancto ſpiritu complaceamus. Cui gloria & imperiũ, & honor, & potentia, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Hactenus confeßio Meletij.

Viſum eſt porrò pleriſque Arianorum, ut ipſum à Pontica regione transferrent, non in gratiam, neq; in quietem, ſed in moleſtiam grauiorem. Hinc concitant regem, ac deferunt uirum, uelut qui non confeſſus ſit creaturã perfectam, & depellunt ipſum ex ſua cathedra. Et noctu fugatur uir uſque ad hæc tempora. Qui etiam in hunc diem eſt in patria ſua, uir in precio ac exiſtimatione, præſertim per ea quæ nunc audiuimus ipſum præſtitiſſe, & ex his quæ nunc Antiocheni de ipſo confitentur, non amplius omnino, & ne in tranſcurſu quidem uocis creaturæ mentionem faciẽtes, ſed coeſſentialem confitentes patrem & filium, & ſpiritum ſanctum, tres ſubſtantias, unam eſſentiam, unam deitatem, quemadmodum eſt uera fides ab origine prophetica & Euangelica ac Apoſtolica, quam confeſſi ſunt patres noſtri & epiſcopi in Nicæa ſynodo congregati, coram Conſtantino Magno ac beatiſſimo rege. Opto autem, ut contingat etiam ipſum uenerandiſſimum Meletium ſic cõfiteri, quemadmodum hi qui ſub ipſo ſunt in Antiochia, & alijs quibuſdam locis confitentur. Sunt enim & aliqui qui uidentur cum ipſo ſocietatẽ habere, & cum ipſius ſynodo, qui blaſphemant ſpiritum ſanctum. Et de filio quidem rectè dicunt, uerùm ſpiritum ſanctum creatum putant, & omnino à Deo alienum. De quibus poſtea in hæreſis ipſorũ ſubuerſione, omnia exactè pro uiribus dicemus. Venerandus igitur eſt nobis, uelut dixi, hic uir propter talem de ipſo famã. Nam & aliàs uita eius uenerabilis eſt, mores boni, & ipſe per omnia populis gratus, propter uitam ſuam apud omnes prædicatam. Quidam uerò etiam de hoc, non habeo quod dicam an odio aut inuidia inducti, aut ſua ipſorum magnificare uolentes, aliqua narrarunt: quod non propter rectam fidem contra ipſum motus factus eſt, ſed propter regularia, inquiunt, negocia, & ob rixas inter ipſum & ſacerdotium ipſius, & quod ſuſcepit quos olim reiecit, ac anathemate percuſſit. Sed hæc non ualde approbamus, eo quòd maximè poſtea in ſua ſynodo quotidie multa correxit, ac confeſſus eſt in fide, uelut ſuprà à me iudicatum eſt. Oportet enim partim hoc pro uiribus, ac iuxta debilitatem noſtram in omnibus uere dicere. Fieri poteſt enim, ut non animaduerterit uir in impetu expoſitionis uerborum, nõ habeo quod dicam: fieri poteſt ut per ſimplicitatem ab ipſo prolatus ſit ſermo, Deus nouit: uerùm in una parte repræhenſibiles ſunt duo aut tres ſermones in eadem expoſitione, in eo quod omnino de creatura de filio Dei accipit in ipſius deitate, etiamſi uſque ad nomen tantum: & in eo quod dicit Super ſapientiam, & ſi quid aliud. Cæterùm quum pauca aduerſus ea quæ ab ipſis propoſita ſunt recenſuerimus, etiam hanc narrationẽ præteribimus. Dicite nobis ô uos, quid moleſti fuit dicere ſimilem eſſentia coeſſentialẽ? manifeſtè nobis confiteamini, quo & uos cognoſcamus proprios eſſe, & non alienos. Poteſt enim & ſimile eſſentia eſſe æs ad aurum, ſtannum ad argentum, plumbum ad ferrum. At non decipiet nos ueſtra excogitata & tornata fabuloſitas. Siquidem enim uultis quoſdam decipere, & mendaces prætextus dicere, quod non oportet dicere coeſſentialem, ut ne coniunctionem faciamus filium ad patrem, aut ſpiritum ad filium & patrem: etiam in hoc corruit ueſtra illa excogitata ratio. Non enim dicimus, ſimul eſſentialem, ſed coeſſentialem: quo nihil patris immutatum confiteamur, ſed Deum reuera ex Deo genitum, & non aliunde: neque ex nihilo, ſed ex patre progreſſum ſine tempore, & ſine principio, & inenarrabiliter genitum, ſemper exiſtentem apud patrem, & nunquam eſſe deſinentem, ſed genitum, non confratrem, non propatrem. Nam uox con, duarum ſubſtantiarum ſignificatiua eſt, non alienarum natura. Quapropter uinculum ueritatis in hoc ex ſpiritu ſancto diſpoſitum eſt in ore eorum qui

Meletij integritas.

Similis eßentiæ ſignificatio.

Coeßentialis ſignificatio.

hanc

hanc uocem ediderunt. Et uides quod nõ erit prætextus, neque potes contra rectam
fidem dicere, & conſeruare eos qui à te conficti ſermonis tui fabulam audiuerunt. Ni
mirum quod ſi quis dixerit coeſſentialem, coniunctionem confeſſus eſt. Non enim
amplius hoc erit. Nam per uocem coeſſentialem duo ſignificantur, & à uoce coeſſen
tialis indicatur quod genimen non eſt alienum à patre. Tu uerò quum confinxeris
uocem ſimilis eſſentia, per nomen quidem eſſentiæ redargueris, per immutatam ue-
rò confeſſionẽ condemnaberis, non quæ dicis ſentiens, ſed quæ ſentis adulterare do-
cens. Si enim omnino non eſt ex ipſo, uerum ſimilis ipſi eſt, multum abeſt à ueritate.
Ex quacunq; enim materia uoluerit quis conſtruere aliquid, nõ ſanè æquale conſtru-
xerit id quod exprimit, ei quod exprimitur. Etenim ſtructuræ hoc opus eſt. At uerò
quod generatur ex aliquo, id ipſum ad genus ſimile, & ad ingenuitatis æqualitatem
conſeruat ſpeciem. Si itaq; non ex ipſo patre genitus eſt filius, uerùm extra ipſum fue
rit, ſimilis autem eſſentia apud te per gratiam quam illi contribuis dicetur: nihil ipſi
dediſti, ſed ex gratia ab ipſo excidiſti. Qui enim nõ honorat filium, uelut honorat pa
trem, ira Dei manet ſuper ipſum, ſanctus Apoſtolus dicit. Et rurſus, Ego ex patre exi
ui, & uenio: dicit ille qui dixit, Ego in patre, & pater in me: & qui dixit, Philippe qui
uidit me, uidit patrem. Quum autẽ ſæpe de his tractauerimus, hæc nunc hic ſufficere
putamus, quando eædem cõfutationes quæ ſuprà relatæ ſunt aduerſus radicem quæ
horum prauam opinionẽ produxit, etiam hic prædictos hos ſeminarios ſubuertere
poſſint, itemq; eos qui ſe ab ipſis diuiſerunt, Acacium uidelicet & alios, qui ediderunt
in Seleucia Iſauriæ aliam fidem præter eam quæ eſt ueritatis: quam etiã ipſam ex ipſis
editam in propatulũ proferre cupientes, ſimiliter poſt Baſilij Anzyrani & Georgij
Laodicenſis fidem, ex perſona omnium ſcriptã, totam perfectè propoſuimus. Quo
uerò & hanc latenter quidem horrenda operantem, uerum quæ uelut per frœnum
obturamentum accipit, propter ſimulationis tempus, non poſthabeam, & ut ne ui-
dear hoc per obliuionem feciſſe, dicam etiam pauca aduerſus ipſam, & eos qui ipſam
ediderunt, aduerſus prædictos inquam, Acacium, Euzoium, Eutychium, & alios. Et *Fides Seleu-*
manifeſtum quidem eſt, quod editio præpoſita immutet cõfeſſionem ueritatis. Quo *cia damnata.*
uerò non dicant aliqui per calumniam nos aduerſus hos dixiſſe, oſtendemus quæ in
progreſſu temporum uiſa ſunt, ac depræhenſa in prædicta ipſorum ſynodo. Ex ipſis
enim Euzoius fuit, qui in Cæſarea diſcipulus illorum extitit, etiamſi Acatio ſucceſſit,
poſt conſtitutionem Philumeni à Cyrillo Hieroſolymitano cõſtituti, & poſt conſti *Cyrillus.*
tutionem Cyrilli ſenis ab Eutycho conſtituti, & poſt conſtitutionem Gelaſij rurſus
à Cyrillo Hieroſolymitano cõſtituti, ex ſorore enim ipſius erat. Conſtitutis enim his
tribus, & ceſſantibus propter mutuã litem, rurſus cõſtitutus eſt prædictus Euzoius.
Ex ipſis itaq; & Gemellinus fuit. ex ipſis Philippus Scythopolita, ex ipſis Athanaſius
Scythopolita, qui non latenter, ſed cum loquendi fiducia, uelut temerario ſuo iudi-
cio & inexperti, non ſolùm quæ Arij ſunt, docent, ſed pro ſecta ipſorum pugnant, &
ueritatem docentes perſequũtur: non amplius ſermonibus ſubuertere cupientes, ſed
etiam inimicitijs & bellis ac gladijs tradentès eos qui rectè credunt. perniciem enim
non in una ciuitate ac regione operati ſunt, ſed in multis. Ex ipſis eſt & Lucius hic, qui
in Alexandria tanta perpetrauit in eos qui cõfitentur filium Dei in ueritate. Ipſorum
autem ſodalitas ſingulis diebus, cui intelligentiam Dei habenti non eſt nota: ita publi
cè prædicãt creatum filium Dei, creatum item ſpiritum ſanctum, & alienum omnino
ab eſſentia Dei. Nam Eudoxius, poſtquam finem ſortitus eſt turpiter Georgius in
Alexandria, primum locum ſuſcepit, & amicitiam cum præminente poteſtate contra-
xit. Eudoxius igitur in ſuſpicionẽ uenit, quod Hypatio & Eunomio adhæreret, eo
quòd per blandicias quaſdam redargutus, non ceſſaret ſentire cum his qui diſſimilitu
dinem docẽt, etiamſi id occultaret. Quos enim in exiliũ fugauerant aliquãdo propter

eiuſmodi barathri expoſitionem, eos ipſe ad profectum euexit, Demophilum, Hypatium, Eunomium, Aëtij diſcipulos. Qui Aëtius aliquando fugatus fuit in exilium ad Tauri partes, & à Georgio Alexandrino conſtitutus eſt diaconus: ex quo ſanè radix eorum qui diſſimilitudinem ac inæqualitatē docent, exorta eſt: ita ut una quidem ſpinoſa materia ſit, & eadem radix, uerùm fiſſuræ diuerſimodæ, ſicut in unaquaq; ſpina. Sic & horum malignitas, aliàs aliter, & aliter aliàs, falſas prauæ ſuæ hæreſis interpretationes in peius proficiētes effudit, & perniciem in mundum euomuit, quemadmodū etiam poſtea de hac inæqualitatem docente hæreſi rurſus dicemus. Cæterùm nunc hæc hactenus bene ſe habere rati, quum uelut horrendū reptile ſubuerterimus, propulſatumq; cōculcauerimus, mortuum relinquamus ac declinemus, & ad ſequentes procedamus, Deum inuocātes ut nobis ſimiliter auxilium ferat, quo promiſſioni noſtræ ſatisfacere poſsimus.

Contra Pneumatomachos, hæreſim LXXIIII.

AB his Semiarijs & ab orthodoxis quidam geniti ſunt homines (monſtra, ut ita dicam) duplicis naturæ & ſemiperfecti, quemadmodum Centauros, aut Panas aut Sirenas, fabularum fictores nobis propoſuerunt. Et aliqui quidem ab Ario orti, filium ſanè nō perfectam creaturā decernunt, ſed filium ſine tempore genitum. Tempus autē in ſuſpicione dicunt, quod fuit à cœlo uſq; huc. Non tamen alieni ſunt à dictione, quam in primis Arius euomuit: nempe, Eſſe aliquādo, quando non erat. Verùm ante tempora omnia ipſum eſſe per quem omnia facta ſunt, dicētes, blaſphemāt ſpiritum ſanctum. Alij uerò natura etiā de filio orthodoxè ſentientes, quod erat ſemper cum patre, & nunquam eſſe deſijt: ſed ex patre quidem ipſum genitum ſine principio, & ſine tempore dicentes, in ſpiritum ſanctū omnes hi blaſphemi ſunt, non connumerantes ipſum patri & filio in deitate. Sæpe uerò de hoc multa diſſeruimus, & in unaquaq; hæreſi ueram de ipſo affirmationē non modicè expoſuimus, quod cum patre & filio Dominus appellatur. Spiritus enim Domini repleuit orbem terrarum, ſpiritus ueritatis, ſpiritus Dei. Spiritus enim Domini dicitur, & ex patre procedens, & de filio accipiens, largiensq; dona diuerſimodè prout uult, perſcrutans etiā profunditates Dei, & cum filio exiſtens, baptizans, obſignans, perficiens obſignatum. Quo uerò nō hic laborem ſuſcipiam, ea quæ à me dicta ſunt in magno ſermone de fide conſcripto in partes Pamphiliorū, apponam, ad oppoſitionē quidem eorum qui blaſphemant ſpiritū ſanctum, ad doctrinam uerò legentium, & ad exhilarādos eos qui digni facti ſunt ſpiritu ſancto. Et ſunt hæc. *Ex ſermone Ancorato.*

Epiphanij ſermo Ancoratus.

Apparuit gratia Domini ac Saluatoris noſtri IESV CHRISTI, docens nos ut abnegata impietate ac mūdana cōcupiſcentia, temperatè ac piè & iuſtè uiuamus in hoc ſeculo, expectātes beatā ſpem & aduentū gloriæ magni Dei & Saluatoris noſtri IESV CHRISTI, qui dedit ſeipſum pro nobis, ut liberaret nos ab omni iniquitate, & purgaret ſibijpſi populū acceptū, æmulatorem bonorum operum: deleto per dogmata contra nos chirographo, qui nobis cōtrarius erat, ſublatoq; ex medio, & in crucē affixo: exutis principatibus ac poteſtatibus, quas palàm uituperauit, ipſasq; in ſeipſo in triumphū duxit: portis æreis cōfractis, & uectibus ferreis cōtritis, lucē uitæ rurſus oſtendit: manum porrigens, deducens, uiam faciēs, ſcalam cœlorū oſtendens, paradiſum rurſus habitare faciēs. Habitauit itaq; in nobis, & iuſtificationē legis dans nobis ipſius ſpiritus, ut cognoſceremus ipſum, & quæ de ipſo ſunt, hoc eſt principiū & finem uitæ: lex iuſtitiæ factus eſt nobis, lex fidei, lex ſpiritus, liber ex lege carnis peccati. Quapropter delector lege Dei ſecundùm internū hominem. Intra nos autem eſt CHRISTVS, ſiquidem habitat in nobis. Ipſe enim mortuus, uia uitæ pro nobis factus eſt, ut uiuētes nō amplius ſibijpſis uiuāt, ſed ei qui pro nobis mortuus eſt & reſurrexit, & uitæ cauſa eſt. Nam iuramēti ante multa ſecula recordatus (ſecundū quod ait

Dauid)

Dauid) Deus erat in CHRISTO, & mundum ſibijpſi reconciliauit, nõ reputans
ipſis delicta ipſorum. Quia in ipſo omne complementũ habitare uoluit, & per ipſum
recõciliare omnia ſibijpſi, pace facta per ſanguinẽ crucis. Acceſſit itaq; ad diſpenſatio-
nem complemẽti temporũ, uelut promiſſum eſt Abraam & reliquis ſanctis, ut reſtau-
raret omnia in ipſo quæ in cœlis ſunt & in terra. Seditio autem erat & inimicitia in to
lerantia Dei. Reconciliauit autem in corpore carnis ipſius, per ipſum faciens ambo
unum. Venit enim pax noſtra, & interſeptũ parietem deſtruxit, & inimicitiã in carne
ſua, legem mandatorum in dogmatis aboleuit, quo duo crearet in ſeipſo in unum no
uum hominem. Iuſſit autẽ & gentes cõcorporatas & ſimul participes ac cohæredes
promiſſionis eſſe, dũ dixit: Venite ad me omnes qui fatigati eſtis et onerati, & ego refi
ciam uos. Proinde quia ego debilis eram per carnẽ, demiſſus eſt mihi Saluator, in ſimi
litudine carnis peccati talem diſpenſationem perficiens, quo me à ſeruitute redimeret,
à corruptione, à morte. Et factus eſt mihi iuſtitia, & ſanctificatio ac redemptio. Iuſti-
tia quidem, quoniã per fidẽ ipſius peccata diſſoluit. Sanctificatio uerò, quia per aquã
& ſpiritum & uerbũ ſuum me liberauit. Redemptio uerò eſt ſanguis ipſius, dum pre-
tium redemptionis agni ueri pro me ſeipſum tradidit, propitiationem purgationis
mundi, recõciliationis omnium in cœlo & terra, myſteriũ ante ſecula & generationes
occultum, implens temporibus decretis. Idem transformabit corpus humilitatis no-
ſtræ, ut fiat cõforme gloriæ ipſius, iuxta efficaciam potẽtiæ ſuæ, qua omnia ſibi ſubie
cit: quoniã in ipſo habitat omnis plenitudo deitatis corporaliter. Receptaculũ itaq; ſa
pientiæ ac deitatis CHRISTVS mediator, reconciliat omnia Deo in ſeipſo, non
reputãs peccatũ, occulta myſteria implens, per fidem teſtamẽti ſui prædenunciati à le
ge & prophetis: filius Dei prædicatus, filius Dauid dictus. Ambo enim, Deus & ho-
mo, mediator Dei & hominum, uera domus Dei, ſacerdotiũ ſanctum, dator ſancti ſpi
ritus regenerãtis ac reuocãtis omnia rurſus Deo. Nam uerbum caro factũ eſt, & habi
tauit in nobis, & uidimus gloriã eius, uelut gloriã unigeniti à patre. Pluuia cum arbo
ribus & plantis in eandem naturam tranſiens, corpus efficit, & ſingulos fructus iuxta
ſimilitudinẽ. Et in olea quidem, oleum pingue fit, aſſumpta ab ipſa eſſentia. In uite ue-
rò, uinum dulce incorporatur. In fico autẽ, ficus dulceſcit. Et in ſingulis ſeminibus ad
ſpeciem ipſorum naturã auget. Sic arbitror, Dei Verbum in Maria caro factũ eſt, &
in ſemine Abraam homo inuẽtus eſt iuxta promiſſionẽ. Inuenimus enim Meſſiam de
quo ſcripſit Moſes: & dixit ſanè Moſes, Deſcendat ſicut pluuia eloquiũ meum. Et Da
uid, Deſcendat ſicut pluuia in uellus, & ſicut gutta ſtillãs in terrã. Lana itaq; ſuſcipiẽs
rorem, uelleris fœcunditatẽ auget. Terra uerò ſuſcipiens ſpei agricolam pluuiã, auget
fructum ex præcepto Domini contribuens naturam promptiorem, & ut accipiat ab
ipſo amplius ſtudium habet. Sic ſanè etiã uirgo Maria, Vnde cognoſcã hoc, inquit,
quod erit mihi iſtud? & audiuit, Spiritus Domini ſuperueniet in te, & uirtus altiſſimi
obumbrabit tibi. Quapropter & quod naſcetur ex te, ſanctum erit, & filius altiſſimi
uocabitur. CHRISTVS in angelo loquitur: efformat autem ſeipſum in ſua ipſius
formatione, forma ſerui aſſumpta. Et Maria quidem haurit ſermonem ad cõceptio-
nem, uelut pluuiam terræ: ſeipſum uerò fructum oſtendit uerbum Dei, aſſumẽs mor
talis naturã. Sic igitur ex ipſa hauriente, uelut terra & uellus, ueræ ſpei fructus, & ſan-
ctorum expectatio: uelut Elizabet dixit, Benedicta tu inter mulieres, & benedictus
fructus uentris tui. Vnũ hoc aſſumpſit ex humana natura, quod paſſioni obnoxius
fuit, quum paſſionis exors ſit Dei Verbũ, Hic eſt panis uiuẽs qui de cœlo deſcendit,
& uitam dat. Hic ueræ oleæ fructus, oleum unctionis & compoſitionis, quod præfi
gurauit Moſes. Hic uera uitis, quam colit ſolus pater, botrum gaudij generãs nobis.
Hic aqua uiuens, quam ubi ſitiens homo acceperit, nõ ſitiet amplius, ſed eſt in uentre
ipſius ſaliens in uitam æternã. Ex hac acceperunt noui agricolæ, & tradiderũt in mun
dum. Veteres autẽ agricolæ reſiccarunt, & corruperunt propter incredulitatẽ. Et ſan

Similitudines conceptionis Verbi Dei in uirgine Maria.

guine quidem ipſius ſanctificantur gentes, ſpiritu uerò proprio euehit uocatos in cœlum. Quicunque igitur ſpiritu ipſius ducuntur, hi uiuunt Deo. Qui uerò non, hi adhuc morti addicti ſunt, & animales aut carnales uocãtur. Oportet igitur reprobare opera carnis, quæ eſt munimentũ peccati: & mortificare membra mortis per gratiã ipſius, accipereque ſpiritũ ſanctum, quem nõ habuimus gubernatorem, qui uiuificat me olim mortuũ. Quem ſi non accepero, moriar. Sine ſpiritu enim ipſius quiuis mortuus eſt. Si itaque ſpiritus ipſius in nobis eſt, qui ſuſcitauit ipſum ex mortuis, uiuificabit mortalia corpora noſtra, per inhabitantem in nobis ſpiritum ipſius. At arbitror quod ambo habitãt in homine iuſto, CHRISTVS & ſpiritus ipſius. Si uerò CHRISTVS ex patre creditur. Deus ex Deo, & ſpiritus ex CHRISTO, aut ab utriſque, ſicut CHRISTVS dicit: Qui ex patre procedit: &, Hic de meo accipiet: CHRISTVS autem ex ſpiritu ſancto, iuxta angeli uocem: intelligo myſterium quod liberauit me, adero apud eum qui uenit ad me, fide, auditu, mãſione, amicitia. Seipſum enim Deus cognitũ facit, ſeipſum CHRISTVS prædicat, ſeipſum ſpiritus ſanctus manifeſtat dignis. In Scripturis autẽ ſanctis trinitas nobis annunciatur, ac creditur citra curioſitatem, citra contentionẽ, per aſſenſum auditus. ex hac fide ſalus gratiæ, ex fide iuſtitia citra opera legis. Scriptũ eſt, Ex auditu fidei ſpiritũ CHRISTI dari his qui ſaluantur. Fides autẽ uniuerſalis præconũ Eccleſiæ uocibus hæc (ut puto) ſignificat, prout

Sanctæ Trinitatis myſterium.

Lege lib. D. M. L. de ultimis verbis dauid

ego quidem in fide inſtructus ſum ex ſcripturis, Tria ſancta, tria cõſancta, tria exiſtentia, tria coexiſtentia, tria in forma, tria conformia, tria operantia, tria cooperantia, tria in ſubſtantia extantia, tria coextantia in ſubſtantia inter ſe conuerſantia. Trinitas hæc ſancta uocatur, tria exiſtentia, una concordia, una deitas, eiuſdẽ eſſentiæ, eiuſdem ſubſtantiæ, eiuſdem potentiæ, ſimilia ex ſimili, æqualitate gratiæ patris, & filij, ac ſpiritus ſancti. Quomodo uerò, ipſis docendum relinquitur. Nemo enim nouit patrem niſi filius, neque filium niſi pater, & cui filius reuelarit. Reuelat autẽ per ſpiritũ ſanctum. Hæc igitur tria exiſtentia, aut ex ipſo, aut ab ipſo, aut ad ipſum, unicuique dignè intelligũtur, prout ſingulis ſeipſa reuelant: lucem, ignem, ſpiritum, & alijs ut puto uiſionũ ſimilitudinibus, prout dignus eſt homo cui inſeruitur. Ipſe itaque eſt Deus, qui in principio di
» xit, Fiat lux, & facta eſt lux: Ipſe qui illuminauit nos ad uidendum lucem ueram, quæ
» illuminat omnem hominẽ uenientem in mundum. Emitte lucem tuam & ueritatem
tuam, inquit Dauid. Ipſe eſt Dominus qui dixit, In extremis diebus effundã de ſpiritu
» meo ſuper omnem carnem, & prophetabunt filij ipſorum & filiæ ipſorum, & adoleſcentes ipſorum uiſiones uidebunt: tres perſonas ſancti miniſterij oſtendens nobis ex ſubſtãtia triplici exiſtente. Dico igitur CHRISTVM, miniſtrum & executorẽ factum eſſe circuncíſionis pro ueritate Dei, ad implendum promiſſiones: cõminiſtrare autem ſpiritum ſanctum, traditum accepimus ex diuinis Scripturis, ſic. Demittitur CHRISTVS à patre, demittĩ ſpiritus ſanctus: loquiĩ in ſanctis CHRISTVS, loquitur ſpiritus ſanctus: ſanat CHRISTVS, ſanat ſpiritus ſanctus: ſanctificat CHRISTVS, ſanctificat ſpiritus ſanctus: baptizat CHRISTVS in nomine ſuo,
» baptizat ſpiritus ſanctus. Sic dicunt Scripturæ, Emittes ſpiritũ tuum, & renouabis fa
» ciem terræ: ſimile eſt illi dicto, Emittes Verbum tuũ, & liquefacies ea. Miniſtrantibus ipſis Domino & ieiunãtibus, dixit Spiritus ſanctus, Segregate mihi Barnabã & Saulum in opus ad quod uocaui ipſos: ſimile eſt illi, Dominus autẽ dixit, Ingredere in ciuitatem, & illic dicetur tibi quid oporteat te facere. Hi igitur emiſſi à ſpiritu ſancto de-

Loci Scripturæ concordes de Chriſto et ſpiritu ſancto.

» uenerunt ad Seleuciã: ſimile uelut quum Dominus dicit, Ecce mitto uos ſicut oues in
» medio luporũ. Viſum eſt ſpiritui ſancto nullum aliud imponere onus, præter neceſſa
» ria: uelut ſi dicat, Dico autẽ non ego, ſed Dominus, ut uxor à uiro ne ſeparetur. Pene
» trarunt autẽ Phrygiam & Galaticã regionẽ, prohibiti à ſpiritu ſancto loqui uerbũ in
» Aſia. Vbi uerò ueniſſent in Myſiã, conabantur in Bithyniã abire, & nõ permiſit ipſis
» ſpiritus: uelut quũ dicit Dominus, Euntes baptizate omnes gentes, &, Negeſtetis pe

ram,

ram, non uirgã, neq; calciamenta. Qui, inquit, dicebãt Paulo per ſpiritum, ut ne aſcen
deret Hieroſolyma. Et Agabus dicit, Hæc dicit ſpiritus ſanctus, Virum cuius eſt hoc
cingulum: ſimile, ſicut quum Paulus dicit, An experimentũ quæritis eius qui in me lo
quitur CHRISTI? &, Memores eſte uerborũ Domini, quoniã ipſe dixit, Præſtat
dare quàm accipere. Et nunc ecce ego uinctus ſpiritu uado: uelut quũ ait Paulus, Vin
ctus IESV CHRISTI. Verũ ſpiritus mihi teſtimoniũ præbet per ciuitatẽ, di
cens: ſimile ſicut quũ ait, Dominus teſtimoniũ præbet animę meæ, quod nõ mẽtior.
In uirtute ſecundùm ſpiritum ſanctificationis: ſimile ei quod dicit, Sanctus in ſanctis
requieſcens. Et, Circuncíſio cordis in ſpiritu: ſimile eſt uelut quum dicit, Et circunciſi
eſtis circunciſione per manũ non fiente, dũ exuiſtis corpus peccatorũ in circũciſione
CHRISTI. Siquidẽ ſpiritus Dei habitat in uobis: ſimile eſt ei quod dicit, Quẽad-
modũ accepiſtis CHRISTVM, in ipſo ambulate. Et, Spiritus Domini loquutus
eſt in me. &, Sermo ipſius in ore meo. &, Primicias ſpiritus habẽtes: ſimile ſicut quũ
dicit, Primitiæ CHRISTVS. Sed ipſe ſpiritus intercedit pro nobis. ſimile uelut
dum ait, Qui eſt in dextera Dei, qui & intercedit pro nobis. Vt fiat oblatio gentium
acceptabilis ſanctificata in ſpiritu ſancto: ſimile uelut quũ ait, Dominus aũt ſanctificet
uos, ut ſitis ſinceri & inoffenſi in diẽ Domini. Nobis autẽ reuelauit CHRISTVS
per ſpiritũ ſuum: ſimile eſt illi dicto, Quando cõplacuit Deo qui ſegregauit me ex ute
ro matris meæ per gratiã ſuam, ad reuelandũ filium ſuũ per me. Nos autẽ non ſpiri
tum mũdi accepimus, ſed ſpiritũ ex Deo: ſimile eſt illi, Vos ipſos probate an CHRI
STVS ſit in uobis. Templũ Dei eſtis, & ſpiritus Dei habitat in uobis: ſimile eſt illi,
Inhabitabo in ipſis, & inambulabo, & ero ipſorũ Deus, & ipſi erunt mihi populus.
Sed & gratiã & iuſtitiã ex utriſq; dicit, Iuſtificati autẽ in nomine IESV CHRISTI
Domini noſtri, & in ſpiritu Dei noſtri: ſimile eſt illi dicto, Iuſtificati aũt ex fide pacem
habemus apud Deũ per Dominũ noſtrũ IESVM CHRISTVM. Nemo poteſt
dicere Dominũ IESVM, niſi in ſpiritu ſancto: &, Nemo poteſt ſpiritũ ſanctũ acci
pere, niſi à Domino. Diuiſiones autẽ donorũ ſunt, idem uerò ſpiritus: & diuiſiones
miniſteriorũ ſunt, idem autẽ dominus: & diuiſiones operationũ ſunt, idẽ autẽ Deus
qui operatur omnia in omnibus. Sed & à gloria in gloriã, quẽadmodum à Domino,
ita à ſpiritu. Et ne offendatis ſpiritũ ſanctũ, per quẽ ſignati eſtis in diẽ redemptionis:
ſimile eſt illi, Num prouocamus Dominũ? num fortiores ipſo ſumus? Spiritus autẽ
expreſſe loquitur: ſimile eſt illi, Hæc dicit Dominus omnipotẽs, Et ſpiritus meus ſtat
in medio ueſtrũ: &, Si quis mihi aperuerit, ingrediar ego & pater, & manſionẽ apud
ipſum faciemus. Eſaias autẽ, Et ſuper ipſum ſpiritus Dei: CHRISTVS uerò, Spi
ritus Domini ſuper me, eo quòd unxit me. Et, IESVM à Nazaret quẽ unxit Deus
ſpiritu ſancto. Et, Dominus demiſit me, & ſpiritus ipſius. Manifeſta aũt eſt & uox Se
raphim clamans, Sanctus, ſanctus, ſanctus, Deus Sabaoth. Si uerò audieris, quod per
dexterã Dei exaltatus eſt, & promiſſionem à patre accepit: aut iubet, ut expectẽt pro-
miſſionem patris, quam audiuiſtis, inquit, ex me. Aut, Quod ſpiritus ipſum expellit
in deſertũ. Aut quod ipſe dixit, Ne ſitis ſoliciti quid dicatis, quoniã ſpiritus patris mei
eſt qui loquiẽ in uobis. Aut, Si uerò in ſpiritu Dei eijcio dæmonia. Aut, Qui uerò ma
ledicit in ſpiritũ ſanctũ, non dimittetur ipſi, &c. Aut, Pater, in manus tuas deponã ſpi
ritum meũ. Aut, Puer creſcebat & confortabatur ſpiritu. Aut, IESVS autẽ plenus
ſpiritu ſancto reuerſus eſt à Iordane. Aut, Reuerſus eſt IESVS in uirtute ſpiritus.
Aut, Quod natũ eſt ex ſpiritu, ſpiritus eſt: ſimile eſt ſicut quũ dicit, Quod factũ eſt in
ipſo uita erat. Aut, Et ego rogabo patrem meũ, & alium paracletũ dabit uobis ſpiritũ
ueritatis. Aut, Cur impleuit ſatanas cor tuũ, ut mentireris ſpiritui ſancto, dixit Petrus
ad Ananiã: & poſtea, Nõ hominibus mentitus es, ſed Deo. Ergo Deus eſt ex Deo ſpi
ritus ſanctus, cui mentiti erant illi detracto precio agri. Aut, Manifeſtatus eſt in carne,

» iuſtificatus eſt in ſpiritu, maius hoc nõ poſſum dicere. Deus autẽ eſt etiã filius: Ex qui-
» bus, inquit, eſt CHRISTVS quantum ad carnẽ attinet, qui eſt Deus in omnibus.
» Crede, inquit, in Dominum IESVM, & ſaluaberis. Et loquutus eſt, inquit, ipſis uer
» bum Domini: quumq; perduxiſſet ille ipſos in domũ, appoſuit eis menſam, & exulta-
» uit cum tota, quod credidiſſet Deo. Aut, In principio erat Verbũ, et Verbũ erat apud
» Deum, & Deus erat Verbũ. Aut, Vt doctrinã Saluatoris noſtri Dei ornent. Aut, Ap
» paruit gratia Dei ſalutaris omnibus hominibus, erudiens nos. Aut, Expectantes bea
» tam ſpem & aduentum gloriæ Domini & Saluatoris noſtri IESV CHRISTI.
» Nam idẽ eſt miniſteriũ Spiritus & Verbi. Attendite, inquit, uobis ipſis, & toti ouili,
» in quo poſuit uos ſpiritus ſanctus epiſcopos, ut paſcatis eccleſiam Dei: ſimile eſt uelut
» quum dicit, Gratiã habeo qui me potentẽ fecit, CHRISTO IESV Domino no
» ſtro, quod fidelẽ me iudicauit, dum poſuit in miniſteriũ. Cooperat̃ itaq; uelut demon
ſtratum eſt, patri filius, & ſpiritus ſanctus. Verbo enim Domini cœli firmati ſunt, &

Spiritus ſanctus adorandus.

ſpiritu oris ipſius omnis uirtus ipſorũ. Adorãdus autẽ eſt ſpiritus ſanctus. Qui enim
adorant Deũ, eos in ſpiritu adorare oportet, & ueritate. Si uerò cooperãtur hæc, crea
tura creaturã non efficit, neq; creata deitas fit, neq; in mẽſura aut ambitu Deus cogno-
ſcitur. Eſt enim circũſcriptus, incõpræhẽſibilis, incõſiderabilis, omnes creaturas com
plectens Deus. Neq; adoratione colẽda eſt creatura. Coluerũt enim creaturã præter
creatorem, & ſtulti facti ſunt. Quomodo enim nõ eſt ſtultũ creaturã Deum putare, &
» primũ præceptũ reprobare, quod dicit: Audi Iſraël, Dominus Deus tuus, Dominus

Nomina uaria patris & filij, ac ſpiritus ſancti.

unus eſt, nõ erit in te Deus recens. Cæterũ in diuinis Scripturis uaria ſunt nomina pa
tris, & filij, ac ſpiritus ſancti. Et pater quidẽ appellat̃, pater omnipotẽs, pater omniũ,
pater CHRISTI: filius uerò Verbũ, CHRISTVS, Lux uera: Spiritus autẽ ſan
ctus, paracletus, ſpiritus ueritatis, ſpiritus CHRISTI, ſpiritus Dei. Deus itaq; intel
ligitur pater, & lux prælustris, & uirtus, & ſapientia. Si autẽ lux eſt Deus & pater, lux
ergo ex luce eſt filius, & propterea lucem habitãs inacceſſibilem. Virtus autẽ eſt totus
Deus, & propterea Dominus uirtutũ. Sapientia eſt totus Deus, igitur ſapiẽtia filius,
ex ſapiẽtia, in quo omnes theſauri ſapientiæ abſcõditi ſunt. Vita item eſt totus Deus,
igit̃ uita ex uita eſt filius. Ego enim ſum, inquit, ueritas & uita. Spiritus autem ſanctus
ab utriſq;, ſpirius ex ſpiritu. Spiritus enim Deus & deitas, donorum dator eſt, ueriſſi
mus, illuminator, cõſolator & paracletus, conſiliorũ patris annunciator. Sicut enim
filius magni cõſilij angelus eſt, ſic etiã ſpiritus ſanctus. Sed accepimus, inquit, ſpiritũ
Dei, ut uideamus quæ donata ſunt nobis à Deo, quæ & loquimur, nõ in perſuaſiuis
ſapiẽtiæ ſermonibus, ſed in demõſtratione ſpiritus Dei, ſpiritualibus ſpiritualia com
parantes. At dicet quis, Igitur duos eſſe filios diximus, & quomodo eſt unigenitus?
Quinimò, tu quis es qui cõtra Deum ratiocinaris? Si enim filiũ uocas eum qui eſt ex
ipſo, ſpiritum uerò ſanctũ qui ab utriſq;: quæ ſolum fide intelligũtur à ſanctis, lucida,
lucem dantia, lucidam operationẽ habent, & per fidem lucis cõſona ad ipſum patrem
fiunt. Audi ô bone, quod pater ueri filij eſt pater, totus lux: & filius ueri patris, lux de
luce: non ſicut facta aut creata, appellatione ſolum: &, Spiritus ſanctus ſpiritus uerita
tis eſt, lux tertia à patre & filio. Alia uerò omnia adoptione, aut appoſitione, aut appel
latione: non ſimilia his actione, aut potentia, aut luce, aut intelligentia: aut ſanè uelut
dixerit quis, Filios genui & exaltaui: aut ſicut dixerit quis, Ego dixi dij eſtis, & filij al-
tiſſimi omnes: aut uelut dicat quiſpiam, Qui peperit glebas roris: aut uelut dixerit
aliquis, Ex quo omnis patrũ familia in cœlo & in terra: aut ſicut dicat quis, Ego qui
firmo tonitruum, & creo ſpiritum. Non enim uelut reliqui patres aut patriarchæ ue-
rus ille pater incepit eſſe pater, aut unquam deſijt tempore eſſe pater. Si enim incipit
eſſe pater: filius ergo erat aliquãdo alterius patris, antequam eſſet ipſe unigeniti pater.
Iuxta ſimilitudinem autem dum patres patrum & filij conſiderantur, in infinita anti-

quitate

quitate uerè patrem inuenire eſt. Neq; uelut reliqui filiȷ adoptione, uerus filius adoleſcens eſt, ut ſit filius. Si enim adoleſcens eſt ut ſit filius: erat aliquãdo tempus quando non erat pater, pater unigeniti. Neque uelut reliqui ſpiritus, ſpiritus ueritatis creatus aut factus eſt. Neque uelut reliqui angeli, magni conſiliȷ angelus uocatur. Illi enim principium habent & finem. hi uerò imperueſtigabile principium ac imperium habent. Et hi creant omnia in infinita ſecula, cooperantes patri. illi uerò creantur ab his prout uoluerint. Et illi quidem colunt hos. hi uerò coluntur ab uniuerſis creaturis. Et hi quidem ſanant creaturas. illi uerò medelam ab his accipiunt. Et illi iudicantur pro merito. hi uerò iudicium iuſtum habent. Et illi quidem tempore ſunt. hi uerò non ſunt in tempore. Et hi illuminant omnia. illi uerò illuminantur ab his. Et hi uocant paruulos in altum. illi uocantur à perfecto. Et hi largiuntur omnibus. illi dona accipiunt. Et, ut ſummatim dicam, illi hymnis celebrant ſanctitatem in cœlis cœlorum, ac reliquis inuiſibilibus locis: hi uerò celebrantur, & dona pro merito dignis exhibent. Plurimos autem ſpiritus dicit Scriptura, Qui facit angelos ſuos ſpiritus, & "miniſtros ſuos ignis flammam. &, Omnes ſpiritus laudate Dominum. Cæterùm di- "gnis dantur dona diſcretionis ſpirituum. Aliqui enim cœleſtes ſunt, gaudentes ueritate: aliqui terreſtres, ad fraudem & errorem appoſiti: aliqui ſubterranei, abyſſi & tenebrarum filiȷ. Ipſum enim Euangelium dicit eos rogaſſe, ut ne mitteret ipſos in abyſſum. Similiter autem & ſpiritibus imperauit, & ſpiritus expulit uerbo, & nõ permiſit ipſis loqui. Dicitur autem ſpiritus iudiciȷ, & ſpiritus combuſtionis: & dicitur ſpiritus mũdi. Nos uerò, inquit, ſpiritũ mundi nõ accepimus. Sed & ſpiritus hominis. Quis enim nouit ea quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis? Et ſpiritus uadens, ac non re- "uertens. Nam ſpiritus pertrãſiȷt in ipſo, & nõ exiſtet. &, Deſtrues ſpiritũ ipſorum, & deficient. Et ſpiritus prophetarũ prophetis ſubdũtur. Ecce ſpiritus falſus ſtetit coram Domino, & dixit ipſi, Per quid decipies Achaab? Et ero, inquit, ſpiritus falſus in ore pſeudoprophetarum. Dicitur porro & ſpiritus compunctionis eſſe, & ſpiritus timiditatis, & ſpiritus Pythonis, & ſpiritus ſcortationis, & ſpiritus procellæ, & ſpiritus uerboſus, & ſpiritus debilitatis, & ſpiritus immundus, & ſpiritus ſurdus, & ſpiritus mutus, & ſpiritus uix loquens, & ſpiritus ualde horrẽdus, qui uocatur Legio, & ſpiritualia nequitiæ. Infinita autẽ ſunt eloquia ſapiẽtibus de ſpiritibus. Sicut enim multi filiȷ adoptione aut appellatione, nõ autẽ ueritate, eo quòd principiũ habẽt & finem, & hoc per peccatũ: ſic etiã ſpiritus multi adoptione aut appellatione, etiãſi peccato nõ careant. Verùm ſpiritus ſanctus ſolus appellatur à patre & filio, ſpiritus ueritatis, & ſpiritus Dei, & ſpiritus CHRISTI, & ſpiritus gratiæ. Largitur enim unicuiq; bonum diuerſimode, alteri ſpiritum ſapientiæ, aliȷ ſpiritum cognitionis, aliȷ ſpiritum fortitudinis, aliȷ ſpiritum ſanationũ, aliȷ ſpiritum prophetiæ, aliȷ ſpiritũ diſcretionis, aliȷ linguarum, aliȷ interpretationũ, & reliqua dona. uelut ait: Vnus autem & idem ſpiri- "tus eſt, qui diuidit unicuiq; ut uult. Quoniam ſpiritus tuus bonus deducet me, inquit "Dauid. Et ſpiritus ubi uult ſpirat: ſubſtantiã ſancti ſpiritus per talia nobis oſtendens: Et uocem eius audis, ſed non ſcis unde uenit, & quò uadit. Et niſi nati fueritis ex aqua "& ſpiritu: ſimile eſt illi quod Paulus dixit, in CHRISTO enim IESV ego uos genui. & de hoc dicit Dominus, Quũ uenerit paracletus, quem ego mittã uobis ſpiri- "tum ueritatis, qui à patre procedit, ille teſtimoniũ præbebit de me. &, Adhuc multa ha- "beo quæ dicã, ſed nõ poteſtis portare nunc: ubi uerò uenerit ille ſpiritus ueritatis, de- "ducet uos in omnẽ ueritatẽ. Nõ enim loquetur à ſeipſo, ſed quæcunq; audiet loquet, "& uentura annũciabit uobis. Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit uobis omnia. Si itaq; à patre procedit, & ex meo (inquit Dominus) accipiet, quemadmodum nemo nouit patrem, niſi filius, neq; filiũ niſi pater: ſic auſim dicere, quod neq; ſpiritũ, niſi pater & filius, ex quo procedit, & à quo accipit: & neq; filium & patrem,

Spiritus multi in Scriptura.

niſi

niſi ſpiritũs ſanctus, qui uerè glorificat, qui docet omnia, qui teſtificatur de filio, qui
ex patre & ex filio ſolus dux eſt ueritatis, legum expoſitor ſanctarum, legis ſpiritualis
enarrator, prophetarũm doctor, apoſtolorum magiſter, euangelicorum dogmatum
luminare, ſanctorũ elector. Lux uera ex uera luce, eſt filius naturalis, filius uerus, filius
genuinus, ſolus ex ſolo: cum ipſo etiã ſpiritus, ſed ſpiritus qui nominatur, hic Deus eſt
qui glorificatur, ſemper in Eccleſia pater, ſemper filius, ſemper ſpiritus ſanctus, altus
alti & altiſſimus, intellectualis, gloriam habens immenſam, quo inferiora ſunt creata
& facta. In ſumma, omnia quæ intelliguntur, & ſingula quæ mente compræhendun
tur. Deitas autẽ una in Moſe maximè denunciatur. Dualitas in prophetis uehemẽter
prædicatur. Trinitas autem in Euangelijs manifeſtatur, amplius iuxta temporũ occa-
ſiones ac generationes conueniens iuſto in cognitionem ac fidem. Cognitio autem
hæc immortalitas ex fide dicitur, hæc adoptio in filios fit. Verùm primùm iuſtificatio
Iuſtificatio triplex. nes carnis enarrat, uelut ambitum templi externum excitans in Moſe. Secundas uerò
iuſtificationes animæ exponit, uelut ſancta ornans in reliquis prophetijs. Tertias au-
tem iuſtificationes ſpiritus, uelut propiciatorium & ſancta ſanctorum concinnans in
Euangelijs ad ſuam habitationem. Tabernaculum uerò ſanctum, templum ſanctum,
ipſum iuſtum habet ſolum qui in his uerſatur. Habitat autem in ipſo, una deitas incor
ruptibilis, una deitas imperueſtigabilis, incompræhẽſibilis, inenarrabilis, inuiſibilis,
ſeipſam cognoſcẽs ſola, ſeipſam oſtendens quibus uult, teſtes ſibijpſi excitãs, uocans,
præfiniens, glorificans, ex inferno exaltãs, ſanctificans, uniens rurſus ad ſuam ipſius
gloriam ac fidem tria hæc, cœleſtia, terreſtria, ac inferna: ſpiritum, animam, carnem:
fidem, ſpem, charitatem: præterita, præſentia, futura: ſeculum ſeculi, ſecula ſeculorũ,
ſabbata ſabbatorum: circuncisionem carnis, circuncisionem cordis, circuncisionem
CHRISTI in exuendo corpus peccatorũ. In ſumma, purificat ſibijpſi omnia, inui-
ſibilia & uiſibilia, thronos, dominationes, principatus, poteſtates, uirtutes. In omni-
bus autem eadem uox ſancta, à gloria in gloriam, ſanctus, ſanctus, ſanctus clamans,
patrem in filio, filium in patre, cum ſancto ſpiritu. Cui gloria, & imperium in ſecula
ſeculorum, Amen. Et dicat qui ſic credit, Fiat, Fiat.

Hactenus ex ſermone Ancorato.

Et hæc quidem ſunt, quæ iam de fide patris ac filij & ſpiritus ſancti ſcribentes, bre
uiſsime pro noſtra mediocritate expoſuimus, & ex antea dictis appoſuimus. Adhuc
autẽ perſeuerabimus ad uitæ noſtræ cõfirmationem in producendis piè teſtimonijs,
& in pia tractatione ex recta ratiocinatione de deitate. Etenim in ſuperioribus oſten
ſum eſt per multa teſtimonia, quod unigenitus cõmuniter cum patre facit, & æqua-
liter in omnibus perficit ac largitur, uelut ex patre exiſtens: & non alienus à patris po
tentia & deitate, ſed coeſſentialis patri. Non ſolùm autẽ filius, ſed etiã ſpiritus ſanctus
cooperatur filio & patri, & æqualiter facit, donans ac largitus prout uult, uelut qui &
ipſe reuera ex Deo eſt, & nõ alienus à patre & filio, ſed coeſſentialis patri ac filio. Atq;
hoc omnibus manifeſtè per omnia ex tot teſtimonijs demonſtratũ eſt ac demõſtrabi
tur. Nũc uerò propter aduerſarios & inimicos ſancti ſpiritus, de ſolo ſancto ſpiritu ea
quæ pia ſunt ex recta ratiocinatione, & ex eiuſdẽ diuinæ Scripturæ teſtimonijs recen
ſuimus, & prioribus amplius addemus uelut cõſequẽter uera pietas de ſancto ſpiritu
habet. Eſt enim ſpiritus ſanctus unicus, qui ab omnibus adorat̃, & ab omnibus crea-
turis ac facturis deſideratur, & nulli adæquatur, nõ angelo, nõ alij ſpiritui, ſed unicus
eſt. Quũ enim multi ſpiritus ſint, hic omniũ ſpirituum ſupremus eſt, uelut exiſtẽs ſem
per ex patre, & nõ de alijs ex nihilo factis exiſtẽs. Multi enim ſunt ſpiritus. Vnus autẽ
eſt ſpiritus ſanctus, uelut unus Deus, & unus unigenitus filius Dei, ſic & ſpiritus ſan
ctus Dei, à Deo autẽ & in Deo. Verũ unigenitus filius incõpræhenſibilis eſt, & ſpiri-
tus incõpræhẽſibilis, ex Deo autẽ & nõ alienus à patre & filio. Nõ autẽ eſt coniũctio

cum

cum patre & filio, ſed trinitas ſemper exiſtens eiuſdem eſſentiæ, non alterius eſſentiæ
à deitate. non eſt enim deitas alia ab eſſentia, ſed ipſa per ſe deitas. & ex eadem deitate
filius & ſanctus ſpiritus. Et ſpiritus quidem, ſpiritus ſanctus eſt, filius uerò filius. At
ſpiritus ex patre procedens, & de filio accipiens, perſcrutãs profunditates Dei, annun
cians quæ filij ſunt in mundo, ſanctificans, ſanctos faciens per trinitatem, tertius no-
menclatura: nam trinitas eſt pater, & filius, & ſpiritus ſanctus. Euntes enim, inquit,
baptiſate in nomen patris, & filij, ac ſpiritus ſancti: ſigillum gratiæ, non coniunctio
trinitatis, non alienus à ſanctificatione, non diſparatus nomenclatura, non alienus à
largitione, ſed unus Deus, una fides, unus Dominus, una gratia, una Eccleſia, unum
baptiſma. Semper enim trinitas eſt, uelut ſæpe dixi, & nunquam trinitas additionem
accipit, id quod dulce eſt confiteri, & nulla ſatietas dicere. Dulcia enim, inquit Pro-
pheta, gutturi meo eloquia tua. Et ſi dulcia ſunt eloquia, quanto magis nomen ſan-
ctum trinitas, fons omnis dulcedinis? Trinitas igitur quæ ſic numeratur, pater, & fi-
lius, & ſpiritus ſanctus. Non autem coniunctio eſt trinitas, neque diſparata eſt à ſua
unitate, uerum in ſubſtantia perfectionis perfectus pater, perfectus filius, perfectus
ſpiritus ſanctus: Pater, & filius, & ſpiritus ſanctus. Et rurſus ſpiritus locatur in do-
norum largitionibus. Diuiſiones enim donorum ſunt, idem autem ſpiritus. Et diui-
ſiones miniſteriorum ſunt, idem autem Dominus. Et diuiſiones operationum ſunt,
idem autem Deus, qui operatur omnia in omnibus. His uerò ſic ſe habentibus, cauti
ſimus ne à ueritate excidamus, ſed ueritatem confiteamur, non patrocinantes Deo,
ſed piè intelligentes, ut ne pereamus. Intolerabile enim eſt, creatum quid in trinitate di
cere, aut cogitare, aut etiam poſtea genitum. Sed ſemper erat pater, & filius, & ſpiri-
Sanctæ trinitatis myſteriũ explicatum.
tus ſanctus. Neque confrater eſt filius patri, neque coniunctio. Et ſpiritus neque con
iunctio, neq; confrater eſt patri & filio. Verùm filius genitus ex patre, & ſpiritus pro-
cedens ex patre, ita ut trinitas inenarrabilis ſit in identitatis glorificatione, & filius in-
incompræhenſibiliter ſit cum patre & ſpiritu ſancto, ſimiliter ut nunquam deficiat tri
nitas à ſua ſempiternitate. Pater igitur ſemper ingenitus & increatus, & incompræ-
henſibilis. Filius autẽ genitus, ſed increatus ac incompræhenſibilis. Spiritus ſanctus
ſemper, non genitus, non creatus, non confrater, non propater, non nepos: ſed ex ea-
dem eſſentia patris & filij. Spiritus enim eſt Deus. At huiuſmodi munitæ uitæ no-
ſtræ teſtimonia in tota Scriptura habentur. Verùm de pluribus pauca apponam pro
uiribus, ne narrationẽ de ſpiritu in præſens ſine teſtimonijs relinquã. Statim etenim
pater de filij præſentia dicit, Ponam ſpiritum meum ſuper ipſum, & iudiciũ gentibus
annunciabit. quo genuinum prædicet Deum ſanctum ſuum ſpiritũ omnibus creden
tibus ad ſalutem. Vnigenitus uerò ad idem teſtimoniũ apponens dicit, Spiritus Do-
mini ſuper me, eo quòd unxit me. quo aduentus ipſius in carne ſpiritu ſancto muni-
tus, & credentibus prædicatus, ex CHRISTI teſtimonio claram cõfeſſionem ha
beret, quod ſpiritus non eſt alienus à Deo. Rurſus autem dicit Dominus de ſpiritu,
Spiritus patris mei eſt qui loquitur in uobis. Et rurſus, uelut non alienus ſit ſpiritus
à deitate Dei, inſufflauit in faciem diſcipulorum, & dixit: Accipite ſpiritũ ſanctum. Et
rurſus, ut oſtenderet ſuam æqualitatem ac coeſſentialitatem ad ſpiritum ſuum & pa-
tris ſui ſanctum, dicit: Si diligitis me, mandata mea ſeruabitis. Et ego rogabo patrem,
& alium paracletũ dabit uobis. tanquam ipſe Dominus ſit paracletus, & ſpiritus ſan-
ctus ſimiliter ſit ſymparacletus. At apoſtoli oſtendentes quod nõ eſt ſeruus ſpiritus,
Paracletus ipſe Dominus eſt.
ſed eiuſdem deitatis, autoritatem ipſius demonſtrantes, dicunt: Et dixit ſpiritus ſan-
ctus, Segregate mihi Barnabam & Saulum ad opus ad quod uocaui ipſos, & cætera.
Apoſtolus autem clarè de ipſo dicit: Dominus autẽ eſt ſpiritus. Vbi uerò ſpiritus Do
mini, illic libertas, & uos populus Dei eſtis, & ſpiritus Domini habitat in uobis. Si
itaque templum Dei uocamur propter habitationẽ ſancti ſpiritus, qui audeat repro-
bare

bare ſpiritum, & abalienare ipſum ab eſſentia Dei? quũ palàm Apoſtolus dicat, Vos templum Dei eſtis: propter inhabitantem in ipſis dignis ſpiritum ſanctum. Quomodo uerò alienus à Deo erit ſpiritus, qui profunditates Dei ſcrutatur? Et ne dixeris mihi, ſcrutatur, & nondum cognoſcit: uelut quidam maledicere audent, & ſeipſos perdere. alioqui idem ſanè dixerint & de patre, quoniã etiam de ipſo ſcriptum eſt, Quod ſcrutatur promptuaria uentris. Et ſi impiè intelliges, eo quòd non addita eſt uox Cognoſcit, ad uocẽ Scrutatur, de ſpiritu ſancto: impius utique fueris, dum cogeris etiam de patre eandem opinionem proferre. Neque enim de patre ſcrutante promptuaria uentris, addita eſt uox Cognoſcit. Neq; enim erat opus dicere, quum prænotio Dei clarè indicetur, & ex uoce ſcrutatur, perfectè enuncietur. Sic etiam de ſpiritu & filio, quum unam cognitionem ac prænotionem palàm habeat ſancta trinitas, perfectionemq; ac identitatem. Et infinita poſſunt de his dici, & ingens teſtimoniorum moles ex diuina Scriptura produci, & res ipſa diffuſe ampliari, ut etiam legentibus moleſtia inducatur. Verùm ſufficienter in unaquaq; hæreſi multa loquuti, omnes illas nos imbecilli per potentiam Dei ſubuertimus, & alienas à ueritate eſſe demonſtrauimus, & ſingulas blaſphemare ac negare ueritatem, aliam plus, aliam minus: quemadmodum & hi faciunt fruſtra in Dominum blaſphemãtes, & in ſpiritum ſanctum, & non habentes neque hic, neque in futuro ſeculo peccatorum remiſſionem, iuxta ipſa adeò Domini uerba, propter blaſphemiam in ſpiritum ſanctum. & ab ipſa ueritate conculcati, inſtar horrendi ceraſtæ unicornis: quum mentis blaſphemia totum corpus corrumpere poſſit, uelut ex Domini ſermone, & uera unigeniti confeſſione perſuaſi ſumus, quoniam blaſphemanti in ſpiritum ſanctum, neque in hoc ſeculo, neque in futuro remittetur, uelut dixi. Conculcati itaq; ſunt ac contriti, & non ualentes contra ueritatem. Portæ enim inferni uerè ſunt omnes hæreſes, ſed contra petram non præualebunt, hoc eſt contra ueritatem. Etiamſi enim aliqui ex ipſis uoluerint dicere, Fidem equidem editam in Nicæa etiam ipſi confitemur, oſtende uerò mihi ex ipſa, quod ſpiritus ſanctus in deitate connumeratur: comperientur, quod etiam ex ipſa redarguantur. Non fuit autem tunc de ſpiritu quæſtio. Nam ad hoc quod pro tempore ac tempore accidit, ſynodi cautionem faciunt. Quandoquidem igitur Arius in filium maledicentiam produxerat, ea gratia cum ampliore diſputatione exacta ſermonum certitudo facta eſt. Vide uerò ab ipſa confeſsione, quod neque in hoc comperientur aliquid dicere pneumatomachi ſpiritũ blaſphemantes, & à dono ac ſanctificatione eius alieni. Statim enim ipſa æditio cõfitetur, & negat. Credimus in unum Deum patrem omnipotentẽ. At credimus, nõ ſimpliciter dictum eſt, ſed fides in Deum: Et in unum Dominum IESVM CHRISTVM, non ſimpliciter dictum eſt, ſed fides in Deum: Et in ſpiritum ſanctum, & non ſimpliciter dictum eſt, ſed in unam glorificationem, & in unam unitatem deitatis, & in unam coeſſentialitatem, in tria perfecta, unam uerò deitatem, unam eſſentiam, unam glorificationem, unam dominationem, à uoce credimus, & credimus, & credimus. Atque hic corruit talium diſputatio. Et quouſque extendo ſermonem, quum hæc ſufficere putem his qui ueritatem diligunt? Quapropter præteribo & hanc, inuocans Deum, ut nobis cõſueto more opem ferat ad horum omnium ſubuerſionem, quo per uirtutem ipſius abſoluta promiſsione noſtra, per omnia ipſi gratias agamus.

Ceraſtes unicornis.

Nicæa ſynodus quæſtionem de ſancto ſpiritu ignorauit.

Contra Aerium, hæreſim LXXV.

AErius quidam rurſus ſimiliter exortus eſt magnũ mundo malum, furioſus mente, elatus opinione. Omnem enim hæreſim, temeritate eorum quæ facta ſunt ab initio uſque ad finem, aut uanæ glorialæ, aut elationis faſtuoſæ gratia, effecit. Aut fecit ſanè hæc concupiſcentia, aut æmulatio erga proximos, aut exacerbatio, aut petulantia. In ſumma, cæcitas ex diabolo eſt: non quod diabolus poſſit decipere non uolentem,

lentem,ſed quod unuſquiſq; ſibiјpſi autor ſit operationis peccati, quo ut inquit, probi ac integri manifeſti fiant. Hic Aërius in hunc uſq; diem uiuit in carne, & ſupereſt in uita, Arianus quidem in totum, aliter enim non ſentit, quàm uelut Arius, & adhuc ultra amplius quæ Arij ſunt perſcrutatur, acutus lingua, & armatus labijs in hac parte, qui pertrahat ad ſeipſum deceptum exercitum, & multitudinem eorum quibus ſemper pruriunt aures, & laxa mens eſt. Nam & ipſe magnam quandam fabuloſam ac uanam opinionem mundo excogitauit, quæ riſum quidẽ excitat prudentibus, & tamen per hanc multos decepit ac allexit. Hic condiſcipulus fuit Euſtathij Sebaſtei, Sebaſteę ponti appellatę regionis, ſiue paruæ Armeniæ. Simul enim exercebantur prædictus Euſtathius & Aërius. Quum autem ueniſſet Euſtathius ad epiſcopatum, ille magis concupiſcebat, ſed non peruenit ad ipſum. Hinc oritur æmulatio. Videbatur autem Euſtathius blandiri Aërio, Statim enim poſtea conſtituit ipſum presbyterum, & xenodochium ſiue peregrinorum hoſpitium ipſi committit, quod ab alendis pauperibus Ptochotropheum in Ponto appellatur. Talia enim quædam extruunt ob amorem hoſpitalitatis, & mutilatos ac imbecilles illic diuertere facientes, uictũ ſuppeditant ac neceſſaria pro uiribus eccleſiarum præſides. Quandoquidem igitur ira ab ipſo non deficiebat, quotidie augeſcebãt ſermones, & æmulatio ipſorum in medium progrediebatur, ſermonesq; non boni & calumniæ ab Aërio contra Euſtathiũ proficiſcebãtur. At Epiſcopus Euſtathius accerſito Aërio, blandiebatur, hortabatur, minabatur, infremebat, conſolabatur, & nihil perficiebat. Nam quod ab initio deiectum erat, in magnum malum ipſum opus impellebat. tandem itaq; relicto ptochotropheo, Aërius diſceſſit. Hinc prætextum uelut contra inimicum uolens inuenire, aut contra aduerſarium telum mittere, perſcrutabatur: & de cætero apud omnes calumnians Euſtathium dicebat, Non amplius talis eſt, ſed declinauit ad pecuniarum collectionem, & ad omnis generis poſſeſſionem: et hæc ſanè per calumniam excogitauerat ille, reuera autem quũ Euſtathius eccleſiaſticas neceſſitates haberet in manibus, aliter facere non poterat, & probabilia uidebantur, quæ ab Aërio dicebantur. Reputauerit autem fortaſſis quis ſecum, quãdoquidem contra Aërium dicentes, Euſtathium obiter induximus, nunquid etiã Euſtathium laudibus uehimus? Equidem uitam ipſius ac politiam non pauci uiri admirantur. utinam autem & fide recte ſenſiſſet. Arij enim dogma etiam ipſe ab initio uſq; ad finem obtinuit, & neq; perſecutionum tribulationes ipſum correxerũt. perſecutionem enim paſſus eſt cum Baſilio & Bleuſio ac reliquis. Viſus eſt autem & ad Liberium beatum Romæ epiſcopum unà cum multis epiſcopis legatum agere, & editioni ſynodi in Nicęa factæ, ac rectæ fidei confeſſioni ſubſcribere. Verum poſtea uelut recordatus & ex ſomnijs expergefactus, rurſus priora prauæ Arianorum opinionis conſiderare non deſtitit. Attamen de Aërio nobis ſermo eſt, quapropter rurſus ad ipſum oratio dirigenda eſt. Hic Aërius propter huiuſmodi rationes in principio quidem renunciationem iactat, relicto autem ptochotropheo, magnam multitudinem uirorum ac mulierum allexit. Fugabatur autem ipſe cum ſuis ab eccleſijs & agris ac uicis, & alijs ciuitatibus. Sæpe uero cũ multa ſua turba uigilantes ac ſobrij in agris degebant, ſub dioq; & ſub petra pernoctabant, & ad ſyluas confugiebant. Erat autem ipſi ſermo furioſus magis quàm humanæ conditionis, & dicebat, Quid eſt epiſcopus ad presbyterum? nihil differt hic ab illo. unus enim eſt ordo, & unus (inquit) honor, & una dignitas. Imponit manus epiſcopus, ita etiam presbyter. Lauacrum dat Epiſcopus, ſimiliter & presbyter: diſpenſationem cultus diuini facit epiſcopus, & presbyter ſimiliter. Sedet epiſcopus in throno, ſedet etiam presbyter. In hoc multos decepit, & ducem hunc habuerũt. Deinde ait, Quid eſt paſcha,

Ptochotropheum.

Euſtathius Arianus.

Liberius Romanus Epiſcopus.

Epiſcopus non differt à preſbytero.

quod apud uos perficitur? Iudaicis fabulis rurſus addicti eſtis? Non enim oportet (inquit) paſcha peragere, paſcha enim noſtrũ immolatus eſt CHRISTVS. Deinde qua ratione poſt mortem nominatis (inquit) nomina mortuorum? Orat enim (inquit) uiuens, aut diſpenſationem facit, quid profuerit mortuo? Si uero omnino preces eorum, qui hic ſunt proſunt illis qui iſthic ſunt, igitur nemo ſit pius, neq; boni quicquam faciat, ſed acquirat amicos quoſdã per quem uult modum, aut per pecunias perſuadens, aut amicis id in obitu demandans, & orent pro ipſo, ut ne quid illic patiatur, neq; immedicabilia peccata ab ipſo perpetrata requirãtur. Sed neq; ieiunium (inquit) erit ordinatum. Hæc enim Iudaica ſunt, & ſub iugo ſeruitutis. Iuſto enim lex non eſt poſita, ſed patricidis ac matricidis & reliquis. Si uero omnino uolo ieiunare, qualemcunq; eligam diem à meipſo, & ieiunabo propter libertatem. Vnde apud ipſos ſtudium eſt, ut potius in die Dominica ieiunẽt, quarta uero & proſabbato edant. Sæpe uero etiam quarta ieiunant, non ex ſtatuto, ſed ex propria, ut inquit, uoluntate. In diebus autem paſchatis quando apud nos fiunt humi dormitiones, caſtitates, afflictiones, ſiccorum eſus, preces, uigiliæ, ac ieiunia, & omnes animarum ſalutes per ſanctas afflictiones: ipſi à ſummo mane obſonantur, carneq; ac uino uenas ſuas explentes cachinnãtur, ridentes ac ſubſannãtes eos qui ſanctum hunc cultum hebdomadis paſchatis perficiunt. Tametſi enim renunciatorium habeant hi uitæ modũ, non tamen exercetur apud ipſos, ſed multò plus carnis eſus & uini potus: Niſi fortaſſe rari aliqui in medio ipſorum ex propria uoluntate hoc uelint, uerum pleriq; ipſorum magis utuntur largis edulijs, carnis eſu & uini potu, uelut ſæpe dixi. Hæc ſunt quæ Aërius in mundũ euomuit. Oſtendit itaq; intelligentiam & incredulitatem ſuam, per ea quæ rurſus ad prauã artem, in mundum furioſe inuexit. Verum ad oppoſitiones aduerſus ipſum deueniamus, pauca recenſentes atq; ſic prætereuntes. & quod quidem tota res, eſt ſtultitiæ plena apud prudentes, manifeſtum eſt. Dicere enim ipſum epiſcopũ & presbyterum æqualem eſſe, quomodo erit poſſibile? Epiſcoporũ enim ordo patrum generator eſt, Patres enim generat Eccleſiæ. Presbyterorum uero non potens generare patres, per lauacri regenerationem generat filios Eccleſiæ: non tamen patres aut doctores. Et quomodo poſſibile erat presbyterum conſtituere non habẽtem manuum impoſitionem ad eligendum, aut dicere ipſum æqualem eſſe epiſcopo? Decepit autem prædictum Aërium nugacitas ipſius & æmulatio. Profert autem ad errorem ſuum & eorum qui ipſum audiunt, quod Apoſtolus ſcribit preſbyteris & diaconis, & non ſcribit epiſcopis. Et ad epiſcopum dicit, Ne neglexeris donum quod in te eſt, quod accepiſti per manus presbyterij. Et rurſus in alio loco, epiſcopis & diaconis ſcribit. Quare eſt, inquit, idem epiſcopus & presbyter? Et non nouit ille qui conſequentiæ ueritatis ignarus eſt, & hiſtorias profundiſſimas non legit, quod quum recens eſſet prædicatio, ſanctus Apoſtolus pro re nata, uelut habebat ſcripſit. Vbi enim epiſcopi erant iam conſtituti, ſcripſit epiſcopis & diaconis: Non enim omnia ſtatim potuerunt Apoſtoli conſtituere, presbyteris enim opus erat & diaconis, per hos enim duos eccleſiaſtica cõpleri poſſunt. Vbi uero non inuentus eſt quis dignus epiſcopatu, permãſit locus ſine epiſcopo. Vbi autem opus fuit, & erant digni epiſcopatu, conſtituti ſunt epiſcopi. Quum autem multitudo non eſſet, non inuenti ſunt inter ipſos qui presbyteri conſtituerentur, & contenti fuerunt ſolo epiſcopo in loco conſtituto. Verum ſine diacono impoſſibile eſt eſſe epiſcopum. Et curam adhibuit ſanctus Apoſtolus ut diaconi eſſent epiſcopo, propter miniſterium. Sic eccleſia accepit cõplementa diſpenſationis, ſic illo tempore erant loci. Nam ſingulæ res non ab initio omnia habuerunt, ſed progreſſu temporis ea quæ ad neceſſariorum perfectionem requiruntur, parabantur.

Paſcha nõ eſt peragendum.

Mortuis uiuorum preces nõ prodeſſe.

Ieiunium ordinatum non eſt ſeruandum.

Epiſcopus differt à presbytero.

Principia omnium rerũ exigua, tempore augeſcunt.

Equidem

Equidem Moſes mittitur in Ægyptũ, uelut uetus Teſtamẽtum habet, cum uirga
ſola. A Deo autem miſſus, quum proficiſceretur in Ægyptum, additur ipſi in auxi
lium Aaron, frater ipſius. Deinde poſtq̃ fratri commiſſionem dediſſet, congrega-
tus eſt apud ipſum ſenatus, & principes populi illius temporis. Et poſt hæc corro
borato opere, & collecta conſequentia, pertranſiuit mare. Et nondum erant ſecũ-
dum legem, donec Dominus uocat ipſum in montem. Dat autem ipſi plicas ſiue ta
bulas mandatorum, & oſtendit ipſi ut conſtruat tabernaculum, & præficiat princi
pes, decuriones, quinquagintarios, centuriones, & tribunos militũ. Et uides quo-
modo res ampliantur, Facies, inquit, omnia iuxta formam oſtenſam tibi in monte
Sina. Et uides quomodo additum eſt candelabrum ſeptem faculas habens, ueſtes
ad pedes demiſſæ, indumenta ſacerdotalia, tintinabula, chlamydes, amicula, pilei,
mitræ, lapidum precioſorum cõpoſitiones, cyathi, mortariola, thuribula, pelues,
altaria, catini, maſmaroth, quę ſunt cola, midicoth qui appellantur cyathi, mecho-
noth qui ſunt gradus: & quæcunq; lex recenſet, cherubim, & alia, arca teſtamen-
ti, uectes, anuli, tentorium, collaria & pelles rubefactæ, poculaq; & alia, ianitores
& tubæ ductiles ac curuæ, aureæ ac argenteæ, æreæq; ac cornee, & alia quæ lex di-
xit, Sacrificia diuerſa, doctrinæ, nam quum ab initio hæc non eſſent, nunquid er-
go poſtq; factus eſt ordo, non exhibuerunt negocia? Sic etiam quæ apud Apoſto
lum ſcripta ſunt, donec ampliata eſt eccleſia, donec ad propriam menſuram deue-
nit, donec ornatu intelligẽtiæ iuſtiſſime ex Patre & Filio ac Sancto ſpiritu guber-
nata eſt. Et corruit Aërij ſermo. Et quod non poteſt idem eſſe, docet diuinus Apo
ſtoli ſermo, quis ſit epiſcopus, & quis presbyter, quum dicit ad Timotheum qui
erat Epiſcopus, Presbyterum ne obiurges, ſed adhortare uelut patrem. Quid ne- «
gocij eſſet epiſcopo, ut presbyterum non obiurgaret, ſi nõ ſuper presbyterum po-
teſtatem haberet? Quemadmodum etiam rurſus dicit, Aduerſus presbyterum ne
cito admiſeris accuſationem, niſi coram duobus aut tribus teſtibus. Et non dixit
ad aliquem presbyterum, Ne admiſeris accuſationem contra epiſcopũ: neq; ſcrip-
ſit ad aliquem presbyterũ, ut ne epiſcopum obiurgaret. Et uides quod omnis rui-
na eius qui ex diabolo concuſſus eſt, non eſt exigua. Videamus autem ac conſide-
remus etiam alia ipſius, & primum de paſchate dicamus, quod dicit, Paſcha noſtrũ
immolatus eſt CHRISTVS: uideamus ipſum qui dixit hoc, an non pfecit, & dicit,
Feſtinabat quo perageret diem pẽtecoſtes in Hieruſalem. Qualem autem penteco «
ſten perficiebat Paulus, ſi non paſcha perficiebat? A quo uero non aſſenſum eſt in
omnibus orbis terrarum regionibus, quod quarta & proſabbato, ieiunium eſt in
eccleſia decretum? Si uero etiam oportet conſtitutionem Apoſtolorum proferre,
quomodo illic decreuerunt quarta & proſabbato ieiuniũ per omnia, excepta pen
tecoſte, & de ſex diebus paſchatis, quomodo præcipiunt nihil omnino accipere,
quàm panem & ſalem & aquam, qualemq; diem agere, & quomodo dimittere in
illuceſcentem dominicam, manifeſtum eſt. Quis autem magis de his nouit, hic ne
ſeductus homo, qui etiam nunc ſupereſt, & hucuſq; in mundo uerſatur, aut qui an
te nos teſtes fuerunt? Habentes ante nos traditionem in eccleſia, quiq; etiam à patri
bus ſuis traditum acceperunt, quemadmodum etiam hi à ſuis patribus didicerunt
qui ante ipſos fuerunt, quomodo eccleſia acceptam à patribus ſuis ueram fidẽ uſq;
huc continet, itemq; traditiones. Et corruat rurſus huius ſentẽtia de paſchate. De-
inde uero ſi non de eodem argumento quartarum & proſabbatorum, ijdem Apo
ſtoli in conſtitutione dixiſſent, etiam aliter undiq; demonſtrare poſſemus. Atta-
men de hoc exacte ſcribunt. Aſſumpſit autem eccleſia, & in toto mundo aſſenſus
factus eſt, antequàm eſſet Aërius, & qui ab ipſo appellãtur Aëriani. Fortaſſis enim
& ob hoc iuſtiſſimum nomen accepit, aërium enim ſpiritum habebat ex immun-

Paſcha eſt peragendum.

Ieiunium quarta & proſabbato decretũ, ſeruãdum eſt.

dicia, quod ab aërijs ſpiritibus prauitatis, in ipſo cõtra eccleſiam habitauit. Poſtea uero de eo, quod proferãtur nomina uita defunctorum, quid hoc magis fuerit utile? quid hoc commodius & magis admiratione dignum? quod credunt præſentes quod hi qui deceſſerunt, uiuunt, & non ſunt nulli, ſed ſunt & uiuunt apud Dominum: & ut pientiſſimam prædicationem recenſeam, quod ſpes eſt orantibus pro fratribus uelut qui in peregrinatione ſint. Proſunt autem & preces pro ipſis fientes, etiamſi totam culpam non abſcindant. Verumenimuero eo quod nos ſæpe dũ in mundo ſumus, fallimur & erramus tum inuiti, tum uoluntarie, quo id quod perfectius eſt ſignificetur, & pro iuſtis, & pro peccatoribus memoriam facimus, pro peccatoribus quidem, miſericordiam Dei implorantes: pro iuſtis uero & Patribus, & Patriarchis, Prophetis, Apoſtolis, Euangeliſtis, martyribus ac confeſſoribus, epiſcopiſq; & Anachoretis, & pro uniuerſo ordine, ut Dominum IESVM CHRISTVM ab hominum ordine ſeparemus, per honorẽ quem ipſi exhibemus, & ut adorationem ipſi præſtemus, illud mente uoluentes, quod Dominus non eſt alicui homini adæquatus, etiãſi milies, & ultra, in iuſticia degat unuſquiſq; homo. quomodo enim poſſibile fuerit? Ille enim eſt Deus, hic homo, & ille in cœlo, hic in terra, per reliquias in terra: exceptis his qui reſurrexerunt, & cum ipſo ingreſſi ſunt in ciuitatem ſanctam, uelut ſanctum Euangelium dicit, Multa autem corpora ſanctorum ſurrexerunt, & cum ipſo ingreſſi ſunt in ſanctam ciuitatem. Sanctã autem ciuitatem quam dicit? In ambabus enim ſermo hic impletur, in ea quæ hic eſt, & in ſuperna. Quod enim in hanc Hieruſalem cum ipſo ingreſſi ſunt primũ, id manifeſtum eſt. Anteq; uero aſcenderet Saluator in cœlum, nemo aſcendit donec cũ ipſo aſcenderunt. Nemo enim aſcendit in cœlũ, niſi qui ex cœlo deſcendit filius hominis. Verum de his quũ locus ita ferret, duas ſententias oſtendimus. Si uero quis dicit, Nunquid ſanè in Hieruſalem ingreſſi ſunt? is diſcat, quod in illa die foribus clauſis aſtitit IESVS ubi erãt diſcipuli eius cõgregati, & dixit ad ipſos, Pax uobis. Deinde uero rurſus ad propoſiti argumenti conſequentiam deueniam, quod eccleſia neceſſario hoc perficit, traditione à patribus accepta. Quis autem poterit ſtatutũ matris diſſoluere, aut legem patris? uelut Salomon dicit, Audi fili ſermones patris tui, & ne repudias ſtatuta matris tuæ: oſtendens per hoc quod & in ſcriptis & ſine ſcripto docuit pater, hoc eſt Deus, & unigenitus, & Spiritus ſanctus. Mater autem noſtra eccleſia habet ſtatuta in ſe poſita, indiſſolubilia, quæ diſſolui nõ poſſunt. Quũ itaq; ordinata ſint in eccleſia ſtatuta, & bene ſe habeant, & omnia mirabiliter fiant, cõfutatus eſt rurſus etiã hic ſeductor. Sed & hoc relicto, uelut ſcarabæo, aut cantharide, aut bupreſti animalculo, per eccleſiaſticum fundamentũ & Dei potentiã conculcato, ad reliquas conſequẽter procedamus Deũ auxiliariũ inuocãtes.

Mortuis uiuorum preces prodeſſe.

Ciuitas ſancta quæ.

Traditionum uſus.

Contra Anomœos, Hæreſim LXXVI.

SVnt rurſus quidam qui appellãtur Anomœi, hoc eſt inæquales ſiue diſſimiles. Hi autem recentes ſunt. Habuerunt autem ducem Aëtium quendam diaconũ, euectum propter nugas ſuas à Georgio Alexandrino, qui Arianorũ ſimul ac Meletianorum epiſcopus fuit, & temporibus Iuliani, uelut ſupra à me declaratũ eſt, in pompam per urbem ductus eſt ſuper camelo, & primum quidem à Græcis cõcluſus & multa paſſus, ac per urbem ductus uelut dixi, & lignis cæſus, deinde per totam fermè ciuitatem tractus, ac ſic mortuus, & poſt mortem exuſtus, & cum multis pecorum ac beſtiarum oſſibus in cinerem redactus, & poſtea à uẽtis diſſipatus, ſic tandem finem adeptus eſt. Dixerit autẽ fortaſſis aliquis de eo qui ſic mortuus eſt, Igitur Martyr factus eſt, qui à Gręcis hæc paſſus eſt. Et ſiquidem pro ueritate fuiſſet ipſi hoc certamen, & hæc accidiſſent ei à Græcis propter inuidiam, & ob cõfeſſionem in CHRISTVM: reuera inter martyres eoſq; non paruos locatus eſſet. Nõ

Georgij Alexandrini interitus.

erat

erat autem cauſa propter confeſſionem in CHRISTVM, ſed propter multam uiolentiam, quam in ſuo appellato epiſcopatu, in ciuitatē & populum exercuerat, alicubi hæreditates, hominibus à parentibus relictas diripiēs. Et ut ne calumniemur uirum, multa enim ſunt quæ ab illo Alexandrinis facta ſunt, quomodo nitrū omne excepit, quomodo paludes papyri & calami, & ſtagna ſalis gubernare & ad ſeipſum auferre excogitauit. Nam omnis turpitudo uitæ quæſtus gratia per multas artes, uſq; ad uiliſſimas res, ab ipſo non negligebatur. Etenim & lecticas excogitauit corporibus eorum qui efferūtur ad numerum certum facere, & ſine his quæ ab ipſo ordinatæ erant, non efferebatur corpus mortuorum, maxime peregrinorum, non propter hoſpitalitatem, ſed uelut dixi, quæſtus gratia. Si quis enim ſepeliſſet per ſeipſum corpus, periculum ſubibat: ſic autem à ſingulis qui efferebantur lucri aliquid ipſi accedebat. Et omitto de his dicere quæ ille uir in delicijs, & crudelitate & alijs accipiebat. Propter hæc igitur omnia Alexandrini in ipſum ira perciti, & maxime Græci, hac morte ipſum mulctarunt. Mihi uero obtigit occaſio de hoc dicendi, eo quod Alexandrini audito obitu Conſtantij, ſtatim hoc modo ipſum perdiderunt, & nulla alia de cauſa hic de ipſo à me facta eſt mentio, quàm propter Aëtium ab ipſo conſtitutum diaconum. Hic Aëtius etiam ſecundum mundanam doctrinam ineruditus erat, uſq; ad perfectam ſuam ætatem, uelut fama refert. Cæterū digreſſus in Alexandriam, operam dedit Ariſtotelico cuidam philoſopho ac ſophiſtæ, & quum ſanè dialecticas argutias ex illo didiciſſet, nihil aliud cogitauit, quàm quomodo effingeret de Deo Verbo expoſitionē, & hanc rem attentius aggrediebatur, à ſummo mane & perpetuo uſq; ad ueſperam in hoc deſidēs, dico autem in hoc, ut per geometriam quandam & per figuras de Deo diceret ac decerneret, docens ac degens uelut ſummus Arianus. Et quum Arij furioſam doctrinam haberet, amplior pernicies euaſit per illorum conuerſationem, et contra Filiū Dei, & contra Spiritum ſanctum linguam ſuam quotidie exacuit. Hic autem accuſat̄ ab aliquibus, & eidem Cōſtantio indicatur, & in exilium mittitur ad Tauri partes. In quo loco omnem ſuam doctrinam dilatauit, & in medium proferre cum dicendi fiducia depræhenſus eſt, perfricta frōte per impudentiam ampliorem, & euomitiones malæ doctrinæ ſuæ indeſinenter oſtendit. Auſus eſt enim dicere inęqualem & diſſimilem Filium Patri eſſe, & non idem deitate eſſe ad patrem, nō quod nos ſimilitudini innitamur. Nam ſuper ſimilitudinem, nouimus filium ad patrē uelut eundem deitate, & æqualem, & omnino non alteratum. Multa enim ſunt aſſimilata Deo, ſed non idem & æqualia ſunt deitati, quemadmodum etiā homo ſecundum imaginem & ſimilitudinem eſt, ſed non idem cum Deo ad æqualitatē. Et ſimile eſt regnum cœlorum grano ſinapis, ſed nō idem cum regno, quod nequaq; particeps eſt eiuſdem ac ſimilis fermēti. Et ſimile eſt decem uirginibus, & uiro patriſamilias uelut ad ſimilitudinem, ſed non ſecundum identitatem. Quum autem filius ſimilis ſit patri, & pluſquàm ſimilis, eo quod idem ſit ad patrem, & æqualis patri: non ſimilitudinem ſolum confirmare nobis ſtudium eſt, ſed etiam identitatem ac æqualitatem, uelut qui eſt Deus ex Deo, & Filius ex patre, & nō alienus ab eſſentia, ſed ex ipſo genitus. Sic etiam de Spiritu ſancto. At uero huic generoſo Aëtio, neq; ſimilitudinem Filij ad Patrem approbare uiſum fuit. Verum nos non ſolum ſimilitudini innitentes, confirmationem fidei, & honorem trinitatis uere proponentes cōfitemur. Nam & argentum ſtanno aſſimilatur, & aurum æri, & plumbum ferro. Et lapides precioſi aſſimilantur uitro: & ſimilitudo non indicat naturam, ſed aſſimilationem. Hic uero nos cōfitente Scriptura Filium imaginem Dei inuiſibilis eſſe, uim diuinæ ſcripturæ ex Dei munere diligenter cognoſcentes, (nimirum quę ad « Phariſæos dixit, Non nouiſtis ſcripturas, neq; uirtutem Dei) nouimus duplicem

Georg. Alexandrini auaricia.

Aëtius ineruditus.

Similitudinis ratio.

N 3 eſſe

eſſe hunc habitum. Verum abuſum uelut ab homine accipientes, ad dictionis ſiue
loquutionis confirmationem declaramus, nam & hominis imago dicitur, & non
ſimilis. Hæc enim eſt per colores aſſimilata, illa uero per generatiuam coeſſentiali-
tatem, tanq; genito Filio ad Patrem exprimente genus, & tanq; de cætero aſſimila-
tio reperiatur idẽtitatis, & coeſſentialitatis, & expreſſæ imaginis. Et eſt nobis uni-
genitus Filius Dei, idem cum patris deitate & dignitate, & æqualis per ueram ima
ginem, ac ſimilitudinem non euariantem, ſed nihil immutatam, uelut Filius ex Pa-
tre uere & coeſſentialiter genitus. Sic etiam de ſancto Spiritu, eo quod ex Patre ꝑ-
cedit, etiamſi non eſt genitus, propterea quod Filius eſt unigenitus. At hic Aëtius
amplius uolens reſiſtere ueritatis confeſſioni, ne ſimilitudinem quidem Filij ad Pa
trem cõfiteri conatur. Nam alij Ariani à Luciano & Origene accepta occaſione, &
alij qui conuerſati ſunt cum Aſterio ſophiſta, qui excidit in perſequutione tempo
re Maximiani facta, partim quidem uelut in ſuperioribus à me declaratũ eſt, crea-
turam Filium Dei unuſquiſq; prædictorum decreuit, & Spiritum ſanctum creatu
rã creaturæ docuerunt, partim uero dixerunt, ſimilem eſſe Filium Patri, etiamſi cre
aturam ipſum eſſe decreuiſſent. Hic uero totã quidem illorum ſimulationem, ſuam
uero impietatẽ clare detexit, dogma illaudatum ac impudẽs aduerſus Dominũ re
uelans. Et ut quidem habet ueritas iuſtiſſime aduerſus eos qui creaturam introdu
cunt, huius Aëtij etiam anomœi appellati, exacta confeſſio inuehitur. Omne enim
Aëtius contra Arianos recte inuehitur.
creatum diſſimile eſt creatori, etiamſi ad gratiam aſſimiletur. Et creator creato diſ-
ſimilis eſt, etiamſi colorum uarietatibus ipſum ornare conatus fuerit: niſi ſanè ſe-
cundum imitationem ſolũ ſpeculationis fuerit expreſſum ad aſſimilationẽ ac ſimili
tudinem. Et quantũ ad Arianos q creatum putãt Filium Dei, & Spiritum ſanctũ,
ualidus fuerit huius ſermo, uelut etiam poſtea ab ipſis Arianis, Eudoxio inquam,
& Menophilo, atq; alijs citatus, & coram rege conſtitutus, ipſos palàm redarguit,
quum diceret, qualiter ipſi habent, ego habeo, uelut etiam ipſi omnes. Sed quod in
me uerum eſt, ipſi occultant: & quod ego clare oſtendo ac confiteor, hi omnes ea-
dem dicunt. Occultabant autem hoc, quum rex non aduerſaretur Arianæ fabulæ,
ſed pium ſanè ſe eſſe putaret. Nam creaturam confiteri Filium Dei recuſabat, indi-
gnabaturq; ac in exilium miſit Aëtium, uelut ſupra oſtenſum eſt. Atq; hinc initiũ
hæreſis cœpit, & ab uno argumento ad multam malorum calamitatem uir hic men
te elatus, grauiter ſauciauit animam ſuam, & eorum qui ipſi fidem habuerunt. Nã
ad eam imaginationem ſeductus ille poſtea deuenit, itemq; diſcipuli eius, ut dice-
ret, Sic ſcio Deum clariſſimè, & adeò ipſum ſcio ac noui, ut ne me quidẽ magis no-
ſcam quàm Deum. Sed & alia multa de hoc audiuimus, quomodo diabolus horri
biliter machinatus ſit, ut per ipſum animas hominum ineſcatorũ perderet. Etenim
non ſoliciti ſunt de uitæ ſanctimonia, non de ieiunijs, non de mandatis Dei, nõ de
aliquo alio ad uitam hominibus à Deo pręcepto: ſed ſolum promptus eſt ipſis ſer
mo, per unum uerbum omnia. Velut ſi quis iactura è naui facta, & omni uectigali
Simile naufragicum.
eiecto, detineat unum quiddã ex his quæ in nauem impoſita ſunt, tegulam inquã,
aut aliud quid, ut per unum inſtrumentum omnem pontum pernatare poſſit, & ſa
lutem ſibijpſi parare: & talis fallatur, & non uelut putauit de inſtrumento in ma-
nus ſumpto, finem reperiat, poſtea ſubmerſus à toto negocio ac ſalute excidat. Sic
etiam hic Aëtius, & qui ex ipſo ſunt anomœi, in medium afferentes dictum quod
à Domino in Euãgelio dictum eſt, dictionem quidem exponunt, uerũ uim ipſius
non recte tenentes, fallitur & falluntur. Quum enim in ipſos inciderit quis, & de
mandatis mentionem fecerit: hoc dicunt uelut dictum habet, quod nihil aliud eſt
quod quærit Deus à nobis, quàm ut cognoſcamus ipſum ſolum: quemadmodum
» etiã CHRISTVS dixit, dum ait, Da ipſis pater ut habeãt in ſeipſis uitã. hæc autẽ eſt

uita, ut

uita, ut cognoſcãt te ſolum uerum Deũ, & quem miſiſti IESVM CHRISTVM. Au- «
diuimus enim quoſdã dicentes, quod ab ipſo palàm audiuerunt, quũ quidam accu
ſarent ob abſurdum factum, quod cũ muliere dormiuiſſent, & ab ipſis condemna-
rent: ille omnino non indignabatur, ſed etiã fruſtra illudebat, dicens nihil eſſe ta-
le. Corporalis enim, inq̃t, eſt neceſſitas & miniſterium, uelut aurem ſcalpimus. Et
ipſe ꝗdem uereor dicere, quæ impurus ille narrauit. Accepta, inquit, penna aut ſar
mento, aurem ſcalpimus, & ſic ceſſat pruritus circa aurem. ita & hoc, inquit, cõtin-
git ſecundum naturam. & ſi quis perfecerit, non peccat. Et multa talia hic uir expo
nens, dilute omnia & male docuit: ut ex ipſis operibus uideatur, quis ſit. At Do-
mini uerba clare nobis declarant ipſum, ubi dicit, Attendite á falſis prophetis, qui «
ueniunt ad uos in indumentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces, ex fru- «
ctibus ipſorum cognoſcetis ipſos. Nunquid colligunt à ſpinis uuas, aut à tribolis
ficus? Sic etiam huius per omnia dementiæ temeritas, hinc & illinc redarguit, qui
ſanè contra Dominum ſuum aperuit os, & effrœni lingua in Dominum ſuũ blaſ-
phemias iacere nõ eſt ueritus: quo ex fructibus proteruitatis ac aquoſitatis ipſius
prudentes periculo facto nõ decerpant. Non enim poteſt uua ex ſpinis uindemia-
ri, quũ etiã ex peruerſa doctrina uitæ ſanctimonia cõſpiciatur. Verum hæc ꝗdem
circa uirũ facta eſſe accidiſſe audiuimus. At ꝑ doctrinã ipſius commiſſa multa ſunt,
quũ elatio animi eius cõtra Dominum auſa uſqꝫ ad inſaniam ꝓceſſerit. Pauca uero
de multis apponã, & quæ Dominus dederit ad ipſa ſubuertenda, etiã ipſi dicemus.
Et eſt huius anomœi de fide nugacitas, & uerborũ aſſimilationes, ex ſcriptura qui-
dẽ acceptæ, non autem ſic ſentẽtiam habentes, ſed aliã uim tenentes, ab ipſo uero ſic
accepta. Aſſerit autẽ ſtatim in principio, quod non poteſt ingenitũ ſimile eſſe geni
to, nã & nomine differt, alterum enim eſt ingenitum, alterũ genitum. At uero totũ
eſt ſolidũ, & quod ad inſaniam adegit uirũ. Si enim quæremus ingenito genitorẽ,
ut ne opinionẽ uerã de CHRISTO perdamus: inuenient non amplius unus pater,
neqꝫ pater patris, ſed infiniti patres patrũ, dũ inquirunt. Et nõ amplius unus Deus
eſt, ꝗ ſemꝑ eſt, & ante ſe nihil habuit, & ſemꝑ perſeuerat ac manet, ex quo unigeni
tus uerus Filius genitus eſt, & eſt, & ſanctus eius Spiritus ex ipſo: ſed erũt dũ quæ-
runt dij multi. Et de cętero, oĩa fraus erunt, & nõ ueritas. Oportet autem uelut eſt,
unũ ſcire Deum patrẽ Domini noſtri IESV CHRISTI, ex quo etiã Spiritus ſanctus
ex Patre ꝓcedẽs, et de Filio accipiẽs. Et hęc eſt una deitas, unus Deus, unus Domi
nus, Pater et Filius & Spiritus ſanctus: nõ quod coniunctio ſit Filius ad Patrẽ, aut
etiã Spiritus ſanctus, ſed Pater, Pater: & Filius, Filius: & Spiritus ſanctus, Spiritus
ſanctus. Tria ꝑfecta, una deitas, unus Deus, unus Dominus, quemadmodũ iã ſæ-
pe in his hæreticorũ tractationibus hoc modo glorificationẽ de Deo expreſſimus.
Igit quandoꝗdem unus eſt Deus, et nõ dat ſuſpicari alium præter eum ꝗ eſt: admi
rabiliter et ingenitus eſt pater et increatus, & unigenitus filius Dei ex ipſo genitus,
nõ diſſimilis eſt ipſi ꝑ omnem modũ: ſed idem cũ patre, et ęqualis ſecundũ omnem
dignitatẽ, etiãſi hic genitus eſt, ille uero ingenitus eſt. Si ꝗdem enim omnino genu-
it ex ſe filiũ, impoſſibile eſt nõ eſſe æqualẽ ac ſimilẽ patri. Omne enim quod gignit,
ſimile ſibijpſi gignit, et nõ ſolum ſimile, ſed ęquale identitate. Homo etiã hominem
gignit, & Deus Deum. Et homo ꝗdem ex corporũ cõplicatione, Deus autem in-
enarrabiliter, ſolus unigenitum genuit, & nõ ſecundum aliquã defluxionem, neqꝫ
contractionem, neqꝫ dilatationem. Sed ſpiritus exiſtens pater, ex ſeipſo ſine princi
pio & ſine tempore filium genuit, ſimilem ipſi per omnia & æqualem, uelut dicit
ſanctum Euangelium: quod quærebant ipſum occidere Iudæi, non ſolum quod
diſſoluiſſet ſabbatum, ſed etiã quod Filium Dei ſeipſum dixiſſet, ęqualem ſeipſum
faciens Deo. Quomodo enim non ſimilis ſit patri & æqualis per omnia, qui in ſe-

Peccatorum nulla ratio apud Aëtium.

Similitudinis, æqualitatis, ac identitatis ratio.

„ ipſo habet uitam,& dicit, Quemadmodum pater ſuſcitat mortuos, ſic etiam filius ſuſcitat mortuos. Et qui dicit, Qui uidit me, uidit patrem: non poteſt diuerſus eſſe, qui per ſeipſum patrem ſignificat. Et qui dicit, Qui cognoſcit me, cognoſcit patrē: &, Qui uidit me, uidit patrem: uelut ipſe nō alius ſit præter patrem, quemadmodū „ etiam pater & filius ſignificat, Faciamus hominem ad imaginem noſtrā & ad ſimilitudinem. Si enim non eſſet filius ſimilis patri, quomodo igitur homo ad imaginē & ad ſimilitudinem factus eſt? Non enim dixit pater, faciamus hominem ad imaginem meam, aut iuxta imaginem tuam, ſed Ad imaginem noſtrā. Ab eo uero quod dicit noſtram, æqualitatem patris in filio oſtendit & ſimilitudinem, & non hoc ſolum, ſed etiam identitatem in omnibus, & in nullo diuerſitatem. Quomodo uero poteſt non eſſe æqualis, & non ſimilis, uelut etiā iam dixi, qui dicit: Ego in Patre, & Pater in me. Non enim ipſe ſolum in Euangelio hoc dicit: ſed etiam in Spiritu ſancto prophetans Eſaias nouit filium in patre, & non alienum à patre, neq; diuerſum: quemadmodum habet dictum, quod hanc conſequentiam habet, ab Hebraico quidē ſic, Phthou, ſaarim uiaboton, ſadic ſomer emmunim, ieſroſmooch Theſar, Salom ſalom, chibac batou, betub baldonai, addoth chibaia, adonai Sodolemim. Ex Græca uero interpretatione Aquilæ ſic, Aperite portas, ingrediatr̃ gens iuſta, ſeruans fidem, figmentum firmum, cuſtodia pacis, quia in ipſo confidunt, cō fidite in Dominum uſq; in ſæculum, quia in Domino Dominus qui firmauit ſæcula. At apud ſeptuaginta ſic, Aperite portas, ingrediatur populus cuſtodiens iuſtitiam, & conſeruans ueritatem, defendens ueritatem, & cuſtodiens pacem, quia in te ſperauerunt Domine uſq; in ſæculum, Deus magnus æternus. Obſeruet autem lector, quod pro Dominus, Deus: & magnus, pro in Domino, apud Septuaginta habetur. Et quanta ac quot poſſent de hoc dici? Vereor autem ne forte in molem ingētem accumulem de his uerbis tractationem. Omnia enim clara ſunt in diuina ſcriptura his, qui pia ratiocinatione diuinum ſermonem adire uolunt, & nō diabolicam operationem in ſeipſis conceperunt, ac ſeipſos in barathrum mortis conijcere conantur. Velut miſerabilis hic, & qui ab ipſo ſunt perſuaſi, cōtra ueritatem arma mouerunt, ſuper omnes qui ante ipſos fuerunt blaſphemi in Deum ac ipſius fidem. Et quod quidem non poteſt diſſimilis eſſe Filius Patri, imò neq; huc enitentes hæc diximus. eſt enim non ſolum ſimilis, ſed etiam æqualis & idem deitate, idē ſempiternitate & potentia. Et non dicimus ideſſentialem, ut ne dictio apud quoſdam uſurpata Sabellio aſſimiletur. Idem uero dicimus deitate, & eſſentia, & potētia, per omnia ęqualē Patri & ſancto ipſius Spiritui. Coeſſentialē autem dicimus, uelut habet ſancta fides, quo ex uoce eo, manifeſte ſignificentur perfecta. Quoniā Filius ex Patre perfectus ex perfecto, perfectus etiā Spiritus ſanctus. Cæterum ab uno & altero aut tertio teſtimonio hi depræhendentur. Si enim omnino confitetur ab ipſo genitum, neceſſariò confitebitur ſimilem eſſe genitori. Manifeſtum eſt autem quod in uerbis quidem dicit genimen ſiue genituram, creaturam autem manifeſte habet & credit. Per gratiam uero filium ipſum uocari, uelut expertus eſt ille cœleſtium cognitor, & indiuiſibilium diuiſor, & noſtræ in CHRISTVM ſalutis geometra. Corruit autem omnium harum ſermo, qui creaturā ipſum eſſe falſo protulerunt, ſicut etiam huius corruet. Dicam enim ad ipſum iuſtiſſime, dic mihi ô bone, quid dicis de Filio Dei? creaturam ipſum dicis, aut genimen ſiue geniturā? Si enim creaturam ipſum eſſe dicis, ne amplius probabiliter occultes perniciem, dum nomine genituram patris ipſum uocas. Omne enim creatum, non eſt genitū. & ſi eſt genitum, non eſt creatum. Omitte igitur ut neq; ſermone genitum dicas. Non enim conuenit tibi omnino ut uel in uno ſermone ueritatis uerba in labijs feras. Sed dic omnes tuas inſidias, ut diſcamus q̄s es, & ſic inſidias tuas euitemus quæ anima

Ego in Patre, et pater in me.

Eſaiæ locus expenſus.

animas corripiunt: & ſtrue inſidias his qui tui deſiderio tenentur. Adoras itaq; Filium Dei, aut non adoras? Etiam, inquit, adoro ipſum. Deum adoras aut nõ? etiam, inquit, Deũ adoro. Qualis igitur erit Deus qui apud te creatus dicitur, & adoratur? Siquidem enim unum creauit adorandus Deus, & hunc adorari uoluit, reliqua uero omnia ipſe creator non uult adorari. Imò etiam accuſat adorantes creaturam, per legem docẽs, Non facies tibi ipſi ullã ſimilitudinem, ac adorabis ipſam, neq; in cœlo, neq; in terra, neq; in aquis: Et Apoſtolus dicit, Coluerunt creaturã præter creatorem, & ſtulti facti ſunt: Quomodo igitur de omnibus præcipit ut ne adorentur? Nunquid perſonarum acceptio eſt apud Deum? Abſit. In hoc enim quod unus adoratur, oſtendit penitus alium eſſe eum qui adoratur præter creaturam: & aliam creaturam quæ non adoratur, præter adorandum Dominum, Filiũ Dei ex patre genitum. Ideo enim quod ex ipſo genitus eſt ſimilis ipſi, & ſecundum ipſum filius, ea propter etiam adorandus eſt ab omnibus. Per ipſum enim fecit omnia, & ſine ipſo factum eſt nihil. Per ipſum enim & ſanctum ſuum ſpiritum, qui ex ipſo proceſſit, & de filio accepit, fecit & firmauit omnia. Verbo enim Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris ipſius omnis uirtus ipſorum. Quum enim dixit unigenitus, uelut ſupra à me relatum eſt, ut cognoſcant te ſolum uerum Deum, & quem miſiſti IESVM CHRISTVM, ſegregauit ſeipſum à creatura, quemadmodum etiã Apoſtolis dicit. Vnus Deus ex quo omnia, & nos per ipſum, & unus Dominus IESVS CHRISTVS, per quem omnia, & nos per ipſum. Et uides, quomodo oſtẽdit unum Deum Patrem, & unum Dominum ex ipſo genitũ? Et nõ dixit, Vnus Deus & unus Dominus cũ omnibus ex ipſo factis: ſed Vnus Dominus p quem omnia. Si uero unus Dominus per quem omnia ſunt, non eſt unus ex omnibus, ſed factor omnium creatorum omnium creator exiſtens. Quum autem filius ex patre genitus ſit, & ex patre ſit, per quem omnia facta ſunt: diſſimilis omnibus eſt, nẽpe creator uniuerſorum exiſtens. Nam unus & unus Deus pater ex quo omnia, et Dominus IESVS per quem omnia: counita ſuperiore dictione per unus & unus & per ex quo & per quem: partim clare ex patre filium manifeſtauit, partim non item filium ex reliquis eſſe mirabiliter pronunciauit, per quem omnia dicens: quo oſtenderet patrem eſſe, & filium eſſe à patre exiſtente unigenitum Dominũ. Dixit autem hæc Apoſtolus Spiritu ſancto ductus. Quapropter nõ habuit opus de Spiritu aliquid declarare, non quod nõ glorificetur Spiritus cum Patre & Filio: neq; ut ipſum ex omnibus ſignificaret quę per filium creata ſunt. Sufficiebat enim patri ac filio connumerari per firmam filij confeſſionem dum dicit, Euntes baptizate in nomen Patris & Filij & Spiritus ſancti. Loquẽs itaq; Apoſtolus, imò potius Spiritus ſanctus in ipſo, de ſeipſo nõ indicauit. Manifeſta enim erat cognitio de ipſo, ut de qua neq; Iudæi ambigerent: reſeruabatur autem, ut ne Spiritus ſanctus ſeipſum conſtitueret. Apoſtolus enim Spiritu ſancto ferebatur, & de Patre ac Filio dicebat, ut oſtendatur trinitas ſemper exiſtens, & nunquam eſſe deſinens. Ne admireris ſi audieris, Vnus Deus ex quo omnia, & unus Dominus per quem omnia. Nam in eo quod dixit Filium Dominum, non omnino negauit Apoſtolus eſſe Dominum etiam Deum: & in eo quod dixit, Vnus Deus per quem omnia, non negauit eſſe Deum etiam Dominum. Simul enim & Dominus & Deus, & Deus & Dominus: & nihil differet de his quæ ad nos in ueritate ſalutariter ex Deo per Apoſtolos prædicata ſunt. At uero idẽ Anomœus & qui ex ipſo orti ſunt, relicta uia ueritatis, male progreſſi ſunt, & uerba Dei excogitantes, & de cætero ad diſſertiones ac diſputationes uerborum, ſententiam euertentes, reſiluerunt à ueritate, & à cœleſtibus exciderunt. Omnis enim dictio redarguet ipſos, ſi mentem ſuam ad Euangelij illuminationem cõuertere uoluerint. Nuſquam enim unigenitus

Filius Dei non eſt creatura.

Pauli locus explicatus.

genitus dicit,& quidem in carne præſens, Qui creauit me pater, demiſit me: Nec pater alicubi in Euangelio dixit, nec in ueteri Teſtamento, Creaui uobis filium: ſed Pater me miſit. Et, Ex patre exiui & uenio. Et, Qui eſt in ſinu patris. Et Verbũ erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Et multa licet nobis de ſalute noſtra cognoſcere, & nõ à nequitioſa huius diaboli doctrina corripi. Diabolus enim uolens perdere humanum genus, inuidia ductus aduerſus hominis gloriam, diuerſas artes excogitauit. Primum quidem per ignorantiam, deinde per idololatriam, aliquando per improbitatem, nunc uero per errorem & hereſeon fraudem: quo undiquaq hominem à cœleſtibus ſubuertat. Quot igitur & quãta poterit mediocritatis noſtræ mens aduerſus te dicere ô Anomœe? Recte enim anomœus hoc eſt inæqualis & diſſimilis es, qui ab hominibus & mores & intelligentiam peruertiſti, his inquam, qui intelligentiam Dei adepti ſunt, & fidem ueritatis habent. Non enim ad bonum procedens inæqualis factus es hominibus, ſed declinatione à uia ueritatis facta, diſſimilis factus es filijs eccleſiæ Dei: & prætextu arrepto, Filiũ Dei qui ſecundum ipſius patrem eſt, diſſimilem patri dicens, tu diſſimilis factus es, & hoc nomen ſortitus, quum non amplius ſimilis ſis eorum, qui in Deo ſeruantur. Quo uero non circa ipſius quæſtiones immorans tempus perdam, age ex ipſis dictionibus quas ipſe expoſuit dialectice ad quoſdam ſcribens, ipſum cõfutabimus. Videtur enim dialecticam quandam fraudem conſuere in ſuo libro, qui nullum ſermonem habet fidei ſimpliciſſimæ ac ſinceriſſimæ & in Spiritu ſancto ac manſuetо ornatæ. Totum uero per totum ipſius opus, quod ad nos peruenit, in primis poſui, ut ab ipſo faciamus reliquam diſputationis aduerſus ipſum ſubuerſionem. Et eſt hic Aëtij anomœi libellus.

Aëtij Anomœi libellus.

Aëtij libellus. Qvandoquidem in tempore illatæ nobis perſecutionis ab antiquarijs & his qui iam diu opinioni ſuæ adhæſerunt, quidam ex prædictis abſtulerunt cũ alijs multis, etiam opuſculum priuatim à nobis elaboratum de ingenito Deo & genito, idq interpoſitionibus ac detractionibus corruptum ediderunt, ordinis cõſequentia interpellata: uenit autem poſtea id ipſum ad nos, ſtudioſo quodam nobis ipſum afferente: coactus ſum uelut pater rurſus purgatum id ſcriptum uobis emittere, ô uos omnes pij decertatores ac decertatrices, quo ſcire poſſitis iuxta ſanctarum ſcripturarum intelligentiam, in prædicto opuſculo noſtram ſententiã prolatam eſſe, per quam omnem hominem uobis contradicere conantem de ingenito Deo & genito, compeſcere ac breuibus illationibus pudefacere poteritis, maxime uero omnium prædictos: in uerſuum ſpecie pronunciati pronunciationem, & ſolutionis ſolutionẽ, quo facilius retineantur, & aggreſſiones ac epicheremata clara ſint, facturus, initio de Deo ingenito ſumpto. I. Si poſſibile eſt ingenito Deo, genitum ingenitum facere. II. Si omni cauſa ſuperior eſt ingenitus Deus, propter hoc etiam ſuperior generatione fuerit. Si uero ſuperior eſt omni cauſa, nimirũ etiã generatione. Nec enim ab alia natura ipſum eſſe accepit, nec ipſe ſibijpſi eſſe exhibuit. III. Si ipſe ſibijpſi eſſe non exhibuit, non propter naturæ debilitatẽ, ſed eo quod tranſgreditur omnem cauſam, unde nam quis productam naturã ad eam quæ produxit, inuariabilitatem in eſſentiam habere cõcedet, quum talis ſubſtantia generationẽ non admittat? IIII. Si indeſinenter Deus permanet in ingenita natura, & genimẽ indeſinenter genimẽ eſt, coeſſentialis & ſimilis eſſentiæ peruerſa opinio corrumpetur. Stat autem incõparabilitas in eſſentia, utraq natura indeſinẽter permanente in ꝓpria naturæ dignitate. V. Si ingenitus eſt Deus ſecũdũ eſſentiam, nõ eſſentię diſparatione genitum genitũ eſt, ſed potentię quæ ipſum produxit. Eandem enim eſſentiam & genitam eſſe & ingenitã, nulla pia ratio permittit.

Aëtij poſitiones ſiue Epicheremata.

mittit. VI. Si ingenitum genitum eſt, quid uetat genitum ingenitum factum eſſe? Omnis enim natura magis ad ſuum familiare feſtinat, quàm ad alienum. VII. Si non totus Deus ingenitus eſt, nihil prohibet genuiſſe eſſentialiter. Si uero totus eſt ingenitus, non eſſentialiter ad generationem diſparatus eſt, uerum potentia genimen produxit. VIII. Si totus eſt generatiuus ingenitus Deus, non eſſentialiter genitum genitum eſt, quum tota eſſentia ipſius habeat ut generet, non autem ut generetur. IX. Si uero transformata eſſentia Dei genimen dicitur, nõ immutabilis eſt eſſentia ipſius, quum mutatio operata ſit filij conſtitutionem. X. Si uero immutabilis fuerit & generatione ſuperior eſſentia Dei, id quod ſecundum filium eſt, uſq; ad nudam appellationem confirmabitur. XI. Si ſeminaliter erat genimen in ingenito Deo, poſt generationem extrinſecus incremẽto ſumpto, in uirum, ut ita dicam euaſit. Perfectus igitur eſt filius, non ex eo quod genitus eſt, ſed ex his quæ aſſumpſit. Quæ enim naturaliter aſſumunt, uelut ex illis conſtãtia, perfecti nomen diuerſimode admittere ſolent. XII. Si perfectum erat genimen in ingenito, genimen eſt etiam non ex eo quod ingenitus ipſum genuit. Genitam enim naturã in ingenita eſſentia eſſe impoſſibile eſt. Eſt enim idem & eſſe, & non eſſe. Genimen enim ingenitum non eſt, & ingenitum exiſtens, genimen non erat: quum diſſimilis pars in Deo, blaſphemiæ figuram & contumeliam obtineat. XIII. Si ingenitæ naturæ exiſtens Deus omnipotens, genitæ naturæ non nouit ſeipſum: Filius autem genitæ naturæ exiſtens, hoc cognoſcit ſeipſum quod eſt: Quomodo nõ fuerit coeſſentialitas mendacium, quum ille cognoſcat ſeipſum ingenitam, hic uero genitum? XIIII. Si non uox ingeniti ſubſtantiam Dei declarat, ſed humanæ inuentionis eſt incomparabile nomen: gratiam debet Deus inuentoribus propter ingeniti inuentum, quum præminentiam nominis non ferat in eſſentia. XV. Si extrinſecus de Deo conſideratur uox ingeniti, qui conſiderãt, potiores ſunt conſiderato, quum præſtantius natura nomen ipſi exquiſierint. XVI. Si nõ cedit ingenita natura generationi, eſt hoc quod dicitur. Si uero cedit, generationis paſſiones meliores fuerint ſubſtantia Dei. XVII. Si genimen immutabile ſecundum naturã eſt, propter genitorem: ingenitum eſſentia eſt immutabilis, non propter uoluntatem, ſed propter dignitatẽ quæ eſt in eſſentia. XVIII. Si ingenitum eſſentiæ ſignificatiuum eſt, meritò à genituræ eſſentia oppoſitè diſtinguitur. Si uero nihil ſignificat ingenitum, multò magis nihil ſignificat genimẽ. Nihil autem ad nihil quomodo opponi poteſt? XIX. Si uero ingenita prolatio ad genitam prolationem opponitur, ſilentio prolationi ſuccedente: fieri contingit & perire Chriſtianorum ſpem in prolatione ſitam, at non in naturis ſic habentibus, uelut nominum uult ſignificatio. XX. Si nihil plus diſtribuit ad præminentiã eſſentiæ ingenitum genito: prolatione ſolum præminens filius, meliores ſeipſo cognoſcet eos qui ipſum ſic appellarunt, non appellatum Deum ipſius & patrem. XXI. Si ingenita eſſentia melior eſt generatione, intra ſe habens ipſam præſtantiã per ſe eſſentia eſt ingenitus: Non enim uolens, quoniam uult potior eſt generatione, ſed quoniam natura eſt. Per ſe igitur exiſtens eſſentia ingenitus Deus, nulla ratione permittit contra ſeipſam excogitare generationem, impellens ferri contra genita omnem examinationem ac omnem ratiocinationem. XXII. Si priuationis ſignificatiuum eſt de Deo ingenitum, nihil autem fuerit ingenitum, quæ ratio abſtulerit aliquid ab eo quod nihil eſt? Si uero ſignificat id, quod eſt, quis ſecedere fecerit ab eo, quod eſt, id quod eſt ipſum ſui ipſius? XXIII. Si priuationes, habituum ſunt ablationes, ingenitum in Deo aut priuatio eſt habitus, aut habitus priuationis. At ſi quidem priuatio eſt habitus, quomodo id quod non adeſt, uelut quod adeſt Deo connumerabitur? XXIIII. Si uero habitus

eſt ingeni

eſt ingenitum, neceſſe eſt præſupponere genitam eſſentiam, ut ſic aſſumpto habitu ingenitum nominetur. XXV. Si uero genita ingenitæ eſſentiæ particeps fuit, & habitus abiectionem paſſa, ingenita natura priuata eſt: fuerit utiq; eſſentia quidem genita, ingenitũ uero habitus. XXVI. Si uero genimen tranſitus ſignificatiuum eſt, manifeſtum eſt quod habitus ſignificationem habet, ſiue transformatũ eſt ex eſſentia quadam, ſiue hoc eſt quod dicitur genimen. XXVII. Si ingenitum habitus eſt, & genitum habitus, eſſentiæ quidem habitibus priores ſunt, habitus autem etiamſi eſſentijs poſteriores ſunt, attamen potiores. XXVIII. Si ingenitum geniti cauſa eſt, ipſum eſſe ſignificans, & genimen coinfert cum ſua ipſius eſſentia ipſum autorem: uox genimen eſſentiæ ſignificatiua eſt, & non habitus: quum ingenita natura nihil ſecum coinducat, quomodo non eſſentia fuerit, ſed habitus ingenita natura? XXIX. Si omnis eſſentia eſt ingenita, qualis Dei omnipotentis, quomodo alteram quidem paſſibilem, alteram uero paſſionis exortem quis dixerit? Si uero per ſortem ac partem ingenitæ naturæ, altera permanet quantitate & qualitate, & (ut ſummatim dicam) omni mutatione ſuperior, altera uero paſſionibus obnoxia eſt, ita ut conceſſum ſit ipſi, inuariabilitatem in eſſentiam habere, eo quod ſponte ſua permittit amicus ea quæ ſunt prædicta: fuerit hoc utiq; conſequens, facientem quidem ingenitam dicere, genitam autem eam, quæ tranſmutatur. XXX. Si factæ naturæ ingenita natura eſt cauſa, ingenitum uero nihil eſt abſolutum: quomodo id quod nihil eſt, fuerit cauſa eius, quod factum eſt? XXXI. Si ingenitum eſt priuatio, priuatio autem habitus abiectio eſt, abiectio uero penitus perit, aut in aliud tranſit: quomodo poſſibile eſt ut habitu tranſeunte aut pereunte, ipſa ingeniti ſcilicet appellatione, cognominetur eſſentia Dei? XXXII. Si ingenitum ſignificat priuationem, quæ non adeſt Deo: quomodo ingenitum eſſe dicimus, genitum uero non eſſe? XXXIII. Si nudum nomen eſt de Deo uox Ingenitum, nuda autem prolatio ſubſtantiam Dei attollit contra omnia genita: præſtantior ergo eſt hominum prolatio quàm omnipotentis ſubſtantia, ut quæ incomparabili præminentia Deum omnipotentem exornauit. XXXIIII. Si omni genito conſors & coniuncta eſt cauſa, cauſæ autem exors eſt ingenita natura: non cauſam ſignificat uox ingenitum, ſed ſubſtantiam indicat. XXXV. Si omne quod factum eſt ab alio factum eſt, ingenita autem ſubſtantia, neque à ſeipſa neque ab alia facta eſt, neceſſe eſt ingenitum eſſentiam ſignificare. XXXVI. Si ex geniminis eſſentia comparet, quod cauſa eſt ingenita ſubſtantia, contra omnem cauſam inuariabilitatem habens: per ſe ſanè eſſentia eſt incomparabilis, non extrinſecus cooſtendens inacceſſibilitatem, uerum per ſe exiſtens incomparabilis & inacceſſibilis, quoniam etiam ingenita. XXXVII. Si excedit omnem naturam ipſe omnipotens, propter ingenitum excedit, quod cauſa eſt durabilitatis ipſis creatis. Si uero non eſſentiæ ſignificatiuum eſt ingenitum, unde nam habebit creatorum natura, ut conſeruetur? XXXVIII. Si nihil ex inuiſibilibus ipſum ante ſeipſum ſeminaliter exiſtit, uerum permanet in natura quam ſorte adeptum eſt: quomodo ingenitus Deus liber & exors exiſtens, nunc quidem ſuam eſſentiam, poſteriorem in genimine uidet: nunc uero priorem in ingenito, ſecundum primi & ſecundi ordinem?

XXXIX. Si permanet in natura ingenita Deus, auferatur ab eo, quod in generatione & in ingenita natura ſeipſum noſcat. Si autem conceditur in ingenito ac genito ſuam ipſius eſſentiam extendere, ipſe ſuijpſius eſſentiam ignorat, dũ à generatione & ingenita natura circumducitur. XL. Si uero etiam genitum particeps eſt participationis ingeniti, uerum in geniti natura indeſinenter permanet: in imperfecta ſanè natura ſeipſum cognoſcit, ignorãs uidelicet ingenitã participationẽ.

Non enim

Non enim poſſibile eſt, ipſum de ſeipſo, & ingenitę eſſentię & genitæ cognitionē habe
re. XLI. Si uero deſpicabile eſt ingenitū propter mutationis aptitudinem: dignitas
naturæ eſt eſſentia immutabilis, quum ingenitā naturam omni cauſa ſuperiorem con-
fiteamur. XLII. Si ingenitum ab omni cauſa exemptum eſt, fuerint autem multa in-
genita, inuariabilem habebunt naturam. Nō enim per ſortitionem, naturæ cuiuſdam
communis & propriæ particeps facta, altera quidem faciebat, altera uero fiebat.
XLIII. Si omnis eſſentia eſt ingenita, nulla differet ab alia iuxta dominij libertatē: quo-
modo igitur dixerit quis aliam mutari, non permittens Deo producere ex non ſubie-
cta eſſentia? XLIIII. Si omnis eſſentia eſt ingenita, omnis eſt inuariabilis. quum au-
tem eſſentia inuariabilitatem habeat, facere & pati caſui ſpontaneo deferendum eſt.
XLV. Quum autem multa ſint ingenita & inuariabilia, innumerabiliter different inter
ſe. Non enim numerabilia eſſe poterint, quæ diſtant aut in totum, aut iuxta aliquid:
quum omnis diſtantia ſortem ac partitionem quandam oſtendat cauſæ diſiunctæ in-
genitæ naturæ. XLVI. Si uox ingenitus & Deus, ex comparatione & æqualitate
idem ſignificant, ingenitus ingenitum genuit. Si uero aliud quid ſignificat ingenitū,
& aliud Deus, non abſurdum eſt Deo, Deum genuiſſe, ita ut uterq; originem ſumpſe
rit ex ingenita eſſentia. XLVII. Si uero quod ante Deum eſt, nihil eſt, quemadmo-
dum non eſt: Deus et ingenitum idem ſignificat, non admittente genimine ingenitū;
quapropter neq; ſimul proferri cum Deo & patre ſuo ſuſtinet. Sanos & ſanas uos, is
qui eſt per ſe genitus Deus, qui etiā ſolus uerus Deus propterea appellatus eſt à miſſo
IESV CHRISTO, qui ſubſtitit uere ante ſæcula, & genitæ ſubſtantiæ uerè exiſtit:
conſeruet ab impietate, per CHRISTVM IESVM Saluatorem noſtrum, per quem
omnis gloria Deo & patri, & nunc in ſæcula ſæculorum, Amen. Aëtij libelli finis.
Atq; hoc ſanè eſt principium corruptarum ipſius ſententiarum, uelut dixi, quę ex par
te ad nos peruenerunt. Trecenta enim capitula ſimul his conformia ipſum feciſſe di-
cunt, omni blaſphemia referta: hic uero uelut perdito corpore reptilis et putrefacto, ſtu
dioſo quodam ductore, qui reptilis reliquias & oſſa collegit, in perniciem quorundā,
inſidias quas iactat, conſtruxiſſe, ad quoſdam nimirum ſcribens: uelut ipſum opuſcu-
lum honeſti ſtudium præ ſe ferens continet. Cuius principium hoc eſt, Qua de cauſa
etiam nos, operationis Dei curatiuos diuinæ ſcripturæ ſermones, ab initio uſque ad fi
nem colligentes, ſubuerſoriam antidotum conſtruemus his qui à ueneni ipſius eiacu-
latione ſanari uolunt, è regione cuiuſq; dictionis ipſius ſnbuerſiones appoſituri eorun
dem ſyllogiſticorū capitum, hoc modo. Aëtij Anomœi uerba. Quandoqui-
dem in tempore illatæ nobis perſecutionis ab antiquarijs & his qui iam diu opinioni
ſuæ adhæſerunt, quidam ex prædictis abſtulerunt cum alijs multis, etiam opuſculum
priuatim à nobis elaboratum, de ingenito Deo & genito, idq; interpoſitionibus ac de
tractionibus corruptum ediderunt, ordinis cōſequentia interpellata: uenit autem po-
ſtea idipſum ad nos, ſtudioſo quodam nobis ipſum afferente: coactus ſum rurſus ue-
lut pater purgatum id ſcriptum uobis emittere, ô uos omnes pij decertatores ac decer
tatrices, quo ſcire poſſitis iuxta ſanctarum ſcripturarū intelligentiam in prædicto opu-
ſculo noſtram ſententiam prolatam eſſe, per quam omnem hominem uobis contradi
cere conantem de ingenito Deo & genito, compeſcere ac breuibus illationibus pude-
facere poteritis, maxime uero omnium prædictos: in uerſuum ſpecie pronunciati pro-
nunciationem, & ſolutionis ſolutionē: quo facilius retineantur, & aggreſſiones ac epi-
cheremata clara ſint, facturus, initio de Deo ingenito ſumpto. Confutatio. Dialecti
ci faſtus tui & ſyllogiſticæ uanitatis, ad uerbum confutationem faciam, non tranſgre-
diens, neq; poſthabens dictionū, quę tibi longiores aut etiam breues uidentur immen
ſitatem. Et primum quidem, quandoquidem ſcribens ad multitudinis tuæ decertato-
res ac decertatrices, dixiſti quoſdam antiquarios & qui iam diu opinioni ſuæ adhæſe-

runt,abſtuliſſe quod in manibus habueris opuſculum,quum producta ſit apud te di-
ctio,utiq; coarguerit, te magis hoc nomen poſſidere,& eos qui à te didicerunt,ut ne di
cam,ſeducti ſunt. Etenim ſancta Dei fides ab initio exiſtens,& ſemper antiqua & non
inueteraſcens, ſemper eſt & firmatum eſt huius fundamentum,et exiſtit habens ſuum
dominum ſine tempore. Ideo neq; ipſa temporalis exiſtit, ſed cum angelis cōuerſatur,
et ſanctos per generationem ac generationem ornat. Tu uero potius temporalis es,pa
ſtus ac deceptus ab errore,& elatus mente,etiam gregem tuum fuſim in pabulum ſpi-
noſum implicuiſti. Nemo enim ex ueteribus tecū ſenſit ô Aëti, qui contra antiquarios
ſcribens,ipſe temporalis es, & minime antiquarius. Statim autem ex prima aggreſſio-
ne,ubi dixiſti opuſculum te ſcripſiſſe de ingenito Deo & genito, cōturbaſti mundum
per tantam tuam illuſtrem ſermonis aggreſſionem: quo ſic ridiculum faciam diſputa-
tionis tuæ ſermonem,ex tanta nouatione ac nominum effictione conſtantem. Quis e-
nim ex Chriſtianis ſalutarem Dei prædicationem adeptis, hanc reliquerit, à te per fa-
buloſum tuum errorem perſuaſus,ita ut relinquens Deum ſemper exiſtentem,& ſan-
ctum ipſius ſpiritum ſemper exiſtētem,ueniat & audiat à te de genito Deo, quo etiam
ipſe inter ſtultos recenſeatur,ut qui didicerit adorare creaturam præter creatorem, qui
eſt benedictus in ſæcula. Amen. Non habemus enim nos creatum Deum,non factū:
ſed increatum & non factum,ex patre genitū ſine principio & ſine tempore. ſiue enim
uoce genitum uerſute uteris,genitum æquiuoce etiam factum uocare uolens, non ad-
mittam tuam dictionem: ſiue nō ſic intelligis,imminute ſentis,præter hoc quod ex pa- *Genitū æquiuocum, pro genito & facto.*
tre genitus eſt. Ex ſpinis enim non colligunt uuas, neq; ex tribolis ficus: neq; ex uiro er
roneo rectus expectari poterit ſermo. Cōpeſcuit enim & Dominus dæmones CHRI
STVM ipſum confitentes. At iuxta ſanctarum Scripturarum intelligentiam, dicis ſen
tentiam tuam in pr̨edicto opuſculo prolatam eſſe: dic mihi qualis Scriptura diuina do
cuit adorare Deum factum: Et quod quidem ingenitus eſt Deus,omnibus manifeſtū
eſt. Sed neq; hoc nominatim habetur in diuina Scriptura , uerum à recta ac pia ratio-
cinatione,& ex ipſa intelligentia,de Deo pie hoc cogitare ac dicere,congruum eſt. Di
cis autem,quo ſcire poſſint decertatores ac decertatrices à te appellati, potius autem ſe-
ducti uocandi,quomodo unicuiq; reſpondeant per compendiarium & retentum faci
lem ſermonem, in uerſuum ſpecie ac modo capita à te cōpoſita eſſe. Quapropter ipſa
tua quæ uidentur fortia uerba ac ſophiſtica,quæ aduerſus maiores in cōtradictionem
à te elaborata ſunt, imò potius ut aduerſus ueritatem os attolleres : nos uiles & idiotæ
& non maiores,ſed multis in ſancta Dei Eccleſia tenuiores cōfutabimus,& uelut præ
dixi,inſtabilis huius ualdeq; uilis nugacitatis conſiſtere nō potentis ſubuerſionem fa-
ciemus. Et hactenus quidem contra præfationē tuam oppoſuit ſe noſtra tenuitas. Iam
uero rurſus capitibus tuis ex ordine locatis, è regione uniuſcuiuſq; dictionis ac capitis
uiciſſim apponā contradictiones ex diuinis Scripturis ac recta ratiocinatione acceptas,
& rationalium quæſtionum tuarum confutationes: quo ſerui Dei & ueri athlet̨e ac de
certatores,lecta ac conſiderata omni tua abſurditate,derideant te ac dicāt: Superbia cor
dis tui fecit tibi hæc,tu enim dixiſti hæc in mente tua, Aſcendā in cœlum,& ſupra ſtel-
las cœli ponam thronum meum, Sedebo in monte alto,ſuper mōtes altos ad Aquilo-
nem,Aſcendam ſupra nubes,& ero ſimilis altiſſimo,Nunc uero in infernum deſcen-
des,in fundamenta terræ,& cætera. Aëtij Cap. I. Si poſſibile eſt ingenito Deo,ge-
nitum ingenitum facere. Confutatio. Primum quidem Deo attribuere impoſſibi-
litatem, impium eſt. Nam & quod indecorum eſt ipſius deitati, etiam idipſum facere
non eſt ei impoſſibile, ſed indecora eſt ipſi malicia. Deo igitur nihil impoſſibile eſt, niſi
quod impoſſibile eſt in diuina ipſius ac potēte bonitate,& ipſo qui bonus eſt, malum
eſſe. Et aliter, Si genitum apud Deum bonum putaretur ut fieret,impotēs autem
ſit ad bonum bene perficiendum, hoc ſanè imminutio fuerit circa potentem,qui uult

id, quod præſtantius eſt, operari, & non poteſt. Si uero ingenitum bonum eſt, genitum uero in proprio ordine bene factũ eſt, quum bonus ſit ordo geniti ex bono Deo, & ab ipſo approbatus, non utique fecerit id quod bene genitum eſt ingenitum, quoniam bene approbatum eſt ipſi, ſic bonum eſſe. Quandoquidē igitur boni ordo, non propter impoſſibilitatem, non tranſmutatur, ſed quia bene ſic eſt: bonus ſanè eſt ingenitus Deus, bona etiam quæ ipſo facta ſunt in proprio ordine, non aſſumentia ingeniti nomen. Non enim Deos creatos fecit, quo alterum iuxta alterum extentũ deleat per cognomen, obſcuritatem maioris nomine carentis ad id quod minus eſt. Siquidem enim alius eſt Deus ingenitus, alius uero genitus, naturis nihil commune habentibus, impoſſibile eſt communicare ſecundum naturam per nominis dignitatem: niſi fortaſſis per abuſiuam quandam gratiam, & hoc iuxta participationem, diuite largiente minori. At minor nunquam poterit maioris nomine ſeipſum appellare, quum omnino cognoſcat alienum ſe eſſe à dignitate ſecundum naturam, & nomine. Dixerit autem quis tibi ô Aëti hoc, Deus erat Verbum. Quomodo habebit nobilitatis ſecundum naturam nomen, aut quomodo ęquabitur, ſiquidem factus eſt per Dei dignitatem? Aut quomodo excindetur hoc, Deus erat, quum tempus non admittat diuiſionem facere uocis erat, ne in uulgari quidem re? Cognoſces autem quod principio carens Deus, & ingenitus Deus, genuit ex ſeipſo Deum ſimilem ſibiipſi, & non hoc ſolum, ſed etiam æqualem per omnia, & non creauit: ut ne diſſimilis factus ipſe creatus, deleret nomen Deus, per diuerſitatis diſtantiam. Impoſſibile eſt enim gignentem, diſſimilem & inæqualem ſibiipſi gignere: & genitũ genitori diſſimilem eſſe. Quapropter hic amplectemur identitatem ſecundum naturam ex Euangelico teſtimonio, nempe: Omnia patris mea ſunt, hoc eſt Deus pater, Deus ego: uita pater, uita ego, & cætera omnia quæ decent Patrem & Filium & Spiritum ſanctũ in una deitate, Trinitate nihil diuerſum habente: quum in perfecta cognitione cautum ſit, ſine principio & ſine tempore in ſubſtantia eſſe Verbum Patris, & in ſubſtantia eſſe Spiritum ſanctum ex Patre & Filio.

Aëtij Cap. II. Si omni cauſa ſuperior eſt ingenitus Deus, propter hoc etiam generatione ſuperior fuerit. Si uero ſuperior eſt omni cauſa, nimirum etiam generatione. Neque enim ab alia cauſa eſſe accepit, neque ipſe ſibiipſi eſſe exhibuit. Confutatio. Si omni cauſa ſuperior eſt ingenitus Deus, genitus uero ex ipſo, indigne ipſi genitus eſt, & non iuxta æqualitatem etiam in præferendo patris nomine conſiſtit: ignominiã genitori ipſum genimen affert, alterius nominis præter factas creaturas, dignitatem habens, & non uelut creaturæ honorem factori uendicans. Quę enim extra ipſum ſunt, gloriam creatori uendicant, quum non ſint æqualia factori, neque nomine creatoris appellentur: ſed ſerua facta ſint in gloriam creatoris, quo à glorioſis & illuſtribus, id quod præminet, & ſuper ipſa eſt, proportionabiliter conſideretur. Hoc uero non amplius horum appellatione uocatum, uerum ex præminentis coeſſentialitate, ex eo quod counite locatus eſt, dignitatem habens, ſi differet à præminente iuxta diuerſitatem, etiam præminenti minorem dignitatem uendicabit, quum uariata ſit geniminis ſocietas, ad id quod præminet. Quapropter ſimile ex ſimili, et æquale ex ęquali germen, non ex corporali intelligentia nobis per fidē apprehenſum eſt: ſed Deus ex Deo, lumen de lumine, & uerbum patris in ſubſtantia exiſtens, ita ut ſeruetur immutabilis præminentis gloria, in eo quod præminens non ipſum ſuiipſius cauſa eſt, ſed à ſeipſo æquale gignit impolluta & incomprehenſibili eſſentia, coeſſentiale ipſum eſſentiale & in ſubſtantia exiſtens diuinum genimen. Cuius imago nō eſt inanimata, ſed patris exprimens genus, uelut dicit diuina Scriptura quæ in æqualitate genitoris genimen locat, imago inquiens inuiſibilis Dei: & ut ne quis putet differentiã eſſe imaginis & identitatis, ipſe pater correctionē uitæ noſtræ proſpiciens, ante hunc ſermonem dixit hoc, Faciamus hominem ſecundum imaginem noſtram & ad ſimilitudinem: non diſparãs

ſeipſum à Filio, ſed dualem & æquiuocam dictionem proloquutus, Faciamus homi-
nem, quo duos ſignificaret ſeipſum & filium, aut etiam Spiritum ſanctũ. Sed & æqua
litatem imaginis, non per duos ſermones interponens unam imaginem dixit, ſed per
uocem noſtram, dualitatem pronunciauit: factum autem hominem nõ ad unius ima-
ginem, ſed ex duorum ſimilitudine & æqualitate imaginem factum eſſe aſſeruit: quo
penitus manifeſtum ſit, præminentiam in Patre & Filio ac ſancto Spiritu manere in
identitate, & nõ alterari. Neq; enim ab alia natura accepit Pater, aut Filius aut Spiritus
ſanctus, aut alteri naturæ participationem ſuæ ipſius naturæ dedit: neq; iuxta aliquam
ſectionem aut defluxum, ut eſſet ex ipſo unigenitus & Spiritus ſanctus, naturæ altera
tionem operatus eſt. Sed quemadmodum ab initio præminens natura ingenita & in-
creata ſemper erat, ita ſemper ex ipſo pręminens genimen, & Spiritum ſanctum nobis
manifeſte prædicauit, & non immutatè. Aëtij Cap. III. Si ipſe ſibijpſi eſſe non ex-
hibuit, non propter naturę debilitatẽ, ſed eo quod tranſgreditur omnem cauſam, un-
de nam quis productam naturam ad eam quę produxit, ineuariabilitatẽ in eſſentiam
habere conceſſerit, quum talis ſubſtantia generationem non admittat? Confutatio.
Oportet te ô Aëti, ſurſum attendentem & tuam ipſius miſeriam conſiderantem, cohi-
bere temerariæ mentis tuæ ſuperfluam impietatem: quo et nos cum tanta tua temerita
te coinſanientes, ſuperati relinquamur, ſed tibi & nobiſipſis ea quæ ad pietatem perti-
nent conſulentes. Quum enim putes inter neceſſaria et Deo conuenientia, diſſimilem
& inæqualem eſſe Deum ei qui ex ipſo genitus eſt, ex multo errore iuxta pium quod-
dam figmentum recenſens Deum magis inter indecentiſſima, ſimilem ipſum prædi-
cas his, quæ non decent ipſius deitatem. Et primum quidem cogitare de Deo tantam
mentis profunditatem, impietatis fructus eſt, & potius inſanæ mentis. Nam dicendo
ſuijpſius autorem, aut hoc, ipſe ſibijpſi eſſe exhibuit: in duabus malis ſuſpicionibus te-
ipſum transfixiſti, refricans ac quærens de Deo, quomodo erat, num ſemper, aut à ſe-
ipſo, aut caſu, ipſum eſſe adeptus. Et timeo & inhorreſco, dum prauam tuam cogita-
tionem tracto. Ceſſa itaq;, & ceſſabimus nos, quum ſufficienter & ſancte habeamus
ſemper intelligere Deum & credere, quod erat ſemper Deus. Nam & in hoc ſtolide lo
quens, ac ratiocinationem faciens, uelut qui magnifice honoraris Deum, dixiſti, quod
neq; ipſe ſibijpſi eſſe exhibuit: neq; ergo, ſi ex tua ſententia à dictionibus & ſyllogiſmis
dependet fidei ſalus, in inferioribus & miſerabilibus corporibus ſermonis tui ſimilitu-
dinem habemus. Nulla enim creatura ſibijpſi cauſa eſt, aut ipſa ſibijpſi eſſe exhibuit,
ab animantibus uſq; ad hominem, & ab hominibus uſq; ad angelos. Nulla item factu
ra ſibijpſi eſſe exhibuit: ſed ex ſolo exiſtente, unaquæq; ab initio ipſum eſſe accepit. De
ſine itaq; hic, uelut putas ratiocinari, & concludens ne enitaris præter naturam te exten
dere iuxta maiorem. ſubuerteris enim per omnia: quum unigenitus æqualis ſit & ſimi
lis patri, ſiue quod natus eſt, ſiue quod genitus eſt à patre, dignitatẽ habeat, nihil enim
differt in hoc ab æqualitate ad patrem, ſicut neq; à ſimilitudine: & quum non poſſint
creata ſibijpſis eſſe exhibere, uelut etiam præminens ille & in omnibus perfectus, non
ab aliquo ex ſupernis principium habuit. neq; enim incepit eſſe. Erat enim ſemper, &
ſemper eſt, etiamſi in identitate maneat, & ſibijpſi eſſe non exhibeat, quum non æqui-
uoce dictiones quærantur, ſed ſpeculatio ſincera ad pietatem. Quandoquidem uero
dixiſti, Si ipſe ſibijpſi eſſe non exhibuit, non propter naturæ debilitatem, ſed eo quod
tranſgrediatur omnem cauſam: diſce etiam tu, quod non propter debilitatem, filij no-
men eſt: ſed propter decorum commune cum genitore, præminentiam coeſſentialita-
tis habet. Nam ſicut patri decentiſſimum eſt quod tranſgreditur omnem cauſam, ſic
etiam ſoli ex ſolo Patre cum ſolo Spiritu eadem una deitas decet, quę neq; cauſam ſuſci
pere poteſt: non propter debilitatem, ſed eo quod tranſgreditur omnem numerum eo
rum quæ ex nihilo ſunt: quũ una ſit deitas quæ in uno Trinitatis nomine numeratur,

&in

& in uno ſigillo, per nomina Patris & Filij & Spiritus ſancti, illuminatis prędicatur, &
nihil diuerſum à ſeipſa habet, uera doctrina æqualitatem nomenclaturæ exprimente,
Patris & Filij & Spiritus ſancti. Dixiſti porrò rurſus, Vnde nam quis productã natu-
ram eam, quæ produxit, ineuariabilitatẽ in eſſentiam habere conceſſerit, quũ talis ſub
ſtantia generationem nõ admittat? Et neq; intelligis, neq; intellexiſti, quod teipſum aba
lienaſti à cognitione ueritatis Dei, nõ ex Spiritu ſancto ueritatem doctus, ſed ex ſapien
tia mũdi infatuata, in ſupernis ambulare conans. Cõſequenter enim etiam ipſe audies,
quod fruſtra laboras. Nouit enim Deus ratiocinationes ſapientum quod ſunt uanæ.
Qui enim genuit Verbũ in ſubſtantia exiſtẽs, æquale ſibijpſi genuit, & nõ diuerſum à
ſua deitate: nõ propter geniminis euariationem ac diuerſitatẽ, ſed quod indecorum o-
mnino erat nos cogitare, indignum ſeipſo & inæqualẽ & genitore inferiorem genitu-
ram, ipſum genitorẽ genuiſſe. Quapropter per filium & in ſubſtantia exiſtens Verbũ
omnia facta eſſe dixit, quo ipſum nõ de creaturis factis numeraret, ſed in patre ſimilem
& æqualem eſſe oſtenderet, & propter id quod decet patris nomenclaturã, ſemper eſ-
ſe eundem eſſentia, non peregrinum eſſe, ſed genuinũ, uelut filium coeſſentialẽ ex ipſo
genitum. Aëtij Cap. IIII. Si indeſinenter Deus permanet in ingenita natura, et ge
nimen indeſinẽter genimen eſt, coeſſentialis et ſimilis eſſentię peruerſa opinio corrum
petur. Stat autem incomparabilitas in eſſentia, utraq; natura indeſinenter permanentè
in propria naturæ dignitate. Confutatio. Si indeſinenter et inceſſanter Deus permà
net, uelut dixiſti, in ingenita natura, natura autem Dei eſt ſempiterna, indeſinenter ha-
bens dignitatem, non propter quid aliud, ſed eo quod eſt per ſe Deus, & per ſe ſempi-
ternus: ergo ſanè etiam genimen coeſſentiale erit, ſi apud te indeſinẽtis nomen accepit,
uelut fraudulenter filio gratificãs probabiliter de natura diſſeruiſti. Dabis enim etiam
coactus confiteri immenſum & incomprehenſibile nomen indeſinentis in omnibus.
Quomodo igitur nõ erit coeſſentiale? Nam quum putaris te cauillari, per nomen pra-
uæ opinionis ueritatem contumelia afficere conatus, ex ipſis quæ protuliſti uerbis, re-
dargueris. Aut enim dabis finem eorum qui à te blaſphemia impetiti ſunt, uelut diuer
ſam eſſentiam habeant: aut ubi indeſinentem ipſum decreueris, in omnibus immutabi
litatem & ineuariabilitatẽ indeſinentis dignitatis inducere cogeris, ueritate non admit
tente, finem habere filium: quoniã regni eius, inquit Scriptura, non erit finis: eo quod
cum patre regnat ſemper & cum ſuo ſpiritu. Nam omne quod principiũ habet, etiam
finem habebit, ſi uoluerit is qui eſſe exhibuit ei quod principium accepit: quod ſanè in
omnibus poſſibile eſt, in filio uero impoſſibile eſt. Eſt em̃ ſemper ex eo qui eſt, & apud
eum qui ſemper eſt, nunquam eſſe deſinens. Quapropter & coeſſentialis erat, & eſt, et
erit, ſolus ex ſolo, & in nulla re ab eſſentia diuerſus: ſed iuxta nominum dignitatem ma
nente deitate in identitate, ita ut neq; cõiunctionem habeat, neq; principium ipſius eſſe
ſibijpſi exhibeat, neq; quod diſſimile ſibijpſi eſt, aſſumat, quæ ſemper eſt, & nunquam
eſſe deſinit, uerum ſemper decorũ ſecum habet in dignitate Patris ad Filiũ, & Filij ad
Patrem, & Spiritus ſancti cum patre & filio, exiſtens & nũquam deſinens. Eſt enim ſi
bijpſi incõparabilis Trinitas, nullam in dignitate diuiſionem admittẽs. Aëtij Ca. V.
Si ingenitus eſt Deus ſecũdum eſſentiam, nõ eſſentiæ diſparatione genitum genitum
eſt, ſed potentiæ quæ ipſum produxit. Eandem enim eſſentiam & genitam eſſe et inge
nitam, nulla pia ratio permittit. Confutatio. Sępe nobis progreſſus es ô bone, pro
ferens ingenitum & genitum uoces, à Dei nomine abhorrens, qui in omni iniquitate
mentem tuam ſepeliuiſti. Illud autem quiuis indigus expetit, ut facultatem habeat eius
quo indiget in ſolatium, & ut in ore ferat, ſi talis facultas nõ detur. Itaq; etiam tu quan-
doquidem impius es, uel nomine tantum huius Dei nomen dicere magnifacis. nam
ex natura timorem eius & fidem & ſpem & dilectionẽ erga ipſum, nunquam adeptus
es. Alioqui ſuffeciſſet tibi ſemel hoc dicere, & nõ tranſgredi terminum ordinis præſcri-

pti. Clara eſt enim contra te à Saluatore noſtro prolata ſententia, nempe, A fructibus ipſorũ cognoſcetis eos: quod eos quidem amictus pelle ouilla, intus uero es raptor & lupus. Si enim eſſes ex Spiritu ſancto genitus, & à Prophetis ac Apoſtolis edoctus, oportebat te ab initio creationis mundi uſque ad tempora Heſter, euoluere uiginti & ſeptem ueteris Teſtamenti libros, qui uigintiduo ab Hebræis numerantur, & quatuor Euãgelia, & quatuordecim Epiſtolas ſancti Apoſtoli Pauli, & unà cũ Actis Apoſtolorum, ante hęc et in ijſdem temporibus factis, etiam catholicas Epiſtolas Iacobi & Petri, & Ioannis & Iudæ, & Ioãnis Apocalypſim, & Sapientias, Solomonis inquam & filij Sirach, & omnes in ſumma diuinas Scripturas: et teipſum cõdemnare, eo quod nobis protuliſti, quod nuſquã habetur: nõ quidem indecorum Deo, ſed pium in Deum eſt ingeniti nomen, ſed nuſquam in diuina Scriptura dictum cõtinetur.

Ingeniti nomẽ nõ eſt in Scriptura.

Nemo enim adeò inſanus unquã fuit, ut genitum Deum cogitarit. At neq; opus habeo dicere ingenitum Deum ſolũ patrem, propter eum qui ex ipſo genitus eſt, ut ne quis de patre ſolo hoc certũ eſſe putet, ſed etiã de Filio & Spiritu ſancto: quũ recta intelligentia & Spiritusſanctus doceat omnes filios ueritatis, ut ne à ſeipſis hoc admirent̃, ſed iuxta id quod exigitur, & quod in ipſis eſt, ratiocinationẽ de Deo ad pietatem ſciant. Oportet itaque eo quod ingenitus ipſe eſt, & nos à nobis hoc cõfitemur, & appellationis huius uocis cõfirmationem à Scriptura non habemus: à nobiſipſis per ratiocinationes hanc pietatem noſſe, quod ſic ſe habet. Ad quid enim eſſentię diſparatio erit ipſum genitum, ſi iuxta ueritatem eo quod genitũ eſt, nomen habet, naturali quadam & inenarrabili Deo conueniente, & ei qui ex ipſo genitus eſt ſine tempore & ſine principio, ueritate, & nõ abuſiua quadam opinione? Hinc nõ creatam dicimus eſſentiam, neq; alienam uelut factam, ſed genitam eſſentialiter, & nõ alienam à genitore. Quapropter etiam increata permanet & nõ facta, ſed genita ex eadem eſſentia Dei, nõ tempori ſuccumbens. Non enim qui genuit, in ueritate tempori ſuccubuit, ut propterea temporalem produxerit eſſentiam. Quale enim eſt genimen, talis genitor. et qualis genitor, talis etiam qui genitus eſt. Aëtij Cap. VI. Si ingenitum genitum eſt, quid uetat genitum ingenitum factum eſſe? Omnis enim natura magis ad ſuum familiare feſtinat, quàm ad alienum.

Confutatio. Si ingenitũ fecit, & nõ genuit, in una identitate poſita appellatione, & altero iuxta alterum nõ extento per nominis permutationẽ ſecũdum ueritatem: ipſa uis habitus in altero diſſonãtia conſiſtit, nihil ad alterum cõmunicans, niſi ſolum ſecundũ poteſtatem cauſæ præminentis naturæ, erga omne quod ab ipſa creatũ eſt. Quandoquidem autem in medio factoris & facti, & creatoris ac creati, alia quædam eſt appellatio, propinqua quidẽ ingenito nomini, longe uero diſtans à creatoris nomine, impoſſibile eſt omnia cõfundere ô Aëti, & diſſipare à teipſo perfectæ, iuxta uerum habitũ filij ad patrem, ſemper exiſtentis & increatæ appellationis ſocietatẽ: impoſſibile eſt ingenitam & increatã Naturam creatam aliquando fuiſſe, & ab eo quod creata fuit, rurſus tranſmutatã recurriſſe ad ſuam ingenitam naturam, etiamſi ſexcentas cõnectas Ariſtotelicas propoſitiones, relicta ſuperna ſimplici et pura Spiritus ſancti doctrina. Aëtij Cap. VII. Si nõ totus Deus ingenitus eſt, nihil prohibet genuiſſe eſſentialiter. Si uero totus eſt ingenitus, nõ eſſentialiter ad generationẽ diſparatus eſt, uerum potentia genimen produxit. Confutatio. Et totus Deus ingenitus eſt, & qui ex ipſo genitus eſt, increatus eſt, & ſanctus ipſius Spiritus, qui à te paruipenditur, ô carnalis & animalis Aëti, ſpiritualiter expẽſum uniformiter habet ex ipſo præminentiã, nõ aſſimilatus multis ex ipſo, et per ipſum, & ab ipſo creatis. Quapropter neq; ſocietatẽ habebit cum multis, neq; quis dignitatis ipſius particeps fuerit. Omnia enim præteruolant & cedunt, et omnẽ cauſam ſyllogiſticã relinquunt doctrinali illi ex diuina Scriptura ſententię, nempe: Nemo nouit filium niſi pater, neq; patrẽ niſi filius, & cui is reuelauerit. Reuelat autem per ſanctũ Spiritũ, nõ his qui de ipſo per ſyllogiſmos ratiocinant̃, ſed qui in ipſum

legitime

legitime ac perfecte credunt. Nã neqꝫ iudicia ipſius perſcrutari poteris, neqꝫ uias ipſius inueſtigabiles, uelut ſcriptũ eſt, etiamſi tu miſerabilis homuncio infinita nobis nugãs progrediaris. Aëtij Cap. VIII. IX. X. Si totus eſt generatiuus ingenitus Deus, nõ eſſentialiter genitũ genitum eſt, quũ tota eſſentia ipſius habeat ut generet, non autem ut generet̃. Si uero trãsformata eſſentia Dei genimen dicitur, nõ immutabilis eſt eſſentia ipſius, quum mutatio operata ſit filij cõſtitutionem. Si uero immutabilis fuerit, & generatione ſuperior eſſentia Dei, id quod ſecundum filium eſt, uſqꝫ ad nudam appellationem confirmabitur. Confutatio. Oportebat igitur non ſolum te ô Aëti, ſed etiam omnem hæreticum poſt unam admonitionẽ deuitare, uelut ſancta & ſapiens doctrina docet. per te enim condemnatus es, tibijpſi perniciem attrahens, & non ab alio coactus. Quis igitur miſerebitur eius qui ſibijpſi malus, & nemini bonus eſt? At ut ne ob mala quæ in mundum produxiſti, ſentias de te uelut qui magna & oppoſita in teipſo habeas, perſeuerabimus etiã ipſi cum longanimitate per ancipitem gladiũ CHRISTI doctrinam, ſpinoſas tuas radices excindere, in ſana erga Deum perfectaqꝫ ac uera confeſſione. Sit enim gloria miſericordi Deo qui deprehendit te qualis es, Iudæ uidelicet locum obtinens, qui cum diſcipulis quidem numeratus eſt, ſeparatus eſt autem nõ *Aëtius Iudas eſt.* CHRISTI habens mentem, ſed ex ſatana ſuſcepit contra Dominum ſuum Dei abnegationem. Nuda enim dictione confeſſus es filium Dei habere in mente. Et quid opus eſt aduerſus te diſputatione, quum omnino alienus ſis à Chriſtianis, Prophetiſqꝫ & Apoſtolis ac Euangeliſtis, Martyribuſqꝫ ac omnibus ſanctis, qui te in diem iudicij prompte redarguere poſſunt. quoniã uſqꝫ ad mortem tormenta ſuſtinuerunt, flagellati, cæſi, beſtijs ac igni obiecti, & neci gladij, ut filium Dei exiſtentem & ex ipſo uere genitum nõ negarent. Generatiuus enim eſt pater ſolius unigeniti, & nõ alterius cuiuſdam adhuc poſt unũ: & ex ipſo proceſſit Spiritus ſanctus, & nõ alius ſpiritus. creator autem & factor eſt eorũ quæ ab ipſo facta ſunt, & ſemper fiunt. Quapropter non amplius multi filij gignunt̃, neqꝫ multi ſpiritus ex ipſo procedũt, eadem deitate ſemper in Trinitate manente, ac glorificationẽ habente, & nunquã acceſſionem accipiente, neqꝫ deſinente, neqꝫ relicta, uelut quæ nõ ſit. Quapropter etiam nõ uſqꝫ ad nudam nomendaturã in genimine cõſiſtit dignitas, alioqui multos fratres poſt ipſum habuiſſet ſimiles ipſi, uelut in hoc dicto, Filios genui & exaltaui. Et in hoc, Qui peperit glebas roris. Et in hoc, A quo omnis patrũ familia in cœlo & in terra nominat̃. Et in hoc, Nónne unus pater omniũ ueſtrũ? Et in hoc, Filius meus Iacob. Et in hoc, Primogenitus Iſraël. Hi enim omnes nuda dictione allegoricè, à non eſſe ad eſſe progreſſi, non ſecundũ eſſentiam uera appellatione conſiſtunt, ſed nudè & ſecũdum gratiam. Quapropter per unum qui neqꝫ ſecundum gratiam, neqꝫ nuda appellatione nominatur, ſed ſecundum ueritatem, creati ſunt ab uno per unum, cum eo qui ex ipſo procedit, & de ipſo accipit. Aëtij Cap. XI. Si ſeminaliter erat genimen in ingenito Deo, poſt generationem extrinſecus incremento ſumpto, in uirum, ut ita dicam, euaſit. Perfectus itaque eſt filius non ex eo quod genitus eſt, ſed ex his quæ aſſumpſit. Quæ enim naturaliter aſſumunt, uelut ex illis conſtantia, perfecti nomen diuerſimode admittere ſolent.

Confutatio. Si non confeſſio fit, quod incorporeus eſt genitor, omnia apud te in fabulam conuertantur. Vbi uero fabulam compoſueris, non alium quendã corrumpis ac cõturbas, ſed mentem tuã turbas à uera cõfeſſione. Ex ſeipſo enim Deus perfectus exiſtens, perfectũ filiũ genuit, nõ alium præter naturã. Non enim indecẽs eſt ad genitorẽ, neqꝫ externæ aſſumptionis indigus. Nõ enim quid maius eſt poſt eſſentiã Dei, quo indigo aliqd impertiri poſſit incremẽti aſſumẽdi ad perfectionẽ. Qui eñ eſt ſemp incorporeus, eũ q incorporeus eſt apud ipſum reuera ſemp genito modo, pfectũ perfectus ſemp reuera genuit, & ſpiritus exiſtẽs Deus, etiã ſpiritũ Verbũ in ſubſtãtia exiſtẽs genuit. Omnino enim ſtolidũ fuerit apud te Aëtiũ, qui in ſupernis ambulas, & opiniones

cõtra Deum ex ſyllogiſmis & mentis tuæ ratiocinatione perſcrutaris, quod ei qui fecit
omnia de nihilo, & poteſt omnia perfecta ſub unũ efficere, nihilq; opus habet acceſſo-
rio incremento, uerũ certis legibus hæc adſtrinxit, creſcentē eſſentiam aſſumptitia dei-
tate indigentē attribuis, & neq; creatis ab ipſo adæquas. Ab initio enim perfecta ipſa fe

Creaturæ Dei perfectæ.

cit, & ea quę ipſis adhuc germinãt aſſumptionis indigentia, ſapiẽtiæ lege decreuit: quę
ſanè ſunt hæc, inter quæ ſunt etiam quę deinceps facta ſunt ac fiunt, uelut uerbi gratia,
cœlum, terra, aqua, aẽr, Sol, Luna, aſtra, & quæ ex aquis genita ſunt uſq; ad hominē.
Nõ cœlum imperfectũ fecit, non terram imperfectiſſimã. ſed perfectam quidē terram,
perfectũ item cœlum : uerum inuiſibilē et inornatã tũc, propter eam quã facturus erat,
exornationē. Aquam autem et ſimul lucem primo creatã, per ueram lucem increatã, ac
uiuificã omnia fecit. deinde etiam ea quę ex terra producta ſunt, & antea firmamentũ.
» Nõ ſemiperfectũ quid factum eſt, ſed omnia in perfectione. Producat enim, inquit, ter
» ra herbã fœni, ſeminans ſemen ſecundũ genus & ſecundũ ſimilitudinem, & lignũ fru
ctiferum, cuius ſemen ipſius in ipſo, iuxta ſimilitudinē in terra. Et uides quod nulla e-
mendatione ad aſſumendũ incrementum creata ipſa indigebãt, ſed uirilia, ut ita dicã,
& perfecta per præceptũ ſtatim inueniebãtur, homini uero tradita quæ ſub ipſo ſunt,

Homo ſeminaliter dominiũ habet producendorũ germinum.

& in ipſo ſeminaliter, in dominiũ, nõ perfecta tradita ſunt: quo ſciret homo ſemper be-
nefactorem, & omnibus ipſum eſſe exhibentē, & in omnibus exiſtentē, & incrementa
uniuſcuiuſq; creaturæ ad conſtitutionē eorum quæ ipſi cõmoda ſunt, exhibentē. Tra
didit ipſi ſeminaliter terra uelut fulcro, ut ita dicam, proſtrata, & uelut utero ipſi tradi-
ta: quo eruptione eorum quæ perfecte à Deo facta ſunt, ea quæ ſeminaliter per ipſum
cum prudentia in terrã mittuntur, ita ut lignorũ & aliorum germinũ, ipſe quidem te-
nuiter uelut particulam à perfectis mutuatus, hanc in terrã inſerat: ex perfecti Dei incre
mento ad augmentũ peruentura ſperet, ut extrinſecus augeſcant ea quæ ab ipſo inſita
ſunt, ut ne ignorans incrementi ſuppeditatorē, ſeipſum putet opificem, & excidat à ue
ritate. Etiamſi enim plantauit Noë uitem, non tamen ſcriptũ eſt quod erat uitis opifex,
ſed erat uir agricola. Alius enim eſt, qui futuris authenticã poteſtatem exhibet. alius eſt
qui eſſe ab ipſo accepit homo, cui illius agricultura concredita eſt: quo hic quidē colat
ea quæ incremento ad perfectionē opus habent, ille uero perfectionē exhibeat per ſuũ
incrementum eorũ quæ ab ipſo creata ſunt, et ad perfectionē augeſcũt. Sic etiam in ani
malibus & uolatilibus, ſic & in pecorib. & reptilibus ac marinis. Omnia ab initio per-
fecta facta ſunt per præcipientē, uerum per uoluntatē ſapientiæ nunc incremento indi-
gent, propter utilitatē hominis in terra per intelligẽtiam dominãtis, quo cognoſcat ſu-
pernum omniũ Deum, & ſuppeditatorē ſeminum, & incrementi augeſcendi eſſe De-
um & Dominũ. Quapropter quæ ſunt in cœlo, & nõ per hominis manus ſerũtur, &
neq; generãt, neq; generãtur, ea ſiuit Deus in perfectione. Nõ enim inciderunt in men-
tem hominis, ad inſidias & uanæ gloriæ elationem: uelut ut uerbi gratia de Sole & Lu
na atq; aſtris dicã. Neq; enim eo quod generat̃ Luna, aut deficit, aut augeſcit, à propoſi
to ſuo alterat̃: ſed eo quod temporũ eſt cõſtitutio & ſuppeditatio, quæ tempora Deus
luminaribus adordinauit. Quomodo igit̃ corporalia & deficientia & quæ corrũpun-
tur, Deus uoluntate ſua ſtatim perfecta effecit: eum uero quem ex ſeipſo genuit, unũ ex
uno, qui eſt ſemper genito modo apud eum qui eſt, incrementi indigum genuit. Ceſſa
igit̃ ô Aëti, uanas nobis & Ariſtotelicas dictiones proferre: quũ ſufficienter habeamus
» nos, & nõ fallamur, Domini noſtri ueram doctrinã, quæ hoc dicit, Ego ex patre exiui
& uenio: et quũ non abuſiue dictio uim habeat, ſed perfectionis ac dignitatis Dei eſſen
tiam ſignificet.   Aëtij Cap. XII. Si perfectũ erat genimen in ingenito, genimen eſt e-
tiam nõ ex eo quod ingenitus ipſum genuit. Genitã em̃ naturã in ingenita eſſentia eſſe
impoſſibile eſt. Eſt enim idem & eſſe, & non eſſe. Genimen enim ingenitum nõ eſt: &
ingenitum exiſtens, genimen non erat: quum diſſimilis pars in Deo, blaſphemiæ figu

ram

ram & contumeliam obtineat. Confutatio. Oppoſite introducit perperam Aëtius
ex ſyllogiſticis nomenclaturis, humana intelligentia Deum comprehendere uolens, et
uelut ex dictionibus mutilare conatur euidentis fidei firmam ſpem, diſſimilem diſſimi-
liter collidens, et in dictionem dictioni ſubuerſorio modo interponens, ut ex hoc cone
tur diſſimilitudinem filij ad patrem ſignificare, id quod impoſſibile eſt. Ex ipſis enim
ſyllogiſmis quos mundum docuit, etiam ipſe concludetur. Dicit enim, Si perfectum
erat genimen in ingenito, genimen eſt etiam non ex eo quod ingenitus ipſum genuit.
Genitam enim naturam in ingenita eſſentia eſſe impoſſibile eſt. Eſt enim idem eſſe, &
non eſſe. Genimen enim ingenitum non eſt: & ingenitum exiſtens, genimen non erat:
quum diſſimilis pars in Deo, blaſphemiæ figuram & contumeliā obtineat, quare un-
diquaq; ſermonis eius confícti partes redarguuntur: quoniā nō eſt poſſibile, diſſimilē
eſſe filium patri, neq; inæqualem perfectæ ipſius deitati. Si enim omnino aſſerit uiolen
ter, contra ſeipſum uero dicta conuertit quæ recenſet, genitum & ingenitū ſemper di-
cens, ab hoc diſcat creatum & increatū. Quoniam non eſt poſſibile hoc cōmunionem
dignitatis ad illud habere, quod eſt totum adorandū. Si enim omnino adorādum eſt
diſſimile diſſimili adęquatum, non amplius diſtinguet ſermo unum ab uniuerſis: quū
diſſimilitudo non poſſit in ordine eiuſdem dignitatis locari, etiāſi in gloria excedatur,
unum ab omnibus diſſimilibus exiſtentibus ad unum, eo quod nihil cōmune habeat
cum uno, omniū ad unum diſſimilitudo. Et erunt de cætero & Sol, & Luna, et aſtra,
& terra, & amplius his inferiora adoranda: & non amplius unus cum uno ſpiritu, hoc
eſt una Trinitas, & una deitas, & una adoratio. Igitur ſi hoc propter hoc cōcludēdum
eſt, erit quidem idem in ueritate: quoniam nō ſimile eſt unum Verbum omnibus uer-
bis, neq; unus filius omnibus allegoricè appellatis ęqualis. non enim eſt cū omnibus,
ſed per quem omnes. Quod igitur impoſſibiliter apud ipſum Aëtium ab initio poſitū
eſt, et ad contumeliā blaſphemiæ figuram obtinens, propter partē quam dixit in Deo
eſſe: nō differentiæ pars exiſtit, ſed æqualitatis, & quę ne diuiditur quidem deitatis, ſed
ſemper eſt perfecta, tria exiſtentia perfecta, una deitas. Imò potius ad confirmationem
uerę fidei, diſſimilitudinē nobis cōmuniuit, ad hoc ut ne putemus, neq; credamus prę
ter dignitatem Græcæ nationi, ob temeritatis præſumptionem damnatæ, ac ſentienti
omnem creaturam adorandā eſſe, quę diſſimilis eſt ad Patrem qui adoratur in Filio, et
filium qui adorat̃ in patre, cum ſancto Spiritu, cui gloria in ſæcula. Aëtij Cap. XIII.
Si ingenitæ naturæ exiſtēs Deus omnipotens, genitæ naturæ nō nouit ſeipſum: filius
autem genitæ naturæ exiſtens, hoc cognoſcit ſeipſum quod eſt: quomodo non fuerit
mendacium ipſa coeſſentialitas, quū ille cognoſcat ſeipſum ingenitū, hic uero genitū?
Cōfutatio. Dixit Aëtius, & pronūciauit diſtinctor ac definitor naturæ Dei, homo exi
ſtens natura, & quæ ſupra naturā ſunt, ſcire uolens, atq; hoc non ex cōſequentia Scri-
pturæ, ſed ex mortalis cogitationis ſyllogiſmis: quod ingenitæ naturæ exiſtens Deus
omnipotens, genitæ naturæ non nouit ſeipſum. Vndiq; autem & ſemper & ab initio
ſermonis, non amplius iuxta ueteres Arianos, uel occulte filium uult appellare unige-
nitum. Verum in omnibus uidetis uos filij ueritatis, quod omnino uult ipſum alienū
eſſe à patre, & omnino non participem eſſe diuinæ eſſentiæ, id quod clarum eſt ex his
quæ ubique temere pronunciat. Nam dicere, quod ſeipſum ingenitum cognoſcit, &
genitæ naturæ ſeipſum non nouit: fruſtra ab ipſo profertur, & ſi etiam uel per nudam
dictionem filius filius uocetur. ſubuertetur autem ipſius ſermo. Etenim ingenitus eſt
pater, & genuit ſempiternè unigenitum, naturæ exiſtens ſibiipſi decentis, eo quod ſo-
lum unum unigenitū genuit, et ſpiritū protulit ſolus genitor ob ſolum unigenitū, qui
cū filio ſine principio genito coexiſtit, ſpiritus exiſtēs, qui ſpiritū genuit, & nō corpus
exiſtens, quod corporaliter in ſuas dimenſiones deducit̃, neq; deficiens neq; creſcens,
neq; ſectionem ſuſtinens. Quare apud alia omnia quæ generant & generantur, multo

rum adhuc neceſſitas requirit̃. Hic uero nihil ſimile habet omnibus rebus, illa unius
ad unum dignitas. Quapropter & ipſe qui genitus eſt præminenter, ex eo qui genuit
mirabiliter, uelut ab ingenito genitus eſt concedens genitorem. Et ipſe non gignit am-
plius, ſecundum eſſentiam inquam: quo ex eo quod nõ gignit amplius ſecundum eſ-
ſentiam, & ex eo quod pater non eſt genitus, ex utriſq; partibus omnis gloria dignita-
tis conſeruetur in una unitate dignitatis Dei, Patris perfecti, & Filij perfecti, et perfecti
Spiritus ſancti. Et propterea coeſſentialitatem non mendacium eſſe nouit diuina Scri
ptura, neq; pia ratiocinatio, quę de Patre & Filio ac ſancto Spiritu pie didicit glorificare
ac adorare, ex Deo gratia accepta. Aëtij Cap. XIIII. Si nõ uox ingeniti ſubſtantiam
Dei declarat, ſed humanę inuentionis eſt incomparabile nomen: gratiam debet Deus
inuentoribus propter ingeniti inuentum, quum præminentiam nominis non ferat in
eſſentia. Confutatio. Et ingenitum diximus contra Aëtium inuehentes, & non ne-
gamus, etiamſi in diuina Scriptura non habeatur, uerũ pie uox hæc excogitata eſt. In-
genitum autem dicentes patrem, etiam ingenitum cõfitemur. Genitum autem filium
non negamus, ſed non creatũ. Neq; enim ſi filium genitũ decreuerimus, ex Deo patre
eſſentiam habere negare poſſumus, genito modo enim genuit, et non creauit. Sicut e-
nim is qui oblique omnia de genito & ingenito cogitat, ſeipſum ſubuertere uult, & nõ
aliud quiddã. Sic etiam ipſe ex humanis ſyllogiſmis, ſyllogiſticaq; oppoſitione, ac hu-
manæ uanitatis ſapientia, audit hoc, Incumbit mens hominis ad praua diligenter à iu-
uentute. Dicemus autem & nos quod multo magis indecorũ eſt Deo increato creare
creata, & non facto facere: non enim poſſibile eſt increatũ creare, & non factũ facere fu
tura: ſi non decet ingenito gignere, iuxta Aëtij ſententiã. Quum aũt creaturæ uidean-
tur, & maxima pars eſſentiæ ſubſtantiæ appareat, Deo autẽ increato non deceat ut ab
ipſa creata ſint, quo ne incomparabile in mutationem factorum deductũ, pro decoro
apud Aëtium magis indecorũ putetur: quæretur de cætero alius Deus qui eſt increa-
tus, & alius creatus, & creare iuxta ſuijpſius proportionem potens. Quum autẽ crea-
tus & creare potens, non ſit per ſe exiſtens, ſed creatus: quæretur etiam alius, qui huius
cauſa fuit, & ab hoc alius animo concipietur, & multa erat profunditatis erroris cogita
tionum uanitas, mente non amplius ſtabilitatem habente, ſed implente id quod dictũ
eſt: Stulti facti ſunt ſerui Dei, et ſtultus factus eſt omnis homo à ſcientia et cognitione.
Non enim quis ſibijpſi uiuit, neq; ſibijpſi moritur. Neq; quis cognoſcet aliquid præ-
» ter Deum, qui reuelauit nobis uerã fidem ſuam, & dicit, Hic eſt filius meus dilectus,
» ipſum audite: ſed & qui ex ſeipſo genitus eſt, reuelauit nobis patrẽ ſuum, & dicit, Ego
ex patre exiui & uenio. Et neq; ab hominibus habuit Deus incomparabile nomen: ne
que propter incomparabile nomen, ipſa dignitas ueri in ſubſtantia exiſtentis Dei uer-
bi & ex patre ſine principio coeſſentialiter geniti euertet̃: neq; alterutri nominis inuen-
ti gratia hominibus debetur. Nihil enim aſſumit Deus dignitatis aut additamẽti. Ve-
rum ipſe Deus omnibus exhibet ex ſua plenitudine ſemper in identitate manente, &
non deficiente: ſed ſemper in propria eſſentia ferente nominis & potentiæ & eſſentiæ
dignitatem. Aëtij Cap. XV. Si extrinſecus de Deo conſideratur uox ingeniti, qui
conſiderant, potiores ſunt conſiderato, quum præſtantius natura nomen ipſi exqui-
ſiuerint. Confutatio. Nemo melior eſt Deo, uelut ueritas habet, ad Aëtium lo-
quor, qui ſic ratiocinatus eſt. Quomodo enim quis melior aut potior Deo fuerit, quũ
omnia ex Deo eſſe acceperint? & quum autor ſit Deus eorum quæ ab ipſo creata ſunt
rationalium & irrationaliũ, uiſibiliumq; ac inuiſibilium, melior eſt ipſe ſupra omnia, ſi-
ue ratiocinationes mentis fiant rectæ ad pietatem, ut honorent id quod melius eſt, ne-
que ex parte, neq; ex toto, omnibus ſimul cõgregatis, & innumeris inſuper ad hymnũ
Dei excogitatis, aſſequi potentibus & in ſeipſis complecti gloriæ ipſius perfectionem,
excedente ſemper meliore inferiorum intelligentiã: ſiue pro uiribus & ſupra uires lau-
dem

dem deferant meliori. Eſt enim non ſermonis prædicatione melior, ſed potentia, & nomine, & ſermonis elogio. At non differre faciet incomparabile ab incomparabili, ipſa melioris ab inferioribus glorificatio. Nouit enim in patre id quod melius eſt, per ingenitum, & id quod melius eſt, ex ipſo genitum. Quapropter coeſſentialem cõfitetur recta intelligentia hominibus ex Deo donata, ut ne diſſimilitudine eſſentiæ filij ad patrẽ excogitata, diuiſionem faciat melioris & ſinceræ perfectionis eius qui genitus eſt in ueritate à genitore, incomparabiliter omnem intelligentiam excedente propter præſtantiam. Aëtij Cap. XVI. Si non cedit ingenita natura generationi, eſt hoc quod dicitur. Si uero cedit, generationis paſſiones meliores fuerint ſubſtantia Dei. Confutatio. Paſſiones omnino in Deo recenſere, impijſſimum eſt. Nam intra paſſiones penitus non continetur Deus. Quum autem ſuperior ſit his quæ in nobis ad diuiſiuam intelligentiam ſuccumbũt, omnibus modis Aëtij ſermo ſubuertetur. Omnia enim in nobis paſſiue contingentia, in Deo citra paſſionem conſiſtunt. In nobis enim iuxta aliquam partẽ uelle ipſum, eſt paſſio ſiue affectus: non dico uelle pium eſſe, ſed uelle quid facere quod eſt ſuper naturam: eo quod non poſſumus perficere officium uoluntatis. Velut ut de homine dicamus, uolare, in aërem ferri, uenas profundi cognoſcere, noſſe fundum terræ, & ſimilia. Quantum autem eſt quod in me paſſiue continetur, tantum eſt quod in Deo citra paſſionem exiſtit. Quapropter omnia quæ uult, facere poteſt, natura non reluctante ipſi ad uoluntatem: noſtra autem natura in nobis aduerſus uoluntates repugnante, quę ad impoſſibilitatẽ ſe in nobis extendunt. Et non propterea quod dicimus Deũ facere quod uult, ideo omnino dixerit quis, quod facit quę non decent, minime gentium. Illa enim uult quæ & facit iuxta proportionem ſuæ dignitatis, neq; uoluntate reſiſtente aduerſus potentiã, neq; potentia opponente ſe aduerſus uoluntatem: non quod nõ poſſit, ſed quod non uelit. Et aliàs poſt talem à paſſione abalienitatem in Deo exiſtentem, in nobis autem & alijs creaturis paſſiuam exiſtentem, ſi contingat ſic cogitare, paſſio alia rurſus ſecundum ueritatem eſt confitenda. poſt ſecundam autem, etiam tertia cogitanda uenit. paſſione gignimus & gignimur, noſtra natura & aliorum quæ gignuntur ac gignunt ſectionem ſuſtinente, dilatationemq; ac cõtractionem, molem item ac imminutionem, & alia omnia quæ paſſione continentur propter talem cauſam. In Deo uero nihil horũ inerat in eo quod filium genuit. Si enim fuiſſet unum quoddam ex his in Deo, iuxta opinionis prætextum ad geniminis ſubuerſionem, ab alia ſecundũ nos parte, oppoſitè aduerſus ipſos dicendũ eſt: quod in nobis qui in paſſione gignimus & gignimur, paſſio altera eſt in creando: & patimur in eo quod gignimus & gignimur. Deus autẽ apud uos creator, & non genitor intelligitur. Quare propter generationem quidem, & ſubuerſionem faciendam falſo paſſionem profertis, quo filij ingenuitatem negetis: uerum paſſionem in creando, obliuioni traditis, quæ ſanè neq; ipſa paſſio eſt in Deo. Abſit. Neq; enim nos paſſionem ipſi attribuimus confitentes ipſum creatorem eſſe uniuerſorum: neque rurſus paſſionem circa ipſum eſſe cogitamus, genuiſſe ipſum uerum filium uere ſine principio & ſine tempore confitentes. Quapropter naturam ipſius nouimus incomprehenſibilem eſſe, & paſſione non affici. Et ideo cõfitemur ipſum & genitorẽ et creatorem paſſionis exortem. Genuit enim unigenitum paſſionis exors & non patiens. Et emiſit ex ſe ſanctum ſuum Spiritum, ſectionem non paſſus. Et creauit creata & quæ creantur, citra afflictionem, neq; affectui obnoxius. Et facit quod uult conuenienter ſuæ deitati, non prius conſultans, quo cogitando diſcat, an oporteat quod efficitur: neq; uolens facere, et nõ potens ſuppeditare uoluntati quod efficitur, propter paſſionẽ. Simul enim habet uelle, facere, genuiſſe unigenitum, creaſſe omnia: quum diuina natura & dignitas ſuperior ſit ſyllogiſtica Aëtij ratiocinatione & tota humana natura, Deo potiore exiſtente omni inuento, & neq; paſſioni cedente, ſed ſuperexcedente omnes paſſiones et omnes opiniones.

Aëtij

Aëtij Cap. XVII. Si genimen immutabile eſt ſecundum naturam, propter genitorem: ingenitum eſſentia immutabilis eſt, non propter uoluntatem, ſed propter dignitatem quæ eſt in eſſentia. Confutatio. Quàm diu prodit nobis hic idem dicens, et nihil eorum quæ antea habentur, tranſgrediens? Quæ enim dixit ab initio & uſque ad finem, eadem de ijſdem & nihil aliud recenſuit. Non enim myſteria nobis oſtendit, non Deum quem iactat, docuit, non fidem per quam operantes Apoſtoli, firmam ueritatis confeſſionem nominantes, mortuos excitarunt, leproſos mundauerunt, & alia omnia bonæ conſonantiæ effecerunt, ex quibus exempla ueræ operationis oſtenderunt, protulit: ſed uanos & inſolentes ſyllogiſmos, non tranſgrediens tautologiæ prolationem, ſed illa ipſa & nihil aliud narrans. Quapropter rogamus ut nemo ex lectoribus nobis uitio uertat, ſi etiam nos in ijſdem uerſamur, dum aduerſus ipſius tautologiam dicere cogimur. Genimen enim immutabile eſt, quantum decet deitatem. Et Genitor immutabilis eſt, uelut decet iuxta proportionem, immutabilem ipſius naturam. Manet autem Genitor ſemper habens genitum ex ſeipſo (nullam ſuſpicionem cōcedens creatis ab ipſo, ut ſciant patrem ſine filio, & unquam nouerint genitum ſine patre) & perfectum ipſius ſpiritum qui ex patre procedit, & de filio accipit. Et hoc decorum eſt dignitati eſſentię Dei, ut citra aſſumptionem non indigeat aliqua dignitate, ſed habeat ipſam ſempiterne in propria identitate. Aëtij Cap. XVIII. Si ingenitum eſſentiæ ſignificatiuum eſt, meritò ad geniture eſſentiam opponitur. Si uero nihil ſignificat ingenitum, multò magis nihil ſignificat genimen. Nihil enim ad nihil quomodo opponi poteſt? Cap. XIX. Si uero ingenita prolatio ad genitam prolationem opponitur, ſilentio prolationi ſuccedente: fieri contingit & perire Chriſtianorum ſpem in prolatione ſitam, at non in naturis ſic habentibus uelut nominū uult ſignificatio. Confutatio. Quomodo præoccupare contra ſeipſos teſtimonia ſolent, qui inexpertorum mentes ſtupefacere didicerūt. Qui enim in prolatione ſpem adeptus eſt ſolus Aëtius, & nō in ueritate, hanc de nobis prædicare audacter prodijt ipſe, & filium Dei, ac Deum patrem, nudis uerbis confiteri non reueritus: quum nos maxime cōfiteamur naturalem eſſe Patrem, et naturalem eſſe Filium, & naturalē eſſe Spiritum ſanctū, Trinitati enim nihil aliud comparabitur. Et propterea uere coeſſentiale eſt cōfeſſionis noſtræ fulcrū, & non per prolationē, quę per ipſum ſublata eſt, ut quę fiat ac ereat, uelut Aëtij de Patre & Filio ac ſancto Spiritu opinio habet. Eſt enim reuera Pater uerus, & Filius reuera uerus, & Spiritus ſanctus uerus, etiamſi ſexcētos uanos ſyllogiſmos ſubſeminet. Nam de his diuina Scriptura, Prudentiam prudētium reprobabo. Et, Nouit Dominus cogitationes hominum quod uanę ſunt, & cætera. Aëtij Cap. XX. Si nihil plus diſtribuit ad præminentiam eſſentiæ, ingenitum ad genitum: prolatione ſolum pręminens filius, meliores ſeipſo cognoſcet eos qui ipſum ſic appellarunt, non appellatum Deum ipſius & patrem. Confutatio. Nulla pia ratio conceſſerit, etiamſi innumera nobis confingat Aëtius, meliores eſſe eos qui ipſum eſſe ab eo qui eſt, acceperunt. Per ipſum enim etiam ipſe confitetur eoſdem genitos eſſe. Neque enim ſecundum prolationem uerbi ſciunt genimen uocare, ſed uerum ex uero genitum, Chriſtiani qui ex ipſo beneficio affecti digni facti ſunt, ut ſciant ipſum in ueritate, & docti ſunt per patrem, non à carne & ſanguine. & propterea meritò beati prædicantur, uelut ille qui cum additamento uocis uiuentis, filium Dei ipſum cognouit. Siue enim ſpiritualiter percunctetur ſpiritus exiſtens unigenitus, animalem Aëtium quę ſpiritus ſunt, non ſuſcipientem: ſiue dicat, Vado ad patrem meum & patrem ueſtrū, & Deum meum & Deum ueſtrum: ambæ hæ appellationes ad alterius generis nomina adæquari non poſſunt, ueritate ſemper manēte, & unoquoque utili ordine in filio Dei in ueritate claritatem docente. Neque enim patrem meum & patrem ueſtrum, ſecundū carnem ad ipſos referendum eſt. Quomodo enim pater carnis Deus, qui carnem non induit? Neque Deum

meum

meum & Deum ueſtrum, ſecundùm filij deitatem, & ſecundùm diſcipulorum adoptionem accipiendum eſt. Sed Deum meum & Deum ueſtrum, propter noſtrã incarnationem, myſterialiter diſcipulos muniuit is qui uera in omnibus loquitur. Patrem autem meum & patrem ueſtrum, propter meam ad ipſum naturam, & meam ad uos ſocietatem, quam ego hominum amore ductus apud uos præſens dedi uobis ut fieretis, uelut dictum eſt: Dedit ipſis poteſtatem ut filij Dei fierent. Quapropter etiam ipſe apud ipſos diuerſans formam ſerui accepit, recenter cum recente ſocietatem contrahens, primarijs & antiquis illis manentibus in identitate, & non ad confuſionem tranſeuntibus: ita ut filij quidem hominum, per participationem ad incorruptibilitatem tranſmutati ſint, ſed non couniti ad coeſſentialitatem: Et hic ſerui formam acceperit, ut per uocẽ Acceperit, recens factum declaretur: per hoc uerò quod in forma Dei exiſtit, quod ad mutationem non abierit indicetur. His autem ſic ſe habentibus, & quum hæc in perfecta cognitione ſic qui à Deo docti ſunt claré confiteantur: neque Deus meus & Deus ueſter, neque pater meus & pater ueſter: ex conſentanea ſocietate, per æquiuocationem à ſincera eſſentia differre faciet, & à præminentia propriæ proprietatis, patris ad filium, & filij ad patrem, & ſancti ſpiritus ſimiliter.

Patrem meũ & patrem ueſtrum, & Deum meum ac Deũ ueſtrũ, quomodo ſit accipiendũ.

AETII cap. XXI. Si ingenita eſſentia melior eſt generatione, intra ſe habens ipſam præſtantiam, per ſe eſſentia eſt ingenitus. Non enim uolens quoniam uult potior eſt generatione, ſed quoniam natura eſt. Per ſe igitur exiſtens eſſentia ingenitus Deus, nulla ratione permittit contra ſeipſam excogitare creationem ac generationem, impellens ferri cõtra creata ac genita omnẽ examinationẽ ac omnẽ ratiocinationem.

CONFVTATIO. Iiſdem uexationibus circundat nos Aëtius, idem dicens, uelut dixi, & ſæpe ſuam de iiſdem tautologiam ab initio uſque ad finem ſubornans. Nunquam enim fides, quæ omnem fidelem ſeruat, ex ſyllogiſtica hominum opinione conſiſtit. fallaces enim ſunt hominum cogitationes, & ad immenſitatem eſſentiæ Dei ſe extendere non poſſunt. Nam tota ſalus noſtra uiuax CHRISTI myſteriũ, Iudæis quidem offendiculum eſt, Græcis autẽ ſtultitia. Nobis autem uocatis Iudæis ac Græcis CHRISTVS Dei potentia eſt, & Dei ſapientia. Quoniam quod ſtultum eſt Dei, ſapiẽtius eſt hominibus. Et quod debile eſt Dei, fortius hominibus eſt. Quomodo igitur non quis inter Iudæos conſtituerit Aëtium, propter offendiculum ſyllogiſmorum ipſius: inter Græcos autem, eo quòd ex propria quam ſibi perſuaſit ſapientia, ſtultitiam putat ueritatem Dei? Etenim unus & melior omni creatura ac opificio creator & opifex uniuerſorum, non ideo quod melior eſt his quæ ab ipſo facta ſunt, non facit & creat ea quæ ab ipſo facta ſunt. Neque enim inuidet propriæ bonitati, intra ſe enim habet ipſam per ſe bonitatem, quæ omnibus melior eſt. Neque enim intra affectus continetur, aut inuidiæ aut liuoris, & ea quæ ſunt ex nihilo effecit. Non enim quæ ab ipſo facta ſunt, uerum incomparabili ipſius deitati inferiora ſunt, & non quæ ab ipſo creata ſunt, contra ſeipſum excogitauit: ſed in gloriam ſuam, ut oſtendat luculentam ſuam deitatem, ipſa per ſe bonitas exiſtens, & ipſa per ſe eſſentia, communicãs his quæ ex ipſo de nihilo creata ſunt ipſum eſſe, uolens etiam ipſa participare ſuo dono, unamquamque creaturam iuxta proportionẽ uniuſcuiuſque propoſiti. Et luminaribus quidem lumen cõtribuit, cœlo uerò pulchritudinis ornatus. Terræ item ac alijs iuxta uoluntatem ſuam partes uirtutis largitus eſt, angeliſque ac reliquis ſanctis poteſtatibus ac uirtutibus, eo quòd dedit ipſis incorruptibilitatẽ. Homini item donauit imaginis dignitatem, uitæque ac cognitionis & rationalis beneficij donum. Et nõ à uoluntate ſolum affuit ipſi hoc, uelut quis dicere poſſit cunctanter, aut ſecundùm futurum, aut conſultoriam ratiocinationem, ſed ſecundùm ipſam per ſe bonitatem. Eſt enim ipſa per ſe bonitas, cõdecenter ipſi omnia habens, & faciens ac operans. Quemadmodum igitur bonitati ipſi non indecorum aſciuit hoc ipſum, ſed gloriam & cognitio-

nem laudis luculentæ munificẽtiæ, ut qui per hoc ad notitiam & ſenſum eorum quæ ab ipſo facta ſunt, deuenit. Sic etiam gloria eſt, non aſſumens aliquid ipſius deitatis. Nunquam enim indiget Deus gloriæ additamento: ſed ipſa per ſe gloria, & ipſa per ſe uirtus, & ipſum per ſe miraculum, & ipſa per ſe laudum celebritas, quod pater genuit, etiamſi ipſe non eſt genitus: quo ex fonte ſemper exiſtente, ſempiternus fons coexiſteret, ex ipſo exiſtens fons ex fonte, & Deus ex Deo, & lumen de lumine, qui non eſſe cœpit, non ſub tempus cecidit, ſed ſimul patrem habet uerè, ita ut ſimul pater filium habeat uere, non indecorum patri, non diſſipantem incomparabilitatem. Non enim eſt corporalis quædam diſtinctio, ſed Verbum in ſubſtantia Deus ex patre exiſtens, & Deus ex Deo, excludens omnem ſyllogiſticã ſuſpicionem, in uitam exiſtens fidelibus, & omnibus qui à patre, per ipſum & ab ipſo facti ſunt, credẽtibus ac cognoſcentibus, & non ſtultitiam putantibus potentiam Dei, & Dei ſapientiam, quæ excedit omnem examinationem, & omnem ratiocinationẽ corruptibilium, præſertim hominum, quemadmodũ etiã ipſe Aëtius inuitus cõfeſſus eſt. AETII cap. XXII.

Si priuationis ſignificatiuum eſt de Deo ingenitum, nihil autem fuerit ingenitum: Quæ ratio abſtulerit aliquid ab eo quod nihil eſt? Si uerò ſignificat id quod eſt, quis ſegregauerit ab eo quod eſt, id quod eſt ipſum ſuipſius? CONFVTATIO.

Quæ ſecundùm priuationem dicuntur apud externos Dialecticos, ea profert nobis Aëtius uelut de Dei notitia, & utilitate diſtinguens ac tractans, prius ignarus de quibus apud externos priuatiuum accipitur. Non enim de omnibus poſſibile eſſe ſecundùm priuationem dici, aſſerũt dialectici: ſed de his quæ ſecundùm naturam quid poſſident. His enim quum ea quæ ſecundùm naturã ſunt in contraria mutari poſſint, de ipſis ſanè ſecundùm priuationem dicuntur. In his uerò quæ impoſſibilia ſunt, non item: uerbi cauſa, uocẽ Cæcus de lapide nemo dixerit. Nam qui à natura diſpoſitus eſt ad uidendum, deinde uiſum amiſit, cæcus dicitur. Volucris enim aut homo, aut pecus quod ex natura uidere ſolet, quando priuatũ eſt, cæcum priuatiuè dicitur. Sic etiã iniraſcibilẽ, aut innocentẽ, aut indefeſſum non dicimus lapidẽ, nõ enim ex natura eſt. At de homine aut pecore ex natura iraſci ſolito, quando non iraſcitur, dixerit aliquis ſecundùm priuationem. de impoſſibilibus autem nõ item. Sic etiam de Deo accipiendum, ſermone uelut aduerſus Aëtium inuehente, & per interrogationem expẽdente. Dic nobis ô Aëti, noſti incomparabilem ad omnes qui non ſunt ex eadem eſſentia, aut etiam ipſum cum omnibus numerare audebis? Et ſiquidem cum omnibus hunc numeraueris qui non ex eſſentia ipſius ſunt, ſed de nihilo ab ipſo, per eum qui eſt ex ipſo ſecundùm eſſentiam, facta ſunt, excepto ſolo hoc ipſo & ſpiritu ſancto, qui ex incomparabili eſſentia patris & unigeniti filij ipſius eſt: abſurdiſſima fuerit tua confeſſio. Quomodo enim adhuc unus ex omnibus fuerit is ex quo omnia de nihilo facta ſunt? Impoſſibile enim eſt hoc, & neque ipſe hoc dixeris. Quum autem impoſſibile ſit ipſum eſſe ſimilẽ aut æqualẽ his qui ex ipſo de nihilo facta ſunt, impoſſibile eſt ipſum ſimilia pati his qui ipſi diſſimiles ſunt, quibus eſt ex ipſo ut ſint ipſa de nihilo, & omnia quæ ſunt in ipſis, quibus contingit iuxta priuationem, ut ſit contrarium. Hæc enim uident non à ſeipſis. Neq; enim & eſſe à ſeipſis habẽt, ſed per gratiam datam, eius qui largitus eſt ea in quibus contingit paſſio ſecundùm priuationem eorum quæ in ipſis fuerunt per donationem. At qui largitus eſt, à paſſione alienus eſt, & non ex aliquo ipſum eſſe habet, neque poteſt priuari his quæ ex nihilo ſunt. Si igitur nõ æqualis eſt ille filius, aut pater, aut ſpiritus ſanctus his, uerùm alius eſt filius ab his, non æquali nomenclatura uocatus, ſed præminẽs & incomparabile nomen habens, ipſum per ſe bonum ab eo qui ipſum per ſe bonum eſt: quænam fuerit ea complicatio, quæ ad priuationem oppoſitè ſe habet? Corruit enim Aëtij ſermo qui nobis priuationem introduxit, quum ingenitus Deus, & genitus filius, non ſecundùm priuationem quæ eſt creaturarum,

Priuatiuè dictorũ ratio.

turarum, habeat dignitatem exiſtentẽ, ſed iuxta id quod ſpontè & propriè per ſe decet ipſius eſſentiam ac deitatem. Sicut enim iniraſcibilis eſt, non quod non iraſcatur, ſed quod ipſa per ſe, ut ita dicam, inirascibilitas eſt: ita etiam ingenitus, eo quòd ipſa per ſe ingenita natura eſt: etiamſi filius genitus ſit ab ingenito, dictione priuatiua fruſtra poſita de incomparabili ad alios, ex ſententia eius qui ipſam ſuppoſuit & expreſſit. Neque enim alia ipſi genito adæquantur. Neque ingenitus creaturis impertit coeſſentialitatem: non quod impotens potentem accuſet, ſed quod impotentia ad potentem non extendantur, propter præminentiã unius Dei, & unigeniti ex ipſo filij, cum ſancto ſpiritu. AETII cap. XXIII. Si priuationes, habituum ſunt ablationes, ingenitum in Deo aut priuatio eſt habitus, aut habitus priuationis. At ſiquidem priuatio eſt habitus, quomodo id quod non adeſt, uelut quod adeſt Deo cõnumerabitur?

Cap. XXIIII. Si uerò habitus eſt ingenitum, neceſſe eſt præſupponere genitam eſſentiã, ut ſic aſſumpto habitu Ingenitum nominetur. Cap. XXV. Si uerò genita ingenitæ eſſentiæ particeps fuit, & habitus abiectionem paſſa, ingenita natura priuata eſt: fuerit utiq; eſſentia quidem genita, ingenitũ uerò habitus. Cap. XXVI. Si uerò genimen tranſitus ſignificatiuum eſt, manifeſtum eſt quod habitus ſignificationem habet, ſiue transformatum eſt ex eſſentia quadam, ſiue hoc eſt quod dicitur genimen. CONFVTATIO. Iam equidem quum Aëtius de priuationis argumento, multum auxilium tulerit his qui à fide alieni ſunt, etiam ipſe æqualiter cum illis contra fidem ſe armauit, nihil de fide dicens, neque recordatus dicti aduerſus eos qui à ſeipſis uanos ſermones proferunt, & principiũ fidei non tenent, uelut aduerſus ipſos reprehenſoriè Scriptura dicit, Ego dixi in exceſſu meo, omnis homo mendax. addito & hoc, Humiliatus ſum ualde. Nunc uerò rurſus in ijſdem tempus cõterens, & priuationis ac habitus nomenclaturas, & ſyllogiſmorum fallacis humanæ opinionis oneroſam molem obijciens, & ſpiritualiter percunctans ſeipſum, eò enititur ut proprium ſuum propoſitũ relidat, ex humana uerſutia, à qua de Deo dicit quæ uult: Imò etiã nos etiamſi multa de priuatiuorũ ratione diſſeruerimus, rurſus cogit ijſdem immorari, & in confutationibus aduerſus ipſum tempus terere. Et erat quidem ſufficiens præcedens confutatio, quæ propter æqualem progreſſum & ſyllogiſtici ſermonis ipſius æquiuocationem, cõtra ambo ferri poteſt. Verùm quandoquidem neque equum ferrei oris effrenem ſinere oportet, ſiue per præcipitia feratur, ſiue ab impetu iam ſit reuocatus & reliſus: neq; uiro contra fidem eadem dicenti permittere, & non contra ipſum dicere: rurſus dicimus, Siquidem priuationes, habituũ ſunt ablationes, ingenitum in Deo aut priuatio eſt habitus, aut habitus priuationis. At ſiquidem eſt priuatio habitus, quomodo id quod non adeſt, uelut quod adeſt Deo connumerabitur? Et ſiue taliter aut taliter de Deo cogitas ô Aëti, & habitus circa Deum coniectas, erit mens tua priuata. Quæcunq; enim contenderit cor tuum apud Deum deponere, præterquam ſolum credere & admirari ac ex tota mente glorificare, redargueris: quũ Deum quidem non poſſis ſyllogiſmis cõcludere, neque filium ipſius, neque ſanctum eius ſpiritum, quo te Deus redarguat & mendax fias, uelut ſcriptũ eſt, In nobis enim & habitus & uoluntates & cogitationes fallaces ſunt, quoniam naturæ & eſſentiæ tales ſumus. Dicitur autem & natura & eſſentia Dei: & non eo quòd nos naturam & naturam audimus, & eſſentiam ac eſſentiam, ideo incomparabilem Deum noſtræ naturæ comparare oportet. Sic etiam de omnibus quæ de Deo dixeris ô Aëti, ipſum totum nullam complicationem admittit, incomparabile exiſtens & perfectum in ſeipſo, nulla re indigens. Eſt enim ipſe per ſe ſenſus, & ipſa per ſe uoluntas. Quapropter incomparabilem unigenitum filium incomparabiliter genuit, & neque ſua ipſius eſſentia priuatus eſt, neq; ipſius, qui genitus eſt ſolus ex ſolo, & ſanctus ipſius ſpiritus, non habentes ad alia æqualitatem, aut dignitatis, aut naturæ, aut alterius cuiuſdam argu-

Habituum & uoluntatum ratio.

menti. Non priuauit, inquam, ſeipſum, neque ſecundùm habitum, neque ſecundùm
eſſentiam incomparabilis ſuæ deitatis: Neque genimen ex ipſo priuatum eſt, uelut di-
xi, dignitate patris & æqualitate incomparabile exiſtens, & ſanctus ipſius ſpiritus, ad
omne quodcunq; tandem id eſt: hoc eſt, tria ſunt perfecta, perfectus pater, perfectus fi
lius, perfectus ſpiritus ſanctus: non quod coniunctio aliqua ſit, neque ad ſeipſam per-
mixta, neque quid imminutũ in ſeipſa habens: ut ne id quod diſparatur deleat incom
parabile, & id quod alteratum eſt, priuationem ipſius eſſe efficiat, ita ut habitu ſolum
dicatur, & non ueritate, aut quod uelut nudo ſermone nominetur in tranſitu, & non
ſit, quemadmodum tua omnino mens cogitat, à fidei doctrina abalienare tentans.
Nam credere oportet accedentem ad Deum quod eſt, & requirentibus ipſum merce
dis retributor ſit: id quod in patre ſolo perfici non poteſt. Qui enim nõ habet filium,
neque patrem habet: & qui filium dicit, non poteſt extra ſpiritum ſanctum. Eſt enim
reuera pater uerus Deus, uelut teſtatur filius, qui uidit patrem: & uera lux filius, qui
cognoſcitur à patre, & teſtimonium ab ipſo fert, & ſpiritus ueritatis ipſe ſpiritus, qui
non alienus eſt, ſed à patre procedit, & de filio accipit. Hæc porrò tollunt totum ſyl-
logiſticum uerborum tuorum ô Aëti fabulamentum. & fieri non poteſt ut nos impel
las ut diſcipuli fiamus præceptoris tui Ariſtotelis, & ſinamus doctrinam eorum qui
illuminati ſunt ex ſpiritu Dei, & ſunt quidẽ piſcatores & alieni à literis, & in eloquen-
tia idiotæ, uerùm præcones ueritatis in potentia Dei qua digni facti ſunt. Non enim
in ſermone ſyllogiſtico eſt regnum cœlorum, & in ſermone iactabundo, ſed in poten
tia & ueritate. Etenim ſufficienter coniectauimus ab initio ſermonis tui, de priuatione
habituum & ſituum, & genitam eſſentiam, & ingenitã eſſentiam, aſſumentem & non
aſſumentem, & participationis habitus abiectionem ſuſtinentem, & de eſſentia com-
plicata genita, habitu uerò ingenito: & genimen dictum in tranſitu, ſignificatum autẽ
in habitu ſolo, & ſignificatiuum habitus, ſiue transformatum eſt ex eſſentia quadam,
ſiue genimen dicitur, uelut dixiſti. Eadem enim de ĳſdem cogitatio tua loquitur, ni-
hil abſoluens dum contra eadem fertur ac dicit. AETII cap. XXVII.

Si ingenitũ habitus eſt, & genitũ habitus: eſſentiæ quidem habitibus priores ſunt,
habitus autẽ etiamſi eſſentĳs poſteriores ſunt, attamen potiores. Cap. XXVIII.

Si uerò ingenitum geniti cauſa eſt, ipſum eſſe ſignificans, & genimen coinfert cum
ſua ipſius eſſentia ipſum autorẽ, uox genimen eſſentiæ ſignificatiua eſt, at nõ habitus:
quũ ingenita natura nihil ſecum coinducat, quomodo nõ eſſentia fuerit, ſed habitus
ingenita natura? CONFVTATIO. Habituum diſtinctiuũ ſermonem in Deo
& poſt Deum cõſtruere rurſus nobis Aëtius conatur, uelut uidetis uos ueritatis ami
ci. Et alia priora facit, alia poſteriora. De Deo autem priora aut poſteriora accipere,
nefas eſt dicere. Simul enim in Deo omnia adſunt, & additamento non habet opus.
Quapropter etiam genimen non à tempore intelligi pia ratio concedit. Semper enim
eſt Deus pater, & filius & ſpiritus ſanctus, hoc Trinitas exiſtens. Quapropter qui eſt,
uocatur Deus pater, qui eſt etiam filius, qui eſt apud exiſtentem, genitus exiſtens ſine
principio, & ſine tempore: uelut in hoc dicto, Apud te eſt fons uitæ. Et hoc, In lumi
ne tuo uidebimus lumen. Et hoc, Qui eſt in ſinu patris. Et hoc, In principio erat Ver-
bum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Et de ſancto ſpiritu ſimi-
liter, Spiritus meus conſiſtit in medio ueſtrum. Et uides quod nihil recens eſt in Tri-
nitate. Quare neq; eſſentia ante habitum, neq; habitus ante eſſentiã. Habitum autem
non iuxta incertos appellatos habitus, qui mutationẽ ſuſtinẽt in unoquoq; qui ipſos
habent, accipere oportet, etiamſi coëgeris nos ô Aëti, habitum de Deo dicere: Et neq;
quid in Deo potius eſt, neq; poſterius, ſed quæcunq; decent dignitatem ad glorifica-
tionem, uni deitati una glorificatio, unus honor, ut colant filium ſicut colunt patrem,
& ut ne blaſphement ſpiritum, propter minarum ſermonem, qui peccatum ipſis non

remit

remittit, neque hic, neq; in futuro ſeculo, uelut ſanè decorum eſt. Nihil diuerſum circa Trinitatē intelligere eſt, aut colere, aut glorificare. Verùm in patre pater, in filio filius, in ſpiritu ſancto ſpiritus ſanctus. Sic dicere, & ſic in ueritate glorificare, decenter uni Trinitati adorationis cultum tribuere, & dignitatem confiteri, uera fides eſt. Et neq; ingenitum genito indiget, ut coinferatur cum ipſius eſſentia, quo autor eſſentiæ ipſi fiat ſignificatiuum geniminis nomen: neque habitus ingenitæ naturæ, eſſentia geniti eſt, aut dicitur. Nulla enim re indiget Trinitas, neque additamentum alicuius accipit. Neq; enim quia ipſa Trinitas erat ſemper, & nihil erat creaturarum, ideo ſortis capiendæ, aut aſſumendi nominis alicuius, aut additamenti gratia, dignitatem ſibiipſi excogitauit pater: qui per filium quidem creauit cœlum & terrã, & omnia uiſibilia ac inuiſibilia, & ſpiritu ſuo firmauit omnē uirtutē eorum quæ ab ipſo creata ſunt: quo ex eo quod creatæ ſunt creaturæ, & facturæ factæ, coinductio cōtingat ut creator appelletur, & opifex pater, & idem aſſumptiuè de filio intelligatur, per quem, & à quo creata facta ſunt, aut de ſancto ſpiritu, in quo firmamenta firmata ſunt. Etenim non mutatus ab habitu in habitum Deus, & natura & eſſentia alteratus, uelut ſecundùm cogitationem & mutationem fecit ea quæ facta ſunt. Habuit enim in ſeipſo ſemper opificij uim ac perfectionem, & nullam aſſumptionis gloriæ indigentiam. Et quemadmodum in creaturis non oportet aliquē cogitare de Deo, quod dignitas eſſentiæ & gloriæ Dei, aſſumptitij habitus & dignitatis eſt. Sic reuelletur Aëtius, qui uult Deum ſyllogiſmis concludere iuxta ingenitum & genitum, iuxtaq; habitus & eſſentiæ ipſius inductum nobis ſermonem: quum cōfiteantur omnia creata quod ſint uere, & non ſint excogitata aſſumēdæ gloriæ gratia à minime indigo Deo: quēadmodũ etiã de unigenito, & de ſancto ipſius ſpiritu, nō æquale dicere licet creatis. Impoſſibile enim eſt hoc dicere. At ſanè ſyllogiſmos profert nobis Aëtius ſublimia loquēs, & cōtra ſuperna audacter inuehens. Verùm ab infernis uiciſſim concluditur creaturis, etiam ipſe nihil reperiens in ſyllogiſtico ſuo ſermone. Nam ſapiētia hominũ præterit, & ſyllogiſtica hominum dictio ſepelitur. Egredietur enim ſpiritus ipſius, & cōuertet ipſa in puluerem. Omnes enim ratiocinationes hominũ prætereũt, & homines unà cum ſyllogiſtica Aëtij arte, & artificioſa cōtra fidem uerſutia. Manet autē fides, ſpes, & charitas, uelut ſcriptũ eſt.

AETII cap. XXIX. Si omnis eſſentia eſt ingenita, qualis Dei omnipotētis: quomodo alteram quidem paſſibilem, alteram uerò paſſionis exortem quis dixerit? Si uerò per ſortem & partē ingenitæ naturæ, altera permanet quantitate & qualitate, & (ut ſummatim dicam) omni mutatione ſuperior: altera uerò paſſionibus obnoxia eſt, ita ut conceſſum ſit ipſi, inuariabilitatem in eſſentiam habere, eo quòd ſponte ſua amicus permittit ea quæ ſunt prædicta: fuerit utiq; hoc conſequens, ut facientem quidem ingenitũ dicamus, genitam autē eam quæ tranſmutatur. CONFVTATIO.

Non omnem eſſentiã ingenitam eſſe dicimus, neq; omnem ex Deo genitam. Nam qui genuit genitum ex ipſo, & emiſit ex ſe ſpiritum ſuum ſanctum, ſpiritum filij participem: nō omnes genuit, ſed unum. quare etiam eſt unigenitus. Et unum ex ſe emiſit ſpiritum ſanctum. Creauit autē per unum, & firmauit in uno omnes, partim quidem generantes, & poſt creationem genitos, partim uerò creatos, neque generantes, neq; genitos. Multum autē diſtat increata Trinitatis eſſentia, ab his quæ à Trinitate ſunt creata, & non à Trinitate genita. Quapropter habet Trinitas à paſſione alienitatem & ineuariabilitatem. Omnia uerò poſt Trinitatem paſſioni ſubiacent, niſi quid donauerit ille paſſionis exors de alienitate à paſſione, per incorruptibilitatem, his quibus uult gratificari luculenter per largitionem. Non habent autē incorruptibilitatem ex incorporea natura, ſed ex luculentia boni & paſſionis exortis Dei. Nam neque quod paſſus eſt unigenitus in carne, paſſionem deitati ipſius aſciſcit, quamuis ex uera cōfeſſione credimus ex uera fide, quod paſſus eſt paſſionis exors exiſtens Deus Verbum.

Paßionis Chriſti ratio.

Manſit aũt idẽ in alienitate à paſſione, nõ mutatus natura, neqꝫ alteratus. Quapropter
ſapiẽtia exiſtẽs, & Deus paſſionis exors exiſtẽs, & gnarus quod per paſſionẽ ſeruatu-
rus eſſet eos qui paſſiones mortis habẽt, nõ legatũ miſit, non angelũ, neqꝫ amplius ue-
lut ante ipſum prophetas: ſed ipſe Dominus uenit, & paſſibilitate in ſeipſo ſuſcepta ue
rè paſſus eſt, deitate ipſius à paſſione aliena manẽte. Non enim aduẽtus in carne pote
ſtatẽ deitatis ipſius hebetauit. Reperiẽ enim in ſua deitate ea quæ Dei ſunt operans, &
nõ à carne impeditus: uentũ quidẽ increpãs & fluctus ac mare, Lazarũ uerò propria
autoritate euocãs, & infinita alia ſupra hæc faciens. Et cõcedebat quidẽ prout cõſenta
neũ carni, ut & à diabolo tentareẽ, & ab hominibus uapularet, & à cõpræhendẽtibus
caperetur, quo in paſſibili paſſionis exors pateretur, paſſionis exors manẽs in propria
deitate, & nõ alienus à paſſionis exorte Deo. Verũ uolũtariè faciẽs omnia ſecundùm
admirabile ipſius myſteriũ: Sicut etiam pater Deus cum ipſo unigenito & ſancto ſuo
ſpiritu, Trinitas exiſtẽs ſemper perfecta, & à paſſione aliena, una deitas continens om
nia, unus Deus, una dominatio, eodẽ Deo cõtinente uniuerſa. Et nõ eo quòd cõtinet
omnia paſſioni ſubiacet, quum ea quæ contineãtur paſſioni ſuccumbant. Intra omnia
enim eſt, & extra uniuerſa, omnium Deus, immixtus ad omnia. Vnde nõ eo quòd eſt
ubiqꝫ, neqꝫ eo quòd extra omnia eſt, neqꝫ ideo ꝗd cõtinet omnia, neqꝫ eo quòd in ipſo
omnia mouentur, paſſionẽ inducet, paſſionis exorti Deo. Sicut neqꝫ propterea quod
genuit unigenitum, neqꝫ quod unigenitus genitus eſt, neqꝫ propterea quod ſpiritus
ipſius ſanctus ex ipſo emiſſus eſt, paſsionẽ inducet ſanctæ Trinitati. Neqꝫ enim paſſi-
bilis eſt ſpiritus ſanctus, qui in columbæ ſpecie deſcendit in Iordanẽ: neqꝫ unigenitus,
qui à Ioanne baptizabatur ac cõtrectabatur: neqꝫ pater qui ex ſupernis clamabat uoce
» quæ ab hominibus percipiebatur, Hic eſt filius meus, hunc audite. Ineuariabilis itaqꝫ
eſt filius. Et pater quidẽ ingenitus, filius uerò genitus, paſſionis exors, & ſpiritus qui
citra paſſionẽ proceſſit. Et quũ alia creata ſint, Trinitas perfecta permanet in quantita
te & increata nomenclatura, ita ut neqꝫ melior tranſmutetur, neqꝫ quod genitũ eſt paſ-
ſione cõtineatur. Neqꝫ enim qui genuit paſſione detentus fuit. Nõ enim corporale eſt
genimen, ſed ſpiritus ex ſpiritu, & filius ex patre. Similiter & ſanctus ſpiritus ex ipſo,
ſpiritus patris, ſpiritus CHRISTI, nõ creatus, nõ genitus, nõ cõfrater, nõ propater,
nõ nepos: incõparabili eſſentia patris & filij & ſpiritus ſancti, excedẽte omnem intelli-
gentiã & omnẽ mentem, nõ ſolum dixerim hominũ, ſed etiã angelorũ. Nõ enim trãſ-
mutationẽ ſuſcepit unigenitus, neqꝫ ipſius pater, neqꝫ ſanctus ipſius ſpiritus, eo quòd
unigenitus paſſionis exors exiſtens in carne paſſus eſt, & ſanctus ſpiritus in columbæ
ſpecie deſcẽdit, & pater ex ſupernis uocẽ in aures hominum citra paſſionem immiſit:
quemadmodũ non mutationẽ & paſſionẽ induxerunt creati angeli, & cœli, & terra,
& omnia, ei qui ipſa fecit: ſed totũ eſt admirabile myſteriũ, uelut dictũ eſt, O altitudo
diuitiarum & ſapiẽtiæ & ſciẽtiæ Dei. AETII cap. XXX. Si factæ naturæ inge
nita natura eſt cauſa: ingenitũ uerò nihil eſt: quomodo id quod nihil eſt, fuerit cauſa
eius quod factũ eſt? CONFVTATIO. Eſt quidẽ igitur ſecundũ aliã ſententiã,
& non ſecundùm æqualẽ ad omnia, ingenita natura ad unigenitũ genimen, & ad ſan
ctum ex ipſa ſpiritum: nõ autẽ cauſa, uelut id quod eſt ad id quod nõ eſt. Eſt enim nõ
de nihilo qui genitus eſt, neqꝫ nõ exiſtens eſt qui genuit, neqꝫ ſpiritus ex ipſo ſanctus.
At aliorũ cauſa eſt id quod eſt. Quare ſemper cum propria gloria eſt ſancta Trinitas,
ſemper exiſtẽs proportionabiliter unicuiqꝫ nomini dignitatis ipſius. Per ipſam enim,
& nõ extrà, facta facta ſunt, quum nõ eſſent. Quapropter neqꝫ per ſeipſum pater eorũ
quæ facta ſunt cauſa eſt: ſed pater & filius & ſpiritus ſanctus fecit omnia. Si uerò eſſet
alienus filius, uelut à cauſa nõ exiſtẽs, progreſſus utiqꝫ cum omnibus etiã ipſe æqualis
eſſet. Et cauſa eſſet Deus non amplius genito modo producti, ſed inſtar creaturæ. Et
non amplius unus dici poſſet genimen, alia uerò creaturæ: ſed aut omnia cum ipſo ge

nimina dici oportebat, aut ipſum cum omnibus ſimiliter creaturã uocari. Et nihil eſſet præminens, adæquato uno omnibus, iuxta partẽ quæ de nihilo eſt, non ſolũ dixerim angelis, ſed etiam hominibus & pecoribus, & quæcunqꝫ infinita diſtãtia abſunt ab illius natura & dignitate, ad unigenitũ ipſorũ factorẽ ac creatorẽ. Eſt igitur qui eſt cum eo qui eſt, ex ipſo ſine tempore reuera genitus, non de nihilo, ſed ex ipſo. Et eſt ſanctus ipſius ſpiritus, nõ alienus ab ipſius eſſentia, neqꝫ uelut ad auxiliũ, iuxta Aëtij ſententiã, Deo exquiſitus. AETII cap. XXXI. Si ingenitũ eſt priuatio, priuatio autẽ habitus abiectio ſiue amiſſio eſt: abiectio uerò penitus perit, aut in aliud tranſit: quomodo poſſibile eſt ut habitu tranſeunte aut pereunte, ipſa uidelicet ingeniti appellatione, cognominetur eſſentia Dei? CONFVTATIO. Si à te & hucuſqꝫ gloria Dei à tuis ô Aëti ſyllogiſmis, ad gloriã Deo cõparata ac exquiſita eſt, iuxta ſuperius à te prolatos ſermones: etiã ipſe aduerſus te, cõcedente Deo inuehens, paria tibi & ipſe proferam, quod quũ nullus ueterũ in ueteri Teſtamẽto, itemqꝫ nouo, ſiue ſanctorũ apoſtolorum ſiue prophetarum hoc ſenſerit, meliorẽ teipſum facis etiã ipſo Deo, & planè certum. A'te enim & hucuſqꝫ aſſumpſit Deus, uelut ſecundùm tuũ ſermonẽ, in fidẽ ſuam ſyllogiſticã hanc tuã artẽ, ut de ingeniti priuatione dicamus, & omnino de amiſſione habitus & tranſmutatione, & de cognomẽto Dei in eſſentiæ Dei appellatione. Neqꝫ enim propterea quod eſt Deus omniũ creator, quæ poſt unigenitũ ipſius & ſanctũ ipſius ſpiritũ extant, per creatorum cõſtitutionẽ inuenta eſt priuatio eorum quæ non adſunt Deo, aut cõfeſſio eorũ quæ ipſi adſunt aſſumpta eſt: quo id quod poſtea creatum eſt, offerre Deo id quod melius eſt & ſincerũ, per illam priuationẽ & immutabilitatem excogitarit: Sed quod eſt ſemper exiſtẽs ipſum ingenitũ, totũ gloria, & totum incõprehenſibile ab omnibus creatis ab ipſo, iuxta partẽ eorũ qui ad glorificationẽ ſe extendunt: ut quod glorificetur quidẽ ab angelis, ſecundùm angelorũ linguam, quæ apud Apoſtolum humanæ præferẽda prædicatur: glorificetur item ſecundùm hominum linguã menſura inferiorẽ, & ſecundùm eorũ quæ adhuc inferiora ſunt facultatẽ. Et non omnino quod in unaquaqꝫ creatura proportionaliter inferior ſit aut tranſmutata ſit glorificatio: Sed eſt quidẽ in ſeipſa immutabilis, quũ priuetur omnis creatura eo ut ſe in glorificatione ad infinitũ extendat, ſuprema eſſentia ſemper omnẽ mentem ac intelligentiam excedente, & nõ per ea quæ ab omnibus dicuntur ipſi licere, aut alterationem, aut mutationẽ, aut profectũ ſiue præminentiã acquirente. Eadẽ enim deitas melior eſt, & incõparabilis ac glorificata. AETII cap. XXXII. Si ingenitum ſignificat priuationẽ quæ nõ adeſt Deo, quomodo ingenitũ eſſe dicimus, genitũ uerò non eſſe? CONFVTATIO. Ingenitũ eſt equidẽ, nuſquam uerò dictum eſt, nõ à propheta, nõ ab Apoſtolo, nõ ab euãgeliſta: nihil enim miri erãt hoc de Deo dicere. aderat enim piæ ratiocinationi ab ipſa naturæ lege. Tu uerò Aëti hoc nobis nouè dicere tradens, uelut miraculũ teipſum proferre putas. Cõmiſcuiſti autẽ piæ naturæ legi, & fidei ſtatuto in additamentũ, ut meliores fiamus ex Deo donato, ut ex ingenito genitum intelligamus adæquatũ dignitate: quo qui apud te adoratur diſſimilis, æqualis inueniatur ei qui ſecundũ te diſſimiliter prædicatur. Siquidẽ igitur adorauiſti patrẽ nuda nomenclatura, per ironiam & ſimulationẽ honorẽ obtuliſti. Et ſi filiũ adoraſti, diſſimilem patri agnoſcẽs, confuſionẽ operatus es in adoratione, diſſimilem diſſimili æqualiter ueneratus. Si uerò propter incredulitatis tuę præſumptionẽ negabis te adorare filiũ, redargueris ab omnibus, nõ agnoſcens eum qui debite ab omnibus adorat, & æqualis eſt. Adorabunt enim ipſum omnes angeli Dei. Et adorauit ipſum Maria ubi glorioſe reſurrexiſſet in carne, & omnes ipſius diſcipuli. Non enim habet facti nomen, neqꝫ creati, ex patre genitũ ſciũt et adorãt exiſtentẽ ex eo qui eſt, & ſanctũ ex ipſo ſpiritũ. Sciunt enim alienũ ipſum eſſentia à creatis. Nõ enim eſt factus aut creatus, ſed genitus ex patre. Quare per omnia fatigatus, & multo tempore inſumpto, & peregri-

nis ſermonibus inductis, adorabis ipſum. Oportet enim omnes ſtare corā tribunali
ipſius. Et omnis lingua cōfitebitur, quod Dominus eſt IESVS CHRISTVS,
qui non alienus à Deo eſt, ſed in gloriam Dei patris, uelut ſcriptum eſt ac creditur.

AETII cap. XXXIII. Si nudū nomen eſt de Deo uox ingenitū, nuda aūt prola
tio ſubſtantiā Dei attollit cōtra omnia genita: præſtātior ergo eſt hominū prolatio qꝫ
omnipotētis ſubſtātia, ut quæ incōparabili præminētia Deū omnipotentē exornauit.

CONFVTATIO. Neqꝫ nudū nomen eſt de Deo uox ingenitū, neqꝫ cū creatis
ſecundùm eſſentiā cōmunicās. Quare neqꝫ creaturæ nudi nominis ſunt ſignificatiuæ.
Quū autē in medio ingeniti & creati aliud nomen requirat̃, quod eſt filius & nō crea-
tus, cui nam præminētia attribuēda eſt? Et ſiquidē creatis cōmunicare debemus, quū
neutrū ex dictis nuda nomenclatura nominet̃, ſicut de ingenito & creatore ac creatis
factis nō nudū nomen aſſumitur, ita de genito & filio nō nuda nomēclatura ſuſcipit̃:
id quod fruſtra in calumniā raptū eſt ac concluſum apud Aëtiū confuſionē indicabit,
eo quòd nō adæquet̃ nomini filij, creata in ueritate eſſentia, & nō nudū nomen. Nam
neqꝫ ipſe filius filij nomenclaturā nudam ſuſcipit. Quum autē nō ſit non exiſtēs, neqꝫ
ſecundū nudā nomenclaturā dicatur filius unigenitus, & ſpiritus ſanctus: patris ſanè
gloriæ cōnexus eſt, & nō creaturarū nomenclatura cōfuſus. Neqꝫ enim elatione opus
habet deitas, uelut quæ nō ſit. neqꝫ altitudinis indiga eſt, etiāſi ab aliquibus in ignoran
tia exiſtētibus nō exaltetur: neqꝫ per aliquorū prolationē eſſentia deitatis cōſtituitur.
neqꝫ enim gloriabit̃ hominū aut aliorū prolatio, uelut quæ Deo indigo gloriā aſciuit,
aut omnipotentē Deū ornauit. Deū adorandū Deū nouit, & creatorē ac opificē ſuū.
Neqꝫ enim ſeipſum gloria præminere putat, & ornatricē eſſe proprij ſui opificis: alio-
qui ſeipſam adorandā duxiſſet, & eum qui adorat̃ nō adoraſſet. Et fruſtra per omnia
tuus, ô Aëti, ſermo turbā cōcitat. AETII cap. XXXIIII. Si omni genito cōſors
& cōiuncta eſt cauſa, cauſæ autem exors eſt ingenita natura: nō cauſam ſignificat uox
ingenitum, ſed ſubſtantiā indicat. CONFVTATIO. Et omni genito cōſors &
coniūcta eſt cauſa: & nō confitemur hoc uelut à te docti. prȩuidet enim fides ueritatis
hoc, & præconfitetur ac docet, quod Deus eſt cauſæ exors atqꝫ extra omnē cauſam, &
immixtus ac purus ab omni æqualitate. propterea enim etiā ipſi nō adoramus omne
quod infra ipſius Dei eſſentiā eſt, eo quòd ſoli puero decet adorationē tribuere, patri
ingenito, & filio qui eſt ex ipſo, et ſpiritui ſancto qui eſt ab ipſo, & per unigenitū. Nam
nihil eſt in Trinitate creatū, & ſub cauſam cadēs. Non enim de nihilo eſt quicq̃ in Tri
nitate, uelut alia ſub cauſam lapſa ſunt, & cauſam adepta. Quapropter Trinitas talis
cauſæ exors exiſtens, ſolā ſe ipſam adorari citra errorē docuit, quoniā ſola hæc à cauſa
aliena eſt. Omnia uerò ſub cauſam ceciderūt. Hæc enim ſunt facta et creata, pater uerò
increatus, filiū habēs ex ipſo genitū, at nō creatū: & ſpiritū ſanctū ex ipſo procedentē,
& nō factū. His aūt ſic ſe habentibus, neqꝫ paſſionē cauſæ ſortitus eſt filius qui adorat̃
& ſpiritus ſanctus, etiāſi patrē habeat genitorē: neqꝫ reliquæ creaturæ abſqꝫ paſſione
fuerint ſortis cauſæ, à patre & filio ac ſpiritu ſancto creatæ. Clarè aūt abſqꝫ paſſione ſor
tis cauſæ fuerit filius unigenitus, & ſanctus ipſius ſpiritus, uelut etiā pater. Quoniā fi-
lius eſt genimen, & nō creatura: & nō ex eo quod genitus eſt, cauſam paſſionis ſortie-
tur filius: neqꝫ ſpiritus ſanctus, eo quòd ex patre procedit: neqꝫ enim pater, eo quòd ge
nuit, & ex ſeipſo eduxit. Alia uerò omnia poſt filiū & ſpiritū creauit, ſub paſſione cau-
ſæ reperit̃, & quidem quum alia omnia in creando aut creādo paſſioni obnoxia ſint.
Proinde cauſæ exors eſt pater & filius & ſpiritus ſanctus. Cauſa autē eſt Trinitas uni-
uerſorum, concreans & cooperans, & nihil in ſeipſa creatum aut factum noſcens.

AETII cap. XXV. Si omne quod factum eſt, ab alio factū eſt: ingenita autem
ſubſtantia, neqꝫ à ſeipſa, neqꝫ ab alia facta eſt: neceſſe eſt ingenitum eſſentiā ſignificare.

CONFVTATIO. Et hoc rurſus profert nobis Aëtius, uelut nouum quid ac
recens

recens narrans, quo dialecticæ ex ſuperfluo ratiocinantis inuentor eſſe uideatur: hoc ipſum declarans de quo neque ambigitur, & quod in catholica Eccleſia in cōfeſſo exiſtit. Omne enim quod factum eſt, ab alio factum eſt. Ingenita autem ſubſtantia neque à ſeipſa, neque ab alia facta eſt. Et neceſſe eſt ingenitum eſſentiam ſignificare. Et quid eſt hoc magis neceſſarium? Quod enim ſemper apud ipſos Anomœos & Arianos doloſe accipitur ipſum eſſentiæ nomen, Aëtius claré coactus à ueritate confeſſus eſt. Quum itaq; ingenita natura eſſentia ſit, & ex ſeipſa, & non de nihilo impollute & citra paſſionem unigenitum genuerit ſine tempore & ſine principio, & ex ſeipſa eduxerit ſpiritum ſanctum, & non de nihilo: palàm in ſancta catholica Eccleſia orthodoxé Trinitas coeſſentialis prædicatur, quum nulla creatura hoc nomine uocari poſſit, eo quòd neque ſecundùm naturã eſt quicquam ſimile unigenito & ſancto ſpiritui, neq; ſecundùm adorationem. Hæ enim ſunt de nihilo creatæ, & non adorandæ. Trinitas autem ſemper eſt, pater, pater perfectus: filius, filius perfectus, ex patre genitus: & ſpiritus ſanctus, ſpiritus perfectus ex patre procedens, & de filio accipiens. Et omnia nobis lucida ſunt in diuina Scriptura & ſancta fide, & nihil obliquum aut contrarium aut tortuoſum. AETII cap. XXXVI. Si ex geniminis eſſentia comparet, quod cauſa eſt ingenita ſubſtantia, contra omnem cauſam inuariabilitatem habens: per ſe ſané eſſentia incomparabilis, non extrinſecus cooſtendens inacceſſibilitatem, uerùm per ſe exiſtens incomparabilis & inacceſſibilis, quoniam etiam ingenita.

CONFVTATIO. Sæpe Aëtius contra eadem fertur, uelut iam ſæpe dixi, in laborem ſolum nos inducẽs, & nihil amplius. Quapropter etiam in præſenti cogimur labori additionem facere, & eadem de ijſdem repetere, quandoquidem & ipſi ſic uiſum eſt. Nam etſi ex geniminis eſſentia comparet ingenita, quæ genuit, nihil tamen diſtinguet à ſe genitor ipſum genitum per dignitatem gignendi. Ex ſeipſo enim genuit eſſentialiter ſpiritum ex ſpiritu, & non corpus ex corpore. Quapropter incomparabiliter comparet genitor condecens genitum, & genitus genitorem. Neque enim additamento indiget Deus, ut aliquando pater uocetur, aliquando non: neque filius reperietur ex ſuperna coniunctione, aliquando non exiſtens, iam uerò exiſtens. Quare per ſe eſſentia eſt Deus pater, & filius, & ſpiritus ſanctus, & non diuerſa eſſentia. Neque enim eſt confrater, neque eſt poſtea genitus, ſed inenarrabiliter condecenter patris nomini, coeſſentialis eſt filius, & condecenter patri & filio ex ipſo ſanctus ipſius ſpiritus. Quapropter inacceſſibilitas eſt in patre & filio ac ſancto ſpiritu, ad omnia quæ ſunt inferiora, & ex ipſa Trinitate creata. At uerò Trinitas ad ſeipſam non eſt inacceſſibilis. Eſt enim increata & ingenita & incomparabilis. Quare non poteſt quicquam adæquari patri. Nõ coadoratur ipſi quicquam ex his quæ de nihilo facta ſunt,
& non genita. Nulli enim ex his quæ facta ſunt dixit unquam, Sede à dextris meis. “
Neque uerò unigenitus de aliquo dixit, Qui uidit me, uidit patrem. Et, Ego in patre, “
& pater in me. Et, Nemo nouit patrem niſi filius, & filium niſi pater, & cui ſané reue- “
labit. Reuelat autem per ſpiritum ſanctum cognoſcentẽ, & docentem ac annunciantem in mundo ea quæ filij ſunt, perſcrutantemq; profunditates Dei. Propterea enim
dicit, Qui non honorat filium, uelut honorat patrem, ira Dei manet ſuper ipſum. Et “
non dixit, Qui non honorat angelos, uelut honorat patrem. Neque rurſus dixit, Qui non honorat etiã filium: ſed filium uelut patrem. ſimiliter autẽ & ſpiritum ſanctum.
Quoniam non remittetur ei qui in ſpiritum blaſphemus eſt, neq; hic, neque in futuro “
ſeculo: quo Trinitatis inacceſſibilitatẽ ſignificet, & incomparabilitatẽ in patre & filio & ſpiritu ſancto. AETII cap. XXXVII. Si excedit omnem naturam ipſe omnipotens, propter ingenitum excedit, quod cauſa eſt durabilitatis ipſis creatis. Si uerò non eſſentiæ ſignificatiuum eſt ingenitum, undé nam habebit creatorum natura ut conſeruetur? CONFVTATIO. Decet dicere ac confiteri, & ſic tenere, quod

omnem naturam excedit omnipotens. Ex quo nobis unigenitus inenarrabiliter progreſſus eſt Deus Verbum, & ſanctus ipſius ſpiritus. Et propterea ſecurè non creaturam Deum facimus, ut ne ſtulti fiamus. Verùm excedentem omnem naturã Trinitatem glorificamus, filium cum patre, & ſanctum ipſius ſpiritum, eo quòd ingenitus eſt & increatus. Nam neque alterius naturæ eſt unigenitus & ſpiritus ſanctus. Sed Deus ex Deo, & lumen de lumine: & cum omnipotente patre etiam ipſe filius unigenitus omnipotens appellatur, uelut etiam clarè habet diuina Scriptura. Nõ enim alius à dignitate patris eſt unigenitus, ſed condecens dignitatem patris, uelut palàm teſtimonium præbet mihi ſanctus Apoſtolus, qui in ſpiritu ſancto de filijs Iſraël dixit, Quorum, inquit, eſt cultus diuinus & teſtamenta, & quorum ſunt patres, ex quibus eſt CHRISTVS quantum ad carnem attinet, qui eſt in omnibus Deus benedictus in ſecula, Amen. Propterea enim & adorãdus eſt unigenitus, & Deus unigenitus: & diuinus ſpiritus ipſe ſpiritus ſanctus. Et poſt ſanctam Trinitatem nõ eſt alius Deus. Pater uerò omnipotens & unigenitus ipſius filius IESVS CHRISTVS cõdecens patris dignitatem, & appellatus pater futuri ſeculi, condecens item ſanctum ipſius ſpiritum increatum: ſemper Trinitas manifeſta & cognita, ex qua Trinitate omnibus factis cauſa eſt, ſiquidẽ ſinceræ & incõparabilis eſſentiæ ſignificatiua eſt, pater in filio, filius in patre, cum ſancto ſpiritu, ita ut durabilitas ſemper in ſeipſa habeat ſempiternitatem. Ex qua Trinitate adeſt creatis ut cõſeruentur. AETII cap. XXXVIII.

Vnigenitus etiam omnipotens appellatur.

Si nihil ex inuiſibilibus ipſum ante ſeipſum ſeminaliter exiſtit, uerùm permanet in natura quam ſorte adeptum eſt: quomodo ingenitus Deus liber & exors exiſtens, nunc quidem ſuam eſſentiam poſteriorem in genimine uidet, nunc uerò priorem in ingenito, ſecundùm primi & ſecundi ordinem? CONFVTATIO. Oportebat Aëtium præſignificare nobis & quæſtiones ſuas claras proponere, maximè hanc dictionem repræhenſibilem, & omnino nullam ſimilitudinum cognationem habentem, quum neutrũ ex his quæ ab ipſo nominata ſunt alteri coadæquari poſſit. Affert enim nobis multorum inuiſibiliũ nomenclaturam. Sunt enim & inuiſibilia animalia ſpiritualia, Seraphim inquam ac Cherubim. Sed & angeli, & alij quidam ſpiritus, in quibus uerè impletur, quod neq; in ipſis ſeminaliter quid exiſtit. Neq; enim corpora dixerit quis ea quæ ſunt inuiſibilia. Etenim neq; generãt, neq; generãtur. Creata autẽ ſunt ſecundùm uoluntatẽ deitatis ſemper exiſtẽtis clarè. & ſortitum eſt unumquodq; creatum, id quod ipſi is qui eſt contribuit uirtutis, in excellentia luculentæ ſuæ benignitatis. Et adeptum eſt unumquodq; id quod ſortitum eſt, & in hoc manet. Et liber eſt Deus ab omni cauſa, in ſeipſo totum habens: non in futurum, neq; per pœnitentiã filium poſt tempora habens, aut ſanctum ſuum ſpiritum: ſed cõdecenter ei ut habeat ſemper filium genitum, habens filium & hunc unigenitum, habentẽ ſemper patrem in ſeipſo. Habet autẽ & ſanctum ſpiritum ex patre exiſtentẽ, & de filio accipientem, ſemper ipſum habens. Nam neq; propter ingloriam, neq; ob gloriæ additamentum, ſiue uberiorẽ copiam (quum deitas ſemper ſit, nullum autẽ creatum ſemper extet) Trinitas unquam ſeipſam in minore opulentia uidit. Et nunc quidem hoc uidit, nunc uerò in additamento eſſentiæ ſeipſam uidens, uelut indiga poſtquàm creata ſunt ea quæ cauſa ſunt, in uberiore additamẽto gloriæ ſiue opulentiæ exiſtẽs. Et undiq; nihil efficiet impetus eorum qui cõtra ueritatem ſyllogiſticas humanas opiniones obtrudere, & in mediũ afferre uolunt: quum dignitas Dei patris & filij ac ſpiritus ſancti omnem intelligentiã angelorum & ultrà excedat, quanto magis humanæ naturæ? Nam ratiocinationes hominũ miſeræ ſunt, & corruptibiles ipſorũ cogitationes, in ſyllogiſmos & quæſtiones ſeipſas inuoluẽtes ac transfigentes. Alij enim ex ſuis ratiocinationibus per ſophiſticã quandã opinionẽ percunctãtur de malo, unde incepit. Alij unde eſt diabolus, aut cur factus eſt, Alij cur Deus peccaturũ hominẽ ſic ipſum creauit. Alij quam

Quæſtiones hominum uanæ.

talem

talem, inquiunt, ipſum fecit, cur poſtea ipſi culpam adſcribit: quo ubi omnes percelluerint ſuas cogitationes, diſcant ſeipſos corruptibiles, & attribuant Deo patri & filio ac ſpiritui ſancto, hoc eſt uni trinitati, adorationem & ſcientiam, petantꝗ ac aſſequantur ab ipſo ueræ fidei cognitionem, ut ne ſuam menſuram excedere conētur, ſed diſcant ab occæcata intelligentia quieſcere, & non ſophiſticam fraudem exercere per linguam incenſam, & ratiocinationes imprudentes, ſed potius modeſti eſſe per prudens illud dictum ſanctæ & diuinæ Scripturæ, quæ iubet, ut ne ultra ſapiamus quàm oportet ſapere, ſed ut ſapiamus in hoc ut modeſti ſimus. AETII cap. XXXIX. Si permanet in natura ingenita Deus, auferatur ab eo, quod in generatione & in ingenita natura ſeipſum noſcat. Si uerò conceditur in ingenito ac genito ſuam ipſius eſſentiam extendere, ipſe ſuijpſius eſſentiam ignorat, dum à generatione & ingenita natura circunducitur. Cap. XL. Si uerò etiam genitum particeps eſt participationis ingeniti, uerùm in geniti natura indeſinenter permanet: in imperfecta ſanè natura ſeipſum cognoſcit, ignorans uidelicet ingenitam participationem. Non enim poſſibile eſt ipſum de ſeipſo, & ingenitæ eſſentiæ & genitæ cognitionem habere. Cap. XLI.

Si uerò deſpicabile eſt ingenitū propter mutationis aptitudinem, dignitas naturæ eſt eſſentia immutabilis, quum ingenitam naturam omni cauſa ſuperiorē cōfiteamur.

CONFVTATIO. In ingenita natura haud dubiè permanet Deus, qui omnia de nihilo creauit, ac fecit pater, genuitꝗ ex ſeipſo coeſſentialem ſibijpſi filium, & condecentem ipſius ſempiternitatē: & ſpiritum qui ex ipſo proceſſit, ac decet ipſius coeſſentialitatem. Et neque ideo quod Trinitas creauit de nihilo ea quæ ſunt, uiſibilia ac inuiſibilia: ob id tollitur id quod correſpondet iuxta proportionem dignitati Dei, ipſa uidelicet ſempiternitas eius qui eſt, per recens creaturarum nomen. Aufertur autem à creatis ſuperna excedens eſſentia, quæ non eſt is coeſſentialis, ſed hæc de nihilo adeſſe uocauit. Quare genitus filius, non ex nihilo, ſed ex eo qui eſt, condecenter ſimul conſideratur. Neque enim diſtenta eſt eſſentia, neque cōtracta: ſed ſpiritus exiſtens pater, ſpiritum uerè filium genuit, & ex ſeipſo protulit ſpiritum ſanctū: & non ſeipſum ignorat, necꝗ eſſentiā ſuam contrahi aut dilatari nouit, aut ſectionem ſuſtinere. Hæc enim omnia circa Deum noſſe abſurdiſſimū eſt: ſicut etiam ignorare ipſum Deum, hoc eſt ſpiritum ſanctum. Et neque ingenitus non particeps eſt cum genimine coeſſentialitatis: neque genitus non ſimul habet cum patre ſempiternitatem. Nouit enim pater filium, & filius nouit patrem, trinitate ſemper indeſinenter increata manente, & indeſinenter exiſtente: unigenito genito ex eo qui ſemper eſt, & reuera exiſtente, & in propria perfecta natura. Quapropter cognoſcit ſeipſum, & non ignorat neque filius ingenitam patris eſſentiam, neque ingenitus filij ex ipſo eſſentiam. quum fide dignus ſit unigenitus Dei Verbum, qui dixit: Nemo nouit patrē niſi filius, & filium niſi pater. Quare tollatur generoſi huius Aëtij pronunciata ſententia, qua dixit, Non enim eſt poſſibile ipſum de ſeipſo, & ingenitæ eſſentiæ, & genitæ cognitionem habere. Anteuertit enim unigenitus, & hanc iudiciariā ipſius uocē obliterauit, dum dixit ſeipſum noſſe patrem, & neminem alium, compræhenditꝗ ſimul ſpiritus ſui ſancti ſubſiſtentiam. uelut etiam in alio loco dicit: Spiritus patris docebit uos. Si autem patris eſt ſpiritus, nō ignorat etiam ipſe patrem. Dixit autem, Nemo patrem nouit niſi filius: quo ſeipſum & patrem & ſpiritum ſanctum, alia tranſgreſſum eſſe ſignificet, quæ non ſempiternè exiſtunt, ſed facta ſunt. Si uerò anteuertit hoc dicendo quod ſemper nouit patrem: fruſtra nobis obrepit Aëtius palàm uaniloquus, & omnibus manifeſtus, quod uelut homo ratiocinatur, carnaliter percunctans, & animalis exiſtens, propter eum qui ſeipſum & patrem & ſanctū ipſius ſpiritum cognoſcit. Exemptus igitur eſt Deus ab omni cauſa, non ſolum pater, ſed etiam filius & ſpiritus ſanctus: quum in confeſſo ſit, deitatem patris & filij & ſpiritus ſancti omni cauſa ſuperiorem eſſe.

AETII cap. XLII. Si ingenitum ab omni cauſa exemptum eſt, fuerint autem multa ingenita, inuariabilem habebunt naturam. Nõ enim per ſortitionẽ, naturæ cuiuſdam cõmunis & propriæ particeps facta, altera quidem faciebat, altera uerò fiebat.

CONFVTATIO. Ab omni cauſa palàm exemptum eſt ingenitum, eo quòd unum eſt ingenitum & adorandum, diuiſo adorando ab his qui adorant. Adoranda eſt autem Trinitas, quæ unitas eſt, & in uno nomine Trinitas numeratur, pater & filius & ſpiritus ſanctus: non alienum à ſeipſa in ſe poſſidens, ſed condecenter genuit pater filium, & non creauit. Et hic quidem eſt ex ipſo ſemper genitore, quare genimen eſt ex eo qui eſt: & ille proceſſit ex ipſo ſanctus ſpiritus, ita ut ſit Trinitas in una unitate increata, omnia uerò ex ipſa Trinitate de nihilo creata. Vnde una Trinitas unus eſt Deus, pater & filius & ſpiritus ſanctus, non alienum à ſeipſa in ſe poſſidens, increata, ingenita, non facta, ſed faciens: non creaturæ nomen habens in ſeipſa, ſed creans, una exiſtens, & non multæ. Omnia uerò ex ipſa, multa quidem ſunt, ſed non cum ipſa numerantur. Quapropter neq; ſortita eſt alteram naturã communem ab eſſentia incomparabili. Et ob hoc non creata eſt in Dei eſſentia natura, ſed creatrix omnium, quæ nõ poſſunt cum incõparabili & una eſſentia patris & filij & ſpiritus ſancti, in coeſſentialitate participare. Clarum eſt enim quod ipſa ei qui ueritatis cognitionem habet, reuelat, quod ipſa ſola adoratur, & non omnia: & quod ipſa ſola in nomen ſuijpſius baptizat, & non uniuerſa. AETII cap. XLIII. Si omnis eſſentia eſt ingenita, nulla differet ab alia iuxta Domini libertatem. Quomodo igitur dixerit quis aliam mutari, aliam mutare, non permittens Deo producere ex non ſubiecta eſſentia?

CONFVTATIO. Omnis qui reſiſtit ueritati in admirationem, & ad perterrefaciendum colligens ſibijpſi ſententias, uidetur quibuſdam per ſubuerſionem impetere, & à uitali uia transferre ac deuaſtare. uelut hic Aëtius, nunc quidem in hoc dicto à natura nihil dicens, perterrefacere uidetur ſimplices, dum ex ſuperfluo ea quæ ab ipſo dicuntur, repetit, uerbis tantùm uelut ex abundanti proferre ſolet, etiã in præſentiarum uſus. Non enim omnis eſſentia ingenita eſt iuxta intelligentium cõfeſſionem, alioqui omnis deificaretur. Quum autem non omnes eſſentiæ deificentur, ſed una præter omnes, quæ eſt una deitas in Trinitate: quomodo adhuc reliquum fuerit generoſo huic, ut perterrefactio ipſius ad filios ueritatis procedat? Differt autem & altera ab altera. Nam hæc quidem Trinitas creat. Omnia uerò ab ipſa creata ſunt. Et hæc à dominio libera eſt. Quæ uerò ab ipſa facta ſunt, dominio ſubiacent. Et hæc quidem tranſmutãtur, illa uerò inuiolabilem habet naturam, tranſmutans ſemper ea quæ ab ipſa tranſmutantur, & de nihilo eſſentias & ſubſtantias producere potens. Hoc enim eſt decens Deo, ut ex non ſubiectis, & ex nihilo ab ipſo factis ac productis, ſecundùm gubernationem tranſmutet prout uult. AETII cap. XLIIII.

Si omnis eſſentia eſt ingenita, omnis eſt inuariabilis. Quum autẽ eſſentia inuariabilitatem habeat, facere & pati caſui ſpontaneo deferendum eſt. Cap. XLV.

Quum autem multa ſint ingenita & inuariabilia, innumerabiliter different inter ſe. Non enim numerabilia eſſe poterint, quæ diſtant aut in totum, aut iuxta aliquid: quũ omnis diſtantia ſortem ac partitionem quandam oſtendat cauſæ diſiunctæ ingenitæ naturæ. CONFVTATIO. Non omnis eſſentia ingenita eſt. Stultum eſt enim etiam hoc cogitare, & græcæ ignorantiæ eſt hæc ratiocinatio, & iſta ſententia, ſiue expreſſe, ſiue per interrogationem ab Aëtio dicta eſt. Manifeſtum eſt autem quod per interrogationem dixit. Interroget itaque de hoc Græcos, & illi aſſentiãtur ipſi hanc quæſtionem ex ſyllogiſmis ſic habere, materiam quandam cõtemporaneam de Deo prædicantes. Capiatur autem ſimul cum illis, ſi fuerit aſſenſus: quum ueritas ipſa habeat unum eſſe quod facit, ita ut in una eſſentia perfecta Trinitas, & non per coniunctionem numeretur. Alia uerò omnia eſſe facta & creata, & non infecta: deitate uerò

ro increata exiſtente, et Patre quidẽ generãte, Filio uero genito, Spiritu ſancto autem
ex ipſo Patre emiſſo, et de filio accipiente, omnibus reliquis creatis exiſtẽtibus. Quum
autem ſic inuariabilis in potentia maneat tota deitas cõdecenter in Trinitate, ita ut uni
tas ad patrem referatur, propter dignitatem & ſtabilitatem, & ad tollendam Deorum
multitudinem: inuariabilitas quidem manet potentia, dignitas autem condecenter re-
putatur filij ad patrem, itemq; Spiritus ſancti. His itaq; ſic ſe habẽtibus, ex integro cor-
ruet inſidioſa quęſtionis uerſutia. Non enim multa ſunt inuariabilia, ſed una Trinitas
in unitate, & una deitas in Trinitate. Reliqua uero omnia diſtant, neq; ex caſu ſponta-
neo habentia pati aut facere: neq; ſancta Trinitate in hoc quod facit aliquid, pati poten
te, quum tota ſit paſſionis exors & adoranda, Pater inquam, & Filius ac Spiritus ſan-
ctus. Fecit enim omnia Deus per filium, ſed non filium. non enim eſt cum omnibus,
ſed cõminiſtrat ac cooperatur patri, & coadoratur: neq; etiam Spiritus ſanctus, non e-
nim numeratur de omnibus, uerum firmat potentiam uniuerſorum & coadoratur.
Quum autem omnia ſub unius prouidentiã poſita ſint, feruntur & faciunt & patiun-
tur, & quęcunq; alia. Quapropter una Trinitas ad ſeipſam inuariabilis eſt, alia uero ex
ipſa uariata ac mutata ſunt, neq; enim ſunt contemporanea, neq; conſempiterna: ſed il-
la ſola ſempiterna eſt & increata & ingenita ac non facta: filio quidem genito ſine tem
pore & ſine principio, ſemper autem exiſtente, & nunquam eſſe deſinente: unde cau-
te caput & non principium, patrem filij docuit diuina Scriptura, propter coeſſentiali-
tatem: & Spiritu ſancto ſempiterne exiſtẽte, & ex patre emiſſo, qui etiam ſemper cum
patre exiſtit, & non à tempore eſſe incepit. Aëtij Cap. XLVI. Si uox ingenitus et
Deus, ex comparatione & æqualitate idem ſignificant, ingenitus ingenitum genuit.
Si uero aliud quid ſignificat ingenitum, & aliud Deus: nõ abſurdum eſt Deo, Deum
genuiſſe, ita ut uterque originem ſumpſerit ex ingenita eſſentia. Cap. XLVII. Si
uero quod ante Deum eſt, nihil eſt, quemadmodum non eſt: Deus & ingenitũ idem
ſignificat, non admittente genimine ingenitũ, quapropter neque ſimul proferri cum
Deo & patre ſuſtinet. Confutatio. Vnde uult nos Aëtius acquirere in nobiſipſis
ſentẽtiam quæſtionum ac ratiocinationum ipſius ab ipſo propoſitarum? Et ſi quidem
adſtruit ex ratiocinationibus ac ſyllogiſmis, corruet etiam noſtræ opinionis acquiſitio
ſimul cum ipſo. Deum enim nemo unquam ſyllogiſmis concluſerit: neque dicit fig-
mentum ad fictorem, Cur me ſic feciſti? uelut ſcriptum eſt. Cæterum ex pia ratiocina
tione ac iuſta certitudine, ad ſancti Spiritus per ſanctas Scripturas doctrinã reflecten-
dum eſt. Quum autem conſtans ac certa ſententia doceas nos de his qui creaturæ diui
num cultum præſtiterũt, quod ſtulti facti ſunt: quomodo non inuenietur Deum pro
creatura accipere, & hunc adorare ac honorare, quum fides ex natura reijciat adora-
tionem à creato, & creatum ab adorando? Etenim ſi omnino hoc nihil differet ab his
qui creaturæ adorationem exhibent: nihil præferendum erit in Chriſtianiſmo. Erit au
tem talis fides idololatria potius quàm diuinus cultus. Adorãt enim etiam illi Solem,
& Lunam, & poteſtates, cœlum & terram atque alias creaturas: & non diuerſitas crea
turarum facit miraculum, neque id quod præminet, diſtinguet à ſeipſo honoris æqua
litatem, propter æquiuocationem, etiamſi alterum alteri ualde præponderet. Vnus e-
nim eſt qui ambo fecit, & aſſignauit unicuique non nominis uarietatem, ſed eſſentiæ.
In omnibus enim creatis ſeruum eſt creaturæ nomen, ſed non liberum. Et ſi in una par
te id quod ſeruum eſt adoratur, nihil differet adoratio ab alia parte, etiamſi inferior ſit.
Æqualis enim eſt, cognationẽ habens cum ſuprema creatura, de nihilo ab eo qui eſt,
ipſam adepta. Hinc ingenitum cõdecens eſt Deo, & Deus ingenito. Quapropter ge-
nimen non opus dicimus, neque facturam, ſed genimen eſſentialiter à patre impollu-
tè genitum, coeſſentiale patri & quod ſimul adoratur: & Spiritum ſanctũ ex ipſo, non

alienum, ideoq́; etiam ſimul adorandum. At uero cum creatis non ſimul profertur no
men Deus eo, quod tranſmutata ſunt ab ingenita natura, quoniam de nihilo ipſum
eſſe ſortita ſunt. Verum Trinitas habet hoc, quod ſemper eſt. Et non aliud quid eſt
Deus, & aliud ingenitum. Confiteris autem ô Aëti, Filium ex Patre genitum eſſe per
ſimulationem, & non ex ueritate. Omne enim genitum non eſt creatum, & creatum
non genitum. Si uero genitum eſt creatum, iuxta alium modum creatum eſt, uelut, ut
uerbi gratia dicamus, homines gignunt homines, ſed non creant: hi uero ſuperne ex
Deo ſunt creati. Quapropter quæ ab ipſis quidem gignuntur, genita ſunt, à Deo ue-
ro omnia creata ſunt. Quum autem ſit Deus increatus, genuerit autem ſibiipſi filium,
& non creauerit: non aliud gignit à ſua eſſentia. Quomodo igitur genimen ex ipſo erit
creatum, quum pater increatus ſit? Si uero creatum apud ipſum eſt genimen, non am
plius genimen uocatur. Et multa ſunt quæ aduerſus eiuſmodi abſurdam opinionem
dici poſſunt. Indecorum autem eſt etiam Deo, eſſe aliquando ſine filio, poſtea uero uo
cari patrem poſt filium. Et indecorũ eſt filio, eſſe ante ipſum tempus. erit enim tem-
pus maius ipſius maieſtate. Condecens eſt autem patri, ut ſemper habeat in identita-
te dignitatum nullum defectum ac ſempiternitatẽ. Et quod ante Deum nihil erat, hoc
manifeſtum eſt. Deus itaque, uelut dixit Aëtius, & ingenitum idem ſignificat. Et quo-
modo ſeipſum complicando accuſat potius quàm confirmat? Si enim cum Deo eſt
Deus, uelut etiam eſt, etiam ingenitum admittit genitum filium, habet enim compre-
henſim uocem Deus. Simul profertur autem cum patre à uoce Deus, & cum patre ho
noratur Deus Verbum, etiamſi Aëtio hoc non in mentem uenit, quum omnes creatu
ræ filium adorent, & omnis lingua cõfiteatur, quod IESVS eſt CHRISTVS in glo
riam Dei patris. Cui gloria Patri in Filio, cum ſancto Spiritu, in ſæcula ſæculorum,
Amen. Aëtij concluſio ad finem. Sanos & ſanas uos, is qui eſt per ſe genitus
Deus, qui etiã ſolus uerus Deus propterea appellatus eſt à miſſo IESV CHRISTO,
qui ſubſtitit uere ante ſæcula, & genitæ ſubſtantiæ uere exiſtit: conſeruet ab impietate,
per CHRISTVM IESVM Saluatorem noſtrum, per quem omnis gloria Deo & pa
tri, & nunc & in ſæcula ſæculorum, Amen. Confutatio. Et ad finem Aëtius ſuæ
congregationi ſcribens, quos decertatores ac decertatrices dixit, nõ deſtitit ab eiuſmo-
di uerborum flagitijs: ſed etiam in hoc quod ſanos ait, oſtendit doctrinæ ſuæ alienita-
tem. Dicit enim, Sanos & ſanas uos, is qui eſt per ſe genitus Deus: nulla conſideratio-
ne habita, quod in uno uerbo totam quæſtionis ſuæ ſubſeminationẽ deſtruxit: quum
enim dixerit in ſuperioribus capitibus de ingenito Deo, præuidit etiam quod neq; ſe-
ipſum fecit, hic uero per ſe genitum nobis falſo introducit. Tota autem mens ipſius
in obliuione ſui conſtituta eſt, ut deprehendatur. Deinde dicit, Qui etiam ſolus uerus
Deus propterea appellatus eſt. At iuxta ſuum ſermonem & ſentẽtiam, aut tollit filium
eſſe Deum, & fruſtra profert nomen, ut Chriſtianus nomine appelletur: aut Deũ qui
dem habet filium, ſed non uerum. Et erit ipſi unus Deus uerus, & unus non uerus. Iu
xta deſcenſum uero unum ſub uno inueniens, & amplius Spiritum ſanctum in mino-
re ac inferiore ordine locans, aut minorem rurſus Deum habebit, aut hunc Trinitati
non connumerans, erit penitus à Chriſtianis alienus miſerrimus ille homuncio, & de
cætero Græcus abſolutiſſimus denũciabitur, & numero Sadducæus, alienus quidem
à Spiritu ſancto, uelut etiam eſt, Grȩcis uero in parte comparatus: unum quidem De-
um aſſerens magnum, & unum paruum: unum uerum, & unum non uerum, uelut
Græci confitentur, unum magnum Deum, alios paruos nominantes: quum diuina
Scriptura clare redarguat, & de patre quidem dicat, quod eſt Deus uerus, & de filio ſi-
militer, quod eſt Deus: & de patre, quod lux Deus, de filio uero, erat lux uera: & Spiri
tu ſancto, quod eſt ſpiritus ueritatis. Vere itaq; annunciatur nobis Trinitas in ſapien-

tia, & altitudine diuitiarum. Deinde rurſus dicit, à miſſo IESV CHRISTO, & non reueritus eſt dedignari unigenitum nomine Dei, ſed ſolum nuda dictione uſus eſt, uelut in ſuperioribus capitibus cōfeſſus eſt, uſque ad nudam appellationem tribuens Filio nominis honorem. Dicit autē ante ſæcula uere ſubſtitiſſe, & uere genitæ ſubſtantiæ eſſe. Cōſeruet autem, inquit, ab impietate: ſolet autem omnis mala mulier ſuos mores præoccupare ac prædicare. Quum enim non uideat in quāta ſit impietate, ſeipſum pium putat. Quemadmodū qui ex leui ſideratione inſania laborant, ſeipſos quidē putant ſapiētes eſſe, alios uero mente captos. Hinc uero per CHRISTVM IESVM Saluatorem noſtrum, neque Dominum noſtrum exprimere auſus fuit, ſed per ſimulationem Saluatorem noſtrum dixit. Et ait, per quem omnis gloria patri, & cætera: & hoc ipſum quod dicit omnis gloria, eò tendit ut detrahat filium ab honore & gloria, quod ſanè nemo pius unquam ſuſtinere poterit, & qui donum ueræ fidei à Spiritu ſancto accepit. Porrò quum hæc omnia ab hoc Aëtio per dialecticam quandam artem ac ſyllogiſticam humanarum præſtigiarum uerſutiam in capitibus quadragintaſeptem relata tractauerimus, hortamur uos ô Chriſtiani ac ſerui CHRISTI, & filij ueritatis, ut hæc diligenter legatis, & ſtatim cognoſcetis omnem ipſius terrenam uanitatem, & doctrinam à Spiritu ſancto alienam. Nam non fuit auſus uel in una dictione mentionem facere diuinæ Scripturæ, aut alicuius dicti ueteris aut noui Teſtamenti, non ex lege, non ex Prophetis, non ex Euangelijs, non ex Apoſtolis: non alicuius Patriarchæ teſtimonium afferre: non ipſius Saluatoris, non Patris, non ſancti Spiritus dictum per Apoſtolos relatum, aut per Prophetas: quo penitus per ſe deprehenderetur ab amicis ueritatis, quod omnino alienus eſt à Deo et ipſius fide. Arbitror autem nos ſufficienter pro uiribus ad propoſitiones ipſius reſpondiſſe, inerudito quidem ſermone, uerum cōfirmatione à diuinis Scripturis & pia ratiocinatione ſumpta. Et quandoquidē abunde in cōfutationibus aduerſus ipſum de fide palàm diſſeruimus, hæc ſufficere putamus, ut ne ampliore facto additamento, moleſtiam quādam ampliorem legentibus exhibeamus. Cæterum rurſus pauca ex quibus ipſe mente elatus eſt, poſt alienā ſuam fidem, & in CHRISTVM ac ſanctum ipſius Spiritum inimicitiam, & quæ auſum eſt os ipſius ac diſcipulorum eius audacter in altum eructare, & ingentes blaſphemias proferre, compendiò dicam. Hic etenim cum ſuis ſectatoribus inani imaginatione deceptus eſt ſupra omnes homines, nō in eo quod noſcant Deum ſecundum fidem, ſed natura ſecundum ſcientiam, uelut etiam ſupra alicubi memini. Dicunt enim ipſi non ſimpliciter ſe noſſe Deum in cognitione fidei, ſed uelut cognoſcit quis omne uiſibile & quod manibus ſuis contrectat, uelut ſi quis in manus accipiat lapidem aut lignum, aut alterius cuiuſdam materiæ inſtrumentū. Sic enim dixit hic generoſus, nempe, ita noui Deum ſicut meipſum, & non intantum noui meipſum ſicut Deum. Cæterum ſtulta dicere & audire, multis quidem cōtingit ad fraudem, prudentibus uero in ludibrium. Quis enim ueſanus ac furioſus non poteſt etiam alios furioſos facere, maxime ſequentes & obedientes? Si enim quis interrogauit ipſum & diſcipulos ipſius ac dixit, Nerecenſe mihi quod Deum noſcas incomparabilem & incōprehenſibilem, qui ſecundum ſpeciem quidem non comprehenditur, uerum per fidem à ſeruis cognoſcitur: ſed dic ac recenſe mihi fundamenta terræ, promptuaria abyſſi, uenas maris, inferni locum, aëris menſuram, cœlorū formam & craſſitudines, quod eſt ſummum ſupernorū, quod eſt extremum infernorum, quid in dextra, quid in ſiniſtris, creationē ac formationem tuj ipſius mihi diſſere, et eorum quæ in terra ſunt inenarrabilia, numerū ac menſuras. Vbi hæc audiuerunt, uelut percepimus ab his qui ab ipſis decepti ſunt, ad ſophiſticos prætextus declinantes per cauillum dicunt, ab illo uidelicet edocti. Omnia hęc corporalia, & ſunt, et noſſe nō poſſumus. Deum autem qui ipſa fecit, nouimus clare quis eſt,

& qualis eſt, & quomodo eſt. Quis autem, his auditis, non ſtatim riſum effuderit? Stolidum enim eſt hoc totum, quod opificem incomparabilem ac inenarrabilem dicit ſe noſſe & exacte ſcire, (atq; utinā dixiſſet ſe per fidem noſſe & exacte cognouiſſe, & non ſecundum ſcientiam quandam ac noticiam cōtrectationis dicere auſus eſſet) quæ uero ab ipſo incomparabili facta ſunt, dicit ſeipſum & ſuos non ſcire, eo quod ſecundum ſpeciem apud uidentes in admiratione eſſe poſſunt: maxime quum ubiq; diuinæ Scripturæ clare de Deo prædicent, inuiſibilem ipſum eſſe & incomprehenſibilem, & nullamentis ui cognoſcibilem, ſolum autem per fidem in ueritate cognoſci quod eſt, & diligentibus ipſum mercedis retributor fit. Quū porrò quis ex recte ſentientibus de Dei gloria, fideq; ac dilectione, & incomprehēſibilitate dixerit ipſis, Nos nouimus Deum inuiſibilem, inenarrabilem, nouimus autem ipſum reuera exiſtentem inuiſibilem ac incomprehenſibilem: per cauillum ac ludibrium uelut fabulam quandam recenſere auſus eſt hic qui nouam dialecticam nobis producit, Cui igitur, inquit, ſimiles eſtis, & ueſtra illa fides? uirgini corruptæ, cæcæ exiſtenti & ſurdæ ac mutæ: quæ quidem quod corrupta eſt omnibus qui ipſam noſcunt, oſtēdit, interrogata autem quis ſit uiolator, non audit ut intelligat: & neq; uidit corruptorem, eo quod cęca eſt: neq; eloqui poteſt, quoniam muta eſt. Verum hæc ipſius fabula uice uerſa in ipſum retorqueri poteſt, iuxta id quod ſcriptum eſt, „ Conuertat̃ labor ipſius in caput ipſius. Et, Cadet in foueam quam fecit. & quæ ſunt his ſimilia. Ipſe enim ſimilis eſt cæco ex natiuitate ſic genito, loquenti autem & multa loquenti ac audienti, & ſcienti quidem albi ac nigri nomen, cærulei quidem ac praſini ac fului, & aliorum diuerſorum nominum, lucisq; ac tenebrarum, quorum nomina quidem auribus percepit, nō tamen cognoſcit quid ſit ſpecies, ac forma, neq; omnino poteſt ipſam interpretari, eo quod ab initio cęcus genitus eſt, et uarietatem uniuſcuiuſq; qualitatis colorum ignorat, itemq; formam. Vnumquodq; enim horum nominum conuenientem diſcretionem per ſenſum uiſus habet, non autem per ſermonem, neque per contrectationem ac tactum probari poteſt, ab eo qui ab initio formam non nouit. Quum igitur hi qui à natiuitate cæci ſunt, de his differentes, & nigrum albo opponi ſcientes, & uiridi cœruleum ac purpureum & coccinum, atq; alios colores, interrogauerint à nobis qualitatem formæ, & uniuſcuiuſque qualitatis colorem, neque dicere poſſunt, neque à uobis doceri, ſed ſolum per rationem mentes ſuas perſuadent, decipiunt autem audientes, uelut perfectæ diſcretionis gnari, etiamſi uerbis dicant, ignorantiam tamen per incomprehenſibilitatem poſſidentes. Sic etiam hic prodit nobis de Deo dicens, & de nobis quidem per cauillum prędicat mutę & ſurdæ ac cæcæ uirginis corruptionem, quum ipſe per ſuas blaſphemias magis ſit corruptus, & ignorantiam uelut à natiuitate cæcitatẽ adeptus: loquens quidem de Deo, uerbis autem aſſimilans, & diſcipulos ſuos ad impudentiam inſtituens, nihil enim ipſi nō audent. Blaſphemant quidem igitur Prophetarum nomina & Apoſtolorum, quum ab aliquibus redarguuntur ac caſtigantur decurrentes & reſilientes ac dicentes, hoc Apoſtolus uelut homo dixit. Aliquando uero, quid mihi profers ea quæ ſunt in ueteri Teſtamento? Non eſt autem hoc mirum iuxta ea quæ ab ipſo Saluatore dicta ſunt, nempe, Si patremfamiliâs Beelzebub uocauerunt, quanto magis domeſticos ipſius? Si itaq; ipſum Dominum & ueram ipſius gloriam negant, quanto magis Prophetas ipſius & Apoſtolos. Quin & in ampliorem inſaniam delati ipſius ſunt diſcipuli, & horum ſucceſſor Eunomius quidā falſo appellatus, qui adhuc hodie ſupereſt in uita magnum & temerarium flagitium. Rebaptizat enim iam baptizatos, non ſolum eos qui ab orthodoxis & ſectis alijs ad ipſum ueniunt, ſed etiam eos qui ab ipſis Arianis. Rebáptizat autem ipſos in nomen Dei increati, & in nomen filij creati, & in nomen ſpiritus ſanctificatiui, & à creato filio creati. Quo uero tota nequiciei & orcheſtræ ac ſcenæ ipſorum

Impudentia Aëtianorum.

Anabaptiſtæ.

ſorum officina conſpiciatur, quod non eſt fides, quæ ab ipſis prædicatur, ſed ferè dixerim mimorũ officina, affirmarũt quidam, quod in caput baptizat eos qui ab ipſo rebaptizantur, pedibus ſurſum uerſis, & capite deorſum. Et ſic per iuſiurandum cogit ipſos iurare, ut ne reſiliant à tali hęreſi ab ipſo inſtituta. Aiunt autem eundem Aëtium poſt obitum Conſtantij, à Iuliano rege ab exilio reuocatum eſſe, quum adhuc eſſet diaconus ſuæ hæreſis, & à ſuæ hæreſis epiſcopo ad epiſcopatum euectum eſſe. Hæc ſunt quæ ad nos de Aëtio & diſcipulis ipſius peruenerũt, quibus aliqui Anomœorum nomen impoſuerunt, eo quod amplius & uehemẽtius adhuc Arij hæreſim amplexi ſunt & ſequuti. Quæ ſanè cum pro uiribus exacte ex Dei auxilio recenſuerimus, & uelut multipedem ſcolopendrã, & reptile quod Iulus uocatur, per ueritatis pedem conculcauerimus, & uera unigeniti confeſſione contriuerimus, conſueto more Deo gratias agentes, & ipſius potentiam in auxilium noſtræ imbecillitatis cupientes, ad reliquas deinceps pro uiribus ac captu noſtro ô dilecti, tranſeamus, ipſum inuocantes, uelut dixi, Dominum, ut adſit nobis ad illas oſtendendas, & confutationem ipſarum faciendam, quo per uirtutem potentię ipſius poſſimus implere promiſſionem tenuitatis ac paruitatis noſtræ. *Scolopendra multipes. Iulus reptile.*

Finis Primi Tomi Tertij Libri Epiphanij.

SECVNDI TOMI TERTII LIBRI D. EPIPHANII, AVT SEPTIMI, ET VLTIMI TOMI, IVXTA numeri ab initio diuiſionem, hæreſes quatuor ſunt, hoc modo.

1 *Dimœritæ, qui non perfectam Chriſti incarnationem confitentur. Quorum aliqui coeſſentiale corpus Deitati dicere auſi fuerunt, quidam uero animam ipſum accepiſſe negabant. Aliqui autem propter dictum hoc, Et uerbum caro factum eſt: huic dicto innitentes negabāt à creata carne, hoc eſt Maria, ipſum carnem accepiſſe, & contentioſe ſolum Verbum carnem factum eſſe dicebant. Poſtea uero haud ſcio quo conſilio, mentem ipſum non accepiſſe dicunt.*

2 *Antidicomarianitæ, qui ſanctā Mariam ſemper uirginem, poſtquā genuit Saluatorem, ipſi Ioſeph copulatam fuiſſe dicunt.*

3 *Collyridiani, qui in nomen eiuſdem Mariæ in die quadam anni ſtata, collyridem quandam offerunt, quibus indidimus Collyridianorum nomen.*

4 *Maſſiliani, quos interpretari poſſis precatores. Cōiunguntur his hæreſes à Græcis introductæ, nempe Euphemitæ, & Martyriani ac Sataniani. Hæc eſt ſeptimi tomi ſumma, & trium librorū finis. Simul autem omnes hæreſes octoaginta ſunt. In ipſo porrò fine huius tertij libri, ac ſeptimi tomi, poſtremum fides catholicæ Eccleſiæ habetur, & Apologia pro ueritate, & prædicatio Euangelij Chriſti, & catholicæ ac apoſtolicæ Eccleſiæ character, quæ eſt ab æterno, uerum per temporum ſucceſſionem manifeſtiſſime in Chriſti aduentu in carne reuelata eſt.*

Contra

Contra Dimœritas, hæreſim LXXXVII.

CONSEQVENTER ab his quas retulimus, rurſus grauis moleſtaq; & à fide aliena nobis prodijt in uitæ præſumptione ſententia atq; hæreſis, ex qua cauſa nõ habeo, quod dicam, ſed ut ne quieſceret qui ſemper cõturbat humanam naturam, et bello, ut ita dicam, infeſtat diabolus, amara ſua uenena admirandis edulijs immittens, & uelut in melle amaritudinem ammiſcens, per quoſdam quorũ uita in ſumma admiratione eſt, & qui ob orthodoxæ fidei laudẽ ſemper prædicatur. Nam hoc ipſius opus eſt, qui ab initio patri noſtro Adam inuidit, & ab omnibus hominibus inimicus eſt. Et quemadmodum à quibuſdam ſapientibus dictum eſt, quod inuidia ſemper magnis ſucceſſibus aduerſatur: ſic etiam per magnas perſonas quoſdã prætextus ille immiſit, ut nos & ſanctam Dei Eccleſiã inuexatos non ſineret, ſed turbas ſemper cieret, & bello impeteret. Viſum eſt enim quibuſdam, & his ex nobis progreſſis, & in magna exiſtimatione degẽtibus, & qui apud nos & omnes orthodoxos ſemper in laude ac admiratione fuerũt, ut mentem à CHRISTI in carne aduentu abiecerint ac dixerint, Quod carnem accepit CHRISTVS ubi uenit Dominus noſter, itemq; animam, mentem uero non accepit, hoc eſt perfectum hominem. Quid autem ex hoc uitæ contulerunt, non habeo quod dicere poſſim, aut à quibus prioribus didicerint: aut quod utile ex hoc lucrati ſint: aut nobis & audientibus ac ſanctæ Dei Eccleſiæ commodarint. Nihil profectò, præterquam turbam & diuiſionem in nobis excitarunt, triſticiamq; ac damnum mutuæ dulcedinis ac dilectionis induxerunt. Nam diuinarum Scripturarum conſequentiam ac rectitudinem, & innocentiæ confeſſionem, propheticamq; ac euangelicam & Apoſtolicam fidem relinquentes, ſophiſticam & fabuloſam ſententiã nobis falſo inuexerunt, cum qua etiam multorum grauium malorum conſequentiam: implentes in ſeipſis id quod dictum eſt, Quod diſcedent quidam à ſana doctrina, intenti fabulis ac uanitatibus. Senex reuerendus, & nobis ſemper dilectus & beato Papæ Athanaſio, omnibusq; orthodoxis, Apollinarius à Laodicea, hic erat qui in principio hoc uerbum excogitauit ac produxit. Et primum quidem ubi audiuiſſemus à quibuſdam ipſius diſcipulis, fidem nõ habebamus, quod talis uir hanc ſententiam in uitam inuexiſſet, amplius in expectatione ſpei longanimes, donec rei certitudinem cognoſceremus. Dicebamus enim eos qui ad nos ab ipſo uenerant, non intelligere profunditatem eorum quæ à tam docto ac prudente doctore dicerentur, & à ſeipſis hæc dicere quę ab ipſo non didiciſſent. Multa enim erant in his qui ad nos uenerant, quæ ambigua erant. Quidam enim ipſorum auſi fuerunt dicere, CHRISTVM ex ſupernis corpus detuliſſe. peregrinus autem ſermo in cogitatione hominum permanens uehementem profectum faciebat. Alij uero ex ipſis, etiam animã accepiſſe CHRISTVM negauerunt. Quidam etiam coeſſentiale corpus CHRISTI deitati dicere auſi ſunt, & orientales partes in multam turbam concitarunt, propter quos neceſſe fuit Synodum conuocari, & tales anathemate ferire. Sed & commentarij facti ſunt, quorum exemplaria ad beatum Papam Athanaſium miſſa ſunt. Propter quam exemplariorũ cauſam etiam ipſe beatus coactus eſt ſcribere epiſtolam, contra eos qui talia dicunt, minis adiectis, atq; eam epiſtolam ad reuerẽdiſſimum epiſcopum Epictetum miſit. Dignatus eſt enim de hoc uel ipſis turbatoribus reſpõdere. Clare uero de fide idem beatus Papa ſcripſit, & qui illa dicunt, ac turbas excitant, eos exterminauit. Cuius ſanè epiſtolæ exemplar hic apponere per totum neceſſarium duxi, & eſt hoc.

Mentem in Chriſto negantes.

Apollinarius.

Athanaſij epiſtola. Epictetus epiſcopus Corinthiorum.

Athanaſius epiſcopus Alexandriæ, ad Epictetum epiſcopum Corinthiorum.

EGo quidem putabam omnem uaniloquentiam omnium, qui uſquam ſunt hæretici ſedatam eſſe ex Synodo in Nicæa habito. Nam fides quam in ipſa confeſſi ſunt patres ſecundum ſanctas ſcripturas, ſufficiens ad cõfutandam omnem impietatem, & confirmandam piam in CHRISTO fidem. Propterea ſanè etiam nunc diuerſis habitis Synodis, in Gallia & Hiſpania ac magna Roma, omnes qui conuenerunt eos quidem, qui occultant & Arij dogma ſpirant, Auxentium inquam in Mediolano, & Vrſacium & Valentem ac Gaium à Pannonia, uniuerſali ſuffragio, uelut ab uno ſpiritu commoti, deteſtati ſunt. Scripſerunt autem quoquo uerſus, propterea quod tales ſibi

Nicænæ Synodi autoritas

ipſis Synodorum nomina excogitabant, ut nulla in catholica Eccleſia Synodus nominetur, niſi ſola ea quæ habita eſt in Nicæa, quæ omnis hæreſis trophæum eſt, & præſertim Arianæ, propter quam maxime etiam tunc Synodus congregata fuit. Quomodo itaq; poſt tot facta aliqui adhuc ambigere, aut quæſtionẽ mouere conantur? Si quidem igitur ex Arianis ſunt, nihil miri eſt, ſi ea quę contra ipſos ſcripta ſunt, calumniantur: quemadmodum etiam Græci quum audiunt, Simulachra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum, ſtulticiam putant ſancti Spiritus doctrinam. Si uero ex his ſunt qui recte credere & ea quæ à patribus manifeſtata ſunt, amplecti ſibi uidentur, per quæſtionem deſtruere uolentes, nihil aliud faciunt, quàm uelut ſcriptum, proximo potum prębent turbidam cõfutationem, in nullã uero utilitatem uerbis contendunt, quàm ad ſubuertendos ſimplices. Hæc autem ſic ſcribo, quum adeptus ſim commentarios à pietate tua factos, qui ne ſcribi debebant, ut ne memoria quidem aliqua ipſorum ad poſteritatem trãſmitteretur. Quis enim unquã talia audiuit? Quis au-

» tem docuit aut dicit, Ex Sion non exibit Verbum Domini, & lex Dei ex Hieruſalem: hæc uero quando exiuerunt? Qualis infernus eructauit, ut coeſſentiale dicatur corpus ex Maria Verbi deitati? Aut quod Verbum, in carnem & oſſa ac pilos, & totum corpus tranſmutatum eſt, & à propria natura immutatum? Quis uero omnino audiuit à Chriſtianis, quod adoptione & non natura corpus geſtauit filius? Aut quis adeò impius fuit, ut dixerit ſimul ac ſenſerit, quod deitas ipſius quæ eſt coeſſentialis patri, ipſa circumciſa eſt, & imperfecta ex perfecta facta, & quod in ligno clauis affixum erat, nõ erat corpus, ſed ipſa opifex naturæ eſſentia? Quis uero audiens, quod non ex Maria, ſed ex ſua eſſentia tranſmutauit ſibiipſi Verbum deſideratum corpus, dixerit Chriſtianum eſſe eum qui hęc dicit? Quis autem nefariam hanc excogitauit impietatem, ut uel in mentem uenerit ut diceret, Qui dicicit ex Maria eſſe Dominicum corpus, non amplius Trinitatem, ſed quaternitatem in deitate docet? Quare propter hoc hi qui ſic ſentiunt, carnem quam induit Saluator ex Maria, eſſentiæ ipſius Trinitatis dicunt. Vnde uero rurſus eructauerunt aliqui æqualem prædictis impietatem, ut dicant non eſſe recentius corpus deitate ipſius Verbi, ſed conſempiternum ipſum per omnia genitum eſſe, quandoquidem ex ſapientia conſtat. Quomodo uero etiam dubitare auſi ſunt hi qui appellantur Chriſtiani? Si Dominus qui ex Maria prodijt, filius quidem eſſentia & natura Dei eſt, uerum quãtum ad carnem ex ſemine Dauid eſt, carnis autem ſanctæ Mariæ: qui igitur adeò audaces fuerunt, ut dixerint CHRISTVM carne paſſum ac crucifixum, non eſſe Dominũ ac Saluatorem & Deum & filium patris? Aut quomodo Chriſtiani uolunt nominari hi qui dicunt in ſanctum hominem, uelut in unum ex Prophetis ueniſſe Verbum, & nõ ipſum hominem factum eſſe, accepto ex Maria corpore: ſed alium eſſe CHRISTVM, & alium Dei filium, qui ante Mariam & ante ſæcula filius eſt patris? Aut quomodo Chriſtiani eſſe poſſunt, qui dicũt alium Deum eſſe, & aliud eſſe Dei Verbum? Hæc erant in commentarijs indifferenter quidem dicta, unam uero & eandem ſententiam habentia reſpicientem ad impietatem. Propter hæc

diſceptabant

bant ac litigabant inter ſe hi qui gloriantur ob cõfeſſionem patrum in Nicæa factam. Ego uero admiratus ſum pietatis tuæ patientiã, quod non compeſcuit eos qui talia dicunt, & piam fidem ipſis propoſuit, quo aut ea audita quieſcant, aut cõtradicentes, uelut hæretici nominent̃. Nam prædicta, neq; dicta, neq; audita ſunt apud Chriſtianos, ſed omni modo ab apoſtolica doctrina aliena ſunt. Quapropter ſanè & ego illorum dicta nude in epiſtolã inſcribi feci, quo etiam is qui audit ſolum, uideat turpitudinem in ipſis ac impietatẽ. Etſi autẽ oportebat eorũ qui hęc excogitauerunt turpitudinẽ pluribus accuſare ac redarguere, attamen bonũ eſſe duxi hactenus et nihil amplius per epiſtolam ſcribere. Nam quæ ita palàm uitioſa oſtendunt̃, amplius exerçere, & curioſius inueſtigare nõ oportet, ut ne contentioſis uelut ambigua putent̃. Hoc uero ſolũ ad talia reſpondere ac dicere ſatis eſt, Quod nõ ſunt hæc catholicæ Eccleſiæ, neq; patres hęc docuerunt aut ſenſerunt. Quo uero nõ ex perpetuo ſilentio noſtro, occaſionẽ impudentem ſibiipſis illi malorũ repertores arripiãt, bonũ fuerit paucorum ex diuinis Scripturis mentionẽ facere. fortaſſis enim uel ſic reueriti ceſſarint à ſordibus his inuentis. Vnde uobis in mentẽ uenit ô boni, & dicatis coeſſentiale eſſe corpus ipſius Verbi deitati? præſtat enim ab hoc ordiri, ut ubi hoc putidũ oſtenſum eſt, etiam omnia alia talia eſſe oſtendant̃. Ex Scripturis enim nõ poteſt hoc inueniri, Deũ enim in humano corpore fuiſſe dicunt. Sed & patres in Nicæa congregati, nõ corpus, ſed ipſum filium dixerũt coeſſentialẽ patri: & hunc quidẽ ex eſſentia patris, corpus uero ex Maria eſſe, rurſus confeſſæ ſunt Scripturæ. Aut igitur negate Synodum Nicænam, & uelut hæretici hæc falso inducite: aut ſi uultis filij patrũ eſſe, ne ſentiatis præter illa quæ ipſi ſcripſerunt. nam ex hoc abſurditatẽ ſpeculari uobis licet. Si coeſſentiale eſt Verbũ corpori ex terra natura habenti, coeſſentiale aũt eſt Verbũ patri iuxta patrum cõfeſſionẽ, coeſſentialis erit etiã ipſe pater corpori ex terra facto. Et quid ſuccenſetis Arianis, qui ipſum filium creaturã dicunt? Dicunt enim & ipſi patrẽ coeſſentialem creaturis. Et quum ad aliam pietatẽ tranſeuntes dicatis, in carnẽ, & oſſa ac pilos & neruos atq; totũ corpus, Verbum tranſmutatũ eſſe, & à propria natura immutatũ, tempeſtiuum fuerit uos dicere palàm ex terra ipſum factum eſſe. Ex terra enim, oſſiũ et totius corporis natura eſt. Quæ igitur eſt tanta demẽtia, ut etiã aduerſus uoſipſos pugnetis? coeſſentiale quidem dicentes Verbum corpori, aliud ad aliud ſignificatis, in carnem uero ipſius Verbi mutationem tranſmutatã eſſe imagini. Et quis deinceps uos ferre poterit uel loquẽtes tantum hęc? Supra omnes enim hęreſes ad impietatẽ declinauiſtis. Si enim coeſſentiale eſt Verbum corpori, ſuperflua eſt Mariæ mentio & uſus, quum poſſit corpus etiam ante Mariam ſempiternè eſſe, quemadmodum ſanè eſt etiam ipſum Verbum, ſiquidem ſecundũ uos eſſentiale eſt corpori. Quæ uero eſt utilitas aduẽtus Verbi, quo aut ſuam ipſius coeſſentialitatem indueret: aut à propria natura immutatũ, corpus fieret? Non enim ipſa ſeipſam apprehendit deitas, quo & coeſſentialitatem ſuam induat. Sed neq; peccauit Verbum, quod aliorũ peccata redemit, quo mutatũ in corpus, ſeipſum pro ſeipſo oblationem offerat, & ſeipſum liberet. at non eſt ita, abſit. Semen enim Abraæ apprehendit, uelut Apoſtolus dixit: unde debuit per omnia fratribus aſſimilari, & aſſumere ſimile nobis corpus. Quapropter etiã uere ſubiacet Maria, ut ex ipſa hoc accipiat, et uelut propriũ pro nobis ipſum offerat. Et hanc Eſaias prophetãs oſtendebat dicens, Ecce uirgo in utero habebit, et pariet: Gabriel aũt mittit̃ ad ipſam, nõ ſimpliciter ad uirginẽ, ſed ad uirginẽ deſponſam uiro, quo ex ſpõſo oſtendat Mariã uere hominẽ eſſe. Et partus meminit Scriptura, & dicit Faſcijs inuoluit. et beata prædicabant̃ ubera quæ ſuxit. Et oblatũ eſt ſacrificiũ, uelut aperuerit genitus uterũ. Hæc uero omnia parientis uirginis ſigna ac notę erãt. Sed & Gabriel cautè ipſi nũciũ attulit, dicẽs nõ ſimpliciter, quod naſcitur in te, ut ne forinſecus introductũ ipſi corpus putaret̃, ſed ex te: quo id quod naſcitur ex ipſa, palàm ex natura eſſe crederetur. et hoc oſtẽdit etiam natura.

Nam

Nam impoſſibile eſt, corpus uirginis lac ferre quæ non peperit. Et impoſſibile eſt lacte
nutriri corpus & faſcijs inuolui, quod non prius natura genitum eſt. Hoc eſt quod cir
cumciſum eſt octauo die, hoc Simeon in ulnas ſuſcepit, hoc puer fuit & creuit, & de-
cem annorũ factum ad trigeſimum annum peruenit. Nõ enim uelut quidam putaue-
runt, eſſentia ipſa Verbi mutata circũciſa eſt, quũ ſit inalterabilis & immutabilis, ipſo
,, quidem Saluatore dicente, Videte me, quoniam ego ſum, & non alteratus ſum: Pau-
,, lo uero ſcribente, IESVS CHRISTVS heri & hodie idem & in ſæcula: ſed in circum
ciſo corpore & geſtato, et quod comedit ac fatigatũ eſt, & in ligno affixum ac paſſum,
erat paſſionis exors & incorporeum Dei Verbum. Hoc erat in monumẽto poſitum,
quando ipſe iuit ad prędicandũ etiam ſpiritibus in carcere, uelut Petrus dixit: id quod
maxime oſtendit dementiã eorum, qui dicunt in oſſa et carnem mutatũ eſſe Verbum.
Si enim hoc eſſet, nõ fuiſſet opus monumento, ipſum enim iuiſſet per ſeipſum corpus
ad prædicandũ ſpiritibus in inferno. Nunc uero ipſum quidem Verbum iuit ad præ-
Naturarum in Chriſto ratio dicandum, corpus autem ſindone inuolutũ depoſuit Ioſeph à Golgotha. Et oſtẽſum
eſt omnibus quod nõ corpus erat Verbum, ſed corpus erat Verbi. Et hoc ubi ex mor
tuis reſurrexiſſet, cõtrectauit Thomas, & uidit in ipſo typos clauorum, quos ſuſtinuit
ipſum Verbum, uidens ipſos configi in proprio corpore, & quũ poſſet prohibere, nõ
prohibuit. Sed & quæ propria ſunt corporis, incorporeũ uerbum uelut ſua ipſius ſibi
propria faciebat. Nam quũ corpus uerberaretur à miniſtro, uelut ipſum pateretur di-
,, xit, quid me cædis? Et quũ natura intangibilis eſſet, tamen dicebat: Dorſum meum de-
di in flagella, & nõ auerti faciem meam ab inſputamentis. Quæ enim humanitas Ver
bi patiebatur, ea in ipſa degens Verbum ad ſeipſum referebat: quo nos Verbi deitate
participes fieri poſſemus. Et erat admirabile prętẹr omnem opinionem, quod idem e-
rat quod patiebatur, & quod nõ patiebatur. patiebatur quidem, quoniam proprium
ipſius corpus patiebat̃, & in ipſo quod patiebatur erat. Non patiebatur aũt, quoniam
natura Deus exiſtens, Verbum paſſionis exors eſt. Et ipſum quidem incorporeũ, erat
in paſſibili corpore. Corpus uero habebat in ſeipſo paſſionis exors Verbũ, quod im-
becillitates ipſius corporis delebat. faciebat autẽ hoc, & fiebat ſic, ut ipſum quæ noſtra
ſunt ſuſcipiens, & oblationem offerens, ipſa obliteraret: de cætero ſuis ipſius nos am-
,, plexum faceret Apoſtolum dicere: Oportet corruptibile hoc induere incorruptibilita
tem, & mortale hoc induere immortalitatem. Non autem adoptione hæc fiebãt, uelut
rurſus aliqui opinati ſunt, abſit: ſed reuera in ueritate homine facto Saluatore, totius
hominis ſalus facta eſt. Si enim adoptione erat in corpore Verbum, uelut illi uolunt:
quod autem adoptione dicitur, imaginatio eſt & apparentia, reperitur quod in appa-
rentia etiam ſalus & reſurrectio hominum dicatur, iuxta impientiſſimi Manichæi ſen-
tentiam. Atqui non in apparentia ſalus noſtra facta eſt, neq; corporis ſolum, ſed totius
hominis, animæ & corporis uere in ipſo ſalus facta eſt. Humanũ igitur natura eſt &
uerum corpus Saluatoris quod ex Maria aſſumpſit, iuxta diuinas Scripturas. uerum
autem erat, quoniam idem erat cum noſtro. Soror enim noſtra eſt Maria, quia omnes
ex Adam ſumus. Et de hoc nemo dubitauerit, qui reuocarit in memoriã ea quę Lucas
ſcripſit. Poſtquã enim reſurrexit ex mortuis, putantibus quibuſdã quod non uiderent
Dominũ in corpore ex Maria accepto, ſed pro hoc ſpiritum conſpicerent, dicebat: Vi
,, dete manus meas & pedes meos, & typos clauorũ, quoniam ego ipſe ſum: contrectate
,, et uidete, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, quemadmodũ uidetis me habere. Et
,, hoc locutus, oſtendit ipſas manus & pedes. Ex quibus uerbis etiã rurſus redargui poſ-
ſunt, qui auſi fuerunt dicere, in carnem & oſſa mutatũ eſſe Dominũ. Non enim dixit,
quemadmodũ me uidetis carnẽ & oſſa eſſe, ſed habere, ut ne ipſum Verbũ in hæc mu
tatũ putaret̃, ſed idẽ & ante mortẽ, & poſt reſurrectionẽ eſſe crederetur. Quũ aũt hęc
ſic habeãt demonſtrationẽ, ſuperuacaneum eſt adhuc alia attingere, & de ipſis aliquid

tractare: quum corpus in quo erat Verbum nõ ſic coeſſentiale deitati, ſed uere ex Ma-
ria natũ, & ipſum Verbum non mutatũ ſit in oſſa & carnem, ſed in carne fuerit. Nam
quod apud Ioannem dicitur, Verbum caro factũ eſt: hanc ſententiam habet, quemad-
modum etiam ex ſimili hoc inueniri poteſt. Scriptũ eſt enim in Paulo, CHRISTVS
pro nobis factus eſt maledictio: & quemadmodum non ipſe factus eſt maledictio, ſed
quia maledictionẽ pro nobis ſuſcepit, dictum eſt maledictionem factum eſſe: ſic etiã ca
ro factum eſt Verbũ, non mutatum in carnem, ſed quia carnem pro nobis ſuſcepit, &
factus eſt homo. Etenim dicere, Verbum caro factũ eſt, ęquale eſt, uelut ſi dicas, homo
factũ eſt, iuxta id quod dictum eſt in Ioële, Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem car
nem: non brutorũ erat promiſſio, ſed in homines uergit, quorũ gratia etiam homo fa
ctus eſt Dominus. Hoc uero dicto hanc ſententiã habente, meritò condemnabunt ſe-
ipſos omnes qui putauerunt eſſe ante Mariam, carnem quę eſt ex ipſa, & ante hanc ha
buiſſe Verbum animã humanam, & in ipſa ante aduentum ſemper fuiſſe. Quieſcent
etiam qui dixerunt carnem non eſſe ſuſceptiuã mortis, ſed eſſe hanc immortalis natu-
ræ. Si enim non mortuus eſſet, quomodo Paulus tradebat Corinthijs quod etiam ac-
cepit, quod CHRISTVS mortuus eſt pro peccatis noſtris, iuxta Scripturas? Quomo-
do uero etiã omnino reſurrexit, ſi non prius mortuus eſt? Erubeſcant aũt uehementer
quibus omnino in mentem uenit, poſſe fieri pro Trinitate quaternitatẽ, ſi dicatur ex *Quaternitatẽ inducentes.*
Maria eſſe corpus. Etenim ſi coeſſentiale dixerimus corpus Verbo, manet Trinitas
Trinitas, quum nullum peregrinũ Verbum ad ipſam accedat. Si uero hominem dixe
rimus corpus quod eſt ex Maria, neceſſariò peregrino exiſtẽte ſecundũ eſſentiam cor-
pore, & exiſtente Verbo in ipſo: quaternitas fit pro Trinitate, propter corporis appo-
ſitionem. Hæc quũ ſic dicant, non intelligunt quod ſibijpſis cõtradicunt. Nam etiam
ſi non ex Maria dicãt corpus, ſed ipſum coeſſentiale Verbo, nihilo minus quod ſimu
larunt ne ſanè ſic ſentire putarenẽ, hoc ipſum iuxta ipſorum dementiã, quaternitatem
dicere demonſtrari poteſt. Sicut enim filius exiſtens ſecundũ ipſos coeſſentialis patri,
nõ eſt ipſe pater, ſed filius ad patrẽ dicitur coeſſentialis. Sic coeſſentiale corpus Verbo,
nõ eſt ipſum Verbum, ſed aliud coeſſentiale ad Verbũ. Quum aũt aliud ſit, erit ſecun-
dum ipſos ipſorũ Trinitas, quaternitas. Non enim uera & reuera, perfecta ac indiuiſi-
bilis Trinitas ſuſcipit additionẽ, ſed ea quę ab his eſt excogitata. Et quomodo amplius
Chriſtiani ſunt, qui aliũ, præter eum qui eſt Deus excogitãt? Rurſus enim etiam in alio
ipſorũ ſophiſmate deſipientiam eorũ uidere licet. Si uero propterea quod eſt et dicitur
in Scripturis, ex Maria eſſe et humanũ Saluatoris corpus: putant pro Trinitate quater
nitatem dici, ut corpus uelut additamentũ dicatur: longe aberrãt, creaturã creatori ad-
æquantes, & putantes poſſe deitatẽ additamentũ accipere: & ignorant quod non pro
pter additamentũ deitatis Verbum caro factum eſt, ſed ut caro reſurgeret: neq; ut me-
lius fieret Verbum progreſſum eſt ex Maria, ſed ut humanum genus liberaret. Quo-
modo igitur poſſibile eſt corpus per Verbum liberatum & uiuificatum, facere addita
mentum ad deitatem ipſi uiuifico Verbo? Nam humano potius corpori magna acceſ-
ſio et additamentum contigit, ex Verbi ad ipſum ſocietate ac unione. Ex mortali enim
factum eſt immortale: & quum animale eſſet, ſpirituale factum eſt, & ex terra factũ, cœ
leſtes portas pertranſijt. Atqui Trinitas etiam ubi accepit Verbum ex Maria corpus,
Trinitas eſt, non ſuſcipiens additionem neque detractionem: ſed ſemper perfecta eſt,
& in Trinitate una deitas cognoſcitur, atque ſic in Eccleſia prædicatur, unus Deus qui
eſt Verbi pater. Ex hoc porrò conticeſcent de cætero & hi qui aliquando dixerũt eum
qui ex Maria prodijt, non eſſe ipſum CHRISTVM & Dominum & Deum. Si e-
nim non Deus erat in corpore, quomodo ſtatim progreſſus ex Maria, uocatus eſt E-
manuel, quod eſt, ſi interpreteris, nobiſcũ Deus? Quomodo uero etiam Paulus, ſi nõ
Verbum erat in carne, Romanis ſcripſit, Ex quibus CHRISTVS, quantũ ad carnem

attinet

attinet, qui eſt in omnibus Deus benedictus in ſæcula, Amen. Igitur confiteantur qui
prius negabant crucifixum eſſe Deum, ſe erraſſe, credentes omnibus diuinis Scriptu-
ris, maxime uero Thomæ, qui poſtquã uidit in ipſo clauorum typos exclamauit, Do-
minus meus & Deus. Deus enim & Dominus gloriæ exiſtens filius, erat in ignomi-
nioſe crucifixo & honore exuto corpore. Corpus uero patiebatur quidem dum pun-
gebatur in ligno, & defluxit ab huius latere ſanguis & aqua, quum uero templũ Ver-
bi eſſet, plenum erat deitate. Quapropter Sol uidens opificem ſuum, in cõtumelijs af-
fecto corpore patientem, radios contraxit, & tenebras terræ induxit. Ipſum uero cor-
pus naturam habens mortalem, ſupra ſuam naturam reſurrexit, propter Verbum in
ipſo, & à corruptione quidem ſecundum naturam ceſſauit, indumentũ autem factum
eſt Verbi. Vbi uero induit Verbum hominẽ excedens, factum eſt incorruptibile. Cæ-
terum de eo quod imaginantur quidam & dicunt, quod quemadmodũ ſuper unum-
quenq; Prophetam factum eſt Verbum, ſic etiam ſuper unum aliquem hominem ex
Maria uenit Verbum: ſuperfluum eſt tractare, quum demẽtia ipſorum palàm cogno-
ſcatur. Si enim ſic uenit, cur hic ex uirgine, & non etiã ipſe ex uiro & muliere? ſic enim
et ſinguli ſancti geniti ſunt. aut cur, quum ſic uenerit Verbum, non uniuſcuiuſq; mors
pro nobis facta dicitur, ſed ſola huius? Cur uero, quum in ſingulis Prophetis aduene-
rit Verbum, de ſolo eo qui eſt ex Maria, dicitur, quod ſemel aduenerit in conſumma-
tione ſæculorũ? Aut cur quum ſic uenerit ipſe, uelut uenit in prioribus ſanctis, alij qui-
dem omnes mortui nondum reſurrexerunt. hic uero ex Maria ſolus tertia die reſurre-
xit? Aut cur quum ſimiliter uelut alij uenerit Verbum, ſolus hic qui ex Maria prodijt,
dicitur Emanuel, uelut corpori pleno deitate & genito ex ipſa? nam Emanuel ſignifi-
cat nobiſcũ Deus. Aut cur ſiquidem ſic uenit, comedente unoquoq; ſancto, & biben
te ac fatigationem ſentiente, et moriente: non dicitur quiſq; uelut ipſe comedere ac bibe
re, fatigationemq; percipere ac mori, ſed de ſolo eo qui eſt ex Maria? Quę enim pertulit
hoc corpus, ea uelut ipſo patiente dicta ſunt. Et quum alij omnes ſolum nati aut geniti
eſſe dicãtur, de eo qui ex Maria eſt, ſolo dictum eſt, & Verbum caro factum eſt. Ex qui
bus oſtenditur, quod ad alios quidem omnes factum eſt Verbum, prophetandi gra-
tia. Verum ex Maria ipſum Verbum carnem ſibijpſi accepit, et prodijt homo, natura
quidem & eſſentia, Verbum exiſtens Dei, ſecundum carnem uero ex ſemine Dauid,
et carne Marię factus homo, uelut Paulus dixit. Hoc Verbum etiam pater oſtendit in
Iordane, & in monte dicens: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complaci-
tum eſt. Hunc Ariani quidem negauerunt, nos autem cognoſcimus adorantes nõ di-
uidentes filium & Verbum, ſed ipſum Verbum ſcientes eſſe filium, per quem omnia
facta ſunt, & nos liberati ſumus. Quapropter etiam admirati ſumus, quomodo omni-
no inter uos de his ita facta eſt contentio. Sed gratia Deo, quantum triſticia affecti ſu-
mus ex commentariorum lectione, tantum gauiſi ſumus ob horum finem. Cum con-
cordia enim diſceſſerunt, ac pacem amplexi ſunt in cõfeſſione piæ ac orthodoxæ fidei.
Hoc itaq; quum ego longe prius conſideraſſem, induxit me ut iſta pauca ſcripſerim,
quum expẽderim apud me, ne forte ex ſilentio triſticia oriatur pro gaudio, his qui con-
cordiam exhibuerunt nobis gaudij occaſionem. Rogo itaq; imprimis tuam pietatem,
& deinde etiam audientes, ut cum bona conſcientia hæc ſuſcipiatis: & ſi quidem deeſt
quid à pietate, hoc ipſum corrigatis, ac mihi indicetis: ſi uero uelut à dicendi artis impe
rito, neq; pro dignitate, neq; perfecte à me ſcriptum eſt, ut omnes noſtræ circa eloquen
tiam tenuitati ac debilitati ignoſcatis. Valete. Hactenus Epiſtola Athanaſij.

Quandoquidem igitur & Epiſtola appoſita eſt, & non ſolum ex his quæ de ipſis audi
uimus, aut ab alijs, cõtra illos ſcribere aggreſſi ſumus: ſed omnibus etiam manifeſtum
eſt, quod nulli calumniam ſtruimus: conſequenter tractationem contra ipſos arripie-
mus, quo undiq; ſuſpicionem effugiamus, uelut qui fratres noſtros calumniemur. Et

ſanè opto etiam nunc ipſis, ut corrigant ea quæ uidentur nobis moleſta eſſe, ut ne aut
ipſi noſtri damnum perpetiantur, aut nos ipſorum. Sæpe enim hoc per legationem
miſſam egimus, & adhortati ſumus, & adhuc adhortari non ceſſamus, ut tollant con-
tentionem, & ſequantur Apoſtolorum & Euangeliſtarum ac patrum diuinam con-
ſtitutionem, & confeſſionem fidei minime curioſæ & firmæ ac incommobilis & iu-
ſtiſſimæ in omnibus. Cæterùm alij in aures noſtras retulerunt, quod non hanc no-
ſtram, neque ſimilem noſtræ accepit Dominus, ubi uenit, ſed aliam à noſtra. Atque
utinam per glorificationem ac in laudem dixiſſent. Nam & ipſi dicimus ſanctum eſſe
corpus & impollutum. peccatum enim nõ fecit, neque inuentus eſt dolus in ore eius.
Et manifeſtum eſt omnibus pie de CHRISTO dicentibus ac ſentientibus. Nos au
tem etiamſi ipſum corpus idem cum noſtro ſuſcepiſſe dicimus, tamen ipſius impollu
tum eſt corpus. In nobis uerò qui peccauimus inferius & imminutum eſt corpus, &
non propterea alienũ ac diuerſum ab illo, ſed propter peccata noſtra ac delicta. Non
enim aliud corpus Dominus accepit, & aliud nos habemus, ſed idem corpus in ipſo
cuſtoditum & impollutum cõſeruatum. Alij uerò ex ipſis uſque in hunc diem in con-
tentione quadam feruntur, opinionibus alienis perducti, non ſecundùm doctrinam
patrum, neque fidei caput cõtinentes, ex quo totum corpus per iuncturas ac ligamen
ta compactum ac confirmatum augeſcit augmẽto Dei, uelut Apoſtolus dicit, ſed for
taſſis uelut ab alienis quibuſdam aures turbatas habentes, ſimiliter ut Valentinus &
Marcion ac Manichæus, etiam ipſi honorem Dei imaginantur magis quàm uerè di
cunt. Vbi enim audierint à nobis, quod habuit CHRISTVS corpus noſtrũ, ſta
tim ad fabulas conuertuntur contentionis proprias, dicentes ungues ipſum habuiſſe,
& carnem ac pilos, & ſi quid aliud eſt: non autem tales quales nos habemus, ſed alios
ungues habuiſſe, & alias carnes, & alia omnia nõ qualia nos habemus, ſed aliena à no
ſtris: Nimirum rurſus uolentes ſophiſticè CHRISTO attribuere, ſecundùm Va-
lentinum & relatas hæreſes, uanos ſermones. Dicũt enim, quũ CHRISTI omnia
perfectè cõfeſſi fuerimus, & dixerimus quod curioſe ſcriptum eſt de talibus ab huiuſ-
modi perſcrutantibus, & nihil efficientibus. conſternãtes enim mentem ſimpliciorũ,
ſtatim dicunt: Igitur opus habuit his quæ ſunt ſecundùm conſuetudinem carnis, &
his quæ exterminari ſolent, & ad ſeceſſum ſpectant. Et alia quæ ipſis uidentur ſapien-
tia, uerùm horrenda ſunt & nugis plena, uelut dicit Propheta: Quis enim requiſiuit
hæc ex manibus ueſtris? De quo enim ſancto, & quidem quum homines ſint prophè
tæ, & non dij: & de quo Euangeliſta ac reliquis qui ex anima & carne conſtant, & ſe-
cundùm nos ſunt citra ambiguitatem, ſcriptum eſt de talibus rebus? Vbi uerò nõ po-
tius honeſta attribuit ſanctis Scriptura, nedum Domino CHRISTO? Dicant au
tem nobis illi perterrefactores ouium, & conſternatores columbarum, & fugatores
agnorum ac pecorũ CHRISTI, ubi uentrem exonerauit Moſes per quadragin-
ta dies? Vbi ea quæ ad neceſſitatem ſpectant fecit Helias in Chorra torrente, quando
panem quidem mane comedebat, carnes uerò ueſpere, à coruis allatas per præceptũ
Dei? Stolidum enim eſſet Scripturam de his dicere, ſicut nunc ſtultum eſt hos exqui-
rere. Quæ eſt enim horum utilitas? aut quæ commoditas? niſi ſolum ad incredulita-
tem præiudicatæ rei, prætextus uaniloquentiæ & inanis cõfutationis habere. Dicant
autem rurſus nobis, qua ratione quãdo uoluit fecit Deus, ut filijs Iſraël in quadragin-
ta annis, neque pili nutrirentur, neque calceamenta ueteraſcerent, neque ueſtimenta
attererentur aut ſordeſcerent? Num & hi à cœlo uenerunt? num Dei tales erant? &
quidem quum non inter laudatos cenſeantur, ſed qui in multis Deum offendiſſent.
Nunquid non erant ſimilibus affectionibus uelut nos obnoxij? Sed ut oſtenderet
Deus, quod omnia in ſeipſo poteſt, & permittit ex ſua uoluntate fieri & non fieri. Vt
ne enim aliqui rurſus illis deferrẽt ea quæ ſunt ſuper naturam, propter ea quæ in admi

rationem facta ſunt à Deo, hoc eſt, quod pili non augeſcebant, & ueſtimenta non ue
tuſtatem ſentiebant, & alia. & quod panem angelorum comedit homo, in noſtrã gra
» tiam cauit diuina Scriptura, & dicit: Accipiat unuſquiſq; clauum ſiue palum ferreum
» in cingulo ſuo, quo ubi in locum deſidet, fodiat ac peruium reddat proprium ſterqui
» linium, quoniã populus ſanctificatus eſtis, & Dominus præſens eſt in medio caſtro-
rum. Ad hoc porrò etiam hiſtoriam afferunt Hebræi, quod durauerit ipſis figura ad
tempus quoddam, uſquequò uoluit Deus oſtendere in ipſis hoc miraculum, & qui-
dem quum ipſi ueſcerentur carnibus ac coturnicibus, contigit tamen ipſis ut hoc non
eſſet eis opus. Et ſi apud Hebræos propter gloriam patrum, ſiue per gratiæ donum,
ſiue ſecundùm ueritatem, hoc decantatur, & quidem ſcientibus ipſis, quod & homi-
nes fuerunt quos celebrãt, & corruptibiles ac non Dei, & ex carne ac ſanguine & ani-
ma: quis tolerabit ex his audire adeò horrenda de CHRISTO, qui ex ſupernis ue
nit Deus Verbum, & de glorioſo in omnibus ac uero ipſius in carne aduẽtu? in quo
impleuit id quod dictum eſt, Tentatus per omnia uelut homo, excepto peccato. Fa-
cultas enim erat ipſi in ueritate carnem noſtrã habenti, ut ne faceret quæ nobis uilia
uidentur, & faceret quæ honeſta erant, & proportionaliter deitatem decebant, per
quem etiam filij Iſraël pilos non nutriebant, & ueſtes ipſorum non ſordeſcebant. Et
hæc ſecundùm traditionem ipſis contigerunt. Quod uerò etiam ueſtimenta habuit
ab homine parata, minime ambiguum eſt. Diuiſerunt enim ueſtimẽta ipſius, & ſuper
ueſtitum ipſius miſerũt ſortem. Si uerò ueſtimentum erat ab hominibus paratum, ni-
mirum ex lana erat & lino. Quæ uerò ex lino ac lana facta erant, inanima erant, & ſen-
ſus expertia. Sed quando uoluit oſtendere potentiam ſuam diuinam, transformatus
oſtendit faciem ſuam uelut ſolem, & ueſtimenta ſua alba uelut niuem. Omnia enim
poſſibilia ſunt potenti, ut oſtendat & ea quæ ſunt præter expectationem, & ſenſus ex-
pertia ac inanima ad gloriam ac claritatem tranſmutet, uelut uirgam Moſis, uelut cal-
ceamenta filiorum Iſraël. Omnibus enim confeſſum eſt, quod apoſtoli ſancti uiri fue-
runt, corruptibiles corporibus quo ad nos, incorruptibiles autẽ propter habitantem
in ipſis Dei gloriã. Et umbra quidem Petri omnes qui afferebãtur habentes infirmi-
tates ſanabat. Et ſudaria ac ſemicincta ueſtimentorum Pauli uirtutes operabantur. Et
quomodo hi Deum curioſe obſeruant, turpes quaſdam opiniones fabricãtes, de qui-
bus nullus unquam neceſſe eſſe putauit diſſerere, non propheta, nõ euangeliſta, non
Apoſtolus, non ſcriptor? Quæcunq; enim talia hi dicunt, etiamſi innumera ultra hæc
male opinati fuerint, non ſubuertent paternam noſtram fidem, quæ CHRISTVM
in ueritate annũciat. Genitus eſt enim CHRISTVS in carne ſecundùm ueritatem
à Maria ſemper uirgine per ſpiritum ſanctum. Et ſtatim à partu Emanuel uocatur,
quod eſt Deus nobiſcum: non amplius ſecundariò gignitur. Et aufugit in Ægyptum
puer cum Ioſeph & Maria. Nam quærebant animam pueri, uelut poſſet ipſe in carne
occidi. Et adoratus eſt à Magis uelut Deus uerus, in carne genitus, & nõ in apparen-
tia. Et reuerſus ab Ægypto, ſecundùm timorem Ioſeph non ingreſſus eſt in Hieruſa
lem propter Archelaum, uelut poſſet puer compræhendi, & ante tempus in carne pa-
ti quod paſſurus erat. Et prohibitus eſt à Ioãne, agnitus à ſeruo Dominus, quia Deus
erat homo factus in ueritate. Non admiſit autem proprij ſerui in tali propoſito hono-
rem, quo omnem iuſtitiam in carne impleret, in ueritate & perfecta incarnatione deli-
neationem ſalutis nobis relinquens. Sed & fatigatus eſt ex itinere in ueritate, & non
ſimpliciter fatigatus eſt, ſed etiam conſedit, eo quòd uerè homo factus erat, & clama-
» bat, dicens: Venite omnes qui fatigati eſtis & onerati, & ego reficiam uos: quo oſten-
deret deitatem ſuam ſufficientem eſſe, ut omnem mundi multitudinem ad ipſum acce
dentem reficiat. Quin & tentatus eſt à diabolo, & manſit quadraginta dies ſine cibo
ac potu, ut oſtenderet deitatem ſuam minimè indigentem. Nõ enim famem ſuſtinuit,

uelut

uelut philoſophicè noſtro more abſtinẽs, & ſeipſum ſtrangulans ac uiolans, ſed citra omnem penuriã, propter ueram ſuam deitatem. Et poſtea, inquit Scriptura, eſurijt: quo oſtenderet ueram incarnationem, concedente deitate aduentui in carne, ut honeſtis neceſſitatibus ac ueris particeps fieret, ut ne uera conſequentia ueram incarnationem obliteraret. Nam & coram fico eſurijt, & lutum uerum fecit. Sed ſermonem dixit ad ficum Deus, & factus eſt: & in naui increpauit uentũ, & quieuit: & per ſputum ac lutum, ſermone deitatis ſuæ, & ſputo humanitatis ſuæ, & ſputo rurſus uelut ipſi Adam, ita etiam huic defectuoſam partem formans largitus eſt, omnibus perfectè in ipſo exiſtentibus, in carne paſſis, in deitate uerò paſſionis exortibus, donec reſurrexit ex mortuis, omnino non patiens de cætero, omnino non amplius moriens. Si uerò aliqui propterea quod non à ſemine uiri corpus ipſe aſſumpſit, alienum intelligent: non omnino ea propter non eſt ſecundùm noſtrum corpus. Ex quo enim ex Maria confeſſum eſt, noſtrum erat. Nam & Maria non alia erat à noſtris corporibus, & Adam non à ſemine uiri erat, ſed ex terra formatus: & non omnino quia de terra erat, & non à ſemine uiri, ideo alienus erat à noſtris corporibus. Nos enim ex ipſo geniti ſumus, & nõ ſumus alieni ab illius corpore, quanquam ex ſemine uiri, & ab utero mulieris geniti. Cæterùm quidam hæc ſæpe cõminiſcentes, & in mente habentes, à propoſito exciderunt. Quidam uerò rurſus ex ipſis qui ad nos uenerunt, innumera alia & ultra ſuperfluè de uiro dicentes, multa laude celebrem illum criminati ſunt. Et reuera amplius quàm oportet, aut ſecundùm inſcitiam, aut iuxta conſequentiam, aut à ſeipſis, recenſentes ac proferentes turbam commouerunt. Verùm nunc de ſuperuacaneis hactenus ſufficiat dixiſſe, quum intelligant legentes, quod neque inuidia, neque odio aduerſus uirum flagramus. Optamus enim ipſum non ſeparari ab Eccleſia CHRISTI, & dulcedine totius fraternitatis, ſed deponere contentionis huius ſermonis inſtantiam, ut ſe conuertat, iuxta id quod dictum eſt: Reuertere reuertere Sumanitis, reuertere ut intueamur in te. Attamen de propoſito rurſus conſequentiã apprehendam. Non uult perfectum dicere CHRISTI in carne aduentum. Sed & ſalutem à quibuſdam repellit, timorem inducens ac dicens, quod non oportet dicere perfectum hominem ipſum aſſumpſiſſe: nimirum à dicto quod ait, Suſcipiens manſuetos Dominus. Nihil uerò miri eſt, neque differentiam aliquam in hoc quiſquam oſtendere poteſt, in eo quod dicit Dominum carnem aſſumpſiſſe, aut perfectam humanam naturam ſuſcepiſſe: quemadmodum ſæpe inter nos multæ æquiuocæ ſunt dictiones. Suſcipiens enim, inquit, manſuetos Dominus: &, Suſcepit me ex ouilibus ouium: & aſſumptus eſt, & dixerunt duo uiri, Quid ſtatis uiri Galilæi, hic qui à uobis aſſumptus eſt: & non omnino uox aſſumere unam habet differentiam, in eo quod dicit aſſumpſit, aut accepit, aut efformauit in ſeipſum propriam incarnationem. Non ex dictione hac conſternãt nos qui uolunt contra ſimplices excitari, & oportet ac conuenit ſic dicere. Et ne quis putet calumniari nos, aut per ludibrium dicere de hoc argumento uerba. Sæpe enim conſideraui de hoc ſcribere, ut ne quis putet nos per inimicitiam contra ipſum inſurgere. Nihil enim ullus nos læſit, quod ad hominem attinet loquor: neq; noſtra in mundo diripuit: uerùm cõſiderans quomodo non ſcriberem, coactus ſum ab ipſa ueritate, ut ne reliquã eos qui præter fidem quid ſenſerũt: quemadmodum etiam pij lectores cognoſcent, quod non mundanæ æmulationis gratia nobis inſtituta eſt hæc tractatio. Magis enim prodeſſet nobis, maximè hic in mundanis diſciplinis & in charitate, ſi cõcorditer cum ſancta Dei Eccleſia per omnia omnibus aſſenſus eſſet, & nõ nouum aliquod uerbum falſò introduxiſſet. Siue igitur apud ipſum, ſiue apud diſcipulos ipſius ſermo aliter intelligitur, & per hanc figurã ac prætextum in tranſitu celebratur, non habeo quod dicam. Sæpe uerò cogitauimus ac ſtupore perculſi ſumus, quod huius ſermonis gratia, contentionis ac certaminis aduer-

ſitas exorta eſt, & uſque ad mortem durat. Et ex hoc cognouimus, quod fortaſſis ex
ampliore quadam opinione apud ipſos ſermo celebratur. Vbi enim interrogaueris
aliquos ex ipſis, diuerſimode omnes reſpondent. Quidã enim dicunt non perfectam
accepiſſe Dominum incarnationem, neque perfectum ipſum factum eſſe hominem.
Quando uerò hoc multi fugerunt, poſtea ſimulatione ac ironia uſi ſunt, uelut poſtea
ex ore ipſorum exactè didicimus. Nam in Antiochia conſtituti cum ramis ac germi-
Vitalius. nibus ipſorum cõgreſſi ſumus, inter quos etiam Vitalius epiſcopus fuit, pientiſſimus
uir, uita, & ſtatu, ac conuerſatione. Dicebamus autem conſulentes ac rogantes, ut con
cordes eſſent fide cum ſancta Eccleſia, & ſinerent contentioſum dictum. At Vitalius
dicebat, Quid uerò eſt quod in medio poſitũ nos ſeparat? Habebat enim hic diſſen-
ſionem aduerſus uenerandum quendam uirum ac inſignem, Paulinum epiſcopum.
Et Paulinus rurſus aduerſus Vitalium à nobis accerſitum. Quum itaque cuperemus
ambos ad pacem concordes facere, uidebatur enim uterq; orthodoxam fidem prædi
care, & uterq; diſſidium habebat propter quendam cauſæ prætextum. Vitalius enim
Paulino obijciebat dictum à Sabellio acceptum. Quapropter nobis iſthic præſenti-
bus abſtinuit in totum à ſocietate ad Paulinum, donec cum editione conſcripta nos
perſuaſit, cuius iam antea aſſenſionem fecerat, ſe purgandi gratia apud beatum Atha-
naſium. Obtulit enim & tradidit nobis illius exemplar cum ſubſcriptione, clarè habẽs
de Trinitate, ſimulq; de intelligentia incarnationis CHRISTI, manu ipſius beati
patris noſtri Athanaſij ſcriptum. Eam editionem ſubiunxi, & eſt hæc.

Paulinus. *Exemplar manus Paulini epiſcopi.* Ego Paulinus epiſcopus ſic ſentio, quem-
admodum traditũ accepi à patribus, eſſe & ſubſiſtere patrem perfectum, & ſubſiſtere
filium perfectum, & ſubſiſtere ſpiritum ſanctum perfectum. Quapropter etiam reci-
pio præſcriptam interpretationem de tribus ſubſtãtijs, & una eſſentia, itemq; eos qui
ſic ſentiunt. Pium eſt enim ſentire ac confiteri Trinitatem in una deitate. Et de incar-
natione Verbi patris propter nos facta ſic ſentio uelut pręſcriptũ eſt, quod ſecundùm
Ioannem Verbum caro factum eſt. Non enim ſecundùm impientiſſimos, qui dicunt
tranſmutationem ipſum paſſum eſſe: ſed quod propter nos homo factum eſt, & ex
ſancta uirgine, ac ſancto ſpiritu genitus. Neque enim inanimatũ, neque ſenſus expers,
neque mentis exors corpus habuit Saluator. Et in manu epiſcopi Athanaſij habe-
tur: Non enim poſſibile erat, Domino pro nobis homine facto, mentis exors eſſe
ipſius corpus. Vnde deteſtor eos qui reprobant fidem quam confeſſi ſunt patres in
Nicæa, & qui non confitentur ex eſſentia aut coeſſentialem eſſe filium patri. Deteſtor
item eos qui dicunt ſpiritum ſanctum creaturam per filium factam. Inſuper autem
deteſtor Sabellij, & Photini, atque omnẽ hæreſim, procedẽs ſecundùm fidem in Ni-
cæa editam, & ſecundùm omnia præſcripta. Dicebamus autem & fratri Vitalio, &
his qui cum ipſo erãt. Quid uerò uos dicitis? ſi quid eſt in medio poſitum nos ſeparãs,
id corrigite. At ipſe ait, Dicant. Dixerunt itaque, quod non dicunt CHRISTVM
perfectum fuiſſe hominẽ. At ipſe ſtatim reſpõdit, Etiam, cõfitemur CHRISTVM
perfectum hominem aſſumpſiſſe. Erat autem hoc admirabile audiẽtibus, ac plenum
gaudio. Quum autem nos ſciremus ſententiam prætextuum eorum qui mente ac in-
telligentia proprios fratres priuant, inſtitimus exactè interrogare: Nimirum, natura
carnem confiteris CHRISTVM aſſumpſiſſe? At ipſe aſſenſus eſt, & dixit, Etiam:
à Maria ſancta uirgine ſine uirili ſemine, & per ſpiritum ſanctum? At ipſe & hoc con
fitebatur. Natura ex uirgine progreſſus carnẽ accepit Deus Verbum filius Dei? At
ipſe grauiter aſſenſus eſt. Iam uerò in gaudio conſiſtebamus. Nam ab aliquibus qui
ad nos in Cyprum uenerant, audiuimus quod prædicti omnino non confiterentur
carnem ex Maria. Quando uerò ipſe pientiſſimus uir, ex Maria carnem accepiſſe Do
minum noſtrum IESVM CHRISTVM confeſſus eſt, rurſus à nobis interro-

gabatur,

gabatur, an etiam animam accepiſſet? Ipſe uerò & in hoc ſimiliter cum grauitate aſſenſus eſt. Nam non cōuenit aliter dicere, ſed per omnia uerùm proferre. Oportet enim ſcribentem hominibus de ueritate, omnem ſententiam exprimere, & timorem Dei præ oculis habere, atque nihil adulterini in ſcripti ſui promiſſionē componere. Confitebatur igitur Vitalius etiam animam humanam aſſumpſiſſe. Hic enim erat qui dixit, etiam, perfectus homo erat CHRISTVS. Deinde poſtquam interrogaſſemus de anima & carne, tunc interrogauimus, Mentem accepit ubi uenit CHRISTVS? At ipſe ſtatim negauit, dicens, Non. Deinde nos ad ipſum, Quomodo igitur dicis perfectum fuiſſe hominem? Ipſe uerò ratiocinationem ſuæ mentis reuelabat, Nempe, perfectum hominem dicimus eſſe, ſi deitatem pro mente faciemus, & carnem ac animam addemus, ut ſit perfectus homo ex carne & anima, ac deitate pro mente. Cognitio igitur contentionis ſtudio, & multa nobis de hoc diſſerentibus, & ex Scriptura confirmantibus, quod oportet cōfiteri omnia perfectè ſuſcepiſſe Deum Verbum, perfecteq́ adminiſtraſſe in aduentu in carnem, & hanc in perfectione etiam poſt reſurrectionem ex mortuis couniuiſſe: & glorioſe ſpiritualem ipſam totam, & non aliam, cum propria deitate in ſeipſo unitam habere, totamq́ perfectionem unam deitatem effeciſſe, & ſedere in cœlo in dextra patris, in throno gloriæ, ſuæ ſempiternæ dominationis ac regni. De cætero ſurreximus, neutra parte perſuaſa, propter propoſitam contentionem. Intellectum eſt autem à nobis, quod non mentis gratia hic ſermo ab ipſis proferretur: ſed quod aliud eſſet à mente quod ſentirent. Aliquando enim non confitebantur, etiam animā ipſum aſſumpſiſſe. Quum autem nos uiciſſim inferremus ac diceremus, Quid eſt mens? ſubſtantiam putatis hanc eſſe in homine? igitur multiplex eſt homo. Deinde putabatur à quibuſdā eſſe ſpiritus, qui ſemper in diuina Scriptura in homine decantatur. Quando uerò oſtendimus quod nō Mens eſt ſpiritus, Apoſtolo clarè dicente, Pſallā mente, pſallam ſpiritu: hinc multi quidem fuerunt ſermones, non potuimus autē ipſos contentioſos perſuadere. Deinde quum quidam noſtrum dicerent, Quid ſubſtantiam dicitis eſſe mentem? quidam uerò ex ipſis dicerent, non eſſe ſubſtantiam: ex eo quod nos perſuaſeramus ipſis, quod non oportet putare ipſam ſpiritum hominis eſſe, eo quòd Apoſtolus dixit, Pſallam mente, pſallam & ſpiritu: quum ipſi non haberent quod ad hoc dicerent, dicebamus, Igitur ſi non eſt Mens ſubſtantia, ſed motus totius noſtræ ſubſtantiæ: Mentem autem dicitis CHRISTVM ſecundùm hanc partē: Ergo imaginamini CHRISTVM non in ſubſtantia eſſe, & uerbotenus ac in apparentia ſolum acceſſionem aduentus in carne ipſum feciſſe. Et ſimiliter non poterant reſpondere. Et multum triſtis factus eſt nobis tunc uitæ ſtatus, quod inter prædictos fratres ac laudabiles, exortæ eſſent ſimpliciter contentiones, quo diſſidia inter nos prædictus hominum hoſtis diabolus ſemper efficeret. Et ingens eſt talis culpæ, ô fratres, in intelligentia detrimentum. Siquidem enim ab initio de hoc non fuiſſet commotus ſermo, ſimpliciſſimum hoc eſſet. Quid enim hæc nouitas mundo profuit, aut Eccleſiæ utilis fuit? aut nonne magis nocuit, odium & ſeditionem operata? Quandoquidem uerò ſermo prolatus eſt, horrendus factus eſt, & ad nullam ſalutis noſtræ utilitatem. Abnegatio enim eſt, non ſolum in hac parte quæ non confitetur, ſed etiam in breuiſſima quadam. Non oportet enim ne in minimo quidem digredi à uia ueritatis. Dicamus itaque etiam contra hoc argumentum, non uolentes extra noſtram ipſorum uitam prodire, neque regulam ſanctæ Dei Eccleſiæ ac confeſſionis relinquere. A nullo enim unquam ex ueteribus hoc dictum eſt, neque Propheta, neque Apoſtolo, neque Euangeliſta, neque ab aliquo expoſitore, uſque ad hæc noſtra tempora, ex quo tempore prædictus eruditiſſimus uir tale ſophiſticum uerbum protulit. Eruditione enim non uulgari hic uir præditus eſt, ab eloquentiæ ac artis dicendi inſtitutione atque græca doctrina exor-

Scriptoris ueri officium.

Mentem in Chriſto negantes.

Mens nō eſt ſpiritus.

ſus, omnemq́ dialecticam ac ſophiſticam doctus. Sed & in reliqua uita integerrimus eſt, & inter orthodoxos ſemper in primo ordine locatus fuit uſque ad hoc dictum. Quin & exilium paſſus eſt, eo quòd non cum Arianis conuerſabatur. Et quid opus eſt me dicere? Multa eſt noſtra triſticia, & uita luctus, quoniã affligere ſolet nos ſemper diabolus, uelut iam ſæpe dixi. Incipiam itaq; de hoc dicto dicere, ut nihil de ueritate, uelut dixi, relinquam. Quid prodeſt uobis quod reijcitis mentem à CHRISTI in carne aduentu? Si enim omnino ut auxilium (ut ita dicam) feratis Domino noſtro IESV CHRISTO, & Deo Verbo ac filio Dei, ueſtra ratiocinatio prolata eſt, ut ne dicamus ipſum accepiſſe mentem, ut ne intelligamus imminutionem circa ipſius deitatem: longè præferendi ſunt uobis Manichæi & Marcioniſtæ, & aliæ hæreſes, non carnem ipſi annectere uolentes, ut ne imminutionem deitati ipſius aſciſcerent. At nõ ſecundùm hominum uoluntatem ueritas ipſa uim habet, ſed ſecundùm ipſius gubernatricem ſapientiam, ac diſpenſatoriam incompræhenſibilitatẽ. Proinde nos ſic confitemur, & non ſecundùm Manichæum habemus. Non enim ille gratiam dabit: dum uidetur ſibi in laudem CHRISTI dicere, carnem ipſum non aſſumpſiſſe, ſed potius à ueritate excidet, in apparẽtia cõfitens aduentum CHRISTI in carne. Sic etiam in præſenti ueſtris fratribus uaniloquium illud inanis gratiæ erit. Confitentur enim ipſi & uos: Niſi uoluerint aliter ſentire, quemadmodum aliqui ſæpe ex ipſis depræhenſi ſunt, quod propter hoc etiam negant carnem ueram CHRISTVM aſſumpſiſſe, uelut ſuprà à me dictũ eſt. Nam aliqui auſi fuerũt dicere, coeſſentialem eſſe carnem ipſius deitati. Verùm reijciantur illi, uelut qui ſententiam mutauerunt, & ob talem abſurditatẽ refutati ſunt, ab his qui inter ipſos de carne rectè ſentiũt. Omnino enim idem pientiſſimus Apollinarius non negabit. Si itaq; carnem ſuſcepit ubi uenit Deus Verbum, & hanc à Maria in ueritate, non à ſemine uiri, ſed per ſpiritum ſanctũ, & conceptus eſt in ueritate, & efformauit ſibijpſi corpus, uelut qui Deus & plaſtes eſt protoplaſti hominis & uniuerſorum: igitur non imminutus Deus Verbum ubi uenit, ſed manſit in propria immutabili natura. Non enim aſſumpta carne mutationem ſuſtinuit, uelut coeſſentialis Deo patri, & non alienus à patre, & ſancto ipſius ſpiritu. Si itaq; in confeſſo eſt clarè carnem ipſum aſſumpſiſſe ac creuiſſe, ergo non ſine anima eſt. Omne enim quod creſcit, exceptis immobilibus, ex anima & corpore conſtat, iuxta id quod dictum eſt, IESVS autem proficiebat in ſapientia ac ſtatura: ut ſtaturam oſtendat propter carnem. Statura autem ab anima & corpore, uelut dixi, perficitur. poſtquam autem dixit, Proficiebat ſtatura, conſequenter inquit, ſapientia. At qui eſt ſapientia patris, quomodo proficiebat in ſapientia? Si alienum erat uas à mente humana, & ſi ſine mente erat, quomodo ſapientia in anima & corpore proficiebat? Et uides quàm coacta ſit uiolenter ſententia eorum qui mentem reijciunt? At, inquit, nõ dico quod mentem accepit humanã, alioqui faciemus ipſum concupiſcere ac irritari, quandoquidem in nobis concupiſcentia prædita mens eſt. & in ſumma, multa eſt hominũ uanitas, uelut dixi. Fecit Deus ſimplicem prudentem hominẽ, ipſi uerò fecerũt ſibijpſis ratiocinationes multas. Si enim omninò dum confitemur ipſum humanam mentem accepiſſe, cogitabimus in ipſo noſtræ imminutionis partes, multò ſanè magis dum confitemur ipſum carnem aſſumpſiſſe, cõcedemus iuxta hanc partem ſecundùm eandem rationem, quod in carne imminutus eſt, quod abſit. Neque igitur in carne imminutus eſt, & quidem ueram carnem habens Deus Verbum, neq; in mente cogitauit ea quæ non decent ipſius deitatem: ſed ea quæ erant honeſta carni & animæ ac humanæ menti, ea faciebat Dominus ubi uenit, ut ne ueri in carne aduentus ordinis conſequentiã turbaret. Honeſtum enim erat fames & ſitis, & fatigatio ac ſomnus, profectio & triſticia, ploratus & fremitus. Hæc aũt conſequenter in ipſo effecta, oſtendit honeſta eſſe, ac conſentanea uerò aduentui in carne. Non enim

Mentem humanam Chriſtum aſſumpſiſſe.

Actiones Chriſti honeſtæ.

enim ſcriptum eſt quod cõcupiuit concupiſcentiã malam. Verùm bonã concupiſcentiam cõcupiuit, dum dixit, Deſiderio deſideraui hoc paſcha mãducare uobiſcũ. Concupiſcẽtia uerò ex deitate non cõtingit, neꝗ ex ſola carne, neꝗ ex anima mẽtis exorte, ſed ex perfecta humanitate corporis & mẽtis, & quicquid in homine exiſtit. Habebat enim hæc Verbum, corpus & animã ac mentem, & omnia quicquid eſt homo, excepto peccato, excepta imminutione. iuxta id quod dictum eſt, Tentatus per omnia uelut homo, excepto peccato. Si uerò per omnia tentatus eſt, omnia habebat ubi uenit Deus Verbum. Omnia uerò habens, abſque imminutione in ipſo erant, impollutaꝙ ipſa conſeruauit, perfectus exiſtens Deus ex carne genitus, & qui perfectè omnia impleuit, uelut impletor totius uaſis, non diuiſa carne indecenter ad aliquod exercitium, non diſtractus aliena mentis quæ in nobis eſt meditatione. Nõ enim mens noſtra ad peccandum nobis data eſt, ſed ad conſiderandam perfectionem rerum, quas in nobis in utranꝗ partem ſpeculamur, & ad conſiderandam operationem iuſtitiæ & contrariæ partis. Mens enim uerba diſcernit, gula uerò cibos guſtat: & oculus conſiderat, & mens uidet: mens itaꝗ in nobis eſt uiſus, guſtus, & diſcretio, ex Deo nobis donata. Nondum autem aſſentitur his quæ ſemper fiunt, ſi nõ uoluerit homo. At caro ſemper in tota Scriptura reprobatur, propter fientem in ipſa concupiſcentiam. Non omnino autem carnem ipſam reprobat, ſed quæ ex ipſa fiunt reprobauit Deus Verbum: uelut Apoſtolus dixit, Noui enim quod nõ habitat in me, hoc eſt in carne mea bonum: propter ea quæ ex carne enaſcuntur. Quo uerò repellat hæreticorum cogitationes, ut ne putent carnem à mortuorum reſurrectione deſperatã eſſe, dicit, Oportet corruptibile hoc induere incorruptibilitatem, & mortale hoc induere immortalitatem: ut ne reijciens opera carnis, quæ carnẽ appellare ſolet Scriptura, putetur ſpem reſurrectionis carnis reijcere. Nam opera quæ in ipſa fiunt mala, palàm reprobauit, ipſam uerò carnem ſanctum templum oſtendit, in eo qui carnem ipſius ſanctificauit: iuxta id quod ſcriptum eſt, Religio pura apud Deum & patrem hæc eſt, uiſitare orphanos & uiduas in tribulatione ipſorum, immaculatum ſeruare ſeipſum à mundo. Et alibi, Beati qui puram carnem conſeruarunt. Sæpe uerò contra ipſam dicens Scriptura, docuit nos concupiſcentias & uoluptates ex ipſa germinare. Verùm contra mentem nihil narrat Scriptura, ſed Pſallam mente, pſallam ſpiritu. Et rurſus, Si pſallam ſpiritu, at mens mea fructu uacat. Et uides quod in ipſo fructus eſt in mente. Et ſi non fuerit fructus, non omnino mentem recenſuit in peccatis, ſed per ipſam magis fructum pronũciauit. Quid uerò hoc in Domini noſtri potentiam deitatis irruet? Quid autem ipſius potentiam obſcurauit? ſanctæ mulieris uenter? uterus uirginis? partus meatus? ulnæ Symeonis? Annæ ſuſceptio? Mariæ geſtatio? meretricis contactus? capilli mulieris qui pedes ipſius contigerunt? Imò lachrymæ? imò ſitus in monumento? Sindon enim qui inuoluit corpus ipſius, non ſuperabat illius integritatem, & maximam ipſius potentiã. Nam quum adhuc in utero eſſet, Ioannes exultabat gaudens ob Domini ſui ad ipſum ingreſſum, per ſanctæ uirginis imprægnationem. Natus autem, in præſepi poſitus, non latuit chorum angelorum, uerùm caſtra demittebãtur ad ſatellitium in regis ſeculi ingreſſu, hymni uictoriales fiebant, pax inter paſtores prædicabatur. At quid potentiam ipſius obſcurauit? Quum enim ipſe adhuc infans eſſet & geſtaretur, ſtellæ ſigna fiunt ab Oriente, Magorum aduentus, adoratio & ſatellitum comitatus, ſcribarum interrogatio à rege, & de ipſo reſponſio ac confeſſio. Reliqua uerò omnia quæ habet conſequentia, quid impegerunt in ipſius deitatem? Quale uelamentum habuit, uelut in nobis carnis detentio ac impedimentum? Obiurgat undas & uentos ac mare, & non impeditur à carne potentia ipſius deitatis, perficiens quòd ſecundùm naturam eſt deitatis. Sed & quum moles & grauitas ſit carnis, non

Mentis uſus.

Carnis appellatio de operibus carnis.

impeditur grauitate. Deambulat enim ſuper aquas, uelut immutabilis Deus, in carne quidem exiſtens, non autem à carne alteratione̅ ſentiens. Et clamat uoce, Lazare ueni foras: non oppoſitam habens carnem, neque deitate in carne ac perfecta humanitate in ſeruitutem adacta. Et multa poſſim dicere. Sed & ex mortuis reſurgit, & reſerat infernum, & extractam eduxit captiuitatem. Et reſurgens tertia die in ipſa ſancta carne, & anima ſancta, & mente, & toto uaſe, & deitati unitus perfectus factus eſt homo, counita humanitate cum deitate, ita ut mors ipſi non amplius dominetur. Et quod craſſum erat, counitum deitati tenue efficiebat, ingrediens foribus clauſis, & poſt ingreſſum oſtendens carnem & oſſa, ut ſalutarem potentiam indicaret, ut noſtram ſpem demonſtraret, quod omnia perfecit ubi uenit Verbum. Et iam ipſo corpore aſſumptus glorioſe, ſedet in dextra patris, non à mole preſſus, non extra corpus exiſtens, ſub corpus ſpirituale ſuſcitans. Si noſtrum ſeminatur in corruptione, ſuſcitatur in incorruptibilitate, ſeminatur corpus animale, reſurgit corpus ſpirituale, quanto magis unigeniti filij Dei? Quare impletum eſt, Non dabis ſanctum tuum uidere corruptionem, neque relinques animam meam in inferno. Cæterùm hæc omnia à me relata ſunt de perfecta ipſius humanitate, ut ne aliqui pute̅t, propterea quod ipſe carnem aſſumpſit perfectam, ideo etiam inhoneſta carnis opera fecerit. Nemo enim piè credentium in ipſum, hoc ſentit aut dicit. Si uerò nemo ſentit de ipſo, quod carnis abſurda opera fecerit, neque mentis inhoneſtas functiones ipſum feciſſe ſenſerit. Et quod quidem perfectè homo factus eſt, ubi uenit Deus Verbum, id ipſum maniſeſtum eſt. Et ſi dixerimus perfecte, non duos Chriſtos habemus, non duos reges filios Dei, ſed eundem Deum, eundem hominem, non uelut qui in homine habitarit, ſed qui ipſe totus homo factus ſit: non quod homo exiſtens uenerit ad profectum deitatis, ſed quod Deus à cœlis uenerit, & in ſeipſum efformarit propriam humanitatem, iuxta potentem ſuam deitatem: quemadmodum dicit, Verbum caro factum eſt. Dicit autem, Verbum caro factum eſt, ut ne aliqui putent, quod primum homo fuerit, & uenerit CHRISTVS in hominem. Quapropter Verbum prius poſuit diuinum Euangelium, deinde carnem co̅feſſum eſt: nempe, Verbum caro factum eſt. Non enim dixit, Caro Verbum facta eſt: ut oſtendat primum, Verbum à cœlis ueniſſe, in ſeipſum uerò ſuſcepiſſe carnem ab utero ſanctæ uirginis, & omnem humanam naturam perfectè in ſeipſum efformaſſe. Tametſi enim dicat, Verbum caro factu̅ eſt: non quod mutatum eſt Verbum in carnem, & factum eſt Verbum caro, aut tranſmutata eſt deitas in carnem dicit: ſed cum deitate aſſumpſit propriam ſuam humanitatem Deus Verbum poſtquam uenit. Et proficiebat, inquit, IESVS in ſtatura & ſapientia. Qui uerò mentem no̅ habebat humanam, quomodo proficiebat? uelut iam à me dictum eſt. Et teſtimonium præbet huic rationi ſanctus Dei propheta Eſaias, qui dixit, Ecce intelliget filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Et uides quod Intelliget uox, ad perfectam humanam naturam refertur? Non poteſt enim quis intelligere qui mentem non habet. Neque de deitate hoc impletur. Non enim indiga eſt intelligentiæ, quæ ipſa per ſe intelligentia exiſtit: neq; opus habet ſapientia, quæ per ſe eſt ſapinetia: ſed uox Intelliget, de mente humana accipitur. Vnde uerò eſuriebat, dic

Mentis functiones in homine.

mihi? Siquide̅ enim caro ſolum erat, quomodo poterat famis meminiſſe? Et ſi ex anima & corpore ſolum erat, anima no̅ habente mentis rationalem partem & ratiocinationem humanæ naturæ, no̅ malam dico, ſed etia̅ quæ ad honeſta̅ utilitatem ac uſum ordinata eſt co̅dece̅ter deitati, quomodo poterat eſurire? aut de fame cogitare? Vnde uerò triſtitia affectus eſt, dic mihi, anima non habente mente̅ ac ratiocinatione̅? Nam anima rationis exorte, aut carne animæ exorte exiſtente, neq; in mœrorem incidiſſet, neq; in triſtitiam. Et multa ſunt quæ conuenit nos cogitare ac noſſe, quod ſophiſticæ ratio-

ratiocinationes ſuperfluæ ſunt, & uerberant magis eos qui uolunt ultra quàm decorum eſt cogitare, & non metiri ſeipſos menſura nobis per admonitionem præſcripta à ſanctiſſimo Apoſtolo, qui dixit: Vt ne quid ultra ſapiamus præter id quod ſapere oportet. Proferunt porrò nobis etiam dictiones quaſdam, quod ait, Nos autem mentem CHRISTI habemus. Et dicunt, Vides quod CHRISTI Mens alia eſt à noſtra? Et ô ingentem hominum ſimplicitatem, quod quiſque ad quod uult inclinat, & in quo putat ſe egregium quid commentum eſſe, in eo magis idiota reperitur. Quum enim nos ſimus idiotæ eloquentia, ſed non ſcientia, uelut dictum eſt, ſimusq́ ualde tenues, & admiremur talium hominum & ex eloquentia contendentium mentem: hæſitatio anxia ualde animum nobis ſubit, quod dictum hoc ad confirmationem talis ipſorum ſimpliciter uanæ contentionis accipiunt, re ipſa non habente indicationem, quod aliquid cõmune habeat cum tali habitu. Nos enim, inquit, CHRISTI mentem habemus. Quid igitur ſit CHRISTVS, apud ipſos interrogandum eſt, aut quid nam ſit mens CHRISTI. Hic uerò oſtendunt quod ſentiant, alium CHRISTVM eſſe, & aliam ipſius deitatem. Si enim pro mente CHRISTVM accipiunt, CHRISTVM autem aduentum ſolum CHRISTI in carne nominant: ergo rurſus in aliam quæſtionem nos perducere conantur. Et quod quidem ab aduentu in carne Deus Verbum & filius Dei declaratur, manifeſtum eſt. Tametſi autẽ præceſſerint de ipſo teſtimonia, quod CHRISTVS uocetur etiam ante aduentum in carne, tamen ea in aduentu completa ſunt, quum neque deitas extra CHRISTI nomen exiſtat, neque aduentus in carne & humana ipſius natura, ſine tali nomenclatura nominetur: iuxta id quod dictum eſt, Ne dixeris in corde tuo, quis aſcendet in cœlum, hoc eſt CHRISTVM deducere: aut quis deſcendet in abyſſum, hoc eſt CHRISTVM reducere ex mortuis. Et rurſus idem dicit, Vt cognoſcãt te ſolum uerum Deum, & quem miſiſti IESVM CHRISTVM. At uox miſiſti, ex ſupernis habens ſpeculationem, ſed non aliena exiſtens ab his quæ à Petro dicta ſunt, nempe IESVM Nazoræum uirum approbatum erga uos prodigijs & ſignis: &, Quem unxit Deus ſpiritu ſancto. Et quæ his ſimilia ſunt. Deinde uerò rurſus dulciſſimi noſtri fratres, uolentes per omnia contentioſas nobis inducere ſententias, etiam deitatem ipſius paſſam intrepide prædicant ex dicto hoc: Si enim cognouiſſent, non utique Dominum gloriæ crucifixiſſent. Quidam uerò ex diſcipulis eius non intelligentes hoc, uelut puto, cum alijs proponẽtes fucum facere uolunt. Admiror enim ſi ipſe ſic dicit. Nihil enim miri eſt ſi dicat Scriptura diuina, Dominũ gloriæ crucifixum eſſe. Nam & Dominum gloriæ confitemur etiam ipſum in carne aduentum. Non enim diuiſus eſt à deitate aduentus in carne, ſi unumquodq́ propoſitum rectè intelligatur, & ſimul omne negocium ad unam œconomiam ac diſpenſationem, & ad unam perfectionem à nobis couniatur. Paſſibilis enim nobis prædicatur CHRISTVS & creditur, non quod per ſeipſum paſſus ſit, neque quod alius eſt qui paſſus eſt, & alius Dominus: neque quod deitas paſſa eſt. Sed paſſus quidem eſt Dominus noſter IESVS CHRISTVS, deitate immutabili manente & paſſionis exorte, paſſa uerò in carne & à paſſione aliena manente. Si enim mortuus eſt CHRISTVS pro nobis, & reuera mortuus eſt: non deitas mortua eſt, ſed mortuus eſt in carne, iuxta id quod dictum eſt, Mortificatus carne, uiuificatus autem ſpiritu. Et rurſus, CHRISTO paſſo pro nobis in carne: mirabiliter itaque nos confitemur paſſum in ueritate, & paſſionis exortem in ueritate, deitate nõ paſſa, propter immutabilitatẽ & alienitatem à paſſione, & coeſſentialitatem cum patre: carne uerò paſſa, & nõ diuiſa deitate à præſentia in carne, in ipſa paſſione. Simul erãt enim & deitas & humanitas, quãdo in cruce CHRISTVS patiebatur in carne, & paſſionis exors manebat in deitate: ut iuſtificationẽ non amplius in carne ſolum habeamus, ſed

Chriſti appellatio.

Paſſionis Chriſti ratio.

& in deitate: & ut in deitate & in carne utrinque nobis ſalus contingeret. Non enim
nudus nobis homo eſt CHRISTVS, ſed Verbum in ſubſtãtia in carne, & Deus
homo factus in ueritate: quum nos non habeamus ſpem in hominem, ſed in deitate:
& non habeamus Deum patientem, ſed paſſionis exortem, uerùm qui extra paſſio-
nem ſalutem noſtram non perfecit, ſed in eo quod pro nobis mortuus eſt, & ſeipſum
obtulit patri, ſacrificiũ pro noſtris animis, in ſanguine ſuo mundatione noſtra facta,
& chirographo contra nos fiſſo, & in crucem affixo: uelut ubique Scriptura nos do-
Simile paſſionis Chriſti. cet. Et poſſem de his ſi opus eſſet multa dicere ad confirmationem. Nam in alio loco
tractauimus hanc ſpeculationem declarantes de firma noſtra ſalute, quod ſicut ſi ex
ſanguinis reſperſione tinctura eſt in ueſtimento, corpus quidem geſtãtis non tingit:
uerùm tinctura ueſtimenti non ad ueſtem refertur, ſed ad hominem geſtantem. Sic
etiam paſſio, in deitatem quidem non incidit, ſed in humana natura facta eſt. Non re-
lata eſt autem ad humanam naturam ſolam (ut ne impleretur in ſalutis diſpenſatione
» illud dictum, Maledictus omnis qui ſpem habet in hominem) ſed reputata eſt etiam
ad deitatem, quum deitas non ſit paſſa: quo in deitate reputetur ſanctæ Dei Eccleſiæ
Similitudinũ in Scripturæ ratio. paſſionis ſalus. At uerò rurſus ne quis uerborum uenator uelit ſeipſum magis ratioci
nando concludere, quàm circa ſimilitudinis ænigmatis obſcuritatem. Non enim o-
mnis ſimilitudo in Scriptura tota accipitur. Velut, Catulus leonis Iuda: propter ro-
bur animalis & regalitatem, ſed non propter irrationalitatem ac rapacitatem. Sic & de
ueſte, non quæ induitur & exuitur, ſed ſemel iuxta id quod dictum eſt, Decorem in-
» dutus eſt: deinde, Indutus eſt potentiã & præcinxit ſe: ita ut impleatur in hoc ſanctiſ-
ſimi Apoſtoli uox, Nõ amplius moritur, mors ipſi non ultra dominatur. His itaq; ſic
ſe habentibus, uolunt fratres noſtri ad confirmationem nobis proferre hoc, Nos au
» tem mentem CHRISTI habemus: ſecundùm ſermonem uerò ipſorum quem in
hac ſpeculatione proferunt, in ſuſpicionem nos inducunt, num fortaſſis intelligant,
quod alia ſit mens CHRISTI. Si uerò non reputant deitatem extra humanam
Mens Chriſti quid ſit. naturam eſſe, ſed unam eſſe diſpenſationem, quid igitur erit eximium Mens quæ
CHRISTI appellatur? Nunquid per ſeipſum Deus Verbum eſt, non habens men
tem humanam, uelut aiunt, in aduentu in carne? Mentem uerò aliam habet CHRI-
STVS præter ſuam ſubſtantiam deitatis? Aut abuſiuè ſolet omne uerbum ingens
nobis dici, ad cõfirmationem eorum quæ in nobis fiunt? Etenim reuera omnis pius
non ſecundùm mentem humanam uitam agit, ſed ſecundùm mentem CHRISTI,
quæ à CHRISTO impletur intelligẽtia, quæ ſecundùm CHRISTVM reputat̃
in iuſtitia, quæ in CHRISTO conuerſatur per confeſſionem, quæ per CHRI-
STVM ſeruatur in iuſtis operibus. Hæc enim eſt mens CHRISTI, quæ in no-
bis eſſe poteſt, & in loco detentiuo CHRISTVM non cõtinere. Vbique enim eſt
pater & filius & ſpiritus ſanctus. Et in nobis eſt ſpiritualiter, ſi ipſo digni fiamus: non
loco aliquo concludente ipſum & patrem ipſius, & ſanctum eius ſpiritum, uerùm po
tentia ſuæ deitatis in omnibus eſt, & nullis ammixtus eſt, propter ipſius inſociabilem
& incomparabilem eſſentiam, & ſinceram ac incompræhenſibilem deitatem. Quum
» autem dicat Apoſtolus, Nos autem mentem CHRISTI habemus: quid'nam co-
gitabimus? habebat propriam humanam, aut CHRISTI mente impletus, pro-
priam quidem reiecerat, mentem uerò CHRISTI pro propria habebat? Non pe
nitus. Confitebitur enim unuſquiſque audiens, quod propriam quidem habebat,
CHRISTI uerò mente replebatur, quæ ornauit ipſum ſecundùm pietatem ac co-
gnitionem, & Dei conuerſationem cœleſtem. Si itaque propriam habens mentem
Mens deus. CHRISTI mente implebatur: igitur & CHRISTVS ipſe Verbum mens erat,
Mens nõ eſt ſiquidem ſic dicere oportet. Nam quibuſdam uiſum eſt, mentem uocare Deum, Ego
ſubſtantia. uerò mentem noſtram non ſubſtantiam puto, neque quiſquam Eccleſiæ filius, ſed

actionem

actionem quandam ex Deo nobis datam, & in nobis exiſtentem. CHRISTVM uerò ſubſtantiam dico, uelut etiam omnes credentes cõfitentur: & Deum confiteor, & eſſe Dominũ ex patre genitum, perfectũ ex perfecto, & lumen de lumine, & Deum ex Deo. Attamen iuxta eandem rationẽ erat in ipſo Mens. Quemadmodum ſanctus Apoſtolus docet de ipſo, Nos autem mentem CHRISTI habemus: habebat ipſe & hi de quibus teſtimonium præbet, propriam ſuam mentem, & rurſus implebãtur CHRISTI mente, ſic potente gratia ipſius in illis perfici. Igitur nihil differet à præſenti ſimilitudine, etiam de CHRISTO hanc accipere, quod CHRISTVS exiſtens in ſeipſo Deus, etiamſi particeps erat mentis humanæ, uelut etiam carne participabat ac ſanguine, & animam habebat humanam: non ideo à mente captiuus ducebatur. Si enim Apoſtolus ſecundùm naturam propriam mentem adeptus humanam, iuxta eam quæ ex participatione doni beneficijq; ac gratiæ contigerat, & nõ amplius ſecundùm propriam mentem, uitam degebat: ſed excellenti quodam naturæ ductu, CHRISTI mente ornabatur: quanto magis Deus Verbum habens in ſeipſo omnem perfectionem, per ſe perfectus exiſtens, per ſe Deus, per ſe potentia, per ſe Mens, per ſe lux: & mentis & totius corporis impletor fuit, imò potius abſolutor: & in omnibus per aduentum ſuum in carne nobis ſalutem operatus eſt. Tollendus itaq; eſt hic ſermo, non habens ſignificationem talis propoſiti argumenti. Et tollendum eſt, non confiteri omnia perfecta in CHRISTO, excepto peccato. Omnia enim uerè fecit Verbum ubi uenit, quæ de ipſo ſunt præſcripta, perficiens iuxta id quod ſcriptũ eſt, Ecce uirgo in utero habebit, &c. in ueritate conceptus, & non in apparentia, geſtatus in utero in ueritate, præſens in carne in ueritate, carnem habẽs & animã in ueritate, & mentẽ in ueritate, & omnia quicquid eſt homo in ueritate, præter peccatũ: & genitus ex uirgineo utero ac ſancta uirgine in ueritate, nõ ex ſemine uiri. In ueritate autẽ carnẽ habens & animã ac mentẽ, uelut dixi, & per genitales meatus in ueritate repertus, & in præſepi in ueritate faſcijs inuolutus, à Maria portatus, & in Ægyptũ profectus, & ab Ægypto reuerſus, & in Nazaret diuerſatus, & ad Iordanem progreſſus, & à Ioanne baptizatus, & à diabolo tentatus: & diſcipulos elegiſſe in ueritate, & regnum cœlorum prædicaſſe, uelut omnia in ueritate comperitur: & à Iuda traditus, & à Iudæis captus, & ad Pontium Pilatum deductus, & ab ipſo morti adiudicatus, & cruci traditus, Sitio dicens, Date mihi bibere, in ueritate accipiẽs acetum cum felle, guſtans, & non amplius potum accipiens: cruci affixus in ueritate clamãs, Eli eli lemas abachthani: in ueritate inclinans caput & expirans, in ueritate corpore detracto, & accepto in ueritate ac inuoluto à Ioſeph, & in monumento poſito in ueritate, & lapide munito: Deſcendens in deitate cum anima ad infernum, & ſoluens ligatos in fortitudine ac potentia: Rediens Deus Verbũ cum anima ſancta, cum qua liberauit captiuitatem: Tertia die in ueritate cum corpore & anima & toto organo reſurgens: Inuentus cum diſcipulis per quadraginta dies, benedicens ipſis in monte oliuarum in ueritate: aſcendens in cœlum in ueritate, diſcipulis ipſum uidẽtibus aſſumi uſque ad nebulas in ueritate: ſedens in dextra patris in ueritate, in ipſo corpore & deitate, in ipſa perfecta humanitate, cum qua couniuit omnia in unum, & unam ſpiritualem perfectionem, Deus exiſtens in gloria, ſedens ad iudicandum uiuos ac mortuos: uenturus in ueritate. Et nihil eſt euariatum, ſed omnia perfecta perfecte in ipſo in perfectione effecta. Quũ porrò rectè à me fieri putauerim, ſi de his traderem, hactenus de ipſis dicere iuſtum duximus. Cæterùm quæ rurſus audiuimus de uanis ſermonibus eorum qui talia dicunt, neceſſarium eſt & ea ipſa oſtendere. Non autem ualde credimus quod ſic apud ipſos celebrantur, attamen quæ audiuimus nõ ſilebimus. Quidã enim auſi fuerunt dicere, quod rurſus aliqui ex ipſis dicũt de Maria, quod poſtquam genuit CHRISTVM *Antidicomarianitæ.* copulata fuerit uiro Ioſeph. Admiror autem ſi & ipſi hoc dicunt. Sunt autem qui hoc

dicunt

dicunt, quos ipſos etiam inter ſectas numerauimus, ut qui rogati etiam epiſtolam ſcri
pſerimus ad quoſdam in Arabia, contra eos qui hoc dicunt. Multa uerò illic de hoc
diximus in tractatione contra ipſos. Conſequenter autem per gratiã Dei etiam ipſam
Millenarij, hæreſim priuatim ſubiungã. Porrò alij dixerunt, ſenem dixiſſe quod in prima reſur
hæreſis. rectione millenarium quendam annorum abſoluemus, in ijſdem uerſantes in quibus
etiam nunc, nimirum & legem & alia ſeruantes, & omnia quæ in uſu ſunt in mundo,
nuptijsq; ac circunciſione & alijs participãtes: id quod nõ ualde de ipſo credidimus.
Verùm ſicut quidam affirmarũt, hoc dixiſſe ipſum aſſeruerunt. Et quod quidem ſcri
ptum eſt de Millenaria hac ſecta, in Apocalypſi Ioannis: & quod apud pleroſq; liber
receptus eſt etiã apud pios, manifeſtum eſt. Plurimi uerò & pij, de ſpiritualibus edo-
cti, & quæ ſpiritualiter in ipſa ſe habent cognoſcentes, uera quidem eſſe, in profundi-
tate autem declarata eſſe credunt. Non ſolum enim hoc illic profunde dictum eſt, ſed
etiam alia multa. Verùm in præſens compendij gratia mentionem ſolum facio, quo
ſciant pij, quod quiſquis uoluerit tranſgredi terminos ſanctæ Dei Eccleſiæ, & ſpem
traditionis propheticæ & apoſtolicæ fidei ac doctrinæ, ab uno argumento exigui ac
breuis ſermonis, uel exiguo temporis momento in ſapientiæ tranſgreſſione conſtitu-
tus, ei de cætero ad multa uaniloquia & periculoſas opiniones, & ad inconuenientes
ac peregrinas quæſtiones, & nunquam finiẽdas genealogias, iuxta Apoſtoli dicta, ra
tiocinatio cõuertetur. Nam eſſe hoc ualde ſtolidum, & quod neq; opus habeat inter-
pretatione, omnibus clarum eſt qui intelligentiã habent. Neq; enim quæſtione indi-
get talis ſapientia & ſermonis argumentũ. Si enim reſurgimus rurſus ut circuncida-
mur, qua ratione nõ præuenimus ut circuncideremur? Igitur iuxta hoc, magis neceſ-
ſarij quàm nos ſunt, qui hic quod perfectum eſt agnouerunt, & præuenerunt ut perfi
cerentur in futura tunc perfectione. Vbi igitur eſt id quod ab Apoſtolo dictum eſt,
» Si circuncidimini, CHRISTVS uobis nihil proderit: & qui in lege iuſtificamini,
» à gratia excidiſtis. Et quomodo erit id quod à Domino dictum eſt, In reſurrectione
» neque ducunt uxores, neq; nubunt, ſed ſunt æquales angelis. At uerò hoc, Sedebitis
» in menſa patris mei edentes ac bibentes. Et, Donec ipſum bibam nouum uobiſcum
in regno cœlorum: cum additamento uocis nouum, & in menſa regni, aliam ſenten-
tiam habet. Nam & ipſi dicimus edocti ex diuinis Scripturis, participationem quan-
» dam potus ac cibi diuini: de quibus dictum eſt, Quæ oculus non uidit, nec auris au-
» diuit, & in cor hominis non aſcenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus ipſum.
At dicit, quod primum quidem per mille annos naturaliũ uoluptatum participes eri
mus, citra laborem ac triſticiam. Poſt mille uerò annos participabimus his de quibus
dictum eſt, Quæ oculus non uidit, nec auris audiuit. Contrarius autem eſt ſermo to-
tius Scripturæ ſpeculationi. Si enim lex neminem perfecit, legem autem poſt reſurre-
ctionem ſeruare iubemur: & ſciamus nos, quod ſancta lex per Moſen à Domino da-
ta, pædagogus ad CHRISTVM nobis fuit, ipſiq; concreditum eſt, ut uelut infe-
rior ad maiorem & perfectiſſimum nos adduceret: & quod CHRISTVS uenerit
perfectus & Dominus, & acceperit ex manu pædagogi eum qui inſtituebat, hoc eſt
ſanctam uirginẽ ipſam fideliũ Eccleſiã: & cognouimus nos per legem pædagogum,
maiorem & perfectiorem IESVM: quomodo non magis pauperis intelligentiæ
aut potius ſtultitiæ iudicabitur ſermo eorum qui talia dicũt, quod poſt CHRISTI
perfectionem, rurſus pædagogo eſt opus? quo uidelicet reuertamur ad principium
elementorum ac doctrinæ & manuum impoſitionis, uelut ſcriptum eſt. quum clarè
» nobis Apoſtolus dicat, Omne ueteraſcens ac ſeneſcens prope interitum eſt: de ueteri
nimirum Teſtamẽto ac legiſlatione. Tranſpoſito enim, inquit, ſacerdotio, neceſſariò
» etiam legis tranſpoſitio fit. Si uerò tranſpoſitum eſt uetus, & renouatum eſt nouum,
quis nobis rurſus temerè introduxerit uetus in uſum, nouo ad inueteratione tranſpo-
ſito?

ſito ita, ut nos à gratia quidem excidere faciat, & ab utilitate CHRISTI nos emouere
conetur? Cæterũ quum hæc compendio ſermonis tractauerimus, & ſufficere hæc pro
pter amplitudinem tractationis putemus, ad ſequẽtia ô chariſſimi pergamus, Deum
conſueto more auxiliarium inuocantes, ad reliqua proponenda ac oſtendenda, & ad
ipſorum confutationem faciendam.

Contra Antidicomarianitas, hæreſim LXXVIII.

AB hac Dimœritarum à quibuſdam appellata hęreſi, hoc eſt, quę duas tertias par
tes humanæ naturæ in CHRISTO confitetur, corpus uidelicet & animam, &
tertiam partem, ipſam mentem in aduentu CHRISTI in carne negat: exorta ſunt alia
quædam negocia, maxime in Arabia, perlata ſunt autem ad noſtram tenuitatem à qui
buſdam pijs. Et primum quidem epiſtolam de hoc argumento conſcripſimus. atta-
men propter numeri conſequentiã, etiam hic ipſam epiſtolam ex toto, unà cum his quę
rationabiliter ipſi addita ſunt, aut ab ipſa ablata, contra hæreſim referemus. Nam qui-
dam Antidicomarianitæ, hoc eſt aduerſarij Mariæ, uelut inimicitiã aduerſus uirginẽ
habentes, & gloriam illius extenuare uolentes, inuidia quadam aut errore elati, & ho-
minum mentes polluere uolentes, auſi fuerunt dicere, ſanctã Mariam poſtquã CHRI
STVM genuit uiro copulatã eſſe, ipſi inquam Ioſeph. Dicunt autem uelut ſuprà à me
relatum eſt, quod ab ipſo ſene Apollinario prodijt hic ſermo, aut à quibuſdã ipſius di-
ſcipulis: & ſanè ambigo. Verum de his qui hęc dicunt, neceſſe eſt mihi dicere. Quo ue-
ro non in alterum laborem me immittam, conſequenter epiſtolam quam in Arabum
regionem me ſcripſiſſe ſuprà dixi, ſubiungam, & eſt hæc. Dominis meis ueneran-
diſſimis & chariſſimis filijs ac fratribus genuinis, & eiuſdem fidei orthodoxis, à ſacer-
dote uſq; ad laicum, & his qui in ſacris inſtructi ſunt in Arabia, Epiphanius minimus
epiſcoporum gaudium. Eſt quod admiremur in præſenti tempore, & quod nõ admi-
remur. Quod admiremur quidem, quod in noſtra ætate omnia implentur: & quod
non admiremur, oportet impleri. Quotidie enim per acceſſionem ampliorem contin-
git nobis ſophiſtica opinio, ex ratiocinationibus ac cogitationib. humanis, & in peius
proficiens, & apoſtolicam doctrinam relinquens, quemadmodum ſanctiſſimus Apo
ſtolus prędixit: quod diſcedent aliqui à ſana doctrina, attendentes fabulis & doctrinis
dæmoniorum, &c. Si quid enim eſt perſcrutari & excogitare uias prauas, hæc magis
ſtudio habent homines quàm ut impleant mandatum, quod iubet bona & ſuſceptu
digna quærere, & ſermo ueſter ſale ſit cõditus, quo det gratiam audientibus. Et ſi hæc
cogitauerimus, unde cõtingit ut ſingulis diebus renouentur nobis mala, erimus etiam
ipſi uelut inerudıti, & non atendentes diuinis ac prędictis ſermonibus. oportet enim
hæc impleri. Nam in omnibus partibus fidei oportet perfici quod dictũ eſt, Nunquid
ubi uenerit filius hominis, inueniet fidem in terra? Quò enim deuenit mẽs hominum
incumbens ad malum à iuuentute, quales fidei partes nõ amiſit? in quibus uero ſermo
nibus malum conſilium non turbauit utilitatem eorum qui decentiſſimi ſunt & in ſta-
tu rationalis naturę? cuius decorũ erat pia potius cogitare, & eniti ut his addicti eſſent,
etiamſi oportebat præter naturam, & nõ magis uera in impia peruertere, enitentes ad
deterius. De cætero enim, poſtquam omnia impleta ſunt in noſtro ſæculo, blaſphe-
miæq; & quę extra ſpiritum ſanctum ſunt, rurſus alia noua conuertuntur. Alij etenim
patrem blaſphemãt uniuerſorum Deum ac opificem, qui uidelicet Gnoſtici appellan
tur, & rurſus qui Marciones & Archontici uocantur, & qui hos ſequunt̃ Manichæi,
qui appellationem iuſtiſſime ex iuſta quadam Dei diſpenſatione acceperunt, inſaniæ
nomen habentes. Hi omnes cum pluribus hæreſibus, nouis inquam, Sethianorum,
Melchiſedecianorum, Colorbaſiorum, Cerdonianorum, & aliorum, blaſphemant in
uniuerſorum patrem, in eo quod negant eſſe Deum, qui in lege & in Prophetis loquu
tus eſt, et qui iuſte ab omnibus creaturis adoratur, uelut opifex & creator. Hi cum ado

Dimœritarum appellatio.

Antidicomarianitarum appellatio.

Epiſtola Epiphanij ad Arabas.

ratione conantur tollere etiam Dominum, cum quidem, qui reuera eſt, negãtes, alium
uero, qui non eſt, fabuloſa ſua opinione imaginãtes, ut ab eo qui eſt, excidant, et quem
opinantur, nõ inueniant. Sic enim nugacitas, & diaboli ſeminũ talem turbam ac com-
motionem inducere ſolet, per ratiocinationes blaſphemas excitans creatorum homi-
minum mentem, ut contra Dominum ſuum concitentur per malas opiniones & ab-
negationem Dei. Sed & rurſus ex hoc emoti quidam, ad alia pergere auſi ſunt, Domi-
num qui ſolus ipſos redemit, negantes, unigenitum filium IESVM CHRISTVM fi-
liũ Dei uiuentis, qui reuera eſt ex patre genitus, ſine principio & ſine tempore, qui ſem
per eſt ex patre, & cum patre eſt, genitus autem incomprehenſibiliter ac impollute, co
eſſentialis patri, & non alienus à patre. Et ſanè hi rurſus furioſi, inſtar rabioſorum ca-

Canes muti Iudæi.

num proprium ſuum dominum allatrant, quemadmodum ab initio Iudæi, hoc non
agnito, meritò à Propheta appellati ſunt canes muti, huius nominis cognomen ade-
pti, ex impudente impetu ſuo in Dominum et ipſius aduentum, uelut uere uidere eſt.
Aiunt enim rabioſos canes mutos appellari, eo quod edentuli fiunt ex relinquente ip-

Canum rabiei ratio.

ſos notione. Ea eſt enim canum natura, ubi in rabiem conuerſi fuerint, qui aliquando
dominum nouerunt, & filios ipſius, domeſticosq; & alios omnes dominifamiliâs ge-
nuinos, quum apprehenderit ipſos inſania, alterantur perſonæ coram ipſorũ aſpectu,
et in ipſos domeſticos exurgunt, quos aliquando honorãtes cauda ipſis blanditi ſunt,
moribusq; ſubditi fuerũt. Statim enim qui expectabãt CHRISTI aduentum, qui pa
rati erant ſuſcipere ſponſum, qui prophetas uidere rogabãt, qui obedire diuinis ſermo
nibus promiſerant, qui cum Moſe pactum fecerant, nempe, Fac tu ea quæ ad Domi-
num ſpectant, & omnia quęcunq; dixerit tibi Dominus, audiemus & faciemus: quan
do uidebant ipſorum Dominum adueniſſe, ignorantes formam & figuras ueritatis,
quas Prophetę antequam in carnem ueniret, expreſſerant, delinearant, annunciarant,
ſignificarant: primum quidem ad ipſum dicebant, Quis eſt hic qui loquitur blaſphe-
miam? Aliquando uero ipſum dæmonium habere, nihil ueriti, dicere auſi ſunt. Inſu-
per & Samaritã ipſum appellare non erubeſcebant. Tandem igitur, uelut à me antea
indicatum eſt, uelut rabioſi canes inſurrexerũt, & manus iniecerunt, uelut ſemper cum
rabie canis immiſſis antea manibus inuadit, et perſonas propriorum ſuorum domino
rum conſauciare non ueretur: ſic tradiderunt illi ſuum dominum ad crucifigendum,
Prophetasq; domeſticos eiuſdem Domini partim diſſecuerunt, partim lapidibus ob-
ruerunt, aliquos uero cæde gladij occiderunt. Poſt hos uero ſimiliter qui nunc ſunt,
noui Iudæi alternatim eodem ductu uſi ſunt. Et naturales quidem Iudæi, ſecundum
carnem quidem negauerunt, noui uero negantes filij Dei perfectam ad patrem inge-
nuitatem, creaturam & facturam, et omnino à patre alienũ ipſum furioſi ac rabioſi in
deſinẽter affirmant. Ex his autem rurſus alij, omiſſis prędictis blaſphemis doctrinis,
ipſam, ut ita dicam, ſecundum naturam cœleſtem ſpeculationem ſpeculati, & ſuperna
rimati ac curioſe perſcrutati, uelut ex ſupernis uenientes, contumaciter annunciant, &
fortiter affirmant, reijcientes ex deitate Spiritum ſanctum. Et patrem quidem non ne-
gauerunt, neq; filij ad ipſum ingenuitatem, uerum ad aliam rurſus uiam deflectunt, ut
» undiquaq; impleatur hoc, Defecit fides ex ore ipſorũ. Quid enim aliud uolunt quàm
in Spiritum ſanctum, qui non eſt alienus à Patre & Filio, qui ex ipſa deitate eſt, & non
poſſibile eſt ut ſit alienus à deitate: uelut ipſi poteſtatem habeant, Deo iubere magis
quàm iuſſa capeſſere? Nõ enim uerentes quid, alienum dicunt ſpiritum, & ſeruum, &
creaturam, & recentem, & factum, & ſi quid aliud turpe eſt, ad opinionem de ipſo ſibi
ipſis magis aſciſcere cogitant. Quandoquidem igitur mundus nunc ſic magis imme-
dicabili incredulitatis plaga percuſſus eſt, & ignorantiæ uana & mali cõſilij intelligen
tia, uelut fugitiuos à blaſphemia in ſanctam Trinitatem, rurſus ad alia traxit, ut ne quis
peccans lateat. Nouum enim quid audio de ſancta Maria ſemper uirgine quendam
ſtatuere,

ſtatuere, & audere blaſphemam quandam opinionem in ipſam immittere, quo ſit undiquaque noſtrum tempus inſtar mali ſerpentis, ac beſtiæ uenenum eiaculãtis, quæ in tenebris latibulũ habet, & morſibus omnes tentat, alium circa faciem, alium circa calcaneum, alium circa manũ, ut in neminem lateat morſus incredulitatis, ſed qui ſibi uidetur in hac parte effugiſſe, in alia uenenum ſe habere comperiat, & qui in alia ſanam fidem habet, alio modo læſionem ſibiĳpſi propinet. Vnde eſt hæc malignitas? unde tanta audacia? ipſum nomen non teſtimonium præbet? non perſuadet te ô contentioſe? Quis unquam aut quo ſæculo auſus eſt proferre nomen ſanctæ Mariæ, & interrogatus, non ſtatim intulit uirginis uocem? Ex ipſis enim nominibus epithetis, etiam uirtutis ſigna elucent. Dignitates etenim appellationum acceperunt iuſti unicuiq; decenter, & prout cõgruum fuit. Et Abraamo quidem impoſitũ eſt epitheton, amicus Dei, & non diſſoluetur, Iacob uero ut Iſraël uocetur: & non alterabitur, & Apoſtolis Boanerges, hoc eſt filĳ tonitrui: & non relinquetur, & ſanctæ Mariæ uox uirgo: & non mutabitur. impolluta enim permanſit ſancta. Ipſa natura non docet uos? O nouam inſaniam, ô noua negocia. Multa uero ſunt alia, quæ ueteribus temporibus non auſi ſunt patres. Nunc uero alius blaſphemat in aduentu CHRISTI in carne, alia loquens in ipſam deitatem. Alius autem defectuoſum facit in ſeipſo totius aduentus in carne myſterium. Alius de reſurrectione mortuorum ambigit. Et in ſumma, ô turbulentum noſtrum ſæculum, cuius uita in periculo uerſatur, ut quæ undiquaque prauis ſuperſeminationibus cogitationum ac ratiocinationum malæ fidei, à diabolo obruitur. Quomodo audent impetere impollutam uirginem, & quæ digna facta eſt habitaculum fieri filĳ Dei, & ad hoc electa eſt ex multis milibus Iſraël, quo uas & habitaculũ dignum eſſet, in ſignum ſolum partus? Audiui enim à quodam, quod aliqui audent de hac dicere, quod poſtquam genuit Saluatorem, copulata eſt uiro. et non admiror. Nam ignorantia eorum qui certitudinem diuinarum Scripturarum nõ nouerunt, neque in hiſtorĳs uerſati ſunt, ſemper ab alĳs ad alia transfert ac diſtrahit eum, qui ex propria mente uult aliquid de ueritate inueſtigare. Primum enim quando uirgo tradebatur ipſi Ioſeph, ſortibus cogentibus ipſam ad hoc uenire, non tradita eſt ipſi ad coniunctionem, ſi uerum dicere oportet, quoniam uiduus erat. ſed propter legem quidem uir ipſius uocatus eſt. Iuxta conſequentiam uero ex Iudæorum traditione oſtenditur, quod nõ coniunctionis gratia ipſi tradebatur uirgo, ſed quo conſeruaretur in teſtimonium futurorum, quod non ſpuria diſpenſatio aduentus in carne acceſſit, ſed quæ teſtimonia haberet in ueritate, extra ſemen uiri, in Spiritu ſancto diſpenſata in ueritate. Quomodo enim poterat tantus ſenex uirginem habere uxorem, quum eſſet uiduus à prima uxore per tot annos? Hic equidem Ioſeph frater fuit Clopæ. erat autem filius Iacob, qui Panther cognominabatur. hi ambo à Panthere appellato gignũtur. Habuit autem hic Ioſeph primam ſuam uxorem ex tribu Iuda, & peperit hæc ipſi liberos numero ſex, quatuor maſculos, duas fœmellas, quemadmodum Euãgelium ſecundum Marcum, & ſecundum Ioannem declarauerunt. Habebat igitur primogenitum Iacobum cognominatum Oblian, quod ſignificat murum, & cognominatũ item Iuſtum. Erat autem Nazoræus, quod ſignificat ſanctum. Et primus hic accepit cathedram epiſcopatus, cui concredidit Dominus thronum ſuum in terra primo, qui etiam frater Domini uocabatur, quemadmodum etiam Apoſtolus his cõſentit, ſic dicens: Alium uero Apoſtolum nõ uidi, niſi Iacobum fratrem Domini, & cætera. Frater autem Domini hic appellatur, propter coeducationem, nõ ſecundum naturam, ſed per gratiam. Maria enim tradita ipſi Ioſeph, uidebatur uxor eſſe uiri, non habens ad ipſum corporum coniunctionẽ. Ex hoc uero argumento uicinitas propinquitatis filiorum Ioſeph ad Saluatorem, in fratrũ loco appellata eſt, imò potius reputata eſt. Quemadmodum etiam ipſe Ioſeph non habens ſocietatem ad natiuitatem Saluatoris ſecundũ carnem,

Epithetorũ nominum ratio.

Ioſeph cur uirginem ſibi traditam habuit.

Ioſeph hiſtoria tota.

in patris loco reputatur, ſecundum myſterij diſpenſationem, uelut dicit Lucas Euan-
" gelista de ipſo Saluatore, Exiſtens filius, uelut putabatur Ioſeph, & uelut etiã ipſa Ma-
" ria dixit ad ipſum in Euangelio ſecundum Lucam: Ecce ego & pater tuus quærebamus te dolentes. Quis igitur dixerit Ioſeph patrem Domini? qui nullam ad ipſum habuit cauſam, maximè quum aduentus in carne extra ſemen uiri ſit. Verum per diſpenſationem res ipſę hanc ſortem acceperunt. Et genuit quidem hunc Iacobum circa quadrageſimum plus minus ætatis ſuæ annum. Poſt ipſum uero naſcitur ipſi filius Ioſe uocatus. Deinde poſt ipſum Symeon, poſtea Iudas. Et duæ filiæ, Maria, & quæ uocatur Salome. Et mortua eſt ipſius uxor. Et poſt multos annos accipit Mariam uiduus, agens annum uiduitatis ſuæ fortaſſis octoageſimum & ultra. Et accipit Mariã,
" uelut etiam Euangelium habet. Deſponſa enim, inquit, Maria, et nõ nupta. Et rurſus
" alibi, Non cognouit ipſam. Admirari uero ſubit de omnibus qui prauos prętextus ue nantur, & ea quorum cauſas perſcrutari non eſt opus: quod & quęrunt non quærenda, & à neceſſarijs ad ſtultas quæſtiunculas conuertuntur, quo omnino undiquaque pernicies incredulitatis ac blaſphemiæ nobis immineat, propter ignominiam erga ſanctos. Et primum quidem redarguit undique ipſa cõſequentia: quod primum quidem ſenex octoageſimum annum supergreſſus, non accepit uirginem in uſum, ſed magis diſpoſitus eſt ipſi ad cuſtodiam. Deinde omnino ſanè etiam ipſi erant iuſti, & non audebat is qui audierat, quod ex Spiritu ſancto eſſet quod erat in ipſa, amplius aggredi poſt talem myſterij diſpenſationem, ut uteretur uaſe digno facto complecti, quem cœlum & terra non capiebat, propter excellentiã gloriæ ipſius. Si enim etiam nunc in nomen ipſius uirgines degere contendunt, & caſtitatem ſeruare ac continere: quomodo non erat potius fidelior Ioſeph, & ipſa Maria, quæ omnia conſeruabat in corde ſuo, uelut ſcriptum eſt? At uero poſt tantam & talem ac tam ingentem diſpenſationem, copulatum fuiſſe ſenem uirgini caſtæ & honoratæ, & uaſi, quod cepit incomprehenſibilem, & ſuſcepit tale myſterium ſigni cœleſtis & uitæ hominum, quæ fuerit impietas hoc aſſeuerare? Vnde enim non oſtendemus quod caſta permanſit uirgo? Oſtendant autem nobis ſtatim, quos nam genuit Maria poſt Saluatoris noſtri partum? dicãt nomina illi fictores & concinnatores fraudis ac malignitatis, & non poterunt oſtendere. Non enim coniuncta eſt amplius uirgo, abſit. Si enim peperiſſet unquam quę ſemper erat cum ipſo Saluatore, dixiſſent ſanè etiam ſimul filios ipſius conuerſatos eſſe. Sedu-
" cit autem ipſos id quod dictum eſt, Ecce mater tua & fratres tui foris ſtant, quærentes
" te: & non ſciunt quod ante hoc erat ſcriptum, quod fratres ipſius credebant in ipſum. Progredientes enim & nos tempore, & admirantes ea quæ in diuinis Scripturis uelut ſimpliciter ſcripta ſunt, iam per omnia ſenſum adepti, gratias agimus Deo, qui pręmuniuit per exigua, uelut uidetur uerba in diuina Scriptura, ut totius Scripturæ ueritas declaretur. Semper enim audientes de Iacobo, quod hic frater Domini uocabatur, admirantes dicebamus, quæ eſt utilitas? Nunc autẽ cognouimus ob quam cauſam prædixit diuina Scriptura. Omnino enim ut quum audiamus, Ecce mater tua, & ecce fratres tui foris ſtant, quærentes te: diſcamus quod de Iacobo dicit, & alijs filijs Ioſeph, & non de filijs Mariæ, qui non ſunt. Manifeſtum enim erat quod maior erat Iacobus ætate iuxta aduentum Domini in carne. fratres autem ipſos dicit declarans Scriptura, & nominatim proferens Iacobum & Ioſe, & Symeonem ac Iudam, & Salomonem ac Mariam. Quo itaque diſcant cuius filius ſit, & ex qua matre Iacobus, intelligantq; quis maior ſit ætate, audiant. Ieſus enim crucifigitur anno triceſimotertio ſui in carne aduentus: Herodis autem erat illo tempore filij Archelai annus uigeſimus. nam in triceſimo tertio anno primi Herodis filij Antipatri, naſcitur Saluator in Bethleem Iudęæ, qui erat quadrageſimus ſecundus Augusti regis, & perfectis duobus annis abducitur à Io-

ſeph in

Filij Ioſeph quatuor, filiæ duæ.

Fratres Domini qui ſint.

Ieſu natiuitas & crucifixio.

Ætas Ioſephi quando rediit ex ægypto fuit lxxxiiii anni

ſeph in Ægyptum, propter ea, quæ Herodi à Magis dicta erãt, Herode quærente puerum. Deſcendit autem in Ægyptum, & perficit iſthic alios duos annos, & moritur Herodes rex anno triceſimoſeptimo. Succedit autem huic Archelaus filius ipſius per annos nouem. Et ſic negocium abſoluitur, & traditur cruci, decimooctauo anno Tiberij Cæſaris, Agrippę uero appellati Magni, ſiue Herodis iunioris, filij uero Archelai annus erat uigeſimus. Nuſquam autem audiuimus, Ioſeph filios feciſſe. Sed neq; poſt reditũ ab Ægypto idem Ioſeph multis annis uixit. Quartus enim annus erat Saluatori, Ioſeph autem quartus ſupra octoageſimum, quando ex Ægypti regione reuertebatur. Et permanſit alijs octo annis Ioſeph ſuperſtes. Et in duodecimo anno aſcendentibus illis ad Hieroſolyma, quæſitus eſt quando non reperiebatur in itinere, uelut habet Euangelium ſecundũ Lucam. Poſt hos annos moritur Ioſeph, & educatus eſt non amplius à Ioſeph, ſed in domo Ioſeph. Vnde non amplius dicit Euangeliũ, quod uenit pater ipſius & fratres, ſed ecce mater tua & fratres tui foris ſtant. Sed neq; quando dicebant ad ipſum in Idumæa, Nemo hæc faciens, in occulto eſſe uult, ſi hæc facis, manifeſta teipſum: non dixit quod dixerint ad ipſum pater eius & fratres eius, ſed fratres eius ſolum: uelut Ioſeph non amplius exiſtente ſecundum corpus. Deinde in ipſa conſummatione, quando Saluator in cruce pendebat, uelut habet Euangelium ſecundum Ioannem: Conuerſus, inquit, uidit diſcipulum quem diligebat Dominus, & dixit ipſi de maria, Ecce mater tua, & eidẽ dicit, Ecce filius tuus. Si uero fuiſſent filij Mariæ, & ſi fuiſſet ipſi uir, qua ratione tradidiſſet ipſam Ioanni, & Ioannem Mariæ? Qua uero ratione non potius Petro tradit, qua ratione nõ Andreæ, Matthæoq; ac Bartholomęo? At manifeſtum eſt quod Ioanni, propter uirginitatem, Ecce enim mater: quanquam non eſſet mater ipſius Ioãnis ſecundum carnem: ſed ut oſtẽderet ipſam matrem eſſe principem uirginitatis: quoniam ex ipſa uita erat. Et Ioanni quãquam ſecundum carnem alieno exiſtẽti dicebat: ut doceret honorare propriam ſuam mentem, quoniam reuera ſecundum carnem ex ipſa Dominus ipſe genitus eſt, ut ne quis putet rem ipſam eſſe apparentiam, & non ueritatem. Si enim non fuiſſet uere ipſius mater, quæ ſecundum carnem peperit ipſum, non ſanè de ipſa curam habuiſſet, ut ſemper uirginẽ commendaret, quæ mater quidem facta eſt propter diſpenſationem, impolluta autem erat propter honorem erga ipſam, & uas admirabile. Dicit autem Euangelium, Et ab illa die accepit ipſam ad ſeipſum. Si uero habuiſſet uirum, ſi habuiſſet domum, ſi habuiſſet filios, in ſua receſſiſſet, & non ad alienum. At ne hoc conuertatur in detrimentum quibuſdam, & uideantur in hoc accipere occaſionem ac prætextum coinductas & amicas ſibi exquirendi, propter malignam opinionem. Illic enim res fiebant ſecundum diſpenſationem, diuiſis rebus ab omni alia ſecundum Deum ſeruari debente certitudine. Nam quando hoc factum erat, & aſſumpſit ipſam ad ſeipſum, non amplius permanſit apud ipſum. Sed & ſi uidentur quidam erraſſe, quærant ueſtigia Scripturarũ, & inuenerint utique, neque mortem Mariæ, neque an mortua ſit, aut non mortua, neque an ſepulta ſit, aut non ſepulta. Et quidem quum Ioannes in Aſiam inſtituerit profectionem: & nuſquam dicit Scriptura, quod abduxerit ſecum ſanctam uirginem, ſed ſimpliciter ſiluit, proptet miraculi excellentiam, ut ne ad ſtuporem perduceret hominum mentem. Ego enim non audeo dicere, ſed cogitans ſilentium mihi impero. fortaſſis enim alicubi etiam ueſtigia inuenerimus ſanctæ illius ac beatæ, ſicut neque inuenire datur mortem ipſius. Alicubi enim Symeon dicit de ipſa, Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius, quo reuelentur ex multorum cordibus cogitationes. alicubi uero Apocalypſis Ioannis dicit, quod Draco feſtinauit ad mulierem quæ genuit maſculum, & datæ ſunt ipſi alæ aquilæ, & aſſumpta eſt in deſertum, ut ne ipſam arriperet draco: fortaſſis autem poteſt de ipſa accipi ac impleri. Non

Maria cur Ioanni à Chriſto commendata eſt.

Amicarum habendarum occaſio unde ſit.

Mariæ mortis incertitudo.

S Aug ſcribit [illegible]

autem omnino definio hoc, & non dico, quod immortalis manſit, ſed neque affirmo an mortua ſit. Exceſſit enim Scriptura mentem humanam, & in ſuſpenſo reliquit, propter uas precioſum ac excellentiſſimum, ut ne quis ad ſuſpicionem ueniat carnalium de ipſa rerum. Siue igitur mortua eſt, non nouimus, ſiue ſepulta eſt, non copulata fuit carni, abſit. Quis uero collecta ſibijpſi amentia, blaſphemam quandam opinionem impingere uoluerit, & os tollere, linguamq; laxare, labia diſtrahere ex cogitatione praua? imò pro hymnis & gloria, contumelias quaſdam excogitare, & in ſanctam uirginem debacchari, & uas honoratum non colere? Si uero etiam ab alia quadam ſpeculatione ipſas res accipere conuenit, attingamus quoque rationum naturæ cognationes.

Leænæ partus. Aiunt leænam non parere præterquam ſemel & unum, habere autem hanc cauſam. Animal eſt uoraciſſimum, ſpecie fuluum, robore ſolidiſſimum, & ut ita dicam, regaliſſimum genus ſuper alia animalia. Habet autem conceptionem ex uno coniuge. Perficit autem immiſſum ſemen uigintiſex menſibus in utero, ita ut catulus intus ad perfectionem geſtetur propter tempus, ut etiam omnes dentes habeat iam prius quàm ex utero prodeat, & ungues in ſtatura firma, clauiculares item appellatos, & dentes caninos, atque molares, & alia quæ adſunt huic animanti. Itaque dum eſt ipſe in utero in ſaltationibus motibusque ac alijs moribus, per ungues diuellere aiunt, incidereq; matrices ac uteros prægnantes. Quum igitur mater ad pariendum uenerit, in illa die, ab omni moleſta geſtationis natura uentrem alienum fieri. Nam unà cum partu etiam uteros ac matrices ſimul excerni dicunt rerum naturæ periti, ut neque amplius coitum appetat fœmina, niſi quis uim inferat: neque uero ſi contingat eam ad coitum cogi, amplius concipere poſſit, quum non habeat locos ſiue matrices. Nunquid igitur dedit nobis etiam hæc conſequentia, ut exquiramus ad propoſitam rem, motionem quandam cognationis, ad utilitatem potius quàm ad detrimentum? Si enim catulum leonis Iudam

Chriſtus Leo dicitur. obſcure dicit Iacob, CHRISTVM dicens: & in Apocalypſi habetur, Ecce uicit leo, inquit, de tribu Iuda, & ex ſemine Dauid: ſi itaque Dominus leoni aſſimilatur, non ſecundum naturam, ſed propter ænigma, & eo quod regium animal, inter omnia animantia uiolentiſſimum ac fortiſſimum, & aliàs per omnia gratioſiſſimum:

Maria Leæna. profectò etiam genitricem ipſius Leænam dixerim. Vnde enim gignitur omnino Leo, ſi non Leæna mater uocabitur? Leænæ autem non contingit ſecundus partus. Ergo non amplius partum nouit Maria, non amplius coniunctionem corporum ſancta uirgo. Sed & alias uideamus ſpeculationes. Erat Maria aſſectatrix IESV cum ipſo ſemper exiſtens. Vocatus eſt IESVS ad nuptias, & mater ipſius erat illic & fratres, & nuſquam Ioſeph. Et dixit ad eam, Quid mihi & tibi curæ eſt mulier, nondum uenit hora mea: & non dixit, Quid mihi & uobis homines. Aſtabat Maria Magdalena, & Maria Clopæ, & Maria mater Rufi, & Maria alia, & Salome, atque aliæ. Et non dixit, Erat Ioſeph illic, aut Iacobus frater Domini, qui ubi

Iacobi fratris Domini ſanctitas. annos uixit nonagintaſex, uirgo exiſtens mortuus eſt, in cuius caput ferrum non aſcendit, qui balneo non utebatur, qui animatis non participabat, qui imam tunicam non iterum induit, qui ueſte attrita linea ſola utebatur, quemadmodum & in Euangelio habetur, Fugiebat adoleſcens, & dimiſit linteum quo erat amictus. Ioannes enim & Iacobus atque Iacobus, hi tres hanc uitæ conuerſationem habuerunt, duo quidem filij Zebedæi, & filius Ioſeph Iacobus, frater autem Domini, propter conuictum, propter coeducationem, propterea quod fratris loco ipſum habuit, propter eam quam habebat ſolum Ioſeph erga Mariam ingenuitatem, ex eo quod ipſa legitime illi attributa erat. Huic Iacobo ſoli licebat ſemel in anno ingredi ad Sancta ſanctorum, eo quod Nazoræus ipſe eſſet, & ſacerdotio ammixtus. Huic enim iuxta

duos

duos modos Maria cognata erat ipſi Elizabet, & Iacobus præcellebat ſacerdotio. Nam hæ duæ tribus ſolæ coniungebantur inter ſe, regia ſacerdotali, & ſacerdotalis regiæ. Sic etiam ſuprà in Exodo Naaſſon è Iuda tribunus accipit Elizabet, ſeniorem filiam Aaron ſibiipſi in uxorem. Vnde multæ hæreſes genealogiam Saluatoris ſecundum carnem ignorant, & ex eo quod ipſi dubitant, fidem non habent, & uidentur ſibi contradicere ueritati, dicentes: Quomodo ea quæ eſt ex tribu Iuda & Dauidis, cognata eſſe poteſt Elizabet quæ eſt à Leui? Hic Iacobus etiam bracteã in capite geſtabat, & aliquando ſiccitate inſtante eleuauit manus ad cœlum, & precatus eſt, et ſtatim cœlum dedit pluuiam. Laneum autem ueſtimentum nunquam induit. Genua uero ipſius obduruerant inſtar camelorũ, ex eo quod ſemper flecteret ipſa coram Domino, propter excellentiam pietatis. Hunc igitur nomine non amplius appellabãt, ſed Iuſtus erat ipſi nomen. Hic nunquam in balneo ſe lauit, hic animatis nõ participabat, uelut ſuprà à me indicatum eſt. Hic calceamentum non induit. Et multa de uiro dicere poſſem, et de uirtuoſa ipſius conuerſatione. Vides igitur quod domus omnino erat integerrima? Si enim filij Ioſeph nouerunt uirginitatis rationem & Nazoræorũ opus, quanto magis ſenex & uenerandus uir nouit cuſtodire uirginem caſtam, & honorare uas, in quod aduenit hominum ſalus? Neq; ipſa natura nos docet, quod uir erat ſenex ætate multum prouecta, magnus inter uiros, fidelis moribus, pius ſpecie? Dicit enim Euangelium, quod fuerit uir timens Deum, & uoluerit clanculum ipſam relinquere. Moritur autem hic Iacobus, frater Domini & filius Ioſeph in Hieroſolymis, ubi uixit poſt Saluatoris aſſumptionem annis plus minus uigintiquatuor, anno ſuæ ætatis nonageſimoſexto, à fullone ligno percuſſus in caput, deiectus à pinaculo templi, & delatus ac nihil læſus. Inclinauit autem genua, & orauit pro ipſis, qui eum deiecerant, ac dixit: Ignoſce ipſis Domine, nõ enim ſciunt quid faciũt. Quemadmodũ etiã Symeon procul ſtans, nepos ipſius ex ſorore, filius uero Clopę dicebat, Ceſſate, quid lapidibus obruitis iuſtum? Et ecce pro uobis optima precatur. Et ſic factum eſt ipſius martyriũ. Si itaq; huius filius tot annorũ fuit, quomodo ergo huius pater uidens horrẽdas res, angelos natiuitatem filij ſtipãtes, hymnosq; à cœlo canentes & dicentes, Gloria in excelſis Deo, & in terra pax, in hominibus bona uoluntas: et paſtores cernens uenientes in ſpeluncam ubi natus fuit, & audiens ipſos hæc annunciãtes, Quomodo inquam, ſenex Ioſeph, & prouectæ ætatis tanta ſigna ac miracula audiens, audebat debacchari, & contumelia afficere corpus ſanctum? in quo habitauerat Deus, ex quo corpore collecta eſt nobis aduentus in carne diſpenſatio, unde ſancta et impolluta caro nobis ædificata eſt in deitate Saluatoris, uelut angelus Gabriel illic dicit: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & uirtus altiſſimi obumbrabit tibi. Quapropter & quod naſcetur ex te ſanctum, uocabitur filius Dei. Quomodo igitur audebat copulari tantæ ac tali ſanctæ uirgini Mariæ? Quid uero prodeſt nobis de hoc quærere, an etiam copulatus ipſi fuerit? quod abſit. Vtrum uero magis eligendum eſt, num ut commendemus res Deo, aut ut enitamur ad deteriora? Quod quidem non ſcriptum eſt nobis: ſi non crediderimus, quod non copulata fuit ipſi Maria, non habemus uitam æternam, ſed in iudicium uenimus: manifeſtum eſt, Scriptum eſt autem, Quid? bona. Imò quid? iuſta. quid? reuerenda & honeſta. quo demus etiam beneficium audientibus. Verum homines reliquerunt neceſſaria, de fidei ueritate, de Dei glorificatione: & exquirunt unde tandem comperiant ſibiipſis detrimentum, heu quod periculoſum eſt etiam cogitare, maxime quum Scriptura non dicat. Siquidem enim dixiſſet Scriptura, tradidiſſemus utiq; ueritatẽ, & nihil deliberaſſemus. Num enim inhoneſtę ſunt nuptiæ? num impurũ cubile? num nõ eſt lectus impollutus? num obliterant nuptiæ? At à Prophetis & pontificibus cohibentur propter maius miniſterium. Nam poſt-

Tribuũ ſacerdotalis ac regiæ cognatio.

quam prophetauit Moſes, non amplius uxori coniunctus eſt, non amplius liberos
genuit, non amplius generat talis. habebat enim uitam Domino uacantem. Quomo-
do enim potuiſſet in monte Sina quadraginta noctes ac quadraginta dies degere, ſi nu
ptijs addictus fuiſſet? Aut quomodo potuiſſet quadraginta annos in deſerto ad diſ-
penſationem Dei paratus eſſe, & ſacerdotio uacare, & quomodo myſteria explicare,
& colloquia cum Deo perficere, ſi nuptijs coniunctus fuiſſet? Si enim de nobis dicit
ſanctus Apoſtolus expreſſe, & dicit ut ad tempus uacent orationi, quanto magis de

Maria prophetiſſa.

Prophetis hic ſermo uerus erit? Prophetiſſa itaque eſt etiam Maria. Ingreſſus enim
eſt, inquit, ad prophetiſſam, & in utero concepit, & peperit filium, & dixit Domi-
nus ad me, Voca nomen eius, cito ſpolia, confeſtim deprædare, & cætera. ſignificat
autem hic ingreſſum Gabrielis ad Mariam, quando exiuit ut bonum nuncium ei aſ-
ferret, quod genitura ſit filium Dei Saluatorem mundo, non ex ſemine uiri, ſed per
Spiritum ſanctum. Sed & Philippo Euangeliſtæ quatuor fuerunt filiæ prophetantes.

Prophetiæ donum uirginitatis.

prophetabant autem propter uirginitatem quam habere dignæ factæ erant. Et The
cla incidit in Paulum ſanctum, & à nuptijs exoluitur, quum curatorem ſiue ſpon-
ſum haberet formoſiſſimum, primarium urbis, ualde diuitem, generoſiſſimumq́ ac
illuſtriſſimum in uita. Et contemnit terrena ſancta illa, ut cœleſtium potens fiat. Si ita-
que hi talia, quanto magis Maria, in quam mirabilis tota diſpenſatio myſterij facta eſt?
Vnde igitur contraham mentis intelligentiam ad bonum, & euertam caliginem eo-
» rum qui horrenda conceperunt? uelut ſcriptum eſt, Concepit laborem & peperit ini-
quitatem: Hi enim uere concipiunt laborem cogitationum, pariunt autem iniquita-
tem blaſphemiarū. Cæterum ne quis illa cogitet, et ipſa aliter ſubſeminare ſibijpſi ten
» tans dicat, Quomodo igitur dixit Euangelium, quod inuenta eſt in utero habens Ma
» ria à Spiritu ſancto priuſquam ipſi conueniſſent? Igitur expectabatur congreſſus, &
» ea gratia dixit, Antequam conueniſſent, ſiue congreſſi eſſent? Sed & rurſus in alio lo-
» co, idem Euangelium rurſus dicit: Et non cognouit ipſam, donec cognouit filium ſu-
um primogenitum: & non ſciunt hi qui ſpeculationes Scripturarum ſe diuidere pro-
fitentur, & ſublimia ac profundiſſima curioſe inueſtigare conantur, quod ſpeculatio

Primogeniti appellatio.

tali modo habet. Si uero primogenitus eſt omnis creaturæ ipſe unigenitus, ne tumul-
tum facias. Non enim dixit, quod genuit primogenitum ſuum: ſed quod non cogno-
uit ipſam, donec genuit filium ſuum: & non dixit, primogenitum ſuum, ſed primoge-
nitum. In eo enim quod dixit, filium ſuum, ſignificauit ex ipſa ſecundum carnem geni
tum eſſe. In cognomine uero primogeniti, nō amplius uocem ſuum adpoſuit: ſed pri-
mogenitum ſolum. Hic enim eſt, qui apud Apoſtolū dictus eſt primogenitus omnis
creaturæ, non coniunctus creaturæ, ſed ante creaturam genitus. Non enim dixit pri-
mocreatus, ſed primogenitus: diſtincta lectione ad id quod melius ac tutius eſt, ut pri-
mum dicat primogenitus, poſtea inferiorem creaturam nominet. Primogenitus enim
de filio accipitur, creatura uero per filium. Genuit itaq; filium ſuum primogenitum:
non autem ſuum primogenitum, uelut ipſa alium paritura eſſet. Et non cognouit ip-

Cognouit Ioſeph Mariam quomodo.

ſam. Vnde enim cognouiſſet, quod tantam gratiam acceptura eſſet mulier? aut un-
de cognouiſſet quod tali gloria glorificanda eſſet uirgo? Mulierem quidem nouerat
ipſam formatione, & fœminam natura, & ex matre Anna, & ex patre Ioachim, &
cognatam Elizabet, ex domo & familia Dauid: non nouerat autem, quod tali glo-
ria honorandus eſſet aliquis in terra, maxime mulier. Non igitur cognouit ipſam,
donec uidit miraculum. Non cognouit ipſius miraculum, donec uidit genitum
ex ipſa. Quando uero peperit, cognouit Dei honorem, quod ipſa eſſet, quæ au-
diuiſſet, Aue gratioſa, Dominus tecum. Hæc eſt, quæ per Euam ſignificatur, quæ
per ænigma accepit, ut mater uiuentium uocetur. Illa etenim mater uiuentium
uocata

uocata eſt etiam poſtquam audiuit, Terra es, & in terram reuerteris, poſt tranſgreſſio
nem. Et mirum eſt quod poſt hanc tranſgreſſionem, magnum cognomen habuit. Et
ſecundum ſenſum quidem, ab illa Eua omnis hominum generatio genita eſt in terra.
Hic uerò uere à Maria hæc uita mundo genita eſt, ut uiuentem gigneret. Et facta eſt
Maria mater uiuentium. Per ænigma igitur Maria mater uiuentium appellata eſt.

Mater uiuentium.

Nam de duabus mulieribus dictum eſt, Quis dedit mulieri ſapientiam, & ſcientiam
uariegãdi? Nam prima ſapiens eſt Eua, texens ueſtes ſenſibiles, propter Adam quem
denudauit. ipſi enim datus eſt hic labor, quoniam per ipſam nuditas inuenta eſt. Ipſi
datum eſt amicire corpus ſenſibile, propter nuditatem ſenſibilem. Mariæ uero datum
eſt à Deo, ut pepererit nobis agnum & ouem, & ex gloria ipſius agni ac ouis, factum
eſt nobis uelut à uellere, in ſapientia per uirtututem ipſius, indumentum incorruptibi-
litatis. Sed & aliud de his cogitare admirabile eſt, de Eua, inquam, & Maria. Eua enim
mortis cauſa facta eſt hominibus, per ipſam enim ingreſſa eſt mors in mundum. Ma-
ria uero cauſa uitæ, per quam genita eſt nobis uita, & per hanc filius Dei acceſſit in
mundum. Et ubi redundauit peccatum, ibi ſuperabundauit gratia. Et unde facta eſt
mors, illinc proceſſit uita, ut uita pro morte fieret: & qui per mulierem nobis uita fa-
ctus eſt, mortem ex muliere inductam excluderet. Et quandoquidem illic quidem
Eua dum adhuc uirgo eſſet, in tranſgreſſione inobedientiæ fuit, rurſus per uirginem
obedientia gratiæ facta eſt, annunciato aduentu in carne de cœlo, & uita æterna. Il-
lic enim dicit ad ſerpentem: Et inimicitiam ponam inter te & ipſam, & inter ſemen tu-
um & ſemen ipſius. Nuſquam autem reperitur ſemen mulieris, uerum ſecundum æ-
nigma de Eua, accipitur inimicitia aduerſus ea quæ ab ipſa gignuntur, ipſius ſerpentis,
& diaboli qui in ſerpente fuit, & inuidiæ. proinde perfectiſſimè non poteſt totum
in ipſa impleri. Implebitur autem reuera in ſemine ſancto, eximio, ſolo, quod à Ma-
ria ſolum inuentum eſt, & non ex coniugio uiri. Hic enim uenit, ut tolleret poteſta-
tem draconis, & obliqui ſerpentis fugientis, & totum terrarum orbem ſe cepiſſe
dicentis. Propterea adueniebat ex muliere unigenitus ipſe, ad tollendum ſerpentem,
hoc eſt prauam doctrinam & corruptionem ac fraudem, erroremq́ ac iniquitatem.
Hic eſt qui uere aperuit uterum matris. Omnes enim quotquot geniti ſunt primo-
geniti, quo etiam caſtius dicam, non potuerunt hoc implere. uerum ſolus unigeni-
tus qui uirgineum uterum aperuit, in hoc enim ſolo perfectum eſt, & in alio nullo.

Mulieres ſapientes duæ.

Semen Euæ quomodo accipiendum ſit.

Sed & ex ipſa argumenti tractatione uidere eſt. De Maria enim accipitur dictio ipſa,
& de Eccleſia hoc mihi dicendum erit: Propterea relinquet homo patrem ſuum &
matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carnem unam. Sanctus au-
tem Apoſtolus dicit: Myſteriũ hoc magnum eſt, ego autem dico in CHRISTVM
& Eccleſiam. Et uide mihi Scripturarum exactam ſinceritatem: quod de Adam qui-
dem Formauit, d xit, de Eua uero non amplius Formatam eſſe dixit, ſed ædifi-
catam. Accepit enim, inquit, unam de coſtis eius, & ædificauit ipſi in uxorem:
quo oſtendat Dominum quidem de Maria efformaſſe ſibiipſi corpus, ab ipſa ue-
ro coſta ædificatam eſſe Eccleſiam, in eo quod punctum & apertum eſt ipſius la-
tus, & myſteria ſanguinis & aquæ, pretia redemptionis facta ſunt. Attamen co-
gnouit Mariam Ioſeph, non ſecundum cognitionem quandam uſus, non ſe-
cundum cognitionem ſocietatis: ſed cognouit ipſam reuerendam & ex Deo ho-
noratam. Non enim nouit ipſam eiuſcemodi gloriæ eſſe, donec uidit Domi-
num ex muliere genitum. Et hoc, Priuſquam congreſſi eſſent ipſi, inuenta eſt in ute-
ro habens: ut ne unquam inualeſceret ſermo eorum, qui putant ex ſocietate uiri eſ-
ſe myſterium Dei diſpenſatum. Dicit enim, Priuſquam hoc factum eſſet, quod ex-
pectabatur, non eſt autem facta hæc res. Etſi enim expectabatur Virgo Ioſeph
ad co-

Eua ex coſta Adæ ædificata.

ad copulationem, quod neque fieri poterat propter ſenectutem : tamen præoccupat
Scriptura, & nobis ſuggerit, & cogitationem munit, quum ipſum argumentum diui
ni partus perſuadere poſſit, ut non amplius accedat uir ad copulationem cum uirgine.
Sic etiam Angelus Ioſeph perſuaſit, non eſſe eam opinionem quam ipſe habebat. Simi
le eſt enim prędicto, Prius quàm congreſſi eſſent ipſi: uelut expectata re, non autem fa
cta. Quum enim iuſtus eſſet, quærebat non infamare ipſam, ſed clanculum dimittere
ipſam, ut qui prauus quidem fieret ſi infamaret ipſam, non autem factus eſt, uelut an-
„ gelus docet, dicens : Ne metuas aſſumere Mariam uxorem tuam, quæ nondum facta
„ eſt uxor, & ſi in ſuſpicione peccati apud te eſt. At neq; ſic eſt uelut putas, & cætera. Sta
„ tim enim conſequenter dicit, Quod enim genitum eſt in ipſa : uelut iam genitum eſſet.
„ Rurſus autem, Pariet filiũ : uelut de futuro. Sic enim erat, uerum ad fidem faciendam
„ contigit pręexclamatio. Sic etiam Priuſquã congreſſi eſſent: contenti ſumus quod om
„ nino nõ factum eſt. Et, Donec peperit filium ſuum primogenitum: eodem modo in-
terpretari debes, propter miraculũ cognitionis uirginis apud Deum honoratæ. Nec
uero putet quis ex eo quod dicit, Priuſquam cõgreſſi eſſent ipſi: quod poſtea congreſ-
ſi ſunt, neque enim poteſt quis demonſtrare aut iudicare. ſed ut oſtendat impollu-
tam conceptionem Saluatoris, Scriptura hoc confirmauit. Hoc igitur, Non cognouit
Primogeniti appellatio. ipſam: propter gloriam. Primogenitum uero, quoniam primogenitus eſt priuſquam
eſſent creaturæ, & primogenitus inter multos fratres, iuxta Apoſtolũ, non iuxta eum
qui eſt à Maria, uelut alij filij ſint ex ipſa, ſed inter eos qui digni facti ſunt accipere per
ipſum adoptionem in filios, quando filius ipſius fuit uere ſecundum carnem, ut ne ap
parentia eſſe putetur. Sed & primogenitus & filius ipſius uirginis, non quod ipſa a-
lios filios, uelut dixi, habeat. ſimile enim eſt hoc in primo ante aduentum. Qui enim
uere primogenitus eſt Patris ſuperni ante omnem creaturam, nõ ex eo quod alij poſt
ipſum ex patre geniti ſunt, primogenitus dicitur. Non enim eſt ipſi frater ſecũdus, pro
pterea quod eſt unigenitus. Sic etiam in aduentu in carne, filius & primogenitus eſt
Mariæ. At unigenitus Mariæ eſt, non habens ſecundũ fratrem ab ipſa. Et ceſſent qui
contra ſeipſos machinantur nociua magis quàm utilia. Ne me admoneas, Qui hono-
rat Dominum, honorat etiam ſanctum. Qui uero ignominia afficit ſanctum, ignomi-
nia afficit etiam ipſius Dominum. Sit Maria apud ſe ſancta uirgo, ſanctum uas. Nam
hæc quæ ad detrimentum ſpectant, nobis non proſunt. Oportet autem nos reueren-
tius cogitare, ut ne elatam ceruicem acquiramus, aut diſſenſionem; aut uaniloquium.
De omni enim ocioſo uerbo rationem dabimus, uelut ſcriptum eſt. De nobis ipſis cu
rioſi ſimus, noſtras ipſorum res conſideremus, ne ea quæ noſtra ſunt, in ſanctos rej-
ciamus, ne cõſideremus à nobis ipſis ea quæ ſanctorum ſunt. Omnino enim quidam
graſſatores & ad libidinem conuerſi, et corruptã opinionem in ſeipſis habentes, etiam
ſanctos polluere uolunt, ad honeſtam excuſationem prauæ ac infirmę ſuæ opinionis.
Vellem omnes eſſe ſicut meipſum, quomodo accipiendũ Ad quos dixit Apoſtolus, Vellem quidem omnes eſſe ſicut meipſum. Meipſum ue-
ro quomodo dicit præterquam propter caſtitatem? Verum propter ſcortationes u-
nuſquiſque ſuam uxorem habeat : ſubtractum eſt autem pronomen ipſum, habebat
enim uim redarguendi ac retorquendi. poterat enim dicere, propter ſcortationes ue-
ſtras. Detraxit itaque pronomen ueſtras, ut ne uideretur in cõtumeliam quorundam
hoc dixiſſe. Dictum eſt autem in condemnationem quorundam, qui non uolunt ua-
care Deo, poſt uitam ſecundum legem, & poſtquam honeſte cognouerunt uas ſuum
„ ad liberorum generationem. Sic etiam ueteres patres noſtri hac forma uſi ſunt, uelut
„ etiam inuenimus alicubi dicere Scripturam, Rebecca autem ex uno concubitum ha-
bens: quum autẽ ex uno dixit, caſtius quidem expoſuit, oſtendit autem conceptionem
iuſtam eſſe. Poſtquã enim habuit liberos, oſtẽdit nõ amplius mulieri ipſum copulatũ
eſſe. Cæterũ quandoquidẽ facile & procliue eſt, ad praua potius cõuerti mentẽ q; ad

neceſſaria, quum lubrica ſit noſtra humana ratiocinatio, & non cito dirigat impetum ſuum ad rectam uiam Domini, ſed declinet nunc ad dextra, nunc ad ſiniſtra: & graua te impleat id quod apud Solomonem dictum eſt: Ne declines ad dextera, neq; ad ſiniſtra: & rurſus aliter uertatur noſtra malicia circa eaſdem cogitationes, & impellat noſtram modeſtiam rurſus ad alias uias pergere. cauti igitur ſimus, ne forte hoc ipſum quod abundantius uirginem laudamus, fiat alicui in aliud offendiculum imaginationis. Qui enim in filium blaſphemi ſunt, quemadmodum ſuprà à me oſtenſum eſt, natura ipſum abalienare à patris deitate conati ſunt. Alij uero rurſus aliter ſentientes, nimirum uelut amplius honorare progreſſi, eundem eſſe Patrem dixerũt, et eundem Filium, & eundem Spiritum ſanctum. Eſt autem utriſq; partibus incurabilis plaga. Sic etiam de ſancta hac & beata ſemper uirgine, aliqui quidem cõtumelia afficere ipſam auſi ſunt, uelut copulatam carni, poſt maximam illam & ſinceram Domini diſpenſationem aduentus ipſius in carne: & eſt hoc impientiſſimum ac flagitioſiſſimum. Quemadmodum autem dicimus nos hoc audiuiſſe, quoſdam ita auſos fuiſſe, ut facilime ſeipſos proiecerint in peccatum, ſic admirati ſumus, quum aliud rurſus audiuiſſemus, alios nimirum rurſus ita deſipere, ut in tractatione de ipſa ſancta ſemper uirgine, pro Deo hanc introducere ſtuduerint, & adhuc ſtudeãt, & furore quodam ac amentia ducantur. Narrant enim quod quædã mulieres illic in Arabia à partibus Thraces, hanc uanitatem inuexerunt, ut in nomen ſemper uirginis collyridem quandam ſacrificent, & ſimul congregentur: & in nomen ſanctæ uirginis ultra modum quid tentent aggredi, nephario ac blaſphemo negocio: & in nomen ipſius ſacra celebrent per mulieres, quod totum impium eſt ac nepharium, alienum à prædicatione ſancti Spiritus: ut ſit totum diabolicũ opus, & ſpiritus immundi doctrina. Impletur enim & in his hoc, Deficient quidam à ſana doctrina, attendentes fabulis et doctrinis dæmoniorũ: Erunt enim, inquit, mortuis cultum diuinum præſtantes, quemadmodum etiam in Iſraël coluerunt. Et ſanctorum iuxta tempus in Deum gloria, facta eſt alijs non uidentibus ueritatem, in errorem. Nam in Sicimis, hoc eſt in Neapoli nunc appellata, indigenæ ſacrificium faciunt in nomen puellæ, nimirum ex occaſione filiæ Iephthæ, quæ aliquando oblata eſt Deo in ſacrificium, & deceptis factum eſt hoc in detrimentum idololatriæ & uani cultus. Sed & filiam Pharaonis quæ honorauit ſeruũ Dei Moſem, ſuſtulitq; ac educauit, propter celebritatem tunc pueri, ultra decorum honorauerunt Aegyptij pro Deo, atque hoc in malam traditionem ſtolidis demandarunt ad ſuperſtitioſam religionem. Et adorant Thermutim filiam Amenoph filij Pharaonis, quoniam educauit, uelut dixi, Moſem. Et multa talia ac ſimilia facta ſunt in mundo ad ſeductionem deceptorum: non quod ſancti ſint cauſa offendiculi quibuſdam, uerum quod cogitatio hominum non quieſcit, ſed ad praua euertitur. Siue enim mortua eſt ſancta uirgo & ſepulta, in honore ipſius dormitio, & in caſtitate mors, & in uirginitate coronat: ſiue ſublata eſt, uelut ſcriptum eſt, animam ipſius pertranſibit gladius: inter martyres eſt ipſius gloria, & in laudibus ſanctum ipſius corpus, per quam lux exorta eſt mũdo: ſiue manſit, nam non eſt impoſſibile Deo omnia facere quæ uult, finis enim ipſius nemini notus eſt: non cõuenit colere ſanctos ultra decorum, ſed honorare ipſorum Dominum. Ceſſet itaq; error ſeductorum. Neq; enim Deus eſt Maria, neque de cœlo corpus habet, ſed ex conceptione uiri & mulieris, ſecundum promiſſionem uero uelut Iſaac diſpoſita. Et nemo in nomen huius offerat, ſuam enim animam perdit: neque rurſus debacchetur, contumelia afficiens ſanctã uirginem. abſit enim, nõ fuit copulata carni poſt partũ, neq; ante partũ Saluatoris. Et hęc quidẽ exigua nobiſcũ cõſiderauimus, ac ſcripſimus uolẽtibus diſcere Scripturæ ueritatẽ, & nõ fruſtra inſultare ſermonibus, & blaſphemã quandam ſibijpſis exarmare linguã. Si uero nõ uolunt quidã tolerare,

Maria pro Deo habita.

Homines pro Dijs culti.

Thermutis Dea.

neq;

„ neq; utilia ſuſcipere, ſed potius contraria: etiam à nobis uilibus dicendum erit: Qui audit, audiat, & qui inobediens eſt, inobediens ſit: neq; Apoſtolis laborem exhibeat, neq; nobis amplius. Quæ enim nouimus magis pia & utilia Eccleſię, ea de ſancta uirgine di
„ ximus, patrocinantes per omnia gratioſę, uelut Gabriel dixit, Aue gratioſa, Dominus tecum. Si uero Dominus cum ipſa, quomodo erit in alio cõiugio? quomodo carni miſcebitur, quæ à Domino cuſtoditur? Sancti ſunt in honore, quies ipſorũ in gloria: profectio ipſorum hinc, in perfectione: ſors ipſorum in beatitudine, in manſionibus ſanctis, tripudium cum angelis, diæta in cœlo, conuerſatio in diuinis Scripturis, gloria in honore incõparabili ac perpetuo, brauia in CHRISTO IESV Domino noſtro, per quem & cum quo gloria Patri cum ſancto Spiritu, in ſæcula ſæculorum, Amen. Salutant uos omnes fratres. Salutate autem & ipſi omnes apud uos fratres fideles orthodoxos, qui odio habent ſuperbiam, qui auerſantur ſocietatem Arianorum, & nugas Sabellianorum: colunt autem coeſſentialem Trinitatem, Patrem & Filium ac ſanctũ Spiritum, tres ſubſtantias, unam eſſentiam & unam deitatem, & in ſumma unam glorificationem. & qui non errant circa Saluatoris noſtri ſalutarem diſpenſationem et aduentum in carne, ſed credunt perfecte CHRISTI incarnationem, perfectum Deum, eundem perfectum hominem, citra peccatum: non duos eſſe, ſed unum Dominũ, unum Deum, unum regem, unum pontificem, Deum & hominem, hominẽ & Deum: non duos, ſed unum counitum, non in confuſionem, neq; in interitum ac obliterationem, ſed ad magnam gratiæ diſpenſationem. Valete. At uero epiſtolæ exemplari contenti, quod probe ſe aduerſus hos opponit, hactenus ſufficere hęc putamus. Et quũ hanc hæreſim in Deo tranſgreſſi ſimus, uelut reptile ex cauerna proſpectans, per ſapientem Dei doctrinam ac potentiam, quæ uelut ſtyracis fragrantiam de ſe ſpirat in mundo: & per eum qui ex Maria lux exortus eſt mundo redarguerimus, & malum uenenum ſerpentinæ ipſorum prauitatis oſtẽderimus: ad alias rurſus pergamus, quo totum opus in Deo abſoluamus.

Contra Collyridianos Mariæ offerentes, hæreſim LXXIX.

Conſequenter poſt hanc ad famam peruenit hæreſis, de qua iam mentionẽ fecimus in præcedente per epiſtolam in Arabiam ſcriptam, de Maria tractantẽ. Sed & hęc hæreſis rurſus in Arabia à Thrace & ſuperioribus Scythiæ partibus emicuit, & ad aures peruenit, quæ ſanè & ipſa ridicula eſt, ac ludibrij plena apud prudentes reperitur. Incipiemus autem de ipſa tractare, & opiniones ipſius recenſere, ſtoliditatis enim potius cõdemnationem incurret, quàm ut aliquid ſapientiæ in ipſa eſſe iudicetur: quemadmodum etiam aliæ ſimiles huic fuerunt. Sicut enim ſupra per contumeliam in Mariam, hi qui hæc opinari uidentur, nociuas opiniones in cogitationes hominum ſeminant, ſic etiam hi ad alteram partem inclinantes, in ſummo detrimento deprehenduntur: quo illud quod apud externos quoſdã philoſophos celebre eſt, dum dicunt, Extremitates æqualitates, etiam in ipſis impleatur. Aequale eſt enim in utriſq; his ſectis detrimentum, quum illi quidem uilipendant ſanctam uirginem, hi uero rurſus ultra decorum glorificent. Hi enim qui hoc docent, qui ſunt præterquam mulieres? Muliebre enim genus lubricum eſt, erroneumq;, ac intellectu humili præditum. etenim & ipſi diabolo uiſum eſt hoc à mulieribus euomere. Quemadmodũ enim ſuprà apud Quintillam & Maximillam ac Priſcillam ridicula ſunt dogmata, ſic etiam hic. Quædam enim mulieres currum quendam, ſiue ſellam quadratam ornãtes, ex paſſo ſuper ipſum linteo, in die quadam illuſtri anni per aliquot dies panem proponũt, & offerunt in nomen Mariæ. Omnes autem pane participãt, uelut in epiſtola in Arabiam à me ſcripta ex parte diſſeruimus. Nunc autem clare de ipſa dicemus, & confutationes cõtra ipſam pro uiribus Deum inuocantes, appoſituri ſumus: quo huius ſimulacrificæ hæreſis radicibus

Extremitates æqualitates, Prouerbium.

dicibus exciſis, à quibuſdam talem rabiem exoluere in Deo poſſimus. Age igitur, uiri
lem animum induamus, et harum mulierũ inſaniam diſſipemus. Totum enim hoc,
mulieris opinio eſt, & Euæ rurſus deceptæ morbus, imò potius ſerpentis, beſtię illius
iritatiuæ, & quæ loquuta eſt in ipſa. eſt hæc erroris promiſſio, nihil in medium affe-
rens, neq; promiſſa perficiens: ſed ſolum mortem efficiens, ea quæ non ſunt uelut quæ
ſint nominans, & per uiſionem ligni inobedientiam faciens, & auerſionem ab ipſa ue-
ritate, & ut ad multa ſe conuerteret. Æſtimare autem licet qualia impoſtor ille ſemina-
rit, dum ait, Eritis ſicut dij. Sic & harum opinio per prædictæ beſtię elationem impul „
ſa eſt. nam in hac natura rurſus mortem operatur, uelut ſæpe dixi. Primum equidem
ſtatim conſideremus ab æterno uſq; in hunc diem, cui non manifeſtum eſt, quod dæ
moniorum eſt doctrina & forma & abalienata aggreſſio? Deo enim ab æterno nulla- *Mulieres non*
tenus mulier ſacrificauit: non ipſa Eua, & quidem in tranſgreſſione conſtituta. At non *ſacrificant.*
auſa fuit amplius talem impiam aggreſſionem perficere: non una ex ipſius filiabus, &
quidem quum Abel ſtatim ſacrificauerit Deo: & Cain obtulerit ſacrificiũ coram Do-
mino, ſed non acceptum: & Enoch complacuerit Deo, ac translatus ſit: & Noë obtu-
lerit ex reliquijs quę ſupererant ex arca, gratas oblationes Domino. Abraam autem iu
ſtus ſacrificat Deo, & Melchiſedec ſacerdos Dei altiſſimi, & Iſaac Deo complacens re
peritur. Et Iacob pro uiribus obtulit in lapide de lẽticula, affuſo oleo. Filij uero huius,
Leuis quidem ex ordine ſacerdotiũ ſuſcepiſſe reperitur. Ex ipſius autem genere ſunt,
qui ſacerdotalem ordinem ſuſceperunt, Moſes inquam Propheta & Hierophantor,
Aaron item & filij ipſius, Eleazarq; & Phinees & Ithamar huius nepos. Et quid opus
eſt me recenſere multitudinem eorum, qui Deo ſacrificarũt in ueteri Teſtamento? Sic
Achitob ſacrificare reperitur, & Coritæ & Gerſonitæ, & Meraritæ, quibus Leuiticus
ordo demandatus fuit. Et domus Eli, & qui poſt ipſum de cognatione eius in domo
Abimelech & Abiathar, Chelciasq; ac Buzi, uſq; ad IESVM ſacerdotem magnum, Eſ-
dramq; ſacerdotem & alios, & nuſquam mulier ſacrificauit, aut ſacerdotio functa eſt.
Deueniam autem & ad nouum Teſtamentum. Si mulieribus præceptum eſſet ſacrifi
care Deo, aut regulare quicquã operari in Eccleſia, oportebat magis ipſam Mariam ſa
crificium perficere in nouo Teſtamento, quæ digna facta eſt ſuſcipere in proprijs fini-
bus uniuerſorum regem Deum, cœleſtem filium Dei: cuius uterus templum factum
eſt ac domicilium ad Domini in carne diſpenſationem, per Dei benignitatem, et admi
randum myſterium præparatus eſt. At non complacuit. Sed neq; baptiſma dare con- *Mulieres ne*
creditum eſt, alioqui potuiſſet CHRISTVS ab ipſa baptizari potius quàm à Ioanne. *fungantur mi*
At Ioannes quidem filius Zachariæ in deſerto perfecit baptiſma remiſſionis peccato- *niſterijs in Ec*
rum ſibi concreditum habens. Pater uero huius Deo ſacrificabat, & in tempore ſuffi- *cleſia publicis*
tus uiſionem uidit. Petrus item & Andreas, Iacobus & Ioannes, Philippus & Bartho *Diſcipuli*
lomæus, Thomas, Matthæus, & Iacobus Alphæi, & Iudas Iacobi, & Simon Cana- *Domini.*
næus, & Mathias qui in complementum duodecim electus eſt: hi omnes electi ſunt
Apoſtoli, ſacrificantes per terram Euangelium unà cum Paulo et Barnaba ac reliquis,
& myſteriorum duces cum Iacobo fratre Domini et primo epiſcopo Hieroſolymorũ.
A quo epiſcopo & prædictis apoſtolis conſtitutæ ſunt ſucceſſiones epiſcoporum &
presbyterorum in domo Dei: & nuſquam mulier inter hos conſtituta eſt. Fuerunt au
tem, inquit, quatuor filiæ Philippo Euangeliſtæ prophetantes, non tamen ſacrifican- „
tes. Et erat Anna prophetiſſa filia Phanuelis, ſed non ſacrificium concreditum habuit.
Oportebat enim impleri hoc, Prophetabunt filij ueſtri & filiæ ueſtræ, & iuuenes ue- „
ſtri uiſiones uidebunt, et ſeniores ueſtri ſomnia ſomniabunt. Et miniſtrarum quidem „
diaconiſſarum appellatarum ordo eſt in Eccleſia, ſed non ad ſacrificandum, neque ut
quicquam aggredi permittantur, uerum reuerentiæ gratia muliebris generis, aut pro

Diaconis nō licet diſpenſare Myſteria

pter horam balnei, aut uiſitationis affectionis, aut laboris. Et quando nudatum fuerit
Mulierū in Eccleſia miniſteria quæ ſint.
corpus mulieris, ut ne à uiris ſacrificantibus conſpiciatur, ſed à miniſtrāte muliere, cui
pręcipitur à ſacerdote ut curam gerat ad tempus indigentis mulieris, in tempore denu
dationis corporis ipſius, ita ut ordo bonæ diſciplinæ & eccleſiaſticæ bonæ conſtitu-
tionis, ualde ſcientifice munitus ſit, in menſura regulæ. Quapropter neq; permittit di-
uina Scriptura mulieri, ut in Eccleſia loquatur, neq; ut uiro dominetur. Et multa poſ-
Diaconiſſæ.
ſunt de hoc dici. Obſeruandum eſt autem quod diaconiſſis ſolum indiguit Eccleſiaſti
cus ordo, uiduasq; eas nominauit, & ex his adhuc ſeniores, aniculas: nuſquam autem
presbyteridas aut ſacrificulas conſtituit. Nam neq; diaconis in Eccleſia concreditum
eſt, ut aliquod myſterium perficiant, ſed ſolum ut adminiſtrent & exequātur commiſ-
ſa. Vnde uero nobis rurſus hæc noua fabula excitata eſt? Vnde mulierum faſtus, & in
ſania muliebris? Vnde nutrita malicia, rurſus per fœminam nobis fœmineam opinio-
nem mentibus infundens, ſuam uoluptatem operans, à propoſito decedere miſeram
hominum naturam cogere conatur? Cæterum ſuſcipiamus animum ipſius Iob, firmi-
tatem Athletæ illius, armemur iuſta reſponſione in labia aſſumpta. Dicamus & ipſi,
uelut una ex ſtolidis mulieribus loquuta es: unde enim non ſtolidum hoc apparebit,
Imagines damnatæ.
omni prudentiam habenti, eamq; per Deum adepto? Vnde non eſt ſimulacrificū hoc
ſtudium, & diabolicus conatus? Pretextu enim iuſticiæ ſemper ſubiens hominū men
tem diabolus, mortalem naturam in hominum oculis deificans, ſtatuas humanas ima
gines præ ſe ferentes per artium uarietatem expreſſit. Et mortui quidem ſunt qui ado-
rantur, ipſorum uero imagines, quæ nunquam uixerunt: neq; enim mortuæ eſſe poſ-
ſunt, quæ nunquam uixerunt: adorandas introducunt, adulterante mente ab uno &
ſolo Deo: uelut commune ſcortum ad multam multiplicis coitus abſurditatem irita-
tum, & quod temperantiam legitimi coniugij unius uiri detriuit. Reuera ſanctum erat
corpus Mariæ, non tamen Deus. Reuera uirgo erat ipſa uirgo & honorata, ſed nō ad
adorationem nobis data, ſed ipſa adorās eum qui ex ipſa, carne genitus eſt, de cœlis ue-
ro ex ſinibus paternis acceſſit. Et propterea Euangeliū munit nos, dicēs quod ipſe Do
minus dixerit, Quid mihi & tibi curæ eſt mulier? nondum uenit hora mea: quo nō pu
tarent aliqui magis eximiam eſſe ſanctam uirginē, mulierem eam appellauit: uelut pro-
phetans quæ futura eſſent in terra, ſectarum ac hæreſeon gratia: ut ne aliqui nimiū ad-
mirati ſanctam, in hanc hęreſim eiusq; deliramenta dilabantur. Eſt enim ludibrium to
ta res, & anicularū fabula, ut ita dicam, tota hæreſis tractatio. Quæ uero Scriptura de
hoc narrauit? Quis Prophetarum præcepit hominem adorari, nedum mulierem? Exi
mium equidem eſt uas, ſed mulier, & nihil à natura immutata: uerum & intellectu &
ſenſu in honore honorata, uelut corpora ſanctorū, & ſi quid amplius ad glorificatio-
nem dixerim, ſicut Helias ex matre uirgo, & ſic manens in perpetuum, & translatus, et
mortem non conſpicatus, ſicut Ioannes qui ſuper pectus Domini recubuit, quem dili
gebat IESVS, ſicut Thecla ſancta. Et Maria adhuc honoratior hac eſt, propter diſpen
Sancti non adorandi.
ſationem myſterij qua digna facta eſt. Sed neq; Helias adorandus eſt, etiamſi in uiuis
ſit, neq; Ioannes adorandus, quanquam per preces ſuas proprias dormitionem ſuam
admirandam effecerit, imò potius ex Deo gratiam acceperit. Sed neq; Thecla, neque
quiſquam ſanctus adoratur. Non enim dominabitur nobis antiquus error, ut relin-
quamus uiuentem, & adoremus ea quæ ab ipſo facta ſunt. Coluerunt enim & adora-
runt creaturam pręter creatorem, & ſtulti facti ſunt. Si enim angelos adorari non uult,
quāto magis eam quæ genita eſt ab Anna, quæ ex Ioachim donata eſt Annæ, quæ per
preces & omnem diligentiam, ſecundum promiſſionem patri ac matri data eſt, non ta
Hiſtoria Mariæ.
men aliter genita eſt præter hominum naturam, ſed ſicut omnes ex ſemine uiri & ute-
ro mulieris. Tametſi enim hiſtoria Mariæ & traditiones habent, quod dictum eſt pa
tri ipſius

Iesus christus hatt kein Gott aus seiner Mutter gemacht

tri ipſius Ioachim in deſerto, Vxor tua concepit, tamen non quod ſine cõiugio hoc fa-
ctum, neque ſine ſemine uiri, ſed futurum angelus miſſus prę uaticinatus eſt, ut ne qua
hæſitatio fieret propter id quod in ueritate factum eſt, & iam ex Deo ordinatum, & iu
ſto promiſſum. Et undiquaq; uidemus Scripturas ſic narrantes. Eſaias enim prædicit
de futuris in filium Dei implendis: Ecce uirgo in utero habebit & pariet filium, & uo-
cabunt nomen ipſius Emanuel. Et quoniã uirgo erat quæ genuit, & Deus nobiſcum
iuxta interpretationem in muliere conceptus: quo ne in ſuſpicionis dubitatione eſſet
ueritas apud Prophetam, uidet in uiſione, & narrat ex Spiritu ſancto coactus Prophe
ta, & dicit, Et ingreſſus eſt ad Prophetiſſam: narrans de Gabrielis euãgelico boni nun
cij ingreſſu, qui miſſus eſt à Deo ut exponeret unigeniti filij Dei ingreſſum in mun-
dum, et natiuitatem ex Maria. Et in utero concepit, inquit, & peperit filiũ. Et dixit Do
minus ad me, Voca nomen eius, cito ſpolia, confeſtim deprædare, & cætera. Priuſ-
quam nouit puer uocare patrem & matrem, capiet uim Damaſci, & ſpolia Samariæ,
& cætera. Et hæc omnia nondum erant perfecta, futura uero erant in filio Dei, & im-
plenda poſt mille & ſexcentos plus minus annos. Et futura poſt tot generationes, ue-
lut iam facta uidebat Propheta. Ergo nugæ erãt? Abſit. Sed cautè quod à Deo diſpen- *Futura uelut præterita Prophetæ narrãt.*
ſatum fuit, uelut iam perfectum prędicabatur, ut ne fides ueritati non haberetur, ut ne
in dubitationem ueniret in ſuſpicione Prophetæ, tam admirandũ ac ſtupendum my-
ſterium quod futurum erat. Aut non uides ipſam prædicationem quæ ſubſequitur,
quo dicit ipſe ſanctus Eſaias: Sicut ouis ad cædem ductus eſt, & uelut agnus coram
tondente ipſum mutus, hic non aperiebat os ſuum. Generationem uero ipſius quis e-
narrabit? quia tollitur de terra uita ipſius. Et dabo malos pro ſepultura ipſius, & cæ-
tera. Et uide quomodo prima uelut poſteriora narrat, & poſteriora uelut facta inter-
pretatur, dum dixit, Sicut ouis ad cædem ductus eſt: præteritum eſſe dicit. Non enim
dixit ducitur, & nondum erat ductus qui ab Eſaia prædicabatur. Dicebatur autem à
Propheta uelut iam facta res. Nã myſticus Dei ductus tranſſiliri non poterat. Ex ipſo
uero procedens, non amplius uelut facta dixit, ut ne rurſus errorẽ efficeret: ſed inquit,
Tollitur de terra uita ipſius. Ex duabus autem ſententijs oſtendit ueritatem, nam du-
ctus, iam perfectum erat: & tollitur, poſtea implebatur: quo ex eo quod factum eſſet,
intelligeres ueritatem, et promiſſionis Dei firmitatem: ex futuro uero, tempus con-
iectares reuelandorum myſteriorum. Sic etiam de Maria angelus prædicebat id quod
futurum erat. Ingreſſus eſt pater huius in domũ ſuam, ut à Deo acciperet id quod per
preces patris ac matris petitum erat, nempe, Vxor tua concepit in utero: quo firmiter
perficeret cogitationem fidelis in promiſſione. hoc uero factum eſt quibuſdam in erro
rem. Impoſſibile eſt enim aliquem in terra generari præter hominum naturã. Solum
enim ipſum decuit, ſoli ipſi natura ceſſit, hic uelut plaſtes & rei poteſtatem habens, ſe-
ipſum de uirgine uelut de terra efformauit, qui de cœlis deſcendit, & carnem induit
Deus Verbum ex ſancta uirgine: non tamen ut adoretur uirgo, neque ut Deum hanc
efficeret, non ut in nomen ipſius offeramus, non ut poſt tot ſecula mulieres ſacerdotes
ac ſacrificulas oſtenderet. Non cõplacuit hoc Deo in Salome fieri, non in Maria. Non
permiſit ipſi dare baptiſma, non benedicere diſcipulos, non imperare in terra iuſſit, ſed
ſolum ipſam ſanctificationem eſſe, & dignam factam eſſe regno ipſius. Non appella-
tæ matri Rufi, non his quæ ſequutæ ſunt ipſum à Galilæa, non Marthæ ſorori Laza
ri & Mariæ, non alicui ex ſanctis mulieribus quæ dignæ factæ ſunt à præſentia ipſius
ſaluari, & ſubminiſtrarunt ipſi ex proprijs ſuis bonis, non mulieri Chananitidi, non ẽ
ſanguinis profluuio laboranti ac ſanatæ, non ulli alicui mulieri in terra hanc dignita-
tem demandauit. Vnde igitur rurſus nobis rotundus & in orbem ſe gyrans draco?
Vnde renouantur obliqua illa conſilia? Sit in honore Maria. Pater & Filius & Spiri-

T 2 tus ſan-

Mariam Nemo adoret

Mariæ quomodo honoranda tus ſanctus adoretur. Mariam nemo adoret, non dico mulierem, imò neque uirum,
Deo debetur hoc myſterium. Neque angeli capiunt talem glorificationem. Delean-
tur quæ male ſcripta ſunt in corde deceptorum. Tollat̃ ex oculis cupiditas ligni. Con
uertatur rurſus figmentum ad Dominum. Reuereatur Eua cum Adam ut Deum co
lat ſolum, ne ducatur ſerpentis uoce, ſed permaneat in Dei pręcepto, Ne comedas de
ligno. Et erat lignum non error, ſed per ipſum lignum facta eſt inobedientia erroris.
Ne comedat quis de errore qui eſt propter ſanctam Mariam. Nam & ſi pulchrum eſt
lignum, ſed tamen non ad cibum. Et ſi pulcherrima eſt Maria & ſancta & honorata,
Fortunæ mixtura. at non ad adorationem. Hæ uero rurſus renouant fortunæ mixturam, & præparant
diabolo & nõ Deo menſam, uelut ſcriptum eſt: Et paſcuntur cibo impietatis, uelut di-
„ cit diuina Scriptura, Et fœminæ terunt pollinem, & filij colligunt ligna, ut faciant pla-
„ centas oleo ſubactas exercitui cœli. Compeſcãtur à Hieremia tales mulieres, & ne tur-
bent orbem terrarum. Ne dicãt, honoramus reginam cœli. nouit enim Taphnas has
punire. Nouerunt loci horum ædificiorum corpora ſuſcipere ad putrefactionem. Ne
Mulierum malicia. credas Iſraël mulieri. Reſulta à malæ mulieris conſilio. Mulier enim precioſas uirorum
animas corripit. Huius enim pedes ducunt utentes poſt mortem in infernũ. Ne atten-
das prauæ mulieri. Mel enim deſtillat à labijs mulieris meretricis, quod ad tempus le-
nit guttur tuum, poſtea tamen amarius felle reperies, & magis acutum quàm anceps
gladius. Ne credas huic mulieri prauę. Omnis enim hęreſis eſt praua mulier, amplius
uero mulierum hæreſis hæc, & ea quæ eſt eius qui primam mulierem decepit. Honore
tur mater noſtra Eua uelut à Deo formata, ne audiatur autem, ut ne perſuadeat filios,
ut edant de ligno, & tranſgrediantur mandatum, pœnitentiam uero agat etiam ipſa à
uaniloquio. conuertetur pudefacta & folijs ficus amicta. Conſideret autem ſeipſum
etiam Adam, & non amplius ipſi credat. Nam erroris perſuaſio, & mulieris ad contra
rium conſilium, mortem proprio coniugi effici, & non ſolum, ſed etiam filijs. Subuer
tit figmentum Eua per tranſgreſſionem, iritata per uocem ac promiſſionem ſerpentis,
ſeducta ex prædicatione, & ad aliam ſententiam progreſſa. Quapropter omnium Do-
minus & Saluator uolens curare morbum, & ædificare ſubuerſum, & corrigere immi
nutum, quandoquidem à muliere mors in mundum uenit, ex muliere uirgine ipſe ge
nitus eſt: quo mortem concluderet, & defectum expleret, & imminutũ perficeret. Re-
uertitur autem nobis rurſus malicia, ut defectum in mundum producat. Sed neque iu
uenes neque ſenes credunt mulieri, propter temperantiam ab initio. Non ludificat Æ-
gyptia caſtum Ioſeph, neque euertit, & quidem per multas artes aſtuto conſilio erga
adoleſcentem uſa. At nõ ludificatur homo, qui ex Spiritu ſancto prudentiam accepit.
non diſſipat caſtitatem, ut ne nobilitatem uilipendat. relinquit amiculum, & corpus
non perdit. fugit è loco, ut ne cadat in laqueum. ad tempus punitur, ſed in æternum re
gnat. In carcerem conijcitur, ſed pręſtat in carcere manere, & in angulo ſub dio, quàm
cum uxore pugnace & loquace. Et quàm multa dicere poſſem? Siue enim uelut ipſam
adorantes Mariam, ipſi offerunt collyridem ſiue placentam uanæ iſtæ mulieres: ſiue
pro ipſa offerre conantur prædictam hanc putidam oblationem, tota res ſtolida eſt &
aliena, & ex dæmonum motu fraus & impoſtura. Quo uero non longius extendam
ſermonem, ſufficient nobis relata. Maria in honore ſit. Dominus adoretur. Iuſti enim
nemini exhibent errorem. Deus malis non tentatur. Et tentat etiam ipſe neminem, ne-
que ſerui ipſius ad deceptionem. Vnuſquiſque uero tentatur ex propria concupiſcen-
tia attractus & ineſcatus. Deinde cupiditas parit peccatum. peccatũ autem perfectum
parit mortem. Cæterum quum de omnibus his hæc ſufficere ô chariſſimi putemus,
& hanc, ut ita dicam, cantharidem, forma quidem auricolorem, alatam uero ac uolan-
tem, uenenumq́ eiaculantem, & uirus in ſeipſam habentem, per doctrinam ueritatis
contri-

Hæreſis Praua mulier:

contriuerimus, ad unam illam, quæ adhuc reſtat, pergamus, Deum inuocantes, ut opituletur nobis, quo ueritatis partes inueſtigemus, & contra aduerſarios cõſutationem perfectam efficiamus.

Contra Maſſalianos, quibus cõiunguntur Martyriani, ex Græcis exiſtentes, & Euphemitæ, ac Sataniani, hæreſim LXXX.

SAtiari non poteſt impudentia, neque repleri inſipientia, uerum ad omnia expandit ſuam cogitationem, & hians os habet, ut Adam et Noë ſomnia corrumpat, diuerſimode deterens temperantiam, & ſcortationis ſtudium multiformiter iniuria affectis ſubſeminans. Nam poſt has hæreſes, rurſus fatua quædam & omni inſipientia plena exorta eſt, ridicula quidem tota, inſtabilem habens opinionem, & uiris & mulierculis deceptis, Maſſaliani autem hi appellantur, quos precatores interpreteris. fuerunt autem ante aliquod tempus, à temporibus Conſtantij & hucuſque. Alij uero ſunt rurſus Euphemitæ ſiue Maſſaliani appellati. & fortaſſis etiam hæc hæreſis imitatoriam illius æmulationem habuit. Verum illi quidem ex Græcis originem trahebant, neque Iudaiſmo addicti, neque Chriſtiani exiſtentes, neque ex Samaritis, ſed ſolum Græci uidelicet, & Deos quidem dicentes, nullum uero adorantes, ſed uni ſoli adorationem tribuentes, & ipſum omnipotentem appellantes. Conſtruxerunt autem hi ſibijpſis domos quaſdam aut locos amplos inſtar fororum, & adoratoria ipſa uocauerunt. Et fuerunt quidem antiquitus orationum loci, tum inter Iudæos extra ciuitatẽ, tum inter Samaritas, uelut etiam in Actibus Apoſtolorum inuenimus, ubi purpurarum uenditrix Lydia Paulo occurrit, & ſic quoque diuina Scriptura narrat: quod uidebatur locus orationis eſſe, & acceſſerunt ac docuerunt Apoſtoli mulieres quæ illo tempore conuenerant. Sed & orationis locus eſt in Sicimis, quæ nunc appellatur Neapolis, extra urbem, in campeſtri regione duorum fermè ſignorum diſtantia, ſpeciem theatri præ ſe ferens, in aëre & ſub dio, conſtructus à Samaritis, qui omnia Iudæorum imitantur. Iſti uero priores Maſſaliani à Græcis orti, qui ante eos, qui nunc ſunt ex nomine CHRISTI exorti, fuerunt: etiam ipſi in quibuſdam regionibus talia quædam loca conſtruxerunt, adoratoria & precatoria appellantes. In alijs uero locis etiam natura Eccleſias ad ſimilitudinem ſibijpſis fecerunt. & ad ueſperam & mane, multis lucernis ac luminibus incenſis congregantur, & diu ac per longum tempus lectiones quaſdam per doctos ſuos, & laudes quaſdam in Deum facientes, uelut per lectiones ac laudes Deum placantes, ſeipſos decipiunt. Cæterum ignorantia cæca exiſtens, omnia hęc per opinionis exiſtimationem ſeductis illis efficit. Fulmine autem icta eſt ante tempus aliquod una quædam eiuſmodi ſtructura, haud ſcio in quo loco, fortaſſis autem in Phœnice hoc audiuimus. Sed & principes quidam æmulatores pietatis, multos ex his occiderunt, eo quod adulterent ueritatem, & imitentur Eccleſiæ mores, quum non ſint Chriſtiani, neque ex Iudæis orti. Arbitror autem Luppicianum prætorem unum fuiſſe qui eoſdem Euphemitas Græcorum ſupplicio affecit. Ex qua occaſione exortus eſt ipſis rurſus alius error. Quidam enim accepta corpora tunc occiſorum propter talem Græcanicam iniquitatem, ſepeliuerunt in quibuſdam locis, & illic rurſus eiſdem laudes perficiunt, & Martyrianos ſeipſos cognominauerunt, nimirum propter eos qui pro idolis martyrium ſubierunt. Alij porrò rurſus ex his adhuc profundius quiddam cogitantes, uelut pro ſtultitia ſua, conſiliario intelligentia ſua uſi dixerunt, Satanas magnus eſt & fortior, & multa hominibus mala facit. Cur non potius ad hunc confugimus, & ipſum adoramus, ipſumq́ honoramus, & ipſi laudes dicimus, quo propter blandum cultum non faciat nobis mala, ſed no-

Maſſaliani.

Euphemitæ.

Adoratoria ubi fuerint.

Sicima, Neapolis.

Luppicianus prætor.

Martyriani.

T 5 bis ut

Sataniani. bis, ut qui ſerui ipſius ſumus facti, parcat, atque ſic etiam hi Satanianos ſeipſos cognominauerunt. Horum uero hæreſim hic ſimul compoſuimus cum prædictis de quibus nunc dicturi ſumus. nam æqualiter ſub dio progreſſi, & à ueritate digreſſi, precibus ac hymnis uacauerunt. Verum omnia quidem hæc ridicula & innoxia erant, & mentem à ueritate abducere non poterant. Non enim in CHRISTI nomen eſſe dicebātur, ſed in totum Græci. Nunc uero ab illis primis ſunt hi qui nunc uocant̄ Maſſaliani, quorum neque principium, neque finis, neque caput, neque radix: ſed per omnia ſunt ſine fulcro, & ſine principe, ac ſeducti, non habentes omnino fulcrum nominis, aut ſtatuti, aut ritus, aut legiſlationis. Videntur itaque hi ſimul uiri & mulieres, nimirum in CHRISTVM ſe credere dicētes, uelut qui renunciauerint mundo, & de proprijs bonis ſeceſſerint. Simul autem permixtim uiri cum mulieribus, & mulieres cum uiris in eodem loco dormiunt, in uicis & plateis æſtatis tempore, eo quod non habent poſſeſſionem, ut, inquiunt, in terra. Non ſunt autem impediti, & extendunt manus ac petunt, uelut uictu carentes & nihil poſſidentes. uerba uero ipſorum ſimilia ſunt ſermonibus inſipientium. Quæcunque autem ex ipſis interrogaueris, is illum ſeipſum eſſe dicit, quemcunque tandem uolueris. Siue enim Prophetam dixeris, dicet ſum Propheta: ſiue CHRISTVM nominaueris, dicit ſum CHRISTVS: ſiue patriarcham, eodem nomine ſeipſum impudēter nominat: ſiue angelum, etiam ſeipſum ſic uocat. Et in ſumma, ô hominum uanitatem, ieiunium omnino ignorant: ſed uel orationibus uacantes, & ab hora ſecunda, aut tertia, aut etiam nocte ſi famem perceperint, omnia intrepide operantur edentes ac bibentes. Cæterum de turpitudine aut libidine non ualde poſſum ſcire. uerumtamen neque ab hac abſunt, præſertim quum ſimul in communi dormiant uiri ac mulieres. Hi uero etiam in Antiochia ſunt à Meſopotamia digreſſi. Habuerunt autem noxiam hanc opinionem ex immodeſtia ſimplicitatis quorundam fratrum. Quidam enim ex noſtris fratribus & orthodoxis, non cognoſcentes menſuram conuerſationis uitæ in CHRISTO, quæ præcipit renun-

Vitæ Chriſtianæ renunciationis ratio.

ciare mundo, poſſeſſionibusq; proprijs, & à pecunijs alienum eſſe, uendereq; ſua & dare pauperibus: accipere uero crucem, & ſequi in ueritate, non ocioſum, neque ſine operatione, neque intempeſtiue cibum capientem, neque hunc alieno labore partum, uelut ueſpa cum apibus ſolet: uerum operari proprijs manibus, quemadmodū etiam ſanctus Apoſtolus Paulus mundo renunciauit, præco exiſtens ueritatis. Cuius manus non ſolum ſibijpſi ſufficiebant, ſed etiam his qui cum ipſo erant: non quod illi fuerint ocioſi, ſed ſimul affuerunt ipſi in operatione. uelut alicubi gloriatur, ac manifeſtiſſime docet dicens: ,, Qui non laborat, neque edat: quidam, inquam, ex prædictis fratribus, uelut à Mane edocti fortaſſis, ut ita dicam, eo qui à Perſide aſcendit, docuerunt quædam quæ non oportebat ſic eſſe, uerum potius cōſiderare decebat tales, quæ præcepit diuinus ſermo his qui nihil operantur. Seduxit enim quorundam opinionem ſermo à Saluatore dictus: Operemini non cibum qui perit, ſed qui manet in uitam æternam.

Cibus qui perit, quis ſit.

Arbitrantur autem eum qui perit eſſe honeſtam operationem, cuius laborem habemus ad iuſticiam, quæ ſanè implebatur in Abraam per uitulum: & in labore uiduæ per Heliā: & in operatione ipſius Iob, per filios ac ſeruos & iumenta ac poſſeſſiones: & in omnibus Dei ſeruis, qui ad iuſticiam laborant proprijs manibus, ad impertiendum etiam indigentibus.

Monaſteria laborātium ſuis manibus.

Quemadmodum etiam in ſingulis monaſterijs, tum in Ægyptiorum regione, tum in alijs omnibus ſic laborant ad iuſticiam, uelut apis, in manibus quidem habens ceram opificij, in ore uero guttas mellis, cum propria hymniſera uoce, uniuerſorum Dominum iuxta proprium ſenſum laudat, uelut Solomon teſtatur: ,, quod Sapientiam honorās producta eſt. Sic etiam ſerui Dei qui uere in firma ueritatis petra fundati ſunt, & domum ſuam ſecure ædificant, proprijs manibus te-

nues

nues ſuas operationes operantur iuxta uniuſcuiuſque artem : in ore uero omnem fer-
mè diuinam Scripturam annunciãt, citraq́; fatigationem & impigre frequentes agunt
uigilias, partim in orationibus, partim in pſalmodijs. perpetuò autem conuentus ex
more ſtatuto ordinatos faciũt, uerſanturq́; interdiu ſemper aſſiduis iuxta interuallum
horis, preces ad Deum irreprehenſibiliter cum multa humilitate, & doloroſo eiulatu
ſurſum emittentes. Et proprijs manibus, uelut dixi, operãntur, unà cum ſpirituali ope
ratione, ut ne egentes fiant, & in ſimulationes humanas incidant, ita ut non amplius
impio ueritatem dicere poſſint, neq; extra ſordes eſſe hominum iniuſtorum diuitum
& circumuenientium pauperes : neque extra cibos horum eſſe, quum non poſſint ex
iuſtis laboribus quotidianum habere alimentum, ſed cogãtur propter ocij egeſtatem
menſæ diuitum participes fieri. Quapropter præcipit diuina Scriptura, Ne cupias ci-
bos diuitum, hi enim hærent ex uita mendaci : & rurſus in alio loco dicit, Quod opor
tet tales ſibiipſis parare, ſi uero inſatiabilior es, ne concupiſcas ipſorum cibos. Hac e-
nim parte gloriam repererunt pueri in Babylone, qui abnegauerunt menſam regis, &
maluerunt ſeminibus contenti eſſe, quàm menſa frui: & cibis ac pecunijs & gloriæ re
nunciauerunt. Sic Moſes maluit coaffligi cum populo Dei, quàm frui theſauris in
Ægypto. operans autem proprijs manibus, adeptus eſt prophetiam. Ouium enim
hic paſtor conſtitutus fuit, generoſus ille & filius filiæ regis : ut ne ocioſum ederet pa-
nem. Sic etiam docet pater noſter Iacob, dicens ad Laban, Da mihi quod agam, ut la-
bore acquiram proprium panem : & ipſi rurſus paſtura pecoris demandata eſt à pro-
prio ſocero, ut ne ocioſum panem edant iuſti. At uero Apoſtolis dictum eſt, ut conten
ti ſint prædicatione uerbi, ut ne occupati ſint iter facientes à ciuitate ad ciuitatem, & *Laboris in Euangelio ratio.*
à loco ad locum, ad prædicandum. Dignus eſt enim operarius mercede ſua. Et ſuffi-
cit operanti alimentum ſuum. Sed & paſtoribus ſimiliter propter aſſiduam occupa-
tionem circa populos, & eccleſiaſticam adminiſtrationem, & frequens miniſterium,
dicit diuina Scriptura: Quis paſcit gregem ouium, & de lacte ipſius nõ edit? Aut quis
plantat uineam, & de fructu ipſius non participat? Et dicit: Laborantem agrico-
lam, oportet primum fructuum participem fieri : quo presbyterum aut epiſcopum
non quotidiano alimento deſtitutum conſtitueret, inhortans populos, ut ex iuſtis
laboribus tribuant ſacerdotibus, quæ ad alimentum pertinent, per primitias & obla-
tiones, atque alia. Quorum poteſtatem habentes hi qui ex Deo conſtituti ſunt ad de-
ducendum populos, neq; his utuntur ad ſatietatem qui Deo perfecte complacere uo-
lunt. Nam & ex ipſis Dei ſacerdotibus quidam, unà cum prædicatione uerbi imitan-
tes ſanctũ ipſorum poſt Deum in CHRISTO patrem, Paulum inquam ſanctũ Apo-
ſtolum, etiã ipſi pro uiribus, etiamſi nõ omnes, attamen plures proprijs manibus ope-
rantur, qualem tandem iuxta proportionem dignitati & Eccleſiaſticæ curæ aſſiduitati
conuenientem repererint artem: quo cum uerbo & prędicatione, conſcientia ipſa gau
deat, dum etiam per manus proprias fructum affert, & ſibiipſi ſuppeditat, fratribusq́;
ac indigentibus impertit miniſterij fructum, ex primitijs inquam, & oblationibus, &
ex manuũ labore partis, propter excellẽtem affectionẽ erga Deum, proximis ultrò im
pertiens. Quanquã ipſi ad hoc nõ cogant, neq; deputati ſint, ſed iuſticiæ labores & o-
perationẽ Eccleſiaſticã habeant, & ſecundũ iuſticiam alantur, uerũ propter excellẽtem
uoluntatis promptitudinẽ ipſi hoc faciant. Deſiderat enim diuina ipſorũ anima, & in
timore Dei firmata, & ex Spiritu ſancto cognitionẽ adepta, cœleſtes diuitias, quę ſunt
ſecundũ iuſticiã cũ laude & gloria & recte factorũ merito, quæ ſunt per diuina dogma
ta & diuinũ ſtudium ſanctæ Scripturæ, & eloquiorũ Dei: & per pſalmodias ac cõmu
niones, ſanctaq́; ieiunia ac caſtitatem & uitæ conuerſationem : & per operationem per
manus iuſticiæ gratia cum promptitudine laborandi. Sed & in alia forma præoccu-

pati ſunt ijdem uenerandi noſtri fratres qui in monaſterijs per Meſopotamiam degunt, quas & mandras, hoc eſt ouilia ſiue cohortes appellant: nam comas muliebres producunt, & ſacco conſpicuo incedunt. Oportebat autem filios ſanctæ uirginis matris noſtræ Eccleſiæ eſſe reuerendos in tonſura, & colere Deum occulte uidentem occulta, & retribuentem in conſpicuo, uelut ſcriptum eſt: atque hoc honeſto habitu, propter externos: & non uelle accipere à uidentibus mercedem ac gratiam. Alienum enim eſt à catholica Eccleſia, ſaccus conſpicuus, & coma extenta à prædicatione Apoſtolorum. Vir enim, inquit, non debet nutrire comam, quum ſit imago & gloria Dei. Quid uero fit peius & contrarium? Hi barbam quidem formam uiri reſecant, capillos autem capitis ſæpe nutriunt. Et de barba quidem in conſtitutionibus Apoſtolorum dicit diuina Scriptura ac doctrina. Ne corrumpas, hoc eſt, ne ſeces pilos barbæ, neque meretricio more ob comã efferaris, neque ſuperbiam in progreſſu iuſticiæ exemplũ habeas. Decebat enim Nazoræos hoc ſolũ propter figurã. Figura enim ducebantur ueteres eius quod futurũ eſſet, habentes comam in capite propter orationem, donec uenit oratio mundi, & perfecta eſt. Caput enim apparuit CHRISTVS unigenitus filius Dei, & cognitus eſt mundo qui ſemper eſt, & nõ cognoſcitur ab omni humana natura, ſed ſolum à quibuſdam qui in ipſum crediderunt: quo quum cognouerimus caput, non dedecore afficiamus caput. Non enim proprij capitis gratia dicit, ſed à proprio in CHRISTVM irruit ludibrij opus. Quare dicit Apoſtolus, Ipſa natura non docet uos, quod uir quidem ſi comã nutrit, ignominia ipſi eſt? Hæc autem ignominia non laudabilis eſt uelut illa quæ dicit, Turpitudines & ignominias contempſi. Non enim propter Deum eſt uirtus, etiamſi propter Deum aſſumpta fuerit, ſed própter contentionem ſunt hi mores: quum præterierit figura legis, & uenerit ueritas. Dicunt autem, Si quis uidetur contentioſus eſſe, nos talem conſuetudinem non habemus, neque Eccleſiæ Dei. Reiecit igitur eos qui talia operantur ac faciunt, & in cõtentione ſunt, à ſtatutis Apoſtolorum & ab Eccleſia Dei. Cæterum hæc coacti ſumus dicere propter prætextum prædictorum Maſſalianorum. Nam & ipſi accepto hinc opinionis morbo, & cogitatione euerſi, à ueritate exciderunt. et conſtituta eſt hæreſis in uehementi atque alijs malis. Hæc ſunt, quæ de his audiuimus, qui in ludibrium mundi prodierunt, & impuram opinionem ac ſermones euomunt, inſtabiles autem ſunt & deſperati, & extra ædificationem Dei progreſſi. Vnde de his pauca exequuti, rurſus confutationes ipſorum faciemus. Et primum quidem quod mulieres cum uiris ſimul eſſe, neque à ueteri conſuetudine eorum, qui natura coniugia habuerunt, iuſta ratio decernit. ſed uirum & uxorem ſimul, unum ad unam, uelut Adam ad Euam, & Sarra ad Abraam ſe habuit, & Rebecca Iſaac coniuncta fuit. Tametſi enim quidam patres duas & tres uxores habuerunt, non tamen in una domo uxores fuerunt. Porcorum enim eſſet hæc forma, & pecorum talis coniunctio. Hi uero magis in admirationem nos ducunt, dum confitentur ipſi ſe coniunctionem cum mulieribus non habere, quum uice uerſa magis ludibrium efficiant, & perfectam ſuam ipſorum turpitudinem oſtendant. Etiam ſi enim uxores haberent tales, ſparſim, & non permixtim has habere debebant. Si uero etiam ſunt in coniugio, non oportebat ipſos coniunctionem uiri ad uxorem, ex Deo cum honeſtate & reuerentia ac ſcientia oſtenſam, ex propria libertate in medium proferre ac exponere. Si uero etiam abſtinent à mulieribus quidam in caſtitate degentes ac continentia, contumelia afficiunt iuſticiam, per ſtoliditatem: & uirtuoſam uitæ conuerſationem, per immodicam operationem in inſipientia: quũ hoc non fecerint Apoſtoli, non ante Apoſtolos Prophetæ hoc conſtituerint. Moſes itaque in deſerto quum aſſumpſiſſet laudum celebrationem, canit Deo canti-

cum

Comã muliebrem mutientes.

Saccum geſtantes.

Barbã ſecãtes Latinos uidetur notare.

Vxores patribus multæ, nõ in una domo.

Viri à mulieribus ſeorſim degant.

cum, reuerſus ex mari dicẽs: Canamus Domino, glorioſe enim glorificatus eſt. Equũ
& inſcenſorem proiecit in mare: ſimul autem acclamabant ipſi uiri, & nuſquam mulie
res: quo bene ordinatam diſciplinam oſtenderet, quo reuerentiam bonæ diſciplinæ le
gis Dei prædicaret. Deinde poſtea dicit, Et quum accepiſſet Maria tympanum, ince-
pit inter mulieres & dixit, Canamus Domino, glorioſe enim glorificatus eſt: & mu-
lieres ſimul acclamabant contribuli & eiuſdem generis exiſtenti, & in quadam parte
præminenti. Ex quo coarguitur imprudens & impura intelligentia eorum qui per-
mixtim operantur aliam doctrinam. At de reſurrectione dicit Propheta, Et plangent
ſecundum tribus, tribus ex aduerſo tribus, tribus Nathan per ſeipſam, & mulieres ip-
ſorum per ſeipſas: Tribus Iuda per ſeipſam, & mulieres ipſorum per ſeipſas, & cæte-
ra. Sic etiam Apoſtoli præcipiunt Eccleſiæ. Sic & Dominus præcepit in Euangelio,
ab una nobis exemplum prædicans, dum dixit Mariæ, Ne me attingas, nõdum enim
aſcendi ad patrem. Sic Giezi accedit ad Sunamitidem, repellens hanc ut ne ordinem
uiolaret, ut ne ſtatutum prophetarum contumelia afficeret. At Propheta Spiritu ſan-
cto ductus dolentem uidebat Sunamitidem. conſolationis autem gratia tranſgreſſus
eſt ordinem, & ſuſcepit ad tempus conſolationem propter mulierem, æquale ratus at
tingere mulierem pedes ipſius, afflictioni illius & mœrori mentis. Et quid opus eſt mi
hi multa dicere de his qui canes imitantur & ſues æmulantur? Cæterum de eo quod
quiſque ſeipſum dicit CHRISTVM, cui prudenti non uideatur inſaniæ eſſe hoc
dogma? aut etiam quod dicit Propheta ſum ego. Quæ enim Prophetę ſpecies apud
ipſos apparet? Aut quale factum CHRISTI admirandum ſit? Si uero ipſe eſt
CHRISTVS, in qualem Dominum ſperat aut credit? Quid ſunt erronea uanilo-
quia? quid ſtolidorum dogmata? Verum ſufficient & de hac, quæ contra ipſam di- *Epilogus.*
cta ſunt. & hactenus ſatis ſit, ut uniuerſam noſtram de his tractationem abſoluamus
ac obſignemus, quum Deus nobis illuxerit, & auxilium tulerit, uelut cõfiteri par eſt,
& ex tota anima ac mente ipſi Domino gratias agere, quod promiſſum quod polliciti
ſumus per ipſum Dominũ abſoluere digni facti ſumus, dum contra hęreſes, inquam,
narrationem ac confutationem fecimus, ſimulq́ reuelauimus quid ab unaquaque agi-
tur, iuxta noſtram humanæ tenuitatis facultatem. Hucuſque enim octoaginta hære-
ſeon, de quibus audiuimus & cognouimus in mundo, numerum & appellationes,
& quarundam etiam dicta prætextusq́ ac habitus, propoſita item ac cauſas, citra ul-
lum defectum oſtendimus, & admiratione ducti ſtupemus de eo quod in diuina Scri
ptura dictum eſt: Sexaginta ſunt reginæ, & octoaginta pallacæ, & iuuenculę quarum
non eſt numerus. Vna eſt columba mea, perfecta mea. Quum igitur de Pallacis his
octoaginta dixerimus ab initio, Barbariſmo & Gręciſmo & Scythiſmo & Iudaiſmo
& Samaritiſmo, quæ ſunt appellationes uxorum non legitimarum, neque à rege dota
tarum, neque enim filij ipſarum in teſtamentis hæredes eſſe poſſunt. Natura etenim
ſunt ſeptuagintaquinque, & harum matres quinque. Quemadmodum autem Græ-
ciſmus eſt à quo Græci, & Iudaiſmus à quo Iudæi, Samaritiſmus à quo Samaritæ, ſic
Chriſtianiſmus à quo defracti ſunt uelut rami hæreſes ſegregatæ, in nomen quidem
CHRISTI appellatæ, non autem exiſtentes ipiſius: ſed partim longe ac multum ab
ipſo diſtantes, partim in minima diſtantia diſſitæ, exhæredes & alienas ab ipſo ſe-
ipſas fecerunt. Et filij ipſarum non ſunt legitimi, ſed extra progreſſi, & nomine ſo-
lum CHRISTI appellati. reſtat ac ſupereſt nobis demonſtratio de ueritate ipſaq́
columba, quæ ſola à ſponſo laudatur. Et quum in ocio nos ſimus, & Deum ualde
rogauerimus, breuem quidem diſſertatione, certam autem & munitam traditione a-
pologiam ac defenſionem pro ueritate deinceps faciemus, non quod hæc poſtrema
ſit, ſed prima, & iam à nobis ſuperius ante hæreſes in aduentu CHRISTI prolata.

Nunc

Nunc autem prima eſt & CHRISTO coniuncta ſancta ſponſa ab aduentu ipſius in carne, quæ ſanè eſt cum ipſo Adam formata, & inter patriarchas ante Abraam prædicata, & poſt Abraam credita, & per Moſem reuelata, & in Eſaia prædicta, in CHRISTO uero oſtenſa, & cum CHRISTO exiſtens, poſtea uero à nobis in poſtremis laudata. Oportet enim certantem primum certamini inſtare, laboriꝗ ac alijs certaminis luctis, quo poſtea corona ablata, cum corona in exultatione degat, non quod corona poſtrema ſit, ſed luctæ quidem præpoſita eſt, poſterius autem datur in gaudium & exultationem fatigato. hæc porrò de his loquuti ad prędictos ſermones redeamus, ut oſtendamus quod octoaginta quidẽ ſunt pallacæ, ſexaginta uero reginæ. Vna autem uirgo & caſta & ſponſa ſimulꝗ columba & agna, ciuitas item Dei ſancta, & fides & fundamentum ueritatis, & petra firma, contra quam portæ inferni non præualebunt. Quando uero in omnibus inuocato Deo conſequuti ſumus ut promiſſum expleuerimus, tractationem uidelicet contra omnes hæreſes, in qua uſque ad Maſſilianorum hæreſim peruenimus, & ipſam denique hanc conculcauerimus Euangelij calceamento, uelut chamæleontem multipedem, deformem, informem, graueolentiam ſpirantem: in omnibus Deo gratias agamus, & glorificemus Patrem in Filio, Filiũ in Patre, cum ſancto Spiritu, in ſæcula ſæculorum, Amen.

Chamæleon.

Compendiaria uera doctrina de fide catholicæ & apoſtolicæ Eccleſiæ.

QVum multiformia & multifaria ac multifida obliquorum aduerſariorum cõſilia tractauerimus, & proterua dogmata ſecundum ſpeciem ac genus diſtincta, uana & putida per uirtutem Dei redarguerimus, & incenſos blaſphemiarum turpiloquiorumꝗ ac inſuauiſſimorum ipſarum myſteriorum de unaquaꝗ hęreſi proficiſcentium fluctus tranſnatauerimus: uix tandem à quæſtionibus undiquaque extricati, & ipſarum improbitatem tranſgreſſi, tranquillis ueritatis regionibus appropinquauimus. Omnem quidem maris difficultatẽ progreſſi, & omnem tempeſtatẽ ſpumasꝗ ac undarum eleuationes perpeſſi, commotionem uero, ut ita dicam, uertigines, breuiaꝗ nõ uulgaria & locos feros ac immanes conſpicati, in periculoꝗ horum per ſermones conſtituti, nunc pacis portum uidentes, rurſus obſecramus Dominum ut ad ipſum applicare nobis cõtingat. Iam enim ab omni timore & turbatione ac nauſea leuati, optimóque habitu à firma tranquillitate ac ſecuritate inſpirante, & ſereno portu recepti, ſpiritu gauiſi ſumus: multa quidem ſi uerum dicere oportet, in his mala & cõtumelias non uulgares perpeſſi, per terram ac mare pedibus ac manibus itinere confecto, terræ aſperitates, & deſerti difficultates, & prædictorum pelagorum pericula experti. Proinde ciuitatem uidentes ad ipſam feſtinemus ſanctam Hieruſalem, & uirginem CHRISTI ac ſponſam, ſecurumꝗ fundamentum ac petram, & reuerendã matrem noſtram, tempeſtiuiſſime et ipſi dicentes: Venite aſcendamus in montem Domini, & in domũ Dei Iacob, & annunciabit nobis uiam ſuam, & cætera. Age igitur, uos CHRISTI filij, filij ſanctæ Dei Eccleſiæ, qui hoc opus octoaginta hæreſeon placide percurriſtis, & mecum immenſam illam prędictarum prauarum doctrinarum amplitudinem tranſnataſtis, & tantum deſertum penetraſtis horrendum illud ac ſiticuloſum, inuocemus uniuerſorum Dominũ: & quum iam olim hoc concupiuerimus, & in ſingulis locis harũ hæreſeon, uelut in Merrha loco, & ſiticuloſo horrendoꝗ ac imperuio deſerto, ſemper obliquis ipſorũ doctrinis occurrerimus, inclamemus etiam ipſi, Quomodo deſiderat ceruus ad fontes aquarũ, ita deſiderat anima mea ad te Deus. Et rurſus, Quãdo ueniã & uidebo faciẽ Dei? Quapropter citius & ipſi inuocemus, nõ uelut ille uocabat ſponſam qui ſponſus ipſius eſt & Dominus ac herus, & rex & Deus & propugnator: ſed uelut ſerui Dei nos inuocemus, & eadem quæ ipſe protulit, dicamus, Veni de libano ſponſa, quoniam tota pulchra es, & macula non eſt in te, paradiſus magni opificis,

ciuitas

ciuitas ſancti regis, ſponſa immaculati CHRISTI, uirgo caſta, ſoli uni uiro in fide deſponſa, illuſtris & promicans uelut matutinus aër ac aurora, pulchra ut luna, electa ut Sol, pauor qualis eſt ab ordinato exercitu, quæ beata prædicaris à reginis, & laudibus celebraris à pellicibus, quæ à filiabus laudaris, ut inalbata, & in dilectum tuum innitęris, quæ ungenta ſpiras, quæ à deſerto aſcendis, uelut uirgula fumi qui prodit à ſuffitu myrrhæ & thuris, & de omnibus pulueribus ungentarij, qui dedit ſibiijpſi boni odoris fragrantiam, quem conſpicata dixit, ungentum euacuatum eſt nomen tuum. Propterea iuuenculæ dilexerunt te, quæ ſtas à dextris regis, induta fimbrijs, deauratis uariegata, quæ nihil tenebroſum habes, aliquando quidem denigrata, nunc autem pulchra & inalbata: quo in te conſtituti à negocijs hæreſeon, quæ nos præceſſerunt, odioſiſſimis quieſcamus, & à tempeſtuoſis earundem motibus quieſcamus, & in te ſancta mater noſtra Eccleſia, & in ſancta tua doctrina, & ſancta ac ſola Dei fide in ueritate refrigeremur. Cæterum incipio de hac ſancta ciuitate Dei miracula narrare. Nam quæ glorificata dicta ſunt de ipſa, uelut ait Propheta, Glorificata dicta ſunt de te ciuitas Dei: nemo hominum aſſequi poteſt, ab incredulis autem ſunt aliena credentibus autem hominibus ex uere pijs, ex parte, & in perfectionis promiſſione ab ipſorum Domino exhibebuntur in regno cœlorum, ubi ipſa ſancta uirgo & hęres cum proprio ſponſo, in cœlo ſortem ac hæreditatem habet. Et primum quidem Deus, qui Deus nobis eſt in omnibus, exiſtit his qui ex ſancta hac Eccleſia geniti ſunt. Hæc enim prima demonſtratio eſt de ueritate, & fundamẽtum fidei ſolius huius uirginis & ſanctæ columbæ ac innocentis. De qua Dominus in Spiritu Solomoni reuelauit in Cantico canticorum, & dixit: Sexaginta ſunt reginæ, & octoaginta pallacæ, & iuuenculæ quarum non eſt numerus. Vna eſt columba mea, perfecta mea, cum additione uocis Mea, & Mea. Ipſius enim eſt columba, & ipſius perfecta, uelut aliæ dicantur, & non ſint, ipſa autem duplex nominetur. Nam de alijs non dixit, octoaginta ſunt pallacæ meæ: ſed reginis quidem propter glorioſam appellationem, honoris coniunctionem attribuit. Verum de pallacis perfectam alienitatem pronunciauit: quarum numeros quum iuxta figuratam ſpeculationem nominatim expreſſos accepimus, elaborare in hoc loco cogimur, ut ne quid tranſgrediamur uelut frigide rem tractantes, ſed in ueritate ſermones per ueras Scripturas ueris ſpeculationibus expendentes. Numerus enim ſcriptus uniuſcuiuſque argumenti minime fallax eſt, & quod in numero poſitum eſt, uanum quid eſſe non poteſt, neque uelut ocioſum in Scriptura æſtimari. Reginę autem ſunt, quæ iam antea in genealogiam nomina dederunt animæ. Quemadmodum enim regem comitantur multitudines magnæ, rex autem eſt caput: ſicut quū in corpore multa ſint membra, à capite unus homo numerabitur, ſic ab uno rege tota multitudo, quę ſub rege eſt ad unum reputabitur. Regina itaque appellata eſt generatio in CHRISTO, non quod omnis generatio ſiue progenies regnarit, ſed quod una quæ agnouit Dominum, per appellationem uiri cauſa, regiam dignitatem ac ordinem habeat. Verbi gratia. Adam & tota ipſius generatio regina numerabitur, principatus item ipſius & patriarchatus, qui regnauerunt cum his, qui cum ipſo fuerunt, propter cognitionem Dei, & primam formationem qua formari dignus factus eſt: & quod primus pœnitentiam oſtendit, uelut rerum conſequentia habet. Deinde poſt hunc Seth, & uniuerſa cum ipſo humana natura, & Enos, & Caianan, & Maleleel, & Iared, & Enoch, & Mathuſala, & Lamech, & Noë: his ſanctis ex ordine in numero per generationes enumeratis, quorum numerus apud Matthæum indicatur. Sexaginta enim & duæ generationes ac patriarchatus apud ipſum habentur, per nomina præſtantiorum uirorum, qui cognitionem Dei habuerunt, aut propter aliud recte factum regiæ gloriæ ac fortitudinis participes fuerunt. Catalogus numeri habetur

uſque

Vngentum euacuatum.

Ocioſum nihil eſt in ſcriptura

Reginarũm appellatio, & numerus ſexagenarius.

uſque ad CHRISTI aduentum. Ab Adam enim uſque ad Noë præterierunt generationes decem. Et à Noë uſque ad Abraam aliæ decem. Ab Abraam uero uſque ad Dauidem generationes quatuordecim. A captiuitate uſque ad CHRISTVM, generationes quatuordecim: ut ſint ab Adam uſque ad CHRISTVM ſexagintaduæ generationes. Quæ ſanè ſexaginta per compendium numeratæ ſunt. Nam quum & in deſerto ſeptuagintaduæ ſtirpes palmarum eſſent, ſeptuaginta nominantur: & ſeptuaginta in montem uocatis, reperiuntur ſeptuagintaduo, cum Elad et Modad: & ſeptuagintaduo fuerunt qui interpretati ſunt tempore Ptolemæi, uerum compendij gratia ſolemus dicere interpretationem Septuaginta. Sic etiam nunc ſexaginta reginæ, ut puto dictæ ſunt, exemplo ſuperno & inferno numero, propter medium ſexaginta numerum, ad figuras & allegorias perfectæ ſpeculationis. Nam per ſex decadas contingit, ut expleatur circuitus ſex dierum, quo coniungantur ab unaquaque generatione ſanctæ animæ quæ in Deo regnauerunt ſecundum fidem. Hinc enim etiam ſex hydriæ repériuntur in Cana Galilææ lapideæ, quæ ubi defeciſſent exhauſtæ, rurſus implebantur, capientes in ſe ſingulæ metretas ſiue amphoras duas aut tres, menſuræ ueteris ac noui Teſtamenti, & plenitudinis ipſius Trinitatis: quæ ſanè ab aqua in uinum meracum transmutatæ ſunt, ad exhilarãdas nuptias & filios hominum impletæ. Hinc enim ſexangulare uocatur apud externam philoſophiã, quod per ternarium ac ſeptenarium, ad numerum uiginti unius menſuratur. Cuius ſexanguli ſignificatio, eſt impletio uniuerſi ſpacij ac amplitudinis quæ uidetur, eo quod quadrifariam habet quadrangulũ, & fulcrum ac ſuperni faſtigij tectum, ſenarium numerum efficit. Cęterum ut ne latius extendam ſermonem, rurſus hæc dicta ſufficere arbitror de ſexaginta reginis uſque ad CHRISTI aduentum, hoc eſt ſexaginta generationibus numeratis. Poſt CHRISTVM uero uſque huc generationes deinceps ſunt, uelut ipſi Domino ſoli cognitum eſt. Non enim amplius ſecundum generationes prolati ſunt ab aliquibus numeri, aut digeſti ac diſtincti, eo quod obſignatus eſt huiuſmodi argumenti numerus, & concluſus per harum reginarum numerum, uſque ad ipſius in carne aduentum numeratum. Deinceps enim poſteriores ſcriptores, aut librorum conditores, aut chronographi, aut hiſtoriographi, non amplius generationes numerant, ſed regum ſucceſſiones ac tempora, iuxta numerum annorum uniuſcuiuſque regis. Quare omnino ualde bene qui prudens eſt, cognoſcere poteſt, quod & ab hac quæſtione ac argumento, uniuerſum tempus ſectum eſt in ſexagintaduas generationes, uſque ad CHRISTI numerum: eo quod non amplius poſt CHRISTVM, iuxta hoc propoſitum, mundi tempora per genealogias numerantur: qui mundus in una counitione perficitur, quæ iuxta immutabile bonæ uoluntatis Dei firmamentũ cognoſcitur. Quare ab eadem & ſæculi conſummatio abbreuiatur, & tranſitus ad futurum ſæculum impletur. Quapropter » dicit, Vna eſt columba mea, perfecta mea: tanquam uſque ad ipſam omnia perficiantur, & tempora & temporũ partes, annique ac generationum interualla, ſiue ſecundum reges, aut conſules, aut olympiadas, aut principatus mundus ſeipſum numerauerit. Octoaginta porrò ſunt pallacæ in medio reginarum, & ante regnum in carne, hoc eſt fidem, & ipſam hanc nympham ſponſamque ac uirginem immaculatam, & columbam: quæ ſola eſt matri ac genitrici. Eccleſia enim eſt ab una fide genita, generata autem per Spiritum ſanctum, una ſoli & uni genitrici. Et quotquot poſt hanc uenerunt & ante ipſam, pellices nominantur. Quæ ſanè in totum non alienæ factæ ſunt à teſtamento et hæreditate, non tamen dotatæ à Verbo, neque ſuſceptionem ſancti Spiritus adeptæ: ſed ſolum coniunctionem ſub conſcientiam ad uerbum nactæ. Bene enim interpretatatus eſt Hebræus pellicem, dum dixit: Phelegeſtha: Pheleg enim ſignificat uxorem, eſtha dimidiam, quaſi dicat dimidiũ uxoris. Quantum equidem ad Dominũ attinet, omnes

Generationũ ab Adam ad Christum catalogus, anni 6200.

Numerus integer redundante relicto compendij gratia.

Sexanguli ratio.

Annorũ post Christũ ratio

Pallacarum ratio.

omnes uocauit ad libertatẽ Lux ipſa, dum ait, Donec habetis lucem uobiſcum, in luce ambulate, Et ſanctus Apoſtolus dicens, Vos autem diei eſtis filij, & filij lucis. Et rurſus in diuina Scriptura, Qui facit mala, odit lucem, & nõ uenit ad lucem. Sic etiam pellices non in conſpicuo, neq; in perfectione, neq; cum dote ducuntur à uiris, etiāmſi enim coniunctionem habuerint eædem ad corpora uirorum, non tamen liberæ uxoris honorem & appellationem ac firmitatem, & dotem & ſponſaliorum dotationem ac ingenuitatem habere poſſunt. Pellices itaq; ſunt hæreſes cõſequenter numeratæ, uelut ſuprà dixi, octoaginta. Nec uero miretur quis, ſi etiam alijs nominibus unaquæq; harum appellatur in ſingulis regionibus. Sed & illud obſeruandũ eſt, quod unaquæque hæreſis ſæpe rurſus ſeipſam in multas partes fidit, & in uaria nomina ſciſſa eſt. Nõ enim eſt hoc mirum, ſic enim res ſe habet. Octoaginta uero unius numerũ reperimus. Vnius quidem, propter unam ab omnibus diſtinctã, quæ ſoli ſpõſo obtigit, & quam ipſe confitetur tali appellatione, nempe, Vna eſt columba mea, & perfecta mea: tanquam omnes pellices degeneres ſint, & non in innocentia menſurentur, neq; in caſtitate ac manſuetudine. Sunt quidẽ igitur ab initio coniunctę Barbariſmō & Scythiſmo, uſque ad prædictos Maſſilianos ſeptuagintaquinque numero: & Gręciſmus, ex quo Græcæ hæreſes: & Iudaiſmus, ex quo Iudaicæ: & Samaritiſmus, ex quo Samariticæ: ita ut his tribus ad numerũ ſeptuagintaſeptem appoſitis, octoagenarius numerus impleatur, & una ſuperſit, hoc eſt ſancta catholica Eccleſia, & Chriſtianiſmus reuera ab initio appellatus, & cũ Adam, & ante Adam, & ante omnia ſæcula cum CHRISTO, uoluntate Patris & Filij & Spiritus ſancti: & cum omnibus qui ſecundum generationes Deo placuerunt, creditus, & in ipſius aduentu in mundo clare reuelatus: & nunc poſt hæreſes hos omnes, pellices uidelicet, rurſus à nobis iuxta orationis conſequentiam celebratus. Ipſum enim Verbum in canticis ſic ex ordine numerauit, Sexaginta reginæ dicens, & octoaginta pellices, & iuuenculæ quarum non eſt numerus. Vna autem eſt, inquit, columba mea, perfecta mea: una eſt matri ipſius, electa genitrici ipſius. Et poſtea oſtendit quomodo apud omnes reperietur, uelut honoratior & pręſtantior omnibus exiſtens, & omnibus imperans, & ipſi ſola electa. Cuius liberi hæredes regis & liberi ueri, utpote filij promiſſionis, & non filij ancillæ, neq; pellicis, neq; aliarum ſine numero poſitarum. Tametſi enim à Chettura pellice habuit Abraam filios, tamen nõ ſunt cohæredes cum Iſaac filij Chetturæ: dona uero acceperunt legati nomine, quo figura maneret in allegoriã Verbi, ut ne quis deſperet à uocatione CHRISTI. Nam dona quæ dedit Iſmaëli & filijs Chetturæ, figura erant futurorum bonorum, ad conuerſionem animarum ad fidem & ueritatem. Ipſi equidem Agar ancillæ et ab Abraam eiectæ: ut quæ ſeruiebat infrà in Hieruſalem cum filijs ſuis, de qua dictum eſt, Abieci matrem ueſtram: et rurſus, Dedi libellum repudij in manus ipſius: huic ancillæ Agar inquam, magis ſignificanter ob ſpem reditus, utrem aquæ dat: quo lauacri regenerationis uim oſtendat datam eſſe incredulis ad donum uitæ, & ad conuerſionem omnium gentium ad ueritatis agnitionem. At filijs Chetturæ dona erant, pecuniæ præſentes, aurum & argentum ac ueſtitus: & in myſterio concluſit Abraam in peris, thus & myrrham & aurum regum Sodomorũ & Gomorrhæ: quando Chodollogomor & Barſa, ac reliqui, captiuitatem à Sodomis & Gomorrhis ac reliquis acceperunt, & equos deprædati ſunt, & hominum multitudinem captiuam abduxerunt, & ab unoquoq; opulentiam pecuniarum, & aliarum rerum multitudinem diripuerunt: quam reduxit Abraam tunc à cæde regum, & neque auertere ea quæ iam Deo deſtinata erant, auſus fuit, ſed dedit ipſam cum alijs dono filijs ſuis ex Chettura, uelut in traditionibus Hebræorum reperimus. At uero in CHRISTI aduentu, quum ijdem filij Abraam ex Chettura, eiecti eſſent ab Abraam, & diſceſſiſſent, & habitaſſent in partibus Arabicis Magodiæ regionis: Magi qui ex ſucceſſione ſeminum illorum deſcenderunt, eadem

Abraami filiorum allegoria.

Magorum dona unde fuerint.

dona in participationem eiuſdem ſpei; CHRISTO in Bethlehem obtulerunt, quan-
do ſtellam conſpicati uenerunt. Quorum donorum manifeſtã certitudinem Prophe-
„ ra declarat dicens, Priuſquam nouerit puer uocare patrem aut matrem, & capiet uim
Damaſci, & ſpolia Samariæ contra Regem Aſſyriorum. Hæc enim à Damaſco in tem
poribus Abraam, uelut antea dixi, à regibus qui uenerant, accepta ſunt, & à Samaria.
Quando igitur accepit ipſa, priuſquam noſſet uocare patrem aut matrem? quando ue
nerunt Magi, & aperuerũt peras ſuas, ſiue theſauros, uelut aliqua exemplaria habent,
& obtulerunt myrrham & thus & aurum? Et uides quomodo ueritatis ratio ac conſe
quentia ſe ſe habet? Quod hæ hęreſes pellices ſunt, & filij ipſarum dona acceperunt: ut
quæ nomen ſolum acceperint, & nomine ſolum CHRISTI appellatæ ſint, & pau-
cos ex diuina Scriptura ſermones ſuſceperint, ut per ipſos intelligant ueritatẽ ſi uelint.
Si uero noluerint, & reflexerint ad Herodem: admonentur enim ut ne reflectãt ad He-
rodem, ſed per aliam uiam redeant in patriam ſuam: & non fecerint imperata, fruſtra
fuerunt ipſis dona, uelut illis aduentus fuiſſet, ſi reflexiſſent ad Herodẽ: eo quod ſimi-
liter adulterent eædem hæreſes diuinarum Scripturarum doctrinas. Hæ igitur ſunt
octoaginta pellices, quarum hic numerus habetur expreſſus. Et illæ reginæ ſunt ani-

Iuuencularum innumerarum appellatio.

mæ ſecundũ generationes numeratæ, hoc eſt uiri & patriarchæ. Iuuenculæ uero, qua
rum non eſt numerus, ſunt in reliquis per totum mundũ philoſophijs, & uniuſcuiuſ-
que animæ conuerſationibus, ita ut alia laudata ſit, alia non. Quis enim numerauerit
mundi huius differentiã? Quot enim aliæ apud Græcos, poſt prædictas quatuor ma-
nifeſtiſſimas, non ſunt exortæ? Et adhuc poſt illas hæreſes, & ſequentes poſtea, in uni-
uſcuiuſq; mente in opinione iuuenili ac temeraria, ſunt animæ ac hæreticæ opiniones
& ſententiæ. Sic Pyrrhonij uocantur quidam, & alij plures, quorum nomina & opi-
niones ex ordine ſubiungam, quum multi ſint qui ad noticiam noſtrã peruenerũt, &
multeſima pars eorum qui in mũdo ſunt, exiſtant. Et ſunt quidem ex Græcis hæreſes
hæ, inter quas primam poſuerim ab initio Thaletis Mileſij ſententiam ac opinionem.

Thaletis Mileſij hæreſis.

Ipſe enim Thales Mileſius unus de ſeptem Sapientibus, principium omnium rerum
pronunciauit aquam. Ex aqua enim omnia eſſe dicit, & rurſus in aquam reſolui. Ana-
ximãder Praxiadæ, & ipſe Mileſius, infinitum dixit eſſe uniuerſorum principium, ex
hoc enim omnia fieri, & in ipſum omnia reſolui. Anaximenes Euryſtatæ, & ipſe Mile
ſius, aërem uniuerſi principium eſſe dicit, & ex hoc omnia fieri, & in ipſum rurſus reſol
ui. Anaxagoras Hegeſibuli Clazomenius, principia rerum Similaritates eſſe dixit. Ar
chelaus Apollodori, aut ſecundum aliquos Miltonis, Atheniẽſis autem Phyſicus, Ex
terra omnia facta eſſe dicit. hæc enim principium uniuerſorum eſt, uelut dicit. Socra-
tes Elmagli, aut Sophroniſci, & Phænaretes obſtetricis, moralis philoſophus: dicit, o-
portet hominem ſolum ea quæ circa ipſum ſunt, inueſtigare, plura uero non. Pherecy

Philoſophorũ hæreſes.

des & ipſe terram dicit ante omnia factam eſſe. Pythagoras Samius Mneſarchi filius,
Deum dixit eſſe unitatem, & ſine hac nihil factum eſſe. Dixit item, nõ oportere ſacrifi-
care dijs animalia, neq; comedere quid de animatis, neq; fabas: & ſapientes non bibere
uinum. Dixit item, quę infra Lunã ſunt, omnia eſſe paſſibilia, quę uero ſupra Lunam,
paſſionis exortia. Dixit inſuper, trãſire animam in multa corpora. Præcepit diſcipulis
ſuis ſilentium ad quinquennium, & poſtremum Deum ſeipſum appellauit. Xenopha
nes Orthomenis Colophonius, ex terra & aqua dixit omnia fieri. Eſſe uero omnia ue
lut dixit, nihil ueri. Sic rectum nobis obſcurum eſt, opinio uero in omnibus uerſatur,
maxime obſcuris. Parmenides Pyretis filius, Eleates genere, et ipſe infinitum dixit eſſe
principium omnium. Zeno Eleates contentioſus æqualiter cum altero Zenone, ter-
ram immobilem dicit, & nullum locum uacuum eſſe. Et dicit hoc modo, Quod mo-
uetur, aut in loco mouetur in quo eſt, aut in quo non eſt. Et neque in quo eſt loco mo-
uetur, neq; in quo non eſt. Non ergo quicquam mouetur. Meliſſus Ithagenis, Samius

genere,

genere, Vnum infinitum, eſſe uniuerſum dixit, nihil autem firmũ eſſe natura, ſed om-
nia eſſe corruptibilia in potentia. Leucippus Mileſius, iuxta quoſdam uero Eleates,
& hic cõtentioſus, in infinito etiam ipſe uniuerſum eſſe dixit. Iuxta imaginationem au-
tem & apparentiam omnia fieri, & nihil ſecundum ueritatem, ſed ſic apparere uelut re-
mum in aqua. Democritus Damaſippi Abderita, mundum infinitum dixit, & ſuper
uacuum poſitum eſſe. Dixit item unum finem eſſe omnium. Et læticiam optimum eſ-
ſe, triſticias uero terminos maliciei. Et quod iuſtum eſſe uidetur, non eſſe iuſtum. Iniu-
ſtum autem contrarium naturæ. Inuentum enim malum leges dicebat. Et non opor-
tet, inquit, Sapientem legibus obedire, ſed libere uiuere. Metrodorus Chius dixit, ne
minem quicquam ſcire, ſed hæc quæ exacte cognoſcere nos putamus, non ſcimus. Ne
que ſenſibus attendere oportet, inquit, omnia enim in apparentia ſunt. Protagoras
Menandri Abderita dixit Deos non eſſe, neque omnino Deum exiſtere. Diogenes
Smyrnæus, aut ut alij, Cyrenęus eadem quæ Protagoras aſſeruit. Pyrrhon ab Elide,
aliorum ſapientum dogmata collegit omnia, & oppoſitiones contra ipſa ſcripſit, con-
futans ipſorum opiniones, & nullum dogma probabat. Empedocles Metonis Agri
gentinus, ignem & terrã & aquam & aërem, quatuor primogenita introduxit elemen
ta, & dixit, Inimicitiam eſſe primum elementum. Separata enim erant prius, inquit:
nunc autem counita ſunt, uelut ait, contracta mutua amicitia. Duo igitur ſunt ſecun-
dum ipſum principia & uirtutes, inimicitia & amicitia, quarum altera unit, altera didu
cit. Heraclitus Bleſonis Epheſius, ex igne omnia eſſe dixit, & ignem rurſus reſolui.
Prodicus quidam quatuor elementa Deos uocat, deinde Solem et Lunã. ex his enim
omnibus uitalitatem eſſe dicebat. Plato Athenienſis tria principia poſuit, Deum et ma
teriam & formam, mundum autem factum & corruptibilem eſſe. Animam uero in-
genitam & immortalem ac diuinam dicit. eſſe autem ipſius partes tres, rationalem, ira-
ſcentem, & concupiſcentem. Dixit autem, Nuptias & uxores oportet omnibus com-
munes eſſe, et nullum priuatim unã uxorem habere, ſed uolentes cum uolentibus com
miſceri. Ariſtippus Cyrenæus, hic gulæ & uoluptatibus deditus, uoluptatẽ finem Ariſtippus
animæ dixit. Et quiſquis delectatur, hic felix eſt, qui uero non delectatur, miſer & infe-
lix, uelut ipſe ait. Theodorus Atheos, hoc eſt impius cognominatus dixit, nugas eſſe Theodorus
ſermones de Deo. Putabat enim non eſſe Deum, & ea propter hortabatur omnes ad
furta, periuria, rapinas, & ut ne quis pro patria moreretur. Dicebat enim unam patriã
eſſe mundum. Et bonum dicebat ſolum felicem. fugiendũ autem infelicem, etiamſi ſa-
piens eſſet. Et præferendum eſſe ſtultum, diuitem exiſtentem & inobedientem. He-
geſias Cyrenæus dixit, neq; amicitiam, neq; gratias eſſe. non enim exiſtere ipſas dice-
bat. Sed ſi quis indiget, gratiam habet. Et cui eſt felix rerum ſucceſſus, is beneficus eſt.
Dicebat item malo uiro utile eſſe uiuere, ſapienti uero mori. Quare quidam ſuaſorem
mortis ipſum uocarunt. Antiſthenes ex matre ſerua Thracenſi, ipſe uero Athenien-
ſis, primum Socraticus, deinde Cynicus dixit, Non conuenire æmulari mala aliorum
aut alienas turpitudines. Muros ciuitatum dixit non eſſe ſecuros, propter internum
proditorem. Animæ uero muros eſſe inconcuſſos & infractos. Diogenes Cynicus
à Sinope urbe Ponti, per omnia cum Antiſthene uerſabatur, & dixit bonum omni ſa
pienti tolerabile eſſe, alia uero omnia nihil quàm nugas eſſe. Crates à Thebis Bœoti-
cis, & ipſe Cynicus, dixit libertatem eſſe inopiam. Arceſilaus dixit, Deum ſolum aſ-
ſequi poſſe ueritatem, hominẽ uero non. Carneades in eadem cum Archelao opiniõ
ne fuit. Ariſtoteles Nicomachi, iuxta aliquos Macedo à Stagiris, iuxta alios Thrax
genere, dicebat duo principia eſſe Deum & materiam, & quæ ſupra lunam ſunt, diui-
næ prouidentiæ eſſe. quæ uero infra Lunam, extra prouidentiam eſſe, & latione quã-
dam temeraria ferri prout contigit. Eſſe autem duos mundos, ſupernum & infernum:
& ſupernum quidem incorruptibilem, infernum uero corruptilem. Et animam perfe

ctionem corporis dicit. Theophraſtus Epheſius, Ariſtotelis opiniones ſequutus eſt. Strato ex Lampſaco, Calidam eſſentiam uniuerſorũ cauſam eſſe dixit. Infinitas autem dicebat eſſe mundi partes, & omne animal negauit uim opinandi habere. Praxiphanes Rhodius eadem quæ Theophraſtus ſenſit. Critolaus Phaſilita, eadem quæ Ariſtoteles ſenſit. Zenon Citienſis ſtoicus dixit, non oportere ædificare templa Deis, ſed Deum in ſola mente habere, imò potius mẽtem Deum putare. eſt enim immortalis. Morientes autẽ beſtijs obijci oportere, aut in ignem mitti. Et maſcula uenere citra impedimentum uti. Dicebat autem Deum omnia gubernare. Cauſas autem rerum partim in nobis eſſe, partim uero non in nobis. Aſſerebat item animæ ſeparationem à corpore, & uocabat animam ſpiritum longæuum, nõ tamen incorruptibilem per totum ipſam eſſe dicebat. Conſumitur enim à multo tempore in interitum, uelut ait. Cleanthes bonum & honeſtum dicebat eſſe uoluptates. Et hominem uocabat ſolum animam. Et Deos myſticas figuras eſſe dicebat, & ſacras appellationes. Et Solem faciſerum eſſe dixit, & mundum myſtas, & numine afflatos eſſe Deorum myſteria ac feſtiuitates. Perſæus eadem quæ Zeno opinatus eſt. Chryſippus Solenſis leges nepharias ſcripſit. Dicebat enim oportere filios matribus miſceri, & patribus filias. in reliquis cõſenſit Zenoni Citienſi. Ad hæc uero dicebat & homines edendos eſſe. finem uero omnium uoluptatẽ eſſe ſtatuebat. Diogenes Babylonius dicebat uniuerſa conſtare ex uoluptate. Panętius Rhodius mundum dicebat immortalem & immutabilem. Vaticinationem contemnebat, & quæ de Dijs dicuntur, tollebat. dicebat enim nugas eſſe ſermonem de Deo. Poſidonius Apameus dicebat maximum inter homines bonum eſſe, diuitias & ſanitatem. Athenodorus Tarſenſis eadem quæ Chryſippus ſenſit, & eadem cum Zenone approbauit. Epicurus Neoclis, Athenis educatus, uoluptuariam uitam degebat, & non erubeſcebat publice cum petulãtibus mulieribus coire. prẹterea dicebat non eſſe Deos, ſed ſolum fortunam gubernare omnia. Et nullum eſſe in uita liberum arbitrium, neꝗ circa diſciplinam, neque ignorantiam, neque aliud quicquam, ſed omnia inuoluntarie omnibus fieri. Et non oportet uituperare quendã, uelut dicit, neque laudare, non enim uolentes hæc faciunt. Dicebat item non oportere timere mortem. Aſſerebat autem ex atomis & corporibus impartilibus uniuerſa conſtare, & mundum infinitum eſſe. Et hi quidem ſunt qui ex Græcis ad noſtram noticiam peruenerunt.

Gentium omnium uariæ religiones ac hæreſes.

quot uero ſunt apud Barbaros & Græcos Romanosꝗ ac alias orbis terrarum regiones? Septuaginta duæ iniucundæ philoſophiæ ſpecies in Indorum ſodalitio habentur, et gymnoſophiſtarum, & Brachmãnorum, ſolis his laudatis: & pſeudobrachmanorũ, & necyophagorum qui mortua edunt, & eorum qui turpia operantur, & eorum qui uelut ſtupidi non ſentiunt: de quibus ſpeciatim dicere, et de his quæ ab ipſis abominabilia fiunt, ſuperuacaneũ arbitror ac indignum, propter multam in hominibus maliciei ac operationis corruptionem. In Media equidem ſex diuerſæ hæreſes rurſus eſſe dicuntur. quot uero ſunt in Aethiopide, & apud Perſas, & in Parthia, & Elamitide, & Caſpia, & Germanorum regione, & Sarmatia? Et quot in Daunis, aut apud Zichos, & Amazonas, Lazosꝗ & Iberas et Booſporenos, & Gelos, & Seras, & alias gentes, legum differentiæ philoſophiæꝗ ac hæreſeon, & differentiarum innumera multitudo? Sic apud Seras quidem uiri crines implicant, & domi deſident ungentis delibuti, & effœminati ac uxoribus parati, Mulieres uero uice uerſa, capillum capitis tondent, uirili cingulo ſe cingunt, & in agro omnia opera perficiunt. Apud Gelos econtrà, qui mala faciunt à legibus ipſorũ laudantur. Quot autem ſunt apud Græcos myſteria & feſtiuitates? uelut Megaralia & Cerealia celebrantes mulieres inter ſe differunt. Quot alia ſunt in Eleuſine myſteria Cereris & Proſerpinæ, & adytorum iſthic turpia facta? mulierum denudationes ut caſtius loquar, tympanaꝗ ac placentæ, rhombus item ac calathus & lana confecta, & cymbalũ, & cyceon

potus

potus in phiala præparatus? Quot uero alia apud Pythios Archemori myſteria, et in
Iſthmis alia Athamantis & Melicertę de Ino nati? Et quot ſunt, qui Phallum ſiue Pria
pum circumferunt? & quæ Priapeia turpitudinis ſacra perficiunt? & uiri qui Rheam
colunt, puerosq; maſculos exſecant, & ipſi ſine uirilibus membris uitam degunt, neq;
uiri amplius eſſe potentes, neq; mulieres facti. Item Dionyſij alij, qui Curetes et carniū
diſtributionem in ſacris habent, ſerpentibus coronati clamantes ac Euantes Væ uæ,
illum adhuc Euam à ſerpente deceptam inuocantes, aut per aſpiratam uocem ex He-
bráica lingua, ſerpentem ad ſuum errorem uocantes. Eua enim citra aſpirationem He *Eua mulier.*
bræis mulierem, cum aſpiratione ſerpentem ſignificat. Et quid dico? Deficiet me tem- *Heua ſerpens.*
pus narrantem de his quæ nullo numero conſtant differentijs hominum, tum in uir-
tutibus, tum in uitijs. Quot ſunt in Ægyptiorū regione Saturno ſacro facientes? qui *Aegyptiorum*
uinculis ferreis ſeipſos incluſerunt, comamq; prolixiſſimam nutrierunt, & ueſtitū ſor- *hæreſes.*
didum ac attritum geſtauerunt, & quotidie ſuos naſos anulo incluſerunt ac perfora-
runt, in Saturni honorē, in urbe Aſto appellata, (eſt hæc ciuitatula Metropolis in Pro-
ſopitæ appellata præfectura ſiue regione) in ſceleratis feſtiuitatibus publici conuentus
illorum erroneorum, & perticas geſtantium, & orgia celebrātium, furioſas nimirum
ſacrorum demonſtrationes prę ſe ferentium. Exoleti autem ſunt hi. Quot autem ſunt
apud alios? uelut hi qui apud Buticum ſiue ipſam Buto ciuitatem Harpocratem nutri-
unt inſtar nutricum: qui ſenes iam ſunt ætate, quiq; in menſis ſolennitate imaginarias
Ori numinis afflationes perficere ex dæmone coguntur. Vnuſquiſque autem ciuis &
ualde iam ſenex, unà cum adoleſcentibus contribulibus, & alijs ætatibus puberibus,
ſacerdotes eiuſdem Ori uidelicet & Harpocratis exiſtentes, capite raſi, unuſquiſque in-
quam, fert impudenter ſeruile ac deteſtabile puerile ſignum: & furioſi ac deſipientes, et
ob hos ludos deriſi, ab his qui ſeipſos à dæmonis præſtigijs prudentes exemerūt, ſur-
ſum ac deorſum nullo detinente feruntur: & pulticulis farinæ ac ſimilaginis, atque alijs
eiuſmodi confectionibus primum facie obliti, ita ut in ebullientem lebetem faciem im-
mittant, & à facie, miraculi uidelicet gratia, multitudinem fraudulenter exſtimulēt: im-
pertiunt per manum de facie detergentes unicuiq; petenti, ut particeps fiat, atq; hoc ſa-
nitatis ac medelæ morborum gratia. At uero Memphitidas, Heliopolitidas orgia cele
brantes, tympanoq; ac tibia ſe oblectantes ſi recenſuerim, Corritidasq; ac Trieritidas,
& quæ in profunda regione & Menuthitide pudorem & ſtatum fœmineum egreſſæ
ſunt: ad quantam linguæ molem, aut quàm latam cōmentationem digreſſus, in præ-
dictum inenarrabilem numerum meipſum immiſero? Tametſi enim immenſum labo
rem in meipſum ſuſcepero, tamen imperfectam horum comprehenſionem reliquero.
Dictum eſt enim, Iuuenculæ quarum non eſt numerus. Quot uero in Sai, & in Pelu-
ſio, in Bubaſto, in Abyde? Quot Antinoi templa & illic myſteria, quot in Pharbeto, *Antinoi*
quot in honorem Hirci Mendeſij, quod in Buſiride, quot in Sebennyto, quot in Dio *templa.*
ſpoli? Sic alicubi aſino in nomen Seth, gigantis uidelicet Typhonis ſacra faciunt. Alij
Tithranbo, (Hecaten interpretantes) alij Senephthy, alij Thermutidi ſacra faciunt, a-
lij Iſidi. Et quot eiuſmodi dicere poſſem, quæ ſi ſingula ſpeciatim recenſenda eſſent,
quantum temporis requirant? Quapropter undiquaq; uerus ſermo deprehenditur,
quod ſunt iuuenculæ quarum non eſt numerus. Sunt porrò rurſus etiam alia multa
myſteria, & hæreſiarchæ ac ſectarij, quorum participes ſunt apud Perſas Maguſæi,
apud Ægyptios Prophetæ appellati, adytorum ac ſacrorum & Magorum duces. A-
pud Babylonios qui uocantur Gazareni, ſapientesq; ac incātatores. Apud Indos qui
uocantur Euilei & Barema. Apud Græcos Hierophantę, & ſacerdotum Cynicorum
multitudo, et aliorum innumerorum philoſophorum principes. Maguſæi itaq; apud
Perſas, uelut dixi, appellati, ſimulachra quidem abominantur, & tamen ſimulachra a-
dorant, ignem & Lunā et Solem. Alij uero ſunt rurſus in Gręcia Myſi, appellati Abij

 à uita

à uita neglecta, lacte equino utentes, & in totum agreſtem regionem inhabitantes. Et
quot poterit mens humana colligere tales ac tantas, & magnas appellatas, & inter lau
datas habitas? Quot ſunt differentiæ iuuencularũ, quarum non eſt numerus, quę par
tim laudantur, partim non? Quædam ex propria mente exercitamenta & ſtatuta ſibi-
ipſis collegerunt ad uitam degendã, & promiſſa coma in conſpicuo progrediunt, ali-
quæ uero in ſacco cõſpicuo. Aliqui uero ſancti fratres in ſacco & cinere domi deſidẽt.
Et adhuc aliqui in uitę conuerſationibus ac excedentibus ieiunijs & labore erga Deũ,
in iuuenili fortitudine & perfecta erga ſpõſum cõſcientia perficiunt. Aliqui uero, uelut
dixi, non recte, ſed iuxta quandã mentis præſumptionẽ, tyrannicè pręter ueritatem iu
Zacchæus hæreticus. ueniliter agunt. Quemadmodũ Zacchæus, qui nuper mortuus eſt in montana circa
Hieroſolyma regione, qui penitus cũ nullo homine preces faciebat. ſed & ob eandem
cauſam, audenter ſancta myſteria cõtrectabat, & ſacrificia quũ laicus eſſet impudenter
tractabat. Alius uero quidã, quiſquis tandem ille erat uir, qui uitã ſumme piam uiuere
putabat, & in monaſterio circa deſerta Ægypti habitabat, itemꝗ alius ad Sinæum ha
bitans: qui ex ſomnijs iuueniliter ac fortiter, ſed temere egerunt, ut impoſitionẽ manu-
um ad epiſcopatũ ſuſceperint, ſederintꝗ, ac ea quę epiſcoporũ ſunt, facere aggreſſi ſint
ad ſe nõ pertinentia. Alij aũt non pauci ſeipſos caſtrare auſi ſunt, præter mandata, ni-
mirum iuuenilis ac robuſtæ actionis gratia. Alij uero fortiter ſibi agere uidentur, qui
non conſultis alijs, & præter aliorũ morem, uelut ab orthodoxis progreſſi, collegium
ſibijpſis contrahere audent. Sed & citra uniuerſalis Synodi approbationẽ, rebaptiza-
re eos qui ad ipſos accedunt, nimirum ab Arianis: quum nõdum ſit res ex cenſura Sy-
nodi, uelut dixi, deciſa, eo quod populi ſint, hodieꝗ inter ſe permixti, & multi quidem
ſint orthodoxi, uerum per ſimulationẽ ſacerdotibus addicti, donec ſeparatio facta fue
rit talis blaſphemæ hæreſis. & tunc contra ipſam decretũ fiet. Ex his aũt qui ſic rebapti
zant ex proprio iuſſu, peruenit ad aures noſtras, quod unus ſit in Lyciorum regione
presbyter. Sunt & alij quorum unuſquiſꝗ per ſeipſum precatur, & nõ cum aliquo in
totum, aliqui uero in uinculis, præter Eccleſiæ ſtatutũ. Quapropter in fine totius ope
ris, iuuenculas dixi numerũ non habere: quę ex propria ſententia ſibijpſis iuueniliter
præſtituunt ad bonũ quidem, ut ſapientiæ ſpecies perficiant, prudentiæꝗ ac fortitudi-
nis, & modeſtiæ ac iuſticiæ, uerum iuueniliter agentes ad tyrãnidem excedunt, & à ue
Columba unica. ritate ſeipſas euertunt, ut nõ ſit harum numerus. At uero hæc unica columba ac ſancta
uirgo, Deum confitetur Patrem & Filium & Spiritũ ſanctũ: Patrem perfectũ, Filium
perfectum, Spiritũ ſanctum perfectum, coeſſentialem Trinitatem: non cõiunctionem
ipſam Trinitatẽ, imò Filium uere ex Patre genitũ, & Spiritum ſanctũ à Patre & Filio
non alienum: ita ut ſit ſemper Trinitas, & nunquam additionẽ ſuſcipiat, & nõ habeat
quid in ſeipſa inferius, ſed ad unam unitatẽ & unũ principiũ Dei & Patris reducatur.
Et ex hac Trinitate Patris & Filij ac Spiritus ſancti, omnia creata eſſe, non ut unquam
fuerint, neꝗ ſimul fuerint cum Deo, neꝗ præextiterint: ſed facta ſint ex nihilo ad hoc
ut ſint, à Patre & Filio & Spiritu ſancto. Et hunc Patrem & Filium et Spiritũ ſanctum
dignatũ eſſe apparere ſanctis ſuis in uiſionibus, prout quiſꝗ potuit capere, iuxta poten
tis deitatis ipſius donũ quod largitus eſt unicuiꝗ digno facto, ut nũc quidem patrem
uiderit, quemadmodũ audire pòtuit uocẽ ipſius prout capiebat. ſicut in ore Eſaiæ di-
» xit, Ecce intelliget filius meus dilectus: hęc eſt uox Patris. Et ſicut Daniel uidit antiquũ
» dierum: Hæc eſt uiſio Patris. Verum ſicut in Propheta rurſus, Ego uiſiones multipli-
» caui, & in manibus Prophetarũ aſſimilatus ſum: hęc eſt uox filij. At ſicut Ezechiel ait,
» Et accepit me Spiritus Dei, & eiecit me in campum: hoc dictum eſt de Spiritu ſancto.
Et multa talia dicere licet, quorũ ex parte mentione facta in tranſcurſu, ad Eccleſiæ cha
racterem oſtendendũ duo uerba appoſuimus, quũ ſexcenta & amplius ſint ſimilia his
quæ in diuinis Scripturis ueteris ac noui Teſtamenti habent. Et quod ipſe Dominus
formauit

formauit corpus Adam, & inſpirauit ipſi ſpirationē uitæ, creans ipſi animā uiuentem. Et quod ipſe Deus dedit legē Moſi, Pater & Filius & Spiritus ſanctus, una deitas. Et quod Prophetæ ab eadem deitate miſſi ſunt. Et quod idem nobis Deus, Iudæorū & Chriſtianorū Deus exiſtens, qui Iudæos uocauit ad iuſtificationē, eos qui non negant Domini noſtri IESV CHRISTI aduentū: & qui ſaluat omnes qui ſecundū ueram ipſius fidē uiuunt, & non negāt ueritatē prædicationis ueræ & Euangelicæ ipſius doctrinæ. Venit enim unigenitus. Et ſic habet mater noſtra Eccleſia, portus ille pacis ſerenus ac trāquillus, lætitia ſpirans cyprū uineæ, & botrū ferens nobis benedictionis, & poculū dolorem nobis exoluens, quotidie largiens ſanguinē CHRISTI, meracū ueritatis. Et quod uere natus eſt CHRISTVS ex Maria ſemper uirgine, per Spiritū ſanctum, nō ex ſemine uiri, ſed ab ipſa ſancta uirgine accipiens corpus in ueritate, & nō in apparentia, carnē uere, corpus uere, cū oſſibus ac neruis & omnibus noſtris, nihil à nobis euariās, præterquā in ſola gloria ſuæ ſanctitatis ac deitatis, & quod eſt uas ſanctificationis ac iuſticiæ, citra peccatū omnia perfecte habens. Et quod habuit animā humanam in ueritate, mentem humanā in ueritate: nō quod nos affirmemus mentē eſſe ſubſtantiā, uelut alij dicunt, ſed per omnia non pollutā in peccato: os non mentitū, labia nō locuta dolū, cor quod nō declinauit ad iritationē, mentem non emotā ad quæ nō oportet, carnē quæ non operata eſt ea quæ ſpectant ad carnis uoluptatē. Perfectus ex ſupernis Deus, qui nō uenit ut inhabitaret in homine, ſed ipſe totus homo factus eſt, nō mutatus natura, ſed unà cū deitate propriā ſuam humanitatē complexus, in utero uirginis fuit in ueritate, geſtatus eſt debito tempore, natus eſt per genitales meatus citra pudefactionē, impollute, abſq; inquinamētis educatus eſt, & in ulnas acceptus à Simeone & Anna, geſtatus eſt à Maria, pedibus iter fecit, peregrinatus eſt, puer fuit, uir factus eſt per ætatem, omnia habens in ſeipſo in perfectione, in numero annorū reputatus eſt, in numero menſiū in utero geſtatus eſt, factus ex muliere, factus ſub legem. Progreſſus eſt in Iordanem, baptizatus eſt à Ioanne, nō opus habens lauacro, uerum propter cōſequentiam incarnationis in lege, non turbans iuſticiam, quo impleretur, uelut ipſe dixit, omnis iuſticia: ut oſtenderet quod uerā carnem induiſſet, & ueram humanitatem. Deſcendit in aquas, dans magis quàm accipiēs, exhibens magis quàm indigens, illuminās ipſas, potentes efficiens ipſas, in figuram eorū quæ in ipſis perficienda erant: quo hi qui in ipſum credūt in ueritate, & fidē ueritatis habent, diſcerent quod uere homo factus eſſet, uere baptizatus eſſet: atq; ſic per ipſius aſſenſum etiam ipſi uenientes acciperent condeſcenſus ipſius uirtutem, & illuminarentur ab ipſius illuminatione, ut hic impleatur Prophetæ dictum, in tranſmutationem uirtutis, in exhibitionem ſalutis uirtutis panis à Hieruſalem accepti, & fortitudinis aquæ ita, ut hic fortis facta ſit in CHRISTO uirtus panis, & fortitudo aquæ: ut ne panis nobis fiat uirtus, ſed uirtus ipſius panis. Et cibus quidem eſt panis, uirtus autem in ipſo ad uiuificationem eſt. & non ut aqua nos mundaret ſolum, ſed ut in fortitudine aquæ, per fidem & efficaciam ac ſpem, & myſteriorum perfectionem, & ſanctificationis nomenclaturam fieret nobis ad perfectionem ſalutis. Et quod reuerſus eſt à Iordane, & audierit uocem Patris præſentibus diſcipulis, ad oſtendendum quis eſſet, de quo teſtimonium præberet. Et quod Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ deſcenderit, uelut in multis ſectis diximus, ut ne coniunctio putaretur ipſa Trinitas, quum Spiritus in propria ſubſtantia figuraret. Inſedit autem Spiritus ac uenit ſuper ipſum, ut uideretur de quo teſtimonium præbebatur, quo caro ſancta, chara exiſtens & accepta Patri, ex Spiritu teſtimoniū ferret: quo Pater approbator eſſet ac præco aduentus filij in carne, quo filius uerus cōſpiceretur, & impleret quod dictū eſt, Poſt hęc uiſus eſt in terra, & cum hominibus conuerſatus eſt. Et quod reuerſus à Iordane, manifeſte ac uere à diabolo tētatus eſt in deſerto, & eſurijt poſtea propter conſequentiā et ueritatē aduentus in car

Panis cibus eſt, uirtus panis uiuificat.

ne. Et quod elegit diſcipulos, & prædicauit ueritatē, & curauerit morbos, dormierit,
eſurierit, iter fecerit, Dei ſigna operatus ſit, mortuos excitarit, cæcis uiſum reſtituerit,
claudos & paralyticos fortes fecerit. Et quod prædicarit ueritatem, ipſum Euangeliū;
regnum cœlorum, ſuam erga homines benignitatem, itemq́ Patris ac Spiritus ſancti.
Et quod pro nobis paſſionem ſubierit in ueritate, in carne, & in perfecta humanitate,
paſſus in ueritate in cruce, præſente ipſius deitate, ſed non ad patiendum conuerſa, ſed
à paſſione aliena & immutabili: ita ut duæ hæ conſequentiæ clarè conſiderent, CHRI
STO patiente pro nobis in carne, uerum paſſionis exorte manente in deitate: non ho
mine per ſe exiſtente, & per ſe item deitate, ſed ſimul præſente deitate: non patiente au-
tem, propter eſſentiæ ſinceritatem ac incomparabilitatem: patiente autem ipſo in car-
ne, & mortem ſentiente in carne, uiuente uero ſemper in deitate, & ſuſcitāte mortuos,
corpore ſepulto in ueritate. Et quod exanimis permanſerit ad triduum, ſine ſpira-
tione ac ſine motu: inuolutusq́ ſit in ſindone, & depoſitus in monumento concluſo
per lapidem, & ſigillis additis: non concluſa deitate, non ſepulta deitate, ſed ſimul cum
ſancta anima deſcendente ad inferna, & auferente illinc animarum captiuitatem, fran-
gente ſtimulum mortis, perrumpente clauſtra & uectes adamantinos, exoluente dolo
res mortis in propria poteſtate, ita ut redierit cum anima, nō relicta anima in inferno,
quādo neque caro ipſa uiderit corruptionem, quum ipſam deitas ſemper ipſi præſens
excitarit: ita ut reſurrexerit ipſe Dominus & Deus, & Verbum ac filius Dei, cum ani-
ma & corpore ac uniuerſo organo, counito ipſius organo in ſpiritum, ipſum uidelicet
corpus ſpirituale exiſtens, quod aliquādo tactui ſubiectum fuerat, & flagris traditum,
uoluntaria deitatis uoluntate, & tentari à diabolo permiſſum, ac famem ſentire, & ſom
num ac erumnam, triſticiamq́ ac mœrorē. Ipſum hoc corpus ſanctum counitum eſt
de cętero deitati, deitate indeſinenter counita corpori ſancto talia paſſo. Surrexit enim
& couniuit ipſum in ſeipſum, in unum ſpiritum, in unam unitatem, in unam glorifica-
tionem, in unam ſuiipſius deitatem. Apparuit enim in ueritate, & contrectatus eſt à
Thoma, & cum Apoſtolis cibum accepit, & cohabitauit cum ipſis quadraginta die-
bus ac quadraginta noctibus. Imò ingreſſus eſt foribus concluſis, & ingreſſus oſten-
dit neruos & oſſa, typum clauorum & typum lanceæ: quod ipſum eſſet uere corpus,
& quod coniunctum eſſet in unam unitatem: nō expectans amplius ut patiatur, non
" amplius moriens, uelut ſanctus Apoſtolus ait, Surrexit CHRISTVS, non amplius
moritur, mors ipſi nō amplius dominatur: paſſibile impaſſibile & paſſionis exors ſem
per permanens, diuinum cum corpore & anima & tota humanitate. Et quod ipſe
Deus exiſtens aſcendit in cœlos, & ſedet in dextra patris in gloria, non depoſito ſan-
cto corpore, ſed counito in ſpirituale, in unius deitatis perfectione. Quemadmodū e-
tiam circa noſtra corpora futurum eſt, quæ nunc ſeminantur animalia, reſurgent ſpiri
tualia: quæ nunc ſeminantur in corruptione, reſurgent in incorruptibilitate: quę nunc
ſeminantur in morte, reſurgent in immortalitate. Si itaq́ noſtra corpora ſic, quāto ma-
gis illud ſanctum & inenarrabile, & incomparabile ac ſincerum & Deo counitum:
quod unum de cætero uniforme, uelut etiam in hoc teſtimonium præbet Apoſtolus
" dicens, Etiamſi cognouimus ſecundum carnem CHRISTVM, at nunc nō ampli-
us cognoſcimus: non quod diremit carnem à deitate, ſed quod ipſa maneat, & Deo
counita ſit, non autem amplius ſecundum carnem, ſed ſecundum ſpiritum, uelut in-
quit, ſanctificationis, ex reſurrectione à mortuis Domini noſtri IESV CHRISTI,
hunc ſimul Deum habens paſſionis exortem ac paſſum, & ſepultum, & qui reſur-
rexit & aſcendit in gloria, uenturus ad iudicandum uiuos & mortuos, uelut dicit
in ueritate, Cuius regni non erit finis. Etenim credit mater noſtra hæc ſancta Eccle-
ſia, quemadmodum ipſi uere prædicatum eſt, & uere præfinitum eſt: Quòd ob-
dormiemus omnes ac reſurgemus cum corpore hoc, cū anima hac, cum toto noſtro

uaſe atq; organo, ut unuſquiſq; recipiat prout fecit. Quod eſt reſurrectio mortuorũ, & iudicium æternum, & regnum cœlorum, & requies iuſtis, & hæreditas fidelium, & tripudium cum angelis eorum qui fidem ſeruarunt, & caſtitatem ac ſpem & Domini mandata. Vere inſuper & prædicatum eſt, & certò confirmatũ eſt ac creditur, quod alij reſurgent in uitam æternam, et alij in iudicium æternum, uelut ſcriptum eſt in Euangelijs. Quæcunq; enim dicit Apoſtolus, & omnes ſanctæ Scripturæ, uera ſunt: etiã ſi apud incredulos & male intelligentes aliter accipiantur. At noſtra eſt hæc fides, & hoc præmium, & hæc mater noſtra Eccleſia, per fidem ſeruans, & per ſpem confirmata, & dilectione CHRISTI perfecta, in confeſſione, in myſterijs, in purgatoria lauacri uirtute, nempe, Euntes bapztiate in nomen Patris & Filij & Spiritus ſancti: in nomen diuinæ Trinitatis, in nomenclaturas nullam differentiam habentes, ſed quod Deus unus nobis in lege & in Prophetis, & in Euangelijs atque in Apoſtolis, in ueteri ac nouo Teſtamento prædicatus eſt, & annunciatus ac creditus, Pater & Filius & Spiritus ſanctus, non ut cõiunctio ſit Deitas, ſed Trinitas uere perfecta. Perfectus Pater, perfectus Filius, perfectus Spiritus ſanctus. Vna Deitas, unus Deus, cui gloria, et honor & imperium, & nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen. Hęc eſt fides noſtræ uitæ opus, hoc fulcrũ ueritatis, hæc uirgo CHRISTI & columba innocens. hæc eſt uita & ſpes & confirmatio incorruptibilitatis. Cęterum rogo uos omnes qui hæc lecturi eſtis, ut ueniam detis meæ humilitati ac debilitati, & mentis meę tenuitati, quæ à multo hæreſeon ueneno obſtupuit & hiat, inſtar nauſeantis et reuomentis, propter auſtera uerba, per quæ contra quoſdam commota inuecta eſt, dum aliquos ſceleſtos, aut impoſtores, aut erroneos, aut deceptores appellauit. Nam propter multam ueneni moleſtiam ac uexationem: quamuis hic non noſter mos ſit, ut aliquos libenter ſugillemus: coacti fuimus talibus ipſos impetere uerbis, quo mentem quorundam auertemus, ne forte putent nos, ex eo ſi diſplicentiam noſtram nõ publicaſſemus, in reuelando ea quæ ab ipſis dicuntur aut fiunt, partem habere mentis aſſentientis prauæ uniuſcuiuſque hæreſis opinioni. Feci autem & præfationem breuem in principio operis, de his ipſis præmuniens, ac ueniam petens, ut ne quis iniuſticiam quandam nobis impingat, uelut uictos nos eſſe putans, & hinc ad ſugillandum ac ſubſannandũ progreſſos. Oſtendimus autem in præfatione etiam, de qualibus hæreſibus dicturi eſſemus, & in quot libros uniuerſum opus diſtinximus, & de quibus ac quot in ſingulis libris diximus. Sicut etiam hic rurſus mentione facta ſimiliter oſtendam, in utilitatem legentium undecunque hi nobis contigerint. Et ſunt quidem libri tres, Tomi ſeptem. Et in primo quidem libro hæreſes XLVI ſunt, iuxta numerum nominum expreſſæ, & iuxta ſeriem primi & ſecundi uſque ad ultimũ locatæ librum. Nam primus liber habet hæreſes XLVI, in tribus Tomis. Secundus liber hæreſes XXIII, in duobus Tomis, Tertius liber hæreſes XI. in duobus Tomis. Omnes itaque uos qui labori noſtro collaboratis, & hoc opus ſtudioſe ac patienter perlegitis, rogati ſitis, dignemini utilitatem lucrifacere, & moleſtias hæreſeon iniucundas ab animo excludere. Non enim in detrimentum reuelauimus, ſed ad utilitatem & cautionem, ut ne in prædictarum inductionem illecti incidatis. Vbi uero totum laborem percurreritis, aut etiam partes, pro nobis orate, & rogate ut Deus det nobis partẽ in ſancta & ſola catholica & apoſtolica Eccleſia, uera item ac uitali & ſalutari: & liberet nos ab omni hæreſi. Et ſi quid uelut homines ulterius non potentes, ab incomprehenſibili & inenarrabili deitate extenti, & uelut in anguſtias redacti, per humanam audaciam coacti, in defenſionem pro Deo narrauimus ac protulimus, ignoſcente Deo, etiã uos ipſi ignoſcite, & rurſus pro nobis orate: quo Dominus portionẽ quam petiuimus, det nobis in ſancta ſua fide, quæ ſola aliena eſt ab omni contrarietate: & peccatorum noſtrorũ quæ multa ſunt, ueniam concedat, in CHRISTO IESV Domino noſtro, per quem &

cum quo gloria Patri cum ſancto Spiritu in ſæcula, Amen. Et quæ quidem de fide ha
bet, hæc ſola catholica Eccleſia & innocens columba, quę una eſt uiro ſuo, uelut dicit:
Vna eſt columba mea: & ſimiliter de innumerabilibus iuuenculis, quarum non eſt nu
merus, breuiter diximus. Itemq́ de Patris & Filij ac Spiritus ſancti coeſſentialitate, &
Traditionum ratio. de perfecto CHRISTI in carne aduentu, & de alijs fidei partibus. At uero de ſtatutis
ipſius ac traditionibus eiuſdem, rurſus neceſſarium eſt me breuibus apponere earun-
dem traditionum formam ex parte. Quæcunq́ ex natura ſeruantur, in ipſa & ſeruata
ſunt, partim ex præcepto, partim per ſuſceptionem uolũtariæ promptitudinis ſeruan-
tur, Deo gaudente ob uirtutem ſuæ doctrinæ. Et primum quidem uelut crepido, &
ut ita dicam, fundamentum in ipſa eſt uirginitas, quæ exercetur & ſeruatur à multis,
Virginitas. & glorificatur. Sequitur autem ad eandem uirginitatem ſolitudo, apud pleroſq́ utri-
Solitudo, ſeu monachatus. uſque ſexus ſolitariam uitam degentes. Poſt hanc continentia ſuper eundem curſum
fundata. Poſtea Viduitas cum omni attentione & impolluta conuerſatione. Poſt hos
Continentia. uero ordines conſequuntur Nuptiæ uenerandæ in magno honore, pręſertim in unis
Viduitas. nuptijs permanentes & in obſeruatione mandatorum. Si uero quis mortua ipſius
Nuptiæ. uxore, aut mortuo uiro alicuius uxoris, cupit ſecundæ aut ſecundo copulari, poſt
mortem prioris: uertex autem horum omnium, aut mater, ut ita dicam, genitrix eſt
ſanctum Sacerdotium, ex uirginibus quidem utplurimum procedens. ſi uero non
Sacerdotium. ex uirginibus, at ex ſolitariam uitam degentibus. Si uero non ſuffecerint ad mini-
ſterium ad ſolitariam uitam degentibus, de his qui continent à proprijs uxoribus, aut
ab unis nuptijs uiduitatem ſeruantibus. Nam eum, qui ſecundas nuptias contra-
xit, non licet in ipſa ad ſacerdotium ſuſcipere: etiamſi is qui ab initio continens uiduus
fuerit, poſſit habere locum Epiſcopi et Presbyteri et Diaconi & Subdiaconi. Poſt hoc
ſacerdotium deinceps eſt Lectorum ordo, ex omnibus ordinibus conſtans, hoc eſt
Lectorum ordo. uirginibus, & ſolitariam uitam degentibus, & continentibus, & uiduis, & his qui ad-
huc ſunt in uenerando cõiugio. ſi uero fuerit opus, etiã ex his qui poſt obitum primæ
uxoris ſecundam duxerunt. Non enim eſt ſacerdos ipſe lector, ſed uelut ſcriba ſermo-
Diaconiſſæ. nis. Sed & Diaconiſſæ conſtituuntur in miniſterium mulierum ſolum, propter reue-
rentiam, ſi opus fuerit balnei gratia, aut uiſitationis & inſpectionis corporum. Et ipſę
ſint etiam, quæ in unis nuptijs continenter ſe habuerunt, aut ab unis nuptijs uiduita-
Eporciſtæ. tem ſeruarint, aut ſemper uirgines ſint. Deinde conſequenter ab his ſunt Eporciſtæ ſi-
Laboratores. ue Eiuratores & interpretes linguæ in linguam, ſiue in lectionibus, ſiue in colloquijs.
Ianitores. Deinde Laboratores, qui corpora eorum qui obdormierunt, obuoluunt ac coope-
Cõmuniones. riunt, & Ianitores, & tota boni ordinis diſciplina. Communiones autem ſiue ſynaxes
Ieiunia ſtatuta. fieri ordinatæ ſunt ab Apoſtolis, quarta & proſabbato & dominica. Quarta uero &
proſabbato ieiunium ſtatutum eſt uſque ad horam nonam. Nam illuceſcente quarta,
aſſumptus eſt Dominus, & proſabbato crucifixus eſt. Et tradiderunt Apoſtoli ut in
his diebus ieiunia fierent: ita ut impleatur dictũ hoc, Quum ablatus fuerit ab ipſis ſpon
ſus, tunc ieiunabunt in illis diebus. Et non ut gratiam aut beneficium exhibeamus ei
qui pro nobis paſſus eſt, ieiunium nobis cõſtitutum eſt: ſed ut cõfiteamur ad noſtram
ſalutem Domini paſſionem, quam pro nobis ipſe ſuſcepit: & ut pro peccatis noſtris,
ieiunia nobis apud Deum ſupputentur. Et per totum quidem annum ieiunium hoc
ſeruatur in eadem ſancta catholica Eccleſia, quarta, in quã & proſabbato, uſque ad ho-
Pentecoſte. ram nonam, excepta ſola pentecoſte, per totos quinquaginta dies, in quibus neque ge
nua flectuntur, neque ieiunium imperatum eſt. Cæterum pro communionibus quæ
quarta & proſabbato, ad horam nonam fiunt, in die Dominica, matutinis horis
communiones fiunt. Inſuper uero, in quinquaginta diebus Pentecoſtes, de qui-
Natalis Domini. bus dixi, non eſt ieiunium, neque in die Epiphaniorum, hoc eſt apparitionis &
aduentus, quando natus eſt in carne Dominus, ieiunare licet, etiamſi contingat ut

ſit quarta aut proſabbatum. Verum ex bono propoſito, pietatis exercitatores in ipſa
Eccleſia ſemper ieiunant, excepta dominica & pentecoſte: ſemper item uigilias agunt.
At uero dominicas omnes delicatas ducit ſancta hęc catholica Eccleſia, & communio
nes mane perficit, & non ieiunat. Inconſentaneum enim eſt in dominica ieiunare. Por-
rò quadrageſimam ante ſeptem dies ſancti paſchatis, ſimiliter ſeruare ſolet eadem Ec- *Quadrageſima.*
cleſia, in ieiunijs perſeuerans, dominicis uero omnino non, neque in ipſa quadrageſi-
ma. Cęterum per ſex dies ipſius paſchatis, omnes populi in ſiccorum eſu perſeuerant, *Siccorū eſus.*
pane inquam & ſale & aqua tunc utentes ad ueſperam. Sed & pietatis ſtudioſi duplas
& triplas ac quadruplas tranſmittunt, & aliqui totam hebdomada, uſque ad gallici-
nium dominicæ illuceſcentis. Vigilias autem agunt per ſex. Rurſus uero communio
nes perficiunt per eaſdem ſex dies, & totam quadrageſimam à nona uſque ad ueſperā.
In quibuſdam uero locis quintam ſolum illuceſcētem uigilant in proſabbatum ac do-
minicam. In alijs autem locis, cultus diuinus diſpenſationis myſterij in quinta fit, hora
nona, & ſic ceſſat, permanentibus ipſis in eodem ſiccorum eſu. In alijs rurſus locis non
fit cultus diuinus diſpenſationis myſterij, niſi ſolum illuceſcente dominica, quando ip
ſos dimittit circa galliciniū in reſurrectionis die ac feſtiuitate, magna illa paſchatis dies,
uelut ſtatutum eſt. At uero alia myſteria, de lauacro & internis myſterijs, uelut habet *Baptiſmus.*
traditio & Euangelij, & Apoſtolorum, ita perficiuntur. In his autem qui uita defun- *Myſteria interna.*
cti ſunt, ex nomine memorias faciunt, orationes ad Deum perficientes ac cultus diui-
nos, & myſteriorum diſpenſationes. Matutini etiam hymni in ipſa ſancta Eccleſia per *Defunctorū ratio.*
petuò fiunt, & orationes matutinæ, lucernaleſq; ſimul pſalmi ac orationes. Quidam *Hymni.*
uero ex ſolitariam uitam degentibus in ipſa Eccleſia, habitant in ciuitatibus. Aliqui ue *Orationes.*
ro in monaſterijs deſident, & procul ſecedunt. Placuit autem quibuſdam etiam capil-
los nutrire, honeſtę uidelicet uitæ gratia, ex propriæ mentis inuento, non ex Euange-
lij præcepto, neque ex Apoſtolorū traditione. Nam ſanctus Apoſtolus Paulus hunc
habitum amputauit. Sunt præterea aliæ præminentes uitæ conuerſationes, quę in ea *Religioſorum uarietas.*
dem ſancta catholica Eccleſia ſeruantur, eorum inquam, qui ab omnibus carnibus ab-
ſtinent, quadrupedibuſq; & uolatilibus ac piſcibus, ouo item ac caſeo: & alia diuerſa
uitæ inſtituta. Nam unuſquiſque ſecundum proprium laborem accipiet mercedem.
Et quidam ſanè abſtinent ab omnibus his, aliqui uero à quadrupedibus ſolum, uola-
tilibus uero & reliquis ueſcuntur. Alij uero à uolucribus abſtinent, utuntur autem o-
uis & piſcibus. Alij neque ouis ueſcuntur, alij piſcibus ſolis. Alij etiam à piſcibus ab-
ſtinent, caſeo uero ueſcuntur. Alij autem neque caſeum ſumunt. Iam uero adhuc alij
etiam à pane abſtinent, alij etiam ab arborum fructibus duris ac nucibus, & à coctis.
Multi uero etiam humi dormiunt. Alij neque calciamenta induunt. Alij ſaccum ge-
ſtant occultū, qui uidelicet recte geſtant propter uirtutem & pœnitentiam. Indecorū
enim eſt in cōſpicuo ſacco prodire, quemadmodū aliqui faciunt. Indecorum eſt item,
uelut dixi, in uinculis prodire, uelut quibuſdam uiſum eſt. Plerique autem à balneo
abſtinent. Et quidam uitæ renunciarunt, arteſq; tenues & nullius negocij ſibi ipſis ex-
cogitauerunt, ut ne ocioſam uitam degant, neque panem grauatum comedant. Pleri-
que uero in pſalmodijs, et aſſiduis orationibus, lectionibuſq; ſacrarum ſcripturarum,
& ſeceſſibus exercentur. Cæterum de hoſpitalitate & benignitate erga homines, elee-
moſynaq; in omnes, huius ſanctæ catholicæ & apoſtolicæ Eccleſiæ fructus omnibus *Hoſpitalitas.*
prædicatus eſt. At uero lauacrum habet pro inueterata circumciſione in CHRISTO. *Eleemoſyna.*
Quieſcit in magno ſabbato. Abſtinet à ſocietate omnium hęreſeon. Reprobat omnes
ſcortationes & adulteria, & petulantiā atq; idololatriā, & cædem & omnē iniquitatē, *Prohibita in*
& Magiam, et ueneficiū, aſtronomiā, uaticinationes, tremorū obſeruationes, incātatio *Eccleſia.*
nes, amuleta quę appēdunt aut alligant, & phylacteria quoq; appellāt. ꝓhibet theatra
& lu-

& ludos equeſtres, & uenationem, muſicos item, & omnem maledicentiam ac detractionem: & omnem pugnam & blaſphemiam, iniuſticiamq́ ac auariciam & uſuram. Negociatores non recipit, ſed inferiores omnibus dicit. Oblationes accipit à non iniuſtis, neq; iniquè agentibus, ſed à iuſte uiuentibus. Preces autem aſſidue imperat cum omni ſedulitate ac prolixitate et geniculatione in ordinatis diebus, noctu atq; interdiu ad Deum effundere. In quibuſdam autem locis etiam in ſabbatis cõmuniones faciũt, non ubiq; autem, ſed apud Acremonas. Seruatur ac cauetur, ut ne quis omnino iuret, neq; conuicietur, neq; deteſtetur ex præcepto ipſius Saluatoris. & ut neq; quis mentiatur quantum eius fieri poteſt. Pleriq; uero uendunt bona ſua ac poſſeſſiones, & dant pauperibus. Hic eſt character & forma huius ſanctæ catholicæ Eccleſię, cum ea quam antea declarauimus, fide. Et hæc ſtatuta ritusq́ ac traditiones in ipſa habenẽ. Hic enim eſt character Eccleſiæ, à lege & Prophetis, Apoſtolisq́ ac Euangeliſtis collectus, uelut ex multis odoriferis uirgultis ac medicamentis antidotus bona, ad ſalutem utentium pręparata, ex uoluntate Patris & Filij et Spiritus ſancti. Hi ſunt characteres reuerendę ac caſtæ huius ſponſæ CHRISTI. Hæc eſt dos & teſtamentum hęreditatis, & uoluntas ſpõſi ipſius, & cœleſtis IESV CHRISTI Domini noſtri: per quem & cum quo, gloria Patri, honor & imperium, cum ſancto Spiritu in ſæcula ſæculorũ, Amen.

Anatolius. Omnes fratres apud nos ſalutãt ueſtram præſtantiam, maxime Anatolius, qui per notas ac chartas, hoc contra octoaginta hæreſes opus, multo labore & magna diligentia ac promptitudine exarare ac emendare dignatus eſt: & ſimul Hypatius uenerandiſſimus ſyndiaconus ac comminiſter, qui tranſſcriptionẽ de chartis in quatuor exemplaria fecit. Pro quibus orare dignemini uos uenerabiles ac chariſſimi reuera fratres. Pax Domini noſtri IESV CHRISTI & gratia & ueritas, ſecundum ipſius mandatum, cum omnibus uobis optimarum rerum ſtudioſiſſimi ac dilectiſſimi fratres. Amen.

Finis ſeptimi & ultimi Tomi, uniuerſi operis D. Epiphanij, Panarij appellati, & contra octoaginta hæreſes conſcripti, Iano Cornario Medico phyſico Interprete.

DIVI EPIPHANII

EPISCOPI CONSTANTIAE CYPRI, EPISTOLA ſiue Liber, aut ſermo Ancoratus appellatus, docens de uera fide Chriſtiana.

IANO CORNARIO MEDICO Phyſico interprete.

LIBRI ANCORATI APPELLATI argumentum.

Diuinus hic & magnus pater noſter Epiphanius, ex Eleutheropoli in Palæſtina originem traxit, ubi etiam pater fuit monaſtarum ſolitariam uitam degentium. Primam autem exercitationē in ſtudijs pietatis fecit profectus in Aegyptum, & commoratus eſt ibi uſque ad reditum in uigeſimo ætatis ſuæ anno, quo rurſus in uicinos Eleutheropolitarū urbis locos redijt, & in ipſis monaſteriū ædificauit. Ancoratus autem appellatus eſt ipſius liber, eo quòd inſtar ancoræ ducit mentē de uita & ſalute perſcrutantem, propterea quod compoſitio ipſius multas fidei partes complectitur. Nimirū eam quæ eſt de patris & filij & ſpiritus ſancti coeſſentialitate, & eam quæ eſt de perfecto CHRISTI *in carne aduentu. Item de reſurrectione mortuorum, & uita æterna, ſimulq́; de iudicio carnis & animæ. Item contra ſimulachra & hæreſes ex parte, tum Iudæorum, tum aliorum. Continet autem & octoaginta hæreſeon nomina, & aliarum in diuina Scriptura quæſtionum declarationem. Scriptus eſt ad eos qui in Suedris Pamphyliæ degebāt, & per epiſtolas hoc ab ipſo petiuerāt: quæ epiſtolæ ea de cauſa hic ante libri tractationem præpoſitæ ſunt. Facta autem ſunt hæc nonageſimo anno à Diocletiano, Valentis anno decimo, Gratiani ſexto.*

EPISTOLA SCRIPTA E' PAMPHYLIA EX VRBE SVEDRORVM, A' TARSINO ET MA*tidio atque alijs presbyteris, ad ſanctum Epiphanium. it. qua petunt de fide in patrem & filium & ſanctum ſpiritum edoceri, & de alijs eiuſdem fidei partibus.*

DOMINO in Deo uenerando epiſcopo Epiphario, Matidius & Tarſinus nouelli presbyteri catholicæ in Suedris Eccleſiæ, in Domino gaudium. Variè ſolet turbas ciere inimicus hominum diabolus, & propria ſemina cōtra ſimpliciores ſuperſeminare, præſertim eos qui nondum in fide ſanctæ Trinitatis ſunt confirmati. At ſolidum fundamentum, uelut ſcriptum eſt, ſtat habens hoc ſigillum: Nouit enim Dominus eos qui ipſius ſunt. Cæterùm ad omnia læues hæretici, omiſſa " contra IESVM blaſphemia, alio modo in Deum impietatem declarant, contra ſanctum ſpiritum propriam linguam magnificantes, & iniuſtitiam in altum loquentes. Attamen quamuis innumeris commotis, ipſi per gratiam Domini in ſana fide ſtamus, in nulla omnino re à recta & ſana doctrina emoti. Et multi ex his qui ſeducti

eſſe putati ſunt, rurſus conualuerunt, ac firmitatem adepti ſunt, tum per literas memorablis ac beati epiſcopi Athanaſij, tum per pientiſſimum comminiſtrum tuum Proclanum. Quandoquidem uerò reliquiæ malæ doctrinæ apud quoſdam adhuc reſtant, oportet & has per uos peritos agricolas in bonam oleam inſeri, aut penitus exſcindi. Huius gratia ad pietatem tuam ſcribimus ac rogamus, ut pietas tua literas ad noſtram Eccleſiam exarare dignetur, & rectam ac ſanam fidem per latiorem narrationem exponere: quo poſſint etiam ſimpliciores & adhuc circa fidem ambigentes, per ſacras tuas literas confirmari, & inimicus Eccleſiæ diabolus per ſanctas preces tuas pudore affici atque confundi.

Athanaſius. Procianus.

Vale uenerandiſsime.

EPISTOLA SCRIPTA À PALLADIO EIVSDEM VRBIS SVEDRORVM MAGISTRATV, ET MISSA AD EVNdem *ſanctum Epiphanium, in qua etiam ipſe de ijſdem petit edoceri.*

DOMINO animæ meæ in Deo uenerando epiſcopo Epiphanio, Palladius in Domino gaudium. Qui magnũ ac amplum tranſeunt mare, quandiu quidem tranquillus uentus nauem dirigit, parum de portibus ad ripas ſitis curioſi ſunt, putantes citra laborem tranſiturã eſſe nauem. Vbi uerò contrarius & uehemẽs inſpirarit uentus, qui fluctus in altum undique attollit, & nauem undis obtundit, tunc ſanè tranquillum deſiderantes portum, & omnes circunſitam terram circumſpectantes, nuſquam uerò applicare potentes, de cætero ad propinquam, ſi ita contigerit, inſulam diuertunt, omni modo ſalutem ſibijpſis exquirentes. Et ubi ad hanc acceſſerunt, & ſub protectionem obiectorum promontoriorum delati ſunt, uix tandem à circum circa alluentibus malis liberari ac diſcedere poſſunt. Et nos ipſi nunc, ô Domine, ſalutari uerbo Dei inſtructi, & à mundana tempeſtate nos ipſos liberare uolentes, & ad tranquillũ CHRISTI portum nauem noſtram appellere cupientes: quandoquidem uanas quaſdam & temerarias, uelut mihi uidetur, de ſancto ſpiritu quæſtiones ab aliquibus cõmotas cognouimus, qui aſſerunt nõ oportere hunc cum deitate ac dominatione glorificari, ſed in miniſtri ac apoſtoli gradu locatum eſſe, & prauiores ac humiliores de ipſo opiniones tractãt: ob id uelut in inſtabili tempeſtate & graui fluctuatione detenti, neminem apud nos potentem reperire ualentes, qui quæſtiones illas diſſolueret, & ſanã fidem nobis exponere poſſet: ad tuam pietatem rem deferre coacti ſumus, hanc uocem meritò etiam ipſi emittentes, Præceptor ſerua. Rogamus igitur tuam minime ſimulatam ac rectam fidem, quam præuia bona fama, & teſtes fide digni teſtantur ac prædicant, dignare ad hoc à Saluatore ordinatus, ut preces noſtras clementer ſuſcipias, & per ſacrum libellũ latiore ac clariore narratione ſanctæ Trinitatis fidem exponas, & hunc ad nos mittas: quo & nos in hac confirmati, ea quorũ ſtudio tenemur, aſſequamur: & hi qui iam in ipſa pij ſunt, exhilarentur, & qui errarunt ſi id fieri poteſt, ſanentur, & Dominus in omnibus glorificetur.

EPISTOLA RESPONSIVA, MISSA A'
SANCTO EPIPHANIO, AD SVPERIORES, QVAE TOTAM DE DIVINA FIDE DOCTRINAM,
quam illi petiuerunt, in ſeipſa continet ac tractat.

DOMINIS & uenerandiſſimis fratribus ac presbyteris, Ma
tidio, Tarſino, & Numerio, & reliquis omnibus qui ſunt uo-
biſcum: Et chariſſimis filijs noſtris Palladio & Seuerino, qui
bonum zelum æmulati ſunt, & beatã ac deſiderabilem uitam
ſibijpſis elegerunt, & rectæ de fide doctrinæ, & perfecti aſſen
ſus, qui quod à Saluatore dictum eſt, implent, Si uis perfectus “
eſſe, uende bona tua, & da pauperibus: & hoc, Vendebant “
poſſeſsiones ſuas, & ponebant ad pedes apoſtolorum: & qui
quæcunque commoda & optima ſunt, animis ſuis apponunt: Epiphanius minimus
epiſcoporum, & qui mecũ ſunt fratres, in Domino Deo gaudiũ. Iam equidem bea-
tum prædicauerim meipſum ô chariſſimi, quod quum non ſimus nos ſufficientes,
ad uirtuoſam ſanctorum & bonorum atque eorum qui zelum Dei ſuſceperunt uitam
ac rempublicam: digni ſimus ab ijſdem ſtimulari, ut mentem excitemus, & ad utilita-
tem incumbamus. Noſter enim ſemper humilis animus, quiete perſeuerare ſtudens,
& non ultra eos qui nimium ſpeculantur extendi, illud conſiderans quod ab Apo-
ſtolo dictum eſt, Vt ne extendar ſupra menſuram regulæ, quam dedit nobis Deus:
nunc ad hoc deuenire cogitur. Nam ſuffragia undiquaq; firma diuini in uobis zeli,
itemq; in alijs idem ſentientibus, rectam inquam fidem æmulantibus: & Hypatius *Hypatius.*
filius noſter, qui ex Ægyptiorũ regione propter hoc ad me uenit: omnem ſegniciem
& omnem cunctationem me deponere effecerunt, & non amplius continere, neque
differre, aut ulli rei poſtponere, ut de fide uobis ſcribam, quum requiratis uos & fra-
tres noſtri, ea quæ ſpectant ad ueſtram ſalutem, ex diuina ac ſancta Scriptura, firmum
fundamentũ fidei de patre & filio & ſpiritu ſancto, & de reliqua uniuerſa in CHRI-
STO ſalute, de reſurrectione inquam mortuorum, & de unigeniti in carne aduen-
tu, & de ſancto Teſtamento ueteri ac nouo, & in ſumma de alijs cõſtitutionibus perfe
ctæ ſalutis. Ego itaq; huiuſmodi propoſitione accepta, quum non paucæ eſſent peti-
tiones fratris Conopis in presbyterio cõſortis, & comitum ipſius, tum aliorum, tum *Conops.*
præſtãtiæ ueſtræ, filij chariſſimi: imò quum & filius noſter Hypatius ab Ægypto ad
me propter hoc ueniſſet, cõſona ſuffragia ſimul multa uidens, punctus animo ac cogi
tatione, cõſiderationẽ mecum feci, & uiſum eſt mihi promptè animũ inducere, iuxta
literarum ueſtrarum petitionem, ad hoc ut indubitanter ego tenuis hanc meam epi-
ſtolam deſiderio ueſtro ſcriberem. Et ualde quidem admiror admirabilem Domini
& Dei noſtri diſpenſationẽ, cui complacuit ob excellentẽ ipſius bonitatem, omnibus
dare ſanctum ſuum ſpiritum, qui ipſum in ueritate quærũt. Neq; enim impias ueſtras
& ueſtrorũ petitiones per literas ô chariſſimi duxi, ſed motum examinaui, qui ex Dei
gratia in uobis incœpit. Qui enim in ueritate conſona & concinna cum beato Petro
dicere nouerunt, nempe, Tu es CHRISTVS filius Dei uiuentis, hi clarè ab ipſo “
Domino beati prædicabũtur: quemadmodum & ſanctus ille beatus prædicatus eſt,
dum audiuit, Beatus es tu Simon bar Iona, hoc eſt filius Ionæ: pater enim ipſius Ionas *Bar Iona.*
uocabatur, Bar autẽ ex Hebræa lingua filium interpretari poſſis. Atque hoc erat uita
quam dedit unigenitus filius diſcipulis ſuis, dicens, Vt habeant uitam in ſeipſis, & co- “
gnoſcãt ſolum uerum Deum, & quem miſit IESVM CHRISTVM. In eo igi “
tur quod dixit, ſolum uerum Deum, ad monarchiam & unius principatũ nos duxit,
ut ne amplius ſub elementis mundi ſimus ſeruitute preſſi, ut ne amplius deorum mul-
titudo in nobis ſit, & ad talem ſcortationem mentes hominum diſpergantur, ſed ad

Scortatio prima, cultus ſimulachrorũ.

unitatem ſolius ueri Dei. Prima enim ſcortatio eſt excogitatio ſimulachrorum, inquit
Scriptura. Et quem miſit IESVM CHRISTVM: Quem IESVM CHRI-
STVM? Verum Deum. Sicut dicit de ipſo Ioannes, Vnigenitus filius, qui eſt in ſinu
» patris, ipſe enarrauit. Vnus itaque Deus pater, & ſolus uerus Deus, & non ſecundùm
effictos deos, quos putauerũt Græci quidam deos, quum nõ ſint dij, ſed ſolus uerus
Deus. Nam ſolus ex ſolo unigenitus, & ſolus ſpiritus ſanctus. Trinitas enim in unita
te, & unus Deus, pater & filius & ſpiritus ſanctus. Frangit autem & cõſternat hic ſer
mo eos qui non digni facti ſunt ſpiritu ſancto. Nemo enim poteſt dicere Dominus
IESVS, niſi in ſpiritu ſancto. Etenim nomen IESVS etiã Iudæi dicunt, ſed Do-
minum non putant. Et Ariani dicunt nomen, & Deum adoptatum dicunt, & non
uerum. quoniam non fuerunt participes ſpiritus ſancti. Niſi enim quis ſuſceperit ſpiri
tum ſanctum, non dicit IESVM Dominum uerè, & deum uerè, & filium Dei uerè,
& regem æternum uerè. Diſcant enim qui malam opinionem habent, quod unigeni-
tus filius Dei non uult omnia de ſeipſo teſtari. Sic enim dixit in Euangelio, Si teſtimo
» nium præbeo de meipſo, teſtimonium meum nihil eſt. Alius eſt qui teſtatur de me.
» Et quis eſt alius? qui clamauit ex cœlo: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene
» complacitum eſt. Hic uerò qui dicit, Si ego teſtimonium præbeo de meipſo, teſtimo-
» nium meũ nihil eſt: rurſus dicit, Et ſi ego teſtimoniũ præbeo de meipſo, teſtimonium
» meum uerum eſt. Et rurſus, Ipſa opera teſtantur, quæ dedit mihi pater. Et rurſus, Mo
» ſes ſcripſit de me, & Moſes teſtatur de me. Primum quidem, Si ego teſtimoniũ præ-
beo de meipſo, teſtimonium meum nihil eſt: quoniam multi glorificant ſeipſos, & te-
ſtantur de ſeipſis, quo excinderet gloriationem iactabundorum, & ſeipſos commen-
dantium. Quum uerò dicit, Et ſi ego teſtimonium præbeo de meipſo, teſtimonium
meum uerum eſt: oſtendit, quod nõ humanum eſt ipſius teſtimoniũ, ſed quod Deus
eſt uera adſtruens ſuo teſtimonio. Verus itaque Deus pater, uerus Deus filius, uerus
ſpiritus ſanctus, ſpiritus Dei exiſtens, & ſpiritus ueritatis, Trinitas in uno ſpiritu nu-
» merata. Nam de patre ipſe filius dicit, Quo cognoſcant te ſolum uerũ Deum. Fide di
gnus autem teſtis eſt, qui ſuper pectus ipſius recubuit, unigenitum Deum ipſum ap-
pellans. Non appoſuit autem unigenito Deo, Deus uerus: ſed de patre ſcriptum eſt,

Lux, & lux uera.

uerus Deus. de filio uerò, unigenitus Deus. Et rurſus de patre, Lux Deus: de filio au-
tem, Erat lux uera. Et uide mihi exactã ſcripturarum ſinceritatem. Eſt equidem pater
lux, & non appoſitum eſt de patre, lux uera: de filio uerò dixit, Lux uera. & nemo au-
det aliter dicere. Quis enim inſanus aut demens, audebit blaſphemiæ ſuſpicionem
ſibijpſi comparare: quum nõ inueniat appoſitam uocem, uera? Si enim qui ex ipſo ge
nitus eſt genuinus filius, lux uera eſt, filij genitor citra ambiguitatem lux uera eſt, ipſe
qui genuit ipſum ſine principio & ſine tempore lucem ueram. Et quemadmodũ non
audendum eſt de patre dicere, quod non eſt lux uera: ſed propter pietatem cuique apud
ſe cogitandum, Nouimus etiamſi non ſit ſcriptum, quod eſt lux uera, & non dubita-
mus, ut ne pereamus. Sic etiam de filio ſcriptum eſt, quod Deus eſt filius. & quamuis

Deus, & Deus uerus.

non additum ſit, Deus uerus, inſaniam nobis ipſis aggregabimus, ſi auſi fuerimus
blaſphemare, & non dicere filium Deum uerum. Sufficit enim de uno omnem Tri-
nitatis conligationem ferre, & à patre intelligere filium Deum uerum, & ſpiritum ue
rum: quum uiciſſim appoſita ſint utriſque nominibus æquiualentia ueritatis: patri
quidem, Deus uerus: filio uerò, Deus. Et uice uerſa filio lux uera, patri uerò lux. quo
duas glorificationes de deitate coniungentes, de patre quidem, Deus uerus, de filio
autem lux uera: & de patre lux, & de filio Deus: à luce & uoce Deus, unam deita-
tem: à Deus uerus, & lux uera, unam potentiæ unitatem cõfiteamur. Similiter etiam
de ſancto ſpiritu, Si ego abiero, ille ueniet, inquit, ſpiritus ueritatis. Et amplius de ſe-
ipſo, Ego ſum ueritas. Et de patre, Spiritus patris mei qui loquitur in uobis. Et de ſpi
ritu,

ritu, Spiritus meus ſtetit in medio ueſtrum. At ſpiritus ineffabiliter cooperans filio, «
eijcit ipſum in deſertum, ut tentaretur à diabolo. Et ipſe Dominus, Spiritus Domini «
ſuper me, propterea quod unxit me. Spiritus autē ſanctus in prophetis loquēs, Hæc dicit Dominus omnipotēs, Qui loquitur in prophetis Dominus, qui firmat tonitru, & creat ſpiritum: tonitru quidem quod reſonat in auribus hominum: creans autem ſpiritum ad operationem pluuiarum, quæ demittuntur à Deo ad terram. Et de creaturis quidem ſic dicit, Firmans tonitru, & creans ſpiritum. Hæc enim creata ſunt. Annuncians autē CHRISTVM ſuum hominibus, non amplius creans, nō amplius firmans: ſed annuncians ipſum hominibus uerè genitum ex ipſo, increatū, immutabilem, inalterabilem, qui ſemper eſt ex ſemper exiſtente, qui per Ioannē prædicatus eſt ſemper exiſtēs. Qui eſt, inquit, miſit me, dicit Moſes. Et Ioānes, Qui eſt in ſinu patris, «
ille enarrauit. Exiſtens eſt filius, exiſtens eſt pater. Qui eſt, apud eum qui eſt, ex ipſo genitus. Non coniunctio exiſtens cum patre, non qui incœperit eſſe, ſed ſemper genuinus cum patre. Semper pater qui genuit filium. Nō enim unquam erat tempus quando pater non erat pater. Non erat unquam tempus quando filius non erat patri ſoli. Si enim erat tempus quando non erat pater: ergo ipſe erat filius alterius patris, anteq̃ eſſet pater unigeniti. Et qui ſibi uidētur pij eſſe in patrem, perfectè impij ſunt. In Deo enim non tempus, non momentum temporis, non punctum, non indiuidua temporis particula, non ictus oculi, nō mentis ſubleuatio recipitur. Sed quantum aſcēderit mens tua ut filium cōpræhendas ac credas, ſimul cogitat & patrem. Nomen enim eſt ſignificatiuum. Quum enim filium uocaueris, filium dicens, cogitas patrem: à filio enim pater intelligitur. Et quū patrē appellaueris, ſignificas filiū: pater enim omnino filij appellatur. Quando igitur poteris audere ac dicere, quod pater non erat pater: quo etiam filium audeas dicere non eſſe? Si uerò non audes dignitatem apponere patri: nam uox filius in identitate exiſtit, & non opus habet additione, non gloria, non progreſſu: diſce ut ne ſis maledicus quicunq; fidē infeſtas, imò potius teipſum à fide perſequeris. ſed ſemper crede patrem ſempiternum, qui uerè genuit filium ſemper uerè exiſtentem apud uerè exiſtentē patrem. Filius enim ſemper, non cōiunctio exiſtens patri, non confrater, ſed filius genuinus ex patre genitus, naturalis filius, non adoptatus. filius coeſſentialis patri, nō ſynuſios, hoc eſt ſimul eſſentiā habēs: ſed homouſios, id eſt coeſſentialis: hoc eſt non extra patrem genitus, uelut quidam per cauillum dicunt, adoptione uolentes eſſe filium, & non ueritate. Colligantia autem eſt fidei, coeſſentialem dicere. Si enim dixeris coeſſentialem, ſoluiſti Sabellij poteſtatem. Non enim unius ſubſtantiæ ſignificationem habet uox coeſſentialis, ſed ſignificat & in ſubſtantia eſſe patrem, & in ſubſtantia filium, & in ſubſtantia ſpiritum ſanctum. Quum uerò coeſſentiale dicis, non alienum ab eadem deitate ſignificat. ſed Deum ex Deo filium, & Deum ſpiritum ſanctum eiuſdem deitatis: nō tres deos. Neque enim ſi dixerimus filium & patrem Deum, duos deos dicimus. Vnus enim eſt noſter Deus, uelut beatus Moſes dicit, Dominus Deus tuus, Dominus unus eſt. Nō deos dicimus, Deum patrem, Deum filium, Deum ſpiritum ſanctum: & non deos. Neque enim eſt multitudo deorum in Deo. Verùm per tria nomina una deitas, patris & filij & ſpiritus ſancti. Et non duo filij, unigenitus enim unus ipſe filius, ſpiritus ſanctus ipſe ſpiritus ſanctus, ſpiritus Dei, ſemper exiſtens cum patre & filio, non alienus à Deo, ſed à Deo exiſtens, à patre procedens, & à filio accipiens. At filius quidem unigenitus, incompræhenſibilis, & ſpiritus incompræhenſibilis, uerùm ex Deo, nō alienus à patre & filio: Neque coniunctio eſt patris & filij. Sed Trinitas ſemper exiſtens eiuſdem eſſentiæ, non alia eſſentia præter deitatem, neq; alia deitas præter eſſentiam: ſed eadem deitas, & ex eadem deitate filius & ſpiritus ſanctus. Et ſpiritus quidē, ſpiritus ſanctus. filius uerò, filius. Spiritus autem à patre procedens, & ex filio accipiens, perſcrutās profun

Creans ſpiritum, quomodo intelligendum.

Synuſios & Homouſios.

ditates Dei, annuncians ea quæ ſunt filij, in mundo ſanctificans ſanctos per Trinita-
» tem, tertius nomenclatura, pater & filius & ſpiritus ſanctus. Euntes, inquit, baptiſate
» in nomen patris & filij & ſpiritus ſancti. quoniam eſt ſigillum gratiæ, colligatio Tri-
nitatis, non alienus à numero, non ſeparatus à nomenclatura, non alienus à dono, ſed
unus Deus, una fides, unus Dominus, unum donum, una Eccleſia, unum baptiſma.
Semper enim Trinitas, Trinitas, nunquam additionē accipit: & ſic numeratur, pater,
filius, & ſanctus ſpiritus. Non eſt coniunctio ipſa Trinitas, nō diſtans quid in ipſa eſt
à propria ipſius unitate: uerùm in ſubſtantia perfectionis, perfectus pater, perfectus fi-
lius, perfectus ſpiritus ſanctus: pater, & filius, & ſpiritus ſanctus. Et uice uerſa, Spiri-
» tus donis perfectus eſt, Diuiſiones enim donorum ſunt, idem autem ſpiritus. & diui-
» ſiones miniſteriorū ſunt, idem uerò Dominus. & diuiſiones operationū ſunt, idem
» autem Deus qui operatur omnia in omnibus. Ne excidamus à propoſito, ne diſceda
mus à ueritate. Nos non patrocinamur pro Deo, ſed pie conſideramus, ut ne perea-
mus. Et loquimur nō uelut comprænhendētes. nam ut homines loquimur quæ com
prænhendimus. Honor enim erga Deum infinitus, & innumeris modis in mente no-
ſtra glorificatus eſt, nihil amplius gloriæ aſſumens, neque detrahi ſinens. Nihil enim
in Trinitate creatum, aut poſtea factum. Sed pater quidem filium generat, non erat au
tem unquam tempus quando nō erat filius. Neque enim pater in aliquo tempore pa-
ter non uocabatur. Sed erat ſemper pater, & erat ſemper filius, nō confrater, ſed filius
genitus ineffabiliter, & nominatus incōprænhenſibiliter. Cum patre uerò exiſtens ſem
per, & nunquam eſſe deſinens. Pater igitur ingenitus, & increatus, & incomprænhen-
ſibilis. Filius genitus, ſed & increatus & incomprænhēſibilis. Spiritus ſanctus ſemper,
non genitus, non creatus, non confrater, non patruus, non propater, non filius: ſed
ex eadem eſſentia patris & filij ſpiritus ſanctus. Spiritus enim Deus. Vnumquodq;
autem nomen unicum nomen eſt, non habēs ſecundam ſignificationem. Nam pater
pater, & non habet comparandum, neque alteri patri quid cōiunctum, ut ne duo ſint
dei. Et filius unigenitus Deus uerus ex Deo uero, non patris habens nomen, neq; alie
nus à patre, ſed unius patris exiſtens: unigenitus autem, quo unici nominis ſit filius, &
Deus ex Deo, quo unus Deus pater & filius uocetur. Et ſpiritus ſanctus unici nomi-
nis eſt, non filij habens nomen, nō patris nomenclaturam, ſed Spiritus ſanctus ſic ap
» pellatus. non alienus à patre. Ipſe enim unigenitus dicit, ſpiritus patris. &, Qui ex pa-
» tre procedit. &, De meo accipiet. ut ne alienū putetur à patre, & filio: ſed eiuſdē eſſen
tiæ, eiuſdē deitatis, ſpiritus diuinus, ſpiritus ueritatis, ſpiritus Dei, ſpiritus paracletus,
unico nomine appellatus, non habens comparationem, non alteri alicui ſpiritui adæ-
quatus, non appellatus nomine filij, aut nominatus nomine patris, ut ne unica nomi-
na æquiuoca ſint: Veruntamen Deus. ſed in patre, Deus: in filio, Deus: in ſancto ſpi-
ritu, Dei & Deus. Spiritus enim Dei, & ſpiritus patris, & ſpiritus filij: non iuxta ali-
quam compoſitionem, quemadmodum in nobis anima & corpus, ſed in medio pa-
» tris & filij, ex patre & filio, tertius nomenclatura. Euntes enim, inquit, baptiſate in no
» men patris & filij & ſpiritus ſancti. Si uerò baptiſat pater in nomen ſuum, in nomen
Dei, & perfectum ſigillum in nomine Dei obſignatū eſt in nobis: Et baptiſat CHRI
STVS in nomen ſuum, in nomen Dei, & perfectū ſigillum in nomine Dei obſigna-
tum eſt in nobis: Quis audebit ſuam animam impugnare, ſpiritum alienum à deitate
dicens? Si enim in nomen Dei, & in nomen filij, & in nomen ſancti ſpiritus, unum ſi-
gillum eſt Trinitatis: una ergo poteſtas deitatis in Trinitate. Si uerò unum eſt Deus,
alia uerò creata, & nō Deus: qua ratione colligata ſunt, ſunt duo ad unū ſigillo perfe-
ctionis? Igitur in regium nomen ſignati ſumus unum illud patris, & alia non ſunt re-
gia, ſed adhuc elementis & creaturis ſeruitute ſubiecti ſumus. Et non potuit ſolum no
men patris ſaluare, ſed ſibiipſi creauit alia duo elementa, iuxta maledicorum opinio-

nem,

nem,ut aſſumeret deitas etiam alias uirtutes, & ſignatum ab ipſo ſaluare poſſet, & homo ab ipſo creatus redemptionem remiſſionis peccatorum acciperet. Hei quales nugæ. O ingentem blaſphemiam. Vnde irrepſit in mundum alia rurſus noua incredulitas, imò potius dixerim fidei peruerſitas? Deterior eſt enim fidei peruerſitas incredulitate. Incredulitas enim fidem accipiẽs corrigi poterit. fidei uerò peruerſitas incorrigibilis eſt, & ægrè ſaluatur, niſi ſanè donum & gratia aliqua ex ſupernis acceſſerit. Dicit igitur beatus Petrus ad Ananiam, Quid tentauit te diabolus, ut mentireris ſpiritui ſancto? Et ait, Non mentitus es hominibus, ſed Deo. Ergo Deus eſt ex patre & filio ſpiritus, cui mentitus eſt ille qui de precio aliquid detraxit. Quemadmodũ etiam Paulus huic ſententiæ cõcinit, dicens, Vos autẽ templum Dei eſtis, & ſpiritus Dei habitat in uobis. Igitur Deus eſt ſpiritus, ſicut antea dixi. Quapropter templũ Dei uocabũtur etiam ſancti homines, qui ſanctum Dei ſpiritum in ſeipſis habitare fecerunt. Quemadmodum teſtatur princeps apoſtolorũ, qui dignus factus eſt beatus prædicari à Domino, quod pater ipſi reuelaſſet. Si itaq; pater reuelat ipſi filium uerũ, & beatus prædicatur: idem etiam rurſus reuelat ſanctum ſuum ſpiritum. Ipſe autem Dominus conſtituit eum primum apoſtolorum, petram firmam ſuper quam Eccleſia Dei ædificata

Petri principatus & præſtantia.

eſt, & portæ inferorũ non ualebunt aduerſus illam. Portæ autẽ inferorum ſunt hæreſes & hæreſiarchæ. Iuxta omnẽ enim modum in ipſo firmata eſt fides, qui accepit clauem cœlorum, & ſoluit in terra, & ligat in cœlo. In hoc enim omnes quæſtiones ac ſubtilitates fidei inueniuntur. Hic eſt qui tertiùm negauit, & tertiùm ſe deteſtatus eſt antequam gallus caneret. Hic excellentiam ſuæ erga Dominum ſuum dilectionis ſignificans, affirmans dixit, Etiam ſi omnes negabunt te, ego non negabo: quantum in homine eſt, dico. Hic eſt qui plorauit ob uocem galli, ut uerè cõfiteretur filij Dei conceptionem, non in apparentia eſſe, ſed ueram: ut diceret ipſum uerum hominẽ, in plorando ob eum qui propter cõceptionem ſuam traditus eſſet. Hic eſt ſocius eius qui ſuper pectus Domini recubuit. Ille enim à Domino diſcẽs, & à filio accipiens cognitionis facultatem, reuelauit. Hic uerò à patre accepit certitudinẽ fidei fundans. Hic in naui in mari Tiberiadis nudus rurſus ubi uocatus fuit, piſcatus eſt. At diſcipulus quem diligebat IESVS, ob uerbum quod dixit Saluator, Pueri, num quid obſonij habetis? Et ait, Mittite in dextrã nauigij partem, & inuenietis. ob hoc, inquam, uerbum conſternati illi ſunt. & dicit Ioannes quem diligebat IESVS, Dominus eſt: homo quidem ſecundùm carnem à Maria genitus in ueritate, nõ apparentia: Deus autẽ ſpiritus exiſtens, qui à cœleſtibus ex patre uenit. Hic eſt qui audiuit ex ipſo, Petre paſce agnos meos. cui cõcreditum eſt ouile: qui bene deduxit per uirtutem Domini ſui: qui confitetur de carne: qui uerè quæ patris ſunt denunciat de filio: qui ſpiritum indicat & dignitatem ipſius in deitate: qui dexteram porrexit Paulo & Barnabæ ſocietatis, cum Iacobo & Ioanne, ut per tres teſtes ſtet omne uerbum. Nihil enim ſine duobus

Trium teſtimonium.

aut tribus teſtibus eſſe poteſt. Ad hoc enim cõfirmabatur per ænigma, quum in lege ſolum patrem cognouiſſent, niſi uirtutẽ filij accepiſſent, & per teſtes patris & filij confirmati fuiſſent, per tertium uerò teſtimoniũ ſpiritum ſanctum accepiſſent, & repleti eſſent manifeſtè uocibus Cherubim & Seraphim tertiùm clamantiũ, Sãctus, ſanctus, ſanctus. Non enim per duas uoces glorificatio in cœlo perficitur: neq; quartùm acclamant eadẽ ſancta & inuiſibilia ſpiritualia animalia, neq; quartã uocem eadem edunt,

Tertiùm ſanctum clamant ipſæ Seraphim.

neque unam ſolam, ſed tres uoces ſingulares, Sanctus, ſanctus, ſanctus: & nõ dicunt, Sancti, ſancti, ſancti: quo ſingulare celebre pronunciẽt, neq; trium numerũ occultẽt. ſed ter quidem dant ſanctificationẽ: uniformiter autẽ & ſingulariter proferunt ſermonem, ut ne multitudinem deorũ nominent. Vnus enim eſt Deus, pater in filio, filius in patre, cum ſancto ſpiritu: ſanctus ſanctis quieſcens, pater uerus in ſubſtãtia, & filius uerus in ſubſtantia, & ſpiritus ſanctus uerus in ſubſtantia. Tria exiſtentia, una deitas,

una eſſentia, una glorificatio, unus Deus. Nominaſti Deũ? cõpræhendiſti mente Trinitatem, habuiſti ſpiritũ ſanctũ? dignatus es ipſum potẽtia paterna, & filij Dei. glorificaſti patrem? ſignificaſti filium & ſanctum ſpiritum, ſed non iuxta cõiunctionem. Eſt enim pater, pater: eſt filius, filius: eſt ſpiritus ſanctus, ſpiritus ſanctus. Sed non abalienata Trinitas ab unitate & identitate. honoratur autem pater, ſecundùm quod pater eſt. honoratur filius, prout filius eſt. honoratur ſpiritus ſanctus, prout ſpiritus uerus » eſt, & ſpiritus Dei. Sic dicit unigenitus, Qui honorat patrẽ, honorat filium. Hoc ipſo enim quod dicis patrem, filium indicas, & filium honoras. Et qui filium honorat, honorat patrem. Hoc ipſo enim quod tu nominas filium, honoras patrẽ, non minorem CHRISTVM patre aſſerẽs. Si enim inter nos homines talis opinio eſt, & non minores filios uolumus, neq; à patrum honore imminutos: ignominia enim in filios ad patres refertur: quãto magis Deus & pater nõ uoluerit unquam imminui filiũ ſuum? Qui itaque eum qui uerè eſt patris filius, egere & abeſſe putat à gloria patris, is magis ignominia afficit pro honore, per ignorantiã inductus. Quemadmodum igitur reuelat patrem dicens, Nemo nouit patrem niſi filius, & nemo nouit filium niſi pater: ita audeo dicere, neq; ſpiritum quis nouit ſpiritum, niſi pater & filius, à quo procedit, & à quo accipit. Quomodo uerò alienum à Deo ſpiritũ dicere audẽt, qui inſania potius correpti ſunt, & non ueritate? & non diſcunt uerã uocem fide digni & ſancti apoſtoli Pauli (cui dextrã porrexit princeps apoſtolorum Petrus, qui dignus factus eſt habere clauem regni cœlorum) qui audiuit ex cœlis, Saule Saule quid me perſequeris? qui dignus factus eſt audire uerba arcana quæ non licet homini loqui: qui dicit, Nemo nouit quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis qui habitat in ipſo: ab exemplo ſuperna declarare uolens, ut ne hominis exemplum ad Deum conferret, ſed per exemplum partem ſupernorum reuelaret. Vniuerſa enim creatura cõgregata Angelorum & Archangelorũ, Cherubim & Seraphim, cum exercitu cœleſti, cœliq; ac terræ, terreſtriũ & cœleſtium ac infernorum, luminarium & ſtellarum, ſiccorum & humidorum, & omnium in ſumma quæ in cœlo ſunt & terra: non poteſt oſtendere, neque per exemplum aſſimilari ſuo Domino. Secundùm gratiã enim homini imaginẽ largitur. uelut dicit Scriptura, Fecit Deus hominem, ſecundùm imaginem Dei fecit ipſum. Per gratiam enim habet imaginẽ omnis homo. Nemo uerò ſuo Domino aſſimilabitur. Alterum enim inuiſibile, alterum uiſibile: alterum immortale, alterum morti obnoxium: & alterum omnis ſapientiæ fons, & omnia habens in ſeipſo perfecta. At homo gratiã habens ex parte, deſtitutus eſt perfectiſſimis, niſi Deus uelit exhibere iuxta dignitatem acceptæ imaginis, perfectionem per gratiã. Attamen exemplo uſus idem ſanctus Apoſtolus, Nemo, inquit, nouit quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis qui habitat in ipſo. Sic & quæ Dei ſunt nemo nouit: & nõ dixit, Niſi ſpiritus Dei qui habitat in ipſo: ſed Spiritus Dei, ſolum. Vt ne quis compoſitum Deum intelligeret, Niſi, inquit, ſpiritus Dei. Spiritus enim Dei omnia perſcrutatur, etiã profunditates Dei. Nõ alienus itaq; eſt ſpiritus Dei, qui perſcrutatur profunditates. Si uerò repræhendit nos diuina Scriptura, dicens, Quæ tibi præcepta ſunt, ea conſidera. &, Non opus eſt tibi ocultis. &, Altiora te ne quæras, & profundiora te ne expendas: Ergo dixerimus etiam de ſancto ſpiritu, quod magis per curioſitatem, & nõ legitimè perſcrutatur profunditates Dei? At ubi perſcrutatur profunditates Dei, ob quam cauſam, dic ô ſtolide? uelut curioſus? uelut aliena inſpectans? uelut non propria concupiſcens? Abſit. Sed quoniam digni fiunt ſancti, ut ſpiritus ſanctus in ipſis habitet: ubi in ſanctis fuerit ſpiritus ſanctus, largitur ipſis ut perſcrutentur profunditates Dei, ad hoc ut profundè glorificent. quemadmodum etiam Dauid hoc confitetur, De profundis » enim, inquit, clamaui ad te Domine: & iuxta infinitam magnitudinem, & non modice parceq; ac imperfectè, quemadmodum hi qui ſunt Arianæ ſectæ, & omnes externæ.

Spiritus Dei, quomodo profũda perſcrutetur.

næ. Nam ex quo lex per Moſen data eſt, hæreſes quæ poſt ipſam diſſectæ ſunt, ante *Hæreſes*
CHRISTI in carnem aduentum, undecim fuerunt: & poſt aduentum in carnem, *omnes*
aliæ ſexaginta: exceptis his quæ ante legem fuerunt, & ante has omnes quinque: & LXXX.
alijs quatuor græcis ſectis, quæ ſunt ante legem ex toto, nouem: ſimul autem omnes
cum ſuis matribus, numero octoginta. Quarũ matres quidem ſunt quinque, ſic, Bar
bariſmus, Scythiſmus, Græciſmus, Iudaiſmus, Samaritiſmus. Ex his, ex Græciſmo
quidem hæreſes quatuor, Pythagoræorum, Platonicorum, Stoicorum, Epicureo-
rum. A lege uerò ante CHRISTI in carnem aduentum, undecim. Ex Iudaiſmo
quidem ſeptem, Scribarum, Phariſæorum, Saducæorũ, Oſſæorum, Naſaræorum,
Hemerobaptiſtarum, Herodianorum. Ex Samaritiſmo uerò quatuor, Gortheno-
rum, Sebnæorum, Eſſenorum, Doſitheorum: ſimul undecim à lege ex Iudæis & Sa-
maritis exortæ. Omnes igitur ante aduentum CHRISTI in carnem, & uſque ad
ipſum, ab Adam initio ſumpto, uiginti ſunt. Poſt aduentum uerò CHRISTI in car
ne, uſque ad regem Valentinianum, & Valentem, & Gratianum, omnes hæreſes quæ
CHRISTI nomen falſò de ſe prædicarunt, ſexaginta ſunt, & ſic numerantur: Simo
niani, Monandriani, Saturniliani, Baſilidiani, Nicolaitæ, Gnoſtici, qui & Stratiotici
& Phibionitæ, & apud quoſdam Secundianitæ, apud alios Socratitæ, apud alios
Zacchæi, apud quoſdã Coddiani appellati, ac Borboritæ: Carpocratitæ, Cerinthia
ni, qui & Merinthiani: Nazoræi, Ebionæi, Valentini, Secundiani, quibus coniungi-
tur Epiphanes & Iſidorus: Ptolemæitæ, Marcoſij, Colorbaſij, Heracleonitæ, Ophi-
tæ, Caiani, Sethiani, Archontici, Cerdoniani, Marcioniſtæ, Lucianiſtæ, Apelleiani,
Seueriani, Tatiani, Eucratitæ, Phrygaſtæ, qui & Montaniſtæ, & Taſcodrugitæ:
Pepuziani, qui & Priſcilliani & Quintilliani. Quibus connectuntur Artotyritæ,
Teſſareſcædecatitæ, qui paſcha unam diem anni faciunt: Alogi, qui Euangelium &
Apocalypſim Ioannis non admittũt: Adamiani, Sampſæi, qui & Helceſtæi: Theodo
tiani, Melchiſedeciani, Bardeſianiſtæ, Noëtiani, Valeſij, Cathari, qui & Nauatæi:
aut etiam Monteſij, uelut Romæ uocantur: Angelici, Apoſtolici, qui & Apotactici:
Sabelliani, Origeniaſtæ, qui turpia faciũt: Oregeniaſtæ, ab Origine Adamãtio: Pau-
li Samoſatenſis ſectatores, Manichæi, qui & Acuanitæ: Hieracitæ, Meletiani, qui in
Ægypto ſectam habent: Ariani, qui & Ariomanitæ: Audiani ſecta, & non hæreſis:
Photiniani, Marcelliani, Semiarij, Pneumatomachi, qui ſanctum Dei ſpiritum bla-
ſphemant: Aëriani, Aëtiani, qui & Anomœi: quibus coniungitur Eunomius, imò
potius Anomœus: Dimœritæ, qui non perfectam CHRISTI incarnationem
confitentur, qui & Apolinaritæ: qui ſanctam Mariam ſemper uirginem, poſtquam
Saluatorem genuit, ipſi Ioſeph coniunctam fuiſſe dicunt, quos appellauimus Anti-
dicomarianitas. Qui in nomen ipſius Mariæ collyridem offerunt, & uocantur Colly
ridiani: Maſſaliani, quibus coniunguntur Martyriani à Græcis, & Euphemitæ, &
Sataniani. Et in ſumma, moleſtia uos afficio, atque ipſe etiam afficior, in tot hæreſeon
nominibus recenſendis, & in nefarijs ipſarum actionibus enarrandis, ampliusq́ dua-
rum ſectarum, tum eorum qui in Ægypto ſunt, & Meletiani appellantur, qui pro-
pter quendam in perſequutione factum caſum, ab his qui ſunt à noſtris ſuſcepti in
ipſorum ſortes poſt pœnitentiam, ſeipſos abſciderunt, nõ tamen in hæreſi ſunt: tum
eorum qui in Meſopotamia Audiani uocantur, & ſchiſmatici exiſtunt, ſed non alie-
nam fidem habent, ſolum priuatim de eo quod ſecundum imaginem eſt contenden-
tes, non propter fidem rebellantes & ſeipſos ſeparantes, neque propter aliud quid
quàm per ultroneam iuſtitiæ arrogantiã, eo quòd nõ ſocietatem habent cum epiſco-
pis & presbyteris aurum & argentum poſſidentibus: & eo quòd paſcha faciunt, quo
tempore Iudæi faciunt, & horum gratia ſeipſos abſcindentes, & ab unitate ortho-
doxæ ac rectam de fide ſententiam habentis Eccleſiæ abalienantes. Nam qui non

accepe

acceperunt ſpiritum ſanctum, non didicerunt profunditates Dei,& ad has hæreſes
diffracti ſunt, & ad ſectarum per occaſionem nugas. Relicta enim ueritate ad multas
calles tranſiuerunt, aliàs aliter & alia ſentientes ac ſtatuentes. Dicit autem idem ſan-
» ctus Apoſtolus, declarans nobis ob quam cauſam hoc dixerit: Nos autem ſpiritũ Dei
» accepimus, ut ſciamus quæ à CHRISTO donata ſint nobis, quæ etiã loquimur,
» non ſermonibus quos docet humana ſapientia, ſed quos docet ſpiritus ſanctus, ſpiri-
tualibus ſpiritualia comparantes. Spiritus itaq; Dei non alienus eſt à Deo. Si enim à
Spiritũ ſanctum impugnantes. Deo alienus eſt, quomodo profunditates Dei perſcrutatur? At dic mihi tu, uanæ glo
riæ appetens, qui teipſum impugnas, ut ne dicam ſpiritum ſanctum Dei. dic mihi ua-
niſſime homo, cur bello impetis eum qui bello expugnari non poteſt? quid pugnas
contra inexuperabilem? durũ eſt tibi aduerſus ſtimulum calcitrare. teipſum ſcandalo
afficis, & non Verbum: teipſum capis, & non ſpiritũ: teipſum à Dei gratia abalienas,
& non filium à patre, neq; ſpiritum ſanctum à patre & filio. Omnino enim dicis iuxta
uerſutam calliditatem. Audiui enim iam aliquos uanè ſapientes, qui Dei & Saluatoris
noſtri ueritatem in blaſphemiam transferũt, ac dicunt, Scrutatur quidem profundita
tes Dei, ſed non comprehendit: eo quòd non additum eſt ad dictum illud, hoc uer-
bum. ſed ſolum dixit Apoſtolus, Perſcrutatur profunditates Dei: & nõ additum eſt,
compræhendit. O ingentem ſtoliditatem. Opus enim erat ô phanatice, poſtquam di
xit perſcrutatur, dicere cõpræhendit? Nam iuxta tuam amentiã clauda reperiri poſſit
res, non appoſita uoce. Nunc uerò non relinquitur tibi prætextus. Vndiquaq; enim
congregat Scriptura pientiſſimo uiro ueritatem. De omnipotente enim Deo ſic ſcri-
» ptum eſt, Deus examinans renes, & perſcrutans promptuaria uentris. Si uerò exami
nat renes, ergo non nouit quoniam examinat? aut totam cognitionem in examinan
do pronunciauit? Perſcrutans autem promptuaria uentris: rurſus non additum eſt,
comprænhendens: ergo niſi additũ fuerit dicto, comprænhendit: mortem mihi procu-
rabo, annectens ad dictum, non comphæhendit: iuxta tuum ô ſtolide ſermonem? Sic
igitur & de ſpiritu ſancto dictum eſt quod perſcrutatur, & nõ opus erat dicere, quod
etiam comprænhendit. In ipſo enim dicto declarat quod eſt in ſpiritu ſancto cognitio
Dei, & profunditas Dei. & quamuis nõ dicat, comprænhendit: hoc ipſum mihi intelli
ge, & ne animã tuam perde. Sicut enim de patre non audendũ eſt dicere perſcrutatur,
& non compræhendit. Ipſe enim hominẽ creauit, cum filio & ſancto ſpiritu. Semper
enim Trinitas, Trinitas: & nunquam additionem accipit. Sic ſanè etiam de ſancto ſpi
ritu intelligendum eſt. Quum enim dicat Scriptura quod fecit hominẽ, In principio
enim fecit Deus cœlum & terram: indicat patris uocem conuocantem ad opificium.
& quum dicat, Faciamus, de filio ac ſancto ſpiritu utiq; eum dicere dixerim. Sic enim
» dicit Scriptura, Verbo Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris ipſius omnis uirtus
ipſorum. Simul itaq; creat Verbum cum patre, ſimul creat etiã ſpiritus ſanctus. Qui
itaq; fecit hominẽ omnipotens Deus, nõ nouit quæ ſunt hominis, perſcrutans prom
ptuaria uentris? Imò maximam Dei cognitionem hic ſermo declarat, hoc dicens, ut ne
quid inter nos peccatores putet adhuc à Deo occultatum eſſe. Ipſe enim nouit homi-
nem, & quæ ſunt hominis. Perſcrutatur itaq; pater prõptuaria uentris, & nouit. per-
ſcrutatur ſpiritus profunditates Dei, & nouit. Reuelat enim ſanctis Dei myſteria, &
docet profundè Deum glorificare, & huius incomprænhenſibilitatem ſuis oſtendit.
Ergo non eſt alienus à Deo ſpiritus. Non enim dixit de angelis, perſcrutãtur profun
ditates Dei: neq; de archangelis. Nemo enim nouit diem, neque horam, inquit filius
Neq; filius nouit, quomodo accipiendum. Dei, neque angeli cœli, neq; filius, niſi pater. Putant autem ſtolidi, qui nõ ſunt ornati
ſpiritu ſancto, Num eſt quid in patre, quod non eſt in deitate filij? Sicut enim habet pa
ter uitã in ſeipſo, ſic habet filius uitã in ſeipſo. Et omnia quæ ſunt patris mei, mea ſunt:
inquit idem Dei ſanctũ Verbũ. Quæ uerò ſunt ea quæ patris ſunt, quàm hæc? Deus,
patris

patris eſt : hoc etiam filij . uita patris eſt : hæc etiam filij . Lux patris, nimirum etiam
filij . Immortalitas patris : ſimiliter etiam filij . incompræhenſibilitas patris, itemq; fi-
lij. Omnia quæ patris ſunt, filij ſunt. Si itaque ea quæ patris ſunt, ipſius ſunt : etiam
cognitio quæ eſt in patre, & in filio, & in ſpiritu ſancto eſt. Si uerò quis putat filium
ignorare diem, diſcat indoctus , & ne maledicat. Proponam enim ipſi cognitionem,
& cognoſcet. Dic mihi ô dilecte, dilectum enim te uoco, neminem enim odi, niſi ſo
lum diabolum, & opera diaboli, ac peruerſam fidem. propter te uerò preces effun-
do, ut uenias ad Dei ueritatem, & ne teipſum perdas in blaſphemia in Deum. Pro-
funda enim ſunt uerba ſancti Dei, uerum per ſpiritum ſanctum per dona dantur. Alij
enim, inquit, datur ſermo ſapientiæ, alij ſermo doctrinæ, &c. idem autem ſpiritus
diuidens unicuique ſicut uult : quo tibi oſtendat, etiam ſpiritus ſancti autoritatem.
Quum enim idem ſpiritus omnibus dona det ſicut uult, roga itaque patrem ut re-
uelet tibi filium, & roga filium ut reuelet tibi patrem : & rurſus roga patrem ut det
tibi filium, & reuelet tibi ſanctum ſpiritum, & det tibi ipſum habere in te, quo datus
in te ſanctus ſpiritus, reuelet tibi omnem cognitionem patris & filij & ſpiritus ſancti:
ut diſcas quod in filio non eſt ulla ignorantia, neque in ſancto ſpiritu. Etiamſi enim an
geli deſtituuntur maiore poteſtate ac cognitione, abſit ut etiam filius Dei & ſanctus
ſpiritus deſtituantur. Spiritualiter autem dicit Deus qui à patre uenit ad nos ſanctum
Verbum. Verùm animales dijudicant non intelligentes filij ſapientiam, imò potius
ſapientiæ ſermonem. Interroga te, & dic mihi, utrum maior eſt pater, aut dies illa de
qua dicit? Non audebis dicere patrem non eſſe maiorem. Si igitur maior eſt pater &
die & hora, & omnibus ab ipſo creatis ac creandis : & nemo ipſum cognoſcit niſi fi-
lius : utrum igitur maius, cognoſcere patrem, aut illam diem? Manifeſtum eſt quod
cognoſcere patrem. Quomodo igitur qui maiora nouit, minoribus deſtitutus eſt? Si
itaq; cognoſcit patrem, cognoſcit omnino etiam diem. Et nihil eſt quod deſtituitur in
cognitione filius. At dicis quod maior exiſtens pater, omnium cognitionem habet:
filius uerò nequaquam . quemadmodum etiã ipſe dicit, Pater meus maior me eſt? At
hoc honorans patrem filius dicit, uelut decebat eum qui ampliter honoratus eſt à pa
tre. Oportebat enim uerè genuinum filium honorare proprium patrem, ut oſtende-
ret ingenuitatem. Quomodo uerò tu putas maiorem eſſe ipſum? circumferentia, aut
mole, aut tempore, aut temporis parte, aut dignitate, aut deitate, aut immortalitate,
aut æternitate? Ne putes hæc. Nihil enim in deitate inæquale eſt ad filium. ſed prout
pater pater eſt, & prout filius genuinus, honorat ſuum patrem. Neque enim mole fer
tur Deus, ut mole excedat filium pater: neq; tempori ſubiacet, ut tempore pater filium
excedat: neq; iuxta menſuram in alto locum habet pater (omnia enim ipſe continet, &
à nullo cōtinetur) ut filius inferior intelligatur: Sedet enim in dextra patris. & non di
xit, introiuit ad patrem: quo Sabellium deſtrueret, & Arium ſubuerteret cum ſua bla
ſphemia. Quapropter ne quæras non quærenda, ſed honora filium, ut patrem hono
res. Quum autem audis de Deo, Nemo bonus niſi unus Deus : num audebis pro-
pterea quod filius excellenter honorat patrem, pronunciare filium nō bonum? Neq;
enim negans ſeipſum bonum eſſe, patrem bonum dicit : imò tanto magis ſeipſum re-
uelat in hoc quod honorem ad proprium ſuum patrem refert, quo à bonitate patris
cognoſcatur notitia bonitatis filij Dei, à bono patre Deo geniti. Multa eſt enim im-
becillitas corū qui tale de filio dicere audent. Etſi enim dixerit, Vnus eſt bonus Deus,
ecce in multis docet nos Scriptura, bonum uocans puerum pauperem & ſapientem.
Et bonus erat Samuel cum Domino & hominibus. & bonus erat Saul filius Cis ex «
tribu Beniamin, altior uniuerſo populo Iſraël ab humeris & ſurſum. Et, Bonū eſt ire «
in domum luctus, magis quàm in domum cōuiuij. Et, Aperi Domine cœlum theſau «
rum tuum bonū. Et, Bonus ſermo præ dono. Et, Bonus canis uiuens præ leone mor «
tuo.

Pater meus maior me eſt, quomodo intelligendum.

Nemo bonus niſi unus Deus, quomodo accipiendū.

„ tuo. Et, Bona duo præ uno. Et, Bonus finis ſeruorũ præ initio. Et, Si uõs mali quum
„ ſitis, nouiſtis bona dona dare filijs ueſtris: de piſce & pane dicens. Quomodo igitur
audebis cogitare, filium abnegare ſuam bonitatem, & non propter excellentiã hono-
ris patris ferre bonitatem? uidebat enim dicentẽ ad ipſum, Magiſter bone: dicentem
ore, & nõ corde. & redarguere ipſum uolens, quod non labijs ipſius crederet, ſed cor
redargueret. quemadmodum etiam in alio loco dicit, Quid mihi dicitis Domine Do
mine, & nõ facitis ſermones meos? Et hic uolebat ipſum redarguere. appellabat enim
ipſum bonum magiſtrum, & nõ manebat in ſua fide, ut crederet in ipſius bonitatem.

Epitheta Verbi filij Dei.

Ipſum itaq; ſanctum Verbum uiuens in ſubſtantia, rex ille cœleſtis, filius genuinus, qui
ſemper eſt cum patre, qui ex patre prodijt, ſplendor gloriæ, character ſubſtantiæ, ima
go patris in ueritate, ille eiuſdem throni cum eo qui ipſum produxit, cuius regni non
erit finis: iudex ille uiuorum & mortuorum, qui ſapientia eſt ex ſapientia, qui fons eſt
„ ex fonte (Me enim, inquit, reliquerũt fontem aquæ uitæ, & effoderunt ſibijpſis lacus
contritos) fluuius ille perpetuus, qui exhilarat ſuo curſu ciuitatem Dei, quo ex fonte
prodijt ex quo fluuij (inquit) ex uentre ipſius fluent, ſceptrum Dauidis, radix Ieſſæ,
flos ille ab ipſa, leo, Rex ille ex tribu Iuda, ouis illa rationalis, lapis uiuens, magni con
ſilij angelus, homo in ueritate natus, & Deus in ueritate exiſtens, non mutata na-
tura, neque alterata deitate, qui genitus eſt in carne, Verbum incarnatum, Verbum
caro factum, quod habet ante uocem Factum, interpoſitam uocem Caro. Verbum
enim non dixit, factum: ſed poſt Verbum, infinitiuè ponit, caro. & poſt uocem caro,
dicit, factum eſt: quo, factum eſt, ex Maria probetur. quo Verbum quod ex ſupernis
à patre deſcendit, intelligatur. Hoc ſanctum uiuens Verbum, ille apud patrem Deus,
magni conſilij nuncius, qui annunciat conſilia patris, pater futuri ſeculi: ipſe dixit,
„ Nemo nouit diem & horam, neque angeli qui in cœlo ſunt. Etenim nõ ſciunt quod
IESVS ſpirituali intellectu dicit, Niſi ſolus pater. Si itaque nouit filius patrem,
maior autem eſt pater & die & hora, & nemo ambigit: Quomodo igitur qui maius
nouit, minus ignorat? Neque enim nouit quis patrem, niſi filius: & nemo nouit fi-
lium, niſi pater. Sicut enim magnus eſt pater, quia nouit filium: ita & filius magnus,
quia nouit patrem. Si itaq; nouit patrem, quod maius eſt: quomodo ignorat id quod
minus eſt, hoc eſt diem & horam? Perſcrutare Scripturas diuinas, & diſce ſancti ſpi-
ritus uirtutem: & ipſe ſpiritus qui nouit patrẽ & filium, reuelabit tibi Verbi filij Dei
notionem, ut ne à ueritate aberres, & animam tuam perdas. Duæ enim ſunt notio-
nes in diuina Scriptura, duæ cognitiones, una ſecundùm actionem, altera ſecundùm

Cognitiones in Scriptura duæ ſunt.

ſcientiam & notitiam. Quo uerò ab exemplis ſimilia producam, ad hoc ut erronea
mens tua & eorum qui ſic ſentiunt, per multa exæquetur: diſce quid dicat Scriptura
de Adam. Erant, inquit, nudi in paradiſo, & non uerecundabãtur. Cæci autem non
erant, uidebant enim. Si enim non uidiſſent, quomodo conſpexiſſent lignũ, quod bo
num eſſet ad cibum, & aſpectu pulchrum? Et accipiens, inquit, mulier comedit, & de-
dit uiro ſuo qui cum ipſa erat. Ergo non erant cæci, ſed apertos habebant oculos: quũ
nudi eſſent non uerecundabãtur uidentes, & quum nudi eſſent ſeipſos uidebant. Vi-
debant autẽ ſecundùm ſcientiã, nõ ſecundùm actionem. Poſtquam enim eiecti eſſent
ex paradiſo, ubi comediſſent de ligno, poſt multũ tempus (inquit) cognouit Adam
Euam uxorẽ ſuam. Quomodo itaq; erit hoc, & quidem quũ uiderant ſe mutuò dum
nudi eſſent? At conſpexerãt ac cognouerant ſeipſos uiſu, ſed non actu. Scriptura autẽ
mutuam coniunctionem, dixit cognitionem. Et ſolet cognitionẽ & cognitionem du
„ pliciter appellare. Rurſus enim ſic dicit, Cognouit Iacob Liam uxorẽ ſuã, & concepit
ac peperit. Et prius quidẽ cognouerat ipſam, cum ipſa enim ſeptẽ annis pauerat oues
Laban patris ipſius: uerùm cognouerat ipſam cognitione per uiſum & notionem. co
gnouit autẽ poſtea per actionẽ. Et cognouit Rachel uxorẽ ſuam. Et rurſus alio loco,

Et

Et conſenuit Dauid,inquit,& tegebant ipſum ueſtibus,& non caleſcebat. Et di- “
xerũt Regi, Quæratur uirgo pulchra,& inuenta eſt Abiſac Sumanitis. & inquit,
adducta eſt ad regem & cõdormiuit ipſi,& confouit ipſum, & nõ cognouit ipſam
Dauid,quæ cum ipſa erat corpusqꝫ applicuerat & collateralis fuerat. Quam igitur
cognitionem dicit,eam quæ per uiſum aut eam quæ per actum contingit? Et,No-
uit Dominus qui ſunt ipſius: Igitur eos qui non ſunt ipſius non nouit? Et,Diſce- “
dite à me operatores iniquitatis,nunquam enim cognoui uos: ergo eſt ignorantia “
in Filio Dei? Et rurſus, Vos noui ex omnibus gẽtibus: Ergo gẽtes reliquas igno “
rat? abſit. Sed nouit diuina ſcriptura cognitionem, aliam ſecundum notitiam,aliã
ſecundum actionem. Quandoquidem igitur unigenitus patris implens uolunta-
tem,oſtendit iam omnia perfecta. Nouit enim pater horam & diem,nouit ipſam et
ſecundum noticiam,& ſecundum actionem, nouit enim ipſe omnia: etiam in eo
quod dicit filius,Pater omne iudicium dedit filio: etiã non iudicans,per hoc quod “
dedit filio,ipſe iudicat. Non enim abalienatus eſt Deus à iudicando eos qui iudicã
tur,& in eo quod non iudicat pater,iam iudicauit. Filius autem nouit quando ue-
niet,ipſe enim fert ipſam diem,& ipſe decernit,& ducit,& perficit. Dicit enim, Si-
cut fur in nocte ueniet dies illa. Et dicit,Non erit in nocte: quo dies in tenebris nos “
appræhendat. Si igitur ſerui CHRISTI,Diei Filij ſunt: nunquid ipſe filius ferens
diem ignorat? quo ipſum dies appræhendat,& magis ipſe diem ferat? Quis hæc
ſecum cogitans non maledicet,dum non conuenientia de Patre & Filio cogitat? &
pater quidem nouit diem et horam ſecundum duos modos,ſecundum notionem, *Cognitio & notio patris gemina.*
& ſecundum actionem. Nouit enim quando ueniet,& rurſus iam iudicauit, dum
filium iudicare decreuit,& cognouit ſecundum actionem. Filius uero Dei nouit
quidem quãdo ueniet,& ipſe fert ipſam & nõ ignorat,uerum nondum fecit ipſam
ſecundum cognitionem,hoc eſt ſecundum actionem. Amplius enim adhuc impij *Cognitio filij unica.*
impij ſunt,& increduli fidem non habent, & peruerſam fidem habentes maledi-
cunt,& diabolus operatur,& peccata fiunt,& iniuſticia dominatur,& iudiciũ pa-
tiens eſt,donec ueniat & cognoſcat ipſum ſecundum actionem,& faciat ultionem,
& ſeruet eos qui in ueritate in ipſum ſperant,& non ipſius deitatẽ blaſphemijs im-
petunt,Patris & Filij & Spiritus ſancti. Cæterum ſanctis angelis talis dignitas de- *Angelorum ignorantia.*
eſt ſecundum duos modos. Honorati equidem ſunt,à Patre & Filio & ſancto Spi-
ritu hoc adepti,deeſt autem ipſis hoc. Non enim nouerunt,quando ea,quę ſunt de
creta fiunt. In propria enim ſua poteſtate poſuit pater tempora. Si autem Pater in
Filio,& Filius in Patre: ergo non deeſt poteſtas filio quæ eſt in patre, deeſt autem
angelis. creati enim ſunt angeli & Archangeli et poteſtates. Pater autem increatus,
Filius increatus, Spiritus Dei increatus. Non igitur ſciunt angeli, neqꝫ ſecundum
noticiam,neqꝫ ſecundum actionem,diem & horam. Non enim ſciunt quãdo uult
Pater & Filius & Spiritus ſanctus diem inferre. & non ſciunt ſecundum cogniti-
onem actionis. Nondum enim præceptum eſt ipſis, ut egrediantur ac colligant zi-
zania,& ligent faſciculos, ut comburãtur igni inextinguibili. Nondum itaqꝫ neqꝫ
fecerunt,neqꝫ nouerunt. Pater autem nouit & fecit. Filius uero nouit quidem,nõ-
dum autem fecit. Atqꝫ hoc eſt,niſi pater ſolus,neqꝫ angeli, neqꝫ filius. Conſidere- *Niſi pater ſolus.*
mus itaqꝫ uirtutem ſcripturæ,ut ne fiat nobis litera mors. Litera enim,inquit,occi-
dit, Spiritus autem uiuificat. Accipiamus Spiritum,ut ex litera utilitatem accipia- “
mus. Non litera occidit,in litera eſt uita. Occidit autem imprudenter ad literam ac
cedentem,& non habentem ſpiritum interpretantem,qui literam aperit, & quod
in ipſa eſt reuelat. Hic igitur Pater ſanctus unigenitum filium ſuum genuinum ex
ipſo genitum,& ſanctum ſuum ſpiritum dedit Eccleſiæ ſuæ,in una concordiæ co-
gnitione,in uno perfectionis uinculo: quo in nomine patris perfecti & Dei ſigil-

 lum

lum capiamus, & in nomine Filij perfecti & Dei, & in nomine Spiritus Diuini & ꝑfecti ſignaculum feramus. O ſancta trinitas, quæ trinitas in uno nomine numeraris. Non enim dicitur unitas & dualitas, neq; unitas & unitas, ſed unitas in trinitate, & trinitas in unitate, uniformiter, unico nomine, unus Deus, Pater in Filio, Filius in Patre, cum ſancto Spiritu. Voca mihi teſtes ueritatis. Voca mihi pueros ex fornace Babylonis ſeruatos, qui digni facti ſunt ut in ignem mitterentur, non autem conſumerentur: non ut extinguerent ignem, ut ne depræhenderentur noua opera contra moliri: ſed ut eſſent quidem in igne, non autem conſumerentur in igne, propter rectam ipſorum fidem: Deo per ipſos nos docente, quæ ſint creata, quæ increata, quæ facta, quæ non facta, quæ ſemper exiſtentia, quæ ex ipſis facta ſunt. Tales pueri ſeruati, gratam erga Deum mentem declarare uoluerunt, qui ipſos ſeruauit, in quem ab initio ſperauerunt & non hæſitauerunt, & non inclinauerunt ceruicem imagini & temeritati ac tyrannidi regis. Et quum uellent aliquid retribuere Deo, ubi perſcrutati eſſent profunditates per ſanctum Spiritum in corde, ut qui ſancti erant, & conſideraſſent cœlum & omnia quę in ipſo ſunt, terramq́; & omnia quæ ſub ipſa ſunt, & omnia quæ ſunt non digna eſſe ut Deo in oblationem offerrentur. Neq; enim habebant poteſtatem, ea quæ ſuper ipſos erant Deo offerendi: & pro dignitate quidem, & iuxta facultatem uolentes ſolum hymnis » Deum celebrare. Hoc enim eſt, quod ſcriptum eſt, Sacrificate ſacrificium laudis. Et, Sacrificium laudis glorificabit me. Iam enim tranſmutauerant uetus in nouum Teſtamentum à Spiritu ſancto ſtimulati, non animalium, non holocauſtorum uſum habentes. Dicunt enim, non eſt locus ſacrificandi, neq; hoſtia, neq; altare, uelut omnibus ablatis: uolentes autem talem laudem offerre, omiſſa ſua ipſorum » tenuitate, humiliter feruntur. Omnis enim qui ſeipſum exaltat, humiliabitur. qui uero humiliat ſeipſum, exaltabitur: & cum hac gratia ſuæ ipſorum ſalutis, accipiunt etiam hoc donum humilitatis, & laudem Deo offerre uolunt, & non malis delaſſari accedere. Et ubi expendiſſent ſeipſos ad inenarrabilem Dei glorificationẽ, dignantur ſecum aſſumere creaturam ad glorificationem, & incipiunt dicere compræhendentes omnes creaturam, & diſtinctis opificijs ab opifice, & creatis à creatore, dicunt, Benedicite omnia opera Domini Dominum. Omnia dixerunt, nihil reliquerunt.

Hymnus triũ puerorum.

Quo uero Spiritus ſanctus delineet perfectam cognitionem, ad hoc ut ſciamus qualis ſit Deus, & qualia quæ ab ipſo facta ſunt, ut ne ſempiterno ea quæ ex nihilo facta ſunt ammiſceamus, ut ne mentem noſtram perdamus: numero omnia collegerunt. Reuelabat enim ipſis Spiritus ſanctus, uelut dignis factis ut ſimul cum angelis eſſent, & angelorum contubernales forent: omnia quæ in cœlis ſunt, & in terra, & ſub terra. Et de cætero non ignorabant, & dicunt ijdẽ ſancti pueri, uelut dixi, Benedicite omnia opera Domini Dominum. Et incipiũt numerare ac diuidere, qualia opera, qualia quæ fecerũt, qualia opificia, qualia quę operantur, qualia effecta. Et numerant cœlum, terram, aquas ſupra cœlum, & angelos, creati enim ſunt angeli: & thronos, ac poteſtates, creata enim & hæc ſunt: & Solem ac Lunam, facta enim hæc ſunt, & non increata: & nubes, nimbos, uentos, niues, fulgura, tonitrua, terram, mare, fontes, abyſſos, fluuios, omnem humanam naturam, montes, uolatilia cœli, pecora & animalia, animas ſanctorum, ſpiritus iuſtorum, Ananiam, Azariam, Miſael, ſacerdotes ac ſeruos Dei. Omnia enim hæc facta ſunt & creata, à Deo facta per uerbum & ſanctum Spiritum. Verbo » enim Domini firmati ſunt cœli, & ſpiritu oris ipſius omnis uirtus ipſorum. Vide uero dilecte frater, quomodo omnia enumerauerunt ex Spiritus ſancti ductu, & non numerauerunt filium inter creaturas, imò neq; Spiritum ſanctum. Sed nouerunt eandem deitatem eſſe in trinitate, & eandem trinitatem eſſe in una deitate.

Et glorifi

Et glorificauerunt Patrem in Filio, & Filium in Patre, cum ſancto Spiritu, unam ſanctificationem, unum cultum Diuinum, unam Deitatem, unam glorificationem. At omnino & hoc audet diabolus inter homines mouere, ut ſint, qui incredulitatem contra ſanctos pueros effingere ac ementiri audeant, & dicere: Non nouerunt nomen ſancti Spiritus, Iudæi enim erant: & neque filium nouerunt, quum Iudæi eſſent. Statim autem uerba ipſa redarguunt illorum malam opinionem habentium incredulitatem. Dicit enim, Et erat facies quarti, ſicut facies Filij Dei. Ecce nomen Filij Dei. Ergo non eſt ignorantia de hoc, etiam ante tempus fornacis, quando repletus fuit Daniel Spiritu ſancto & dixit, Purus ego à ſanguine ipſius: & reuerſi ſunt ad iudiciale forum, & iudicauit presbyteros Spiritu ſancto impletos. Ergo nouerunt Filium, & nouerunt Patrem, & Spiritum ſanctū. Et non ignorantiæ gratia non dixerunt nomina, ſed ſecuritatis cauſa: Benedicite omnia opera Domini Dominum: & non dixit, Benedic Fili Dei Dominum: neq; benedic Spiritus ſancte Dominum: ſed Benedicite omnia opera Domini Dominum. Et ne quis ex his qui ſibijpſis prætextus uenantur dicat, quod non dixerūt Cherubim & Seraphim, ergo neque hæc ſunt opera Dei: Anticipauit enim Diuinum uerbum, ut muniret nos ab his qui fraudes ſibijpſis excogitant, prænoſcens in ipſos & in pueros perniciem. Tripliciter enim duplicauerunt hymnum ijdem ſancti pueri, creata & facta in hymnum Dei proferentes, ubi prius dixiſſent: Benedictus es Domine Deus Patrum noſtrorum, & laudatum ac glorificatum nomen tuum in ſæcula. Deinde poſt alia, Benedictus es qui ſedes ſuper Cherubim. Et rurſus, Benedictus es qui ſedes ſuper thronos gloriæ regni tui. Et, Benedictus es qui uides abyſſos, ſedens ſuper Cherubim: Quo ex eo quod dicunt thronum, intelligas Seraphim & Cherubim, & à nomine Cherubim & abyſſorum, & throni ſanctificati, & ex reliquis omnibus nominibus, intelligas ex numero omnium nominatorum, quod ex operibus ſunt alijs cōnumerata. Vbi enim hæc omnia ad hymnum uocauerunt, ſtatim inferunt dicentes, Benedicite omnia opera Domini Dominum: quo Gabriel & Michael benedicat Patrem & Filium & Spiritum ſanctum. Sancti autem angeli in cœlo uictorialem hymnum canunt, cum Seraphim & Cherubim trinitatem concorditer & æqualiter & coeſſentialiter glorificantes ac dicentes, Sanctus, ſanctus, ſanctus, tres uoces abſoluentes, in unitate autem dicentes, & non multis uocibus. Non enim dicunt ſanctus quartum, ut ne addant trinitatis nomen creaturæ: non dicunt bis ſanctus, ut ne defectuoſa ſit gloria perfectionis: ſed ter, ut Patrem & Filium & ſanctum Spiritum, in eodem honore ſanctificent. Et non dicunt ſanctus & ſemiſanctus: ſed æqualiter dicunt ſanctus, una uoce & uno ſermone & una perfectione trinitatem glorificantes ſimul in unitate, & unitatem in trinitate. Nam ut hanc cognitionem nos doceret, unigenitus Dei uenit, hunc intellectum ſanctus Spiritus nobis prædicauit, hanc perfectionem Pater nobis reuelauit, hāc uitam in ueritate largitus eſt nobis Verbum incarnatum. Hanc ædificationem ædificauit nobis ſanctus Spiritus. Si quis ſuperædificat ſuper fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides precioſos, ligna, fœnum, ſtipulam, non enim eſt aliud fundamentum. Nam fundamentum aliud nemo poteſt ponere, præter hoc quod poſitum eſt, quod eſt IESVS CHRISTVS Filius Dei, cuius ſumus ædificatio, & cuius ſumus agricolatio, ædificati ſuper fundamentū Prophetarum & Apoſtolorum, ut ſciamus noſtram ædificationem ſolidam eſſe in ueritate, & noſtrum fundamentum ſemper eſſe, & non incepiſſe eſſe. At non in omnibus eſt hæc cognitio iuxta Apoſtolicum ſermonem, ſed in his, qui digni facti ſunt Spiritu ſancto ut ſciant myſteria ueritatis. Ipſe enim qui reuelauit ſeipſum & Patrem ſuum, & ſanctum Spiritum, repræhendens quoſdam in ignorantia dixit,

Tergeminum ſanctus.

» Non nouiſtis Scripturas, neqꝫ uirtutem ipſarum. Et rurſus alibi, Qui habet aures
» ad audiendum, audiat. Et rurſus, Si nouiſſes, quis eſt qui quærit à te potum, tu ſa-
» nè petiuiſſes: ad Samaritidem dixit. Et rurſus, Neſcitis cuius ſpiritus eſtis. Igitur
Cognitio non in omnibus. cognitio non eſt in omnibus. dona enim habet ex Deo diuerſa. Et ſanctum Ver-
bum dicit, Cui datum eſt amplius, ab eo amplius exigent: tanquam aliqui accepe-
rint parum, aliqui omnino nihil, alij uero abundantius. Et quod hæc ſic ſe habeāt,
ex his quæ in Diuinis ſcripturis dicta ſunt inuenire licet: quum plurima in Diui-
na ſcriptura ſpiritualiter dicantur, maxime de noſtra uita, & de Domini cognitio-
ne. Quæ enim ſunt profundiora, & uerba animam noſtram amplius incertam fa-
cientia: ea offendiculum conferunt his qui cognitionem Dei non acceperunt. quē-
» admodum dicit Oſeas propheta, Quis prudens & intelliget hæc? Et, Cui uerbum
» cognitionis Domini datur, & cognoſcet ipſa, quoniam rectæ uiæ Domini, impij
» autem offendent in ipſis. Rectæ equidem ſunt, uerum impij offendunt ad uias Do
mini, quum hæ nullam culpam apud homines habeant offendiculi ipſorum. Qui
itaqꝫ offendunt ad lapidem offenſionis, indifferenter offendunt. Offenderūt enim
ad lapidem offendiculi, & ſcandalum paſſi ſunt. Statim etenim Iudæi uidētes uni
genitum Filium Dei in carne ueniſſe, diuina ſigna operari, & non digni facti cogni
» tione cœleſti, dicebāt, Quis eſt homo hic qui loquitur blaſphemias? Et alibi, Si eſ
Iudæorum ignorantia. ſet homo hic ex Deo, non uticꝫ ſoluiſſet ſabbatum. Igitur deitatem ignorabant,
hominem uero nudum ſolum ipſum putabant. Alij uero qui etiam Deum ipſum
cognouerunt, ignorantes perfectam ipſius gloriam, ubi audiuerunt ea quæ in pro
fundo de ipſo dicta ſunt uerba, & iuxta peractam in noſtram ſalutem diſpenſatio-
nem errantes ac offendentes, in ipſius deitatem peruerſam opinionem habent. In-
telligentia enim ipſos ſeducit. Quemadmodum enim Iudæi offendiculum paſſi
ſunt ubi audiuerunt, ſic etiam ipſi audientes offendunt. Illi enim uidebant quæ in
prophetis ſunt prædicta, uerùm in aduentum CHRISTI in carne completa igno-
rantes, perturbati ſunt. Et hi rurſus propter diſpenſationem ipſius eadem prædi-
cta audientes, & nudo modo ipſa intelligentes turbantur: & in ſuam ipſorum ſub
uerſionem proponunt, quæ ad noſtram ædificationem pertinent, & dicunt, At di
» xit, Ego abeo ad Deum meum & Deum ueſtrum, & Patrem meum & Patrem ue-
Deus meus, et Deus ueſter. ſtrum. Vides quod & ipſe unum eſt de creatis? ita enim blaſphemantes dicere au-
dēt. Vides itaqꝫ quod fallit ipſos aduentus in carne diſpenſatio. Repetant enim ab
» initio et interrogent tempora aut temporum partes, Tranſitus enim ipſius, inquit,
» à diebus ſæculi. Videamus itaqꝫ ea quæ ante hęc ſunt. Dicit Pater, Faciamus homi
nem ſecundum imaginem noſtram & ſecundum ſimilitudinem: & non dixit, Fa-
ciam hominem ſecundum imaginem meam. Redarguere tu qui habes cor indura-
» tum, iuxta id quod ſcriptum eſt, Sed induratum eſt cor ipſorum: & diſce Filium
eſſe ſemper apud Patrem. Nam dicere, faciamus: non unius ſignificatiuum eſt, ſed
Patris dicentis ad Filium. Redarguere tu qui dicis Filium inęqualem Patri. In hoc
enim quod dicit ipſe, ſecundum imaginem noſtram: non diſcreuit ſimilitudinem
Filij à Patre, neqꝫ diſtinxit quid inter identitatem Patris ad Filium. Non enim di-
Trinitas in creatione. xit, ſecundum imaginem meam, aut ſecundum imaginem tuam, ſed Patris & Filij
& ſancti Spiritus unam eſſentiam indicauit & deitatem. Dicit enim, ſecundū ima-
ginem noſtram & ad ſimilitudinem: ut ſit quidem una Patris & Filij & Spiritus
ſancti deitas, homo uero factus ſit ſecundum imaginem unius deitatis Patris & Fi-
lij & ſancti Spiritus. Redarguere & tu Ari, & audi Patrem dicentem ad Filium, fa
ciamus: & coopificem uocantem Filium. Sæpe enim audiui quoſdam dicentes,
Quod Filius fecit nihil, ſed per ipſum facta ſunt, quæ facta ſunt. Si per ipſum facta
ſunt, etiam ipſe fecit, uelut clare demonſtratum eſt. Nam principalis artifex uerbū

omnia

omnia fecit, & per ipſum Pater operatur. Audiant enim ipſum clare dicentem, Pater meus operatur uſq; nunc, & ego operor. Et hic Patrem ſuum, coopificem uocat, in eo quod dicit hoc. At rurſus ne te decipiat ſententiæ intelligentia, & ne acceſſeris ad filium uelut ſeruum, & non ſicut ad uerum Dominum. Si enim ſeruus erat & non uerus herus, quomodo formam ſerui ſuſcepit, ubi uenit qui eſt in forma Dei? Quomodo uero illius coopificem uocabat ſeipſum, ſi non habebat perfectionem? Proinde uelut Deum perfectum accedas Filium, & Filium genuinum exiſtentem à Patre, & ne dixeris ob peruerſam opinionem: At pater dixit ad Filium, Faciamus: Filius autem non dixit ad patrem, faciamus. Et Filius non dixit, Ego operor, & pater meus operatur, ſed patrem locat primum dicentem & operantem. hæc enim ſtolide dicis, & iuxta multa principia Deum conſideras. Vnum autem eſt principium, & idem una Deitas. Nuſquam uero in Deo Filius dicit, Deus meus: non negante Filio honorem erga Patrem, inquam, ſed quomodo habet deitatis conſequentia declarante. Et rurſus, Audiuit Adam, inquit, Deum ambulantem in paradiſo ſub crepuſculum: & nuſquã dicit Filius, Deum meum & Deum ueſtrum, ſed Deum per ſe perfectum hic dicit. Et rurſus, Et loquutus eſt Deus ad Noe: & nuſquam habetur talis locutio. Et, Viſus eſt Deus Abraam, ſedente ipſo ad quercum Mambre, & ecce tres uiri, & occurrebat in obuiam itionem atq; occurſum, & adorauit ſuper terram, & dixit, Si inueni gratiam coram te: quo unum oſtenderet Deum, eos uero qui ſequebantur ipſum, alios duos, angelos ipſius. Huius enim gratia etiam aſcendit Deus ab Abraam. Ipſe uero qui uenit ad ipſum, dicit, Num occultabo quid à filio meo Abraã? Clamor, inquit, Sodomorum & Gomorrhæ multiplicatus eſt apud me, & cætera: & nuſquam inuenitur in his temporibus, Deus meus & Deus ueſter. Et ingreſſi ſunt duo uiri in Sodoma: tanquam eo qui aſcendit ſupra Abraam relicto à duobus, qui ingreſſi ſunt in Sodoma ad ſubuerſionem. Verum de eo qui aſcendit, dicit ſcriptura, Et pluit Dominus ſuper Sodoma & Gomorrha à Domino ignem & ſulphur: & nõ erat opus locutione ut diceret, Deum meum & Deum ueſtrum. Et Moſes in cantico dicit, Et adorent ipſum omnes angeli Dei. Si uero dixit, Angeli Dei, & ignem à Domino: & non dixit angeli ſolum, dicit ſanè hoc ut oſtendat Patris & Filij unũ regnum, angelis non diuiſis in principatus, ſed angelis Dei exiſtentibus, & adorantibus Filium & Deum. Angelus enim non adorat angelum: & nuſquam hic, Deus meus & Deus ueſter. Dauid autem ait, Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. Dominus enim dicit Domino meo. Nam diſpenſatio carnis nondum erat, cuius gratia opus erat ipſum dicere, Deum meum & Deum ueſtrum. Ecce uirgo concipiet in utero, & pariet Filium, & uocabis nomen ipſius Emanuel, quod eſt ſi interpreteris, nobiſcum Deus, & nondum licebat dicere, Deus meus & Deus ueſter. Et tu Bethleem domus Euphrantha, non minima es ut ſis in millenario numero urbium Iuda. ex te enim egredietur qui erit mihi in principem in Iſraël. Et tranſitus ipſius ab initio à diebus ſæculi. Et iuxta alia exemplaria, Et tu Bethleem non es minima in principibus Iuda: ex te enim egredietur Dux, & paſcet populum meum Iſraël. Et uides quod nondum opus erat dicere, Deum meum & Deum ueſtrum. Quando uero prophetia implebatur Hieremiæ & Eſaiæ ſimiliter, ut ex uirgine natũ eſſet uerbum, & carnem haberet, quemadmodum Hieremias dicit, Et homo eſt, & quis cognoſcet ipſum: tunc particeps carnis, & efformata in ſeipſum eadem ſancta carne, ſine ſemine uiri ex deipara Maria, iuxta id quod dictum eſt, Factus ex muliere: & particeps noſtri, propter noſtrum dicit, Deum meum: propter ſempiternitatẽ uero ſuæ ingenuitatis ſecundum naturam dicit, Patrem meum; & propter gratiam

Filij gloriam imminuentes.

ipſius erga Diſcipulos ſuos, Patrem ueſtrum. Verum propter naturam ip ſorum
diſcipulorum, ad ipſius & ſempiterni Patris ipſius deitatem dicit, Deum ueſtrũ:
Deus enim diſcipulorum eſt: Pater uero Domini ſecundum naturam: diſcipulo-
rum autem pater, ſecundum gratiam. Deus autem Filij eſt Pater, propter carnem,
pater uero propter ſempiternitatem & incompræhenſibilitatem generationis &
ingenuitatis ipſius, quia in ueritate eſt ipſius pater, qui genuit ipſum ſine tempore
& ſine principio ſecundum deitatem. Deum autem ſuum dicere oportebat, pro-
pter eam quam noſtri cauſa fecit diſpenſationem, uerbum ſemper exiſtẽs apud pa-
trem, genitum ſine principio. in carne uero ex Maria in extremis diebus genitum
ſecundum carnem, ex Maria autem eadem ſancta uirgine per Spiritum ſanctum.
Conſiderent itaq; profunditates tractationis Dei, & ne conuertant gratiam in in-
gratitudinem, gloriæ priuationem reputantes in inenarrabilem ac comprehenſibi
» lem Dei naturam, ſalutem in nos collatam. At inquiunt, de Deo ſcriptum eſt, Non
» eſuriet, neq; ſitiet, neq; eſt perſcrutatio ſapientiæ ipſius: De filio uero, quod eſurijt
» in deſerto in tentatione. Et dicit Scriptura, Deus noſter nõ fatigabitur: Dominus
» autem IESVS fatigatus eſt in itinere. Et, Non dormitabit neq; dormiet qui cuſto-
dit Iſraël: dormiuit autem, inquit, Dominus in naue. O uanæ ſuſpiciones eorum

Affectus humani in Chriſto.

qui talia cogitant. Non enim ſolum noſtra onera ſuſcepit ſanctum Verbum, ubi
propter nos uenit, ſed etiam ſub contactum uenit, & carnẽ accepit, & homo inuen
tus eſt, & à ſcribis compræhenſus eſt, & dorſum flagris præbuit. & faciem meam
» non auerti à turpitudine inſpuitionum. Sed & fleuit, uelut in Euangelio ſecundũ

Fleuiſſe IESVM ex Luca ab orthodoxis exemptũ fuit, at hodie habetur.

Lucam habetur in incorrectis exemplaribus, & utitur eo teſtimonio ſanctus Ire-
næus in opere contra hæreſes, aduerſus eos qui CHRISTVM in apparentia ap-
paruiſſe dicunt. Verum orthodoxi ſuſtulerunt uerbum, timentes & non intelligẽ
tes ipſius finem ac uim, & robur. Et conſtitutus in anxietate ſudauit, & fuit ſu-
dor ipſius uelut guttæ ſanguinis, & conſpectus eſt Angelus confortans ipſum.
» Et non hoc ſolum, ſed etiã ſicut homo interrogat, Vbi poſuiſtis Lazarum? & de
» laborante ex ſanguinis profluuio, Quis me attigit? & de quærentibus ipſum, quẽ
» quæritis? Sed & diſcipulos uelut homo interrogat, Quem dicunt me homines eſ-
» ſe Filium illum hominis? Sed &, Quot panes habetis uobiſcũ, dixit. Et fatigatus
» ex itinere ſedit ad puteum in Samaria. Et, Puer creſcebat & confortabatur Spiri-
» tu. &, Proficiebat ætate ac ſapientia IESVS. Sed & priuſquam noſſet Puer uocare
» Patrem aut matrem, capiet uim Damaſci, & ſpolia Samariæ, qui ſapientia eſt & do
» cet homines cognitionem, & plantauit aurem homini, & articulatam fecit loquelã
» filijs hominum, & fecit linguam claram ægrè loquentium. Talia omnia ſuſtinuit
pro nobis, quo omni conſequentia incarnationis propter nos diſpenſatæ cuſtodi-
ta, characterem ueritatis non diſperderet. At ut ne teſtimonia quæ adduximus, ue

Scripturæ locorum aliquot interpretatio.

lut à perſona aduerſarij contra ueritatem oppoſita, ex Diuinis Scripturis collecta,
male uero ab ipſis intellecta, ita ſinamus citra interpretationem, dicam uniuſcuiuſ-
que ſententiam & uim in ipſo ſitam, ob quã cauſam uelut iuxta humanos affectus
dictum eſt. Et rurſus dicemus multa de hoc, Deus meus & Deus ueſter: quum di
xerimus iam, ut quiſq; mente prædictus cognoſcat ex ipſa conſequentia rectè di-
ctum eſſe. Et, Homo eſt, & quis cognoſcet ipſum? In eodem duo oſtendit Diuina
Scriptura, uiſibile & inuiſibile. Et propter uiſibile quidem, meritò Deus meus di-
ctum eſſe, propter inuiſibile uero, Pater meus dictum eſſe, ita ut neutra locutio ad-
uerſetur Verbo. Quomodo enim, ſi erat homo non cognoſcebatur? Si uero non
erat homo, quomodo homo dicit? Quiſquis enim ex hominibus naſcit, omnino
ab hominibus cognoſcitur, à genitrice, à cognatis, à familiaribus, à uicinis, à contu-
bernalibus aut conciuibus; & impoſſibile eſt hoc impleri, in nudo homine. Im-
pletur

pletur autem in Deo Verbo ac Filio Dei , in eo quod dicit, Homo eſt in ueritate:
Quis uero cognoſcet ipſum, quoniam Deus eſt, eo quod participat , & homo &
Deus eſt, ignotus hominibus propter incompræhenſibilitatem ? Homo uero ex
Maria in ueritate, citra ſemen uiri genitus. Et uirgo in utero habebit: Futurũ enim
ex tempore prædicauit propheta, & uirgo in utero habebit, futurum enim eſt, Pa
riet filium. Si itaq; uirgo eſt, non ex uiro eſt conceptus diſpenſatio: eo quod ante
hoc tempus dictum eſt ad Achaz, Pete tibi ipſi ſignum in profundũ aut in altum.
Ille uero humiliter ſe gerens, non petam , neq; tentabo Dominum Deum meum,
inquit: recuſans petere ſignum. Statim autem eo quod non petiuerat ipſe ſignum,
duo largitur Deus qui magna munera hominibus donat. Ab alto, uerbũ propria
uoluntate, & ipſius Verbi propria uoluntate, mittens : à profundo uero, carnem
propria bona uoluntate cum ipſo Verbo diſpenſans. Dicit enim poſtea, & uoca-
bunt nomen ipſius Emanuel : non enim dixit uocabo, ſed uocabunt. Hominibus
enim reuelabatur Deus apud ipſos ignotus, ſed non recenter accipit nomen . Non
enim dixit uocabo nomen ipſius Emanuel, ſed uocabunt. Cæterum factus ex mu-
liere, quemadmodum ſupra à me declaratum eſt, quo in uoce, ex muliere, impleret̃
uox, factus: Verbum uero ſempiternũ omnibus clare demonſtraretur. Sed & nõ
ſitiet, de Deo : de filio uero quod eſuriit & ſitiit: neceſſariò nobis diſpenſatum eſt.
Quomodo enim reperiat̃ diſpenſatio in ueritate exiſtẽs, ſi nõ haberet neceſſariam
incarnationis cõſuetudinem ? In hoc demonſtrauit nobis omniũ quæſtionũ ab hę
reticis ꝓpoſitarum ſolutiones. Statim enim ſoluit opinionem Manichæorũ, in eo
enim quod dicit ipſum edere ac bibere, carnẽ ueram oſtendit. Soluit Lucianiſtarũ
propoſitũ, & Arii facultatem ac uires. Lucianus enim & omnes Lucianiſtæ negãt
Filiũ Dei animam accepiſſe, carnem autẽ ſolum dicunt habuiſſe: quo uidelicet at-
tribuãt Deo uerbo humanã affectionem, ſitim, famẽ, fatigationem, fletum, triſticiã,
ꝑturbationem, & quæcunq; in aduentu ipſius in carne habent̃. Stolidum autẽ eſt
hæc ad deitatẽ Filii Dei referre. At inquiũt caro per ſeipſam exiſtẽs, neq; edit neq;
bibit, neq; fatigatur, neq; alia facit. & ego aſſentior carnem per ſeipſam non habe-
re hæc. Habuit autem omnem diſpẽſationem Verbum ipſum quum uenit, & car-
nem & animã, & quæcunq; ſunt in homine. Animæ uero & carnis erant partes, fa
mes & fatigatio, ſitis, triſticia, & alia. Lachrymatur enim ut redarguat errorem Ma
nichæi, quoniam non in apparentia corpus indutus erat, ſed in ueritate. Sitit autẽ
ut oſtendat non ſolum carnem ſe habere, ſed etiam animã. Non enim deitas ipſius
alicubi ſitiuit, ſed anima ſitiuit & fatigatus eſt ab itinere, propter carnis & animę cõ
ſequentiam. Quod autem corpus & animam habens uenit uerbum, perſuadeant
ipſos Diuinæ ſcripturæ ueteris ac noui Teſtamenti. Statim enim Dauid de ipſo di
cit, & Petrus Dauidi concinit, Non ſines animam meam in inferno, neq; dabis ut
ſanctus tuus uideat corruptionem: Quo compoſitio dominici hominis intelliga-
tur, & clare de hoc cognitio nobis contingat: quo confirmet animam cum Deita-
te per triduum depoſitam fuiſſe: quo carnem ſanctam oſtendat, & Deitatem cum
anima , ita ut non contineretur in inferno , myſterium perfeciſſe. Habet enim
alicubi etiam aliud teſtimonium , ſic dicens , Inter mortuos liber . Liber ſig-
nificat, infernum non obtinuiſſe in ipſum imperium , uerum propria uolun-
tate ad infernum deſcendiſſe ipſum unà cum anima . Dicit autem Petrus ,
Eo quod non erat poſſibile , teneri ipſum ab ipſo , hoc eſt ab inferno . Sed &
ipſe Saluator dicit , Poteſtatem habeo ſumendi animam meam , & deponendi
ipſam . Et, Ego ſum Paſtor bonus, qui ponit animam pro ouibus . Et, Ani-
ma mea turbata eſt, inquit , & Quid dicam ? uelut in ambiguitate dicens, Quid
dicam ? Pater , ſerua me ex hac hora , ſed propterea ueni in horam hanc :

quo oſtendat, quod uoluntaria ipſius deitas ad hoc uenit. Verum turbata eſt: quo ſpecies ueritatis aduentus ipſius in carne non turbaretur. Non enim apparentia erat aduentus ipſius in carne: ſed inſtar magni Regis bellum gerentis aduerſus inferiorem, & noſcentis quod inimicus eius, ſi uiderit ipſum in potentia uenientem ac multo robore, recuſabit, & uertetur ad fugam, & multas ſubditorum regiones diſſipabit: & propterea ex propria ſapientia prætextus fingentis, & terga dantis ac fugientis, donec inimicus audacia ſumpta expetat regem, uelut timidum & impotentem, & perſequatur ipſum. Rex uero conuerſus derepente cum ſua potentia totum ſubditum capiet infirmum & aduerſarium. Sic etiam Dominus noſter non timuit mortem, qui antequam ueniret ad hoc, ut pateretur, ſignificauit in itinere, quod filius hominis, futurum eſſet, ut traderetur, & crucifigeretur, & tertia die reſurgeret: & quum Petrus diceret, Propitius ſis Domine, nequaquam erit tibi hoc, increpauit ipſum dicens, Abi retro me Satana, quia non ſapis ea quæ ſunt Dei, ſed quæ ſunt hominum. Qui igitur hic prædixit, & propter hoc ipſum uenit, quomodo poſtea precatur, ut tranſeat poculum, ne bibat? Qui ante mortem dixit de morte, uel ob hoc ipſum ne depræhenderetur mendax, non potuit precari ut tranſiret poculum. Sed prouocat per hũc modum aduerſarium, quo illo opinante timere Saluatorem mortem, inducat ipſi mortẽ, ad ſalutem morientibus, per diſpẽſationem. Sed etiamſi audiueris quod mortuus eſt Dominus, noſce paſſionem mortis, quo completa eſt. Interpretatur enim tibi princeps Apoſtolorum Petrus mortis ipſius argumentum, dicens, Mortificatus carne, uiuificatus autem Spiritu. Nam deitas ipſius quæ ſuſcepit ut in carne pateretur, paſſionis expers eſt, & paſſionis exors erat, & à paſſione illæſa permanſit, non mutata paſſionis alienitate, necꝫ inutili facta ſempiternitate. Si uero rurſus dixerint illi uanæ gloriæ cupidi, non poteris per talia uerba nobis perſuadere, CHRISTVM animam habuiſſe. Inuenimus enim ſupra in Diuinis Scripturis, quod dicit Eſaias ex perſona Dei & Patris de unigenito, Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum eſt, quem dilexit anima mea. Quid intelligemus de Patre, animam accepiſſe in ſeipſo, aut animam habere? Quis uero delirans hoc cogitabit de Patre? Quid igitur dicunt? figurate uidelicet uerbum dictum eſſe. Si itaque de Patre figurate dictum eſſe dicũt, ergo etiam de Filio idem accipere oportet. Etiamſi enim dicat, Anima mea turbata eſt: & poteſtatem habeo dandi animam meam & accipiendi ipſam: non habuit, inquiunt, animam, ſed figuratè dictum eſt. Et uidetur ſyllogiſtica ac ſophiſtica ipſorum aliquid dicere, quum ueritas ipſa per ſe conſiſtat ex multis ſignis. A ſpecie enim accipitur omnis figura & tropus. Et in Patre quidem non audendum eſt, eo quod neque carnem geſtauit. Quum autem confiteantur Lucianiſtæ ſiue Ariani de carne, non eſt ambiguitas. At inquiunt, Verbum caro factum eſt, dixit, & non dixit, Verbum, caro & anima factum eſt. Cæterum aduerſum ineruditam ipſorum contradictionem etiam ego dico, quod formauit Deus hominem, limo accepto à terra. Verum in uoce, Formauit, omnia compræhendit: & in eo quod dixit, Verbum caro factum eſt, omnia complectitur. Nam iuxta eandem rationem ex aduerſo nos inferimus, dicentes, Ecce dicit, Formauit Deus hominem: & non dixit, Fecit ipſi hepar aut pulmonem, aut cor, aut uenas, aut neruos, aut alia quæ ſunt in corpore: per hoc intelligimus unum quid eſſe ex toto fabrefactum hominẽ ipſum, eo quod non particulatim compoſitionem totius animalis Scriptura explicat. Nonne omnino res ſe ſic habet? Sicut igitur ab una ſpecie tota cõprẹhendit, ita ab ipſa carne animam accepiſſe Saluatorem, manifeſtum eſt. Si itacꝫ animam accepit & corpus, uelut demonſtratum eſt, ergo non deitas erat imminuta ab eſſentia

Patris,

Simile.

Tranſeat à me poculum, quomodo accipiendum.

Troporum ratio.

Patris, ita ut in affectionibus fuiſſet conſtituta, quo ſitiret, & fatigaretur, & eſuriret, & quæcunq; homini neceſſaria ſunt faceret: quoniam non fatigabitur neque eſt perſcrutatio ſapientiæ ipſius. At Saluator Verbum quod ex ſupernis deſcendit, fatigatus fuiſſe reperitur: & non propterea non eſt ex eſſentia patris. non enim ſuperne fatigatus eſt, ſed in carne. Oportebat enim carnem fatigari, ut ne in apparentia putaretur, ſed in ueritate. Et alia quæ eiuſmodi uim habent, dormitare & dormire, hominis ſunt indicia, & tactui ſubiectum eſſe: accepit enim hæc, & homo inuentus eſt. Inuenimus Meſſiam de quo ſcripſit Moſes. Qui uero inuenerunt ipſum, per compræhenſibilem naturam inuenerunt, hoc eſt incarnatum. nam in incompræhenſibilitate inuentus non fuiſſet. Quapropter à ſcribis compræhenditur, & dorſum ſuum præbuit flagris, & faciem ſuam non auertit à turpitudine inſpuitionum, fleuit, & quæcunq; alia de ipſo dicuntur. Quis uero potuiſſet Deum Verbum in cœlo flagris cædere, aut alapis uerberare, aut conſpuere talem inenarrabilem & compræhenſibilem? Si uero hæc paſſum eſt paſſionis exors Dei Verbum, ergo paſſio corporea eſt, extra ipſius à paſſione alienitatem, & rurſus non extra, propterea quod ipſi ſic complacuit, & quidem quum ipſe non ſit paſſus, paſſionem in ſeipſum reputat. Et quemadmodum macula in ueſte, corpus geſtantis non contingit, uerum macula ueſtis geſtanti imputatur, ſic Deus paſſus eſt in carne, deitate ipſius nihil læſa, uerum paſſio carnis à deitate geſtatæ relata eſt ad Deitatem, quo in deitate ſalus nobis contingeret. Recordor autem dictum Euangelij ſecundum Lucam, & non uolo omittere quo minus id ipſum interpreter quod ſcriptum eſt, In anxietate conſtitutus ſudauit, & erat ſudor eius, ſicut guttæ ſanguinis. apparuit autem Angelus Domini confortans ipſum. At profundiora dicta, uelut appellare ſolemus, & neceſſaria, hi qui uim non intelligunt ſubuertũt, ſimulq; ſeipſos per maliciam pro bonis. nihil enim hac re periculoſius eſt. In eo quod dicit, Fuit in anxietate: Dominicum hominem uerum hominem exiſtẽtem oſtendit. Et ut oſtendat quod uerus erat homo, & quod non à deitate anxietas illa cõtigit, dicit, Sudauit & ſudor ipſius erat ſicut guttæ ſanguinis: corporea eſt ſpecies, & non ſpiritualis. Viſus eſt autem Angelus Domini confortans ipſum: non quod confortatione angeli opus habebat, qui maior angelis eſt, cui flectit ſe omne genu cœleſtium, terreſtrium, ac infernorum, ut qui ſemper eſt Deus Verbum, & ſemper eſt apud Patrem, & ex ipſo genitus eſt, ſed ut impleretur illud in cantico magno Moſis in deſerto compoſito, in quo dixit, Adorabunt ipſum omnes Filij Dei, & confortent ipſum Angeli Dei. Confortent ipſum dixit, non quod exhibeant ipſi robur, ſed quoniam inualuit glorificatio ut in his glorificet Deum: quum angeli & ſpiritualia animalia ſuperne clament ac dicant, Tua & potentia, tuum eſt imperium, tuum eſt robur: In hoc oſtendunt adorationem & confortationem, hoc eſt, quod dant ipſi proprium fortitudinis robur. Sic etiam angelus uiſus eſt coram diſcipulis adorans ſuum Dominum, non ignorans excellentiam benignæ ipſius erga homines diſpenſationis, uerum admirans tantam in ipſo eſſe manſuetudinem, quæ diabolum ſuperauit, quæ aculeum mortis contriuit, quæ de principatibus ac poteſtatibus triumphauit, quæ peccatum confregit. Et propter excellentiam admirationis in glorificatione, Angelus adorans dixit, Tua eſt fortitudo Domine. Tu enim præualuiſti contra mortem & infernum, & contra diabolum, ut contriueris aculeum ipſius, & expuleris ab humana natura. Porrò quum rurſus dicit, Vbi poſuiſtis Lazarum? iuxta humanos affectus dicit. Et de laborante ex ſanguinis profluuio, Quis me tetigit? aut Quem quæritis? aut Quem dicunt me homines eſſe, Filium illum hominis? aut Puer creſcebat, & confortabatur Spiritu: aut Proficiebat ætate & ſapientia: aut

Paſſionis CHRISTI ratio.

priuſquam

priuſquam noſſet puer uocare Patrem aut matrem. Non uides ex ipſa tractatione
excellentiam cognitionis, quod ex carne & humana natura ſunt narrationes? Quę
cunqꝫ enim in ueteri Teſtamento ex perſona Dei & Patris ſubdeſcendunt, & ad
perſuaſionem hominum ignota ſunt, non autem ignota Deo exiſtunt: ea Verbũ
„ ubi uenit impleuit, ut impleret id quod dictum eſt, Pater meus uſqꝫ nũc operatur,
Lazari hiſtoria. & ego operor. Vbi poſuiſtis Lazarum, interrogabat quum prope locũ eſſet. Ante
quàm uero ueniſſet ad locum, à nemine audiuit, & dixit diſcipulis ſuis, Lazarus
amicus noſter dormit. Qui itaqꝫ tanto itinere diſtans à loco, nouerat, quod mortu
us eſſet Lazarus, is præſens in loco ignorabat? Nequaqꝫ, uerum uolebat oſtende-
re quod hæc omnia faciebat, & nondum quiſquam perfecte ipſi credebat, quo de-
clararet ſuę erga nos indulgentiæ inſignem benignitatẽ. Oportebat enim illas non
dicere, quatriduanus eſt iam olet, neqꝫ abire ac demonſtrare: ſed dicere, omnia no
uiſti, & ſi uoles uiuet. Quapropter etiam lachrymatus eſt, ob hominum obſtinatã
duriciam. Non itaqꝫ ignorans interrogabat, ſed tentans redarguit ipſos & benig-
ne eos tractat. Et qs me tetigit, dicit, non quod non noſſet quis ipſum attigiſſet, ſed
ut ne per ſeipſum diceret miraculũ quod edebat, uerum ut illa, ubi audiiſſet accur-
reret, & diceret beneficium in ſe collatum, & ubi confeſſionẽ feciſſet, audiret, fides
tua te ſeruauit: quo etiam alios inhortaretur ad credendum, ut ſanarentur. Dicit
autem, quem me dicunt eſſe homines filium illum hominis? uelut etiam in ueteri
Teſtamento, ex perſona Patris dicit, Adam ubi es? Nouerat autem ipſum ubi eſ-
ſet. Quapropter etiam redarguit ipſum poſtea dicens, Ex ligno comediſti. Et ad
Cain, ubi eſt Abel frater tuus? & non ignorans interrogabat. Dicit enim, Maledi
ctus tu ſuper terram, quę aperuit os ſuum ut ſuſciperet ſanguinem fratris tui de ma
nu tua. ecce enim ſanguis ipſius clamat ad me. Non itaque ignorabat qui dicit, San
guis clamat: uerum ut daret ipſi locum ad pœnitentiam & excuſationem, ideo in-
terrogabat. At uero rurſus conuertuntur ad imperitiæ contentionem, & dicunt
ipſius Filii eſſe has uoces, in ueteri Teſtamẽto. Statim autem redarguitur ipſorum
ſtudiũ. Qui enim dixit ad Moſem, Quid hoc quod eſt in manu tua, ipſe dixit, Ego
" ſum qui ſum. Et dicit Dominus ad Sadducæos de reſurrectione narrans, Quod
" autem reſurgunt mortui dixit Deus, Ego Deus Abraam, & Deus Iſaac, & Deus
" Iacob. Deus igitur uiuentium, & non mortuorum. Et multa rurſus oſtendere poſ
ſim, quæ ex perſona Patris in ueteri Teſtamento dicta ſunt, imò etiam ſæpe ex per
ſona Filii, & rurſus ex perſona Spiritus ſancti. Et, Vbi eſt Sara uxor tua, dixit ad
Abraam is qui uenit ex ſupernis cum duobus angelis Filiis Dei. Si enim ignoraſ-
ſet ubi eſſet, non utiqꝫ dixiſſet, Riſit igitur Sara quæ intus erat. & uult ſic oſtendere
Saræ caſtitas. ipſius caſtitatem, quæ exemplum eſt eorum quæ in ueritate pietatem exercere uo-
lunt: quo ubi ſuſceperint peregrinos, propriis quidem laboribus inſeruiant, ue-
rum propter uerecundiam & caſtitatem, faciem ſuam uiris ne oſtendant. Illa enim
beata omnia compoſuit ac conſtruxit, & quum hoc faceret, in facie angelorum nõ
conſpecta eſt, poſterioribus ſæculis reuerentiæ exemplar proponens. Sed & ut
oſtenderet, qui præſens erat quis eſſet, nomen uxoris uocabat, hoſpitio exceptus
ad horam, & quod neque nominis ipſius oblitus eſſet, neque figmenti, neque cogi
" tationis hominis. Quem me dicunt, inquit, eſſe homines filium illum hominis? &
filium quidem hominis confitens declarat, ut ne de inuiſibili ipſum interrogare pu
tent. Illi uero dicunt, Heliam & Hieremiam, & Ioannem. Vos autem quem me di-
citis? Tu es CHRISTVS Filius Dei uiuentis, inquit: & ſtatim ipſum beatũ prædi
cat. Nõ enim ignorans interrogabat, ſed oſtẽdere uolens, quod patris eſt doctrina
quæ filiũ eccleſiæ uerum prædicat: quo cogeretẽ Petrus dicere quæ à Patre edoctus
" erat. Et ne mireris ſi dicit, Per me ingrediuntur ad Patrem, & ne abalienatum à
Patris

Patris eſſentia opineris. Ipſe enim rurſus docet, Nemo uenit ad Patrem, niſi pater ipſum traxerit. Sicut igitur Pater mittit ad Filium, ita & Filius infert ad Patrem: quo oſtendat unam & eandem eſſe deitatem. At illud, Proficiebat ætate & ſapientia. Si eſt ſapientia Dei, non opus habet ſapientia. Verum quoniam euacuauit ſeipſum forma ſerui aſſumpta: non plenitudo imminuta eſt, ſed ut oſtēderet à cœlo tranſeuacuatum in humanam naturam, hoc eſt in officinam Mariæ. Vngentum enim euacuatum nomen tibi eſt, inquit: non dixit effuſum, ſed euacuatum de cœlo in terram, quo à terra in Mariam, & à Maria caro fiens conciperetur. In Bethleem enim gignitur, à Bethleem tranſit ad Nazareth, à Nazareth in Capernaum, à Capernaum in Hieruſalem, & mare, dum uadit ſuper aquas, & ad partes Tyri & Nain, & in Iudæam & Hiericho, & ad Bethphage, & Bethaniam, in Hieruſalemq; ac templum, & montem oliuarum, & Gethſemani, & ad domū Caiphæ, & ad prætorium, & ad Herodem, ad locum Golgotha, ad monumentum, & uſq; ad infernum, ad terram rurſus poſt reſurrectionem, & ad cœlos. Vngentum enim euacuatum à uaſe in uas, omnia uaſa ungentum redolere facit. Et CHRISTI aduētus è cœlo, totam terram ſacrificauit, eos qui ipſum ſuſcipiunt in ueritate. Hic eſt mons qui eſt, uelut in Daniele habetur, & mons magnus: lapis ſectus ſine manibus, ſine ſemine uiri, inſinuans id quod maius eſt, rurſus paruus inuentus. Lapis rurſus recipiens magnitudinem, & fiens rurſus mons magnus: Et mons non eſt in loco, ſed implet totum orbem terrarum. Hic qui eſt ſapientia, et factus eſt homo, extendens uirtutem ſuam ſuper mūdum, ut orbem terrarum gratia impleret, proficiebat ætate & ſapientia. Nam qui eſt ſapientia Patris, & docet homines loqui, & articulat hominibus linguam, & plantauit aurem audientibus, quomodo non nouerat uocare patrem aut matrem, & capiet uim ac poteſtatem Damaſci, ac ſpolia Samariæ, & cætera? At quoniam genitus ex utero, ſi ſtatim loquens idq; pure oſtenſus fuiſſet, & uelut pueritiam egreſſus aliquis uerba faciens: imaginatio ſanè putata fuiſſet, & non uera, aut potius in apparentia, ipſius conceptio: propterea expectat aliquid ætatis, ut ne conſequentiæ ueritatem diſſiparet. Cæterum rurſus alias uanas uenantur opiniones, quas diuinis ſermonibus implicent, eaſq; contrarias excogitant, et dicunt, Quomodo igitur ſcriptum eſt? Suſcipite pontificem confeſſionis noſtræ, qui fidelis eſt ei qui fecit ipſum, & notum ſit uobis tota domus Iſraël, quod hunc IESVM, quē uos crucifixiſtis, Dominum & CHRISTVM ipſum Deus fecit. Et magna me ſubit admiratio, quomodo hi qui conſequentias contingūt, eam quæ in ipſis declaratur, uim ignorant. Nam quod dicit, Suſcipite pontificem qui fidelis eſt ei qui fecit ipſum, non de deitate dictum eſt. Deus enim uenit, & omnia declarant nobis diuinæ ſcripturæ. Nihil enim eſt in ipſis obliquum aut diſtortum, uerum omnia coram expoſita intelligentibus, & recta his qui inueniunt cognitionem. Accipite enim, inquit, eruditionem & non argentum. Si enim non accepit quis eruditionem à Deo, hoc eſt fidem ueritatis, obliqua ipſi ſunt omnia & diſtorta, quæ intelligentibus & inuenientibus cognitionem recta ſunt, & extra omnem calumniam poſita. Quo uero ipſos redarguat Apoſtolus, dicit, Omnis enim pontifex qui ex hominibus aſſumitur, propter homines conſtituitur, ut offerat dona & uictimas. Quapropter etiam ipſe unigenitus, quandoquidem ipſe uenit ut propter homines naſceretur, accepit ex nobis carnem, quo propter nos, ex nobis oblatio proprio Patri Deo factus, diſcipulos fratres uocaret. Vbi igitur id factum impletur? non alibi quàm à pontifice. Suſcipite enim, inquit, pontificem qui fidelis eſt ei qui fecit ipſum. Quo uero etiam exemplo ampliore utar, interrogauerit quis regem de proprio illius filio, & audacia ſumpta dicet ad ipſum, Quis eſt hic? Vbi uero audiuit ex patre iuſtam confeſſionem, filius meus eſt: rurſus

Proficiebat ſapientia quomodo accipiendum.

Vngentum euacuatum.

Pontifex CHRISTVS quomodo dicatur.

dixerit

dixerit, filius tuus ſecundum naturam? & ubi rex dixit, etiam: rurſus inducetis
qui interrogat, cur igitur ipſum feciſti? & dicet omnino ille, Regem ipſum feci. Er-
go quum dignitatem dixerit, ingenuitatem negauit? quum ſecundum dixerit, pri
marium aboleuit? Nequaquam. Sic igitur etiam Deus & pater genuit filium ſine
principio, & in carne impletum eſt, quod pontificem ipſum fecit. At inquiunt, ſcri
» ptum eſt, Dominus creauit me principium uiarum ipſius in opera ipſius. Et pri-
mum quidem ignorant illi uanæ gloriæ cupidi ipſum nomẽ libri. Liber enim, Pro
uerbia Solomonis appellatur. Quicquid autẽ prouerbialiter dicitur, non idem eſt

Prouerbiorũ ac parabolarũ ratio.

quod ſermonis uis ac facultas. Ecce enim in parabolis loquutus eſt Dominus no-
ſter IESVS CHRISTVS. Et uidemus parabolas non ſic ſe habere ad propoſitũ no
ſtrum. Simile eſt enim, inquit, regnum cœlorum grano ſinapis. Et ſi iuxta noſtrã
mentem uoluerimus ratiocinari ex patre uidelicet, regnum cœlorum amplitudo
eſt, aut locus, ſi modo locum dicere conuenit, in quo regno eſt rex Deus & Pater,
& Deus Verbum & Filius Dei, & Spiritus ſanctus Dei, angeliq́ ac archãgeli, ex-
ercitus ſpirituales, Abraã & Iſaac & Iacob, & omnes iuſti: ubi itaq́ tot res in gra-
no ſinapis compræhendentur? Verum figura ſermonis per ænigma dicitur. Ergo
non idem eſt quod prouerbialiter dicitur. Sed & mulieri ſimile eſt regnum cœlo-
rum, quæ habuit decem drachmas, & perdidit unam, & accendit lucernam, & in-
uenit ipſam: ſed & ſagenæ miſſæ in mare, & ſemini ſeminato in terram. Hæc au-
tem omnia per ænigma, & non idem ſunt quod ſermonis uis præ ſe fert. Et non ue
re nouimus an prouerbiorum ſcriptor Solomõ, de Filio Dei hęc uerba dixit, Eſt
» enim ſapientia, & ſapientia. Solet igitur Apoſtolus dicere, Nõ nouit mundus per

Sapientiæ uocabulum.

ſapientiam Dei Deum. Et, Stultam fecit Deus ſapientiam mundi. Et rurſus dicit,
Non in ſapientia carnali, ſed uirtute Dei. Et Solomon ſapientiam uocare ſolet di-
» cens, Amaui pulchritudinem ipſius, & ſponſam duxit mihiipſi. Et Iob ſapientiam
» nouit ac dicit, Sapientia autem unde inuenta eſt? qualis uero eſt prudentiæ locus?
» Et, Sapientia pauperis annihilata eſt, & ipſe eſt ſapientiæ corrector. Et, Sapientia
patris unigenitus. Quid igitur dicimus? Si ſapientia pater eſt, & filius iuxta illorũ
ſententiam progreſſus eſt ex ipſo, Verbum & Deus exiſtens, & ſapientia exiſtẽs:
ergo pater deſtitutus eſt ſapientia in ſeipſo, Deo ſolo ſapiente inuiſibili. Atq́ hæc
omnia ſunt incompræhenſibilia & immenſa hominibus. Quomodo igitur dedit
Deus ſapientiam Solomoni, & repleuit ſapientia ipſum Beſeleel, & ſapientes ho
mines occultant turpitudinem? Et multa de ſapientia dici poſſunt. Verum illa ſa-
pientia patris unius ſpeciei eſt, non habens aliam comparationem quæ ipſi oppo-
natur. Attamen an de ipſa ſit ſermo ille dictus, neq́ affirmo, neq́ denego, Deo au-
tem permitto ut hoc ſciat. Video tamen ea, quę dicuntur uiolenter inter ſe oppoſi-
» ta. Creauit enim, dicit, principium uiarum ipſius in opera ipſius, ante ſæcula fun-

Solomonis locus expenſus.

dauit me, ante omnes colles gignit me. Quomodo igitur, quod gignitur, fundatr?
Quomodo id quod creatur gignitur? Si enim creatum eſt, non eſt genitum. Nos
enim ea quæ gignimus, non creamus: & quæ creamus, ea non gignimus. Sumus
enim creati, & quæ à nobis gignuntur, creata ſunt. In Deo autem increato, genimẽ
ſiue genitura non eſt creata. Si enim genuit, non creauit. Si uero poſtq́ creauit, rur
ſus genuit, quomodo quod prius creatum eſt, poſtea gignitur? Si itaq́ de ipſo hęc
dicta ſunt, in diſpenſatione in carne implentur. Et propterea uiciniora primum di
cit, & antiquiora poſtea narrat. Perſuadere enim homines propinquiſſimos uo-
lens, à carne incipit. Principium enim uiarum iuſticiæ Euangelij, nobis Verbum
caro in Maria factũ eſt, animaq́ in ipſius carne fundata eſt: quo ſuperiora poſtea
oſtendat, dicimus autem, ex ſinibus paternis è cœlis perueniſſe in terram. Nam ue-
nit nobis poſtea omnem diſpenſationem perficiẽs. Non igitur creatũ eſt uerbum:

Abſit,

Abſit, et nihil nobis utiqꝫ ingenerauerit Diuina Scriptura in nulla penitus re. Sed & ex natura apud interpretes non ſic edita eſt locutio hæc. Aquila enim dicit, Dominus acquiſiuit me: quandoquidem in Hebraico dicit, Adonai Canai: id quod hoc ſignificat quod diximus. Et nos iuxta conſuetudinem de natis dicimus, acquiſiuit liberos. At neqꝫ ſic uim interpretationis obſignauit. nam Adonai Canai, etiã ſic interpretari potes, Dominus excudit me. Et propterea Petrus clare pronunciat dicens, hunc IESVM quem uos crucifixiſtis: non dixit, illum ex ſupernis Deũ Verbum: ſed hunc exiſtentem carnem, quæ cum Verbo ex ſupernis in utero Mariæ compræhenſa eſt & concepta: hunc autem, dictum propter Dominicum ex Maria hominem. In hoc enim & mortificatio impletur, ſicut dicit Petrus, Mortificatus carne, uiuificatus autem ſpiritu. Et rurſus, CHRISTO igitur pro nobis paſſo in carne. Et rurſus, Ex quibus CHRISTVS, quãtum ad carnem attinet, uelut dicit Paulus. Et ipſe Saluator dixit in Euangelio, Nunc autem me quæritis occidere, hominem qui ueritatem dixi uobis. Et, Audiui ex patre: quo oſtenderet paſſionem ex humana natura, ſeipſum uero ſcire naturalem Filium Patris ex ſupernis. Concinit autem huic ſermoni ſanctus Apoſtolus Paulus dicẽs, Vnus Deus, unus etiam mediator Dei & hominum, homo IESVS CHRISTVS. Qui non rapinam arbitratus eſt eſſe, quod eſſet ęqualis Deo, ſed ſeipſum inaniuit, forma ſerui aſſumpta. Vides quod hominem ipſum pronunciauit, ſed non nudum. Mediator enim Dei & hominum eſt, quoniam in medio utrorumqꝫ eſt, ad Patrem quidem ſuum Deus exiſtens natura genuinus genitus: ad homines uero, homo naturalis, genuinus ex Maria, citra ſemen uiri genitus. Sic enim eſt mediator Dei & hominũ, Deus exiſtens & homo factus, non mutatus naturam, ſed ſecundum utraqꝫ ad ambo medius exiſtens. At rurſus indoctè dicunt. Vides quod non rapinam arbitratus eſt eſſe, quod eſſet æqualis Deo? Et neqꝫ uocabulum intelligunt illi contentioſi. Non enim dixit, Non uoluit fieri æqualis Deo per rapinam: ſed non rapinam arbitratus eſt, quod eſſet æqualis Deo: quod Dei eſſet natura, quod erat. Si enim nõ erat, quomodo formam ſerui aſſumpſit? Et quod recens erat ſignificauit, & ex hoc excellentiam admirans oſtendit, quanqꝫ eſſet æqualis Deo, ſeipſum inaniuit forma ſerui aſſumpta: non ut quod liberum erat in ſeruitutem redigeret, ſed ut in forma quam aſſumpſit, obedientes ſeruos liberaret. Et teſtantur Iudæi, quod non uerebatur neqꝫ dubitabat dicere, quod æqualis eſſet Deo: ſed etiam confidentius ſic oſtendebat, dum dicebat, Si non dixero, ero ſicut uos mendax. Et propterea dicũt ad ipſum, propter bonum opus non occidemus te, ſed quod quum homo ſis, teipſum facis æqualẽ Deo. At inquiunt, ſi debemus figurata ipſius confiteri, & multa figurata dixit ſcriptura: etiam non oportet negare quæ per ænigmata in ipſum dicta ſunt. Nam & oſtium appellatus eſt, & lapis, & columna, & nubes, & leo, & ouis, & lucerna, & fax, & Sol, & angelus, & uermis, & petra, & lapis angularis, & uia, & taurus, & uitulus, & alijs huiuſcemodi uidelicet nominibus. Et nos non negamus quæ in ipſo ænigmaticè ſunt impleta, nouimus autẽ ob quam cauſam hæc ſcripta ſunt. Via quidem, eo quod per ipſum uadimus ad regnum, ad ipſum & ad patrem. Oſtium uero, quia per ipſum ingredimur. Columna, quia ipſæ eſt noſtræ fidei fundamentum. Petra, propter immutabilitatem. Lapis, propter fundamentum. Sol iuſticiæ, qui noſtras tenebricoſas mentes illuſtrat. Deinde dicunt, Quoniam ſcriptum eſt de ipſo, quod creatura eſt, confiteri oportet etiam ſcripturã. Ecce & ego recenſui partem quandam uſuum ac utilitatum, per ænigmata ipſius in nos impletam. Dicant nobis, in eo quod dicunt ipſum creaturam, quid cõmodat? Oſtium merito dictus eſt figuratè, ut fiat nobis introitus & utilitas: & uia ut per ipſum euntes ne erremus. Creatura uero, ꝓpter quid nobis fit, q̃d nobis prodeſt?

Mediator Dei & hominum, homo IESVS CHRISTVS.

Rapinæ uocabulum.

Appellationes CHRISTI

Creaturã uerum dicentes. Etiam, inquit, contentioſus ille uanæ gloriæ ſectator, niſi enim ipſum dixeris creaturam, Patri paſſionem attribuis. Quiſquis enim gignit, paſſionibus & affectionibus circumdatus eſt. Aut enim contrahitur, aut dilatatur, aut expanditur, aut defluit, aut in molem augeſcit, aut ſimile quid ſuſtinet. Hei praua cogitatio hęc, & nõ uera. Quis hæc de Deo cogitabit, quę uerò ſuſpicio talia audebit? Nimirum nemo, & ne diabolus quidem tale quid cogitauerit. Et ſi quis confitetur patrem, credit ipſum genuiſſe filium in ueritate. Neq; enim male circumfertur Deus, neq; corpus prægnans eſt, ut prędicta ſuſtinere poſſit. Spiritus enim eſt Deus. Spiritus autem fluxionem nõ ſuſtinet, non ſectionem, non contractionem, non imminutionẽ, nõ extenſionem, neq; tale quiddam. Prout itaq; Pater Spiritus eſt, Filium Deũ Verbum genuit ſpiritualiter, ſine tempore, incõpręhenſibiliter, & ſine principio. Quo uero hos qui hæc dicunt perſuadeamus, non quidem ſimilia dicentes, uerum à ſimilibus prauam ipſorum excuſationem auertentes, dicamus: Creatura eſt qua innumeris ac infinitis modis à Domino ſuo abeſt. Et multi in deſerto ignis indigi, uitreo uaſe aqua impleto, & materia ex facili ardente adpoſita, ex lino aut ex ſtupa facta, ponunt ipſum è regione Solis, ita ut ſplendor ſolis de uitro in ſubiectam materiam reſplendeat: & ſtatim ab igne ſolis concipit, & ignem accendit. Nunquid ergo ſecatur Sol per eſſentiæ participationem, nunquid defecit, nunquid imminutus eſt? Non inquiunt. Si itaq; qui creatura eſt, non imminutus eſt: quanto magis qui infinitus & incompræhenſibilis & impollutus eſt Deus, dum Spiritus exiſtens genuit ex ſeipſo Deum Verbum, inenarrabilem & incompręhenſibilem ac incorruptibilem, in incorruptibilitate genuit, non per affectionem, nõ per ſectionem, non per defectionem, ſed perfectus perfectum in perfectione? Et ignis quidẽ natura multas lucernas ab una accendit, & quę prima eſt non imminuitur. Rurſus autem poteſt eadem eſſentia ex multis particularibus eſſe, lucernis inquam, aut facibus. At non ſic Deus: Abſit. Non enim rurſus uenit Verbum, & coniunctionẽ cum patre fecit. Sed Pater, Pater eſt: & Filius, Filius: & Spiritus ſanctus, Spiritus ſanctus. Stultum eſt enim quod à Manichæis traditur, quod ex mente ipſius Manis, Animæ à columna lucis factæ, unum corpus ſunt: & dum ſoluuntur à corporibus, rurſus in unam eſſentiam reformantur, uelut in unam columnam, iuxta fabuloſum ipſorum figmentum. At non ſic oſtendit Euangeliũ, ſed fregit de quinq; panibus, & ſaturauit quinq; milia: & non dimiſit quæ ipſis ſuperfuerunt, ſed Colligite, inquit, & nihil relinquite de fragmentis: & collegerunt duodecim cophinos, & collegerunt quidem ſimul in capſas, uerum fragmenta non rurſus in coniunctionem panum, ſicut fuerant fecit: collegerunt quidem multitudinem, ſed in multa fragmenta, in unam uero congregationem. Indicauit cophinos, & nõ iuxta propoſitam ſpeculationem, nos hoc & prædictum ſolis exemplum, figuratè interpretati ſumus. Non enim panes dicimus animas, neq; fragmenta: abſit. Neq; Deũ adæquamus ſoli ab ipſo creato, neq; unigenitum ſplendori à Sole in ſtupã emiſſo. Verum iuxta ſimilitudinem etiam animæ factæ non connectuntur in unam cõiunctionem: abſit, ſed in Dei manſiones, de quibus ſcriptum eſt, Multæ mãſiones apud patrem, neq; in unum collem factæ, ſed ita ut ſingulæ priuatim numerentur. Neq; in eo quod dicimus genuiſſe Deum unigenitum ſuum Filium, affectionem ipſi attribuimus, iuxta prauam illorum blaſphemiam. Quiſquis enim affectuoſe gignit, patitur: & non oportet neq; creaturam, neq; genimen ſiue genituram dicere iuxta illorum uerba, ut ne demus Deum dolere aut pati. Vnde igit inuenimus Filium, aut cur nomen Dei habet? Hi uero ſunt hominum ſyllogiſmi, & à terrena ſapientia proficiſcentes. Nam noſtros hominum affectus, in Deum referre nephas eſt: quum Deus clare dicat, Non ſicut cogitationes ueſtræ, cogitatio mea eſt. Et rurſus,

Pater Spiritus quomodo genuit Filium.

Similitudinum uſus.

rurſus, Non ſicut homo, ita etiam Deus. Ceſſent itaq; à blaſphemia, & diſcant à Patre dicente, Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum eſt. Et rurſus, uelut coram cunctantibus dicit, Es enim Filius meus dilectus, quem elegi. Et tunc in Canticis, Electus ex multis milibus. Vnde igitur electio fit, dicant? Putant enim deliri illi in eo quod dicit, elegi: ſecundum gratiam ipſum filium uocari, & non ſecundum naturam. Oſtendant itaq; quis ſit ipſi ſimilis, ut omnibus probatis illum elegerit. Si enim filius eſt unigenitus, non eſt aliquis æqualis ipſi, neq; conferendus ſimilis exiſtens Filio inter Filios Dei, hos enim nouit ſecundũ gratiã, illi uero nulla uirtus adęquat̃, eo quod eſt ipſe naturaliter filius. Manifeſtũ enim eſt, unde ſit uox electus, & unde electio. Quoniam multa milia in terra erant, & Maria ſola gratiam inuenit, & in ipſa elegit ſanctam carnem, & propterea eſt illa in qua ipſi bene complacitum eſt. Sicut etiam Dauid ex perſona Apoſtolorum qui in Dominum crediderunt, & cum gaudio gratiam ipſius gentibus oſtenderunt, dicit: Subiecit populos nobis, & gentes ſub pedes noſtros. Pulchritudinem Iacob quam dilexit, hoc eſt ſinceritatem ac frequẽtiam pulchritudinis ipſius, hoc eſt totius Iacob pulchritudinem, ipſam carnem à Maria per Spiritum ſanctum electam, ipſam factam carnis diſpenſationem, pater ex ſupernis Ioanni Baptiſtæ oſtendit. Bonam enim uoluntatem habuit Pater in aduentu CHRISTI in carne. Deitas uero infinitam naturam habet. Dicit autem Apoſtolus ipſum filium dilectionis, qui liberauit nos, inquit, ex poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum Filij dilectionis ſuæ, & ſtolidi illi hic non intelligentes locutionem, iuxta profectum dilectionis, Dei eſſe Filium dicunt. Et nõ ſciunt indocti illi comparationem ſermonis. In alio enim loco dicit Apoſtolus, Deus dilexit nos in CHRISTO. Vere enim Filius dilectus eſt unigenitus, quoniam dilectio Pater, dilectio Filius. Nam dilectio ex dilectione eſt, filius igitur eſt dilectionis propter nos, & propter ſeipſum: qa in ipſo dilexit nos, & Filium ſuum unigenitum tradidit pro nobis. Neq; igitur operans laborat, neq; gignẽs patitur. Et ne fruſtra accumulent ſibijpſis blaſphemias. Si enim creatus eſt filius, non eſt adorandus iuxta illorũ rationem. Stultum eſt enim creaturam adorare, & primum mãdatum reprobare quod dicit, Audi Iſraël Dominus Deus tuus, Dominus unus eſt. Non igitur creatum eſt ſanctum Verbũ, quia adorandus. Adorauerunt ipſum diſcipuli. Adorant ipſum angeli in cœlo. Et, Adorẽt ipſum omnes angeli Dei. Et, Adoret te Domine fortitudo mea. Cæterum una res eſt quam dicam, eamq; breuem & oppoſitionem non habentem, & cui non poteſt aliquis contradicere. Si habent teſtimonia illi qui Filio Dei aduerſantur, oſtendãt ubi dixit Pater, creaui mihi Filium: in ueteri ac nouo Teſtamento. Aut ubi dixit Filius, creauit me Pater. Quatuor ſunt Euangelia, habentia ſummas mille centum ſexaginta duas, & ab initio uſq; ad finem loquutus eſt Filius, & ad ipſum Pater. Et nuſquam dixit, creauit me Pater meus: neq; Pater, creaui mihi Filium: aut creaui Filium meum. At inquit ille contentioſus & ambitioſus, quid igitur dicis corpus ex Maria? nimirum aſſumptũ. Maria uero, inquit, quid? creata aut increata? creata nimirum etiam ipſi dicimus, genita ex uiro & muliere. corpus igitur ex Maria quid dicis? adoras Saluatorem incorporatum, aut non adoras? Quomodo uero non adorabo? Si enim non adorauero, non habeo uitam. Ecce igitur creaturam adoras ipſum corpus. Ingens autem eſt uæſania eorum, qui talia dicunt. Nam rex purpuram indutus, ab omnibus adoratur, nũquid ergo purpura adorat̃ aut rex? manifeſtum eſt quod rex. Coadoratur autẽ cum ipſo etiã purpura quã geſtat, ubi uero rex hanc exuit, & in locũ repoſuit, non amplius ueſtis purpura adoratur. Sedet etiam in templo ſæpe rex in proprio throno, & adorãtes adorant regẽ in tẽplo ac throno proprio, ubi uero ſurrexit rex, nemo neq; templũ neq; thronũ adorat.

Electus ex multis milibus de quo dicatur.

Filius dilectionis.

Euangeliorum IIII ſummæ 1162.

Nemo autem adeo inſanus eſt, ut adorare uolens Regem in templo ipſius, dicat ad
Regem, egredere ex templo tuo ut te adorem. Sic ſanè nemo dixerit unigenito, di-
mitte corpus ut te adorem: ſed adorat cum corpore unigenitum, increatum cũ tem
plo ſancto, quod accepit ubi uenit. Et nemo dicit ad regem, Surge ex throno ut te
adorem, citra thronum: ſed adorat regem cum throno. Itaq; & CHRISTVS ado-
ratur cum corpore ſepulto & quod reſurrexit. At inquiunt, Quid igitur dicis, uo-
lens genuit Pater Filium, aut non uolens? quandoquidem dicit, Erat ſemper Ver
bum, & non eſt tempus ante Verbum: & quidem quum etiã ipſi Ariani ad quoſ-
dam decipiendos, Filium Dei ſine tempore genitum eſſe aſſerant, non uolunt autẽ

Erat aliquando, quando nõ erat, Arianum dictum.

ipſum ſempiternum dicere, ſed dicunt, Erat aliquando quando non erat. Putant
autem uocem aliquando, non eſſe tempus, ubi uero expenderis uocem redargues
imperitos. Nam uox aliquando, prout dictio eſt, dicta: temporis ſignificationem
habet. Et qui dicunt uocem aliquando, non dicere tempus, in abſurditatem inci-
dunt ſuę opinionis in peruerſa fide. Per ironiam enim & cauillũ dictionibus utun
tur, aliâs ſententiæ ſuæ opinione uehementer Filium Dei impugnãtes, alienum &
omnino à Patris deitate abalienatum glorificãtes. Volens igitur genuit, aut nõ uo
lens? Si dixerimus nõ uolens, neceſsitate circundamus Deum. Et ſi dixerimus uo
lens, damus quod erat uolũtas ante uerbũ, & ſi uel indiuiduum quoddã temporis
momentum, uel multifida ac minutiſsima horę particula fuerit, temporis ſignifica-
tionem habet ante uerbum. Et rurſus delabimur in ſermonem ipſorũ. Et ſi dixeri-
mus, quod non uolens genuit, ergo neceſſitate naturæ ductus eſt Deus, & nõ uo-
luntatis libertate. At non eſt horum quicq; in Deo, uelut putas ambitioſe. Apud
Deum enim hæc non ſunt. Neq; uolens itaq; genuit, neq; non uolens, ſed per ex-
cellentiam naturæ. Excedit enim Diuina natura conſilium, & non ſubiacet tempo
ri, neq; neceſſitate ducitur. In nobis enim nihil eſt paratum, quia non eramus ali-
quando. Et primum quid deliberamus, poſtea facimus quod facimus. Aut ubi nõ
deliberauimus nos, non eſt quod nondum factum eſt à nobis. Apud Deum uero
omnia perfecta ac plana, & omnia in ipſo completa ſunt. Et neq; uolẽs genuit ſem
per exiſtens genitum ex ipſo ſanctum Verbum & Deum: ſed in excellenti & in-
enarrabili ſua natura. Maxima me ſubit admiratio, o filij fidei & eccleſiæ, quomo-
do contentioſi illi uera ſubuerterunt in aliena, & quæ figuratè dicta ſunt, in uera er
rantes accipiunt? Nam genitum eſſe, quod eſt ipſi ſecundum naturam, negant, di-
centes non ſicut unum quiddam ex geniminibus ſiue genituris. At creatum eſſe,
quod eſt alienum ab ipſius deitate, etiamſi in allegoria aliquando dictum eſt, illud
» uerum dicunt. quod autẽ uerum eſt abolent. Etenim dum dicit Eſaias, Vidi Do-
» minum Sabaoth. Et, Viſus eſt Dominus Moſi. Et, Viſus eſt Dominus Abraam.
» Et, Vidit uiſionem Daniel antiquorum dierũ, & huiuſcemodi. Et, Viſus eſt Do-
» minus Ezechieli, & dixit Vidi ſpeciem Dei: dicunt hæc nõ eſſe, & prophetas men
» tiri, probantq; ex dicto Euangelij, Saluator, inquiunt, dixit, Deum nemo unq; ui-
» dit, Prophetę uero ſe uidiſſe dicunt. Neceſſarium igitur eſt mẽtiri aut unigenitum,
aut prophetas. Et iuxta rationem eorum qui ſic dicunt ac Manichæorum, erunt ea
quæ in prophetis ſunt mendacia. Si uero non mentiuntur prophetæ, ſed uera di-
» cũt, iuxta Saluatoris ſermonem, nempe, Qui loquor in prophetis ecce adſum: in-
telligentiæ res eſt & opus allegoria. Etenim hoc ſæpe ſic impletur. Videmus mare

Videmus & non uidemus quomodo.

ex parte aliqua montis aut planicie, et uere dicimus, ſi nos uidiſſe aſſerimus. Sed &
ſi quis dixerit quod non uidit, non mentitur, ſed uera dicit. non enim uidit, ubi ꝓ-
funditas, ubi longitudo: non uidit molem, nõ uidit amplitudinem. Et per foramẽ
quoddam uidemus hominem, uerum extenſionem non ſcimus. & ſi dixerit ꝗs ui-
di, uidit. & alius dixerit, non uidi, nõ uidit. Videmus enim uerę uelut cõcipimus,

non uidemus autem, in quantum eſt. Sic etiam Prophetæ uelut per foramen anguſti ſui corporis digni facti ſunt uidere, & ueritatem uiderunt: non ut intelligentiæ ac ſpeculationis infinitas habet. Atq; ſic completæ ſunt concordantes inter ſe Diuinæ Scripturæ: tum quod Prophetæ dicunt ſe uidiſſe Deum, uiderunt enim in ueritate: tum quod Saluator dicit, Deum nemo unquam uidit: non uiderunt autem in quantum eſt. Sed & ipſe uidit inuiſibiliter ſecundum naturam, dedit autẽ non potenti uidere, uirtutem gratiæ ad uidendum uirtutem ſpeculationis ac intelligentiæ. At ne rurſus fabulam confingens dicas, Viderunt quidem Prophetę, nõ oculo, ſed mente intelligentes & quaſi uidentes. Propter hoc enim exacte dicit Eſaias, Miſer ego quia compunctus ſum, quod quum homo ſim, & immunda labra ‹‹ habens, in populo immunda labra habenti habitem, & Dominum Sabaoth uidi. ‹‹ Et non dixit, Vidi mente, ſed oculis meis. Vidit igitur & nõ uidit, ſed ſicut potuit. In ueritate autem uidit, non uidit autem uelut infinitas incompræhenſibilitatis habet. Sic multi etiam de paradiſo allegorice accipiunt, uelut phanaticus Origenes uoluit imaginationem magis quàm ueritatem in mundum introducere, & ait, Nõ eſt paradiſus in terra. nimirum ex dicto à ſancto Apoſtolo relato, Noui hominẽ ante annos quatuordecim, an in corpore, neſcio: an extra corpus, neſcio: Deus nouit, raptum huiuſmodi uſq; in tertium cœlum. At ne falſo intelligas ac dicas, quod dixerit uſq; ad tertiam cœli partem. Nam quum dicit uſq; ad tertium cœlum, nõ de tertia parte dicit, ſed de tribus numero. Et dicit, Noui huiuſmodi hominem raptũ ‹‹ eſſe in paradiſum, & audiuiſſe uerba, quæ fas non eſt homini loqui. Gloria omni- ‹‹ potenti Deo, qui per omnes modos declarat & exacte explicat, quo Veri non fallantur. Non enim in uno contracto ſermonis compendio cœlum & paradiſum cõiunxit, ſed Noui, inquit, hominem raptum uſq; ad tertium cœlum. Et rurſus, Raptum in paradiſum, hoc eſt ut Græce dicitur, εἰς τὸν παράδεισον. Quod autem articulũ habet, id de alia perſona diſtinguit ac tractat, & ad alium modum transfert. Quem admodum ſi quis haberet montem & planiciem, planiciem autem circumdantem ipſum montem, uelit autem in partem ultra montem ſitam in eadem planicie accedere. Et quãdo quidem uolet per planiciem iter facere ad locum, ex quacunq; parte montis iuerit, poſſibile eſt ipſi eò peruenire. Si uero uoluerit primum aſcendere in montem, & de monte rurſus in locum planiciei ultra montem ſitæ accedere: etiã hoc ipſi facere poſſibile eſt. Sic intellige mihi etiã hoc quod ab Apoſtolo dictũ eſt, primum quidem in cœlum aſcendiſſe: iuxta id quod dictum eſt, Deſcẽdit nepos ‹‹ meus in hortum ſuum. Et Saluator dicit, Hodie mecũ eris in paradiſo. Si uero nõ ‹‹ eſt in terra paradiſus, & non uera ſunt quæ in Geneſi ſcripta ſunt, ſed allegorice accipiuntur: nihil eſt conſequentiæ, ſed omnia figuratè dicuntur. In principio enim fecit Deus cœlum & terram, & non ſunt figuratè dicta, ſed uiſibilia: & firmamentum, & mare, germinaq; ac ligna, & herbas, fœnum, animalia, piſces, uolucres, omnia uiſibilia in ueritate facta, hominem in ueritate quem fecit. Poſuit itaq; hũc quẽ fecit in paradiſo, ſecundum imaginem factum eundem hominem, uerum ſecundũ imaginem Dei. Ne autem curioſius perſcruteris dona Dei, per gratiam homini data. Non negamus omnes homines eſſe ſecũdum imaginem Dei. Quomodo uero non ſumus curioſi de eo, quod eſt ſecũdum imaginem. Neq; enim corporis formationem intelligimus ſecundum imaginem, neq; animam, neq; mentem, neq; uirtutem. Multa enim ſunt quæ dicere me prohibent. Sed neq; rurſus dicimus corpus non eſſe ſecundum imaginem, neq; animam. Credentium autem eſt, cõfiteri ſcripturam & non negare. Incredulorum uero, gratiam reprobare. Eſt igitur in homine id, quod eſt ſecũdum imaginem, Deus autem ipſe nouit quomodo eſt. Si enim dixeris, hominem fecit ſecundum imaginem, & putaueris eſſe corpus: Deus autẽ

Paradiſus non eſt in terra, iuxta Origenem.

Allegoriæ nõ ſunt in Geneſi.

Secundũ imaginem, quomodo accipiendum.

eſt inuiſibilis, incompræhenſibilis, quomodo uiſibile, & cõpræhenſibile ac tactui
ſubiectum, imago erit inuiſibilis & incõpræhenſibilis? Et ſi dixeris, nõ eſt corpus
» ſecundum imaginem: Accepit, inq̄t, limum de terra & formauit hominem. Et ho
» minem uocat id quod terreum eſt, & hominem uocat id quod animale eſt. Inſuffla
» uit enim, inquit, in faciem ipſius, & factus eſt homo in animã uiuentẽ. Et neq; par-
tem Dei dicimus eſſe animam, neq; ab inſufflatione alienam. Quomodo uero ſub-
tilitas hæc intelligatur, ſoli Deo cognitum eſt. Nos autem citra curioſitatẽ & abſq;
malignitate credimus Deo uera in omnibus dicenti. Et ſi dixeris quod anima eſt
» ſecundum imaginem: dicit Apoſtolus, Viuens eſt ſermo Dei & efficax, & pene-
» trantior omni gladio ancipiti, & pertingens uſq; ad diuiſiones animæ. Si itaq; di-
uiſiones habet anima, Deus autem indiuiſibilis eſt, quomodo poteſt anima eſſe id
quod ſecundum imaginem eſt? Nõ enim nouit futurum anima, Deus autẽ omnia
nouit, et uidemus anteriora corporis, poſteriora ignorantes. Et ſi dixeris quod nõ
eſt anima, omnino etiam animã hominem uocauit: & anima & corpus eſt homo.
» At ſi dixeris mentem eſſe id quod eſt ſecundum imaginem: dicit Scriptura, Video
» aliã legem in membris meis, rebellãtem legi mẽtis meæ, & captiuum facientem me
» legi peccati, quæ eſt in membris meis. Quomodo igit̃, quæ captiua fit erit ſecũdum
» imaginem? Et alibi dicit, Canã mente, canã ſpiritu. Et ſi dixeris uirtutem eſſe quod
eſt ſecundum imaginem: dicã tibi, dic mihi de Adam, quam uirtutem operatus eſt
priuſquàm ipſe formatus eſſet? Nõ enim erat in principio, ab initio uero formatus
eſt ſecundũ imaginem. Et ſi dixeris non eſſe uirtutem, nõ bene dicis. Cui enim con
uenit ſecundũ imaginem eſſe quàm uirtuti? Verum ante uirtutem ſecundũ imagi-
nem formatus eſt homo. Nõdum enim erat Adam in uirtute uerſatus, neque crea-
tus. Et ſi baptiſmũ eſſe dixeris id quod eſt ſecundum imaginem: ergo ꝗ non acce-
perũt baptiſmum iuſti, non fuerũt ſecundum imaginem. A Moſe enim & mari in-
cepit figura. A Ioanne aperta eſt figura. In CHRISTO uero ꝑfectum eſt donum.
Habent igit̃ omnes id quod eſt ſecundum imaginem, ſed nõ ſecundum naturam.
Nõ enim ſecundum æqualitatem Dei habẽt homines id quod eſt ſecundum imagi
nẽ. Deus enim eſt incompræhenſibilis, & mente appræhẽdi non poteſt, quum ſpi
ritus ſit & ſuꝑ omnem ſpiritũ, & lux ſuꝑ omnem lucem. Quæ uero ipſe decreuit,
his nõ caremus. Verus enim eſt, qui cum gratia id quod eſt ſecundũ imaginẽ homi
ni largitus eſt. Et quot ſunt quę ſimilia ſunt? uidemus enim quod accepit Saluator
in manus ſuas, ueluti Euangeliũ habet, quod ſurrexit in cœna et accepit hæc, et ubi
Cœnæ Dominicæ uerborũ expenſio.
gratias egiſſet dixit, hoc meũ eſt, hoc & hoc: Et uidemus quod nõ æquale eſt, neq;
ſimile, nõ imagini in carne, nõ inuiſibili deitati, non lineamẽtis membrorum. Hoc
enim eſt rotũdæ formæ & inſenſibile, quantum ad potentiã. Et uoluit ꝑ gratiã di-
cere, hoc meũ eſt, hoc & hoc: & nemo non fidem habet ſermoni: Qui enim nõ cre
dit eſſe ipſum uerũ ſicut dixit, is excidit à gratia & ſalute: Quod autem audiuimus,
id credimus quod eſt ipſius. Dominũ uero noſtrum nouimus totum ſenſum, totũ
ſenſitiuũ, totum Deum, totum monentẽ, totum operantem, totum lucẽ, totum in-
cõpræhenſibilem, ſed ꝗ cum gratia hoc nobis largitus eſt. Hic itaq; Adam in para-
Paradiſi conſideratio.
diſo poſitus fuit, & comedit de ligno. Paradiſus autem, inq̄t, in Edem iuxta orien-
tes, fons autẽ aſcendebat ex Edem: & nõ dixit, Deſcendebat: ut ne putemus ex cœ
lo eſſe Edem. Si enim in cœlo eſſet, ex ſuꝑnis utiq; dixiſſet deſcẽdebat fons. Sed flu
uius, inq̄t, exit ex Edem: & non dixit deſcendit. Hic ſeparat̃ in quatuor principia,
nomẽ uni Phiſon. Et uidemus ipſum Phiſon ob oculos noſtros, et Phiſon q̄dem
eſt Ganges apud Indos appellatus & Æthiopes. Gręci uero hunc Indum fluuium
uocãt. Totã enim terram Euilat circumdat, paruã & magnam, parteſq; Elymæo-
rum. Penetrat autem magnã Æthiopiam, et cadit ad Auſtrum, & ſubit intra Gadi-
ra, in

ra, in magnum Oceanum. Secundus fluuius eſt Geon, & ſenſibilem uidemus hũc
fluuium, & nõ allegorice accipi. Hic enim ꝑ Æthiopiam deſcendit, & paruã Æthi
opiam penetrat, Anubitimq́ꝫ ac Blemeniam & Ezomitim, & alluens partes The-
baidis & Ægypti in mare hoc delabitur. Si uero q̃s non credat, audiat Hieremiam
dicẽtem, Quid nobis cũ terra Ægypti, ut bibamus aquã Geon turbatam. Tertius, «
inq̃t, fluuius Tigris curſum faciens in cõſpectu Aſſyriorum. Secat enim partes O-
rientis, & mergit̃ ſub terram, & exorit̃ ab Armenia ꝑ medium Cardienſium ac Ar
meniorũ, & reſcaturit rurſus, & ſecatur in Aſſyriorũ terram. Sed & quartus fluui-
us Euphrates ſimiliter eodem modo ſubiens terrã, emergit ab Armenia, & ſic allu-
it Perſidem. Si itaque nõ eſt paradiſus ſenſibilis: non eſt fons. Si nõ eſt fons, nõ eſt
eſt fluuius. Si non eſt fluuius, non ſunt quatuor principia, non eſt Phiſon, nõ eſt
Geon, non eſt Tigris, non eſt Euphrates. Si nõ eſt Euphrates, non eſt ficus, non
ſunt folia, non eſt Adã, non eſt Eua, non eſt eſus, non comedit de ligno. Si non eſt
Adã, non ſunt homines, & fabula eſt de cætero ipſa ueritas, et omnia allegorice di
cuntur. Eſt itaq́ꝫ Adam, ſumus enim ex ipſo, genus ipſius exiſtentes omnes ꝑ ſuc-
ceſſionem: & uidemus ipſum per multitudinem in ſucceſſione. Adã enim genuit *Adæ ſucceſſo*
ſecundum ideam ac formã ſuam ipſum Seth: ut ne quis putet aliũ eſſe eum qui for *res.*
matus eſt, & alios eos qui geniti ſunt. Et ideo dicit Scriptura, ſecũdum ideã ſuam.
Seth uero genuit Enos Cainan, Cainã Maleleel, Maleleel Iaret & Enoch, Enoch
Mathuſala, Mathuſala Lamech, Lamech Noe: & factum eſt diluuiũ non allegori
cũ, ſed in ueritate, & perijt omnis anima: manſerunt autem octo animæ. At ubi ani
mas audis, ne putes figmenta. Ab una enim ſpecie totus homo appellatur. Deſcen *Animæ pro to*
dit enim Iacob in Ægyptum cum animis ſeptuaginta quinque: Non quod animæ *to homine.*
ſequutæ ſint abſque corporibus, ſed unà cum corpore. Et, Eramus in naui animæ «
fermè ꝓctaginta, dicit Lucas qui ſcripſit actus Apoſtolorum. Et conſuetudo ſolet *Corpora pro*
ſeruos corpora uocare. Dominus, inquit, cẽtum corporum, imò etiam animas ha- *hominibus ſer*
bentium. Quandoquidem uero dominium hominum, corporibus dominatur, et *uis.*
non animis: propterea ſeruos meritò corpora uocauerunt cum anima, ut corporũ
uſum oſtenderent. Egreſſus eſt autem Noe ex arca ubi genuiſſet Sem, Cham, & Ia
pheth. Sem uero genuit Arphaxad, Arphaxad Cena, Cena Sala. Sala Heber. He
ber Phalec. Phalec Rhagan. Rhagan Seruch. Seruch Nachor. Nachor Tharra.
Tharra Abraam. Abraam Iſaac. Iſaac Iacob. Iacob Iudam. Iudas Phares. Phares
Eſrom. Eſrom Aram. Aram Aminadab. Aminadab Naaſon. Naaſon Salmon.
Salmon Booz. Booz Obeth ex Ruth. Obeth Ieſſe. Ieſſe Dauid Regem. Dauid
Solomonem ex uxore Vriæ. Solomon Roboam. Roboã Abia. Abia Aſaph,
Aſaph Ioſaphath. Ioſaphath Ioram. Ioram Ochoziam. Ochozias Ioas. Ioas
Emeſiam. Emeſias Oziam appellatum Azariam. Ozias Ioatham. Ioatham
Achaz. Achaz Ezechiam. Ezechias Manaſſe. Manaſſes Amos. Amos Ioſiam.
Ioſias Iechoniam. Iechonias Salathiel. Salathiel Zorobabel. Zorobabel Abiud.
Abiud Eliacim. Eliacim Aſor. Aſor Sadoc. Sadoc Achim. Achim Eliud. Eli-
ud Eleazar. Eleazar Mathan. Mathan Iacob. Iacob Ioſeph. Ioſeph ſenex exiſtens
uiduus poſtq́ꝫ duxiſſet primã uxorẽ, & genuiſſet ex ipſa filios maſculos quatuor,
Iacobũ fratrẽ Domini appellatum, eo quod cum ipſo eductus eſſet, Simeonẽ & Iu
dã & Ioſe: & duas filias, Mariam & Salomen. Hic Ioſeph ſenex exiſtens & uidu- *Filij Ioſeph*
us, ſecundũ neceſſitatem ſortibus miſſis in uiduos & non habentes uxores, in ſin- *itemq́ꝫ filiæ.*
gulis tribubus in uirgines in templo: eo quod cõſecrati eſſent in tẽplo primogeni
ti filij maſculi ac fœminę: accepit iuxta ſortẽ ſanctã uirginẽ Mariã. Ex qua ſecundũ
carnẽ natus eſt Dominus noſter IESVS CHRISTVS ꝑ Spiritũ ſanctũ, nõ à ſemine **CHRISTVS** *quando natus*
uiri, neq́ꝫ ex corporis cõiunctione. Naſcit̃ itaq́ꝫ Dominus ex tribu Iuda, ex ſemine *eſt.*

Dauid & Abraam, ſecūdum carnem, Deus exiſtens quadrageſimoſecundo anno regni Auguſti. Auguſtus autem regnauit annos ſexaginta ſex, et menſes ſex. Poſt ipſum uero filius eius ſuſcepit principatum, annis uiginti tribus. Poſt Tiberiū Caius, annos tres, menſes nouē, dies uiginti duos. Poſt Caium Claudius annos XIII. Poſt Claudium, Nero, annos XIII. poſt Neronē Veſpaſianus, annos nouē. Poſt Veſpaſianum, Titus filius ipſius annos II. poſt Titum, Domitianus frater ipſius, annos XV. menſes V. poſt Domitianum, Nerua, annos IIII. poſt Neruam, Traianus, annos XIX. poſt Traianum Adrianus, annos XXII. poſt Adrianum Antoninus Pius, annos XXII. poſt Antoninum Marcus Aurelianus Antoninus, qui & Verus, annos XIX. Commodus, annos XIIII. Pertinax, annos VI. Seuerus, annos XVIII. Antoninus filius ipſius, annos VII. Macrinus, annum I. Antoninus alius, annos II. Alexander, nō ille Macedo, annos XIII. Maximinus, annos tres. Gordianus, annos VI. Philippus, annos VI. Decius, annum I. Galloſophon et Voluſianus, annos III. Galenus, annos XV. Claudius alius annum I. Aurelius, annos XIIII. Tacitus, menſes VI. Probus, annos VI. Carus & Carinus & Numerianus, annos II. Diocletianus annos XX. poſt Diocletianum Maximianus, Lucinius, Conſtans, Conſtantinus, Iulianus, Iouianus, Valentinianus, Valens, Gratianus, uſque in hunc annum, poſtquam mortuus eſt Gratianus, anni LXX. Nam hic annus eſt nonageſimus Diocletiani, Valentiniani & Valentis decimus, Gratiani ſextus, conſulatus Gratiani Auguſti tertium, & Eſcythij illuſtriſſimi, Indictio II. Nos itaque à prędicto Adam iuxta conſequentiam, & non perijt ordo. Neque ea quæ à Deo fiunt, allegorice accipiuntur. Eſt igitur Adam, & ſunt folia fici, & ficus, & lignum ad ſciendum cognitionem boni & mali, & lignum uitę in medio paradiſi, & ſerpens, & inobedientia, & obedientia. Et ſunt fluuij, & eſt Eua, & formatio hominis. Omnia enim poſſibilia ſunt Deo, etiam corruptibilia tranſmutare in incorruptibilitatem, & quæ in terra ſunt facere ut in incorruptibilitate degant. Et ne quis miretur, uenit enim, & hoc ipſum oſtendit, ut qui carnem corruptibilē accepit & in Deitate induit, ipſamq́ incorruptibilem declarauit. Quis enim accu-

» ſabit Deum? Videamus porrò etiam aliam ſpeculationem. Eiecit ipſos extra para

» diſum, & poſuit ipſa Cherubim & flammeum gladium ad cuſtodiendum ingreſ-

» ſum ad lignum uitæ. Et egreſſus Adam habitauit ex aduerſo paradiſi. Nemo inanibus fabulis decipiat. Poteſt enim Deus ex lapidibus excitare filios, & poteſt Deus corruptibilia mutare in incorruptibilitatem: & poteſt in terra facere quietē paradiſi, quia uult. Non enim alterius Dei eſt terra, & alterius Dei cœlum, ſed omnia eiuſdem ſunt. Et ſicut uult, largitur unicuiq; incorruptibilitatem. Nam & corpus ipſius Adam nouimus ex terra formatum, ex qua etiam noſtra ſunt corpora, & ſpem habemus uitæ æternæ, & incorruptibilis hæreditatis. Nam Saluatoris corpus ex Maria erat, & counitum eſt ſpiritualiter Verbi in cœlo incorruptibilitati. Hæc autē omnia collegimus & hic appoſuimus, nihil ex his quæ ſcripta ſunt reijcere uolētes, ſed magis in ſimplicitate ferri, fidelesq́ reperiri erga Deum, in his quę in ueritate ſcripſit nobis, & largitus eſt uiam ueritatis & noſtram ſalutem. Decens eſt enim, ut ipſi ſoli concedamus ſcire incompræhenſibilia. Aliam uero rurſus fabuloſam ſtulticiæ imaginationem hic Origenes (cui Deus ignoſcat) hominibus ex allegoria introduxit, aſſerens pelliceas tunicas, quas Diuina Scriptura Deum ipſi Adam ac Euæ feciſſe dixit, non eſſe tunicas pelliceas. Sed tunica, inquit, pellicea, eſt carnoſitas corporis, ut ipſum corpus, quo poſt inobedientiam induit animas, & poſtquam de ligno comederunt. Et ſtultum eſt penitus hoc dicere. Verum ipſe Origenes commentis utitur, & dicit, Nunquid Deus coriorum tinctor erat, ut paratis pellibus, tunicas Adam ac Euæ fecerit?

huiuſmodi

Romanorum Imperatorum ſucceſſio.

Epiphanij ſeculum.

Omnipotētia Dei.

Origenis allegoria de tunicis pelliceis.

huiuſmodi autẽ dictum multò magis ab omni ratione abeſt. Vtrum enim facilius erat, cœlum & terrã ex nihilo facere Deum, aut tunicas pelliceas? Quãdo enim miracula ſua uolens non operatus eſt? Et inanima in animata trãſmutare quando nõ potuit? Virgã Moſis aridam & ligneã, ſerpentem animatũ fecit qui Moſem perſequebatur, et à quo Moſes in fugam cõuertebatur: ut oſtenderet, quod nõ uiſum in apparentia eſſet, ſed uerũ quod fiebat. Quomodo uero per quadraginta annos populi ueſtes non attenuatæ ſunt, & pili non nutriebãtur, et calceamenta non ueteraſcebãt? Dicant mihi ſtolidi illi qui uæſaniam Origenis in hac parte ſequuti ſunt, quũ ſurrexiſſet CHRISTVS ex mortuis, & reliquiſſet lintea in monumenta, uelut ſcriptũ eſt, nudus ne apparebat diſcipulis, ꝗ ſurrexit ex mortuis cũ corpore & anima? Quãdo uero oſtendebat Thomæ oſſa ſua & carnes, manusq; ac latus, nimirũ nõ erat nudus? Quis igit̃ ueſtes ipſi texuit poſt reſurrectionem? At dices mihi omnino, indumẽta ſpiritualia ipſum feciſſe. Et ſi talia indumẽta potuit ſibiipſi facere, pelliceas illas tunicas facere non potuit Adam ac Euæ propria uoluntate? Reuera cõcidit Origenis allegoria. Si enim poſtq; comedit de ligno, creata eſt ipſi Adam caro, unde igitur accepit Deus coſtam? unde expergefactus ab altiore ſopore Adã dixit, Hoc os ex oſſibus meis, & caro ex carne mea? proinde nemo de cętero nobis moleſtias exhibeat. Sic enim ſentit ac docet ſancta Dei Eccleſia ab origine. Non enim aſtabit nobis Origenes in die iudicij. Admiror enim reuera, quomodo aliq ſuſtinent eum qui ſuum ipſius Dominum maledictis impetit. Legãt tales, Libros Origenis De principijs, & diſcant qui ſibi filij catholicæ eccleſiæ eſſe uidentur, & ne audeant Filium à deitate Patris ſeparare. Quomodo non dedignatus eſt Origenes dicere, quod Filius non uidet Patrem? ſed dicit quod non poteſt uidere Patrẽ Filius, & Spiritus ſanctus non poteſt uidere Filium, & rurſus angeli non poſſunt uidere Spiritum ſanctum, & homines non poſſunt uidere angelos. Et decepit ſeipſum magis, & eos quos ſeduxit. at non prudentem & fidelem ac credentem ueritati & ſpirituali doctrinæ. Ceſſa itaq; Origenes, & ceſſate uos Origenis diſcipuli. Vera enim dicunt Apoſtoli ac Prophetæ, & non uos neq; ueſter præceptor. Ceſſent gnoſtici condemnatos mores habentes. Ceſſent Valentiniani & Manichęi ac Marcioniſtæ per omnia errantes. Ceſſent Adriani & Anomœi, & Sabellij, & pneumatitæ, qui etiam pneumatomachi: & dimœritæ, qui ſtolide mentem amiſerunt. Omnia enim uera dicit Diuina Scriptura. Verũ intelligentia opus eſt ad cognoſcẽdum Deum, & ut credamus ipſi & ſermonibus ipſius: & ut cognoſcamus quæ à Deo nobis data ac donata ſunt, et quę futura ſunt, & iuxta ꝓmiſſionem, mortuorum reſurrectionem in perfectione. Omnis enim hæreſis mentitur quę nõ accepit Spiritum ſanctum, ſecundũ traditionem patrum in ſancta Dei catholica eccleſia. Et de his rurſus dicemus ꝓ noſtra infirmitate, ſed ex Deo digni facti ſancta Dei catholica eccleſia, ut nos minimi & humiles etiam huius fundamentum habeamus, ꝓ tenuitatis noſtræ portione. Appoſuimus autem ex parte de omnibus his, qui ſuæ ipſorum uitæ curam habent. Et ſufficiebant quidem hæc quæ abunde de Patre & Filio ac ſancto Spiritu dicta ſunt. Quo uero amplius ad munitionẽ ac defenſionem ac certificationem credentium declarare conemur, undiquaq; collectis Diuinæ ſcripturæ teſtimonijs, ad lautius inſtruendum conuiuium, ac faciendã exultationem credentibus qui iſta contingent: non cunctabimur rurſus oſtendere ad certam ac firmam in Deo ſpem noſtram, quod nihil euariat in Patre & Filio & Spiritu ſancto: ſed eiuſdem ordinis ac coeſſentialis eſt ſancta trinitas. Non aliunde uero, neque ex proprijs cogitationibus doctrinam facimus, ſed à noſtra uita, hoc eſt ex Prophetis, & Saluatoris noſtri aduentu, ipſiusq; benignitate. Venit enim, uenit uita noſtra, & lucem rurſus nobis oſtendit, quum errantes nos reperiſſet.

Origenis libri de principijs, erroribus referti.

reperiſſet. Eramus enim, eramus in ſuperbia & blaſphemijs, ſimulachrorum ima-
ginibus, ſpirituum impietatibus, malorum omnium imperio ſubmerſi. Quũ itaqꝫ
hæc adeſſent nobis inuitis, non enim quod uolebam faciebam, ſed quod odio ha-
bebam facere urgebar, peccato ita mihi miniſtrante: ſanctus Pater Filium ſuũ ſan-
ctum demiſit, & per miſericordiam ſuam me ſeruauit, & ex omnibus corruptioni-
bus meis me liberauit. Apparuit enim gratia Domini ac Saluatoris noſtri, docens
nos ut abnegata impietate & mũdana cõcupiſcẽtia, tẽperate ac pie uiuamus in hoc
ſæculo, expectantes beatam ſpem & aduentũ gloriæ magni Dei, & Saluatoris no-
CHRISTI ſtri IESV CHRISTI, qui dedit ſeipſum pro nobis, ut liberaret nos ab omni iniqui
in nos benefi- tate, & purgaret ſibijpſi populum acceptum, æmulatorem bonorum operum: de-
cia. leto per dogmata contra nos chirographo, qui nobis contrarius erat, ſublatoqꝫ ex
medio & in crucem affixo: exutis principatibus ac poteſtatibus, quas palàm uitu-
perauit, ipſasqꝫ in ſeipſo in triumphum duxit: portis æreis confractis, & uectibus
ferreis contritis, lucem uitæ rurſus oſtendit: manum porrigens, deducens, uiã faci
ens, ſcalam cœlorũ oſtendens, paradiſum rurſus habitare faciẽs. Habitauit itaqꝫ in
nobis, & iuſtificationẽ legis dans nobis ipſius Spiritus, ut cognoſceremus ipſum,
& quæ de ipſo ſunt, hoc eſt principium & finem uitæ: lex iuſticiæ factus eſt no-
bis, lex Spiritus, liber ex lege uitæ peccati. Quapropter delector lege Dei ſecundũ
internum hominem. Intra nos autem eſt CHRISTVS, ſiquidem habitat in nobis.
Ipſe enim mortuus, uia uitæ pro nobis factus eſt, ut uiuentes non amplius ſibijpſis
uiuant, ſed ei qui pro nobis mortuus eſt & reſurrexit, & uitæ cauſa eſt. Nam iura-
menti ante multa ſæcula recordatus (ſecundum Dauid) Deus erat in CHRISTO,
& mundum ſibijpſi reconciliauit, nõ reputans ipſis delicta ipſorum. Quia in ipſo
omne complementum habitare uoluit, & per ipſum recõciliare omnia ſibijpſi, pa-
ce facta per ſanguinem in cruce. Acceſſit itaqꝫ ad diſpenſationem complementi tẽ-
porum, quemadmodum promiſſum eſt Abraam & reliquis ſanctis, ut inſtauraret
omnia in ipſo quæ in cœlis ſunt & in terra. Seditio autem & inimicitia erat in tole-
rãtia Dei. Recõciliauit autem in corpore carnis ipſius, ꝑ ipſum faciens ambo unũ.
Venit enim pax noſtra: & interſeptum parietem diſſoluit, & inimicitiam in carne
ſua. legẽ mãdatorum in dogmatis aboleuit, quo duo crearet in unum nouũ homi-
nem. Iuſſitqꝫ gentes cõcorporatas & ſimul participes ac cohæredes ꝓmiſſionis eſ-
» ſe dũ dixit, Venite omnes qui fatigati & onerati eſtis, & ego reficiã uos. Ego itaqꝫ
debilis eram per carnem, demiſſus eſt autem mihi Saluator, in ſimilitudine carnis
peccati talem diſpenſationẽ perficiẽs, quo me à ſeruitute redimeret, à corruptione,
à morte. Et factus eſt mihi iuſticia & ſanctificatio & redẽptio. Iuſticia quidẽ, quo-
niã per fidem ipſius peccata diſſoluit. Sanctificatio uero, q̃a per aquam & ſpiritum
& uerbum ſuum me liberauit. Redemptio autem eſt ſanguis ipſius, dum preciũ re
demptionis agni ueri pro me ſeipſum tradidit, propiciationem purgationis mun-
di, reconciliationis omnium in cœlo et terra myſterium occultum ante ſęcula & ge
nerationes implens temporibus decretis. Idem transformabit corpus humilitatis
noſtræ, ut fiat conforme gloriæ ipſius, iuxta efficaciam potentiæ ſuæ qua omnia ſi-
bi ſubiecit, quoniam in ipſo habitat omnis plenitudo deitatis corporaliter. Recep
taculum itaqꝫ ſapientiæ & deitatis CHRISTVS, mediator, reconciliat omnia Deo
in ſeipſo: non reputans peccatum, occulta myſteria implens, per fidẽ Teſtamenti
ſui prædenũciati à lege & prophetis: Filius Dei prædicatus, Filius Dauid dictus.
Ambo enim Deus & homo, Mediator Dei & hominum, uera domus Dei, ſacer
dotium ſanctũ: dator ſancti Spiritus, qui regenerat ac renouat rurſus omnia Deo.
Nam Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, & uidimus gloriã eius uelut
unigeniti à patre. Pluuia cum arboribus & plantis in eandem naturam tranſiens,

corpus

corpus efficit,& ſingulos fructus iuxta ſimilitudinem. Et in olea quidem, oleum
pingue fit,aſſumpta ex ipſa eſſentia. In uite uero, uinum dulce incorporatur. In fi-
co,ficus dulceſcit. Et in ſingulis ſeminibus ad ſpeciem ipſorum augeſcit ac naſcit̃.
Sic arbitror Dei Verbum in Maria caro factum eſt,& in ſemine Abraã homo in- *Similitudines*
uentus eſt iuxta promiſſionem. Inuenimus enim Meſſiam de quo ſcripſit Moſes, *conceptionis*
& dixit ſanè Moſes, Deſcendat ſicut pluuia eloquium meum. Et Dauid, Deſcẽdat *Verbi Dei in*
ſicut pluuia in uellus,& ſicut gutta ſtillans in terram. Lana itaq; ſuſcipiens rorem, *uirgine Ma-*
uelleris fœcunditatem auget. Terra uero ſuſcipiens pluuiam,auget fructum ex prę *ria.*
cepto Domini contribuens naturam promptiorem,& ut accipiat ab ipſo amplius
ſtudium habet. Sic ſanè etiam uirgo Maria, Vnde cognoſcã hoc,inquit,quod erit
mihi iſtud?& audiuit, Spiritus Domini ſuperueniet in te,& uirtus altiſſimi obum «
brabit tibi. Quapropter & quod naſcetur ex te,ſanctum erit, et filius altiſſimi uoca «
bitur. CHRISTVS in angelo loquitur, efformat autem ſeipſum Dominus in ſua
ipſius formatione,forma ſerui aſſumpta. Et Maria quidem haurit ſermonem ad
conceptionem,uelut pluuiã terra. Verum Verbum Dei ſeipſum ſanctum fructũ
oſtendit,aſſumens mortalis naturã. Sic igitur ex ipſa hauriente, uelut terra & uel-
lus,ueræ ſpei fructus,& ſanctorum expectatio: uelut Elizabet dixit: Benedicta «
tu inter mulieres,& benedictus fructus uentris tui: unũ aſſumpſit ex humana na- «
tura quod paſſioni obnoxius fuit,quum paſſionis exors ſit Dei Verbum. Hic eſt
panis uiuens,qui de cœlo deſcendit,& uitam dat. Hic ueræ oleæ fructus, oleũ un-
ctionis & cõpoſitionis quod præfigurauit Moſes. Hic uera uitis,quam colit ſolus
pater,botrum gaudij generans nobis. Hic aqua uiuens,quam ubi ſitiens homo ac
ceperit,non ſitiet amplius,ſed eſt in uentre ipſius ſaliens in uitam æternam. ex hac
acceperunt noui agricolę, & tranſtulerunt in mundum. Veteres autem agricolę re
ſiccarunt & corruperunt propter incredulitatem. Et ſanguine quidem ipſius ſan-
ctificantur gentes, Spiritu uero ſuo proprio euehit uocatos in cœlum. Quicunq;
igitur ſpiritu ipſius ducuntur, hi uiuunt Deo. qui uero non,adhuc morti imputa-
ti ſunt,et hi animales aut carnales uocantur. Oportet itaq; reprobare opera carnis,
quæ ſunt munimenta peccati: & mortificare membra mortis per gratiam ipſius,ac
cipereq; Spiritum ſanctum,quem non habuimus gubernatorem,qui uiuificat me
olim mortuũ. quem ſi non accepero,moriar. Sine ſpiritu enim ipſius,quiuis mor-
tuus eſt. Si uero Spiritus ipſius in nobis: qui ſuſcitauit ipſum ex mortuis,uiuifica-
bit mortalia corpora noſtra,per inhabitantem ipſius in nobis Spiritum. At arbi-
tror quod ambo habitant in homine iuſto, CHRISTVS & Spiritus ipſius. Si uero
CHRISTVS ex Patre credit̃ Deus ex Deo,& Spiritus ex CHRISTO,aut ab utriſ-
que,ſicut CHRISTVS dicit: Qui ex patre,ꝑcedit: &, Hic de meo accipiet: CHRI «
STVS uero ex Spiritu ſancto,iuxta angeli uocem: intelligo myſterium quod libe
rauit me,adero apud eum qui uenit ad me,fide,auditu,mãſione,amicitia. Seipſum
enim Deus cognitum facit, ſeipſum CHRISTVS prædicat,ſeipſum Spiritus ſan-
ctus manifeſtat ſanctis. In ſcripturis autẽ ſanctis,trinitas nobis annunciat̃ & credi-
tur,citra curioſitatẽ,citra contentionem,ꝑ aſſenſum auditus. Ex hac fide ſalus gra-
tię. Ex fide iuſticia citra opera legis. Scriptum eſt, Ex auditu fidei Spiritum CHRI «
STI dari his q̃ ſaluant̃. Fides autẽ præconũ uniuerſalis eccleſiæ uocibus hæc, ut pu
to ſignificat̃,prout ego q̃dem in fide inſtructus ſum ex Scripturis: Tria ſancta, tria *S. Trinitatis*
conſancta,tria in forma,tria cõformia,tria operãtia,tria cooperãtia,tria in ſubſtan- *myſterium.*
tia extãtia,tria coextantia in ſubſtãtia,inter ſe cõuerſantia. Trinitas hęc ſancta uoca
tur,tria exiſtẽtia,una cõcordia,una deitas eiuſdẽ eſſentiæ, eiuſdẽ ſubſtantię,eiuſdẽ
potẽtię,ſimilia ex ſimili,ęqualitate gratiæ Patris & Filij et Spiritus ſancti. Quomo
do uero,ipſis docẽdũ relinquit̃. Nemo enim nouit Patrẽ niſi Filius,nemo filiũ niſi

Pater,

Pater,& cui uoluerit filius reuelare. reuelat autem per Spiritum ſanctum. huic &
Pater reuelat. Hæc igitur tria exiſtentia, aut ex ipſo, aut ab ipſo, aut ad ipſum, uni-
cuiqꝫ dignè intelliguntur, prout ſingulis ſeipſa reuelant: lucem, ignem, ſpiritum:
& alijs ut puto uiſionum ſimilitudinibus, prout dignus eſt homo cui inſeruitur.
Ipſe itaqꝫ eſt Deus qui in principio dixit, Fiat lux, & facta eſt lux: Ipſe qui illumina
uit nos ad uidendum lucem ueram, quæ illuminat omnem hominem uenientem
» in mundum. Emitte lucem tuam & ueritatem tuam, inquit Dauid. Ipſe eſt Do-
» minus qui dixit, In externis diebus effundam de Spiritu meo, & prophetabunt fi-
» lij ipſorum & filiæ ipſorum, & adoleſcentes ipſorum uiſiones uidebunt: tres per-
ſonas ſancti miniſterij oſtendens nobis ex ſubſtantia triplici exiſtente. Dico igi-
tur CHRISTVM miniſtrum & executorem factum eſſe circumciſionis pro ueri-
tate Dei, ad implendum promiſſiones. Comminiſtrare autem Spiritum ſanctum
ſimul traditum accepimus ex diuinis ſcripturis ſic. Demittitur CHRISTVS à Pa-
tre, demittitur Spiritus ſanctus: loquitur in ſanctis CHRISTVS, loquitur Spiri-
tus ſanctus: ſanat CHRISTVS, ſanat Spiritus ſanctus: ſanctificat CHRISTVS,
ſanctificat Spiritus ſanctus: baptizat CHRISTVS in nomine ſuo, baptizat Spiri-
Loci ſcripturæ cõcordes, ſeu æquiualentes, de CHRISTO & Spiritu ſancto.
tus ſanctus. Sic dicunt ſcripturæ, Emittes ſpiritum tuum, & renouabis faciem ter-
ræ: ſimile eſt illi dicto, Emittes uerbum tuum & liquefacies ea. Miniſtrantibus
ipſis Domino & ieiunantibus, dixit Spiritus ſanctus. Segregate mihi Barnabam
& Saulum in opus ad quod accerſiui ipſos: ſimile eſt illi, Dominus autem dixit,
Ingredere in ciuitatem & illic dicetur tibi quid oporteat te facere. Hi igitur emiſſi à
» Spiritu ſancto deuenerunt ad Seleuciam: ſimile uelut quum Dominus dicit, Ecce
» mitto uos uelut oues in medio luporum. Viſum eſt Spiritui ſancto nullum aliud
» imponere onus, præter neceſſaria: uelut ſi dicat, Dico autē non ego, ſed Dominus,
» ut uxor à uiro ne ſeparetur. Penetrarūt autem Phrygiam et Galaticam regionem,
» prohibiti à Spiritu ſancto loqui uerbum in Aſia: ubi uero ueniſſent in Myſiā, co-
» nabantur in Bithyniam abire, & non permiſit ipſis Spiritus: uelut quum dicit
» CHRISTVS, Euntes baptizate omnes gentes. Et, Ne geſtetis peram, non uirgam,
» neqꝫ calceamenta, Qui inquit, dicebant Paulo per ſpiritum ut ne aſcenderet Hiero
» ſolyma. Et Agabus dicit, Hæc dicit Spiritus ſanctus, uirum cuius eſt hoc cingulū:
» ſimile ſicut quum Paulus dicit, An experientiam quæritis eius qui in me loquitur
» Dei? Et memores eſtote uerborū Domini, quoniam ipſe dixit, Pręſtat dare quàm
» accipere. Et nunc ecce ego uinctus ſpiritu uado: uelut quū ait Paulus, uinctus IE-
» SV CHRISTI. Verum Spiritus mihi teſtimonium præbet per ciuitatem dicens: ſi
» mile ſicut quum ait, Dominus teſtimonium præbet animæ meæ, quod non menti-
» or. In uirtute ſecundum ſpiritū ſanctificationis: ſimile ei quod dicit, Sanctus in ſan
» ctis requieſcēs. Et, Circumciſio cordis in ſpiritu: ſimile eſt uelut quum dicit, Et cir
» cumciſi eſtis circumciſione per manum non fiente, dum exuiſtis corpus peccatorū
» in circumciſione CHRISTI. Siquidem Spiritus Dei habitat in uobis: ſimile ei
» quod dicit, Quemadmodum accepiſtis CHRISTVM, in ipſo ambulate. Et, Spiri-
» tus Domini loquutus eſt in me: Et, Verbum ipſius in ore meo. Et, Primitias Spi
» ritus habentes: ſimile ſicut quum dicit, Primitiæ CHRISTVS. Sed Ipſe Spiritus
» intercedit pro nobis: ſimile uelut dum ait, Qui eſt in dextera Dei, qui & intercedit
» pro nobis. Vt fiat oblatio gentium acceptabilis ſanctificata in Spiritu ſancto: ſimi
» le uelut quum ait, Dominus autem ſanctificet uos ut ſitis ſinceri & inoffenſi in diē
» CHRISTI. Nobis autem reuelauit CHRISTVS per Spiritum ſuum: ſimile eſt il-
» li dicto, Quādo complacuit Deo qui ſegregauit me ex utero matris meæ per grati
» am ſuam, ad reuelandum filium ſuum per me. Nos autem non ſpiritum mundi ac-
» cepimus, ſed Spiritum ex Deo: Simile eſt illi, Vos ipſos probate an CHRISTVS
ſit in

ſit in uobis. Templum Dei eſtis,& ſpiritus Dei habitat in uobis : ſimile eſt illi, Inhabitabo in ipſis,& inambulabo,& ero ipſorum Deus,& ipſi erunt mihi populus. Sed & iuſtitiam & gratiã ex utriſq; dicit. Iuſtificati autẽ in nomine IESV CHRISTI Domini noſtri, & in ſpiritu Dei noſtri : ſimile eſt illi dicto, Iuſtificati autem ex fide, pacem habemus apud Deum per Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM. Nemo poteſt dicere Dominum IESVM niſi in ſpiritu ſancto:& nemo poteſt ſpiritum ſanctum accipere niſi à Domino. Diuiſiones autem donorum ſunt,idem uerò ſpiritus. Et diuiſiones miniſteriorum ſunt,idem autem Dominus. Et diuiſiones operationum ſunt,idem autem Deus qui operatur omnia in omnibus.Sed & à gloria ad gloriam,quemadmodum à Domino, ita à ſpiritu. Et ne offendatis ſpiritũ ſanctum, per quem ſignati eſtis in diem redemptionis:ſimile eſt illi,Num prouocamus Dominum? num fortiores illo ſumus? Spiritus autem expreſſe loquitur:ſimile eſt illi,Hæc dicit Dominus omnipotens. Et ſpiritus meus ſtat in medio ueſtrum. &, Si quis mihi aperuerit, ingrediar ego & pater, & manſionem apud ipſum faciemus. Eſaias autem, Et ſuper ipſum ſpiritus Dei: CHRISTVS uerò,Spiritus Domini ſuper me, eo quòd unxit me. Et IESVM à Nazaret quem unxit Deus ſpiritu ſancto:&,Dominus demiſit me,& ſpiritus ipſius. Manifeſta eſt autem & uox Seraphim clamans, Sanctus,ſanctus,ſanctus Deus Sabaoth. Si uerò audiueris,quod per dexteram Dei exaltatus eſt, & promiſſionem à patre accepit. aut,Iubet,ut expectent promiſſionem patris,quam audiuiſtis,inquit,ex me. Aut, Quod ſpiritus ipſum expellit in deſertũ. aut quod ipſe dicit, Ne ſitis ſoliciti quid dicatis, quoniam ſpiritus patris mei eſt qui loquitur in uobis. aut, Si uerò in ſpiritu Dei eijcio dæmonia. aut, Qui uerò maledicit in ſpiritum ſanctum, non dimittetur ipſi,&c. aut, Puer creſcebat & confortabatur ſpiritu. Aut, IESVS plenus ſpiritu ſancto reuerſus eſt à Iordane. Aut,Reuerſus eſt IESVS in uirtute ſpiritus. Aut,Quod natum eſt ex ſpiritu, ſpiritus eſt:ſimile eſt ſicut quũ dicit, Quod factum eſt in ipſo uita erat. Aut,Et ego rogabo patrem meum, & alium paracletum dabit uobis ſpiritum ueritatis. Aut, Cur impleuit ſatanas cor tuum, ut mentireris ſpiritui ſancto : dixit Petrus ad Ananiam. Et poſtea, Non hominibus mentitus es,ſed Deo. Ergo Deus eſt ex Deo ſpiritus ſanctus, cui mentiti erant illi detracto precio agri. Aut, Manifeſtatus eſt in carne, iuſtificatus eſt in ſpiritu:maius hoc non poſſum dicere. Deus autem etiam filius : Ex quibus,inquit,eſt CHRISTVS, quantum ad carnem attinet,qui eſt in omnibus Deus. Crede,inquit,in Dominum IESVM, & ſaluaberis. Et loquutus eſt, inquit, ipſis uerbum Domini, quumq; perduxiſſet ille ipſos in domum, appoſuit eis menſam,& exultauit cum tota domo quod credidiſſet Deo. Aut,In principio erat Verbum,& Verbum erat apud Deum,& Deus erat Verbum . Aut, Vt doctrinam patris noſtri Dei ornent. Aut, Apparuit gratia Dei ſalutaris omnibus hominibus erudiens nos. Aut, Expectantes beatam ſpem & aduentũ gloriæ Domini & Saluatoris noſtri IESV CHRISTI. Nam idem eſt miniſterium ſpiritus & Verbi. Attendite autem,inquit, uobiſipſis & toti ouili, in quo poſuit uos ſpiritus ſanctus epiſcopos, ut paſcatis Eccleſiam Dei : ſimile eſt uelut quum dicit,Gratiã habeo qui me potentẽ fecit, CHRISTO IESV Domino noſtro,quod fidelem me iudicauit,dum poſuit in miniſteriũ. Cooperatur itaq; uelut demonſtratum eſt,patri filius,& ſpiritus ſanctus. Verbo enim Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris ipſius omnis uirtus ipſorum. Adorandus autem eſt ſpiritus ſanctus. Qui enim adorant Deum,eos in ſpiritu adorare oportet & ueritate. Si uerò cooperantur hæc, creatura creaturam non efficit : neque creata deitas fit,neque in menſura aut ambitu Deus cognoſcitur. Eſt enim incircumſcriptus,incomprænenſibilis,incõſiderabilis,omnes creaturas complectens Deus. Neque adoratione colenda eſt creatura:Coluerũt enim creaturam præter creatorem,& ſtulti facti ſunt. Quo-

modo enim non ſtultum eſt creaturam Deum putare, & primùm præceptum repro-
bare, quod dicit, Audi Iſraël, Dominus Deus tuus, Dominus unus eſt, non erit in te
Nomina uaria patris & filij & ſpiritus ſancti.
Deus recens. Cæterùm in diuinis ſcriptis uaria ſunt nomina patris & filij & ſpiritus
ſancti. Et pater quidem appellatur, pater omnipotens, pater omnium, pater CHRI-
STI. Filius uerò, Verbum, CHRISTVS, lux uera. Spiritus autem ſanctus, pa
racletus, ſpiritus ueritatis, ſpiritus CHRISTI. Deus itaq; intelligitur pater, & lux
præluſtris, & uirtus, & ſapientia. Si autem lux eſt Deus & pater, lux ergo ex luce eſt
filius, & propterea habitans lucem inacceſſibilem. Virtus autem eſt totus Deus, &
propterea Dominus uirtutum. Sapientia eſt totus Deus, igitur ſapientia eſt filius ex ſa
pientia, in quo omnes theſauri ſapientiæ ſunt abſconditi. Vita item eſt totus Deus,
igitur uita ex uita eſt filius. Ego enim ſum, inquit, ueritas & uita. Spiritus autem ſan-
ctus ab utriſque, ſpiritus ex ſpiritu: Spiritus enim Deus & deitas donorum dator eſt,
ueriſſimus, illuminator, paracletus, conſiliorum patris annunciator. Sicut enim filius
magni conſilij angelus eſt, ſic etiam ſpiritus ſanctus. Sed accepimus, inquit, ſpiritum
Dei, ut uideamus quæ donata ſunt nobis à Deo, quæ & loquimur, nõ in perſuaſiuis
ſapientiæ ſermonibus, ſed in demõſtratione ſpiritus Dei, ſpiritualibus ſpiritualia com
parantes. At dicet quis, Igitur duos eſſe filios dicimus. Et quomodo eſt unigenitus?
Quinimò tu quis es qui contra Deum ratiocinaris? Si enim filium uocat eum qui eſt
ex ipſo, Spiritum uerò ſanctum qui ab utriſque: quæ ſolum fide intelliguntur à ſan-
ctis, lucida, lucem dantia: lucidam ſanè operationem habent, & per fidem lucis conſo
na ad ipſum patrem fiunt: Audi ô bone, quod pater ueri filij eſt pater, totus lux: & fi-
lius ueri patris, lux de luce: non ſicut facturæ aut creaturæ, nomine ſolum: & ſpiritus
ſanctus, ſpiritus ueritatis eſt, lux tertia à patre & filio. Alia uerò omnia, adoptione aut
appellatione: non ſimilia his actione, aut potentia, aut luce, aut intelligentia, aut ſa-
» nè uelut dixerit quiſpiam, Filios genui & exaltaui. Aut ſicut dixerit quis, Ego dixi dij
» eſtis, & filij altiſsimi omnes. Aut uelut dicat quis, Qui peperit glebas roris. Aut uelut
» dixerit quiſpiã, Ex quo omnis patrum familia in cœlo & in terra. Aut ſicut dicat quis,
» Ego qui firmo tonitruum, & creo ſpiritum. Non enim uelut reliqui patres aut patriar
Pater, quomodo pater.
chæ, uerus ille pater incepit eſſe pater, aut unquam tempore defuit eſſe pater. Si enim
incipit eſſe pater: ergo filius aliquando alterius patris, antequàm eſſet ipſe unigeniti
pater. Iuxta ſimilitudinem autem dum patres patrum & filij conſiderãtur, in infinita
antiquitate uerè patrem inuenire eſt. Neque uelut reliqui filij adoptione, uerus filius
adoleſcens eſt, ut ſit filius. Si enim adoleſcens eſt ut ſit filius: erat aliquando tempus
quando non erat pater, pater unigeniti. Neque uelut reliqui ſpiritus, ſpiritus uerita-
tis creatus aut factus eſt. Neque uelut reliqui angeli, magni conſilij angelus uocatur.
Illi enim principium habent & finem: hi uerò imperueſtigabile principium ac impe-
rium habent. Et hi creant omnia in infinita ſecula cooperantes patri, illi uerò crean-
tur ab his prout uoluerint. Et illi quidem colunt hos, hi uerò coluntur ab uniuerſis
creaturis. Et hi quidem ſanant creaturas. Illi uerò medelam ab his accipiunt. Et illi iu-
dicantur pro merito, hi uerò iudicium iuſtum habent. Et illi quidem tempore ſunt,
hi uerò non ſunt in tempore. Et hi quidem illuminant omnia, illi uerò illuminantur
ab his. Et hi uocant paruulos in altum, illi uocãtur à perfecto. Et hi largiuntur omni-
bus, illi dona accipiunt. Et ut in ſumma dicam, Illi hymnis celebrãt ſanctitatem in cœ-
lis cœlorum ac reliquis inuiſibilibus locis, hi uerò celebrantur, & dona pro merito di
Spiritus multi in Scriptura.
gnis exhibent. Plurimos autem ſpiritus dicit Scriptura, Qui facit angelos ſuos ſpiri
tus, & miniſtros ſuos ignis flammam. Et, Omnes ſpiritus laudate Dominum. Cæte-
rùm dignis dantur dona diſcretionis ſpirituum. Aliqui enim cœleſtes ſunt, gauden-
tes ueritate: aliqui terreſtres, ad fraudem & errorẽ appoſiti: aliqui ſubterranei, abyſſi
& tenebrarũ filij. Ipſum enim Euangelium dicit eos rogaſſe, ut ne mitteret eos in abyſ-
ſum.

ſum. Similiter autem & ſpiritibus imperat, & ſpiritus expulit uerbo, & non permiſit ipſos loqui. Dicitur autem ſpiritus iudicij, & ſpiritus combuſtionis. Et dicitur ſpiritus mundi: Nos uerò, inquit, ſpiritũ mundi non accepimus. Sed & ſpiritus hominis. Quis enim hominum nouit ea quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis? Et ſpiritus uadens ac non reuertens. Nam ſpiritus pertranſijt in ipſo, & non exiſtet. Et deſtrues ſpiritum ipſorum, & deficient. Et ſpiritus prophetarũ prophetis ſubduntur: Ecce ſpiritus falſus ſtetit coram Domino. & dixit ipſi, Per quid decipies Achaab? Et ero, inquit, ſpiritus falſus in ore falſorum prophetarum. Dicitur porrò & ſpiritus compunctionis eſſe, & ſpiritus timiditatis, & ſpiritus Pythonis, & ſpiritus ſcortationis, & ſpiritus procellæ, & ſpiritus uerboſus, & ſpiritus debilitatus, & ſpiritus immundus, & ſpiritus ſurdus, & ſpiritus mutus, & ſpiritus uix loquens, & ſpiritus ualde horrẽdus, qui uocatur Legio, & ſpiritualia nequitiæ. Infinita autem ſunt eloquia ſapientibus de ſpiritibus. Sicut enim multi filij adoptione, aut appellatione, non ueritate, eo quòd principium habent & finem, & hoc per peccatum: Sic etiam ſpiritus multi adoptione aut appellatione, etiamſi peccato nõ careant. Verùm ſanctus ſpiritus ſolus appellatur à patre & filio, ſpiritus ueritatis, & ſpiritus Dei, & ſpiritus CHRISTI, & ſpiritus gratiæ: largitur enim unicuiq; bonum diuerſimode, alteri ſpiritum ſapientiæ, alij ſpiritum cognitionis, alij ſpiritum fortitudinis, alij ſpiritum ſanationũ, alij ſpiritum prophetiæ, alij ſpiritum diſcretionis, alij linguarum, alij interpretationum, & reliqua dona uelut ait, Vnus autem & idem ſpiritus eſt qui diuidit unicuique ut uult. Quoniam ſpiritus tuus bonus deducet me, inquit Dauid. Et, Spiritus ubi uult ſpirat: ſubſtantiã ſancti ſpiritus per talia nobis oſtendens: Et uocem eius audis, ſed nõ ſcis unde uenit, aut quò uadit. Et niſi nati fueritis ex aqua & ſpiritu: ſimile eſt illi, quod Paulus dixit, In CHRISTO enim IESV ego uos genui. & de hoc dicit Dominus, Quum uenerit paracletus quem ego mittam uobis, ſpiritũ ueritatis, qui à patre procedit, ille teſtimonium præbebit de me. Et adhuc multa habeo quæ dicam, ſed nõ poteſtis portare nunc: ubi uerò uenerit ille ſpiritus ueritatis, deducet uos in omnem ueritatem. Non enim loquetur à ſeipſo, ſed quæcunque audiet loquetur, & uentura annunciabit uobis: Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit uobis omnia. Si itaq; à patre procedit, & ex meo (inquit Dominus) accipiet, Quemadmodum nemo nouit patrem niſi filius, neque filium niſi pater. Sic auſim dicere, Quod neque ſpiritum, niſi pater & filius, ex quo procedit, & à quo accipit: & neque filium & patrem, niſi ſpiritus ſanctus, qui uerè glorificat, qui docet omnia, qui teſtificatur de filio, qui ex patre & ex filio ſolus dux eſt ueritatis, legum expoſitor ſanctarum, legis ſpiritualis enarrator, prophetarum doctor, apoſtolorũ magiſter, Euangelicorum dogmatum luminare, ſanctorum elector. Lux uera ex uera luce, eſt filius naturalis, filius uerus, filius genuinus, ſolus ex ſolo: cum ipſo etiam ſpiritus. ſed ſpiritus qui nominatur, hic Deus eſt qui glorificatur, ſemper in Eccleſia pater, ſemper filius, ſemper ſpiritus ſanctus, ſemper altus alti, & altiſſimus, intellectualis, gloriam habens immenſam, quo inferiora ſunt creata & facta: in ſumma omnia quæ intelliguntur, & ſingula quæ mente compræhenduntur. Deitas autem una in Moſe maximè denunciatur, dualitas in prophetis ualde prædicatur, Trinitas autem in Euangelijs manifeſtatur, amplius iuxta temporum occaſiones ac generationes conueniens iuſto in cognitionem ac fidem. cognitioq; hæc immortalitas ex fide dicitur, hæc adoptio in filios fit. Verùm primùm iuſtificationem carnis enarrat, uelut ambitum templi externum excitans in Moſe. Secundas uerò iuſtificationes animæ exponit, uelut ſancta ornans in reliquis prophetijs. Tertias autem iuſtificationes ſpiritus, uelut propiciatorium & ſancta ſanctorum concinnans in Euangelijs ad ſuam habitationem. Tabernaculum uerò ſanctum, templum ſanctum, ipſum iuſtum habet ſolum qui in his uerſatur. Habitat autem in

Iuſtificatio triplex.

in Mose Deitas in prophetis Dualitas. in Euangelijs Trinitas. Sicut docet M Lutherus in eo libro cui tit de ultimis verbis Dauid

ipſo una deitas infinita, una deitas incorrupta, una deitas imperueſtigabilis, incompræhenſibilis, inenarrabilis, inuiſibilis, ſeipſam cognoſcens ſola, ſeipſam demõſtrans quibus uult, teſtes ſibiÿpſi excitans, uocans, præfiniens, glorificans, ex inferno exaltans, ſanctificans, uniens rurſus ad ſuam ipſius gloriam ac fidem tria hæc, cœleſtia, terreſtria, & inferna: ſpiritum, animam, carnem: fidem, ſpem, charitatem: præterita, præſentia, futura: ſeculum ſeculi, ſecula ſeculorum, ſabbata ſabbatorum: circunciſionem carnis, circunciſionem cordis, circunciſionem CHRISTI in exuendo corpus peccatorum. In ſumma, purificat ſibiÿpſi omnia, inuiſibilia & uiſibilia, thronos, dominationes, principatus, poteſtates, uirtutes. In omnibus autem eadem uox ſancta à gloria in gloriam, Sanctus, ſanctus, ſanctus clamans, patrem in filio, filium in patre, cum ſancto ſpiritu: cui gloria & imperium in ſecula ſeculorũ, Amen. & dicat qui ſic credit, Fiat, fiat. Et de Trinitate quidem ac coeſſentialitate Dei patris & filij & ſpiritus ſancti, uobis qui debiles eſtis ac idiotæ, citra fucum & citra humana commenta, teſtimonijs ex diuinis ſcripturis collectis, quo ad manum ſint fidelibus, & falſam fidem ac uanam opinionem habentibus ſe opponere poſſint, ex parte coaceruauimus. Multa enim eſt fidei in ſpiritu ſancto uirtus, in omnibus diuinis ſcripturis diuerſimode prædicata.

Salutis noſtræ ſecuritas, ubi ſita.

Quandoquidem uerò ſalutis noſtræ ſecuritas, eſt certa confeſſio de Saluatoris noſtri incarnatione & aduentu in carne, & confirmatio ſpei de reſurrectione mortuorum, & noſtra regeneratione: rurſus etiam ipſi parum quid huic noſtro l bori, ex ipſis diuinis ſcripturis apponemus, his qui exactius rem hanc cognoſcere uolunt. Etenim quemadmodum iam in ſuperioribus didicimus, ipſe Dominus noſter in Euangelio ſuo ad diſcipulos ſuos dixit, Euntes baptiſate omnes gentes in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, docentes ipſos ſeruare mandata quæ præcepi uobis: Ipſum ſanctum uerbum quod in ſubſtantia exiſtit, quod ex patre prodijt, per quod ſecula facta ſunt, per quod tempora & temporum momenta. Non enim erat temporis momentum, neq; tempus ante filium. Si enim erat tempus ante filium, utique maius eſt tempus filio: Et quomodo per ipſum omnia facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil quod factum eſt? Quoniam ſi quid factum eſt, per ipſum factum eſt. Ipſe uerò increatus eſt, & ſemper exiſtens. Quia pater ſemper erat, & ſanctus ipſius ſpiritus ſemper erat. Si enim erat tempus ante filium, quæritur ſanè rurſus per quem tempus ante filium erat: & infinita de cætero cogitationem noſtram peruertent, ad imaginationem intus in hominum opinione latentem, aut potius ad cogitationum ſcortationem, & minimè ad caſtimoniam. Non erat igitur tempus ante filium. Nam non per tempora filius factus eſt, ſed per filium tempora, & angeli, & aliæ omnes creaturæ. Non erat aliquando tempus quando non erat filius, neque erat aliquando quando non erat ſpiritus.

Ioannis euangeliſtæ lectio declarata.

Cæterùm aliqui perperàm legentes, & lectionem diſtinguere neſcij, in eo quod dicit, Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil: hucuſque dictum deponentes, & blaſphemiæ ſuſpicionem in ſpiritum ſanctum accipientes, circa lectionem falluntur & errant, & à lectionis errore claudicant, & ad blaſphemiam ſe conuertunt. At ipſa lectio ſic ſe habet, Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, quod factum eſt in ipſo: hoc eſt, ſi quid factum eſt, per ipſum factum eſt. Itaque pater ſemper erat, & ſpiritus ex patre ac filio ſpirat: & neque filius creatus eſt, neque ſpiritus. Quæ uerò poſt patrem & filium & ſpiritum ſanctum ſunt, omnia creata ſunt & facta: & quum non fuerint unquam, facta ſunt à patre & filio & ſpiritu ſancto, per ſemper exiſtens Verbum, cum ſemper exiſtente patre. Per ipſum itaque Verbum omnia creata facta ſunt, per regem illum cœleſtem, per Verbum in ſubſtãtia exiſtens, ipſum Saluatorem ac benefactorem noſtrum.

Chriſti delineatio.

Ipſe enim Saluator ſanctus eſt, qui de cœlis deſcendit, qui in officina uirginis ſalutem noſtram operari dignatus eſt, qui ex Maria rurſus genitus eſt, per ſpiritum ſanctum conce-

conce-

conceptus. Qui carnem accepit, & Verbum caro factum eſt. Qui natura non immutatus eſt. Qui cum deitate ſuſcepit humanā naturam, perfectus exiſtens à patre. Qui perfectam diſpenſationem impleuit, & uenit in mundum propter nos, & propter noſtram ſalutem. Qui carnem & animam humanam accepit, perfectus exiſtens à patre, & in carne inter nos uerſatus eſt, non apparentia, ſed ueritate. Qui perfectum hominem in ſeipſum efformauit ex Maria deipara per ſpiritum ſanctum. Non ut qui in homine habitarit, uelut in prophetis loqui ſolet, inhabitareq́; per uirtutem ac operari, ſed ipſum Verbum caro factum eſt, non mutatus eo quòd ſit caro, non tranſmutata deitate in humanam naturam, ſed cum proprio corpore ſuæ deitatis, & cum propria ſubſtantia Dei Verbi in ſubſtantia exiſtentis, complexus ut ſit homo. Hominem autem dico perfectum, quæcunque in homine, & qualiter homo, & ſi quid eſt homo: hunc uenit & accepit unigenitus, quo in perfecto homine, perfectè totum negocium ſalutis Deus ipſe exiſtens operaretur, ita ut nihil hominis relinqueret, ut ne relicta pars, rurſus in partem edulij diaboli cederet. Et ſi dixerint aliqui quod carnem ſolam accepit, animam uerò minimè, fabuloſa applicantes, & ſcripturam in fabulas euertentes ex dicto hoc, Nos autem mentem CHRISTI habemus: ex ipſo hoc dicto depræhendunt, quod hi qui dicunt, Nos autem mentem CHRISTI habemus: eandem mentem habuerunt, & hanc non expuerunt. Si uerò propriam habentes unà cum CHRSTI mente, ambabus ſatiebātur, CHRISTI mente meliores facere potente, ipſorum uerò mente rectè intelligente: idem etiam in CHRISTO cognoſcāt, quod quum eſſet Deus, & in ipſo eſſet mens, habebat hominis mentem cum carne, & animam accepit: & nequaquam uelut homo ipſam euertebat, uerùm ipſe mentis ornator & corrector & meliorem ipſam efficiens fiebat. Sicut enim carnem accepit à carne non ſuperatus, ita etiam mente accepta, à mente non ſuperatus eſt. Itaque uice uerſa & amplius tales in contrarietatem grauiter incidunt. Surſum enim ac deorſum diuinæ Scripturæ palàm clamant, non contra mentem grauia pronunciantes, ſed contra carnem. Carnis enim fructus ſunt, inquit, ſcortatio, adulterium, petulantia, & his ſimilia. Et qui in carne ſunt, Deo placere non poſſunt. Et, Caro concupiſcit contra ſpiritum. At uerò de mente dicit, Pſallam ſpiritu, pſallam & mente: &, Mens mea infructuoſa aut fructuoſa eſt. Poſuit enim mentem, quam Scriptura cor appellare ſolet, ducem, ut ita dicam, & aurigam totius uaſis, diſcernentem bona & mala, approbantem ea quæ in nobis bene fiunt. Mens enim uerba diſcernit. Gula uerò cibos guſtat. Vim enim diſcernendi mens in homine habet, nondum autem aſſentiendi, ſi non in mutationem ſeipſam dederit. Quid igitur uiſum eſt quibuſdam ut hanc ab incarnatione Domini eiecerint? Quid uerò uitæ profuerunt, quum magis in ſeditionem ipſam mutarint? Aut quid hoc obfuit nobis, aut profuit, ut ita dicam, quo auxiliarentur CHRISTO, uel ut beneficium præſtarent ipſi magnum hoc, & dicerent ipſi, Non accepit mentem? Galatæ equidem ſtolidi, & Cretenſes ſemper mendaces, & Ephraim columba demens: Dominus autem noſter in uitam incarnatus omnia perfectè aſſumpſit, imò potius ipſe ſuiipſius corporis plaſtes fuit, ipſe ſibiipſi accipiens aut indens animam. Cæterùm aliqui defectuoſum facere uolentes CHRISTI in carne aduentum, & perfectam in ipſo diſpenſationem, haud ſcio qua cogitatione inducti, non rectè dixerunt CHRISTVM mentem non accepiſſe: ſubſtantiā autē hi mentem eſſe putant, & natura dicere audent id quod in Scriptura dici ſolet, In homine ſpiritus: uelut dicit Apoſtolus, Vt integer uobis ſpiritus & anima & corpus, in die Domini noſtri IESV CHRISTI ſeruetur. Errant igitur. Si enim eſt mens ſpiritus, & ſpiritus mens, uelut etiam ipſi putant, Anima uerò alia eſt à mente & à ſpiritu: non amplius duæ ſubſtantiæ erunt in homine in una

Cor pro mente.

Mentē Chriſtum accepiſſe negantes.

ſubſtantia contractæ: non amplius in ſubſtantia erit ſola anima, & in ſubſtantia corpus: Sed reperimus de cætero quatuor, Mens una eſt ſubſtantia, anima alia ſubſtantia, ſpiritus alia ſubſtantia, corpus alia ſubſtantia. Et ſi rurſus perſcrutemur, adhuc plures erunt. Quandoquidem enim plura nomina poſſidet homo, & internus homo, & externus homo: etiam hæc omnia ſpirituali intelligentia dixit Scriptura, cogitationem noſtram conſtringens, ut nihil ſalutis relinquamus, neque occaſio nobis fiat à propoſito excedendi. Sunt enim hæc in homine, uerùm non oportet curioſe perſcrutari. Attamen iuxta illorum rationem, Si mens eſt ſpiritus, & ſpiritus mens: hæc autem extra animam ſunt: qua ratione rurſus dicit, Pſallam ſpiritu, pſallam & mente? Per hoc enim oſtendit ſpiritum non eſſe mentem, neque mentem ſpiritum. Deinde rurſus, Anima peccans ipſa moritur: non exempto corpore pronunciauit. Erant enim, inquit, in naui fermè ſeptuaginta animæ. Et omnino animæ non erant abſque corpore, ſed corpora cum animis. Et rurſus ſolet hominum conſuetudo uocare hominem uno nomine: nempe quum dicit, Dominus eſt octoaginta corporum: non omnino abſque animis. Verbum itaq; caro factum eſt: non abſque anima, non abſque reliquo toto negocio & apparatu. Non enim quum dicit Anima, abſque corpore pronunciauit. Neque quando dicimus corpora, abſque anima eſſe intelligimus. Quid igitur uiſum eſt quibuſdam dicere uolentibus, mentem à CHRISTO eiectam eſſe? aut quid hoc Eccleſiæ profuit? aut cur non potius turbauit? Quomodo uerò non defectuoſam facit noſtram ſalutem, qui talia cogitat? Nos enim non poſſumus intelligere, aliud mentem eſſe: neque hanc per ſe ſubſtantiam eſſe poſſumus affirmare, ſed quod compoſitum eſt & rationale & ſapiens in ſingulis delictis, uelut ſi dicas, Cogitationem hominis. Sicut enim oculi ſunt in corpore, ita mens in anima. Rurſus porrò neq; hoc contentioſe aſtruimus, ſed ſimpliciter intellectualem in hominibus partem eſſe aſſerimus. Quid igitur eſt homo? Anima, Corpus, Mens: & ſi quid eſt aliud. Quid igitur ut ſaluaret, Dominus uenit? omnino hominem perfectum. Igitur omnia quæ ſunt in ipſo, perfectè accepit. Alioqui unde hæc in ipſo implebantur quæ in hominem contulit, à mente & corpore ac anima & uniuerſa incarnatione, excepto peccato. Nam & uaticinabatur, & ratiocinabatur, id quod clarè nobis
» ſuggerit diuina Scriptura, dicens, Ecce intelliget filius meus dilectus quem elegi, in
» quo bene complacitum eſt animæ meæ, ponam ſpiritum meum, &c. Ipſa igitur intelligentia ubi impletus eſt? ſiquidē in deitatē, manca ergo eſt deitas intelligentia. Abſit. hæc enim in dominicum hominem impletur. Si uerò in dominicum hominem impleta eſt, quomodo intelliget incarnatio quæ ſine mente eſt? impoſſibile hoc eſt. Si enim omnino uox, intelliget, ad CHRISTVM refertur: CHRISTVS autem ex ſupernis eſt Deus Verbum, caro uerò factus ex Maria, & homo factus nobiſcum conuerſatus eſt, uelut ſcriptū eſt. Ergo citra ambiguitatem unà cum mente diſpenſationem ſuſcepit. Nam huic cōuenit intelligentia. Propter hoc enim de ipſo dicit Euangelium, Proficiebat ſapientia & ætate. Deitas non ſuſcipit ætatem, neque ſapientia caret, quæ tota ſapientia exiſtit. Verùm ſapiētia proficiebat Saluatoris humana natura, non mentis exors, quandoquidem neque falli potuit. Et ætate proficiebat, quum reuera puer creſceret. Si uerò propterea quod mentem accepit, ipſum peccatum conſequenter ponit: igitur potius hoc conſequetur, Si demus ipſum accepiſſe carnem, ſine qua peccatum non perficitur. Manifeſta autē ſunt opera carnis penitus, quoniam
» damus, & in carne peccauit, carne accepta. Noui enim, inquit Apoſtolus, quod non habitat in me aliquid boni, hoc eſt in carne mea. Quis uerò audebit dicere, propterea quod Saluator carnem aſſumpſit, à carne abductum eſſe, ita ut bruta carnis opera perfecerit, iuxta totius uaſis proprij conſequentiam? quem tamen uilem & huma-

nam

Spiritum & mentem eſſe diuerſa.

Animæ appellatio, itemq; corporis, quo modo accipienda.

Homo quid ſit.

nam carnem habuiſſe conſtat, ſed in nulla re lapſantem? Deus enim Verbum ex ſu-
pernis à patre progreſſum, quum uoluiſſet in carne naſci, frenabat uas ipſum, & ſicut
uolebat, cohibere ipſum ab omni inutili carnali turba potuit. Si uerò uolebat, remit-
tebat. Remittebat autem ad rationales & decentes ipſius deitatem corporales neceſ-
ſitates. Neque enim quum haberet mentem in ueritate, quemadmodum totam incar
nationem in ueritate, mens diſtendebatur ad irrationales concupiſcentias: Neque ea
quæ carnis ſunt, ſimiliter ut nos faciebat aut cogitabat. Verùm ut Deus in carne ue-
ra genitus ex uirgine Maria, & carne & anima faciebat, itemq́ mente: & toto uaſe
in hominum genere conuerſabatur ex ſupernis ex patre in ſubſtantia exiſtens Deus
Verbum. Cæterùm ne cauillentur aliqui abuſiuè hoc dictum eſſe: uelut illud, Intel-
lige clamorem meum. Illud enim abuſiuè propter preces datum eſt, & manifeſtus
eſt uſus. Verùm exemplum carnalis ipſius aduentus per prophetas prædictum eſt.
Nam hoc, & proficiebat ætate: uerùm eſt. At quid tales ſe dicere putant? Si dixe-
rimus CHRISTVM perfectum hominem ex Maria natum, nunquid ſuſpicabi-
mur ipſum peccatis ſubiectum fuiſſe? Abſit. Peccatum enim non fecit, neque inuen
tus eſt dolus in ore ipſius. Si enim uirtutem ſuam ſanctis inſufflauit, & hi quibus
inſpirauit teſtantur, quod erant ſancti, iuſti, progreſſi in diebus ſuis citra repræ- *Chriſtus pec*
henſionem: quanto magis ipſe, in quo omni deitatis plenitudini habitare compla- *cati exors.*
cuit corporaliter, etiamſi carnem ueram accepit ex Maria ſemper uirgine, & ani-
mam uerè humanã, & mentem, & ſi quid aliud eſt in homine: ipſe in ſeipſo habens
uniuerſa, continuit Deus exiſtens, non diuiſa ad maliciam, non fracta à maligno il-
lo, non capta uoluptate, non cadentia ſub delictum Adæ. Et propterea dicit Apo-
ſtolus, Factus ex muliere, factus ſub legem. Et rurſus, In habitu inuentus ut homo.
At uoces in habitu, & factus, & ſub legem, per utraq́ collectæ, perfectionem ſignifi
cant, ac ab affectibus peccati alienitatem. Nam ex uoce factus, quod ſit perfectus in-
dicatur: ex uoce ſub legem, quod non in apparentia: ex uoce in habitu, formæ fir-
mitas: ex uoce ut homo, à peccato alienitas. Hæc igitur quum ſic habeant, nemo
nos decipiat uanis fabulis. Si enim ſupernè uerè genitus eſt à patre, etiam natus eſt
ex Maria: & ſupernè uerax eſt & infernè. Et ſi ſupernè imperfectus eſt, etiam infra
imperfectus eſt. Si uerò ſupernè perfectus eſt, etiam infra perfectus eſt. & non in alio
perfecto habitauit, ſed in ſeipſum omnia perfecit. Et reſurrexit ex mortuis, non am-
plius partitus in monumento in corpus, & deitatem, & animam in infernis, non am
plius ſub tactum cadens, non amplius abſtinens, ſed ingrediens foribus concluſis,
contrectatus tamen à Thoma, ut ne imaginatio putaretur, ſed ueritas. Qui à Tho-
ma creditus eſt, ubi impletum eſſet quod prædictum eſt, Manibus meis Deum re-
quiſiui, & non ſum deceptus. Idem Deus, idem homo, qui non confuſionem ope-
ratus eſt, ſed duo miſcuit in unum, non ad interitum cedens, ſed corpus terreum unà
cum deitate potens efficiens, in unam uirtutem uniuit, in unam deitatem collegit,
unus exiſtens Dominus, unus CHRISTVS, nõ duo CHRISTI, neq́ duo
Dei. In ipſo corpus ſpirituale, in ipſo deitas incompræhenſibilis, quod paſſum eſt,
incorruptum: quod paſſionis exors eſt, incorruptibile: Incorruptibilitas in totum.
Deus Dominus ſedens in dextra patris: non relicta carne, ſed in unum counita, &
in unam in totum deitatem, ſedens in dextra patris. Hic igitur unigenitus, perfe-
ctus, increatus, immutabilis, inalterabilis, nulla intelligentia compræhenſibilis, inui
ſibilis, qui homo factus, inter nos uerſatus eſt, & ſpiritualiter reſurrexit, & non am-
plius moritur, non amplius inops eſt, qui propter nos inops fuit, quum diues eſſet,
qui totus ſpiritus eſt, qui carnale & diuinum unit, Dominus unus, rex, CHRI-
STVS, filius Dei, qui ſedet in dextera patris ſuper omnem principatum ac poteſta-

tem, & uirtutem, & omne nomen quod nominatur: hic dicit in Euangelio, Euntes baptiſate omnes gentes in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti: atque hoc in medio ipſorum exiſtens, non ſignificauit coniunctionem eſſe filium patri, ſed patrem nouit patrem uerum: & ſeipſum uerùm demõſtrauit in ſubſtantia exiſtens Verbum: & ſpiritum ſuum ſanctum in ſubſtantia exiſtentem ſpiritum, & ſpiritum ueritatis, increatum, immutabilem, inalterabilem. Non ſicut quis ſuſpicari poſſit, qui doloſe ad fidem feratur, & pedes ſuos occultet, & aſtutè ſe erga ueritatem gerat: Scrutatur enim corda & renes Deus. Et dicit nimirum hæreticus, Credo quod pater eſt pater, & filius filius, & ſpiritus ſanctus ſpiritus ſanctus: & confiteor tres ſubſtantias in una eſſentia. Non autem aliam dico eſſentiam præter deitatem, non aliam deitatem præter eſſentiam. At propter exactum adeò ſermonem faciendum, eſſentiam uocamus, ut ne aliam atque aliam ſpeciem deitatis ipſius Trinitatis dicamus. Talis enim aſtutè ueluti dixi abſconditus, etiam rurſus doloſe dicit, Credo quod pater, pater: filius, filius: ſpiritus ſanctus, ſpiritus ſanctus. Verùm opinionem talem occultatam habet, & uelut à nobis aſſimilans in ſeipſo dicit: nempe, Sicut ego habeo corpus & animam & ſpiritum humanum, ſic etiam deitas. Pater quidem, ut ita dicam, eſt ſpecies. filius uerò, ſicut in homine anima. ſpiritus autem, ſicut quod inſpirat per hominem. Quidam enim doloſe agunt, & ſic de deitate iudicant. Nos autem non ſic didicimus. Verùm ecce pater in cœlo per uocem teſtatur. Ecce filius in Iordane, ecce Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ deſcendens figurabatur: imò per ſeipſum figurabatur, ut qui per ſe ſubſtantia exiſtat, non diuerſa à patris & filij, ſed eiuſdem eſſentiæ. Rurſus aliter, Ecce pater ſedet in cœlo. At uocem ſedet, ne rurſus humano more accipe, ſed talem quæ nec enarrari nec compræhendi poſſit, intellige. Et non dixit, Redijt filius in patrem, ſed ſedet in dextra patris. Et rurſus de ſpiritu ſancto dicens unigenitus docuit, Ego abeo, ille ueniet ſpiritus ſanctus, ſpiritus ueritatis. Si ego non abiero, etiam ille non ueniet. Si uerò erat ſpiritus coniunctio cum ipſo filio, non utique dixiſſet, Abeo & ille ueniet. Verùm ut indicet ſubſtantiam & ſubſtantiam. Vna enim eſt deitas, unus Deus, una ueritas. Atque ſic ſcripſi ei qui cupit uitæ noſtræ conſequentiam, & firmam confeſſionem à lege ac prophetis, & Euangelijs atque Apoſtolis, & temporibus apoſtolorum, uſque ad noſtra tempora in catholica Eccleſia impollutè ſeruatam: uerùm per inuidiam ſeditionis unius ac ueræ fidei, iuxta temporis aliam atque aliam occaſionem, per hæreſes eandem fidem & ſpem ac ſalutem noſtram perſecutionem paſſam, ita tamen, ut durarit in ſua ueritate, quum hæreſes ſingulis temporibus ſeipſas polluant, & ab Eccleſia abalienent. Quemadmodum etiam recens rurſus audimus quoſdam qui primas ſibi ferre uidentur apud quoſdam pietatis in Ægypto exercitatores, itemque in Thebaide, atque alijs regionibus: & ſimilia Hieracitis ſentiunt ac dicunt, reſurrectionem quidem carnis noſtræ affirmantes, non autem huius, ſed alterius cuiuſdam pro ipſa. Quum uerò tales à uera uia diſceſſerint, & ueritatem Dei ad fabulas conuerterint, itemque firmam ſpem noſtram euerterint, ea de cauſa etiam de hoc rurſus dicere cogimur. Increduli equidem totum reſurrectionis negocium negant. Verùm falſam fidem habentium, & impurè ac ſtolidè à uera ſpe elapſorum eſt, ſic de reſurrectione ſentire. Et Græci quidem ſunt qui penitus reſurrectionem negant, propter impietatem multitudinis iniquitatum, quæ apud ipſos fiunt. Odio enim habent reſurrectionem, per quam pudore confundentur, quod Deum ignorarint, & ipſius mandata. Veruntamen reſurgent, etiamſi nolint, & uniuerſa creatura palàm ipſos redarguit, ſingulis diebus reſurrectionis ſpeciem oſtendens. Occidit enim dies, & mortuorum modum innuimus per ſoporem. Exoritur dies nos expergefaciens,

Trinitatis falſa opinio.

Hieracitæ.

Reſurrectionis ratio.

& reſurrectionis ſignum demonſtrans. Decerpuntur fructus, & ſtatus rerum exſcinditur, ita ut hinc noſtri diſceſſus facies præſtituatur. Seminatur terra & germinat: quoniam fracta poſt ſectionem reſurgent. Locuſta moritur, ubi quandam ſuijpſius fœturam abiectam in terra defodit, & poſt tempus terra reddit ea quæ defoſſa ſunt. Semina fructuum ſeruntur, & primum moriuntur, deinde perficiuntur. Niſi enim mortua fuerint, non uiuificantur. Signacula in nobis fecit Deus per ungues decem & decem, qui de reſurrectionis noſtræ ſpe teſtimonium præbent. Sed & uelut per coronam capilli, reſurrectionem noſtram declarauit. Nam quod in nobis mortuum corpus uidetur, hoc eſt pili, ſingulis uicibus reſecti rurſus pululant, reſurrectionis ſpem indicantes. Et innumera dici poſſunt ad incredulorum certitudinem ab exemplis. Verùm non perſuaſit hos palumbes auicula, neque myoxus animal. Moritur enim hoc ſemeſtre, & palumbes in diebus quadraginta. & rurſus poſt tempora ſua reuiuiſcunt. Scarabæi morti uicini, in pila ſtercoris ſeipſos occultant, talem pilam in terra ſepelientes ac defodientes, atque ſic ex ſuo ipſorum humore rurſus reuiuiſcentes comperiuntur. Cæterùm de phœnice Arabica auicula dicere ſuperfluum eſt. Iam enim ad aures multorum peruenit, credentium & non credentium. Hiſtoria autem de ipſo talis apparet. Quingenteſimum annum agens, ubi cognouerit tempus mortis ſuæ inſtare, rogum ex aromatibus ſibi conſtruit, eaq; in urbem Ægyptiorum Heliopolim appellatam defert, & proprijs pedibus ac alis pectora ſua ualde pulſans, ignemq; à corpore ſuo proferens, ſubiectam materiam in loco incendit, atque ſic ſeipſum exurit, & omnes carnes ſuas unà cum oſſibus. Verùm ex Dei diſpenſatione nebula demittitur, quæ pluuiam effundit, & flammam corpus alitis conſumentem extinguit, quum mortuus iam ſit phœnix & extreme toſtus. Extincta autem flamma, reliquiæ carnis ipſius adhuc crudæ reſtãt, quæ ad unum diem diſſipatæ uermem gignunt. Vermis autem pennas producit, pullus euadens. Tertia uerò die creſcit, & accepto incremento, his qui in eo loco uerſantur ſeipſum oſtendit, & rurſus ad propriam patriam recurrit ac quieſcit. Porrò admiratio animum meum ſubit, de in-incredulorum Græcorum atque aliorum Barbarorum decepta per omnia mente: quod in fabulis ſuis non uerentur reſurrectionem omnibus declarare, & de reſurrectione ſæpe canere, uelut fabulæ ipſorum deſcribunt. Alceſtim quidem Peliæ filiam mortuam eſſe, propter uirum ſuum Admetum, & propter Herculem, poſt triduum uerò reſurrexiſſe, & ex adytis eductam eſſe. Pelopem uerò Tantali filium, ubi carnes ipſius diſtributæ eſſent à proprio eius patre & Amphiarao, falsò appellatis ipſorum deis. Et Euclees ab Æſculapio reſuſcitatus eſt. Et Caſtor propter Pollucem fratrem ſuum, qui ultrò ipſi uitam alternis diebus alterare uoluit. Et Proteſilaus propter Laodamiam. Sed & Siſyphum, & Tantalum, & Caucaſi filias, quas Erynnias uocauerunt, & unà cum his Tireſiam, in tartarum detruſos eſſe tradunt, atque illic pœnas dare, illum quidem per ſaxum, hunc per rotam, & alios aliter ſupplicio affectos eſſe, & adhuc in ſupplicio eſſe, uelut qui non ad interitum ſint redacti, uerùm ſint in corporibus. Si enim corpora non haberent, quomodo ſub petram & rotam ſupplicijs traderentur. Et multa de his dici poſſent ad confirmandam noſtram fidem, atque ipſos redarguendos. Sed & qui ex hæreticis proficiſcuntur, ſimilia his canunt, & à fide aliena, in eo quod aliqui hæretici dicunt, non corporis, ſed animæ reſurrectionem fore. Eodem modo autem etiam prædicti Græci idem putant, ac cum illis opinantur, ut ſint uerba ipſorum nugacia, motus gratia magis profuſa. Si enim reſurrectionem aſſerũt hæreſes, & omnino reſurrectionem eſſe putant, uerùm de anima hanc decernunt, ſtolidum eſt hoc ipſum. Quomodo enim anima reſurget quæ non cecidit? Non enim ſepelimus animas in monumentis, ſed corpora. Animæ enim non cadunt, ſed carnes, quemadmodum etiam conſue-

Myoxi & palumbis natura.

Phœnicis hiſtoria.

Poetarum fabulas reſurrectionem adſtruere.

Cadauerum appellatio.

conſuetudo mortua corpora cadauera appellare ſolet. Itaqꝫ ſi reſurrectionem ipſi con
fitentur, omnibus manifeſtum eſt quod non animæ, ſed corporis lapſi. At uerò Græ
ci rurſus redarguuntur reſurrectionem in totum negantes, deferentes in monumēta
cibos ac potus. In pandemis, hoc eſt popularibus appellatis diebus, edulia quidem
in totum exurunt, uina uerò libant, nihil commodi mortuis ex hoc afferentes, imò po
tius ſeipſos lædentes. Veruntamen coguntur à conſuetudine confiteri mortuorum

Græcorū ritus circa defunctos.

reſurrectionem. Nam ubi poſita ſunt corpora defunctorum, accedunt & inclamant
nomina proferentes ſepultorum mortuorum, Reſurge (dicētes) tu, comede & bibe,
& lætare. Et ſi quidem animas illic putant permanere, ubi reliquiæ mortuorum ſepul
tæ ſunt: paſſionis exors eſt talis animarum expectatio, permanent enim iſthic in futu
ram diem & reſurrectionem regenerationis, donec compoſita & coniugata ipſorum
receperint corpora, etiamſi abominentur Græci carnem ut uilem & quæ penitus diſſi
petur, ac ſpem nō habeāt reuiuiſcendi. Si uerò non hoc modo id faciunt, qua ratione
animas eſſentia corporū meliores illigantes, damnationi magis obijciunt, opinione
hæc decernētes, & aſſident mortuis reliquijs? Aut ob quam ſpei expectationem per-
maneant, dicant? At manifeſtum eſt quod nō animas putent eſſe in monumentis, ſed
in cuſtodijs quibuſdam unicuiqꝫ animæ à Deo deſtinatis, pro uitæ tranſactæ digni-
tate, & pro factorum merito. Corpora uerò unuſquiſqꝫ proximi ſui proprijs mani-
bus in corporum ſiue oſſium loculis depoſuit. Bonum autē fuerit apud omnes unam
eſſe opinionem de his, & conſequentiam, ex his quæ undiquaque in confeſſo ſunt.
Verùm apud incredulos uice uerſa quæ uera ſunt negantur, & quæ in Deo poſſibilia
ſunt, in ſpem apud ipſos non corroborantur. At de his ſatis dictum eſſe puto, paucis
è multis exemplis à nobis productis. Cæterùm de his qui Chriſtiani eſſe uidentur,

Origenis opinio de reſurrectione mortuorum.

uerùm Origeni credunt, & mortuorum quidem reſurrectionē confitentur, tum car-
nis noſtræ, tum corporis Domini, ſancti illius ex Maria aſſumpti, hanc autē carnem
non reſurgere dicunt, ſed aliam pro hac ex Deo dari: quomodo non dixerimus ma-
gis impiam alijs habere ipſos opinionem, & ſtolidiorem quàm eſt Græca? Primùm
equidem ſi alia pro hac reſurgit, iuxta ipſorum ſermonem, non iuſtum eſt Dei iudi-
cium, quod aliam carnem pro ea quæ peccauit iudicat, aut aliud corpus in gloriam
Sola
hæreditatis & regnum cœlorum infert, pro eo quod in ieiunijs ac uigilijs & perſecu-
tionibus propter nomen Dei fatigatum eſt. Quomodo uerò etiam anima ſedebit ſo-
la, iuxta hæreticorum rationem, non præſente corpore quod ſimul peccauit? Contra
dixerit enim talis anima iudicio Dei, aſſerens corporis fuiſſe peccata. Habet etiam de-
monſtrationem, iuxta contentioſam rationem, ſed non in ueritate. Poteſt enim di-
cere, Non ego peccaui, ſed corpus. Ex quo enim egreſſa ſum de corpore, neque ſcor
tata ſum, neque adulterium commiſi, non furtum feci, non occidi, non ſimulachra co
lui, non quidquam mali & intolerabile perpetraui: & rationi conſentanea reperietur
ipſius defenſio. Quum autem rectè ſe ipſa excuſet, quid dicemus? ceſſat ergo Dei iudi
cium? Imò iniuſtè infert Deus iram contra homines? Abſit. Nouimus autem quod
omnia Deo poſſibilia ſunt, & poteſt & corpus proferre abſque anima, & corpora
deleta rurſus reuiuificare poteſt, mouereqꝫ ipſa à ſeipſis ſine animis, ſi ita uelit: quem-
admodum etiam iam circa ſanctiſſimum Iezechielem talem diſpenſationem fecit. Di-
Cap. 37. xit enim ſancto prophetæ, Dic fili hominis, Congregabitur os ad os, & iunctura ad
iuncturam. Et admiranda erat Dei potentia, quod nōdum immiſſis animis, ſed ſiccis
exiſtentibus oſſibus, non ſolum uim motus habebant, ob Dei efficaciam, ſed & intelli
gentia repleta ſunt oſſa, & cognitione non uulgari. Non enim pedum oſſa per obli-
uionem ad caput accedebant, neque colli uerticula circa talorum iuncturas errantes
locum quærebant, ſed ſingula oſſa & mouebantur & uadebant iuxta intelligentiā, &
ad ſuam iuncturam accedebant. Si itaqꝫ uult Deus, poteſt & corpora ſine anima ſuſci
tare.

tare. In hoc enim potentiam ſuam oſtendit, quod uidelicet id quod apud homines deſperatum eſt, primum reſuſcitat, per hoc quod Iezechieli præcepit. Et non dixit, Dic fili hominis ut primùm ueniat ſpiritus: ſed poſtquàm facilè factum eſt quod difficile erat, propter fidem, corpora uidelicet coniungi: tunc præcepit ut animæ in ipſa corpora ingrederentur. Et ſurrexit, inquit, multa congregatio. Proinde poſſe Deum facere dixi, ut etiam corpus citra animam reuiuiſcat, uelut prius dictum eſt. Sed non poteſt iudicari per ſeipſum corpus. Habet enim iuſtã excuſationem aduerſus iudiciũ Dei. Nam & ipſum dicit, Ex anima illa erat peccatum, ego nõ fui cauſa. Ex quo enim illa à me diſceſſit, neque adulterium commiſi, neque ſcortatum ſum, neque furtum feci, neque ſimulachra colui, neque aliquod tale peccatum peregi. Et erit iudicium Dei inefficax contra contentioſorum rationem. Quapropter uelut erat corpus & anima compoſitus homo unus ex Deo genitus, ita rurſus iuſtus iudex corpus exuſcitat, & animam ipſius ipſi indit. Et ſic iuſtum fiet Dei iudicium, dum ambo participant aut ſupplicio propter peccatum, aut cultu Dei & mercedis retributione ſanctis reddenda propter uirtutem. Cæterùm hæc ad confirmationem ueritatis ſpei noſtræ ſufficere putantes, pauca pro multis appoſuimus. Verùm propter eos qui dicũt aliud corpus pro eo quod cecidit reſurgere, rurſus laborem aggredimur, prodeſſe cupidi his qui intelligere uolunt, & uitam ſuam perdere non conantur, & non negare carnis noſtræ reſurrectionem, in qua omnis theſaurus, & fundamentum omnis ſapientis cogitationis, & omnis bonæ operationis depoſita eſt, iuxta id quod dictum eſt: Habentes theſaurum hunc in teſtaceis uaſis, &c. Abſtinentiam enim exercemus nos debiles caſtè agentes, eleemoſynam facere cupimus qui ſumus impotentes, propter eorum quæ ſperamus fruitionem, mortuorum uidelicet reſurrectionem. Atque ſic is qui ægrotat fundatus eſt in fide ac ſpe, dilectionis Dei teſtimonio, & pro nomine Dei in perſecutionibus tormentorum & aliorum crudelium ſuppliciorũ, inter eos qui non negant reſurrectionem carnis noſtræ, ſed credunt quod ipſum hoc quod ſeminatur in terra reſurget. Duo enim manifeſta & uera teſtimonia dederũt nobis diuinæ Scripturæ, per quæ poſſumus reſurrectionis noſtræ ſpem cognoſcere, & nõ per fabulas uanorum hominum decipi, qui ipſi decepti ſunt & uitæ fraudem præſcripſerunt. Quo itaque non multis teſtimoniȷs utar, non enim pauca ſunt in nouo ac ueteri Teſtamento, de noſtra ſpe ac reſurrectione, compendiò hoc dicam: Si aliud eſſet quod reſurgit, quemadmodũ aliqui aſſerunt, nõ ſanè Apoſtolus affirmaſſet, dicens, Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptibilitatem. Quandoquidem uerò & de gloria ſanctorum, quomodo illuſtrabuntur & alterabũtur in gloria poſt reſurrectionem, uelut dicit, Reſurgit in gloria: in ſpe nos fundari oportet, dicit Scriptura, Stulte, tu quod ſeminas non uiuificatur, niſi mortuum fuerit. Et non ipſum quod naſcetur corpus ſeminas, ſed fortaſſis granum frumenti, aut aliorum ſeminum, & Deus dat ipſi corpus ut uoluit. Hoc in gloriam eorum qui reſurgunt in claritudine dixit. Quo uerò oſtendat granum ſumere gloriam per ſeipſum, dixit in Euangelio, qui etiam in Paulo loquutus eſt de reſurrectione, Niſi granum frumenti lapſum in terram mortuum fuerit, ſolum manet. Si uerò mortuum fuerit, multum fructum fert. Igitur Apoſtolus granum dixit, & Saluator idem granum corporis ſui demonſtrauit. Quid igitur dicimus? Non ipſum quod ſeminatum eſt proprium corpus ſuum, hoc eſt granum reſurrexit? aut aliud erat quod ex ipſo poſt triduum reſurrexit ex monumento, uelut angeli dicunt, Reſurrexit, non eſt hic. & ſicut ad Mariam dixit, Ne me tangas, nondum enim aſcendi ad patrem meum: & ſicut oſtendit manus & latus Thomæ, dicens, Ne ſis incredulus? At incredulorũ eſt dicere, Omnino non reſurrexit. Eorum uerò qui falſam fidem habent, eſt dicere, non id quod obdormiȷt reſurrexit. Credentium autem eſt dicere, quod idem corpus reſurrexit, & ab ipſius corpore ſuſcitauit noſtrum,

Corpus idem quod cecidit reſurgere.

Chriſti reſurrectio qualis.

noſtrum, ut nos in ſpem ueritatis confirmet. Ea enim gratia & typos clauorum reli‑quit, non deletis ipſorum punctis, neque lanceæ loco obliterato, & quidem quum introiret foribus concluſis. Nam carnale ipſius, ſpirituale reſurrexit, ſed non aliud ab eo quod erat in deitatem counitum, in ſpiritus ſubtilitatē redactum. Siquidem enim fuiſſet ſpiritus ſubtilitas, qualis terræ cauerna, ita paruum corpus ſuſcepiſſet? Verùm ut oſtendat quod ipſa corruptibilitas noſtra induit incorruptibilitatē. Etiamſi enim mortale eſt, induit immortalitatem. Intrauit quidem foribus clauſis, ut indicaret craſſum ſubtile, & mortale immortale, & corruptibile incorruptibile. Quo uerò redargueret omnes incredulos de noſtra ſalute, reſurrectione inquam, is qui in ſubtilitatē tranſmutauit corpus, & reſurrectionem in ſpiritum contemperauit, non deleuit cicatrices clauorum, neque lanceæ typum: ſed oſtendit id ipſum quod in cruce paſſum fuit, quod non aliud eſſet id quod reſurrexit, neque aliud ex ipſo productū, ſed ipſum quod paſſum fuit paſſionis exors, & ipſum quod cecidit granum id quod reſurrexit, reſurrexit autem incorruptibile. Et ut ne rurſus putemus partem aliquam ex ipſo ſuſcitatam fuiſſe, ipſum quidem totum non uidit corruptionem, ſed ipſum totum reſurrexit. Dicit enim, Reſurrexit, non eſt hic: uerè reſurrexit, & non errant Scripturæ, quæ ſunt uita noſtra. Et ut ne inueniant ſeducti prætextum, oſſa & carnem oſtendit Thomæ, & diſcipulis ſuis dixit, Videte me quod ego ſum: Spiritus enim oſſa & car‑
» nem non habet, quemadmodum me uidetis habere. Si uerò quis cauillans dicat, At Saluatoris noſtri corpus electum ac præcipuum erat, eo quòd ſolum conceptum eſt à Maria, & ſine uirili ſemine. At nemo poteſt hoc dicere, neque demonſtrare. Si uerò quis rurſus cauillans dicat, CHRISTI ſolum corpus totum reſurrexit, noſtrum uerò nō idem reſurgit, ſed pro ipſo aliud: Quomodo igitur dicit, Reſurrexit CHRISTVS primitiæ eorum qui dormierunt, ita eſt & id ipſum corpus primitiæ eorum qui reſurgunt. Quomodo autem primitiæ fuit CHRISTVS eorum qui obdormierunt, diſcant, & ne rurſus ad alium errorem cōuertantur, & alias ſcripturas mentiri putent. Ante ſeipſum enim ſuſcitauit Lazarum, & filium uiduæ in Naim. Et Helias ſuſcitauit mortuum. Sed & Heliſæus duos mortuos ſuſcitauit, alterum adhuc ſuper terra poſitum, alterum ſepultum. Sed illi quidem ubi reſurrexerunt, rurſus mortui ſunt, expectant autem unam & catholicam reſurrectionem. CHRISTVS autem eſt primitiæ eorum qui dormierunt, quoniam ubi reſurrexit, non amplius moritur, mors ipſi non amplius dominatur, uelut ſcriptum eſt. Semel enim mortuus eſt pro nobis ſuſtinens paſſionem, propter noſtras paſſiones: ſemel guſtauit mortem, mortem autem crucis, Verbum ipſum ultrò propter nos ad mortē progreſſum, quo morte mortem mortificaret. Verbum caro factum, nō patiens in deitate, uerùm compatiens cum humana natura. Paſſio ipſius reputatur, manente ipſo in immortalitate. Ipſe enim dixit, Ego ſum uita. Neq; per carnem nobis ſpes. Maledictus enim, inquit, qui ſperat in hominē, & erit uelut ſyluestris myrica in deſerto. Quid igitur dicemus? Non eſt homo CHRISTVS ex prædictis? Omnibus ſanè manifeſtum eſt quod citra ambiguitatem confitemur Dominum Deum Verbum, hominem factum eſſe, non apparentia, ſed ueritate. At non eſt homo qui uenit in præminentia deitatis. Neque enim in homine eſt noſtra ſpes ſalutis. Nullus enim ex omnibus hominibus ab ipſo Adam, ſalutem operari potuit, niſi Deus Verbū homo factus, ut ne ſpes noſtra eſſet in hominem, ſed in Deum uiuentem & uerum hominem factum. Omnis enim ſacerdos ab hominibus acceptus pro hominibus conſtituitur, uelut ſcriptum eſt. Vnde à noſtra carne accepit Dominus carnē, & homo factus eſt nobis ſimilis Deus Verbum, ut in deitate daret nobis ſalutem, & in ſua humanitate pateretur pro nobis hominibus, paſſionem per paſſionem ſoluens, & mortem per mortem propriā mortificans. Reputata eſt autē paſſio in deitatem, & quidem quum paſſionis exors ſit deitas,

Primitiæ Chriſtus, quomodo dicatur.

quoniam

quoniam ſic uoluit ſanctus & paſſionis exors Deus Verbum. Eſt autem exemplum
tale quoddam. Velut ſi quis ueſtem indutus, in ueſte uerò ſanguis reſperſus inquinet
ueſtem, uerùm ad corpus induti non perueniat, refertur autem macula ex ſanguine
ad eum qui ueſte indutus eſt. Sic in carne paſſus eſt CHRISTVS, in ipſo, in-
quam, dominico homine, quem ipſe formauit qui è cœlis deſcendit Deus Verbum,
uelut ſanctus Petrus dicit, Mortificatus carne, uiuificatus autem ſpiritu. Et rurſus,
Quum igitur CHRISTVS paſſus ſit pro nobis carne. Itaque etiam uos eandem
intelligentiam aſſumite, ſic ſanguinem in ueſte ad geſtantem refertis, quomodo repu
tata eſt ipſi paſſio carnis ad deitatem, nihil ipſa paſſa, ut ne in hominem habeat mun
dus ſpem, ſed in dominico homine, deitate ſuſtinente ad ipſam referatur paſſio, quo
fiat ſalus pro mundo ipſa deitatis à paſſione alienitas: quo paſſio in carne facta ad
deitatem referatur, etiamſi nihil paſſa ſit ipſa. ut impleretur Scriptura, dicens, Si enim
cognouiſſent, non utique Dominum gloriæ crucifixiſſent, &c. Crucifixus igitur
crucifixus eſt Dominus, & adoramus crucifixum, & ſepultum, & qui reſurrexit ter-
tia die, & aſcendit in cœlos. O altitudo diuitiarum, & ſapientiæ & cognitionis Dei,
uelut ſcriptum eſt. Ex parte enim cognoſcimus, & ex parte prophetamus, uelut gut-
tam ex pelago cognitionis Dei haurientes, & huiuſmodi diſpenſationis exemplum
compræhendentes, ſpei uidelicet noſtræ gratiam, ex bona uoluntate patris, uolunta
te filij, cum uoluntate ſpiritus ſancti, eiuſdem Dei diſpenſationis. Habebunt porrò
omnes Scripturæ ſparſim reſurrectionis prædicationem. Verùm perfectio reſerua-
batur ipſius in ſubſtantia exiſtentis Verbi aduentui. Complementum enim legis
CHRISTVS, ſicut ſcriptum eſt. Vbi enim non dixit diuina Scriptura de reſurre
ctione? Primùm ſanguis Abel prædicat, poſt mortem enim adhuc loquitur. Dicit
Scriptura, Enoch tranſpoſitus eſt, & non inueniebatur, & non uidit mortem. Com
placuit Noë Deo, arcam conſtruxit ex præcepto Dei, regenerationem ſibiipſi ope-
rans ac efficiens per propriam domum. Abraam ſenex acquirit filium, mortificato
iam corpore: & ex mortuis Deus ſpem largitus eſt, maximè quum uterus Saræ emor
tuus eſſet, & quod inueteratum erat, & fermè ad deletionem peruenerat, iuxta con-
ſuetum mulierum morem, ipſa uidelicet reſiccatus fons, rurſus uim accipit ad ſeminis
deiectionem: & anicula iuuencula fert partum, & Iſaac à morte uiuens patri traditus
eſt. Deus enim qui ex reſurrectione mortuorum patri filium tradidit uiuentem, ſpem
prædicabat. Ioſeph indicat hanc rem non in ſecundo loco ponens oſſium ſpem, cu-
ram enim habebat talium, non uelut pereuntium, ſed quæ rurſus reuictura eſſent, &
præcipiebat ea afferri ex Ægyptiorum regione. Non fruſtra Ioſeph hoc ſignificabat,
Comportate mihi oſſa dicens, uiſitatione enim uiſitabit uos Dominus. Si non ſpes fu
iſſet reſurrectionis, qualis eſſet oſſium cura, ut de corruptibilibus oſſibus præciperēt
iuſti? Prima uox ad Moſem eſt teſtimonium Dei, Ego Deus Abraam, & Deus Iſaac,
& Deus Iacob, qui in mundo quidem mortui ſunt, apud me autem uiuunt. Vnus &
idem ſpiritus eſt qui loquutus eſt in lege, & qui docet in Euangelio. Hoc enim & Sad
ducæis Saluator ſignificauit, Qui loquutus eſt in prophetis, adeſt mihi. Oſtēdit hoc
& uirga Aaron, quæ per multos annos arida fuit, & in tabernaculo à ueſpera uſque
ad matutinū relicta (nam uiuæ arbores cum languoribus per duodecim mēſes, iuxta
circuitum completo anno, fructus gignunt, & ſole fouente, & pluuijs rigantibus, &
rore extendente, noctéq; ac die nutrientibus) & ſub unam uocem difficultatem Deus
facilē effecit. Germinauit enim arida uirga, & folia emiſit, & fructus maturos. Similia
enim oſtendit Deus futuræ ab ipſo reſurrectionis. At ubi concipiuntur pueri ſecun-
dùm uenerandas nuptias, quas Dominus oſtendit, primùm deijcitur ſemen conſe-
quentiæ, uelut Dominus dixit, in uteros genitales. Temporis autē progreſſu id quod
deiectum eſt obuoluitur in utero, & perficitur per nouem menſium tempus, & abſol-

Paſsionis Chriſti ſimile.

Reſurrectionis loci in Scriptura.

Reſurrectionis modus. uitur quod cōceptum eſt ac gignitur. In reſurrectione autē non ſic, in momento enim res continget. Sonabit enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti, uelut oſtendit Dominus in tabernaculo teſtimonij, Quod nuces quæ uiuis arboribus per duodecim menſes geſtātur, in arido ligno denſantur, & germen edunt etiam ſub unam noctem. Et non hoc ſolùm, ſed in unius horæ ſpacio perfecit id quod per duodecim menſes, uelut dictum eſt, gignitur. Et quod fœtus qui per nouem menſes in utero eſt, per multum tempus coactus perficitur. Verùm in reſurrectione ſub momento completum reſurgit. Perſuadeat incredulos potentia Domini. Nemo reſiſtat ſententiæ. Audiat Moſes, & oſtendat, Quid in manu tua, inquit Dominus? Ipſe uerò dixit, uirga. Virga autem hæc lignea erat, & ſicca penitus: & dixit, Abijce ipſam in terram: & abiecit aridam uirgam, & quod aridum erat, humidum Deus efficiebat, & non ſolùm humidum, ſed etiam animatum, imò & natura alteratum, & eſſentia aliter formatum. Non erat ſpectrum hoc opus, Veritas enim Dei præcepto operatur, & non imaginatione. Nam in omnibus corrigens noſtram cogitationem, per Moſem declarauit ueritatem. Cognouit enim Propheta quod id quod factum erat, non erat factum in apparentia, ſed ueritate, in eo quod aufugeret. Si enim imaginatio fuiſſet quod factum erat, non aufugiſſet à conſpectu ſerpentis. At, ut ne rurſus hoc offendiculum præberet contentioſis, & dicant, quod alia erat uirga, Deus uerò dedit ipſi aliud corpus ſicut uoluit. *Virgæ Moſis reſurrectio et tranſmutatio.* Primùm quidem igitur diſcant, quod non aliam pro alia nominauit, ſed illam ipſam quæ arida erat animauit. Quoniam hoc datum uirgæ corpus, & motum ab ipſo genus ſiue ſpeciem, Deus in iudicium non uocabat: neque pro uirga draconem iudicare uoluit, ſed certitudinem reſurrectionis per uirgam operatus eſt, & propriam potentiam Deus oſtendit, ut ne quis fidem deroget in omnibus potenti. Atq; hoc ipſum cum omni certitudine fecit. Non enim partem quandam uirgæ ſuſcitauit, ſed totam uirgam tranſmutauit ſicut uoluit. Et quod hæc ſic ſe habeant, & mortui ſpem uitæ æternæ habent, & qui in monumentis ſunt, reſurgent: cita mihi rurſus teſtem fide digniſſimum Moſem. Etenim ubi deliquiſſet Rubim, deteſtatur ipſum pater eius ſanctus Iacob patriarcha, & dicit, Rubim primogenitus meus, & principium filiorum meorum contumeliam perfeciſti, uelut aqua nō efferueſces, aſcendiſti enim in cubile patris tui, & occultaſti quò aſcendiſti. Verùm in Hebraico elthohar habetur, quod eſt, ſi interpreteris, non reflexeris, aut non acceſſeris, aut non redundaueris, id quod nudo modo indicatum eſt per dictionem, non efferueſces. Interpretes autem ſic reddiderunt. Et ſi uis diſcere quod hæc ſic dicit, & quod mors à patre huic qui peccauerat decernebatur, Moſes tibi declarabit. Nam quum & ipſe duodecim tribubus benediceret, ad Rubim progreſſus, & gnarus quod eſſet ſacerdos Leui: In manu enim ſacerdotij ſoluebantur ac ligabantur peccata, inquit, Viuat Rubim & non moriatur. Quomodo uerò uiuere poterat, qui ante centum uiginti ſex annos ſepultus erat? Verùm quoniam nouit reſurrectionem omnia futuram eſſe, & nouit mortem ſecundam per condemnationem in die iudicij, uolens ipſum pro uno *Viuat Rubim, & non moriatur.* ſupplicio leuare à futuris, dicit, Viuat, in reſurrectione ſignificans. Nouerat enim quod uiuent omnes, & nō moreretur, hoc eſt, non obijceretur morti ſecundæ, condemnationis uidelicet, & tormentis æternis. Si enim de uitæ damno cura ipſi fuiſſet, ſuffeciſſet dicere ſolùm, Viuat Rubim. Quandoquidem uerò de futuris ſignificat, dicit Viuat Rubim, & non moriatur. Et unde poteſt quis tot teſtimonia colligere, de noſtra ſpe & reſurrectionis expectatione ueræ, & non in apparentia? Dicant enim uanam opinionem fouentes & fruſtra contendentes: Vtrum quandoque pars corporum reſurgit, aut omnia particulatim? aut rurſus quædam tota reſurgūt, & quorundam particularis contingit reſurrectio, quorundam uerò totius corporis? Qualis eſt talis perſonarum acceptio? Nunquid perſonarum acceptio eſt apud Deum?

Deum? Abſit. Perſcrutemur ubi aut quando ſuſcitarint ſancti mortuum ex parte, & non totum corpus. Filius uiduæ in Saraphthia totus reſurrexit, & non eſt pars relicta: filius Sumanitidis totus reſurrexit, & nullum membrum reliquit quod nõ reſurrexiſſet. & Dominus Lazarum ſuſcitauit, & non reliquit reliquias in monumento, ſed unà cum tænijs ac indumentis: & non eſt omnino opus ueſtibus in iudicij die. Filium uiduæ in Naim totum ſuſcitauit, filiam principis Synagogæ, filiam Centurionis: & ô uanam opinionem eorum qui talia cogitant, quod partem ſuſcitat, & partem relinquit. Videamus autem ex ipſis ſubiectis, & his quæ iam æqualiter ſpei noſtræ facta ſunt. Enoch totus tranſpoſitus eſt, & non uidit hucuſque mortem. Quo uerò in duobus uiuentibus corporibus declarem uobis perfectam reſurrectionem, & ut ne quis ambigat, duos characteres duorum primogenitorum noſtræ reſurrectionis proponam. Enoch erat in præputio, & non prohibuit præputium reſurrectionem, neque corporis per uitam huius uitæ expectationem ac durabilitatem. Helias in circuncisione: ut ne reſurrectio his aut illis attribueretur, ſed uniuerſalis tota. Helias erat in uirginitate, ut prærogatiua uirginitatis immortalitatem prædicaret mundo, & cum corpore incorruptibilitatem. Quo uerò non ſolùm in uirginitate eſſe putetur reſurrectio propter præminentiam, itemq́ ipſa corporis durabilitas, Enoch non erat uirgo, ſed continens, & qui liberos genuerat. Et duo quidem hi ſunt, qui in corpore & anima permanſerũt propter ſpem. Et, ut ne quis rurſus ambigat, etiam alios in orcum detruſit unà cum corporibus. Aperuit enim terra os ſuum, & deuorauit Dathan & Abiron, filios Core & Aiman, & deſcenderunt in orcum uiuentes corpore & anima. Ex ipſa enim hora in iudicium traditi ſunt, neque corporibus ſolutis, neque reliquijs traditis, aut parte: ſed totis ipſis cum corpore & anima traditis in ſupplicium. Iob dicit, Donec rurſus naſcar, & corpus hoc quod hæc exhaurit, & renouabis me. Et rurſus, Renouabitur uelut aquilæ iuuentus tua. Eſaias autem, Reſurgent mortui, & ſuſcitabuntur qui ſunt in monumentis. Venit enim qui ſoluit in fortitudine ligatos, ſimiliterq́ irritatos habitantes in ſepulchris. Dicit autem Iob, Homo ubi obdormierit, nõ amplius reſurget, neque agnoſcet locum ſuum. Etenim reuera quotidie non fit reſurrectio, ſed in unam decreta eſt diem. Verùm oſtendens quod nouit in quale tempus præfinitum reſpiciat, ſtatim ſoluit quæſtionem: Donec cœlum & terra atteratur, ſunt corpora in terra. Quum uerò uenerit qui uertit cœlum uelut librum, & concutit terram: tunc reſurgent qui ſunt in terra. Et propterea dicit ad Iezechielem: Fili hominis dic, congregabitur os ad os, & iunctura ad iuncturam: & factum eſt ita. & facti ſunt ſuper ipſa nerui & uenæ, carnes'que ac pili & ungues. Et rurſus, Dic fili hominis, Veni ſpiritus à quatuor angulis terræ, à locis uidelicet animis deſtinatis. Et quam ob cauſam ipſe Dominus non dicit, ſed hominem dicere iubet? Quoniam quod dicit Dominus, ſimul etiam facit, & non amplius ſoluitur. Verùm homini dicere præcepit, quo poſt reſurrectionem ad horam, ſignificaretur quidem noſtra ſpes ſalutis, hominis uerò ſermo ſolueretur, & non Domini. Erant enim illa oſſa rurſus moritura. Quum uerò dicit Dominus, Reſurgite: reſurgunt, & non moriuntur. Dei enim Verbum non ſoluetur. Quapropter etiam Dominus in carne progreſſus ſuſcitauit mortuos, quo id quod per carnem factum eſt rurſus obdormiat, donec ipſa caro reſurgat, & non amplius moriatur. & taceat hoc dicere ad unum ſolum, Surge ueni foras: donec ueniat, & non amplius ſingulariter dicat, Surge, ſed, Surgite omnes, uniuerſalem reſurrectionem faciens. Ipſe enim eſt reſurrectio mortuorum: qui ſanè poſtquam reſurrexit ex mortuis, nullum ſuſcitauit ex recens mortuis. Reſurrexerunt autẽ cum ipſo multa corpora ſanctorum qui dormierunt, & conſpecti ſunt multis, ingreſſi cum ipſo in ciuitatem ſanctam, uelut ſcriptum

Enoch & Helias reſurrectionis exempla.

Iobis locus explicatus.

eſt in Euangelio. Et nõ dixit, Reſurrexit pars corporum ſanctorum, ſed corpora ſanctorum. & apparuerunt multis, non alíj quàm qui mortui fuerant, ſed qui agnoſcerentur à ſuis, ſi nõ ante multa tempora uita defuncti eſſent. Sed & alíjs oſtendere uolens Dominus noſter miraculum, difficilia illa facilia declarans perficiebat. Quando enim acceſſit ad recens mortuam puellam filiam principis Synagogæ, quoniam eadem hora mortua erat, dignatus eſt ad ipſam dicere, Surge puella: per uocem Surge, fortificans quod erat iam diſſolutum, nam adhuc in lecto erat. Filium uerò uiduæ in Naim, quoniã iam in loculo efferebatur, facilius ſuſcitauit. attigit enim loculum, & non dixit aliquid puero, ſed ſolùm attigit loculum, & reſurrexit. Quod uerò altiſſimum eſt, & omnem hominum ſpem longè excedens, quando uenit ad quatriduanum Lazarum, neque dixit Surge, neque attigit manu monumentum, ſed ſic in promptu uocat in propria poteſtate, Lazare ueni foras. Multò enim facilius eſt & promptius dicere, Veni foras, quàm attingere. Attingere uerò facilius eſt quàm uocare, Puella ſurge. Verùm ſic omnia facit ſanctũ Dei uerbum, ut nobis ſpem reſurrectionis demonſtret. Quod ſi uerò uelim omnia ex omnibus ſcripturis teſtimonia colligere, exigua ſanè fuerit mens noſtra, modicaꝗ ac idiota, attamen ob multitudinem in longum extendero ſermonem, uerùm compendio dicam: quod ſalus noſtra compendiaria eſt, ita ut in omnibus in una reſurrectionis ſpe nobis prædicetur. Hæc autem non credunt increduli, corrumpunt falſa opinione imbuti, non admittunt contentioſi, repudiant uanæ gloriæ ſectatores. At Deus omnibus miſericordiam exhibeat, & caliginoſas mentes illuminabit. Græci equidem accepto ſpiritu ſancto à ueritate redarguentur, & ab omnibus prædictis teſtimoníjs, maximè uerò à uobis ſanctæ Dei Eccleſiæ & orthodoxæ fidei filíjs. Docetis enim accepto ſpiritu ſancto, digni facti ſermone appoſito in oris apertione: primum quidem, quoniam digni facti eſtis ut diſcipuli CHRISTI ſitis, principalis paſtoris & antiſtitis noſtrarum animarum, uelut alimoniam CHRISTI ouilibus ueſtris populis colligentes, curantes quomodo & uobiſipſis, & Dei pecoribus, uolentibus inquam, proſitis, & ex ſancto à Moſe inſinuato pabulo nutriatis. Quis uerò ex rectè ſentientibus ad uos pios & fideles reſpiciens, ô uos orthodoxi & Eccleſiæ filíj: quum uerò aliquos dico, omnes filios ueritatis dico, iuxta id quod ſcriptum eſt, Quis inquam ambigat? Nam quum ſapientis & fortiſſimæ mulieris filíj ſitis, cuius gloria eſt apud Solomonem dicentem,

Mulier fortis quæ ſit.

Mulierem fortem quis inueniet? uelut rara ſit, imò potius una: id quod melius eſt eligitis, & quod utile eſt amplectimini. Fortem autem mulierem intelligite mihi Eccleſiam Dei, ueſtram matrem, qua nihil fortius eſt, ut quæ moriatur per ſingulas excitatas perſecutiones, pro nomine uiri ſui. Hæc igitur manſuetiſſima proprium ſponſum exactè interrogat in libro Canticorum, Vbi paſcis, ubi cubile habes, in meridie? paſcit autem CHRISTVS in prædicta terra, & non ſolùm paſcit, ſed etiam præcipit ſoluere calceamentum pedum paſtorum, uelut Moſes primùm dicit, à quo traditionem aſſumpſiſtis etiam uos, & eos qui ad ſanctam ſcientiam introducuntur primùm ſecurè manuducitis, curãtes ut ſingulorum calceamenta ſoluantur.

Calceamentorũ ſolutio.

Verùm calceamenta uniuſcuiuſque ueſtrum differentiam habent. Nam unuſquiſque per propriam ſuam actionem ea ſubligauit. Et de cætero ſinguli ueſtri diſcipuli uobis bonis paſtoribus obedientes, qui quidem ſubligauerat idololatriam, eam per ueſtram admonitionem ſoluit: alius uerò adulterium ſoluit, alius ſcortationem, alius furtum, alius auaritiam. Et non hoc ſolùm, ſed etiam ſermonibus abominandis ac turpibus uerbis renunciantes, unuſquiſque diſcipulus tradit ſeipſum, ut per uos bonos paſtores beata ſpe ſub forti manu boni paſtoris paſcatur. Abſtinet enim unuſquiſque ab errore penitus, & præ oculis habet ueritatem, ſimulachra quidem obli-

teran-

terantes, & errorem circa ipſa palàm prædicantes. Neque enim mortuos hos putatis, quoniā nunquam uixerunt. Verùm uana & inania & quæ nō ſint, meritò omnes ſemper docetis. Non enim unquam fuerunt, ut eſſe poſſint. Illi uerò ſunt mali dæmones, humanæ mentis acceſſio per uoluptatum impetus influens, unde unuſquiſque auſus eſt proprium affectum in numen aſciſcere. Primùm enim ſtatim quando hæc ab hominibus innouabatur per dæmonum maleficium, prima hæc ſcortatio appellabatur, & umbratili pictura ſimulachra exprimebantur. Deinde artem propriam quam quiſq; tractabat, & per quam facultates habebat, proprijs filijs ſuis in numen colendam tradebat, & per proprij artificij materiam deos effingebant, figulus ex luto, faber lignarius ex ligno, aurifuſor ex auro, & faber argentarius ſimiliter ex argento. Amplius uerò unuſquiſque proprium affectum ad formæ oculorum ſuorum ſimilitudinem deſcribebat. Sanguinarius quidam uir, Martem aſſerens: mœchus aut mœcha, cōmunem Venerem: tyrannus, uictoriam extollebat: ſordidus & rebus temporalibus inhians, Saturni figurā præſcribebat: effœminatus, Cybelem & Rheam, propter fluxus, ut arbitror, multiplicis mixturæ à corporibus. Alius guloſus aut guloſa, Artemiſiam uenatricem proponebat, ebrioſus Dionyſium, erumnoſus Herculem. Quidam per uarios coitus ſe uolutans, Iouem & Apollinem. Et quid opus eſt me infinitorum affectuum in hominibus multitudinem recenſere? Verùm Ægyptij omnibus amplius errore inuoluti, non ſolùm proprios affectus coluerunt, ſed etiam uolatilia & quadrupeda, terreſtriaq; ac aquatica, & quædam animātia fera, non manſuefientia & quæ ipſis in ſeruos à ſancto Deo tradita, eorum ordinem alterauerunt, & uelut qui mente bruti ſint, nimium colunt animalia apud ipſos, deificare ipſa non erubeſcentes, canem latratorem, felem reptiliuoram, hircum ſalacem, ouiculam balantem, crocodilum multifidum & immitiſſimum, ibim ueneniuoram, & miluum & accipitrem ac coruum, animalia ſeruiliſſima: ſerpentem obliquum & iniucundiſſimum. Et in ſumma, ô ingentem turpitudinem eorum qui neque oculis ſuas ipſorum confutationes conſiderant, & neque auribus ſenſum ſuſcipiunt, neque mente ea quæ ab ipſis uane fiunt, intelligunt. Malo itaq; fato percuſſi ſunt, ut qui neque à proprijs philoſophis lumen acceperunt, neque eorum qui ueritatem inuoluerunt, ſpeculationem fecerunt. Non enim audiunt Diagoram, qui Herculem ſuum ligneum in penuria ligni exuſſit, & per ludibrium ad ipſum dixit, Age Hercules decimum tertium laborem ſubiturus adeſto, obſonium nobis cocturus: Et ſanè acceptum ipſum in ſcandulas fidit, deridens proprium Deum uelut qui nullus eſſet, & appoſito ipſi prandio illudens paſcebatur. Sed & alius Ægyptius Heraclitus ait, Si dei ſunt, cur deploratis ipſos? Typhonem enim & Oſyrim & alios ſubterraneos deos acerbè deplorantes, uelut ſepultos lugent. Itaque hic dixit, Si dei ſunt, cur deploratis ipſos? Si uerò mortui ſunt, fruſtra lugetis ob ipſos. Alius uerò Comicus Eudæmon nomine dixit, Siquidem dei ſunt, non poſſumus de ipſis dicere quales ſunt: formidans declarare. Multa enim ſunt quæ me impediunt. Sed & Homerus dicit, Non bonum imperium eſt multorum. At noſtri ſeculi alius Comicus dicit, Qui unum Deum colunt, bonas ſpes habent ad ſalutem. Apis enim uitulus paleis ueſcens à Campide Aſſyriorum rege gladio in femur percuſſus eſt, ut ſi flueret ſanguis, depræhenderetur quod non eſſet Deus. Saturnini autem non negant proprium ſuum deum ferreis cathenis uinctum fuiſſe, ſic ſanè ſentientes. Si uerò quis in uinculis eſt, is non ſolùm uni maiori ſubiectus eſt, ſed etiam uelut maleficus in uinculis detinetur. Si uerò & de Iſide ſermonem facturus ſum, quæ iam & Atmis, & Io appellatur, filia uerò eſt Aſpidis Cappadocis, qui & Inachus uocatur: erubeſco quidem illius actiones referre, ueruntamen non uerebor dicere, quæ ipſos adorare non pudet. Erubeſcant au-

Simulachrorum cultus initium & progreſsus.

Aegyptiorum dij.

Hercules ligneus à Diagora exuſtus.

tem huius adoratores & ſtultigenæ, qui ſuas ipſorum filias & uxores ac ſorores, ipſorum deorum actiones imitari adhortantur. Et ſtatim quidem quum ſacerdos proprium ſuum fratrem Typhonem amet, etiam alios contra fratres ſuos concitant. Ingens eſt autem turpitudo deæ, quæ neque turpitudinem fratris proprij ueretur, ſed & amore æſtuat, & non contenta eſt externis uiris, ſed etiam uſque ad proprium fratrem procedit: & non hoc ſolùm, ſed etiam parricidium ob ſuæ concupiſcentiæ inexplebilitatem amiciſſimis ſuis oſtendit. Et Horus quidem unum genuit filium, cui nemo affirmare potuit, an uerè genuinus eſſet ipſius pater. Et ſi quidem Typhonem coluerit, dubitat an ſit ipſius pater. Si uerò Oſyrim, quis etiam ſic certitudinem declararit? Honeſtum uerò deum talis mater inſtituit, quæ ipſum aſſumpſit, & per decennium in Tyro ſcortata eſt. Quum uerò Serapim ipſum Apim regem Sinopenſium deum fecerunt, tyrannidi magis inſeruierunt. Nam reuera hæc ſunt deorum quæ apud Ægyptios coluntur maliciæ præmia, de quibus ſi ſingulatim dicere uellem, multum tempus conſumerem. Porrò Græci qui ſibijpſis aliquid eſſe uidentur, uerbis ſolùm & linguæ uolubilitate philoſophantes, & non re ipſa, plus omnibus impegerunt: Qui ſanè deducunt Saturnum à Cœlo, à Cœlo ipſum genitum eſſe dicentes, & uirilia membra ſui patris reſecuiſſe. O peruerſam actionem, turpemq́ opinionem. nam niſi ſectus fuiſſet, multi Saturni eſſent. Hic uerò generoſus, qui uſque ad patrem proceſſit, non contentus fuit prima impietate, ſed quum adhuc iuuenis eſſet, iniuriam infert patri: ſenex autem factus, proprios ſuos filios, Neptunum & Plutonem deuorat: Iouem uerò quærens, & à Rhea illuſus, ſaxum magnum faſcijs inuolutum pro infante deuorat, uelut Deus ſcilicet. Quum autem huius filius ex generoſis, ut ita dicam, parentibus eſſet, Iupiter autem eſt ei nomen, periculum erat ne omnium mulierum uir fieret, itemq́ huius filius Mercurius. Atque utinam ſecundùm leges dotem dependiſſet, & non ſemper nuptias occultaſſet, & malefactor fuiſſet. Penelopen enim corrupit, propter ipſam hircus factus. Hircus autem fiebat, ut puto, propter barbæ enatæ uigorem. Erga Danaen uerò aurum fiebat, ut uirginem caſtam in thalamo decumbentem corrumperet. At ille aurum fieri nunquam potuit, ſed præſtigiator fuit, & per auri largitionem, uirginem decepit. Et apud Ledam rurſus cygnus factus eſt, explicationem feruoris uoluptatis ſuæ ſignificans. Aquila uerò nunquam alas expandit, uerùm pædiconum magiſter præſidet, nunquam aquila effectus, ſed in naui aquilæ nomine inſignito ob celeritatem, ad Troiam enauigauit, & filium regis Troianorum Ganymedem rapuit, ipſumq́ corrupit. Et erga Paſiphaën taurus factus eſt, ſimiliter & erga Europam. Et quid attinet corruptoris illius inſignis & corruptorum magiſtri, malefactorum multitudinem referre? Cuius monumentum non paucis notum eſt. In Creta enim inſula in monte Laſio appellato, uſque huc digito oſtenditur. At uerò Ioues non unus aut duo ſunt, ſed tres aut quatuor numero fuerunt. Vnus ex his Saturnus, de quo diximus, proprium patrem ſuum in Caucaſo monte tormentis affecit. Alter uerò Patriarius fuit, ex quo monomachi & gladiatores orti ſunt. Alius autem Tragœdus, qui & manum ſuam combuſſit. Fortaſſis autem quum Deus eſſet, oblitus erat quod ignis morderet. & non habebat prænotionem eius qui ad hircum Satyrum dixit, ubi primùm ignem uidiſſet, & ad oſculandum ipſum acceſſiſſet, Ne attingas hirce, ſi enim attigeris barbam exures. Porrò Mineruæ fuerunt, non una, ſed multæ. Vna quidem oberrans, & circa Tritonidem paludem uagabunda. Alia uerò Oceani, alia Saturni filia: & multæ aliæ. Dianæ item, ſiue Artemides multæ ſunt: una Epheſia, altera Iouis, & aliæ ſimiliter non paucæ. Et Dionyſius Thebanus, & alius Semeles filius, quem Corybantes comitantur, & qui à Titanibus diſtractus eſt, & qui Curitarum hæreditatem

Græcorũ dij.

Ioues multi ſunt.

tatem imminuit. Hercules autem qui dicitur apud ipſos depulſor malorum, cuius actiones omnes ſilebo, uerùm unam ex omnibus quæ fortaſſis apud ipſos laudãtur, indicabo. Suffecerit huic ut hunc laborẽ ſubierit, quo mundo ſalus cõtingeret. Niſi enim in una nocte quinquaginta uirgines corrupiſſet, quomodo mũdus ſeruatus fuiſſet? imò potius perijſſet. Et in ſumma cõfiteor me tædio affici, ſi malas ipſorũ actiones ex ordine recenſere deberẽ. Inſuper uerò reges & tyrãni ſæuiſſimi, quũ dilectos quoſdam habuiſſent, eosq́ in terra defodiſſent, ut qui nihil amplius haberẽt in quo illis gratificarentur, nempe etiã ipſi corruptibiles uelut illi exiſtentes: in beneuolentiã erga illos, ſepulchra ipſorum ad uitæ fraudem ſubditis ſuis per malum prætextũ celebrare præceperũt. Sic Antinous ſepultus, & in gluſorio nauigio poſitus, ab Hadriano coli iuſſus eſt. Timagenes autẽ Anaſiæ, & Canobus Menelai gubernator, & huius uxor Eumenuthis in Alexandria ſepulti, coluntur ad ripam maris, per duodecim ſigna diſtantes. Et Marnas ſeruus Aſterij Cretenſis apud Gazæos. Caſius autẽ nauclerus apud Peluſiotas.

Paraſiti principum.

Hæc igitur omnia quando in media Eccleſia explicatis, malum exemplũ lethalis uiæ eos qui ſic euecti ſunt diſſoluitis. Alios uerò ab adulterio ad modeſtiam transfertis. Et nõ ſolùm ipſos ab occultis nuptijs liberatis, ſed etiã ut ſpeciem ſecundùm naturã contemnant efficitis. Quod tempus contractum eſt, uelut ſanctus Apoſtolus dicit. Scortatores autẽ inſtruitis, ut ne nefariã & apud Deum & apud homines actionem operãtes plectantur. Et quoniã hæc omnia per os & per opera laborantes traditis, perſuadetis ipſos ut omnia ueſtra ſuſcipiãt, ita ut ubi opere primùm omnia perfecerũt, & in ſeipſis expreſſerunt, doctrinæ fidem faciant, quam per actionem uos ipſos primùm docuiſtis, ut etiam alios doceretis. Obtinetis enim tacentes Solis morem, qui etiam ſilens omnes ubique docet. Statim enim ubi exoritur, etiam tacens artes omnium, redocet. Et quandoquidem horum omnium utilitatem filijs ſiue fratribus ueſtris fideliſſimis traditis, perducitis ipſos ut in terra quidem uadant, in cœlo autem conuerſationem habeant. At monaſticam uitam degentium zelum plurimis ingeneratis, per firmitatem ueſtram & fidem minimè fictam ac ſimulatam hæreticos odioſos facientes, Manichæis os obturantes, Marcioniſtas, & alios ipſis ſimiles ab ouili Dei fugantes, omnes ipſorum prætextus diſſoluentes & reprimentes. Quæcunque enim contra Deum & ſanctos ipſius prophetas audenter loquuntur, ut qui leues ſint & uacui à ſpiritu ſancto, uerùm in uniuerſorum opificem maledicta iaciunt: & quæcunque bona per ſanctos ipſius prophetas omnibus hominibus ex prophetia Deus largitus eſt, hi odio habent, itemq́ profundiſſima in lege ac prophetis, nempe quum terreni ſint & corporales, interrogati non intelligunt, ac fruſtra blaſphemi ſunt: uos ſtatim ipſorum errorem ab audientibus per ueras demonſtrationes depellere ac excutere non cunctamini. Per talia enim uerba uani illi uelut ſarmenta in diuitis fluuij fluento feruntur. Porrò dicunt quod bonus Deus legis eſt, qui ignorans Adam ubi eſſet, interrogabat, Adam ubi es? Et ad Cain dicit, Vbi eſt Abel frater tuus? Et ad Abraam, Vbi Sara uxor tua? & alia multa huiuſmodi. Ipſi qui talia dicunt, credent Deo Saluatori, ore & non in ueritate Deo exiſtenti, & prænotionem habenti, eadem uerò ſimiliter ſicut in ueteri Teſtamento interroganti, Vbi poſuiſtis Lazarum? &, Quis me attigit? &, Habetis panes uobiſcum? &, Quem uultis? aut, Quem quæritis? Facilis igitur & expedita eſt horum confutatio. Sicut enim interrogat filius prænotionem habens, ita etiam pater ſi ipſe in lege interrogat, qui idem eſt ſemper, & non alteratur. Si enim dixit, Vbi poſuiſtis Lazarum? neque Euangelium ignorat, neque uetus Teſtamentum: Vbi poſuiſtis ipſum dicit, redarguere uolens eas, quæ neque æqualem fidem ad Sumanitidem comparandam proferrent, & quidem quum illa erga hominem haberet, hoc eſt Heliſſæum ſanctum prophetam:

Interrogatio pro ignorãtia Deo obijcitur falſò.

phetam. Martha uerò cum ſuis erga Deum. Et ſi dicit, Quis me attigit? nō ignorans dicit, ſed ut perſuadeat mulierem à ſeipſa confiteri, quò non de ſeipſo teſtimonium præbeat filius Dei, ſed ab alijs glorificetur. Et quum dicit, Habetis panes uobiſcum? Propterea hoc dicit, ut paucitas panum omnibus ſignificaretur, & magnitudo miraculi ipſius admirationi eſſet, ſi intelligerent per tot panes tantam turbam nutritam eſſe. Et quum dicit, Quem quæritis? quærentes deceptos indicat, & IESVM quærentes, quem & medicū interpretari poſſis, & Saluatorem: quo ubi occiderēt ipſum, ab huius ſalute deficiant. Quemadmodū igitur ea quæ circa Domini noſtri diſpenſationem contigerunt oſtendimus, quæ humano quidem more dicuntur, prænotione uerò nō carent. Neque enim quiſpiam ex ſana mente præditis dixerit ipſum ignoraſſe ubi poſuiſſent Lazarum, quum prope locum eſſet: etiamſi per eum quem diximus modum interrogabat, & nudiuſtertius procul à Galilæa fuiſſet, & à ſeipſo indicaſſet, quod Lazarus mortuus eſſet: ita & de ueteri Teſtamento hæc prudenter diſſoluimus. Quod dixit Deus ad Adam, Vbi es? non ignorantis erat, ſed oſtendentis à quali altitudine ad qualem turpitudinis profunditatē Adam excidiſſet. Et, Vbi eſt Abel frater tuus? quoniā quem oportebat te ſemper in ulnis ferre, & ipſi ſemper conuiuere, hic à te in terrā proſtratus eſt. Ex ſequentibus enim oſtendit, quod non ignorantiæ cauſa interrogabat, ſed redarguens, in eo quod dicit, Maledicta terra in operibus tuis: &, Maledictus tu à terra, quæ aperuit os ſuum, & ſuſcepit ſanguinem fratris tui de manu tua: Ecce enim, inquit, uox ipſius ad me. Et, Vbi eſt Sara uxor tua? non ignorans dixit. Nam quomodo ignoraret qui riſerat, intra domum ipſam eſſe ſciens? Non itaque ignorans interrogabat, ſed ut admoneret filias ipſius profeſſas pietatem, quo diſcerent ipſius uitæ ductum, quum ex proprijs laboribus miniſtrare ſanctis conantur. Illa enim quum in tanto miniſterio eſſet, atque ipſa azymos & cinericios panes pararet, & tantum miniſteriū ex ipſa penderet, unà cum ſuis famulabus faciem eorum quibus inſeruiebat non uidebat, moderatæ pudicitiæ exemplum noſtris ſeculis relinquens. Atque hæc quidem ad declarandas uanorum illorum contradictiones ſufficient.

Deus legis cur ſuos iuſſit deprædari Aegyptios.

Si uerò dixerint quod bonus eſt Deus legis, qui Ægyptios quidem circūuenit, & proprios ſuos homines prædari docuit, dum ex Ægypto exibant: Neſciūt uani illi quod apud Deum nihil perit, & quod iuſtum iudicium eſt, & Deus naſo non ſuſpenditur. Quid enim putabant Ægyptij, quod uolebant hæc ſine mercede operatos eſſe Iudæos, & non uulgaribus annis, ſed ducentis & quindecim, unà cum ducentis ac quindecim annis ipſius Ioſeph. Quum enim quadringentorum ac triginta annorū peregrinatio ipſi Abraam & ſemini eius eſſet decreta, ad quem dicit, Peregrinum erit ſemen tuum in terra aliena: id quod decretum erat perfectū erat.

Peregrinatio Abraam, quot annorum fuerit.

Proinde Deus per miſericordiam ſuam annos peregrinationis ipſius diuiſit. Et ſtatim quidem ducentis quindecim annis adhuc exiſtētibus, in terra Chananitide ſuſcepit ipſum, & alios ducentos quindecim annos diſtribuit his qui Ægyptum inhabitabant. Nam numerus horū annorū ſic ſupputatur. Erat tunc ſeptuageſimus quintus annus ipſius Abraam. Succedunt itaq; à ſeptuageſimo quinto anno ipſius Abraam, uſque ad natiuitatem Iſaac, anni uigintiquinq;. Iſaac autē gignit Iacob agens annum ſexageſimum, & facti ſunt anni octoagintaquinq;. Iacob uerò agens annum octoageſimum nonum genuit Leui, & fiunt anni centum ſeptuaginta quatuor. Leui uerò agens annum trigeſimum quartum genuit Chaath. In trigeſimo autē ſeptimo anno ipſius Leui, deſcendit Iacob in Ægyptum, & fiunt ducenti & undecim anni. Et poſt ingreſſum ipſorū in Ægyptū, alij quatuor anni: & implentur ducēti quindecim anni. Hinc uerò rurſus numerãtur mihi reliqui ducēti quindecim anni Iſraëlitarum pergrinationis. Caath poſt deſcenſum in Ægyptum in ſexageſimo quinto anno ſuo genuit

patrem

patrem Moſis Abraam. Fiunt igitur à primo Abraam à ſeptuageſimo quinto ipſius anno, uſque ad natiuitatem poſtremi Abraam, anni ducenti octoaginta: à deſcenſu uerò in Ægyptum, anni ſexaginta quinque. Abraam annorum ſeptuaginta exiſtens, genuit Moſem. Et fiunt à primo Abraam anni trecenti quinquaginta, à deductione uerò in Ægyptum anni centum triginta quinque. Moſes uerò trigeſimo ſuo anno calcat rubrum mare, unà cum Iſraëlitis ex Ægypto egreſſus. Et fiunt à magno quidem Abraam, anni trecenti octoaginta, à deſcenſu uerò in Ægyptum anni centum ſexaginta quinque. Reliquos autem quinquaginta annos conſumpſerunt poſt tranſitum rubri maris, uſque ad ingreſſum in Palæſtinam, non propter uiæ longitudinem, ſed propter bella & impedimenta gentium, quæ ab ipſis in uia inueniebantur. Fiunt igitur à ſeptuageſimo quinto anno magni Abraam, à quo prædictio hæc ipſi data eſt à Deo, uſque ad Moſem & filiorum Iſraël in Palæſtinam reditum, anni quadringenti triginta. A deſcenſu uerò in Ægyptum, uſq; ad regreſſum in Palæſtinam, anni ducenti quindecim. Quum igitur tot annis laborarint Iudæi ſine mercede, non erat iuſtum & apud Deum, & apud homines, ut daretur ipſis merces ipſorum uel in fine? Non igitur iniuſtus eſt Deus, qui ſuos cum ſpolijs illinc eiecit. Si quis uerò ambigit non ita enumerare annos, audiat Moſem dicentem, Habitatio autem filiorum Iſraël in Chanaan & in Ægypto, anni quadringenti triginta. Quum itaque iuſtiſſimæ mercedis Deo cura fuerit, qualis amplius relinquitur uana contradictio his qui contra ſanctum Deum uituperia producunt? At Deum uerum nunquam quiſquam uituperauerit, ſed qui uituperant ſeipſos uituperant. Porrò alia quædam uana contradictio ab ipſis profertur, ſimilis priori: Quod bonus eſt Deus legis qui circumuenit Chananæos, ut daret Iſraëlitis ipſorum locum, domos quas non ædificauerunt, & oliueta ac ficeta, & uineas, quas non plantauerunt. Ad quos dicam, O uani, ſi quidem fuiſſet Deus homo, ea quæ hodie dicuntur aut fiunt, prætérijſſet, & nihil eſſet ipſi in mente. Quando uerò Deus Deus eſt, & non homo, ea quæ ad ipſum relata ſunt in multas generationes ulciſcens non obliuiſcitur. Si enim ignorant rem hanc, diſcant. Nouerant omnes iuſtum Noë reliquias mundi factum poſt diluuium. Quum igitur relictus eſſet ipſe & tres filij ipſius, ut qui iuſtus eſſet, & filios ſuos pios efficere conaretur, ut ne in eadem mala inciderent, ſicut hi qui in diluuio perierant: nō ſolùm per doctrinam ipſis pietatem propoſuit, ſed etiam per iuſiurandum ab unoquoque ipſorum beneuolentiam erga fratrem exegit. Et diuidit quidem, uelut hæres mundi à Deo conſtitutus, tribus filijs ſuis uniuerſum mundum ſub ſortem miſſum, & unamquamq; partem iuxta ſortem ſingulis diſtribuit. Et ipſi quidem Sem primogenito cecidit ſors à Perſide & Bactris uſque ad Indiam, uſque ad regionem Rhinocururorum. Sita eſt autem hæc Rhinocururorum regio in medio inter Ægyptum & Palæſtinam, è regione rubri maris. Ipſi uerò Cham obtigit terra à Rhinocururorum regione uſque ad Gadira, ad meridiem. Tertio autem filio Iapheth obuenerunt ea quæ ſpectant ad Aquilonem, à Media uſque ad Gadira & Rhinocururos. Itaque Sem naſcuntur filij & filiorum filij, uſquequo diuiſæ ſunt linguæ, & diſperſi ſunt in linguis & tribubus ac regnis. Nomina uerò ipſorum hæc ſunt: Elymæi, Pæones, Bazi, Coſſeſui, Gaſpheni, Palæſtini, Indi, Syri, Arabes, Caiani, Ariani, Maſyccelij, Hyrcani, Maguſtæi, Troglodytæ, Aſſyrij, Carmani, Lydi, Meſopotamitæ, Hebræi, Cœleni, Bactriani, Adiabeni, Camilij, Saraceni, Scythæ, Chiones, Gymnoſophiſtæ, Chaldæi, Parthi, Enotæ, Cordyleni, Maſſeni, Phœnices, Madienæi, Comageni, Dardanij, Elamaſeni, Cedruſij, Elamitæ, Armenij, Cylices, Ægyptij, Cappadoces, Pontici, Marmaridæ, Biones, Cares, Chalybes, Pſyllitæ, Moſſynici, Hiberes, Phryges.

Deus legis, cur circumuenerit Chananæos.

Mundi diuiſio à Noe in filios ſuos facta.

Ipſi

Ipſi uerò Cham ſecundo filio, filij ac filiorum filij naſcuntur, triginta duo uſque ad eandem linguarum diuiſionem, Æthiopes, Troglodytæ, Aggæi, Gangeni, Sabeni, Ichthyophagi, Hellanici, Ægyptij, Phœnices, Marmaridæ, Cares, Pſyllitæ, Moſſynici, Phryges, Macedones, Cracones, Syrtitæ, Leptitæ, Magnetæ, Bithyni, Nomades, Lycij, Mariandeni, Pamphylij, Moſchesidij, Piſideni, Augalæi, Cilices, Maurusij, Cretes, Magardæ, Numidi, Aphri & Bizaceni, Naſamones, Phaſgini, Mazices, Garami, Getuli, Blemmyes, Auxomitæ: hi tenent loca ab Ægypto uſque ad Oceanum. Et inſulæ ſunt ipſis, Curcudalopaduſa, Gaulos, Ride, Melite, Cercyra, Mene, Sardane, Gortyna, Crete, Glaucus, Thera, Arianus, Aſtypalæa, Chios, Lesbus, Tenedus, Imbrus, Iaſus, Samus, Cous, Cnide, Niſurus, Megiſtas & Cyprus. Cæterùm Iapheth tertio filio, filij ac filiorum filij naſcuntur quindecim, uſque ad eandem linguarum diuiſionem: Medi, Gargani, Armenij, Arrei, Amazones, Colli, Corzeni, Beneageni, Galatæ, Cappadoces, Paphlagones, Mariadeni, Tibareni, Chalybes, Moſſynici, Colchi, Meloſcheni, Sauromatæ, Meotæ, Scythæ, Tauri, Thraces, Baſtarni, Myrij, Macedones, Græci, Libyes, Phryges, Pannonij, Veſteri, Venni, Daunes, Iapyges, Calabri, Hippici, Latini, qui & Rhomani, Tyrrheni, Galli, qui & Celtæ, Libyſteni, Campani, Celtiberes, Aquitani, Illyriani, Beſontes, Samij, Cartani, Luſitani, Vacæi, Brettanici, Scoti, Hiſpani. Inſulæ uerò ipſorum, Brettania, Sicilia, Eubœa, Rhodus, Chios, Lesbos, Cythera, Zacynthus, Cephalenia, Ithaca, Cercyra, Cyprus.

Quod ſi uerò alicubi nomen gentis aut inſulæ bis poſitum eſt, in ſorte alterius & rurſus alterius, iuxta communia confinia, aut iuxta deductas pro temporis occaſione colonias, aut iuxta aſſumptionem ipſius Cham, qui per auariciam inuaſit, & occupauit partem ipſius Sem: nemo miretur, neque dubitet. Proinde quum hæ gentes ſic ex tribus filijs Noë genitæ ſint, & mundus trifariam tribus filijs, uelut dixi, diuiſus ſit: iuſiurandum exactum eſt ab ipſis per patrem, ut nullus ex ipſis fratris ſortem inuaderet: & qui tranſgreſſus eſſet iuſiurandi præceptum, per iuſiurandum exterminaretur, & uniuerſum ſemen ipſius. Quandoquidem igitur Palæſtina ſub ſortem Sem cecidit, & tota ipſius uicinia: auarus autem eſſet Chanaan filius Cham, poſtea Palæſtinorum terram inuaſit, hoc eſt Iudæam, ipſamq; abripuit: longanimis autem eſſet Deus, pœnitentiæ tempus dans, ut pœnitentiã agerent hi qui ex Cham nati eſſent, & reſtituerent filijs Sem propriam hæreditatem. illi uerò pœnitentia non ducerentur, ſed uellent menſuram ipſorum implere: tunc Deus poſt multas poſtea generationes iuſtus exiſtens, ulciſcitur iuſiurandi tranſgreſſionem. Sic enim Amorrhæorum menſuram impleri oportebat. Sem enim genuit Arphaxad, Cham uerò genuit Chanaan. Chanaan autem genuit poſt auariciæ deſignationem, Amorrhæum, & Gergeſæum, & Pherezæum, & Euæum, & Aruæum, & Aradium, & Sidonium. Numerantur itaque ſic generationes uſque ad ipſius Sem ultionem. Sem qui circumuentus fuit, genuit Arphaxad, uelut diximus. Arphaxad genuit Cena, Cena Sala, Sala Heber, & fit turris ædificatio. Heber genuit Phalec, & fit linguarum diuiſio. Phalec genuit Rhagan, Rhagan Seruch, Seruch Nachor, Nachor Tharra, Tharra Abraam, Abraam Iſaac, Iſaac Iacob, qui cognominatus eſt Iſraël, ex quo Iſraëlitæ. Iacob Iudam, Iudas Phares, Phares Eſrom, Eſrom Aram, Aram Aminadab, Aminabab Naaſon, Naaſon Salmon. Hæc eſt progenies eorum qui à Sem geniti ſunt. Hos igitur iniuria affectos à filijs Cham, & proprio loco ſpoliatos, Deus ulciſcitur, exterminans progeniem Chanaan, iuxta iuſiurandum ipſorum. Et ſemen Sem propriam recipit regionem. Nequaquam igitur iniuſtè Deus egit, qui iuſta unicuiq; parti diſtribuit. Non enim naſo ſuſpenditur Deus, uelut dixi. Itaque in

Sem quas generationes produxerit.

exitu

exitu collectionem ſibiipſi adaptans Deus, dicit ad Moſem, Solue calceamenta ex
pedibus tuis. Qui enim puras aquas acceſſurus erat primùm calceis exuitur. Quan-
doquidem igitur multum tempus interceſſit, & quiſque in uia ſua errauimus, & hæc
collectio in proprijs malis permanſit: Nondum lauacrum regenerationis Deus re-
uelauit, ſed multis quidem annis diſtulit. Poſtea uerò ſanctæ Eccleſiæ ſanctiſsimum
lauacrum reuelauit, in Moſe quidem calceamenta ſoluens, in prophetis uerò extrin
ſecam tunicam exuens, perizoma ueſtem corpus tantùm integentem, ſolum relin-
quens, uelut in Hieremia. In Ioanne uerò omnia mundi ueſtimenta reijciens, & ex
pilis cameli transformans. In ipſo autem Saluatore ac diſcipulis ipſius mundi habi-
tum exuit, & supernè ex cœlis poſt aquarum purificationem, ignis & ſpiritus indu-
mentum induit. At uerò Iſraëlitæ uidentes gratiam hanc ipſius, non cognouerunt
quod Deus eſt. Quapropter etiam Propheta repræhenſorio modo ipſos deplorat,
propter ignominiam qua ipſi Saluatorem affecturi eſſent. Hæc, inquit, Domino red
Iſraelitarum ingratitudo.
ditus populus ſtultus, & cor non habens. Non enim nouerunt hunc, quod hic erat
in principio cum quo pater conſultauit, Faciamus hominem ad imaginem noſtram,
& ad ſimilitudinem, dicens. Nam uox Faciamus, non eſt unius numeri ſignificati-
ua, itaque conſultauit pater cum filio & ſancto ſpiritu. Verbo enim Domini cœli
firmati ſunt, & ſpiritu oris ipſius omnis uirtus ipſorum. Neque intellexerũt dictum
quod in eodem libro dicit, quod pluit Dominus ignem, is qui ad Abraam uenit
à Domino, qui ipſum de cœlo demiſit: Neque cognouerunt ipſum eos ab Ægy-
pto dicentem, Neque intellexerunt prophetam dicentem, Et tu Bethleem non es mi
nima. Quomodo enim conuenit minimam uocare ciuitatem, quæ cæpit eum quem
mundus & cœlum atque omnia capere non poſſunt? Et neque hoc, Ex te mihi egre
dietur dux. Quid uerò à Bethleeem egreditur? & homo eſt? & quomodo Dei ra-
tionem habet? perturbat ipſos quod eſt Deus & homo. In eodem uerò tranſitus
ipſius ſunt ab initio, à creatione mundi: hoc autem non eſt amplius hominis, ſed Dei.
Non autem meminerunt eius, Quod uirgo concipiet in utero, & pariet filium, & uo
cabunt nomen ipſius Emanuel. Vox autem Vocabunt, ſignificat modum ſancto-
rum & fidelium, filiorum Eccleſiæ. Interrogati enim à Domini occiſoribus Iudæis
de Saluatore, quomodo crucifixum confitentur, ab iiſdem fidelibus audiunt, quo-
niam à uobis crucifixus eſt, nobiſcum uerò Deus eſt. Ipſum autem Dauid non au-
diuerunt, & non cognouerunt ipſius timorem, quem uidens in ſancto ſpiritu dixit,
Horrens futuram Domini ipſius diſpenſationem, Dixit Dominus Domino meo,
ſede à dextris meis. Sabbata itaque antiqua præterierunt. Sabbatum autem uerum
à nobis prædicatur. Ceſſauit prima circunciſio, unum membrum minutiſſimum
circuncidens. Efficax eſt autem ualde cœleſtis circunciſio, totum corpus circun-
cidens. Aquæ enim & ſanctorum nominum nomenclatura, non in uno hominis
membro fiunt, ſed totum hominis corpus purificant ac circuncidunt, & ab omni-
bus malis liberant. Itaque ſancta Eccleſia hæc myſteria ſuſcepit. Inſurrexerunt au-
tem in ipſam etiam graues hoſtes, qui Oeciaci, hoc eſt domeſtici appellantur, non
Oeciaci hæretici.
ſunt autem ex uera Apoſtolorum Domini fide. Si enim fuiſſent ex ipſis, manſiſſent
utique cum ipſis. Verùm ſpurij ſunt, & commixti, malam concupiſcentiam cibi ex
piſcibus ac ficubus Ægyptijs habentes, & filium Dei ſurſum ac deorſum blaſphe-
mantes, Ariomanitæ, quos iam in libris ante hunc editis notauimus. Alij uerò Sa
bellij. Et Sabellij quidem penitus negant eſſe filium & ſpiritum ſanctum, dicen-
Sabellij.
tes, quod filius ipſe eſt pater, & pater ipſe eſt filius, & ſpiritus ſanctus ipſe eſt pa-
ter, ut non ſit filius & ſpiritus ſanctus: ſecundi Iudæi & Domini occiſores ſeipſos
declarantes. Ariomanitæ uerò omnium impiiſsimi ſunt, qui filium ab eſſentia pa-
Ariomanitæ.
tris diuellere & abalienare audent, & non dignantur filium æqualem eſſe patri,
neque

neque ipſum ex eſſentia patris genitum eſſe. Alij autem horum progenies ſunt, aut etiam ante hos, cum alijs ſuprà relatis, quos neq; Iudæis annumerare poſſis, blaſphemantes ſpiritum ſanctum, ſecundi Sadducæi ac Samaritæ, & ignoti mortui & increduli. Cæterùm ut ne per atramentum & chartam teſtimonia contra hos in longum extendamus, & ne legentibus moleſti ſimus: ſufficiet ipſis quidem Sabellianis cum alijs teſtimonijs teſtimonium Iordanis, uelut iam dixi. Filius enim in Iordanem uerè accedit, Deus homo factus, non qui ſubierit mutationem, ſed ſuſceperit carnem, non ex ſemine uiri, ſed ex ſancta uirgine Maria ſuſcepto corpore per ſpiritum ſanctum concepto. Atque id corpus ſuſcepit perfectum, hoc eſt hominem perfectum anima & corpore. Factus eſt igitur Deus & homo, & ad Ioannem in Iordanem acceſſit, unus exiſtẽs idem filius, & CHRISTVS & Dominus. Pater uerò ex ſupernis uo
» ciferatur, teſtimoniũ præbens filio in Iordane exiſtenti, Hic eſt filius meus dilectus. Sanctus uerò ſpiritus in ſpecie columbæ deſcẽdit ſuper ipſum quum in aquas deſcendiſſet, ut puras ipſas demonſtraret eorum gratia qui in nomen patris & filij & ſpiritus ſancti baptizandi eſſent. At uerò Arianis cum prædictis, ſufficiet id quod dicit filius, Ego in patre, & pater in me. Æqualitatem enim hic ad patrem oſtendit, & ingenuitatem. Progeniei uerò Arianorum, his qui ſpiritum ſanctum blaſphemant, ſufficient duo teſtimonia iam antè producta poſt alia teſtimonia. Vnum ex Daniele ſic habens, In camino ignis Sedrach, Miſac, Abdenago, laudantes Deum cõpræhendunt cum ſeipſis omnem Dei creaturam, & dicunt, Benedicite omnia opera Domini Dominum: & enumerauerunt cœlos & alia, lunam, ſolem, & uirtutes, terramq; ac mare, & omnia quæ in eis ſunt. & nuſquam filium ac ſpiritum ſanctum connumerauerunt creaturis. Seraphim ſanctificant Trinitatem, non ſemel, non bis, non quater, ſed ter ſanctus uocem proferentia. Redarguat autem hos rurſus Petrus increpans Ananiam cum ſuis ac dicens, Tentaſtis ſpiritum ſanctum: & ait, Non mentitus es homini, ſed Deo. At Apoſtolus nouit, uelut ſæpe diximus, Spiritum non eſſe alienum à Deo, quum dicit, Perſcrutatur profunda Dei. Quod uerò non eſt ex eſſentia Dei, id profunda Dei perſcrutari impoſſibile eſt. Nos uerò nouimus patrem, patrem: filium, filium: ſpiritum ſanctum, ſpiritum ſanctum: Trinitatem in unitate. Vna enim eſt unitas patris & filij ac ſpiritus ſancti, una eſſentia, una dominatio, una uoluntas, una Eccleſia, unum baptiſma, una fides: & quieſcãt qui cõtra ſanctam uirginem CHRISTI, & caſtam nympham, hoc eſt matrem noſtram ſanctam Eccleſiam inſurgunt. Huius enim filij à ſanctis patribus, hoc eſt ſanctis apoſtolis acceperunt, ut fidem cuſtodiant, ſimulq; ſuis filijs tradant ac denuncient. Ex quibus etiam uos ipſi filij eſtis, ô uenerandiſſimi fratres, & filijs ueſtris hanc doctrinam tradidiſtis. Hæc itaque ſic dicere, & his ſimilia ex diuinis ſcripturis confirmare, tum ipſos, tum auditores ueſtros docentes, in uiam deducentes, inſtruentes, ne ceſſetis uos fideles & orthodoxi, hanc catholicæ Eccleſiæ ſanctam fidem ſeruare, uelut ſancta & ſola uirgo Dei à ſanctis Domini apoſtolis traditam accepit. Atque ſic unumquemq; in fide inſtructum, & ad ſacrum lauacrum accedere uolentem, nõ ſolum ſinere debetis, ut indicet ſe filijs ueſtris in Domino quod credat, ſed etiam ut prolatis uerbis, uelut eadem omnium mater noſtra &

Fidei catholicæ enumeratio.

ueſtra recepit, doceat ac dicat: Credimus in unum Deum patrem omnipotentem, creatorem cœli & terræ, uiſibiliumq; omniũ & inuiſibilium. Et in unum Dominum IESVM CHRISTVM filium Dei unigenitum, & ex patre genitum ante omnia ſecula, hoc eſt ex eſſentia patris: lumen de lumine, Deum uerum de Deo uero, genitum nõ factum, coeſſentialem patri, per quem omnia facta ſunt, quæ in cœlis ſunt & in terra. Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cœlis, & incarnatus eſt ex ſpiritu ſancto, ex Maria uirgine, & homo factus eſt, crucifixusq; pro nobis ſub Pontio Pilato, & paſſus, & ſepultus eſt. Et reſurrexit tertia die ſecundùm

dùm

dũm ſcripturas, & aſcendit in cœlos, & ſedet ad dexteram patris: Et iterum uenturus eſt cum gloria ad iudicandum uiuos & mortuos: Cuius regni non erit finis. Et in ſpiritum ſanctum Dominum & uiuificum, qui ex patre procedit, qui cum patre & filio ſimul adoratur & conglorificatur, qui loquutus eſt per prophetas: Et in unam ſanctam catholicam & apoſtolicam Eccleſiam. Confitemur unum baptiſma in remiſſionem peccatorum, & expectamus reſurrectionem mortuorum, & uitam futuri ſeculi, Amen. Cæterùm eos qui dicunt, Erat aliquando quando non erat, & priuſquam gigneretur non erat: aut quod ex nihilo factus eſt, aut ex alia ſubſtantia aut eſſentia, dicentes eſſe fluxilem aut alterabilem Dei filium: hos execratur catholica & apoſtolica Eccleſia. Et hæc quidem fides tradita eſt à ſanctis apoſtolis, & recepta in Eccleſia in ſancto urbis Nicenæ concilio, ab omnibus ſimul tunc præſentibus Epiſcopis, trecentis & decem octo numero. Quandoquidem uerò noſtro ſeculo proruperunt aliæ quædam hæreſes, alia ſuper aliam, hoc eſt à tempore Valentiniani & Valentis regis, circa decimum regni ipſorum annum, & rurſus circa ſextum annum Gratiani, hoc eſt nonageſimo anno Diocletiani tyranni: ea gratia uos & nos, & omnes orthodoxi epiſcopi, & in ſumma, uniuerſa ſancta catholica Eccleſia, aduerſus illas hæreſes, in hoc ſanctorum illorum patrum præſcriptam fidem ſequentes, ſic dicimus, præſertim his qui ſacrum lauacrum accedunt, ut confiteantur, atque ſic dicant, Credimus in unum Deum patrem omnipotentem, omnium uiſibilium & inuiſibilium creatorem, & in unum Dominum IESVM CHRISTVM filium Dei, genitum ex Deo patre unigenitum, hoc eſt ex eſſentia patris, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum uerum de Deo uero, genitum non factum, coeſſentialem patri, per quem omnia facta ſunt, quæ in cœlis ſunt & in terra, uiſibilia & inuiſibilia. Qui propter nos homines & propter noſtram ſalutem deſcendit, & incarnatus eſt, hoc eſt, genitus eſt perfectè ex ſancta Maria ſemper uirgine, per ſpiritum ſanctum, & homo factus eſt, hoc eſt perfectum hominem ſuſcepit, animam & corpus ac mentem, & omnia quicquid eſt homo, præter peccatum: non ex ſemine uiri, neque in homine, ſed in ſeipſum carnem efformauit, in unam ſanctam unitatem: non quemadmodum in prophetis inſpirauit & loquutus eſt ac operatus, ſed perfectè homo factus. Verbum enim caro factum eſt, non mutationem paſſum, neque tranſmutata deitate in humanitatem, ſed ita ut counierit ſuam ſanctam perfectionem ac deitatem in unam. Vnus enim eſt Dominus IESVS CHRISTVS, & non duo: idem Deus, idem Dominus, idem rex. Idem paſſus eſt in carne, & reſurrexit, & aſcendit in cœlos in ipſo corpore, glorioſe ſedens in dextera patris, uenturus in ipſo corpore in gloria ad iudicandum uiuos & mortuos. Cuius regni non erit finis. Et in ſpiritum ſanctum credimus, qui loquutus eſt in lege, & prædicauit in prophetis, & deſcendit in Iordanem, & loquitur in Apoſtolis, atque habitat in ſanctis. Sic autem credimus in ipſum, quod Spiritus ſanctus, ſpiritus Dei, ſpiritus perfectus, ſpiritus paracletus, increatus, ex patre procedens, & à filio accipiens, ac fidem repe riens. Credimus in unam catholicam & apoſtolicam Eccleſiam. Et in unum baptiſma pœnitentiæ, & in reſurrectionem mortuorum, & iudicium iuſtum animarum ac corporum. Et in regnum cœlorum, & in uitam æternam. At uerò eos qui dicunt, quod erat aliquando quando non erat filius, aut ſpiritus ſanctus: Aut quod ex nihilo factus eſt, aut ex alia ſubſtantia ſiue eſſentia, mutabilem aut alterabilem filium Dei, aut ſpiritum ſanctum aſſerentes: eos execratur Catholica & Apoſtolica Eccleſia, mater ueſtra & noſtra. Et rurſus execramur eos qui reſurrectionem mortuorum non confitentur. & omnes hæreſes qui non ſunt ex hac recta fide. Quum autem ueſtri & noſtri filij, ô uos beatiſſimi, ſic credant, & mandata ex hac fide perficiant,

Credimus Eccleſiam non in Eccleſiam

Niceni concilij epiſcopi CCCXVIII

Cc

ciant, ſperamus ut ſemper pro nobis precentur, ut habeamus partem & ſortem in eadem fide ac mandatorum ipſius ſorte. Et rogo ut oretis pro nobis uos & omnis qui ſic credit, & mandata Domini ſeruat, in CHRISTO IESV Domino noſtro, per quem, & cum quo gloria patri cum ſancto ſpiritu, in ſecula ſeculorũ, Amen. Porrò tenuitas noſtra, dilectiſſimi fratres, & infirma mentis facultas, coacta eſt feſtinare, ueſtra dexteritate nos impellente, etiamſi inſufficientes nos ſupra noſtram menſuram declaret, ut multo auxilio ipſi ſit opus. Verùm omnia nouit fidelis, qui in cœlo eſt. Cæterùm pax ſit omni procedenti iuxta ueræ & orthodoxæ huius fidei regulam, ad ipſum Iſraël Dei. Salutate omnes ſanctos in Domino. Salutant uos

Anatolius. ſerui Domini, præſertim ego Anatolius qui hunc librum ſcripſi ſermonis Ancorati appellati, & opto uos in Domino ualere.

FINIS SERMONIS SIVE LIBRI EPIPHANII, qui Ancoratus inſcribitur.

EIVSDEM D. EPIPHANII ANACEPHALEOSIS, SIVE SVMMA TOTIVS OPERIS PANARII APPELLATI, ET CONTRA OCTOAGINTA HAEreſes conſcripti: eodem Iano Cornario Medico Phyſico interprete.

Panarium aut capſula medica.

QVANDOQVIDEM uolumus uobis & nomina hæreſeon indicare, & nefarias apud ipſos actiones reuelare, quæ uelut uirus & uenena exiſtunt: ſimul autem cum ipſis etiam antidotos adaptare, quæ commorſis quidem ſint auxiliares, præoccupent autem in hoc illapſuros: nam panarium quoddam, aut capſulam medicã eorum qui à beſtijs uenenatis commorſi ſunt interpretabimur, hoc eſt, librum quendã per tres conſcriptum, continentem hæreſes octoaginta, quæ ſanè beſtiarum aut reptilium morſus ſunt: Vnum uerò eſt poſt octoaginta ueritatis fundamentum, ſimulq́ doctrina, ſalutaris tractatio, & CHRISTI ſponſa ſancta Eccleſia: quæ fuit quidẽ ab æterno, uerùm per CHRISTI in carne aduentum, iuxta temporis ſucceſſionem, prædictarũ hæreſeon pars reuelata, & à nobis in illorum ſcriptorum commentarijs per CHRISTI prædicationem locata, & rurſus poſt omnia harum hæreſeon flagitia, uelut refrigerium eorum qui hæreſeon erumnas perlegerunt, à nobis per orationis compendium iuxta apoſtolorum doctrinam, clarè annunciata: rogamus ut omnes ſtudioſe uerſetis & præfationẽ, & ſequentes deinceps hæreſes, & confeſſionem pro ueritate, & ueritatis doctrinam, & ſanctæ catholicæ Eccleſiæ fidem. Sunt autẽ in toto opere per prædictos tres libros diuiſo, primum, ſecundum, ac tertium, hæc. Tres libros in ſeptem tomos diuiſimus. In unoquoq; uerò tomo numerus quidam hæreſeon ac ſectarum habetur. Simul autem omnes octoaginta ſunt, quarũ nomina & prætextus hi ſunt. Barbariſmus, Scythiſmus, Græciſmus, Iudaiſmus, Samaritiſmus. Ex his ſunt quæ deinceps ſequutæ ſunt. Ante aduentum quidem CHRISTI, poſt barbariſmum & Scythicam ſuperſtitionẽ, ex Græciſmo productæ hæ, Pythagoræi ſiue Peripatetici, Platonici, Stoici, Epicuræi. deinde Samariticæ hæreſis ex Iudaiſmo ortæ quatuor ſunt gẽtes, Gortheni, Sebuæi, Doſithæi, Eſſeni. Deinde idem prædictus Iudaiſmus, qui ab Abraam formam accepit, & per datam Moſi legem ampliatus eſt, & à Iuda filio Iacob, qui etiam Iſraël appellatur, per Dauidem regem ex eius tribu primùm cognomen adeptus eſt, ſeptem ſectas habet, Scribarum, Phariſæorum, Sadducæorum, Hemerobaptiſtarum, Oſſæorum, Naſaræorum, Herodianorum. Ex his ſectis etiam poſtea iuxta temporum ſucceſſionem, apparuit ſalutaris Domini noſtri IESV CHRISTI diſpẽſatio, ſiue ipſius in carne aduentus, & Euangelica doctrina ac prædicatio regni, quæ ſola fons eſt ſalutis, & fides ueritatis catholicæ ac apoſtolicæ Eccleſiæ. Ex hac autem diffractæ ac fiſſæ ſunt nomen ſolùm CHRISTI habentes, & non item fidem, hæ hæreſes, Simoniani, Menandriani, Saturniliani, Baſilidiani, Nicolaitæ, Gnoſtici, qui & Stratiotici, & Phibionitæ: apud aliquos uerò Coddiani appellantur, ac Borboriani, apud alios Socratitæ, apud quoſdam Zacchæi: Carpocratitæ, Cerinthiani, qui & Merinthiani, Nazoræi, Ebionæi, Valentini, Secundiani, quibus adduntur Epiphanes & Iſidorus: Ptolemæi, Marcoſij, Colorbaſij, Heracleonitæ, Ophitæ, Caiani, Sethiani, Archontici, Cerdoniani, Marciones, Lucianiſtæ, Apelleiani, Seueriani, Tatiani, Eucratitæ, Phrygaſtæ, qui & Montaniſtæ, & Taſcodrugitæ: Pepuziani, qui & Priſcilliani ac Quintilliani. Quibus annectuntur Artotyritæ, Teſſareſcædecatitæ, qui paſcha unam diem anni faciunt. Alogi, qui Euangelium & Apocalypſim Ioannis non admittunt. Adamiani, Sampſæi, qui & Helceſæi, Theodotiani, Melchiſedecia-

ni, Bardeſianiſtæ, Noëtiani, Valeſij, Cathari, qui & Nauati, Angelici, Apoſtolici, qui & Apotactici, Sabelliani, Origenei, turpia facientes: Origenei ab Origene, qui etiam Adamantius appellatur: Paulus Samoſatenſis, Manichæi, qui & Acuanitæ: Hieracitæ, Meletiani, qui in Ægypto ſectam habent: Ariani, qui & Ariomanitæ: Audianorum ſecta, Photiniani, Marcelliani, Semiarij, Pneumatomachi, qui ſanctū Dei ſpiritum blaſphemant: Aëriani, Aëtiani, qui & Anomœi, quibus coniungitur Eumonius: Dimœritæ, qui non perfectam CHRISTI incarnationem confitentur, qui etiam Apolinaritæ. Qui Mariam ſemper uirginem, poſtquam Saluatorem genuit, ipſi Ioſeph cōiunctam fuiſſe dicunt, quos ſanè appellauimus Antidicomarianitas: Qui in nomen eiuſdem Mariæ deiparæ Collyridem offerunt, qui uocantur Collyridiani: Maſſaliani, quibus coniunguntur Martyriani, qui à Græcis ſunt, & Euphemitæ ac Sataniani. Porrò facta rurſus repetitione ac diuiſione harum hæreſeon, indicabo in hac ſummaria repetitione, quot ex his octoaginta ſectis in primo, & deinceps in ſecundo uſque ad tertium ſint librum. Imò etiam quot ſint hæreſes in ſingulis ſeptem tomis, in quos tres libri digeſti ſunt. Habet autem res hoc modo.

In primo libro tomi tres ſunt, hæreſes autem quadraginta ſex, cum appellationibus ſuis, Barbariſmi uidelicet ac Scythiſmi & Græciſmi, & Iudaiſmi ac Samaritiſmi.

In ſecundo uerò libro tomi duo ſunt, & hæreſes uiginti tres. In tertio libro tomi duo, hæreſes undecim. In primo igitur libro primi tomi hæreſes uiginti ſunt, hæ ſcilicet, Barbariſmus, Scythiſmus, Græciſmus, Iudaiſmus. Græcorum differentiæ, Pythagoræi, ſiue Peripatetici, Platonici, Stoici, Epicurei. Samaritica hæreſis, quæ ex Iudaiſmo eſt. Samaritarum gentes quatuor ſunt, Gortheni, Sebuæi, Eſſeni, Doſithei. Iudæorum hæreſes ſeptem, Scribæ, Phariſæi, Sadducæi, Hemerobaptiſtæ, Oſſæi, Naſaræi, Herodiani. In ſecundo uerò tomo primi libri hæreſes tredecim ſunt, Simoniani, Menandriani, Saturniliani, Baſilidiani, Nicolaitæ, Gnoſtici, qui & Stratiotici ac Phibionitæ, apud aliquos uerò Secundiani, apud alios Socratitæ, apud alios Zacchæi appellati: Carpocratitæ, Cerinthiani, qui & Merinthiani: Nazoræi, Ebionæi, Valentini, Secundiani, quibus connectuntur Epiphanes & Iſidorus, Ptolemæi. In tertio autē tomo eiuſdē primi libri hæreſes item tredecim ſunt, Marcoſij, Colorbaſij, Heracleonitæ, Ophitæ, Caiani, Sethiani, Archontici, Cerdoniani, Marciones, Lucianiſtæ, Apelleiani, Seueriani, Tatiani. Hæc eſt ſumma trium tomorum primi libri. Secundi uerò libri tomi duo ſunt. Et in primo quidem ſecundi libri tomo, qui quartus eſt iuxta numeri ab initio conſequentiam, hæreſes decem & octo habentur, hoc modo, Eucratitæ, Phrygaſtæ, qui & Montaniſtæ ac Taſcodrugitæ: Pepuziani, qui & Quintilliani, quibus cōiunguntur Artotyritæ, Teſſareſcædecatitæ, qui paſcha unam anni diem faciunt: Alogi, qui & Euangelium & Apocalypſim Ioannis non ſuſcipiunt: Adamiani, Sampſæi, qui & Helceſæi: Theodotiani, Melchiſedeciani, Bardeſianiſtæ, Noëtiani, Valeſij, Cathari, Angelici, Apoſtolici, qui etiam Apotactici: Sabelliani, Origenei, turpia facientes: Origenei, ab Origene Adamantio.

In ſecundo autem tomo eiuſdem ſecundi libri, quinto uerò iuxta prædictum numerum hæreſes quinq; ſunt. Pauli Samoſatēſis hæreſis, Manichæi, qui & Acuanitæ: Hieracitæ, Meletiani, qui in Ægypto ſectam fecerunt: Ariani. Atque hæc eſt tomorum ſecundi libri ſummaria repetitio. Similiter autem & in tertio libro tomi duo ſunt. Et in primo quidem tomo tertij libri, ſexto autem iuxta numerum quem diximus, hæreſes ſeptem ſunt, Audiani, Photiniani, Marcelliani, Semiarij, Pneumatomachi, qui ſpiritum Dei ſanctum blaſphemant, Aëriani, Aëtiani, qui & Anomæi, à diſſimilitudine ac inæqualitate perſonarum in ſancta Trinitate ab ipſis inuecta, appellantur. In ſecundo uerò tomo eiuſdem tertij libri, ſeptimo autē iuxta diuiſionem quam diximus, hæreſes quatuor ſunt, Dimœritæ, qui non perfectam CHRISTI incar-

ſncarnationem confitentur, qui etiam Apolinaritæ. Et qui ſanctam Mariam ſemper uirginem, poſtquam Saluatorem genuit, ipſi Ioſeph copulatam fuiſſe dicunt, quos uocauimus Antidicomarianitas. Et qui in nomen eiuſdem Mariæ Collyridas offerunt, qui ſanè uocantur Collyridiani: Maſſaliani. Et de recta ac uera fide apologia, cum compendio doctrinæ, quæ ſit ſancta Catholica & Apoſtolica Eccleſia. Hæc eſt ſumma & enumeratio totius contra octoaginta hæreſes operis, & unius pro ueritate apologiæ, hoc eſt ſola catholica Eccleſia, in tres quidem libros digeſta, uerùm in ſeptem Tomos diuiſa. Faciam porrò rurſus ſummariam repetitionem aliam primi tomi primi libri contra uiginti hæreſes tractantis. Primùm etenim omnium hæreſeon matres habentur, & exemplaria ac nomenclaturæ, ex quibus omnes aliæ ortæ ſunt, & ſunt hæ. Barbariſmus, quæ per ſeipſam eſt, & durauit à diebus Adam in decem generationes uſque ad Noë. Barbariſmus autem appellatus eſt, ex eo quod eius temporis homines non habuerint principem quendam, aut unam concordiam, ſed quod unuſquiſque pro ſua ratione procedebat, & ſibiipſi lex pro propriæ uoluntatis prærogatiua fiebat. Scythiſmus à diebus Noë, & poſtea uſque ad turris Babylonis ædificationem, & poſt turris tempus ad paucos annos, hoc eſt, uſque ad Phalec & Rhagan, qui ad Europæ regionem declinantes, Scythiæ parti & ipſorum gentibus adiudicati ſunt, ab ætate Tharra & ulterius, ex quo Thraces orti ſunt.

Barbariſmi appellatio.

Thracum origo.

Græciſmus à temporibus Seruch exorſus per idololatriam, & ſicut quiſque tunc procedebat ſecundùm aliquam ſuperſtitionem, ad ciuiliorem uitam, moresq́ ac ſtatuta: ita tamen, ut ſimulachra tunc cœperint poni hominum genera, quæ tunc ſequebantur ac deificabant, per colores quidem ab initio depingentes ac repræſentantes eos qui olim apud ipſos in honore fuerunt, aut tyrannos, aut præſtigiatores, aut qui aliquid fecerunt in uita memorabile, per fortitudinem ſiue corporum robur. Deinde uerò à temporibus Tharra patris Abraam, etiam per ſtatuas idololatriæ errore inducto, primos ſuos parentes colentes, & eos qui ante ipſos uita functi erant fabricantes, ex ſingulari primum arte, deinde quum omnes artes ad imitationem excitarentur, ædificatores quidem lapidem ad hoc cædentes ac exſculpentes: argentarij uerò & aurifuſores per propriam artis ſuæ materiam effingentes. Ita etiam fabri lignarij, ac reliqui. Æpyptij autem & Babylonij, ſimulq́ Phryges ac Phœnices, huius ſuperſtitionis primi autores fuerunt, tum ſtatuariæ, tum myſteriorum, à quibus plurima ad Græcos translata ſunt, ab ætate Cecropis & deinceps. Deinde uerò & longè poſtea, Saturnum & Rheam, Iouemq́ ac Apollinem, & alios deos declararunt. Græci uerò appellati ſunt Hellenes, ab Hellene quodam uiro qui in Græcia habitauit, & regionem ex ſuo nomine Hellada uocauit: aut, ut alij tradunt, ab elæa, hoc eſt olea, quæ Athenis enata eſt. Iones autem horum principes fuerunt, uelut rei ſinceritas habet, ab Ione uno quodam uiro ex his qui turrim ædificauerunt, quando linguæ omniũ diuiſæ ſunt. Ob quam cauſam etiam Meropes omnes appellati ſunt, propter partitam uocem. Poſtea uerò Græciſmus in ſectas redactus eſt prioribus temporibus, Pythagoreorum uidelicet & Stoicorum, Platonicorumq́ & Epicureorũ, ac reliquorum. Porrò diuini cultus forma ſimul fuit & naturæ lex in uitam inducta, ſeparans ſeipſam ab his gentibus, à iactis mundi fundamentis uſque huc, media exiſtens inter Barbariſmum, Scythiſmum, ac Græciſmum: donec coniuncta eſt diuino ipſius Abraæ cultui, & poſtea factus eſt Iudaiſmus, à temporibus Abraam formam adeptus, & per Moſem ſeptimum ab Abraam, per legem datam ipſi à Deo dilatatus: à Iuda uerò filio Iacob, qui & Iſraël appellatus eſt, per Dauidem qui primus ex eiuſdẽ tribu regnauit, perfectum Iudaiſmi nomen ſortitus. Differentiæ autem Græcorum hæ ſunt, Pythagorei, ſi-

Idolorum cultus origo.

Hellenes, cur dicti Græci.

Meropum appellatio.

Pythagoræ dogmata.

ue Peripatetici, qui unitatem & prouidentiam & prohibere ſacrificare dijs docent: item animatis non ueſci, & à uino abſtinere. Decreuerunt autem ſimul ea quæ à luna & ſupra lunam ſunt immortalia eſſe: quæ uerò infrà, mortalia. Et tranſire animas à corporibus ad corpora, uſque ad animalia & beſtias omnis generis. Athorum præceptor ſilentium agens, ſeipſum Deum nominauit.

Platonicorũ dogmata.

Platonici, Deum & materiam ac formam prodiderunt, & mundum factum ac corruptibilem eſſe. Animam uerò ingenitam, & immortalem ac diuinam. Eſſe autem partes ipſius tres, Rationalem, impetuoſam, quæ ira concitatur, & cupiditate præditam. Vxores uerò omnibus communes eſſe, & nullum unam propriam habere debere, ſed unumquemque cum qua uelit, illa item uolente coire. Tranſitum uerò animarum ſimiliter in diuerſa corpora omnis generis animantium. Simul autem & deos multos ex uno docuerunt.

Stoicorum placita.

Stoici uniuerſum eſſe corpus docuerunt, & ſenſibilem hunc mundum Deum putauerunt. Quidam uerò ex ignis eſſentia naturam ipſum habere pronunciant. Et Deum quidem mentem decernunt, & uelut animam totius amplitudinis cœli ac terræ. Corpus autem eius eſſe uniuerſum, uelut dixi, luminaria uerò oculos. Carnem autem omnium perire. Animam uerò omnium à corporibus ad corpora tranſire.

Epicureorũ placita.

Epicurei atomos & indiuiſibilia corpora, ſimilariaque ac infinita, uniuerſorum principium eſſe ſtatuerunt. Et finem fœlicitatis eſſe uoluptatem docuerunt. Et neque Deum, neque prouidentiam res gubernare.

Samaritiſmus, & ab ipſo appellati Samaritæ. Hic eſt à Iudaiſmo, antequam deuenirent hæreſes ad Græcos. Poſtquam uerò cœpit eſſe Græcorum ſuperſtitio, medium eius & Iudaiſmi obtinuit. Originem autem accepit à temporibus Nabuchodonoſor & captiuitate Iudæorum. Ipſi uerò Samaritæ inquilini ſunt ab Aſſyrijs in Iudæa, & receperunt ſolùm quinque libros Moſis, quum rex miſiſſet ipſis à Babylone per ſacerdotem Eſdram appellatum. Omnia Iudæorum habent, præterquam abominari gentes, & neque attingere aliqua: & præterquam quod negant reſurrectionem mortuorum, & alias prophetias poſt Moſem.

Samaritarũ ſectæ.

Samaritarum gentes quatuor ſunt, Gortheni, qui alijs temporibus feſtiuitates agunt, quàm Sebuæi. Sebuæi, qui propter eandem cauſam in feſtis celebrandis à Gorthenis diſſentiunt. Eſſeni, qui neutris aduerſantur, ſed cum quibuslibet indiſcriminatim feſta celebrant. Doſithei, in iiſdem gentibus uelut Samaritæ uitam degunt, circunciſione & ſabbato atque alijs utuntur, & quinque libris Moſis. Amplius autem quàm alij ſeruant abſtinentiam ab animatis, & frequentius in ieiunijs uiuunt. Quidam ipſorum etiam uirginitatem ſeruant, alij continenter agunt. Credunt autem mortuorum reſurrectionem, quod alienum eſt à Samaritis.

Iudæorum hæreſes.

Iudæorum hæreſes ſeptem ſunt. Scribæ, qui legales fuerunt, & expoſitores traditionum ſeniorum apud ipſos, per ſuperfluam ſuperſtitionem conſuetudines ſeruantes, quas ex lege non didicerunt, uerùm ſibijpſis præſcribentes ſimulachra iuſtificationis legis. Phariſæi, hoc eſt ſeparati, qui exactiſſimam uitam degebant, & longè alijs integriores. Apud quos etiam mortuorum reſurrectio, uelut etiam apud Scribas, & de angelis ac ſpiritu ſancto, quod ſit, aſſenſus. Vita item diuerſa. Continentia uſque ad tempus, & uirginitas, ieiuniumque per ſabbatum. Vrceorum ac patinarum & poculorum purificationes, uelut etiam apud Scribas. Decimationes & primitiæ, & aſſiduæ preces, & habitus ſuperſtitioſus indumentorum, per amicula, & dalmaticas, atque pallia, & dilatationes phylacteriorum, hoc eſt ſignorum ac notarum purpuræ, & fimbriarum ac prætextuum in alis palliorum: quæ ſanè fuerunt ſigna continentiæ apud ipſos ad tempus. Iidem etiam natiuitates introduxerunt, ac fatum. Sadducæi, hoc eſt iuſtiſſimi, ex genere quidem erant Samarita-

Dalmaticæ. Phylacteria.

maritarum, ſimulq́ꝫ ſacerdotis Sadduc nomine: mortuorum uerò reſurrectionem negabant, & non admittebant angelum, neque ſpiritum. per omnia uerò alia Iudæi erant. Hemerobaptiſtæ: hi per omnia quidem Iudæi fuerunt. dicebant autem neminem aſſequi uitam æternam, niſi quis quotidie baptizaretur.

Oſſeni, quos impudentiſſimos interpreteris. Hi omnia ſecundùm legem perficiebant. Vtebantur autem & ſcripturis alijs poſt legem, pleroſque uerò ex poſterioribus prophetis reijciebant. Naſaræi, quos interpretari poſſis rebellatores aut diſſipatores, omnem carnis eſum interdicunt, animatis penitus non fruuntur. Vſque ad Moſem & Ieſum Naue ſanctis in quinque libris Moſis nomine patriarchis utentes, ipſisq́ꝫ credentes, Abraam inquam, & Iſaac, & Iacob, ac ſuperioribus, ipſoq́ꝫ Moſe & Aaron ac Ieſu. At ipſorum quinque librorum Moſis inſcriptorum ſcripta, docent non eſſe Moſis, ſed alia præter ea ſe habere affirmant.

Herodiani: hi Iudæi quidem erant per omnia, Herodem uerò CHRISTVM ſperabant, & huic tum honorem, tum nomen CHRISTI attribuebant. Hic eſt primus tomus, cõtinens contra omnes has uiginti hæreſes tractationem. In ipſo uerò habetur etiam de CHRISTI aduentu tractatio, & ueritatis confeſſio, quæ una & ſola eſt uera Dei fides. Atque hactenus quidem procedit uiginti hæreſeon contradictio, & de fide atque aduentu CHRISTI in carne tractatio. Statim enim & eueſtigiò acceſſit Domini noſtri IESV CHRISTI in carne aduentus, qui prædictas ſeptem hæreſes in Hieroſolymis depræhendit, & uirtus ipſius has extinxit ac diſperſit. Deinceps uerò poſt ipſius aduentum, poſteriores omnes hæreſes fuerunt: dico autem, poſtquam nuncium accepit Maria in Nazaret, & concepit Verbum quod eſt è cœlo ex ſinibus paternis, genitum ſine tempore & ſine principio. Venit autem in extremis diebus Deus Verbum, ex Deo patre uerè genitus, coeſſentialis exiſtens patri, & nihil à patre alteratus, ſed immutabilis & inalterabilis exiſtens, paſſionisq́ꝫ omnino exors, ſed qui tamen noſtro generi compaſſus eſt, & deſcendit de cœlo, conceptus non ex ſemine uiri, ſed ex ſpiritu ſancto uerè, corpus de Maria adeptus, ita ut efformarit ſibijpſi carnem à ſancta matre, & animam humanam ac mentem acceperit, & totum quicquid eſt homo in ſeipſum cum ſua ipſius deitate uniuerit: natusq́ꝫ eſt in Bethleem, circunciſus, oblatus in Hieroſolymis, in ulnas acceptus à Symeone, confeſſionem faciente de ipſo propheteſſa Anna filia Phanuëlis, aſſumptus in Nazaret, uenit'que ſequenti anno ut conſpiceretur coram Domino, & fuit in Bethleem propter cognatos à matre geſtatus, & rurſus in Nazaret ſublatus eſt, & ſecundùm annorum circuitum in Hieroſolyma uenit, geſtatus à propria matre. In Bethleem in domum deſcendit cum propria matre, & Ioſeph ſene, qui cum Maria erat: atque iſthic ſecundo anno natiuitatis ſuæ uiſitatus eſt, munera accepit. Et in ipſa nocte quum Ioſeph ab angelo reſponſum accepiſſet, in Ægyptum translatus eſt, & ubi eò deſcendiſſet rurſus poſt duos annos redijt, mortuo Herode & Archelao ſucceſſore. Nam trigeſimo tertio anno Herodis, quadrageſimo uerò ſecundo Auguſti regis, naſcitur Saluator in Bethleem Iudææ. Deſcendit autem in Ægyptum trigeſimo quinto anno Herodis. Redit deinde ab Ægypto poſt Herodis mortem. Quare in triceſimo ſeptimo anno principatus Herodis, puer erat annorum quatuor. Herodes enim impleto trigeſimo ſeptimo, è uita deceſſit. Archelaus uerò nouem annis regnauit. Itaque Ioſeph quum audiſſet Archelaum regnare, exiuit cum Maria & puero, & receſſit in partes Galilææ, & habitauit in Nazaret. Archelaus uerò genuit Herodem iuniorem, & regnauit Herodes nono anno regni patris ſui Archelai iuxta ſucceſſionem. & facti ſunt tredecim anni, qui in aduentu CHRISTI in carne ſupputantur.

Chriſti aduentus.

Chriſtus quãdo natus.

At decimo octauo anno Herodis, appellati Agrippæ, cœpit IESVS prædicare, & baptiſmum à Ioanne tunc accepit, & prædicat annum acceptum, à nemine contradictionem ſuſtinens, neque à Iudæis, neque à Græcis, neque à Samaritis, neque à quopiam alio. Deinde contradictionem habens prædicauit annum ſecundum. In uiceſimo uerò anno Herodis Tetrarchæ appellati, fit ſalutaris paſſio, & à paſſione alienitas, guſtus mortis uſque ad crucem, patientis in ueritate, » uerùm paſſionis exortis in deitate. CHRISTO enim paſſo pro nobis car- » ne, ait Scriptura. Et rurſus, Mortificatus quidem carne, uiuificatus autem ſpiritu, & cætera: crucifigitur, ſepelitur, deſcendit ad inferna in deitate & in anima, captiuam ducit captiuitatem, & reſurgit tertia die cum ſuo ſancto corpore, unito corpore cum deitate, quod non amplius ſoluitur, non amplius patitur, non am- » plius morti ſubiectum eſt, uelut Apoſtolus dicit: Mors ipſi non amplius dominatur: ipſum corpus uerè, ipſam carnem, ipſam animam, ipſa illa omnia, non aliud quid præter id quod eſt corpus, ſed ipſum quod eſt fortificauit, & in unam unitatem, & in unam deitatem uniuit, carnale, incorruptibile: corporale, ſpirituale: craſſum, attenuatum: mortale, immortale: ita ut non uiderit penitus corruptionem, non relicta anima in inferno, non diuiſo organo ad peccatum, non polluta mente ad mutationem: ſed ſuſceptis omnibus quæ ſunt hominis, & omnibus perfectè ſeruatis concedente deitate ueræ humanitati, in neceſſitatibus honeſtis, corporalibus ac animalibus, & ex mente humana requiſitus ad perfectionem, hoc eſt in fame, ſiti, eiulatu, triſticia, lachrymis, ſomno, labore & quiete. Hæc enim non peccati ſpecies ſunt, ſed ueriſſimæ humanitatis ſigna, deitate in ueritate præſente, & humana non patiente, ſed deitate in ea quæ honeſta erant, & fieri oportebat conſentiente, & in ea quæ extra peccatum ac mutationem interdictam exiſtunt. Sed & reſurrexit, & foribus concluſis ingreſſus eſt, ut craſſum tenue oſtenderet, ipſum quod erat cum carne & oſſibus. Poſtquam enim ingreſſus eſt, oſtendit manus & pedes, & latus perforatum, oſſa'que ac neruos, & alia, ut non eſſet imaginatio quod uidebatur: fidei'que ac ſpei noſtræ promiſſionem confirmabat per ſeipſum, omnia perficiens, & cibum unà capiens & cohabitans, non in apparentia, ſed ueritate: erudiens'que docuit prædicare regnum cœlorum in ueritate, magnum ac ſummum illud indicans diſcipulis, ac dicens: » Docete gentes, hoc eſt tranſmutate gentes à malicia ad ueritatem, ab hæreticis ſectis ad unam deitatem, baptizantes ipſos in nomen patris & filij & ſpiritus ſancti, in dominicam nomenclaturam Trinitatis, ſanctum & regium ſigillum: quo oſtenderet ex nomine nullam alterationem eſſe unius unitatis. Vbi enim hi qui baptizantur, iubentur in nomen patris baptizari, certa fit glorificatio: in nomen filij, non deficientis eſt nomenclatura: in nomen ſancti ſpiritus, non eſt diuiſa unitas, neque ab una deitate abalienata. Aſſumptus eſt in cœlos in ipſo corpore, & anima ac mente, quæ conuenit in unam unitatem, & unam ſpiritualem ſubſtantiam, & diuina effecit. Sedet in dextera patris, miſſis præconibus in totum orbem terrarum, Simone Petro, Andrea fratre eius, Iacobo & Ioanne filijs Zebedæi, quos olim elegerat, Philippo & Bartholomæo, Matthæo, & Thoma, Iuda, & Thadæo, Simone Zelota, & Iuda Iſcariota, qui etiam proditor ipſius factus eſt: & alijs ſeptuaginta duobus. Ex quibus erant ſeptem uiduis præfecti, Stephanus, Philippus, Prochorus, Nicanor, Timon, Parmenas & Nicolaus.

Diſcipuli Domini.

Et ad hos Matthias, qui pro Iuda poſtremum allectus eſt inter duodecim Apoſtolos. Et cum his omnibus, Marcus, Lucas, Iuſtus, Barnabas, Apelles, Rufus, Niger, & reliqui ex Septuaginta duorum numero.

Atpoſt

At poſt hos omnes & cum ipſis, elegit Paulum ſanctiſſimũ Apoſtolum, per propriam uocem è cœlo, Apoſtolum ſimulq́; præconem gentium, & Apoſtolici miniſterij impletorem ipſum miſit. Qui reperit Lucam ex ſeptuaginta duorum diſperſorum numero, ipſumq́; ſectatorem accepit, & in Euangelio auxiliarium. Hoc itaque modo abſoluta eſt tota Euangelica tractatio, uſque ad hoc tempus. Atque hucuſque erit mihi ſermo de uiginti ſectis, & de Euangelica mundi per CHRISTVM ac diſcipulos eius facta illuminatione, per conſequentiã & in compendio. Quibus etiam ſimilia colligere ac apponere licet uaticinia ac prophetias, ex lege & pſalmis, itemq́; aliorum cõſequentias ac ductus uidere, ac certitudinem compræhendere, quod non ſpurius, ſed uerus, & ab omni ueteri Teſtamento præannunciatus, ac minimè ambiguus eſt CHRISTI aduentus, & Euangelica doctrina. Quo uerò nõ in nimiã molem extendam operis tractationem, his contentus ero. Progreſſione autem facta conſequenter etiam eas quæ poſtea in mundo exortæ ſunt per malum prætextum, opiniones ſimiliter deſcribam. Hæc enim inſunt in ſecundo tomo primi libri, qui de tredecim ſectis tractat. Quarum prima eſt Simonis Magi, qui ſtatim poſt CHRISTVM adhuc prædicantibus apoſtolis apparuit, à quo etiam Simoniani appellati ſunt, eiuſdem hæreſi addicti. Hic ex Samaria originem ducebat, è uico Gittharum. CHRISTI uerò nomen ſubijt ſolum. Docuit turpia facere, & coitum inquinationis, uxorumq́; indifferentiam. A corporibus autem reiecit reſurrectionem. Et mundum dicebat Dei non eſſe. Imaginem ſuam & Helenæ ſcorti quod cum ipſo erat, uelut Iouis & Mineruæ, diſcipulis ſuis adorandam proponebat. Dicebat inſuper ſeipſum Samaritis quidem patrem, Iudæis uerò CHRISTVM. Menandriani, à Menandro quodam appellati ſunt, qui in aliqua re differt à Simonianis, & mundum ab angelis factum eſſe dicebat. Saturniliani, qui in Syria Simonianorum turpia facta corroborarunt, uerùm alia à Simonianis prædicabant, quo magis admirationi eſſent. Originem à Saturnilo habuerunt, qui & ipſe uelut Menander, mundum ab angelis factum eſſe aſſerebat, atque his ſolum ſeptem, iuxta superni patris ſententiam. Baſilidiani, eiuſdem turpis operationis actores, à Baſilide, qui unà cum Saturnilo Simonianorum & Menandrianorum diſcipulus fuit: & aliqua ſimiliter ſentiebat, in aliquibus uerò diſſentiebat. Dixit autem trecentos ſexaginta quinque cœlos eſſe, & his nomina angelica imponit: propterea quod etiam annus tot dierum ſit, & Abraſax nomen uirtutis eundem numerum referat, nimirum CCCLXV. Et hoc nomen ſpiritum ſanctum eſſe dicit. Nicolaitæ, à Nicolao, qui uiduis ab apoſtolis præfectus fuit. Hic ob zelum propriæ uxoris, turpia facere diſcipulos ſuos unà cum alijs docuit. Et de Caulaucauch & Prunico, atque alijs barbaricis nominibus, quæ mundo ſceleſtus inuexit. Gnoſtici eaſdem hæreſes ſuſceperunt, uerùm plus omnibus turpitudinem furioſe operati ſunt. In Ægypto autem Stratiotici appellati ſunt, & Phibionitæ. In ſuperioribus uerò ac orientalibus partibus Secundiani. In alijs partibus Socratitæ, apud alios Zacchæi. Alij uerò Coddianos ipſos dicũt. Alij Borboritas eos uocant. Carpocratiani, à Carpocrate quodam in Aſia, qui omnem turpem actionem perficere docebat, & omne ſtudium peccati: Et niſi quis, inquit, per omnia pergreſſus fuerit, & uoluntatem omnium dæmonum ac angelorum perfecerit, non poterit ad ſupremum cœlum tranſcendere, neque principatus ac poteſtates præterire. Dicebat IESVM animam intellectualem ſuſcepiſſe, & quum noſſet ſuperna, ea etiam hic annunciaſſe. Et ſi quis ſimilia IESV faceret, eum eadem uirtute præſtare. Legem uerò cum mortuorum reſurrectione reprobabat, uelut ſectæ à Simone ortæ. Huius fuit Marcellina illa in Rhoma. Imagines fecit occulte IESV & Pauli, & Homeri ac Pythagoræ: his ſuffitum faciebat, eaſq́; adorabat.

Cerinthiani, qui & Merinthiani: à Cerintho & Merintho, Iudæi quidam, qui

circun

circunciſionem iactant. Mundum uerò ab angelis factum eſſe dicunt. IESVM autem iuxta profectum CHRISTVM appellatū eſſe. Nazoræi, hi IESVM quidem confitentur eſſe filium Dei, omnia uerò ſecundùm legem faciunt. Ebionæi, prædictis Cerinthianis ac Nazoræis ſimiles. Quibus coniuncta fuit aliqua parte Sampſæorum & Helceſæorum hæreſis. Hi CHRISTVM dicunt creatum eſſe in cœlo, itemq́ ſpiritum ſanctum. Aduenisse autem CHRISTVM in Adam primum, & iuxta tempus exuiſſe ipſum Adam, & rurſus induiſſe. Hoc uerò aiunt perfeciſſe ipſum in aduentu ſuo in carne. Quum autem Iudæi eſſent, Euangelijs uſi ſunt, carnis eſum abominantur. Aquam pro Deo habent, CHRISTVM uerò hominem in aduentu in carnem induiſſe aſſerunt, ueluti dixi. Aſſiduè merguntur in aquis æſtate ac hyeme, ad purificationem uidelicet, uelut Samaritæ. Valentiniani, carnis reſurrectionem reprobant: uetus teſtamentum ſpernunt, itemq́ Prophetas, legentes quidem ac ſuſcipientes ea quæ ad ſimilitudinem ſectæ ſuæ figuratè exponi poſſunt. Verùm alia fabulamenta obiter inducentes, triginta ſeculorum nomenclaturas proferunt maſculorum ac fœminarum, ſimul ex patre uniuerſorum generatorum, quæ & deos putant ac ſecula. CHRISTVM uerò è cœlo corpus intuliſſe, & uelut per canalem Mariam ipſam penetraſſe. Secundiani, quibus coniungitur Epiphanes & Iſidorus, qui & ipſi ijſdem coniugationibus uſi ſunt, eadem cum Valentino ſentientes, uerùm alia quodammodo ab ipſis exponentes. Apponunt ijdem turpem operationem docentes. Reprobant autem etiam hi carnis reſurrectionem.

Ptolemæi: Et hi Valentini fuerunt diſcipuli. Quibus coniungitur & Flora. Eadem uerò etiam ipſi de coniugationibus dicunt, quemadmodum Valentinus & Secundiani. Verùm in quadam parte etiam hi ab ipſis differunt. Atque hæc eſt ſumma ſecundi tomi primi libri tredecim hæreſes continentis. Cæterùm in tertio tomo eiuſdem primi libri aliæ tredecim hæreſes ſunt, hæ ſcilicet, Marcoſij: Marcus quidā fuit Colorbaſi condiſcipulus, duo principia & ipſe introducens. Reprobat autem mortuorum reſurrectionē. Imaginationes uerò quaſdā per pocula ex incantatione in cœruleum ac purpureum colorem tranſmutans, pelliciebat ad ſe ac ſacra ſua deceptas mulierculas. Sed & ipſe omnia uiginti quatuor literarum putari uult, ſimiliter ut Valentinus. Colorbaſij: & hic Colobarſus ſimiliter eadem narrans, in aliqua uerò parte differens ab alijs ſectis, à Marco, inquam, ac Valentino, emiſſiones & octonarios aliter docuit. Heracleonitæ: & ipſi octonariorum fabulamento ducuntur, aliter uerò quàm Marcus, & Ptolemæus, ac Valentinus, atq́ alij. Sed & ad finem eos qui apud ipſos moriuntur, ſimiliter ut Marcus redimunt, per oleum & balſami ſuccum & aquam, nomenclaturas quaſdā per Hebraicas uoces admurmurātes, ſuper caput uidelicet eius qui liberatur. Ophitæ, ſerpentem glorificant, & hunc CHRISTVM putant. Habent autem reptile hoc in ciſta quadam. Caiani, ſimiliter cum ſuperioribus legem & eum qui loquutus eſt in lege reprobant, carniſq́ reſurrectionem negant. Et Cain glorificant, fortioris uirtutis ipſum eſſe dicentes. Simul autem & Iudam demirantur ac laudant, item Core, & Dathan ac Abiron, imò etiam Sodomitas. Sethiani: hi rurſus ipſum Seth glorificant, aſſerentes ipſum eſſe ex pœnitentia ſupernæ matris, quæ poſt occiſum Abel à Cain, ſuperno patri congreſſa ſit, & purum ſemen ipſum Seth produxerit. Ex quo deinceps deductum eſt omnium hominum genus. Sed & ipſi principatus ac poteſtates, & quæcunq́ alij docent, docuerunt. Archontici: hi rurſus ad multos principes uniuerſum referūt, & quæ facta ſunt ex his facta eſſe dicunt. Depræhenduntur autem & in turpitudine quadam capti, carnis reſurrectionē negant. Vetus teſtamentum calumniātur. Vtuntur autē & ueteri & nouo teſtamento, ſingula uerba ad ſuā ſententiā falſo trahentes.

Cerdoniani, à Cerdone Heracleonis diſcipulo erroris participationē ſuſceperunt, qui

qui ex Syria Romam profectus eſt, & prædicationem ſuam expoſuit temporibus Hygini epiſcopi. Duo autem principia hic prædicat inter ſe contraria. Non eſſe uerò CHRISTVM genitum. Similiterq; mortuorũ reſurrectionem negat, itemq; ea quæ habentur in ueteri teſtamento. Marcioniſtæ: Marcion à Ponto originem ducens, epiſcopi quidem filius erat. uerùm ubi uirginem corrupiſſet, aufugit, propterea quod expelleretur ex Eccleſia à proprio patre. Quum autem Rhomam adijſſet, & pœnitentiam ac ueniam petijſſet ab his qui illo tempore iſthic erant, & aſſequutus non eſſet, elatus eſt cõtra fidẽ, & tria principia induxit ac docuit, Bonum, & Iuſtum, ac malum. Eſſeq; nouum teſtamentum alienum à ueteri, & eo qui in ipſo loquutus eſt. Carnis reſurrectionem negat. Baptiſma dat nõ ſolùm unum, ſed & duo & tria poſt lapſum. Pro mortuis autem in fide inſtructis alios baptizat, intrepidè uerò etiam mulieribus permittit ut lauacrum dent. Lucianiſtæ: Lucianus quidam antiquus, non is qui nunc temporibus Conſtantini uixit, omnia ſecundùm Marcionem docuit. Et ad hæc, alia præter Marcionem, abundantius nimirum tradidit. Apelleiani: & hic Apelles ſimiliter ut Marcion & Lucianus docet, uituperans omnem creaturam, & ipſum creatorem. Non autem ſimiliter his tria principia introduxit, ſed unum principium & unum Deum, qui ſit ſummus & innominatus. Ipſum uerò unum feciſſe alium, & hic factus improbus compertus, mundum in ſua malicia fecit. Seueriani: Seuerus quidam rurſus Apellem ſequens uinum reijcit. Et uitem ex draconiformi ſatana ac terra inter ſe congreſſis productam eſſe fabulatur. Mulierem autẽ auerſatur, ſiniſtræ uirtutis ipſam eſſe aſſerens. Nomenclaturas uerò quaſdam principum, & libros quoſdam Apocryphos introducit. Similiter autem uelut alij carnis reſurrectionem negat, itemq; uetus teſtamentum. Tatiani: Tatianus hic eodem tempore cum Iuſtino martyre ac philoſopho uixit, uerùm poſt mortem Iuſtini martyris ac philoſophi, corruptus eſt Marcionis dogmatibus, diſcipulusq; ipſius fuit, atque eadem quæ ipſe docuit, alijs etiam præter ipſum appoſitis. Dicebatur autem à Meſopotamia originem ducere. Hæc eſt ſumma trium Tomorum primi libri per quadraginta ſex hæreſes. At in primo tomo ſecundi libri, quarto uerò iuxta numerũ tomorũ ab initio conſequentiũ, hæreſes ſunt decem & octo, hoc modo. Encratitæ, qui ſunt auulſio Tatiani, nuptias reijciunt, ex ſatana has eſſe dicentes. Omnem autem animatorum eſum uitant. Phrygaſtæ, qui & Montaniſtæ ac Taſcodrugitæ, uetus ac nouum Teſtamentũ ſuſcipiunt, alios uerò prophetas introducũt poſt prophetas, Montanum quendam iactãtes ac Priſcillam. Pepuziani, qui & Quintiliani, quibus coniunguntur Artotyritæ. Ex Phrygaſtarum numero hi ſunt, uerùm alia præter illos docent, Pepuzam ciuitatem quandam deſertam in medio Galatiæ ac Cappadociæ ſitam admirantes, & hanc Hieruſalem putantes. Eſt autem & alia Pepuza. Mulieribus tribuunt ut imperent, & ſacerdotio fungantur. Sacra uerò faciunt, puerum quendam iuuenem compungentes. Et ſanè Quintillæ, aut etiã Priſcillæ CHRISTVM illic in Pepuza reuelatum eſſe, in fœminæ ſpecie fabulantur. Vtuntur ueteri ac nouo Teſtamento, iuxta mentem propriam tranſmutantes. Teſſareſcædecatitæ, qui unam anni diem paſcha perficiunt. In quamcunq; uerò diem inciderit decimaquarta lunæ, ſiue in ſabbatum, ſiue in dominicam, illam ieiunantes ac uigilantes celebrant.

Alogi, ſic à nobis appellati, qui Euangelium Ioannis, & eum qui in ipſo eſt ex ſupernis à patre ſemper Deus Verbum reijciunt. Ipſum ſanè Euangelium ſecundùm Ioannem non ſuſcipientes, neq; ipſius Apocalypſim. Adamiani, à quodam Adam uiuente appellati, ludibrij magis quàm ueritatis dogma habent. Nudi enim uelut ex matre, tum uiri, tum fœminæ, ſimul congregantur, & ſic lectiones ac preces, & quæcunque tandem perficiunt. Solitariè autem degunt, & continentiam exercent, & nuptias non admittunt. Et Eccleſiam ſuam paradiſum eſſe putant.

Sampſæi,

Sampſæi, qui & Helceſæi: hi adhuc hodie Arabiam inhabitant, in regione ultra mortuum mare ſita. Qui ſanè ab Elxai quodam falſo propheta ſeducti ſunt. Cuius ex genere adhuc hodie reſtant Marthis & Marthana duæ mulieres, quæ adorantur ab hæreſi uelut deæ. Habent autem omnia ſimiliter uelut Ebionæi. Theodotiani, à Theodoto coriario Byzantino appellati ſunt. Hic ſummus in eruditione Græca fuit. Quum autem tunc perſequutio fieret eius cum alijs quibuſdam, ſolus elapſus, quũ illi martyriũ ſubijſſent, eo quòd id ipſi obijceretur, CHRISTVM nudum hominem dicere excogitauit, & ne in crimen ueniret quod Deum abnegaſſet, ſic docuit.

Melchiſedeciani, hi Melchiſedec colunt, uirtutem quandam ipſum aſſerentes, & non nudum hominem, & in huius nomen omnia reducere ac dicere audentes.

Bardeſianiſtæ: Bardeſianus hic ex Meſopotamia originem ducebat, & primum quidem ueram fidem habebat, & in ſapientia celebris erat. Verùm poſtea declinauit à ueritate, & ſimilia Valentino docuit, exceptis paucis quibuſdam, in quibus à Valentino diſſentit. Noëtiani, hic Noëtus ex Smyrna Aſiæ fuit, elatione uerò euectus cum alijs quibuſdam, filium & patrem CHRISTVM docuit, eundemq; eſſe patrem & filium, ac ſpiritum ſanctum. Seipſum uerò dicebat eſſe Moſem, & fratrem ſuum dicebat eſſe Aaron. Valeſij: hi uelut accepimus Bacathum inhabitant, qui principalis pagus eſt Arabiæ Philadelphiæ. Hi accedentes ac hoſpitio exceptos caſtrant. Plures uerò ipſorum eunuchi exſecti ſunt. Quædam alia docent hæreſis plena, delentes legem ac prophetas, & quaſdam alias turpes actiones introducentes. Cathari, hi cum Nauato Rhomano coniuncti, & digamos penitus reijciunt, & pœnitentiam non admittunt. Angelici, hi omnino defecerunt. Gloriabantur autem ſe habere angelicum ordinem, ut propterea nomen illud habeant. Apoſtolici, qui & Apotactici, & ipſi circa Piſidiam ſolum ſunt, & Apotacticos ad ſeipſos ſuſcipiunt. Propinqui autẽ ſunt Eucratitis. Verùm alia etiã præter hos ſentiunt ac docent. Sabelliani, hi ſimilia Noëtianis ſentiunt, præter hoc ſolum. Dicunt enim nõ paſſum eſſe patrem.

Origeniani, à quodam Origene. Turpia autem operantur hi, nefanda facientes, & corpora ſua corruptioni tradentes. Origeniani alij, ab Origene, qui & Adamantius & Compoſitor appellatur. Hi mortuorum reſurrectionem reijciunt. CHRISTVM autem creaturam, itemq; ſpiritum ſanctum introducunt. Paradiſum uerò & cœlos, & alia omnia tropicè ac figuratè interpretantur. Et CHRISTI regnum finem habiturum eſſe, audent dicere. Hæ rurſus ſunt decẽ & octo hæreſes primi tomi ſecundi libri. In ſecundo uerò tomo eiuſdem libri, quinto uerò iuxta prædictum numerum, quinque hæreſes ſunt, hæ ſcilicet. Pauli Samoſatenſis, qui Epiſcopus fuit Antiochiæ magnæ. Hic parùm abeſt, ut affirmet CHRISTVM in ſubſtantia non eſſe, uerbum prolatitium ipſum eſſe confingens: ita ut quæ de ipſo in diuinis Scripturis dicta ſunt prædictorio more ſe habeant, ipſe uerò non exiſtat, niſi à Maria & huc uſque ab aduentu ſuo in carne. Manichæi, qui & Acuanitæ, Manis Perſæ diſcipuli, CHRISTVM figura dicunt. Solem & lunam colunt, aſtris item ac uirtutibus & dæmonibus ſupplicant. Principia duo introducunt, bonum & malum. CHRISTVM autem in apparentia apparuiſſe dicunt, & in apparẽtia paſſum eſſe. Vetus teſtamentum & Deum, qui in ipſo loquutus eſt, maledictis impetunt. Mundum uerò non totum, ſed partem ex Deo factam eſſe aſſerunt. Hieracitæ, ab Hierace Leontopolita Ægyptio, expoſitore quodam ac magiſtro. Carnis reſurrectionẽ reprobant. Vtuntur ueteri ac nouo teſtamento, & nuptias in totum prohibent. Solitariam uitam degentes, & uirgines, & cõtinentiam exercentes, & uiduas ſuſcipiunt. Pueros uerò qui nondum ad ætatis uigorem peruenerũt, regni participes fieri negãt, eo quòd nondum decertarunt. Meletiani in Ægypto ſecta ſunt, & non hæreſis, ut qui non preces faciunt cum his, qui in perſecutione lapſi ſunt. Nunc autem Arianis coniun-

coniuncti ſunt Ariani, qui & Ariomanitę, Filium Dei, creaturam dicunt, & Spiri
tum ſanctum creaturam creaturæ. Carnem ſolum Saluatorem à Maria accepiſſe af
firmant, & non animam. Erat autem hic Arius presbyter Alexandrinæ eccleſiæ.
Hæc eſt ſecundi tomi ſecũdi libri ſumma, qui quintus eſt iuxta conſequentiam ab
initio, & quinque hæreſes continet. At uero in primo tomo tertij libri, ſexto au-
tem iuxta numerum quem diximus, ſeptem hæreſes ſunt unà cum ſectis, ſic. Audi-
ani rebellio & ſecta, non tamen hæreſis. Hi conuerſationem ac uitam bene ordina-
tam habent. Habent autem per omnia fidem uelut catholica eccleſia. Pleriꝗ; in mo
naſterijs habitant. Vtuntur & apocryphis multis abunde. Nobiſcum uero preces
non faciunt, uituperantes epiſcopos noſtros, diuites ipſos appellantes, itemꝗ; ali-
os. Faciunt & paſcha priuatim, quando Iudæi id faciunt. Habent & priuatũ quid-
dam ac contentioſum, duriſſime id quod ſecundum imaginem eſt interpretantes.

Photiniani. Hic Photinus ex Syrmio oriundus, & adhuc hodie ſuperſtes, Pau
lo Samoſateno ſimilia ſenſit, uerum in aliqua parte ab illo diſſentit. Sed & ipſe à
Maria & hucuſque CHRISTVM affirmat. Marcelliani, à Marcello ex Ancy-
ra Galatiæ. Hic in principio diffamatus eſt, uelut qui ſimilia Sabellio ſentiret.
Quum autem ſæpe ſe defendiſſet, & ſcriptis ſe purgaſſet, à multis accuſatus eſt ue-
lut qui in ijſdem permaneret. Fortaſſis autem pœnitentia ductus ſeipſum corre-
xit, aut etiam diſcipuli ipſius. Nam pro ipſo & pro diſcipulis eius quidam ortho-
doxi medio modo rationem reddunt. Semiarij, Hi CHRISTVM quidem crea-
turã confitentur, per ironiam uero ac cauillum, creaturam ipſum aſſerunt, non ue-
lut unam ex creaturis, ſed filium, inquiunt, ipſum dicimus, uerum eo, quod non
afflictionem induxit patri per hoc quod genuit, creatum ipſum dicimus. Et Spi-
ritum ſanctum ſimiliter creaturam eſſe penitus decernunt, reijcientes filij coeſſen-
tialitatem: uolunt autem dicere ſimilem eſſentia, & non coeſſentialem. Alij uero
ex ipſis etiam ſimilem eſſentia reprobant. Pneumatomachi, Hi de CHRISTO
quidem recte ſentiunt, uerum Spiritum ſanctum blaſphemant, creatum ipſum
pronunciantes, & qui non ſit ex deitate, imò abuſiue propter propriam efficaci-
am ipſum creatum eſſe, ſanctificantem uirtutem ipſius ſolum eſſe aſſerentes. Aë-
riani, Hic Aërius è Ponto originem duxit, & adhuc hodie ſupereſt tentatio uitæ.
Presbyter hic erat epiſcopi Euſtathij qui pro Ariano habitus eſt, & ab epiſcopa-
tu reiectus, Quandoquidem uero ipſe Aërius non conſtitutus eſt epiſcopus pro
Euſtathio, multa contra eccleſiam docuit, fide quidem exiſtens Arianus perfe-
ctiſſimus. Verum amplius docet, non oportere offerre pro his, qui obdor-
mierunt. Prohibet autem & ieiunare quarta, & proſabbato, & quadrageſima, &
paſchate. Renunciationem uero prædicat, & carnis eſu omnis generis utitur, &
uoluptatum delicijs licentiſſime. Si uero quis ex diſcipulis eius ieiunare uelit,
Ne in diebus ordinatis hoc facito, inquit, ſed quando uolueris. Aſſerit idem epi-
ſcopum presbytero non eſſe excellentiorem. Aëtiani, ab Aëtio Cilice, qui fuit
diaconus ſub Georgio Arianorum epiſcopo Alexandriæ, hi etiam Anomœi,
ideſt inæquales appellantur. Ab aliquibus uero Eunomiani, propter Euno-
mium quendam Aëtij diſcipulum, qui adhuc ſupereſt. Cum ipſis uero erat &
Eudoxius Arianiſſans, uerum propter timorem Regis Conſtantini ſeparauit
ſeipſum, & ſolus Aëtius exterminatus eſt. Permanſit tamen Eudoxius Arianiſ-
ſans, non autem ſecundum Aëtium. Hi Anomœi & Aëtiani, CHRISTVM &
Spiritum ſanctum penitus à Deo abalienant, creatum ipſum affirmantes, &
neque ſimilitudinem quandam habere dicunt. Ex ſyllogiſmis enim Ariſtote-
licis ac Geometricis Deum Patrem adſtruere uolunt, & CHRISTVM non poſ
ſe ex Deo eſſe per hunc modum. At Eunomiani ab ipſo appellati, rebapti-

zant omnes ad ipſos accedentes, atque ipſos etiam Arianos. Rebaptizant au-
Anabaptiſtæ. tem in caput, ſurſum uertentes pedes eorum, qui baptizantur, cuius rei magna
ſama uagatur. Cæterum aberrare aliquem in ſcortatione aut alio peccato, nihil
eſſe aiunt, Nihil enim quærit Deus, dicunt, quàm ut ſit quis ſolum in ipſorum
fide. Atqꝫ hæ ſunt primi Tomi tertij Libri, aut ſexti Tomi iuxta conſequentiam,
hæreſes. Verum in ſecundo Tomo eiuſdem tertij Libri, ſeptimo uero iuxta eam,
quam diximus diuiſionem, in quo etiam finis eſt uniuerſæ tractationis, hæreſes
quatuor ſunt hoc modo. Dimœritæ, qui etiam Apollinaritæ, qui non perfe-
ctam CHRISTI incarnationem confitentur, quorum aliqui coeſſentiale Deitati
corpus dicunt. Quidam uero ex ipſis aliquando auſi fuerunt & hoc dicere, quod
animam non accepit CHRISTVS, & hoc negarunt. Quidam dicto huic, Ver-
» bum caro factum eſt, innitentes: carnem ipſum accepiſſe à creata carne, hoc eſt
Maria, negauerunt, & contentioſe ſolum uerbum carnem factum eſſe dixerunt.
Poſtea uero, haud ſcio, quo conſilio, mentem ipſum non accepiſſe dicunt.
Antidicomarianitæ, qui ſanctam Mariam ſemper Virginem, poſtquam genuit
Saluatorem, ipſi Ioſeph coniunctam eſſe dicunt. Collyridiani, qui in nomen
eiuſdem Mariæ, ſtato quodam anni die collyridem quandam offerunt. quibus
indidimus Collyridianorum nomen. Maſſaliani, quos interpreteris precato-
res, coniunguntur autem his hæreſes à Græcis introductæ, nempe Euphemitæ
& Martyriani & Sataniani. Hæc eſt ſeptimi Tomi ſumma, & trium Librorum
finis. Simul autem uniuerſæ hæreſes octoaginta ſunt. Verum in ipſo tertij libri
fine, in ſeptimo tomo poſtremum fides catholicæ eccleſiæ habetur, & Apologia
pro ueritate, & prædicatio Euangelij CHRISTI, & catholicæ ac apoſtolicæ Eccle
ſiæ character, quæ eſt ab æterno, uerum per temporum ſucceſſionem manifeſtiſ-
ſime in CHRISTI aduentu in carne reuelata eſt. Et quot poterit mens huma-
na colligere tales ac tantas, & magnas appellatas, & inter laudatas habitas? Quot
Hæreſes & ſectæ innumerabiles ſunt. ſunt differentiæ iuuencularum, quarum non eſt numerus, quarum aliæ laudan-
tur, aliæ non laudantur? Aliquæ enim ex propria mente ea quæ ad conuerſatio-
nem uitæ, exercitationemqꝫ ac ſtatuta pertinent, ſibijpſis colligunt, & promiſſa
coma, in conſpicuo progrediuntur, aliquæ uero in ſacco conſpicuo. Aliquæ au-
tem in ſacco ac cinere domi deſident. Aliquæ in uitæ conuerſationibus ac ieiu-
nijs ingentibus, & erumnis Deo addictæ ſunt, in iuuenili fortitudine perfectam
erga ſponſum conſcientiam teſtantes. Aliquæ uero uelut dixi, nō recte, ſed iux-
ta quandam mentis præſumptionem, tyrannicè præter ueritatem iuueniliter a-
Zacchæus hæreticus. gunt. Quemadmodum Zacchæus qui nuper mortuus eſt in montana circa Hie-
roſolyma regione, qui penitus cum nullo homine preces faciebat, ſed & ob ean-
dem cauſam, audenter ſancta myſteria contrectabat, & ſacrificia quum laicus eſ-
ſet impudenter tractabat. Alius uero quidam, quiſquis tandem ille erat uir, qui ui-
tam ſumme piam uiuere putabatur, & in monaſterio circa deſerta Ægypti habita-
bat, itemqꝫ alius ad Sinæum habitans: qui ex ſomnijs iuueniliter ac fortiter, ſed te-
mere egerunt, ut impoſitionem manuum ad epiſcopatum ſuſceperint, ſederintqꝫ,
ac ea, quæ epiſcoporum ſunt facere aggreſſi ſint, ad ſe non pertinentia. Alij au-
tem non pauci ſeipſos caſtrare auſi ſunt, præter mandata, nimirum iuuenilis ac
robuſtæ actionis gratia. Alij uero fortiter ſibi agere uidentur, qui audent, non
conſultis alijs, & præter aliorum morem, uelut ab orthodoxis progreſſi, collegi-
um ſibijpſis contrahere: ſed & citra uniuerſalis Synodi approbationem rebapti-
zare eos qui ad ipſos accedunt, nimirum ex Arianis, quum nondum res ſit ex cen-
ſura Synodi, uelut dixi, deciſa, eo quod populi ſint hodieqꝫ inter ſe permixti,
& multi quidem ſint orthodoxi, uerum per ſimulationem Sacerdotibus addicti,
donec

donec ſeparatio facta fuerit talis blaſphemæ hæreſis, & tunc contra ipſum decretum fiet. Ex his autem, qui ſic rebaptizant ex proprio iuſſu, peruenit ad aures noſtras, quod unus ſit in Lyciorum regione Presbyter. Sunt & alij, quorum unuſquiſque per ſeipſum precatur, & non cum aliquo in totum. aliqui uero in uinculis, præter Eccleſiæ ſtatutum. Quapropter in fine totius Operis, iuuenculas dixi numerum non habere, quæ ex propria ſententia ſibijpſis iuueniliter præſtituunt ad bonum quidem, ut ſapientiæ ſpecies perficiant, prudentiæq; ac fortitudinis, & modeſtiæ ac iuſticiæ, uerum iuueniliter agentes ad tyrannidem excedunt, & à ueritate ſeipſas euertunt, ut non ſit harum numerus.

At uero hæc unica columba ac ſancta Virgo Deum confitetur Patrem & Filium ac Spiritum ſanctum, Patrem perfectum, Filium perfectum, Spiritum ſanctum perfectum, coëſſentialem trinitatem, non coniunctionem ipſam trinitatem, imò Filium uere ex Patre genitum, & Spiritum ſanctum à Patre & Filio non alienum: ita ut ſit ſemper trinitas, & nunquam additionem ſuſcipiat, & non habeat quid in ſeipſa inferius, ſed ad unam unitatem, & unum principium Dei & Patris reducatur. Et ex hac trinitate Patris & Filij ac Spiritus ſancti, omnia creata eſſe, non ut unquam fuerint, neque ſimul fuerint cum Deo, neque præextiterint, ſed facta ſint ex nihilo ad hoc, ut ſint, à Patre & Filio & Spiritu ſancto. Et hunc Patrem ac Filium & Spiritum ſanctum dignatum eſſe, apparere ſanctis ſuis in uiſionibus, quemadmodum quiſque potuit capere, iuxta potentis Deitatis ipſius donum, quod largitus eſt unicuiq; digno facto, ut nunc quidem patrem uiderit, quemadmodum audire potuit uocem ipſius, prout capiebat, ſicut in ore Eſaiæ dixit, Ecce intelliget Filius meus dilectus, Hæc eſt uox patris. Et ſicut Daniel uidit antiquum dierum: Hæc eſt uiſio patris. Verum ſicut in Propheta rurſus, Ego uiſiones multiplicaui, & in manibus prophetarum aſſimilatus ſum: hæc eſt uox Filij. At ſicut Ezechiel ait, & accepit me Spiritus Dei, & eiecit me in campum: hoc dictum eſt de Spiritu ſancto. Et multa talia dicere licet, quorum ex parte mentione facta, in tranſcurſu ad eccleſiæ characterem oſtendendum, duo uerba appoſuimus, quum ſexcenta & amplius ſint ſimilia his, quæ in Diuinis Scripturis ueteris ac noui Teſtamenti habentur. Et quod ipſe Dominus formauit corpus Adam, & inſpirauit ipſi ſpirationem uitæ, creans ipſi animam uiuentem. Et quod ipſe Deus legem dedit Moſi, Pater & Filius & Spiritus ſanctus, una deitas, & quod Prophetæ ab eadem deitate miſſi ſunt. Et quod idem nobis Deus, Iudæorum & Chriſtianorum Deus exiſtens, qui Iudæos uocauit ad iuſtificationem, eos qui non negant Domini noſtri IESV CHRISTI aduentum: & qui ſaluat omnes, qui ſecundum ueram ipſius fidem uiuunt, & non negant ueritatem prædicationis ueræ, & Euangelicæ ipſius doctrinæ. Venit enim uenit unigenitus. Et ſic habet mater noſtra Eccleſia, portus ille pacis ſerenus & tranquillus, læticia ſpirans cyprum uineæ, & botrum ferens nobis benedictionis, & poculum dolorem nobis exoluens, quotidie largiens ſanguinem CHRISTI, meracum ueritatis. Et quod uere natus eſt CHRISTVS ex Maria ſemper Virgine, per Spiritum ſanctum, non ex ſemine uiri, ſed ab ipſa ſancta Virgine accipiens corpus in ueritate, & non in apparentia, carnem uere, corpus uere, cum oſſibus & neruis ac omnibus noſtris, nihil à nobis euarians, præterquàm in ſola gloria ſuæ ſanctitatis ac deitatis. Et quod eſt uas ſanctificationis ac iuſticiæ, citra peccatum omnia perfecte habens. Et quod habuit animam humanam in ueritate, mentem humanam in ueritate: non quod nos affirmemus mentem eſſe ſubſtantiam, uelut alij dicunt, ſed per omnia non pollutam in pec-

Columba unica.

cato, os non mentitum, labia non loquuta dolum, cor, quod non declinauit ad iritationem, mentem non emotam ad quæ non oportet, carnem quæ non operate eſt ea, quæ ſpectant ad carnis uoluptatem. Perfectus ex ſupernis Deus, qui non uanit, ut inhabitaret in homine, ſed ipſe totus homo factus eſt, non mutatus natura, ſed qui unà cum deitate propriam humanitatem complexus eſt, in utero uirginis fuit in ueritate, geſtatus eſt debito tempore, natus eſt per genitales meatus citra pudefactionem, impollute, abſque inquinamentis, educatus eſt, & in ulnas acceptus à Simeone & Anna, geſtatus eſt à Maria, pedibus iter fecit, peregrinatus eſt, puer fuit, uir factus eſt per ætatem, omnia habens in ſeipſo in perfectione: in numero annorum reputatus eſt, in numero menſium in utero geſtatus eſt, factus ex muliere, factus ſub legem, progreſſus eſt in Iordanem, baptizatus eſt à Ioanne, non opus habens lauacro, uerum propter conſequentiam incarnationis in lege, nõ turbans iuſticiam, quo impleretur, uelut ipſe dixit, omnis iuſticia, ut oſtẽderet quod ueram carnem induiſſet, & ueram humanitatem. Deſcendit in aquas, dans magis quàm accipiens, exhibens magis quàm indigens, illuminans ipſas, potentes efficiens ipſas, in figuram eorum quæ in ipſis perficienda erant, quo hi qui in ipſum credunt in ueritate, & fidem ueritatis habent, diſcerent quod uere homo factus eſſet, uere baptizatus eſſet, atque ſic per ipſius aſſenſum, etiam ipſi uenientes acciperent condeſcenſus ipſius uirtutem, & illuminarentur ab ipſius illuminatione, certiores fientes per Prophetæ dictum, in tranſmutationem uirtutis, in exhibitionem ſalutis uirtutis panis à Hieruſalem accepti, & fortitudinis aquæ, ita ut hic fortis facta ſit in CHRISTO uirtus panis, & fortitudo aquæ, ut ne panis nobis fiat uirtus, ſed uirtus ipſius panis. Et cibus quidem eſt panis, uirtus autem in ipſo ad uiuificationem eſt: & non ut aqua nos mundaret ſolum, ſed ut in fortitudine aquæ, per fidem & efficaciam ac ſpem, & myſteriorum perfectionem, & ſanctificationis nomenclaturam, fieret nobis ad perfectionem ſalutis. Et quod reuerſus eſt à Iordane, & audierit uocem Patris præſentibus diſcipulis, ad oſtendendum quis eſſet de quo teſtimonium præberetur. Et quod Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ deſcenderit, uelut in multis ſectis diximus, ut ne con iunctio putaretur ipſa trinitas, quum Spiritus in propria ſubſtantia figuraretur. Inſedit autem Spiritus ac uenit ſuper ipſum, ut uideretur de quo teſtimonium prębebatur, quo caro ſancta chara exiſtens & accepta Patri, ex Spiritu teſtimonium ferret, quo Pater approbator eſſet ac præco aduentus filij in carne, quo filius uerus conſpiceretur, & impleret quod dictum eſt, Poſt hæc uiſus eſt in terra, & cũ hominibus conuerſatus eſt. Et quod reuerſus à Iordane, manifeſte ac uere à diabolo tentatus eſt, in deſerto, & eſurijt poſtea propter conſequentiam & ueritatem aduentus in carne. Et quod elegit diſcipulos, & prædicauit ueritatem, & curauerit morbos, dormierit, eſurierit, iter fecerit, Dei ſigna operatus ſit, mortuos excitarit, cæcis uiſum reſtituerit, claudos & paralyticos fortes fecerit. Et quod prædicarit ueritatem, ipſum Euangelium, regnum cœlorum, ſuam erga homines benignitatem, itemq́; Patris ac Spiritus ſancti. Et quod pro nobis paſſionẽ ſubierit in ueritate, in carne, & in perfecta humanitate, paſſus in ueritate in cruce, præſente ipſius Deitate, ſed non ad patiendum conuerſa, ſed à paſſione aliena & immutabili: ita ut duæ hæ conſequentiæ clarè conſiderentur, in CHRISTO patien te pro nobis in carne, uerum paſſionis exorte manente in Deitate: non homine per ſe exiſtente, & per ſe item Deitate, ſed ſimul præſente Deitate, non patiente autem, propter eſſentiæ ſinceritatem ac incomparabilitatem: patiente autem ipſo in carne, & mortem ſentiente in carne, uiuente uero ſemper in Deitate, & ſuſcitante mor

Panis cibus eſt. Virtus panis uiuificat.

tante mor

tante mortuos, corpore ſepulto in ueritate. Et quod exanimis manſerit per triduum, ſine ſpiratione ac ſine motu, inuolutusq́ꝫ ſit in ſindone, & depoſitus in monumento concluſo per lapidem, & ſigillis additis: non concluſa Deitate, non ſepulta Deitate, ſed ſimul cum ſancta anima deſcendente ad inferna, & auferente illinc animarum captiuitatem, frangente ſtimulum mortis, perrumpente clauſtra & uectes adamantinos, exoluente dolores mortis in propria poteſtate, ita ut redierit cum anima, nō relicta anima in inferno, quando neqꝫ uiderit caro ipſa corruptionem, quum ipſam Deitas ſemper ipſi præſens excitarit, ita ut reſurrexerit ipſe Dominus & Deus, & uerbū ac Filius Dei, cū anima & corpore ac uniuerſo organo, counito ipſius organo in Spiritum, ipſum uidelicet corpus ſpirituale exiſtens, quod aliquando tactui ſubiectum fuerat, & flagris traditum, uoluntaria deitatis uoluntate, & tentari à diabolo permiſſum, ac famem ſentire, & ſomnum & erumnam, triſtitiamq́ꝫ ac mœrorem. Ipſum hoc corpus ſanctum counitum eſt de cætero Deitati, Deitate indeſinenter ſimul præſente corpori ipſi ſancto talia paſſo. Surrexit enim, & couniuit ipſum in ſeipſum in unum ſpiritum, in unam unitatem, in unam glorificationem, in unam ſuiꝫ ipſius deitatem. Apparuit enim in ueritate, & cōtrectatus eſt à Thoma, & cum Apoſtolis cibum accepit, & cohabitauit cū ipſis quadraginta diebus & quadraginta noctibus. Imò ingreſſus eſt foribus concluſis, & ingreſſus oſtendit neruos & oſſa, typum clauorum, & typum lanceæ, quod ipſum eſſet uere corpus, & quòd coniunctum eſſet in unam unitatem, & in unam deitatem, non expectans amplius ut patiatur, non amplius moriens, uelut ſanctus Apoſtolus ait: Surrexit dominus, non amplius moritur, mors ipſi nō amplius dominatur: paſſibile impaſſibile, & paſſionis exors permanens ſemper, diuinum cū corpore & anima, & uniuerſa humanitate. Et quod ipſe Deus exiſtens aſcendit in cœlos, & ſedet in dextra Patris in gloria, non depoſito ſancto corpore, ſed counito in ſpirituale, in unius deitatis perfectione. Quemadmodum etiam circa noſtra corpora futurum eſt, quæ nunc ſeminantur animalia, reſurgent ſpiritualia. Quæ nunc ſeminantur in coruptione, reſurgent in incorruptibilitate. Quæ nunc ſeminantur in morte, reſurgent in immortalitate. Si itaque noſtra corpora ſic, quanto magis illud ſanctum & inenarrabile, & incomparabile ac ſincerum, & Deo counitum? quod unum eſt de cætero uniforme, uelut etiam in hoc teſtatur Apoſtolus dicens, Etiamſi cognouimus ſecundum carnem CHRISTVM, at nunc nō amplius cognoſcimus: Non quod diremit carnem à deitate, ſed quod ipſa maneat, & Deo counita ſit, non autem amplius ſecundū carnem, ſed ſecundū ſpiritum, uelut ait, ſanctificationis, ex reſurrectione à mortuis IESV CHRISTI Domini noſtri, hunc ſimul Deum habens paſſionis exortem & paſſum, & ſepultum, & qui reſurrexit & aſcendit in gloria, uenturus ad iudicandum uiuos & mortuos, uelut dicit in ueritate. Cuius regni non erit finis. Etenim credit hæc mater noſtra, ſancta Eccleſia, quemadmodum ipſi uere prædicatum eſt, & uere præſtitutum eſt. Quòd obdormiemus omnes ac reſurgemus cum corpore hoc, cum anima hac, cum toto noſtro organo, ut unuſquiſque recipiat prout fecit. Quòd eſt reſurrectio mortuorum, & iudicium æternum, & regnum cœlorum, & requies iuſtis, & hæreditas fidelium, & tripudium cum angelis eorum, qui fidem ſeruarunt & caſtitatem ac ſpem, & Domini mandata. Vere inſuper & prædicatum eſt, & certò confirmatum eſt, ac creditur, quòd alij reſurgent in uitam æternam, & alij in iudicium æternum, uelut ſcriptum eſt in Euangelijs. Quæcunqꝫ enim dicit Apoſtolus & omnes ſanctæ Scripturæ, uera ſunt: etiamſi apud incredulos & male intelligentes aliter accipiantur. At noſtra eſt hæc fides, & hoc præmium, & hæc mater noſtra Eccleſia, per fidem

ſeruans,& per ſpem confirmata,& dilectione CHRISTI perfecta, in confeſſio-ne, in myſterijs, in purgatoria lauacri uirtute: nempe, Euntes baptizate in no-
» men Patris ac Filij ac Spiritus ſancti: in nomen Diuinæ trinitatis, in nomencla-turas nullam differentiam habētes, ſed quod Deus unus nobis in Lege & in Prophetis, & in Euangelijs, & in Apoſtolis, in ueteri & in nouo Teſtamento prædicatus eſt,& annunciatus ac creditus, Pater & Filius & Spiritus ſanctus, non ut coniunctio ſit Deitas, ſed trinitas uere perfecta, perfectus Pater, perfectus Filius, perfectus Spiritus ſanctus. una Deitas, unus Deus. Cui gloria, honor, imperium, nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum.

AMEN.

Finis Anacephalæoſeos, ſiue Summæ totius Operis Panarij appellati, D. Epiphanij Epiſcopi, Iano Cornario Medico Phyſico Interprete.

Eiuſdem

EIVSDEM EPIPHANII LIBELLVS DE MENSVRIS ET PONDERIBVS, ET DE ASTERISCO ac obelo, deq; notis ac characteribus in Diuinæ Scripturæ Interpretibus per Origenem uſurpatis, eodem Iano Cornario Medico Phyſico Interprete.

SI QVIS uoluerit cognoſcere multum uſurpatas in Diuinis Scripturis partes, de menſuris inquam & ponderibus, is Commentariolum hoc euoluere ne cunctetur. Et primũ quidem noſſe oportet doctrinæ ac ſermonis ſtudioſum, quot ſint in prophetijs partes. In decem enim ſpeculationes diuiſæ ſunt prophetiæ, hoc modo continentes: doctrinas, ſpeculationes, exhortationes, minas, luctus, lamentationes, preces, hiſtorias, prædictiones. Addita autem ſunt iiſdem prophetijs hæc ſigna. Y, de depoſitione prioris populi. Y̲, de reiectione legis ſecundum carnem. ⊥, de nouo Teſtamento. Є, de gentium uocatione. ✛, de CHRISTO. ʒ, de promiſſionibus prioris populi. ζ, de obſcuritate in Diuinis Scripturis. ϰ, de futurorum prænotione. Quandoquidem uero aliqui ſecundum accentum ſignauerunt Scripturas, etiam de accentibus hæc addemus. Acutus ´. Craſſus c. Grauis `. Tenuis ,. Circumflexus ^. Apoſtrophus ſiue auerſio, . Longus —. Subunio ‿. Breuis v. Subdiſtinctio ,. Dicemus item de reliquis ſignis, & mox de aſteriſco. ⋇. Hic aſteriſcus ubi appoſitus eſt, ſignificat uerbum quod habetur eo loco, in Hebraico poſitum eſſe, & haberi apud Aquilam & Symmachum, raro uero & apud Theodotionem. Verum ſeptuaginta duo Interpretes omiſerunt, & non ſunt interpretati, uelut talia bis legantur, & ex ſuperfluo repetantur. Proponam autem breue exemplum, ad hoc ut hinc de reliquis cognoſcas. In principio Geneſis habetur, Vaeci Adam Saloim Sameothſana, quod interpreteris, uelut etiam Aquila ſequutus eſt, Et uixit Adam triginta annos, & noningentos annos. Vnde ſeptuaginta duo Interpretes ex Hebræis originem ducentes, & à teneris unguibus tum Hebræam, tum Græcam linguam exacte edocti, non ſolum Hebraicam in Græcam ſcripturam interpretati ſunt, ſed etiam uocem in Hebraica lingua dupliciter prolatam, claritati inſeruientes, detraxerunt, & pro eo quod in duobus locis ſitum eſt anni nomen, in uno loco eo uſi, ſtridorem putatum in leuitatem tranſmutarunt, dum dixerunt, Vixit Adam triginta & noningentos annos, & neque defectuoſum ſermonem fecerunt, ſed lectionem etiam claram effecerunt. Id quod in Hebraica lingua per compendium fieri non poteſt, ſicut Septuaginta duo dicunt, nempe, Vixit Adam triginta & noningentos annos: neque in Græca, ſicut Aquila interpretatus eſt, In ſuperficie dicens, Vixit Adam noningentos annos & triginta annos. Vides enim ô ſermonis ſtudioſe, quod non decorum exhibet ſermoni, non claritati orationis intendens, ſed exactæ dictionis repetitioni. Et uiſum eſt hoc quibuſdam apud Septuaginta duos defectuoſe poſitum eſſe, apud Aquilam uero & Symmachum atque alias editiones defectuoſe expreſſum eſſe, quod ſanè neque apud Septuaginta duos defecit. Sed & apud Aquilam, cum malo ſono, ſuperflue poſitum eſt, in duobus locis pro uno, hoc eſt pro uoce annos, bis annos & annos. Quapropter in uno loco anni no-

Accentuum ratio.

Aſteriſci ſignificatio.

«

men Septuaginta duo reliquerunt. Quum autem poſtea ueniſſet Aquila,& relicta à ſeptuaginta duobus edidiſſet, uiſa ſunt eſſe ſuperflua. At ubi poſtea Origenes ueniſſet, reſtituit quidem unicuique loco deficientem dictionem, appoſuit autem ipſi aſteriſcum: non quod neceſſe eſſet omnino requiri dictionem, ſuperflua enim eſt, ſed ut ne permitteret Iudæis & Samaritis repræhendere Diuinas Scripturas in ſanctis Eccleſijs, quum nulla res ſit repræhenſione digna contra fidem, in remotis dictionibus. Sunt enim ſuperfluæ, & bis repetitæ, uelut ex ipſa lectione didicimus de Adam & ipſius uita. Quare uel ex breuiſſimo ſermone, etiam reliquis orationibus inſtare poteris, ubi aſteriſci appoſiti

Aſteriſcorum nomen unde ſit.

ſunt. Quo uero & hoc diſcas, quapropter aſteriſcos his ſermonibus appoſuit, luculenter & hoc dicemus. Noſti hoc ô auditor, quod in firmamento cœli aſteres & ſtellæ ſunt, etiamſi à nubibus aut ſole occultentur. Hoc conſilio etiam is, qui aſteriſcos appoſuit, uſus eſt, ut tibi uideatur, quod dictiones quibus appoſiti ſunt aſteriſci, fixæ quidem ſunt in Hebraico contextu, uelut ſtellæ in firmamento, occultatæ uero ſunt à Septuaginta duorum interpretatione, uelut

Obeli ratio.

ſtellæ à nubibus occultantur. Atque hæc eſt aſteriſci ratio. At uero obeli res hoc modo ſe habet. Obelus eſt, qui hic appoſitus eſt X. & ſcribitur ſimiliter uelut appellata linea. Obelus autem appellatus eſt iuxta Atticam uſurpationem, alijs autem uocatur haſta, hoc eſt lancea. Appoſitus eſt autem dictionibus Diuinæ Scripturæ apud ſeptuaginta duos Interpretes poſitis, quæ apud Aquilam & Symmachum non habentur. Nam ſeptuaginta duo Interpretes has dictiones à ſeipſis appoſuerunt, non fruſtra, ſed potius in utilitatem. Quum enim ad defectuoſas dictiones, illas appoſuerint, lectionem ad claritatem deduxerunt, ut credamus nos, etiam participes ipſos factos fuiſſe Spiritus ſancti. Quorum enim nullus uſus erat, ea repetere omiſerunt. Vbi uero claudum uidebatur uerbum eſſe in Græcam linguam tranſlatum, illic additionem fecerunt. Admirari porrò licet ob hoc, & minime audere repræhenſionem inferre, ſed potius laudem, quum pius homo intelligat ex Dei conſilio ſic factum eſſe.

Septuaginta duo Interpretes quomodo uixerint.

Quum enim ſeptuaginta duo numero eſſent, & in Pharia Inſula, ſuperna terra appellata, è regione Alexandriæ, in triginta ac ſex domunculis, par & par in domunculas, à matutino uſque ad ueſperam concluſi, & ueſperi in triginta ſex nauiculis in Ptolemæi Philadelphi palatium tranſeuntes, & cum ipſo cibum capientes, & par ac par in cubiculis triginta ſex dormientes, ut ne quid inter ſe conferrent, ſed incorrupte interpretarentur, ſic uitam degebant. Prædictas enim triginta ſex domunculas nominatus Ptolemæus conſtruxit in ulteriore parte in inſulam, ipſasq; duplices fecit, & duos ac duos, uelut dixi, incluſit, & pueros duos miniſtros ſimul cum ipſis incluſit, opſonij parandi ac miniſtrandi gratia, unà cum ueloctiter ſcribendi peritis. Sed neq; feneſtras domunculis illis ex parietibus fecit, ſed ſuperne ex domibus lucem introduxit. Illi uero ſic degentes à matutino uſque ad ueſperam clauſtris concluſi, hoc modo interpretati ſunt. Singulis autem paribus unus liber tradebatur, uerbi cauſa, Liber creationis mundi binis, Exitus filiorum Iſraël alijs binis, Leuiticus alijs binis,

Librorum Diuinæ Scripturæ apud Hebræos ratio.

& ſic deinceps alius liber alijs. Atque ſic uiginti ſeptem libri electi receptiq; ac genuini, uerum uiginti duo, iuxta alphabeti apud Hebræos ordinem numerati, cōuerſi ſunt. Viginti enim & duo habent elementorum nomina, quinque uero ſunt ex ipſis quæ duplicantur. Caph enim duplex eſt, & Mem, & Nun, & Phe, & Zadic. Quapropter etiam libri iuxta hunc modum, uiginti quidem duo numerãtur, uerum uiginti ſeptem reperiuntur, eo quod quinq; ex ipſis duplicantur. Connectitur enim liber Ruth Iudicibus, & numeratur apud Hebręos unus liber. Con

nectitur

nectitur primus Paralipomenon ſecundo, & dicitur unus Liber. Connectitur primus Regnorum ſecundo, & dicitur unus liber. Connectitur tertius quarto, & dicitur unus liber. Connectitur primus Eſdræ ſecundo, & dicitur unus liber. Sic igitur compoſiti ſunt libri in operum quinarios quatuor, & manent alij duo extra hunc ordinem, ut ſint Libri genuini hoc modo, quinque legales, Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium. Hic eſt primus Quinarius, qui & Legislatio. Deinde alter quinarius habet appellatas Scripturas, & ab aliquibus uocata ſancta ſcripta, & ſunt hæc. IESVS Naue, liber Iudicum cum Ruth: primus Regnorũ cum ſecundo, tertius Regnorum cum quarto. Primus Paralipomenon cum ſecundo. Tertius deinde quinarius, habet uerſu ſcriptos libros, Librum Iob, Pſalterium, Prouerbia Solomonis, Eccleſiaſten eiuſdem, Cantica canticorum eiuſdem. Quartus quinarius eſt proſtheticus. Duodecim Prophetæ liber unus, Eſaias, Hieremias, Ezechiel, Daniel. Manſerunt autem extra hunc ordinem alij duo libri ipſius Eſdræ, qui pro uno reputantur: & alius liber Eſther appellatus. Impleti igitur ſunt uiginti duo libri, iuxta numerum uiginti duorum elementorum apud Hebræos. Nam duo libri uerſu ſcripti, Solomonis Sapientia, panaretus ab omni uirtute appellata, & Sapientia IESV Filij Sirach, & nepotis eius IESV qui ſapientiam illam Hebraicè ſcripſit, ita ut nepos ipſius eam interpretatus Græce ſcripſerit, utiles quidem ſunt & commodi, ſed in numerum receptorum non referuntur. Quare neque in Aaron, neque in Teſtamenti arcam repoſiti ſunt. Sed & neque hoc te lateat ô ſtudioſe, quod Hebræi Pſalterium diſtinxerunt in quinque Libros, ut etiam ipſum alius ſit quinarius. A primo enim Pſalmo uſque ad quadrageſimum, unum librum fecerunt. A quadrageſimo uero primo uſque ad ſeptuageſimum primum, ſecundum librum, à ſeptuageſimo ſecundo uſque ad octoageſimum octauum, tertium. ab octoageſimo nono uſque ad centeſimum quintum, quartum librum. A centeſimo ſexto uſque centeſimum quinquageſimum, quintum librum fecerunt. Vnumquemque enim Pſalmum habentem in fine, Benedictus Dominus, fiat, fiat: finem libri eſſe ſtatuerunt. Inuenitur autem hoc & in quadrageſimo, & in ſeptuageſimo primo, & in octoageſimo octauo, & in centeſimo quinto. Verum in fine quinti Libri, pro Benedictus Dominus, fiat, fiat, poſitum eſt, Omnis Spiritus laudet Dominum, Alleluia. Hi itaque uiginti ac ſeptem Libri, qui uiginti duo numerantur, cum Pſalterio, & his, quæ in Hieremia ſunt, Lamentationibus inquam ipſius, & Epiſtolis Baruch, etiamſi non habeantur Epiſtolæ apud Hebræos, ſed ſolum Lamentationes Hieremiæ coniunctæ, eo quo diximus, modo conuerſi ſunt in Græcam linguam, per circuitum ſingulis paribus Interpretum traditi, & à primo pari ſecundo, & rurſus à ſecundo tertio, atque ſic peruenerunt ad nos ſinguli ſexies ac trigeſies conuerſi, uelut fama refert. Poſtquam uero abſoluti fuerunt, conſedit Rex in throno alto, itemq; triginta ſex Lectores, habentes uniuſcuiuſque libri triginta ſex conuerſa exemplaria, ita ut unus haberet libri Hebraici exemplar, & unus ex lectoribus legeret, & alij ſe continerent, & attenderent, an inueniretur diſſenſio. Verum mirabile eſt opus Dei ad hoc, ut cognoſceretur, quod illi Viri donum Spiritus ſancti habentes conſenſerunt in deſerto, & ubi appoſita erat dictio uel uerbum, idipſum ab omnibus appoſitum repertum eſt, ubi uero detraxerant, omnes æqualiter detraxiſſe comperti ſunt. Et quæ quidem detraxerunt, his non eſt opus, quæ uero non ſuſtulerunt, his opus eſt. Quo uero manifeſtũ tibi fiat id, quod dictum eſt, quod mirabiliter iuxta Dei diſpoſitionem

Pſalterij libri quinq;.

nem & ex conſonantia Spiritus ſancti concorditer interpretati ſunt, & inter ſe non diſſenſerunt, exhibebo tibi per longiorem tractationem euidentem de hac re demonſtrationem, quo hinc edoctus ac perſuaſus noſtram collaudes orationem. In centeſimo quadrageſimo Pſalmo habetur in Hebraico ſic, Adonai elecha Carithi Iſmaël iebbita acol: quæ interpretari potes, Domine clamaui ad te, exaudi me, intende uoci. Vide igitur, quomodo claudum reperitur. At ſeptuaginta duo Interpretes addentes hoc, Precationis meæ, claudicationem ex uerſu exemerunt, & interpretati ſunt, Domine clamaui ad te, exaudi me, intende uoci precationis meæ. Et uide, quomodo probe correctus canitur pſalmus. Proinde ex breuiſſimo uerbo conſidera ſimilia, quæ ubique ab ijſdem Interpretibus per additionem appoſita ſunt. Bene enim uerba eiuſmodi appoſita ſunt, ad locutionem & utilitatem gentium, ad fidem Dei ducendarum, & adepturarum uitæ hæreditatem ex Diuinis Scripturis ueteris ac noui Teſta-*Origenis laus.* menti. Eodem uero modo etiam Origenes recte fecit, & de obelo indicauit. utinam autem & alia ſic bene feciſſet. Nam ſex interpretationes, & Hebraicam ſcripturam Hebraicis elementis atque ipſis uerbis in una columna compoſuit, & aliam columnam ex aduerſo appoſuit, per Græcas quidem literas, Hebraicas uero dictiones, ad intelligentiam eorum, qui non nouerunt Hebraica elementa, quo per Græca Hebraicæ linguæ uim cognoſcerent. Atque ſic in *Hexapla & Octapla.* appellatis ab ipſo Hexaplis & Octaplis, duas Hebraicas columnas, & ſex columnas Interpretum alternatim collocans, magnam utilitatem cognitionis ſtudioſis exhibuit. Vtinam uero & in operum ſuorum ſcriptis non excidiſſet, & ſeipſum ac mundum iniuria affeciſſet, dum male docuit de fide, & plurimas Scripturas male interpretatus eſt. Cæterum de obelo rurſus repetam narrationem. Diximus, quod obelus haſta dicitur, eſt autem gladius, ad cædem faciendam paratus. Vbi igitur dictio reperitur apud Septuaginta duos poſita, quæ in Hebraico non habetur, ea ex obeli nota ipſi dictioni oppoſita indicatur, quod ſublata eſt ex genitali loco, aut Scripturæ pauimento, ut quæ non ſit in libri loco. Et hæc quidem de aſteriſco & obelo recenſui. Deinceps etiam de Limniſco & Sublimniſco dicendum eſt. Limniſcus igitur ſic uelut propoſitum *Limniſci nota* ſignum habet ſcriptus, ÷ linea eſt una in medio duorum punctorum aut notarum poſita, ita ut unus punctus ſuperne ſit, alter inferne. Hunc apud Medicos ex naturæ ratione inuentum ac appellatum eſſe dicunt, ex corporis chirurgia, dum duæ ſimplices ſectiones diducuntur, ſiue ſecantur, ita ut inter duas ſectiones inciſi loci, corpus diſparatum ac hians, iuxta utraſque ſimplices ſectiones obeli figuram exhibeat, dum linamentum inditur, hoc eſt linteolum detritum, in tenuem ac longam formam confectum, immittitur ex una ſectione, & pertranſit in alteram. Quare Limniſcus ab ipſis Medicis bene appellatus eſt, eo quod linamentum, in loci humoribus immerſum, uelut inundet, ac reſtagnet. Quapropter etiam huius notæ figuram Diuinis Scriptis Origenes appoſuit, ut quando raro alicubi inueneris in Septuaginta duorum interpretatione diſſonantem dictionem, non tamen expreſſam, neque appoſitam ſimilibus ipſi dictionibus: cognoſcas quod ab uno pari aut duobus hæc dictio conuerſa eſt, propter appoſita duo puncta. Appellantur autem hæc, ſimul utraque, aut ſimilia. Quo uero & hoc tibi clarum ſit ac facile perceptu, etiam de hoc di-
» cam. Quum inueneris uelut in ſeptuageſimo Pſalmo habetur: Os meum an-
» nunciabit iuſtitiam tuam, annunciabit iuſtitias tuas. Rurſus in ſeptuageſimo primo Pſalmo: Et honorabile nomen eorum coram ipſo. Verum pro hoc præ-

poſitum

poſitum eſt: Et honorabile nomen eorum in oculis ipſius. Atque ſic in multis locis inueneris, quum nihil ſit defectuoſum, neque alteratum, ſed idem ſit diuerſe nominatum, ut non ſit expreſſum, ſed utroque modo legatur, id quod per Limniſcum indicatum eſt, quod ab uno pari aut duobus conuerſa ſit dictio, & apud ipſos reperiatur. Et hæc de Limniſco diximus, eodem autem modo & de Sublimniſco declarabimus. Sublimniſcus itaque, tale eſt ſignum ⸓ ſimplex, uidelicet linea obeli figuram habens, & ſubiectum habens punctum, ſiue notam, ubi igitur inueneris tale ſignum, ſublimniſci ipſum eſſe putes. Vim uero hanc habet. ubi enim inuentus fuerit ad dictionem aliquam appoſitus, indicium eſt ab uno pari Interpretum prolatum eſſe ſermonem, uelut unum punctum indicat: & habet hic ſe utroque modo aut conſimiliter dictioni, cui incumbit. Hæc eſt de aſteriſco & obelo, limniſcoq; ac ſublimniſco ratio, ô ſtudioſe. Oportet autem nos etiam de ipſorum, de quibus diximus propoſito dicere. Vtilis enim fuerit tibi horum cognitio, ex ipſo tractatu narrationis de ipſis oſtendens, quis, unde & quando, & cuius generis unuſquiſq; ipſorum fuit, & quæ fuerit ipſi interpretandi cauſa. Et primi quidem interpretes eiuſdem Diuinæ Scripturæ fuerunt, ex Hebraica lingua in Græcam ſeptuaginta duo Viri, qui eandem primam interpretationem tempore Ptolemæi Philadelphi interpretati ſunt, & electi fuerunt è duodecim tribubus Iſraël, ex ſingulis tribubus ſex uiri, uelut tradidit Ariſtæus in Libro ſuo. De quibus ſanè itemq; de alijs, hoc eſt de Aquila & Symmacho ac reliquis, partim ſuperius tractauimus, in aſteriſci ac obeli mentione. hic uero etiam cauſas declarabimus. Nam qui poſt primum Ptolemæum ſecundus regnauit in Alexandria, Ptolemæus appellatus Philadelphus, ſtudioſus & linguarum, ac doctrinæ amator fuit, qui bibliothecam in eadem urbe Alexandria conſtruxit, in regione Bruchia appellata, & eſt hæc pars eiuſdem urbis nunc deſerta. Tradidit autem curam eiuſdem Bibliothecæ Demetrio Phalareno, mandato dato, ut omnes ubique terrarum libros congregaret. Scripſit item epiſtolas, & rogauit ſingulos terræ Reges ac Magiſtratus, ut ne cunctarentur demittere poëtas & ſcriptores, rhetorumq; ac Sophiſtarum, & Medicorum & medicoſophiſtarum, & hiſtoriographorum ac reliquorum libros. Quum autem res procederet, & libri undiquaque accumularentur, interrogauit Rex eum, cui bibliothecam commiſerat, in quadam die, Quot nam eſſent libri in bibliothecam collecti. Ille uero Regi reſpondit, Iam quidem, inquit, ſunt quinquaginta quatuor milia librorum, & octingenti plus minus. Audimus autem adhuc magnam multitudinem in mundo eſſe, apud Æthiopes & Indos, Perſaſq; ac Elamitas & Babylonios, Aſſyrios item ac Chaldæos & Romanos ac Phœnices, Syroſq; ac eos qui in Græcia adhuc nondum Romani appellantur, ſed Latini. Sed & apud Hieroſolyma in Iudæa ſunt libri Diuini Prophetarum, docentes de Deo & mundi creatione, & alia omni utili doctrina. Si igitur uidetur hoc potentiæ tuæ ô Rex, ut & hos accerſas, ſcribe Doctoribus in Hieroſolymis, & tranſmittent tibi, quo etiam eoſdem libros in eadem pietatis tuæ Bibliotheca reponamus. Tunc itaque ſcribit Rex epiſtolam hoc modo. Rex Ptolemæus, Iudæis Doctoribus in Hieroſolymis multum gaudij. Bibliothecam conſtruxi, & multitudinem librorum, ex ſingulis gentibus collectam, in ipſa repoſui. Quum autem audiuerim, quod etiam apud uos habentur libri Prophetarum, de Deo & mundi creatione tractantes, etiam hoc cum alijs conſecrare concupiſcens, ſcripſi, quo hos nobis mitteretis. Quod enim honoris gratia, & non ob curioſitatem, neque malignitatem, huius rei cupidus ſim, ſed fidei gratia, & amoris erga

Sublimniſci nota.

Interpretes ſacræ ſcripturæ

Ariſtæus ſcriptor.

Ptolemæi Philadelphi bibliotheca.

Epiſtola Ptolemæi ad Iudæos in Hieruſalem.

uos

uos hanc petitionem faciam, ex noſtra erga uos beneuolentia, ſi in memoriam reuocaueritis, ſcietis. Meminiſtis ſanè, quod captiuos multos ex patria ueſtra abductos, & in Ægyptum noſtram patriam perductos dimiſi, idq; cum multis uiaticis, & non uulgari cura ipſorum habita, liberos dimiſi, ſed & percuſſos ac ſauciatos ſanos remiſi, & nudos indui. Sed & nunc menſam auream precioſiſſimis lapillis exornatam, ponderis centum talentorum, pro menſa accepta à ſancto loco Hieroſolymorum demiſi, unà cum donis & precioſis theſauris reponendis in loco ſancto. Horum itaque narrationem feci, quo cognoſcatis, quod ex uoto ac pietate libros peto. Et epiſtola quidem demiſſa eſt, itemq; dona miſſa. Ipſi uero accipientes epiſtolam & dona benignè, ualde gauiſi ſunt, & prædictos iam à me libros, prompte aureis literis Hebraicis transſcriptos demiſerunt, uiginti duos genuinos, ſeptuaginta uero duos apocryphos. At uero Rex adeptus libros, & legere non potens, quum elementa Hebraica eſſent, & in Hebraica lingua conſcripta, alteram epiſtolam ſcribere ad ipſos cogitur, & petere Interpretes, qui poſſint ipſi libros interpretari in Græcam linguam, per Hebraicam. Habuit autem epiſtola hæc. Ptolomæus Rex, pietatis doctoribus in Hieroſolymis multum gaudij. Theſauri occulti, & fontis obſignati, quæ eſt utilitas in utriſque? Sic etiam librorum à uobis ad nos miſſorum doctrina ſe habet. Quum enim nos non poſſimus legere horum literas, nulla erit nobis hinc utilitas. Verum dignemini Interpretes nobis mittere, exacte eruditos in Græca ac Hebraica lingua. Tunc electis ſeptuaginta duobus Interpretibus, miſerunt ipſos Hebræorum Doctores, iuxta formam quam aliquando fecit Moſes, quando aſcendit in montem ex Domini præcepto, quum audijſſet, aſſume tecum ſeptuaginta uiros, & aſcende in montem. Ipſe uero propter pacem in tribubus ſeruandam, ut ne ex aliquibus acciperet quinque uiros, ex alijs ſex, & ſeditionem in tribubus excitaret, excogitauit potius, ut ſeptuaginta duos aſſumeret, & numerum augeret. Eodem ſanè modo, uelut dixi, etiam hos miſerunt, qui interpretati ſunt libros in Pharia appellata inſula, quemadmodum ſupra diximus. Et ſic libri in linguam Græcam tranſlati, repoſiti ſunt in prima bibliotheca in Bruchio ædificata. Poſtea uero etiam altera facta eſt bibliotheca in Serapio minor priore, quæ & filia ipſius nominata eſt. In qua repoſiti ſunt Aquilæ & Symmachi & Theodotionis ac reliquorum tranſlationes, poſt ducenteſimum ac quinquageſimum annum. Nam poſt primum Ptolemæum filium Lagi, qui regnauit annos quadraginta, Ptolemæus hic Philadelphus, cuius tempore ſeptuaginta duo Interpretes interpretati ſunt, dominatus eſt annos triginta octo. Poſt quem Ptolemæus Euergetes annos uiginti quatuor. Poſt quem rurſus Ptolemæus Philopator annos uiginti unum. Poſt quem Ptolemæus Epiphanes annos uiginti duos. Deinde Ptolemæus Philopator alius annos triginta quatuor. Poſtea Ptolemæus Philologus & Euergetes annos uiginti nouem. Ptolemæus Soter annos quindecim. Ptolemæus, qui & Alexander, annos duodecim. Ptolemæus, Alexandri frater, qui à matre expulſus eſt, annos octo. Ptolemæus Dionyſus annos triginta unum. Cleopatra, Ptolemæi filia annos triginta duos, quæ ſanè Antonio coniuncta fuit, & ab Octauio Rege ſuperata. Itaque à primo Ptolemæo filio Lagi uſq; ad Cleopatram, anni ſunt trecenti ſex. A decimo ſeptimo uero anno Ptolemæi Philadelphi, cuius tempore eodẽ anno ſeptuaginta duo interpretati ſunt uſq; ad Cleopatram, anni ſunt ducenti quadraginta nouem. Et ceſſauerunt regnare Lagidæ, à Lago uidelicet deducti Ptolemæi, qui equeſtre certamen in Alexandria conſtituit, ac Lagion appellauit. Deinde Romanorum Reges regnauerunt, Auguſtus

Epiſtola altera Ptolomæi ad Iudæos.

Ptolemæi reges quot fuerint.

Romanorum regum anni Imperij.

Auguſtus annos quinquagintaſex, cuius regni anno quadrageſimoſecundo, Dominus noſter IESVS CHRISTVS ſecundum carnem natus eſt. Tiberius annos uigintitres. cuius anno decimooctauo CHRISTVS crucifixus eſt. Caius annos tres, menſes nouem, dies uigintinouem. Claudius annos tredecim, menſes duos, minus duobus diebus. Nero annos tredecim, menſes ſeptem, dies uigintiſeptem. Galba menſes ſeptem, dies uigintiſex. Otho menſes tres, dies quinque. Vitellius menſes octo, dies duodecim. Veſpaſianus annos nouem, menſes ſeptem, dies duodecim. Titus annos duos, menſes duos, dies duos. In hoc tempore facta eſt deſolatio Hieroſolymorum poſt ſexageſimumquintum annum crucifixionis CHRISTI, & aliquot dies. Domitianus annos quindecim, & menſes quinq;. Nerua annum unum, mẽſes quatuor. Traianus annos decem & nouem. Adrianus annos uigintiunum, cuius anno duodecimo Aquila notus fiebat. Ab Auguſto igitur uſq; ad Adrianum anni centum octoaginta ſunt, menſes quatuor, minus diebus nouem: ut ſint à tempore ſeptuagintaduorum interpretum, uſque ad Aquilam interpretem, ſiue ad duodecimum Adriani annum, anni quadringenti triginta, menſes quatuor. At uero hic Adrianus læſus corpore, uniuerſam multitudinem medicorum ſub regno ſuo accerſiuit, & corporis ſui medelam ab ipſis petiuit. Verum illi multo labore inſumpto ac nihil efficientes, ab ipſo ſubſannati ſunt, ut etiã epiſtolam cõtra ipſos ſcripſerit exprobratricem & artem ipſorum culpantem, uelut nihil ſcientem morbi ipſi incumbentis gratia. proficiſcitur itaque in Ægyptiorum terram. Oportebat autem ipſum à Romanorum terra eò proficiſcentem, has urbes inuiſere. erat enim uir multiſcius. Pertranſit itaq; Antiochi urbem, tranſſcendit cauam Syriam, & Phœnicen, & uenit in Palæſtinam, quæ & Iudæa appellatur, poſt annum quadrageſimumſeptimum deuaſtationis Hieroſolymorum, & aſcendit in Hieroſolyma famoſam ac celebrem urbem, quam euertit Titus Veſpaſiani filius ſecundo regni ſui anno: & reperit ciuitatem totam ſolo adæquatam, & templum Dei conculcatum, exceptis paucis domibus, & Eccleſia Dei, quæ parua erat, eo loco ubi reuerſi diſcipuli quando Saluator aſſumptus eſt ab Oliueto, aſcenderunt in cœnaculum. Illic enim ædificatum fuerat, hoc eſt in parte Sion, quæ à deuaſtatione relicta erat, & partes domiciliorum circa ipſam Sion, & ſeptem ſynagogæ, quæ ſolę in Sion ſtabant uelut tuguria. Ex quibus una relicta fuit uſq; ad tempus Maximonæ epiſcopi, & Conſtantini regis, uelut tentorium in uinea, uelut ſcriptum eſt. Itaque animo uerſat Adrianus extruere urbem, non tamen templum. Et adeptus Aquilam, hunc prædictum interpretem qui Gręcus erat, et ſocrum ipſius à Sinope Ponti oriundum, conſtituit ipſum illic operarum extruendæ urbis pręfectum. Impoſuit autem urbi proprium ſuum nomen, & regij nominis appellationem. Sicut enim ipſe Ælius Adrianus nominatus erat, ſic etiam ciuitatem Æliam nominauit. Itaq; quum Aquila degeret in Hieruſalem, & uideret diſcipulos diſcipulorum ipſorum Apoſtolorũ florentes fide, & magna ſigna operantes ſanationum & aliorum miraculorum. Erant enim reuerſi ab urbe Pella in Hieruſalem, iſthicq; docebant. Quum enim urbs Hieroſolymorum capienda eſſet, præmoniti fuerunt omnes diſcipuli ab angelo, ut migrarẽt ab urbe funditus perdenda. Hi itaque tranſmigrarunt & habitauerunt in prædicta urbe Pella ultra Iordanem, quæ ex decem urbium numero eſſe dicitur. At poſt deuaſtationem Hieruſalem reuerſi, uelut dixi, multa ſigna perficiebant. Aquila igitur mente compunctus, Chriſtianiſmo credidit, & quum petiſſet progreſſu temporis ſignaculum in CHRISTO, idipſum aſſequutus eſt. Quum autem à primo ſuo habitu non diſcederet, à credendo uidelicet uanæ aſtrologiæ, quam exacte edoctus erat: ſed quotidie poſitionem natiuitatis ſuæ ſpectaret: redargutuſq; à doctoribus & increpatus ea gratia, ſe non corrigeret, ſed potius contentioſe opponeret, & non conſiſtentia confirmaret, fatum uidelicet & narrationes de ipſo: expulſus eſt rurſus ab Eccleſia, uelut inutilis ad ſalutem.

Aquilæ interpretatio.

Aelia urbs.

Diſcipuli Apoſtolorũ in Pellam fugiunt.

Nouit tueturq; suos deus

Aquila cur ab Ecclesia eiectus

ſalutem. Ex quo facto amarulentiam, uelut ignominia affectus, mente concepit, & ad æmulationem elatus eſt, & abnegato Chriſtianiſmo ipſiusq; uita, proſelytus fit, & circumciditur Iudæus. Atq; tunc laborioſo ſtudio tradidit ſeipſum ad diſcendũ Hebræorum linguam, & ipſorum elementa. Vbi uero hanc ſumme didiciſſet, interpretatus eſt non recta ratiocinatione uſus, ſed quo aliqua ex receptis libris peruerteret, irruens in Septuaginta duorum interpretationem, ut teſtimonia de CHRISTO in Scripturis prolata aliter ederet, propter confuſionem, quam ſuſtinuit ob temerariam ſuam excuſationem. Atque hoc modo fit ſecunda huius interpretatio, poſt numerum tãtorum temporum, uelut ſuperius ſcripſimus. Poteramus porrò ô dilecte, etiã adulteratas ab ipſo dictiones recenſere, quę ex interpretatione ipſius ipſum redarguunt. Verum quũ iam de horum differentia ſuprà narrauerimus, uiſum eſt nobis hactenus ea ſufficere. Cæterum poſt hunc Aquilam & eius interpretationẽ, ſuccedit Adriano in regno Antoninus appellatus Pius, & regnat annos uigintiduos. Huic ſuccedit Caracallus, qui & Geta, & Marcus Aurelius Verus dicebatur, & regnat annos ſeptẽ. In ipſius autem temporibus etiam Lucius Aurelius Commodus regnat eoſdem ſeptem annos. Pertinax autem mẽſes ſex. Seuerus annos octodecim.

Symmachi interpretatio.

Huius temporibus Symmachus quidam Samarita ex numero Sapientũ apud ipſos, quum non reperiſſet fidem apud propriam gentem, principatus ſtudio ægrotans, & contra propriam tribum indignatus, accedit ad Iudæos ac fit proſelytus, & circumciditur ſecunda circumciſione. Et ne mireris de hoc optime auditor, cõtingit enim hoc. Qui enim à Iudæis ad Samaritas profugiunt, rurſus circumciduntur. ſimiliter & qui à Samaritis ad Iudæos transfugiunt. At hoc adhuc grauius eſt, quod etiam à circumciſione præputiati fiunt, arte quadam medica, per inſtrumentum attractorium Spathiſterem appellatũ, infernam membrorum cuticulam attrahi ſinentes, futuramq; admittentes, & glutinatorijs circumdatis,

Præputij reſecti curatio.

præputium rurſus ſuperinducunt. Habes & teſtimonium apud ſanctum Apoſtolũ, ubi hæc uerba hoc modo dicit, Circumciſus aliquis uocatus eſt? ne attrahatur ipſi præ„ putium. In præputio aliquis eſt? ne circumcidatur. Hanc autem traditionem diabolici inuenti, Eſau fratrem Iacob reperiſſe aiunt, ad abnegationem Dei, & ad deletionem characteris patrum ipſius. Quapropter aiũt Deum dixiſſe, Odio habeo ipſum Eſau: „ Iacob uero dilexi. Hic itaq; Symmachus ad peruerſionem Interpretationum apud Samaritas, tertiam edidit interpretationem à ſe cõuerſam. Poſt hunc autem mox ſequenti progreſſu temporis, hoc eſt circa ſecundi commodi regnum, qui regnauit poſt prædictum Cõmodum Lucium Aurelium, annos tredecim,

Theodotionis editio.

Theodotion quidam Ponticus, ex ſectatoribus Marcionis hæreſiarchæ Sinopitæ, infenſus & ipſe illius hæreſi, & ad Iudaiſmum declinans ac circumciſus, & Hebræorũ linguam ipſorumq; elementa edoctus, priuatim etiam ipſe interpretationem edidit, & pleraq; cõſonanter cum Septuaginta duobus edidit. Habebat enim hic plurima exercitia ex cõſuetudine Septuagintaduorum. Proinde ſis tu ipſe ô ſtudioſe, Iudex huius cauſæ, apud quos potius ueritas reperietur, apud hos tres, Aquilam inquam et Symmachum ac Theodotionem, qui non ſimul fuerunt, ſed quiſq; ſeorſim, & in tempore ac loco inter ſe diſparati, & nõ multi, ſed tres ſolum, & non potuerunt inter ſe cõſentire? Aut apud Septuagintaduos, qui primi ſub unum tempus fuerunt & interpretati ſunt, & in trigintaſex partes iuxta præceptum regium diuiſi fuerunt, & ſine mutua inter ſe collatione, ex Spiritu ſancto ſub unum cõſenſum totam interpretationem ediderunt, & ubi appoſitione opus fuit, ſermonis gratia appoſuerunt, & conſonanter inter ſe conſenſerunt ac ediderunt, & hoc, quum ignorarent quid quiſq; per ſe interpretaretur. Vbi uero rurſus uerborum reiectione opus fuit, æqualiter reiecerunt, & concinne interpretati ſunt, uelut omnes ſimul in uno loco conſediſſent, & per mutuam collationem interpretati eſſent. Maniſeſtum profecto eſt quod in Septuagintaduobus ueritas reperietur. Quare cognitu facile fuerit

cile fuerit hoc his, qui ex ueritatis ſtudio expendere uoluerint, quod non ſolum Inter-
pretes illi fuerunt, ſed etiam ex parte Prophetæ. Quibus enim non erat opus ad inter-
pretationem, ea omiſerunt, quæ ſanè poſtea in ſuis locis Origenes aſteriſcis inſigniuit.
Similiter autem & appoſita non detraxit, gnarus quod ipſis magis eſſet opus, ſed cum
obelis prout ſingula reperit, reliquit, indicans ſolum per obelum, cognitionem lectio
nis eius loci. At uero per liminiſcos ſimiliter indicauit eorum, quæ apud quoſdã ex ſe-
ptuaginta duobus Interpretibus ſimul utraq; inueniũtur, declarationem, quum id ra
ro contingat, ut paucæ dictiones non diſſimiles ſint, ſed ſimiles & eandem uim habe-
ant, uelut uerbi cauſa, pro locutus eſt, dixit: aut pro uenerat, uenit. Et hæc quidem de
quatuor interpretationibus tibi ſcripſimus. De quinta uero & ſexta editione non ha- *Quinta editio*
beo quod dicam, qui, aut unde fuerint interpretes, niſi hoc ſolum, quod poſt perſecu-
tionem regis Seueri, quinta inuenta eſt in dolijs in Hiericho occultata, temporibus filij
Seueri, qui appellatus fuit Caracallus, & Geta. Etenim cõſequenter ab Antonino Pio
tempus eorum qui regnauerunt, hanc ſucceſſionem habuit. Poſt Antoninum Pium
regnauit Marcus Aurelius Antoninus, qui & Verus, annos decem & nouem. Poſt
hunc Commodus alius regnauit annos tredecim, cuius tempore Theodotionem co-
gnitum eſſe diximus, qui quartam interpretationem edidit. Huic Commodo ſuccedit
Pertinax, & regnauit menſes ſex. Huic ſuccedit Seuerus cum filio ſuo Antonino, & re
gnauerunt annos octodecim. Mortuo autem Seuero ſuccedit in principatu Antoni-
nus filius ipſius, qui & Geta, & Caracallus aliâs appellatus fuit, & regnauit annos ſe-
ptem. In ſeptimo autem ipſius anno inuenti ſunt libri quintæ editionis in dolijs in Hie
richo occultati cum alijs libris Hebraicis ac Græcis. Caracallo autem ſuccedit Antoni
nus alius qui regnauit annos quatuor. Poſt hunc regnauit Alexander filius Mamææ
annos tredecim. In medio horum temporum inuenta eſt ſexta editio, & ipſa in dolijs
occultata in Nicopoli ad Orientem ſita. Poſt hunc regnauit Maximianus annos tres. *Sexta editio.*
Huic ſuccedit Gordianus, et regnauit annos ſex. Poſt hunc regnauit Philippus annos
ſeptem. Huic ſucceſſit Decius, & regnauit annum unum, menſes tres. In temporibus
autem Decij Origenes cognitus fiebat, floruitq; à temporibus Decij uſq; ad Gallum, *Origenes ſub*
& Voluſianum, atq; ultra. Cæterum in perſecutione à Decio facta, martyrium ſubijt *Decio uixit.*
Babylas in Antiochia, Fabianus Romę, Alexander Epiſcopus Hieroſolymorũ in Cæ
ſarea. Sed & ipſe Origenes multa paſſus, ad finem martyrij non peruenit. Verum de-
latus in Cæſaream Stratonis, & conuerſatus in Hieroſolymis modico tempore, dein-
de progreſſus in Tyrum, ad annos uigintiocto, uelut fama refert, & uitam exercuit, &
Scripturas interpretatus eſt, quando etiam hexapla, & duas Hebraicorum columnas
ex aduerſo inter ſe conferendas compoſuit, hexapla nominans libros, uelut ſuprà per
longum à me dictum eſt. Quum uero inueniſſet quintæ & ſextæ editionis libros eo
quem diximus modo, et nõ ſciret qui eſſent interpretes ipſorum, quo tempore inuen-
ti eſſent, unam ex his editionem conſequenter ad priores quatuor adiecit, & quintam
appellauit, inſcriptione facta per quintam literam quinarij numeri ſignificatricem, atq;
ſic nomen eius declarauit. Eodem modo ſenarij numeri notam inſcribens, ei editioni
quæ poſtea inuenta eſt, ſextæ interpretationis nomen indicauit. Sed & artificioſe hoc
peregit, id quod aliqui ex ſtudioſis ignorãt. Quum enim incidunt in hexapla aut octa *Hexapla &*
pla: quatuor enim ſunt Græca, quando Aquilę & Symmachi, & Septuaginta duorũ, *octapla cur*
& Theodotionis interpretationes coniunctæ fuerint, ubi autem quatuor hæ columnę *dicta.*
duabus Hebraicis adiectæ fuerint, Hexapla appellantur. Si uero etiam quinta ac ſexta
interpretatio coniunctæ fuerint ad illas conſequenter, Octapla uocantur: quidam igi-
tur quum in hos libros, uelut dixi, incidunt, et inueniunt duos Hebraicos primum po
ſitos, poſt hos uero Aquilæ interpretationem locatam, deinde Symmachi, poſtea Se-

ptuaginta duorum,poſtquam Theodotionis locata eſt,& conſequenter quinta & ſe-
xta, putant primos interpretatos eſſe Aquilam ac Symmachum, ante Septuaginta
duos,iuxta ordinem locationis, id quod nõ eſt. ſed Origenes ſciens Septuaginta duo-
rum editionem exactam eſſe ac ſinceram, ipſam in medio locauit,quo hinc atque hinc
poſitas interpretationes redargueret. Hoc autem ſolum Origenes utiliter fecit. Quo
uero etiam Romanorum regum ſucceſſionem, uelut facere incipimus, non relinqua-
mus, rurſus aliorum regum ſucceſſiones prout quiſque regnauit, ſubijciemus. Poſt
Gallum & Voluſianum præſcriptos, qui regnauerunt annos duos, menſes quatuor:
regnauit Valerianus & Galienus ad annos duodecim. In nono igitur horum imperij
Manichæus anno, aſcendit Manes ſiue Manichæus à Perſide, quando etiam ad Archelaum epi-
ſub Galieno ſcopum Caſcharorum Meſopotamiæ diſputationis gratia uenit, & ſuperatus laten-
uixit. ter aufugit,& delatus in Diodoridem uicum in uicinia Caſcharorum, ubi diſputatio-
nem aduerſus ſanctum presbyterum Tryphonem inſtituiſſet,perfecte ab ipſo confu-
ſus eſt. Quare & populus lapidibus ipſum obruiſſet, niſi ab Archelao epiſcopo libera
tus fuiſſet. Itaque in Perſidem reflexit, & iuſſu regis harundine excoriatus eſt,atque ſic
uitam finiuit. At poſt Valerianum & Galienum regnauit Claudius annum unum,
menſes nouem. Huic ſucceſſit Aurelianus, & regnauit annos quinque, menſes ſex.
Regum Rom. Poſt hũc regnauit Tacitus menſes ſex. Poſt hunc Probus annos ſex,menſes quatuor.
ſucceßio. Poſt hunc regnauit Carus cum filijs Carino & Numeriano annos duos. Poſt hunc
Diocletianus cum Maximiano & Cõſtantio, annos tredecim. Quorum tempore ma
gna perſecutio fuit, quæ duodecim annis durauit. Quum autem ceſſaſſet perſecutio,
regnauit Diocletianus alium unum annum,& depoſuit regnum, ueteranum ac priua
tum agens. Maximianus autem fato malo ex oculorũ lippitudine laborauit, & in cor-
poris morbum illapſus,priuatus eſt oculis ſpõtaneo morbo,quo modo martyres affe
cerat,& ſic uitam finiuit,relicto Licinio ac Conſtãtio regibus. Quibus uita defunctis,
ſucceſſit Conſtantinus ille beatus, qui regnauit annis trigintaduobus. Et hic mortu-
us,proprios filios reges reliquit,Conſtantem,& Conſtantium ac Conſtantinũ. Poſt
quos regnauit Iulianus, & Iouinianus, & Valentinianus magnus, & Valens frater
eius,& Gratianus filius Valentiniani,& Valentinianus iunior,filius Valentiniani,fra
tres Gratiani,& Theodoſius pientiſſimus rex,et Arcadius filius eius,& Honorius cla
riſſimus frater eius. Quorum anni uſque ad Arcadij conſulatum ſecundum, & Rufi-
ni conſulatum numerantur quinquagintaſeptem .In quibus mortuus eſt Valentinia-
nus iunior, filius Valentiniani Magni, inuentus ſubitò in palatio ſtrãgulatus, ut fama
refert Idibus Maij,pridie pentecoſtes in die ſabbati, in ipſa uero die Pentecoſtes elatus
eſt. Erat autem tunc ſecundum Ægyptios menſis Pachon dies uigeſimaprima : iuxta
Græcos Artemiſij menſis tertia & uigeſima: ſecundum Romanos decimoſeptimo ca-
lend. Iunias. Hactenus ô ſtudioſiſſime,prædictis contenti omnibus, interpretum pro
poſitum declarauimus. Deinceps uero ô Dei homo, ad reliqua quemadmodum pre
cibus tuis polliciti ſumus,mentem conuertemus, de ponderibus & menſuris ac nume
ris in diuinis Scripturis tractaturi, unde ſingula nominata ſunt,& qua gratia ſic uoca-
ta ſunt, & unde nomenclaturæ occaſionem acceperunt, & quæ ſit uniuſcuiuſque ho-
rum qualitas, & pondus ac uis. Menſura itaque eſt Corus. habetur in Euangelio
Corus men- Lucę. Vbi Saluator laudat prudentem diſpenſatorem, qui debitoribus pro tot coris,
ſura. in ſuis ipſorum chirographis tantum tranſſcripſerat: & pro tot batis olei, tot fecerat.
Nomina enim menſurarũ hæc ſunt. Lethec,Gomor,Batos,Saton, Modius, Cabus,
Chœnix,Hyphe ſimilaginis,Drax farinæ, Artaba,tres menſuræ ſimilaginis,tria cana
panum chondritarum ex alica. Nebel uini, Collathon. alabaſtrum ungenti, Campſa-
ces aquę,cotyla olei,cyathus,metreta uini,metreta olei, Tryblium,Sextarius,Ampho
ra,Apor-

ra, Aporryma, Sabitha, In, Chus ſiue Congius, Stamnos aurea in qua repoſitum erat
Manna, Mares, Cypros, Congiarium. Acceptus itaq; eſt Corus ex Hebraica lingua,
ubi uocatur Chor, ſunt autem modij triginta. Appellationē habet ex argumento col-
lis, Choria enim uocatur collis. Triginta autem modij in collem ac aceruum collecti fa
ciunt onus Cameli. Lethec autem ſicut in Oſea Propheta ſcriptū eſt, mercede condu- *Lethec.*
xi mihi Lethec ordei. In exemplaribus uero gomor ordei habetur, idem ſunt. quinde- *Gomor.*
cim enim modij ſignificantur. Lethec autem appellationem habet ſecundum Hebręo
rum linguam, hoc eſt eleuatio, ex eo quod poſſint ab adoleſcēte eleuari quindecim mo
dij, & aſino imponi. Eadem menſura etiā Gomor uocatur. Sunt autem duo Gomor,
magnum & paruum, magnum eiuſdem menſurę eſt cum lethec, quindecim modios
etiam ipſum complectens, paruum uero duodecim batos. Et hoc ex Hebraica lingua
deductum eſt, et eſt ſynonymum cum uaſe in quo oleum excipitur, appellato Bith. Ba *Batos.*
tos enim ſignificat uas in officina olearia. eſt autem ſextariorum quinquaginta, & eſt
mēſura officinæ oleariæ. Mnaſis aut Medimnus ex Romana ut puto lingua acceptus *Mnaſis.*
eſt, à uoce medium in eadem lingua. Mnaſis itaq; apud Cyprios menſuratur & apud *Medimnus.*
alias gentes. ſunt autem decē modij frumenti aut ordei. Eſtq; Modius apud Cyprios *Modius.*
ſextariorum decem ac ſeptem. Medimnus uero apud ipſos Cyprios diuerſus eſt. Me-
dimnum enim Salaminij ſiue Conſtantij ex quinq; modijs habent, Paphij uero & Si
culi ex quatuor cum dimidio modijs ipſum metiuntur. Satu uocatur ex ipſa Hebræa
lingua accepta, & muliebri genere prolata. Verum in Gręca neutro genere profertur,
Saton enim dicitur, & nō Satos. Eſt autem Modius ſuperexpletus, ut plenus quidem *Saton.*
fiat Modius, uerum per id quod ſuperfluit, quarta modij pars fiat. Appellatur autem
Saton iuxta eandem linguam prolatum, aſſumptio aut eleuatio, eo quod menſurans
habitu quodam menſuram accipiat ac leuet. At Modij nomen per multam diligētiam
ab Hebræis inuentum eſt, uigintiduos ſextarios complectens, non autem ſimplici-
ter, neque prout contigit, ſed propter multam ſinceritatem. Nam Modius iuſtus, *Modius iuſtus.*
quemadmodum lex dicere ſolet, iuxta menſuram ſanctam menſuratus eſt. At men-
ſura ſancta nihil aliud eſt, quàm uigintiduo opera quæ fecit Deus in ſex diebus heb- *Menſura*
domadis. Prima enim die fecit ſuperiores cœlos, terram, aquas. ex quibus elemen- *ſancta.*
tis eſt & cryſtallus, & grando, & glacies, & ſpiritus miniſtrātes coram ipſo, qui ſunt
hi, Angeli ante faciem, & Angeli gloriæ, & Angeli uentorum ſpirantium, & An-
geli nubium ac caliginum, niuis ac grandinis, & glaciei. Et Angeli uocum, to-
nitruorum, fulgurum, frigoris, æſtus, hyemis, autumni, ueris, æſtatis, & om-
nium ſpirituum, creaturarum ipſius, quæ ſunt in cœlo & in terra. Abyſſos tum
infra terram, tum tenebras ipſius Chaus. Veſperam & noctem, lucem diei &
diluculi. Hæc ſeptem opera maxime fecit Deus in prima. In ſecunda uero firma- *Opera Dei*
mentum in medio aquarum: & diuiſionem aquarum ſupra firmamentum, & ea- *ſex dierum,*
rum quæ ſunt infra firmamentum, in facie totius terræ. Hoc ſolum fecit Deus ſe- *uigintiduo.*
cunda die. Quarta uero die maria, flumina, & fontes ac ſtagna, & ſemina ſemen-
ti, germina, ligna fructifera & infrugifera, ſyluas. Hæc quatuor opera maxi-
ma fecit Deus in tertia die. Quarta uero Solem, Lunam, ſtellas, hæc tria mag-
na opera fecit Deus quarta die. Quinta autem cete magna, piſces, & alia repti-
lia in aquis, uolatilia alata. Hæc tria opera magna fecit Deus quinta die. Sex-
ta uero die beſtias, pecora, reptilia terræ, hominem. Hæc quatuor magna opera
fecit Deus ſexta die, & fuerunt omnia in ſex diebus facta opera à Deo, uigintiduo,
& abſoluit Deus omnia in ſexta die, quæ in cœlis ſunt & in terra, in mari & in
abyſſis, in luce & in tenebris, & in omnibus. & requieuit Deus ab omnibus ope-
ribus ſuis in ſeptima die, & benedixit ipſam, ac ſanctificauit ipſam, & mani-

Vigintiduo capita.

ſeſtauit per Angelum Moſi, quod etiam uigintiduo capita ſunt ab Adam uſque ad Iacob. Et eligam mihi ipſi ex ſemine ipſius populū acceptum ab omnibus gentibus. At uero capita de quibus dixit Dominus, hæc ſunt. Adam, Seth, Enos. Enoch. Arphaxad. Sala. Cainan. Phalec. Maleleel. Heber. Ragan. Iared. Seruch. Nachor. Mathuſala. Thara. Lamech. Noë. Abraam. Iſaac. Iacob. Sem. In ſumma uigintiduæ generationes.

Vigintiduæ literæ. *Vigintiduo libri.*

Quapropter etiam uigintiduæ ſunt apud Hebræos literæ, & ad ipſas numerati ſunt etiam libri ipſorum uigintiduo, qui ſint uigintiſeptem. Verum quoniam quinq; duplicantur apud ipſos elemēta, ut ſint etiam ipſa uigintiſeptem, & in uigintiduo contrahuntur, ea gratia etiam libros uigintiſeptem exiſtentes, uigintiduos fecerunt. Quorum primus eſt Breſchith, qui uocatur Geneſis mundi. Veelleſmoth, qui exitus filiorum Iſraël ex Ægypto. Vaiicra, qui Leuiticus. Vaiedaber, qui eſt Numeri. Ellehadbarim, Deuteronomium. Dieſu, liber Ieſu Naue. Diob, liber Iob. Schophtim, Iudicum. Diaruth, liber Ruth. Sephertehilim. Pſalterium. Dibreiamim, primus Paralipomenon. Dibreiamim, ſecūdus Paralipomenon. Semuel, primus Regum. Daduſemuel, ſecundus Regnorū. Dmelachim, tertius. Dmelachim, quartus. Dmiſchle, liber Prouerbiorum. Decoëleth, Eccleſiaſtes. Sir haſirim, Canticum canticorum. Dathariaſara, duodecim Prophetæ. Deſaiu, liber Prophetæ Eſaiæ. Dieremiu, Hieremiæ. Diezechel, liber Ezechielis. Didaniel, Danielis liber. Dideſdra, Eſdrę primus. Dideſdra, Eſdræ ſecundus. Deſther, liber Eſther. Hi uigintiſeptem libri, uigintiduo numerantur, iuxta numerum elementorum. quandoquidem etiam quinq; elementa duplicātur, uelut ſuprà diximus. Eſt autem & alius paruus liber, qui uocatur Cinoth, hoc eſt lamentatio Hieremiæ. Hæc autem Hieremiæ connectitur, & eſt ſuperfluus liber extra hunc numerum & Hieremiæ adiunctus. Hi uigintiduo numeri, qui ubiq; inueniuntur, & in diuerſis ſpeciebus numerātur, & in uigintiduobus operibus, quæ fecit Deus in ſex diebus creationis mundi: & in uiginti generationibus, ab Adam uſq; ad Iſraël: & in uigintiduobus elementis literarum, ab Aleph uſq; ad Tau: & in uigintiduobus libris, à

Vigintiduo ſextarij in modio.

Geneſi uſq; ad Eſther: menſura nobis facti ſunt uigintiduorū ſextariorum, quæ menſura uocatur, apud Hebræos Mode, apud Græcos Modion, propter claritatē. Similiter autem & Ægyptij hanc menſuram uocant, Syri item ac Arabes Modia dicunt, & ſignificat uox ipſa confeſſionem. Impletus enim modius confitetur, quod plenus eſt, appellatur autem & Gnomon. At per numerum uigintiduorum operum Dei ab initio, & uigintiduarum generationum uſq; ad Iacob, et uigintiduorum librorum uſque ad Eſther, & per uigintiduarum literarum propoſitum, ex quibus lex Dei nobis exhibita eſt, & doctrina Dei nobis præexpreſſa, hoc indicatur: quod ex lege & myſterijs in ipſa CHRISTVS nobis uenturus teſtimonium accepit, ac reuelatus eſt, qui ubi uenit in Euangelio, impleuit nobis menſuram uitæ per modium, hoc eſt confeſſionem, omni ipſum confeſſo, & qui uitam ab ipſo accepit. Quapropter menſuram hanc ſanctam Hebræi dicunt, quæ eſt uigintiduo ſextariorum, iuxta relatas rationes. Multæ enim aliæ gentes, aut appoſuerunt, aut detraxerunt ab hac menſura exacte apud Hebræos numerata. Sed & apud Romanos contigit, modij menſuram ſimili capacitate

Aleph diſcere ſignificat. *Alpha inueſtigare ſignificat*

appellari: quemadmodum apud Hebræos Aleph, admonet puerum ut diſcat, ita & apud Græcos Alphin quærere contigit uocari. Vnde nimirū etiam alpha ex Hebraica in Græcam tranſſumptum eſt linguam. Proinde Modius ex Hebraica lingua inuentus eſt, & à confitendo dictus, uelut ſæpe dixi, ex ipſo uſu facta interpretatione. Niſi enim ipſum pleniſſime quis impleuerit, non cōfitetur quod plenus eſt. Vbi uero repleuerit menſuram ac concuſſerit, tunc confitetur, quod plenus eſt.

Cabus.

Cabus uero ex eadem lingua, diuerſa menſura eſt, hoc eſt quarta pars modij.

Chœnix idem quod hyphe.

Chœnix autem, & Hyphe, una menſura eſt, ſed duplici nomine appellatur. eſt autem duorum ſextariorum

riorum,& aliquantulæ partis. Drax farinæ,hoc eſt pugillus,hæc menſura nullam cu *Drax.*
rioſitatem requirit,& eſt omnibus manifeſta. Artaba,hæc menſura apud Ægyptios *Artaba.*
nomen reperit, eſt autem ſextariorum ſeptuagintaduorum. & hæc menſura ex multa
diligentia collecta eſt. Septuagintaduo uiri tunc turrim ædificabāt, quando in ſeptua
gintaduas linguas ex una confuſi ſunt. Vnde & Meropes appellati ſunt,propter diui
ſam uocem. Eandem menſuram habet & Metreta, iuxta menſurā ſanctam. Tres men *Metreta.*
ſuræ ſimilaginis,quas Abraam angelis præparare Saram iuſſit, ex quibus mēſuris pa
nem ſubcinericium fieri præcepit. Hæ autem menſuræ ſingulæ gomon capiebāt:Go *Gomon.*
mon autem erat decima pars magnæ menſuræ, hoc eſt Artabæ, quæ decima pars eſt
ſextariorum ſeptem,& quintæ unius partis. Tria cana panum chondritarum,ubi con *Tria cana.*
ſueuerunt tunc reponere Chondritas. Eſt autem ſpecies panis Chondrites in duo par
tes confectus,ex alica conſtans. Nebel uini,eſt menſura ſextariorum centum quinqua *Nebel uini.*
ginta. Saton, ſextariorum quinquagintaſex eſt. Alabaſtrum ungenti, uaſculum eſt ui- *Saton.*
treūm capiens libram olei,menſura uero eſt ſextarij dimidij. Alabaſtrū autem appella *Alabaſtrum.*
tum eſt propter fragilitatem. Campſaces aquæ duodecim ſextariorum aquæ menſu- *Campſaces.*
ra eſt. At Campſaces Heliæ pręparatus, quatuor ſextariorum menſura eſt. Cotyla di- *Cotyla.*
midium ſextarij eſt. Appellata eſt Cotyla, ab eo quod Sextarius in duas partes ſecetur.
Cyathus eſt ſexta pars ſextarij. Scriptura cyathos Medecoth appellat. At cola ſiue co- *Cyathus.*
latoria inſtrumenta Maſmaroth uocat. Eodem autem nomine ambo uſi ſunt,nam &
eundem uſum & actionem exhibēt. Tryblium iuxta formam eſt uas ad intinctus ob- *Tryblium.*
ſoniorum parātum, ſiue paropſis. menſuram uero dimidij ſextarij hābet. Sextarius *Sextarius.*
Alexandrinus, duarum librarum pondus in oleo habet. Aporryma, apud ſolos The- *Aporryma.*
banos menſuratur, dimidium enim Saitæ eſt. Verus autem Saites, ſextariorum uigin *Saites.*
tiduorum eſt. Sabitha, Syriaticum nomen eſt, quod torcular haustorium interpreta- *Sabitha.*
ri poſſis, apud Aſcalonitas eſt ſextariorum uigintiduorum. In, quod magnum uoca- *In.*
tur, ſextariorum octodecim eſt. At ſanctum In, ſextariorum nouem. Congius, ſex- *Congius.*
tariorum octo eſt, uerum ſanctus appellatus Congius, ſextariorum ſex, quæ eſt
duodecima pars metretæ. Talentum omnem menſuram, quæ ponderatur, exce- *Talentum.*
dit. uerum iuxta libræ pondus, eſt librarum centum uigintiquinque. Sex minuta
talenti, ſeptem aſſaria ſunt. At ſeptem minuta aſſariorum, centum denarij ſunt.
Argenteus excuſus eſt ab initio, numiſma, hoc autem ex aſſarijs excuſum eſt. aiunt *Argenteus.*
Abraam in Chananæā formam eius intuliſſe. Porrò ex partibus centum uigintiquin-
que talenti, eſt libra una. Libra autem, eſt duodecim unciarum. Vncia, habet ſtateres *Libra.*
duos. Stater, dimidium quidem eſt unciæ, habet autem duo didrachma. Siclus qui & *Vncia.*
quadrans dicitur, quarta pars eſt unciæ, dimidium ſtateris, habens drachmas duas. *Stater.*
Vnciæ enim erāt octo drachmæ. Vocabatur & Holce ipſa drachma. Eſt & eiuſdem *Didrachmon.* *Siclus.*
ponderis holce cum Siclo, apud eum qui ponderauit per temporis occaſionem capil- *Quadrans.*
lum Abſolonis, quādo tondebatur, habentem holcen Siclorum centum uigintiquin- *Drachma.*
que, hoc eſt libras duas & dimidiam. Obolus, & ipſe in argento excuſus erat. menſu- *Holce.*
ram autem ſiue pondus etiam hic unciæ habebat, non ex argento factus, ſed è ferro. E- *Obolus.*
rat autem & alius obolus ex argento percuſſus, qui numiſma erat, quod tenuiſſimum
fuit, nempe octoageſima pars uncię. Dicit enim in Leuitico, Didrachmon autem, ſunt
uiginti oboli. Quod autem quarta unciæ eſt didrachmon, iam docuimus. Æreoli, ſi- *Aereoli.*
ue Chalci: hos Ægyptij inuenerunt, ſunt autem argentei excuſi. Quapropter & a-
pud Alexandrinos uocantur argentea, ærea. Eſt autem Æreolus pondere, octaua
pars unciæ, quemadmodum drachma. Mna, Latinis Mina, in Hebraica lingua *Mina.*
Mneme uocatur. Italica Mina, quadraginta ſtaterorum eſt, hoc eſt unciarum ui-
ginti, id eſt libræ unius & duarum tertiarum partium libræ. Argenteorum autem
multæ formæ, pro temporis occaſione excuſæ ſunt. At Nummus excuſus eſt à *Nummus.*
Numa

Dichryſon. Numa rege quodam Romanorum. Dichryſon autem uocabãt ueteres dimidium ar-
Miliareſium. genti. At Argentum hoc, eſt quod Romani Miliareſium uocant, hoc eſt militare do-
num. Dichryſon autem etiam hoc argẽtum erat, quod poſtea adulterinum uocatum
eſt, ex cauſa quod ſublatus eſſet rex eius temporis, & eiectus eſſet eius character ſiue
imago ex dichryſo, quę in ipſa ferebatur. Ex eo enim tempore ubi inuentum fuiſſet di
chryſon, ſublati regis imaginem ferens, adulterinum nominabatur, ſiue reprobum.
Pholes. Pholes quod & Talantium uocatur, duplex eſt, ex duobus argentis compoſitum, &
fiunt ducenti octo denarij. Et Pholes duo minuta iuxta denariſmũ, ſed non iuxta Ar-
Mares. gentiſmum. Mares, menſura eſt apud Ponticos duarum hydriarum. Hydria autem
Hydria. ipſis decem ſextariorum eſt, ut ſit Mares uiginti ſextariorum Alexandrinorum. Cy-
Cypros. pros apud eoſdem Ponticos, menſura eſt ſiccarum frugum modij duo, quę menſura
dicitur eſſe apud ipſos chœnicum quinque. Chœnix autem apud ipſos ſextariorum
quinque eſt, ut ſit ſit cypros ſextariorum uigintiquinque. Nam magnus apud ipſos
Collathon. modius, ſextariorum uigintiquatuor eſt. Collathon eſt apud Syrios dimidium liqui
Congiarium. di ſati, eſt autem ſextariorum uigintiquinque. Congiarium menſura eſt liquidorum,
& ipſa apud Hebræos ſic profertur. Hæc menſura eſt in Chronicis Euſebij, & alijs
Chronographis indicata, prout quiſque eius temporis regum per ambitionem popu
lo Romano exhilarando largitus eſt. interpretari potes coniunctum aut contortum.

*Finis operum D. Epiphanij Epiſcopi Conſtantiæ Cy-
pri, Iano Cornario Medico Phyſi-
co Interprete.*

INDEX IN OMNES EPIPHANII LIBROS *diligentiſſimus.*

A

Aronis uirga typū reſurrectionis habet 12
Abel nullā habuiſſe uxorem 136
Aboli 50
Abiæ eccleſia 351
Abij 525
Abnegare fidem ore, & corde ſeruare 19
Abraamiæi 4
Abrahæ peregrinatio quot annorū fuerit 588
Abrahæ laus 4
Abraami filiorum allegoria 521
Abraſax 34
Abrotano abigi ſerpentes 200
Acacius Palæſtinus 420
Acacius epiſcopus Cæſareæ 422
Acacij ſcriptum contra Marcellum. pag. 405
Accentuum ratio 611
Aciban 15
Acinatem coluiſſe ex Scythis Sauromatas 4
Acontias ſerpens 244
Acontiæ elatio 142
Acrab 16
Acta Apoſtolorum in linguam Hebræam uerſa 60
Actus Andreæ & Thomæ 241
Acuanitæ 299. &
Acuan ibidem
Adam quo die formatus 2
Adam & Euæ formatio 313
Adæ formatio 324
Adæ ſucceſſores 563
Adam non circumciſus 3
Adam non fuit idololatra 3
Adam nō ſaluari dicunt Tatiani 184
Adam interpretatur homo 2
Adam quando nouerat uxorē ſuam Euam 371
Adam in Golgotha ſepultus 186
Adamiani 217
Adda ſiue Iuda 106
Adoleſcentia facile ſeducitur 61
Adoleſcentes uxores ducere cogunt Ebionitæ 67
Adonai 140
Adoneus 43
Adoratoria ubi fuerint 513
Adulterium quando cœperit 2
Adrianium templum 64
Aegialeus grammaticus 303
Aegyptiorum fabulæ 4. lingua 137. hæreſes 525. dij 585
Aegyptiorū octauus & decimus potentatus 4
Aegyptium Euangelium 245
Aelia urbs 617
Aereoli 623
Aërius hæreticus 436
Aeſculapius epiſcopus in Gaza 352
Aëtianorum impudentia 476
Aëtius epiſcopus 138
Aëtius ineruditus 441
Aëtius contra Arianos recte inuehitur 442
Aetius Iudæ obtinet locum 455
Aetij libellus 446
Affectus humani in Chriſto 550
Agareni 5
Agni typus 9
Aila 199
Alabaſtrum 623
Alceſtis poſt triduum reſurrexit 577
Alcimedes epiſcopus 415
Aleph diſcere ſignificat 622
Alexander epiſcopus 308
Alexandri epiſcopi Conſtantinopolitani conſtantia & ratio 348
Alexandra 210
Alexandria mater Epiphanis 100
Allegoria quatenus ualeat 243
Allegoriæ non ſunt in Geneſi 561
Alloia 78
Alogi hæretici 200
Alpha, inueſtigare ſignificat 622
Amphisbæna 124
Ampſiu 78
Amazias Zelus et Iechonias, idem 10
Amen uocis numerus 117
Ammonius pater Arij 353
Amphaim 78
Amuleta 15
Anabaptiſtæ Eunomios ſequuntur pag. 476. 606
Anagoganæi 10
Anatolius 532
Anaxagoras Hegeſibuli Clazomenius 522
Anaxilai ludicra 110
Anaximander Praxiadæ 522
Anaximenes Euryſtatæ 522
Ancoratus liber Epiphanij 363
Andan 15
Andreas herbarum ſcriptor 2
Angathablaith 212
Angelina locus 241
Angelici hæretici 240
Angelus apparuit Chriſtum confortans 380
Angeli nomen æquiuocum 366
Angeli cur facti 260
Angeli an omnia fecerint 134
Angeli quatuor, ſignificant regna quatuor in Daniele 217
Angelorum ſeditio 134
Angelorum tempus creationis Scriptura nuſquam clare indicat 295
Angelorum ignorantia 371 & 372 & 545
Angelos condidiſſe homines 29
Angelos feciſſe mundum 52
Anianus Antiochenus 420
Anicetus epiſcopus Romanus 50
Animatorum eſu abſtinuit Marcion pag. 156
Anima in ſanguine, non ſanguis 12
Anima non ſepelitur in monumento 577
Anima & mens in Chriſto 372
Anima ex Angelis 51
Anima an pars ſit Dei 6
Anima in Deo patre figuratè eſſe dicitur 373
Anima non eſt imago Dei 394
Anima an ſupernè in cœlis deliquerit 252
Anima cur phyſice dicatur 252
Anima in carnibus, non carnes 156
Anima pro toto homine 563
Anima cibus poteſtatuum 139
Anima in omnibus una ſecundum Manichæos 315
Animæ omnes eadem uirtute dignę pag. 49
Animæ ſolius ſalutem quærere, non corporis 51
Animæ reſurrectionem fore, abſurdum eſt dicere 267
Animæ reliquiæ luminaria ſecundū Manichæos 321
Animæ an ex cœlo deiectæ 274
Animę et corporis ſocietatis ratio 318
Animæ appellatio 574 nomina 312 peccata 277
de Anima Chriſti 48
Animarum tranſitus de corpore in corpus 6
Animarum hominum ac brutorum diuerſitas 156
Animarum tranſitus à corporibus ad corpora 323
Animarum ſaluatio mire excogitata 312
Animarum tranſitus de corporibus ad corpora 312
Animas in lunam aſſumi 310
Annan 15
Anniani eccleſia 351
Annus acceptus 212
Anni Chriſti 22
Anni ratio & appellatio 398
Anni iuxta curſum lunarē ratio 213
Annorum poſt Chriſtum ratio 520
Anomœi 251. 440
Antichriſti qui 46
Antidicomarianæ 495
Antidicomarianitarum appellatio pag. 497
Antinoi templa 525
Antiochia ad Daphnen ſita 29
Antiſthenis Cynici dogma 523
Antonius Verus 226
Antoninus epiſcopus 308
Antoninus Cæſar Pius 184
Anyſius diaconus Baſilij 401
Apator 88
Appellationes Chriſti 557
Apellæus menſis 14
Apelles ſanctus 179
Apelleiani 179
Apis 5
de Ape & prudēti homine, ſimile 139
Apocalypſis Ioannis cur reprobata, & eius utilitas 215. 216
Apogonici 212
Apollinis uatis uanitas 336
Apollonarij error 72
Apollinarius à Laodicæa 479
Apollonius epiſc. Oxyrinthi 422
Aporryma 623
Apoſtoli duodecim 23
Apoſtoli non ſtatim omnia potuerunt inſtituere 438
Apoſtolorum diſcipuli in Pellam fugiunt 617

Apoſtolorum conſtitutio, liber 184
Apoſtolis quidam ſe præſtantiores eſſe dicunt 49
Apoſtolicus liber Marcionis 150 & 176
Apoſtolici hæretici 241
Apotactici 241
Aqua Siloam placidè procedens quę pag. 124
Aqua aſpergere, inſanum 63
Aqua quibus locis in uinum mutata ſit 214
Aqua in myſterijs uti 144
Aquam pro Deo coli 219
Aquæ Siloam 389
Aquæ calidæ in Gadara 62
Aquæ uſus in myſterijs 185
in Aquam unà cum ueſtibus ſe immergere 12
Aquilæ interpretatio 617
Ara Dei ignoti 171
Arabia felix 4
Araborum lingua 137
Arabion epiſcopus Adraorum 422
Arabionis caſtellum 301.302
Ararat montes ubi 3
Arbitrium liberum homini 17
Arbitrij liberi uires 260
Arbor bona & mala 328
Arca Noë ſæpe incenſa 39
Arcæ Noe reliquiæ in Cardyenſium regione 18
Arceſilai dictum de Deo 523
Archelaus epiſcopus 302
Archelaus Apollodori 522
Archontici 138
Argenteus 623
Argus centum oculos habens 124
Ariminenſis ſynodus 420
Ariomanitæ 351.591
Ariſtęus ſcriptor 615
Ariſtippus Cyrenæus 523
Ariſtotelis dogmata 523
Ariſtotelis diſcipuli doctrinã ex ſpiritu Dei reijciunt 464
Ariſtotelici noui 384
Ariſtotelica doctrina hæreticum fecit 441
Arius ab alijs hæreticis ſeipſum eximit 353
Arius Libs genere 351
Arius expellitur ex Eccleſia 352
Arij epiſtola 353. habitus & eloquentia 352. argumẽta 356. impudentia 347
Arij ſimulata pœnitentia 348
Arij mors uelut Iudæ 348.354
ab Ario loci citati confutantur 359
Ariani 61
Ariani erroris occaſio 355
Ariani ſimulant ueram fidem 421
Arianorum ſectæ ordines tres 422
Arianorum ſectæ tres 420
Arianorum adulatio 365
Arinot 117
Arphal 4
Artan in cõſpectu patris mortuus 4
Arſenius coram Cæſare ſanus apparet 350
Artaba 623
Artemonis hæreſis 294
Arti 16
Articuli Græcorum uis 12
Artocyritæ 197
Aſamonæi filij 106
Aſcenſus Pauli liber 131
Aſpis à uipera uenenum mutuo ſumens, prouerbium 32
Aſpides dolio incluſos ſeipſos conſumpſerunt 71
Aſpidum fabula 29 oua 28
Aſpidogornon 29
Aſpidogorgon 72
Aſſamonæi 15
Aſſi 78
Aſtaroth 223
Aſteria 223
Aſterij uerba à Marcello refutata 405
Aſteriſci ſignificatio 611
Aſteriſcorum nomen unde ſit 612
Aſterope 79
Aſto urbs 525
Aſtrologia damnata 16
Aſtrologiæ inuentor 4
Aractus 138
Athameſſumin 78
Athanaſius epiſcopus 348
Athanaſius Papa Alexãdrinus 404
Athanaſius exulat in Italia 350
Athanaſius falſo accuſatur 349
Athanaſij epiſtola 480
Atarbarba 78
Athenodori Tarſenſis dogma 524
Athyr menſis 208
Atmis 585
de Atomis Epicuri ſomnium 7
Atropos 79
Atthis 5
Auaritia epiſcopi Georgij 441
Auaritia obijcitur epiſcopo 437
Auaritia eſt Deus huius ſeculi 333
Audiani hæretici 392
Audiani preces non faciunt cum aliquo, qui in eorũ eccleſia non conuerſatur 399
Audius relegatur ad Scythas 399
Augarus Edeſſenorum princeps 226
Augarus epiſcopus Cyri Euphraſiæ 422
Auguſtus epiſc. Euphrateſiæ 422
Auraan 78
Aurelianus rex 290
Aurelianus & Probus Imperatores Romani 294
Axumitarum lingua 137
Azanitæ diaconi dicti 64
Azarias & Ozias idem 10
Azur ſoror Seth 136

B

BActra 4
Bætonis retractio ſpiritus 142
Balneo Ioannem Euãgeliſtam non eſſe uſum 70
Baptizari pro mortuis 54
Baptizat mulier apud Marcionitas pag. 145
Baptizatus Chriſtus vij Idus Nouẽbris 208
Baptizationes Ebionitarum 59
Baptiſmus 531
Baptiſmus uocatur magna circumciſio 9
Baptiſmus, maior circumciſio 53
Baptiſmus datur ęgroto nemini præſente 60
Baptiſmi forma Marci & ſodalium eius 121
Baptiſmum archontici execrãtur 138
Baptiſma non eſt imago Dei 394
Baptiſmi tres apud Marcionitas 144
poſt Baptiſma Nouatiani ſecundam non ducunt uxorem 235
Baptiſmata non eſſe duo 237
Bara 78
Baraciban 15
Barbam ſecantes Latinos uidetur taxare 516
Barbariſmus 3.8
Barbelo quid 36.204
Barbelitæ 40
Barcabbas propheta 39
Bardeſianus 226
Bardeſianiſtæ 226
Barthenos uxor Noe 39
Bar Iona 535
Barnabas filius conſolationis 7
Barochius epiſcopus Arabiæ 422
Baſanitis regio 59
Baſilides hæreticus 29
Baſilidianorum hæreſis 32
Baſilius Galata 404
Baſilius epiſcopus 415
Baſilius Ancyranus 400
Baſilius ſemiarianus 408
Baſilius epiſcopus Cauneorum Lydiæ 422
Baſus Tylius 2
Batanæa regio 59
Batos 621
Bazas epiſcopus 308
Belim 78
Benedictiones duas accepiſſe Rubim 12
Beniamin epiſcopus Hieroſoly. 308
Beon ſerpens 199
Bethula 16
Bibliotheca Ptolemæi Philadelphi (615
Bizantium Conſtantinopolis 220
Bleuſius Arianus 437
Bonæ appellantur etiã creaturæ 377
Bona operari circa hominem 17
Bonum & iuſtum, idem 145
Borboriani 40
Boſphorus ciuitas 5
Boui os obligare 168
Briareum uocant Egæonem 124
Bupreſtes 134
Bucalis Eccleſia 347.351
Bucua 78
Budda 299
Buticum urbs 525

C

CAbarbaricha ciuitas 138
Cabba 39
Cabus 612
Cadaueris appellatio 145
Caddiani 40
Cæſaria 351
Cain quid 136
Cain laudatus 131
Cain filius diaboli 13
Cain Iudæ pater 133
Caini hæretici 131
Calceamentorum ſolutio 584
Calceamentis nõ fuiſſe indutum Iacobum 503

Callaina lana 217
Calligraphi 343
Callinicus in Peluſſo epiſcopus 348
Calliſthenes naturas herbarum deſcripſit 2
Campſarij 218
Campſaces 623
Campidis dictum de Api uitulo 585
Cana, adeptam ſignificat 214
Canani 362
Candelabrum uas quoddam myſteriorum 349
Canis umbram ſequens 142
de Cane & hæreticis, ſimile 142
Canes muti, Iudæi 498
Canum rabiei ratio 498
Cantharus 134
Capito epiſcopus 308
in Carcere diſſidiū epiſcoporū 346
Carcharias uiperam ſibilo prouocat pag. 108
Cardyenſium terra 3
Caro et ſanguis regnū Dei non poſſidebunt, quomodo intellig. 341
Caro ſemper in tota Scriptura reprobatur 491
Caro in ſpiritum tranſmutata 340
Carnis appellatio de operibus carnis 491
Carnis humanæ eſus 41
abſq; Carne nemo 317
à Carnibus abſtinent Ebionitæ 66
Carnibus ueſci Nazaræi nephas putabant 18
Carpocras hæreticus 48
Carpocratitarum hæreſis 48
Carpones 351
Caſchara Meſopotamiæ fluuius 301
Caſeum habere in myſterijs 198
Caſſianus epiſcopus 308
Caſtitatis tempus determinatum 15
Cathari 235
Catharorum appellatio 237
Caulaucauch 36
Celſus ex Euangeliſtis offenſus 203
Cenchritis ſerpens 341
Centimanus fabuloſus 124
Centurio in Euangelio 91
Ceraſtæ ſerpentis natura 35
Ceraſtes unicornis 436
Cerdon 142
Cerebrum expuere 82
Cerinthus hæreticus 52
Cerinthus ſæpe Apoſtolis Hieroſolymis reſtitit 54
Cerinthus tempore Petri apoſtoli uixit 52
Cephalenia 100
Ceſet 16
Ceſten 78
Chalamia 4
Chamæleon 518
Cham filij 590
Cham quare in arcā intromiſſus 135
Chanaan filij 339
Chananæos Deus legis cur circumuenerit 589
Chariſius epiſcopus Azoti 422
Chartæ nouæ magnæ fruſtum 74
Cherbon 138
Chœnix 622.624
Chondrites 623
Choreb Baal 16
Choreb Ochmod 16
Choreb Ocmol 16
Choreb Sabeth 16
Chriſtus quinto Ianuarij natus 212
Chriſtus anno Auguſti 42. natus 22.210.204.563.
Chriſtus quando baptizatus 212
Chriſtus quo anno inceperit prædicare 22
Chriſtus apparet in ſomnis Ioſepho cuidam 62
Chriſtus, magnum ſabbatum 75
Chriſtus quare filius Dei dictus ab Ebionitis 67
Chriſtus quo anno aductus ſui paſſus 211
Chriſtus quare à Iuda traditus ſecundum Cainos 132
Chriſtus maledictio factus 483
Chriſtus petra 169
Chriſtus omnia implet per ænigmata 96
Chriſtus uere corpus de Maria habuit 22
Chriſtus leo dicitur 502
Chriſtus cur patrem rogat, ut det uitam diſcipulis 363
an Chriſtus ex quatuor elementis ſuum corpus acceperit 180
Chriſtus peccati exors 575
Chriſtus 14. Calend. April. paſſus eſt pag. 199
Chriſtus qualis paſſus ſit 90
Chriſti ſacerdotium 224
Chriſti corpus impollutum 485
Chriſti deitas minime indigens 486
de Chriſti incarnatione uarij errores pag. 60
Chriſti ætas anni xxxij. dies lxxiiij. pag. 213
Chriſti natiuitatis dies qui fuerit 214
Chriſti nominis numerus 115
Chriſti appellationes uariæ 365.493 557
Chriſti menſura apud Elxai 19
Chriſti debilitas quæ 378
Chriſti delineatio 572
Chriſti regnum ubi ſit 56
Chriſti & Spiritus ſancti menſura apud Elxai 67
Chriſti & Spiritus ſancti mēſura 219
Chriſti ætas 208
Chriſti in nos beneficia 566
Chriſti actiones & cogitationes honeſtæ 490
Chriſti duo Valentino 85
Chriſtum carnem ex Maria accepiſſe 488
Chriſtum Syriaca lingua in cruce uſum 382
Chriſtum ad inferna deſcendiſſe 381
Chriſtum nō eſſe nudum hominem pag. 68.220
Chriſtum nudum hominem putant Ebionitæ 66
Chriſtū clauſis foribus ingreſſum 23
Chriſtū eſſe paſſum quidā negant 35
Chriſtum ex Ioſeph eſſe dicūt Ebionitæ 59
Chriſtum Cerdon negat genitum ex Maria 142
Chriſtū ex Ioſeph eſſe generatū 48
Chriſtum carnem non ſuſcepiſſe 43
apud Chriſtum eſſe 430
de Chriſto & Spiritu ſancto loci Scripturæ concordes 430
de Chriſto nugæ hæreticorum 120
de Chriſto uenturo propheticæ uoces 9
in Chriſto affectus humani 550
à Chriſto quidam nihil ſe differre dicunt 49
Chriſtianorum una appellatio 173
Chryſippus Solenſis nepharias leges ſcripſit 524
Chryſorhoë fluuius 299
Chuthæi 10
Chus ſuſcipit Aethiopiam 5
Cibus qui perit, quis 514
Cibyres fons 214
Circuitiones Petri, liber à Clemente ſcriptus 66
Circumciſio & ſabbatum ſe mutuò deſtruebant 76
Circumciſionis uetus inſtitutum 8
Circumciſionis Chriſti cauſæ 72
Circumciſus Chriſtus in ſpelunca 22
Citium Cypriorum inſula 71
Ciuitas ſancta quæ 440
Claudius medicus & ſophiſta 305
Claus Dauid 253
Cleanthis dogma 524 (ſis 110
Clemēs Alexādrinus uel Athenien-
Clemens confutauit Valentinianorum errorem 97
Clemens contemporaneus Petri 50
Clementis epiſtolæ encyclicæ 66
Cleobius & Cleobulus 202
Cleobulus ſophiſta 303
Clerici facti à defunctis primis uxoribus 61
Clericorum gradus quinq; 407
Clotho 79
Cocaba uel chochaba 58.59
Cochaba 138
Codda 40
de Cœco & hæreticis, ſimile 476
Cœcitas ex diabolo 436
Cœli ſeptem, ſeptem uocales enunciant 114
Cœlorum multitudo 43
Cœlos multos confinxerunt Baſilidiani 32
Cœnæ Dominicæ uerborum expoſitio 562
Coeſſentialis quid 297.426
Coeſſentialitatis uocabulum 385
Coeſſentialis uox reijcitur 421
Cogitationum & actionum ratio in nobis quæ ſit 280
Cogitationum duo in nobis genera 282
Cognitio non in omnibus 548
Cognitio filij unica 545
Cognitionis uocabulum 544
Columba cur laudata 130
Columba unica 526
Columba Eccleſia catholica 124
Colorbaſus hæreticus 122
Colorbaſianorum dogmata 122.123
Collathon 624
Colluthus presbyter 351
Collyridiani 508

Comas muliebres enutrire 516
Comitum dignitas 60
Communiones 530
Conceptionis Verbi Dei in Maria ſimilitudines 429
Concupiſcentiam diabolus operatur 279
Congiarium 624
Congius 623
Conops presbyter 535
Conſtantiæi 212
Conſtātini epiſtola contra Ariū 354
Conſtantini dictū ad Ariū 347.354
Conſtantini maxima facinora duo pag. 396
Conſtantinus Arianos defendit 355
Conſtantij regis mandatum de articulis fidei 421
Conſuetudines Samaritarum 12
Continentia 530
Continentiam improbant Ebionitæ 59
Cor pro mente 573
Cor in Deo figuratè 375
Corinthianorum hæreſes 52
Corpus uinculum dici, ſed non eſſe 271.272
Corpus mortis quod dixerit Paulus pag. 282
Corpus idem quod cecidit, reſurgere 579
Corpus ſpirituale reſurrecturum 81
Corpus Chriſti quale reſurrexerit
Corpus eſt fluuius 256 (268
Corpus non eſt imago Dei 194
Corporis & carnis uocum ſignificatio quæ ſit 278
Corporis appellatio 574
Corporis animalis & ſpiritualis ratio 284
Corporis impedimentum 270
de Corpore Chriſti cauillum 485
Corpora pro hominibus ſeruis 563
Corritide 525
Corrūpere ſe proprijs manibus 43
de Coruo prouerbium 309
Corus menſura 620
Cotyla 623
Cranij ſiue Caluariæ appellationis ratio 180
Crapulæ uitium 189
Crates à Thebis Bœoticis 523
Crateuas herbarius 2
Creauit & genuit uocum uſus cur receptus 425
Creans ſpiritum, quomodo intelligendum 537
Creationis rerum ſtolida ratio 118
Creatum unumquodque manere in propria ſui habitus figura 266
Creatura quomodo dicatur filius Dei ab hæreticis 415
Creaturæ nomen in omnibus creatis eſt ſeruum 473
Creaturarum perpetuitas 265
Creaturam non adorari 366
Creaturæ Dei perfectæ 456
Critolaus Phaſelita 524
Crucis ſignaculum 63.64
Cubiatha 78
Cubricus 299
Cudæi 10
Cultianus præſes Thebaidis 346
Cyathus 623
Cydnus fluuius 64
Cypros 624
Cyrillus epiſcopus 309
Cyrillus Hieroſolymitanus 420
Cyrion epiſcopus Doliches 422

D

DAden 43
Dadli 16
Dalmaticę 15
Dauid ſubſannatur ab Ebionitis 67
Dauid primus ex tribu Iuda regnauit 7
Decimationis typus 9
Decorem induit, quomodo ſit accipiendum 382
Decius rex Romanus 250
Defunctorum ratio 531
circa Defunctos Græcorū ritus 578
Deggim 16
Democrit⁹ Damaſippi Abderita 523
Denarius numerus in Scripturis 119
Dentiū ſtridor, quō accipiendus 257
Deus omnia in omnibus 387
Deus unus, & unus Dominus, quomodo accipiendum 226
Deus excitauit Chriſtum ex mortuis
Deus liber ab omni cauſa 470 (378
Deus uiſus ab hominibus 395
Deus in carnem non uenit 373
Deus expers effectus 133
Deus intra paſſiones nō continetur
Deus unus bonus eſt 377 (459
Deus & Deus uerus 536
Deus huius ſeculi 332
Dei omnipotentia 564
Dei dicta uera eſſe, etiamſi nos non intelligamus 393
Deo templa non eſſe ædificanda 524
Deum nemo unquam uidit 395
Deum in multitudinē Deorum Stoici diuidunt 6
Deum eſſe mentem 524
de Deo & patre, ſimile 507
Deos duos ponunt Cerdoniani 142
de Dijs apud Grçcos myſteria, quando initium acceperint 5
Deitas Chriſti à paſſione aliena 466
Deitas paſſionis exors 580
Deitatem non ſuſcipere ætatem 574
Dexariche 78
Dextra & ſiniſtra quæ Valentino 88
Dextri ac ſiniſtri ratio 99
Dextram porrigendi cauſa 511
Diabolus an ſit factus 259
Diabolus dominus mundi 88
Diabolus rebellans naturæ humanę pag. 297
Diabolus malus non eſt creatus 328
Diabolus lucifer ſtella 260
Diabolus peccatum appellatur 279
Diabolus per mendaciū decipit Euā
Diabolus in ſerpēte locutus 127.(133
Diabolus eſt ipſe Iudas 132
Diabolus filius Sabaoth 140
Diabolus cur Dominum tentare potuit 162
Diaboli inſidiæ poſt Chriſti aduentum 137
Diaconi in Eccleſia quale miniſterium olim 510
Diaconiſſæ 530
Diaconiſſarū officiū in Eccleſia 509
Diagoras Herculem excuſſit 585
Dialectici mundi 384
Dichryſon 624
Dictamni appellatio 200
Didrachmon 623
Digamiæ ratio 236
Dignitatis Deus nihil aſſumit 458
Dimœritæ hæretici 479
Dimœritarum appellatio 497
Diodoris pagus 304
Diodotus herbarum ſcriptor 2
Diogenes Smyrnæus 523
Diogenes poëta 105
Diogenis Cynici dogma 523
Diogenis Babylonij dogma 524
Dionyſij Eccleſia 351
Dioſcorides materiarius 2
Dipſadis ſerpentis natura 122
Diſcipuli Domini 509
Diſcipuli Chriſti in Pella habitarunt
Diſputationum publicarū quis (58 fuerit modus 401
Diuinationes Marcoſiorum 118
Diuitiæ cœleſtes 515
Dius epiſcopus 308
Dizyæ eccleſia 351
Doctrinæ malæ inuentor 4
Dogmatiſtæ an coinquinent 12
Dolichianus epiſcopus 308
Donatiani 240
Dormire in eodem loco uiros & mulieres 514
Dormiendi imago 268
Doſithei 11
Doſithei hiſtoria 14
Doſitheorum dogmata 14
Drachma 623
Draco oſtracites 232
Draconis audacia 142
Drax 623
Druggus quid 197
Dryinas ſerpens 298
Duodenarius numerus in Scripturis
Durius equus 27 (119

E

EBionæi 20
Ebion & Ebionitæ 59
Ebion Hebræis inops 66
Ebion in balneo perit 70
Ebrietas Noë 249
de Ebrioſo & hæretico, ſimile 39
Eccleſia catholica, principiū omniū 3
Eccleſia per uniuerſum orbem diſperſa 95
Eccleſia catholica 347
Eccleſia naui ſimilis 242
Eccleſia martyrum 347
Eccleſiæ character 532
Eccleſiæ Dei dona 190
Eccleſiæ corruptus ſtatus 349.350
Eccleſiæ Dei adhærendum 496
Eccleſiarum diſſidium 397
Eccleſiarum prçſides uictum quibus ſuppeditare debeant 437
in Eccleſia prohibita 531
in Eccleſia dignitatum ratio 26
ab Eccleſia aliquādo pij ſe ſeparant ob uicia ſacerdotum 392
Eccleſiæ in Iudæorum urbibus à Ioſepho extructæ 64

Eccleſiæ in Alexandria multæ 351
Eccleſiaſtica adminiſtratio uni delegata 346
Editio ſexta 619
Edom ciuitas 5
Egæonem uocant Briareum 124
El 140
Electus ex multis milibus, de quo dicatur 559
Eleemoſyna 531
Elementa quinque apud Manichæum 311
Eleuſius Cyzicus 420
Eli 140
Elilæus 43
Elion 140
Eliſſæus epiſc. Diocletianopolis 422
Ellel patriarcha Iudæorum 60
Eloæus 43
Eloim 140
Elops ſerpens 248
Elud 137
Elxai pſeudopropheta 18
Elxæus pſeudopropheta 60. 219
Emacæſemes 16
Emmadem 5
Empedocles Aletonis Agrigentinus 523
Emphiboche 78
Emptio & precium noſtri 337
Encratitæ 184. 186
Encrides pro acrides à Iudæis ſuppoſitum 65
Enoch filius Iared 2
Enoch mortem non uidit 12
Enoch tranſlatio 284
Enoch reſurrectionis exemplũ 583
Epactarum ratio 399
ad Epheſios epiſtola Pauli corrupta 150
Epicterus epiſc. Corinthiorum 480
Epicuri doctrina 5. 524
Epicuri error de prouidentia 7
Epicureorum uarij errores 7
Epiphanes hæreticus 99
Epiphanes Carpocratis hæretici filius 100
Epiphanis ſectatores 36
Epiphaon 79
Epiphanij pauimenti compoſitio cõtra Marcionem 147
Epiphanij ſæculum 1. 191. 564
Epiphanij ſermo Ancoratus 428
Epiphanij liber de fide 362
Epiphanio inſidiatæ ſunt Gnoſticæ mulieres 47
Epiſcopus ab ęgroto auri pondus accepit 61
Epiſcopus an differat à presbytero. 437. 438
Epiſcopi quando conſtituti 438
Epiſcopum ſine diacono eſſe, impoſſibile eſt 438
Epiſcoporum dilectæ, amicæ ac concubinæ 248
Epiſcoporum Hieroſolymorum ordo 308
Epiſcopos duos Alexandria nunquam habuit 348
Epiſcopatus defertur Athanaſio 355
Epiphanis Muſęum 100
Epiſtolæ encyclicę Alexandri 252
Epiſtolæ Pauli à Marcione corruptæ 151
Epithetorum nominum ratio 499
Eraclas 223
Erat aliquando, quando non erat, Arianorum dictum 560
Error ad fraudem promptus 19
Eſaiæ aſcenſorius liber 343
Eſauth 38
Eſdras inſtruit Samaritanos 11
Eslem 78
Eſſeni 11. 13. 14
Eſſentiæ uocabulum 385. 415
Eſſumen 78
Eſcha quid 520
Eſus carnium 69
Eſus poſt reſurrectionem 316
Eua mulier 525
Eua ex coſta Adæ ædificata, non formata 505
Eua laudata 198
Eua quomodo ſaluabitur 185
Euæ ſemẽ quomodo accipiendũ 505
Euagrius epiſcopus Mitylenes inſularum 422
Euangelium Apoſtolorum 147
Euangelium Ioannis multis calumnijs impetitum 209
Euangeliũ ſecundũ Hebræos 184
Euangelium perfectionis & Euæ 37
Euangelium Philippi confictũ 44
Euangelium Ioannis Hebraicũ 61
Euangelij & legis differentia 9
Euangelij Ioannis ratio 94
Euangeliorũ quatuor ſummæ 559
Euangelicæ hiſtoriæ conſequẽtia & ordo 207
Euangeliſtarum conſonantia 201
Eubulius ſcriptor 283
Euclees ab Aeſculapio reſuſcitatus 577
Eudæmon Comicus 585
Eudoxius epiſcopus 422
Eunomius rebaptizauit ſuos 476
Eunuchi triplices 233
Eunuchorum appellatio unde 234
Eunuchorum ſecta 233
Euphemitæ 513
Europs 4
Euſebius epiſcopus Seleuciæ Syriæ. 422
Euſebius epiſc. Sebaſtę Paleſtinę 422
Euſebius Fregellę epiſcopus exul 61
Euſebij Nicomediæ Epiſcopi fraus & malus animus 349
Euſtathius epiſc. Pinarorum & Sidymorum 422
Euſtathius Sebaſtæus 437. 420
Euſtathius epiſcop. Epiphanię 422
Euſtathius epiſc. 415
Euſtathius Arianus 437
Eutactus Armenus 138
Eutyches notarius Baſilij 401
Eutyches epiſc. 415
Eutychius epiſc. 415
Eutychianus epiſc. Patarorum Lyciæ 422
Eutychius epiſc. Eleutheropolis 420
Euzotus Antiochenus 420
Exepaphos 79
Exereſius epiſc. Geraſorum 422
Exorciſtæ 530
Extaſis quid 192
Extremitates æqualitates, prouerbium 308

F

FAciamus uox, nõ unius numeri ſignificatiua 591
Fatum, ſiue generationem aut natiuitatem non eſſe 16
De Fato Stoicorum error 6
De Febrienti & hæretico ſimile 343
Fecit uox dignitatis 367
Felix Conſtantinus Imperator 60
Feneſtræ mortis 13
Fermentum pro malitia 104
De Ficu & homine ſimile 262
Fides Acacij 421
Fides Baſilij & Georgij ſemiarianorum 409
Fides uera quæ ſit 95
Fides Synodi Seleuciæ 421
Fides Seleucia damnata 427
Fides uerba præcedat 425
Fides non ex ſyllogiſtica hominum opinione conſiſtit 461
Fidei catholicæ enumeratio 592
Fidei confeſſio Epiphanij 526. 527
Fidei confeſſio Pauli epiſcopi 488
Fidei ſigillum 417
Fidei in Seleucia editę exemplũ 420
Fidei ueræ confeſſio 122
Fidei confeſſionis exemplum 407
Fidem Ariani ſimulant 420
in Fide minus eruditi qui dicantur 96
Filius dilectionis 559
Filius non poteſt facere quicquam à ſeipſo 388
Filius Dei non eſt creatura 445
Filij gloriam imminuentes 549
Filij hominis appellatio 232
Filij appellationis ratio 357
Filij Dei multi 410
Filij unigeniti & Spiritus ſancti notiones ex Moſe 13
Filij nomina 570
Filium Patrem dixit Sabellius 358
Fleuiſſe Ieſum, ex Luca ab orthodoxis exemptum fuit, at hodie habetur 550
Flora fœmina 102
Fœminarum multiplicem coitũ permiſere quidam 36
Neq; Foris, neq; intus, prouerb. 112
Formoſa uxor Seth 136
Formoſa uirtus quædam 136
Fortunæ mixtura 512
Fratres Domini qui 500
Fraus quando incepta fieri in mundo 2
Fumum fugientes in ignem incidũt, prouerb. 348
Funiculum ex arena nectere 91
Furtum Iudęorũ in Aegypto 588
Furta probat Theodorus 523

G

IN Gadara aquæ calidę 62
Gadi 16
Gaius epiſc. Hieroſolymitanus 308
Garizin mons 12
Gaſphenorum lingua 137
Gaza Hebræis quid 61

Gazareni 525
Gazophylacia Iudæorum in Tiberiade 60
Gebal mons 12
Geminorum duorũ conſulatus 212
Generationum ab Adam ad Chriſtũ catalogus 529
Geneſeon calculi uariant in exemplaribus 225
γεννητὸς & γενητὸς differunt 254
Genuit & creauit uocum uſus 425
Geniti appellatio reprobata 418
Genitum æquiuocum pro genito & facto 450
Gentium omnium uariæ religiones & hæreſes 524
Geon fluuius 299
Georgius epiſc. Alexandriæ 422
Georgius Laodicenſis 404
Georgius Alexandrinus 426 occiditur 350. 440
Georgius Semiarianus 408
Gephar 137
Germanion Epiſc. 308
Germanus epiſc. Petrorum 422
Gittharum ciuitas in Samaria 26
Gloriæ cupidos multa audere 14
Gnoſtici 36
Gnoſticorum hæreſis 38. 39
Gnoſticorum libri 42
Golme 74
Gomon 623
Gomor 621
Gordius epiſc. 308
Gorpiæus menſis 14
Gortheni 11
Gorthenorum hæreſis 14
Gradus Clericorum quinq; 407
Graianus epiſc. 308
Granum frumenti quod ſit appellatum 286
Græca nomina apud Hebræos in aſtronomia recepta 16
Grȩcarũ literarũ inuẽtionis ratio 116
Græciſmus 4
Græciſmus quando cœperit 8
Græci poëtæ, omnium hæreſium occaſio 46
Græcorum dij 586
Gymnaſius epiſc. 415
Gypen uocant Briareum 124

H

AD Hebrȩos epiſtola an Pauli ſit 366
Habitatio hominum prima poſt diluuium 3
Habituũ & uoluntatum ratio 463
Hæmorrhus ſerpens 197
Hæreſis quando cœperit 4
Hæreſes ſeipſas polluunt 576
Hæreſes quot 541
Hæreſes & ſectȩ innumerabiles ſunt 606
Hæreſes ſeptem apud Iudæos ante Chriſti in carnem aduentum 14
Hæretici quibus remedijs fugãdi 200
Hæreticorum imago 239
De Hæreticis & igne ſimile 57
Harpocratem quidam nutriunt inſtar nutricum 525
Hegeſias Cyrenæus 523
Helceſæi 219
Helena Simonis Magi 26
Helena Homeri 27
Helias reſurrectionis exemplũ 583
Heliæ genus 223
Heliæ aſſumptio impedita 45
Heliæ raptus 284
Heliam fuiſſe uirginem 234. 583
Heliodorus epiſc. Sozuſæ pentapolis 422
Heliopolitidarum orgia 525
Heorticus epiſc. 415
Heracleon 142
Heracleon hæreticus 124
Heracleonitarũ dogmata 124. 125
Heraclides Tarentinus 2
Heraclitus Bleſonis Epheſius 573
Heracliti dictum de idolis 585
Hercules ligneus à Diagora exuſtus 585
Hermeas Manichæus 304
Hemerobaptiſtarũ ſtulta ablutio 17
Hermon epiſcopus 308
Heri ac nudiuſtertius, prouerb. 116
Herodes pro Chriſto habitus 21
Herodes Idumæus uel Aſcalonita 21
Herodes Antipatri filius 21
Herodianorum hæreſis 21
Heſiodi triginta ſæcula 78
Heſiodi Theogonia 78
Heua ſerpens 525
Hexapla 251
Hexapla & octapla cur dicta 619
Hierantæ 576
Hierachitæ 342
Hierax 342
Hieracis hæreſis 224
Hierocles Alexandriæ præſes 346
Hierophantæ 525
Hieroſolyma deuaſtata à Tito Cæſare 20
Hilarionus epiſc. 309
Hippolytus ſcripſit contra Valentinianos 97
Hercus Mendeſius 525
Holce 623
Homeri patria ambigua 154
Homericorũ uerſuum cento ad oſtẽtationem conſutus 95
Homo ad imaginẽ Dei creatus 392
Homo materialis & animalis 89
Homo quid 574
Homo, non homo Chriſtus 413
Homo primus 320
Homo quare creatus 259
Homo opificium Dei ornatiſſimum 263
Homo ſeminaliter dominium habet producendorum germinũ 456
Homo ſecundus à cœlo 401
Homo ſpiritalis 89
Hominis præſtantia 258
Hominis appellatio 123
Hominis formatio ſtolidè expenſa 119
Hominis formatio delira 128
Hominis dimidia pars Dei, dimidia diaboli 183
Hominem non ex hac arida terra factum 89
Homines, edulium principum 336
Homines duos ab initio eſſe formatos 30
Homines pro dijs culti 507
Homines eſſe edendos dicit Chryſippus 524
Hominum genera tria 91
Hominum ordines tres apud Valentinos 81
Homouſios 537
Hoſpitalitas 531
Humeriferi fabula 309
Hydria 624
Hydri ſerpentis natura 38
Hyginus epiſcopus Romanus nonus à Petro & Paulo 142
Hymenæus epiſc. 308
Hymnus trium puerorum 546
Hymni 531
Hypatius 532
Hypatianus epiſcopus 422
Hyperion 79
Hyperechius epiſco. 415
Hyphe 622
Hypocauſta Adamianorum 218
Hyſtera creator cœli ac terræ 131

I

IA 140
Iabe 140
Iacob quare frater Domini 499
Iacob quare curam ſuorum oſſium habuerit 12
Iacobus epiſcopus Hieroſoly. 308
Iacobus frater Domini uirgo 59
Iacobus Apoſtolus epiſcopus 56
Iacobus Naziræus factus 56
Iacobi fratris Domini ſanctitas 502
Iacobi martyrium 503
Iacobum Apoſtolorum uirginem fuiſſe 234
Ialdabaoth 36. 43. 128. 183
Ianitores 530
Iao 43
Iao nominis ratio 86
Iapheth filij 590
Identitatis ac ſimilitudinis ratio expreſſa 417
Idololatria quando cœperit 4
Iechonias & Zelus idem 10
Ieiunare bis in ſabbato 16
Ieiunium unius diei 14
Ieiunium quarta & proſabbato decretum, ſeruandum eſſe 439
Ieiunium ordinatum an ſit ſeruandum 438
Ieiunium magnum & paruum 75
Ieiunium quorundã monachorũ 57
Ieiuniũ aliquid animæ confert 104
Ieiunia ſtatuta 530
Ieiunium ſabbati cur fiat 144
Iephthæ filia deificata 223
Ierecœalbana 16
Ieſſæi 55
Ieſus quid Hebræis ſit 56
Ieſus nominis numerus 115
Ieſus Naue inter prophetas numeratur 338
Ieſus nomen inſigne 113
Ieſus Nazaræus appellatus 58
Iexeus pſeudopropheta 18
Iezan 4
Ignis reprobatus 19
Ignis non accipit corruptibilem materiam propter incantationẽ 64
De Igne & hæreticis ſimile 57

Ignorantia multos excæcat 338
Ignorantiæ malum 128
Imago Dei 392
Imago Ieſu 51
Imago Dei nõ perdita ab Adam 393
Imaginis ratio 424
Secundum Imaginem quomodo accipiendum 561
De Imagine regis & hæreticis ſimile 91
Imagines damnantur 510
Immodicũ omne ubiq; moleſtũ 189
Imperitia nihil peius 338
Impudentia frontem perfricuit 202
In magnum & ſanctum 623
Inachus fluuius 5
Incantatio quando cœperit 2
Incantationis uanitas 62
Incantamenta Iudæorum 64
Indorũm mercimonia 299
de Infantibus & hæreticis ſimile 365
In Inferno patres detẽtos propter errores 186
Inferni deſcẽſus Chriſti propter Cain, &cæ. 144
Ingeniti nomen non eſſe in Scriptura 385. 454
Ingeniti ac geniti uoces, cur excogitatæ 416
Iniuſtitia, quãdo primum cœperit 2
Ingeniti appellatio reprobata 418
Inſidiæ hominum pijs in bonum cedunt 8
Interpretes ſeptuaginta quomodo uixerunt 612
Interpretes ſacræ Scripturæ 615
Interrogatio Deo obijcitur falſò pro ignorantia 587
Inuidia ſemper magnis ſucceſſibus aduerſatur 479
Io 5
Ioannes Baptiſta non arundo 41
Ioannes cur uox fuerit 368
Ioannes filius tonitrui 412
Ioannes epiſcopus 348
Ioannes epiſcopus Hieroſoly. 308
Ioannis Euangelium, Cerinthi eſſe putatum eſt 200
Ioannis Euangelij ratio 205
Ioannis Euangelium Hebraice trãſlatum 60
Ioannẽ Apoſtolũ uirginẽ fuiſſe 234
Iobelæi 136
Iobis locus explicatus de reſurrectione 583
Iacobus primus filius Ioſeph 56
Ioẽ 5
Iolaus Bithynus 2
Iones unde 137
Ioſeph anni 500
Ioſephus Comes ex Iudæo Chriſtianus fit 60
Ioſeph filij quatuor & filię duę 500
Ioſeph qui uir fuerit 205
Ioſeph, nõ pater Chriſti, ſed loco patris 37
Ioſeph ante Chriſtum mortuũ 501
Ioſephus quidam eccleſiam Chriſti condidit 60
Ioſeph hiſtoria tota 499
Ioſeph filij ex alia uxore 54
Ioſeph filij & filiæ 563
Ioſeph reſurrectionis ſpeciem oſtendit 12
Ioſeph cur Virginem ſibi traditã habuit 499
Ioſis epiſc. 308
Iouinianus beatus 350
Iouis ſcelera 585
Ioues multi ſunt 585
Ira Dei aduerſus peccatores 133
Irenæus Apoſtolorum ſucceſſor 34
Irenæus inter Geltas 82
Irenęus epiſc. Tripolis Phœnices 422
Irenæi laus 97
Irenæi locus transſcriptus 82
Irenæi locus de Marcoſijs 110
Iſaacij 5
Iſaaci laus 4
Iſidorus hæreticus 99
Iſus 5
Iſmaëlitę 5
Iſmaëlitæ circumciduntur 76
Iſraël dignitatis nomen 5
Iſraëlitæ 7. 8
Iſraëlitæ unde appellati 5
Iſraëlitarum ingratitudo 591
Iudaiſmus quãdo initiũ cœperit 4
Iudaiſmi forma poſt Græciſmum 4
Iudæi 8
Iudæi ſecundi 294
Iudæi, filij diaboli cur ſunt dicti 329
Iudæi unde dicti 7
Iudæi filij facti ſunt proditoris Iudæ 140
Iudæorum ignorantia 548
Iudæos ſine Chriſto non iuſtificari 174
Iudas diabolus 329
Iudas quare Chriſtũ tradiderit 133
Iudas laudatus 131
Iudas epiſc. 308
Iudæ pater Cain 133
Iudæ Euangelium 131
Iulianus epiſc. 308
Iulianus Apoſtata 350
Iulianus epiſcopus Hieroſoly. 308
Iulius Romanus epiſcopus 310
Iulius Romanorum epiſcopus 403
Iulius uermis 217
Iulus reptile 477
Iuramentum Dei 55
Iurare quidam nolunt 532
Iuſiurandum in Diuinum cultũ 18
Iuſtificatio triplex 434. 571
Iuſtitiæ ac bonitatis ratio 107
Iuſtinus Samarita genere 184
Iuſtinus martyr & philoſophus 184
Iuſtus epiſcopus Hieroſolym. 308
Iuuencula pro uirgine 74
Iuuencularum innumerarum appellatio 522
Inuocationes in uitæ exitum 125

L

Labdacus propheta 300
Laborare debent pij 515
Laboratores 530
Laborum Euangelij ratio 515
Lacertæ ſolaris natura 219
Lacheſis 79
Lamertade 78
Lanaphechridamphech 78
Laſius mons 585
Lazari ætas ante reſuſcitationem & poſt 316
Lazari hiſtoria 554
Leænæ partus mirabilis 502
Lectorum ordo 530
Leonides filius Origenis 250
Leontius Apocopus 350
Leontius epiſcopus Lydiæ 422
Lethec 621
Leteius epiſc. 415
Leucippus Mileſius 523
Leuis epiſcopus Hieroſoly. 308
Leuitæ Gnoſticorum inter ſeipſos miſcentur 44
Leuitici 36
Lex olim nulla 2
Lex corporalis & ſpiritualis 423
Lex Dei ſancta 279
Lex index tranſgreſſionum 174
Lex & prophetę reſiccatę arbores 335
Lex trifariam diuiſa 103
Lex Dei trifariam diuidetur 103
Lex per Chriſtum impleta 58
Lex iuſto non eſt poſita 334
Legis ac prophetarũ repræhenſio 333
Legis uſus 9
Legis & Euangelij differentia 9
Legis Melanæ ratio 102
Legis lator qui ſit 105
Legem non eſſe trifariã diuiſam 106
Leges tres Paulum aſſerere 282
Legibus an ſapiẽs uiuere debeat 523
Liber pro utero 74
Libri alienigenæ 138
Libri uiginti duo 622
Libri Iudæorum uiginti ſeptem 9
Librorum Diuinorum apud Hebręos ratio 612
Liberius Romanus epiſcopus 437
Libra 623
Licinianum gymnaſium 351
Limniſci nota 614
Linguæ ex dono ſunt Spiritus 171
Linguarum diuiſio 136
Literæ uiginti duæ 612
Literæ propriæ ferè in omnibus gentibus 305
Literæ Cappa poſitus ratio 117
Literarum mira expenſio 117
Literarum Græcarum ratio 113
De Literis mira ſtultitia hæreticorũ 113
Lobon 4
Longinus epiſcopus Aſcalonita 352
Longinus Caſſius conſul 212
Lotiones Ebionitarũ reprobatę 60
Lubar mons 3
Lucas Euãgeliſta à quo cõuerſus 23
Lucas ubi prædicarit 205
Lucæ Euangelium corruptum 148
Lucæ Euangelij ratio 203
Luciani duo 178
Lucianiſtæ 178
Lucius Arianus 350
Luminarium creatio 321
Luminaria eſſe naues 312
Lunæ curſus ratio 398
Lunam animis impleri 322
Luppicianus prætor 513
Lux & lux uera 536
Lux uera & lux citra additionẽ 364
Lybes ſerpens 248
Lydorum lingua 137

M

MAcaris epiſcopus 309
Macedonius Cōſtantinopolita 420
Macrinus epiſcopus in Iamnia 352
Madiam 5
Magiæ ſcholæ 49
Magiæ inuentor 4
Magorum dona unde fuerint 521
Magorum aduentus quando 204
Maguſæi apud Perſas 525
Magnus epiſcopus Themiſorū Phrygiæ 422
Maledictio legis, crux 337
Maledictio Chriſtus factus 146
Maliciei nomina 307
Malum non habere fundamentum pag. 34
Malum Deus non fecit 260
Mali ac boni naturarum cōſideratio 326
Mali conſideratio 307
Mala facientes apud Gelos laudantur 524
Mala, bona eſſe natura 49
Manes captiuus 301
Manes excoriatur 304
Manis appellatio 299
Manis diſcipuli 301
Manem populus lapidibus obruere conatur 304
Manichæus ſub Galieno uixit 620
Manichæi quare ſtrata ſua ſuper harundines faciant 304
Manichæi libri 305
Manichæi dogmatum catalogus 311
Manichæi dogmatum contrarietas 314
Manichæorum doctrina 303.305
Manna quid 199
Marcelli Epiſtola ad Manichæum pag. 302
Marcelli confeſſio fidei 403
Marcelli pietas 301.302
Marcelliani hæretici 402
Marcellina decepta à Carpocratianis 50
Marcioniſtæ 143
Marcion à patre excōmunicatur 143
Marcion filius epiſcopi 143
Marcion Cerdoni ſucceſſit 142
Marcion uirginem corrupit 143
Marcion reſurrectionem carnis negat 144
Marcus hæreticus 110
Marcus epiſc. 308
Marcus in Aegyptiorū regione prædicauit 57
Marcus epiſcopus Arethuſiæ 419
Marci Euangelij ratio 202
Marcoſiorum hæreſis 110
Marcionis ſcripta 147
Maria quomodo honoranda 512
Maria Leæna dicitur 502
Maria palus 57
Maria prophetiſſa 504
Maria uirgo ante & poſt parū 54
Maria uirgo non adoranda 510
Maria pro Deo habita 507
Maria cur Ioanni à Chriſto commēdata 501
Mariæ hiſtoria 510
Mariæ Virginis corpus aſſumptum 166
Mariæ mortis incertitudo 501
Mariam Ioſeph cognouit, quomodo intelligendum 504
Mariam Chriſtum poſt reſurrectionem adoraſſe 467
Mare mortuum 18
Mares 624
Marſianus propheta 141
Marſipus philoſophus 303
Marthana 19.219
Marthys fœmina 19
Martiades propheta 141
Martyriani 513
Martyrum quorundam uicia 394
Martyrum duplicium probationes 275
Maſemon 78
Maſmaroth 439.623
Maſſaliani 513
Mathias Epiſcopus Hieroſolymitanus 308
Matthæi Euangelium Hebraice ſcriptum 60
Matthæi Euangelium apud Iudæos mutilatum 65
Matthæi Euangelium Hebraice ſcriptum 59
Matthæi Euangelio Cerinthus utitur, ſed non toto 53
Matthæi Euangelij ratio 201
Matthæi lectio interpolata 10
Mater uitæ Manis 319
Mater uiuentium 505
Matris Octonarij nomina 88
Materiæ ſignificatio in Scriptura 126
Materiæ ſignificatio 307
Matidius 533
Matrimonium contrahere, & generare, eſſe ex Satana 30
Maximilla prophetiſſa 190
Maximona Hieroſolymita 420
Maximus Epiſcopus Hieroſolymitanus 308
Mazabanus epiſc. 308
Mechenoth 439
Medecoth 623
Mediator Dei & hominum, Ieſus Chriſtus 557
Medicæ materiæ ſcriptores 2
Medimnus 621
Megaralia 524
Melchiſedec quis ſit 222
Melchiſedec, Sem eſſe creditus eſt 224
Melchiſedec pater & mater ac genus 345
Melchiſedec, Spiritus ſanctus habitus 343
Melchiſedec non eſt Spiritus ſanctus 345
Melchiſedec panem & uinum propoſuiſſe Abrahamo 224
Melchiſedeciani 222
Meletius Aegyptius 345
Meletij integritas 426
Meletij concio 423
Meletiani 345.346
Meliſſus Ithagenis 522
Membra hominis ccclxiiij 34
Memnonius epiſcopus 415
Memphis à quo ædificata 5
Memphitidarum orgia 525
Menander hæreticus, diſcipulus Simonis Magi 28
Menandrum imitatus eſt Manichæus 320
Menandrianorum hæreſis 28
Mendacium nullum in fide 160
Mendacium non habere ſubſtantiā 304
Mendidij eccleſia 351
Menophilus Arianus 442
Mens Chriſti quid 494
Mens non eſt ſubſtantia 494
Mens Deus 494
Mens non eſt Spiritus 489
Mens in homine quid operetur 490
Mentis functiones in homine 492
Mentis uſus 491
Mentem Chriſtum habuiſſe 573
Mentem in Chriſto negantes taxari 479
Mentem in Chriſto negantes 489
Mentem Chriſti accepiſſe negantes pag. 573
Menſium appellationes diuerſæ 14
Menſium nomina apud Aegyptios pag. 212
Menſtrui ſanguinis eſus 40
Menſura ſancta 621
Menyx 143
Merexa 78
Merinthiani 54
Merinthus 202
Meropes 623
Meropum appellatio 3
De Meſſe ſimile 239
Meſori menſis 14
Metin filium deuorauit Iupiter 46
Metra 37
Metrapator 88
Metreta 623
Metrodorus Chius 523
Midicoth 439
Miliareſium 624
Millenariorum hæreſis 496
Mina 623
Mineruæ multæ 585
Miſacem ſuſcipere Aegypti ſortē 3
Miſtreni 137
Mithridates Rex herbarum Scriptor 2
Mittens non eſt ſimilis miſſo 375
Mnaſis 621
Mneme 623
Modius iuſtus 621
Molurus ſerpens 248
Momazani 16
Monachatus 530
Monaſterium ab Audio cōſtitutum 399
Monaſteria laborantium ſuis manibus 514
Montaniſtæ 190
Montanus propheta 190
Montani prophetia qualis 192
Mors quid 260
Mors cur inuenta 260
Mortis cauſa ridicula 312
Mortis cauſa 323
Mortis feneſtræ 13
Mortis ſuaſor Hegeſias 523

Morte

Morte uoluntaria Doſitheus obijt 14
Mortuorum ſtulta redemptio 125
Mortuos non eſſe abominabiles 12
Mortuis uiuorum preces non prodeſſe 438.440
Moſoch 137
Moſes poſtquam prophetauit, uxori non amplius coniunctus 504
Moſes, filius Iochabeth & Ambram pag. 287
Moſes ubi pro Deo habeatur 223
Moſis uocatio 439
Moſis corpus à quibus ſepultum 13
Moſis miracula 287
Moſis funus an ab Angelis curatum pag. 288
Moſis uirga reſurrectionis ſpeciem habet 12
Moſis libri à Nazaræis non accepti pag. 18
Moſis libri quinq; quid contineant pagg 11
Maſſynœcorum lingua 137
Mundus quid 331
Mundi conſumptio per ignem 90. 314.325
Mundi diuiſio à Noë in filios ſuos facta 589
Mundi ætas trigeſimo Chriſti anno fuit 5509. annorum 322
Mundi exarſio 265
Mundi exordium 2
Mundum ab Angelis eſſe factum dicunt Menandriani 28
Mulier fortis quæ ſit 584
Mulier Chriſtiana ab incantationibus tuta 62
Mulier, Satanæ opus Seuerianis 183
Mulieres ſine circunciſione ſaluantur 76
Mulieres ne fungantur miniſterijs in Eccleſia publicis 509
Mulieres non ſacrificant 509
Mulieres officia uirorum peragunt apud Seras 524
Mulieres duæ adorantur 219
Mulieres ſapientes duæ 505
Mulieres, epiſcopi & ſacerdotes 198
Mulierum miniſteria in eccleſia 510
Mulierum malicia 512
Muris aranei natura 226
Muſarum inuocatio 1
Muſarum ueluti denſa turba ac populoſa, prouerb. 281
Myagrus ſerpens 244
Myoxi natura 577
Myoxi ex uipera interitus 290
Myſi 525
Myſteria interna 531
Myſteria Græcorum 524
Myſteriorum eccleſiæ ritus 66

N

Nicolaitarum hæreſis 35
Narciſſus epiſcopus Hieroſolymitan. 308
Naſaræorum ſecta 17
Natalis Domini 530
de Natandi arte ſimile 236
Natiuitas Chriſti & crucifixio 500
Natiuitatis geminæ ratio 318
Natiuitatis Chriſti ratio 362
Naturarum in Chriſto ratio 482
de Naufragio ſimile & hęretico 442
de Naui & hæretico ſimile 227
Nazaret ciuitas, nunc eſt uicus 58
Nazitæi Nazoræi & Naſaræi 57
Nazorei uocati Chriſtiani 55
Nazoræorum à Chriſtianis differentia 58
Neapolis ciuitas 223
Nebel uini 623
Nebroth tyrannus 3
Neceſſarij ac uoluntarij ratio 241
Necyophagi 524
Nicander ſcriptor beſtiarum 2
Nicæa Synodus quæſtionem de ſancto Spiritu ignorauit 436
Nicęnæ Synodi 318 epiſcopi. 355. 593
Nicænæ Synodi autoritas 480
Niceratus naturas herbarum deſcripſit 2
Ninus contemporaneus Abrahæ 4
Noë propheta 3
Noë quare ad multos annos ſtruxerit arcum 39
Noë figura Chriſti 75
Noë requiem ſignificat 75
Noëtus anoëtus 229
Noëtus 228. & Noëtiani ibidem
Nomi quid 32
Nomina uaria in Scripturis Patris & Filij & Spiritus ſancti 570
Nomina uaria Patris & Filij & Spiritus ſancti 432
Noria Noë uxor 38
Noria Pyrrha dicta 38
Noſſe Patris & Filij 371
Notio & ſcientia duplex in Scriptura 371
Notio & cognitio Patris gemina pag. 545
Nouatus 235
Nozoræi 20
Nudorum hominum eccleſia 218
Numerius presbyter 535
Numerus integer, redundante relicto compendij gratia 520
Numeris Scripturam conſtare 116
Nummus 623
Nuptiæ 530
Nuptiæ reprobantur ab Hieracitis pag. 342
Nuptiæ ſecundæ non prohibitæ pag. 194
Nuptiæ ſpirituales 121
Nuptiæ uenerandæ 344
Nuptiarum contemptores taxantur pag. 241
Nuptiarum ſecundarum ratio 236
Nuptiarum in eccleſia ratio 194
Nuptias damnant Tatiani 185
Nuptias, diabolicam rem eſſe Encratitæ dicunt 189
Nuptias ſecundas & tertias admittunt Ebionitæ 47
ad Nuptias cogi 19
à Nuptijs ſe continere 14

O

Obeli ratio 612
Obduratos corde Deus ſæpe non ceſſat admonere 63
Oblationes à iuſtè uiuentibus 532
Oblias 499
Obolus 623
Octapla 251
Octaua dies, ab altero Euangeliſta ſexta dicta eſt 389
Octaui Auguſti conſulatus 211
Octonarius numerus 80.119
Oculi acumen in ſenectam uſque pag. 344
Oculo Potamon Epiſcopus orbatur pag. 349
Oculum pro oculo, quomodo intelligendum 107
Odiani hæretici 392
Oeciaci hæretici 591
Offerre auri pondus 61
Orare ad Orientem prohibet Elxai pag. 19
Orare per ſeipſum, & non cum aliquo in totum 526
Orandi modus apud Taſcodrugitas 197
Oratio Elaxai 20
Oratio continua apud Phariſæos 16
Orationes 531
Orcigalea 112
Ordinatos duos faciunt ex Deo Ebionitæ 66
Orech 4
Oren 78
Origenes ſub Decio uixit 619
Origenes ſena milia librorum ſcripſit 283
Origenes taxatur 294
Origenes neruũ ſibi in corpore excidit 251
Origenes Adamantius 250
Origenes dijs gentium thus ſacrificat 250
Origenes coactus ad prælegendum 250
Origenis laus 614
Origenis allegoria de tunicis pelliceis 5.64
Origenis Libri de principijs, erroribus referti 565
Origenis errores 251
Origenis labores in Scripturis ſacris 251
Origenij 248
Opera in futuro ſæculo nulla 239
Opera Dei ſex dierum, uiginti duo pag. 621
Operum uerba gratia facta 269
Operibus nullis Valentinianos ſaluos fieri 89
Ophitæ unde dicti 127
Opificis ignorantia 88
de Opifice & Deo ſimile 263
Orus numen 525
Oſſenorum hæreſis 18
Oſſium ſiccorum ratio apud Ezechielem 256
Oſtracitæ procliuitas 142
Oues rubrica illiniunt Aegyptij 18
Ozias & Azarias, idem 10

P

PAllacarum ratio 520
Palladius 534
Palæſtina 8
de Palo & peccato ſimile 238
Palumbis natura 577
Parmenidis doctrina 522
Pamphilus radicum ſcriptor 2
Panarium aut capſula medica 595
Panerij Rhodij dogma de Deo pag. 524
Pancratius epiſcopus 422
ante Panis eſum oratio Manichæorum 313
Panis cibus eſt, uirtus panis uiuificat pag. 527
Pannoniæ epiſcopi Ariani 349
Panther dictus Iacob 499
Papæ, etiam epiſcopi olim appellati pag. 349
Paphnutius Anachoreta 348
Parabolas Chriſtus ipſe interpretatus eſt 97
Paracletum ſe ipſum putauit Manichæus 327
Paracletus ipſe Dominus eſt 435
Paradiſus ubi ſit 274
Paradiſus Manis 313
Paradiſus non eſt in terra iuxta Origenem 561
Paradiſi uita 218
Paradiſi conſideratio 562
Paradiſum eſſe mundum 323
Paſchæ celebratio apud quartadecimanos 198
Paſcha tria à Domino perfecta ſunt pag. 214
Paſcha an ſit peragendum 438
Paſcha Iudæorum 69
Paſcha eſus quando factus eſt 213
Paſcha duo apud Ioannem 210
Paſcha eſſe peragendum 439
Paſcha quid fuerit 162. 581
Paſchatis habendi ratio 397
Paſſionis Chriſti ſimile 494. ratio 361.466.493.553
Parcus propheta 300
Pancratius epiſcopus Peluſij 422
Paraſiti principum 587
Paſchalis in eccleſia ratio 199
Paſchalis feſtum tranſmutatum 396
Patriarchæ unde 5
Pater Iudæorum diabolus 132
Pater ſolus uerus Deus quomodo accipiendum 364
Pater, quomodo pater 570
Pater Spiritus quomodo filium genuit 558
Pater cum Filio unus eſt Deus 297
Pater filium excommunicat 143
Pater maior me, quomodo accipiendum 374
Patris nomina 570
Patris & Filij nomen ad aliquid eſt pag. 418
Patrem paſſum eſſe dicunt Noëtiani 228
de Patre & Deo ſimile 107
Patres ante filios mortui ſunt 4
Patrophilus Arianus epiſcopus 61
Paulinus epiſcopus 488
Paulinæ dictionis ratio 264
Paulus epiſcopus Emiſes 422
Paulus locus quoſdã Scripturæ mutauit 412
Paulus an uirgo fuerit 234
Paulus contra Ebionẽ defenſus 70
Paulus Samoſatenus 294
Paulum accuſant Ebionitæ 66
Pauperes natura, & pauperes ſpiritu 338
Peccare noſtrum 158
Peccatum nunc radicitus non tollitur 262
Peccati radix nulla 126
Peccati cognitio ex lege 279
Peccati ſui uniuſquiſque homo cauſa 320
Peccati & mali origo 166
Peccata nobis adhærere poſt aquam purificationis 262
Peccatorum nulla ratio apud Aëtium 443
Peccatorum diuerſitas 314
iuxta Pedem loqui 231
Peleus ſacerdos 346
Pellam habitant Chriſtiani 59
Pellicearum tunicarum ratio 271
Pelliceæ tunicæ expenſæ 283
Pellices Salomonis quid ſignificent pag. 124
Pemphredon 143
Pentecoſte 530
Pepuza ciuitas 196
Pepuziani 197
Perditionis ſignificatio 265
Peræa regio 219
Peripateticorum errores 7
περιστερὰ uox ſupputatur ex numero literarum 114
Periuria admittit Theodorus 523
Perſarum mos in pœnis ſumendis pag. 301
Perſecutio ab Arianis 427
Perſecutionis fons 64
Perſecutio crudelis in Chriſtianos pag. 351
Perſæi dogma 524
Peſtis unde 312
Petronius Niger 2
Petrus Epiſcopus Heppi Paleſtinæ pag. 422
Petrus Alexandriæ Archiepiſcopus pag. 346
Petrus anachoreta 138
Petri fides 238
Petri principatus & præſtantia 539
Petri & Pauli obitus XII. Neronis anno 50
Petrum quotidie ſe baptizaſſe 66
Petulantia quando cœperit 2
Phadan 5
Phalangium tetragnathum 124
Phares quid 16
Phares in deſerto 5
Pharia inſula 612
Phariſæorum hæreſis 16
Phariſæorum appellatio unde ſit pag. 16
Pheleg quid 520
Phibionitæ 36. 40
Phibionitarum oblationes 42
Phidiæ ſtatuarij factum 259
Philicadus Epiſcopus Auguſtadarũ
Phrygiæ prouinciæ 422
Philiſtiæa 8
Philiſtionis dogma 39
Philippus Epiſcopus Hieroſolymitanus 308
Philippũ Diaconum nõ habuiſſe poteſtatem manus imponendi 26
Philo herbarum naturas deſcripſit pag. 2
Philonis ſcripta 57
Philoſabbatius Iudæus 203
Philiſtion fabulator 309
Philiſtion poëta Comicus 27.105
Philoſophi Græci ex Euangeliſtis offenſi 203
Philoſophorum decantatre hæreſes pag. 6
Phœbus epiſcopus Polychalandę Lydiæ 422
Phœnicis hiſtoria 577
Phœneſia metalla 347
Pholes 624
Phonniani 400
Phylacteriorum ſignificatum 15
Phyſalus ſerpens 199
Phyſali doloſitas 142
Phrygaſtæ 190
Phryges 190
Phrygum genus unde deductum 4
Phrygia combuſta 189
Pierij eccleſiæ 351
Pilati acta 198
Piſæum ſimulachrum 259
Planetarum nomina apud Hebręos pag. 16
Plato contra ſeipſum 7
Platonis de Deo & animabus errores 6. 7.
Platonis doctrina 5
Platonis dogmata 523
Platonis doctrinam multas hæreſes dediſſe 100
Plenitudo quid 337
Pneumatomachi 428
Pœnitentia una ſaltem 235
Pœnitentiæ bonum 237
Pœnitentiæ ratio 346
ob Pœnitentiam inter epiſcopos diſſidium 347
Poëtarum fabulas reſurrectionem adſtruere 577
Põtifex Chriſtus, quomodo dicatur pag. 555
Pontificum Romanorum ſeries 50
Porphyrio 79
Porphyrius ex Euangeliſtis offenſus 203
Pollux epiſcopus prouinciæ ſecundę Lybiæ 422
Populi ſtoliditas cum pſeudoprophetis 219
Porcorum ſubmerſio 316
Poſidonij Apamei dogma 524
Poſſibile omnipotenti Deo 486
Potamon Heraclęs epiſcopus 349
Potamonis libera lingua 349
Poteſtatum cœleſtium ac mundanarũm ratio 139
Praxiphanes Rhodius 524

Præceptorum figuratorum rationes 104
Prædictionum in Scriptura quæ ſit ratio 133
Præputij reſecti curatio 618
Preces Audiani aliorum non admittunt 399
Presbyteri mali ab officio depoſiti pag. 64
Præcepta ſacra 525
Primitiæ Chriſtus quomodo dicatus 580
Primogeniti appellatio 504
Princeps mundi quis 331
Principum crucifixio 321
Principia omnium rerum exigua, tẽpore augeſcunt 438
Principia duo, ſimul eſſe non poſſunt 142
de Principijs Manichæorum ſtultitia 306
Priſcilla prophetiſſa 190
Priſcilliani 197
Priuatiue dictorum ratio 462
Proclianus 534
Prodici dogma 523
Promiſſio Dei intranſmutabilis 55
Prophetæ quomodo Deum uiderunt 396
Prophetas intelligentiæ prophetas eſſe, & non ueritatis 67
Prophetæ futura uelut præterita narrant 511
Prophetæ quomodo habeantur apud Manem 313
Prophetarum ſimilitudo 193
Prophetarum probatio 191
Prophetas omnes & Legem reijcit Mamon 144
Prophetas Deum uidiſſe 394. 395
Prophetas ex bono Deo eſſe, Simon magus negat 27
apud Prophetas omnia in ueritate dicta 193
Prophetiã Ebionitæ reprobant 67
Prophetia, donum uirginitatis 504
Prophetias in noſtram fidem impleri 274
Protagoras Menãdri Abderita Deos eſſe negat 523
Prouerbiorũ loca à Paulo mutata 412
Prouerbiorum liber quomodo intelligitur 359
Prouerbiorũ ac parabolarũ ratio 556
Prunicus quid 25. 36. 128. 129
Pſalmos confingere recentes 343
Pſalterij libri quinq; 613
Pſus 137
Pſus ſuſcipit Aeximaticas partes 3
Ptochotropheum 437
Ptolemæus, floſculus ſcholæ Valentini 82
Ptolemæus epiſcopus Thmueos Aguſtonices 422
Ptolemæi epiſtola ad Iudæos in Hieruſalem 615
Ptolemæi reges quot fuerunt 616
Ptolemaitarum hæreſis 101
Publius epiſcopus 308
Pudicitiæ moderatæ exemplum 588
Pueri compunctio 197
Pueri conceptus 581
Pueros morientes damnunt Hieracitæ 342
Pueros ſaluos fieri 344
Pueritia Chriſti 209
Puluis hæreticorum collectus 219
Pyrrha Deucalionis uxor 39
Pyrrhonij 522
Pyrrhon ab Elide nullũ dogma Philoſophorum probabat 523
Pythagoræ doctrinæ 5
Pythagoræ Samij hæreſis 522
Pythagoræ errores 7
Pythagoricus quaternarius 83
Pyxidis ſignificatio 411

Q

QVadrageſima 531
Quadrãgulum factũ citra reprehenſionẽ manibus ac mente 280
Quadrans 623
Quæſtiones hominum de Deo uanæ 470
Quartadecimani 398
Quaternitatem inducentes 483
Quinarius numerus laſciuorum 81
Quinta æditio 619
Quintilliani 179

R

RAbboni 140
Rabbiaciba 106
Rama, rubeta 290
Rapinæ uocabulum 557
Redemptio mater inuiſibilium 120
Redimere tempus 146
Reginarum appellatio & numerus ſexagenarius 519
Regina quas partes occupauerit 5
Regnum Dei non in ſermone ſyllogiſtico 464
in Regno Dei minor quis 153
Regum Romanorũ ſucceſſio 620
Religioſorum uarietas 531
Reprehendendi mores corrupti 392
Reſurrexiſſe Chriſtum Cerinthus negat 53
Reſurrectio animarum & tranſitus à corporibus in corpora 145
Reſurrectio quomodo ab Origene tractatur 254
Reſurrectio carnis, nõ ſpiritus 344
Reſurrectio, de lapſo & reſurgente dicitur 267
Reſurrectio probatur multis Scripturæ locis 227
Reſurrectio corporum probatur ex libris Moſi 12
Reſurrectio Chriſti qualis 579
Reſurrectionis loci multi in Scriptura 581
Reſurrectionis hiſtoriæ apud Poëtas gentiles 577
Reſurrectionis ratio 576
Reſurrectionis teſtimonia 288. 289
Reſurrectionis imago 257
Reſurrectiõis & mortis exercitiũ 268
Reſurrectionis modi duo 288
Reſurrectionis mortuorum ſignum in libris Moſi 11
Reſurrectionis modus 582
Reſurrectionem carnis Archontici negant 138
de Reſurrectione mortuorum Origenis opinio 578
in Reſurrectione homines erũt ſicut angeli 266
Rhinocorura 339
Rhinocorurorum regio 589
Rhodamuſia regio 112
Rhyacus 79
Romania 299
Romania Ariana hęreſi polluta 351
Romani epiſcopi autoritas 350
Romanorum imperatorum ſucceſſio 564
Romanorum regũ anni imperij 616
ad Romanos epiſtola Pauli corrupta 150
Ruffi & Rubellionis conſulatus pag. 122
Ruſticus præſes Romanus 184

S

SAalina 65. 210
Saba quas partes ſuſceperit 5
Sabaan pater Danielis 223
Sabaoth quid ſit 36. 43. 140
Sabaoth in quo cœlo 43
Sabaoth Deus Iudæorum 140
Sabbatum quid ſignificarit 9
Sabbatum ſecundum primum 215
Sabbatum magnum 340
Sabbati ſolutio ac reſeruatio pro iuſta occaſione 338
Sabbati prophanatio 20
Sabbata uaria 75
Sabellius 244. & Sabelliani ibid.
Sabellij 591
Sabellij error 357. 383
Sabitha 623
Sacerdotum corruptus ſtatus 392
Sacerdotum coniugij ratio 236
Sacerdoti ſecundæ nuptię non conceſſę olim 194
Sacerdotium 530
Sacerdotiorum ratio 223
Saclam 43
Sacrificare uirorum eſt, non mulierum 509
Sacrificiorum ratio 170
Sacrificiorũ ueteris teſtamenti ratio pag. 170
Sacrificium perfectum Ophitarum pag. 129
Saddai 140
Saddaria 78
Sadducæi unde dicti 14
Sadducæorum doctrina 15
Sęcula Valentino excogitata 405
Sæcula triginta Valentini 78
Sagena ueritatis 108
Saites 623
Salem quæ ciuitas 223
Salomon ſubſannatur ab Ebionitis pag. 67
Saluationis modi multi 337
de Saluatore opiniones diuerſæ ac uariæ 123
Saluatum neminem ante 15. Tiberij annum 336
Salus non ex hominibus 55
Salutis noſtræ ſecuritas ubi ſita pag. 571
Samaria accepit ſimulachra 10
Samaritæ 11
Samaritæ ſecti in quatuor hæreſes pag. 13

Sama-

Samaritæ non admittuntur ad ædifi cationem tẽpli Hieroſolymitani 14
Samoſatis ciuitas 294
Samoſatitæ 294
Sampſæi 219
Sanctus tergeminum 547
Sancti non adorandi 510
Sanctos color ultra decorum non conuenit 507
Sanguis locutus 289
Sapientia carnis quid 276
Sapientia multiplex eſt 359
Sapientiæ uocabulum 556
Saracenia 299
Saraceni 5
Saraceni circũciſione gaudent 76
Sarratam 16
Sardica ſynodus 400
Sarmatas 351
Sarra reſurrectionis typus 72
Sarræ caſtitas 554
Satantani 514
Satanam quidam adorauerunt pag. 513
Sateles 138
Saton 621.623
Saturnilus hæreticus 29
Saturnilianorum hæreſis 29
Saue ſoror Cain 138
Saul primus rex in Iſraël 7
Scarabæi pilularij 139
Scarabęi natura 577
Scolopendra 217
Scolopendra multipes 477
Scorpius geminum aculeum habet pag. 234
De Scorpionum catena fabula 98
Scortatio apud Gnoſticos honeſta pag. 39
Scortatio deteſtanda Valentinianorum 90
Scortatio prima cultus ſimulachrorum 536
Scortationis deteſtandus modus pag. 248
Scortationis uitium 277
Scortationis horrendum exemplum pag. 40
Scribæ quid apud Iudæos 15
apud Scribas expoſitiones quatuor pag. 15
Scriptoris ueri officium 489
Scriptura ſanctis honeſta tribuit pag. 485
Scriptura ab hæreticis falſo detorta pag. 118
In Scriptura Diuina, contraria non eſſe. 395
in Scriptura, nulla contrarietas 424
in Scriptura ocioſum nihil 519
in Scriptura cognitiones duæ 544
Scripturæ Dei nulla dictio intercidit pag. 55
Scripturæ cõtrariorum locorum conciliatio 317
Scripturæ Valentini 85
Scripturæ mos 360
Scripturæ oppoſitorum locorum declaratio 386
Scripturæ ab Ario detortæ 356
Scripturarum interpretes olim pauci 269
Scripturis Diuinis fidei articuli probandi 421
Scytale ſerpens 250
Scythianus 299
Scythiani libri quatuor 300
Scythiani mors repentina 300
Scythiſmus 4
Scythica ſuperſtitio quando cœperit 8
Scythiſmus à diluuio, uſque ad Seruch 4
Sebaſta, quondam Samaria appellata 223
Sebeth quid 75
Sebuæni 11
Sebuæorum dogmata 14
Secta quomodo in carcere facta 346
Sectarum omnium occaſio, Græci poetę 46
Secundus hæreticus 98
Secundus Pentapolis epiſcopus 352
Secundianorum hæreſis 98
Sedec quid 14
Sedechias & Ioacim, idem 10
Sedere ad dextram 576
Seduc ſacerdos 15
Seleuciæ Aſperæ ſynodus 420
Sem quas generationes produxerit pag. 590
Sem filij 339.589
Semiarij 408
Semiramis cõtemporâneus ipſi Abraham 4
Seminum ac plantarũ imago ad reſurrectionem 268
Seminis humani eſus 40
Sempſenſium genus 19
Senaar campus 3
Senarius numerus inſignis 114
Senarij numeri ratio 114
Seneca epiſcopus Hieroſolymitanus pag. 308
Sepis animalis natura 127
ad Sepulchra deferre cibos & potus pag. 578
Sepulchrum unde 587
Sephurin 64
Seppharuræi 10
Seps uipera, à putredine appellata pag. 55
Septuaginta diſcipuli 23
Serapion epiſcopus Antipyrgi Libyæ 422
Serapionis eccleſia 351
Serapij ſimulachrum Athenis 250
Seras epiſcopus ex Paratonio Libyæ pag. 422
Serpens æneus Moſis 129
Serpens, diabolus dicitur in Scriptura 127
Serpentis prudentia duplex 130
Serpentis fraus 127
Serpentem oſculantur Ophitæ & colunt 129
de Serpente & Ario ſimile 385
Serpentes quomodo fugandi 200
Serpentium multiplicitas permixta pag. 142
Seruch interpretatur iritatio 4
Seth 43
Seth ſignificat permutationem 136
Seth puritas 135
Seth rurſum raptus 141
Seth eſſe Chriſtum 135
Sethiani 134
Sethianorum libri 135
Seuerinus epiſcopus 415
Seuerus & Seueriani 183
Serua dicitur Venus apud Hebræos pag. 16
Seruus eius, à quo quiſque ſuperatur 140
Sexanguli ratio 520
Sextarius 623
Sextarij in medio uigintiduo 622
Siccorum eſus 531
Sicima eſt Neapolis 513
Siclus 623
Signum primũ Chriſtus natali ſuo fecit 208
Similis eſſentiæ ſignificatio 426
Simile de filio regis 567
Simile de uarijs rebus 231
Similia de Chriſti natiuitate 357
Similia quædam egregia 335
Similitudinis filij ad patrem ratio pag. 417
Similitudinis æqualitatis ac identitatis ratio 443
Similitudinis ratio 413.441
Similitudines conceptionis uerbi in uirgine Maria 567
Similitudinum uſus 558
Similitudinum in Scriptura ratio pag. 494
Simon Cyrenæus paſſus pro Chriſto 33
Simon Magus à Philippo baptizatus 26
Simon Magus in medio urbis Romę collapſus, interijt 27
Simonis magi hæreſis 26
Simulachra quatuor abſcondita 12
Simulachra adorare, quidam non eſſe peccatum dicunt 19
Simulachrorum cultores à beſtijs deuorantur 19
Simulachrorum cultus initiũ & progreſſus 585
Sina mons in Arabia 335
Singularia pro pluralibus, & uiciſſim 317
Sinops urbs 143
Sirach liber 9
Sirenes uocis iocunditate odium erga homines occultant 270
Socrates Elmagli 522
Solis curſus ratio 398
de Sole & prædicatione ueritatis 96
Solitudo 530
Somer & Somororum mons 11
Somni ratio 192
Sophiſtæ Theologi 269
Sophiſtæ uelut pictores 270
Sox 16
Soye 5
Spinæ pro ſtrato 16
Spinarum multa genera 131
Spiritus ſanctus adorandus 432
Spiritus ſanctus in columbæ ſpecie apparuit 246
Spiritus ſanctus de filio accipit 469
Spiritus ſanctus increatus 373
Spiritus ſancti nomina 570

Spiritus

Spiritus Dei quomodo profunda perſcrutetur 540
Spiritus ſancti appellationes 196
Spiritus immundi ſeipſos ſubuerentur 195
Spiritum ſanctum impugnātes 542
Spiritum ſanctum qui non admittant 12
Spiritum & mētem eſſe diuerſa 574
Spiritum ſanctū non eſſe creaturam creaturæ 376
Spiritu ſaluari abſq; corpore 340
Spiritus multi in Scriptura 433.570
Sputa & ſordes corporis hæreticorū olim ſumpta in remedium 19
Stater 623
Statuæ ex luto & arte figulari quando fieri cœperint 4
Stellio 198
Stephanus epiſcop⁹ Ptolemaidis Libyæ 422
Stirps Mariæ liber 44
Stoici refutantur 6
Stoici quid de deitate ſentiant 6
Stranga fluuius 301
Stratiotici 36.40
Strato & Lampſaco 524
Stulta inſipientes aliquando perſuadent 51
Sublimniſci nota 615
Subſcripſerunt multi Arianis 419
Subſtantia & eſſentia idem ratione pag. 385
Subſtantiarum nominis ratio 416
Suedrorum eccleſia 533
Sulpitius Cammarinus conſul 214
Superſtitio Scythica 8
Suſoba 5
Syllogiſmorum in diuinis ſtulta collectio 454
Syluanus Tarſenſis 420
Symbolum patrum 404
Symeon epiſcopus Hieroſoly. 308
Symmachus epiſcopus 308
Symmachi interpretatio 618
Symphonia parua & magna, librorum nomina 138
Synaxes 530
Synaxis abominabilis 39
Synodus Tyria 349
Synodi circa paſchatis feſtiuitatē olim congregatæ 408
Synuſios 537
Syrorum literæ apud Perſas 304

T

TAbernaculum, Chriſtū repræſentare 215
Talantum 624
Talentum 623
Talpæ deſcriptio 217
Tarſinus 533
Taſcodrugitæ 190
Taſcodrugitarum appellatio 197
Taſcus quid 197
Tatianus & Tatiani 184
Telaa 16
Tenebræ & peccati caligo 329
Terbinthus ſeruus 299
Terminus quæ potentia ſit 84
Terra an poſt hoc ſeculū futura 266
Terræ protector Deus 11
Terrę diuiſio inter tres filios Noē 339
Teſſareſcædecatitæ 198
Teſtamentum mortis 334
Teſtamentum uetus Euangelio non contrarium 162
Teſtamenti ueteris Deus, an alius ab eo qui eſt in nouo 325
Teſtamenta alba non eſſe unius doctoris 334
Teſtimonium trium 539
Thaletis Mileſij hæreſis 522
Thamadan 78
Thamar in libidine quoſdam ſequi pag. 248
Thardeadæ 78
Tharta inuenit ſtatuas 4
Tharthuu 78
Theoctiſtus epiſcop. Oſtracines 422
Theodorus Atheos 523
Theodotus Ioannis Euangelium negat 220
Theodotiani 220
Theodotionis editio 618
Theodoſius epiſcopus Philadelphiæ Lydiæ 422
Theodulus notarius Baſilij 401
Theonas epiſcopus 349
Theonæ eccleſia 351
Theophraſtus Epheſius 524
Theras 137
Thermutis Dea 507
Therſi menſis 14
Theſſalorum lingua 137
Thiras 4
Thobel 4.137
Thomas Manichæus 304
Thomim 16
Thronus Dauid quid ſit 56
Thracum appellatio 4
Thracum lingua 137
Tibia draconis imitamentum 37
Tobias epiſcopus Hieroſolymit. 308
Traditiones Iudæorum 157
Traditiones ſeniorum quadruplices pag. 106
Traditionum uſus 243.316. autoritas 223. ratio 230. 439.& 440
Traditionum de dijs apud Græcos initium 5
Transformatio Chriſti 389
Tria cana 623
Tria perfecta 370
Tribuum ſacerdotalis ac regię cognatio 503
Tricenarius numerus in Scripturis pag. 119
Trieritidæ 525
Trinitas in creatione 548
Trinitas adoranda 472
Trinitas, una deitas 370
Trinitas citra curioſitatē in Scripturis nobis annunciatur ac creditur 430
Trinitas ſemper cum propria gloria pag. 466
Trinitas in minori opulētia ſeipſam nunquam uidit 470
Trinitas fons omnis dulcedinis 435
Trinitas non eſt coniunctio 247
Trinitas ſibijpſi incomparabilis 453
Trinitatis falſa opinio 576
Trinitatis ſanctæ myſterium 567. 430
Trinitatis ſanctæ myſterij explicatio 245
Trinitatis ſanctæ perſonarum diſtinctio 229
Trinitatis ſanctæ myſterium explicatur 435
in Trinitate nihil creatum, & ſub cauſam cadens 468
de Trinitate, ſimilia 244
in Trinitate nihil recens 464
Troporum ratio 552
Tryblium 623
Tumbæ 62
Tunicarum pellicearum ratio 261
Turpes hæretici 248
Typhlops ſerpens 244
Tyrbon diſcipulus Manis 302

V

VAlens epiſcopus 308
Valens rex Arianus 365
Valens Pannoniæ epiſcopus 349
Valentiniani omnia etiam interdicta ſapiunt 89
Valentiniani epiſtola 79
Valentinorum hæreſis 77
Valentinorum differentiæ decem pag. 77
Valentinianorū dogmatum inconſtantia 96
Valleſij 232
Vallis ſalſa 18
Vananin 78
Vaphris epiſcopus 308
Vaſis nomen Manes ſibi indidit pag. 299
Vbucua 78
Vduuac 78
Vduo 78
Vehame 78
Veneficium quando inceperit 2
Venerem maſculam Zenon probat pag. 524
Venerem ſingulis diebus exercere pag. 36
Ventris concupiſcentias deteſtatur Deus 332
Verbum carnem aſſumpſiſſe 484
Verbi filij Dei epitheta 544
Verbi ad uerbum differentia 415
Veritas non fucata 373
Veritatis uindex Deus 416
Veritatis imago 113
Veritatis uis 124
Veſtis uetus quæ 143
de Veſte ſimile 239
Veſtibus an opus ſit in die iudicij pag. 589
Via regia quæ 240
de Via publica, ſimile 240
Videmus & non uidemus, quomodo intelligendum 560
Videre Deum 396
Viduæ nubant 194
Viduitas 530
Vigilantia mira 116
Vigiliarum imago 268
Vigiliarum noctis ratio 158
Vigintiduo capita 622
Vinum quur non bibant Encratitæ pag. 189
à Vino abſtinent Seueriani 183
Vinnitius conſul 212

Viperæ

Viperæ natura 48
Viri appellatio de Chriſto 222
Viri à mulieribus ſeorſim degant 516
Virgæ Moſis reſurrectio & tranſmu tatio 582
Virginitas à Gnoſticis ridetur 44
Virginitas interdicta apud Ebioni-tas 59
Virginitas quæ in ſe cõplectatur 230
Virginitatis uotum, decẽnium apud phariſæos 16
Virginitatis in Eccleſia ratio 194
Virginitatis laus 342
Virginitatis ueræ ratio 249
Virginitati aduerſari 19
Virginitatem laudat Marcion 144
Virginitatẽ improbant Ebionitæ 66
per Virginitatem decretam ad nu-ptias conuerti, peccatum 243
de Virgine corrupta & hæreticis ſi-mile 476
de Virginitate amiſſa & lauacro, ſi-mile 235
Virgines apud Gnoſticos quales 44
Virgines multas Arius ſeduxit 352
Virgines quæ nubere iuſſæ à Paulo pag. 243
Virtus non eſt imago Dei 394
Virtutis multæ ſpecies 394
Vitalius epiſcopus 488
Vita honeſtiſſima Audianorum 399
Vitæ Chriſtianæ renunciationis ra-tio 514
Vitis ex ſemine diaboli 183
Vitrum pro ſmaragdo uendere 82
Vncia 623
Vnigenitus etiam omnipotens ap-pellatur 470
Vnguentum euacuatum 519.555
Vnus Deus, & unus Dominus, quo modo accipiendum 230
Vnum ſecundum concordiam nos cum Chriſto, non ſecundum na turam 358
Vocatio noſtra non coacta 196
Vranius Tyrius 410
Vranius epiſcopus Tyri 422
Vriarius epiſc. Meſopotamiæ 400
Vrina ſe prolui 12
de Vrina & Deo, ſimile 340
Vrſacius falſus teſtis 349
Vtres ueteres qui 143
Vxor uiri quæ 205
Vxores communes apud Gnoſticos (40
Vxores patribus multæ, non una in domo 516
Vxores communes apud Valentinia nos 90
Vxores communes habent Secun-diani 100

X

XEnodochus 417
Xenophanes Orchomenis Colo phonius 522

Z

ZAcchariæ cædis cauſa 44
Zacchæus hæreticus 505.526
Zacchæi 40
Zelus & Iechonias, idem 10
Zembran 4
Zenon Citienſis 24
Zenonis Stoici doctrina 5
Zenonas duos eſſe 6
Zeno Eleates 522
Zizaniorum parabola 330
Zodiaci circuli ratio 118
Zopyros ueſpa 183
Zoroaſtres 4

Scripturæ loca obſcura, quæ in huiſce libris declarata ſunt, ſequuntur.

Gen.1. In principio creauit Deus cœ lum & terram 118
Gen.2. Faciamus hominem ad ima-ginem noſtram 31
Gen.2. Hoc nunc os ex oſſibus meis pag. 106
Gen.3. Immiſit ſoporẽ in Adam 192
Gen.3. Eritis ſicut dij 127
Geneſis 3. Induit eos tunicis pelliceis pag. 283
Gen.4. Vox ſanguinis fratris tui cla mat ad me 12
Gen.6. de arca Noe, et illius uxore 39
Gen.38. de Thamar & Selom 44
Gen. 49. Non deficiet ſceptrum de Iuda &c. 21
Exod. 4. Ceſſauit ſanguis circumci-ſionis filij mei 72
Leuit.11. Quod ſi quis cõtigerit, mor tuum manebit &c. 12
Num.19. Accipe mihi iuuenculã ful-uam 74
Deut.18. Quæcunq; anima non au-diet Prophetam illum 9
Deut.33. Quęro Rubim, et ne moria tur 12
Deut.33. Viuat Rubim, & nõ moria tur 582
Ioſue 7. Coccinum poſuit in fene-ſtra 42
Eſa. 8. Accipe tibi fruſtum chartę 74
Eſa. 8. Puer natus eſt nobis 72
Eſa. 8. Noluiſtis uos aquã Siloã placi de procedentem 124
Eſa.26. Aperite portas 444
Eſa.28. Tribulatio in tribulatione 37
Hier.9. Aſcẽdit mors per feneſtras 13
Baruch 3. Homo eſt, & quis cogno-ſcet ipſum 68
Ezech.36. Vos oſſa ſicca hæc 156
Pſal.1. Erit uelut lignum quod plan tatum eſt 42
Pſal.65. Probaſti nos Deus, igne exa minaſti nos 274
Pſal.75. Tu contriuiſti capita draco-nis 46
Pſal. 92. Dominus regnauit, deco-rem induit 382
Pſal.109. Ante Luciferum genui te pag. 295
Pſal.138. In librum tuum omnes ſcri bentur 74
Pro.8. Dominus poſſedit me 359 360. 361
Cant.1. Surge, ueni tu columba mea 238. 239
Matth.1. De generationibus 10
Matth.1. Ecce uirgo concipiet & pa-riet 74
Matth.3. Ventilabrum habet in ma-nu 86
Matth.5. Oculum pro oculo 107
Matth.5. Nolite iurare, neq; per cœ-lum, neq; per terram 20
Matth.5. Habeto beneuolẽtiam cum aduerſario tuo 50
Matth.7. Non noui uos 371
Matth.9. Non mittunt uinum no-uum 145
Matth.10. Eſtote prudentes ſicut ſer-pentes 130
Matth.11. Quid exiſtis in deſertum, ut uideretis arundinem 41
Matth.11. Quis ex uobis habebit ami cum 156
Matth.11. Venit filius hominis edens &cæt. 68
Matth.11. Gratias ago tibi pater do-mine cœli & terræ 120
Matth.12. Omnis blaſphemia remit-tetur 220
Matth.13. Explica nobis parabolam zizaniorum 330
Matth 13. De fermenti parabola 92
Matth.15. Honora patrem tuum &c. pag. 105
Matth.18. Si offendiculo fuerit tibi unum membrorum tuorum 235
Matth.19. Sunt eunuchi 234
Matth.19. Non omnes capiunt dictũ hoc 336
Matth.22. Nemo bonus, niſi unus Deus 543
Matth.22. Neque matrimonium con trahant 46
Matth.26. Pater tranſeat à me pocu-lum hoc 379.552
Matth.27. Deus meus, Deus meus ut quid dereliquiſti me 381
Matth.28. Docete omnes gentes 22
Luc.1. Quomodo fiet iſtud, quia ui-rum non cognoſco 68
Luc.4 Proficiebat ſapientia & ætate pag. 555
Luc.5. Abi, oſtende teipſum ſacerdo-ti 152
Luc.5. Vt autem ſciatis quod poteſta tem habet filius 152
Luc.6. Et omnis turba quærebat ip-ſum tangere 153
Luc.6. Sufficiens eſt diſcipulo, ut ſit uelut magiſter eius 76
Luc.18. Magiſter bone, quid faciendũ mihi 160
Ioan.1. In principio erat uerbũ etc. 93
Ioan.1. Omnia per ipſum facta ſunt pag. 572
Io.1. Quia prior me erat 568
Io.3. Sicut exaltauit Moſes ſerpẽtem in deſerto 130
Ioan. 6. Niſi comederitis carnẽ meã pag. 42
Ioan.2. Quid mihi & tibi curę eſt mu lier 510
Ioan.8. Vos ex ſatana eſtis 140
Ioan.8. Vos filij eſtis patris ueſtri dia boli 132
Ioan.10. Ego et pater unũ ſumus 232
Ioan.10. Pater maior me 374.543
Ioan.13. Tradidit marſupium 133
Ioan.17. Glorificaui, & rurſus glori-ficabo 386
Ioannis 17. Velut & ego tu unum pag. 383

Ioan. 17. Da ipſis uitam habere in ſe ipſis 363
Ioan. 20. Ianuis clauſis uenit 284
Ioan. 20. Ne me attingas 46
Ioan. 20. Vado ad patrem meum, & patrem ueſtrum 376 & 461
Act. 2. Notum ſit uobis tota domus Iſrael 369
Act. 7. Ecce uideo cœlum apertũ 182
Act. 10. Vidi linteũ demiſſum ex quatuor initijs 52
Act. 10. De eſu carnium 69
Rom. 10. Debitor ſum Gręcis & Barbaris 8
Rom. 7. Non enim quod uolo, facio pag. 262
Rom. 7. Ego autem uiuebam ſine lege 275
Rom. 10. Corde creditur ad iuſtitiam pag. 19
1. Cor. 4. Imitatores mei eſtote, quẽadmodum & ego Chriſti 76
1. Cor. 7. Vellem omnes eſſe ſicut me ipſum 506
1. Cor. 7. De uirginibus præceptum non habeo 143
1. Cor. 9. Num boues curæ ſunt Deo pag. 168
1. Cor. 10. Patres noſtri ſub nube erant 169
1. Cor. 11. Vir non debet comam nutrire 170
1. Cor. 14. Volo quinq; uerba mente mea 171
1. Cor. 14. Pſallam mente, pſallã ſpiritu 491
1. Cor. 15. Cur baptizãtur pro ipſis 54
1. Cor. 15. Oportet ipſum regnare 385
1. Cor. 11. Timeo ne forte uelut ſerpẽs Euam decepit 130
2. Cor. 12. Noui enim raptum uſque ad tertium cœlum 274
Gal. 3. Chriſtus nos redemit 146
Gal. 4. Siquidem ſunt qui dicuntur Dei 37
Galat. 5. Manifeſta ſunt opera carnis pag. 166
Epheſ. 4. Vnus Deus ex quo omnia pag. 445
Eph. 5. Redimentes tempus 146
Col. 3. In Chriſto Ieſu non eſt Barbarus, non Scytha
1. Ioan. 4. Omnis ſpiritus, qui non confitetur 46
Iudæ. Velut bruta corrumpuntur 43
Heb. 6. Fieri non poteſt, ut qui ſemel fuerint illuminati 235

Locorum obſcurorum Scripturæ finis.

Series chartarum.

α a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z &, A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z, Aa Bb Cc Dd Ee Ff. Omnes terniones, præter Ee, duernionem, &, Ff, uero quaterniones.

BASILEAE

Per Robertum Vuinterum, menſe Septembri, Anno M. D. XLIII.

